EXCELSUM
&
EXCELLENTISSIMUM
OPUS
VITÆ IESU CHRISTI
REDEMPTORIS NOSTRI

Ex medullis Evangelicis, & Approbatis ab Ecclesiæ Doctoribus, sedulè per Ludolphum de Saxonia Ordinis Carthusiensis.

COLLECTUM

Munificentia & liberalitate,

PERILLUSTRIS REVERENDISSIMI DOMINI,

SIMONIS WOSINSKI,

Utriusque Juris ac S. Theologiæ Doctoris, Protonotarii Apostolici, Canonici Cathedralis Posnaniensis, Præpositi Costensis.

S. Eremi Cum licentia Superiorum, M. R.

REINCUSUM.

Annô quô
JESUS Christus operatus est Salutem in medio terræ 1750.
TOMUS II.

POSNANIÆ, Typis ACADEMICIS.

PARS SECUNDA VITÆ CHRISTI, DOMINI NOSTRI

De CONFESSIONE *VERÆ FIDEI quam Petrus fecit pro omnibus.*

CAPUT I.

PRima Pars libri hujus, quæ præcedit, nullam de passione mentionem expressè facit. Secunda verò pars, quæ hìc sequitur, frequenter de passione facit mentionem: & totam continet passionem, & eorum quæ ultra sunt seriem. Post præmissa ergo, *venit JESUS*, tanquam Salvator: ubique lumen doctrinæ spargens, ubiq; perditos quærens, ubiq, pænitentes salvans: *in partes*, & fines Civitatis, quæ *Cæsaria Philippi* vocabatur: sed nunc Paneas dicitur. Philippus Tetrarha frater Herodis Civitatem illam renovavit & ampliavit: & ex tunc eam Cæsaream Philippi, in memoriam sui nominis, & in honorem Tyberii Cæsaris, qui ei quartam partem Regni dederat appellavit. Et est sita in pede montis Libáni, ubi hincinde in declivi latere montis oriuntur duo fontes Jor & Dan dicti: qui post modicum ad radicem, & pedem Libani confluentes, efficiunt Jordanem, qui post longos circuitus ingreditur mare Galilææ, propè Corozaim Civitatem. Dicitur etiam Cæsaria Philippi, ad differentiam Cæsareæ Palestinæ, ubi Centurio Cornelius dicitur habitasse. Est & alia Cæsarea Metropolis Cappadociæ quæ est in regione Turciæ. In ista autem Civitate, scilicet Cæsarea Philippi, & in confinibus ejus, habitabat Gentium populus: & ideo ex hoc quod Christus mysterium suæ incarnationis hìc revelare voluit: ostenditur quod fundamentum Ecclesiæ in fide Gentium sit. Hæc enim Civitas est Phænicis Regionis Gentium, & terminus Judææ, ad Septemtrionem, ad quam tributum census capitis deferebatur: pro quo sub Cæsare Augusto universus orbis descriptus dicitur. Congruum autem fuit, ut in loco in quo orbis tributum solvit: Rex Regum, & Dominus orbis tributum fidei exigeret, quod solvitur de capite animæ, id est de mente. Et cùm esset solus orans, in via: *interrogavit discipulos suos*, non quia dubitaret, vel ignoraret, & ut ali quid disceret, sed ut eos veritatem instrueret & doceret, & errorem hominum per responsionem discipulorum eliminaret. Item, ut eis occasionem merendi daret: & nos fideli eorum confessione, in fide solidaret. Item, ut fidem illorum persequentem approbationem & & promissionem in ipsis fortiùs confirmaret, ac differentiam Aposto-

Math. 16. & Mar. 8.

Cæsaria Philippi.

Jordanis ortus.

Interrogavit di vario in Christo.

lorum & populorum confirmando ostenderet. Exploraturus autem fidem discipulorum, priùs vulgi sententiam inquirit: quia confirmaturus eos in fide, priùs opiniones & errores, aliorum à mentibus eorum removere voluit, ut de veritate eos meliùs informaret. Si Doctor Evangelicus debet errores destruere: ut meliùs possit veritatem astruere. Volens ergo Dominus errores exponi, ut eis expulsis discipuli veritatem proferant, non vulgi opinione, sed ex Domini revelatione, *Interrogavit eos dicens:: Quem dicunt homines*, & turbæ vulgares, *esse filium hominis?* id est virginis. Hoc soli Christo convenit Adam enim fuit filius terræ: alii filii hominum, quia ex utroque gignuntur parente: sed solus Christus fuit filius unius hominis, quia non nisi unum parentem habuit in terra, sic unum in Cælo. Vocat se etiam non solùm filium DEI, sed hominis, ratione humilitatis: quod est cōtra illos, qui semper volunt se à digniori nominare, & majores suæ parentelæ, tacitis cæteris, allegare, secundùm Hieronimū, non dicit, quem me dicunt esse homines? licet de se intelligeret ne jactanter de se quærere videretur, sed dicit: secundùm Chrisost: filium hominis: quia dispensationem incarnationis credi vult, & in confessionem devenire, Similiter Prælati ac Doctores, magni homines, deberēt inquirere de fama sua à collateralibus suis: quia bona fama Doctoris & Præsidentis, multum facit ad doctrinæ & ædificationis fructum mala ad detrimentum. Unde Origenes: interrogavit Christus discipulos, ut nos semper scrutemur, qualis opinio sit apud homines de nobis: ut si quid malè dicitur de nobis occasiones illius præcedamus: siquid autem boni, ejus occasiones augeamus. Sed & discipuli Episcoporum, Apostolorum instruuntur exemplô, ut qualescunque opiniones audierint foris de Episcopis suis referant eis. In hoc autem quod Dominus ab Apostolis quæsivit de fide turbarum: dedit intelligere quod Prælati reddituri sunt rationem de fide subditorum. Et quia de Christò erant variæ opinionis in populo, ideo discipuli responderunt dicendo, quod alii dicerent Eum esse Joannem baptistam, qui in utero Matris positus sentiebat, Domini præsentiam, & propter Baptismum & vitæ eminentiam cujus opinionis fuit Hærodes, & sui sequaces. Unde Theophilus: multi namq; putabant quod Joannes à mortuis surrexisset, sicut & Hœrodes credebat, & post resurrectionem suam miracula perpetrasset. Alii verò dicerent Eum esse Heliam, propter zelum veritatis quē habuit, & propter potentiæ evidentiam quia ignem de Cœlo posuit: & quia ad Cœlum raptus, creditur inde esse venturus. Alii Hieremyam pro Sanctitate: qui sanctificatus fuit in utero matris, & propter patientiam in adversis, & propter beneficium misericordiæ, quia populi peccata planxit, & lamentatus fuit. Alii autē unum de Prophetis, scilicet Heliseum, propter excellentiam sapientiæ; habuit, nempe duplicē spiritum Heliæ, vel quia surrexit unus alius de antiquis Prophetis prioribus. Et sic patet divisio erroris habiti, de JESU, à diversis. Sic adhuc hodie variantur homines inquirendo salutem, sive beatitudinem. Unusquisq; enim ponit beatitudinem in eo quod diligit: & hoc pro DEO colit: quia secundùm Augus: hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligit. Deinde exigit, à discipulis propriam de se confessionem, dicens: *Vos autem*, ab aliis discreti, qui

Filius hominis.

Hieronyj. in c. 16. Math. Chrysostom. hom. 55. in Math. fama nostra nobis curanda.

Origenes tract. 1. in Math.

Opiniones omnes de Christo. Luc. 1. è Luc. 9. 4.

4. Reg. 1. b. c. 4. Reg. 2 Hiero. 1. b. in Threnorum libro.

Augu. 1. de doctrina Christiana.

qui non estis de turba, sed mei discipuli: quibus datum est nosse Mysterium Regni DEI, qui estis lux mundi: quibus omnia quæcunq; audivi à Patre meo nota feci, *quem me esse dicitis*, q.d. Si alii errant opinione falsa de me: vos tamen non debetis errare, qui tamdiu mecum fuistis: & meam doctrinam audistis, & miracula tanta vidistis.

Matth. 13. b
Ibidem 5. b
Io. 15. b.

Et respondit Petrus: pro omnibus scilicet pro se, & pro aliis: quia omnes unum sciebant, & idem sentiebant: licet alii Apostoli etiam scirent: iste tamen tanquam senior, ac Princeps & caput aliorum, fit os totius collegii: ac præ omnibus & pro omnibus respondit, qui omnibus præesse & prodesse debuit. Ex quo patet quod præcipuè ad Petri successorem pertinet certificatio dubitationum de fide, & pertinentibus ad eandem. Petrus igitur non à parentibus, sed à Patre Cœlesti edoctus: DEI filium & hominem videns, utrumq; complexus est: ac veritatem Divinæ & humanæ naturæ, id est verum DEUM & Hominem, in eodem supposito cõfitetur, dicens: *Tu es Christus Filius DEI vivi:* quasi dicat, *tu es Christus*, id est Homo secundùm quod unctus es oleô gratiæ præ participibus tuis, & sic confitetur ejus humanitatem, in qua unctus est oleô gratiæ præ aliis: & es Filius DEI, naturalis scilicet, & non adoptivus sicut alii, & perconsequens ejusdem naturæ cum DEO Patre: & sic confitetur ejus divinitatem: & addit *vivi.* id est incommutabilis, & æterni, quia Hebræi consveverunt vocare DEUM vivum, ad differentiam & distinctionem falsorum Deorum, qui non vivunt: quos scilicet gentes, vel de mortuis hominibus, vel de insensibili materia & substantia sibi instituerunt.

Petri responsio.
Papæ est decidere de dubiis fidei.
Psal. 44. b.
Deus vivus.

Respondens autem Jesus, Petro & in Petro omnibus, mercedem veræ confessionis, *Dixit ei. Beatus es Simon Bariona*, id est filius Joanna: Bar enim idem est quod filius: Jona autem ponitur per diminutionem, pro Joanna, subtractâ mediâ syllabâ. Unde Bariona hìc accipitur ac si filius Joannis diceretur: & propter hoc etiam Petrus, quandoq; Simon Joannis dicitur, secundùm Chrysostomum, hoc dicit, ut ostendat quoniam ita naturaliter est Christus Filius DEI, sicut Petrus filius Joannæ, ejusdem substantiæ cum eo qui genuit. Beatus inquam es, propter confessionem veræ fidei, quæ ducit ad beatitudinem, *quia caro & sangvis non revelavit tibi:* id est non Parentes tui, vel homo mortalis, aut humana doctrina istam veritatem, & tantum arcanum fidei te docuerunt, *sed Pater meus qui est in Cælis:* & per consequens tota Trinitas, quia indivisa sunt opera Trinitatis. Ubi Chrisostomus: Sermo iste convenit & ad omnes, ut singulis quibusq; dicatur. Beatus es quoniam caro, & sangvis non revelavit tibi: sed Pater meus qui est in Cælis. Tu dicis, & verum dicis, quia ego sum Christus Filius DEI vivi, *Et ego*, qui sum veritas immobilis, *dico tibi*, pro te, & pro sociis tuis, cujus dicere, est facere: *quia tu es Petrus*, à me Petra dictus, id est confessor veræ Petræ, qui est Christus, ac fide fortis & doctrinâ stabilis. Meritò propter fidei fortitudinem & fidelem, Christi confessionem hoc nomen Petrus accepit, qui in Petram Christum credidit. Simon quippe antea vocabatur: sed hoc Nomen Petrus à Domino ei impositum est, ut Ecclesiam significaret. Quia enim Petra Christus, Petrus est populus Christianus. *Et super hanc Petram*, quam modò confessus es, & quam tu modò in fidei fundamento posuisti, id est super Christum.

Bariona.
Chrisostom. hom. 55. ad Matth.
Chrisostom. Ibidem.
Petri nominatio.

2.Cor. 10. ſtum, *ædificabo Eccleſiam meam*: Petra enim erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum etiam ipſe ædificatus eſt. Huic ſententiæ Apoſtolus concordans ait: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter idquod poſitum eſt Chriſtus Jeſus.* Ac ſi dicat, non eſt aliud fundamentum, niſi illa Petra, quam Petrus poſuit fundamentum, cùm diceret: *Tu es Chriſtus Filius DEI vivi.* Super hanc enim petram ædificatur tota DEI Eccleſia. Item *ſuper hanc Petram*, id eſt ſuper hanc fidem & confeſſionem, ſeu hujus fidei & veritatis firmitatem, tanquam ſupra fundamentum firmum, *ædificabo Eccleſiam meam. Et portæ inferi*, quæ ſunt ſuggeſtiones dæmonum, delectationes vitiorum, doctrinæ hæreticorum, tormenta ac blandimenta perſecutorum, ac prava malorum opera, colloquia, & exempla, quæ iter perditionis oſtendunt, & ad tartara ducunt: *non prævalebunt adverſus eam*, ſcilicet Eccleſiam ſic firmatam, quia à fide & charitate Chriſti non ſeparabunt eam. Ex quo patet quòd Eccleſia conſiſtit in illis Perſonis in quibus eſt notitia & vera confeſſio fidei & veritatis.

2.Cor. 3.

Clavium promiſſio. Deinde claves Regni Cœlorũ ſe Petro daturũ Dominus promiſit, ſed tunc non dedit, quia ſi ſtatim dediſſet, nunquã in Petro pravitas confeſſionis, de qua ſtatim ſubditur, vel error negationis, de quo in paſſione dicitur, locũ inveniſſet. Sicut autem pro omnibus Apoſtolis Petrus reſpondit, ita in eo omnibus claves Regni Dominus promiſit, dicens. *Et tibi*, qui præcæteris confeſſus es, *dabo claves*, id eſt judicii poteſtatẽ, *Regni Cœlorum*, id eſt Eccleſiæ præſentis, quæ dicitur Regnũm Cœlorũ, quia ad uſũ poteſtatis Ejus dignè, miniſtratũ ſequitur aditus vel clauſio Regni Cœlorũ. Unde Beda: Claves autem Ei non modo dantur, ſed promittuntur: nec dum enim fabricatæ ſunt ſuper incudem Crucis, nec in eo ſangvine temperatæ. Ego quoq; earum miniſterio cum in actu perfectionis fuerint, adhuc in ardentis paſſionis fornace, primò latroni & homicidæ aperiam ianuam paradiſi, ut & tu in eo exemplo publicanos & meretrices intrare permittas. Tu enim ſuper eos judicium exercebis, qui confitebuntur culpam, & expectabunt pœnam. Et ideo habebis ordinariam juriſdictionem, & judiciariam poteſtatem, ad quod duo requirũtur, authoritas cognoſcendi vel arbitrandi de culpa, & poteſtas abſolvendi vel etiam judicandi: quæ duo ſub nomine clavium tibi dabo. Hæc Beda. Claves ergo Regni Cœlorum ipſam diſcretionem, quâ dignos vel indignos diſcernat, potentiam qualiter vel ſolvat. Clavis quippe eſt poteſtas quædam ſpiritualis ſupernaturaliter à DEO data & infuſa, non innata & acquiſita, Et dicit hìc Gloſa quod duæ ſunt claves, ſcilicet ſcientia diſcernendi, ac poteſtas ligandi & ſolvendi. Unde ſciendum quod ſicut in ſole potentia liquefaciendi & indurandi una eſt in radice, ſed duæ in effectibus: ſic tantùm una eſt clavis in radice ſed duæ in effectibus. Clavis enim dicitur poteſtas judicandi in foro animarum, non corporum: poteſtas autem judicandi ex duobus integratur: ex poteſtate diſcernendi in cauſæ examinatione, & poteſtate diffiniendi in cauſæ determinatione per ſententiam condemnatoriam vel abſolutoriam. Prima poteſtas dicitur hìc ſcientia, non ut eſt habitus cognitionis: ſed authoritas & poteſtas diſcernendi & judicandi per ſcientiam præhabitam. Alia dicitur potentia admittendi ad Regnum, vel excludendi, ſecundùm verum judicium præhabitum

Beda in c. 8. Marci.

Clavium poteſtas duplex

bitum, quia debent indigni excludi, & digni recipi. Unde Bern. Petrus claves accepit in scientia & potestate sibi data de super: & hæ claves sunt potestas aperiendi & claudendi, atq; inter admittendos & excludendos discretio. Deinde subjungit. *Et quodcunque ligaveris super terram*, id est ipso super terram vivente, *erit ligatum & in Cœlis*, id est Cœlestis curia approbabit & confirmabit. Et similiter, *quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis.* Hoc est secundum glosam, quemcunque indignum remissione judicaveris dum vivit, indignus apud DEUM judicabitur: & quemcunq; solvendum judicaveris dum vivit, remissionem à DEO consequetur. Hæc autem solvendi atq; ligandi potestas, non soli Petro sed & cæteris Apostolis data est à Domino: & non tantùm Apostolis, verùm etiam in Episcopis & Presbyteris omni Ecclesiæ. Ita tamen quod potestas authoritatis est in solo DEO, qui aperit per gratiæ infusionem: potestas Excellentiæ in Christo, quia aperit per passionis meritum, potestas ministerii in prælatis Ecclesiæ, qui aperiunt per Sacramentorum ministerium. Sed ideo Petrus specialiter claves Regni Cœlorum, & principatum judiciariæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicunque ab unitate fidei vel societate illius quôlibet modô semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam Regni Cælestis ingredi possunt. Et secundùm glosam specialiter eam potestatem Dominus Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret. Ideo n. eum Principem Apostolorum constituit: ut Ecclesia unum principaliter Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra Ecclesiæ recurrerent, si fortè inter se dissentirent. Quòd si diversa capita essent in Ecclesia, unitatis Vinculum rumperetur. Hic ergo Petrus eligitur Ecclesiæ Prælatus, sed post cum aliis Apostolis hanc promissam potestatem accepit. Ubi Apostoli Episcopi sunt ordinati, quando post Resurrectionem Dominus insufflans in eos dixit: Accipite Spiritũ sanctum &c. Sed Pastorem omnium fidelium & Apostolorum Principem, ac suum Vicarium in tota Ecclesia præfecit cum ei dixit. *Pasce oves meas.* Hæc prædicta Episcopi & Prælati audiant, de munere gaudeant, de potestate non superbiant. Si enim sic ligaverint ut Petrus, si ita solverint ut Petrus: quidquid ligaverint ligatum erit, & quidquid solverint solutum erit. Imitentur ergo illum in discretione & justitia, quem imitari volunt in ligandi ac solvendi potestate. Ideo enim hæc soli Petro dicta sunt, ut omnes alii se in illo quasi speculo videant, sic vivendo, sic ligando, sic solvendo, & à pace & concordia non recedendo. Non præsumant quidquam contra justitiam & veritatem, attendentes verbum Apostoli dicentes: Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate. Et secundum Origenem: Sic irreprehensibilis qui alterum ligat vel solvit, ut inveniatur dignus ligare vel solvere in Cœlo. Quodcunque ergo ligaverint vel solverint in terra justè & discretè, ac utraq; clave cooperante & non errante, ligatum & solutum erit & in Cœlo: Si tamen injustè agit Prælatus, sententia etsi ligat quò ad Ecclesiam militantem: nõ tamẽ quò ad triumphantem. Sed sive justè sive injustè proferatur, semper sententia Pastoris timenda est, ne forte culpa quæ non sit ex opere, fiat ex elatione. Unde Greg. sub magno moderamine Pastores

Bern. serm. 69. in cantica.

Potestas hæc quibus data.

Unus Christi Vicarius.

Joann. 20.

Joan. ulti.

Petrus imitandus, & intuendus.

Origenes tractat. 1. in Matt.

Greg. hõ. 16 in Evangel.

ſtores Eccleſiæ, vel ſolvere ſtudeant, vel ligare. Sed utrum juſtè vel injuſtè obliget Paſtor, Paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt. Ne is qui ſubeſt; & cùm injuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſolvere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autem qui ſub manu Paſtoris eſt, ligari timeat juſtè, vel injuſtè. Nec Paſtoris judicium temere reprehendat, ne & ſi injuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat fiat. Hæc Greg. Tunc poſt confeſſionem diſcipulorum de Filio DEI, factam in Petro dicente, tu es Chriſtus, Filius DEI vivi. *Præcepit Jeſus Diſcipulis ſuis*, ut nemini dicerent, & revelarent, *quòd ipſe eſſet Jeſus Chriſtus*: ut ſecundum quòd ipſi de Chriſto intellexerant, aliis non prædicarent. Hoc præcepit Chriſtus causâ humilitatis, quia de ſe non magna, ſed humilia prædicari voluit: & cauſâ non impediendæ ſuæ paſſionis, quia ſi prædicaretur, & crederetur Chriſtus, nō crucifigeretur: & cauſa nō ſcandalizandæ ſuæ congregationis: quia ſi primò immortalitas, & magna de Eo prædicata fuiſſent: & poſtea puſilli, & adhuc infirmi in fide Eum flagellari, crucifigi, & poſt multa ignominioſa morte mori vidiſſent, ſcandalizati de eorum prædicatione fuiſſent. Unde iſta prohibitio fuit ad tempus, ſcilicet uſque poſt reſurrectionem: ne ſi ante paſſionem prædicaretur, irritaretur fides in cordibus credentium, propter futurum ſcandalum paſſionis: ſicut patet factum in ipſis Apoſtolis. Inſtabat enim tempus paſſionis, tempus ignominiæ & oſtendendæ infirmitatis, ſed poſt reſurrectionem habita perfecta victoria mortis, erat tempus prædicandi gloriam ſuæ Majeſtatis. Quando enim ceſſavit cauſa, ſcilicet ſcandalum paſſionis, ceſſavit & effectus. Unde Chryſoſtomus. Quia ſi manifeſtè eſſet agnitus Filius DEI: nemo auſus fuiſſet manus in Eum inicere, & neque crucifixus fuiſſet: neque reſurrexiſſet à mortuis, propterea adhuc infernorum regnum eſſet in terra, & dominatio diaboli, totum mundum teneret. Unde & Ambroſius: Multis ex cauſis jubet tacere diſcipulos: ut fallat principem, ut declinet iactantiam, doceat humilitatem, ſimul ne rudes & imperfecti adhuc diſcipuli majoris prœdicationis molibus opprimantur. Prohibentur ergo diſcipuli eum Evangelizare DEI Filium, ut Evangelizent poſtea Crucifixum. Hœc eſt fidei gloria, ſi verè intelligas Crucem Chriſti. Aliœ Cruces nihil mihi proſunt: ſola Crux Chriſti mihi utilis eſt. Et verè utilis, per quam mihi mundus Crucifixus eſt, & ego mundo. Si mihi cruxifixus eſt mundus, ſcio quia mortuus eſt, & non diligo eum: ſcio quia præterit, & non concupiſco eum: ſcio quia corruptela conſumit hunc mundum, & quaſi fœtidum vito: quaſi levem caveo, quaſi nociturum relinquo. Hœc Ambroſius: Modum autem alloquendi, & ad Eccleſiam ad fidem vocandi, ſive Gentiles, ſive Judœos deſcribit hoc loco idem Ambroſius dicens: Cùm aliqui ex gentibus vocantur ad Eccleſiam ita præceptorum ſeriem formare debemus: ut primò unum DEUM Authorem mundi omniumque eſſe doceamus, in quo vivimus & ſumus, & movemur: cujus & genus ſumus, ut non ſolùm propter munera lucis & vitæ, verùm etiam propter cognitionem quandam generis diligendus à nobis ſit. Dedinde opinionem illam quæ eſt de idolis deſtruamus, eo quòd non poſſit auri, argentique vel ligni materia, vim

Vetatione cui diceret

Chryſoſto: homo. 55. in Matth.

Ambroſ. in cap. 9. Luc.

Crucis Chriſti utilitas.

Actor. 17.

vim in se habete Divinam. Cùm unum DEUM esse persvaseris, tunc judicio ejus astrues per Christum nobis salutem datam; incipiens ab illis quæ gessit in corpore, etiam Divina describens: ut plusquam homo videatur victam hujus virtute mortem: mortuumque ab inferis resuscitatum. Paulatim enim fides crescit, ut cùm supra homines fuisse videatur, DEUS esse credatur. Nam nisi probaveris quòd facere illa sine Divina virtute non potuit: quemadmodum potes probare in eo vim fuisse Divinam? Talî Athenienses informavit præceptô Apostolus: talis nobis apud gentiles Ordo servandus est. At verò cùm Judæos alloquerentur Apostoli, ipsum Christum esse dicebant, qui Propheticis nobis esset promissus oraculis: quem non priùs cum authoritate sua DEI Filium nominabant: sed virum justum, virum à mortuis suscitatum. Illum virum de quo dictum est in Prophetis, *Filius meus es tu, Ego hodie genui te.* Ita ergo, & tu ad ea quæ difficilè creduntur authoritate Divini sermonis addisce: & promissum ejus adventum Prophetarum voce designa, resurrectionem quoq; multò antè compertam scripturarum testimoniis edoceto, non usitatam cum cœteris, ut in ipsa suscitati Corporis assertione æternæ testimonium Divinitatis acquiras. Cùm enim cæterorum corpora corruptionem probaveris subiisse post mortem hunc utique de quo dicitur: *Non dabis Sanctũ tuũ videre corruptionem*, cùm probas humanæ fragilitatis expertam: probas humanæ conditionis merita supergressum DEO magis, quàm hominibus conferendum. Quia si ad Sacramenta fidelium tendens cathecumenus imbuendus sit: dicendum, quia unus DEUS ex quo omnia, & unus JESUS per quem omnia, non duos Dominos esse dicendos. Perfectum quidem Patrem, perfectum esse Filium, sed unius Patrem & Filium esse substantiæ Verbum œterni DEI, non quod profertur, sed quod operatur: ex Patre genitum non voce editum. Hæc Ambrosius: Ut autem Apostoli meliùs tenerent præceptum Domini, ne ante resurrectionem evangelizarent: simulque ne horrerent mortis periculum, si Regni gloriam diligerent, prædixit eis tunc passionem suam, ostendens, *quia oporteret*, idest conveniens esset, secundùm ordinationem Divinam, *Filium hominis*, scilicet, *Eum ire Jerosolimam*, ad operandum salutem in medio terræ: quia præordinatum erat à DEO Patre, quòd ibi compleretur Mysterium redemptionis nostræ. Unde istud oportet opem portat, opes apportat. Oportet inquam non propter sua, sed propter nostra peccata. Et ideo Psalm: dicitur: *Quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Et est notabile quòd ipse loquens de sua passione nominat se Filium hominis, non Filium DEI: quasi vellet dicere quod passurus erat, non secundùm naturam Divinam, sed humanam. Modus autem nostræ redemptionis subjungitur cum dicitur, *& multa pati*, factus enim fasciculus myrrhæ, id est cumulus amaritudinis, quia ex multis passionum generibus compositus est myrrhæ fasciculus. Multa inquam pati: quia comprehendi, colaphizari, conspui, accusari, denudari, flagellari, & reprobari: *à senioribus*, qui debebant habere præeminentiam vitæ: *& scribis*, qui videbantur habere prærogativam scientiæ, *& principibus Sacerdotum*, qui habebant excellentiam authoritatis & potentiæ, quia ab istis judicatus est ad mortem, & præsidi traditus: & occidi in Cruce à gentibus, quæ eum Crucifixerunt

Vocandorum Judæorum modus.

Psalmo 2.

Psalmo 15.

Cathecum. informandi modus.

Oportet.

Psalm. 68.

Fasciculus myrrhæ.

Cantic. 1.

xerunt propriis manibus: & tertia die resurgere, tanquam virtute propria: non suscitari potestate aliena: quod dixit ne nimis de ejus morte tristarentur, & sic spe resurrectionis confortarentur. Ad hoc ignominiam suæ passionis, & suæ resurrectionis gloriam prædixit, ut suô exemplô timorem passionis tolleret: & eos ad considerandum suæ resurrectionis gloriam elevaret. Ubi Hieronym. Est autem sensus: tunc me prædicate, cùm ista passus fuero. Quia non prodest Christum publicè prœdicare, & ejus vulgare in populis Majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sunt & Crucifixum. *Et assumens eum Petrus*, seorsum, & ducens separatim, ne coram aliis videretur arguere Magistrum: *increpavit Eum*, amantis affectu dicens: *Absit à Te Domine* sic pati, *non erit tibi hoc*, scilicet quòd intereat Filius DEI vivi: quasi diceret: Indecens est quòd tu Dominus Majestatis, tam ignominiosè patiaris. Increpavit Petrus Dominum potius quã cœteri, quia non vult Confessionem suam destrui nec putat Filium DEI posse occidi vel mori: vel potiùs propter fervoris amorem hoc fecit quô prœ cœteris ardebat. Et bene assumpsit Eum Petrus secretò, relinquens nobis exemplum similiter arguendi Majorem; quia inferior non debet in publico arguere Superiorem. *Dominus autem conversus*, id est facie versa ad Petrum, quem prœcedebat, ut sic conversus Eum aspiceret & efficaciùs argueret. *dixit ei*, arguendo ipsum: *vade post me*, conformitate voluntatis: & retro non contra me, *Satana*, id est adversariè & cõtrariè: quia meœ volũtati & viœ salutis cõmunis adversaris, & contraria loqueris: Satanas enim interpretatur adversarius, sive contrarius: quasi diceret, non adverseris mihi: sed applica voluntatem tuam meæ voluntati: & noli impedire passionem meam: sed magis sequere, & post me eundo vestigia mea imitare. Ubi Origenes: Beatus autem ad quem convertitur Christus: etiamsi corripiendi causâ convertitur & subjungit Dominus: *Scandalum est mihi*: id est, das mihi occasionem offensionis, & me offendis, quia in isto facto, *non sapis ea quæ DEI sunt*, dispositionem DEI de mea passione considerando, *sed ea quæ hominum*, qui prœsentia appetunt humanè pro me zelando, & me affectu humano diligendo. Ergo sapere debemus non humana, sed Divina: non carnalia, sed Spiritualia: non terrena, sed Cœlestia. Ut dicit Origenes: Omnem discipulum peccantem, scandalum sibi appellat. Petrum autem quem Dominus antè ita magnificaverat, Satanam vocavit, eo quòd propter amorem carnalem quem ad Dominum habebat, dissvasit Ei de sua passione, ut non fieret. Maximi namq; ardoris & amoris legimus fuisse Petrum in Dominum Salvatorem nostrum. Ut enim legitur in itinerario Clemẽtis: Petrus adeo afficiebatur ad Christi Corporalem præsentiam, quàm ferventissimè dilexerat quòd post Christi Ascensionem quotiescunq; dulcissimœ prœsentiœ ac societatis & allocutionis Christi, & Sanctissimæ conversationis memor erat: totus in lachrymas resolvebatur, ita ut genœ ejus adustœ lachrymarum fluxu viderentur. Ex zelo igitur Christi volebat impedire ejus passionem: & quia iste zelus erat indiscretus: nam Christi passio erat à DEO prœordinata ad humani generis salutem: ideo duram meruit reprœhensionem. Quia ergo affectum non regulavit; ut vellet quod Christus volebat: & voluntatem suam non conformavit voluntati Divinæ cui adversari videba-

Passionis prædicandæ causa.

Hieronym. in c. 16. Matth.

Arguendi majoris forma.

Satanas.

Origenes Tractat. 1. in Matth. Scãdalũ esse.

Origenes ibidem Petrus Satanas dictus.

Clementis itinerariũ.

deba-

debatur, meritò reprehenditur & satanas, id est adversarius appellatur. Hoc ergo exemplo Domini habeas & tu omnes pro adversariis, qui pro corporali alleviatione & consolatione à bono & exercitio spirituali te vellent retrahere. Sicut autem Petrum quem ante probavit hìc increpat: sic nemo ob bona priùs facta immunis sit à correptione, propter mala quœ facit. Non est ergo in Cruce Domini verecundandum, sed potius gloriandum, quia est nostræ salutis signum, & bonorum nostrorum principium. Unde Chrysostomus. Ut Coronam ita circumferamus Crucem Christi. Etenim omnia quœ secundùm nos sunt, per ipsam perficiuntur: & si regenerari oporteat Crux accedit: & si pasci mystycô illô Cibô, & si consecrari, & quodcunq; aliud facere, ubiq; symbolum, id est signum victoriœ nobis assistit. Propter hoc & in domo, & in muris, & in janua, & in fronte, & in mente cùm multo inscribimus id studio: salutis enim quœ pro nobis est, hoc est nostrum signum. Quando igitur signaris, excogita omnem conditionem Crucis, vel causam: non enim simpliciter digitô insigniri eam oportet, sed cùm multa fide: & nullus prope te stare poterit immundorum dœmonum videns ensem & gladium in quo plagam & pestiferum vulnus accepit: & arma per quœ omnem virtutem Ejus Christus solvit.

Gloriandum in Cruce Domini Chrysostom hô 55. in Matth.

De EXHORTATIONE Ad SEQUENDUM *Christum, & suæ passionis exemplum.*

CAP. II.

POstquam Dominus discipulis mysterium suæ passionis secretò prædixit, convocat turbam cum Eis: & tam ipsos discipulos quàm omnes, ad sui imitationem, & passionis tolerantiam invitat, quasi diceret: Nolite prohibere passiones, quia oportet sustinere eas omnes salvari volentes: & ideo hìc ad omnes generaliter loquitur & omnes hortatur, quia imitatio passionis ad omnes pertinet, vel per martyrium, vel per pœnitentiam. Unde ait: *Si quis*, quod notat varietatem, *vult post me venire*, per affectum interiorem, per imitationem exteriorem, ad Patrem Superiorem: & bene dicit vult: quia neminem cogit sed consulit, & unumquemq; suo arbitrio relinquit, ut servitium sit gratius Domino, & præmium sit gratius servo. Unde Chrysostomus. Cùm autem Salvator sit pius & benignus: nullum invitum aut coactum habere vult famulum, sed spontaneos & gratias agentes Ei pro famulatu. Et ideo neminem cogendo, aut necessitatem imponendo, sed persvadendo & benefaciendo universos volentes adtrahit. Et iterum: Si quis aurum daret, aut thesaurum exponeret, omnes currerēt: multò magis ad ea quæ sunt in Cœlis. Hæc Chrysostomus Et subdit Dominus: *Abneget semetipsum*, per propriæ voluntatis renuntiationem, non tantùm sua vel suos: sed suum intellectum, suum affectum, suum sensum, *& tollat Crucem suam*, per mortificationem corporis sui, per compassionem proximi: & si necesse fuerit, per sustinentiam martyrii, *& sequatur me*, scilicet me habens lucem in intentione contra favorem humanum: me sequens Ducem in operatione, contra errorem diabolicum, Me expectans mercedem in remuneratione, contra temporale commodum. Rectus ordo, ut qui vult sequi Dominum primò abneget semetipsum, & sic tollat Cru-

Matth. 16. Marci 8. & Lucæ 9.

Chrysostom. hom. 56. in Matth. Invitum nō vult Dominus

Hominis primi, seu Adæ jactura, & amissio triplex.

cem, ut primò voluntas ejus sit prompta ad omnem miseriam sustinendam. Et notandum quòd primus homo tria perdidit per peccatum, scilicet libertatem, felicitatem & dignitatem, quæ tria docet hìc Dominus per tria recuperare. Libertatem, cùm dicit, abneget semetipsum, felicitatem, cùm subdit, & tollat Crucem suam, dignitatem, cùm addit, & sequatur me. Vel abneget se in prosperitate, & malum declinando tollat Crucem suam in adversitate, & bonum operando, & sequatur me vitæ conformitate, & in DEUM omnia ordinando. In verbis autem Domini prædictis excluduntur sex genera pœnitentiæ inutilis: & est prima violẽta, contra quod dicit si quis vult: secunda diminuta, quando scilicet homo dat sua DEO, & se mundo: contra quod dicit, abneget semetipsum: tertia delicata, quia sic volunt aliqui facere pœnitentiam, ut nullam sentiant afflictionem: contra quod dicit, tollat Crucem: quarta mutuata, quando aliqui gloriantur de passionibus Patrum, vel Fratrum suorum; ipsi verò nihil talium faciunt: contra quod dicit, suam, non alienam. Quinta momentanea, quando aliqui una die abstinent: & aliis diebus deliciis vacant, contra quod dicit, quotidie. Sexta simulata, quæ est hypocritarum, contra quod dicit, & sequatur me: non favorem mundi. *Si quis etiam vult post me venire*, hoc est, si quis vult attingere perfectionem vitæ Christianæ, faciat ea quæ seqvuntur, scilicet, *abneget seipsum & tollat Crucem suam, & sequatur me.* Ubi tria exprimuntur, in quibus perfectio vitæ Christianæ consistit. Primum est, sui abnegatio, secundum est, Crucis portatio, tertium, vitæ Christi imitatio. Quantum ad primum sciendum quòd ad sequendum Christum oportet hominum tria abnegare, scilicet, sua: secundùm illud: *Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et suos, secundùm illud: *si quis venit ad me, & non odit Patrem*, &c. *non potest meus esse discipulus.* Et semetipsum secundùm quod hìc dicitur, *abneget semetipsum*, scilicet vetustatem & peccata abiiciendo, & ad meliora mutando, ut desinat esse quod erat, & incipiat esse quod non erat: & alter ex altero efficiatur, ad voluntatem propriam abnegando: quod plus est, quàm abnegare res ipsas, & abiicere. Unde Prosper: Quid eis prodest quod facultates suas abiiciunt, qui voluntates proprias non relinqvunt? cùm sit longè præstantius voluntatibus propriis renuntiare, quàm rebus hujusmodi ergo abnegatio debet fieri omnibus desideriis carnis, & mundi concupiscentiis perfectè reluctando: & in bonis actibus nullam complacentiam propriam vel humanam captando, sed solum Divinum honorem in omnibus quæ agimus intendendo, ut sic veraciter possimus dicere cum Christo: *Non veni facere meam voluntatem, sed ejus qui misit me.* Quantum ad secundum sciendum quod Crucem tollere tripliciter potest intelligi: scilicet per carnis mortificationem, per proximi compassionem, per Martyrii sustinentiam. Unde Hil. Sequendus est Dominus Cruce assumpta etiam passionis, & si non sorte, tamen voluntate comitandus est. Secundum maximum Episcopum duo abstinentiæ & Crucis sunt genera, unum corporale, scilicet à delectationibus, & ab aliis quæ decipiunt sensus viriliter revocare, ac violenter abstrahere & coercere. Aliud Spirituale, quod est speciosum & sublimius, scilicet motus animi regere, & perturbationes illius placare. Impetus vitiorum refrenare, & contra ea quotidie litigare, ac rixam quodammodo, cum interiori homine conserere. Hæc Maximus. Hoc etiam de Cruce tollenda potest & aliter exponi dupliciter. Unô modô

Perfectio vitæ Christianæ in tribus. — *Lucæ 14. g.* — *Lucæ 14.* — *Voluntatis renuntiatio.* — *Ioann. 6. d.* — *Crucẽ tollere.* — *Hil. Canone 16. in Matt.* — *Abstinentiæ & Crucis genera.*

de

de Cruce corporali: & sic convenit Martyribus, & per hanc Crucē intelligitur omne genus Martyrii, scilicet mortis, & cujuslibet alterius pœnæ vel periculi pro Christo sustinendi animi tentatio & præparatio. Tunc enim, secundũ August: Crucē nostram tollimus quãdo pœnalitates quaslibet pro Christo voluntariè assumimus. Aliô modô exponitur de Martyrio Spirituali, quod convenit Religiosis, & perfectis: de quo Martyrio dicit Apostolus: *Mihi mundus Crucifixus est, & ego mundo:* id est, secundum glo. Mundi concupiscentiæ non habent in me dominium, nec mundus iam mihi se ingerit, & ego contra eum sum fortis. Et quod non sine causa nota utrũq; dixit scilicet sibi mundum Crucifixum, & se mundo. Plerumq: enim contingit ut homo mundum non teneat, sed tamen mundus eum in suis occupationibus astringit: & mortuus est homo mundo: & mundus eum quasi vivus concupiscit, dum in alio intentum in suis actibus rapere contendit. Sed secundùm Grego. nec Paulus à mundo gloriam quærebat, nec ipse à mundi gloria quærebatur: ideo & se mundo & sibi mundũ esse Crucifixum gloriabatur. Sunt autem tria in mundo, quæ nobis debent esse crucifixa, & nos eis: Quia ut dicit Joannes: *Omne quod est in mundo: aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Horum trium Crucifixio fit per tria vota Religiosorum, qui verè martyres sunt Spirituales. Primum ergo Martyrium consistit in temporalium voluntaria relictione. Secundum concupiscentiæ carnis reluctatione: & quantò fortior fit ista pugna, tantò gloriosior victoria Martyrii. Tertium in propriæ voluntatis abdicatione, quia secundum Gregor. per obedientiam mactatur voluntas propria, & per victimam caro aliena: & ideo obedientia dicitur melior quàm victima. Quantum ad tertium de vitæ Christi imitatione: sciendum quòd Christum sequi nihil aliud est quàm ejus vestigia imitari, & ejus vitæ conformari. Ipsum autem imitari debemus triplici viâ, qua nos præcessit: videlicet paupertatis, humilitatis, & asperitatis. Christus enim in suo ingressu nobis reliquit exemplum sincerissimæ paupertatis, in progressu exemplum profundissimæ humilitatis, sed ingressu exemplum acerbissimæ pœnalitatis: & quia in his tribus debemus Christi vestigia sequi, ideo ad jugem eorum memoriam nos invitat, dicens: Recordare paupertatis meæ. Quantum ad primum: & transgressionis, meæ, id est profundissimæ humilitatis, quantum ad secundum & absenthii & fellis, id est amarissimæ passionis, quantum an tertium. Et nota quòd omnia in quibus devoti sectatores perfectionis Evangelicæ Christum debent imitari, & ejus similitudini conformari, possunt & hôc modô ad tria reduci, scilicet secundum tria bona quæ à DEO recepimus: ut sunt res exteriores, corpus proprium, & ipsa anima: quæ omnia oportet relinqui propter DEUM. Si volumus ipsius Christi esse perfecti imitatores. Perfectus enim Christi imitator, primò debet relinquere mundum, & omnes res temporales: & etiam cum hoc omnium terrenorum occupationem & sollicitudinem penitus debet postponere. Hoc autem fit per voluntariam paupertatē, quam Christus altissimè servavit: quia in tota vita sua pauperrimus fuit. Secundò debet relinquere corpus, quod quidem relinquitur tribûs modis: Primò, per carnis macerationem: per quam corpus vigiliîs, jejuniîs, & orationibûs atteritur, ne caro lasciviat, & contra spiritum se erigere pertinaciter præsumat. Secundò, per temporalis commodi

ad Gala: 6.

Crucifigi mundo &c.

Gregor. l. 5. moral. c. 2.

Crucifigenda in mundo tria sunt: 1. Joan. 2.

Gregor. in c. 15. 1. Reg.

Imitatio Christi in triplici via.

Thren. 3.

Tria in quibus imitemur Christũ

Triplicia bona.

modi abjectionem: quia qui nimis delicatè nutrit servum, scilicet corpus suum, postea invenit eum contumacem: & ideo debet semper in rigore teneri, ut magis subiiciatur spiritui. Tertiò, per pœnalitatum voluntariam perpessionem, sicut Apostoli & Martyres, qui pro Christo voluntariè sunt passi. Et omnia ista Christus fecit: & seipsum in exemplum dedit. Quartò, debet relinquere animam suam, per propriæ voluntatis abdicationem: ut voluntatem suam Divinæ voluntati conformet: quòd nihil aliud velit, nisi solum illud quod Divinæ voluntati beneplacitum fuerit: hoc enim fecit ipse Christus, qui dixit: *Non veni facere voluntatem meam: sed voluntatem ejus qui misit me.* Unde ad voluntatē Divinā ita habeas regulā & mensurā omniū actionū tuarū, sic quod in omnibus actionibus & desideriis tuis, nihil cōcupiscas, nisi quòd honor Dei in te āplietur, & in omnibus aliis creaturis. Sed est sciēdū, quòd nullus potest vivere vitâ Christi, nisi etiā moriatur morte Christi: ideo sicut Xtus per hoc quod ex nimia charitate se assumptioni nostræ carnis inclinavit, seipsum exinanivit & perconsequens claritati Divinæ quâ Patri consubstantialis existit, quodammodo mori voluit: ita quilibet ad istam perfectionem tendens debet per veram humilitatem & plenarium contemptum sui mori sibi ipsi, seipsum usq; ad nihil deiiciendo, & seipsum nihil reputando, ut vivere possit soli DEO. Homo enim ad perfectionem tendens debet seipsum, hoc est quod videtur habere à seipso, nihil reputare: quod autem habet à DEO, puta dona DEI, quibus conformatur vitæ Christi, debet summè reputare: & cum summa diligentia custodire, ut verè possit dicere cum Apostolo: *Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.* Unde de talibus mentibus perfectis sic mortuis sibi ipsis, dicit Apostolus: *Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in DEO.* Signanter autem dicit, & vita vestra abscondita est cum Christo in DEO: quia vita illa quâ mens per amorem continuum & beatificum perfectè unitur DEO in Patria, illa est in præsenti abscondita: quia propter necessitatem mortalis vitæ talis amor continuus, & non interruptus in præsenti vita haberi non potest. Sed hoc evidenter apparebit in vita beata, ubi objectô beatificô continuè fruemur: & in solo DEO iugiter delectabimur, propter quòd bene subditur: Cùm autem Christus apparuerit Vita vestra: tunc & vos cum ipso apparebitis in gloria. Est autem sciendum, quòd mors ista spiritualis, quâ homo per contemptum sui moritur sibi quibusdā gradibus perficitur. Primus est quod homo per humilitatē reputet se omnibûs viliorē. 2dus est, quòd hoc verbîs propriîs fateatur. 3tius est, quòd etiā ab aliis dici æquanimiter patiatur. 4tus, est quod homo æquanimiter ferat cū ab aliis cōtēptibiliter tractatur. 5tus est, quòd homo nō solū non doleat: sed etiā diligat, quod ab aliis contemnatur. Et omnes isti gradus propriæ despectionis perfectè relucebant in Christo. Sequamur ergo & imitemur non diabolū ut ambitiosi & superbi: non mundum, ut cupidi & avari: non carnalem appetitum, ut voluptuosi & lubrici: sed Dominum JESUM Christū. Qui enim DEUM non sequitur: ei quidem neque se abnegare, neq; Crucem tollere prodest. Vis sequi Christum? sis DEO obediens, & proximum diligens: ac propter DEUM omnia sustineas & facias: & malum declinando circa virtutes insistas: hâc enim viâ Christus incedit: per hanc ergo viam ambula si vis Eum sequi in vita præsenti, & cum Eo gaudere in patria. Sed heu pauci hodie Dominum sequi

Joan. 5. c.

Vivere vita Christi. Mori pro Christo.

Coloss. 3.

Mors spiritualis perficitur gradibus.

fequi volunt: & tamen multi ad Eum pervenire cupiunt. Unde Bernard: O quàm pauci post te volunt ire Domine: cùm tamen pervenire ad te nemo est qui nolit: conregnare cupiunt, sed non compati: non curant quærere, quem tamen desiderant invenire: cupiunt te consequi, sed nolunt sequi: optant extrema justorum, non curantes principia eorum. Et quia Dominus monuit ad sustinendum, pro confessione fidei Martyrium: consequenter tollit hujus confessionis triplex impedimentum. Et primò primum, quod est nimius amor sui ipsius, dicens: *Qui enim voluerit animam*, id est animalitatem, *suam*, scilicet vitam præsentem alimoniis indigentem, *salvam facere*, id est in præsenti custodire: Martyriũ declinando, vel corpus in pœnitentia non macerando: hoc est potiùs salvare tempore persecutionis quàm me cõfiteri, scilicet eligens potius DEUM offendere, quàm pro eo mori: vel tempore pacis declinatè servare potius quàm per pœnitentiã affligere: *perdet eam*, in futuro, scilicet vitã vel animam: & pro vita momentanea incurret mortẽ æternam. Unde fugiendo mortem, incurret mortem: & servando vitam, amittit vitam. *Qui autem perdit animam suam*, id est animalem & præsentem vitam perditioni & morti, si necesse est, exponendo: eligens potius pro Deo mori, quã Eum offendere, vel per pœnitentiam se affligendo, eligens potius sic DEUM placare, quàm se delicatè fovendo ipsum magis irritare: & hoc non propter mundi vanitatem, vel erroris defensionem, aut desperationem: sed propter me, id est antequam contra mea faciat mandata, *inveniet eam*, in futura gloria, & pro vita mortali inveniet æternam. Istud dictum Domini de anima & vita salvanda, & perdenda simile est secundùm Gregorium ac si diceretur agricolæ: frumentum si servas, perdis: si seminas, renovas. Igitur ut dicit Cas. Væ carni, quæ hìc superata non fuerit: nam quæ in hac conversatione vincitur, illic sine dubio coronatur. Unde Bernard. Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eam. Et quidem prudentiùs eam perdis ut custodias, quàm custodis ut perdas: quid hìc vos dicitis observatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & sequaces ejus docent animas salvas facere in hoc mundo: Christus & Ejus discipuli perdere. Quem nam vos ex duobus sequi, Magistrum aut servum eligitis? Epicurus atq; Hippocrates, corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert: meus magister utriusq; rei contemptũ prædicat. Quid enim tibi aliud sonuit cùm clamatum est: qui amat animam suam, perdet eam? Perdet autẽ dixit: sive pendendo ut Martyr, sive affligendo, ut pœnitens. Quãquã Martyrii genus sit, spiritu facta carnis mortificare, illô nimirũ quô membra cœdũtur ferrô: horrere quidẽ mitiùs, sed diuturnitate molestiùs. Hæc Bernard: Deinde tollit secũdũ impedimẽtũ quod est nimia cupiditas lucri & desiderii terreni, dicẽs: *Quid enim prodest homini, si universũ mũdũ lucretur*: de quo nihil secum moriens portare poterit nisi peccatum: imò quantò plus acquisivit de mundo, tãto plus acquisivit de inferno. Unde in Apocalypsi dicitur: quantum glorificavit se, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: *animæ verò suæ detrimentum patiatur*: scilicet amittendo gloriam, incurrendo pœnam æternam, & perdendo humanam substantiam: quasi diceret, nihil proficit, imò per talia multum perdit: scilicet id quod est immortale & Divinum in eo: & ideo anima cum sit immortalis, præponenda est omnibus corruptibilibus & transitoriis: nam anima rationalis ima-gine

Bernardus serm. 21. in cantica. Sequentium Christum paucitas.

Anima perdenda.

Gregorius. hom. 32. in Evang.

Bernardus serm. 30. in cantica.

Lucri terreni detestatio

Apocal. 18.

gine Trinitatis insignita: pretiosior est cunctis terrenis, & ideo stultus est qui plus pecuniam quàm seipsum diligit: quod facit qui propter illam tormentis æternis se exponit. Unde nimis stultus est avarus, imò pejor quàm diabolus: quia avarus plus diligit nummum, quàm animam suam vel aliorum: sed diabolus plus diligit unam animam, quàm totum mundum. Quapropter dixit Christo præsumens decipere Eum, si cadens adoraveris me, dabo tibi mundum istum. Et ideo ut dicit Origenes, duobus propositis, magis est eligendum ut mundum perdamus, & lucremur animas nostras. Unde & Ambrosius: Valde timendum est ne propter avaritiam pecuniæ, vel propter amorem carnalis vitæ salutem animarum quærere negligamus: quia nihil prodest lucrificare temporalia, si perdantur æterna. Et dat Chrysostom: exemplum: Si egens in ultimis malis positus videres servos in lascivia agere, quod lucrum æstimares te eorum Dominum esse? sic quid lucratur anima tua miserâ carne lasciviente, si futuram damnationem expectat? Sed magna heu hodie cæcitas & amentia in hominibus reperitur. Quia secundum Augus: Si quis argentum auro præponit, dementissimus judicatur: si verò aurum DEO præponit à nullo reprehenditur. Exponit etiam prædictum Domini verbum de illis qui animas aliorum lucrari volunt, & suas negligunt. Unde Chrysostom: Si alterius sollicitus contemnens te, similis es eis qui metalla fodiunt & necantur. Et quia posset aliquis dicere: & si animam perdam, tamen ex multis quæ lucrabor eam redimam: quod falsum est. Unde dicit: *Aut quam commutationem*, id est redemptionē, *dabit homo pro anima sua*, scilicet damnata: quasi diceret: si pro ea totus mundus daretur, non per hoc liberaretur. Et ideo non potest comparari lucrum mundi ad detrimentum animæ, per quod homo perdit eam & vitam æternam. Nam perditis divitiis, possunt per alias divitias compensari: & si mors infligitur, potest compensari per vitam immortalem, quæ in resurrectione expectatur: sed si anima per culpam perdatur, non expectas in alia anima recompensari: quia non poteris aliam animam, sed neq; aliquid aliud, quasi commutationem pro ea dare, ut liberes eam de æterna morte. DEUS autem pro animabus hominum dedit commutationem, sangvinem Filii sui pretiosum. Perdenda est igitur anima & vita præsens in hoc sæculo propter Dominum, non salvanda propter lucrum & desiderium terrenum. Quapropter ut ait Augus: Voluntarie nunc pro Christo postponamus quandoq; dimittenda, ne (quod absit) pro transitoriis amittamus æterna. Si enim tibi diceretur: sis tôto hôc mense dives & potens, & fac quidquid velis: utere carnis voluptatibus sicut placet: eâ tamen conditione, ut oculi tui postea eruantur, omne solatium tollatur: toto tempore vitæ tuæ in fame & siti, in omni cruciatu & omni miseria vivas: nunquid illud tale bonum hôc tenore susciperes? Et quidem tota hæc vita nec mensis est, nec unius diei vel horæ spatium, ad illius æternæ infelicitatis comparationem, cujus miseriæ neq; finis est, neq; pœna similis invenitur. Unde Isidotus. Si haberes sapientiam Salomonis, si pulchritudinem Absolonis, si fortitudinem Samsonis, si longitudinem Enoh, si divitias Cræsi, si potestatem Theboinam: quid prodesset tibi, si tandem caro daretur vermibus, anima dæmonibus, cum divite crucianda sine fine? quasi diceret, nihil. Duo quippe sunt tempora Ecclesiæ: unum persecutionis, & tunc antequam DEUM negemus ponenda est anima, & præsens

Avar9 pejor est diabolô Matth. 4.

Origenes. Tractat. 2. in Matth.

Chrysostom. hom. 56. in Matth.

Chrisostom. Ibidem.

Animæ perditio irrecuperabilis.

Pænæ æternæ Animæ perditio maxima.

Tempora duo sunt Ecclesiæ.

ſens vita. Aliud pacis, & tunc frangenda ſunt deſideria terrena & lucra contemnenda. Nulla ergo mundi adverſitas animam tuam frangat, nulla proſperitas alliciat, nulla fallacia ſeducat à præceptis & mandatis DEI, & à charitate quæ eſt in Chriſto Domino noſtro. Omnibus modis & in omnibus debemus ſemper beneplacitum DEI facere, & ab offenſa ejus abſtinere. Deinde tollit tertium impedimentum ad confitendum fidem Chriſti, quod eſt pudor ſæculi. Nam ſecundum Gregorium. Sæpe ex humana verecundia præpedimur ut rectitudinem quàm ſervamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce: & tantò DEI faciem ad juſtitiæ defenſionem negligimus, quantò humanas facies contra juſtitiam veremur. Et ſecuncundùm eundem ſunt qui dicunt: Nos erubeſcimus DEUM confiteri, ſed ad profeſſionē fidei non ſufficit vox profeſſionis Chriſtiani: dum verentur à proximis deſpici, dū dedignantur injurias tolerare, dum erubeſcunt ſi jurgium contigerit, priores ſatisfacere. Hoc ergo impedimentū tertium tollit. Primò, ex fructu. Secundò ex pœna: quia Chriſtus confitentes confitebitur & recognoſcet: & erubeſcentes erubeſcet: id eſt, non cognoſcet eos de ſuis in ſecundò ſuo adventu & judicio cum venerit in Majeſtate ſua ſcilicet humana: id eſt, in forma humana glorificata: & Patris, id eſt Majeſtate Divina, quæ ſibi & Patri eſt communis quam tamen habet à Patre ſuo: & Sanctorum Angelorū, qui apparebūt cum Eo: Tunc enim erubeſcent infideles, ignorabit fatuas virgines, objurgabit miſericordes. Unde patet quod non ſolùm judicabit Filius in forma Deitatis: ſed & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, quorum eſt una Majeſtas: in forma tamen viſibili ſolus Filius apparebit, ut ex hoc ſolus Filius hominis judicare dicatur. Indiviſè itaq; judicant Pater, & Filius: nec non & Spiritus Sanctus. Verum quia Potentia Sapientiæ cedit in diſcretione judicii, ubi æquitas magis eſt examinanda: & conſiderandum quid cuiq; debeatur pro meritis: quamvis & potentia ſit exercenda, nec bonitas ſubtrahenda: ideo ſpecialiter diſcrimen judicii attribuitur ſapientiæ, quia judicium eſt per ſapientiam Divinam: ſapientia autē tota communicatur Filio, & ideo etiam ſolus Filius dicitur judicare. Tempore ergo perſecutionis non erubeſcat Chriſtianus fidelis pro Chriſto affligi: & ſi opus fuerit morte affici, ac ſubſtantiis nudari, & honoribûs deiici. Tempore verò pacis cum vitia maximè ſubrepunt, carnem refrenet ne laſciviat, & pro Chriſto non vereatur à proximis deſpici, injurias verborum pati, prior proximo ſatisfacere ut veraciter probetur ſequi humilitatem Capitis ſui, & Ipſum confitens mereatur ab Eo recognoſci. Et ne abnegandum ſe, & tollendum Crucem auditores terreantur, ideo triſtibus læta ſubjungit dicens: *Filius enim hominis*, id eſt Virginis, qui ita ſe vocat propter ſui humilitatem, propter carnis veritatem, propter Matris puritatem, ſive integritatem, *venturus eſt*, ad judicandum orbem, *in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis*, in forma glorioſa judicabit. Qui prius venit humilis: venturus eſt per manifeſtationem gloriæ & virtutis. *Et tunc reddet*, ſine temporis dilatione: *unicuique*, ſine perſonarum acceptione: ubi non perſonæ, ſed opera conſiderantur. Unde ſequitur, *ſecundum opera ſua*: ſine diminutione: juſtis quidem præmium, ſcilicet gloriam animæ & corporis: aliis autem ſupplicium, ſcilicet pœnam utriusque Hìc eſt locus merendi & liberandi animam: ibi mittendi & recipiendi, ſecundum merita. Ambula hìc dum lucem habes, ne ibi tenebræ

Pudor ſæculi amovendus.

Gregorius in hom. 32. in Evangelia

Confitendus Chriſtus ſine erubeſcētia.

Judicabit Pater, & Spiritus S. ut Filius.

bræte comprehendant. Suscipe hìc mortem, ut ibi suscipias vitam immortalem. Noli timere, quia tristibus læta succedunt. Times mortem, audi gloriam Triumphantis, vereris Crucem, ausculta Angelorum ministeria, Attende & hìc verba Bernardi, qui dicit: vis scire quæ debeas JESU Christo? Debes Ei vitam tuam, quia Ipse vitam suam posuit pro tua. Et quia rudes erant Apostoli, ne Eum sic venturum dubitarent, & fatigati expectatione deficerent: promittitur in præsenti consolatio, ut citius credant de futuro. Unde bonus Magister ne discipuli desperatione frangantur, aut tædio, subjungit eos consolando. *Amen dico vobis*, ut securi de hòc sitis: *Sunt quidam de hic stantibus*, discipulis, *qui non gustabunt mortem*, temporalem, quæ est quidam gustus respectu mortis æternæ, vel gustus dicitur, quantum ad bonos, qui non permanent in morte: *donec videant*, oculis corporalibûs, *filium hominis venientem in Regno suo*, id est in ea claritate Regni, quam habebit cum ad judicandum veniet, ut qualis est venturus postea, præsenti quoq; tempore demonstretur & appareat: hoc est donec videant similitudinem gloriæ quam corpora Electorum, qui Eum nunc confitentur habebunt in Ecclesia triumphante, ut per hoc speretur æterna futura in re. Unde secundum Glossam, in corpore mortali ostendit eis non immortalitatem, sed claritatem futuræ immortalitati similem, & ita sensus est, donec videât Regnum DEI: id est, imaginationem gloriæ Regni DEI. Cum Christo hìc stantes sunt in statu gratiæ: qui pro ipso patienter passiones sustinent, & isti mortem culpœ vel gehennæ non gustant, sed cum ipso ad gloriam æternam transeunt. Hanc piam promissionem eis fecit, ut per visam gloriam futuræ resurrectionis, & contemplationem gaudii manentis, ad adversa transeuntis sæculi fortiùs ferenda animaret. Visionem autem promissam distulit, ut eam vehementiùs desiderarent, & desideratam magis acceptarent, & gratam haberent.

Bernard. sermon. de quadruplici debito:

Gustatio mortis.

Stantes cum Christo.

DE TRANSFIGURATIONE DOMINI
CAPUT. III.

DEinde quod jã supra promisit soluit cũm dicitur: *Et post dies sex*, secũdũ Matheum, nõ numerãdo extremos, vel *die octava* secũdũ Lucã, numerãdo diem primum quo promisit, & ultimum quô solvit: *Assumpsit Jesus secum Petrum, & Jacobum, & Joannem, & duxit illos seorsum in montem valde excelsum*, scilicet Thabor: quartô milliariô à Nazareth contra Origentem, ut ibidem oraret. Mattheus & Marcus ponunt tantùm dies medios, sed Lucas & extremos. Illi sex, quia post sextam mundi ætatem animæ Sanctorum in beata expectatione requiescent. Lucas octo, quia in octava resurrectionis corpora Sanctorum in gloriam immortalitatis resurgent. Hìc ergo post sex ætates quiescendum esse ab omni labore: & ibi octavo tempore resurgendum designat Unde secundùm Hieron: & Glossam, hoc bene Mysterio convenit nam sicut Christus post sextam Sabbati, quâ Crucem ascendit, & post septimam Sabbati, quâ in sepulchro quievit, octava die resurrexit, sic & nos post sex mundi ætates, quibûs pro Domino patimur & laboramus, & post septimam quietis animarum, quæ interim in alia vita geritur, octava ætate resurgemus.

Matth. 17. Lucæ 9. & Marc. 9.

Hieronym. in c. 17. Matth.

Transf.

Transfiguratio ergo fuit in octava die, quia facta est ad ostendendum discipulis suis gloriam resurrectionis futuræ, quæ erit in octava mundi ætate & propter hoc figurata est hìc per octavam diē. Assumpsit autem secum tres tantùm, ut in ore trium staret testimonium. Item in signum quod qui nunc finem Trinitatis firmiter servabunt: tunc in æterna visione gaudebunt. Istos autem tres, scilicet Petrum, Jacobum, & Joannem, specialiter assumpsit, quia istos familiariter diligebat. Hoc autem fecit ad designandum quod quicunq; vult gloriam DEI videre, opportet quod fidem agnoscat, sicut Petrus: quod vitia supplantet, sicut Jacobus: quod ad bene operandum gratiam habeat, sicut Joannes, quia omne meritum consistit in credendo verum, in declinando malum, in faciendo bonum. Item ad commendationem omnium statuum Ecclesiæ: nam per Petrum significantur conjugati, vel etiam Prælati: per Jacobum, pænitentes vel activi: per Joannem, Virgines vel theorici. Et pulchrè ostensurus resurrectionis gloriam, seorsim eos duxit, ut intelligamus quia si ejusdem resurrectionis participes esse cupimus, á turbis malignorum hominum, & tumultibus sæculi divisi esse debemus. Pulchrè etiam eos in montem excelsum duxit, & nō in vallē, ut discamus gloriam non in profundo hujus sæculi, sed in Regno supernæ beatitudinis esse quærendam, & quod ad illam gloriam futuræ resurrectionis pervenire, & in decore suo Christū videre merebitur, si ima & terrena deserentes, ac sublimia & Cœlestia desiderantes, mente in Cœlestibus habitemus. Necesse enim est omnibus qui DEUM contemplari desiderant, ut non in infimis voluptatibus jaceant, sed semper ad Cælestia se erigant. Ascendit autem in montem, ut oraret: innuens oraturos in montem virtutum ascendere, & sursum non in imis corda habere, ac continuis precibus insistere. Et bene mons iste dictus est Tabor, quod accessio lucis interpretatur, quia omne quod manifestatur, in lumine manifestatur. Effectus autem orationis ostendit, propter quid oravit, scilicet propter gloriam futuræ resurrectionis manifestandā Apostolis. Dum enim oraret Transfiguratus est coram eis. Non dicit transfiguravit se, ut notetur actio fieri ex potentia Trinitatis, sed in natura humanitatis. *Et bene dum oraret facta est altera species vultûs ejus*, fervor nēpe & devotio orationis, dispositio est ad transfigurationem, & extasim mentis. Unde Petrus dum oraret factus est in extasi mentis. Conspice bene ista, & te præsentē exhibe, quia magnificata sunt valde. *Resplenduit enim facies Ejus sicut sol*, imò plusquam sol, sed nihil habet clarius cui comparetur, *Vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix:* & sic perfusa lumine, ut alba extra apparerent, secundùm Augustinum. Candor vestium procedebat à faciei splendore, & ista fuit vera mutatio in facie, sed non in veste. Non substantiam veræ carnis amisit, nec corporis veritatem subtraxit: sed splendorem addidit. Unde Lucas dicit, quod *facta est species vultûs ejus altera*, non alia. In carne mortali immortalitatis & resurrectionis suæ vel nostræ gloriam, non in se, sed in sæculi claritate sicut voluit ostendit, ut Illius gloriæ quam prædicabat certiores nos redderet. Ecce quantum pignus beatitudinis nostræ habemus, non enim erat aliud transfiguratio, nisi secundi adventûs prænuntiatio: in quo & ipse Christus & Sancti Ejus lucebunt sole clariùs: unde non assumpsit claritatis dotem, sed dotis similitudinem. Nā ut Leo Papa ait: Illā ipsius Deitatis ineffabilē & inaccessibilē visionē, quæ in æternā vitā mūdis corde servatur

Trāsfigurationis Domini cæ tēpus.
Asūptionis trium causa.
Cur seorsum duxerit discipulos.
Cur in montem duxerit discipulos.
Tabor.
Actor. 10.
Candor vestium.
Aug. lib. 1. de mirabilibus sacræ scripturæ. c. 3.
Transfiguratio Domini spem auget nostram.
Leo Papa sermo de transfiguratione Domini.

Splendor faciei Christi. vatur, nullô modô adhuc mortali carne circumdati intueri poterat & videre. Splendor autem faciei significat claritatem Divinitatis: fulgor verò vestium, claritatem humanitatis Ejus. Item claritas faciei repræsentat futuram claritatem Capitis Christi: fulgor autem vestium, designat futuram claritatem membrorum Ejus, scilicet Sanctorum qui superabuntur à claritate Christi, sicut candor nivis superatur à fulgore solis. Candor ergo significat gloriam futuræ resurrectionis, propter quod Angelus Dominicæ resurrectionis nuntius, in veste candida apparuit. Et secundùm Bedam: Vestitus Domini Sanctorum Illius chorus accipitur, qui in terris despectus videbatur. Moraliter circa transfigurationem dominus tria fecit, quia discipulos assumpsit, montem ascendit, orationem præmisit, ad significandum quòd ad gloriam non pervenitur, nisi per virtutis societatem, per vitæ altitudinem, per orationis Devotionem. Felix ergo qui talem comitatum assumpsit. Petrum scilicet qui interpretatur agnoscens, ut sit in eo cognitio: quæ debet esse triplex, scilicet DEI, sui, & proximi. Cognitio DEI, generat dilectionem, & cavet desperationem, cognitio sui generat humilitatem, & cavet præsumptionem: cognitio proximi, generat compassionem & cavet crudelitatem. Et sicut suam fragilitatem, sic & mundi vanitatem agnoscat, & contemnat. Jacobum qui interpretatur luctator, vel supplantator: ut sit in eo lucta & supplantatio, quæ etiam debet esse triplex: scilicet carnis, mundi, & diaboli: ut contra concupiscentias carnis & mundi, ac instigationes diaboli fortiter luctetur, & eas devictas sub planta prosternat: non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit. In signum hujus Jacob post luctam accepit benedictionem. Joannem qui interpretatur gratia, ut in eo sit gratia, quæ similiter debet esse triplex, incipiens, proficiens, & perveniens. Unde Apostolus: *Gratiâ DEI sum id quod sum*, quantum ad primam: & gratia Ejus in me vacua non fuit, quantum ad secundam: sed illis omnibûs abundantiùs laboravi: non autem ego solus, sed gratia DEI mecum: quantum ad tertiam. Joannes etiam privilegio singularis amoris DEI dotatus fuit: sic bonum Divinum super omnia diligat, & in omnibûs transitoriis nihil nisi amorem Divinum concupiscat. Item Petrus alio nomine dictus Simon, qui interpretatur obediens, significat obedientiam: Joannes in quo gratia, significat munditiam. Jacobus qui luctator, vel supplantans, significat paupertatem voluntariam: & ista tria faciunt videre claritatem Divinam, sicut isti viderunt transfigurationem. Felix qui talem montem, id est eminentiam vitæ ascendit: in quo sunt tres gradus, scilicet abjectio sui mortificatio carnis, contemptus mundanæ prosperitatis: de quibus suprà proximô capitulô: *si quis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me.* Felix qui sic orationi insistit piè, fideliter, & perseveranter: donec appareat gloria in facie Clerici, qui transfigurantur in solem dum lucent, per scientiam: ardent per charitatem: illuminant, per exemplum & doctrinam: investimentis laici: quibus sufficit albedo nivis per mundiciam mentis, carnis, & operis. *Et apparuerunt illis Moyses*, jam mortuus, secundùm animam in corpore assumpto, vel sibi adaptato, sicut quando apparent Angeli in corporibus assumptis: *& Heliás*, adhuc vivus in anima & corpore proprio, allatus de paradisio. Apparuerunt cum Christo isti duo potiùs quam alii: alter mortuus, alter adhuc vivus: in signum quod viventium

Beda in c. 9. Luc. Moraliter.

Petrus. Cognitio triplex.

Jacobus. Supplantatio triplex.

Joannes. Gratia triplex.

1. Cor. 15.

Petrus. Joannes. Jacobus.

Montis Ascensio.

Joann. 16.

Apparitio Moysi & Heliæ, & ejus causæ.

tium & mortuorum, seu vitæ & mortis sit Dominus. Et quod justi tam mortui, qui per Moysen: quàm vivi, qui per Heliam: qui tempore judicii vel vivi in carne reperiendi, vel à morte resuscitandi sunt, regnaturi sunt in gloria cum illo. Item ut ostendant ipsum esse, quem legis & Prophetarum scripta prædixerunt & promiserunt: & ut hinc appareat quod lex & Prophetæ à doctrina Christi non discordant: & quòd finis legis & Prophetarum in suo sermone, Christus erat & Ejus gloria, propter quam venerant, & ut ipse ostenderet se esse supra legem, quàm Moyses legislator dedit, & supra Prophetas, inter quos Helias prædicator præcipuus fuit. Per Moysen quidem significatur lex; per Heliam Prophetæ: & per Dominum Evangelium. Apparuit ergo Dominus medius inter Moysen & Heliam, tanquam Ipse & Evangelium haberent à lege & Prophetis testimonium. Item unus mortuus, & alter vivus apparuit: ut significent Christum moriturum, & iterum victurum, vel ut nos mortui simus mundo, vivi autem DEO. Item ut ex omni parte Christus testimonium haberet, de Cœlo Patrem in voce, de Æthere nubes, de Paradiso Heliam, de Terra Apostolos, de Inferno Moysen, *Et loquentes cum Eo*, dicebant excessum Ejus, quem completurus erat in Jerusalem, id est Passionem, in qua fuit excessus amoris, doloris & humilitatis. Amor fuit supra mensuram, secundùm illud Joannis, *Majorem hâc dilectionem*, & cætera. Dolor supra consvetudinem: secundum illud Threnorum: *Ovos omnes qui transitis*, & cœtera. Humilitas, supra virtutem: secundùm illud Threno. *Recordare paupertatis*, & cætera. Loqui autem ipsorum est talem gratiam redemptionis futuram per Christum testimoniis legis & Prophetarum prœfiguratã esse ostendere. Et notandum quòd non loquebantur de tali materia, tanquam judicantes Christo quæ nesciret: sed Eum adorabant de adventu Ejus in carne: & quia mysterium passionis, quòd Ipsi prædixerant, viderunt in Christo complendum: & læti fortasse, quia videbant redemptionis suæ, totiusq; humani generis diem appropinquare. Compatiebantur nihilominus Christo: quia tam gloriosa facies debebat sic conspui: & sic invidiosè tradi, & judicari, & cru cifigi. Notandum etiam quod gaudium magnum factum est Apostolis & Prophetis, non solum de Transfiguratione Christi, sed etiam (ut dicit Effrem) de mutua visione, quia utriusq; testamenti Principes congregati sunt, cum DEO Abraham. Videbat enim Moyses Dux Judæorum, Principem Christianorum Petrum: considerabat Helias castus, Virginem Joannem: & uterq; in Jacobo laudabat Martyrii privilegium. *Petrus verò & qui cum illo erant, gravati erant somno*, oppressi à gloria: quia splendore incomprehensibilis Deitatis premuntur sensus humani corporis. *Et evigilantes viderunt Majestatem Ejus, & duos viros*, scilicet Moysen & Heliam, quos cognoverunt prædictæ charitatis illustratione. Unde quærit Ambros. Quomodo Apostoli cognoverũt? Moysẽ, & Heliã quos nũquã viderũt, & respondet, quòd per Majestatem super eos venientẽ, in quo innuitur quòd in futura gloria alter alterũ, quẽ nũquã vidit, cognoscet secũdũ Gloss: Hic Helias dicitur eximius Prophetarũ: sed contra de David hoc dicitur in Prologo super Psalterium, & de Moyse in Glossa super Exodum. Et solvitur, quia Moyses fuit eximius: Domini familiaritate, signorum ostensione, legis promulgatione Helias eximius: vitæ austeritate, arguendi authoritate, vitæ diuturnitate. David eximius: Prophetiæ subli

Joann. 15.

Thren. 1.

Thren. 3.

Locutio cũ Christo.

Gaudium ex Transfiguratione.

Moysi & Heliæ ab Apostolis cognitio.

Ambros. in c. 9. Lucæ.

Helias. David.

sublimitate, Regia dignitate, & speciali ei facta promisione. *Tunc Petrus*, tanquam ferventior *dixit ad Jesum: Domine bonum est nos hìc esse*, scilicet in monte, & incontemplationis dulcedine. Cœlesti enim dulcedine gustatâ, vilescũt infima. Unde Rabanus: Quò ampliùs quis degustat dulcedinem vitæ Cœlestis, eò ampliùs omnia alia fastidit in infimis. *Si vis faciamus hìc tria tabernacula*, ad manendum scilicet hìc continuè: *tibi unum, Moysi unum, & Heliæ unum.* Non loquebatur de tabernaculo pro se & sociis suis faciendo: quasi supponens se & socios suos, tanquam discipulos, cum Magistro mansuros in suo tabernaculo. Petrus optando commendat Christum, & se in monte manere ex modico gustu participationis futuræ gloriæ, quam in Christo viderat: ut per hoc discamus quod nihil sit difficile pro Christo pati, nec tormenta nec Crux, nec mors ut ad montem Cœlestis gloriæ perveniamus. Si n. sensibilis visa Christi gloria, sic Petrum in monte impressionibus, & intemperiebus subjecto illexit, ut diceret bonũ ibi manere: quid æstimãdũ est de illa ineffabili & intelligibili gloria æterna in Cœlo, ubi nulla intẽperies: nulla peregrinæ impressionis molestia: ubi nullum malum, sed omne bonum obtinebitur. Unde Beda: O quanta felicitas, visioni Deitatis inter Angelos adesse perpetuò, si tantùm transformata Christi humanitas, duorumq; Sanctorum societas ad punctum visa, delectat ut eis ne discedant Petrus præstare velit obsequium. Unde & Remigius: Visâ Domini Majestate, & duorum servorum, Petrus adeo delectatus est, ut cuncta temporalia oblivioni traderet, & ibi in perpetuum vellet manere. Si autem Petrus sic accensus est: quanta erit svavitas & dulcedo videre Regem in decore suo, & interesse choris Sanctorum omnium, & Angelorum? Hæc Remigius. Sed erravit Petrus, *& nesciebat quid diceret*, hoc petendo: tum quia in via Patriam requirebat, & umbram futuræ gloriæ quam viderat, verè æstimabat gloriam, oblitus Regnum DEI non esse Sanctis promissum in terra, sed in Cœlo: tum quia in gloria tabernacula manu facta necessaria credebat, ignorans domum, manu factam non esse necessariam in illo sæculo futuro: tum quia se & Coapostolos adhuc carne mortali circũdatos esse nõ advertebat, & absque gustu mortis immortalis vitæ statum subire volebat: tum etiam quia suam & proximorum salutem non attendebat. Unde Aug. Quid dicis Sancte Petre? mundus perit, & tu secretum quæris. Vides tot gentes in unum convenire, & tu quietem diligis. Vides tenebras mundi, & tu lucem abscondis. Nemo quippe accendit lucernam, & ponit eam sub modio: & cætera. Unde & Damascen. Non est tibi inquit, Petre bonum quòd Christus ibi moretur: quoniam si ibi mansisset, nequaquam tibi facta promissio consequeretur effectum. Neq; enim claves obtinuisses Regni, nec mortis tyrannis abolita esset. Et ut dicit Chrysostom. quia audivit quod oportet Eum Hierosolymam ire & multa pati, adhuc timet pro Christo, sed post increpationem non audet apertè dicere rursus, propitius esto tibi, sed idem occultè per alia signa insinuat. Quia n. videbat multam quietem & solitudinem, cogitavit convenientem ibi esse stationem ex loci dispositione: quod significat dicens: *Bonum est nos hìc esse*: Vult etiam semper hìc esse: ideo tabernaculorum meminit dicens: *Si vis faciamus hìc tria tabernacula*. Cogitavit enim quod si hoc fieret, non ascenderet Hierosolymam, & si non ascenderet Christus, non moreretur: ibi enim sciebat scribas insidiari Ei. Hæc Chrysost: Et licet Petrus, ut

Rabanus. in c. 17. Matth.

Fruitio Divinitatis in Petro.

Beda in c. 9 Marci.

Remigius in Matth.

Petri error in optando.

Matth. 5.

Chrysostom. hom. 57. in Matth.

ut homo: stupefactus nesciret quid diceret in hoc tamen suam devotionē ostendit, & in siti sibi ardoris monstrat indicium. Unde inebriatus Petrus erat qui de una gutta vini Cælestis quā biberat, quasi tres tabernas facere volebat: sicut enim ex passionis magnitudine ut timoris vel mæroris † aliquis prorumpit in aliqua verba sine præmeditatione: ita similiter ex magnitudine devotionis & delectationis expertæ dixit Petrus illa verba, quæ tamē nō erant rationabilia, quia in solo aspectu humanitatis Christi non consistit essentia beatitudinis, & ideo illud non debebat sufficere pro finali beatitudine. In monte Thabor est grande Monasterium grandi sylva circumdatum, tres habens Ecclesias, juxta quod Petrus ait: faciamus hic tria tabernacula. Tria tabernacula contemplativus moraliter facit: quando legem, & Prophetis, & Evangelium practicè legendo disponit, scilicet corde credendo, ore confitendo, & opere adimplendo. Sciendum autem quod ista transfiguratio significans gloriam Sanctorum, primò describitur à Majestate DEI, quia tota Trinitas ibi apparuit, Pater in voce, Filius in humana carne, Spiritus Sanctus in nube: per quod datur intelligi quod gloria Sanctorum consistit in fruitione beatæ Trinitatis. Sicut enim Petrus ebrius ex dulcedine illius claritatis voluit facere tria tabernacula: ita habet homo tria tabernacula in anima sua, quæ nec Moyses, nec Helias, sed sola beata Trinitas delectabiliter inhabitat secundùm illud Joannis; *Ad Eum veniemus, & mansionem apud Eum faciemus.* Hæc autem sunt: memoria, intelligentia, & voluntas. Nam Filius habitat in tabernaculo intelligentiæ: implendo ipsā Dei plenissima & lucidissima cognitione: Spiritus Sanctus in tabernaculo voluntatis, implendo ipsam sapidissima & svavissima dilectione: Pater in tabernaculo memoriæ, implendo ipsam cogniti & dilecti perpetua refectione, & securissima intentione, quibus actibus anima in DEUM quasi totaliter transformatur, & quodammodo deiformis efficitur. Tunc verificatur, secundùm quandam prægustationem illud quod dicitur alibi: intra in gaudium Domini tui. Secundò describitur ista Transfiguratio, à societate consortii, quia ibi fuerunt Moyses, & Helias Jacobus, Petrus & Joannes. In Cœlesti igitur gloria habemus socios, omnes veteris & novi testamenti Sanctos. Beati veteris testamenti distingvuntur in duos ordines: scilicet Patriarchas, qui intelliguntur per Moysen: & Prophetas, qui per Heliam. Sancti autem novi testamenti distingvuntur in tres: scilicet in Martyres, qui per Jacobum: in confessores, qui pleni sapientia DEI intelliguntur: per Petrum, qui interpretatur agnoscens: in Virgines, qui per Joannem. Vel potest dici, quod Christus voluit habere testimonium sui adventus ab illis qui sunt in Cœlo; scilicet, à Patre, & ab illis qui sunt in mundo, scilicet à Petro, Jacobo, & Joanne, & ab illis qui sunt in terrestri Paradiso, scilicet ab Helia, & ab illis qui sunt in inferno, scilicet à Moyse. Vel per sex personas signantur sex bona quæ DEUS confert contemplātibus, quia in contemplatione primò mens illuminatur: quod signatur in Petro, qui interpretatur agnoscens. Secundò, caro supplantatur: quod signatur in Jacobo, quod interpretatur supplantator. Tertiò, gratia augetur & augmentatur: quod significatur in Joanne, qui interpretatur in quo est gratiā. Quartò, mundus contemnitur: quod significatur in Moyse, qui interpretatur assumptus ex aquis. Quintò, cor amore inflammatur: quod significatur in Helia, qui raptus fuit in curru igneo. Sextò, dulcedo Cœlestis præ-

Petri inebriatio.

† *alias amoris.*

Thabor monasteria.

Transfigurationis descri bendæ forma Tabernacula animæ.

Joann. 14.

Matth. 25.

Transfigurationis socii.

Cælicolarum ordines.

Contemplationis sex bona.

Gloorificatio Christi.

prægustatur: quod significatur in JESU. Unde Petrus qui Unam guttam prægustaverat dixit. *Domine, bonum est nos hìc esse:* nesciens quid diceret. Tertiò, describitur ista Transfiguratio à glorificatione subjecti cum dicitur: *Resplenduit facies Ejus sicut sol, vestimenta autem Ejus facta sunt alba sicut nix,* per quæ signatur beatitudo & gloria, quibûs Sanctorum corpora induentur. Dominus igitur Petro non respondit: nam licet ex fervore devotionis loqueretur, tamen quia imprudenter interrogavit, ideo responsionem Domini non meruit: nondum enim ut in hac gloria cosisteret tempus erat: Qui autem vult Domino facere tabernaculum, præparet penetralia cordis sui, & inveniet locum Domino, tabernaculum DEO Jacob: quia verò malè materiale tabernaculum ex frontibus & tentoriis quæsivit, æstimans in æterna illa gloria temporalia tabernacula necessaria, ubi nulla adversitatis aura est timenda, ubi DEUS Omnipotens Templum est, & Domus Ecclesiæ, ideo nubis lucidæ accipit obumbraculum. Unde sequitur: *adhuc eo loquente,* & de tabernaculorũ visibilium constructione cogitante, *ecce nubes lucida obumbravit eos*, quia majori luce & vera cognitione suffudit, ut intelligerent Electis in æterna tabernacula receptis non esse necessaria corporalia tabernacula, & non esse protegẽdos tegmine domorũ, ubi nubis & Spiritûs Sancti gloriâ protegẽtur, & in abscondito faciei Domini abscondentur; Et intelligas quòd cùm Petrus loqueretur interim antequam verba compleret, discesserunt Moyses & Helias, & mox nubes subsecuta est, quasi interrumpuntur verba Ejus obumbrationem nubis. Quærebat Petrus terrenum tabernaculum, & affuit Cœleste obumbraculum, & ista nubes non fuit: causata ex istis caliginosis vaporibus, sed ex vehementia lucis processit: quia sicut fumus est ab igne, ita ista nubes fuit à luce. Ad instruendas autem mentes Apostolorum, de cognitione Divinitatis Unigeniti Filii DEI: post Moysis & Heliæ testimonium, *vox,* Patris *de nube*, modò tonitrus testimonium perhibuit, *dicens*: *Hìc est Filius meus*, non adoptivè sed per naturam: *dilectus*, Filius meus, scilicet naturalis & proprius, non aliunde creatus, vel adoptivus: hoc est, secundùm Ambrosium, non Helias Filius, non Moyses Filius, sed hìc est Filius quẽ solũ videtis. Recesserũt enim illi ubi ceperat Dominus designari, ut ille solus demõstraretur, ne errarẽt Apostoli. *In quo mihi bene complacui:* id est, in quo meum beneplacitum de redemptione mundi complere constitui, vel secundùm Chrisostom: in quo delector, in quo requiesco, quem accepto: quia omnia quæ sunt Patris cum diligentia, exequitur, & est una eademq; voluntas Ipsius & Patris: quare & si crucifigi vult ne contradicas. *Ipsum audite*, magis, quàm Moysen, vel Heliam, quia Christus finis est legis & Prophetarum, *Ipsum audite*, ut supremum & singularem Magistrum, qui docebit vos omnia necessaria ad salutem. *Ipsum audite:* quia veritas est, Ipsum quærite, quia Vita est, Ipsum sequimini quia Via est. Acsi, ut ait Remigius, aliîs verbîs diceret, recedant umbræ legales, & typi Prophetarum, & solum coruscum, Lumen Evangelii sequimini. Felices ergo Apostoli, qui non solùm Domini charitatem videre meruerunt, sed etiam vocem Patris intonantem audierunt. Nec ab hac felicitate nos ex toto alieni erimus, si quem illi crediderunt & nos credimus, & quomodo illi vixerunt, amando vivimus, & quem dilexerunt, totîs visceribûs amamus. Sed quia humana fragilitas in præsentia Majestatis opprimitur, quia pondus Divinitatis & conspe-ctum

Nubes quod apparuit.

Filius Dei Christus.

Ambr. in c. 9. Luc.

Chrysostom. hom. 57. in Matth.

ctum Majestatis gloriæ ferre non valet: ideo dum audirent vocem terribilem de nube, *ceciderunt in facies suas*, non sicut mali retrorsum. Unde Remigius: In Eo verò quod Sancti Discipuli in faciem ceciderunt, sanctitatis fuit indicium: impii enim retrorsum cadunt: ut Heli. Hæc Remigius. Cadunt ergo justi in faciem, modò propter timorē, ut hìc, modò propter humiliationem, ut Magi procidentes adoraverunt Eum, modò propter gratiarum actionem, ut Seniores ceciderunt in conspectu throni in facies suas. *Et timuerunt valde*, quia se errasse cognoverunt, quia nubes lucida apparuit, quia vocem quasi tonitrualem, scilicet Patris, cujus Majestati timor debetur, audierūt. Ad hanc vocem, ut dicit Effrem, fugerunt Prophetæ, ceciderunt Apostoli & timuerunt. Tonitruum quidem terribile fuit: unde de ipsa voce terra sub ipso contremuit. Sed quos humana fragilitas gravabat benignè pius Magister verbo pariter & actu consolatur & erigit. Nam clementer, *accessit Jesus*, quia per se surgere non poterant, *& tetigit eos*, familiariter & dulciter, ut tactu debilitata membra solidaret. *dixitq; eis*, ut metum & timorem fugaret. *Surgite*, contra casum: *& nolite timere*, contra metum. Beati illi quos tangit JESUS, beati illi quos tangit salus & vita. Illi enim surgunt, illi sine timore & securi fiunt. Rogemus ergo Eum ut & nos tangat, & à somno stuporis & insipientiæ excitet: atq; ad se videndum nobis oculos aperiat. Dulcis amicus est: quia piè consolatur, & potenter adjuvat. Ad tantum ergo & consolationem JESU Miseratoris, qui prostratis dexteram ad beneficium auxilii porrigit, & jacentes erigit: discipuli surgentes nec Moysen, nec Heliam viderunt, sed solum JESUM in figura consveta, qua conversari solebat inter eos: secundùm Glossam: Si Moyses & Helias perseverassent, vox Patris videretur incerta, cui potiùs testimonium dedisset: & ideo recesserunt illi, ne ad eos vox Patris fieri putaretur: sed ut ad solum JESUM pertinere intelligeretur. Allegoricè ablata nube viderunt Moysen & Heliam evanuisse, ac solum JESUM remansisse, quia postquam legis & Prophetarum umbra discessit, quæ quasi nube Apostolos texerat, viderunt Eum, & scriptura illis revelata fuit, & Evangelium, in quo utrumq; reperitur, solum remansit. Notandum autem, secundùm Glossam, quòd bene convenit mysterium secundæ regenerationis, quæ scilicet erit in resurrectione, ubi caro resuscitabitur: cum mysterio primæ quæ est in baptismate, ubi anima resuscitatur. In baptismate enim Christi operatio Trinitatis ostensa est: fuit enim ibi Filius incarnatus, apparuit in specie columbæ Spiritus Sanctus, & Pater fuit ibi in voce declaratus. Et similiter in Transfiguratione, quæ est Sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritus Sanctus in nube. Nam gloriam illius, quam modò in baptismate credentes confitemur, in resurrectione videntes collaudabimus. Nec frustra Spiritus Sanctus hìc in lucida nube, illic in columba apparuit: dona enim sua per species declarare solet. Innocētiā autē in baptismate donat, quæ per avim simplicitatis designatur: daturus est autem claritatem & refrigerium in resurrectione, & ideo in nube refrigeriū: & in fulgore nubis claritas resurgētiū corporū figuratur. Qui enim nunc simplici corde fidē quam percipit servat, tunc luce apertæ visionis quod crediderat cōtemplabitur ipsaq; quā lucrabitur in perpetuum gratia protegetur. *Et descendens Jesus cum discipulis de monte præcepit eis*, præceptò instructionis: ut nemini dice-

Remigius in Matth. Cadere in facies & retrorsū.

1. Reg. 4.

Matth. 2.

Apocalip. 4.

Vocis Dominicæ virtus.

Tactus Christi.

Allegoricè.

Regenerationum congruentia.

dicerent visionem de gloria Transfigurationis, ante suam resurrectionem à mortuis. Primò secundùm Hieronymum, ne dictum esse incredibile, propter rei magnitudinem, videretur. Secundò, secundum Thomam, ne homines audientes tam gloriosa de eo dici scandalizarentur postea videntes Eum crucifigi. Tertiò secundum Remigium, ne prædicatio gloriæ Passionis fructum impediret, quia si Majestas illius fuisset divulgata in populo, plurimi resistendo principibus Sacerdotum passionem Ejus impedivissent: & sic redemptio humani generis retardata fuisset. Quartò secundum Hilarium, quia tunc debebāt esse testes Divinitatis Christi, cùm essent Spiritu Sancto repleti: & ad tantæ visionis testimonium perhibendum confortati. Quintò, secundum Damascenum, quia alii discipuli adhuc imperfecti fuissent tristati, quòd hanc visionem non vidissent: & Judas magis incitatus ad proditionem Salvatoris fuisset. Sextò, quia resurrectio Christi multum fuit dubitabilis: ideo reservata fuit ista visio, illo divulgando tempore quando maximè oportebat Ipsi resurrectioni testimonium perhibere, cui præstabat argumentum non modicum ipsa gloria Transfigurationis, ipsa quoq; visio magis credibilis videbatur, quando etiam visibiliter per resurrectionem factam monstrabatur. Septimò, ut daretur nobis exemplum ea quæ ad laudem & gloriam nostram spectant esse occultanda, quamdiu sumus in hac mortali vita, & ad faciendum hoc quod in Ecclesiastico dicitur: *Ne laudes hominem in vita sua*: & in eodem, *Ante mortem ne laudes quemquam*. Per hoc etiam ostendit quòd secreta & mysteria Divina non sunt semper, sed loco & tempore debitis publicanda: & dedit exemplum viris Sanctis, non facile publicandi revelationes sibi factas. Sicut Paulus annis quatuordecim tacuit raptum suum. Fuit autem Transfiguratio Domini facta circa veris principium. Unde Evangelium de Transfiguratione legitur in Ecclesia Sabbatho quatuor temporum post primam in Quadragesima Dominicam. Festum verò Transfigurationis Domini celebratur sexto Calendas Augusti: quia tunc ab Apostolis fuit Transfiguratio prædicata & publicata, quam tacuerant usque ad diem illam, propter prohibitionem à Domino eis factam. In descensu montis Tabor contra occidentem; ubi est una capella ubi Dominus dixit Apostolis, *nemini dixeritis visionem &c.*

Hieronym. in cap. 17. Matth.
Vetandi ne cui dicerent causæ.
Thomas. 3. par. q. 45. artic. 3.
Remigius. in Matth.
Hil. canone 17. in Matth.
Eccles. 11.
2. Cor. 12.
Trāsfigurationis tēpus.

DE SANATIONE LUNATICI.
CAPUT. IV.

SEquenti autem die JESUS rediens de monte ubi transfiguratus fuerat, venit ad discipulos quos inferius dimiserat, & occurrit Ei turba quæ circa ipsos erat. Similiter si prælati vellent ad subditos descendere per humilitatem, compassionem, & affabilitatem: multa turba occurreret eis per pœnitentiam. Sed quia semper stant in alto per elationem, seu ambitionem, vel curiositatem: ideo pauci ei occurrunt, id est, pauci ad eos accedunt, & pauciores ab eis sanantur: nullum enim legitur Dominus, in monte sanasse. *Et accessit ad eum quidam de turba*, petens misereri unico Filio lunatico, secundum lunæ innovationem magis patienti: & Spiritum immundum habenti, quem eiicere non potuerunt Ejus discipuli. Qui Eum apprehendens ad terram allidebat, & volutando per diversa membra vexans dissipabat: sicq; ad ostendendum vehementiam passionis spumabat,

Matth. 17. Marci 9. & Lucæ 9. & 17.
Christus nullum sanavit in monte.
Lunaticus.

mabat, ac dentibûs ſtridebat, & langvens areſcebat, & vix deſcendebat dilanians eum, Qui etiam ſæpe eum vexando clamare faciebat, & nunc in ignem, nunc in aquam mittebat: ita ut dudum periiſſet, niſi providentia Eum conſervaſſet. Et cùm jubente Domino adductus eſſet: ſtatim Spiritus conturbavit eum: videns enim ſe citò eiiciendum, faciebat pejus quod poterat in eum. Deinde increpante eum Domino, & præcipiente ut exiret ab eo, & ne amplius in eum introiret: quem etiam ab effectu malitiæ, ſive ſurdum ſive mutum vocabat: quia ſurdum & mutum eum fecerat: ſtatim diſcerpens eum exiit ab illo. Et factus eſt ſicut mortuus, ſed JESUS tenens manum ejus elevavit illum, & ſurrexit ſanus, & reddidit illum Patri ejus. Moraliter iſte lunaticus ſignificat peccatorem, quem diabolus primò apprehendit per peccati delectationem. Secūdò, clamare facit, per peccati ardēs deſideriū. 3tiò, mutū facit, ad peccati & Divinæ laudis cōfeſſionē. 4tò, ſurdū, per obdurationē, ad verbi monitionem. 5tò, lunaticū, per mentis inſtabilitatē & cōtinuā in malū variationē. Sextò, elidit & volutat, per ejus in diverſa peccata præcipitationem. Septimò, diſſipat, per diverſarùm cogitationum varietatem. Octavò, ſtridere facit dentibûs, per iram & indignationem: ac ſpumare, per gaſtrimargiam & libidinem. Nonò, in ignē luxuriæ mittit vel etiā elationis: quia ignis ſurſum tendit & alta petit, nec non in aquam voluptatum & cupiditatum ſubmergit. Decimò, aridum reddit, per otium ſeu ignaviam, & indevotionem. Undecimò, vix diſcedit per peccati conſvetudinem. Duodecimò, dilaniat & dilacerat, per naturalium vulnerationem. Dum autem puer ad DEUM accedit conturbatur: quia ſæpe poſt peccata ad DEUM converſi magis à dæmonio impugnantur, ut vel per tædium virtutum & labores pænitentiæ excutiat: & ad vitia reducat; vel de ſua expulſione ſe vindicet. Sic in primitiva Eccleſia multa gravia certamina illis appoſuit, quos ſuo Regno ſubtrahere voluit. Non autem puer vim patiens: ſed diabolus vim inferens, increpatur: quia qui peccātē vult ſanare, vitiū odiendo debet arguere & repellere, ſed hominē amando refovere & cōfortare. Exiens verò dæmon ab homine nunquam revertitur, ſi homo cor ſuum clave humilitatis & charitatis ſerraverit. Exiturus autem diſcerpſit eum: quia dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat. Et liberatus à dæmone velut mortuus videtur: qui enim terrena deſideria ſubegit, vitam in ſe carnalis converſationis extingvit: & mundo mortuus apparet. Quem autem hoſtis mortuo ſimilem reddidit, hunc Salvator piæ dexteræ tactu levavit: in quo oſtenditur DEI auxilium, & ſurrexit: in quo mōnſtratur hominis ſtudium, primò enim DEUS nos juvat: deinde à nobis requiritur ut bonum operemur. *Et cùm in domum introiſſet diſcipuli ſecreto interrogabant Jeſum, quare ipſi non potuerunt eiicere illum, & dixit propter incredulitatem eorum.* Non dicuntur diſcipuli increduli propter defectum fidei, ſicut Judæi, ſed propter remiſſionem fervoris: nam fidem remiſſam habebant, non ſicut granum ſinapis: quia non cum debito fervore credebant, ut præcipuè ipſi facere debebant. Nihil enim impoſſibile erit habenti ferventem fidem, & per dilectionem operantem, cui nunquam ſufficit quod bene geſſit. Granum quippe ſinapis eſt modicum fervidum, amarū, & veneni expulſivum. In hoc ergo quòd hìc comparat fidem grano ſinapis, innuit, quòd debent habere fidem modicam, per humilitatem: fervidam, per devotionem amaram, per tribu-

Moraliter: peccator lunatico ſimilis.

Gaſtrimargia, id eſt, guloſitas.

Incredulitas Diſcipulorū.

Granum ſinapis.

tribulationum perpessionem: veneni erroris expulsivam, per sinceritatem, Secundùm Ambrosium. Granum sinapis res est simplex, & si teritur vim suam fundit: sic fides simplex videtur. & si atteratur adversis, gratiam suæ virtutis effundit. Deinde reducit eos ad humilitatem, monendo ne quis de operibus glorietur; sed humiliet se DEO, cui jure obsequium debetur dicens: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite,* non tantùm ore, sed & corde: ne sit tantùm vocalis humilitas, sed & realis: *Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus:* nec vos jactetis, quia bene servistis: nihil enim fecistis quod non debuistis: quasi diceret, *Dicite*, gratiam non meruimus: sed debitum servitium solvendo pœnas vitavimus. Sed econtra superbi cùm nequaquam omnia, sed modicum quid eorum quæ præcepta sunt faciunt, non solùm mox de sua justitia præsumunt: sed & infirmos quosq; despiciunt: non enim sumus nostri, sed servi: quia pretiò magnô empti, ergo Christo cujus pretio empti sumus, servire, tenemur, & nihil omittere quod debemus: nec aliquid facere quod non debemus. Unde Seneca. Sapiens nihil facit quod non debet, nihil prætermittit quod debet. Non dicuntur inutiles servi facientes jure debiti mandata DEI quin fructum recipiant vitæ beatæ sed dicuntur inutiles, quia Dominus bonorum nostrorum non indiget: vel quia *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis:* vel quia quisq; magis debet se æstimare imperfectum, quàm quòd statum attigerit perfectionis. Unde Beda: Hæc est igitur in hominibus sola fidei perfectio, si omnibus quæ præcepta sunt impletis imperfectos se esse noverint: & quamdiu peregrinantur à Domino, semper sibi in esse mala quæ defleant, semper meminerint de esse bona ad quæ gratia Ejus juvante proficiant. Et iterum: quia sine me nihil potestis facere, non temporum longitudine laborum merita pensare debetis: sed amore & famulatu spontaneo novis semper studiis augere priora. Hæc Beda, & bene dicit, *quod debuimus facere, fecimus.* Unde Beda: Re vera debuimus, quia qui non venit ministrari, sed ministrare: debitores sibi nos fecit, ne nostris videlicet operibus confidentes, sed de ejus semper examine paventes cum Propheta dicamus: Quid retribuemus Domino, pro omnibus quæ retribuit nobis? Hæc Beda. Attende hìc bene quòd servus inutilis reputatur, qui hoc solũ facit quod facere tenetur. Quantamcunq; etiã perfectionem attingas, semper sentias & dicas? Domine DEUS meus JESU Christe nihil valeo, & malè Tibi servio. Debemus ergo nunquam à bono opere cessare, & tamen totum meritum nostrum insufficiens respectu mercedis æternæ reputare. Unde Psalmista: *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Non ait, in meritis & in operibus tuis: quia cujus misericordiâ prævenimur, ut humiliter DEO serviamus: ejus munere coronamur, ut sublimiter cum Illo regnemus. Et ideo cùm omnia fecerimus, reputemus nos parum aut nihil fecisse Domino, respectu mercedis quam expectamus ab eo. Unde dicebat beatus Franciscus, etiam post multos & magnos labores, fratres incipiamus servire Domino: quia usq; nunc parum profecimus. Et si præceptis impletis nos humiliare debemus, quantò magis cùm de illis multa omiserimus. Si enim inutilis est qui omnia perfecit, quid de illo dicendum qui ea facere despexit? Unde Ambrosius. Non te jactes si bene servisti: quia facere debuisti. Obsequitur sol, obtemperat luna, serviunt Angeli. Vas gentium electus á Domino: non sum, inquit, dignus vocari Apostolus: quia persecu-

Ambrosius. serm. 1. & 2. — *Servi inutiles.* — *Rom. 8.* — *Beda in cap. 17. Lucæ.* — *Ioann. 1.* — *Beda ibide.* — *Psal. 115.* — *Servus inutilis.* — *Psalm. 102.* — *Ambr. li. 8. in Luc. c. de virtute fidei.*

secutus sum Ecclesiam D E I. Deinde alibi nullius se ostendens conscium culpæ subjecti, sed non in hoc justificatus sum. Et nos ergo non à nobis laudes exigamus, ne præripiamus judicium DEI, & præveniamus sententiam Judicis: sed suo tempore suo judicio reservemus. Hæc Ambrosius. Bonum est itaq; semper in timore stare, & nihil de se præsumere: quia quantumcunq; bene quis servierit, nescit tamen si odio, vel amore dignus sit. Unde Bernardus. In veritate dici nihil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam recuperandam quàm si omni tempore coram DEO inveniaris non altum sapere, sed timere. *Beatus homo, qui semper est pavidus.* Si adest gratia, time ne non dignè opereris ex ea. Si subtracta gratia, time quia reliquit te virtus tua & custodia. Si reversa est gratia, time ne forte contingat recidivum pati: & contingant tibi deteriora. Hæc Bernardus. Unde & Apostolus hortatur nos, ne in vacuum gratiam DEI recipiamus. Ille enim gratiā DEI in vacuum recipit qui se in bonis operibus non exercet. Unde si volumus quod gratia DEI in nobis non remaneat vacua, necesse est ut eam bonis operibûs & virtuosis exercitiis nutriamus: & nos à vitiis custodiamus. Debemus etiam in præceptis DEI, & in omnibus operibus nostris attendere, non solùm ut faciamus, sed etiam ut ea secundùm voluntatem DEI dirigamus. Unde Basilius ponit exemplum de fabro faciente securim, vel quiddam aliud: qui semper meminit ejus qui injunxit opus, & retinet in corde suo cujus magnitudinis, vel qualitatis, vel formæ ille injunxit fieri securim: & in illud semper intendens quod sibi meminit à Domino operis injunctum: ad hoc dirigit manum ministerium, ut forma operis cum ejus qui injunxit animo & voluntate conveniat. Sic & nos omnem conatum & omne studium, in actibus nostris habere debemus, ut secundùm voluntatem DEI Qui opus injunxit, nostrum dirigamus opus: & tunc poterimus implere illud Apostoli: *sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia ad gloriam DEI facite.* Et subdit Dominus, ostendens quomodo proteruitas diaboli superetur & dicit: *Hoc genus dæmoniorum*, in spiritu & carne simul secūdùm causam radicatam, quale supradictum est, *in nullo*, potestatis remedio, id est; in nulla potestate, scilicet ministrorum *potest exire*: ita quòd non habeat potestatem in homine *nisi in oratione*, quæ curat pestes spiritus, *& jejunio*, quod curat pestes corporis, quæ scilicet oratio & jejunium sunt effectus fidei ferventis, ac per charitatem formatœ & operantis. Unde videtur quòd ex crapula & ebrietate morbum illum incurrisset. Hæc etiam poterat esse alia causa, propter quam discipuli non potuerunt Eum eiicere. Dæmones enim non sunt æquales in virtute naturali: & ideo unus alio difficilius potest expelli. Ad expulsionem autem istius requirebatur in expellente subjectio carnis ad spiritum, quæ fit per jejunium: & elevatio spiritus in Deum, quæ fit per orationem talia autem non erant adhuc in Apostolis, quia pro tempore, illo non competebat eis jejunare propter præsentiam Sponsi: nec erant adhuc in DEUM perfectè elavati: quia fuerunt rudes & imperfecti usq; quo post passionem receperunt pleniorem gratiam Spiritus Sancti. Vel *non eiicitur*, ministrorum potestate, *nisi in oratione*, injuncta, *& jejunio*, injuncto: & hoc omiserunt Apostoli, & sic fuit error clavis adhibendæ ad dæmonem excludendum: sicut adhuc multi erant, eo quòd clavibus secundùm debitum ordinem potestatis non utuntur: quòd enim minister usurpet sibi potestatem Divinam

1. Cor. 15. *1. Cor. 4.* *Eccles. 9.* *Bernardus. serm. 54. in cantica.* *Prover. 28.* *2. Cor. 6.* *Gratia recipere in vacuum.* *Basilius. de institutione Monachorum c. 3.* *1. Cor. 10.* *Dæmoniorū potestates diversæ.*

Hieronymus in cap. 16. Matth. nam & absolutam, hoc dicit esse Hieronymus de supercilio Pharisæorum, & de superbia luciferi, qui sine merito suam sedem voluit collocari in summo: secundùm Chrysostomum dicit, genus hoc, non tantùm lunaticorum, sed universaliter omnium dæmoniorum, non ejicitur, nisi per orationem & jejunium: quia semper diabolus peccatorem inhabitat, nisi per pænitentiam ad Dominum convertatur: & quantò magis differtur, tantò difficiliùs expellitur. Ubi Hieronym: Dum autem docet Apostolos quomodo nequissimus dæmon possit expelli, omnes instruit ad vitam: ut scilicet noverimus graviora quæquè, vel incũmodorum spirituũ, vel hominum tentamenta jejuniis & orationibûs esse superanda, iramq; Domini cùm in ultionem nostrorum scelerum fuerit accensa, hoc remedio singulari posse placari. Hæc Hieronymus. Per jejunium enim, ut dictum est, curantur pestes corporis: & per orationem, pestes mentis: & sic quælibet tentatio superatur cum eis. Vel per jejunium, intelligitur declinatio malorum, & per orationem, operatio bonorum. Et sic accipitur jejunium hìc generale pro abstinentia, non solùm ab escis, sed ab omnibus temporalibus delectationibus & vitiis. Unde dicit Augustinus, quod perfectum & magnum jejunium est non solùm à cibo: sed ab omnibus iniquitatibus & illicitis voluptatibus sæculi abstinere. Unde Bernardus: Si sola gula peccavit, sola jejunet, & sufficit. Si verò peccaverunt cætera membra, cur non jejunent & ipsa? Jejunet ergo oculus à curiosis aspectibus & omnia petulantia, ut bene humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Jejunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus: quæcunq; otiosa sunt, & ad salutem minimè pertinentia. Jejunet lingva à detractione & murmuratione, ab inutilibus, variis, & scurrilibus verbis. Interdum quoq; ob gravitatem silentii ab ipsis, quæ videri poterant necessaria. Jejunet manus ab otiosis signis, & operibus omnibus quæcunq; non sunt imperata. Sed multomagis anima ipsa jejunet à vitiis, & propria voluntate sua. Etenim sine jejunio hoc cætera à Domino reprobantur, sicut scriptum est: Quia in diebus jejunii vestri invenitur voluntas vestra. Non solùm autem ab illicitis: sed ab ipsis quoq; licitis oportet nos jejunare, si ea nobis quæ priùs commisimus illicita, volumus condonari. Hæc Bernardus. Et secundùm Bedam, sicut jejunium generale est non solùm ab escis, sed à cunctis illecebris abstinere carnalibûs, imò ab omnibus vitiorum passionibus: sic & oratio generalis non solùm in verbis est, quibûs Divinam Clementiam invocamus, verùm etiam in omnibus quæ in obsequium nostri Conditoris fidei devotione gerimus, teste Apostolo qui ait: *Sine intermissione orate.* Hæc Beda, Tunc quippe sine intermissione oramus, cùm ea solùm opera gerimus quæ nos pietati commendent Authoris. Semper enim orat, qui semper bene facit, & in bono perseverat.

Hieronym. in cap. 17. Matth. — *Jejunium perfectum.* — *Augustinus tractat. 17. in Joann.* — *Bern. serm. 3. in Quadragesima.* — *Esai. 58. a.* — *Beda in c. 9 Marci.* — *Oratio generalis.* — *1. Thess. 5.*

DE TRIBUTO PRO DOMINO Et PETRO
Soluto, & de quæstione discipulorum super majoritate eorum.
CAPUT. V.

Lucæ 9. Matth. 7. & 18. & Marci 9. Augustinus tractat. 25. in Joann.

ET quia ex his quæ Dominus egerat & dixerat in Hierusalẽ, Judæi quærebãt Eũ occidere, ideo ante pascha nolebat in Judæã ambulare: quia nondum hora ejus venerat, ut ostenderet quod aliquando persecutionem fugere licitum fidelibus suis esset. Unde Augustinus: Non perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem.

Futu-

Futurum enim erat ut aliquis fidelis se absconderet, & ideo præcessit in capite, ne membro postea objiceretur pro crimine. In Galilæa igitur, in terra ubi erat conceptus & nutritus, conversabatur cum discipulis suis. Et Secundùm Chrysost:, ne discipuli dicerent qua de causa continuè hìc conversamur: rursus de passione ejus loquitur, ut quasi assveti circa negotium mortis Christi, minùs cùm venerit scandalizarentur. Et cum morte sua etiam prædixit suam resurrectionem, ne in passione Ejus incurrerent desperationem. Unde dixit ad eos: *Ponite in cordibus vestris sermones istos*, scilicet qui sequuntur de mea passione & resurrectione: quia eorum recordatio & memoria utilis est valde, Filius enim hominis tradendus est, scilicet à Patre per charitatem nimiam: à seipso, per obedientiam voluntariam: à diabolo, per suggestionem iniquam: à Juda per cupiditatem maximam: à Judæis, per invidiam dolosam: à Pilato, per pusillanimitatem indebitam: *in manus hominum*, id est; diversarum nationum quasi humanitus sentientium: scilicet Judæorum & gentium, & diversorum statuum: quia militum, Regum, Principum, Sacerdotum, religiosorum, & populorũ, *& occident Eum.* Magna iniquitas quòd homines occidant hominum Salvatorem: & ne his auditis tristitiâ absorbeantur, subjungit: *& tertia die resurget*: ut tristibus læta succedant. *Et contristati sunt vehementer*: quia Ejus societas ita erat eis dulcis & grata, ut non sit mirum si contristati sunt passione ejus audita. Ut n. ait Hieronymus: Pro dilectione Magistri nihil de eo sinistrum & humile patiuntur audire, Contristati sunt, non attendentes ad id quod dixerat, & tertia die resurget: & neq; vox Patris audita, neq; resurrectio pronuntiata potuit eos cohibere à tristitia. Unde Hieronymus: Semper prosperis admiscet tristia, ut cùm repetè venerint, non terreant Apostolos: sed à præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat quòd occidendus est, debet lætificare quòd die tertia dicitur resurrecturus: Si tristia semper acciderent, quis sustineret? si prospera quis contemneret? Hæc Hieronymus. At illi ignorabant verbum istud, scilicet de ejus passione: & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud apertè quòd secundùm Bedam, non tam ingenii tarditate, quàm de pio Salvatoris amore contingebat: quia carnales adhuc & rudes ac mysterii Crucis ignari spiritualia non capientes, quem verum DEUM cognoscebant moriturum credere nequibant: nec intelligebant quomodo in una persona mori, & non mori, poterat. Galilæa interpretatur volubilis, & ideo per hoc quod Dominus ibi prædixit passionem suam discipulis, significavit quod memores esse debemus mortis Christi, ac etiam nostræ quamdiu sumus in volubilitate præsentis vitæ: *Et cùm venissent Capharnaum accesserunt, qui didragma accipiebant*, exactores scilicet tributi ex parte Cæsaris Augusti, *ad Petrum*, quia secundùm Hieronymum, præ signorum magnitudine non audebant aggredi Dominum, *& dixerunt Ei: Magister vester non solvit didragma:* quasi diceret, dic ei, ut solvat: non faciebant mentionem de Apostolis, quia non accipiebant nisi à capitaneis. Capharnaum erat Civitas principalis in Galilæa, & ideo ibi manebant qui tributũ colligebant ex parte Romanorum: quibus Judæa erat subjecta: & quilibet Capitaneus domûs solvebat didragma: id est; duplex dragma: & in solvendo dicebat. Ego profiteor me esse sub Romano Imperatore. Et quia Dominus nutritus erat in Nazareth, quod est oppidum Galilææ, subjacens Urbi Capharnaum: ideo ibi abEo exigitur tributũ.

Chrys. h. 59. in Matth.

Traditio Christi diversa.

Hieronym. in cap. 17. Matth.

Prosperis tristia admiscet Dominus.

Beda in c. 9. Marci.

Tributi à Christo exactio.

Capharnaum quod villa consolationis, vel ager pingvedinis interpretatur, & ubi tributum à Christo petitur. significat illum qui dat se delectationibus & solatiis hujus mundi, à quo diabolus petit tributũ sibi dari, & vix evadet quin solvat aliquod tributum peccati. Et notandum, quòd dragma dragmæ fæminini generis, est moneta habens imaginem Regis, & valebat decem nummos usuales, de qua in Luca dicitur, quæ mulier habens dragmas decem, &c. Item est genus ponderis, & sic accipitur in medicina. Sed drama dramatis neutrius generis, est genus carminis, ubi alii incipiunt & alii respondent, & sic dicitur dulcia cantica dramatis. Item est quarta pars stateris. Stater verò est idem, quòd siclus qui habet viginti obolos, didragma media pars: & dragma quarta pars est, & ideo unus stater sufficiebat ad solutionem pro duobus: quia taxatio census erat didragma, id est; denarius qui pro capite solvebatur. Unde ut sequitur: stater de ore piscis afferri jubetur. Obulus, ut dicitur, valebat tantum quantum unus parvus Turonensis, quorum duodecim valent unum Turonensem grossum, sic quilibet Capitaneus solvebat annuatim quasi decẽ turonẽses parvos. Dominus autem hoc quod de petitione tributi Petro dictum erat intelligens, misit eum ad mare, ut hamum mitteret, & *piscem qui primus ascenderet*, id est; quem caperet, illum tolleret & staterem valentem duo didragma, *quæ dimidiam unciam faciunt*, de ore ejus sumens pro Domino & pro se solveret. Ex quo Divinitas ejus patuit, cùm futura contingentia certitudinaliter prædixit. Unde Hieronymus: Quid primùm mirer hìc nescio, an præsentiam stateris in ore piscis, an magnitudinem virtutis: si ad verbum ejus mox stater in ore piscis creatus est. Spiritualiter piscis est Christus, mare mundus: hamus mors, stater inventus in ore piscis, pretium redemptionis nostræ prænuntiatæ Christi ore, & sic solutum est tributum, & nos liberati sumus. Moraliter pœnitenti dicitur: *vade ad mare*, id est; amaritudines peccati consideratione, *& mitte hamum*, in contritionis compunctione, & aperto ore in confessione inventum staterem da in satisfactione, & sic liberatur peccator à tributo diaboli exactoris. Solvit autem Dominus tributum non ex debito, quia secundùm utramq; naturam erat Filius Regis, & perconsequens liber à tributo, quia Regum Filii in omni Regno sunt liberi, sed ex humanitate tantùm hoc fecit subdendo se minori, & solvendo quod non debebat: & ne quæstores censûs scandalizaret, docens per hoc nos esse humiles, & vitare ne scandala per nos fiant. Voluit etiam pro Petro dare tributum, in signum quòd Petrus fuit Caput aliorum: quia census dabatur pro capite seu Capitaneo tantùm. Didragma, ut dictum est, continet duplex dragma, & per unum potest intelligi pœnalitas corporis, scilicet fames, sitis, & hujusmodi: per aliud pœnalitas mentis, scilicet timor, tristitia, & hujusmodi. Hoc autem duplex dragma debet reddere quilibet Imperatori omnium pro peccato primorum parentum, quod facit patienter tolerando pœnalitates prædictas: licèt autem Christus non haberet peccatum, tamen reddere voluit pro salute omnium. Et quia carnem assumpsit similem peccatrici, sed non peccatum: ipse quidem Redemptor corpus & animam in pretio posuit, & sic bina dragmata solvit: eodemq; pretio Ecclesia libera facta fuit, & per Petrum Ecclesiæ præfecit: ideo etiam pro eo censum solvit. Ubi Hieronymus: Et pulchrè idipsum datur pretium, sed quia divisum est pro Petro, quasi pro peccatore pretium, reddebatur, Dominus autem noster peccatum

Marginalia: *Dragma quid.* — *Lucæ 15.* — *Stater quid.* — *Obolus.* — *Hieronym. in cap. 17. Matth.* — *Spiritualiter.* — *Moraliter.* — *Tributi à Christo solutio.* — *Hieronym. in cap. 17. Matth.*

catum non fecit. Ostenditur autem similitudo carnis, dum eòdem & Dominus & servus pretiô liberantur. Dominus ergo tributa non debebat, sed qui carnis humilitatem assumpserat, omnem justitiam implere volebat. Ille propter eximiam charitatem pro nobis Crucem sustinuit, & tributa reddidit: nos autem infelices pro illius honore tributa non reddimus, & quasi Filii Regis à vectigalibus immunes sumus. Hæc Hieronymus. Et nota quòd Dominus supra non vitavit scandalũ pharisæorum, quando de escis disputabat. Hìc autem vitat scandalum eorum qui tributum colligebant: quia illi sapientes, isti simplices erant: illi ex certa malitia, isti ex ignorantia offendebant. Scandalum ergo quod oritur ex malitia, est contemnendum: sed quod oritur ex ignorantia est vitandum, salva tamen triplici veritate: scilicet justitiæ vitæ, doctrinæ: & tale erat scandalum istud quòd hìc vitavit: quia illi qui hic colligebant tributum, erant gentiles legem & Prophetas ignorantes, & propter hoc ignorabāt quòd Christus esset immunis à tributo, tum quia Filius DEI secundùm naturam Divinam: tum quia Filius David secundùm humanam: & talia scire illi non tenebātur. Dare autem tributum non fuit contra veritatem justitiæ, vitæ, vel doctrinæ: ideo propter scandalum vitandũ voluit Christus hoc dare. Scandalum quippe est dictum vel factum minus rectum, præbens occasionẽ ruinæ: scandalum enim Græcè obicem sonat, latinè. Unde sicut obex in via de se habet dare ambulanti occasionem ruinæ corporalis: sic dictum vel factum minus rectum habet dare occasionem ruinæ Spiritualis. Si ergo obiicitur de Pharisæis, quòd scandalizati sunt ex verbo Domini, ut suprà est dictum, & tamen illud verbum non erat minus rectum: dicendũ quòd obex dupliciter accipitur, aut ex natura rei quæ obiicitur: ut si quis lapidem magnum vel lignum proiiciat in via: aut ex vitio ambulantis in ea: ut si quis modicum lapillum aut florem proiiciat in ipsa via: primô modô dicitur scandalum activum, hoc est mortale peccatum: secundô modô passivum, & potest esse veniale peccatum, vel etiam opus meritorium. Unde bonum opus de se non præstat occasionem ruinæ, sed ex vitio accipientis illud non rectè. Igitur, ut ait Gregorius, considerandum est: quia inquantum sine peccato possumus vitare proximorum scandalum, debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur: utilius nasci scandalum permittitur, quàm veritas relinquatur. Considerandum hìc, quia Dominus cujus sunt omnia tantæ paupertatis fuerit, ut unde tributum solveret non haberet. Licèt enim loculum haberet, & Judas pecuniam eò portaret: ea tamen quæ sibi ad usus pauperum data erant, in usus suos seu alios convertere nefas reputavit, nobisq; exemplum utile in hoc tribuit & reliquit. Ergo si vivens de Patrimonio Christi inutiliter expendit res pauperum, tenetur ad restitutionem & satisfaciendum. Sed quomodo ea restituet, cùm non habeat alia nisi de patrimonio Christi? Non apparet nisi propriîs manibûs hoc elaboret: vel necessitatem suam restringat & coarctet, ut de residuo pauperibus restituat quæ dilapidata, vel saltem devotorum subsidium ad hoc faciendum imploret. Quia verò in redditione tributi & æqualitate pretii Petrus fuerat Domino comparatus: æstimantes discipuli Petrum eis præferri, & omnibus esse Prælatum, quia à Capitaneis colligebatur tributum, cogitabant quis eorum esset major. Apostoli ex multis præsumebant Petrum à Christo præferri: ut quando ei claves Regni

Scandali vitatio à Christo.

Scandalum quid.

Gregorius hom. 7. in Ezechielem.

Paupertas Domini.

Petri prælatio.

Cœlorum daturum, & Ecclesiam supra Petram fidei, (à qua ipse nomen acceperat,) ædificaturum se promisit: & quando ipsum cum Jacobo & Joanne assumpsit, ubi Transfiguratus fuit: & propter tributum quod pro se & pro ipso solvit & eum ipsi quasi parificavit: & ex his major omnibus videbatur, & ideo ad quærendum movebantur. Ista autem quæstio multoties fuit inter discipulos Christi ventilata. Primò enim de ea cogitaverunt, ut dicit hìc Lucas. Secundò, de cogitata disputaverunt in via dum irent Capharnaum, incipientes conqueri inter se quis eorum major esset: ut dicit Marcus. Tertiò, disputatam Magistro determinandam proposuerunt, ut dicit Matthæus: & nihilominus de ipsa contenderunt, ut infrà in cæna Domini dicit Lucas. Cùm enim venissent Capharnaum, & Dominus pro se & Petro æquale tributum solveret: cæteri Apostoli priorem cogitationem augebant, & ex præteritis & ex isto, *intravit cogitatio in eos*, ut Lucas dicit, *quis eorum esset major.* Dominus autem videns in mente discipulorum super hoc cogitationem exortam, priusquam augmentum susciperet radicitus eam evellere volens quæsivit de conquisitione quam, ut Marcus refert, habuerunt in via. Et tunc, *in illa hora*, videntes se deprehensos ab ipso de contentione majoritatis *accesserunt ad Eum.* Ut Matthæus dicit, respondentes & *dicentes: Quis putas major est in Regno Cælorum?* id est; in collegio justorum: vel meritò in Ecclesia militante, vel præmio in Ecclesia triumphante. Et volens Dominus desiderium gloriæ humilitate sanare, ait illis: *Si quis vult primus esse*, meritô vel præmio, *erit*, & sit, *omnium novissimus, & omnium Minister*, humilitate & obsequio: ut novissimus sit corde, & Minister actione. Unde Ambrosius: Quicunq; vult fratrem prævenire regnando, priùs eum præveniat obsequendo: vincat eum obsequiîs ut possit vincere sanctitate. Si enim te non læsit frater, obsequium meretur ut diligas. Quod si forsitan læsit, magis obsequium meretur ut vincas. Hæc enim nostræ Christianitatis summa est: ut amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiam rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad injuriam, potentior constituetur in Regno. Hæc Ambrosius. Secundùm Glossam. Contentio ista potuit esse ex humilitate, volebat enim unus alium prævenire in honore. Unde Glossa. Causa Cõtẽtionis nobis incognita est: sed nõ est credibile, quin se invicẽ honore prævenire certarent. Non asserit glosa quòd ita fuerit: sed quòd ita esse potuerit. Secundùm verò Chrysost: Contentio ista fuit elationis. Unde dicit quòd passi sunt aliquid humanum discipuli de principatu contendentes. Et licèt fuerit ista contentio de principatu, non tamẽ ibi fuit peccatum secundũ ipsũ: quia nõ de Principatibus terrenis cõtendebant, sed de spiritualibus in Cœlo. Unde Matth: *Quis putas major est in Regno Cælorum?* Hoc infimitatis erat: ut dicit Chrysost. Nos autẽ ad infirmitatẽ eorũ nondũ pervenimus, non n. quærimus, *quis major est in Regno Cælorum*, sed quis major, quis copiosior, quis potentior in Regno terræ. Et quia in moralibus magis movent facta quàm verba: volens Dominus superbiam eorum retundere, & eos de humilitate docere, proposuit eis humilitatis exemplum sensibile, & *advocans parvulum*, ætate & malitiâ, quem tradunt quidam fuisse Martialem, qui postea à Beato Petro missus in Galliam prædicavit Lemovicensibus fidẽ Catholicam, quorum primus Episcopus & Apostolus fuit: qui in vertice humilitatis & puritate simplicitatis præ omnibus excellere videba-

Majoritas inter discipulos.

Ambrosius. serm. 10.

Lex Christianorum.

Contentio qualis fuit.

Chrysostom. hom. 59. in Matth.

Chrisostom. ibidem.

Facta in moralibus, plus quam verba movent.

Martialis Christi discipulus.

debatur, *statuit eum*, pro exemplo, *in medio eorum*, ut ab omnibus videretur & attentè consideraretur: cui quilibet se commensuraret, & imitando conformaret. Et meritò parvulum advocat ut qui Majores videri, volunt ejus exemplò instruantur, & Eum in humilitate & innocentia imitentur. Et amplexans eum, quod signat solos humiles dignos esse suo amplexu & dilectione, qui verè possunt gloriari & dicere: leva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ut magis discipulos à superbia ad humilitatem revocet, sub assertione contestatur eis pœnam, nisi ab elatione & inordinato appetitu honoris retrocedant. *Amen, inquit, dico vobis: nisi conversi fueritis*, à vestra elatione & majoritatis ambitione, *& efficiamini*, gratiâ & per virtutem, *sicut parvuli*, sunt naturâ & per ætatem, scilicet mites & innocentes, simplices & humiles, ac parvi vestra reputatione non solùm majores, *in Regno Cælorum*, non eritis: verum etiam illud *non intrabitis*, quia nec in Ecclesiam per meritum, nec in gloriam per præmium: utrobiq; enim Christus est ostium: & quia ostium humile & mansvetum est, oportet intrantem humilem & mansvetum esse. O quàm terribile est verbum istud. Et quis est hodie sicut parvulus? Certè rara avis est in terris. Rari sunt illi hodie, & ideo multùm possumus formidare. Si n. diabolus propter superbiam de Cœlo ejectus est, multò magis superbus illuc non intrabit: quia turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes. Et quia dæmones inde ejecti sunt per superbiam, ideo oportet homines illuc venire per aliam viam contrariam: scilicet per humilitatem. Per parvulum ergo vult intelligi humilem, eô modô loquendi quô dicitur Saulo cùm esses parvulus in oculis tuis. Unde dicens sicut parvuli, non vult quàm efficiamur parvuli sensibûs, sed malitiâ: non ætate, sed conditione: ut videlicet, formam virtutis quam natura duce puer observat, nos pro nomine Christi juvante rationis industriâ sequamur: quia, ut ait Ambrosius, non virtus est, non posse peccare: sed nolle. Unde Hieronymus: Nō præcipitur Apostolis ut ætatem habeant parvulorum, sed innocentiam: & quòd illi per annos possident, hi possideant per industriam, ut malitiâ non sapientiâ parvuli sint. Ac si dicat, sicut iste parvulus cujus vobis exemplum tribuo, non perseverat in iracundia, non læsus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur: non aliud cogitat aliud loquitur, sic & vos nisi talē habueritis Innocentiā, & animi puritatem, Regnum Cœlorum non poteritis intrare. Unde & Leo Papa: amat Christus infantiam humilitatis Magistrum Innocentiæ regulam. Non ad lubrica infantiæ, & ad imperfecta nobis primordia revertendum est, sed aliud quod etiam graves annos deceat: inde sumendus est velox commotionum transitus, citus ad pacem recursus. Nulla memoria offensionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor sociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Unde etiā Hilarius: parvuli Patrem sequuntur, Matrem amant, proximo mala velle nesciunt, curam opum negligunt, non insolescunt, non oderūt, non mentiuntur: dictisq; credunt, & quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionū assumpta nobis, & consvetudo & voluntas Cœlorum iter præmium præstat. Revertendum igitur est ad simplicitatem infantium: quia in ea collocati speciem Dominicam circumferent. Hæc Hilarius. Et notandum quod pueritia usq; ad quartumdecimum annum durat, per quod intelliguntur quatuordecim proprietates, quæ debent esse in homine, qui statuendus est juxta Christum. Prima est quòd

Amplexus Christi. *Cantic. 2.*

Parvulum esse oportet.

Superbia è cœlo dejecta in ipso non recipitur.

1. Reg. 15.

Ambrosius in cap. 18. Lucæ.

Nolle peccare.

Hieronymus in cap. 18. Matth.

Parvuli conditiones.

Leo Papa serm. 7. Epiphaniæ.

Hilarius. cano. 15. in Matth.

Pueritiæ duratio.

Pueritiæ cōditiones quatuordecim.

quòd puer paucis est contentus: & in hoc est sobrietas. Secunda est, quòd puer sedet in pulvere: & hæc est humilitas. Tertia est, quòd non sentit motus carnis: & in hoc est castitas. Quarta est, quòd libenter dat de pane suo: & in hoc est liberalitas. Quinta est, quòd Parentibus statim obedit: & hæc est vera obedientia. Sexta est, quòd pueri mutuò se diligunt: & in hoc est mutua charitas. Septima est, quòd non confidit in se: sed in Parentibus, ad quos omnes clamores reportat: & in hoc est confidentia in DEO & constantia: Octava est, quòd non est sollicitus de aliquo: & in hoc est vera spes in DEO. Nona est, quòd verax est: & in hoc veritas quæ omnem falsitatem & mendacium excludit. Decima est, quòd citò placatur & pro minimo: & in hoc est benignitas. Undecima est, quòd personatos homines expavescit: & in hoc est verecundia & reverentia. Duodecima est, quòd non pudet puerum etiam mendicare panem: & in hoc est recognitio propriæ paupertatis & fragilitatis. Tertiadecima est, quòd simplex est: & in hoc simplicitas & innocentia. Quartadecima est, quòd hilaris est: & in hoc est hilaritatis gratia. Isti sunt anni & proprietates pueri spiritualis, quos qui haberet, Christus eum apprehenderet, & juxta se statueret. Deinde Dominus postquam exclusit, quòd non superbi & bonorum appetitores: sed parvi & humiles intrabunt in Regnum Cœlorum, concludit responsionem ad præmissã Apostolorũ quæstionem dicens: *Quicunq; ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est*, id est; erit, *in Regno Cœlorum*. Ac si dicat vis esse major in Regno Cælorum, sis hîs minimus per humilitatem: quia quantô hîc humiliaberis & minor fueris, tanto ibi exaltaberis & major eris. Arguamus ergo sic, si simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis: si ergo parvus per humilitatem est magnùs in Regno Cœlorum, & parvulus erit major: igitur si hîc minor es aliîs in humilitate, eris in Regno Cœlorum major in dignitate illîs quos excedis in humilitate. Qui enim hîc fuerit humilior, erit major per gratiam: quia humilitas est recta dispositio ad gratiam suscipiendam: DEUS enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: & talis erit major in Cœlo per gloriam. Moraliter parvulus in medio statuitur, cùm verè humilis in statu dignitatis ponitur: quia tunc sic lucerna sicut candelabrum ponitur, aliis in exemplum, & parvulus honoratus plus reputat se indignum. Et nisi alii à superbia conversi fuerint, & efficiatur sicut parvuli imitantes Ejus humilitatem, & non aspirantes ad dignitatem, non intrabunt in Regnum Cœlorum. Nam angusta est porta, & ideo invidi & grossi per superbiã transire nõ possunt per ipsam: sed tantùm humiles & graciles, spiritũ inflatũ non habentes. Et ad refrenationẽ zeli & superbiæ in Apostolis, qui honorari cupiebant, inducit eos non ad quærendũ honorem, sed ad exhibendum: non quibuscunq; sed parvulis & humilibus & abjectis eos honorando, & obsequia charitatis eis exhibendo dicendo: *Et qui susceperit unum parvulum talem*, humilem s. & fidelem meæ innocentiæ imitatorem, *in Nomine meo*, id est; propter amorem meum & nomen quia Christianus est, & meo nomine insignitus: vel ad mei nominis invocationem ipsum ad hospitium recipiendo, & necessaria ministrando: & per hoc intelliguntur omnia alia beneficia quæ propter DEUM impenduntur proximo, *me suscipit*, in habitante in illo, & illum qui me misit: scilicet Patrem meũ, quia ego in Patre & Pater in me est. Nam DEUS ab eo verò suscipitur, qui ei con-

Humilitas.

Jacobi 4.

Moraliter.

Suscipitur à quo Deus.

for-

formatur. Unde Ambrosius: Qui enim imitatorem Christi recipit, Christum recipit: & qui Imaginem DEI recipit, DEUM recipit. Hæc Ambros. Qui inquam talem suscipit affectu ad compatiendum, affatu ad consolandum, effectu ad serviendum, patientiâ ad sufferendum, me suscipit. Magno ergo honore suscipiendi sunt pauperes & humiles, siquidem in ipsis DEUS suscipitur. Unde Theophilus: Vide quantùm valet humilitas: Patris, namq; & Filii inhabitationem meretur, & etiam Spiritus Sancti. Quasi dicat Dominus, secundùm Chrysosto: Non solùm si tales efficiamini, mercedem magnam accipietis, sed & si alios tales propter me honoraveritis, ista mihi humilitas & simplicitas valde est honorabilis. Vel secundùm Hieronyme cùm delatum fuerit Apostolis se putent honoratos: adjecit non illos sui meritô, sed magistri honore suscipiendos, quia principaliùs illi fit, cujus gratiâ & honore fit. Et quia dixerat Dominus: *Qui susceperit unum parvum talem in nomine meo, me suscipit:* significans quòd humiles suscipiendi essent, intellexit Joannes quòd eos non in nomine ejus recipiant, qui non sincerè ambulant, unde dixit ei: *Magister vidimus quendam in nomine Tuo*, id est, invocatione nominis tui, *eiicientem dæmonia*, & prohibuimus eum, ne scilicet hæc in nomine Tuo ageret, quia te non sequitur nobiscum, id est; sicut nos, scilicet mente & corpore, & non obsequitur in vita, nec relinquit omnia, quasi diceret: Hic in nomine tuo recipi non debet. *Jesus autem respondit. Nolite prohibere illum*, quasi diceret: Non debetis bona, vel signa, facientem prohibere, quia mecum est, *nemo* enim *faciens virtutem in nomine meo, citò*, & de facili, *loquitur mala de me:* existens ingratus mihi de tantis beneficiis, *qui enim non est adversum nos*, prorsus & manifestè *pro nobis est*, quodammodo ex parte, scilicet inquantum adversùs nos non est, & contraria doctrinæ nostræ non docet, quamvis tamen ex nobis non sit. Nam licet signa facientes quandoq; despiciantur. DEUS tamen, cujus invocatio hæc facit, honoratur secundùm Theophilum, Discipuli prohibuerunt eum, non quidem invidentes, sed operationem miraculorum dijudicantes non enim cum eis miraculorum potestatem acceperat, neq; enim Dominus eum miserat sicut illos, neq; JESUM in omnibus sequebatur. Sed ut dicit Cyrillus, oportebat magis pensare, non hunc ipsum esse miraculorum Authorem, sed gratiam quæ est in eo, qui in virtute Christi miracula perficit. Multæ sunt differentiæ donorum Christi, sed quia tradiderat Salvator potestatem Apostolis, ut Spiritus immundos eiicerēt, putaverunt nulli aliorum, sed sibi solis, licere concessam gerere dignitatem, & ideo accedunt sciscitantes, si liceat & aliis hoc agere. Hæc Cyrillus. Sed voluit Dominus illum qui se non sequebatur ab operatione miraculorum non prohiberi, ut discipulos servaret in humilitate ne gloriarentur, ne superbiendo gauderent in miraculorũ operatione, nec suæ virtuti adscriberent, sed Christi, dũ viderent Eum qui Christũ, nõ sequebatur eiicere dæmonia, ut quos humilitate conatus est exemplô pueri, eos etiam humiliet exemplô illius qui Christũ non sequebatur. Et quàmvis non esset tantæ perfectionis, ut in omnibus Christũ sequeretur ut Apostoli: sicut nec modo omnes fideles sequũtur Christũ per Religionis ingresſũ tamen in Christũ credebat, & ideo dicitur esse cum eis, & non cõtra, quia Nomen Christi non blasphemabat, ut Judæi, quos dixit contra se esse, Secundùm Ambrosiũ. Non reprehenditur Joannes, quia ex amore faciebat: nam præcipua

Ambrosius in cap. 9. Luc.

Hieronymus in cap. 18. Matth.

Miraculorum Author.

Ambrosius in cap. 9. Luca.

devotione diligens DEUM, & à DEO dilectus, putavit eum excludendum esse à beneficio ejectionis dæmonum & hujusmodi, qui non utebatur officiô discipulatûs, & obsequiô sequendi Christum, sed docetur infirmorũ esse, firmorumq; distantiam, quia Dominus etsi remuneret fortiores, non tamen excludit infirmos, & neminem à bono, quod ex parte habet, esse arcendum, sed ad hoc potiùs quod nondum habet, esse provocandum & invitandum. Hæc Ambrosius. Tales etiam ob salutem admittendi censentur aliorum, & non tam propter illos, quàm propter aliorum utilitatem est gaudendum: quia licèt sibi quandoq; noceant, multis tamen in Ecclesia prosunt. Unde Beda: Hâc doctus sententiâ dicit Apostolus; Sed sive occasione sive veritate Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Itaq, in hæreticis & in malis Catholicis non Sacramenta cõmunia (inquibus nobiscum sunt, & adversùm nos non sunt, & Dominum non seqvuntur nobiscum) detestari & prohibere debemus. Hæc Beda. Et non solùm talis ejectio dæmonum facit ad declarationem virtutis Christi, sed etiam quia beneficia Divina non solùm dantur per majores, sed etiam aliquando per minores & imperfectos ut in hoc etiam declaretur virtus nominis Christi, quæ per magnos & parvos indifferenter potest operari. Unde Theophilus: Mirare autem Christi virtutem: qualiter per indignos, & non discipulos ejus gratia operatur. Sic & per Sacerdotes sanctificantur homines, quamvis Sacerdotes Sancti non fuerint. Hæc Theophilus. Si ergo à malis fiat opus bonum, de genere non prohibendi sunt hoc facere: licèt enim opus tale non sit meritorium sine charitate: tamen est dispositivum ad emendationem vitæ. Per istum qui non erat de societate Apostolorum, signatur laicus bonus, qui non habet prædicandi officium, tamen bonîs verbîs & exemplîs agit ad expulsionem dæmonis de cordibus proximorum, quamvis non sequatur Christum per statum religionis & clericatum. Ecce quanta invitatio ad humilitatem, ad quàm invitat tanquam ad virtutẽ Christianissimã, sed tamen ad eam venire differimus, usq; ad horam supremam, superbientes quamdiu valemus, licèt per superbiam dæmones efficiamur.

Beda in cap. 9. Lucæ. Philippi 1.

Beneficia Dei per quos dentur.

DE PUSILLIS ET PARVULIS
Non scandalizandis exteriùs, & non contemnendis interiùs.
CAPUT. VI.

POstquam ergo Dominus revocavit Apostolos ab elatione & altercatione ex susceptione honoris, quẽ humiliantes seipsos recipiũt, & consequẽter revocat eos ex pœna, quam quicunq; ex zelo contẽderint, aut minoribus scandalum posuerint: incurrunt, Nam, secundùm Chrysost: sicut qui hos honorant, propter DEUM mercedem habebunt: ita utiq; qui dehonorant, id est; scandalizant, ultimam vindictam sustinebunt: scandalizat autem, qui suô dictô vel factô, minùs rectô occasionem cuiquam dat ruinæ in peccatum: ac verbo vel exemplo propellit ad malum. Et primò monet vitare scandalum activum, sive alienum: & postea passivum, sive proprium. Est ergo sensus: Vos Apostoli nolite altercari de primatu honoris, quia ex hoc pusillos & parvulos non ætate, sed fide, ac nuper conversos & in Christo natos scandalizabitis & perdetis: unde dicuntur

Matth. 18. Marc. 9.

Chrysostom. hom. 59. in Matth.

pusilli

pusilli, qui à superba altitudine se humiliantes, patientiâ, & humilitate sponte sua pusilli fiunt & parvuli: qui adhuc sunt in fide infirmi, & de levi ad illicita per mala exempla possunt provocari. Tales autem scandalizandi non sunt: minores enim citò scandalizantur: majores verò non faciliter scandala: id est; offendicula recipiunt. Rectè ergo qui scandalizari potest, pusillus dicitur, & parvulus est, quia nullus scandalizatur, aut ex dicto vel facto alterius in peccatum ruit, nisi inquantum pusillus & parvæ virtutis fuerit. Nam magnus & perfectæ virtutis, id est; robustus in fide & charitate: quidquid viderit, vel audierit, aut passus fuerit, non declinat de facili à fide & veritate: nec ex dicto vel facto malo alterius in peccatum ruit: quia ut in Proverbiis dicitur, *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* Dicit ergo: *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt: expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus: & demergatur in profundum maris.* Mola asinaria dicitur, quã trahunt & volvunt asini vel equi cum rota in molendinis: & per hanc intelligitur quicunq; gravis & ponderosus lapis, quasi diceret: Multò utilius & est meliùs innoxium, & pænitẽtem etiam noxium, gravissima pæna vitam finire temporalem, quàm scandalizando & perdendo fratrẽ mortem mereri æternam. Et eligibilius est temporaliter affligi, quàm æternaliter cruciari. Ubi Hieronymus: Secundùm ritum provinciæ loquitur, quò majorum criminum ista apud veteres Judæos pæna fuit, ut in profundo ligato saxo demergerentur: expedit autem ei, quia multò meliùs est pro culpa brevem recipere pænam, quàm æternis servari cruciatibus: non enim judicat DEUS bis idipsum. Hæc Hieronymus. Hoc etiam de onere peccati potest accipi: quia, *expedit ei,* scilicet peccatori, *ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Mola asinaria, est onus pænitentiæ: mare, est amaritudo contritionis. Peccatori ergo magis expedit cum mola asinaria: id est; gravi pænitentia demergi in profundum maris, id est; amaræ & cordialis compunctionis, quam reservari æternæ damnationi. Hoc quicunq; diligenter voluerit advertere, non videbitur ei onus pænitentiæ grave, sed valde leve. Et subjungit: *Væ mundo,* id est; mũdanis hominibus, *à scandalis*: id est; propter scandala quæ faciunt aliis. Quia si tam grave est scandalizare pusillos, quòd ei qui scandalizat unum pusillum, magis expedit mola asinaria in profundum maris demergi, quod non est parvum væ, longè majus væ scilicet æternum imminet ipsi mundo, id est; mundi amatoribus & peccatoribus, *à scandalis*; id est; pro scandalis quæ non cavent, nec proximos scandalizare timent, ac tanta & tam magna inferunt scandala, nedum parvis, sed & magnis. Prælatorum autem & Religiosorum scandalum periculosius est & gravius: quia eorum factum magis trahitur in exemplum. Sed quia possit ab eo quæri, si ita malum est alios scandalizare: quare permittis scandala evenire? Respondit. *Necesse est enim,* id est; expediens & utile ad aliorum probationem, *ut veniant scandala,* id est, bonæ & DEO placentis conversationis impedimenta. Et ideo dicit Apostolus: *Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant in vobis.* Unde Hieronymus: Sicut necesse est ignem calere, nivem verò frigere: ita etiam necesse est, ut iniquitas mundi erroribus pleni scandala pariat, perfectorum verò charitas pietatis operibus luceat. Hæc Hieronymus. Non est necessitas absoluta; sed tantum ex suppositione, scilicet supposità tantâ ut appareat

Prover. 12.

Mola asinaria.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

Expedit malos temporaliter puniri.

1. Cor. 11.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

mundi iniquitate. Nulla enim necessitas cogit humana corda esse iniqua, quæ tamen quia iniqua sunt, necessariò movēt scandala. Unde secundùm Chrysost: Non destruit libertatem arbitrii, neq; necessitati aliquarum rerum supponit: sed quod omnino futurum est, prædicit: neq; enim quia prædixit, propter hoc fit: sed quia omnino futurum erat, propter hoc prædixit. Scandala quidem sunt prohibitiones rectæ vitæ: & *necesse est ut veniant*: id est: omnino venient. Sed quia iterum posset argui, si necesse est ut veniant scandala: ergo qui faciūt scādala nō sūt puniēdi: Respōdet quòd imò: dicens *Verumtamen væ*, scilicet æternæ damnationis, *homini illi per quem*, causaliter & cujus vitiò: *scandalum venit*: si tamen sine peccato evitare potest, qui quod necesse est, ut in mundo fiat: vitiò suò facit ut per se fiat. Si enim ut Chrysost: necessitas esset, non dixisset væ homini: unde eos miseros dicit, qui ex electione perniciosi sunt. Unde Theophilus: Quærunt aliqui, si necesse est ut veniant scandala, cur Dominus arguit scandalorum Authores? Quidquid enim parit necessitas, veniale est. Sed attende, quòd necessitas ista ex libero arbitrio sortitur originem: videns enim Dominus qualiter homines innituntur malo, nec proponunt aliquid boni, dixit quod quantum est ex consequentia eorum quæ videntur, necesse est contingere scandala. Sicut si medicus videns quēquā malè dietā utentem, dicat, necesse est hunc ægrotare. Et ideo inducenti scandala væ dicit, & pænam ei comminatur. Ubi & Hierony. Cùm necesse sit in isto mūdo fieri scandala, unusquisq; suo vitio scādalis patet. Simulq; per generalē sententiā percutitur Judas, qui proditioni animum præparaverat. Hæc Hierony. Et si aliquando utiliter scandalum quis faciat, non tamen judicabitur à Deo secūdùm utilitatē, quæ inde provenit, sed secundùm exitū quē scandalizans intēdit. Bona fuit Crucifixio Christi, non tamen benefecerunt qui eum crucifixerunt. Semper judicat DEUS opus ex nequitia peccantium, non ex eventu commodorum inde provenientium, quæ ipse solus facit & utiliter disponit: ut autem dicit Chrysostomus: Per scandalizantis pænam, bravium salvantis addisce. Nisi enim unius animæ salus sibi nimium curæ esset, non comminaretur scandalizantibus tantam pænam. Et meritò *væ illi per quem scandalum venit*, quia vitā ad væ aliis præstruit. Sicut enim qui intoxicaret fontem, causa esset mortis omnium potantium & morientium de eo: sic est de scandalo. De hujusmodi sic dicit Gregorius: Quantumcunq; exemplum malæ conversationis (etiam si illi non sequantur) quis præbuerit, se pro tantis rationem noverit redditurum. Unde & Chrysost. Si vir aut mulier se ornaverit, & vultus spectantium ad se provocaverit: etsi nullum inde proveniat damnum, judicium tamen patietur in æternum, quia venenum obtulit, etsi non fuit qui biberet: pulchritudo enim venenum animabus infundit. Magnum ergo peccatum est scandalum, & ideo summopere est cavendum. Unde Augustinus: Magis peccant qui animas ad peccandum inflammant, & DEO subtrahunt, quàm qui carnem Christi crucifixerunt. Unde & Isidorus: Deteriores sunt qui sive doctrinis, sive exemplis, vitam moresquè bonorum corrumpunt, his qui substantias aliorum prædiaq; diripiunt. Deinde quia egit de scandalo activo quod facimus, prohibens ne scandalizemus credentes: nunc agit de scandalo passivo quod patimur, movens ut caveamus scandalizantes: quia sæpe nihil vel parum distat in vitio scandalizare & fallere, vel scandalizari

Chrysostom. hom. 60. in Matth.

Chrisostom. ibidem.

Hieronym. in cap. 19. Matth.

Judicat intentionem Deus non eventum.

Chrys. h. 60. in Matth.

Salvantis aliquem præmium.

Gregorius. 22. moral.

Chrysostom. hom. 8. in 1. Timot.

Scandalum passivum vitandum.

zari & falli. Cavendum est, igitur, ne quis scandalizetur ab alio vel à seipso. Alius autem potest præbere materiam scandali tripliciter: aut per adjutorium, quod signatur per manum: aut per servitium, quod per pedem: aut per consilium, quod per oculum. Secundùm verò quòd aliquis præbet sibi materiam scandali, potest esse vel per actionem propriam, quæ per manum: vel per effectum, qui per pedem: vel per cognitionem, quæ per oculum designatur. Ad fugiendum ergo peccatum scandali, inducit metaphoram membrorum, & arguit: Intantum grave est peccatum scandalizantium, quod si nobis sint conjuncti, ut præoptata & charissima membra corpori: sicq; sint nobis necessarii, ut manus & pes, vel ut oculus, quòd ipsi qui sic scandalizant & offendiculum vitæ ponunt, omnino nobis relinquendi & fugiendi sunt. Dicit ergo: *Si autem manus tua*, id est; adjutor tuus quantumcunq; tibi utilis, qui tibi operosè ut manus ministrat: ac pro te operatur & adjutorium impendit, & qui te sicut dextera tua defendit, *vel pes tuus*, id est discursor tuus, qui in usus tuos discurrit, & te in labore vel sollicitudine supportat: & ut pes infirma tua portat, *scandalizat te*, id est, lædit te in causa animæ: *abscinde eum*, quò ad effectũ, scilicet affectũ ipsum rumpẽdo, *& proiice abs te*, qùò ad effectum, scilicet societatem ejus devitando: & intelligitur, si castigare non potes. Et subdit rationem dicens: *Bonum*, id est, melius *est tibi ad vitam ingredi debilem:* id est; sine pernicioso adjutore vel socio: *vel claudum*, id est; sine pernitioso sustentatore vel amico, & adjutorio, ac supportatione istorum privatorum; *quam duas manus & duos pedes habẽtem*, id est; duo adjutoria vel duas supportationes, scilicet tui ipsius, & amici scandalizantis, *mitti in ignẽ æternũ. Et si oculus tuus*, id est; Cõsultor vel Provisor & Gubernator ad perspiciendũ acutus, qui te ut oculus ducit, vel dilectus sicut oculus, *scanadalizat te*, id est; in errorem vult ducere, *erue eum*, separando à voluntate, *& proiice abs te*, separãdo à societate. *Bonum*, id est; utile *est tibi cum uno oculo:* scilicet simplici veritate, ut non nisi tuam ipsius providentiã, ac consilium & gubernationem habeas *ad vitam intrare, quàm duos oculos habentem*, id est; duplicem provisionem, vel duplex consilium: scilicet tui ipsius & mali amici, *mitti in gehennam ignis*, secundùm Augustinum, per oculum intelligimus dilectum amicum consiliarium: quia oculus iter demonstrat, quòd verò dexter est, intelligitur consiliarius in rebus Divinis, sinister autem oculus est consiliarius in terrenis, ut sit iste sensus: Quidquid illud est, quod ita diligis ut pro dextero oculo habeas, si scandalizat te: id est; impedimento est tibi ad veram beatitudinem, eiice etiam & proiice abs te: quia occasiones peccandi sunt fugiendæ. De sinistro autem scandalzante superfluum erit dicere: quandoquidem nec dextero parcendum est. Dextera autem manus accipitur dilectus adjutor in Divinis operibus, quæ huic vitæ & corpori sunt necessaria. Similiter suò modò est de pede. Et subdit Dominus de ipso igne prædicto. *Ubi vermis*, id est remorsus & cauterium conscientiæ: *eorum non moritur*, nec quiescit mærore rodens, & mordens animam quòd non sit operata bonum: unusquisq; enim sui ipsius accusator fiet, rememorans quæ in vita gessit. Ubi Ambrosius: Quæ pœna gravior, quàm interius vulnus cõsciẽtiæ? Nonne hoc magis fugiẽdũ quàm mors est, quàm dispẽdiũ, quàm exilium: & ignis gehennæ exterius corpus urens non extingvitur, nec deficit: est enim ignis afflictivus, non consumptivus: & ideo

Tripliciter alius nos scandalizat.

Bonum pro melius.

August. l. 1. de serm. Dñi in mõte c. 24

Oculus amicus dilectus.

Ambros. l. 1. officiorũ, c. 4.

ideo materia ejus semper durabit, nec habet contrarium à quo corrumpi possit. Unde Beda. Sicut autem vermis est dolor interius accusans, sic ignis pæna extrinsecus sæviens. Et est sensus præmissorum in summa: Societas amicorum, vel necessariorum, quantumcunq; videatur utilis esse, tamen præscindenda est, & removenda si sit occasio ruinæ animæ tuæ. Meliùs est enim sine hujusmodi amicis vel necessariis esse in paradiso, quàm habere tales & postmodum esse in inferno. Nihil enim est, quod contra salutem animæ debeamus diligere. Unde Cassiodorus: Justitia non Patrem, non Matrem novit, personam non accipit, solùm DEUM considerat, & attendit. Rumpe ergo omnem affectum carnalem, & separa eum à te, si major & potentior es: si minor, separare ab eo, & inquantum potes devita societatem ejus quem castigare nequis: nihil enim tam nocivum ut perniciosa societas. Et ideo, inemendabiles quantumlibet amici nobis vitandi sunt: ne si cum perditis in hac vita partem habere volumus, simul in futura cum illis pereamus. Unde Hieronymus: Meliùs est ut propinquitate & emolumentis carnalibus careas, quàm dum vis tuos lucrifacere cognatos & necessarios, causas habeas ruinarum. Itaq; non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest à Regno Cælorum, amori Domini præponatur. Novit unusquisq; credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus ac sæpe tentetur: meliùs est vitam solitariam ducere, quàm ob vitæ præsentis necessaria æternã vitam perdere: melius est solum salvum fieri, quàm perire cum pluribus. Hæc Hieronymus. Et nota secundùm Augustinum, quòd etiam hoc ipso separantur à quibus separantur, quod eis mala suadentibus, hoc est scandalizãtibus, non consentitur. Sed quæritur, quid dimittendum est pro scandalo? & dicendum, quod illud de quo quæritur, aut est malum in se, sive mortale, sive veniale: & de tali non est dubium quin dimitti debet: aut est indifferens, & hoc similiter debet dimitti: aut est bonum: & tunc aut est bonum præcepti, & hoc homo non debet dimittere: quia pro vitando peccato alterius, nullus debet peccare aut bonum super erogationis: & hoc quamvis posset dimittere pro scandalo alterius, non tamen totalitar, sed aliquando ad tempus intermittere: quia est de vitæ perfectione & veritate, etsi non necessitate: unde veritas vitæ, justitiæ, & doctrinæ non simpliciter est propter scandala dimittenda. Unde est versus,

Justitiæ, vitæ, doctrinæ scandala cedunt.

De hoc vide plura in capitulo præcedenti. Et notandum quòd multas humilitatis excellentias legimus in hoc loco, habet enim humilitas excellentiam. Primò, in Sanctorum Collegio: quia est exẽplar populi sancti. Unde *Advocans parvulum, statuit in medio eorum.* Secundò, in officio: quia ostiaria Paradisi. Unde *nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum Cælorum,* Tertiò, in præmio, quia est de majoribus Regni. Unde *quicunq; humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est in Regno Cælorum.* Quartò, in primatu seu fastigio, quia est vicaria Christi. Unde *qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit,* Quintò, in judicio: quia est præcipua ultrix opprobrii. Unde *qui scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei, &c.* Sextò, in hoc exilio, quia ejus ministri Comites & Adjutores sunt Angeli beati. Unde sequitur: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis, quia Angeli eorum, &c.* Postquam ergo docuit

Beda in c. 9. Marci.

Salus summe diligenda.

Cõsanguinei & amici saluti post habendi.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

Dimittenda pro scandalo.

Humilitatis excellentia.

Contemptus vitandus.

cuit vitare scandalum: consequenter docet vitare contemptum, qui est quasi radix ipsius scandali: quamvis enim pro vitando scandalo Dominus omnes carnales affectus præceperit respuere, non tamen usq;quaq; ut despiciamus illos de quorum salute possumus spem habere, de qua solliciti debemus esse: unde dat specialem causam non contemnendi pusillos & parvulos, sed honorandi, & salutem eorum quærendi, quia ipsi sunt DEO multùm chari, quod ostendit ex duobus: dicit ergo *videte ne contemnatis unum ex his pusillis*, ac si dicat, secundùm Hieronym: Quantum in vobis est, nolite contemnere, sed post vestram salutem etiam illorum quærite sanitatem. Si autem perseverantes in peccatis videritis, meliùs est vos salvos fieri, quàm perire cum multis: & primo ostendit hoc ex honorabili Angelorum custodia dicẽs: *Dico enim vobis quia Angeli eorum*, id est; eis assignati in Cœlis, *semper vident faciem Patris mei qui in Cœlis est:* id est; visione manifestationis DEI perfruuntur. Facies enim DEI, Secundùm Augustin: Manifestatio ejus intelligenda est, & ideo possũt renũtiare injurias illatas eis quos custodiũt. Et est ratio à majori; quia parvuli nõ contemnuntur à majoribus, scilicet DEO Patre Cœlesti & Angelis Beatis: ergo nec à minoribus, scilicet hominibus miseris, debẽt contemni: ac si dicat: vos illos non debetis contemnere, sed honorare, quos DEUS Pater Cœlestis sic honorat & significat, quòd ad ipsorũ mysterium & Custodiam Angelos Beatos deputat, non est enim spernendum ab homine quod apud DEUM tantæ est curæ: si ergo contemnitis, Angeli nunciabunt & Pater meus ulciscetur de vobis. Unde Hieronym: Magna dignitas animarum, ut unaquæq; habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum, sic itaq; Angeli existentes circa ministerium nostrum, quia ibi sunt ubi operantur vident DEUM in Cœlo facie ad faciem: quamvis enim mittantur, tamen vident Patrem, quia semper DEO inhærent per apertam visionem, & quia ubiq; DEUS præsens est, & ideo in terra Eum cernunt. Missi ergo ante Dominum sunt, quia quocunq; veniunt, intra ipsum qui ubiq; est currunt, & cùm ad nos veniunt, sic exteriùs implent ministerium, ut tamen nunquam interiùs desint per contemplationem, licèt enim mittantur in ministerium pro salute hominum, tamen non recedunt à contemplatione Divina, sed astant DEO per contemplationem jugem & continuam. Et bene dixit *qui est in Cœlis*, quia licèt DEUS sit ubiq; per essentiam, præsentiam, & potentiam: tamen specialiter dicitur esse in Cœlis, ubi adest beatis per apertam visionem, nõ ergo debent contemni, sed honorari quos DEUS sic honorat, quia contemptus ipsorum ascendit ad contemptum DEI, cujus imaginem habent. In eis quoq; contemptis, contemnuntur Angeli eorum ministri & custodes. Deinde subjungitur alia ratio, sumpta ex redemptione Christi. Unde Chrysost: Ne dicas ille faber est, ille sartor, ille agricola, ab Angelis qui eis missi sunt venerabiles sunt, sed quòd majus est ratione redemptionis Dominicæ. Secundò ergo, pusilli non sunt contemnendi, sed honorandi, quos sic DEUS dilexit, quòd pro eis (qui in Adam omnes peccaverant & perierant) salvandis misit Filium suum in similitudinem carnis peccati: Unde ait: *Venit enim* & de Cœlo descendit *Filius hominis*, Salvator hominum *salvare quod perierat*, scilicet genus humanum, non tantum magnos, sed etiam pusillos, ac si dicat: Vos non debetis contemnere & perturbando perdere quos ego veni salvare, quia ego pro hominibus

Hieronymus in cap. 18. Matth.

Augustinus lib. 22. de Civitate. cap. ultim.

Facies Patris cœlestis

Hieronymus in cap. 18. Matth.

Angeli custodes hominũ.

Chrysostom. hom. 60. in Matth.

Rom. 14. nibus, homo fieri dignatus sum. Unde & Apostolus: *Noli contristare & perdere fratrem tuum, pro quo Christus mortuus est.* Non sunt ergo contemnendi pusilli, qui tanti sunt apud Filium DEI qui pro eis venit mori: nec debet servus contemnere, quos Dominus tantùm dilexit, sed exemplo ejus omnem curam ut salvemur adhibere, pro quibus salvandis Dominus venit. Et hæc ratio, seu cogitatio, secundùm Chrysost: *Chrys. ibidē.* Major est priore grave est contemnere, quem DEUS honorat Angelo Custode, sed gravius, propter cujus salutem DEI Filius voluit in mundum venire. De prædicto Angelorum ministerio sic dicit Bernardus; *Angelorum ministeriū. Bernardus. sermo 31. in cantica.* Fidelis paranymphus, qui mutui amoris conscius, sed non invidus, non suam quærit, sed Domini gloriā. Discurrit medius inter dilectum & dilectam vota offerens, referens dona: excitat istam, placat illum. Interdum quoq; licèt raró, repræsentat eos pariter sibi, sive hanc rapiens, sive illum adducens. Siquidem domesticus est & notus in palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem Patris. Unde Anselmus: *Anselm. in Epistol. ad Hebr.* Millia millium ad complenda Patris ministeria alacri discursu jugiter meant inter Cœlum & terram, quasi apes negotiosæ inter alvearia & flores, svaviter disponentes omnia populus accinctus, nesciens labem, vel inobedientiæ moram. Hæc Anselmus. Vides quàm fideliter Angeli nostri nobis serviunt, & quàm solliciti circa nos sunt: unde magnam eis reverentiam debemus, & quotidie eos laudare, ac eis gratiarum actiones referre: nihilq; illicitum vel turpe in eorum præsentia, qui nobiscum sunt cogitare, vel loqui aut operari. Ad hæc nos monet Bernardus dicens: *Bern. ser. 12. in Psal. Qui habitat. Psalm. 90.* *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Quantam tibi debet hoc verbum reverentiam inferre, afferre devotionem, conferre fiduciam, reverentiam pro præsentia, devotionem, pro benevolentia, fiduciam, pro custodia. Cautè ambula, tibi adsunt Angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus viis tuis. *Angelorum præsentia.* In quovis diversorio & in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habeto, ne audeas illo præsente quòd vidente me non auderes. Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? siquidem Ei Soli honor & gloria. Quare Ei soli? quia ipse mandavit, & omne datum optimum non nisi ab Illo est: *Jacob. 1. e.* verumtamen & si Ille mandavit, ipsis quoq; qui ei ex tanta charitate obediunt, & nobis subveniunt in tanta necessitate ingratos esse non licèt. Simus ergo devoti, simus gratitantis Custodibus: reclamemus eos quantum possumus, quantum debemus. Hæc Bernardus. Et ideo cum omni attentione & devotione distinctè, & alacriter officium Divinum exolvas: & in omnibus scilicet cogitando & verba proferendo videndo & audiendo, stando, & sedendo, supplicando, & veniam sumendo: nec non in aliis singulis ad interiorem & exteriorem hominem in hoc officio spectantibus, sic reverenter & humiliter te habeas quasi DEUM, ac Beatam Virginem & omnes Angelos & Sanctos corporalibus oculis coram te videas, recogitans quòd sine dubio præsentes sunt Angeli Sancti, in quorum conspectu psallis DEO ibi & ubiq; præsenti. *Sensū in orādo collectio. Basilius in regulis brevioribus.* Unde qualiter homo in oratione possit intentionem suam recolligere, docet Basilius dicens: Quomodo non obtinebit quis ut in oratione sensus ejus non vagetur, si certus sit assistere ante oculos Domini. Recogitet ergo homo se stare, seu pronum jacere ante conspectum DEI: & secum loqui, & juvabitur à vagatione mentis. Unde Geremias. *Gerem. 18.* *Recordare quod steterim in inconspectu tuo, ut loquerer, pro eis bonum.* imò

recor-

recordari timet stare ante conspectum DEI. Hæc Basilius. Et quia homines beatis spiritibus sociandi sunt, idcirco hìc nota quòd quicunq; in Ecclesia est (& maximè in religione) fideliter, humiliter & devotè ministret: & qui propter DEUM infirmis & peregrinis seu pauperibus & sibi invicem charitate fraterna subveniunt: in primo gradu consistunt Angelicis spiritibus coæquati. Qui verò oratione & devotione familiariùs DEO intendunt: & proximis suam doctrinam, consilium auxiliumq; inpēdunt, in secundo gradu, Archangelicis spiritibus inseruntur. Et qui se exercent in patientia, obedientia, & voluntaria paupertate, & humilitate, omnesq; virtutes fortiter peragunt, tertiùm gradum cùm virtutibus conscendunt. Qui autem vitiis & concupiscentiis reluctante, diabolum cum cunctis suggestionibus contemnūt, in quarto gradu cùm Potestatibus triumphū gloriæ obtinebunt. Qui verò in Ecclesia animarum curas & prælaturas sibi commissas bene regunt & ministrant, animarum lucris die noctuq: inuigilantes, & talenta sibi credita summo conamine duplicantes, hi cum Principatibus in quinto gradu gloriam Regni pro labore suo possidebunt. Qui autem Divinæ Majestati reverenter cum omni humili subjectione se inclinant, & pro ejus gloria omnem hominem reverenter & diligunt: & siquidem seipsos, quia ad Imaginem DEI facti sunt: DEO etiam quantum possunt se confòrmant, carnem suā spiritui subiicientes, & incentivum mortificantes, animo suo dominates, & ad Cœlestia transferentes: hi cum dominationibus in sexto gradu exultabunt. Qui verò sedulæ meditationi & contemplationi inserviunt, ac cordis munditiam, & mentis tranquillitatem amplectendo quietissimum in se DEO exhibent habitaculum, hi meritò Paradisus DEI appellari dicuntur: juxta illud: *Deliciæ meæ sunt esse cum Filiis hominum*: De quibus etiam dicit: *Ambulabo in eis, & habitabo cū eis*, in septimo gradu thronis sociantur. Qui autē scientiâ & cognitione cæteris eminent, qui singulari beatitudine DEUM facie ad faciem mente illustrata conspiciunt: & ea quæ ex ipso Fonte omnis sapientiæ hauriunt, per doctrinam & illuminationem aliorum in ipsū refundunt. In octavo ascensionis gradu, cum Cherubicis spiritibus locabuntur. Et qui DEUM toto corde & mente diligunt, & igni æterno qui DEUS est se totos immergunt: Eiq; simillimi facti jam non suo, sed Divino amore sicut dilecti ab ipso sunt, diligunt omnia in Deo, & tā inimicos quàm amicos diligunt propter DEUM: quos quidem ab amore nihil potest disjungere, seu impedire: quia quò magis inimici in eos insurgunt, eò validiùs in amore unitivo convalescunt, nihil etiam consolationis & commodi temporalis requirunt: nisi quod ad laudem & gloriam DEI spectat, amore etiam tam ferventi accensi & inebriati, ad DEUM per mille mortes transire exemplo Apostolorum & Sanctorum non formidant. Omnibûs enim pænîs & tribulationibûs spretîs, & propter fervorem dilectionis in carne mortali, & vita præsenti omnem tolerant gaudenter molestiam. Feliciter quidem in semetipsis ardentes & alios accendentes, ita ut si possent omnes homines in Deifico amore inflammarent, & perfectos facerent ut cum ipsis arderent: hi etiam aliorum vitia & peccata tanquam propria lugent nec quæ sua sunt quærunt, sed solius DEI Patris faciem desiderabilem hianti semper animo super omnia diligunt & exquirūt: isti meritò in nono gradu cum Seraphim cōputabuntur. Inter quos & DEUM nulli intersunt Spiritus, qui ipsum vicinius contemplentur, & ipsi immediatius appropinquare videātur.

Prover. 8.
Levi. 26.

DE TRIBUS PARABOLIS SCILICET OVIS, *Dragmæ, & Filii prodigi.*
CAPUT. VII.

Lucæ 15. DEinde ne quis ſcandalizet & contemnat puſillos, & ad oſtendendum quanti ſint puſilli apud Patrem, ſubdit tres parabolas per ordinem: ſed ſecundùm Lucam duplex fuit occaſio, ſive cauſa harum trium parabolarum, ſ. appropinquatio publicanorum & peccatorum, ac murmuratio ſcribarum & Phariſeorum. *Erant enim appropinquantes*, ad Ieſum Salvatorem, *publicani & peccatores*, qui ſalute indigebant, *ut audirent Illum:* qui rationabiliter peccata reprehendebat: quia non cum auſteritate, ſed benignè eos admonebat, & ſpem veniæ promittebat. Libenter debent omnes ad Chriſtum accedere & appropinquare: quia omnia remedia in Eo poterunt invenire. De quibus ſic dicit Ambroſius. *Ambroſius lib. 3. de virginibus.* Omnis anima accedat ad Chriſtum quia omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnera curare deſideras, Medicus eſt. Si febribus æſtuas, Fons eſt, ſi gravaris iniquitate, Juſtitia eſt. Si auxilio indiges, Virtus eſt, ſi mortem times, Vita eſt, ſi Cælum deſideras, Via eſt, ſi tenebras fugis, Lux eſt, ſi cibum quæris Alimentum eſt. *Et murmurabant Phariſæi*, ſimulata ſanctitate ab aliis diviſi, & ſcribæ, legis notitia doctores populi: *dicentes: quia Hic peccatores recipit, & manducat cum illis*: quaſi dicant hic creditur bonus & Sanctus, & tamen ad ſuam converſationem & gratiam recipit peccatores, & quod ampliùs eſt, manducat cum illis tanquam amicus. Si cognoviſſent, Scribæ & Phariſæi, quòd venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere, nequaquam murmuraſſent: nam eos recipiebat, ut converſando cum eis à peccatis converteret, & illuminaret, ac ſalvaret. Chriſtus ergo peccatores pœnitentes recipiendos eſſe oſtendit, & ſuper hoc tres parabolas adducit. *Miſeratione inducētia* Tria n. ſunt quæ hominem ad miſerendum conſveverunt inducere, ſcilicet ſimplicitas, propinquitas & neceſſitas. Iſta tria ſimiliter DEUM inducunt ad miſerendum. Primò, noſtra ſimplicitas, & ad hoc pertinet prima parabola de ove errante. Homo enim eſt ſimplex reſpectu hoſtis tam aſtuti, id eſt; diaboli. Unde clamat Pſalmiſta: *Pſal. 128.* *Erravi ſicut ovis quæ periit, ſerva ſervum tuum, &c.* Secundò, noſtra propinquitas quàm nobiſcum contraxit, & ad hoc pertinet ſecunda parabola de dragma amiſſa, in qua eſt imago Regis, & ſuperſcriptio nominis, ſic & homo eſt ad Imaginē DEI formatus, & habet ſupraſcriptionem Chriſti, quia à Chriſto dicitur Chriſtianus, & ideo debet noſtri miſereri, juxta illud Apoſtoli: *Ephes. 5.* *Nemo carnem ſuam odio habet &c.* Tertiò, noſtra neceſſitas & paupertas, *Lucæ 15.* & ad hoc pertinet tertia parabola de Filio prodigo revertente, qui dixit: Quanti mercenarii in domo Patris mei ſunt, qui habent panem, ego autem hìc fame pereo. Quando enim homo cognoſcit ſuam miſeriam & infirmitatem, tunc DEUS ſibi exhibet ſuam pietatem. Unde dicitur ibidem, quòd Pater videns eum, miſericordiâ motus eſt ſuper eum. *Ovis errans* Reſpondendo ergo Scribis & Phariſæis murmurantibus ſubdit Dominus primò parabolam unius ovis ex centum errantis, quàm quæſitam & tandem inventam (quia propter infirmitatem ambulare non poteſt) Paſtor bonus in humeris ſuis, ad gregem reliqvum reportat: & veniens domum convocat amicos & vicinos, ad congratulandum ſibi ſuper inventione ovis, quæ perierat.

Sen-

Sententia itaq; hujus primæ parabolæ, secundùm Lucam, talis est in summa: Si quis ovem perditam postea inventam libenter recipit, non debet mirari vel indignari si peccatores recipio ad pænitentiam, qui prius amissi erant per culpam vel referendo ad pusillos (de quibus dictum est supra) talis est hujus parabolæ sententia, sicut non est voluntas Pastoris, ut pereat de ovibus suis, sic non est voluntas Patris Cælestis ut pereat unus, nec etiam multi de pusillis, nec etiam de aliis, & ergo pusillus nō est contemnendus, si autem perit, non voluntate ejus perit, quia nec voluntate approbationis vel consilii, vel præcepti ejus peccat, eo tamen Authore damnatur, quia omnis pœna ab ipso est. In hac tamen parabola, secundùm sensum mysticum, tanguntur septem in speciali. Quorum primum est, hominis & Angelorum creatio: ibi *quis ex vobis homo, qui habet centum oves.* Secundùm, hominis creati prævaricatio: ibi *& si perdiderit unam ex illis.* Tertium, Filii DEI ad quærendum ovem perditam, scilicet hominem, Incarnatio: ibi, *nonne dimittit nonaginta novem in deserto.* Quartum, ipsius per Christi passionem inventio: ibi, *& cum invenerit eam imponit in humeros suos gaudens.* Quintum, in Cœlum Ejus ascensio: ibi, *& veniens domum.* Sextum, Angelorum ad congratulandum invitatio: ibi, *convocat amicos dicens eis, congratulamini mihi.* Septimū, sensus mystici expressio: ibi, *dico vobis quòd ita gaudium erit in Cælo, &c.* Unde secundùm Gregorium. Quia centenarius perfectus est numerus ipse DEUS centum oves habuit, cum Angelorum & hominum naturam creavit & possedit, sed una ovis tunc erravit & periit cùm homo peccando pascua vitæ reliquit. Et intelligitur per unam ovem homo, & sub homine uno universitas omnium hominum à principio usq; ad finem mundi sentienda est, quia unus creatus est homo, unde omnes prodirent, & in unius hominis errore omne hominum genus oberravit: *nonaginta autem novem*, id est; novem ordines Angelorum (idem enim significat numerus simplex & compositus) *dimisit* ratione humanitatis assumptæ *in deserto*, sive in montibus & excelsis, id est: in Cælo quòd & diabolus & homo deseruit quando peccavit. Cœlum quippe dicitur desertum, id est; derelictum: tum quia fuit derelictum ab Angelo, qui in eo fuerat creatus: tum quia fuit derelictum ab homine, qui ipsum fuerat habiturus. Item quia instar deserti in eo sunt dulces cantus avium, id est; Angelorum ibiq; sunt rosæ Martyrum, ac violæ Confessorum, & Lilia Virginum. Et ut perfecta summa ovium reintegraretur in Cœlo. hominem perditum quærebat in terra. Et inveniens ovem humeris suis imposuit, & ad gregem reportavit. Cùm ergo Pastor pius ovem perditam reperisset, non punivit, non verberavit: non urgendo ad gregem duxit: sed superponens humiliter humeris, & portans clementer, gregi annumeravit. Tunc verò humeris reportans ovem imposuit, quando naturam humanam suscipiens peccata nostra ipse portavit: quia pro homine redimēdo humanam naturā suscepit, & in brachiis suis in Cruce extensis peccata hominis, id est; pœnam peccatorum nostrorum portavit. Et secundùm Ambrosium. Humeri Christi Crucis brachia sunt: illic mea peccata deposui, in illa patibuli nobilis Cruce quievi. Et adtendendum quòd Christus gaudens imposuit ovem humeris suis: quia licèt magnus fuerit dolor passionis & mortis, quô genus humanum requisivit & humeris imposuit, hunc tamen laborem & dolorem lætanter sustinuit: ut perditam ovem recuperaret. Inventa autem

Summa parabolæ ovis perditæ.

Mysticè septem notāda.

Gregor. hom. 34. in Evāg.

Cælorum desertum.

Ambrosius in cap. 15. Lucæ.

ove ad domum venit: quia reparato homine ad Cæleste Regnum rediit, ad quod cum ove reversus est cùm Cœlum ascendit, & captivam captivitatem secum duxit, & convocat amicos & vicinos: scilicet Angelorum choros qui amici ejus sunt, quia voluntatem ejus continuò custodiunt: & vicini, quia claritate visionis ejus assiduè perfruuntur: *dicens illis: Congratulamini mihi*, & simul mecum: *quia inveni ovem meam quæ perierat.* Secundùm Gregorium non dicit; Congratulamini inventæ ovi, sed mihi: quia videlicet gaudium ejus ex vita nostra, & cùm nos ad Cœlum reducimur, solennitatem lætitiæ illius implemus: Vel ideo congratulandum est sibi: quia non frustra laboravit, nec frustra mortuus ex quo ovem perditam invenit: ovi verò non est congratulandum, quia nullis suis meritis inventa est: & subjungit concludendo: *Dico vobis, quòd ita gaudium erit in Cælo, super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta novem justis qui non indigent pœnitentiâ:* non dicit pænitentiam cogitante, quæ est pænitentia procrastinorum: nec dicit pœnitentiam docente, verbosorum prædicatorum: nec dicit pœnitentiam ostendente, quæ est pœnitentia hypocritarũ & simulatorũ: sed dicit pœnitẽtiã agẽte, quæ est pænitẽtia devotorum. Non est ergo gaudendum solùm de redemptione generis humani: sed quâcunq; horâ convertitur unus peccator, fit gaudiũ Angelis DEI, eo quòd numerus eorum suppleatur ex conversione peccatorum. Unde Augustinus. Qui per pœnitentiam peccatum diluit, Angelicæ felicitatis in æternum consors erit: hinc est quòd super conversione peccatoris velut de suo consorte, Angeli in Cœlo gaudere dicuntur: Nam ut dicit Origenes. Nos Angelis in Cœlis occasionem gaudii præbemus, cùm super terram ambulantes conversationem in Cœlis habemus. Secundùm Ambrosium Angeli quoniam rationabiles sunt, non in meritò hominum redemptione lætantur, quamquam hoc quoq; proficiat ad incentiva probitatis, si unusquisq; conversionem suam gratam fore credat cœtibus Angelorum, quorum aut affectare patrocinium, aut vereri debet offensam: & tu igitur Angelis esto occasio lætitiæ gaudeant de reditu tuo. Unde Beda; Ovem ergo Dominus invenit, quando hominem restauravit, & super eam inventam majus gaudium est in Cœlo, quàm super nonaginta novem: quia major materia Divinæ laudis est, in restauratione hominum, quàm in creatione Angelorum. Mirabiliter enim Angelos creavit: sed mirabiliùs homines restauravit. Hæc Beda. Quamvis ergo Pastor multò plùs diligat oves nonaginta novem, quàm solam centesimam: tacitis tamen aliis, de restaurata multis modis se gaudere ostendit. Sic quoq; Salvator de reparatione hominis magis gaudet: hoc est magis & pluribus argumentis ostendit se gaudere, quàm de Angelorum stabilitate: usitatissimum etenim est, ut quamvis eum plus non diligamus, majorem tamen lætitiam de illo faciamus, quem de majori periculo liberari videmus. Sicut ergo Pastor gaudet speciali gaudio de inventione unius ovis: non quia magis illam solam quàm omnes alias diligat, sed quia in ea habet specialem rationem gaudendi, quàm in aliis non habebat: sic DEUS de reversione peccatoris habet specialem rationem gaudii, quàm nõ habet de cæteris in justitia permanentibus: cæteris tamen paribus permanentes in justitia sunt DEO magis dilecti. Per hominem centum oves habentem significatur Præsidens Monasterio, vel Ecclesiæ, habens subditos in quocunq; numero: quia sæpe in scriptura poni-

Gregorius hom. 34. in Evang.

Gaudium Angelorum.

August. lib. de mirabilibus Sacræ Scripturæ.

Origenes in Lucam.

Ambrosius in cap. 15. Lucæ.

Beda ibidem

Gaudium Pastoris & Christi.

tur numerus determinatus pro indeterminato: & si perdiderit unam per apostasiam, vel occasionem aliam, nonne dimittit alias in deserto, n. in observatione claustrali vel Ecclesiastica, quæ desertum dicitur, eo quòd asperitas ibi videtur, & à multis deseritur: & vadit ad illam quæ perierat, ut ad bonum reducat & gaudet de illius reductione plus quàm super aliis non errantibus: non quia plùs diligat eam cæteris, sed quia specialem rationem gaudendi habet de reductione ejus, quàm non habet de aliis: tamen non errantes semper sunt plùs diligendi, cæteris paribûs. Et nota secundùm Dionysium, quòd Dominus numerum Electorum determinavit in decem: novem quidem ordinibus Angelorum, propter Trinitatem: in novenario enim numero trinarius fit tertiò repetitus: & uno ordine hominum propter unitatem, ut unitas in Trinitate ab Angelis & hominibus laudaretur, coleretur, adoraretur. Voluit autem numerum Electorum constare ex Angelis & hominibus: quia voluit à creatura spirituali & corporali laudari. Hæc Dionys. Ad idem subdit parabolam unius dragmæ ex decem perditæ, pro qua mulier accendit lucernam, & evertit domum, ac quærit diligenter donec inveniat: & super inventa cum amicis & vicinis gaudet. Dragma hôc locô est nummus certæ quantitatis, valens decem denarios usuales, habens in se Regis Imaginem & superscriptionem: quem nos debemus offerre: scilicet nosmetipsos, in quibus est Imago Regis. Unde secundùm Dionysium: Homo microcosmus, id est, minor mundus dicitur: Habet enim ex terra carnem: ex aqua sangvinem, ex aere flatum, ex igne calorem. In cujus substantia spirituali imago & similitudo DEI exprimitur: imago in forma accipitur, similitudo in qualitate consideratur. Divinitas n. consistit in Trinitate, cujus imaginem tenet anima, quæ habet memoriam, intellectum, & voluntatem. In DEO consistunt omnes virtutes: cujus similitudinem tenet anima, quæ capax est omnium virtutum. Hæc Dionys. Igitur dragma, scilicet homo ad imaginem DEI factus: pro cujus requisitione sollicitatur Divina Sapientia & Sponsa Ejus, scilicet Mater nostra Ecclesia, pro cujusquoq; inventione lætatur tota Cœlestis Curia quamvis pusillus non est contemnendus: quia non vult Pater Cœlestis ut pereat unus de pusillis. Sententia autem hujus parabolæ, secundùm Lucam, talis est in summa: Si mulier cum tanta diligentia dragmam perditam quærit, & de inventa gaudet, & ad gratulandum amicas & vicinas convocat: multò fortius DEUS hominẽ perditum debet cum magna diligentia quærere, & de ejus inventione gaudere: & sicut nullus debet murmurare contra mulierẽ quærentem dragmam perditam, sic nullus debet murmurare contra Dominum quærentem peccatores: sive eos alloquendo, sive cum eis comedendo. Ubi tamen secundùm sensum mysticum, notantur sex in speciali. Primò, Angelorum & hominum creatio: ibi, *quæ mulier habens dragmas decem.* Secundò, hominis creati prævaricatio: ibi, *& si perdiderit unam.* Tertiò, Filii DEI ad quærendam dragmam perditam incarnatio: ibi, *nonne accendit lucernam.* Quartò ipsius per Christi passionem inventio: ibi, *& quærit diligenter donec inveniat.* Quintò, Angelorum ad congratulandum invitatio: ibi, *& cùm invenerit convocat.* Sextò, invitationis ratio: ibi, *quia inveni dragmam quam perdideram,* Unde secundùm Gregorium: Qui significatur per Pastorem, Ipse etiam significatur per mulierem: Ipse enim DEUS, Ipse &

Dionisyus de Ecclesiastic. hierarch.

Dragma perdita.

Summa parabolæ de dragma perdita

Sex notanda

Gregor. h. 34 in Evangel.

& DEI sapientia: dicitur autem mulier, quia cum dolore nos parit. Angelorum verò & hominum naturam ad recognoscendum se Dominus condidit, & ad similitudinem suam creavit. Decē ergo dragmas habuit, quia novem sunt ordines Angelorum: sed ut compleretur Electorum numerus, homo decimus est creatus. Et quia Imago exprimitur in dragma: mulier dragmam perdidit, quando homo qui conditus ad Imaginem DEI fuerat peccando à similitudine sui Conditoris recessit. Quotidie adhuc ista dragma perditur, vel in pulvere divitiarum, vel in luto luxuriæ, vel in diverticulo erroris cujuscunq;. Accendit autem mulier lucernam: quia DEI Sapientia apparens in carne lumen Deitatis accendit in testa nostræ mortalitatis ad quærendum hominem perditum, ad reducendum eum ad beatitudinem. Ista verò lucerna accensa refulsit miraculis, inflammavit dictis, illuminavit exemplis: collocatus, n. erat homo in obscuris & umbra mortis: unde istam oportuit accendere lucernam. *Et evertit domum*, conscientiæ quia mox ut ejus Divinitas per carnē claruit, omnis se nostra conscientia concussit. *Et quærit diligenter*, diligenter enim quæritur quòd intimè diligitur: sic verò ostendit Christus dilectionem suam ad nos, ut animam suam pro nostra redemptione poneret. Unde subditur *donec inveniat*, quia non destitit quærere donec inveniret: quæsivit enim usq; ad contumelias, usq; ad minas, usq; ad flagella, usq; ad mortem, usq; etiam ad inferna. Nec mirum si eam invenit, quàm ubiq; etiam usq; ad inferna cum Divinitatis lucerna ardenti quæsivit. Eversâ ergo domô invenitur dragma, quia cùm perturbatur hominis conscientia, reparatur in homine similitudine Creatoris, tunc enim consveta relinqvuntur vitia, ut reluceat imago conditoris, *& cum invenerit, convocat amicas & vicinas.* scilicet supernas virtutes, quæ amicæ sunt, ut exequentes voluntatem ipsius: & vicinæ: quia ei per gratiam continuæ visionis appropinquant: quas ad congaudendum invitat, & gaudii participes facit, quia congaudent de peccatoribus ad Eum conversis, cùm DEUS de seipso habeat gaudium & Angeli gaudeant in Eo Gaudent tamen etiam de conversione pœnitentium, quando illud quod prædestinavit impletur: nec illud gaudium est DEO novum: aut temporale, sed æternum: Angeli verò quibus effectus prædestinationis innotescit, de nostra conversione têmporaliter gaudent. Christus etiam gaudet super conversione peccatoris, propter duo. Primò, quia per pœnitentiam ira sua placatur. Secundò, quia pretium sangvinis sui in Eo non frustratur. Est autem tantum gaudium Christo de conversione peccatorum, quòd si non sufficeret sua passio; rursus pati & mori esset paratus. Unde Beatus Dionysius in Epistola quadam scribit, quòd cùm quidam infidelis hominem fidelem à fide avertisset, Carpo quidam Vir magnæ Sanctitatis adeo molestè hoc ferebat, ut utrumq; igne comburi DEUM rogaret: cui circa noctis medium apparuit Christus in aere, cum multitudine Angelorum, in terra verò apparuit fornax cum serpentibus accensus, ad quam trahebantur illi duo homines. Carpo ergo petens ardentî desideriô ut mitterentur in fornacem, & molestè ferens dilationem: ecce Christus miseratus descendebat à solio in terram, & extensîs manibûs homines illos eripuit: elevataq; manu dixit Carpo, iterum percute me lanceâ, paratus sum rursum pati & mori pro hominibus salvandis. Et subjungit Dominus concludendo, *ita dico vobis,*

Dragmæ decem.

Quæstio dragmæ.

Dionysius Areopagita epistol. ad Demophilū.

bis, gaudium erit Angelis DEI, qui sunt vicini & amici Christi, *super uno Angelorum peccatore pænitentiam agente*, nam anima vitiorum laqueîs capta & stricta, cùm se corrigit, & priora peccata relinquit: tam Cœlicolas quàm Christicolas hilares facit. Unde Bernardus: Denique gaudent in conversione & pænitentia peccatorum, salutem hominum sitientes, quia lachrymæ pœnitentium sunt vinum eorum: hoc certè vinum lætificat cor hominis: hoc constat & Angelos bibere cum lætitia. Hæc Bernardus. Et si Angelis tantum gaudium est pro peccatore, qui propria peccata damnat, quantum est eis gaudium pro justo, qui aliorum peccata plangit? Considera hìc quanta debet esse pœnitentia, ut per eam accendaris, nec torpeas: & totam domum, id est; mentem & conscientiam evertas, ut dragmam usq; ad novissimum pulverem inquiras diligenter, non pigrè, non morari donec invenias. Moraliter mulier potest dici Præsidens, tum propter fœcunditatem, tum propter pariendi difficultatem: hujus mulieris dragmæ sunt animæ DEI Imagine insignitæ, quarum si unam perdiderit, debet accendere lucernam, scilicet orando, meditando, sanctè vivendo: & vertere domum conscientiæ peccatoris, fervore prædicationis, terrore comminationis: & quærere diligenter donec inveniat: quod fit quando ad pœnitentiam reducit. Tertiam quoq; de eodem & expressiùs addit parabolam, scilicet de Filio prodigo, qui facultatibûs consumptîs & perditis, ad Patrem reversus susceptus est ab eo & honoratus: quia homo non solùm est ovis hara Pastori, non solùm dragma pretiosa mulieri: sed viscerosæ charitatis Filius charissimus Patri. DEUS enim Pater hominem ad imaginem & similitudinem suam creavit, ut post Angelos expressiori similitudine præ cæteris creaturis Filius DEI dicatur. Ideo nullus quantumcunq; pusillus est contemnendus, cùm sit summi Regis Filius: præsertim ille cui dedit fidem & gratiam, per quam est Filius adoptionis. Et si post susceptam fidem & gratiam, quæ ipsi ex dono DEI contingebat vixerit luxuriosè per culpam, gratiam perdendo: vel spiritualiter fornicatus fuerit, fidem deserendo: adhuc non est contemnendus. adhuc à Christi & Ecclesiæ gremio non est eiiciendus: quia si pænituerit, & humiliter redierit, adest DEUS Pater miserator & misericors, qui non lætatur in perditione filiorum, & occurrit pænitenti, & dat osculum pietatis & amoris. In cujus receptione gaudet tota Cœlestis curia: qui enim mortuus fuerat infidelitate & culpa, vivit fide & gratiâ: & qui perierat errore inventus est Christo Pastore omnium requirente, Per hanc ergo parabolam datur intelligi benigna peccatorum à DEO receptio. Ex quo secundùm Lucam vult habere, quòd nullus debet indignari si benignè recipit peccatores. In hac autem parabola sex tanguntur. Primò, status naturæ, & utriusq; Filii communis propagatio: ibi, *homo quidam habuit duos filios*. Secundò, lapsus culpæ, & adolesc entioris à Patre recessio: ibi, *dixit adolescentior Patri*. Tertiò, locus pœnitentiæ, & ejusdem postmodum reversio: ibi, *in se autem reversus*. Quartò, munus gratiæ, & revertentis à Patre benigna susceptio: ibi, *cùm autē adhuc longè esset* Quintò, stimulus invidiæ, & de ejus jucunda susceptione senioris indignatio: ibi, *erat autem Filius Ejus Senior*. Sextò, virtus doctrinæ, & indignationis ejus rationabilis sedatio: ibi. *Pater ergo illius*. Potest autem hæc parabola exponi de populo Judaico, & gentili. Vel de innocente seu justo tepido, & de peccatore pœnitente devoto. Judaico inquam

Gaudium.

Bernardus serm. 30. in cantica.

Moraliter.

Filius prodigus.

Sex notāda.

Judaicus populus.

inquam vel justo conquerente de Domino, dante majorem gratiam vel devotionis fervorem Gentili. Vel pœnitenti, quàm sibi, *homo* ergo iste de quo hîc dicitur, Christus est: qui habuit duos Filios, id est; duos populos: scilicet Judaicum & gentilem qui sunt Filii DEI quantum ad Ejus Imaginem, vel Ejus Filii sunt omnes Christiani per ejus baptismum regenerati: quorum tamen aliqui sunt justi, & aliqui peccatores. *Et dixit adolescentior*, id est gentilis populus: unde & populus Judaicus vocatur in Exodo Filius DEI primogenitus. Vel *adolescentior*, id est peccator, qui juvenis est moribus: & petiit à Patre portionem suæ substantiæ, ut recederet à DEI Patris lege: & ageret pro libito voluntatis suæ, ac regeret se propria voluntate; *& divisit illi substantiam*, quia dona sua omnibus largitur licèt diversimodè: & dimittit quemlibet agere secundùm arbitrii libertatem. *Adolescentior verò Filius profectus est in regionem longinquam:* Non localiter; à DEO Patre Cœlesti qui ubiq; est, recedens, sed per multiplicationem peccati se à Patre, & Patria Cœlesti elogans: *& ibi*, scilicet in regione peccati, *dissipavit substantiam suam* per peccatum bona gratiæ perdendo, & bona naturæ pejorando: *vivendo luxuriosè* luxuriâ interiori, quæ est fornicatio spiritualis, & maximè idololatria, & luxuria exteriori, quæ est fornicatio corporalis & manifesta. Peccator ergo à Patre suo Cœlesti recedit, quando mortaliter peccat: & tunc in Regione longinqua est, quia longè est à peccatoribus salus, & talis luxuriosè consumit suam substantiam, quando sensus suos, & vires convertit ad malitiam: *& postquam consummasset*, id est consumpsisset *omnia* ornamenta naturæ, tam naturalia quàm gratuita: *facta est fames valida in regione illa*, quia in regione peccati fit magnus defectus pabuli Divini: & fames bonorum operum atq; virtutum: *& ipse cæpit egere*, scilicet spiritualibûs bonîs & virtutibûs eorum Fonte relicto: nam existens in mortali peccato fit egens omni spirituali bonô: *& abiit*, scilicet profectu erroris, & de malo in pejus ruendo, *& adhæsit uni Civium regionis illius*, scilicet diabolo, qui est civis in regione umbræ mortis. *& misit illum in villam suam* id est; in cupiditatem mundanam, vel in peccatorum societatem, in qua dominatur sicut in propria villa: *ut pasceret porcos*, id est; vitia quæ fœtida sunt & immunda: *& cupiebat implere ventrem* animæ scilicet affectum, *de siliquis*, id est cibo porcorum, qui est carnalitas: *& nemo illi dabat*, scilicet ad facietatem: quia venter impiorum est insaciabilis: dæmones enim ad hoc student, ne unquam saturitas malorum proveniat. *In se autem reversus*, id est; ad propriam conscientiam, per rationis dictamen, à quo recesserat sequendo sensualitatem: homo enim in peccando extra se egreditur: quia limites rectæ rationis transgreditur: & ideo pœnitendo ad se revertitur. Debet autem pœnitens, secundùm Gregorium, recognoscere ubi fuit, quia in peccato: & ideo debet dolere: ubi erit, quia in judicio: & ideo debet timere: ubi est, quia in miseria: & ideo debet gemere: ubi non est, quia in gloria: & ideo debet suspirare. *In se ergo, reversus, dixit*, pœnitendo de peccatis & dolendo: *Quanti mercenarii*, id est; DEO servientes pro mercede æterna *in domo Patris mei*, id est in Ecclesia, seu congregatione justorum *abundent panibûs*, spiritualibûs, scilicet verbi Divini, & Eucharistiæ Sacramenti ac pluribûs virtutibûs & donîs: *ego autem hîc fa-*

Exodi 4.

Psalm. 118.

Mali in saturabiles.

Gregorius hom. 34. in Evang.

me pereo, id est; penuriâ omnis boni, quò privatum me sentio. *Surgam* de luto culpæ, per infidelitatis vel peccati derelictionem: quia jacebat: *& ibo* per conatum bene operandi, & meliorationem vitæ: quia longè aberat & *ad Patrem meum* à quo recesseram: quia sub principe porcorum erat *& dicam ei*, recognoscendo culpam, & petendo veniam: *Pater*, scilicet ex natura quam dedisti mihi *peccavi*, scilicet malè vivendo *in Cælum*, id est; coram Cœlesti curia: scilicet Angelis Sanctis: & ideo multum debeo dolere & flere, quia eos contristavi. Specialiter peccator peccat in Angelum Custodem suum, quia sprevit, Ejus consilium: *vel in Cælum:* quod scilicet per culpam meam amisi, & per meam negligentiam non quæsivi: *& coram te*, scilicet vidente & sciente, id est; in ipso conscientiæ meæ conclavi: ubi tui solius, qui Judex meus es, penetrant oculi: & ideo multùm debeo erubescere & timere, quia peccavi ante oculos Judicis cuncta cernentis. Hìc docetur modus confitendi, qui est quòd omne bonum attribuamus DEO, quòd notatur ibi, *Pater* à quo scilicet omne bonum habemus: & omne malum quod facimus attribuamus nobis ipsis, quod notatur ibi, *peccavi in Cælum, & coram Te. Jam non sum dignus vocari filius tuus.* Primò, quia à Te recedens, Te contristavi. Secundò, quia Imaginem Patris non honoravi. Tertiò, quia substantiæ meæ prodigus extra disciplinam vixi. Quartò, quia servum alterius, scilicet diaboli me feci. Quintò, quia degener in moribus pascendo porcos extiti. Sextò, quia ingratus Te contempsi. *Fac me* per condignam satisfactionem, *sicut unum de mercenariis tuis:* scilicet bonum, qui servit pro æternis: non malum, qui servit pro temporalibus. Quasi diceret: Paratus sum à modo Tibi satisfacere, & servire spe mercedis æternæ: mercenarius enim laborat pro mercede. Ecce ergo post contritionem & confessionem satisfactionis oblatio: hæc est pœnitentia meditantis in confessione peccati, nondum tamen agentis: postquam itaq; ad necessitatem famis pervenerat, in se reversus pœnitentiam agere incipiebat. quia necessitas ipsum compellebat. In quo notare possumus DEI Clementiam, quia etiam peccatores compellit agere pœnitentiam. Intantum enim nostram salutem diligit & quærit, quòd omnibûs modis quibûs potest nos attrahit: quosdam per prædicationem, quosdam per inspiratione͞, quosdā per beneficiorum largitionem, quosdam per flagellationem. Unde dicit Beda: Prodigus iste postquam in semet reversus diræ famis supplicia formidabat: velut jam servus effectus etiam mercenarii statum de mercede jam cogitans concupiscit. Ad filii affectum, qui omnia quæ Patris sunt sua esse non ambigit, aspirare nequaquam præsumit: sed mercenarii statum jam pro mercede servitutis desiderat. Hæc Beda: Distat autem inter mercenarium, servum, & filium Servus enim est, qui supplicia metuens solo timore pœnæ præsentis vel futuræ temperat se à vitiis, & declinat à malo. Mercenarius autem, qui causâ mercedis & desideriò Regni Cœlestis obedit mandato, & cavet offensas. Filius verò, qui servat jus hæredis, non pro lucro servit mercedis: sed gratia ipsius boni & amore virtutum succensus, quidquid est illi contrarium, toto detestatur desiderio. *Et surgens* implendo quod deliberaverat, *venit*, id est venire cœpit, sed ad pœnitentiam, per bona opera disponendo *ad Patrem suum*, ejus gratiam requirendo. Est enim Pater redeuntibus Clemens. Nam sequitur: *Cùm autem adhuc longè esset*, id est; adtri-

Peccare in Cælum.

Indignitas peccatoris.

Beda in cap. 15. Lucæ.

Mercenarius servus & filius.

tritus & motus ad pœnitendum. Non tamen perfectè contritus: ad quod requiritur gratia DEI præveniens: ideo subditur, *vidit illum Pater*, ipsius, oculô clementiæ ut dicit Chrysostomus: Sensit Pater pœnitentiam: non expectavit recipere confessionis verba, sed prævenit petitionem misericorditer agens. Unde subditur: *Et misericordiâ motus est*, misericorditer Ei inspirando motum pœnitentiæ. Et velociter *accurrens*, ipsum præveniendo per misericordiam inchoantem: *cecidit super collum Ejus*, cum amoris amplexibus constringendo, per misericordiam concomitantem: *osculatus est Eum*, dulciter ipsum sibi perfectè reconciliando per gratiam subsequentem. Occurrit quippe DEUS pænitenti per gratiam prævenientem, & recipit Eum per clementiam omnia scelera dimittentem. Unde Gregorius Nissenus: Confessionis meditatio placavit Ei Patrem ut obviam ei iret, & oscula conferret. Unde & Chrisostom: Quid enim est aliud quod occurrit, nisi quia nos peccatîs impedientibûs nostra virtute ad Eum pervenire non poteramus: Ipse autem Potens ad invalidos pervenire, descendit? Osculatur autem os ejus per quòd emissa de corde confessio pænitentis exierat, quàm Pater lætus excipit. Incipit autem jam peccata confiteri. Unde sequitur: *dixit ei Filius Pater, peccavi in Cœlum, & coram te, jam non sum dignus vocari Filius tuus*. Quòd intellige ut suprà: sed hìc jam non facit mentionem de statu mercenarii: quia postquam svavissimum osculum recepit: extunc statum mercenarii dedignatur: sed ut dicit Beda, Pater occurrens non contentus minora concedere, utroq; gradu sine dilatione transcursu pristinæ Filiorum restituit dignitati: nec jam de mercede conductoris, sed de hæreditate fecit cogitare parentis. *Dixit autem Pater*, scilicet DEUS *ad servos suos*, id est Apostolos & Ecclesiæ Ministros, quibus Christus præcepit benignè recipere pænitentes, & confitentes. *Citò proferte stolam primam*, id est; citò proferendam & restituendam verè pænitentibus innocentiam nuntiate & promittite: *& induite illum*, id est; ostendite verè & certificate illum induendum: *& date annulũ*, id est; fidei signaculũ docete dandũ *in manu*, idest; in opere *ejus*: ut per opera fides clarescat, & per fidem opera confirmentur: annulus enim rotundus, cùm non habet principium neq; finem, significat fidem æternæ Trinitatis, quo fidelis anima DEO desponsatur: hunc annulum debent Ministri Ecclesiæ in manu dare, docendo ipsũ habendum in opere: *fides enim sine operibus mortua est*, & similiter opus sine fide non sufficit: *& calciamenta*, ideft Sanctorũ exempla, *in pedes ejus*, scilicet in intellectu & affectu. Secundùm Chrysost. Ad non tangendum terrena, & ad corrigendum viam, ut per lubricum mundi istius iter, fixus & immaculatus incedat. *Et adducite vitulum saginatum*, ideft Christũ, quem secundùm Chrysostomum, vitulum nominat, propter hostiam & immolationem corporis immaculati, Saginatum autem dicitur, propter gratiarum pingvedinem & plenitudinem: quia pingvis & opimus omni spirituali virtute in tantum est, ut pro totius mundi salute sufficiat, *& occidite*. Hoc est secundùm Augustinum, Mortem ejus insinuate: tunc enim cuiq; occiditur, cùm credit occisum. Hic ergo vitulus filio revertenti adducitur & occiditur, quando Christi passio gentili populo & cuilibet peccatori prædicatur: aut quando in Sacramento Eucharistiæ ministratur, hìc Vitulus semel occisus est in re, sed multoties in Sacramentali repræsentatione, quotidie verò immolatur credentium fide, & prædican-

Chrysostom. hom. de Patre & duobus Filiis.

Occursus DEI.

Chrysostomus ibidem.

Beda in c. 15. Lucæ.

Stola prima.

Jacob. 2. de Calciamẽt.

Chrysostomus hom. de Patre & duobus filiis.

August. li. 2. quæst. Evangel. c. 33.

cantium recordatione. *Et manducemus & epulemur*, quia peccator vere pœnitens ad mensam Christi cum aliis Christianis recipitur: & non solùm Filius reversus reficitur, sed etiam Pater, & servi Ejus, quia refectio DEI & Sanctorũ est salus peccatorũ: & ideo bene dicit pluraliter, *manducemus & epulemur*. Unde Ambrosius; Epulantem autem inducit, cùm dicit epulemur ut ostenderet quoniam Paternus est cibus salus nostra: & Patris est gaudium nostrorum redemptio peccatorum, *quia hic Filius meus mortuus erat:* spiritualiter per infidelitatem, & mortem culpæ: *& revixit*, per fidem & vitam gratiæ. Vel mortuus erat, per separationem à DEO tanquam à Patre; & revixit revertendo ad D E U M, tanquam ad Patrem suum: quia secundùm Augustinum; Vera mors, quàm homines non timent, est separatio animæ à DEO. Qui est vera Vita animarum: *perierat*, scilicet recedendo à consortio Sanctorum, quasi à fratre, *& inventus est*, quia Matri Ecclesiæ restitutus per baptismum, vel pœnitentiam. Et nota hic circa receptionem peccatoris, quòd Pater de Cœlis recipit pœnitentem velociter: quod notatur cum dicitur, *accurrens cecidit super collum Ejus:* quia DEUS pronus est ad miserendum, & tardus ad puniendum, cujus natura & proprietas est misereri & parcere: secundò recipit dulciter, reconciliando Eum per gratiam sibi: ideo dicitur, *cecidit super collum ejus*. Tertiò recipit honorabiliter, dando *stolam primam*, id est; restituendo innocentiam quam in baptismo induerat, sed per peccatum perdiderat: *& annulum in manu ejus*: id est; gratiam bene operandi: quia non sufficit habere innocentiam, nisi fiant opera bona: sed quia in operando sæpe adversa occurrunt: ideo subditur *& calciamenta in pedes Ejus*: id est; constantiam contra adversa. Quartò, recipit lætanter. Unde dicit, *manducemus & epulemur*, DEUS enim ipsi pœnitenti consolationes & dulcedines infundit, & in conversione peccatoris Ipse DEUS & Angeli, & omnes Sancti gaudent. *Erat autem filius ejus senior in agro*, id est; Judaicus populus in cultu unius DEI occupatus erat, legem observando, vel Christianus in justitia perseverans remissè tamen operando: *Et cùm veniret & appropinquaret domui:* scilicet Ecclesiæ, *audivit simphoniam & chorum*, scilicet pœnitentes DEUM laudantes, & in Domino gaudendo epulantes: *interrogavit unum de servis, quæ hæc essent*, scilicet festa Ecclesiæ vel gaudia. *Ipseq; dixit illi: Frater tuus*, id est; gentilis populus, vel peccator *venit:* scilicet ad fidem & pœnitentiam: *& occidit Pater tuus*, id est; DEUS qui est Pater omnium per creationem, *vitulum saginatum*, id est; Christum: quod intellige (ut supra dictum est) *quia salvum ipsum recepit*, scilicet gentilem populũ & peccatorem. Indignatus est autẽ frater senior: talis enim aliquando miratur quòd DEUS respicit magis peccatorem conversum, dando ei virtutem fortiùs operandi & talis admiratio potest dici indignatio largè loquendo inquantum talis non videtur dignus tantò bonò & nolebat introire, scilicet ad convivium, id est; in Ecclesiam, vel peccatorum communionem, propter indignationem. Pater ergo illius, scilicet DEUS volens pacificare & amovere hanc admirationem, seu indignationem & cupiens hanc salvare. *Vult enim omnes homines salvos fieri:* egressus scilicet de domo synagogæ in Ecclesiam, vel de rigore justitiæ ad misericordiam: cœpit rogare illum, per se: scilicet interna inspiratione: & per suos Vicarios scilicet Apostolica prædicatione, & aliorum eruditione: ostendens justò quòd hoc non provenit ex parte veteris peccatoris: pœnitentis: sed ex

Ambrosius in cap. 15. Lucæ.

Augustinus serm. 72. ad fratres.

Recipiendi peccatoris modus.

Indignatio senioris.

1. Timot. 2.

Iudicia Dei. infinita bonitate DEI conferentis, secundùm sua vera judicia facultatem omnium transcendentia: & quòd quidquid operatur juste fit, licèt hominibus aliquando aliter videatur: *at ille respondens dixit Patri suo*, indignationis suæ causam ostendendo, *ecce tot annis servio Tibi*, scilicet legis justitiam sectando, vel pro te mala sustinendo, & bona faciendo: *& nunquam mandatum tuum præterivi*, quòd scilicet est de uno DEO colendo, vel à justitia incepta recedendo: *& nunquam dedisti mihi hædum*, quia omnia beneficia veteris legis modica sunt, & quasi nullius reputationis respectu beneficiorum novæ legis, *ut cum amicis meis epularer*, scilicet cum Prophetis, Patriarchis, & Angelis, vel hædum, id est tantã peccatorum exprobrationem & abominationem ut epularer per devotionis fervorem. *Sed postquam hic Filius tuus venit, qui devoravit substantiam suam*, scilicet temporalem & spiritualem *cum meretricibus*, id est; cùm carnalibus vitiis & spiritualibus: *occidisti ei vitulum saginatum*, scilicet Christum: vel dedisti ei magnæ devotionis pingvedinem, quasi diceret, secundùm ordinationem tuam hoc fuit. *At ipse*, scilicet Pater: *dixit illi*, scilicet filio suo seniori, tanquam pius Pater ipsum placare volens. *Fili tu semper mecum es*, scilicet per legis observantiam, vel per justitiæ custodiam, *& omnia mea tua sunt*, scilicet bona gratiæ in te, & bona gloriæ in spe: quasi diceret, tanquam jure hæreditario per debitum remunerationis tibi omnia mea debentur. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic*, scilicet unde congaudere deberes, non indignari, *mortuus fuerat*, scilicet per privationem fidei, quæ est animæ vita: vel per amissionem innocentiæ, & justitiæ: *& revixit:* per susceptionem fidei, & recuperationem innocentiæ, *perierat* propter morum amissionem, *& inventus est*, quia redditus Matri Ecclesiæ propter emendationem. Movet eum gaudere: quia in hoc apparet optimè bonitas hominis, quando scilicet libenter videt emendationem & correctionem fratris. Unde Augustinus Nihil ita probat spiritualem virum, sicut peccati alieni curatio: cum liberationem potiùs quàm insultationem: potiùs auxilia, quàm convitia meditatur, & quantum facultas tribuit, suscipit. Ubi Chrysostomus. Hæc ergo parabola ad hoc est composita, quòd peccatores non diffidant reverti: scientes quòd magna consequentur, unde introducit alios turbatos in eorum bonis, non ut judicet eos livore tabescentes, sed tanto decore honoratus redeuntes, ut etiam invidiosi possint aliis fieri. Hæc Chrysostom. Unde Dionisyus. Ver optimus, & super optimus, JESUS Christus, qui redeuntibus amabilem se exhibet accedentibus quoq; occurrit & obviat, & totus totos amplectens salutat, & in humeros tollit, quos vix ab errore convertit, nec de prioribus illos accusat, sed diem festum agit, & amicos convocat, & ut sit omnium lætantium habitudo, optimos quoq; Angelos in lætitiam suscitat. Hæc Dionysius. Quotidie DEUS Filium recipit revertentem, dum quemlibet peccatorem recipit pænitentem, & alia supradicta circa eum facit, dum gratiam in baptismo receperat, & per culpam perdiderat, iterum illi reddidit. Igitur non debemus fratrem nostrum peccatorem contemnere, vel derelinquere, sed revertentem dulciter recipere, ac charitatem circa eum ostendere, & benignè tractare, vel Salvator noster iratus nos peccatores meritò contemnat, ut justè derelinquat, considera nunc quantum operatur pœnitentia, & quanta sit circa pænitentes DEI mise-

Augustinus in epistol. ad Galatas c. 6.

Chrysostom. hom. de Patre & duobus Filiis.

Bonitas Christi.

Dionys. epist. ad Demophilum Monachũ.

Pænitentium vis.

misericordia. Unde Bernardus. O! felix pænitentium humilitas, o! bona spes confitentium quàm facilè vincis invincibilem, quà citò tremebundum Judicem convertis in Pissimum Patrem. Et iterum: O! quæ & qualis & quanta est misericordia DEI, quæ peccatorem conversum non minùs diligit, quàm eum qui nullam peccati maculam contraxit. Hæc Bernardus. Tres igitur parabolæ uno fine clauduntur, de quibus Ambrosyus sic loquitur: Non otiosè Sanctus Lucas ex ordine tres parabolas posuit. Ovis quæ perierat, & inventa est: dragma quæ perierat, & in venta est, filius qui erat mortuus, & revixit, ut triplici mediô provocati vulnera nostra curemus. Spartum enim triplex non corrumpetur: qui sunt isti? Pater, Pastor, Mulier. Nonne DEUS Pater Christus, Pastor: Mulier, Ecclesia? Christus te in corpore suo revehit, qui tua in se peccata suscepit: quærit Ecclesia, recipit Pater, quasi Pastor revehit, quasi Mulier inquirit, quasi Pater vestit: prima misericordia, secunda suffragatio, tertia reconciliatio. Singula singulis quadrant. Redemptor subvenit, etiam suffragatur, Author reconciliatur. Eadem Divini operis misericordia, sed diversa pro meritis nostris gratia. Ovis à Pastore lassa revocatur: dragma quæ perierat invenitur, ad Patrem Filius suîs vestigiîs redit, & plena condemnati erroris regreditur pœnitentia. Oves sumus, oremus ut super aquam refectionis nos collocare dignetur. Oves inquam sumus, pascua petamus: dragma sumus, habeamus pretium, filii sumus, ad Patrem redire festinemus, nec vereare ne te non recipiat. Non n. delectatur DEUS perditione vivorum. Jam occurrens venienti tibi cadet super collum, Dominus erigit elisos. Osculum dabit quod est pignus amoris: stolam, annulum, calciamenta proferri jubebit. Tu adhuc injuriam metuis, ille restituit dignitatem. Tu supplicium vereris, ille osculum defert, tu convitium times, adornat ille convivium, facilè reconciliatur, quando intensè rogatur. Et ideo discamus, quali Pater obsecratione sit ambiendus. Pater, inquit, quàm misericors, quàm pius, qui nec offensus Patrium dedignatur nomen audire: *Pater*, inquit, peccavi in Cœlum & coram Te. Hæc est prima confessio apud Autorem naturæ, apud Solem misericordiæ, Arbitrum culpæ. Sed & DEUS novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat. Ore enim confessio fit ad salutem. Confitere magis ut interveniat pro te Christus, quem advocatum habemus apud Patrem, roget Ecclesia, illachrymet populus, nec vereare ne non impetres, advocatus spōdet veniā Patronus promittit gratiā, recōciliationē tibi Paternæ pietatis pollicetur assertor, crede, quia veritas est acquiesce, quia virtus est, habet causā ut pro te interveniat ne pro te gratis mortuus sit. Habet & causam ignoscendi Pater, quia quod vult Filius, vult Pater occurrit tibi, quia audit te intra mentis secreta tractātē. Et cùm adhuc longè sis videt & accurrit: videt in pectore tuo, accurrit, ne quis impediat complectitur quoq;. In occursu præsentia est, in amplexu clementia, & quasi quidam Patrii amoris affectus: supra collum cadit, ut jacentem erigat, ut oneratum peccatîs atq; in terrena defluxum reflectat ad Cœlum in quo suum quærat authorem. Cadit in collum tuum Christus, ut cervicem jugô exuat servitutis, & collo tuo jugum svave suspendat. Hæc Ambrosius. Considera nunc ex promissis, quàm multîs modîs inducit nos DEUS, ut pusillos & humiles diligamus, nec aliquem ex his contemna

Bernardus de gradibus humilitatis.

Ambrosyus in cap. 15. Lucæ.

Oves sumus.

Rom. 10.

Occursus Dei.

Chrysostomus hom. de Patre & duobus filiis. temnamus, sed salutem eorum cum diligentia quæramus. Unde Chrysostomus. Vides per quot inducit nos ad vilium fratrum diligentiam, ne utiq; contemnamus tales animas. Etenim hæc omnia dicta sunt propter hoc: omnia ergo sunt tolerabilia, propter salutem fratris. Ita enim studiosissimum quid DEO est anima, ut neq; proprio filio suo pepercerit: ideo rogo mane apparente confestim exeuntes à domo, hanc unam intentionem habeamus, & idem ad omnes studium, ut eum qui periclitatur eripiamus, non dico hoc solùm sensibile periculum, sed id quod est animæ, id est; à diabolo hominibus infertur: Hæc Chrysostom.

DE MODO CORREPTIONIS FRATERNÆ, Et *De dimittendo fratri septuagiessepties.* CAPUT. VIII.

Matth. 18. Lucæ. 17. Correptio fraterna. ET quia DEUS gaudet de peccatore converso, conseqventer dat modum reducendi peccatorem ad ovile Dominicum, & quomodo pereunti per culpam, succurratur per correptionem fraternam. Circa hanc verò correptionem fraternam est sciendum, quod corripere peccantem præceptum est affirmativum, & est omnium in omnes. quia secundùm Glossam, ita peccat qui fratrem suum peccare videt & tacet: sicut qui peccanti non indulget. Ita n. correptio ordinatur ad emendationem fratris peccantis, & ideo est actus charitatis, & pertinet ad omnes, quia ut dicitur in Eccles. *Unicuiquè mandavit DEUS de proximo*: & ideo sicut quilibet tenetur proximum ex charitate diligere, ita tenetur defectus ejus charitativè ad emẽdationẽ ejus corrigere. Plus tamen ad hoc ligantur Prælati quã alii, quia Prælati ex zelo charitatis, & ex officio prælationis, sed alii tantùm ex zelo charitatis. Item Prælati habent corripere verbô & flagellô, alii tantum verbô. Et cum sit præceptum affirmativum ligat semper, sed non ad semper exequendum, sed pro loco & tempore quod non licet & expedit, & homo credit quòd correptio sit utilis apud illum quem corrigere intendit. Sunt autem quinque casus inquibus absolvitur homo ab isto præcepto. Primus est cum non sit aliqua spes correctionis. Unde Hieronymus. Frustra niti, & nihil quàm odium quærere, extremæ dementiæ est. Secundus, cum timetur defectus probationis, & criminaliter agitur, ubi scilicet actor ad talionem, si in probatione deficiat, obligatur. Tertius, cum Prælato tanquam Judici notum est factum, quia ille notorius est, vel convictus. Quartus, cum meliori operi, vel ad minus æque bono vacat, sicut monachi facere debent. Quintus, cum multitudo vel potestas est in culpa: ubi correptio plus noceret Ecclesiæ, quàm prodesset. Unde est versus.

Ecclesia. 17. Corripiendi forma.

Hieronymus Epistol. ad Domin. & Rogat. tom. 3

Non spes, non testis, plebs, præsul scit, Monachus sum.

Ostendit ergo hìc debitum modum correptionis hujus, & quis ordo in processu ejus sit servandus. Quia peccatum fratris aut est tibi soli cognitum, aut aliis paucis est notum aut publicum. Si tu solus sis, non ut DEUS per confessionem, sed ut homo per certam cognitionem, debes ipsum corrigere amicabiliter, secrete, & seorsum. Unde dicit: *Si peccaverit in te*, id est; secundùm Augustinum, te sciente, *frater tuus* scilicet proximus, *corripe*, & increpa *eum*, dulciter & cha-

August. serm. 10. de verbis Domin.

charitativè movendo secretè *inter te & ipsum solum*, ut non deducatur in publicum quòd est occultum: ut sic sis emendator, non criminis proditor: intendens correctionem, parcens pudoris ne si publicè correptus semel pudorem aut verecundiam amiserit, in peccato permaneat: & pertinacior effectus difficilè emendabilis maneas: fortè n. præ verecundia incipiet defendere peccatum suum: & quem vis facere correctionem, facis pejorem. Peccat ergo frater in illos quibûs scientibûs peccat: quia quantum in eo est, exemplo corrumpit, quos testes suæ iniquitatis efficit. Corripe, inquam, eum: non laudès adulando: non occidas, conviciando: non sileas, verecũdãdo: non negligas, pigritando: non dissimules inimicitias vel damna temporalia metuendo: non juves, obsequium præstando. Unde dicit Seneca: Amici vitia si feras, facis tua. Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas. Hæc Seneca. *Et si te audierit* pœnitendo, & à peccato cessando, *lucratus eris illum*, animam ejus salvando, & ejus revocatio cedit tibi in lucrum spirituale: scilicet salutis animæ tuæ: quia (ut dicit Hieronymus per salutẽ alterius, nobis quoq; acquiritur salus. Et certè libenter ac patienter debet quis recipere correptionem, propter animæ suæ utilitatem. Unde Seneca: Moneberis libenter, & reprehenderis patienter, si meritò objurgavit te aliquis, scito quia profuit: & si immeritò, scito quia prodesse voluit. Non acerba, sed blanda verba timeas. Hæc Seneca. *Si autem te non audierit*, taceas & cesses, donec aliam viã procedendi habeas. Alia autem via potest haberi dupliciter: quia illud peccatum aut est iterabile, aut non. Si sit iterabile: debes aliquibus bonis qui velint prodesse aliquid discere, per quod possunt eũ depræhẽdere ut tecũ possint eũ corripere. Si autẽ non sit iterabile: nihilominus corã talibus potes eũ corripere ut de illo pœniteat, & de simili sibi timeat: nec es proditor fraterni criminis sicut dicit Augustinus. Si ergo per primam viam peccator non emendatur: *adhibe tecum unum vel duos*, ita quod (secundùm Hieronymum) cùm peccator non audit corripientem in secreto. Primò, debet adhiberi unus, qui (secundùm Augustinum) vult prodesse non obesse, *quod si nec illum audierit, adhibeatur & tertius*, vel corrigendi studio: ut scilicet aut admonitione, aut pudore corrigatur. Vel conveniendi eum sub testibus, ut de peccato convincatur, vel secundùm Glossam: Si dixerit non esse peccatum, probent contrarium: *ut in ore duorum vel trium stet omne verbum.* Si ergo peccatum omnino est occultum, tunc frater corripiatur occultè. Si autem est publicũ, tunc debet corripi publicè: quia tunc non solùm opus est, ut ipse emendetur: sed & alii quos scandalizavit in ipsa punitione ædificentur, & ejus exemplo alii timeant, & à malis coerceantur. Et si non prosit, secunda via: addit Dominus tertiam, quæ habet vim coactivam, dicens, *quod si eos*, scilicet tecum corripientes & commonentes, *non audierit*, se corrigendo. *dic Ecclesiæ*, id est Prælato per denuntiationem publicam, sibi intimando: ut qui prius erat corrector, propter ejus pertinaciam fias accusator: & tunc sunt testes ut qui emendari noluit correctione fraterna, in judicio convictus coerceatur à malitia. Quos autem non potes corripiendo aut monendo, vel accusando convertere: studeas salutem orando acquirere: deinde ad pœnam peccantis publicè procedit dicens: *Si autem & Ecclesiam non audierit*: præceptum Prælati contemnendo, *sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*: in numero fratrum

Peccare in te.

Corripiendus peccator.

Seneca in proverbiis.

Augustinus ibidem.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

Glossa in Matth.

trum non computandus, id est; separetur à communione fidelium per excommunicationem & censuram Ecclesiasticam, & devita eum tanquam hæreticum & excommunicatum, ut vel saltem pudore corrigatur & opprobriis salvetur. Ethnicus dicitur gentilis. ἔθνος enim Græcè: gens est Latinè. Publicanus dicitur, qui lucra sæculi sectatur per fraudem, furta, & perjuria: vel qui publicorum exactor est vectigalium. Proponuntur autem isti in exemplum: quia apud Judæos, quasi excommunicati habentur, non enim eis condonatur: & in hoc culpa ejus & pertinacia, magis detestabilis ostenditur. Detestabilior, nēpe est in eodem genere peccati, & paribus aliis circumstantiis, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm qui apertè gentiles sunt. Nec tamen ideo negligenda est salus ejus. Nam & ipsorum gentilium & publicanorum salutem semper inquirimus. Prima ergo correptio, est amoris. Secunda, timoris. Tertia, pudoris, quia primò frater revocandus est amore: & si hoc non proficit, revocandus est timore: & si hoc non sufficit, revocandus est pudore. Sanè prædictus ordo fraternæ correptionis, intelligitur tantùm de criminalibus. Solent autem claustrales se in suis capitulis accusare non præmissa admonitione: caveat tamen accusans, ne hoc ad infamandum, sed ad corrigendum faciat: quia aliter graviter peccaret. Felicior est qui seipsū accusat, & excusationē aliundè nō expectat. Et ne quis superbus sequestrationē vel excōmunicationē talē cōtemneret: potestatē tribuit Apostolis, ut sciāt qui à talibus damnantur eorum sententiam non contemnendam: quia robur & firmitatem habet à DEO confirmante in Cœlo, quòd Minister ejus facit in terra. Unde dicit: *Amen dico vobis, quæcunq; ligaveritis super terram*, id est; in Ecclesia militante, ab ea excludendo: *erunt ligata & in Cælo*, id est; in Ecclesia triumphante, quia talis sententia confirmabitur Divino judicio, *& quæcunq; solveritis super terram vocando ad Ecclesiæ unitatem: erunt soluta & in Cælo*, per Divinam approbationem: ac si dicat; Sententia vestra firma stabit in abiiciendo contumacem, & in recipiendo pænitentem: adhibitâ tamen debitâ diligentiâ inferendo sententiam. Sive autem justè, sive injustè proferatur: semper sententia Pastoris timenda est, ne fortè culpa quæ non fit ex opere, fiat ex elatione. Hoc dicit ad commendationem authoritatis Ecclesiæ, & ad terrorem peccatorum, ut coerceantur à malis, & pœniteant de commissis: quando audiunt quôd hìc in terra propter culpam, ligati, ligamur & in Cœlis. Quod verò hìc generaliter omnibus dicitur, dictum fuit suprà Petro singulariter: in quo tamen omnes intelliguntur. Deinde ut peccatores non contemnant pœnam qua ab Ecclesia excluduntur, ponit duo commoda ex unitate & communione Ecclesiæ: quibus ab Ecclesia præcisi, & excommunicati privantur. Primum tangit, cum dicit. *Si duo ex vobis consenserint*, in bono: per unionem fidei, & nexum charitatis, *super terram*, ubi est opportunitas merendi vel demerendi, & de aliis judicandi: *de omni re quamcunq; petierint*, cum fide & sine hæsitatione, *fiet illis*: meritò unitatis *à Patre meo Cælesti*. Sēper ergo orantes exaudiūtur; cōcurrentibûs cōditionibûs ad hoc requisitis: ut scilicet orent propter se, ac pie, & perseveranter, & petant expedientia, scilicet ad salutē pertinentia, ac DEI ordinationi convenientia: & si digni sunt ipsi qui petunt. Et ideo si non exaudiuntur, ideo fit quia in aliquo horum deficiunt. Sæpe autem pro aliis exau-

Ethnicus.
Publicanus.
Correptionis triplices differentia.
Accusandi se forma.
Sententia Pastoris.
Excommunicatio autē injusta timenda.
Communionis commoda.
Exaudiri orantes.

exaudiuntur: etsi non oratio eorum in sinum eorum convertetur. Ubi Origenes: Et ista est autem causa propter quàm non exaudimur orantes: quia non consentimus nobis per omnia super terram, neq; dogmate, neq; conversatione. Sæpe enim in musicis, nisi fuerit convenientia vocum, non delectat audientem: sic in Ecclesia nisi consensum habuerit, non delectatur DEUS in ea: nec audit voces eorũ. Ubi & Hierony: Possumus autẽ & hoc spiritualiter intelligere: quòd nisi Spiritus & anima corpusq; consenserint, & non intra se bellum diversarum habuerint voluntatum, de omni re quàm petierint impetrent à Patre. Nulli dubium est quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus vult habere ea quæ Spiritus. Hæc Hieronymus. Secundùm commodum est, quia *ubi duo vel tres*, multo magis ubi plures, *congregati fuerint*, id est; uniti per fidem & charitatem: non divisi, per discordiam & dissentionem: non dispersi, per terrenarum rerum concupiscentiam: non segregati, per singularitatem, *in Nomine meo*, id est; ad salutem propriam vel alienam quærendam, ad gloriam nominis mei manifestandam. Unde Rabanus: In Nomine Domini congregati sunt, qui ipsius gloriam æmulantur: ipsius spiritu fervent, ipsum in omnibus & per omnia fidei oculîs & mundô corde non desinunt intueri. *Ibi sum in medio eorum:* favens eis, & acquiescens bonæ voluntati & petitioni eorum, ac juvans eos in omnibus. Ipse enim qui est Pax & charitas, ac Summum & Commune Bonum sedem atq; habitationem sibi in bonis atq; pacificis collocavit: qui cum Patre Cœlesti unus DEUS, quæ justè petunt in fide & gratia congregati, concedit & facit. Ubi Chrysostom: Non dicit simpliciter, ubi congregati fuerint: sed addit, in Nomine meo, quasi dicat: si quis propter me, principalem amicitiæ causam ad proximum habuerit, cum Eo ero: & sic in aliis virtuosus erit. Ubi & Rabanus: Amat medium mediator DEI & Hominum, qui in medio Doctorum inventus est: medius stetit ad baptismum: medius pependit in cruce, resurgens quoq; stetit in medio discipulorum: medius quoq; ad judicium veniens, separabit agnos ab hœdis. Hæc Rabanus. Ecce præmium concordiæ ad quam totus iste sermo vocat. Unde Hieronymus. Omnis superior sermo nos ad concordiam provocaverat, igitur & præmium pollicetur, ut solliciti festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos vel tres medium fore. Hæc Hieronymus. Considera nunc quantam charitatem & diligentiam circa proximum ostendere debemus, ut ipsum ab errore revocemus. Non est enim major charitas, quàm fratrem peccantem corripere, & pro eo mori. Sed heu in paucis vera charitas & dilectio, quàm propter Christũ est, experitur. Unde hic ait Chrysostomus. Plures videmus alias habentes amicitiæ occasiones, hic n. quando diligitur diligit: ille autem quoniam honoratus est, ille autem quoniam in alio quodam negotio sæculari fuit utilis, ille autem propter aliud tale: propter autem Christum difficile est invenire aliquem propriè, & ut oportet diligere cum proximum quem diligit, sed omnia perscrutantes, invenimus apud multos amicitias poëticas, id est; fictitias, magis quàm hoc. Hæc Chrysostomus. Quia verò Dominus supra loquens de correctione fraterna, induxit ut peccanti & pœnitenti remittatur injuria, ne dubitetur de numero, quærit Petrus caput discipulorum quoties fratri peccanti sit remittendum, & petit si sufficiat ad salutem dimittere septies peccanti in eum. Cui interrogationi benignus

Origenes tractat. 6. in Matth.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

Chrysostomus hom. 61. in Matth.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

Chrysostom. hom. 61. in Matth.

August. ser. 15. de verbis Domin. nignus & misericors, Dominus respondit, quòd non *solùm septies, sed septuagies septies* remittendum sit. Secundùm Augustinum. Solet per septem cujuslibet rei, aut temporis universitas indicari. Unde in *Psalm. 118.* Psalmo canitur. *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil aliud est, quàm *Psal. 33.* *semper laus ejus in ore meo.* *Undenarius septuagies septies.* Undenarius verò transgressionem significat, quia ubi transgrederis denarium, in quo decalogus consistit, ad undenarium vadis: transgressio autem peccatum est. Omnem ergo transgressionem & injuriam, ac omnia peccata intelligi & dimitti voluit, quando septuagies septies dixit: quòd ex numero universitatis, & numero transgressionis, id est; ex septem & undecim compositum est, quia si undecim ducas septies, fiunt septuagies septies. Vel ponitur hìc numerus determinatus pro indeterminato: ac si, secundũ autem Augustinũ diceret. *Augustinus ibidem.* Totiens quotiens, hoc est omnino quotiescunq; peccaverit, totiens dimittas. Ille verò numerus potius ponitur, quàm aliquis alius, quia ab Adam usq; ad Christum fuerunt septuaginta septem generationes: & ideo sicut Christus totius humani generis delevit culpas: sic & homo omnes suas debet dimittere injurias. Si enim Christus millia peccatorum invenit, & tamen omnia donavit: noli subducere misericordiam. *Chrysostom. hom. 61. in Matth.* Unde secundùm Chrysostomum, cùm dicit, septuagies septies, non numerum certum & determinatum ponit, sed quasi infinitum, quòd continuè & semper est, significavit. *Hieronymus in cap. 18. Matth.* Et secundùm Hieronymum. Septuagies septies accipitur pro septiesseptuaginta vel septuagies septem, id est; quadringientis nonaginta vicibus, ut totiens peccanti fratri dimittas in die, quotiens ille in die peccare non poterit, vel quotiens peccaverit, ut non sit modus in te, nec numerus in remittendo, sed semper dimittas. Et sic prima expositio refertur ad omnem injuriam: secunda ad omne tempus. *Beda in cap. 17. Lucæ.* Unde Beda. Septenario numero non veniæ dandæ terminus ponitur, sed vel omnia peccata dimittenda, vel semper pænitenti dimittendum præcipitur. Solet enim sæpe per septem cujuslibet rei, aut temporis, universitas indicari. Et iterum: Cautè intuendum est, quia non passim peccanti: sed pœnitentiam agenti dimittere jubemur. Et primò quidem peccantem misericorditer increpare, ut si cui postmodum habeamus justè dimittere. Qui ergo videns fratrem peccare tacuerit, non minus Dominici præcepti transgressor est, quã is qui eidẽ pænitẽti veniã dare noluerit, quia qui dixit. Si pænituerit, dimitte: præmisit: Si peccaverit: increpa. Itaq; venia fratri post increpationem largienda est sed illi utiq; qui pænitẽdo ab errore cõvertitur, ne vel difficilis venia, vel remissa sit indulgẽtia. Hæc Beda. Peccãtẽ itaq; ut cõvertatur corripiamus, & pœnitentẽ socia charitate colligamus, donantes nos metipsis, secundùm Apostolum, sicut DEUS in Christo donavit nobis. *Coloss. 3.* Unde Ambros. *Ambros. in 17 Lucæ.* Discas frequenter ignoscere, nec indignation em intenere: nihil nẽpe est quo possit offendi, cui ignoscendi est consvetudo. Disce donare injurias tuas, quòd persecutoribus suis Christus ignovit. Hæc Ambros. *Remissio integra.* Utrum autem teneatur quis remittere injuriam inimico non petenti, est distingvendum. Et injuria n. oritur primò rancor, in affectu: secundò, rancoris signum, in effectu. Primum tenetur quilibet statim remittere, etenim si injurians non petat veniam. Secundum tenetur remittere veniam veraciter petenti, id est; parato emendare secundũ suam facultatem, & tenetur ei dicere ave, & subvenire sibi si indiguerit, quod non petenti facere

non

non tenetur, nisi perfectus fuerit: licèt ergo non agatur hìc nisi de dimissione pænitentis, tamen & pœnitenti & non pœnitenti, tenetur quilibet rancorem odii dimittere: alioquin non habetur charitas, & in articulo necessitatis necessaria etiam ministrare. Perfecti verò qui omnia reliquerunt, & pœnitentibus, & non pœnitentibus, tenentur veniam dare, obvios in via salutare: circa articulum necessitatis necessaria ministrare, & multa in hunc modum facere, ad quæ non tenentur imperfecti. Utrum verò ille cui facta est injuria, debeat amicitiam quærere. Sciendum quòd duplex est debitum. Primum est necessitatis, sine quo non est salus. Secundum: est perfectionis. Quantū ad primū debitū, nō tenetur quis reconciliationē quærere, sed de secundo dicit Chrysostom. quòd talis debet recōciliationē quærere, ut duplicē coronā assequatur: unā quia injuriam passus est: alteram, quia prior rogavit. Unde iterum ibidem Chrysostom. Excogita quantum noxius es, & non solùm non moram facies ad remissionem qui tibi injustitiam fecerat, sed & cures eos qui te contristaverunt. ut fiat tibi remissionis occasio, ut invenias curationem propriorum malorum. Mercedem ineffabilem determinat DEUS, ut prævenias illum qui injusta tibi fecit: qui si rogatus reconciliatus fueris non adhuc DEI præcepto facta est amicitia, sed studio illius. Itaquè sine corona abscedis illo bravium accipiente. Sed mala passus es. Sed nihil tantum quantum sibiipsi operaberis malum rememorans. Sed non possibile est virum bonum aliquod malum pati. Si autem dixeris quoniam inflammatus es contumeliâ memorans: recordare si aliquod factum est tibi bonum ab eo qui te contristavit, & quot tu aliis fecisti mala. Malè tibi dixit, & confudit: reputa quoniam & tu aliis dixisti. Qualiter igitur poteris veniâ, in quibus aliis non parcis? Sed nulli male dixisti, sed audisti dicentes, & acceptasti neq; hoc est innoxium. Nihil autem ita dilectionem conservat, ut non meminisse eorum qui in nos peccaverunt. Hæc Chrysost: Advertendum autem, quòd licèt offensa sit semper remittenda, non tamen injuria. Si enim ex remissione injuriæ & pœnæ debitæ, sequeretur pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandum: non esset bonum ei remittere. Similiter si ex tali remissione esset scandalum aliorum, & omissio justitiæ. Et sic in casibus consimilibus intellige. Dimittamus ergo debitoribus nostris debita pœna peccati, si pœniteant in nos peccasse: dimittere verò quòd quis in DEUM peccat, non est nostri arbitrii. Sed ut dicit Hieronymus. Nos econtrariò in DEI injuria benigni sumus, in nostris contumeliis odia exercemus.

Chrysostom. ho. 11. operis imperfectio.

Bonus malū non patitur.

Offensa semper, sed non semper injuria remittenda.

DE REGE QUI VOLUIT RATIONEM PONERE *cum servis suis.*

CAPUT. IX.

Quòd autem dimittendum sit fratri peccanti: & non tantūm septies, sed septuagies septies, & quòd hoc non debeat alicui grave aut difficile videri, si attendatur quòd DEUS majora remittit in se peccanti: ostendit Dominus per exemplum, quia magis sumus debitores DEI, & plus offendimus eum quàm homo posset offendere proximum: Tanta n. est offensa, quantus est ille qui offenditur: DEUS autem est infinitus, & ideo offensa in ipsum commissa

Matth. 18.

Tanta est offensa, quantus offensus.

quandam habet infinitatem: & tamen quotienscunq; offendimus, totiens ipse paratus est remittere: dum tamen velimus veraciter pœnitere: ergo si ipse qui est Dominus, & Rex omnium dimittit servo: multò fortiùs & nos debemus dimittere peccanti in nos fratri & proximo. Et ideo pro exemplo ponit parabolam, de Rege qui voluit rationem ponere cum servis suis: & in fine applicat parabolam ad propositum, dicens: *Sic & Pater meus Cœlestis faciet vobis.* Similiter n. DEUS ponit rationem cum servis suis, scilicet hominibus: nam omnium actus DEUS discutit diligenter, & merita cujusq; examinat, & hoc per scripturas, per creaturas, per Confessores, per illuminationem propriæ conscientiæ, nolens rationem de factis humanis exigere. Potest ergo parabola ad propositum aptari, & sic exponi: *Simile est Regnum Cœlorum:* id est; status Ecclesiæ militantis, seu præsentis temporis, quæ Regnum Cælorum dicitur, tum quia legibus Cœli subiicitur, tum quia de ea ad Cœlum pervenitur, *homini Regi* id est; Christo, qui est verus Homo, & verus DEUS, Rex Regum, & Dominus Dominantium, *qui voluit rationem ponere cum servis suis*, scilicet hominibus: quorum est Dominus, quia ad ipsum pertinet examinatio meritorum quorumlibet, & singulorum. Et notandum quòd Dominus ponet nos ad rationem de omnibûs bonîs nobis commissis, & bonis omissis. Itemque de malis à nobis commissis, & de malis à nobis dimissis. De primo est parabola de villico iniquitatis: & ista computatio multum timenda est, multa enim bona nobis cõmissa sunt, & magni valoris, scilicet bona naturæ, gratiæ, & fortunæ: de quibus omnibus oportet reddere rationem, qualiter eis usi simus. Et si non haberemus reddere rationem nisi de tempore, multum esset nobis timendum, omne enim tempus homini impensum, requiretur ab eo qualiter fuerit expensum: & una hora temporis potest homo absolvi à debito, & Regnum Cœlorum lucrari. De secundo est parabola de talentis: & hæc etiam computatio multùm est timenda, cùm Dominus dicat ibidem, inutilem servum proiiciendum in tenebras exteriores. De tertio, computatio etiam multùm est timenda, cùm Dominus positurus sit rationem etiam de cogitationibus, & verbis otiosis. De quarto est parabola præsens, & hæc computatio multùm est timenda, propter vitium ingratitudinis, quod est valde periculosum. *Et cùm incipit ponere rationem*, id est; merita & conscientias examinare, in qua examinatione modò sumus, sed postmodum dabitur de nobis sententia, secundùm merita: *offertur ei unus debens decem millia talenta*, id est; obligatus ad magnam pœnam, propter multa peccata. In debito istius denotatur gravitas, & numerositas peccatorum, & accipitur determinatus numerus pro indeterminato. Unde Augustinus: Quia lex in decem præceptis commendatur: ille debebat decem millia talentorum, per quod omnia peccata designantur, quæ scilicet contra legem fiunt. *Cùm autem non habet, unde reddat*, id est; cùm non potest viribus suis DEO satisfacere pro peccatis. Homo enim per se potest ruere, sed non resurgere, per se offendere & peccare, ac per hoc debitum contrahere, sed non per se satisfacere, nisi gratia DEI accedente: & si homo pro uno tantùm peccato non sufficit satisfacere, multò minùs pro decem millibus peccatorum talentis: *jubet eum Dominus venundari*, in servitutem pœnæ: quia secundùm Remiginm: Pretium hujus venditi, supplicium est damnati: *&*

Ratio de omnibus reddenda.

Augustinus Serm. 15. de verb. Dom.

Remigio in eum locum. Matth.

uxorem

uxorem ejus, id est; concupiscentiam, ex qua concipiuntur mali filii; *& filios ejus*, id est mala opera: in homine enim spiritus est vir, sensualitas mulier: per quorum commixtionem filii, id est; opera generantur: uxorem ergo & filios venundari, est pro concupiscentiis interioribus, & malis operibus exterioribus pœnam solvere, quòd est pretium ejus: *& omnia quæ habet*, scilicet temporalia: quia tota substantia sua pro magnitudine delicti traditur quandoq; extraneis: vel omnia quæ spiritus habet, sunt vires animæ & corporis: & etiam bona exteriora, quæ omnia in pœnam commutantur: ut pœna dominetur ei quantum, ad omnia in quibus peccavit. Unde subditur, *& reddi*, tunc enim debitum peccati redditur, cùm pro eo pœnæ pretium exolvitur. *Procidens autem servus ille*, id est: peccator, per pœnitentiam & humilitatem sui: qui priùs quasi collum contra DEUM erexerat, obnixè *rogat eum dicens: Patientiam habe in me*, donando mihi vitæ & pœnitentiæ spatium condonando delictum, relaxando supplicium, *& omnia reddam tibi:* opera meritoria faciendo, & me emendando: tuâ patientiâ expectatus, tuâ gratiâ præventus, tuâ misericordiâ adjutus. *Misertus autem Dominus*, quia misericors & miserator Dominus paratus est misereri & parcere verè pœnitentibus: *servi illius*, sic procidentis in contritione: sic dicentis in confessione, sic promittentis de satisfactione: *dimittit eum* liberum à captivitate culpæ *& debitum dimittit ei*, relaxando reatum pœnæ æternæ: dimittit totum, quia plus dat quàm rogetur. Unde Chrysost. Vide misericordiam DEI. Petierat dilationem, & accepit omnium peccatorum remissionem: *egressus autem* de obligatione peccati, *servus ille* à debito quidem liber, sed iniquitatis servus, & misericordiæ inventæ oblitus: *invenit unum de conservis suis*, id est; de peccatoribus & hominibus, qui sunt servi DEI cum ipso. Omnes enim conservi, & unius Domini servi sumus, & nos & Angeli: *qui debebat ei centum denarios*, id est; parùm offendit eum, & in modico tenetur respectivè, quia offensa in hominem, modica est respectu offensæ cõmissæ in DEUM, invenit autem in animo per recordationem injuriæ: & tenens suffocat eum, stringendo & arctando, quia crudeliter coegit eum reddere & satisfacere. Ille debitorem tenet, qui offensum tenet in memoria, qui iram & odium servat in corde. Suffocare, est strangulare vel stringere per gulam, & quia gutture loquimur, ille suffocat proximum, qui verba excusationis non audit. In quo ostenditur austeritas in repetendo vindictam à proximo. Unde Remigius: conservum suffocare, est in fratrem per vindictam exardescere. Tenens ergo suffocat eum, dicens, *redde quod debes*, scilicet tormentum pro injuria, pro verbis verbera. *Et procidens* per pœnitentiam: *rogat eum dicens, patientiam habe in me*, id est parce mihi, *& omnia reddam tibi.* Quasi dicat paratus sum secundùm possibilitatem meam satisfacere: & ut dicit: Remigius, emendabo judicio vel consilio Ecclesiæ quoddeliqui. Attende quòd eadem verba protulit conservus supplicans, quibus supplicando à Domino remissionem meruerat malus servus. Sed ut dicit Chrysost. Hæc verba ingratus servus reveritus non est, quibus salvatus est. Ille autem non vult habere patientiam, præstando dilationem, nec vult dimittere sine vindicta rancorem, ostendens crudelitatem in modo repetendi vindictam. Unde Augustinus. Non talem invenit iste conservum, qualem ille invenerat Dominum. Petiit ille dilatio-

Chrysostom. hom. 92. in Matth.

Remigius in cap. 18. Matth.

Chrysostom. hom. 62. in Matth.

August. ser. 15. de verbis Domini.

lationem, & meruit remiſſionem, iſte qui miſericordiam petebat dilationis ſenſit pœnam ſuffocationis. *Sed abiit* in viam Cayn, à naturali pietate recedendo, & à familiaritate & amicitia proximi ſe alienando: *& mittit eum in carcerem* crudeliter affligendo *donec reddat debitum* plenariè & ad nutum ſatisfaciendo, hìc carcer infernus poteſt intelligi: Totiens verò peccantem in nos proximum in carcerem mittimus: quotiens ejus culpæ non indulgemus, quantum enim in nobis eſt dum non parcimus, carceri damnamus. *Videntes autem conſervi ejus*, ſcilicet Angeli, qui ſecundùm Apocalypſim conſervi ſunt noſtri, quia ejuſdem Domini ſumus ſervi *quæ fiunt*, ſcilicet crudeliter à ſervo in conſervum ſuum: omnia enim opera quæ agimus, & ſupplicia quæ patimur vident: & coram DEO repræſentant. Tres enim teſtes habemus à quibus non abſcondimur: ſcilicet DEUM, Angelos Sanctos: & dæmones. Videntes inquam contriſtantur de ingratitudine & culpa ſervi, de afflictione & pœna conſervi. Angeli enim contriſtantur ad culpam, lætantur, ad pœnitentiam, & ferunt animas ad gloriam *& narrant Domino ſuo omnia* ad DEUM referendo, conquerendo, & auxilium implorando. Vel iſti conſervi ſunt Eccleſiarum miniſtri, & quique fideles & juſti: qui videntes crudelitatem hominum erga proximos, vel aliquem fratrem remiſſionem peccatorum ademptum non velle miſereri conſervi ſui, contriſtantur: quia ad eandem virtutem pertinet gaudere de bono, & contriſtari de malo: & narrant Domino quia in oratione petunt à Domino talia judicari ad declarationem juſtitiæ, non ex livore vindictæ. Vel Domino narrare eſt dolores & cõtritiones cordis in ſuo affectu DEO demonſtrare. Vel cum veniunt ad Dominum, id eſt ad prælatum, qui vicem DEI gerit in terris: denuntiant ei mala facta ad finem correctionis, *Tunc vocat eum Dominus* per ſententiam mortis: & de hoc ſæculo migrare jubet, ut de omnibus rationem reddat. Unde Remigius: Hæc vocatio non fit modò intùs in conſcientia, ſed fit exteriùs in judicio. Et *ait illi, Serve nequam*, quia non eſt æqvus: ſed iniqvus recipiendo miſericordiam, & reddendo immiſericordiam ſeu injuriam: *omne debitum dimiſi tibi*, id eſt; magnã offenſam in me commiſſam. In hoc (ſecundùm Chryſoſtomum) patet magnum eſſe peccatum ingratitudinis: nam primò quando debitor erat decem millium talentorum, non eum nequam appellavit: non ſibi inſultavit, ſed ubi incurrit vitium tantæ ingratitudinis, animo irato ait ei: *ſerue nequam*, quia pejor es effectus quàm primò. Nam (ſecundùm Gregorium.) Sicut boni contumeliis efficiuntur meliores: ſic ſemper reprobi de beneficio efficiuntur pejores. Non ne ergo opportuit & te miſereri conſervi tui? remittendo parva, *ſicut & ego tui miſertus ſum*, remittendo majora: nulla quippe interveniente ſatisfactione, ſed ob hoc ſolùm, *quia rogaſti me*, rogaſti dilationem, ſed meruiſti remiſſionem. Oportuiſſet quidem ut tali provocatus beneficio totum etiã debitum relaxares roganti: ſed tu etiã quod minùs eſt facere noluiſti, quia dilationem concedere recuſaſti. Ubi Chryſoſt: Si grave videtur damnum, afficere debuit lucrum: ſi grave videtur præceptum, cogita præmium: ſi grave ſit remittere ei qui contriſtavit, gravius eſt incidere in gehennam. Secundùm Remigium. Servus iſte nullum reſponſum legitur dediſſe Domino, in quo demonſtratur quòd in die judicii, & ſtatim poſt hanc vitam ceſſabit omnis peccati excuſatio. *Et iratus Dominus* non per

affectũ

Teſtes inevitabiles tres.

Remigius in eum locũ.

Chryſoſtom. hom. 62. in Matth.

Gregor. l. 8. moral. c. 23.

Chryſoſtom. hom. 62. in Matth.

affectum sed similitudinem affectûs hominis irati, id est; ad modum irati se habens pœnam inferendo *tradet eum tortoribus*, id est; dæmonibus & ministris tartareis, qui in hoc sunt Divinæ justitiæ executores: quia tortores patimur in pæna, quos passi sumus svasores in culpa, *quoadusque reddat* per pænam *universum debitum* commissum per culpam: & hoc erit æternaliter & in perpetuum. Quousq; enim ponitur pro infinito, sicut donec ponitur ibi, non cognovit eam donec peperit: & est sensus, semper solvet & nunquam persolvet: neque reddet aliquando, sed semper pœnam luet: nunquam enim reddere poterit, quia æternaliter damnatus erat. Nam in inferno semper est redditio absque acquisitione, cùm pœna semper maneat sine fine: quia ibi non est locus redemptionis vel satisfactionis, sed condemnationis & punitionis. Quòd autem hanc totam similitudinem ad hoc attulerit Ipse Dominus, eam modô quô dictum est ad propositum adaptando exponit, dicens: *Sic & Pater meus Cœlestis faciet vobis* universum debitum à vobis exigendo, & vos tortoribus cruciandos tradendo. Secundùm Chrysost. Non dicit Pater vester, sed Pater meus: non enim dignum est hominis talis vocari Patrem DEUM, qui ita perniciosus & odiosus est. Ubi Hierony. Formidolosa sententia: si parva fratri non dimittamus, magna nobis à DEO non dimittentur. Et quia unusquisq; potest dicere ore, nihil habeo contra eum: habet DEUM Judicem qui simulationem fictæ pacis aufert dicens: *Si non remiseritis unusquisq; fratri suo*, non solùm ore, sed etiam de cordibus vestris: non ficta pace, sed vera & integra dilectione. Quia non sufficit labiis dimittere: nisi ora & corda conveniant. Quidam enim dimittere nolunt omnino: quia & maliciã servant in corde, & vindictam dum possunt exercent in opere. Alii etsi remittunt quantum ad vindictam: servant tamen cõceptum odium quantum ad maliciam. Sed quisquis sibi à Domino remitti desiderat, oportet ut utrôq; modô fratri remittat: ut nec opere exerceat vindictam, nec corde reservet maliciam. Quia secundùm Gregor: Si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus: illud rursus à nobis exigetur quod nobis jã sẽper per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus: ubi ergo non fuerit charitatis perseverantia, nulla est sufficiens pœnitentia. Unde à peccatis soluto dicitur: *Vade & ampliùs noli peccare.* Sæculares quoq; leges propter ingratitudines quosdam revocant manumissos ad priorem servitutem. Sed ex his videtur quod peccata dimissa redeant propter iteratam peccati perpetrationem. Ad hoc dicitur communiter quod redeunt per aggravationem peccati sequentis: non quod peccatum sequens sit æquè grave sicut omnia præcedentia: sed quia gravius est ex comparatione præcedentium. Unde exigitur quod dimissum fuerat: non in se, sed quantum ad ingratitudinem dimissionis: & ideo dicuntur omnia redire, quia ingratitudo est respectu dimissionis quæ omnium fuit: & ita quodammodo respectũ habet ad omnia dimissa. Non ergo redeunt quantùm ad maculam & reatum: sed quantùm ad ingratitudinem. Qui enim post acceptã remissionem ad peccatum redit, magis delinquit quòd ingratus tantô beneficiô extitit; & ita ingratitudo peccatum recidivationis aggravat. Quidam verò dicunt quòd peccata redeunt in quatuor casibus scilicet propter odium fraternum, propter apostasiã à fide, propter contẽptũ confessionis & propter dolorẽ de pænitentia habita. Unde sunt versus.

Chrysostom. ibidem.

Hieronym. in cap. 18. Matth.

Gregorius lib. 4. dialogorum. cap. 60.

Joann. 8.

Peccatorum reditio.

Casus in quibus peccata redeunt.

Frater odit, apoſtata fit, ſpernitq́ fateri.
Pænituiſſe piget, priſtina culpa redit.

Faciliter ergo & meritò in te peccanti dimittes, ſi quantum tibi dimitti deſideras veraciter attendas. Quia (ſecundùm Chryſoſt: Et ſi ſeptuagies ſepties dimiſeris: & ſi omnia ſimpliciter peccata conceſſeris continuè proximo: quantum gutta aquæ ad pelagus infinitum, tantò magis & multò plùs deficit tuus amor ad infinitam bonitatem DEI: cujus in neceſſitate conſtitutus es, cum judicaberis & noxas tribueris. Et ideo bene peccata in DEUM decem millibus talentis, & peccata in proximum centum denariis cōparavit, quia etiam eadem peccata multò graviora cōmiſſa ſunt in DEUM, quàm in proximum. Docemur ergo hôc locô, ut ſicut Dominus nobis dimittit majora peccata: ſic nos dimittamus conſervis noſtris minora in nos commiſſa: alioquin à nobis exiget debita univerſa. Unde Auguſtinus. Omnis homo debitor eſt DEI: & debitorē habet fratrē ſuum. Ideo DEUS juſtus conſtituit tibi regulam in debitore tuo, quàm faciet & ipſe cum ſuo. Unde & Chryſoſto. Hæc igitur omnia intelligentes, & hæc decem millia excogitantes, ſaltem hinc feſtinemus ad dimittendum proximis parva & vilia. Audiamus immiſericordes & crudeles, quoniam non aliis ſumus crudeles, ſed nobismetipſis. Cùm memorari malorum vis, excogita quoniam tibī ipſi malorum rememoraris, non alii: quoniam tua ligas peccata, nō proximi. Duo itaq; hinc quærit: & cognoſcere adverſum peccata noſtra, & aliis dimittere: & illud propter hoc, ut faciliùs hoc fiat. Qui enim ſua intelligit, faciliùs ignoſcit conſervo: & non ſimpliciter ab ore dimittere, ſed & à corde. Ne igitur dicas quoniam conviciatus eſt, & detraxit, & decem millia operatus eſt mihi mala. Quantò enim dixeris, tantò magis monſtras eum Benefactorem: dedit enim occaſionem abluendi peccata tua. Quare quantò majora injuſta tibi fecit: tantò majorum peccatorum dimiſſionis cauſa tibi conſiſtit. Si enim voluerimus, nullus injuſta nobis facere poterit: ſed inimici maximè proderunt nobis. Vide ergo quanta lucraris manſvetè inimicorū ferens imprudentias: primū quidem, & maximum peccatorum remiſſionem: ſecundum patientiam, & perſeverantiam: tertium, manſvetudinem, & amorem hominum: quartum, ab ira continuè eſſe liberum, & à triſtitia quæ hinc eſt. Cùm his & venerabilis eris & ipſe inimicis, & ſi dæmones fuerint: magis autem neq; habebis jam inimicum ita diſpoſitus. Quod autem eſt majus & primum DEI amicitiam: & ſi peccaveris, veniâ potieris. Et iterum: non memoriam malorū habeamus in eos qui lædunt: nam nobis proſunt maximè, niſi nos ipſos vindicaverimus. Rapuit ille: gratias egiſti tu pro injuſtitia, & glorificaſti DEUM; infinitas fructificaſti mercedes. Si autem oraveris pro eo, DEO factus es ſimilis. Vides qualiter maximè lucramur ab aliorum perſecutione. Nihil ita DEUM lætificat, ut non reddere malū pro malo: immo reddere contraria injunctum eſt nobis, beneficia & orationes. Non eſt quid difficiliùs quàm memoria malorum. Hæc igitur ſcientes humiliemur, & debitoribus noſtris etiam gratias agamus: fiunt enim nobis, ſi Philoſophari volumus, maximæ non ſolùm indulgentiæ, verùm etiam mercedis occaſio. Pauca ſiquidem damus, plurima recepturi. Quid igitur expetis cùm violentia, cùm deceret, & ſi

Chryſoſtomus hom. 62. in Matth.

Auguſtinus ſermon. 15. de ver. Dom.

Chryſoſtom hom. 62. in Matth.

ille

ille vellet dare, ei concedere: ut à DEO totum accipias. Nunc'autem omnia facis & litigas, ut nihil tibi dimittatur tuorum. Quotcunq; ergo debitores habes & pecuniarum, & laborum omnes dimittentes liberos DEUM expete remuneratorem. Cuncta igitur & pecunias & peccata debitoribus nostris debemus, ut nobis retributio optata proveniat. Quodq; neglexerimus per aliam explere virtutem: hoc de oblivione admissæ in nos maliciæ adipiscentes, æternis potiamur bonis. Hæc Chrysost. Attende & hìc Senecam, qui dicit: Si magnanimus fueris nunquam judicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, sed animum nocẽdi habuit- & cùm illum in potestate tua videris: vindictam putabis vindicare potuisse. Scito enim honestum & magnum vindictæ esse genus, ignoscere. Et iterum injuriarũ remediũ est oblivio. Hæc Seneca. Et nota hìc, quòd secundũ numerũ gradus Apostolici duodenum, sunt duodecim modi remissionũ. Primus est baptismus. Unde in Evangelio: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Secundus est charitas. Unde etiam in Evangelio: *Remittuntur ei peccata multa*, &c. Tertius est, eleemosyna, & charitatis opera. Unde Propheta: *Sicut aqua extinguit ignem, sic Eleemosyna peccatum.* Quartus est, fletus lachrymæ, dicente Domino: *Quia flevit in conspectu meo, non indicam mala in diebus suis.* Quintus est, confessio, & pœnitentia. Unde Psal. *Dixit confitebor, &c.* Sextus est afflictio corporis. Unde Apostolus: Tradidi hujusmodi hominem in interitum carnis, ut spiritus salvus sit. Septimus est, emendatio morũ, vel abrenuntiatio vitiorũ. Unde in Evangelio: *Ecce sanus factus es: jam ampliùs noli peccare.* Octavus est. intercessio Sanctorũ. Unde Jacobus. *Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, &c.* Nonus est, misericordiæ & fidei meritũ. Unde in Evangelio: *Beati misericordes quoniam, &c.* Decimus est, conversio & salus proximorum. Unde Jacobus: *Qui converti faeeret peccatorem, &c.* Undecimus est, mutua remissio & indulgentia. Unde in Evangelio: *Dimittite, & dimittemini*: in hoc loco præsẽti. Duodecimus est, passio martyrii pro fide Ecclesiæ. Unde latroni pœnitenti *mecum* ac patienti dicitur à Domino, *Amen dico tibi, hodie eris in paradiso*: Ex hoc loco, & pluribus aliis Evangelii locis, salubria habemus remedia contra malum desperationis, & ideo non desperet aliquis, cũ multos habeamus portus salutis. Si enim desperasti propter peccati magnitudinem: habes Petrum qui negavit fidem, quod est maximum peccatum: & tamen DEUS respexit eũ. Si desperasti, propter peccati multitudinem: habes Mariam Magdalenam, quæ septem habebat dæmonia, id est; universa peccata, & tamen de ea dictum est: dimissa sunt ei peccata multa. Si desperasti propter peccati turpitudinem, habes mulierẽ in adulterio deprehensã, cui dictũ est: vade & ampliùs noli peccare. Si desperasti propter peccati infamiam: habes Matthæum publicè in telonio sedentẽ, & tamen Dominus dixit ei, sequere me. Si desperasti propter peccati diuturnitatẽ, habes latronẽ qui perseveravit in malo usq; ad mortẽ: & tamen dictũ est ei à Domino: *Hodie mecum eris in paradiso.* Si desperasti propter peccati crudelitatẽ, habes Paulũ Apostolũ lapidantẽ Stephanũ, de quo dictũ est: *Vas electionis mihi est iste.* Si desperasti propter peccati recidivationem, seu peccati iteratione & magnitudinẽ: habes hic authoritatẽ expressã de dimittendo fratri septuagies septies. Unde Bernardus, Omnino propter mansvetudinem quæ in te prædicatur

Injuria non fit magnanimo.
Seneca.
Luca. 7.
4. Reg. 21.
Eccles. 3.
Psalm. 31.
1. Cor. 5.
Joann. 5.
Jacob. 5.
Matth. 5.
Jacob. 5.
Luca. 6.
Luca 23.
Joann. 18.
Luca 7.
Joann. 8.
Matth. 9.
Luca 23.
Actor. 9.
Bernar. sermo. 22. in cantica.

dicatur, currimus post Te Domine JESU, audiẽtes quòd nõ spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non Chananeam supplicantem non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, nõ supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. Tam validus deniq; es ad justificandum, quàm multus ad ignoscendum. Currit spõsa, currunt adolescentulæ: sed quæ amat ardentiùs, currit velociùs, & pervenit citiùs. Unde & Chrysost. Liberi quippe nos arbitrii creavit DEUS, ut voluntate nostra cum adjutorio DEI, quod volumus faciamus. Si publicanus es, potes fieri Evangelista: si blasphemus es, potes fieri Apostolus: si latro es, potes paradisi colonus effici: si magus es, potes DEUM adorare. Nec est ulla malicia, quæ pœnitentiâ non solvatur. Et ideo tanqã præcipua malignitatum, elegit Christus, ut nemo usq; in finẽ semetipsũ despiciat. Noli mihi dicere, perii: noli mihi dicere, peccavi. Et quidẽ Medicũ habes satis fortiorẽ te, & potentiorẽ quàm infirmitas tua est. Medicũ habes volũtatẽ tuã, (si volueris) emẽdãtem & potentẽ, & cupiẽtẽ. Cùm enim nõ subsisteres, fecit te, & quia perversus es effectus, multò magis emendare te poterit. Sed forsitan dices: Quomodo poterit peccator similis esse sanctis? Noli requirere qua arte: noli scrutari rationẽ, sed crede clementiæ & benignitati Divinæ. Sed dicis: grandia sunt peccata mea: & immensa scelera mea. Et quis est sine peccato? Sed inquis pessimè, & super omnem hominem. Sufficit tibi, ad placandũ DEUM, peccare desinere, & benefacere. *Dic ut prior*, inquit, *iniquitates tuas ut justifieeris*. Recognosce quia tu peccasti, & si agnoveris, initium correctionis factum est tibi. Suspira, mæstus esto, effunde lachrymas. Nec enim aliud quid effudit meretrix illa: sed lachrymis pœnitentiam sociavit, & ipsa comite pervenit ad Fontem. Hæc Chrysost: Unde & Gregorius: A spei ergo certitudine nulla nos malorum nostrorum qualitas, nulla quãtitas frangat. Idcirco enim omnipotens DEUS electos suos in quibusdam lapsibus cadere permittit: ut aliis in culpa jacentibus si toto ad eum corde consurgant, spem veniæ reddat: & eis per lamenta pœnitentiæ viam pietatis aperiat. Quia qui multos à suis iniquitatibus jam sanatos aspicimus: quid aliud quàm supernæ misericordiæ pignus tenemus? Et iterum. Quid itaq; in hac re debemus aspicere, nisi immensam misericordiam Conditoris nostri: qui nobis velut in signo ad exemplum pœnitentiæ posuit eos, quos per pœnitentiam vivere post lapsum fecit. Etenim nihil in his aliud video, nisi ante oculos nostros posita spei, & pœnitentiæ exempla. Omnipotens DEUS ubiq; oculis, quos imitari debeamus obiicit: ubiq; exempla suæ misericordiæ opponit. Unde & Augustinus: Quæcunq; necessitas cogit peccatorem ad impœnitentiam, nec criminis quantitas, nec temporis brevitas, nec vitæ enormitas, nec horæ extremitas excludit à venia si perfecta fuerit voluntatis mutatio: sed in amplissimos sinus mater charitatis filios prodigos suscipit revertentes. Et iterum: Pater tradidit Filium suum, quò redimeret servos: misit Spiritum Sanctũ, quò servos adoptaret in filios: Filium dedit in pretium redemptionis, Spiritum Sanctum in privilegium adoptionis se totum servat in hæreditatem adoptatis. Nemo ergo de DEI pietate diffidat: quia major est DEI misericordia quàm nostra miseria, & quisquis ad Eum

Chrysostom. hom. 14. ex variis. in Matth.

Medici potentia.

Ezech. 43.

Lucæ 7.

Gregorius hom. 20. in Evang.

Augustinus [illegible]

toto

castrati, quasi castè nati. *Et sunt eunuchi, qui* facti sunt ab hominibus, quibus secantur genitalia, qui propriè dicuntur Spadones, à spata genere ferri quo eunuchizantur. Et istæ duæ non sunt laudabiles, & nec meritoriæ nec demeritoriæ, quia necessitate fiunt, nō voluntate nisi in quantum per voluntatem acceptantur. Secundùm Hierony. Inter hos secundos computantur & hi qui specie religionis simulant castitatem, scilicet hypocritæ & appetentes vanam gloriam ab hominibus ex quocunq; suo opere. *Et sunt eunuchi*, id est; continentes, *Qui seipsos castraverunt non per membrorum abscissionem, sed per concupiscentiæ repressionem: & se castitati, seu castè vivere voluntariè, devoverunt: propter Regnum Cœlorum*, qui propriè dicuntur eunuchi, id est; bene viventes: ab eu quod est bonum & nuchos quod est victoria quasi boni victores: & hi merētur: & ratione voluntatis, quia spontanea, & ratione actionis, quia bona: & ratione intentionis, quia recta: ista enim tria perficiunt meritum. Hæc ergo tertia continentia, quæ est per voluntatem reprimentem concupiscentiam ab actu venereo, victoriosa dicitur & laudabilis, & tota est meritoria. Unde Chrysost. Illa est gloriosa continentia: nūquam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas Sancti propositi. Et iterum; Cùm autem dicit qui se castraverunt, non mēbrorum dicit abscissionem: sed malarum cogitationum interemptionem. Etenim concupiscentia habet fontes præcipuè à proposito incontinendi, & mente negligente. Et si ipsa sobria fuerit, naturalium motuum nullum est nocumentum. Nec ita abscissio membri comprimit tentationes & tranquilitatem facit, ut cogitationis frenum. Sed quia talis status altus est, nec possunt omnes ad hoc attingere, sed solùm perfecti: ideo infert Dominus hortando milites suos, dicens: *Qui potest capere*, & implere, *capiat*, cùm adjutorio Dei, ut sit castus vel intelligat quæ dico: vel qui potest pugnare contra carnem, pugnet, ac superet & triumphet. Et est vox hortantis ad continentiæ bravium, non jubentis, quasi diceret. Unusquisquè consideret an virginitatis & pudicitiæ præceptum implere queat. Tantum bonum non est necessitatis, sed supererogationis: nec est hoc præceptum, sed consilium: cuilibet offertur: nemini imponitur: qui potest continere, contineat. Habitô itaq; de perfectione continentiæ, sive castitatis, consequenter agitur de perfectione obedientiæ, sive humilitatis: & hoc commendatione parvulorum, per quos designantur humiles & obedientes: quia sicut parvuli non propria voluntate, sed alterius ducuntur, ita humiles & obedientes, alterius voluntate & imperiô moventur. Unde dicit Beda. Quòd hæc lectio humilitatis magisterio plena micat: quæ videlicet innocentes ac simplices ad Domini gratiam pertingere posse demonstrat. Dum ergo Dominus JESUS de castitate dissereret: *tunc oblati sunt ei parvuli*, ex devotione offerentium, *ut manus eis imponeret & oraret*: id est; ut manu & voce benediceret. Consvetudo enim fuit apud veteres, ut parvulos benedicēdos offerent Senioribus: & impositio manuum ortum habuit ab antiquis Patribus, qui volentes benedicere parvulis imponebant eis manus. Videntes igitur Judæi Christum moribûs senem, vitâ Sanctum doctrinâ sapientissimum, & de castitate loquentem, & habentes Eum sicut Prophetam: obtulerunt Ei infantes, ut eis manus imponens & orans benediceret: manu per tactum, & voce per orationem. In quo datur intelligi, quòd parvulis

Spadones.

Hieronym. loco prænotato.

Chrysostom. ho. 32. operis imperfectio. Idem homil. 63. in Matth.

Beda in cap. 10. Matth.

Manuum impositio. Genes. 27. & 49.

lis sufficit per fidem aliorum ad Christum afferri. *Discipuli verò*, labori magistri compatientes, propter ejus dignitatem, prohibebant, & *increpabant*, offerentes, non quòd nollent infantibus à Salvatore, & manu, & voce benedici, sed quia timebant Eum post tam longos sermones, importunitate offerentium gravari & offendi. Christus autem etsi fatigabatur corpore. non tamen animo, quia Ei placebat, & prævaluit ac vicit fortis ejus affectus, quô hominum salutem cupiebat, ut nullus à consecutione suæ salutis prohiberetur. Sic fatigatus itinere non curans famem aut cibos, ad conversionem Samaritanorū, quorū salutem, famescebat se cōvertit. Ubi Origenes: Hæc ergo debemus attendere, ne æstimatione sapientiæ excellentioris & profectûs spiritualioris, contemnamus quasi magni pusillos Ecclesiæ: prohibentes pueros venire ad JESUM. Hæc Origenes. Parvuli etiam possunt dici pauperes & generis infimi per discipulos autē impediētes ne Christo offeratur, possūt accipi Ecclesiæ Rectores, vel Religiosi, qui propter paupertatē, vel generis infirmitatē repellūt, tales à promotione, vel receptione, quāvis sint apti & digni, propter quod impediētes arguūtur ore Christi. Unde Dominus indignè ferens dixit discipulis: *Sinite parvulos venire ad me*, apud quem non est personarum acceptio: *& nolite eos prohibere*, comminationibûs terrendo, vel malîs exemplîs corrumpendo, quia isti sunt figura & forma verè humilium: quorum familiaritatem ego volo, & consortium. In quo dedit Prælatis exemplum corrigendi ostiarios suos pauperum accessum prohibentes. Unde Chrysost: Nolite vetare pueros: nam si Sancti futuri sunt, quid vetatis filios apud Patrem venire? Si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis? Nam quales modò sunt, meum est, quales autem postea futuri sunt, ipsorum erit. Quòd ergo meum est, honorate, quòd autem illorum erit, misere-mini. Et subjungit: *Talium est enim Regnum Cælorum*, non dicit istorum, sed talium ut non tam ætatem quàm humilitatem & innocentiam commendet. Non omnium, sed talium, id est; similium, & illorum qui similem habent humilitatem & innocentiam, per studium & laborem, & qui tales sunt per mores & virtutes, quales sunt parvuli per naturam & ætatem. Puerorum enim anima, ab omnibus malis est pura, & magistra innocentiæ, & humilitatis, & nullus potest intrare in Regnum Cælorum, nisi fuerit innocens & humilis, quia nihil inquinatum intrabit in illud. Unde secundùm Hieronymum. Non ait istorum, sed talium, ut ostenderet non ætatem regnare, sed mores, & his qui similem haberent innocentiam & simplicitatem præmium repromittit: de quibus Apostolus. *Nolite pueri fieri sensibûs, sed malitiâ parvuli estote, sensu autem perfecti.* Unde Ambros. Non ætas præfertur ætati: alioquin obesset adolescere. Cur ergo pueros aptos dicit esse Regno Cælorum? Fortasse quia malitiam nesciant, fraudare non noverint, ferire non audeant, scrutari ignorent: opes, honorem, ambitionem, non appetant. Sed non ignorare ista virtus est, sed contemnere. Non enim virtus est non posse peccare, sed nolle. Non igitur pueritia, sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur. Unde etiam Chrysost. Et nos itaq; si volumus fieri hæredes Cælorum, virtutem hanc cum multa possideamus diligentia. Etenim ab omnibus malis pura est pueri anima, & eorum qui contristaverūnt non memoratur, sed ut ad amicos accedit,

Origenes Tractat. 7. in Matth.

Chrysostom. hom. 32. operis imperfecti.

Hieronymus in cap. 19. Marci.

1. Cor. 14.

Ambrosius in cap. 18. Lucæ. 7.

Chrysostom. hom. 63. in Matth.

cedit, sicut nullô factô, & quantumcunq; à Matre flagellatus fuerit, hanc inquirit, & præ omnibus eam appretiat, & si Reginam ostenderis cùm diademate, non præponit hanc Matri cilitio superindutæ, & necessariis nihil plus inquirit, non tristatur in quibus nos, puta damno pecuniarum, & talibus, non lætatur in quibus nos, in temporaneis his non respicit ad pulchritudines corporum, propter hoc dixit: *Horum enim est Regnum Cælorum*, ut electione hæc operemur, quæ à natura pueri habent Hæc Chrysosto. Sunt autem decem proprietates bonæ in pueris, quas qui imitatur, Regnum Cœlorum consequetur, quæ sunt innocentia. munditia, obedientia, simplicitas, humilitas, veritas, malorum illatorum immemoratio, fortuitorum nulla reputatio, & præsentium valde parvorum ad sufficientiam acceptio. Deinde parvulos sibi oblatos Dominus dulciter suscepit, *& complexans eos*, & in ulnis detinens, in signum quòd, simplices & humiles, pueros & devotos diligit, *& manus eis imponens*, ut viris continentibus gratiam sui auxilii conferendam significaret: *benedixit illos*, aliqua vocali benedictione, quæ scripta non est, ut humiles sua benedictione dignos ostenderet. Sic spiritualiter quotidie humilibus manus imponit cùm eis gratiam, & auxilium tribuit, quia humiles spiritu digni sunt ejus gratiâ & benedictione: DEUS enim superbis resistit, humilibus autem, qui se manibus & potestati Ejus subjiciunt dat gratiam. In quo humilium dignitas ostenditur, qui tanta bona merentur. Unde dicit Hieron: Quòd humilitas sola observatrix est custosq; virtutum, & nihil est quòd ita DEO gratum faciat & hominibus, quantum si vitæ merito magni, sed humilitate infimi videamur. Et bene humiles, parvulis & innocentibus comparavit, quia humilitas maculas peccatorum lavare, & innocentiam reddere consvevit. Unde Bernardus. Decor animæ humilitas est. Non à me ipso hoc dico, cum Propheta prior dixerit: *Asperges me hysopô & mundabor*, humili herbâ ac pectoris purgativâ humilitatem significans. Hâc se post gravem lapsum Rex Propheta lavari confidit, & sic invenit quendam innocentiæ recuperatæ candorem.

Puerorum decem proprietates.

Jacob. 4. & 1. Pet. 6.

Hieronymus Epistol. ad Celantiam.

Psalm. 50.

Et sciendum quòd Christus manus imponendo parvulis instituit, & initiavit Sacramentum confirmationis: cujus ministerium postea contulit Apostolis. Unde parvuli in frontibus chrismate consignantur ab Episcopis, qui in Ecclesia DEI locum obtinent Apostolorum: per impositionem enim manuum Apostolorum, conferebatur Spiritus Sanctus, ad robur, & confirmationem fidelium, cujus impositionis manuũ, locum obtinet prædictum Sacramentum. Considera nunc quantum Christus simplicitatem, & humilitatẽ, ac innocẽtiam parvulorum diligit, quibus tanta familiaritatis & benevolentiæ signa ostendit, & studeas pro posse parvulos imitari, & virtutes eorum habere, ut valeas cum ipsis Regnum Cœlorum possidere.

DE PERFECTIONE PAUPERTATIS.

CAPUT. XI.

HAbitô de perfectione castitatis, & obedientiæ, seu humilitatis, consequenter agit de perfectione paupertatis. *Et ecce* enim *unus* adolescens genu flexo ante JESUM: *interrogavit Eum, dicens Magister*, propter doctrinam sanam, *bone*. propter vitam Sanctam: *quid boni faciendo vitam æternam possidebo*. Secundùm Bedam, audierat iste

Matth. 19. Marci 10. & Luc. 18,

Beda in c, 10. Marci

iste à Domino, tum similes parvulis dignos esse Regno DEI, & ideo certior esse desiderans de ingressu Regni, non per parabolas, sed apertiùs postulat sibi exponi, quibûs meritis, vel operibus vitam æternam possit consequi. *JESUS autem respondit ei*, primò quantum ad ejus cogitationem quia iste cogitabat JESUM esse purum hominem, licèt crederet Eum esse Sanctum, bonum Doctorem: & ideo quasi respondens ejus cogitationi, dixit ei: *Quid me dicis bonum?* quia dicit. Ex quo me credis purum hominem, non debes me vocare bonum. *Nemo enim bonus, nisi solus & unus DEUS*, hoc est dictum: DEUS est solus bonus essentialiter, per se, à seipso, & nullus alius, quia alii participativè per Ipsum & ab Ipso. Unde Chrysost: Hoc autem dicens non excludit homines à bonitate, sed à comparatione bonitatis Divinæ. Quasi diceret Dominus: Quare me dicis bonum, cùm non credas me esse DEUM? Si verò confiteris bonum: credas etiam esse DEUM. Solus enim DEUS naturâ est bonus. Deinde consequenter respondet ejus interrogationi, dicens: *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata:* quasi diceret, hoc sufficit ad salutem, quòd ampliùs est, non est necessitatis, sed supererogationis, quia secundùm Bedam: Justitia legis custodita, non solùm bona terræ, sed & vitam conferebat æternam, suo tempore consequendam. Et quia adolescens hæc audierat, sollicitus factus interrogavit, quæ essent hæc mandata quorum observantia est necessaria. Hoc autem, secundùm Chrisostomum, non tentans fecit: sed æstimans alia quædam præcepta esse, præter legalia, quæ vitæ ei causa fierent. JESUS autem quasi infirmo condescendens, legis præcepta clementissimè exposuit dicens: *Non homicidium facies* manu occidendo: ore jubendo, vel consulendo, vel etiam detrahendo: quia per detractionem occiditur proximus in conscientia aliena, in qua vivebat per bonam famam, nec corde mortem alterius desiderando vel odium retinendo, aut beneficium subtrahendo: & per hoc præceptum decalogi, prohibetur nocumentum proximi in persona propria. *Non adulterabis*, per hoc prohibetur nocumentum proximi in persona, sibi conjuncta. *Non furtum facies*, per hoc prohibetur nocumentum proximi in possessa. *Non falsum testimonium dices*, per hoc prohibetur nocumentum, proximi in fama. *Honora Patrem tuum, & Matrem*, eis subveniendo: & reverentiam exhibendo & per hoc præceptum affirmativum intelligitur omne beneficium proximo reddendum: quia nomine Patris & Matris, intelligitur omnis proximus. Et hoc est, quod subditur: *Et diliges proximum tuum sicut teipsum*, id est; ad id quod diligis teipsum, scilicet ad gratiam & gloriam, vel, *sicut teipsum*, id est: non verbô tantum, sed opere & veritate. Proximus autem noster est, omnis qui nobiscum convenit in natura, quem debemus sicut nosipsos diligere. Quam sententiam Dominus inducit, ut ostendat quòd finis præceptorum est charitas: quia observantia mandatorum non est meritoria vitæ æternæ, nisi fiat ex charitate. Inter hæc præcepta ordinantia in proximum, non tanguntur præcepta de non concupiscendo rem proximi, vel ejus uxorem: quia reducuntur ad præcepta de non adulterari & non furari: & sub illis possunt intelligi. Vel quia intelliguntur in hoc quòd dicitur: *diliges proximum tuum*, qui enim verè poximum diligit, nec rem ejus nec uxorem concupiscit. Enumerat autem hìc non omnia mandata: sed solummodo præcepta secundæ tabulæ quæ ordinant homi-

Chrisostom. hom. 33. operis imperfecti.

Beda in ca. 10. Marci.

Chrysostomo hom. 69. in Matth.

1. Tim. 1.

hominem ad proximum, in quibus implicat & supponit præcepta primæ tabulæ ordinantia hominem ad DEUM, quia homo magis tenetur DEO quàm proximo: & ideo si observantia mandatorum secundæ tabulæ est necessaria ad salutem, multò fortiùs observantia mandatorum primæ tabulæ est necessaria ad eandem. Unde bene dicit Apostolus, quòd qui diligit proximum legem implevit: quia in dilectione proximi intelligitur dilectio DEI, ut finis propter quem proximus diligitur, quia proximus diligitur propter DEUM, & non è converso. Per prædicta etiam ostendit Salvator quòd observantia præceptorum ceremonialium & judicialium non erat ampliùs necessaria ad salutem, sed sufficiunt decem decalogi præcepta. Quorum primum est: Non adorabis Deos alienos, id est; verum DEUM coles & super Eum nihil amabis. Multi enim hodie sunt, qui sibi Deos alienos faciunt. Nam sicut dicit Augustinus, hoc ab homine colitur quòd præ cæteris diligitur. Superbus igitur pro DEO habet superbiam, luxuriosus luxuriam, avarus avaritiam. Secundùm: Non assumes in vanum nomen DEI tui in os tuum, id est; non blasphemabis nec jurabis indebitè in nomine sui. Talis injuriam facit DEO, quem in testimonium suæ falsitatis invocat, quasi DEUS mendacium diligat, & sibi, qui in judicio DEI puniendum se obligat, si non est ita sicut jurat, & proximo quia per falsam jurationem ipsum decipit & defraudat. Tertium diem Sabbati Sanctifices: ut in eo mortaliter non pecces, & mala vites. Contra istud præceptum peccat quid causâ cupiditatis in Sabbato opus servile facit, vel aliquod peccatum committit, vel opera misericordiæ dimittit: quia à bonis operibus non est vacandum. Quartum, Honora Parentes tuos, scilicet; obediendo, obsequendo, subveniendo, & animabus eorũ miserẽdo. In hoc etiã præcipitur honor Patrũ Spiritualiũ, sc. Prælatorum. Quintum: Non occides opere, verbô, negligentiâ, cogitatione, auxiliô, consensu, malô exemplô, vel aliqua occasione. Homicidium etiam aliquando fit corde per odium, aliquando ore per verbum detractorium, aliquando opere per factum. Et istud ultimum est triplex: quidam enim occidunt corpus tantùm: quidam animam tantùm, quando scilicet eam trahunt ad peccatum: quidam utrumq; quando scilicet aliquis interficit seipsum, vel alium in peccato mortali existentem. Sextum: Nõn mœchaberis operando, cogitando, loquendo, vel in jurisdictione tua fornicationem sustinendo. Per hoc autem quòd dixit non mœchaberis: prohibetur omnis carnalis appetitus & corruptio, præter eam quæ est matrimonii. Septimum: Non furaberis, aliena quomodolibet tibi attrahendo, vel re aliena invitô Dominô utendo. Per furtum intelligitur omne malum ablatum: sive occultè faciendo in acceptis, sive fraudem exercendo in mercationibus, sive mercedem non solvendo operariis. Octavum: Non dices falsum testimonium contra proximum tuum: omne mendacium, dolum detractionem, adulationem, calumniam, & doctrinam erroneam evitando. Nonum: Non desideres domum, vel agrum, vel aliam rem proximi tui: tali videlicet mente, quòd velles tibi cum suo damno adoptare. Decimum: Non concupisces uxorem, servum, ancillam proximi tui: corde consentiendo, ore solicitando, opere concupiscentiam perficiendo. Hæc qui perfecerit salvari poterit. Cùm autem ille adolescens hæc omnia à juventute sua se servasse responderet: quod tamen in multis religiosis vix aliquis hodie reperiret. *Jesus intuitus eum, dilexit eum:*

Rom. 13.

Deum præcepta.

Augustinus lib. 10. de civitate capit. 4.

propter bonam conversationem suam præteritam, & ostendit sibi vultum amicabilem: &, instruens eum de perfectione: *dixit illi: Unum tibi deest*, quòd ad statum perfectionis, scilicet bonum paupertatis. Quia etsi mandatorum observatio sufficit ad salutem: non tamen ad Evangelicam perfectionem, sed ad hanc etiam requiritur observatio consiliorum: in qua primum est abrenuntiatio temporaliũ, & ideo de hac tantùm hìc facit mentionem. Unde Origenes: Non tamen intelligendum est, quòd in ipso tempore quò bona sua tradiderit pauperibus, fiat omnino perfectus: sed illa ex die incipiat speculatio DEI adducẽs eum ad omnes virtutes. Et subdit Dominus, dicens: *Si vis*, quia hoc est in tua libertate. *perfectus esse*, id est; ad statum perfectionis ascendere super communem statum saluti necessarium, quia hoc est de perfectione vitæ, *vade*; per affectum contemnendo temporalia, *& vende*; per effectum ea relinquendo & hæc *omnia*; non partem tantùm ut Ananias & Saphira, quod est contra proprietarios, *quæ habes*; & justè possides: quòd est contra raptores & usurarios eleemosynas de alieno facientes: illa enim habemus quæ justè possidemus. Illa ergo quæ justè possidentur vendenda sunt: quæ verò injustè, reddenda sunt illis quorum fuerunt: *& da*; non vende quærendo munus à manu, vel à lingva, vel ab obsequio, *pauperibus*, non divitibus, à quibus similia accipies: nec amicis carnalibus, nisi fuerint indigentes: nec histrionibus & malè utentibus quòd est contra simoniacos & ambitiosos, qui dant aliis ut acquirant beneficia & dignitates, & hoc fac propter DEUM, non propter ostentationem: quia abiicere temporalia proprer ostentationem, non est meritorium, & sic dando, *habebis thesaurum*, id est; quendam beatitudinis, *in Cœlo*, locum tutissimum. Hoc autem non dicitur, quia paupertas sit major virtus quàm continentia vel obedientia: sed dicitur per quandam correspondentiam, quasi thesaurus Cœlestis sic respondeat voluntariæ paupertati, sicut exaltatio humiliatione. Unde Chrysost. Bene autem non vitæ fecit æternæ mentionem, sed thesauri dicens, & habebis thesaurum in Cœlis: quia enim de pecuniis erat sermo & de abrenunciatione omnium, ostendit quòd reddit plura his quæ præcepit relinquere, quantò majus est Cælum quàm terra: in thesauro enim copiam retributionis ostendit. *Et veni*, relictis omnibus, *& sequere me*, me imitando, & sicut ego ambulo ambulando: quia in sequela Christi per opera charitatis consistit perfectio principaliter & completè: in paupertate autem voluntaria consistit inchoativè per modum removentis prohibens, & disponentis: quia per hoc aufertur cura temporalium, quæ à dilectione DEI impedit animum. Unde Glossa: Relinquere omnia, est via ad perfectionem: sed in sequendo consistit perfectio. Magna certe gloria est sequi Dominum, & ideo valde est appetendum. Ad perfectionem ergo non sufficit homini relinquere sua, nisi Dominum sequatur: id est; nisi relictis malis faciat bona. Unde Theophilus: Cum paupertate enim & cæteras virtutes hominem habere oportet: ob hoc ait: & veni sequere me, id est; in cæteris esto meus discipulus, & jugiter me sequaris. Unde & Hieronym. Faciliùs sacculus contemnitur, quàm voluntas: Multi divitias relinquentes, Dominum non seqvuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator Ejus est, & per vestigia Illius graditur. Ubi & Rabanus: Ecce duas vitas hominibus propositas audivimus: activam ad quam pertinet

Origenes. Tractat. 8 in Matth.

Propria vẽdeda & danda perfectis.

Chrysostom. hom. 64 in Matth.

Hieronym. in cap. 19. Matth.

tinet non occides, & cætera legis mandata: & contemplativam ad quam pertinet si vis perfectus esse, &c. Activa ad legem pertinet, contemplativa ad Evangelium: quia sicut vetus novum præcessit testamentum, ita bona actio præcedit contemplationem. Activis enim convenit observatio præceptorum quæ in lege traduntur contemplativis observatio consiliorum quæ in Evangelio docentur. Et notandum, quod multiplex est perfectio: scilicet sufficientiæ, quàm omnes habent existentes in charitate ordinis, cujus proprium est servare continentiam: religionis, cujus proprium est renuntiare omnibus: prælationis, ad quos pertinet ponere animam pro ovibus suis: & securitatis, cujus proprium est habere mortem in desiderio, & vitam in patientia. Ad primam perfectionem tenetur quilibet: ad ultimam verò nullus tenetur: ad tres verò medias tenentur aliqui ex causis. Unum ergo signum perfectionis posuit: cùm omnia relinquere consuluit, ut nudum Christum nudus sequatur. Unde (secundùm Theophilum) dicens omnia, summam paupertatem svadet: si quis enim restituerit, illius servus est. Et secundum Ambrosium. Talem voluit adolescentem illum Dominus ad Paradisum redire: qualis Adam fuerat de Paradisi sublimitate dejectus. Nudus enim incola Adam Paradisi fuit. Quamvis ergo cũ possessione divitiarum possit quis ad vitam ingredi servando mandata: tamen ad perfectam sequelam Christi ut perfecto amore & integro affectu tendat in DEUM, deest sibi unum, scilicet quòd relinquat divitias affectu: ut sit pauper spiritu, quæ paupertas includit humilitatem, sine qua non est paupertas vera, quia vanum est habere bursam vacuam, & cor plenum superbiâ. Includit etiam contemptum divitiarum effectu: quia difficile est valde habenti divitias, ne amore earum aut detineatur, aut distrahatur & impediatur à perfecto amore DEI: ne Christum liberè & expeditè sequatur. Nam qui divitiis implicatur, mittit pedes in rete, ne possit coram DEO perfectus ambulare, & liberè Christum sequi: quia divitiæ viscosiores sunt viscô, & vix evellitur animus occupatus ab eis & detentus. Nimia ergo dilectio terrenarum possessionum est hujus perfectionis impedimentum. Quod bene patuit in hoc juvene, qui, *cùm audisset verba Domini*, de perfectione paupertatis voluntariæ, *abiit tristis*, sæculi tristitiâ mortem operante, impeditus à perfectione quàm quærebat terrenarum possessionum amore, ob quod non poterat ad perfectionem voluntariæ paupertatis ascendere. Unde causa tristitiæ redditur, cùm subditur; *Erat enim multas habens possessiones*, spinas producentes & tribulos, sementem Dominicam suffocantes: & ipse nihilominus habitus à possessionibus, & dives valde divitiis fallacibûs, ob quarum inordinatũ amorem tristabatur de persvasione abrenuntiationis earum: tristabile enim est amata abiicere. Ad temporalia enim passibiliter afficitur, cujus cor in privatione eorundem aliqualiter contristatur. Nam plerumq; cùm temporalia assunt nobis, putamus quòd ea non diligamus: sed cùm abesse ceperint, invenimus qui sumus. Hoc enim sine amore nostro aderat, quid sine dolore discedit. Iste juvenis cùm audiret, quòd quæcunq; haberet venderet, & daret pauperibus: abiit mærens: quia & divitias sæculi & vitam æternam habere volebat: quòd difficile erat ut fieret: quoniam in possessione divitiarum absq; superbia elationis & absq; proprietate voluptatis vix stare quis potest: sicut etiam difficile esset, quòd

Ambrosius in cap. 18. Lucæ.

homo in cacumine verticis alicujus montis staret, & tempestate validi venti quassatus non caderet. Ut verò dicit Augustinus: Hic adolescens laudabilis quidem est, quia non occidit, non adulteratus est. Vituperabilis autem, quia contristatus est in verbis Christi vocantis eum ad perfectionem. Adolescens quippe erat secundùm animam, & propterea relinquens Christum abiit. Hæc Augustinus. Sed tale rete frustra jacitur ante oculos pennatorum, scilicet contemplantium perfectorum, qui tantò minùs contristantur quòd desunt temporalia, quantò magìs appetunt æterna. Nam ut ait Gregorius: Tantò quisq; minùs dolet quòd desunt æterna, quantò magìs gaudet quòd assunt temporalia, & qui minùs dolet quòd desunt temporalia, certiùs expectat ut assint æterna. Et ideo secundùm Gennadium: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, sed meliùs est pro intentione sequendi Christum, omnia & totum simul donare, & absolutum à solicitudine cum Christo agere. Ut enim dicit Chrysost: Non similiter detinentur qui pauca habent, & qui multìs abundant: quoniam adjectio divitiarum majorem accendit flammam, & violentior fit cupido. Non solùm autem divitiarum possessio, sed etiam rerum aliarum diversitas hominem à DEI contemplatione & perfecto amore impedit & avertit: Unde Augustinus: Temporalium rerum multiformitas ab unitate DEI hominem per carnales sensus diverberat, & mutabili varietate ejus affectum multiplicat. Quem ergo delectat libertas, ab amore mutabilium liber esse appetat, & quem regnare delectat, uni omnium Regnatori DEO subditus hæreat. Et iterum: Duo sunt amores: mundi, & DEI. Si mundi amor habitat, non est quò intret amor DEI. Cùm exhauseris cor tuum ab amore terreno, hauries amorem Divinum. Unde & Gregorius. Cum cupiditate terrenæ substantiæ DEUS non diligitur, quia terrenus amor oculum mentis sordidans excæcat, ne Divina claritas videatur. Nec mirum: Quomodo enim diligere potest quem nescit? Aut quomodo scit, ad quem nesciendum oculum cordis claudit? Unde etiam Chrysostom: Fumo similes sunt humanæ res. Nil enim ita contristat animæ oculum & turbat, ut vitæ hujus curarum turba, & concupiscentiarum multitudo: Hæc enim fumi hujus sunt ligna. Unde & Anselmus. Si vis esse quietus, nil sæculi appetas. Semper requiem mentis habebis, si à te mũdi curas abieceris. Quis curis terrenis se implicat, à DEI amore se separat. Et ut in paucis multa intelligas, attende pauca verba Augustini sic dicentis: Nil plus novi esse, quàm ista sensibilia fugiẽda. Cui concordat Dionysius, qui sic dicit: Derelinque sensus & omnia sensibilia. Qui habet aures audiendi hæc pauca verba prædicta, audiat, & corde intelligat, quia multa in eis latent, quæ vanis & dissolutis non apparent. Unde cuidam de sermonis abundantia sollicito, dictum est in spiritu: Si vis scire omnia prædicanda, tunc separate ab exterioribus, purifica te à temporalibus: liberum fac te à carnalibus, & erige te ad Cœlestia, & manifestabuntur tibi Divina. Ecce in his verbis totum est inclusum quod est prædicatum: Imago enim tua, Imago DEI est, depone ergo ab ea omne quod sibi accidens est, & apparebit tibi in ea quòd Divinum est. Ut autem utiliter ad temporalia & æterna perfectè te habeas, scito quòd temporalia debes aspicere sub sensu quadruplici. Primò, scilicet, ut tanquam peregrinus & advena sentias omnia ut extranea & aliena: ita

Augustinus. Epistol. 34.

Proverb. 1.

Chrysostom9 hom. 69. in Matth.

Augustinus Tract. 2. in Epistol. Joannis.

Gregorius in cap. 8. cantici. Cantic.

Chrysostom. Epistol. ad Eutropium.

Anselmus Epistol. ad Hugonem.

itaquè tua vestis sit tuo sensui extranea, ac si esset alicujus de Græcia vel India. Secundò, ut in tuo usu omnem abundantiam timeas ut venenum, & mare submergens. Tertiò, ut in tuo sensu omnē inopiam & egestatem, sentias ut mensam, & aram, & scalam vitæ æternæ, & ut speculum Imaginem Crucis Christi. Quartò, ut divitias & apparatus divitum ita sentias tibi difformes, quod in eorum memoria vel aspectu nullatenus valeas delectari, vel lætari, quòd si videris te in eis congaudere, à Christi gloriosa paupertate te æstima alienum fore Huic autem connectitur quòd in pauperum & despectorum memoria, vel aspectu tanquam in Christi pauperis expressa imagine totus læteris, & eis quasi Regibus cum summa alachritate & reverentia assotieris. Considera etenim hìc quòd ad perfectionem non sufficit quædam opera bona, & quasdam virtutes habere, sed oportet omnia pro posse perficere. Unde Chrysost. Complexus est DEI homo ád omne opus bonum, expletus non, ut hæc quidem habeat illa, illa verò non habeat. Qui enim talis est, non est complexus. Quæ enim utilitas, dic mihi, cùm orat quis intensè, non misereatur autem abundè? aut cùm miseretur quis abundè, avarus autem & violentus existens? aut cùm non avarus aut violentus existens, ad ostentationem verò fit hominum qui videnti? aut cùm misereatur quidem in id quòd DEO videtur, elevetur autem hôc ipsô & magna sapiat? aut cùm humilis quidem fuerit, & jejuniis intendens, avarus autem & negotiator, & terræ affixus, & matrem omnium malorum, inducens animæ? radicem enim omnium malorum, dixit Paulus avaritiam. Horreamus igitur hanc, fugiamus hoc peccatum. Hoc orbem terrarum instabilem fecit: hoc omnia confudit: à beata servitute nos abducit Christi. Non est enim possibile, ait, DEO servire & mamonæ: contrarium non injungit Christus. Hæc Chrysost: Et nota circa præmissa, quòd perfectio paupertatis non consistit in majori defectu rerum temporalium, sed in majori abstractione sollicitudinis earum. Quantò enim modus vivendi in paupertate minorem habet sollicitudinem, tantò paupertas est perfectior: non autem quantò paupertas fuerit major. Non enim paupertas secundùm se bona est: sed inquantum liberat ab illis, quibûs homo impeditur quò minùs spiritualibus intendat.

Opera bona omnia facienda

Chrisostom. hom. 64.

1. Timot. 6

Matth. 6.

Paupertatis perfectio.

DE DUODECIM CONSILIIS EVANGELICIS. CAPUT XII.

Et quia dictum est de præceptis, quæ sunt necessaria ad salutem, videamus & de consiliis quæ requiruntur ad perfectionem. Unde & præceptis, & prohibitionibus tenemur: sed de consiliis & permissionibus non tenemur. Nam consilium pertinet ad perfectos, præceptum autem ad perficiendos: sed permissio pertinet ad imperfectos, prohibitio verò ad perversos. Ad observantiam quidem præceptorum utilis est observantia consiliorum. Aliquando enim fortitudo terræ in ingressu illius consistit, & ideo passus ille bonâ custodiâ indiget: quia obtento ingressu faciliter residuum hostes obtinēt. Sic est in terra animæ quia tota fortitudo ejus cōsistit in ingressu scilicet in occasionibus peccatorum, & propter hoc necessaria est bona custodia circa ipsum. Propter custodiam autem istius ingressus

Consilia ad perfectos pertinent.

dantur consilia, quæ continent & custodiunt mandata, ac retrahunt hominem ab incautis respectibus, & discursibus, & aliis periculis. Sunt autem duodecem consilia Evangelica, quæ Christus adjecit ad præcepta. Primum, est paupertatis, quæ consistit in abdicatione proprietatis. Unde est illud: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & veni sequere me.* Et illud: *qui non renontiaverit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus.* Secundum, est obedientiæ. Unde est illud: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Et illud: *Super Cathedram Moysi sederunt: Scribæ & Pharesæi, quæ dicunt facite.* Tertium, est castitatis. Unde est illud: *Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter Regnum Cælorum.* Et illud: *Audistis quia dictum est antiquis; Non mæchaberis, ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est in corde suo,* ubi ostenditur quòd non solùm damnabilis est consensus in opus mæchiæ, sed & consensus ad delectandum in corde. Hæc tria consilia prædicta, sunt specialia omnis perfectæ religionis, & substantialia: quia suos observatores elongant à malo, non solùm quantum ad culpam: sed etiam quantum ad causam. Omne namq; malū oritur ex triplici radice, scilicet ex concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Prædicta verò tria consilia nos elongant perfectè ab hac triplici radice, scilicet paupertas, à concupiscentia oculorum, castitas, à concupiscentia carnis, & obedientia, à superbia vitæ. Quartum, consilium, est charitatis. Unde est illud: *Diligite inimicos vestros.* Istud quantum ad dilectionem affectûs, est præceptū: sed quantum ad dilectionem effectûs, est consilium: quia inimico velle gratiam & gloriam, est necessitatis, sed impendere opera beneficentiæ, & ostendere illi signa benevolentiæ, est consilii & perfectionis. Sanè negare ei signa familiaritatis, quando veniam petit, vel ad familiaritatem non simulatoriè se ingerit, vel quando necessitas exposcit, vindicta est: quia tunc inter amicos est computandus, sed quòd aliquis ultro se ad familiaritatem ejus ingerat, hoc est perfectionis. Quintum Consilium, est mansvetudinis. Unde illud: *Si quis te percusserit in maxillam unam, præbe & aliam,* id est; paratus sis & aliam percussionem sustinere patienter: & istud est consilium patientiæ, respectu læsionis corporum. Et illud; *Qui tecum vult judiciò contendere, & tunicam tollere, relinque ei & pallium:* & istud est respectu ablationis rerum. Cum contentione & fraude, nulli licèt sua repetere: cùm charitate licèt imperfectis, perfectis autem non: quia non repetere est infirmis consilium, perfectis verò præceptum. Illis autem qui renuntiaverunt proprietati, non licèt repetere sua: sed ut congregationis. Sextum, est misericordiæ & erogationis. Unde est illud, *omni petenti te tribue,* non propter se, sed propter bonum commune. Et illud: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Dare superfluum in extrema necessitate, est necessitatis & debiti: sed dare quibûs egemus, est consilii. Septimum, est de simplicitate verborum. Unde est illud: *Sit sermo vester est, est, non non,* id est; si affirmatio vel negatio est in ore, sit etiam in corde. Et illud: *Audistis quia dictum est antiquis: Non perjurabis: ego autem dico, non jurare omnino.* Jurare quantum ad infirmitatem pertinet, permissionis est: non jurare autem, quantum ad perfectionem pertinet. Consilii est. Octavum, est de vitanda occasione peccandi. Unde est illud: *Si oculus tuus scandalizat te, erue*

Consilia duodecim
Matth. 19.
Luc. 14,
Lucæ 9.
Matth. 23.
Matth. 19.
Matth. 5.
Tres sunt malorum radices.
Lucæ. 6.
Matth. 5.
ibidem.
Lucæ 6.
Marci 10.
Matth. 5.
Ibi dem.
Matth. 5.

eum

eum & proiice abs te. Ubi secundùm Augustinum. Nullum membrum ad literam præcipitur erui, sed occasio peccandi, quia non solùm peccata, sed & occasiones peccandi sunt fugiendæ. Nonum, est de rectitudine intentionis, & simplicitate operis vel finis. Unde est illud: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Et illud: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in Cœlis est.* Decimum, de conformitate operis & doctrinæ. Unde est illud: *Qui fecerit & sic docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cælorum.* Et illud: *Alligant hominibus onera gravia, digitô autem suô nolunt ea movere, dicunt enim, & non faciunt.* In prædicatione aliquando asseritur censio generaliter de his quæ pertinent ad statum salutis, aliquando DEO asseritur censio secundùm statum perfectionis, utpote religioni. Primô modô tenetur facere quòd dicit Prædicator, cùm asserat omnes ad hoc teneri. Secundô modô non tenetur, nisi ipse perfectionem illam noverit. Existens autem in peccato notorio, peccat quando prædicat, quia scandalizat. Existens autem in peccato occulto, si prædicat & non studet ex suo delicto compungi, adhuc videtur peccare, quia videtur contemnere. Undecimum, est de vitanda sollicitudine. Unde est illud: *Nolite solliciti esse.* Et illud: *Nolite cogitare de crastino.* Ubi sciendum, quòd quadruplex est sollicitudo. Prima est laudabilis: & est providentiæ spiritualis, quò ad animam, quomodo quis DEO placeat omnem sollicitudinem suam proiiciens in eum. Secunda est etiam laudabilis, & est providentiæ temporalis ex fraterna charitate, qualis competit Prælatis & Religiosis Officiatis qui prœsunt in sollicitudine. Tertia est tollerabilis, & est curæ tẽporalis, quò ad corpus. Quarta est vituperabilis, & est superfluæ thesaurizationis, quò ad avaritiam. Prima consulitur consiliô istô. Secunda præcipitur. Tertia permittitur. Quarta prohibetur. Duodecimum consilium est de fraterna correptione. Unde est illud: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum &c.* Corripere fratrẽ quandoq; est consilium, ut quãdo aliquis corripit fratrem de venialibus, & illum cùm quo nihil facere habet nisi communem charitatem, quandoq; est præceptum, ut quando corripitur de mortali, & isto secundo modo pertinet ad omnes, & obligat semper, sed non ad semper, quia pro loco & tempore, scilicet quando vacat & licet, & creditur quod utilis sit correptio. Et ad hoc præceptum maximè tenentur Prælati, quò ad eos quorum curam gerunt. Omnia præmissa Domini præcepta & consilia facilia sunt volenti, & DEI timorem præ oculis habenti. Unde Chrysosto. Sit tibi timor DEI, omni necessitate violentior. Si non velis occasiones semper obiicere, nihil de eis quæ sunt imperata custodies, & ita prorsus omnia quæ sunt præcepta calcabis. Quia si legem volueris custodire Christi: necessitatem quidem nullam, quæ te ab observatione ejus impediat aliquando patieris. Noli igitur o! homo in otium declinare, nec dissolvas bonam animi voluntatem, neq; enim quæ imperantur onerosa sunt. Tantummodo velle sufficit & totum quod jubetur impletum est. Quòd si mihi consvetudinem tuam opponis ut legem, per hanc ipsam te admoneo quàm sit facilis ista correctio. Si enim in aliam consvetudinem ex alia te converteris, hoc quod tibi difficile videtur, effeceris. Quia sicut ad viciandum consvetudo est violentia, ita fit potens ad corrigendum. Et iterum: Si in usum semel bonæ Philosophiæ

August. l. 1. de ser. Dom. in monte.
Matth. 6.
Ibidem 5.
Ibidem.
Matth. 23.
Matth. 6.
Sollicitudo quadruplex.
Matth. 18.
Corripere proximum, quãdo sit præceptum, vel consilium.

phiæ transeas, etiam si postea aliquis tibi torpor obrepat, non tamen facilè poteris horum quippiam quæ præcepta sunt transgredi, bona scilicèt consvetudine firmitatem jam imitante natnrâ. Quã enim facile est dormire, comedere, bibere, respirare, tam nobis facilia erunt bona consvetudine, etiam opera virtutis. Hæc Chryso.

Chrysostom. hom. 56. in Genes.

Consvetudo bona.

Unde & Tullius: Optima forma vivendi eligenda est, quàm jucundam reddit consvetudo. Tantum etiam delecteris & complaceat tibi in præceptis & consiliis Domini, ut si non sine gravamine vel difficultate videantur fieri, coneris tamen ob honorem Ipsius Legislatoris servare quantum Ipse vires dabit, quia etsi propter ipsum pati non eligis, nihilominus aliter patieris.

Cicer. 1. offic.

Patimur inviti.

Ut enim dicit Augustin. In hoc mundo non timere, non dolere, non periclitari impossibile est, sed plurimum interest quâ causâ, qua expectatione, quô terminô, quisq; patiatur. Unde Chrysost: Si non propter Christũ elegerimus aliquid pati dolorum, necesse est eos omnino & aliter sustinere. Neq; enim si propter Christum non mortuus fueris, immortalis eris, neq; si propter Christum non projeceris pecunias, ferens eas abibis. Hæc expetit à te, quæ & non expetente eò dabis. Hæc te vult facere tua voluntate, quæ & ex necessitate te oportet facere. Expetit autem solùm propter Eum fieri, quia continget & hæc transire à necessitatate, quæ secundùm naturam fit. Ergo nõ injustè avertit & punit DEUS, cùm in omnibus seipsum nobis præbeat, nos autem resistimus. Ego, inquit Pater, ego & amicus & frater, & soror, & Mater, & omne quodcunq; volueris ego sum: solùm familiariter te habeas ad Me, quia omnino necesse est te pati, Elige pati propter Me. Ego inops propter te, & peregrinus propter te, in Cruce propter te, in sepulchro ptopter te, superiùs propter te interpello Patrem, inferiùs propter te ligatus, veni à Patre: omnia Mihi tu es, & frater, & cohæres, & amicus, & membrum. Quid plus vis? Quid Eum qui te diligit avertis? Quid huic mundo laboras? Quid vase hauris perforato? Hoc enim est in præsenti vita laborare. Quid flammam incendis? Quid aerem impugnas? Quid inaniter curris? *Vanitas enim vanitatum, & omnia sunt vanitas.* Ita humiliemus nosmetipsos, & potiores efficiamur, ut qui dignè hìc viximus, futurîs fruamur bonîs. Hæc Chrysost:

Chrysostom. hom. 77. in Matth.

Ecclesiast. 1.

Duodecĩ cõsilia, duodecim lapillis comparati

Prædicta autem duodecem consilia, duodecim lapidibus, pretiosis possunt adaptari. Primum enim consiliũ, quod est paupertatis, significatur per lapidẽ saphirum. Saphirus n. flavi coloris est, sicut Cœlum serenatum, sic pauperes colorem Cœlestem habent, pro quanto à terrenis totaliter elongati solis Cœlestibus intendunt. Item Saphirus dicitur ardorem interiorem refrigerare, & oculos purgare, sic Sancta paupertas ardorem cupiditatis rerum temporalium, quia communiter homines mundani æstuant, ita in animo istorum pauperũ refrigerat, ut omnia terrena bona arbitrẽtur ut stercora. Et ideo facit eos habere oculos mundos & limpidos ad contemplandum Cælestia: qui non sunt terrenorum pulvere obfuscati. Item Saphirus fugat squinantiam, & morbum qui dicitur noli me tangere: & universaliter valet ad apostẽmata calida. Sic paupertas spiritûs, tumores & infectiones vitiorũ non compatitur: sed ea fugat & sedat.

Saphirus paupertas.

Secundùm consiliũ, quòd est obedientia, significatur per lapidm topaziũ. Topazius in colore est auro similis: sic obedientia. Color enim est auri nobilissimus sine quo nulla pictura est perfecta. Et certè sine qua obedi-

Topazius obedientia.

entia

entia nulla perfecta virtus est: quia secundùm Augustinum, Sine obedientia omnia vacua, & cum obedientia omnia plena charitate reperiuntur. Item Topazius bullientes aquas compescit: sic obedientia aquas humanæ fluxibilitatis compescit. Nam ex naturali fomite in nobis incentiva vitiorum ebulliunt, quibus obedientia frenum imponit. Item Topazius iram restringit, & certè obedientia iram, & omnem passionem animi mitigat: quia quæcunquè passio vel tentatio in animo irrepserit, superveniente Majorum obedientiâ restringitur in homine obediente. Tertiùm Consilium, quod est castitas: significatur per lapidem smaragdum. Smaragdus enim est à tota specie amator castitatis, & nullò modò sustinet coitum nisi rumpatur. Unde & gestantem se ad castitatem inclinat. Est autem viridis præ omnibus rebus virentibus: cujus etiam fulgore vicinus aer virere cernitur, nec ejus viror sole vel lunâ, vel umbrâ obfuscatur. Sic castitas inter alias virtutes viret. Unde & virgo dicta est à virore: & ipsa castitas est viror omnium virtutum, ita ut etiam proximas exemplariter & virtualiter virere faciat: nec obscuratur sole, id est; æstu cujuslibet tentationis: nec obfuscatur lunâ mundanæ gloriationis, nec umbrâ carnalis delectationis. Item Smaragdus motus lascivos compescit, visum refocillat, gratũ hominem in verbis reddit, & hæc tria ad literam efficit castitas ut patet. Item Smaragdus tempestates avertit, & caducum morbum curare dicitur: sic castitas tempestatem carnalis impugnationis reprimit, & morbum ejus: unde homo quasi caducus & amens efficitur, compescit. Quartum consilium, quod est charitas, prout extenditur ad dilectionem inimicorum, signatur per carbunculum. Carbunculus enim se habet ad alios lapides sicut aurum ad cætera metalla, & dicitur aliorum lapidum virtutem habere: sic charitas excellit omnes virtutes, & complectitur in se virtutes universas. Carbunculus etiam est calore igneus, sicut carbo vivus nocte magis lucet quàm die, & circa se noctem, quasi in diem mutat; sic charitas ignis est, & magis lucet in nocte adversitatis, quàm in die prosperitatis: imò etiam noctem adversitatis & tribulationis, vertit in diem consolationis. Idem Carbunculus fugat venenum aereum & vaporosum, sic charitas sua benignitate omnem malitiam infectivam vincit. Quintum consilium, quod est mansvetudo, signatur per Ametistum. Ametistus enim est coloris violacei, & habet virtutem refrigerandi & leniendi, unde operatur contra ebrietatem, sic mansvetudo refrigerat calorem iracundiæ, & lenit appetitum vindictæ: Unde & ebrietatem mentis, quâ aliqui rapiuntur extra moderamen rationis ex crapula animi sedat: & hominem tranquillum reddit. Item Ametistus reprimit malas cogitationes, & confert inscibilibus intellectum sic & mansvetudo: quia ut dicit Ambrosius. Mansvetus homo cordis est medicus. Et Psalmista. *Docebit mites vias suas.* Sextum consilium. quòd est misericordia, signatur per Onichinum. Onichinus in colore & magnitudine est ad similitudinem ungvis humani: per ungves autem in scriptura ultimatæ operationes designantur: & certè consilium misericordiæ extendit se etiam usq; ad ultimum possibilitatis nostræ: imò perfecta misericordia non habet ultimũ, & nunqusm impletur: quia si miserearis quantum potes, plus tamen velle debes. Item Onichinus appositus infirmo oculo, sponte sua, quasi res sensata, intrat sine læsione & circuit

Augustinus. sermon. de obedientia.

Smaragdus. Castitas.

Carbunculꝰ Charitas.

Ametistus mansvetudo.

Psalm. 24.

Onichinus misericordia

cuit oculum, & penetrat interius omnes partes, quousque ejus contrarios humores prorsus excusserit: sic misericordia naturaliter ex seipsa oculum cordis subintrat, & cùm pium cor intraverit, emundat ipsum ab humoribus vitiosis. Unde Dominus: *Date inquit, eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Onichinus etiam valet contra scabiem, & dealbat faciem: sic misericordia scabiem peccatorum abstergit, & faciem animæ dealbat: quia sicut aqua extingvit ignem, ita eleemosyna extingvit peccatum. Et ut dicit Chrysostom: Eleemosyna illustrat animam, & eam bonam efficit & decoram. Septimum Consilium, quod est simplicitas verborum, significatur per jaspidem. Jaspis enim bonus est, viridis, translucens, & rubeas habens venas: sic sermo noster debet esse viridis, ut semper aliquid boni germinet, quod est contra vaniloquos: debet esse transparens, ut in verbis appareat intentio cordis, quòd est contra dolosos & mendaces: debet etiam habere venas rubeas charitatis ad proximũ, ad quem & de quo est sermo, quod est contra susurratores, detractores, conviciatores & calumniatores. Item Jaspis fugat febrim & hydropisim, & stringit fluxum sangvinis: sic simplicitas verborum fugat febrim iracundiæ: *quia responsio mollis frangit iram*, curat hydropisim avaritiæ, nam apud mercatores & alios temporalibus lucris inhiantes, verborum simplicitas reputatúr fatuitas. Stringit etiam fluxum sangvinis, carnalis videlicet concupiscentiæ, quæ ex simulatis colloquiis sæpe excitatur. Octavum consilium, quod est vitatio occasionis peccati, significatur per Chrysolitum. Chrysolitus enim micat ad solem quasi stella aurea: & si ponitur in igne, resilit ab igne: sic cautela occasionis peccandi micat in anima, quasi stella aurea, dirigens hominem in factis suis instar stellæ maris, ut sine offensione peccati pertingat ad portum: & per hanc cautelam mox ut homo advertit se esse in periculo, resilit fugiendo à tali oportunitate, quasi ab igne. Item Chrysolitus repellit stultitiam, & confert sapientiam: sic vitare occasiones peccandi, est magnæ sapientiæ: sicut contrariò quærere oportunitates peccandi, magnæ stultitiæ est. Nonum Consilium, quod est rectitudo intentionis, ac simplicitas finis, signatur per Berillum. Berillus enim est coloris pallidi & transparentis & illi optimi sunt, qui maculas interiùs non habent: sed bona opera nostra debent esse pallida, scilicet spiritualia & transparentia, ut videantur ab hominibus pro bono exemplo & DEI Gloria: & hoc tunc solùm est laudabile, quando intentio est pura intus in corde: ita quòd non sunt maculæ intentionis sinistræ. Item Berillus, si sit rotundus, & opponitur soli, ignem accendit in carbone mortuo: sic bonum opus, si sit bene rotundatum, id est; ex omni parte debitis circũstatiis coæquatũ, & non obligatum vel distortũ à fine debito, & si directè opponatur soli, ita ut tota intẽtio dirigatur ad lumẽ, tũc accẽdit carbones mortuos, id est; opera nostra priùs per peccata mortificata reviviscere facit: vel etiam quia ejus ardor accẽdit proximos mortuos pro peccatis, qui ejus exemplô accendũtur ad pœnitentiã. Item Berillus valet contra squinantiã & glandes: sic rectitudo intentionis valet contra tumefactiones hypocrisis & vanæ gloriationis. Item Berillus valet contra pericula hostium & reddit hominem invictum: sic quia hostes nostri dæmones nituntur bona opera nostra vitiare per inanem gloriam, & superbiam spiritualem (quia secundum Augustinum, bonis operibus insidiantur ut pereãt)

Jaspis, Sermo.

Prover. 15.

Chrysolitus, Occasionis peccandi vitatio.

Berillus, intentionis rectitudo.

contra

contra hoc Berillus rectæ intentionis reddit hominem invictũ. Item Berillus amorem inter conjuges reconciliat: & certa bona opera nostra, recta intentione simpliciter in DEUM directa reconciliant animam cùm DEO Sponso suo. Decimum consilium, quod est conformitas operũ ad doctrinam, signatur per Lyncuriũ. Lyncurius est lapis qui fit ex urina Lyncis, nam ut Plinius dicit: urina hujus animalis in lapidem durescit. Lynci comparatur Doctor, vel Prædicator, propter acumen visûs intellectûs: cujus doctrina priùs debet esse in seipso digesta per operationem sibi incorporata: & tunc quasi ex abundantia vitæ suæ stillare in pretiosũ liquorem doctrinæ, ad profectum aliorum: sed ipse debet priùs, id quod purius est sibi incorporasse: sicut postquam id quod purius est in urina, conversum est in substantiam aliti, extunc liquor urinalis egreditur: Unde sicut malum signum est in natura, quando liquor urinalis indigestus & crudus emittitur: sic malũ indiciũ est in moribus quando id quod docetur, priùs opere non impletur. Item Lyncurius confert constipatis, & ventrem solvit: sic cùm aliqui pleni malis humoribûs peccatorum, per confessionem eos egerere nequeũt: sæpe tales ex prædicatione exemplaris viri, cujus vita plùs prædicat quàm doctrina, remedium consequvuntur. Undecimum consiliũ, quod est vitatio sollicitudinis, signatur per lapidem Achatem. Achates est nigri coloris, cùm albis venis intermixtus. In nigro colore designatur humilitas, & despectus mundi: quæ sunt in istis qui à sollicitudine temporalium sunt abstracti. Nam ipsi mundũ despiciunt, & à mundo despecti sunt. Sed in hac vita non potest esse omnimoda abstractio ab omni sollicitudine: sed propter necessitates corporis parva sollicitudo permittitur etiam perfectis & hoc significatur per venas albas intermixtas. Item Achates venena fugat, sitim sedat, visũ fovet: sic vitatio sollicitudinis venena mundani contagii fugat: nam omnia ista mundana venenosa sunt, & vix absq; contagio animæ tractari possunt. Item sollicitudo temporalium sitim provocat: quia multũ attrahit: & avarus non satiatur, sicut qui nunquã dicit, sufficit. Sed ab istis, scilicet veneno & siti, vitatio sollicitudinis per oppositum præservat. Quæ etiam fovet visum intellectualem: quia quantominus disgregatur ad temporalia, tantò fortificatur ad spiritualia. Duodecimum consilium, quod est fraterna correptio, significatur per Sardium. Sardius est coloris rubei, sed atri, sicut terra rubea. Sic fraterna correptio debet esse rubea ex charitate, quâ fieri debet: sed quia charitas ista semper est cum dolore & compassione, propter delictum fratris: ideo rubor ille est turbulentus. Item Sardius restringit fluxum sangvinis: sic correptio fraterna restringit fluxibilitatem peccandi, pro quanto per hujusmodi correptionem multi restringuntur à peccando. Item Sardius accendit animum ad gaudium, & acuit ingenium: sic correptio fraterna fratrem bonum ex post factô facit gaudentem: acuit etiam ingenium, quia secundùm Apostolum, *omnia quæ arguuntur à lumine manifestantur.*

Lyncurius, doctrinaCon cionatoris.

Achates, humilitas.

Sardius, fraterna correptio.

Ephes. 5.

DE DIFFICULTATE ET IMPOSSIBILITATE

Intrandi divitem in Regnum Cœlorum. Et de præmio relinquentium omnia, & sequentium Christum.

CAPUT XIII.

Matth. 19. Marci 10. Lucæ 18. Videns autem JESUS juvenem tristem factum ex paupertatis persvasione, & abiisse: occasione hujus habentis divitias, ingreditur sermonem de avaro, sub divitis nomine: & ut discipulos confirmet in assumpta perfectione: nec eis grave sit quòd relictis omnibûs secuti sunt Christum, ostendit quomodo divitiæ faciunt difficultatem ad perfectionem, & Regnum consequendum, dicens: *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum Cœlorum,* quod scilicet est pauperum: non dicit impossibile, sed difficilè, quia difficile est divitias possidere, & non teneri nimis earum amore: quia ut dicit Augustinus. *Augustinus Epistol. 34.* Bona terrena diliguntur arctiùs adepta, quàm concupita: aliud est, nẽpe nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere: illa enim velut extranea jam repudiantur: ista velut membra præscinduntur. Et ut dicit Chrysostomus. *Chrysostom. hom. 64. in Matth.* Appositio divitiarum majorem apponit flammam, & vehementior fit cupido. Ubi ergo difficile ponitur, non impossibilitas prætenditur: sed raritas demonstratur. Difficilè nẽpe divitiæ habitæ contemnuntur, & vix aliquis res sæculi sine sæculi vitiis assequitur. Hæ enim sunt spinæ & tribuli, qui suffocaverunt Semen DEI. Quare tutum est nec habere, nec amare divitias. quia ut ait Beda. *Beda in ca. 10. Marci.* Qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt. Unde Hieronymus. *Hieronym. in cap. 13. Matth.* Superflua est cura de rebus corruptibilibus, quæ cùm angustia prodeunt, adeptæ parvo tempore subsistunt, subsistentes sollicitudinem ingerunt, recedentes dolorem faciunt: & quod pejus est, ingressum Regni frequenter impediunt. Deinde quasi impossibile hoc ostendit, & quomodo divitiæ faciunt impossibilitatem ad consequendum perfectionem, & Regnum Cœlorum, dicens: *Difficile est salvari divitem.* *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem,* scilicet inordinatas divitias amantem, *intrare in Regnum Cœlorum,* scilicet portam angustam & arctam. Verbum terribile divitibus: quorum nulla bona sunt in Cœlo, sicut pauperum nulla bona sunt in mundo. Unde Ambrosius. *Ambrosius sermon. 10. Divitias habere.* Nam ideo nudi accedimus ad lavacrum: ut nudi ad Cœli januam properemus. Quàm autem incongruum & absurdum est, ut quem nudum Mater genuit, nudum suscepit Ecclesia, dives intrare velit in Cœlum. Hæc Ambrosius. Ubi attende, quòd quando quis vult habere divitias: & non quidem in eis confidendo, vel finem & spem constituendo: sed tamen utendo eîs afficitur. & cum amore citra DEUM eas possidet, ita quòd à perfecto amore DEI & libera sequela Christi aliqualiter impeditur: sic difficilè Regnum Cœlorum ingreditur. Sed quando quis confidit in divitiis, & in ipsis finem & spem constituit, ut inde superbiat & lasciviat retinens eas cupidè & inordinatè, cum amore supra DEUM: nec ad egenos manus extendens: sic impossibile est eum intrare in Regnum Cœlorum. Unde quod dixit difficile, respectu primô modô: dicit impossibile, respectu divitis, secundô modô. Quomodo ergo plurimi divites Regnum DEI intraverunt: nisi

quia

quia DEO inspirante pro nihilo divitias habuerunt? Nunquid David in divitiis confidebat, qui de seipso canens ait: *Ego verò egenus sum & pauper.* Alios quoq; hortatur, dicens: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Unde Augustinus. Divitem ergo hìc appellat cupidũ rerum temporalium, & de talibus superbientem: his divitibus contrarii sunt pauperes spiritu, quorũ est Regnũ Cœlorũ. Hæc August: Aliud est divitias habere, aliud amare. Multi habent, & non amant, multi non habẽt, & amãt: Itẽ alii habẽt & amãt, alii nec habere, nec amare se gaudent: qui ultimi tutiores sunt, & cum Apostolo dicere possunt: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*: Unde quidam Philosophus ait: Licèt inter divitias esse pauperem: nec major est ille, qui sic utitur fictilibûs sicut argentô: nec minor ille qui sic argentô sicut fictilibûs utitur. Vel faciliùs hic, minùs significat positivo sui contrarii: id est; minùs difficile est. Potest enim DEUS facere ut transeat camelus per foramen acûs, nullo obstante: avarum verò, qui hìc nomine divitis intelligitur, ponere in gloriam, etsi potest de potentia, non tamen de justitia, quæ reclamat. Oportet enim avarum amorem opum dimittere, si vult ad vitam intrare. Vel camelus non potest intrare per foramen acûs, nisi dividatur per multas partes minutas quòd est facilius, quàm divitem in divitiis confidentem, & per amorem eis inhærentem intrare in Regnum Cælorum: quia illud est aliquô modô possibile, istud impossibile. Vel ut dicitur, quædam porta erat in Hierusalem, quæ dicebatur Acus, per cujus foramen non nisi deposito onere & flexîs genibûs poterat intrare camelus: sic & nec dives per viam arctam potest intrare in Regnum Cœlorum, nisi depositîs divitiis, vel per abjectionem eas relinquendo: vel saltem per subjectionem eas non amando. Vel per camelum, cujus unicum & singulare officium est onera portare, hi intelliguntur qui peccatorum pondere prægravantur. *Facilius est ergo camelum*, id est; aliquem valde peccatorem, *transire per foramen acûs*, id est; per arctam & angustam viam, quæ ducit ad vitam, *quàm divitem*, cupidum, *intrare Regnum Cælorum*, quia ille facilius à peccatis, quàm iste à divitiarum spe separari potest. Quòd autem nomine divitiarum avarum significasset, hinc patet: quia, *discipuli* inopes & pauperes, *hæc audientes*, & jam hominibus compatientes, affectuq; charitatis salutem illorum zelantes, quærunt admirando, *dicentes*: *Quis ergo poterit salvus esse*? cùm penè omnes cupiant divites fieri. Intellexerunt enim, secundùm Augustinum, omnes qui divitias cupiunt vel amãt: etiam si nõ habeant, vel adipisci nequeãt, in divitũ numero deputari: & sic multi sũt divites, & pauci pauperes, Plures enim rebus sũt puperes quã divites, & ita plures salvari posset, si de possessoribus opum dixisset. Hoc autẽ dicebant, quia pauci sunt qui divitias nõ diligãt, vel non appetant, *Jesus autem aspiciens*, illos oculô modestô & mansvetô, clementiâ suâ severitatem sententiæ tẽperat: & timidam eorum mentem mitigat, & eos consolans ait: *Apud homines*, quorum scilicet est per se cadere, non per se resurgere: *hoc impossibile est:* ut per se à suis cupiditatibus convertantur & salventur: quia non possunt ad hoc attingere ex virtute propria, sed solùm ex gratia Divina: *apud DEUM autem omnia sunt possibilia*, qui per gratiam potest affectum à divitiis separare, & hominem à cupiditate terrenorum, ad charitatem Cœlestium convertere. Unde non est hoc sic intelligendũ, quòd dives cum sua cupiditate, & superbia

Psalm. 69. *Psalm. 61.* *Augustinus l. 1. de quæstion. Evan. capit. 26.* *Galat. 6.* *Augustinus l. 2. de quæstione Evan capit. 47.*

bia in Regnum DEI sit intraturus: sed possibile est DEO, ut à cupiditate & superbia ad charitatem & humilitatem convertatur, & sic intret. Compositam DEUS non facit, divisam facit. Ubi Chrysost. Neque etiam hoc ideo dicitur ut resupinus jaceas, & sic ab impossibilibus abstineas: sed ut magnitudinem justitiæ considerans: insilias DEUM rogans. Fugiamus ergo pessimam avaritiam, quæ nos terræ affigit: nosq; intrare in Regnum Cœlorum, & salvari non permittit. Unde Chrysost. Quid igitur tota mente avidi divitiis inhiamus, quando quidem nos istæ in Cœlum evehere non possunt: Rege Cœlorum inclamante nobis atq; dicente: quia difficile sit nos cũ divitiis Divinæ illius inhabitationis intrare vestibulum, si non impẽdimus omnia. Et qua nam hoc, inquis, ratione possibile est? Si scilicet alium, id est; Cœlestis Regni amorem, intra tuum pectus incluseris. Qui enim concupiscit illius Regni gloriam, facilè irridebit avaritiam. Qui semel Christi servus effectus est, non erit mammonæ famulus: cujus certè è Regione sit Dominus: itaq; solvamus aliquando hos pessimos arctissimosq; nodos. Si enim insensibiles materias non vincimus, quemadmodum incorporeas possumus superare virtutes? Hæc igitur intelligentes fugiamus morbum hunc omnino letalem, & venenatissimos avaritiæ morsus vitemus. Hæc Chrysostomus. Et quia Dominus dixit juveni, quòd omnia relinqueret, si perfectus esse vellet: Petrus pro se & aliis Apostolis respondẽs ait: *Ecce nos reliquimus omnia.* Et quia non sufficit tantùm relinquere, jungit quod perfectum est, *& secuti sumus Te*: sequi enim Christũ, est fideli dilectione & devotione ipsum imitari. Ille inquit, dives neq; omnia dimittere, neq; sequi Te voluit: cui etiam quid responderis audivimus. De nobis autem quid dicis, qui & omnia reliquimus, & omnibûs omnino postpositîs Te secuti sumus. Igitur fecimus quod jussisti illi. *Quid igitur erit nobis*? & quid dabis præmii? Adolescenti sua portio maneat mundus: scire cupio quid sit nostra portio, DEUS. Illa enim omnia reliquerat Petrus, de quibus dictũ est. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*: illa autem omnia retinuerat, de quibus dictum est: *DEUS est omnia in omnibus.* Licèt Petrus non omnia, imò valde pauca habuerit, tamen omnia reliquit: quia nihil sibi retinuit, & voluntatem habendi, quæ capax omnium volitorum est, dimisit. Nemo enim omnia habere potest. Velle autem potest: quia voluntas etiam impossibilium est. Licèt ergo esset pauper in actu, tamen habebat multa in potentia: & quia per paupertatem voluntariam non solùm relinquntur possessa in actu: sed & possibilitas acquirendi & possidendi alia: & ista possibilitas aliquo modo se extendit ad omnia: ideo convenienter Petrus dixit, quòd omnia reliquit: quia omnem cupiditatem dimisit. Non autem ad jactantiam, sed veridice & ad nostram instructionem loquitur Petrus, ut det fiduciam pauperibus, ne solos divites qui divitias possunt relinquere, æstiment ad perfectionis gratiam pervenire. Possunt nẽpe pervenire & pauperes, qui quæ habẽt saltẽ animum & affectum habendi relinqvunt. Majus quidem est habendi voluntatem, quàm ipsum habere derelinquere. Nam ut dicit Augustinus. Multis mortuus est mundus, ipsi tamen vicissim mundo mortui non sũt: bona enim sæculi diligunt, & tamen ipsa quæ diligunt, minimè consequuntur. Item dicit hoc Petrus, ut divitum superbiam reprimat: ne qui plures divitias reliquerunt, suam humilitatem deserant, & paupe-

Chrysostom. hom. 64. in Matth.

Avaritiæ fugã suadet.

Chrysostom. hom. 9. in Matth.

Omnia relinquere.

Eccles 10.

1. Cor. 5.

Augustinus in Psal. 14.

pauperes contemnant, ac cæteris perfectiores se dicant. Non enim qui plura reliquit, sed qui majore dilectionis affectu relinquendi omnia, Christum consequitur, perfectior est dicendus. Unde putandum, quòd Petrus magis confidens de animo & affectu suo quàm de quantitate ipsarum rerum relictarum, fiducialiter & confidenter ait: ecce nos reliquimus omnia. Unde Origenes: Et si enim minima cùm fratre reliquit, sed non minima sunt æstimat apud DEUM: considerantem quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt: ut etiam si multas habuissent possessiones, omnes reliquissent. Itē dicit hoc Petrus nō tantùm pro se, sed & pro omnibus: interrogās, quid ergo erit nobis? ut auditô præmiô omnes alliciat ad perfectionē & Christi sequelā. Unde Bernar. Dixit Simō Petrus ad Jesū, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus Te. Hæc nēpe sunt verba, quæ & contemptum mundi in universo mundo, & voluntariam persvalere hominibus paupertatem. Hæc sunt quæ Monachîs claustra replent, deserta Anachoritîs. Hæc, inquit, sunt verba quæ Aegyptum spoliant, & optima quæq; ejus vasa diripiunt. Hìc sermo vivus & efficax convertens animas felici æmulatione sanctitatis, & veritatis promissione fideli. Omnia sanè dixerim non tantùm possessiones: sed etiam cupiditates, & eas maximè: plus enim mundi concupiscentia, quàm substantia nocet. Et hæc fugiendarum causa divitiarum præcipua est, quod aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem & glutinosa nimis, non modò exterior, verumetiam interior substantia nostra videtur: & facilè cor humanum omnibus quæ frequentat adhæret: Age ergo qui relinquere omnia disponis, Te quoq; inter relinquenda numerare memento; imò veró maximè & principaliter abnega teipsū, si deliberas sequi Eum qui exinanivit propter Te semetipsum. Pone gravissimam sarcinam, pone illa quinq; non hominum plane juga, sed bovum, quæ tibi insipienter emisti, alioquin sequi spōsum & venire ad nuptias spirituales, quinaria hac pressus & oppressus corporis sensualitate non poteris. Hæc Bernardus: Et respondens Dominus tangit triplex præmium quod conseqvuntur relinquentes omnia, & sequentes Christum: & per eandem viam ambulantes, secum. Primum est, quia cum Domino judicabunt. Unde dicit: *Amen* id est fideliter, *dico vobis*, quibuscunq; fidelibus, *quod vos qui* dimisîs omnibûs terrenîs, *secuti estis me*, imitatione vivendi, *in regeneratione*, id est; in judicio, tempore regenerationis generis humani. Duæ nempe sunt regenerationes. Prima animarum ex aqua & Spiritu in baptismo. Secunda corporum in generali resurrectione, quæ quidem resurrectio dicitur regeneratio vel secunda generatio: quia terminatur ad esse acceptum secundario, *cùm sederit Filius hominis*, ad judicandum mundum: quia sicut in forma hominis judicatus fuit, ita in forma humana judicabit, *in sede Majestatis suæ*, manifestam potentiam ostendo, qui in primo adventu sedit in sede humilitatis latendo & Majestatem occultando, *sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israël.* In duodecim Apostolis universitas significatur judicantium: scilicet perfectorum qui propter Evangelium omnia sua dimiserunt, & secuti sunt Dominum: in duodecim tribubus universitas judicandorum, bonorum, & malorum. Ubi Gregorius. Felix paupertas voluntaria, relinquentium omnia, & sequentium Te Domine JESU. Felix planè quæ tam securos imò gloriosos facit

Origenes Tractat. 9. in Matth.

Bernardus sermon. de verbis Evāg. Ecce nos reliquimus omnia.

Regenerationes duæ.

facit in illo singulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine judiciorum. Hæc Gregorius. Et sciendum quòd multiplex est judicium. Est enim judicium principalis authoritatis, quo judicabit tota Trinitas. Est judicium promulgationis, quo judicabit Christus homo sententiam proferens. Est judicium assessoriæ dignitatis, quo judicabunt Sancti & perfecti in loco eminētiori sedentes sicut Assessores Judicis: judicabunt verò non dandó vocem, sed assensum: non authoritate, sed assessoria dignitate. Quia enim communem statum justorum transcenderunt vivendo, servantes non solùm præcepta quæ sunt necessitatis, sed etiam consilia quæ sunt supererogationis: ideo specialem honorem habebunt in judicio. Unde Beda: Justa prorsus & digna retributio: ut qui pro Christi amore omnem mundi gloriam contempserunt, ei assotientur in judicio: ut velut assessores Judici mūdanæ conversationis assistant. Et qui ab ejus amore nulla in hoc mundo poterant ratione divelli, illuc cum Christo perveniant usq; ad fastigium judicariæ potestatis. Hæc Beda. Est etiam judicium comparationis, quo minus mali judicabunt magis malos: ut, *Ninivitæ surgent in judicio, &c.* Est autem & judicium approbationis, quo omnes Electi quorum exemplo cæteri, damnabuntur judicabunt: quia sententiam Judicis approbabunt & laudabunt. Est quoq; judicium retributionis quo judicabuntur omnes & boni & mali. Est & judicium dispositionis, quo judicati sunt infideles: qui enim non credit, jam judicatus est. Qui ergo nunc videntes scabella peccatorum superborum & sedes, tunc erunt Judices & sedentes. Quod bene intuens Propheta ait: *quia illic sederunt sedes in judicio.* Tunc erunt primi novissimi, & novissimi primi. Quia illi qui sunt hic primi in honore alios judicantes injustè: tunc erunt novissimi & inferiores, ac judicio aliorum subjecti: &ècontrario qui sunt hic novissimi & despecti, tunc erunt primi & Judicis assessores. *Et hæc est mutatio dexteræ Excelsi.* Unde Bernardus. Judicent nunc & præjudicent superbiæ filii cum Rege suo; sedeant cum eo qui sibi latera aquilonis elegit: exaltētur & eleventur sicut cedrus Libani, transibimus & ecce nō erūt. Opprimant nūc quos possunt, blasphement, cōgregēt maledicta veniēt super vos maledicta opprobria opprobrātiū Christo: quoniam merces vestra copiosa est in Cœlis. Hæc Bernar. Secundùm præmium est: quia centuplum recipient in hoc tempore. Unde dicit: *Et omnis qui reliquerit domum,* scilicet propriam, *vel fratres & sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios,* id est; propinquos, *aut agros,* id est; possessionem terrenam. Ubi tangit abdicationis actum quantum ad tria, scilicet quantum ad propriam dominationem, quæ intelligitur per domum: quantum ad carnalem cognationem, quæ intelligitur per consangvineos sive propinquos: quantum ad temporalem possessionem, quæ intelligitur per agros. Et patet ordo: quia difficilius est relinquere propriam dominationem quàm cognitionem, & cognationem quàm possessionem exteriorem, *propter me,* & amorem meum, seu propter nomen meum dilatandum: & propter Evangelium, id est doctrinam meam prædicandam vel observandam: non propter vanitatem mundi (sicut hypocritæ & Philosophi) nec propter lucrum, ut ambitiosi sperantes promoveri, *centuplum accipiet,* in hoc tempore. Hoc centuplum spiritualium rerum est: videlicet virtutum & consolationum internarum, quas per

Judicium multiplex.

Beda in cap. 10. Marci.

Matth. 12.

Psal. 121.

Matth. 20.

Psalm. 76.

Bernardus serm. in hæc verba: Ecce nos reliquimus omnia.

Secundum præmium.

Abdicatio à tribus.

Centuplum.

per experientiam cognoſcimus magis, quàm per doctrinam. Cùm enim anima guſtat odorē paupertatis, caſtitatis virorē, patientiæ cæterarumq; virtutum ſaporem, & in eis delectatur: nonne centuplum tibi recepiſſe videtur? Et ſi ulteriùs aſcendat ut viſitationem ſponſi recipiat, ejusq; præſentiâ glorietur: nonne tunc recipit plus, quàm millecuplum omnium quæ pro eo dimiſerat? Unde Bernar. Nemo ſanæ mentis ampliorem eſſe in vitiis credat, quàm in virtutibus delectationem. Et iterum: An non omnia poſſidet, cui omnia cooperantur in bonum. An non centuplum habet omnium qui impletur Spiritu Sancto, qui Chriſtum habet in pectore: niſi quòd longe plus, quàm centuplum eſt viſitatio Paracliti Spiritûs & præſentia Chriſti, & iterum centuplum eſt adoptio filiorum, primitiæ Spiritûs, delitiæ charitatis: gloria conſcientiæ, quæ eſt Regnum DEI quod intra nos eſt. Hæc Bernardus. Vides quomodo verum eſt, quod loquitur Veritas, Non fallit quin centuplum reddat in hoc ſæculo, & non tantùm ſemel ſed pluries & ſæpe, animæ ſibi devotæ: adeo ut ſic afficiat eam, quòd nō ſolùm id quod reliquit, ſed & totū mundum arbitretur ut ſtercora: ut ſponſum lucrificari poſſit. Unde Chryſoſtomus. Et nos itaq; ſi guſtaverimus ſicut oportet fructus ſpirituales: de reliquo neq; æſtimabimus aliquid præſentia eſſe, velut quadâm optimâ ebrietate futurorum concupiſcentiâ rapti. Guſtemus itaq; ut à tumultu præſentium liberati, æternîs fruamur bonîs. Unde & Hieronym. Qui ergo propter fidem Chriſti, & prædicationem Evangelii omnes affectus carnis contempſerint, atq; divitias, & ſæculi vanitates: iſti centuplum recipient. Senſus iſte eſt: quia qui carnalia pro Salvatore dimiſerit, ſpiritualia recipiet: quæ comparatione & meritò ſui ita erunt, quaſi parvo numero centenarius numerus comparetur. Unde & Auguſtin. Hoc etiam quòd hìc dicitur, centuplum accipiet, exponens quodammodo Apoſtolus ait: quaſi nihil habentes & omnia poſſidentes. Centum enim pro ipſa univerſitate ponitur. Unde Cyrillus. Si domum quis dimittat, recipiet manſiones ſupernas. Si Patrem, Patrem habebit Cæleſtem. Si à germanis receſſerit, in fratrem hunc recipiet Chriſtus. Cùm dimiſerit conjugem, inveniet Divinam Sapientiam, à qua procreabit ſpirituales fructus. Pro Matre inveniet Hieruſalem Cœleſtem, quæ eſt Mater noſtra. Hæc Cyrillus. Locò etiam paucorum amicorum, recipiet multò plures amicos ſpirituales, & pro paucis bonis temporalibus, recipiet multa ſecundùm illud Actorum, erant illis omnia communia. Unde in collatione Abbatis Abrahæ: Manifeſtum eſt enim eum qui aliquid ſæcularium, vel affectuum, vel bonorum Chriſto ſvadente contempſerit, à fratribus atq; conſortibus propoſiti ſui qui ei ſpirituali glutinô colligantur, centuplô gratiorem etiam in hac vita recipere charitatem. Centuplum etiam fratrum Parentumve recipiet quantitatem, quisquis Patris unius vel Matris, ſeu filiorum pro Chriſti Nomine charitate contempta, in omnium qui Chriſto deſerviunt, dilectionem ſinceriſſimam tranſit pro uno ſcilicet tot incipiens habere Patres fratresq; ferventiore atque præſtantiore ſibi affectione conjunctos. Multiplicî etiam domorum atq; agrorum poſſeſſione ditabitur, quisq; unâ domô pro Chriſti dilectione rejectâ: innumera monaſteriorum habitacula, tanquam propria poſſidebit in quacunq; orbis parte velut in ſuas domos jure ſuccedens. Hæc Abraham. Tertium præmium ſubjungit, cùm dicit:

Bernardus Ibidem.

Hieronym. in cap. 19. Matth.

Auguſtinus lib. 20. de ciuitate.

2. Cor. 6. Centum.

Actorum 4. Caſſianus collatione. 24. c. 26.

Tertium præmium.

Augustinus in Psal. 62.

cit: & *vitam æternam possidebit*, scilicet in futuro. Unde August. Quia multùm amant homines vivere in hac terra, promissa est illis vita, & quia multùm timent mori, promissa est illis æterna. Hoc sufficere visum est humanæ infirmitati, ut diceretur habebis vitam æternam. Amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus quantum pro vita æterna laborare debemus, cùm videamus homines amatores præsentis vitæ temporalis, atq; finiendæ, sic pro illa laborare, ut quando venerit mortis metus, quidquid possunt faciunt, non ut auferant, sed ut differant mortem. Hæc Augustinus. Felix paupertas quæ recipit centuplum in præsenti, & vitam æternam in futuro, quod magna debet esse Christi pauperibus consolatio. Unde Bernardus. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit. Illud in via: hoc in Patria. Illud consolatio præsentis laboris, hoc futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirum operariis hujus sæculi solet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate temporis, & novissimum donativum majus erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Israël donec terram promissionis intrarent, in deserto manna non defuit, & ab Ecclesia post quæsitum Regni Cælestis adventum quotidianus panis quotidie petitur in oratione, quam ipse Salvator instituit. Hæc Bernardus. Considera ergo bene hanc retributionem, & gaude, & gratias age DEO qui te ad talem adduxit negotiationem, ut hìc de uno lucreris centuplum, & nihilominus postea vitam æternam. Et in hunc paradisum sæpe ingredere: quod consequi poteris ex studio orationis, & humilitate. Quid igitur est insaniæ, quòd homines pauca pro centuplis vitâ æternâ tractantur relinquere? Cùm itaq; Sancti terrena omnia ut aurum & argentum abjecerint, cur eorum reliquias populo causâ quæstûs ostendendo cogimur eos illa mendicare quæ hìc spreverunt: unde ubi nos habemus sanctum in Græco habemus, agios, quòd sonat sine terra, quia sancti non terrenis dediti sunt nec in terra, sed in Cælis conversationem habent. Et ideo ad pedes Apostolorum aurum & argentum ponebatur ex præcepto eorum, ut sic docerent esse contemnenda. Imitemur ergo discipulos Domini, relinquendo divitias ac gloriam, & omnia quæ sunt mundi: quia sic præcipuè effecti sunt magni. Unde Chrysostomus. Quid est quòd magnos Apostolos ostendit? Pecuniarum contemptus, gloriæ despectio, ab omnibus vitæq; hujus negotiis ereptio. Quia si non hæc habuissent sed servi passionum essent, & si decem mille mortuos suscitassent, non solùm nulli profecissent, sed & seductores utiq; æstimati essent. Ita vita est quæ ubiq; fulget, & spiritus attrahit gratiam: signa verò si non vigilaverimus, obsunt multoties. Hæc igitur quibûs facti sunt Apostoli magni, zelemur & ab universis desistentes vitæ hujus negotiis, apponamus nosmetipsos Christo ut Apostolorum consortes efficiamur. Hæc Chrysostomus.

Bernar. locô prænotatô.

Retributio consideranda.

Act. 4.

DE DENARIO DIURNO.

CAPUT XIV.

Matth. 19. & 20. Primi novissimi.

ET quia non sufficit prædicta relinquere, si homo corpore deficiat, & non perseveret: ideo ne quis torpeat cùm bene cœperit, infert Dominus & dicit: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi*

mi primi. Multi enim ascendunt & descendunt de statu in statum meliorem, & pejorem. Multi priùs fervidi: postea torpent: multi priùs frigidi, subitò inardescunt: sunt enim multi qui opera perfectionis bene & frequenter præ multis inchoant, sed torpentes in progressu, à Divino amore tepescunt, & in bonis operibus segnes fiunt & ab eis deficiunt, vel in vitia funditùs labuntur & cadunt, & è conversò aliqui tardè vel tepidè inchoantes, ita fervidè & bene operantur, quòd meritis præcedunt illos qui eos præcedere videbantur. Et sic qui primi fuerunt in inchoando, fiunt novissimi, vel nulli in perseverando, vel qui fuerunt in primo & excellenti statu, erunt in novissimo. Vide Judam de Apostolo in apostatam versum, & latronem in Cruce Confessorem factum. Vide simile de Judæis & gentibus, quia Judæi primi fuerunt vocatione, & novissimi facti sunt conversione, & gentiles è converso. Sic & novissimi per humilitatem, fiunt primi per gloriam, & primi per superbiam, fiunt novissimi per abjectionem finalem: multi nempe in sæculo despecti, in futuro sunt glorificandi, & multi apud homines gloriosi, in fine sunt damnandi. Deinde hanc sententiam confirmat per similitudinem, proponens parabolam, in qua docet nos fugere otium & invitat ad laborem. Quæ parabola specialiter pertinebat ad Discipulos: quia continuè laborare in agro Dominico, præcipuè pertinet ad Prælatos. Ut autem faciliùs appareat quòd in parabola lateat, attendenda sunt sex. Primò, quia homo Paterfamilias est DEUS Pater, qui homo dicitur, non proprietate substantiæ, sed pietatis affectu: dicitur, n. homo, quia est humanus, id est, benignus, mansvetus, & misericors circa homines, & dicitur Paterfamilias, per Creationem & Providentiam, qui ita gubernat omnia, sicut Paterfamilias subditos in domo sua, de cujus familia est omnis creatura. Secundò, quia operarii sunt Prædicatores, & etiam omnes rectè viventes, sed multi hodie tantùm verbarii non operarii sunt, quia dicunt, & non faciunt. Tertiò, quia denarius est vita æterna operariis Domini promissa. Quartò, quia vinea allegoricè, est secundùm Gregorium Ecclesia

Sex consideranda in hac parabola.

Moraliter anima, secundùm Basilium: justitia generalis, secundùm Chrysostom. Quintò, quia horæ sunt ætates hominis. Sextò quia Procurator vineæ est Christus, secundùm quod homo: inquantum autem DEUS, est Paterfamilias cum Patre, quia unum cum Patre Dicit ergo: *Simile est Regnum Cælorum.* id est, præsens Ecclesia vel justorum vita, *homini Patrifamilias* id est; DEO universæ creaturæ, & fit hìc comparatio non tam personæ ad personam, quàm negotii ad negotium, & est sensus, negotium quod fit in Ecclesia præsenti, assimiliari potest negotio quod ab homine Patrefamilias quandoq; fit, *qui exiit*, per sui manifestationem, & suæ bonitatis diffusionem, ut enim dicit Gregorius, quando non cognoscitur, in secreto est: quando verò cognoscitur, de occulto procedit ad notitiam: eò ergo frequentiùs exiit, quò ampliùs sui notitiam dedit: *primo mane* id est; in prima mundi ætate, scilicet ab Adam usque ad Nòé, *conducere operarios*, id est; justos ei servientes, nomen suum aliis manifestantes, *in Vineam suam*, id est; in Ecclesiam militantem, cujus palmites sunt justi à primo Abel usque ad ultimum Electum. Vel secundùm Chrisostomum: *Conducere operarios in Vineam suam*, id est; acquirere rectè viventes in operibus justitiæ, & sic justitia est vinea, &

Gregorius hom. 19. in Evang.
Basilius in cap. 5. Isai.
Chrysostom. hom. 34. operis imperfecti.
Gregor. h. 19 in Evangel.
Chrisostom hom. 34. Operis imperfecti.

Basilius. in cap. 5. Isa.

& palmites virtutes. Vel secundùm Basilium. Per vineam anima sive conscientia significatur, in qua laborandum est, ut amputemus palmites luxuriantes carnalis concupiscentiæ: proiiciamus lapides superbiæ, & extirpemus spinas avaritiæ: Per vineam etiam intelligere possumus pænitentiam, in qua per diversas horas operarii conducuntur: dum alii in pueritia, alii in juventute, alii in senectute convertuntur. Ergo Paterfamilias, per dominationem: exiit, per manifestationem: conducere, per multiplicem invitationem operarios, non tantùm locutores: quia melior est prædicatio facti, quàm verbi: in vineam suam per bonorum meritorum multiplicationem, Sic Adam primò positus est in Paradiso: sed quia non coluit, est ejectus: sic populus Judaicus in speciali cultu Divino positus, est ejectus. Sic & nos positi sumus, & si neglexerimus, similiter proiiciemur. Ruina præcedentium admonitio debet esse sequentium.

Denarius diurnus.

Denarius unde dicitur.

Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno. Ista conventio est vitæ æternæ pro labore promissio: quæ quidem vita æterna dicitur denarius. Primò, ratione nominis: denarius enim à decem dicitur, ex eo quòd olim decem nummos usuales valebat: in quo significatur pretium pro usu & observantia Decalogi promissum: & ideo illa vita denarius dicitur: quia pro Decalogi observatione datur. Secundò, ratione figuræ: quia in denario est figura sphærica & rotunda ubi non est invenire principium & finem: in quo significatur vitæ æternitas, & plena æternitatis possessio. Tertiò, ratione imaginis: in denario enim Imago Regis est scripta: in quo animæ ad DEUM notatur conformitas plena: Imago enim DEI in beatis imprimitur per assimiliationem ad DEUM, & transformationem in ipsum. Quartò, ratione scripturæ: in quo notatur plena scientia & cognitio veritatis, quæ ibi erit in beatis. Et vocatur iste denarius diurnus, tum quia tota vita hominis, tota etiam vita præsens reputatur quasi una dies, in qua nunquam à bono opere est desistendum: tum quia non nisi operanti in die gratiæ, & non in nocte culpæ redditur: tum quia in die gloriæ primò dabitur. *Et misit eos in vineam suam:* quasi ab initio misit ad vocandum homines ad fidem Redemptoris, & invitavit ad vivendum justè, & bene operandum. *Et egressus*, per majorem manifestationem, *circa horam tertiam*, scilicet à tempore Nòe usq; ad Abraham, *vidit*, per miserationem, *alios stantes in foro otiosos, & illis*, etiam ad vineam invitatis mercedem promisit.

Chrysostom. hom. 34. Operis imperfecti.

Forum, id est mundus.

Mercatores duo.

Secundùm Chrysostomum. Per forum mundus accipitur, in quo calumniæ, injuriæ, contentiones, diversorum negotiorum difficultates semper tumultuosæ, & omnia venalia sunt. In isto foro animæ hominum venales exponuntur. Mercatores duo sunt, DEUS & diabolus: quidam sic cæci sunt ut vendant propriam animam diabolo pro vili pretio: quia pro modica præsentis vitæ delectatione, ut gulosi & luxuriosi: quidam pro honoribus & gloria mundi, ut superbi & vanè gloriosi: quidam pro divitiis & bonis temporalibus, ut raptores & avari. Talem mercatorem fugiamus & vendamus animas nostras Christo: qui nos emit sangvine suô pretiosô. Otiositas est debiti operis defectus:

Chrysostomus ibidem.

Unde secundùm Chrysostomum- Peccatores mortui sunt, non otiosi: qui diabolo servit, mortuus est: qui opus DEI non operatur, otiosus est: qui aliena tollit, mortuus est; qui sua non dat, otiosus est. Coluisti misericordiæ vitam, si de tuis des: jejunii, si quod manducaturus fueras diurno, dederis impotenti

tenti si jejunas, & si nemini das, otiosus es: & sic de aliis, '*Iterum autem exiit*, per ampliorem manifestationem, *circa sextam*, scilicet ab Abraham usque ad Moysen, *& circa nonam*, scilicet à Moyse usq; ad Christum, *& fecit similiter:* invitando, & mercedem promittendo. *Circa undecimam verò*, id est; in ultimis temporibus, scilicet à tempore Christi usque ad finem mundi: *exiit per clariorem manifestationem cum Christus apparuit:* & invenit alios stantes, non proficientes, non se humiliantes, scilicet gentiles, *& dixit illis: Quid hic*, in loco tam periculoso, tam transitorio, tam fœtido, *statis*, cùm potiùs ire deberetis, quia vita brevis, via longa, virtus debilis, *tota die*, cùm habeatis temporis opportunitatem, mercedis securitatem & immensitatem, *otiosi*, vobis nihil proficientes, proximis non subvenientes, hostibus non resistentes & inposterum non providentes, cùm multa mala docuit otiositas. Quasi dicat Dominus otiosis: Cur tanto tempore pro salute vestra negligitis laborare? *Dicunt Ei, quia nemo nos conduxit.* id est; nullus Propheta, nullus Doctor ad nos instruendum venit: *dicit illis, ite & vos*, scilicet gentiles, *in vineam meam:* mente credendo, ore confitendo, opere laborando: (quia secundùm Chrysostomum) qui non operatur in hoc sæculo, non manducat in futuro: imò dies iste, est dies operationum; dies qui sequitur, est dies feriarum. Et interponitur hìc conjunctio copulativa, scilicet & quia gentiles Judæis adjuncti sunt, ut una Ecclesia ex ambobus fieret. Ista parabola principaliter & communiter exponitur, secundùm diversas mundi ætates, ut jam visum est suprà. Moraliter autē potest exponi de vocatis ad gratiam, secundùm diversas ætates hominum, & sic in mane seu in prima hora, intelligitur pueritia: in tertia adolescentia: in sexta, juventus, seu virilis ætas: in nona senectus: in undecima, senium, seu decrepita ætas. In quibus qui in bonis operibus laborare negligit: tota die, id est; totâ vitâ otiosus stat. Ergo quolibet tempore qualibet ætate, vocat DEUS homines ad gratiam & gloriam: quia semper aliqui ad vitam bonam perducuntur, & à Domino præmiantur: si enim vera, nunquam sera erit pænitentia. Nota hìc verbum cujusdam hominis sibi ipsi opponentis, & dicentis: Jam es in hora nona, quid igitur otiaris? Nunc es in undecima, quid igitur stas? quam aliam expectas? Sed ne in undecima homo dedignabitur servitute tua: secundùm Isidorum sex sunt ætates hominis. Prima ætas, est infantia, & protenditur in septem annos. Secunda, est pueritia, tendens usque ad quartum decimum annum. Tertia, est adolescentia, quæ protenditur usque ad vigesimum octavum annum. Quarta, est juventus finiens in quinquagesimo anno. Quinta senioris: id est; gravitas, quæ est declinatio juventutis in senectutem, nondum senectus, sed jam non juventus: quæ ætas à quinquagesimo anno incipiens, in septuagesimo terminatur. Sexta est senectus, quæ nullô annorum tempore determinatô, finitur, sed post illas quinque ætates, quantumcunq; vitæ est, senectuti deputatur. Senium autem est pars ultima senectutis, dicta quòd sit terminus sextæ ætatis. Septima verò est in quiete animarum, usq; ad diem judicii. Et tunc in resurrectione erit octava ætas. *Cùm serò factum esset*, id est, cùm finito opere finis mundi, vel vitæ hujus advenit. Ubi secundùm Chrisostomum. Considera quòd non mane, imò serò reddit mercedem: quia solùm remunerat perseverantem operarium & cô prænotatô fide-

Chrysostom. ibidem.

Morale.

Ætates sex hominis.

Chrysost. loco prænotatô

fidelem, *Dicit Dominus vineæ* id est; DEUS Pater qui Dominus est, *Procuratori suo*, scilicet Christo: Pater enim omnia dedit in manus Ejus. *Voca operarios*, & non otiosos ante tribunal *& redde illis mercedem*, scilicet æternam: voca inquam eos de labore ad requiem, de mœrore ad jucunditatem de bello ad pacem: *incipiens à novissimis usq; ad primos.* Denarius datur primò novissimis: quia secundùm Augustinum licèt detur omnibus simul, illi tamen qui post unam horam, vel paucas ipsum recipiunt, dicuntur priùs recipere quàm illi qui post multas horas expectaverunt, & postea receperunt. Et secundùm Chrysosto:, Justitia fuit omnibus reddere: sed novissimis primò, hoc non fuit justitiæ contrarium, sed misericordiæ ostensivum: dum tamen aliis reddatur. Unde secundùm eundem, ut ostendat DEUS inæstimabilem misericordiam suam, Primùm, novissimis reddit mercedem, postea primis: nimia enim misericordia ordinem non aspexit. Domini ergo misericordia, quæ in suis donis plùs aspicit cor, & præfert operi, & tempori supplet in nobis damna ipsius operis & temporis. Unde Bernardus. Exaggera quantumvis merita, & extolle sudores: *melior est misericordia Domini super vitas:* ex ea sanè operis & temporis damna mihi resartio. Et sic ex præcepo Patrisfamilias acceperunt novissimi, & similiter primi singulos denarios: id est; singula præmia juxta conventionem: scilicet æternitatem, seu vitam æternam. Secundùm Augustinũ. Iste unus denarius qui omnibus datur, est una vita æterna, quæ ab omnibus percipietur, quæ æqualis erit omnibus: nulli longior, nulli brevior: quia in ea non vivit unus aliò minùs, seu prolixiùs, meritorum tamen diversitate fulgebunt, alii magis, alii minùs. Hìc ergo denarius unus, est in se multiplex, propter differentiam accipientium: quia ibi erunt multæ diversitates meritorum. Et accipientes primi murmurabant adversùs Patremfamilias dicentes: *Hi novissimi*, scilicet gentiles, vel martyres, vel in bonis ferventes *unâ horâ fecerunt:* quia modico tempore labores sustinuerunt: devotio enim voluntatis, temporis spatium breviavit, cum merito passionis Christi, *& pares illos nobis fecisti*, sc. in præmio, *qui portavimus pondus diei & æstûs.* Pondus diei, significat opus justitiæ: æstus verò, calorem tentationum quas conflat malignitas dæmonum, cupiditas temporalium, delectationes motuum carnalium. Portavimus ergo pondus: quia justitiam servavimus, & non succubuimus. Potest dici, quòd ista murmuratio erit admiratio de tanta DEI bonitate in Sanctorum remuneratione. Ubi notandum quòd duplex est murmur: scilicet comquestionis, & admirationis. Nunc verò Sancti non murmurant tanquam de aliorum gloria conquerentes: sed quia vident quòd DEUS tam copiosè remunerat tardè venientes, quàm sibi longo tempore servientes: quasi murmurare dicuntur, DEI super hoc liberalitatem & misericordiam admirantes: quia illi novissimi, quasi pro nihilo & sine labore vitam æternam videntur acquirere. Unde & Petrus murmurare potuit, quòd latro citiùs ipsô ad Regnũ pervenit Ubi sciendũ, quòd ista retributio justa est, quantũ ad præcedẽtes, quia datur eis pretium conventum, & misericordia quantũ ad sequẽtes, quia pro modico labore æqualẽ prioribus accipiũt mercedẽ. Non igitur injustè agitur cũ primis, sed misericorditer dispensatur cum ultimis. Munerat primos per justitiam, extremos secundùm sui bonitatem. Et æquale accipiunt præmium:, ut ostendatur, secundùm

Apo-

Augustinus. sermon. 59. de ver. Dom.

Chrysostom. hom. 34. Operis imperfecti.

Psalm. 62.

August. de sacr. Virg. capit. 26.

Denarii multiplicitas.

Pondus diei quid significet.

Murmur duplex.

Retributio justa, & misericordia abundans.

Apostolum, quòd non ex operibus salvati sumus. Itaq; non quotitatem nec quantitatem operum vel laborum, sed potiùs cor & charitatem attendit Dominus in remunerando, quia non considerat quantum, vel quamdiu, operatus fueris: sed ex quanto. Hinc etiam colligitur quòd sera pœnitentia, si fuerit vera, nec tollit gratiam, nec diminuit. Et licèt postremi æqualiter remunerentur cum primis, non tamen stultè differas converti: vel bene operari usque ad undecimam horam & ultimum temporis: ne tunc nimis oneratus, peccatis habens cor impœnitens exonerari non possis: vel si pœnitens ad multam pro peccatis satisfactionem tenearis. Si tamen usq; ad undecimam distulisti bene vivere: nec tunc desidiæ, sed magis quàm priùs exercitationi animæ intende. Unde Tullius: Senibus labores corporis minuendi exercitationes animæ augendæ videntur: & ita nihil magis cavendum est senectuti, quàm ne langvori desidiæq; succumbat. Moraliter isti murmurantes figuram tenent quorundam claustralium, qui eò quòd diutiùs fuerunt in claustro murmurant, si eis præponantur juniores, vel parificentur. Unde docentur hìc seniores claustrales non debere murmurare, si videant aliquos juniores eis æquari, vel etiam in officiis præferri, & plùs honorari. Item datur hìc documentum quòd Religiosi non debent facere comparationes sui ad alios, quasi ipsi plùs serviant DEO, quàm sæculares: quia sæpe videmus quòd quidam sæcularium æquantur meritis quorundam religiosorum, vel etiam eos excedunt per meritum: *At ille respondens uni eorum dixit*: quod autem uni dixit, omnibus dixit. Vel uni: quia una & æqualis erat omnibus occasio murmurandi. *Amice non facio tibi injuriam*: quia injuria non habet locum ubi est mera gratia: & ideo si facit & dat gratiam uni, non facit injuriam alteri. *Nonne ex denario*, & pro mercede *convenisti mecum* à principio? *Tolle quod tuum est*, quasi diceret: paratus sum tibi reddere mercedem tuam, *& vade intra in gaudium Domini tui. An non licet mihi quod volo facere?* quasi diceret sic: quia voluntas DEI nullô modô distorta esse potest, unde signanter dicit, quod volo: quia enim vult, ideo licitum: nos quia licitum, ideo volumus. Et ut non solùm licita, sed etiam benignitate plena ostendatur voluntas Divina addit. *An oculus tuus*, id est; consideratio tua *nequam est*, & inæqualis, *quia ego bonus sum*, scilicet ex natura bonitatis meæ abundanter communicans? Unde dicit, nequam, non propter culpam, sed propter considerationis inæqualitatem, quia illa admiratio procedit ex comparatione Divinæ justitiæ, magis, quàm ejus misericordiæ infinitæ. Ubi Gregorius. Stulta est quæstio hominis, contra DEI bonitatem. Conquerendũ quidem esset, si non daret quod deberet, non si dat quod non debet. Unde & Chrysostomus. De Ejus dato nemo justè murmurat, qui ampliùs dat quàm homo desiderat. Ultimò concludens parabolam, dicit: Sic scilicet ut ostensum est, *erunt novissimi primi, & primi novissimi.* ut nulla sit differentia temporis clausa. Sæpe enim illi qui ad pœnitentiam tardè veniunt, citiùs remunerantur quàm illi qui tempestivè veniunt, quia citiùs de corpore exeunt, vel sœpe illi qui tarde ad pœnitentiam veniunt tempore præcedunt alios in fervore, sicut in itinere consvevit, ut qui tardiùs exierunt, velocitate moram compensent. Vel illi qui sunt novissimi in oculis suis, sunt primi in oculis DEI. Vel illi qui novissimi judiciô hominum sunt, sæpe sunt primi judiciô DEI, quia DEUS non considerat exteriora hominis, sed interiora cordis. Quamvis autem audi-

Galat. 2.

Cicero 1. Offic.

Murmur claustraliũ.

Voluntas Dei licitũ facit.

Gregorius hom. 19. in Evang.

Chrysostom. hom. 34. operis imperfecti.

audieris in parabola omnes accepiſſe ſingulos denarios, non tamen putes omnes ad fidem vocatos, vitam æternam accepturos. Unde additur ſententia valde metuenda: *Multi enim*, de primis, de tertiis, ſextis, nonis, & noviſſimis, *ſunt vocati*, ſcilicet ad fidem & meritum, ſed de his omnibus, *pauci ſunt electi*, ad beatitudinis præmium & Regnum. Multi ſunt de Eccleſia militante, qui non erunt in Eccleſia triumphante. In quo paucos oſtendit eſſe eos qui ſalvantur, ad comparationem eorum qui per ſingulas horas vocantur, quia ſecundùm Gregorium. Ad fidem plures veniunt, plures Eccleſiæ parietes implent, ſed ad Cœleſte Regnum pauci perducuntur. Hoc figuratur de filiis Iſràel, quorum multi ad terram promiſſionis fuerunt vocati, ſed pauci ad intrandum fuerunt electi. Et ſimiliter de Gedeone, qui plures ad bellandum vocavit, ſed paucos elegit quos ſecum duxit: quia, *lata eſt via, & ſpatioſa porta, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam, ſed arcta eſt via, & anguſta porta, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui intrant per eam.* Dupliciter autem vocat nos DEUS. In præſenti ad laborem in futuro ad requiem: unde neceſſe eſt ut quicunq; futuram remunerationem deſiderat, præſentem non refugiat laborem, quia illi qui pro DEO fideliter ſuſcipiunt laborem, feliciter pervenient ad remunerationem: quando audient DEUM dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & Ego reficiam vos.* Et tantò majorem remunerationem accipient, quantò majorem laborem ſuſtinent, quia teſte Apoſtolo: *Unusquisq; mercedem ſecundùm laborem ſuum accipiet.* Omnes ergo qui vocati ſumus, novimus: utrum verò electi, adhuc ignoramus. Et ideo tantò ſollitiores eſſe debemus in bono opere quantò inexcuſabiles nos eſſe ſcimus de vocatione. Unde Gregorius. Duo ergo ſunt, quæ ſollicitè penſare debemus. Primum eſt, ut de ſe quiſq; minimè prœſumat, quia etſi jam ad fidē vocatus ſit, utrum perenni Regnô dignus ſit, neſcit. Secundum verò eſt, ut unusquisq; proximum, quem jacere fortaſſe in vitiis conſpicit, deſperare non audeat, quia Divinœ miſericordiœ divitias ignorat. Quid enim ſit hodie, aſpicimus ſed quid cras futurus ſit unusquiſq;, neſcimus. Plerumq; & qui poſt nos venire cernitur, per agilitatem nos boni operis antecedit. Et vix eum cras ſequimur, quem hodie, præire videbamur. Unde & Chryſoſtomus. Hæc parabola poſita eſt, ut qui tardè convertuntur non deſperent, ſed avidiores fiant, quoniam in hac vita non eſt ita ſera pœnitentia, quin ſi corde perfecto fiat, poſſit tanto fervore procedere, ut mereatur multis prioribus non ſic ferventibus in prœmio anteferri. Hœc Chryſoſto. Nullus ergo deſperationi, nullus locus reſtat excuſationi ſiquidē in omni œtate & in omni hora peccator ſuſcipitur: peccator enim quâcūq; horâ converſus fuerit & ingemuerit, vitâ vivet, & non morietur. Et quia incerta eſt in omnibus ætatibus cuilibet hora vocationis ſuœ, paratus unuſquisq; debet eſſe in bona operatione, ut ſicut incertus eſt exitus, ſic certus ſit in bono opere animus, ne fortè ſi quando poteſt non vult bonum operari, tunc incipiat velle quando non erit poſſe. Debemus ergo omni die ſic vivere, tanquam illa die morituri, ut ſic reſiduum temporis noſtri poſſimus expectare ſecuri. Unde Seneca: Sic ordinandus eſt dies omnis, tanquam cogat agonem atq; expleat vitam. Ille beatiſſimus & ſecurus ſui poſſeſſor eſt, qui craſtinum ſine ſollicitudine expectat. Inter cœtera mala, hoc habet ſtulti-

Pauci ſalvandi. *Gregor. h. 19.* *Matth. 7.* *Vocatio Domini.* *Matth. 11.* *1. Cor. 3.* *Gregorius Ibidem.* *Chryſoſtom. hom. 65. in Matth.* *Ezech. 18.* *Vitæ incertitudo.* *Seneca Epiſtol. 13.* *Stultitiæ proprium.*

tia proprium, quòd semper incipit vivere. Quid est turpiùs, quàm senex vivere incipiens, Considera, quàm pulchra res sit consumare vitam ante mortem. Deinde expectare securè reliquam sui temporis partem. Nullus enim vitam in crastinum spectat. Non enim vivunt: sed victuri omnia differunt. Hæc Seneca. Multum quippe juvat ad vincendam delectationē peccati, recordatio mortis & finis nostri. Unde Sapiens: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Et Gregorius. Nil tantum ad domandum desideriorum carnalium appetitum valet, quantū ut unusquisq; mortem penset. Et Bernardus. Saluberrimum est remedium redeundi ad Dominum, habere præ oculis mortem. Multùm etiam juvat nos desides & pigros, IESUM & studiosos aspicere, si volumus non desides fieri & pigritari, sed feruere potiùs & proficere: inde enim exempla & bona multa poterimus reportare.

Eccl: 7. *Gregor: l. 16. mo ral. c. 371.*

DE VILLICO INIQUITATIS.
Caput XV.

DEinde ponit parabolam, secundùm rem gestam, de villico iniquitatis diffamato apud Dominum suum ex dissipatione bonorum suorum: quia ea inutiliter in illicitis consumpserat & superfluis, non timens offendere Dominum suum. Quæ parabola, sicut & prædicta, specialiter pertinebat ad discipulos: quia officium villicationis, & periculum reddendæ rationis maximè pertinet ad Prælatos. Est enim villicus propriè gubernator & custos villæ: sed hic accipitur pro æconomo, id est, curatore & dispensatore: qui sc licet universam substantiam domûs dispensat. Oeconomus enim tam pecuniæ, quàm frugum & omnium quæ Dominus possidet dispensatorē designat. Hic timens amoveri ab officio, & egere, clamfecit misericrrdiam cum debitoribus Domini sui: ut cùm amoveretur, reciperent eum in domos suas, memores sui beneficii. Et ideo dicit, quòd *homo quidam erat dives qui habebat villicum*, & infra in fine applicat parabolam ad propositum, dicens: *& ego vobis dico, &c.* Similiter enim, *homo quidam*, id est, ipse DEUS pro nobis Homo natus dives: quia gloria & divitiæ in domo ejus, *habet villicum*, id est dispensatorem, cui tradidit bona ad dispensandum. Hujus ergo Domini, id est Christi triplex est villicus, scilicet in spiritualibus Prælatus: in temporalibus, Princeps terrenus: in utrisque, quilibet Christianus. Quilibet enim homo est villicus DEI, cui triplex villa cōmissa est gubernanda, qui fructus cujuslibet villæ prudenter debet dispensare. Prima villa, est mundus iste, cujus fructus sunt bona temporalia: quæ quilibet custodire debet, ne mali rapiant, & ut sibi commissa servis Domini sui distribuat. Secunda villa, est corpus proprium, quod est custodiendum: ne quando ingrediatur mors ad animā per portas sensuum: bona etiā ipsius corporis ut sanitas & fortitudo, &c. ad DEI servitium & honorem sunt dispensanda. Tertia villa, est anima quæ à pravis cogitationibus est custodienda, cujus omnes virtutes debent distribui ad cognitionem & honorē & amorem DEI. *Et hic*, scilicet triplex prædictus villicus diffamatus est apud illum, scilicet Deum: quia nihil latet Eum, *quasi dissipasset bona ipsius*, malè eis utendo, scilicet res temporales in illicitis & superfluis expendendo, corpus suum voluptatibus dando: animam immundis cogitationibûs implendo. Et bene dicit, Ipsius: quia bona nostra, DEI sunt authoritate: sed nostra sunt utilitate. Fit autem hic diffamatio vel accusatio remorsu conscientiarum, vel evidentiâ operum, vel per Angelos qui nobis ministrant, & omnia opera nostra DEO renuntiant. *Et vocavit illum*, scilicet inspirationibûs interioribûs, prædicationibûs exterioribûs, evidentibûs beneficiis, multiplicibûs flagellis: & incutiendo timorem æternæ damnationis, *& ait illi*, eum ante mortem corripiendo & monendo. *Quid hoc audio de te?* bonorum dispensatore. *Redde rationem villicationis tuæ*: & dum vivis cogita qualiter debes operari. Oportet enim reddere rationem, aut in vita, aut post mortem. Iam enim ultra, scilicet à tempore mortis tuæ non poteris villicare, nec quidquā boni agere. Tunc enim non poterit quis Deo satisfacere de rebus per eleemosynas; nec de corpore per jejunia, nec de anima per orationes. Tria

Lucæ 16. *Villicus quis dicitur.* *Villa triplex nobis cōmissa.*

verba dicit hìc Chriſtus peccatori, magnæ anguſtiæ & anxietatis: quæ ſi cōtinuè inſonarent auribus noſtris, nullô modô peccaremus. Primum eſt rigidæ reprehenſionis: cùm dicitur: *Quid hoc audio de te?* ſic ditato gratiarum muneribûs, ſic prævento benedictionibûs diſſipatore rerum mearum tibi cōmiſſarum. *Quid hoc audio*, clamorem de terra reſonantem tam horribilia ſcelera, tam antiqua vitia, qui tanta bona diſſipaſti: quia temporalia malè expendiſti, corpus inquinaſti, & animam peccatis inveteraſti. Secundum verbum eſt anxii timoris, cùm ſubditur: *Redde rationem villicationis tuæ.* O verbum ſtrictum! O verbum anxium! O verbum durum, diſcuſſionis diſtrictæ tunc faciendæ, quando exigetur à nobis ratio de occultis cordium cogitationibus, de otioſis ſermonibus, de noſtris operibus: tunc aperti erunt libri cœleſtes, tunc apertus erit liber conſcientiæ, in quo leget memoria quidquid homo cogitavit, dixit, & fecit: tunc examinabuntur omnia, & tunc diſcutietur de tota vita noſtra. Tertium verbū eſt amari doloris, cùm additur: *Iam non poteris villicare.* In futura enim vita tollitur omnis villicatio hominum: ita ut ulteriùs nec bene, nec malè poſſint operari. Magnus igitur eſt dolor animæ, quando proximante hora mortis, audit ſibi dici, quòd ulteriùs non poſſit villicare. Puto quòd totum mundum daret, ut ſibi concederetur ſpatium unius horæ quô pæniteret, & aliquid boni ageret: ſed nō datur, quia tempus illud eſt reddendæ rationis, nō exercendæ villicationis. Audiamus ergo hæc verba tria ſeveri Judicis, & ante judicium placemus Eum, ut non pereamus.

Timens autem villicus de vocatione in morte vel in judicio, & reddenda ratione *ait intra ſe*, in ſua cogitatione. Intra ſe loquitur, qui nullū amicum invenit, cum quo conſiliari poſſit. *Quid faciam, quia Dominus aufert à me villicationem?* id eſt, omnium villarum prædictarum cuſtodiam, ſcilicet tam rerum, quàm corporis & animæ, & hoc erit in morte. Sæpe enim contingit, quòd tales timore mortis ducuntur ad pœnitentiam, & ad cogitandum de vita futura. Sic ſemper cogitare debet peccator ſecundùm Job: Quid faciam cùm ſurrexerit Deus ad judicium, & cùm quæſierit, quid reſpondebo illi? Non ait, quid dicam: ſed, quid faciam, quia apud diſtrictū Judicem non excuſant verba ſvaſoria, ſed facta meritoria. *Fodere*, per pœnitentiam *non valeo*, id eſt proprio labore & pænitentiâ non poſſum de peccatis ſatisfacere, & ad vitam beatam venire. *Mendicare* per orationem, *erubeſco*, quia verecundum debet eſſe hujus mundi divitibus petere ſuffragia ſpiritualia, & non rependere in temporalibus. In alia vita anima non poteſt operari opera quibûs adjuvetur ad gloriam. Unde Chryſoſt. Vita præſens habet exercitium mandatorum, futura verò ſolatium. Si nihil operatus es hìc, fruſtra in futuro ſperas. Item nec bona ipſa poteſt ab aliis mendicando impetrare: quia non dabitur ei. Hujus ſignum ſunt virgines fatuæ, quæ petentes oleum, à prudentibus ſunt expulſæ: ſed nec dives epulo mendicans guttam aquæ meruit recipere. *Scio quid faciam*, quia ſcilicet antequam tollat per ſententiam mortis à villicatione, debita relaxabo debitoribus Domini mei, & diſtribuam eis de facultatibus ipſius, *ut cùm amotus fuero à villicatione*, ſcilicet in morte: *recipiant me in domos ſuas*: id eſt, per eorum merita & ſuffragia recipiar in vita beata, ne cogar fodere, aut mendicare fruſtra. Et in domos pluraliter, propter diverſitatem præmiorum, quia ibi manſiones multæ ſunt. In has domos nullus poteſt ingredi, niſi per oſtium miſericordiæ, vel ſpiritualis, vel corporalis. In cujus ſignum Salomon in ingreſſu ſancta ſanctorum, fecit duo oſtiola de lignis olivarum, per oleum enim miſericordia deſignatur. Nota quòd manſiones cæleſtes ſunt pauperū, quia illis datæ ſunt: pauperum enim ſpiritu eſt regnum cœlorum. Unde ſi divites illud habere volunt, oportet ut à pauperibus emant. Divites enim habent domos in terra, pauperes in cœlo: libenter ergo divites recipiant pauperes in domos ſuas in terra, ut à pauperibus recipiantur in cœlo. Unde Augu. Præbe terram, & accipe cœlum. Ubi conſiderandum eſt, quòd ut ſupra dictum eſt, tres villæ commiſſæ ſunt homini, ſcilicet mundus, corpus, & anima, quorum fructus debet diſpenſare ad honorem Dei. Corpus namq; ſuum debet diſtribuere jejuniis, vigiliis, & cæteris laboribus pro Deo aſſum-

Joan: 14.

Manſiones cœleſtes pauperum ſunt

Matt: 5.

assumptis, & tunc sanitas, fortitudo, pulchritudo, quæ sunt bona corporis, optimè erunt dispensata. Si verò corporis labores sustinere non possit, dicens cùm villico, *fodere non valeo*: saltem bona animæ, quæ sunt amor, cognitio, & memoria, ita distribuat orando, meditando de lege Domini, & cunctos etiam inimicos amando, ut orationibus sibi recompensetur, quòd laboribus efficere non potuit. Et si rursus orare erubescit, ut pote quia nescit: dicens quemadmodum & hic villicus dicebat: *mendicare erubesco*: qui enim orat, mendicat, quia suffragium petit: tunc certè non restat, nisi ut provideat sibi taliter de bonis terræ villæ Domini, scilicet de bonis temporalibus eleemosynas largiendo, quia talis dispensatio omnē defectum excusset corporis & animæ. Jejunium enim, quod distribuit bona corporis, & oratio, quæ distribuit bona animæ, atquè eleemosyna, quæ distribuit bona mundi, sunt opera quibûs habetur vita æterna. *Convocatîs itaque singulîs*, seorsim his ab illis, *debitoribûs Domini sui*: quia Religiosi & pauperes quantumcunq; justi, sunt debitores Dei: fecit circa eos misericordiam de bonis temporalibus sibi traditis ad dispensandum, dans ipsis oleum & triticum, oleum quippe compassionis, & triticum subventionis. Ad hoc ergo tendit ista parabola, ut sicut dedit de bonis Domini oleum & triticum, sic & nos demus pauperibus de bonis à Deo nobis traditis, oleum compassionis interioris, & triticum subventionis exterioris, quia bonorum nobis datorum non Domini, sed tantùm dispensatores sumus. In hoc autem quòd plus dedit de oleo, quàm de tritico, significatur quòd plus debemus compati affectu, quàm possumus subvenire effectu. *Et laudavit Dominus villici*, non Dominus omnium, *villicum iniquitatis*, id est, villicum iniquum, non quòd adversùs eum fraudulenter, sed pro se prudenter, secundùm prudentiam hujus sæculi, non tamen bene vel meritoriè egisset, non enim laudavit eum de fraude quàm fecit, sed de prudentia & ingenio, quò sibi in futurum prospexit, est namq; prudentia, quædam sibi in posterum providentia. Sic divites hujus mundi non sunt laudabiles de deceptione in illicitis actibus, sed de hoc quòd prudenter se convertunt ad distribuendum bona, in piis operibus, ut per hoc provideant sibi in futurum, quia secundùm Ambros. Sola misericordia est comes defunctorum. Cui etiam prudentissimè non solùm Dominus villici, sed etiam Dominus omnium applaudere videtur, subjungens ad quid hanc similitudinem dederit: *Quia*, inquit, *filii hujus sæculi*, & tenebrarum, id est homines temporalibus intenti, & amatores mundi, *prudentiores sunt filiîs lucis in generatione sua carnali*: id est in sæcularibus ad quæ videntur geniti, id est magis astuti & fervidi sunt in carnalibus & temporalibus negotiis agendis, quàm filii lucis & vitæ æternæ, id est, homines spiritualibus deputati, & amatores cœlestium sint in spiritualibus negotiis exercendis. Prudentiores sunt illi in malo, quàm isti in bono. Vix enim inveniuntur aliquì, qui tantam prudentiam & curam habent in acquirendis bonis æternis & permanentibus, quantam calliditatem & solicitudinem isti habent in acquirendis bonis temporalibus & fugitivis. Pro his nempe die noctuq; vigilant, angustiantur, laborant, & modîs omnibûs tales divitias coacervare non cessant. Sicut bubo & catus clariùs vident de nocte, quàm homo, non ad legendum literas, sed ad capiendum mures: sic filii sæculi acutiùs vident, quàm filii lucis, non ad sciendum legem Dei, sed ad acquirendum bona mūdi. Audiant hæc filii lucis, & à filiis tenebrarum, scilicet hujus sæculi, vinci erubescant. Ideo enim hæc scripta sunt, ut audiendo prudentiores fiant, non autem ut iniquitatis villicum imitando, fraudem vel injustitiam in aliquo agant. Ubi Beda: Audiant sapientes hujus sæculi, ut stultam sapientiam deserere, & sapientem Dei stultitiam discere queant: quanti eorum sapientiam Divina æquitas æstimaverit: quos non verè prudentes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat. Juxta hoc quòd alibi dicitur, *væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Nec non & amatores vitæ æternæ filios lucis appellando: non aliud eos qui sapientes sunt ut mala faciant bene autem facere nesciorunt, quàm filios esse tenebrarum arguit: filii autem lucis, & filii hujus sæculi vocantur, quomodo filii regni & filii perditionis: cujus enim quisque agit opera, ejus cognomina-

Laudatio Villici.

Prudentia

Prudentes sæculi.

Beda in cap. 16. Lucæ.

Esaiæ 5.

Hieroñ. ad Hedibium. minatur & filius. Hæc Beda. Sed heu nos (ut agit Hieronymus) ferventissimi sumus in terrenis, frigidissimi in cælestibus: & summam in rebus parvis exhibemus alacritatem, ad majora tepescimus: celerem habituræ finem res sine fine quæruntur, cœlestes divitias immortales honores, pigrâ quâdam dissimulatione negligimus. Hæc Hieronymus. Ubi notandum, quòd quædam est sapientia nociva: & ista est carnalis, quàm habent avari, in acquirendo divitias: superbi, in acquirendo honores: luxuriosi, in acquirendo delicias. Unde Jacobus: Non est ista sapientia desursum descendens: sed terrena, quò ad avaros: animalis quò ad luxuriosos: diabolica, quò ad superbos. Quantùm autem ad istam sapientiam, verum est quòd filii hujus sæculi sunt prudentiores filiis lucis: quia filii lucis eam aspernantur & fugiunt. Secunda sapientia est superflua, quæ est de impertinentibus ad salutem. Ista sapientia est mundana & sæcularis, sive sit Philosophica & Phisica: sive scientia legum & Decretalium, quæ pro tanto dicuntur superfluæ: quia sine illis potest salus esse. Quantùm etiam ad istam sapientiam, filii sæculi sunt sæpe prudentiores, quàm filii lucis: quia viri spirituales parum curant de talibus scientiis. Tertia sapientia est necessaria, quæ est de expedientibus ad salutem: & ista est sapientia divina, quæ consistit in vera Dei & boni cognitione. Quantùm autem ad istam sapientiam, filii lucis sunt prudentiores, quàm filii hujus sæculi: imò in rebus Divinis filii sæculi videntur esse stu ti, filii autem lucis sunt valde sapientes & providi. Qui autem sunt filii sæculi, non apparet manifestè: sed tamen potest de hoc al qua conjectura haberi. Una est, quia communiter filius habet inclinationem ad artificium Patris: & ideo quando persona tota est mundana, & ad negotia mundi inclinata, signum est quòd pertinet ad filios sæculi. Secunda conjectura est, quia filius assumit arma Patris: sic persona quæ in seipsa assumit arma mundi, quæ sunt superbia, avaritia, gula, luxuria, hæc videtur pertinere ad generationem mundi. Filii autem lucis similiter cognoscuntur duplici conjecturâ. Prima est, quando persona cùm omni devotione sustinet visitationem DEI, quâ visitatur per flagella: vel aliò quòcunque modò: & quando non permittit aliquid in corde suo quod est contrarium DEO: signum est quòd est filius DEI. Secunda conjectura est, quia communiter pulli avium comedunt libenter cibum, quò consveverunt uti parentes eorum, & in ipso potissimè delectantur: sic quando homo libenter degustat cælestia, quæ fuerunt cibus Christi, & ei sapiunt talia, ac continuè conatur qualiter impleat voluntatem Divinam, iste est propriè filius DEI. Deinde quasi à minore, infert concludendo propositum. *Et ego vobis dico. Facite vobis,* id est ad vestram utilitatem, *amicos de mammona iniquitatis,* scilicet de temporalibus divitiis: sed non eò modò quò fecit villicus iniquitatis, non defraudando aliena, sed largiendo vestra, *ut cùm defeceritis,* meritis propriis & præsenti vitâ, *recipiant vos in æterna tabernacula*: id est, per sua merita & suffragia impetrent apud DEUM, vos finaliter recipi in vita beata. Ad hæc tabernacula Propheta suspirans ait: Quam dilecta tabernacula tua: quasi diceret Dominus, si sibi in futurum etiam cùm dolo & fraudulenter providens laudatur: multòmagis laudandi eritis si sine dolo & legitimè vobis provideritis. Ubi Gregorius. Si non eorum, scilicet pauperum, amicitiis æterna tabernacula acquirimus: dantes pensare debemus, quia Patronis potiùs offerimus munera, quàm egenis bona largimur. Mammona mammonæ lingvâ Syrâ, divitiæ dicuntur: & mammon mammonis Satanas, qui opibus seducit, appellatur. Et est advertendum, quòd non dicuntur hìc divitiæ iniquitatis: quia iniquè & de malo acquisitæ de illis nempe non præcepit Dominus fieri eleemosynam, cùm nunquam bonus usus justificet malè acquisita: & ideo talia sunt restituenda, non in eleemosynis danda. Potest tamen de divitiis iniquo affectu, vel actu malè acquisitis fieri eleemosyna, ut de acquisitis per meretricium, vel lenocinium, vel diebus festivis laborando, vel hujusmodi. Si verò divitiæ non de malo sunt acquisitæ, nihilominus dicuntur mammona iniquitatis pluribus, de causis.

Sapientia nociva. *Jacob: 3.* *Sapientia superflua* *Sapientia necessaria* *Filii sæculi per conjecturas.* *Mamona iniquitatis* *Psal. 83.* *Greg. l. 21. moral. c. 14.* *Mamona.* *Eleemsyna de quibus fiat.* *Divitiæ iniquæ.*

Primò, quia non sunt veræ divitiæ, nec servant quod promittunt, sed falsæ, quia fallunt & decipiũt. Promittunt, n. securitatẽ, & dant timorẽ, satietatẽ, & dãt esuriẽ: stabilitatẽ, & dant subitam dejectionẽ. 2dò, quia iniqui in eis confidunt, ac fidem & spem in eis constituunt. Tertiò, quia iniqvus mammon præest eis qui tentat homines cupiditate, ut serviant avaritiæ: quod est idolorum servitus, & sæpe faciunt homines iniquos: ut semper desiderent ampliùs. Quartò, quia sunt multarum iniquitatum materia: propter divitias, nẽpe multa committuntur iniqua, & expenduntur in multis illicitis & superfluis. Quintò, quia ut plurimum acquiruntur iniquè: in pluribus n. Prædecessoribus necesse est aliquem reperiri, qui injustè usurpaverit aliena: unde vulgatâ communi dicitur sententiâ. Omnis dives aut iniqvus est, aut hæres iniqui. Sextò, dicuntur mammona iniqvitatis, id est: inæqualitatis quia inæqualiter possidentur, nam unus habet ad superabundantiam, alius ad sufficientiam. alius ad necessitatem extremam, alius ad totalem penuriam. Septimò, quia iniquè retinentur: quod n. ultra necessaria vitæ retinentur: nec proximi necessitatibus erogatur pecunia est iniquitatis, id est; contra æquitatem: in ea enim non servamus æquitatem quam proximo debemus, quem sicut nos diligere jubemur. Pauperes ergo recipient nos in suas domos Cœlestes, si nos eos receperimus in nostras domos terrestres. Unde Augustinus. omnia bona sua dedit DEUS duobus hominibus: divitibus terrena, pauperibus Cœlestia. Sed DEUS volens utrumq; salvare, constituit ut hìc divites in sua hæreditate recipiant pauperes, & pauperes in sua hæreditate eos collocent, & uterq; per alium collocetur. Et si non omnes pauperes possunt nos recipere in domos Cælestes, tamen quia largimur his, recipiemur ab Angelis & Sanctis: quia largiendo pauperibus Angelorum nobis cæterorumq; Sanctorum gratiam comparamus: & quamvis bonum sit eligere pauperes bonos, & aliis præferre indatione eleemosynæ, tamen qui dat indigenti peccatori, non quia peccator: sed quia homo est: non peccatorem nutrit, sed justum: quia culpam non diligit, sed naturam. Qui autem eleemosynam accepturus est, attendat bene si indigeat: alioquin non accipiat ne rapinam committat. Unde Hieronymus. Monache si eges & accipis, das potiùs, quam accipis. Si autem non eges, & accipis: rapis. Portò non indiget Monachus, si habeat quod naturæ sufficit. Et hanc sufficientiam Apostolus certa diffinitione describit: habentes, inquit, alimenta & quibûs tegamur hîs contenti simus. Unde in collatione Abbatis Abrahæ. Noveris autem te ex hoc non levî affici detrimentô: quia cùm sis sani corporis, ac robusti: stipe sustentaris aliena, quæ justè solis est debilibus attributa. Misericordiæ ergo operibus insistamus: quia multa bona & in vita, & in morte, nobis inde comparamus. Unde Hieronymus. Non memini me legisse malè mortuum qui libenter exercuit opera pietatis: habet enim multos Intercessores, & impossibile est multorum preces exaudiri. Unde & Leo Papa: Quidquid in cibos pauperum, in curationes debilium, in pretia captivorum, & in quælibet opera pietatis impenditur: non minuitur sed augetur. Nec unquam apud DEUM perire poterit, quod fidelis benignitas erogaverit: dum quod cuiq; tribuit, id sibi ad præmium recondit. *Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur DEUS.* Nec delictorum memoria erit, ubi testimonium pietatis affuerit.

Bonorum divisio.

Augustinus librô 50. hom. 14.

Hieronymus in Psal. 145.

1. Timot. 6.

Cassianus collat. 24. cap. 12.

Opera misericordiæ.

Hieron. ad Nepotianũ.

Leo sermone de eleemosyn.

Matth. 5.

Hæc Leo Papa. Religiosus verò & qui non habet unde possit eleemosynam dare materialem, nihilominus ex corde potest facere eleemosynam DEO valde gratam: videlicet ad hoc voluntatem habendo, seu etiam illatas sibi injurias proximo indulgendo, vel adversitati alienæ ex corde compatiendo. Igitur o! Monache, o! Clerice, o! Laice, dum vivis cogita qualiter debeas operari: ut scias & habeas quid in judicio possis respondere, ubi audies, redde rationem villicationis tuæ. Villici enim sumus, non Domini, rerum temporalium & spiritualium & nobis ad necessarios usus proximorum cōmissarum. Et si eas proximis non distribuimus, alia retinemus. Unde Chrysostomus: Opinio quædam erronea ac generata mortalibus auget crimina, minuit bona. Ea verò est opinari, quòd ea quæcunq; possidemus in usu vitæ, possidemus ut Domini. Et ideo etiam opportunè ea apprehendimus, tanquam bona præcipua. Sed contrarium est. Non enim nos ut Domini in vita præsenti collocati sumus in propria domo, sed tanquam hospites & advenæ: quò nolumus ducimur, & quò non putamus: & qui nunc locuples est, in brevi fit mendicus. Ergo quicunq; sis, noveris te esse dispensatorem alienorum: & transitorii usûs & brevis tibi jura concessa sunt. Abjecto ergo ab anima Domini fastu, sumas humilitatem, & modestiam villici. Hæc Chrysostomus. Attende & aliud quod tibi dicetur: jam enim non poteris villicare & operari. Unde Chrysostomus: Quotidie talia per effectus nobis exclamat DEUS, ostendens nobis ferventem in meridie sospitatem, priùsquam advesperascat exanimem, & alium inter prandia exspirantem, & diversimodè ab hac villicatione discedimus. Sed fidelis dispensator, qui de propria dispensatione confidit: desiderat cum Paulo dissolvi & esse cum Christo. Is autem cujus sunt vota terrena, auxiatur in exitu. Hæc Chrysosto. Cogita etiam quòd tunc fodere non valebis, & mendicare erit confusionis. Unde Beda: Ablata quippe villicatione fodere non valemus: quia finitâ hâc vitâ, in qua tantùm licèt operari, nequaquam ultra bonæ conversationis fructum ligone devotæ compunctionis licèt inquirere. Mendicare confusionis est, illô scilicet pessimò genere mendicandi, quô virgines illæ fatuæ mendicasse feruntur, & de quo Salomon ait: *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei.* Hæc Beda. Ut autem idem dicit Beda, si hi qui præbent eleemosynam de iniquo mammona faciunt sibi amicos, à quibus in æterna tabernacula recipiantur: quantò magis hi qui spirituales largiuntur epulas, qui dant conservis cibaria in tēpore suo: certissimè debent spe summæ retributionis erigi.

Domini non sumus hic.

Philippē 1.

Beda in cap. 16. Lucæ.

Prover. 20.

Prover. 31.

Postquam ergo Dominus præmisit de dispensatione pecuniæ corporalis subdit de dispensatione pecuniæ spiritualis, dicens: *qui fidelis est in minimo*, & in dispensatione minorum, scilicet temporalium: *& in majori*, id est; in dispensatione majorum, scilicet spiritualium. *Fidelis est. Et qui in modico*, scilicet in carnalibus, *iniquus est*, ut non bene pro necessitate proximorum expendat: *& in majori*, sc. in spiritualibus *iniquus est*, ut non pro utilitate communi dividat: quasi diceret, qui bona temporalia quæ sunt minima bene dispensavit in eleemosynis, & in aliis piis usibus, dignus est ut sibi committatur dispensatio spiritualium quæ sunt majora: quia fidelitas dispensationis primæ, est argumentum fidelitatis secundæ. Et qui modica, scilicet bona temporalia non bene dispensavit: sed in illicitis con-

sumpsit

sumpsit, vel malè retinuit: indignus est ut sibi committatur dispensatio majorum. scilicet spiritualium, quia infidelitas prima, est argumentum secundæ. Hîc habes argumentum, quòd avarus non est bonus Prædicator, vel Prælatus. Unde subdit: Si ergo in iniquo mammona, scilicet in bonis temporalibus & divitiis, fideles non fuistis dispensando, quæ sunt magis bona secundùm apparentiam, quàm secundùm veritatem: quod verum est, scilicet bona spiritualia, quæ sunt vera bona, quis credet vobis? id est; tradet vobis ad dispensandum? quasi dicat, nullus sapiens. Unde habes exemplum de quodam Episcopo, qui quatuor caseos tradidit ad custodiendum nepoti suo: & quia malè custodivit, ideo curam animarum tradere sibi noluit. *Et si in alieno fideles non fuistis*, scilicet in temporalibus, quœ sunt aliena à nobis, quia sunt extra nos: *quod verum est*, scilicet bona spiritualia, quæ sunt habentibus intrinseca: *quis dabit vobis ad dispensandum?* quasi dicat nullus sapiens hoc faceret. Qui enim fidelis non est in dispensatione bonorum fortunæ, & divitiarum corporalium, quæ respectu spiritualium falsæ divitiæ sunt, & à nobis alienæ, quia extra naturam nostram sita: nihil enim intulimus in hunc mundum, & nihil hic auferimus: possuntq; nobis auferri etiam nolentibus: dispensationem bonorum gratiæ & divitiarum spiritualium, quæ veræ divitiæ sunt, & nostra quia propriè homini deputata (ad ea enim habenda nati sumus, nec possunt nobis auferri nolentibus) nullus ei credere vel dare debet: quia in eis etiam infidelis esset. Unde Ambros. Alienæ à nobis divitiæ sunt: quia præter naturam sunt. Neq; nobiscum nascuntur, neq; nobiscum transeunt. Neque nempe nostra sunt quæ non possumus auferre nobiscum. Sola virtus est comes defunctorum, sola nos sequitur misericordia. Et ut dicit Augustinus. Potest homo invitus amittere bona temporalia: nunquam autem nisi volens, perdit æterna: secundùm Bedam: In minimo est fidelis, qui habet viscera pietatis, & opera misericordiæ: dando eleemosynas, & diligendo proximos: in majori est fidelis, qui omnino adhæret Creatori, & unus spiritus cum eo desiderat fieri. Sed qui fratrem non diligit quem videt, nec egeni miseretur, quomodo diliget Dominum quem non videt: & quomodo seipsum DEO tribuet? Valde ergo considerandum est, in electione Prælatorum & Prœpositorum quales in modico fuerunt: & quid pietatis & misericordiæ habuerint: quoniam qui in modico fideles non sunt, in magnis quoq; fideles non erunt. Unde præcepit Apostolus Timothæo & Tito: ut in eligẽdo Episcopo semper præconsiderent si fidelis fuerit, & non avarus in dispensatione rei familiaris: sæpe nempe avarus in erogatione pecuniæ corporalis, avarus est in erogatione talenti spiritualis: ut nil verè faciam, nisi prò pecunia, vel pro personis, & juxta acceptionẽ personarum. Comitatur nẽpe eam sæpe avaritia & cupiditas usq; ad spiritualia. Et ideo tales si promoventur in Ecclesia, non ex DEI ordinatione, sed magis ex permissione quadam Divina. Demus igitur aliena, ut suscipiamus nostra: præbeamus parva, ut recipiamus magna: seminemus in benedictione, ut metamus benedictionem: sed qui parcè seminat, parcè & metet. Si bene dispensamus bona minora, scilicet fortunæ & naturæ: merebimur promoveri ad bona majora. scilicet gratiæ & gloriæ.

Avaria testatio.

1. Timo. 9.

Ambrosius in cap. 6. Lucæ.

Divitiæ aliena à nobis.

Beda in cap. 16. Lucæ.

1. Timo. 3. & ad Titum 1.

2. Cor. 9.

DE DIVITE EPULONE ET LAZARO
Mendico ad januam jacente.
CAPUT XVI.

Lucæ 16.

PHarisæi autem, qui erant avari, audientes Dominum JESUM de contemptu mundi & contra avaritiam disputantem: ac homines ab appetitu divitiarum retrahentem, & ad faciendum eleemosynas inducentem: *deridebant eum,* quasi irrationabiliter loqueretur, & contraria legi Prophetisq; præciperet, ubi multi ditissimi DEO placuisse leguntur, & observatoribus legis bona temporalia promittuntur non attendentes quia in lege carnalibus minora, propter Regnum æternum: & in Evangelio spiritualibus majora, propter Regnum Cœlorum jure præcipiuntur: & ideo inter legem & Evangelium, sicut promissionum, ita & præceptorum debere esse distantiam. Ibi namquè dictum est, *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis:* hìc verò *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum Cælorum.* Item lex non promittebat temporalia, tanquã principale præmium: & ideo ubicunq; in sacra scriptura pro actibus virtutum promittuntur bona temporalia, sub illis intelliguntur bona spiritualia, & æterna, tanquam principaliter promissa. Nec temporalia sic promittuntur ad malum usum, sicut Pharisæi ista ad defensionem suæ avaritiæ malè inducebant: sed ad bonum: quia illi qui bene utuntur divitiîs, non serviunt eis, nec dæmoni per eas tentanti: sed magis è converso divitiæ serviunt ipsis, quia sunt eis juvamenta virtutis, & tales fuerunt Abraham, & alii divites qui DEO servierunt, & placuerunt in eis. Unde occurrit eis Dominus confutans, & redarguens eos de vana gloria, & de avaritia dicens: *Vos estis qui justificatis vos coram hominibus,* avaritiam vestram prædictô modô falsè colorando, & opera vestra, ut ab hominibus videamini faciendo: *DEUS autem,* cui omnia nuda & aperta sunt: *novit corda vestra,* & iniquitatem ibi latentem, *quia quod hominibus,* & in reputatione hominum, qui vident in facie *altum est,* id est apparens justitia, & non existens in re, *abominatio est apud DEUM,* & in reputatione DEI qui videt in corde: quia simulata sanctitas, duplex est iniquitas: est enim & simulatio, & iniquitas. Audiant hoc hypocritæ & ambitiosi, quia quantò magis apparent, & se exaltant apud homines, tantò magis abominabiles sunt apud DEUM. Igitur quia DEUS videt corda, & per consequens etiam facta, quantumcunq; secreta: studendum est cuilibet etiam cùm solus fuerit, ut & cogitando & operando mala declinet, & bona faciat. Si enim DEUM præsentem, & omnia videntem, & vindicantem semper cogitaremus: aut vix aut nunquam peccaremus. Unde Boet. Aversamini vitia, colite virtutes, ad rectas spes animum sublevate: humiles preces in Ecclesia porrigite: magna vobis est necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis Judicis cuncta cernentis. Quia ergo Pharisæi coram hominibus se justificabant & justos se esse ostendebant: peccatores quasi infirmos contemnendo, & eleemosynarum remedia negligendo, quàm justè hæc avaritia & avara altitudo damnanda sit, in sequenti Dominus docet exemplo; quòd maximè inducitur ad provocandum homines ad opera misericordiæ ex divite propter defectum pietatis & misericordiæ damnato: & non dicitur hic quòd sit parabola vel similitudo, quia est rei gestæ narratio. Unde secundùm quosdam Dives iste Nabal erat, quem David occidere volebat, quia

Matth. 5. — *Legis promissio.* — *Simulata sanctitas.* — *Divitis Epulonis nomen.*

quia victualia sibi & suis negaverat. Dicit ergo: homo quidam. Ubi notandum quòd homo potiùs sonat hìc in vitium, quàm in naturam: ut dicatur homo ab humo, id est; humo adhærens per amorem terrenorum? Secundùm Gregorium. Non exprimitur nomen ejus, quia non erat à DEO per approbationem cognitus: secundum quod dicit Salvator reprobatis: *Nunquam novi vos.* Unde quasi ignotus apud DEUM, nomine non designatur, neq; nominatur à DEO: quia nomen quæsierat à mundo. *Homo ergo quidam erat dives*, non tam à possessione divitiarum, quàm ab amore earum. Ecce superfluitas in sensu & concupiscentia oculorum. *Et induebatur purpurâ*, rubeâ desuper propter inanem gloriam, *& byssô*, albâ desubtus ad carnem propter mollitiem: ecce excessus, in vestitu & superbia vitæ: *& epulabatur quotidie splendidè*, serviendo gulæ magis quàm naturæ: ecce excessus in victu & concupiscentia carnis, secundùm quod vestimenta, ita & epulæ. Ad mollitiem & luxuriam cultu Regiô dissolvebat carnem exteriùs: ac cibis & potibûs refovebat interiùs: *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus.* Diviti adjungitur pauper, quia alter alteri confert, sed differenter: quia dives confert temporaliter pauperi, & pauper, spiritualiter diviti. Unde Chrysosto. Dum dives sustentat pauperes, sustentatur à paupere. Exprimitur autem hìc nomen pauperis, quia à DEO per approbationem erat cognitus, sicut & Moysi dicit. Novi te ex nomine: unde & pauperibus humilibus dicitur. Gaudete & exultate, quia vestra nomina scripta sunt in Cœlis. Lazarus pauper & humilis nominatur: dives verò nec nomine dignus habetur. Nomina bonorum scripta sunt in libro DEI: & nomina malorum in libro diaboli. In quo pensandum est, quantum interest inter publicam legem mundi, & benignam legem DEI. Nam divites sunt mundo celebres per nomina sua: sed pauperes latent, nec nomen in mundo habent: Mos est dicendi. Quando de urbe profecti sumus, obviavit nobis talis comes, vel Dominus. Econtra de paupere dicitur. Nobiscum unus pauper agebat iter. Sed in Evangelio est mos contrarius: quia pauperis nomen exprimitur, divitis verò nomen tacetur: superbos divites per judicium reprobationis DEUS nescit, humiles pauperes per judicium approbationis noscit. Cominus aspicit hos, & eminùs arcet illos. Divitibus sũt nomina in culmine mundi, sed pauperibus sũt nomina in aula DEI. *Qui jacebat ad januam ejus ulceribûs plenus*, ut ex vicinitate magis appareret duritia divitis exeundo & revertendo eum videntis: & patientia pauperis ex visione divitis. Ubi Chrysostomus. Infelicissimè hominum mortem corporis tui vides jacere ante januam, & non misereris. Si DEI præcepta non consideras: saltem miserere conditionis tuæ: & time ne & ipse talis efficiaris. *Cupiens saturari de micis*, non dicit de pretiosis, *quæ cadebant de mensa divitis*; quodãmodo dicẽs ad divitẽ. Sufficiũt mihi micæ mensæ tuæ: quas abiiciendo proiicis inde. Præbe de superfluo eleemosynam: fac de non damno lucrum, in quo nimia duritia apparet eò quòd perire permittebat unde pauper sublevari poterat. *Et nemo illi dabat*, quia tali Domino talis familia: & ideo conformabantur ei in mentis duritia. Cùm ergo ante januam jacere ex visione pauperis diviti non miserenti, cumulus damnationis infertur: & rursus ex visione divitis tentatus quotidie pauper probatur. Quem ad majorem ipsius probationem paupertas simul & ægritudo, & visa divitis copia, & nulla

Gregorius hom. 40. in Evang.
Matth. 7.
Lazarus pauper.
Chrysostom homili. de divite.
Pauperes latent.
Pauperis prælatio.
Chrysostom. hom. in Evangelium de divite.
Chrysostom. ibidim.

ſibi adhibita conſolatio afficiunt. Ubi Chryſoſt. Ægrotatio habet aliquod ſolatium, ſi opes habet. Si autem ad infirmitatis magnitudinem accedat & paupertas, duplex eſt infirmitas. Quanta ergo in iſto pœna eſt, in quo inter tanta vulnera non meminit dolores plagarum, ſed famis? *Sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.* Unde talis pietas in lingendo ulcera pauperis, arguit duritiam divitis: quia magis curiales erant canes pauperi, quàm eorum Dominus. Et nec à ſe canes removere poterat, nec viſitator erat qui removeret. Qui etiam ſi mordendo punxiſſent, non eſſet qui illos amoviſſet. *Factum eſt, autem ut moreretur mendicus*, in patientia, quæ opus perfectum habet probatus, *& portaretur*, ſecundùm animam, *ab Angelis in ſinum Abrahæ.* de mendico dives factus, id eſt; ad requiem, & lymbum Sanctorum Patrum: ubi deſcendebant animæ juſtorum morientium, antequam generale impedimentum gloriæ per paſſionem Christi eſſet amotum: qui ſinus (ſecundùm Auguſt.) Ideo Abrahæ dictus eſt, non quod ipſius tantùm ſit, ſed quòd ipſe multarum gentium Pater ſit, quibus ad imitandum poſitus eſt. Ubi Chryſoſto. Non ſuffecerat ad portandum Angelus unus pauperem, ſed propterea plures veniunt ut chorum lætitiæ faciant. Gaudet unusquisq; Angelorum tantum onus tangere: libenter talibûs oneribûs prægravantur, ut ducant homines ad Regnum Cœlorum. *Mortuus eſt autem dives*, quia divitiæ nō poſſunt à morte ſalvare: *& ſepultus eſt in inferno*, ſcil. damnatorum, id eſt in profunditate pœnarum infernalium, de divite mendicus factus. Dives iſte tanquam diaboli parrochianus ad cœmeterium infernale à dæmonibus eſt deductus, & ibì eſt ſepultus. Ibi ſepeliētur parrochiani diaboli ſine thure, & ſine aqua benedicta ad modum aſini. Unde Gerem. de quolibet reprobo dicitur: *ſepulturâ aſini ſepelientur.* Sepultura aſini eſt talis quia excoriatur, & pellis à Domino poſſidetur: carnes à canibus lacerantur, oſſa pluviis & grādinibus derelinqvuntur. Sic quando aliquis moritur iniqvus, parentes poſſident ſubſtantiam terrenam, vermes lacerant carnem ſuam, ſupplicia infernalia lacerant ejus animam, quæ naturam oſſis habebit, quia conſumi nunquam poterit. Et notandum quòd pluribûs modis cognoſcitur aliquis, cujus parrochianus ſit, ſcilicet ſi ab eo baptiſmum ſuſcipiat, ſi ei primitias & decimas reddat, ſi ejus miſſas & horas audiat. Qui ergo aquâ concupiſcentiæ baptizatur, in qua haracter diaboli imprimitur: de quo in Apocalypſi dicitur. Qui initia operum & conſummationem tanquam primitias & decimas diabolo reddit, vel bona temporalia in illicitis conſumit, qui laſcivis cantilenis, & erroneis carminibus, ſeu verbis detractoriis & malis intēdēdo, tāquā horas diaboli audit, diaboli parrochianū, ſe oſtēdit, & in ejus cæmeterio ſepelietur in morte, ſicut etiam dives iſte eſt ſepultus. Sed qui baptizatur aquâ pœnitentiæ, ubi imprimitur charačter Chriſti, ſcilicet Thau, de quo dicitur in Ezechiele. Qui initiū & conſummationem bonorum operum Chriſto reddit qui ejus ſermones & verba libenter audit deportabitur ab Angelis in requiem Chriſti: cujus parrochianum ſe oſtendit. Meritò autem pauper deportabatur ab Angelis, & Angelica ei deportabantur officia: cui tam crudeliter denegata ſunt humanitatis obſequia, & meritò dives ſepultus eſt in inferno, ut ſuſtineat cruciatum nolendo, qui in præſenti vita crucem portare noluit pœnitendo. *Elevans autem oculos ſuos*, ſpirituales, non corporales, quia ibi erat anima ejus, *non corpus cùm eſſet in tormentis*

Sinus Abrahæ.

Auguſtinus lib. 4. de origine animæ capit. 15.

Chryſoſtom. ubi ſupra.

Dives.

Gere. 22.

Apocal. 16.

Ezech. 9.

mentis: multiplicibus, quia ejus oculi aperti erant per pœnam qui ante clausi fuerant per culpam, *vidit Abraham à longè*; quia multùm etiam ante apertionem januæ Cœlestis distabat status Electorum à statu reproborum, in tantum quòd impossibilis erat transitus ab uno in alium, *& Lazarum in sinu ejus* ad cumulum suæ pœnæ, quem in prosperitate positus dedignabatur videre. Sinus Abrahæ (de quo hìc dicitur) ante passionem erat in lymbo inferni, sed modò est in Cœlo: sicut enim translatus est Abraham de lymbo: sic & sinus ipsius cũ Eo. Erat nãq; in superiori margine inferni locus aliquãtulũ habẽs lucẽ pro spe futuræ claritatis, sine omni pœna materiali in quo erãt animæ Electorũ, usq; ad descensum Christi ad inferos: sc. ad eũdẽ locũ, qui locus propter sui tranquillitatẽ sinus est dictus: sicut & sinus maris, dicitur locus quietus à ventis & tempestatibus: & dicebatur Abrahæ, quia ipse fuit prima via credendi, & primus publicè prædicavit fidem unius DEI. Hunc locum appellavit Job tenebras, respectu visionis Divinæ vel pro tædio expectandi Salvatorem, dicens: *In tenebris stravi lectulum meum.* Secundùm Bedam: Sinus Abrahæ, est requies beatorum pauperum, quorum est Regnum Cœlorum, quò post hanc vitam recipiuntur. Et secundùm Augustinum: Sepultura inferni, pœnarum profunditas est: quæ superbos & immisericordes, post vitam hanc vorat. Qui in præsenti volunt tenere locum primum: in futuro retrudentur in locum novissimum. Ubi Chrysost. Sicut autem pauperi, dum viveret, graviorem pœnam reddebat jacere ante januam divitis, & aliena bona prospicere: sic diviti mortuo augebat exercitium accubitûs in gehenna, ut prospectus delectationis Lazari, ne solâ tormentorum naturâ, sed & collatione honoris illius intollerabilius sentiret supplicium. Aliorum divitiæ, eorum qui in paupertate sunt: tormenta sunt. *Et ipse clamans præ dolore*, dixit: *Pater Abraham, miserere mei.* Hunc serò & pro nihilo Patrem vocat, quem in operibus misericordiæ imitari noluit: & petit misereri, sui qui nec sui met misertus est, nec Lazari. *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret, &c.* Lazarum petit mitti sibi æstuanti, cui ipse micas panis noluit mittere esurienti. Vocat autem extremum digiti sui modicum suffragium meritorum: & guttam aquæ, modicum quid refrigerantis misericordiæ. Unde notandum quòd lingva & digitus metaphoricè dicuntur in animabus separatis: quales erant animæ Lazari & divitis: sicut nempe in DEO, qui spiritus est, manus dicitur virtus ejus operativa: similiter in Lazaro hìc per digitum intelligitur virtus ejus auxiliativa: & per lingvam divitis, virtus conceptûs mentis expressiva. Unde non in vera, sed imaginaria lingva punitur, dum per imaginationem in memoriam peccata lingvæ revocat. Et similiter plura alia (de quibus hìc dicitur) mentaliter fieri intelliguntur. Quamvis animæ corpora non habeant: tamen in membris pati dicuntur: quia exutæ à corporibus tales affectus in se sentiunt pro peccatis, ac si in corpore paterentur in membris. In lingva ergo cruciari dicitur, id est; in anima, quæ pro peccato lingvæ ampliùs torquebatur, quia per eam plùs peccaverat, secundum duo officia naturæ, in quibus lingva deservit, scilicet gustum & loquelam, in quibus epulones freqventer offendunt. Per lingvam quidem in officio gustûs peccavit, quia epulabatur quotidie splendidè: & similiter in officio loquelæ, quia inter epulas splendidas magis relaxatur lingva ad loquendum inepta.

Sinus Abrahæ.

Sinus.

Job. 17.

Beda in cap. 16. Lucæ:

Augustinus lib. 2. quæst. Evã. cap. 39

Chrysostom9 concio. 2. de Lazaro.

Digitus & lingua animarum.

Animarum passio.

Et ideo expedit valde in mensa sobrietatem, & silentium observare. Unde Basilius: Quantum possumus delicias mundi, & ciborum epulantiam fugiamus: ne quando cruciati in flamma, quæramus guttam aquæ, & nullum refrigerium consequemur. Plenus nihilominus, ut visum est, iste dives fuit vitiis: in eo enim erat avaritia, quia dives erat: non quia divitias habebat, sed quia avarè retinebat: & illicitè expendebat. Item in eo fuit vana gloria, quam habuit in utendo veste pretiosa. Hoc autem quàm grande sit peccatum patet ex historia Romanorum, ubi legitur, quòd ille qui primus apud eos purpurâ indutus fuit, à fulmine percussus interiit. Non debet homo de vestibus gloriari, imò magis dolere, respiciendo ad peccatum suum: nam ante peccatum veste non indigebat, quia decore innocentiæ indutus erat: sed perditâ innocentiâ, advenit DEI ira, & tunc vestis sibi facta ad cooperiendum miseriam peccati & defectuum nostrorum. Unde in Genesi: *Fecit quoq; DEUS Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas:* scilicet extra paradisum post lapsum. In signum hujus aliqui Religiosi non utuntur nisi pellibûs, in memoriam trasgressionis primorum Parentum, & in signum mortalitatis: quia pelles sunt de animalibus mortuis. Quatuor autem modîs potest esse reprehensio circa vestes. Primò, quando sunt nimis pretiosæ. Secundò, quando sunt curiosæ. Tertiò, quando non sunt statui personæ convenientes. Quartò, quando quis habet diversa vestium mutatoria, ita quòd à tineis demoliuntur, & Christus in pauperibus nudus relinquitur. Item fuit in eo peccatum gulæ, *quia epulabatur quotidie splendidè,* Facit autem gulosus injuriam naturæ nulli enim animali tam magnum corpus habenti dedit natura tam parvum os & collum, sicut homini: ut per hoc ad cibi & potûs parcitatem, & temperantiam nos moneret. Erat & sine misericordia, quia ulcerosi pauperis noluit misereri: & ideo frustra misericordiã petiit, qui misericordiam non fecit: & ideo etiam tanquam à DEO non cognitus caret nomine, qui DEUM cognoscere noluit in paupere. Non enim reprehenditur ex eo quòd dives erat: sed quòd divitias avarè retinebat: & nihil pauperi dare volebat: ac eas in vestibus curiosis, & epulis delicatis malè expendebat: nimisq; divitias amabat, & circa eas cor suum posuerat: nec reprehenditur ex eo quòd aliena abstulit, sed quòd sua nõ dedit: nec dicitur quia quẽpiã oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Unde Chrys. Non autẽ quod dives erat torquebatur, sed quia misertus non fuit. Non accusatur, quia res alienas tulerit, nõ quia adulter fuerat, nõ quia aliquod malũ fecerit: sola in illo condemnatur superbia. Unde & Gregorius. Hinc colligendum, est quâ pænâ mulctandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Hæc Gregorius. Pensent ergo non solùm sæculares, sed & Religiosi, qui temporalia illicitè sibi attrahunt, vel detinent, quâ pœnâ puniendi sunt, si damnatur qui propria non dedit. Qui nempe aliena, seu illicitè acquisita, & reddenda detinent: contra DEI mandata peccant: sine quibus nemo potest ad vitã ingredi, vel salvari. Et tamen multi credunt, sed stultè, quòd reatu tantæ injuriæ non obstante, animæ eorum requiescant in pace. Nam quia conscientia sæpe formatur secundùm id ad quòd homo afficitur: ideo multi pecunias & temporalia nimis diligentes: de illicitè acquisitis conscientiã non faciunt: sicq; DEI præcepta contemnendo, & per consequens mortaliter peccando DEUM graviter offendunt, & omnia sua in bonis exercitia perdere non metuunt.

Basilius de laudibus jejunii.

Divitis vitia.

Genes. 3.

In vestibus quatuor reprehendenda.

Gulosi detestatio.

Chrysostom. hom. 2. in Epistol. ad Philipp.

Gregorius hom. 40. in Evang.

Et maximè hoc attendant Domini terrarum, & Potentes, qui parum timent terras aliorum sibi attrahere, & minùs Potentes vi vel dolô opprimere: nec ad DEUM cuncta cernentem curant respicere. Si arbores solùm in altum & non in latum crescerent, nec se dilatarent: una aliam non impediret: sed quia crescunt in latum & se dilatant, una impedit aliam: ita quòd una quandoque abscinditur, propter aliam sibi vicinam. Sic Reges & Potentes qui habent & quærunt Dominium, si solùm crescerent in altum versùs cœlum, & erigerent se ad DEUM, unus non impediret alium: & quia dilatant se plùs debitô ad terrena, propter hoc unus alium impedit, & aliena sibi attrahit, ac ea sæpe hæredibus suis relinquit. Sed non gaudeant de hoc vel glorientur: quia veniet tempus quò ipsi tanquam parrochiani diaboli cum divite in inferno sepulturâ asini sepelientur, & alii per eos injustè oppressi ad requiem cum Lazaro suscipientur. Audiant hoc terreni & miseri, quos pulvis terræ nunc excæcavit: quia vexatio tunc intellectum eis dabit. Unde Augustinus: Audiant ista divites, qui nolunt esse misericordes. Audiant irrogari sibi suplicia, qui nolunt erogare subsidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant divitem pænis gravioribûs æstuantem. Pensentur ergo pro divitiis pænæ, refrigerium, pro pauprertate, pro purpura, flamma, refectio, pro nuditate: ut salva sit æquitas stateræ, & non mentiatur modus illius mensuræ: in qua, inquit, mensurâ mensi fueritis, ita remetietur vobis. Ideo negatur misericordia diviti, quia ipse dum viveret noluit misereri: ideo rogans dives, non exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudivit in terris. Et iterum regnum cælorum, Veritate attestante, didicimus non divitũ, sed pauperũ esse. Si igitur Regnũ est pauperũ: restat ut infernus sit divitũ. Quisquis igitur vis regnare cũ Christo, elige paupertatẽ cũ Ipso, & requiescas cũ Lazaro mendico. Nemo enim potest gaudere cũ sæculo, & regnare cũ Domino. Qui igitur vult epulari cum divite, prœparat se inter epulas vermibus gehennæ. In qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuò cum capite suo diabolo. Infelix commercium, pro tam brevi gaudio cælestî privari regnô. Felix paupertas, per quam Cœlestis acquiritur hæreditas. Felix commercium, pro perituris æterna suscipere, & quòd ineffabile bonum est, sine fine cum Christo regnare. Econtra ineffabilis miseria, perpetua pati supplicia. Hæc August. Unde & Chrysost. Instruimur autem quàm sit utile in divitiis non confidere. Ecce dives indiget paupere, qui quandoque esuriebat. Mutantur res, & notificatur omnibus quis esset dives, & quis esset pauper. Sicut enim in theatris cùm advesperascit, & adstantes recedunt: exeuntes & amictum induentes, qui Reges & Prætores visi fuerant, omnibûs vultibûs videntur ut sunt, sic adveniente morte, & solutô spectaculô, universîs larvîs ægestatis, & divitiarum depositîs, ex solis operibus dijudicantur, qui iam verè sint divites, qui pauperes, qui gloriosi, quive inglorii. Hæc Chrisost. Videtur etiam esse de statu hominum, sicut de ludo Scacorum. In illo enim ludo sunt Reges & milites, senes & juvenes, magni & parvi, & cætera hujusmodi: quorum in ipso ludo continua fit de loco in locum mutatio, & quasi quædam mutua adinvicem oppugnatio, sed completo cursu ludi & temporis, omnia proiiciuntur in saccum, & majora quæque, & magis gravia cadunt in profundum. Sic diversarum conditionum homines in diversis locis ponuntur, & frequenter de loco in locum mutantur, ac sæpe mutuò se impugnant, & sibi invicem adversantur, sed completo cursu eorum, mittuntur in terræ saccum, & majores ac de onere peccatorum magis graves, descendunt cum divite in inferni abyssum. *Et dixit illi*, scilicet diviti Abrahã. *Fili*, scilicet genere non imitatione, & vocat eum filium ut dolor ejus augeatur de perdita hæreditate: *recordare*, sed meliùs esse prævidisse: *quia recepisti bona in vita tua*, id est, illa quæ vera & sola putaveras esse bona, scilicet temporalia, quæ sæpe dantur quibusdam in signum Divinæ reprobationis, & hoc sibi dicitur ad augmentum suæ pænæ & infelicitatis, ut cogitet statum præteritæ felicitatis, quia (ut dicit Boetius) in omni adversitate fortunæ, infelicissimum est genus infortunii fuisse felicem. *Et Lazarus similirr*

Augustinus erm. 25. de verbis Domi

Paupertas felix.

Chrysostõus cõcione 2. de Lazaro.

Vita præsẽs scacorũ ludo similis

Boetius lib. 2. de conso.

militer mala, scilicet transitoria recipit in vita: non mala secundùm æstimationem suam, sed divitis, qui inopiam, & famem, & ægritudinem existimabat mala. Et horum recordatio malorum fuit Lazaro consolationis augmentum. Unde Boetius: Dulcior est apum mage labor. Si malus ora prius sapor edat. Forte dives iste aliquid boni habuit, quod felicitas transeuntis vitæ remuneravit, & Lazarus aliquid mali, quòd ignis inopiæ purgavit. Et ideo, secundum Gregor. Si honorem vel divitias, seu aliquid aliud exterioris boni vel prosperitatis in hoc mundo accipimus, pertimescere debemus, ne nobis pro quorundam nostrûm actuum bonorum recompensatione Dominus dederit, & à retributione boni intimi repellat, & si pauperes fortè reprehensibiles conspicimus, despicere non debemus, quia fortasse eos caminus paupertatis purgat. Habent justi bona mundana, sed in recompensationem meritorum suorum non recipiunt, quia ad æterna sanctis desideriis æstuantes, quæ assunt minima bona reputant. Injusti verò omne gaudium suum felicitatem transitoriam putantes, exteriora sola summa bona æstimant. Unde Chrysost. Dixit etiam recepisti bona in vita tua, quasi debita: quasi diceret: Si quid boni fecisti, unde præmium deberetur, omnia recepisti in illo mundo, epulans, ditatus, oblectatus successibûs prosperis. Hic autem si quid mali commisit, universa recepit paupertate, fame, & extremè oppressus miseriis, & uterque vestrum huc nudus accessit hic quidem de peccatis, propter quòd & consolationem sortitur, tu verò à justitia, propter quòd & immitigabilem perfers pœnam. Unde sequitur: *Nunc autem hic consolatur*, scilicet æterna consolatione pro modica tribulatione, & propter meritum patientiæ: *tu verò cruciaris*, scilicet æterno cruciatu pro temporali delectione, & propter defectum misericordiæ. Ut enim dicit Gregorius: Justum est ut in se dolorem inveniat, qui relictô verô Gaudiô in se, & in mundo gaudia vana quærebat. Unde Bernardus: Quantos, inquit, videtis & ipsi Lazaros esurientes, nudos, ægrotos: & plùs de jumentis vestris, plùs de eorum phaleris quàm de istorum miseriis cogitatis. Sed ad tremendum Abrahæ judicium veniamus. Non enim Abrahæ sed Domini sententia est: *Memento, inquit, fili quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur: tu verò cruciaris.* Hæccine cruciatuum causa tota est, quòd in hoc sæculo bona recepit. Ipsa planè, neq; enim ad hoc nos Paradiso voluptatis animadversio Divina ejecisse videtur, ut alterum sibi hìc paradisum adinventio humana pararet: sed ut in cinere & cilicio miseriam suæ subversionis deploraret. Cæterum si sic cruciandi sunt quòd in vita sua bona receperunt: & habentibus consolationem præsentem, væ repositum est sempiternum: quisnam eorum poterit esse finis, si secundum multitudinem consolationum suarum, dolores apprehenderint animas miserorum: Consequens enim videtur ut bona omnia, & omnem sæculi hujus recipientibus consolationem, nihilominus universum væ, & universi maneant cruciatus. At verò & illud æquè ex eadem Abrahæ sententia coniiciendum videtur, eos qui contrario ducti spiritu vitæ præsentia omnia bona respuunt, & eligunt mala: omnia bona Domini, & omnem habituros consolationem. Et iterum: Si de pœnarum diminutione solatium præbere voluero: crudelis ero, & non misericors. Quantum enim subtraham de pœna: tantum de corona furabor. Tantum minus erit de fructu, quantum de semine subtraxero. Renuat ergo consolari anima nostra hujusmodi consolatione: sed memor sit DEI, & consoletur in eo. Apud Ipsum namque ipsa quoque tribulatio, magna quædam consolatio poterit inveniri. Hæc Bernardus. Sic ergo hujus vitæ felicitas divitem infelicem fecit: quia, ut dicit Augustinus. Nihil est infelicius infelicitate peccantium, quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Unde seneca: Brevem tibi formulam dabo quâ te metiaris, quâ te perfectum esse jam sentias. Tunc habebis tuum bonum, cùm intelliges in felicissimo esse felices. Et iterum: Nihil est infelicius & dementiùs eô cui nihil unquā evenit adversi: nō licuit illi se experiri. Et iterum: Te judico miserum, quia nō fuisti miser transisti sine adversario viā: néo scit quid tu potueris, nec tu quidem ipse. Hæc Seneca. Infelicitas verò hujus vitæ Lazarum purgavit

Dulcia quando.

Gregor: hō: 40. in Evā.

Bona justis data.

Chrysost: hō. 2. de Lazaro

Gregor. hom. 40.

Bernardus sermo de verbis Evāgelii Ecce nos reliquimus omnia.

Abrahæ judicium.

August: epist: 5.

Seneca lib. de provid.

& felicem fecit. Pluribus quippe modis purgamur in ista vita. Quibusdam enim est purgatio cruciatûs corporis, quos eis mali inferunt: aliquibus afflictiones carnis, quas sibi ipsi per jejunia, vigilias, & alios labores ingerunt quibusdam verò charorum vel rerum amissio: aliquibus dolores, vel ægritudo: quibusdam victûs, vel vestitûs egestas: aliquibus ipsius mortis acerbitas. Deinde subjungitur: *Et in his omnibus*, idest inter hæc omnia quæ petis unum est quod impedit, scilicet, *quod inter nos & vos, chaos magnum firmatum est.* id est distantia magna meritorum & statuum firmata est rigore Divinæ justitiæ: ut impossibilis sit transitus ab uno statu in alium, ideo subditur, *ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint: neque inde huc transmeare*: quia animæ separaræ sūt extra statum meriti & demeriti. Unde Chrysostomus: Videre possumus, trāsire non possumus: & nos videmus quod fugimus, & vos videtis quòd perdidistis: & nostra gaudia accumulant vestra tormenta, & vestra tormenta accumulant nostra gaudia. Hæc Chrysostom. Quod damnati vellent venire ad locum Electorum, si esset possibile, non est dubium: sed quòd Electi vellent ire ad locum damnatorum, non videtur: unde est dicendum, quòd non vellent ire illuc ad manendum: vellent tamē illuc venire, si esset possibile, ad propinquos suos liberandum. Istud tamen velle intelligitur secundùm voluntatem naturalis compassionis, non autem secundùm voluntatem liberativam, in qua conformantur simpliciter Divinæ justitiæ, dispositioni Divinæ voluntatis. Noli ergo divitem imitari in superbia vitæ: quia ut dicit Gregor. Illic eos à sorte humilium Judex separat, qui se hìc in superbiæ cornibus exaltant. Neque in concupiscentia carnis: quia ut dicit idem Gregorius. Non possunt qui hìc voluptatibus suæ carnis serviunt, illic in ovium grege numerari. Neque in concupiscentia oculorum: quia ut idem Gregorius testatur, Regnum Cælorum percipere nequeunt, qui hìc totô desideriô terram quærunt. De qua avaritia etiam Chrysostomus hôc locô dicit: Ubicunq; abieris, philargios & avaros punitos videbis: & nunc quidem audient, chaos est inter nos & vos: nunc autem. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus: & ubique abactos eos aliquis videbit, & nusquam locum habentes, quàm in gehenna. Quæ itaque rectæ fidei nobis est utilitas ad salutem, hæc cùm audierimus? Illic est stridor dentium, & tenebræ exteriores, & ignis paratus: hìc autem sunt inimicitiæ, accusationes, detractiones, pericula, solicitudines, insidiæ, & ab omnibus odiô haberi etiam ab his qui videntur adulari. Philargium denique universi simul contristant, & improperium ultimum est avaritia. Si enim pecunias despicere non sustinet: quomodo superabit unquam concupiscentiam, & gloriæ insaniam, & furorem, & iram? Hæc Chrysostom. Postquam ergo, ut dicit Gregorius, ardenti diviti de se spes tollitur: ejus animus ad propinquos, quos reliquerat, recurrit. Unde sequitur: *Rogo ergo Te Pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Non dixit hoc charitate ductus, quam ante mortem non habuit, nec postea acquisivit: sed timore servili, ne in ipsorum consortio ejus pæna augeretur: quia fuerat eis occasio peccandi, tum ratione divitiarum, quas eis dimiserat ad abusum: tum exemplô malæ vitæ, quòd eis dederat ad sequendum. Unde Gregorius: Qua in re notandum est, ardenti diviti quanta supplicia cumulantur. Ad pænam namque suam ei cognitio servatur & memoria. Cognovit enim Lazarum, quem despexit: & fratrum suorum meminit, quos reliquit. Ut enim peccatores in supplicio ampliùs puniantur & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum pæna torquentur quos inutiliter amaverunt. Petenti autem diviti, ut Lazarus mitteretur: ab Abraham protinus respondetur. *Habent Moysen*, qui docuit moralia & agenda: *& Prophetas*, qui docuerunt mystica & credenda: & ista sufficiunt ad salutem: ideo sequitur, audiant illos. Et ex hoc patet quòd iste dives & fratres ejus erant de gente Judæorum, quia Gentiles non habebant doctrinam Moysis & prophetarum: ut enim dicit Chrysostomus, Vocat hìc Moysen & Prophetas: scripta Mosaica & Prophetica, Sed (ut dicit Gregor.) Qui DEI verba despexerat, hæc audire non posse suos sequaces æstimabat. Unde sequitur: *At ille dixit: Non Pater Abraham sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pænitentiam agent.*

Greg. in 1. Reg:

Chrysost. hom. 82. in Matt.

Gregor. hom. 40. in Evang. Timor divitis.

Gregorius ibidem.

In quo implicat quòd extra pænitentiam erant, & per consequens in via veniendi ad inferni tormenta. Quasi diceret, plus credent mortuo quàm scripturæ, moti ex nuncio sic mirabiliter eis apparente. Sed mox diviti sententia veraci respondetur: *Si Moysen*, qui fuit tantæ authoritatis, *& Prophetas*, qui fuerunt tantæ sanctitatis, *non audiunt*: auditu interiori: *neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei.* Hoc patuit per effectum quia Lazaro resurgenti, & Christo testimonium perhibenti, non crediderunt: sed magis eum occidere voluerunt. Similiter nec Christo resurgenti crediderunt: sed magis falsò svaserunt ipsum non resurrexisse, & corpus à discipulis suis furatum fuisse. Unde Gregorius. Quia si verba legis despiciunt, Redemptoris præcepta qui ex mortuis resurrexit: quantò difficiliora sunt: tantò hæc difficiliùs implebunt. Ubi & Chrysost. Considera quòd quisque mortuus servus est, quæcunq; verò dicunt scripturæ dicit Dominus. Unde & si resurgat mortuus, & si cælitus descenderet Angelus, omnibus magis sunt dignæ fide scripturæ. Nam Angelorum Dominus, vivorum & mortuorum Judex eas instituit. Hæc Chrysost. Hæc ergo præmissa considerantes, toleremus quæ temporaliter molestant, & refrenemus nos ab his quæ temporaliter delectant. Ut etiam dicit. Hieron. Miseriæ deliciis & deliciæ miseriis commutantur: & in nostro arbitrio est, vel divitem sequi, vel Lazarum. Unde & Chrysostom. Si quando ægrotamus, si pauperes sumus si frigore coficimur, si hospitium non habemus: lætemur & gaudeamus, Lazarum cogitemus, accipiamus mala in vita nostra, & divitis nos tormenta terreant, & pauperis exempla provocent. deprecemur Dominum, ut latronem, & istum Lazarum pauperem imitemur. Si persecutio venerit, imitemur Latronem, si pax fuerit, imitemur Lazarum & egestas propter Christum bene tolerata facit martyrium. Et iterum, sed dices non est aliquis, qui hìc & illic veniâ perfruatur: hoc quidem difficile est, & de numero impossibilium. Nam si paupertas nõ urgeat: urget tamẽ ambitio. Si ægritudo nõ stimulet, ira inflammat. Si tentationes non imperant: emergunt sæpe cogitationes iniquæ. Non est autem parvus labor iracundiam refrenare, compescere illicita desideria: ostentationes sedare, despectionem remittere, vitam asperam ducere, talia, verò non agentem impossibilè est salvari. Hæc Chrysost. Si ergo temporales miseriæ terrent, aut deliciæ delectant: æternæ tibi in mentem veniant, & oculis tuis occurrant, ut si faciliùs temporales miserias perferre, & ætrenas evadere, ac temporales delicias fugere & æternas consequi merearis. Unde Gregor: Si bonum diligitur, mens in bonis melioribꝰ, id est cælestibꝰ delectetur. Si malũ metuitur, mala animæ æternæ proponantur. Ut dum illic esse conspicit, & ampliùs quòd diligat, & ampliùs quod pertimescat, hic omnino non adhæreat. Unde & Augustinus. In præsenti vita & deliciæ temporales dulces sunt, & temporales tribulationes amaræ sunt. Quis non bibat tribulationis poculum, metuens ignem gehennalem? Et quis non contemnat dulcedinem sæculi, inhians bonis vitæ æternæ? Et iterum: Si forte tentant fluctus concupiscentiæ, intuearis quod promisit DEUS & dulcedo promissorum facit te contemptorem dulcedinum sæculi. Pro eo quòd promisit DEUS, contemnis temporalem felicitatem: promisit requiem patere molestiam, minatur ignem, contemne temporales dolores. Hæc Augustinus: unde etiam Chrysostomus. Mala carnalia ideo à DEO creata sunt, non ut timeantur, sed ut per eorum timorem mala spiritualia magis timeantur. Bona carnalia ideo creata sunt, ut per hujusmodi bona carnalia inteligantur spiritualia, & magis diligantur. Hæc Chrysostomus. Ut autem temporales felicitates & voluptates meliùs contemnas, cogita charissimè, & vide quid beatitudinis, sive in spe, sive in re felicitates præteritæ & voluptates in te effecerint, & sic judica de futuris: Pro his enim omnibus, non nisi tormentum remanebit & luctus. Unde in Apocalypsi: *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* Requiem ergo Lazari & pænam divitis considerantes pauperes non despiciamus, nec inimici oculô aspiciamus, sed ut Patronos & Advocatos in die judicii ipsos honoremus, & eorum indigentiis pro viribus succurramus; imò Dominatorem omnium Nudum circumeuntem, & januas

Lazaro non est creditũ.

Gregorius ibidem

Chrysostõus cõcione 4. de Lazaro.

Hieroñ. in apologia ad Pãmachiũ.

Chrysost. hõ. de divite.

Gregor. hõ. 40. in Evã.

Apoc: 18

januas ex januiis transmutantem, & semper ad exitus stantem, & manus extendentem, aspici vel honorari in eis certissimè sciamus. Ipse enim dicit. *Quidquid uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Unde Gregor. Fratres mei & requiem Lazari, & pœnam divitis cognoscentes, solerter agite, culparum vestrarum Intercessores quærite, atque advocatos vobis in diem judicii pauperes procurate. Cùm quoslibet in hoc mundo abjectos aspicitis, etiam si quæ reprehensibilia eorum esse videantur nolite despicere. Quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum si quæ sunt talia quæ debeant jure reprehendi panem pariter detis, & verbum: panem refectionis cum verbo correptionis. Et duo à vobis alimenta percipiat qui unum quærebat, dum exteriùs cibò, & interiùs satiatur eloquiò, pauper ergo cùm reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet: si verò reprehensionis nihil habet, venerari summopere. Et iterum necesse est, ut cùm naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspicimus, quàm multa desint nobis interiora bona, pensemus Quatenus sese super inopes cogitatio nostra non elevet, cùm solerter videt, quia nos tantò uberiùs quantò interiùs indigentes sumus: negantur electis in hac vita bona terrena, quia & ægris quibus spes vivendi est, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt conceduntur. Dantur autem reprobis bona quæ appetunt, quia & desperatis ægris omne quòd desiderant non negatur. Unde & Ambrosius: Continuus successus temporalium æternæ reprobationis est indicium. Unde etiam Augustinus: Tu consolatio sempiterna, quæ solis illis te tribuis qui consolationem hujus mundi, pro consolatione tua contemnunt. Nam qui hìc consolantur, indigni tua consolatione habentur, sed qui hìc cruciantur, à te consolantur, & qui participant de passionib9 participant de consolationib9. Nemo enim potest in utroq; sæculo consolari, nec potest quis hìc & in futuro gaudere, sed unam necesse est perdere, qui alteram vult possidere. Hæc Augustinus. Hæc igitur præmissa, bene cosiderata & divitibus & pauperbus valde sunt necessaria, quia & illis dant timorē, & istis consolationē. Audiant hìc divites pœnas suas, & pauperes gaudia sua, ut illi terreantur, & isti mulceantur. Sed heu parum hæc attendimus, & memoriam eorum cum sonitu transire permittimus.

Mat. 25.
Gregor. hō. 40. in Evā.
August. in soliloq.

DE RESUSCITATIONE LAZARI. Caput. XVII.

CUm autem esset JESUS cum Discipulis transJordanem, in loco ubi Joannes primùm batizaverat: contigit Lazarum fratrem Mariæ & Marthæ infirmari in Bethania, quæ inde per dietam, vel circa, distabat. Sorores ergo ejus curationem fratris sui desiderantes, miserunt nuncium *ad Jesum*, ut ipsas à dolore, & illum à langvore liberaret, *dicentes*: *Domine, ecce quem amas infirmatur.* Nil ampliùs mandant Ei. Sufficit nempe amanti insinuare necessitatem amici, absq; alicujus petitionis additamento speciali. Qui enim proximum in necessitate deserit, nec ei succurrit: amicus ejus non est, nec eum diligit. Unde Augustinus. Non dixerunt, veni & sana: non ausæ sunt dicere, ibi jube, & hic fiet, sed tantùm, *ecce quem amas infirmatur*: quasi dicerent: Sufficit ut noveris, non enim amas & deseris. Unde & Chrysost. Per hoc enim ad miserendum volunt attrahere Christum. Ideo autem non iverunt ad Christum, sed mittunt, quia confidebant de Christo vehementer, & quia à luctu detinebantur. Et secundùm Teophilum: Quia mulieres erant, quas non decet de facili domum exire. Magnam autem spem de Christo habebant, diligebat enim Christus Martham actuosam, & Mariam contemplativam, quæ tristes erant, & Lazarum, qui in figura pœnitentium languebat, quique ei officium humanitatis sæpe exhibuerat. Hoc addit Evangelista, ad ostendendum quare non opportuit quòd Martha & Maria irent personaliter ad Christum, quia Christus erat familiaris Lazaro, & ejus sororibus, & ibi frequenter veniebat ad hospitandum. Unde Augustinus Ille lan-

Joan. 11.
August. trac. 49. in Joan.
Chrysost. hō. 61. in Joā.
Aug. trac. 49. in Joā.

langvens, istæ tristes, omnes dilecti. Habebant ergo spem, quia diligebantur ab Eo qui erat dolentium Consolator, langventium Sanator. Spiritualiter Lazarus, qui interpretatur à DEO adjutus, pænitentiæ significat vitam: in die enim salutis, hoc est in die pænitentiæ, quando verus sol illuxit, auxiliatur DEUS & adjuvat. Martha autem provocans interpretatur quæ signat vitam activam, in qua tam virtutis delectatione, quàm exempli boni ostentatione semper homo ad meliora provocatur. Maria verò interpretatur Illuminatrix, & signat vitam contemplativam, quâ homo illuminatur. Secundùm illud Apocalypsis: *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus*, luminare noctis hujus vitæ, quod splendorem hujus mundi signat, sub pedibus projicit. Hæc tria sunt quæ Dominus libenter visitat, scilicet pænitentes, activos, & contemplativos. Pænitentes, in gratia compunctionis: activos, in profectu virtutis: & contemplativos, in puritate veritatis. Hic nota quòd illi qui Christo plus sunt dilecti, quandoque plùs infirmantur, & graviora mala sustinent quàm alii. Sicut enim medicus timens de morbo periculoso, ut de acuta, inducit tertianam, ut acuta evitetur: sic Christus inducit infirmitates corporales, ut morbus animæ periculosus declinetur, quia sumus proni ad peccandum, & ad malum faciendum. Unde Hugo: Præsciens Dominus quosdam multa posse peccare, flagellat eos ne peccent: quia utiliùs est eis frangi languoribûs ad salutē, quàm remanere incolumes ad damnationē. Hæc Hugo. Sed attendant hi qui infirmantur vel tribulantur ut se corrigant: quia ille qui jacit sagittā vel lapidem post signū, quanto jacit frequentius, tantò propinquiùs: ita quòd in fine quandoq; signum tangit: sic post nos, qui in mundo sicut sagittæ signum sumus, mors vel DEUS jacit frequenter per infirmitates & tribulationes: sed quantò frequentiùs jacit post nos, tantò directiùs & periculosiùs, nisi corrigamur. Cùm ergo Dominus per nuncium sororum Lazari, accepisset eum infirmari, dixit: *infirmitas hæc non est ad mortem*, id est, ad detinendum eum in morte, *sed pro gloria Dei*, scilicet, *ut glorificetur Filius Dei per eam*, in ostensione virtutis suæ, & per resuscitationem Lazari declaratur in Christo veritas Deitatis: & hic erat finis infirmitatis. *Et mansit adhuc duobus diebûs*, trans Jordanem, *in eodem loco*, ubi erat expectando mortem Lazari, qui in eodem die mortuus fuerat quò Dominus nuncium recepit. Distulit sanare, ut posset resuscitare. Ad majorem enim miraculi certitudinem & evidentiam expectavit, ut illius quadriduum compleretur, ac mirabiliùs & gloriosiùs suscitaretur. Unde Chrysostomus: Mansit duobûs diebûs, ut scilicet exspiraret & sepeliretur, ut nullus posset dicere quoniam nondum defunctum eum suscitavit, sed stupor fuit & non mors. Et postea inter alia, *dixit discipulis suis*: *Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut à somno excitem eum.* Mortem ejus vocat dormitionem & somnum, quia citò erat surrecturus. Unde secundùm Augus t. Domino qui poterat suscitare dormiebat, aliis mortuus erat: quia tam facilè imò faciliùs est Christo suscitare mortuum de sepulchro, quàm alteri dormientem de lecto. Ubi sciendum quòd somnus accipitur multis modîs, quandoq; pro somno naturæ. Unde in Job: *Securus dormias*, quandoque pro somno mortis: Unde Apostolus: *Nolumus vos ignorare de dormientibus*: quandoque pro negligentia. Unde in Psal. *Ecce non dormitabit neque dormiet.* quandoque pro somno culpæ. Unde Apostolus: *Exurge qui dormis.* quandoque pro quiete futura, Unde in Psal. *In pace in idipsum, dormiam & requiescam.* Mors verò dicitur somnus, propter spem resurrectionis: & ideo mors consvevit appellari dormitio, ab eo tempore quô Christus mortuus est & resurrexit. *Discipuli autem*, intelligentes de somni dormitione, & timentes reverti in Judæam, ubi volebant Eum lapidare: *dixerunt Ei, Domine, si dormit salvus erit.* dormitio enim infirmi, signum est salutis. Unde Chrysostomus: Discipuli autem impedire voluerunt Ejus adventum in Judæam. Unde dixerunt: Domine, si dormit salvus erit. Solet enim esse somnus ægrotantium salutis indicium: quasi dicant, Si dormit, non igitur utile est quòd tu vadas ad excitandum eum. Inconsultum nempe erat ire per tot stadia, ut Lazarum à somno excitaret. *Tunc ergo dixit eis Iesus manifestè, Lazarus mortuus est*, & gaudeo, scilicet nō de morte ejus absolutè, *sed propter vos*, id est propter ædificationem & utilitatem vestram, *quia non erum ibi*, ut cre-

Lazarus.
Martha.
Maria.
Apoc: 12.
Chrysost. hõ. 61. in Joã.
Aug: tract. 49. in Joã.
Sõni acceptiones.
Job. 11.
1. Thess. 4.
Psal. 120.
Ephes. 5.
Cantic. 5.
Psal. 4.
Chrysost. hõ. 61. in Joã.

ut credatis, scilicet ampliùs & fortiùs quàm priùs: & ex miraculo sumentes experimentum Divinitatis meæ, in illius resurrectione in fide magis roboremini, cujus mortem etiam ego absens vobis annuncio & revelo. Vide mirabilem bonitatem, ac dilectionem & solertiam Domini circa discipulos, qui indigebant adhuc majori robore & virtute. Unde Augustinus: Gaudeo, inquit, pro vobis: nam cùm illic non extiterim, confert ad majoritatem fidei vestræ: quoniam si astitissem, ægrotantem curassem: quòd esset modicum signum ad meæ virtutis indicium. Quia verò me absente superveniet mors, potiùs in fide mea corroboramini, cum videbitis me posse & defunctum putrescentem resuscitare. Et secundùm Chrysostomum, dicit hoc ut jam inciperent admirari, quia Dominus poterat dicere mortuum, quod nec viderat, nec audierat: ut cognoscentes eum nil latere, magis in eum crederent. Perrexerunt ergo Dominus & Discipuli Ejus, & venerunt prope Bethaniam, quæ erat juxta Hierusalem quasi stadiis quindecim: de quibus octo faciunt unum miliare: nec statim intravit, ostendens se ad miracula facienda nō ingerere, & ut probaretur devotio fæminarū Sanctarū sibi occurrentium, scilicet Marthæ & Magdalenæ. Ubi dum adhuc esset extra castellum, Martha audivit quia Jesus venit: ipsa enim curam domûs habebat: & ideo primò nunciatur ei adventus Christi per aliquem qui eum prævenerat: dimittensq; sororem suam & Judæos, qui de Hierusalem & aliis vicinis locis ad consolandum eas venerant, quia nobiles Dominæ erant: sola ivit & Christo reverenter, & devotè occurrit. Unde & Theophilus: Primò itaque non pandit sorori, volens astantes hoc latere, quibus notum fore adventum Christi nolebat. Unde & Chrysost. Non autem assumit sororem obviam Christo vadens. Vult enim singulariter Christo loqui, & quòd factum est ei annunciare: cùm verò eam in bonam spem duxit, tunc abiit & vocat Mariam. Hæc Chrysostomus. *Martha ergo dixit ad Jesum: Domine si fuisses hic*, localiter præsens: *frater meus non fuisset mortuus*, cùm mors locum habere non debeat ubi est Vita. Et post dialogum de Resurrectione cum Domino habitum: *abiit & vocavit Mariam sororem suam silentiò, dicens: Magister adest, & vocat te.* Ubi August. Advertendum quòd suppressam vocem silentium vocavit. Ideo autem occultè sororem vocat, quia si scivissent Judæi Christum advenire: recessissent, & non fuissent testes miraculi. Hæc Augustinus. Maria verò, *ut audivit surgit*, à quiete contemplationis: *citò*, per desiderium cordis, *& venit*, ex magna devotione *ad Eum*, extra castellum in locum, ubi ei Martha occurrerat. *Judæi ergo*, Hierosolimitæ & alii, *qui in domo erant, cùm vidissent Mariam festinanter abire, secuti sunt eam, credentes quia iret ad monumentum, ut ibi ploraret*, & nescientes quòd illic Jesus esset. Divinâ autem Providentiâ factum est ut eam sequerentur, quia secundùm Augustinum: Hæc occasio fecit ut plures ibi essent quando Lazarus suscitatus est, ut tam grande miraculum quatriduani mortui resurgentis testes plurimos inveniret. *Maria ergo cùm venisset ubi erat Jesus*, videns eum cecidit ex devotione, *ad pedes Ejus*, apud quos misericordiam, & peccatorum veniam se noverat alias consecutam. *Et dixit ei*, sicut & Martha dixerat *Domine si fuisses hìc, non esset mortuus frater meus.* Ex hoc autem quòd Maria sic festinavit ad Eum, patet secundùm Augustinum. Quòd non illam prævenisset Martha, si ei notus fuisset adventus Jesu. Per hoc etiam quòd Martha & Maria obviaverunt Domino, non expectantes adventum ipsius, datur intelligi, quòd cùm volumus DEO reconciliari, debemus ei occurrere per pænitentiam, antequam ad nos veniat per vindictam: quia nos peccatores sumus & meruimus percussionem & pænam. Cessat autem ut dicit Ambrosius Divina vindicta, si confessio præcurrat humana: & cùm volumus Christô frui, Eum venientem anticipemus: non expectantes quòd Ipse nobis condescendat, sed nos potiùs ad Eum festinemus. *Jesus ergo ut vidit Mariam & Judæos, qui cum illa venerant plorantes*, de morte amici, *fremuit spiritu & turbavit seipsum*: humanum demonstrans affectum in luctu amicorum. Fremebat, extrà sonum lugentis emittens, turbabatur intùs, miseriam conditionis humanæ considerans. Turbavit se, quem alius turbare non potuit. Nos turbamur ex necessitate, Ipse autem ex voluntate. Sic omnes defectus hujusmodi suscepit, quia voluit.

Aug. tract. 49. in Joā.

Chrysost. hō. 61. in Joā.

Chrysostom. ibidem.

Aug. tract. 39. in Joā.

Augustinus ibidem.

Maria devotio.

Ambr. in Psal. 118.

Turbatio & fremitū Christi.

Aug. tract. 49. in Joã. luit. Unde Augustinus: Turbatus est Christus, quia voluit: esurivit, quia voluit: in illius potestate erat sic vel sic affici, vel non affici. Et nota quòd fremitus consurgit ex indignatione ad objectum. Iste ergo fremitus Christi procedebat ex indignatione ejus contra diabolum, per cujus suggestionem mors intravit in mundum, quem erat citò debellaturus. Turbatio autem illa procedebat ex compassione Lazari & sororum ejus, quia ut verus homo ex quadam naturali affectione flebat cum flentibus, ut nos instrueret quòd aliorum miseriis compati debemus. Istæ tamen passiones & consimiles non erant in Christo vitiosæ, sed magis virtuosæ: quia nõ erant prævenientes judiciũ rationis, sed magis sequentes, & per ipsum excitatæ. Iste verò fremitus & hæc turbatio nos docet, quid nos quoque in tali re agere debeamus: quando vel pro nobis ipsis, vel pro aliis in peccatis turpiter degentibus DEUM oramus. Est autem fremitus, impetus iræ contra vitia prorumpens: turbatio verò, quædam tristis cum gemitu cordis commotio. Et quia fides de Christo, Christus est: in corde fremit Christus, & turbatur in homine, quando peccator computat quæ bona accepit, quæ mala reddidit, & de peccatis se increpat, & reprehendit. *Et dixit eis Jesus, Ubi posuistis eum?* Interrogat, nec ignorat: in quo mysticè innuit se hujusmodi peccatorem nescire, cujusmodi per Lazarũ significatur. Unde Glossa: Qui absens scivit mortuũ, scivit ubi esset sepultus. Sed sic dicens, signat se quasi nescire perditum hominem. Unde dicitur: Non novi vos: & Adam ubi es? *Dicunt ei: Domine, veni, & vide,* venit Dominus per compassioné, & vidit oculis misericordiæ, quia ut ait Augustinus, videt Dominus, quando miseretur. Et affectum suum lachrymis demonstrans, *Jesus lachrymatus est:* humanitus ex pietate, mysticè docens hominem propter peccatum fletibus indigere, & significans eos qui peccati morte sopiuntur, ut reviviscere queant plangendos esse. Unde Alchuinus: Quia Fons pietatis erat flebat pro parte humanitatis, quem resuscitare poterat per potentiam divinitatis. Et Augustinus. Quare autem flevit Christus, nisi quia homines flere docuit? Lachrymemur igitur & nos pro nobis, & omnibus illis quos in fætore vitiorum jacere sentimus: si fortè nostris lachrymis nos & eos Dominus resuscitare dignetur. Ut autem ait Augustinus. Legitur Christum super Lazarum flevisse, in orationibus pernoctasse, ex itinere fatigatum fuisse: nunquam autem risisse, aut prosperatum fuisse. Unde Chrysostomus: flentem quidem Illum frequenter invenies: nunquam verò ridentem, sed nec leviter saltem subridentem, vel gaudentem. Et nota quòd Dominus non flevit Lazarum mortuum: sed ad hujus vitæ miserias & ærumnas resuscitandum. Unde nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus. Quomodo enim ab eo præmiis honorabimur ad quem venimus inviti? Nam secundum Apostolum: *Coronam justitiæ reddet Dominus his, qui diligunt adventũ ejus.* Et quid tantopere vitam desideremus, in qua quantòmagis quis fuerit, tantò majori sarcinâ peccatorum oneratus erit. Vel certè Dominus mortem flevit, quam homo peccando incurrit, ac miserias & ærumnas humano generi pro culpa indictas. Si enim peccatum non processisset, sine dubio mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors etiam corporis quàm præcessit mors animæ. *Et Jesus rursum fremens in semetipso,* etiam indignatus contra malitiam Judæorum, de factis suis iniquè murmurantium, *venit* motus misericordiâ, & compulsus compassione *ad monumentum,* quòd *erat spelunca habens lapidem superpositum.* Et dicitur monumentum, quasi monens mentem, scilicet illius qui aspicit, ut pro anima sepulti oret, ac de morte propria præcogitet, & ad eandem se disponat. Rursum fremuit, ut det intelligere eos qui à peccatis debent resurgere, in continuo luctu persistere. Secundum illud Psal. *Tota die contristatus ingrediebar.* Sæpe ergo se ploret peccator, sæpe fremat Christus & turbetur in homine si vult reviviscere. *Et jussit Jesus tolli lapidem superpositum,* ut omnes viderent mortuum, fætidum, & corruptum. Sed contendebat Martha dicens ad eum *Domine jam fætet, quatriduanus enim est.* Timebat remoto lapide potiùs fætorem excitari, quàm fratrem resuscitari, quasi diceret: Licet aliquando resuscitati, sint mortui recenter & post paululũ: tamẽ quòd jã quatriduanus ex fætore resolutus resuscitetur, non est sic auditũ. Et hoc videtur processisse ex admiratione Marthæ & ejus ignorantia, quia ejusdem virtu-

Marginal notes: *Interrogatio Christi.* — *Matth. 6.* — *Gen. 3.* — *Aug. tract. 49. in Joã.* — *Aug. ibid.* — *Aug. sermo. 2. de Assumpt. Mariæ.* — *Chrysostom. hom. 62. in Joan.* — *2. Tim. 4.* — *Monumentũ* — *Psal. 37.*

virtutis est resuscitare recenter mortuũ, & quatriduanũ. Vide mirabilẽ amorẽ istarũ sororũ erga Dominũ Jesũ: nolebant enim quòd etiã fætor nares ejus tangeret ad modicũ. Deinde sublato lapide, *Jesus elevatis oculis in Cælũ*, Patri pro exauditione sua gratias egit ad fidei ædificationẽ, ut circũstãtes hoc audiẽtes, & virtutẽ Dei in eo vidẽtes, crederent Eum Filium DEI. Unde Hilarius: Non prece eguit: nobis oravit, ne filius ignoraretur. Cùm enim sibi non proficeret deprecationis sermo, ad profectum tamen nostræ fidei loquebatur. Non inops ergo auxilii, sed nos sumus inopes doctrinæ, ideo etiam oravit, ut in necessitatibus ad orationis suffragium esse recurrendũ nos doceret. Et notandum quòd orare Patrem, & exaudiri, convenit Christo ratione humanitatis, in qua est minor Patre: non autem ratione Divinitatis, in qua est Ei æqualis. Oraturus verò gratias pro exauditione egit, quia jam se auditum cognovit. Unde Origenes. Erat enim oraturus pro resurrectione Lazari, sed præveniens illius orationem, qui solus bonus Pater est exaudivit dicenda. Pro impletione ergo orationis, subdit gratiarum actiones, dicens: *Pater, gratias Tibi ago, quoniam exaudisti me.* Hæc Origenes: Per hoc quòd JESUS oculos elevat in Cælum, ostendit nobis formam orandi, quæ est per elevationem mentis in DEUM. Unde instruimur, ut in oratione levemus sursum ad DEUM oculos mentis nostræ, erigendo & removendo illos à præsentibus rebus, memoria, cogitatione, & intentione. Oculos etiam ad DEUM levamus, quando non confidentes de meritis nostris, de sola misericordia DEI speramus. Per hoc autem quòd in principio orationis gratias agit, datur nobis exemplum, ut cùm orare volumus, ante quàm futura petamus, pro receptis beneficiis DEO gratias referamus. DEUS enim ex gratiarũ actione de præteritis provocatur ad præstanda beneficia sequentia faciliùs. Deinde *voce magna*, potiùs virtute, quã clamoris intẽtione, *clamavit: Lazare veni foras*, scilicet quantùm ad corpus de sepulchro, & quantùm ad animam de inferno, & sic Lazarum vocis suæ virtute suscitavit. Ubi secundùm Origenem, est considerandum, quòd mora tollendi lapidem, adjacentem ex sorore defuncti causata est: & ideo tamdiu resuscitatio fratris dilata est, quamdiu Christum per verba detinuit: sed, statim cũ Christi mãdatũ obediendo exequitur, frater resuscitatur: ut per hoc discamus nihil interponere inter jussa Christi, executionem ipsorum, si cupimus quòd statim sequatur salutis effectus. Secundũ illud Psalmistæ: *In auditu auris obedivit mihi.* Et nota quòd vox Christi magna dicitur propter virtutis magnitudinem; nam tanta virtus ejus fuit quòd suscitavit Lazarum à morte, quemadmodum suscitatur dormiens à somno, vel sopore. Vox etiam ista magna, repræsentativa est illius vocis magnæ, quæ erit in communi resurrectione, per quam omnes de monumentis resuscitabuntur. Tanta enim erat virtus hujus vocis Christi, ut absq; temporis dilatione vitam conferret: sicut erit in resurrectione communi, quando in ictu oculi mortui audientes tubam resurgent. Clamavit, inquam, Lazare veni foras: quem secundùm Augustin. Ideo ex proprio nomine vocat, quia tanta erat virtus vocis Ejus, quòd pariter omnes mortui cogerentur exire, nisi per expressionem nominis virtutem suam ad unum determinasset. Et non solùm suscitatus est Lazarus, sed prodiit & exivit, licèt esset ligatus manus & pedes institis, id est; fasciis, quibûs antiqui mortuos involu

Hilarius lib. 10. de Trinitate.

Origenes Tomo 28. in Joann.

Orãdi forma

Origenes Ibidem.

Psalm. 17.

1. Cor. 15.

Augustinus sermon 52. de verbis Domini.

voluebant: & facies ejus sudariô ligata erat, ne scilicet horrorem faceret. In quo virtus Divina & miraculi certitudo declaratur: ideo enim ligatum & coopertum resurgere jussit, ut miraculum magis approbaretur. Unde Dominus Discipulis præcepit, ut eum qui foris ligatus apparebat solverent, & finerent, abire: ut per opera vitæ ostenderetur verè suscitatus, & non phantasticè: Hìc est notandum, quòd mors animæ, est animæ à DEO derelictio damnosa: quod fit per peccatum mortale, quô DEUS repellitur ab anima. Unde secundùm Augustin. Mors animæ fit cùm deserit eam DEUS: sicut corporis, cùm id deserit anima. Quatuor autem progressibûs mors animæ perficitur, & sic quatriduanus mortuus dici meretur. Prima est: quasi titillatio delectationis in corde. Secunda, consensio. Tertia, factum. Quarta, consvetudo. Sed DEUS ab hac morte animam ad vitã resuscitat per gratiã, quâ anima DEO reconciliatur. Quia sicut corpus vivit ex conjunctione animæ: sic anima dicitur vivere ex unione DEI, per gratiam. Et hæc vivificatio significatur in resuscitatione Lazari de sepulchro, in resuscitatione enim Lazari plura facta sunt, quæ Mysticè ad resuscitationem peccatoris concurrunt. Nam eo ordine quotidie peccator resuscitatur, quô Lazarus resuscitatus dicitur: & talis fit quotidie processus in resuscitatione animæ à morte peccati, qualis fuit in resuscitatione Lazari de fætore sepulchri. Primum ergo quòd requiritur ad resuscitationem Peccatoris, est notitia Divina actualis quâ DEUS respicit peccatorem, in aliquo tempore certo: & hæc significatur per hoc quòd sorores Lazari miserunt nuncium ad JESUM, sibi de infirmitate Lazari notificando. Secundùm est auxilium, quod DEUS porrigit homini, ut liberum arbitrium moveatur in DEUM: ut anima per peccatum à DEO aversa, convertat se ad Ipsum: non nempe est volentis velle, neq; currentis currere, sed miserentis DEI hæc donare: & ideo requiritur auxilium Divinum, ut nos meliùs ad gratiam disponamus: & hæc porrectio Divini auxilii signatur per hoc quòd JESUS ad Lazarum ire est dignatus. Tertium est, motus liberi arbitrii nostri: quia secundùm Augustinum, licèt DEUS creavit te, sine te: non tamen justificabit te, sine te: & ideo ex parte nostri requiritur motus liberi arbitrii, qui duplex est: Unus, quô movetur super peccatum, ut scilicet peccatum displiceat. Alius, quô movetur in D E U M per fidem & spem quô D E U M sibi reconciliari desideret: & hi duo motus notantur per occursum duarum sororum, scil. Marthæ & Mariæ, ita quòd primus motus intelligatur per Martham, quæ prior occurrit: secundus per Mariam, quæ venit vocata per Martham: sic enim hìc ex primo motu provocatur secundus. Quartum est, cognitio peccati in quam DEUS quærendo reducit hominem, ut homo se cognoscere studeat, quem DEUS quærendo quasi nescire se significat: & hoc signatur per hoc quòd interrogavit, ubi eum posuerunt. Quintum est, gratia contritionis, quæ seqvitur motionem liberi arbitrii, & cognitionem peccati: & hæc significatur per lachrymationem Christi, quæ quidem lachrymæ processerunt ex fonte Divinæ misericordiæ, & hîs lachrymîs quotidie peccator perfunditur, cùm sibi hæc gratia infunditur: Christus enim non est lachrymatus pro morte Lazari corporali: sed pro morte peccatoris spirituali. qui in Lazaro repræsentabatur: Caveat ergo peccator ne

Animæ mors.

Aug. l. 13. de civitate. cap. 2.

Mortis animæ progressiones.

Peccatoris resuscitatio

Rom. 9.

Augustinus sermon. 15. de verbis Apostoli.

lachry

lachrymas Christi contemnendo gratiam sibi evacuet, sed potiùs cum Christo flente peccata sua defleat, & sic effectum lachrymarum Christi suscipiat. Sextum est, propositum cavendi peccata in futurum, & hoc notatur in eo quòd præcepit amoveri lapidem. Tunc enim lapis de sepulchro tollitur, cùm durities propositi peccandi, & moles malæ consvetudinis de corde amovetur. Et cùm lapis deponitur, tunc fœditas cadaveris detegitur. Unde dixit Martha, *Domine jam fœtet.* Sic duritia cordis amota, videtur utilitas peccati: ex quo sequitur peccati abominatio, & concipitur propositum ulteriùs non peccandi. Septimum est, gratiæ infusio, quâ justificatur impius: & hoc notatur cùm clamavit voce magna, dicens: *Lazare veni foras.* Clamor magnus signat multitudinem Divinæ virtutis, quæ exigitur in justificatione impii: quia secundùm Augustinum, major est justificatio impii, quàm creatio Cœli & terræ. Voce enim magna clamavit, quia difficilè surgit quem moles malæ consvetudinis premit: sed tamen post magnam vocem surgit, id est; per magnam DEI gratiam vivificatur & justificatur dum pænitet. Datur etiam per hoc intelligi, quòd Christus vocat peccatorem foras exire de conversatione peccati, & de occultatione ejus, per confessionem faciendam sacerdoti. Octavum ergo est, peccatorum confessio, quàm DEUS administrat voce magna clamando, id est; magnâ gratiâ vocando, & hoc notatur in eo, quòd Lazarus prodiit de sepulchro: prodire enim, est de occulto per confessionem venire. Sed adhuc peccator non est totaliter solutus, antequam superveniat absolutio Sacerdotis: quòd significatur per hoc quòd *prodiit ligatis manibûs & pedibûs.* Nonum ergo, est sacramentalis absolutio: quæ significatur per hoc quòd Christus dixit Discipulis, *solvite eum.* Potuisset quidem immediatè simplici verbô ipsummet solvere, sicut fecit ipsum de monumento prodire: sed voluit suos Discipulos in hoc cooperatores habere, quia vult hoc ministerium sacerdotibus communicare. Suscitat JESUS, quia per seipsum vivificat interiùs, Solvunt Discipuli quia ministeriô sacerdotum absolvuntur vivificati: Christus enim per se intus vivificat, ministris potestatem solvendi tribuit. Mortuus ergo procedens adhuc ligatus, est confitens adhuc reus. Ut autem absolvantur peccata ejus, ministris mandatur ut illum solvant. Sicut ergo Dominus Lazarum suscitavit, priusquam à discipulis solveretur: sic in contritione peccatum dimittit, & peccatorem vivificat, priusquam à sacerdote absolvatur: cui tamen postea se ostendere tenetur. Decimum & ultimum est, satisfactio, quæ signatur in hoc, quòd JESUS subdidit, *& finite eum abire.* Non dicit, facite eum ad sepulchrum redire. Sic sacerdos debet principaliter pro satisfactione injungere homini, quòd de sepulchro, & de profundo peccatorum & malæ consvetudinis longè abeat: & nullatenus recidivet, & ampliùs non peccet. Dixit enim, finite abire: non stare, vel jacere sine exercitio spirituali: quia in vita DEI stare, retrocedere est, sed debet ambulare de virtute in virtutem. Item mysticè per Lazarum langventem, significari etiam potest gravem tentationem patiens: & per ejus sorores, personæ pro ejus alleviatione devotæ Christum precantes, quæ non semper exaudiuntur: sed talis patiens aliquando per actū peccati mortalis mori permittitur, ab eo qui est tantæ bonitatis & potentiæ, quòd scit & potest bona de malis elicere. In hoc autem quòd Dominus vadit ad eum suscitan-

Augustinus Tract. 17. in Joann.

Mysticè.

dum, ostenditur ejus clementia, inquantum homines in peccatis existentes & quasi mortuos, ac per se ad DEUM accedere non valentes, misericorditer præveniendo attrahit: & peccatorem non solùm mortuum per culpam, sed etiam aliqvando fœtentem per infamiam, & sepultum sub lapide per obstinationem, sic reducit ad vitam gratiæ, quòd non solùm tollitur obstinatio & mors culpæ, sed etiam fœtor infamiæ, & reducitur svavis odor bonæ famæ. Nulla enim desperationi datur occasio, cùm Lazarus jam fœtens, & quadriduanus resurrexit à mortuis & monumento. Locus autem infirmi

Bethania.

erat Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod datur intelligi quòd si infirmus sit DEO obediens, potest ab Eo de facili curari. Et secundùm Anselmum: In Bethania, quòd domus obedientiæ interpretatur, Lazarum suscitavit: ostendens omnes qui bonæ voluntatis studio huic mundo morientes in sinu obedientiæ requiescunt, in vitam æternam à DEO resuscitandos. Ista autem Bethania erat Marthæ & Mariæ, per quas duplex vita, scilicet activa & contemplativa significatur: ut sic per hoc intelligi detur, quòd per obedientiam homo perfectus in vita activa & contemplativa

Lazarus non risit deinceps.

redditur. Dicitur autem de Lazaro, quòd postea nunquam risit: nunquam in gestu signa jocosa ostendit: pro eo quòd vitæ hujus ærumnis, quas moriens evaserat, redditus fuit. Magis enim quàm

Augustinus Tract. 49. in Joann.

antè factus amator vitæ illius, pœnitebat eum vitæ istius. Unde Aug. O! si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Creditur autem hoc factum ea die quâ in

Lazari monumentum.

Ecclesia solet legi, scilicet, feria sexta ante Dominicam de passione Domini. Monumentum verò Lazari demonstrat Ecclesia ibidem in honore Beatæ Mariæ Magdalenæ constructa: & grande monasterium magnâ olivarum sylvâ circundatum, ubi erat abbatia Sancti Lazari, cùm Abbatissa & monialibus Ordinis Sancti Benedicti. *Multi ergo judæorum qui viderant* mirabilia, *quæ fecerat JESUS, crediderunt in Eum.* Nec mirum, quia illud signum fuit Divinæ virtutis manifestè ostensivum, & tale miraculum non est à sæculo auditum,

Augustinus sermo, 104. de tempore.

scilicet quòd mortuus quadriduanus in monumento, resuscitaretur ad vitam. Unde secundum Augustinum. Excedit omne miraculum, quod JESUS circa Lazarum fecit: quem ab ipso inferni inquilino, destructa lege tartarea redire ad Superos jussit. *Quidam autem ex ipsis* judæis *abierunt:* eadem die *ad Pharisæos, & nunciaverunt eis quæ fecit JESUS* & celebris erat sermo de Eo apud multos: alii bonô, alii malô zelô moti nuntiaverunt: quia sicut ex signis visis boni convertuntur & proficiunt, ita frequenter mali obdurantur, & deficiunt. Boni quidem nuntiaverunt eis, ut mitigarent eos circa JESUM, & provocando ut crederent: mali verò ut concitarent eos contra JESUM, & prodendo ut sævirent. Per bonos illi signantur qui bona in aliis sicut in se amant, & omnia in bonum interpretantur: per malos autem illi qui videntes servorum DEI opera, odiis inseqvuntur, & infamare conantur.

DE

DE CONSPIRATIONE PONTIFICUM,

Et Pharisæorum contra JESUM.

CAPUT XVIII.

PRÆdictô itaq; miraculô de resuscitatione Lazari publicatô, Pontifices qui erant majoris authoritatis, & magis literati, & pharisæi, qui videbantur præ aliis Religiosi: ex quibus factum eorum gravius erat: moti sunt ad tractandum publicè de morte Christi ex ira & invidia quã de fama & gloria Ejus habebant, & ad hoc faciendũ, *collegerunt consilium*: Sabbathô mox sequentî, *adversùs JESUM:* timentes si dimitterent eum sic viventem, & signa talia facientem, per ipsum amitterent & locum & gentem, eo quòd omnis turba post Eum iret: Eiq; crederet & ipsa sacra eorum & vana & abolenda esse doceret. Concilium à conciliando est dictum, quia conciliati & congregati erant in unum malum consensum. Et hoc erat primum concilium, quod habuerunt contra JESUM. Priùs quidem quærebant Eum interficere, nunc autem sententiam firmaverunt, & quærentes concilium, apertè de morte Ejus tractaverunt. Videbant enim Christum à populo tanquam Regem honorari, & quia mandatum Romanorum erat, ut nullus nisi per eos deberet Rex nominari. Omnis Enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari: ideo timebant quòd si Christum tanquam Regem haberent, Romani ipsos rebelles reputarent, & venientes contra eos civitatem & locum destruerent. Vel timebant etiam, ne si Christi Doctrina procederet: Templum & universa Religio, ac reverentia Ejus vilipẽderetur, & judæi nullius momenti fierent: & ideo Romani Civitatem Eis auferrent, eosq; in servitute dispergerent. Vel certè timebant, ne si omnes in Christum crederent, nemo remaneret qui adversùs Romanos Civitatem, Templumq: defenderet: quoniam contra Ipsum Templum, & contra suas paternas leges Doctrinam Christi esse sentiebant. Pontifices & pharisæi sibi consulebant, nec tamen credere volebant. Plus enim perditi homines cogitabant quomodo alteri, scilicet Christo, nocerent ut perderent: quàm quomodo sibi consulerent ne perirent, timebant & consulebant. *Sed trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Si enim Christo credidissent: Si Eum non occidissent: nec locum, nec gentem amisissent. Sed quia Christum occidere non timuerũt, & locum, & gentem perdiderunt. Nam & Romani post Domini passionem, & glorificationem, tulerant eis locum, & gentem: expugnando, occidendo, & transferendo. Temporalia perdere timuerunt, & æterna non cogitaverunt, & sic utrumq; amiserunt. Quæ ut fugituri egerunt: hæc, quia egerunt, non effugerunt. Quid vobis profuit o! insani judæi, quòd tantùm scelus commisistis? Nunquid quia Christo Domino, ut docuit, servire noluistis: ideo Dominô caruistis? Dum enim Illi serviunt Reges, quibus vos servitis: facti estis mali servi bonorum servorum Christi. Per quos conterit contumaciam vestram, per ipsos dissipat consilia vestra, per ipsos retribuit scelera vestra in capita vestra. Ipse autem Dominus quem interemistis, non vos servos, sed liberos esse cupiebat: quando dicebat, *si vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.* Vos autem Dominum DEUM Regem & Ipsam veram Libertatem non solùm repudiastis: verùmetiam negare cupientes clamastis: *Non habemus Regem nisi Cæsarem.* Considera quod sunt hodie homines, etiam Religiosum habitum gestan-

Joann. 11. *Concilium.* *Timor Pharisæorũ.* *Psalm. 13.* *Joann. 8.* *Joann. 19.* *Religiosi ficti.*

ſtantes, qui judæos imitando, temporalia perdere metuunt, & æterna non attendunt, ſic quòd utraq; non immeritò amittunt. Sunt enim pleriq; etiam Religioſi qui temporalia quandoq; minus juſtò & obliquè acquirentes, vel ſic acquiſita poſſidentes, ea dimittere trepidant, & pro his æterna amittere non formidant. Et quia nunc cùm judæis tenebras diligunt interiores, ſcilicet culpæ: ideo tunc cum eis in tenebras mittentur exteriores ſcilicet gehennæ. Religioſus ergo cupidus, vel vanus, eſt lamentabilis, quia miſerabilior eſt quodammodo omnibûs creaturîs, ſcilicet carens DEO & mundô. Tunc Caiphas, quia pontifex fuit, quid eis faciendum erat decrevit, & propter authoritatem officii locutus eſt, dicens: *Expedit ut unus* homo, etiam ſi bonus & juſtus eſſet, *pro populo moriatur*, & populi conſervatione, *& non tota gens pereat*: ſi ille in vita maneat: quia bonum commune magis eſt eligendum, quàm particulare. Hîc patet manifeſtè quòd paſſio invidiæ & livoris contra JESUM, & paſſio timoris perdendi gentem & locum, ſubvertebat in eis rationis judicium: quia in nullo caſu licitum eſt interficere innocentem & juſtum: per hoc enim non procuratur, ſed magis deſtruitur commune bonum. Propter quod judicio DEI illud malum, quod credebant per mortem Chriſti evadere, ſcilicet deſtructionem loci & gentis hoc per mortem Chriſti incurrerunt: quia in pœnam hujus peccati Romani locum & gentem deſtruxerunt, quòd per Tytum & Veſpaſianum annô quadrageſimô ſecundô, poſt paſſionem Chriſti, eſt factum. Prophetizavit autem Caiphas utilem humano generi mortem Chriſti, licèt neſciẽs. Quamvis enim eſſet intentio Caiphæ dare ſolùmodo cõſiliũ de morte Chriſti, pro tẽporalis periculi evaſione circa populum judæorum: tamen verbum ſuum ſic ſonabat, quod Chriſtus erat moriturus pro gente & populo: & quod ſic protulit fuit prophetia quodammodo de futuro, quòd Chriſtus erat moriturus pro ſalute ſpirituali, non ſolùm judæorum, ſed etiam omnium gentium, qui crediturì erant in ipſum, & per fidem congregandi. Unde Theophilus: Hoc ipſe quidem prava dixit intentione: ſed tamen Spiritus Sancti gratia ore ejus uſa eſt ad futuri præſagium. Hæc Theophilus. Non tamen ſequitur, quod quicunq; prophetat ſit propheta: nam quandoq; alicui conceditur actus alicujus rei, cùm tamen conditio ei non conceditur. Unde Origenes: non quicunq; propheta eſt ſicut non quicunq; jus proſequitur juſtus eſt, ſcilicet qui facit aliquod opus propter humanam gloriam. Hæc Origenes. Expediens autem & neceſſarium fuit Chriſtum pro nobis pati & mori, ratione triplici. Primò, ad oſtendendum circa nos judicium Divinæ dignationis & pietatis. Secundò, ad exolvendum pretium noſtræ redemptionis: quòd fuit pretioſus immaculati JESU Chriſti ſangvis. Tertiò, ad præbendum exemplum noſtræ imitationis, ut ſequamur veſtigia ejus. Inſuper & alia ratione triplici expediebat Chriſtum mori. Primò, quia homo mortuus erat: & ideo expediebat, ut Chriſtus mortem noſtram deſtrueret, & hominem vivificaret. Erat autem homo mortuus quadruplici morte, ſcilicet naturæ, culpæ, gehennæ, & ex privatione viſionis Divinæ. Primam deſtruxit, per ſuam glorioſam reſurrectionem. Secundam, per ſui ſangvinis effuſionem. Tertiam, per inferni expolliationẽ. Quartam, per ſuæ viſionis reſtitutionem. Secundò, quia homo erat perditus: ideo expediebat ut Chriſtus ad nos veniret, ac mortem ſubiret, & ſic hominem

Caiphæ prophetia.

Origenes hom. 30. in Joan.

Expedivit Chriſtũ mori, tripliciter.

Mors quadruplex.

minem perditum inveniret. Tertio, quia homo erat à DEO divisus & dispersus: ideo expediebat ut Christus homines in unum congregaret, & ad DEUM revocaret, Caiphas ergo prophetizavit quidem, id est: verba prophetiæ protulit: nec tamen erat propheta: quia inspirationem propheticam non accepit & donũ prophetiæ non habuit, sicut & Balaam. Unde secundùm Augustinum: Docemur etiã homines malos prophetiæ, spiritu futura prædicere, quòd tamẽ Evãgelista Divino tribuit Sacramẽto, id est; virtuti ipsius Sacramẽti, sc. summi Sacerdotii, quia Caiphas non à seipso hoc dixit, sed cum esset pontifex id est; summus Sacerdos anni illius & ministerium habens in manibus, non meritis suis prophetizavit & spiritu DEI locutus est, quia ipso ignorante dictum propheticum protulit non ratione meriti sui sed dignitatis officii: & fortè unctio pontificalis contulit ei quendam sensum prophetandi. Unde Chrysostomus. Vide autem quanta Spiritus Sancti virtus est: à mente enim mala valuit verba proferre prophetiæ. Vide etiam quanta est potificalis virtus potestatis. Pontifex enim effectus, etsi indignus existens prophetavit, nesciens quid diceret. Ore enim solùm usa est gratia, contaminatum cor non contigit. Hæc Chrysost. Ob quam authoritatem solùm credimus malum Prælatum exaudiri, & fortè, quia præco Ecclesiæ est, & in ejus voce dicit, Oremus cum multæ authoritates faciant in contrarium, ut illa, qui suis premitur, aliena non diluit, & hujusmodi. Dicitur autem Caiphas fuisse pontifex anni illius, quia licèt DEUS constituerit Summum Sacerdotem unum, cui mortuo unus succederet, per ambitionem tamen postea evenit ut plures essent, & per annos singulos suîs vicibûs ministrarent. *Ab illo ergo die*, quasi utilî acceptô consiliô *cogitaverunt* magis diffinitè quàm prius, ut Christum quàm citiùs possent interficerent, & dicentes, ut inventus duceretur in Hierusalem: licèt enim ante habuissent instinctum & voluntatem interficiendi Ipsum, tamen ex consilio Caiphæ diffinierunt firmô propositô hoc quàm citiùs possent adimplere. O! pravum consilium, o! pessimi duces populi, o! consiliarii nequissimi. Quid agitis miseri? quid vos furor exagitat tantus? Quæ ordinatio est hæc? quod propositum? quæ causa accusationis Domini nostri JESU Christi? Nonne ipse in medio vestrum est, quem tamen nescitis, & intelligit omnia verba vestra, & scrutatur renes & corda? Sed sic fieri oportet ut deliberastis, quia tradidit Eum Pater suus in manibus vestris. Quia ergo JESUS jam destinatus erat morti: ideo ab ipso sabbatho. quô concilium collegerunt, inchoamus memoriam Dominicæ passionis in Divino officio: maximè in hymnis, & subticemus Gloria Patri in introitu Missæ, & responsoriis, & quasi post horam ejusdem consilii publicum luctum incipiens Ecclesia, & suo compatiens Domino sicut membra Capiti, ex tunc quasi lugendo recitat vexillum Regis, mysterium Crucis clavos & lanceam perforati corporis, & his similia usq; ad diem passionis, nondum tamen planè, quia nondum traditus erat Dominus in lanistarum manus. Unde Dominicam & hebdomadam illam de passione Domini appellamus. Divulgatum autem fuit istud consilium de occisione Christi habitum. Sed sapiens Dominus volens dare locum iræ, & etiam quia nondum erant omnia completa, necdum venerat hora ejus quâ tradendus erat, & crucifigendus post consilium cautiùs se observans, palàm apud eos ambulare desiit, neq; ad aliquam civitatẽ populosam

Numer. 22.

Augustinus Tract. 49. in Joann.

Pontificalis virtus.

Consilium pravum.

abiit, sed in regionem juxta desertum, ubi pauci de judæis erant, & non frequentia insidiantium in Civitatem Effrem, quæ erat parva & parùm populosa, ac magis secreta: & ibi morabatur cum discipulis suis, usq; ad tēpùs suæ passioni propinqvum. Sed stetit ibi paucis diebûs, cum ipsis discipulis, se occultans ad tempus. Ubi Chrisost. Ipsi autem quando omnes lætabantur, & festum celebrabant, tunc occultantur & in periculis sunt, sed tamen permanebant cum Eo. Secundùm illud: *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.* Et sic fugit Dominus ante faciem nequissimorum servorum, & hoc non fecit propter potentiæ defectum, sed ut aliis daret vivendi exemplum. Unde August. Non quia Potentia Ejus defecerat, in quasi vellet, palam cum judæis conversaretur, & nihil Ei facerēt, sed exēplū discipulis demonstrabat, in quo appareret non esse peccatum, si fideles ejus oculis persequētiū se subtraherent, & furorem sceleratorū latendo potiùs evitarent, quā se ostendēdo magis accēderent. Secundùm Origenem: honestum & laudabile est imminente jam periculo & agone confitendi JESUM, non evitare confessionem, nec recusare subire mortem gratiâ veritatis. Sed nullus debet tradere occasionem tantæ tentationi, & hoc propter duas rationes. Primò, quia valde præsumptuosum est periculis se ingerere, propter inexperientiam propriæ virtutis, quæ & quandoq; fragilis invenitur, & propter futuri eventûs incertitudinem. Secundò, ne nos ingerentes persecutoribus occasionem præstemus eis, ut magis impii & noxii fiant, & nos de eorum delicto demus responsum, & luamus pœnas. *Proximum autem erat Pascha judæorum.* Hoc subditur, ad ostendendum quòd Christus parvo tempore in Civitate se occultavit, quia ante pascha in Hierusalem venit. *Et ascenderunt multi de regione Hierosolymam ante pascha, ut sanctificarent & mundarent seipsos* orationibûs & sacrificiis ante festum, ad dignè comedendum Agnum paschalem, quem nullus comedere debebat, nisi mundus. Præceperat enim Dominus per Moysen, ut undiq; de tota judæa convenirent ante pascha in Hierusalem, & ibi secundum legem ante esum agni paschalis se mundarent, ut sic purificati, solennitati & esui agni mundi interessent. Unde Theophil. Ascenderunt autem ante pascha ut purgarentur: quoniam quicunq; peccaverant, pascha non celebrabant, nisi priùs expiarentur balneationibûs & jejuniis, ac rasurâ: quinetiā quasdam deputatas oblationes offerendo. Hæc Theophi. Ubi informantur qui debent cōmunicare, quia cōfessione, oratione, & jejunio ante debēt purificari. Si enim hoc fiebat de agno figurali, multo magis se debet homo sāctificare bonis operibûs ad dignè recipiēdū verū Agnū Immaculatū Corpus Christi. Sed judæi obliti suæ sanctificationis tractabant de nece Veri Agni, & ipsum Agnum ad immolandum quærebant in ipso loco orationis, festô sangvinem innocentem miscere cogitantes. Unde Chrisostomus: Hi venerant in exterioribus se mundare, & in interioribus per homicidium & sangvinem se coinquinare. Insidiabantur Ei, & tempus festi tempus faciebant occisionis, Hæc Chrisost. *Quærebant ergo Jesum, & colloquebantur adinvicem in Templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum.* Quia enim mirabantur quòd in tanta cōgregatione ad docendū nō venerat: ideo quærebant non quidem bene & ad honorandum, sed male & ad occidendū. Sed est notandum, quod quando est dies festus, & agitur sanctè, semper Dominus est in die festo, secundum illud: *Ubi duo vel tres*

Chrysostom. hom. 49. in Joann.

Lucæ 22.

Fuga Domini.

Augustinus Tract. 49. in Joann.

Origenes Tomo 31. in Joann.

Communicaturi quòd agere debeāt

Chrysost. hom. 64. in Joan.

tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum, & ideo nos congregati in domo DEI, quæramus Jeſum, mutuò nos conſolando & exorando ut ad diem feſtum noſtrum veniat, & nos ſuâ præſentiâ ſanctificet, quoniam verò non rectè agitur feſtum, tunc non venit Jeſus ſecundùm illud Eſaiæ: *Feſtivitates veſtras non feram.* Et ſubdit Evangeliſta, quaſi reſpondens quæſtioni eorum, *Dederant enim Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit, ubi ſit Jeſus, indicet* poteſtati publicæ, *ut apprehenderent Eum*, ſcilicet miniſtri poteſtatis ad occidendum: propter hoc enim ab eis, ſicut ab ingratis & obſtinatis receſſerat, uſque ad tempus quod ſuæ paſſioni diſpoſitum erat. Sed, ut ait Auguſtinus: Nos qui ſcimus ubi Chriſtus eſt, quia ad dexteram DEI Patris indicemus Judæis, ut ſic utinam apprehendant Eum per fidem. Conſpice igitur prædictos nefarios in ſuo concilio peſſimo æſtuantes, & Dominum Jeſum ac diſcipulos tanquam pauperes, & imbecilles recedentes. Quid tunc putas Magdalenam dixiſſe? Sed & qualis animi Mater Domini Jeſu erat, cùm ſic Eum recedere videret, & audiret cauſam quare, quia ſcilicet Eum occidere volebant? Potes hìc meditari dominam & ſorores Ejus, tunc cùm Magdalena remanſiſſe, & Dominum Jeſum eas omnes de cita ſua converſione, tunc conſolatum fuiſſe. Conſidera nunc quomodo Dominus ſuos adverſarios, quos ſolo nutu perdere poterat tanquā imbecilles, recedendo declinabat: nec ſe ſaltē verbis excuſando defendebat, ac Ejus manſvetudinem & humilitatem imitando omnem depone amaritudinem & furorem, quia ſic & corporis & animæ habebis requiem.

Eſaiæ 1.

DE DECEM LEPROSIS, A DOMINO CURATIS. Caput. XIX.

FActum *eſt autem cùm complerentur & appropinquarent dies aſſumptionis* Domini JESU, id eſt à mundo ad Patrem, per paſſionem & mortem non divertit, ſed *firmavit faciem ſuam*, id eſt voluntatem (nam per faciem deſignatur animi voluntas.) in locum paſſionis, & *ut iret in Hieruſalem*, quia ibi oportebat Verum agnum imolari, ubi figuralis agnus ſolebat offerri. Aſſumptionem JESU dixit Lucas, non ſolùm ſecundùm tempus quô aſſumi debebat per paſſionem de hoc mundo ad Patrem, quia oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam: ſed etiam ſecundùm præceptum de agno paſchali, qui decimo die menſis primi aſſumebatur de grege, & ad domum inferebatur & ſervabatur uſque ad veſperam quartidecimi diei, & tunc imolabatur. In hunc modum Chriſtus decima die, id eſt ramis palmarum: venit ad locum paſſionis, ſcilicet in Hieruſalem: ubi tanquam Verus Agnus erat pro nobis imolandus: manſitque ibi & circa: uſque dum paſſus eſt, ut ſic veritas figuræ reſponderet. Ex quo patet quòd tempus ſuæ paſſionis prævidit quaſi Deus, & quòd ſpontaneè non coactè eſt paſſus: unde *firmavit*, id eſt non leviter voluit, ſed firmiter & conſtanter diſpoſuit *ut iret in Hieruſalem*, ad ſuſtinendum mortem, ut oſtenderet ſe ſponte paſſurum & ſuo exemplô diſcipulos animaret ad paſſionem. Sic & tu omne opus bonum, firmus & ſtabilis debes aſſumere, nec propter tentationes ab eo dimittere. Inſtante ergo tēpore paſſionis, quô tranſmigraturus erat de mundo ad Patrem præſtat dorſum Galilææ, & faciem in Hieruſalem convertit, ac firmatâ & imperterritâ mente locum quô pati decreverat petit. Non huc & illuc ibat: ſed iter versùs Hieruſalem tenebat. Unde qui ſuperiùs pluries excitavit, & hortatus eſt diſcipulos & alios ad martyrium, & ſui ſequelam, verbô: hìc hoc idem facit factô, eos tanquam Magiſter & Ductor præcedens, & quaſi factô ſuô, dicens: *Si quis vult poſt me venire abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Appropinquante ergo tempore paſſionis ſuæ Dominus JESUS, qui pluries fugerat, incipit reverti. Sicut enim in ſuperioribus ad noſtram inſtructionem uſus eſt prudentiâ, oſtendens quòd pro loco & tempore furorem perſequentium, cautè debemus declinare: ita nunc utitur fortitudine: quia debito tempore iminente ſponte rediit ut ſe paſſioni offerret, & in manus perſequentiū traderet. Sic aliàs fuit uſus temperantiâ, cùm fugit honorem

Lucæ 9. & 17.

Aſſumptio Chriſti.

quando turbæ voluerunt Eum facere Regem, & è contrariò fuit usus justitiâ, cùm voluit tanquam Rex honorari quando populus cum ramis arborum occurrit Eidem. Satis tamen modestè Eundem honorem voluit, & ideo asellum ascendit. Istis igitur quatuor virtutibûs usus est Dominus virtutum propter nostram instructionem, à quibus omnes aliæ virtutes morales descēdunt & derivantur: propter quòd cardinales ac principales esse dicuntur. Non ergo æstimandus est fuisse inconstans vel varius, sicut nec aliquis alius qui secundùm diversos casus in diversis se exercet virtutibus. *Et factum est, dum* pascha celebratúrus *iret in Hierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam.* Samaria erat terra gentium, Galilæa Judæorum. Et ideo Christus vadens ad passionem, transiit per Gentes & Judæos, dans intelligere quòd fructus suæ passionis in omnes erat futurus, atque fides nominis Ejus post mortem & Judæos & Gentiles unum debebat efficere populum. Quia ergo erat discordia inter Judæos & Samaritanos, Ipse inter utrosque & per medium utriusque terræ transiit, ut tanquam Mediator eos pacificaret, qui ad salvandos Gentiles & Judæos venerat. Et in ingressu cujusdam castelli in terminis Samariæ: *occurrerunt Ei decem viri leprosi*, quia audierant famam de mirabilibus Christi. In ingressu urbis, & tamen ante ingressum occurrerunt Ei: quia ritu legis Mosaicæ quasi immundi erant ab urbibus & oppidis exclusi, nec poterant cum aliis cōmorari. Conversabantur autem adinvicem, quia cōmunitas passionis fecerat eos unanimes: & præstolabantur simul transitum. Jesu solliciti donec advenientem Eum viderent. *Qui steterunt à longè* tum propter Christi reverentiam, tum quia non debebant appropinquare hominibus, ne eos inficerent eò quod lex Judæorum lepram im̄undam non tangendam judicat. Lex Evangelica lepram non externam, sed internam, esse im̄undam affirmat. Et secundùm Theophilum: A longè stant, quasi verecundantes de im̄undicia: putabant enim quòd Christus eos quemadmodum alii fastidiret. Sic ergo abstiterunt loco, sed facti sunt proximi deprecando: propè enim est Dominus omnibus invocantibus Eum in veritate. *Et levaverunt vocem suam* ex magnitudine affectiònis, & magno desiderio sanitatis, & clamaverunt, *dicentes: Jesu Præceptor miserere nostri*, quia solò præceptò & verbô potes nos curare. Si Jesus, ergo vult: si Præceptor, ergo potest: si misericordiam invocant: ergo se miseros & indigentes ostendunt: & sic petitio fuit digna, & ex parte petentium, quia miserendi: & ex parte Ejus à Quo petebatur, quia Jesus volens & Præceptor potens: secundùm Titum, Dicunt Nomen Jesu, & lucrifaciunt rem. Nam Jesus interpretatur Salvator, unde sequitur. *Quos ut vidit* benignitatis & compassionis & misericordiæ oculis: *dixit: Ite ostendite vos sacerdotibus.* Lex enim præcepit, ut emundati à lepra sacerdotibus se præsentarent: non ut sacerdotes eos mundarent, sed ut eos mundos esse judicarent, & ut mundati pro sua emundatione sacrificium in lege determinatum offerrent. *Et dum irent*, ut sacerdotibus se demonstrarent, *mundati sunt* ex fide & obedientia ad Christum, meritoriè de congruo, sed Divina virtùte effectivè. Quatuor ex causis mundati sunt antequam ad sacerdotes pervenirent. Primò quia Christus noverat sacerdotum superbiam: contempsissent enim eos aspicere: ne ergo scandalizarentur, prævenit eos sanare. Secundò, bonum obedientiæ eorum hoc meruit. Tertiò, hoc meruit eorum Fides. Quartò voluit ostendere quòd non virtute legis, aut sacerdotum erant mundati, sed DEI imperiò. *Unus autem* eorum qui Samaritanus & Gentilis erat *ut se mundatum vidit* suam sanationem virtuti Christi deputans, *rediit cum magna voce Deum* ex fidei & devotionis magnitudine *magnificans*: & tanquam gratus beneficium recognoscens, *cecidit* per humilitatem *in faciem ante pedes Jesu*, per devotionem Ei reverentiam exhibens, *& adoravit Eum*, gratias pro beneficio accepto sibi *agens.* Ubi exprimitur fides Ejus & devotio, ac benevolentia, & grandis affectio. Dedit autem ei fiduciam appropinquandi Domino jam suscepta purgatio. Cæteri verò qui Judæi erant permanserunt ingrati, nec ad agendum gratias sunt reversi: quia decepti à sacerdotibus quibus se repræsentaverunt, quique doctrinæ Christi & miraculis detrahebant, secundùm eorum informationem attribuerunt suam sanationem observantiæ legis, cùm se sacerdotibus ostendebant, & non virtu-

Psal: 144.

virtuti Christi, licet à principio fideliter devotè petivissent ab eo sanari. *Et dixit Jesus: Nonne decem mundati sunt, & novem ubi sunt?* Non interrogat Dominus quasi nesciens, sed ingratos quærit quasi ignorans, & de eorum ingratitudine dolens: & eos requirendo ostendit sibi ignotos, id est reprobatos. Sicut enim ingratus non recognoscit DEI beneficium, ita nec DEUS, notitia approbationis recognoscit ipsum: recognoscentem verò se recognoscit & Ipse. Unde Beda & meritò eos Salvator, quasi ignotos ubi sunt inquirit scire enim DEO, eligere: nescire, reprobare est. Hæc Beda. Magis autem dolendum est de eo, qui aliquam incurrit ingratitudinis culpam, quàm de beneficio perdito. Et ideo quasi plangendo subditur: *Non est inventus qui rediret & daret gloriam DEO, nisi hic alienigena*: alterius, scilicet gentis, qui non erat de Judæis. Et hoc dictum est vel à Christo,& tunc erant verba quasi lamentantis: vel dictum est ab Evangelista in confusionem Judæorum, qui non sunt reversi ad Christum. Et nota quod in hoc quòd iste alienigena rediit: & alii, qui erant Israelitæ, reditum neglexerunt: præfigurata fuit vocatio & fides Gentilium, qui venturi devotè erant ad fidem Christi, ac repudiatio & perfidia Judæorum, qui in suo errore erant remansuri. Dominus autem & in his & in omnibus quos sanavit in corpore, sanavit & in anima: & hi postquam fuerunt sanati in corpore, & justificati in anima, ac boni facti: postea corruerunt à gratia, & facti sunt mali & ingrati. Deinde eorum ingratitudinem magis cõfutat: dum alienigenam, qui redierat, laudando comẽndat: quia enim humiliter ante DEUM infirmitatem suam cognovit: ideo Dominus consolans eum dixit: *Surge*, scilicet, à peccato in quo jacuisti cessando, *& vade* de virtute in virtutem in conversione quam incæpisti proficiendo: *quia fides tua*, quâ intellectum DEO subdidisti, *te salvum fecit*: & ad salutem non solùm corporis, sed & animæ reduxit: quia ipsa est initium justificationis, & dat fiduciam Regni cælestis. Ubi Beda: Si autem fides salvum fecit eum qui se ad agendas Salvatori gratias inclinavit: ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiis DEO gloriam dare neglexerunt. Mysticè per lepram, quæ est corruptio carnis, signatur peccatum mortale, quod est corruptio animæ. Primò quia communiter in lepra vox efficitur invalida: sic in peccatore vox est invallida: DEUS peccatores non audit, & cùm multiplicant orationem non exaudit. Secundò, quia in leproso corpore multa ulcera minuta, dura & rotunda crescunt: sic in corde peccatoris multæ compunctiones & anxietates diversorum peccatorum & circumstantiarum consurgunt: minuunt semper affectionem hominis ad DEUM, & reddunt hominem durum & rebellem DEO & Ejus mandatis, & per hoc fiunt corda hominum peccatorum rotunda & ductilia, scilicet ad voluntatem diaboli. Tertiò quia eorum anhelitus corrumpitur, & Ejus fætore sæpiùs alii inficiuntur; sic operatio & conversatio peccatoris ita est corrupta, quòd conversantes infirmantur ex vitioso eorum convictu. Quartò quia lepra quantò studiosiùs reprimitur, tantò plùs turpior postea ebullit: sic peccatum quantò plùs occultatur, tantò fortiùs crescit: & ideo turpiùs apparebit. Per denarium verò numerum universitas significatur: numeri namquè sequentes usque ad centum sunt Ipsius & partium Ejus replicationes, & sic consequenter per decem leprosos occurrentes Christo, significatur universitas peccatorum pænitentium. Vel leprosi signant eos qui peccant contra decem præcepta decalogi, varietate peccatorum, quasi maculìs lepræ distincti & respersi. Valde deterior est lepra animæ, quàm lepra corporis: quia peior est corruptio spiritûs, quàm carnis. Debet autem peccator volens sanari, & à peccatorum lepra curari, eô modô se habere quô se habuerunt illi leprosi. Primò itaque venire debet ad JESUM per fidem: non enim abhorret pius Dominus aspicere maculam lepræ nostræ, qui pro nobis in cruce velut leprosus reputatus est. Secundò debet stare, surgendo à peccatis, & cessando ab eis. Tertiò debet stare à longe, suam vilitatem humiliter cõsiderando, & valde erubescendo. Quartò, debet levare vocem scilicet de profundo corde in contritionis verba prorumpendo, & peccata sua non aliena confitendo. Quintò, debet dicere JESU Præceptor, DEI misericordiam implorando: quæ maxime est peccatoribus opportuna. In hoc autem quòd Dominus videns leprosos, dixit eis: *ite ostendite vos sacerdotibus*, manifestè à

Beda. scire & nescire Dei.

Beda in c. 9. Luc. Lepra peccatū.

Denarius numerus.

Lepra animæ.

Domino JESU confessio præcipitur, per quam lepra interior saluti ostenditur. Ac si eis diceret: Ite à contritione ad confessionem: ostendite vos sacerdotibus. Quia licet peccata remittantur in contritione, dicente Propheta, *Dixi*, id est firmiter statui, *confitebor & tu remisisti mihi*: tamen tenetur homo ea confiteri. Unde *dum irent, mundati sunt* in via: quia DEUS virtute contritionis peccatorem mundat interiùs, priùsquam à sacerdote absolvatur exteriùs: & nihilominus se sacerdotibus ostenderunt. Sic & tu, si habes maculam lepræ ex aliquo crimine, dum vidente te Domino oculis misericordiæ, vadis ostendere te sacerdoti per confessionem vocis, obviat ipsa salus, & sanaberis à lepra transactæ iniquitatis. Non tamen idcirco omittas te offerre illis, quorum judiciò mundus habeberis: alioquin ex contemptu & negligentia imundùs remanebis. Unus autem qui rediit, universalis Ecclesiæ unitatem, seu illos quòd in unitate Ecclesiæ sunt designat, quam pro beneficio gratiæ grates referre non cessat: novem verò qui remanserunt, illos qui extrà sunt exprimunt: seu qui post acceptam remissionem criminum à perfectione decalogi, per unitatem subtractam deficiendo grates pro gratia reddere contemnunt. Decem igitur mundantur, sed unus gratias refert: quia multi in confessione mundantur, sed non omnes Dominum laudant. Qui nempe tanquam canes revertuntur ad vomitum, hi sunt novem qui post adeptam sanitatem, non laudabant Dominum. Et quia pauci sunt respectivè qui grati sunt de beneficiis largitatis Divinæ, & remanent in reparata sanitate: ideo tantùm unus revertitur dans gloriā DEO. DEO nempe gloriā dare, est percepta peccati sui curatione in bonis operibus perseverare. Et hic est Samaritanus, qui interpretatur custos: nam illi sunt grati DEO qui se custodiunt à peccati recidiva. Et est alienigena, dicens cum Apostolo, non habemus hìc manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Hinc colligitur, quia hi qui deberent esse magis grati Domino & familiares ut Literati, Prælati & Divites, quibus sententiam dedit, vel opes: magis sunt Ei ingrati: se seq; elongant ab Eo, nec referunt sibi gratias sicut simplices & pauperes, quibus tot bona non contulit: quasi diceret: *Labia nostra* & divitiæ *à nobis sunt, quis noster Dominus est*? Ipse autem unus gratias agendo in faciem cecidit, quia sola unitas Ecclesiæ cadit in faciem adorans. Inde est quòd quandoque prostrati oramus, ubi quatuor prætendimus: infirmitatem corporis, quia de pulvere sumpti sumus: infirmitatem animi, quia casum ex nobis, non erectionem à nobis, sed à DEO habemus erubescentiam de malis, quia præ multitudine peccatorum oculos ad cœlum levare non audemus: prudentiam, quia in faciem cadimus, & videmus ubi cadimus, id est; quòd in terrenis affigimur. Quandoque verò flexis genibûs ut Salomon, sed erecto capite & elevata facie oramus, quasi dicentes pro desiderio patriæ, trahe me post te. Quandoque autem stantes oramus, nos spem in cœlestibus habere designantes, & quasi dicentes, nostra conversatio in cælis est: & illud, in domum Domini lætantes ibimus. In primò ergo exprimimus conditionem nostram: in secundò desiderium: in tertiò, spem. In memoria quoque resurrectionis Dominicæ tempore Paschali & diebûs Dominicis, exéplo sanctarum mulierum, inclinatis in terram vultibûs oramus, nos terram & pulverem esse cùm Abraham recolentes. Unus ergo reversus in faciem ad pedes JESU cecidit, ac nobis humilitatis, & pænitentiæ exemplum ostendit. Unde secundùm Bedam: In faciem cadit, qui de perpetratis malis erubescit. Ibi enim homo cadit, ibi confunditur. Qui in faciem cadit, videt quò cadat: qui retrò, lapsum suum non videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant se in his visibilibus, ut ad invisibilia erigantur. Mali retrò cadunt, quia cadunt invisibilibus, ubi modò non vident, quid eos tunc sequatur. Ad pedes etiam JESU cadit, & gratias agit, qui se ad percipienda DEI beneficia humiliat, qui nihil sibi virtutis adtribuit, qui bona quæ habet, de misericordia DEI se habere intelligit. Et secundùm eundem, qui devotus ante Dominum cecidit, surgere & ire præcipitur: quia qui infirmitatem suam agnoscens humiliter jacet per Divini verbi consolationem surgere ad fortia opera, & crescentibûs quotidie meritis ad perfectionem passim proficere jubetur. Hunc autem fides salvum facit, quem ad gratias agendas inclinat

Psal. 31.

Gloriā Deo dare.

Cant. 1.

Philip. 3.

Psal. 121.

inclinat: & è contra perfidos illos damnat, qui de acceptis beneficiis ingrati sunt, & DEO dare gloriam negligunt. In hoc ergo capitulo ingrati de beneficiis reprehenduntur à Domino. Multùm est laudabilis virtus gratitudo, & valde acceptabilis DEO gratiarum actio, ac detestabile vitium ingratitudo. Unde Augustin: Quid meliùs animô geramus, aut ore promamus, aut calamô exprimamus, quàm ut DEO gratias agamus? Hoc nec dici brevius, nec agi fructuosius potest. Et iterum: Scio quòd ingratitudo displiceat tibi, quæ radix est totius mali spiritualis, & ventus urẽs & exsiccans omne bonum: obstruens fontem Divinæ misericordiæ super hominem, quâ & mala mortua jam reoriuntur, ne ultra bona adipiscantur. Unde & Bernardus. Dignum est semper gratias agere, quia DEUS nunquàm cessat benefacere. Et iterum: Disce in referendo gratiam non esse tardus aut segnis, disce ad singula dona gratias, agere. Diligenter: inquit, considera, quæ tibi apponuntur, ut nulla videlicet DEI dona debita gratiarum actione frustrentur: non gaudia, non mediocria, non pusilla. Denique jubemur colligere fragmenta ne pereant: id est; nec minima beneficia oblivisci. Nunquid non perit quòd donatur ingrato? Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dissipatio bonorum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo est ventus urens & siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ fluenta gratiæ. Qualis verò debeat esse gratiarum actio: dicet idem Bernardus dicens: Non tantùm verbô & lingvâ, sed opere & virtute exhibeamus nosmetipsos gratos: non enim gratiarum dictionem, sed gratiarum actionem exigit à nobis Dominus DEUS noster. Unde etiam Chrysostom. Agamus igitur Ei juges gratias: & non modô verbîs hoc nostris, verùmetiam operibûs nostîrs, imò potiùs principaliter impleamus. Agamus verò gratias non de propriis tantùm, verùmetiam de alienis bonis. Ita nempe & invidiam poterimus extingvere, & alere charitatem. Neq; jam illis poteris invidere, de quorum bonis gratias DEO referendo lætaris. Quid igitur magnum reposcit, qui pro liberalitate in nos sua, solummodo gratos sibi esse nos præcepit? Ingratitudinis autem vitium ex arrogantia potissimum gigni solet, tunc se aliquis dignum esse beneficiîs æstimat. Humiliatus verò atq; contritus, nõ pro bonis solùm, sed pro his quæ contraria æstimãtur esse, gratiarum actiones mittet DEO, & quodcunq; patietur, nihil se dignum æstimabit passum esse. Hæc Chrisost. Et hæc est magna causa quare DEUM non diligimus, quia Ejus beneficia non recognoscimus. Unde Hieronym. Vis scire quare DEUM non diligis? quia Ejus beneficia non recognoscis. Quantò magis in bonitate Ejus ascendis, tantò plùs in amore Ejus inardescis. Hæc Hieronym.

Augustinus In soliloqu.

Bernardus sermo. 51. in cantica.

Idem ibidẽ.

Chrysostom. hom. 2. in Epistol. ad Roman.

DE SAMARITANIS HOSPITIUM DOMINO Negantibus.

CAPUT XX.

Ut autem Adventus Domini JESU non lateret, *misit nuncios suos*, scilicet Jacobum & Joannem, *ante faciem suam*, in Civitatem Samaritanorum. ut ibidem hospitium & cætera necessaria, quæ non magni constabant, sibi præpararent. Hæc Civitas Samaria nunc Sebaste dicta, jam peccatîs exigentibûs, nec unicam habet domum, nisi

Sebaste.

Luca 9.

tantum duas Ecclesias, unam in monte, ubi quondam fuit Regis palatium: secundam in honore S. Joannis Baptistæ, in qua sepultus fuit inter Abdiam & Heliseum. Samaritani verò qui æmulabantur Templo Hierosolymitano: & invidebant euntibus in Hierusalem adorare, quia videbant Christum cum discipulis habere faciem seu vultum id est; prætendere similitudinem & signum cunctis in Hierusalem, ad Festum Paschale, causâ orationis faciendæ: ideo eos, ex æmulatione propter locum adorationis, noluerunt hospitiô recipere, quia dicebant locum adorationis esse apud eos in Monte Garizim, & non in Hierusalem. Unde suprà mulier Samaritana, quasi æmulando dixit Domino: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt: & vos dicitis, quia Hierosolymis locus est in quo oportet adorare.* Item quia ex vestimentis Christi, & discipulorum Ejus, cognoverunt Samaritani quòd fuerunt judæi. Judæi autem erant Samaritanis odiosi, eò quòd contemnebant eos, nolentes comedere & bibere cum eis, non nempe coutuntur judæi Samaritanis, sicut & Hebræi Ægyptiis. Unde Hieronym. Hostilì inter se Samaritani: atq; judæi discordant odiô. Videntes itaq; Dominum ad hostes suos pergere Samaritæ: Eum recipere noluerunt. Quamquam alia subiiciatur intelligentia, quia voluntas Domini fuerit, non suscipi à Samaritanis, quia festinabat Hierusalem pati, & sangvinem fundere: ne occupatus susceptione Samariticâ, & doctrinâ gentis illius, passionis differret diem, ad quam venerat sustinendam. Hæc Hieronym. Sicut autem Domino in Hierusalem tendenti restiterunt Samaritani: sic si mens tua in Cælum tendat, habebis semper qui rixas, odia, & bella gerant, non tamen irrepat vindicta menti tuæ, sed quantùm poteris stude utilis esse. Unde sunt versus.

Samaritani

Hieronymus quæst. 5. ad Algasiam.

Hierusalem cives, gentes odere forenses,
Quotquot non recipit manibûs illa suis.

Si ergo in his quæ secundùm DEUM operari desideras, aliquos tibi obsistere, seu te impedire videas, noli contentionibûs desævire, sed teipsũ, in teipso restringe, & tecũ Deo tuo recollige: sibiq; dicas, Domine vim patior, responde pro me. Nec de hoc contristeris, quia nihil possunt nisi quòd DEUS scit finaliter pro bono tuo esse expediens: imò quamquam ad præsens non videas, videbis finaliter, si tamen patienter portaveris, quòd illud in quo tibi eos impedimentum præstare credebas, erit tibi juvamen ad tuum propositum exequendum, sicut de Joseph & multis aliis est factum. Quia secundùm Chrysost. Si legem Christi custodire volueris necessitatem quidem nullam, quæ te ab observatione Ejus impediat, aliquando patieris. Si etiam in his quæ secundùm DEUM desideras te videas quodammodo Divinitus impediri, vel per infirmitatem, vel quocunq; aliô modô contingente, de hoc nullatenus conturberis, sed totum æquanimiter feras, & te ex toto illi committas Qui meliùs novit quàm tuipse, quid tibi expediat, qui te ad se continuè sublevat, dummodò teipsum ex toto illi committas, quamvis fortè hoc ipse non videas. Ad hoc ergo sit totũ tuũ studiũ, ut teipsum in pace & cordis tranquillitate possideas, & pro quocunq; eventu non doleas, nisi de solo peccato proprio vel alieno, seu etiam de his quæ te inducerent ad peccatum, & quæ possent alienare seu elongare à DEO vel medium facere inter te & ipsum DEUM, quævis nempe tibi occurrens adversitas ejus nutu & providentiâ geritur, cujus vir-

Impedimentum ad salutem nullum

tute

tute res creatæ sunt, & in suo esse cõservãtur. Cùm igitur tribulatio advenerit, exi obviam hospiti tanto, benignè eum recipiendo, & dic corde jucũdo. Bene venerit amica mea tribulatio. Qui nempe adversa libenter pro DEO patitur: Christo passo assimiliatur, & ideo ab Eo tanquam à cõsimili nexu dilectionis præcipuo constringitur. Porro de involuntariis tribulationibus scire debes, quod licèt involuntarium, inquantum hujusmodi, non sit meritorium: verumtamen si prudens animus hoc quod involuntariè illatum est voluntariè pati voluerit, & voluntatem suam hactenus rebellem ad virgam DEI inclinaverit, virtutem faciens ex necessitate, haud dubium quin salubre & meritorium fiet, & ad spirituale virtutum incrementum proficiet hoc quòd antè pestiferum videbatur. Patiamur ergo libenter & voluntariè, quia vera salus nostra est in cruce, nec extra eam aliqua salus invenitur. In quacunq; enim anima crux, id est; tribulatio non est: nulla patientia est, & ubi patientia non est, vera salus non est. Cor autem patiens est, cui gaudium est quod despicitur, & quod in pœnis & quibusq; adversitatibus lætatur, exultans pro eo quòd passioni Christi & humilitati suæ aliquid adiicere valeat, & quòd habeat unde DEO aliquid sacrificet. Et ideo omnes pœnas & adversitates occurrentes unias cum pænis & adversitatibus Christi, & ex unione ipsorum dulcescant, & DEO in summa patientia redoleant. Omnia ergo quæ tibi advenerint, sive læta, sive tristia ex nimia charitate, à DEO tibi esse donata certissimè scias, & omnino credas quòd omnia ex tanto amore Christi tibi proveniant, ut nihil aliud tibi, aut aliter evenire velles, aut velle deberes, & ideo pro singulis Ei gratias & laudes agas. Irati itaq; Jacobus & Joannes contra Samaritanos voluerunt ignem è Cœlo ad consumendum eos impetrare, dicẽtes: *Domine si vis dicimus ut ignis descendat de Cœlo*, id est de alto sicut fulgura, & hujusmodi quæ omnia veniũt de Cœlo aereo *& consumat illos:* Te recipere nolentes. O! quanta fiducia eorum in Domino erat, qui solo verbô se posse credebant ut ignis de Cœlo descenderet, ac hujusmodi vindicta quæ laudata est in Helia, in istis est à Domino reprobata, quia hoc non appetebant ex charitate, & amore correctionis eorum vel finiendæ in illis malitiæ, sicut ille, sed ex impatiẽtia potiùs & indiscretione & appetitu vindictæ. In quo innuit Dominus, quòd non valet zelus, nisi sit discreta voluntas. Unde verbis Apostoli Petri Ananias, & uxor ejus exanimes ceciderunt, non odiô, sed justâ vindictâ, & Paulus quendam peccatorem tradidit satanæ in interitum carnis. ut anima esset salva. Unde Beda. Reprehendit in istis Dominus non exemplum Prophetæ Sancti, sed voluntatem vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animatvertens eos non amore correctionem, sed odiô desiderare vindictam. Hæc Beda. Unde dicit eis: *Nescitis cujus spiritus estis*, scilicet Spiritûs Sancti, qui bonus est & svavis: hoc est, non bene recognoscitis cujus spiritu signati estis, & ideo vultis per odium exercere vindictam, quod non licèt DEI servis. In novo enim testamento, quod est amoris, procedendum est svaviter & benignè, non sicut in veteri testamento, quod est timoris ubi procedebatur asperè & rigidè. Unde Glossa: cujus spiritu signati estis, ejus & acta imitemini, nunc piè consolantes, & in præsenti patientiam habentes: sed in futuro justè judicantes, cùm sedebitis super sedes duodecim. Et subjungit Dominus: *Filius hominis non venit animas perdere*, per rigorem justitiæ

Patientiæ laus.

Fiducia Apostolorum

Actor: 5.

1. Cor. 5.

Beda in cap. 9. Lucæ.

Spiritus cujus simus.

ſtatim inferendo pœnam mortis, ſicut vos vultis, quinimo perditio eſt ex vobis, *ſed venit ſalvare*, animas per miſericordiam & pœnæ relaxationem: ſicut expedit miſeris: ſalvantur enim meliùs clementiâ, quàm ſævitiâ. Et in hoc datur exemplum Prælatis, ut non ſtatim cum impetu peccata puniant: ſed magis tempus & locum expectent, nec ſemper in peccantes vindictam exerceant. Unde Ambroſius. Quia verò diſcipulos increpavit: quia ignem ſuper eos deſcendere geſtiebant, qui non receperant Chriſtum: oſtenditur nobis non ſemper in eos qui peccaverunt vindicandum: quia nonnunquam ampliùs prodeſt clementia tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem. Denique Samaritani citiùs crediderunt à quibus hôc locô ignis arcetur. Dominus autem nec in hos indevotè Dominum refutantes proprium commovetur: ut oſtenderet quia non habet ultionis ſtudium perfecta virtus: nec ulla ſit iracundia, ubi plenitudo eſt charitatis: nec excludenda infirmitas, ſed juvanda. Procul à Religioſis indignatio, procul à magnanimis cupiditas ultionis: procul à prudentibus conſiderata commotio & incauta ſimplicitas. Hæc Ambroſius. Per Jacobum & Joannem, qui adhuc imperfecti erant ſignificantur homines imperfecti, quærentes nimis durè vindicari: ſed Magiſter perfectionis prohibet hoc fieri. Et quia Samaritani noluerunt Dominum JESUM, & diſcipulos Ejus intra Civitatem ſuam recipere ad hoſpitandum: *abierunt in aliud caſtellum.* Circumibat enim Dominus JESUS Civitates & caſtella prædicando, & faciendo miracula ſicut ſuprà dictum eſt; Vide nunc quomodo Dominus JESUS cujus eſt terra, & plenitudo Ejus, excluſus ab uno loco patienter fert & tranſit ad alium: & habe patientiam ſi ſimilia tibi evenerint: imò gaude quia datum eſt tibi in tantillo imitari Dominum tuum. Hœc igitur omnia conſiderantes omnem amaritudinem & iram à nobis excludamus, & non ulciſcentes nosipſos DEO totum committamus. Unde Chryſoſtomus. Nunquam inſidiemur aliis: quoniam adverſus nosipſos acuimus gladium, & profundiorem nobisipſis plagam damus. Sed contriſtavit te quis, & vis in eum ulciſci: ne ulciſcaris. Ita enim vindicare poteris, ſi non vindicaveris, non ſi vindicaſti. Quoniam non vindicans, DEUM ei conſtituis inimicum: vindicaris autem non adhuc. *Mihi enim vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.* Si enim famulos habemus, & ſi ad invicē diffidentes, non nobis litē commiſerint finien dā, & ſi infinitæ acceſſerint non ſolùm non vindicamus: ſed auxiliamur dicentes & flagellum totum nobis committere oportebat: quia verò teipſum præveniens vindicaſti ne me moleſtes de reliquo: multo magis DEUS qui enunciavit ſibi cedere omnia, hoc dicet. Qualiter autem non inconveniens eſt, ſi à pueris quidem noſtris tantam expetimus obedientiam, Dominatori verò non cedimus ea quæ volumus famulos nobis cedere. Si enim mihi oderis eum qui peccavit: cujus gratia & ipſe peccas, & in eiſdem cadis? Convitiatus eſt, ne reconvitieris: percuſſit, ne repercutias: contriſtavit, ne recontriſtes: quia nullum lucrum ſi factus es illi rurſus par. Ita enim confundere poteris, ſi cum humilitate feras & manſvetè: ita confundens abſcedere poteris abire. Nullus malô malum ſanat: ſed bonô malum.

Ambro. in cap. 9. Lucæ.

Ira vitanda

Chryſoſt. hom. 50. in Joan.

Ultio vitanda.

Deut. 23.

DE

DE PETITIONE FILIORUM ZEBEDÆI.

CAPUT XXI.

POst hæc aſcendit JESUS versùs *Hieroſolymam*, quæ reſpectu totius terræ promiſſionis ſita eſt in alto: & propter hoc ab aliis partibus illuc venientes ibant aſcendendo, & præcedebant diſcipulos ſuos: ut ſecundùm Theophilum, oſtenderet quòd ad paſſionem præcurrit, & non refugit mortem pro noſtra ſalute. Illuc ibat paſſurus pro nobis, & nos præcedens & nos inſtruens, quòd Ipſum in operibus pœnitentiæ ſequi debeamus: *& ſequentes diſcipuli timebant*: quia nondum perfecti uſq; ad tolerantiam Martyrii erant. Et ut dicit Beda, meminerant ſermonis ejus quô ſe paſſurum multa à ſummis Sacerdotibus & Scribis. & occidendum eſſe prædixit: metuentes ne vel Ipſi cum eo occiderentur: vel ſaltem Ille, cujus vitâ & magiſteriò gaudebant, inimicorum manibûs occumberet. Et divertens ſe à via *aſſumpſit* & ad partem traxit ſeorſum, *& ſecretò duodecim diſcipulos ſuos*, tanquam perfectiores, typum Prælatorum gerentes, non infirmos qui poſſent ſcandalizari: quia noluit omnibus ſecreta ſua myſteria indicare, & tunc eis jam quarta vice myſterium ſuæ paſſionis & reſurrectionis prædixit. Quia ut dicit Theophil. Conveniens erat paſſionis myſterium propinquioribus ſibi revelare. Unde Chriſoſt. Omnis gloria DEI, & omnis ſalus hominum, in Chriſti morte poſita eſt. Nulla enim res eſt, quæ ampliùs ad ſalutem hominum pertineat, quàm mors ipſius. Nec eſt aliud aliquid propter quod magis DEO gratias agere debeamus, quàm propter mortem Ipſius. Ideo cùm plurima turba fidelium ſequeretur Eum, in via duodecim Apoſtolos ſuos tulit in ſecreto, & illis tantummodo mortis ſuæ annunciavit myſterium: quia ſemper pretioſior theſaurus in melioribus vaſis includitur. Et notandum quòd Chriſtus paſſionem ſuam, & mortem pluries diſcipulis ſuis prædixit: Primò, poſtquam Petrus Confeſſus fuit Eum Filium DEI. Secundò, poſtquam transfiguratus fuit in monte. Tertiò, ibidem poſtquam curavit lunaticum. Quartò, in præſenti loco. Quintò, in monte Oliveti, dicens: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet &c.* Et hoc fit propter plura. Primò, ut colloquendo cum chariſſimis amicis ſuis, revelaret illis ſecreta ſuæ mentis: quia ſecreta myſteria ſunt tantùm Majoribus revelanda & detegenda, cujusmodi erant Apoſtoli. Secundò, ne de memoria laberentur, ſed mortis jugiter meditationem haberent: ut exercitati expectatione cùm veniret perſecutio & Crucis ignominia, faciliùs ferrent, & non turbarentur vehementer: quia tribulatio præcognita & expectata levior invenitur: vel videntes Eum mori ignominioſè, non ſcandalizarentur. Tertiò, ut non dubitarent Eum reſurrecturum ſicut prædixerat: cùm viderent ea quæ de paſſione ſua prædixerat impleta. Quartò, ut ſcirent quoniam paſſionem prævenit, & ſpontaneus ad eam acceſſit. Quintò, ut eſſent teſtes quòd ſcienter pateretur & voluntariè: utpote qui prævenit mortem, & potuiſſet fugere. Myſticè, frequenter prædixit diſcipulis paſſionem ſuam: per hoc ſignificans quòd multotiens eſſet

Matth. 20. Lucæ 18. Marci 10.

Beda in cap. 10. Marci.

Chryſoſtom. hom. 35. Operis imperfecti.

Matth. 26.

Actor. 5. passurus in membris suis. Unde in Actibus: *Saule Saule, quid me persequeris*, & Petro imminente passione sua dixit, vado Romam iterum crucifigi. O! quotiens & quantum hodie Dominus in electis suis patitur, qui per malos multipliciter, & crudeliter sæpiùs affliguntur. Et ait illis specialiter, tanquam suis secretariis & amicis: *Ecce ascendimus Hierosolymam*, ad locum passionis: quasi diceret, jam in promptu est ut patiar quoniam tribulatio proxima est, & attende quod & suprà. Et hìc facit mentionem de loco passionis, scilicet Hierusalem: quia secundùm scripturam in medio terræ operaturus erat salutem. Terra autem Hierusalem in medio mundi est posita, cui ab Oriente adjacet Arabia, quæ tempore filiorum Israël solitudo erat vastissima, id est desertum, eremus, terra invia & inaquosa: in qua detinuit eos Dominus quadragintâ annîs manna ad manducandum eis pluens, & aquam de rupe producens: qua Arabiam mare mortuum dividit à Judæa. A meridie verò adjacet Ægyptus, & sic filiis Israël de Ægypto ad Judæam redeuntibus, magnus erat circuitus: quia per Arabiam circumduxit eos Dominus. Ab Occidente quoq; adjacet mare magnum, & à Septemtrione Syria & mare Cyprium. In hoc ergo quod dicit, ecce ascendimus Hierosolymam, apparet voluntas patiendi: quia sponte sua venit ad passionem. Ubi Chrysost. Ac si dicat. videte quia voluntariè vado ad mortem: nemo me vocat Hierosolymam, nemo admonet, nullius potestatis præceptum timeo, nullius violentiæ necessitate compellor. Cùm ergo videritis Me in Cruce pendentem, ne æstimetis Me Hominem esse tantùm: nam & si posse mori hominis est, velle tamen mori hominis non est. Hæc Chrysost. Hìc Dominus ostendit quòd in Prælatis debet esse vigor ad tolerandum Martyrium, si necesse sit, pro grege sibi commisso: & hoc docet per exemplum sui, qui voluntariè venit Hierusalem ad suscipiendum mortem pro salute mundi. Et subjungit: *Et consumabuntur omnia, quæ* de Filio hominis, id est; virginis, *per Prophetas sunt scripta*, & bene dicit, omnia: nā tria prædixerant de Christo, scilicet quid esset acturus, quid passurus, quid pro utroq; recepturus. Congruè autem se Filium hominis nominat, ubi se passurum prædicat: ut intelligatur quòd secundùm humanā naturā non Divinam, passurus erat. Deinde explicat quæ ventura super Eum erant, & seriatim ordinem passionis enarrat. *Tradetur enim*, scilicet à Juda, *Principibus Sacerdotum, & scribis & senioribus: & condemnabunt Eum morte*, id est; per falsos testes, judicantes Eum esse reum mortis, nullo juris ordine servato. Et quia non habebant potestatem interficiendi, eò quòd judicium sangvinis esset eis ablatum per Romanos, qui Eis dominabantur, ideo subjungit: *Et tradent Eum*, scilicet Principes & scribæ cum accusatione criminis *gentibus*, scilicet Pilato præsidi, & suis militibus, Ministris Romanorum, ad perficiendum illud quod ipsi non poterant, scilicet mortem Christi. Et Ipsi gentiles illudent Eum, verbîs & contumeliîs: & conspuent Eum, oris immunditiîs: & flagellabunt Eum, virgîs & nodîs, & occident Eum, crucifigendo clavîs ferreîs. Injuriâ nimiâ ubi falsi tradunt Veritatem, fatui illudunt Sapientiam, rei flagellant Innocentiam, miseri conspuunt gloriam, mortui occidunt vitam. Unde Bernardus. Heu fratres charissimi Libertas captivorū traditur, Gloria Angelorum illuditur, Speculum sine macula & Candor lucis æternæ

Psalm. 73.
Hierusalem situs.
Chrysostom ibidem.
Bernardus sermon. de passione.

næ conspuitur. Dominus omnium flagellatur & Vita hominũ occiditur. Quid instat nisi, ut omnes eamus, & cum Eo moriamur? Et iterum: Traditur, tanquam reus: ad illudendum, tanquam fatuus: ad flagellandum, tanquam malefactor: ad conspuendum, tanquam vilis: ad occidendum tanquam prævaricator legis. Hæc Bernardus. Mysticè Dominus traditur à simoniacis, illuditur ab hypocritis, flagellatur à tyrannis, conspuitur à blasphemis, occiditur ab hæreticis & apostatis. Et ne Apostoli Ejus morte audita absorberentur* præ tristitia, conturbarentur cùm viderent morientem: nunciat Eis suam resurrectionem, ad eorum consolationem dicens: *Et tertia die resurget.* Ecce tempus & gloria resurrectionis, quàm passioni annectit, ut tam cita & certa resurrectio scandalum Crucis evacuet. Ideo etiam passio & resurrectio conjunguntur, ut in passione natura humanitatis, & in resurrectione natura Divinitatis comprobetur. Et ut dicit Augustinus: Passione ostenditur, quid sustinere pro veritate: resurrectione, quid sperare in tribulatione debeamus. Sequere ergo nunc & tu cum discipulis, & associa Dominum tuum, ad ignominiam passionis, ut tandem pervenire merearis ad gloriam resurrectionis: quia secundùm Apostolum, *si compatimur & glorificabimur.* Prædixit ergo eis & passionis suæ pœnam, & resurrectionis gloriam: ut cùm morientem cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent: & Ejus resurrectionem fiducialiùs expectarent. At ipsi nihil horum intellexerunt, scilicet manifestè & perfectè: quia adhuc rudes erant & imperfecti: cujus rationem triplicem assignat. Beda dicens, Discipuli cujus vitam maximè desiderabant, mortem Ejus audire non poterant: & Quem non solùm hominem innocentem sed verum DEUM esse sciebant, hunc nullatenus mori vel posse putabant: & quia per parabolas Eum sæpe loquentem audire consveverant, quotiens aliquid de sua passione dicebat, hoc non ita ut sonabat intelligendum, sed amore dictante ad aliud quid allegoricè referendum esse credebant: Hæc Beda: Et nota quod sicut Christus assumpsit discipulos, & duxit eos Hierosolymam, ac secreta eis revelavit: sic spiritualiter adhuc assumit discipulos & ducit Hierosolymam, quando vocat hominem ab amore mundi, & ducit ad Religionem in qua est pacifica conversatio: sicut & Hierosolyma interpretatur pacifica, in qua Religione multa secreta eis revelat. Et illa quinque quæ enumerat de Christo, spiritualiter contingunt Religiosis, quæ & Christus patitur in eis. Primò, moriuntur mundo, quando amor sæculi funditus in eis extingvitur: ita quod parentes divitias, delicias, honores, & omnia quæ in mundo sunt, propter Christum contemnunt. Secundò, illuduntur quia jam ab hominibus infatuantur, ita quod Religiosus potest dicere illud Psalm. *Videntes me, deriserunt me, locuti sunt labiis, & moverunt caput.* Tertiò, flagellantur lingvîs detrahentium: quia heu jam ubi conveniunt sæculares semper rodunt & flagellant, Religiosos per detractiones. Quartò, crucifiguntur à seipsis, quando totum cor suum ad Crucem Christi configunt, & cogitantes de passione Christi carnem suam crucifigunt & affligunt jejuniîs & disciplinîs & similibûs. Quintò, tertia die resurgent: quia terminata omni miseria ad æternam lætitiam pervenient. Prima, quidem dies est fidei Christianæ, quàm habuerunt in sæculo. Secunda, dies est Religionis Sanctæ, qua ser-

Aug. lib. 20. de civitate: cap. 49.

Rom. 8.

Beda in cap. 18. Lucæ.

Mors passio & resurrectio religiosorum.

Psal: 21.

vierunt DEO: ſed in his duobus diebus adhuc mortui ſunt. Tertia verò dies, eſt gloriæ, in qua ab omni miſeria reſurgent. Poteris etiam prædicta de Chriſto enumerata, & aliter accipere & ſic orare: Ignoſce mihi o! Munditia ſumma, quòd ego corpus tuum indignè ſumendo totiens tradidi Te, libidinosîs motibûs meîs tanquam incircumcisîs. Ignoſce mihi o! ſumma Veritas: quia ego totiens illuſi Te votum meum transgrediendo, & proximis mentiendo. Ignoſce mihi o! vera Patientia, quòd totiens flagellavi Te peccata mea iterando, & Te offendendo. Ignoſce mihi o! ſumma Sapientia, quòd ego totiens faciem Tuam conſpui, quando veritatis cognitionem quam de Te habui per turpitudinem fœdavi vitæ meæ. Ignoſce mihi o! vera Vita, quòd ego Te totiens occidi, quando per peccatum mortale Te ab anima mea expuli: fac me tertia die reſurgere per veram contritionem, puram confeſſionem, & dignam ſatisfactionem. Et quia Dominus JESUS dixit, ſe triduo reſurrecturum: Filii Zebedæi putantes imminere Regnum J E S U in Iſràël, & Eum illico in proximo Regnaturum temporaliter & in pace: ſicut David & Salomon regnaverunt ad complendum in primo adventu, quod promittitur in ſecundo, ſuggeſſerunt Matri ſuæ ut peteret munus ſine nomine quô conceſsô peteret eis conſeſſionem à dextris & à ſiniſtris ejus in Regno ſuo: id eſt; quòd eſſent collaterales, & majores præ cæteris, id eſt; in Regno ſuo poſt Eum: quia enim erant ejus cognati germani, volebant poſt Eum eſſe primi. Nec mirum ſi talia Apoſtoli credebant, & appetebant, qui adhuc carnales erant, & nondum perfectè illuminati, nec confirmati per gratiam Spiritûs Sancti. Ut ait Chryſoſtomus: intra tempus vocationis Apoſtolorum; & paſſionis Domini mortuus eſt Zebedæus, & ſic iſta ſecuta eſt JESUM cum filiis ſuis. Sexu fragili, & jam ætate defecta Chriſti veſtigia ſequebatur: quia fides nunquam ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit. Hæc Chryſoſtomus. Tria autem petit, quæ deſiderant Matres filiis: quietem, cum dicit: *dic ut ſedeant hi duo filii mei*: honores cùm *ſubdit*, unus ad dexteram Tuam, & alius ad ſiniſtram: Divitias, cùm addit. *in Regno Tuo.* Et ut dicit Chryſoſtomus, alii filiis ſuis militiam comparant, alii Divitias, honores: nemo filiis ſuis comparat DEUM. Perditionem illorum magnô pretiô comparant, ſalutem autem illorum nec donô accipere volunt: ſed ſi viderint illos honoratos, lætantur: ſi viderint pauperes, triſtantur: ſi viderint peccantes, non triſtantur: ut oſtendant quia corporum amatores ſunt, non animarum. Hæc Chryſoſtomus. In tribus autem deficiebat iſta mulier: in ordine, in intentione, in materia. In ordine erat perverſitas: quia ante meritum petebat præmium: *Dic inquit ut ſedeant*, qui nondum laboraverunt. In intentione carnalitas: credebat, nempe hoc ſibi deberi ex lege carnis, ideo dicit: *hi duo filii mei*, ſcilicet conſobrini Tui. In materia vanitas: quia pompam quærebat: ideo ſubdit; *Unus ad dexteram Tuam, & unus ad ſiniſtram Tuam in Regno Tuo.* Ut ait Chryſoſtomus. Non ſolùm prædicens diſcipulis ſuis de paſſione ſua futura: ſed etiã aptans perituræ mulieri locũ, declinavit ſeorsũ ab itinere, donec mulieres retrò veniẽtes occurrerẽt.

Chryſoſtom. hom. 35: Operis ĩperfecti.

Chryſoſt. hom. 66. in Matth.

Nec

Nec etiam credibile eſt mixtim cum Ipſo ambulaſſe mulieres: ſed longô intervallô ſeparatim inter ſe ambulabant Chriſtus cum diſcipulis ſuis primi, ſequentes autem de longè mulieres. Et cùm mater ſecundùm informationem filiorum peteret pro eis, JESUS non reſpondit matri pro ſimplicitate ejus: ſed filiis per eam petentibus, qui verba poſuerunt in ore matris. Sciebat nempe ipsā miſſam à filiis, & informatā de petitione facienda pro eis: propter quod eis imputavit: quia quod per alios facimus, quodammodo per nosipſos facimus. Unde reſpondens duobus filiis, quorum conſiliô Mater petebat, oſtendit eos errare dicens: *Neſcitis quid petatis*, ſcilicet mediante matre veſtra quàm ſubmiſiſtis. Quaſi diceret: Prælationem quæritis in cœlo, quæ nulla ibi erit, & malè quæritis, regnare nempe vultis, qui non meruiſtis, & nec honore, ſed onere pervenitur ad Regnum quod quæritis. Attendant ergo qui Regnum cœlorum à Domino petunt, & parum pro hoc laborant, quod Chriſtus ſuis diſcipulis & nepotibus reſponderit. Unde Beda: Neſciunt quid petunt, qui ſedem gloriæ à Domino, quam nondum merebantur inquirunt, deſiderabant enim regnare ſublimiter cum Chriſto, ſed priùs erat pati humiliter pro Chriſto. Ubi & Chryſoſt. Intelligere ergo debemus & nos ut non illud à DEO petamus, quod nos bonum eſſe judicamus- ſed orantes in poteſtate DEI ponamus ut illud exaudiat, quod Ipſe nobis expedire cognoſcit. Et iterum: Non enim ſolùm debemus cogitare qualem gloriam conſequamur, ſed quomodò evadamus ruinam peccati, quia & in ſæculari bello qui ſemper de præda victoriæ cogitat, difficilè vincit. Ideo petendum erat, da nobis exemplum gratiæ Tuæ, ut omne malum vincamus. Hæc Chryſoſtomus. Per iſtos qui petierunt à Chriſto præ cæteris diſcipulis honorari, eô quòd erant Ejus conſanguinei, ſignificantur ambitioſi, qui habentes Prælatum conſanguineum, volunt per hoc in Eccleſia præ cæteris promoveri. Quibus bene reſpondetur, *neſcitis quid petatis*. Nam honores Eccleſiæ non ſunt diſpenſandi ex propinquitate ſanguinis: ſed ex idoneitate perſonarum, ratione ſcientiæ & virtutis. Et univerſaliter de omnibus ambitioſis optimè poteſt dici, quod neſciunt quid petant, quia tales ſi promoventur malè intrant & poſſident. Cognoſcens igitur Dominus eorum ignorantiam & errorem, quia indiſcretè petebant, præſumentes pervenire ſine merito ad gloriam tantam, reduxit eos ad viam, ſcilicet ad humilitatem, & nos invitat ad eam, per quam venitur ad ſublimitatem potiùs quàm per ambitionem. Ubi oſtendit, quòd in Prælatis debet eſſe tenor humilitatis, quia non debent appetere, vel gaudere præeſſe aliis. Unde dixit eis: *Poteſtis bibere calicem, quem Ego bibiturus ſum?* id eſt paſſionem martyrii & mortem crudelem ſuſtinere propter DEUM, quam Ego pro vobis, & multis ex charitate paſſurus ſum voluntariè, ac ſi bibam illum ut delectabilem calicem, per quem debeo venire ad Regnum, non temporale (ut creditis) ſed æternum. Per calicem, ferè ubique paſſio & martyrium intelligitur, tum quia ſicut calix eſt vas, quo bibitur ad menſuram, ſic paſſio cum menſura bibitur eô quòd non permittit Dominus hominem tentari ſupra id quod poteſt, tum quia citò ſicut potus tranſit, illud enim quod in præſenti eſt tribulationis momentaneum & leve eſt: tum quia delectat, nam paſſio & tribulatio à fidelibus pro conſolatione recipitur, & in ea gloriantur. Eſt autem multum delicatus, qui non poteſt bibere potum, de quo bibit Dominus ſuus. Hanc autem paſſionem quam Matthæus calicem vocat, Marcus & calicem & Baptiſmum nominat, dicens: *Poteſtis bibere calicem quem Ego bibo, aut baptiſmo quô Ego Baptizor*, ſcilicet pro vobis *baptizari?* ſcilicet propter Me. tincturam ſanguinis ſui in ſua benedicta paſſione, pro peccatorum emundatione vocat hìc Baptiſmum. Unde Theophilus: Calicem autem & Baptiſmum crucem nominat calicem quidem tanquam potum ſuaviter ab Ipſo ſuſceptum, baptiſmum verò tanquam emundationem noſtrorū facientem peccatorum. Hæc Theoph: quaſi diceretis, ante humilitatem paſſionis exaltari non poteritis: ſi vultis conregnare Crucifixo incumbit vobis tollere crucēEjus exemplô, quia nemo niſi tollat crucē ſuā per martyrii paſſionē vel proximi cōpaſſionē, vel carnis morificationē, regnabit cum Crucifixo. Ubi Greg: Jam locum celſitudinis quærebant: ad viam illos veritas revocat, per quam

Beda in cap. 10. Marci.

Chryſoſt: hō. 35. operis imperfect.

Petēdū quid

Gregor. hō. 17. in Evā.

ad celsitudinem venirent. Ac si dicatur: Jam vos locus delectat celsitudinis: sed priùs via exerceat laboris. Per calicem pertingitur ad Majestatem. *Chrysost. hô. 66. in Matt.* Si mens vestra appetit quod demulcet, priùs bibite quod dolet. Sic per amarum poculum confessionis, pervenitur ad gaudium salutis. Ubi & Chry- *Idē. hō. 35. operis īperf.* sostomus: Permodum interrogationis attrahit eos, ut ex communione, quæ est ad Ipsum, auditiores fierent. Ac si dicat: Unde de honore & coronis loquimini, ego autem de agonibus & sudoribus disputo. Non enim est hoc præmiorum tempùs: sed occisionis, præliorum & periculorū. Et iterum: Nunquid nesciebat Dominus, quia passionem Ipsius poterant imitari? Sed ideo eis dicit, ut Domino interrogante: & eis respondentibûs omnes nos audiamus quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem Illius fuerit imitatus. Sicut ait Apostolus: *1. Tim. 2.* *Si commortui sumus, & convivemus. Si sustinemus, & conregnabimur.* Res enim pretiosa, vili pretio non comparatur. Magnum laborem necesse est nobis impendere, si volumus ad Regna Cœlestia pervenire. *Passionis Dominicæ susceptio.* Passionem autem Domini dicimus suscipere nos debere: non solùm persecutionem Gentilium, sed omnem laborem & molestiam quam patimur contra peccata certantes. Nam si Gentiles defecerint, qui persequantur: nunquid ideo prompta voluntas, fidelium debet sine fructu & sterilis permanere? Ideo & si Gentiles non habes qui te persequantur, habes principem Gentilium diabolum, qui hominem persequi non cessat. Si ergo principem potes vincere in peccato, non est magnum superare principes ejus in corpore. Ecce ostendam tibi magnam & insufferribilem persecutionem in corpore tuo. Incipe resistere desideriis tuis, & tunc intelliges quàm fortes sunt spiritus desideriorum malorum qui Te persequntur. Hæc enim pugna periculosa, & hæc est gloriosa victoria, qui potuerit odere quod amat, & amare quod odit. Hæc Chrysostomus Unde & Hieronymus: *Hierō. in c. 20. Matth.* Non solùm effusio sanguinis pro nomine Christi martyrium reputatur: sed devotæ quoque mentis servitus, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & violis, ista de liliis. Et illi respondentes *dixerunt Ei possumus* loqvntur sicut inexperti propriæ fragilitatis: quod per effectum patuit, quia in passione Christi fugerunt timore mortis. *Chrysost. hō. 66. in Matt.* Ubi Chrysostomus: Responderunt autem promptè expectantes in Eo quod petierunt exaudiri: JESUS autem *ait eis: Calicem quidem meum bibetis, & Baptismô qui Baptizor Baptizamini*, id est passionés propter mè sustinebitis, vel actu, vel voluntate. Nam dissimiliter passi sunt, unus sustinendo actu, alter affectu: unus occisus, alter in ferventis olei dolium, & etiam in exilium, quod est quædam mors civilis missus. Ubi Chrysostomus: Dominus autem eis prophetat magna bona, id est, martyriô dignos efficiendos. *Idem. ibidē.* Deinde Dominus subjungit: *Sedere autem ad dexteram meam* in gaudio æternitatis, *& ad sinistram* in perfruitione humanitatis, *non est meum* ex ordinè justitiæ quæ respondet meritis, *dare vobis*, ratione consangvinitatis, vel sicut adhuc estis indispositi quia ex superbia Regnum temporale quæritis, *sed quibus* ex meritorum ordine *paratum est*, id est, propter merita ab æterno dispositum, *à Patre meo Cœlesti*, scilicet humilibus & ad hoc dispositis, sicut vos aliquando eritis. Præordinavit enim DEUS quòd nullus ad Regnum perveniat, nisi bene meritus & dignus fuerit. Non est enim personarum Acceptor DEUS: ut scilicet personaliter aliquem accipiat, sine meritis in dando salutem æternam: quia, secundùm Augusti: dilectio æqualis facit non acce- *Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 12.* ptare personas. Unde Beda: Non est meum vobis dare, id est superbis: hoc enim aliis paratum est, & vos alii estote, id est humiles, & vobis paratum est. *Beda in c. 10 Marci.* Unde & Chrysostomus. Paratum est, quippe Regnum cœlorum DEUM diligentibus: sicut convivium paratur amicis, mundum contemnentibus: *Chrysost. hō. 66. in Matt.* sicut domus DEI vel hospitale paratur pauperibus, qui non habent domos alias: veris humilibus sicut parvulis paratur cibus, & vestitus misericordiam egenis impendentibus: sicut paratur honor pro honore, bonum pro bono finaliter perseverantibus: sicut operariis paratur merces reddenda in serò post opus. *Et audientes decem* alii, scilicet Apostoli, *indignati sunt de duobus fratribus*, qui se à decem separaverant: trahentes Christum seorsum, & *Chrysost. hō. 35. operis imperfect.* ignorantes mensuram suam, volebant sociis suis præferri: quia adhuc Ipsi decem erant carnales sicut & illi duo alii. Ubi Chrysost: Quemadmodum

isti

isti carnaliter petierunt : sic & illi carnaliter cotristati sunt. Nam sicut isti si spiritualiter sapuissent non fuerant petituri ut essent super omnes : sic & illi si spiritualiter intellexissent, non fuissent contristati ante se esse aliquos : nam velle quidem esse ante omnes vituperabile est : sustinere autem alterum super se nimis est gloriosum. Et iterum : Si indignati sunt quia isti ausi sunt hoc per matrem petere : quantòmagis turbarentur si petitio eorum fuisset suscepta. Et ideo neq; dixit non sedebitis: ne duos confunderet : neque dixit, sedebitis: ne cæteros irritaret, sed tanquā benignus Pater sic respondit, ut inter fratres concordia nō rumperetur, & omnes sperare faceret dicens: *nō est meū dare, sed Patris.* Nā quod uni aut duobus specialiter nō promittitur, à cunctis speratur. Hæc Chrysost: Ut autē dicit Teophilus, tunc sic imperfectè se habebant Apostoli, sed postea in primatibus sibi cedebant adinvicē: vide quia ex hoc quod procurabatur promotio duorum fratrum, alii decem Apostoli fuerant indignati, sic est de multis hodie qui eô Ipsô quod vident alios promoveri, invident statim & indignantur. Humilis autem Dominus, ac pius Pater, & mitis Magister, nec cupiditatis & ambitionis duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat & livoris, sed Ipse misericors & benignus, qui est Pax nostra utraque faciens unum, quos ad Apostolatum vocaverat, & affectu sejunctos aspexit, duos per superbam postulationem, decem per indignationis turbationem, ad se tanquam ad salutis medium, quô mitigarentur : tanquam ad pacis vinculum, quô unirentur : tanquam ad virrutis Magistrum, quô instruerentur vocavit, ut ab errore revocaret, ut pacem reformaret : ut regulam debitæ prælationis erudiret, ut non esset denarius sine binario charitatis. Et utrosque reprimens cæpit eos docere de humilitate, per quam honor cœlestis acquiritur & terrenus contemnitur dicens: *Reges & Principes gentium dominantur,* violenta dominatione & potestatis ambitione *eorum*, id est populorum subditorum : & est hìc relatio ad intellectum, *& qui Majores sunt potestatem exercent in eos,* scilicet humiliantes eos per suam potentiam & angarisantes. Quasi diceret, apud terrenos habet locum dominatio, & dominii executio: quia desiderare primatum, & usurpare honorem gentium est : & nontantùm regere suos subjectos, sed etiam violenter eis dominari. Unde Chrysost. Ostendit autem in hoc, quod gentile est primatus cupere, & sic gentium comparatione eorum animam æstuantem convertit. Et quia nihil sic corda hominum ab unitate pacis separat, sicut superbia: ideo Dominus ad humilitatem eos reducit docens hos & illos non venturos ad Regnum, nisi per humilitatem. Non, inquit, ita erit inter vos sicut est inter mundi hujus potestates, ut ille cæteris dominetur, qui major cæteris videtur. Majoritas enim in Regno meo non eôdem modô acquiritur, sicut in Regno terreno : quia in regno terreno acquiritur per ambitionem & potestatem, sed in Regno meo acquiritur contrario modô scilicet per humilitatem. Quasi diceret: Vos more sæcularium petitis, & vultis per prælationem venire ad requiem & Regni possessionem, cùm è contra ad summam virtutum ascendatur non imperando, sed ministrando, & ideo non ita erit inter vos, sicut inter eos. Nam in Regno terreno Prælati sunt Domini, sed vestrum regnum non est terrenum, sed spirituale: unde per oppositum debet in vobis esse, quia Prælati Ecclesiæ sunt ministri. Unde & Origenes: Inter vos autem qui estis mei, non erunt hæc. Quoniam qui principes sunt spirituales, Principatus eorum in dilectione subditorum debet esse positus non in timore corporali. Unde subdit : *Sed quicunque* sive nobilis, sive ignobilis, *voluerit inter vos major fieri* : sanctitate & dignitate, *sit vester Minister,* non primatum ambiendo, sed humiliter ministrando, & se in obsequiis humilitatis exercendo, *& qui voluerit inter vos primus esse,* id est, primatum habere : *erit vester servus,* & omnium novissimus : non ex conditione, sed ex charitate : non ex pusillanimitate, sed ex humilitate. Unde Beda : In quo docet eum Majorem esse qui minor fuerit, & illum Dominum fieri qui omnium servus fit. Frustra igitur aut illi immoderata quæsierant : aut isti dolent super majorum desiderio, cùm ad summitatem virtutum non potentiâ sed humilitate veniatur. Ubi etiam Chrysost. Fructum humilitatis posuit primatum cœlestem, & in primatu terrestri

Indignatio Discipulorū

Chrysost. hō. 66. in Matt

Majoritas in regno Dei

Origenes tract. 12. in Matt.

Beda in cap. 10. Marc.

Chrys. hō. 35 operis īperf.

 restri

restri fructum posuit confusionem cœlestem: ut quicunq; desiderat primatũ cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem, quicunque autem desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo: ut iam inter servos Christi non sit de primatu certamen, nec festinet unusquisq; eorum quomodo aliis major appareat: sed quomodo inferior videatur. Quoniam non qui major fuerit in honore, ille est justior: sed qui justior fuerit, ille est major. Cõversatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus. Et opus quidem desiderare bonum est: quia nostræ voluntatis & nostra est merces: primatum autem honoris concupiscere, vanitas: hoc enim consequi judicium DEI est, propter quod ex primatu honoris nescimur si mercedem justitiæ meremur. Neque enim Apostolus laudem habebit apud DEUM, quòd Apostolus fuit: sed si opus apostolatûs sui bene implevit. Primatus etiam fugientem desiderat, desiderantem se horret. Volens ergo Dominus & duorum illorum ambitionem extingvere, & justorum decem Apostolorum invidiam: introducit differentiam inter principes mundanos & Ecclesiasticos, ostendens quoniam primatus in Christo, nec ab aliquo appetendus est non habente: nec alteri est invidendus habenti. Quoniam Principes mundi ideo fiunt, ut dominentur minoribus suis ut servificent eos, & spolient eos, & comendant eos, & usque ad mortem abutantur vitâ eorũ ad suas utilitates & glorias. Principes autẽ Ecclesiæ fiunt ut serviant minoribꝰ suis: & ministrent eis quæcunq; acceperunt à Christo: ut suas utilitates negligant, & illorum procurent: & si opus fuerit, neq; mori recusent pro salute inferiorum. Si ergo hæc ita se habent, sæcularem quidem primatum desiderare etsi ratio non est, vel causa est: quia si justum non est, vel utile est. Primatum autem ecclesiasticum concupiscere, neque ratio est, neque causa: quia neque justum est, neque utile. Quis enim sapiens ultro se subiicere festinat servituti, dolori, labori, & (quòd majus est) tali periculo ut det rationem pro omni Ecclesia apud Judicem justum, nisi fortè qui nec credit judicium DEI, nec timet: ut abutens primatu suo Ecclesiasticô sæculariter, convertat in Eum sæcularẽ. Hæc Chrysost. Et quia in moralibus magis movent facta quàm verba: ideo qui cæpit facere, & docere ex his quæ egit demonstrat quod docuit: ut si dicta parvipenderent, erubescerent ad opera: & inducit suiipsius exemplum, sive dat seipsum eis in exemplum: dicens. *Sicut filius hominis non venit in mundum ministrari*, & ministerium ab aliis accipere, vel temporaliter dominari. Non enim legimus discipulos Eum discalceasse, non manicas, cùm lavaret tenuisse: non genibûs provolutos ante Eum hoc vel hoc egisse, vel aliud hujsmodi sibi fecisse: sed omnes simul comedebant, sibiq; sine prælatione serviebant. Erubescant ergo qui hæc à servis suis quærunt: quia in hoc Christum præire contendunt. *Sed* potiùs venit *ministrare*, & ministerium aliis impendere: sicut patet in lotione pedum, in distributione panum, in restitutione sanitatum: in discursu ad prædicandum. Ubi Origenes. Nam etsi Angeli & Martha ministraverunt Ei: non tamen ideo venit ut ministraretur, sed ut ministraret. Ecclesiarum ergo Principes imitari debent Christum accessibilem, & pueris manus imponentem, & discipulis pedes lavantem, ut & ipsi similiter faciant fratribus. Non autem tales sumus ut etiam Principum mundi excedere superbiam videamur, vel non intelligentes vel contemnentes mandatum Christi & quærimus sicut Reges acies præcedentes, & terribiles nos & accessũ difficiles maximè pauperibus exhibemus, nullam affabilitatem habentes, vel habere ad nos permittentes. Hæc Origenes. Et non tantùm prædictô modô ministrare venit, sed etiam *dare animam suam*: id est vitam *in redemptionem pro multis*, id est pro his qui credere voluerunt. Pro omnibus quidem, quantum ad sufficientiam, sed pro multis, non pro omnibus, quantum ad efficaciam. Non solùm ergo quodcunq; ministerium exhibuit Christus, sed ministravit nobis id quod summè est pretiosum, & eximiæ charitatis, scilicet Seipsum in pretium nostræ redemptionis. Unde Bernardus. Bonus minister qui carnem suam in cibum, sangvinem in potum animam ministrat in pretium. Unde & Beda: Et hoc quoque Majoribus Ecclesiæ præcipuum genus ministrandi, imitando ostendens ut non solùm misericordes, eleemosynæ, doctrinæ salutaris, spiritualis exempli ministeria fratribus impendamus, verumetiã sicut Ille pro nobis animam suam posuit:

Prĩcipes mũdi & Eccle.

Primatûs Ecclesiastici appetitio.

Orig. tract. 12. in Matt.

Principes Ecclesiarũ.

Bernard. serm. 54. in cantica.

Beda in cap. 10. Marci.

fuit, ita & nos adinvicem animam ponere discamus. Unde etiam Chrisost. Rex Cœlorum existens, homo voluit effici, & contemni, & convitia pati: neque in his sufficit, sed ad mortē venit, & animā dedit pretium redemptionis, pro multis etiam inimicis. Tu quidem si humiliatus fueris, pro temetipso facis, ipse autem pro te. Quantumcunq; ergo humilitatis fueris, non potes tantùm descendere sicut Dominator tuus. Et iterum: Ad hoc enim ad Imaginem Christi facti sumus, ut imitatores efficiamur voluntatis Ejus & conversationis. Sed in hoc sumus imago Ejus, ut quod Ei bonum videtur, & apud nos sit bonum, & quod Ei malum videtur, & apud nos sit malum: quicunq; autem Domino humilitati studente, jactantiæ studet, non est imago Ejus. Et qui Domino paupertatem amante, divitiarum amator est in hoc sæculo, repellit à se Christum similitudinem. Non est verus discipulus, qui non imitatur Magistrum, nec est vera imago, quæ similis non est Authori. Hœc Chrysostom. Humilia igitur teipsum, & imitare Magistrum & Dominum tuum. Vituperabile enim valde est, ut discipulus se erigat, ubi Magister se inclinat, & quòd servus sit superbus, ubi Dominus est humilis, quia non est discipulus super Magistrum, nec servus super Dominum suum. Quia enim homo per superbiam cecidit, necesse est ut per humilitatem resurgat.

Chrysostom. hom 66. in Matth.

Christi imaginem gere re debemus.

Matth. 10.

DE UNO CÆCO ANTE INGRESSUM Hierici illuminato.

CAPUT XXII.

FActum est autem ut appropinquaret Dominus JESUS Hierico, quæ est Urbs inter Galilæam unde ascendebat, & Hierusalem quò ibat: distās duabûs leucis à Jordane, & septē à Hierusalē, & sita ad ejus partem Orientalem. Hæc Civitas quondam nobilis nunc autem humilis ad solum destructa est, & sola domus Raab, in signum fidei remanet. Ejus enim adhuc parietes sine culmine durant. Juxta Hierico fons est dulcis ad potandum, pingvis ad rigandum, qui qvondam amarus ad potandum, & sterilis ad rigandum, per Hæliseum sanatus est: hic fons sub monte Quarentanæ oritur, & deinde Hierico, quæ duobûs miliaribûs inde distat, derivatur. Ad hanc ergo Civitatem Dominus declinavit. Ut secundùm Hieronymum, sanaret in ea multos malè habentes. *Et tunc cæcus quidam, qui sedebat juxta viam mendicans cùm turbam prætereuntem audiret,* & JESUM transire perciperet, misericordiam cum clamore non tantùm exteriori, sed etiam interiori petebat dicens: *JESU Fili David, miserere mei.* In quo cæcus iste utramq: naturam in Christo confitetur, scilicet humanam in eo quòd dicit, *JESU Fili David*: à David enim carnem suscepit. Divinam in eo quòd dicit, *miserere mei,* proprium est enim DEO misereri creaturæ suæ quam condidit, secundùm illud Psalmistæ. *Miserationes Ejus super omnia opera Ejus.* Unde Cyrillus: Iste cæcus in Judaismo nutritus, non ignoravit quòd de progenie David DEUS secundùm carnem nasceretur: & ideo Ei ut DEO & Homini loquitur. Et licet increparetur à turba prætereunte, & Doctrinam Christi auscultante, ipse tamen multò magis clamando petebat sibi misereri, timens ne ex increpatione impe-

Marci 18. Lucæ 18.

4. Reg. 2.

Hieronymus in cap. 10. Marci.

Psal. 144.

Pietas Christi.

diretur auditio & exauditio petitionis suæ. JESUS verò tandem propter suam benignitatem stetit, quia cæcus Eum sequi non potuit, & jussit eum adduci ad se, ne turba prohiberet, & ut occasionem sanandi haberet. Magnæ pietatis in Christo signũ fuit, quando ipsum cæcum expectare voluit, & ad se adduci fecit. Unde Cyrillus: Sistit autem Christum vox & invocantes in fide respicit: Et ideo vocat cæcum, & accedere jussit, ut scilicet qui priùs fide Eum tetigerat, appropinquet & corpore. Sic deberent facere nostri Principes, cùm viderent pauperes, cõquerẽtes, sc: stare, & facere vocari ad se, ut audirent eorum querimonias, facerentq; eis justitiam expedire. *Et interrogavit eum*, quid vellet; non quòd hoc ignoraret, sed ut ejus confessionẽ approbaret, & secundùm Ambrosium: ut sciremus nisi confitentem non posse salvari, & ut cor ejus ad orationem excitaret, & lumen quod ex sua bonitate largiturus ei erat, ad sui petitionem tribueret, quia non sanat invitos, sed voluntarios. Unde Augustinus: Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te. Unde & Ambrosius: Vult omnes homines salvos fieri, sed si accedãt ad Eũ, non enim sic vult, ut nolentes salvẽtur sed volentes, non enim vera salus est si nolenti tribuatur. Item secundum Cyrillum, interrogavit, ut scirent adstantes quòd non pecuniam, sed Divinam efficaciam à DEO petebat. Vide & hìc Domini clementiam, quia non dedignatus est non solùm stare, sed & alloqui personam vilem & pauperem. *At ille* respondens, *dixit; Domine ut videam*, ubi miseriam & necessitatem suam insinuat, ac remedium & revelationem, nec aliquid aliud præter hoc postulat. Voluit ergo Dominus audire confessionem, qui tamen non ignorat mentis intentionem, ut cognoscamus non nisi confitentem posse sanari ab infirmitate spiritûs. Unde hunc cæcum salvare noluit quamdiu clamavit in generali, miserere mei, sed postquam specialiter insinuavit miseriam, cujus relevationem sibi misericorditer fieri postulavit, tunc eum sanavit. Petiit enim ut videret & *JESUS*, verbô potentissimô, quô dixit fiat & factum est: *dixit illi respice.* Breve verbum, sed in operatione efficacissimum, & quia in fidem credentium verbum Domini operatur, ideo subjungitur: *Fides tua salvum te fecit.* Et fide enim impetratur salus corporalis, & spiritualis, & æternalis, *& confestim vidit & sequebatur Illum magnificans DEUM*, id est; magnũ dicẽs Illũ: nõ magnitudine molis, sed virtutis. Nõ sufficit lumẽ recepisse, nisi etiã lumẽ sequatur, ne ambulet in tenebris. Ecce ergo signũ illuminationis perfectæ & in anima & in corpore. Unde secundum Cyrillum, patet quòd iste cæcus à duplici cæcitate liberabatur, scilicet corporali, & intellectuali, neque enim Eum ut DEUM glorificasset, nisi vere vidisset. Ubi & Theophilus: Grata enim erat anima cæci, in eo quòd sanus effectus JESUM non reliquit, sed secutus est Eum. Et non solùm fuit illuminatus cæcus, sed & aliis factus est occasio glorficandi DEUM, & omnis plebs illuminata est, ut Divinum aliquid in Christo cognosceret. Unde sequitur, *& omnis plebs ut vidit, dedit laudem DEO*, glorificando facta DEI, congratulando utilitati proximi. Hoc enim sibi retinet Dominus de beneficiis suis, scilicet gloriam. Unde ait: *gloriam meam alteri non dabo*, nobis autem reliquit utilitatem. Et nota secundùm Glossam quatuor causas istius laudis. Prima, est pro exauditione clamoris istius pauperis. Secunda, pro potentia & misericordia illuminantis. Tertia, pro Ejus impetrato munere lucis. Quarta, pro merito

fidei

Ambro. in c. 18. Lucæ.

Augustinus

serm. 50. de verbis Apost.

Interrogandi causa in Christo.

Cæci liberatio.

Esaiæ 48.

ejus qui illuminatus est, secundùm Gregorium, quia carnales adhuc discipuli, non valebant capere verba mysterii, venitur ad miraculum: ante eorum oculos cæcus lumen recepit, ut eos ad fidem Cœlestia facta solidarent. Et Secundum Theophilum: ne incessus Domini essent inutiles, fecit cæci miraculum hoc documentum discipulis suis dans, ut in omnibus simus proficui: & nihil nobis otiosum mysticè, secundùm Gregorium, cæcus à Domino illuminatus, est genus humanum: quod in Parente primo claritatem supernæ lucis ignorans, damnationi suæ tenebras accepit: Hierico autem interpretatur luna, quæ dum menstruîs momentîs decrescit, defectum nostræ mortalitatis designat. Cùm igitur Conditor noster appropinquat Hierico, cæcus ad lumen redit: quia dum Divinitas defectum nostræ carnis suscepit, humanum genus lumen quod amiserat recepit: qui æternæ Lucis claritatem nescit cæcus est. Si autem jam in Redemptorem credit: qui dixit, ego sum Via: juxta viam sedet. Si verò credit & exorat ut æternum lumen recipiat, juxta viam sedet & mendicat. Quisquis ergo cæcitatis suæ tenebras agnoscit: quisquis hoc quod sibi deest lumen æternitatis intelligit clamet medullîs cordis, clamet & vocibûs oris, dicens, *JESU Fili David, miserere mei.* Illi autem qui JESUM venientem præcedunt, & cæcum increpant, designant carnalium desideriorum turbas tumultusq; vitiorum: quæ priusquam JESUS ad cor nostrum veniat, cogitationem nostram dissipant, & voces cordis in oratione perturbant, ne JESUS ad cor illuminandum accedat. Sicut enim turba cæcum impedit, ne lumen corporale recipiat: sic spiritualiter turba phantasiarum & cogitationum frequenter impedit, ne lumen gratiæ recipiant. Sed in eo quòd cæcus, qvem turba increpat, magis clamat: datur nobis exemplum quod quantò plura nobis occurrunt impedimenta, tantò magis est clamandum: & quantò graviori tumultu cogitationum premimur, tantò orationi attentiùs est insistendum. Unde Hieronym. Comminantur autem multi ei ut taceat: quia peccata & dæmonia compescunt clamorem pauperis. Sed ille magis clamabat quia gravescente bello manus ad Lapidem adjutorii, hoc est JESUM Nazarenum, cum clamore levandæ sunt. Unde & Cyrillus: increpabant eum ut taceret: sed per inhibitiones hujusmodi non impediebatur ejus audacia. Novit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triumphare: utile est enim pro cultu Divino pudorem deponere. Nam si causa pecuniæ sunt impudentes nonnulli, quare pro animæ salute non decet bonam induere impudentiam? sed cum cæcus primò clamaret, JESUS transire dicitur: cùm autem multò magis clamaret, stat JESUS: quia cùm adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, JESUM aliquatenus transeuntem sentimus: cùm verò orationi vehementer insistimus, DEUS in corde figitur, & lux amissa reparatur. Ex quo docemur quòd si in oratione primò senserimus JESUM nos quasi pertranseuntem post paululum instanter perseverantes, sentiemus nobiscum stantem. Interrogant autem cæcum, quid velut ut eum ad orandum excitet: quia peti vult hoc quod & nos petere & se concedere prænoscit. Pius enim Dominus sua dona gratuita nostra vult esse merita: nec vult bonum nostrum invitum & coactum, sed spontaneum & voluntarium: & quod nobis sponte largitur, vult nostris petitionibus tribuere. Et ideo quamvis sciat quid nobis necesse sit ante-

Gregorius hom. 2. in Evangelia.

Idem ibidē.

Joann. 14.

Hieronymus in cap. 10. Marci.

tequam petamus, importunè tamen nos ad petendùm invitat dicens: *Petite autem & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* In cæci autem petitione discimus, quia in oratione non aurum, non argentum, non fugitivos honores: non longævam vitam, non vindictam inimicorum: non aliquod temporale sed ineffabile lumen quærere debemus: hoc est, ut Ipsum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum videre possimus, juxta quod Ipse admonet dicens: *Quærite primum Regnum DEI & justitiam Ejus, & hæc omnia adiicientur vobis.* Ad illud lumen autem videndum profectò via fides est: quia fides eum salvum fecit: videns autem confestim præeuntem JESUM sequitur quoniam quis bonum quod intelligit intuitu Ejus operatur & eum imitatur. Quantò ergo quisque plùs à DEO illuminatur, tantò ampliùs & perfectiùs in bonis operibus exercere se debet: sicut iste cæcus recepto lumine non piger remansit, nec retrò rediit. Et hic talis non solùm in DEUM proficit: sed etiam alios ad laudem DEI accendit. Ubi Gregorius: Si ergo fratres charissimi cæcitatem jam nostræ peregrinationis cognoscimus, si credendo in Redemptoris nostri mysterium juxta viam sedemus: si exorando quotidie ab Authore nostro lumen petimus, si tandem lucem jam per intellectum videndo illuminati post cæcitatem sumus, JESUM quem mente cernimus opere sequamur. Aspiciamus quò graditur, & Ejus vestigia imitando teneamus. Ecce cum sit Dominus & Creator Angelorum, suscepturus naturam nostram in uterum Virginis venit. Nasci tamen per divites noluit, Parentes, Pauperes elegit, prosperari in mundo noluit: opprobria irrisionesq; toleravit: sputa, flagella, alapas, spineam coronam, Crucemq; sustinuit. Et quia rerum temporalium delectatione à gaudio æterno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur ostendit. Quid itaq; homo pro se pati debet, si tanta DEUS pro hominibus pertulit? diverso quippe itinere ambulat si gaudia delectationesq; appetit, cui Dux suus viam amaritudinis ostendit: Si ergo retributionis gaudium in perventione quærimus, pœnitentiæ amaritudinem in via teneamus. Si itaq; fit ut non solùm nostra in DEUM vita proficiat: sed hæc ipsa nostra conversatio ad laudem DEI, & alios accendat. Hæc Gregorius. Hæc etiam quæ de cæco dicta sunt, ad unumq; peccatorem hoc modo referri possunt. Qui enim criminale peccatum committit in opere, cæcus est in mente. Sed si iter veritatis ingredi cupiens pro æterna vita cæperit cogitare, & ad DEUM post peccatum flendo, & veniam petendo redire: secus viam sedet, & mendicat. Prætereuntes verò silentium cæco imponere volunt: quia immundi spiritus acrius cõtra eũ quẽ ad veniam redire viderint consurgunt, & ne peccator ad pœnitentiam redeat contradicunt. Nec solùm immundi spiritus: sed etiam ipsa consvetudo peccandi duriùs incipit rebellare, cùm senserit post assveta mala ad virtutes hominẽ velle redire. Sed quò acrius se sentit impugnari à malignorũ spirituũ tentatione, seu ab ipsa peccandi consvetudine, eò fortiùs debet exẽplô hujus cæci pugnare in oratione clamando, per desideriũ, ad DEUM: clamor enim magnus, magnũ indicat desideriũ. Et verè expedit peccatori clamare: quia longè distat à DEO longè enim à peccatoribus salus. Et secũdũ Hugonẽ. Si ad primas lachrymas, vel preces DEUS non exaudit, homo preces iterare non desinat: magna enim munera sunt multis

Matth. 7.
Orandi modus.
Matth. 6.
Gregorius hom. 2. in Evangel.
Psal. 118.

multis precibûs comparanda. Neq; enim Divina pietas adjutorium se petenti negavit, si ille orando à petitione non defecerit. Nec de suis meritis aliquid præsumat, sed in Illius misericordia confidat cui per Prophetam dicitur: *In DEO faciemus virtutem, & Ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.* Quantam autem misericordiam Dominus pœnitentibus exhibeat, quale auxilium pugnantibus contra peccatum præbeat, consequenter declaratur. Qui enim priùs transibat propter tentationes quas in oratione patimur, si in oratione perseveravimus, quasi stans nos ad se adduci jubet, quando tranquillitatem mentis redditam dulcedine suæ contemplationis, vel tenuiter manifestat. Et quia in oratione ante omnia æternam gloriam quærere debemus, rectè cæcus lumen à Domino petiisse fertur. Et quoniam quicunq; non negligit pœnitere de venia, non debet desperare: rectè dicitur fides tua te salvum fecit. Quâcunq; enim horâ peccator verè pœnitendo ingemuerit, & conversus fuerit salvus erit. Secundùm Augustinum. Si Hierico lunam, & ob hoc mortalitas interpretatur, morti propinquans Dominus judæis solis lumen Evangelii jusserat prædicari: quos significavit iste unus cæcus ante ingressum Hierico illuminatus, quem Lucas commemorat. A mortuis autem resurgens atq; ascendens, & judæis & gentibus quos duos populos significare videntur duo cœci post egressum Hierico illuminati: de quibus Matthæus narrat.

Psal: 59.

Ezech. 18.

Aug lib 2. quæst. Evan. cap. 48.

DE ZACCHÆO ET EJUS CONVIVIO.
CAPUT XXIII.

DEinde eadem die Dominus JESUS ipsam Urbem Hierico ingressus, ambulabat per eam, turbâ non modicâ stipatus. Hierico significat mundum, quem intravit in incarnatione, ambulavit in sua conversatione, sed perambulavit in sua passione, ex qua perambulatione facta est salus Domui Ecclesiæ, mundus est perambulandus, quia per eum est citissimè transeundum, & nullô modô per inordinatum amorem vel affectionem est ibi sistendum vel inhærendum. Vix enim est aliquis qui non inficiatur, si circa mundi negotia implicetur. *Zachæus,* autem qui erat non tantùm publicanus, sed & *Princeps publicanorum,* & primus inter illos qui vacabant publicis actibus, scilicet exactionibus & vectigalibus quæ implicant ad peccatum, *ac dives,* quia in acquirendo avarus, & temporalibus implicatus, ex quo in ejus vocatione apparet major DEI misericordia, & Divinæ pietatis abundantia. Desiderabat ex devotione *videre JESUM,* beati enim oculi qui vident Ipsum, *& non poterat præ turba,* sequente Eum, *quia statura Pusillus erat,* & corpore secundùm quantitatem, & mente secundùm humilitatem. Ex quo patet devotio popularium ad Christum, quia tanta turba sequebatur Eum, *Et præcurrens,* id est; præ aliis currens, *ascendit in arborem sycomorum ut videret JESUM,* inde transeuntem. Unde Beda: Quæ impossibilia sunt apud homines: possibilia sunt apud DEUM. Ecce enim camelus depositâ gibbi sarcinâ per foramen acûs transit, hoc est dives & publicanus relicto onere divitiarum contempto censu fraudum, angustam portam, arctâq; viam quæ ad vitam ducit ascendit. Qui mira devotione fidei ad videndum Salvatorem, quod natura

Lucæ 19.

Beda in cap. 19. Lucæ.

turâ minus habebat, aſcenſu ſupplet arboris: atq; ideo juſtè quamvis ipſe rogare non audeat, benedictionem Dominicæ ſuſceptionis accipit quam deſiderabat. Hæc Beda Sycomorus eſt arbor in foliis moro ſimilis, & in aliis ficui, ſed ſtipite diſtans, & altitudine præſtans. Unde & à Latinis celſa dicitur: & interpretatur ficus fatua, quia arbor eſt ſterilis: ſicq; dicitur ſycomorus, id eſt; ſicut morus, vel ſcribitur ſymocorus pro ficomoro, vitiô ſcriptorum. Unde ſecundùm Joſephum, potiùs deberet dici ficomorus, quia componitur ex natura fici, quò ad lignum. & ex natura mori, quò ad folia. Sycomora quoq; dicuntur quædam poma ficis ſimilia, fructus autem mori liquorem ſangvini ſimilem habet: Unde dicitur quòd oſtenderunt elephantis ſangvinem uvæ, & mori, ad acuendum eos in prælio, ſcilicet corporali. Et ideo morus crucem ſignat cujus fructus Ipſe Chriſtus dicitur in eo ſuo ſangvine rubricatus, qui ſangvis nobis per recordationem oſtenſus acuit nos in prælio ſpirituali. Dominica enim Crux credentes alit, ut ficus, ab incredulis irridetur ut fatua, quia judæis eſt ſcandalum, gentibus verò ſtultitia, ſed credentibus virtus DEI eſt. Hæc ergo arbor in quam puſillus ſtaturâ Zacchæus ut exaltari poſſet aſcendit: arbor fidei & crucis eſt, ad quam multi venientes & in eam aſcendentes, quamvis ſtaturâ parvuli fuiſſent: & nondum in ſcientia & perfectione multùm creviſſent, inde tamen JESUM videre & cognoſcere meruerunt. Hujus arboris fructus ſangvineus eſt: per quem martyres ſignificantur, qui tam firmiter huic arbori inhærent: ut potiùs occidi & proprio ſangvine cruentari, quàm à ſua arbore, id eſt; à Chriſti fide & cruce valeant ſeparari. Hanc debemus aſcendere per fidem & meditationem, aliter JESUM videre non poſſumus: quia ſtatutâ puſilli ſumus: non enim ſufficiunt noſtra merita, ſine merito paſſionis crucis Chriſti. Hanc puſillus, ut exaltari poſſit, aſcendit: dum quilibet humilis, & propriæ infirmitatis conſcius, terrena relinquendo, & pravos actus deſerendo, altioraq; petens & in Domino confidens, in virtute Crucis gloriatur clamans cum Apoſtolo. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri JESU Chriſti*: cui lignum Crucis eſt gloria, ſalus vita, & per hanc laudabilem fatuitatē Dominū cernere meretur. *Non enim*, inquit Apoſtolus, *Prædicamus Chriſtū Crucifixū, judæis quidem ſcandalū, gentibus autem ſtultitiā*. Ecce ſycomorū aſcēde & tu lignū ubi pro te pependit Jeſus, & videbis Jeſū. Unde Auguſtin: Apprehendit Zacchæus ſymocorum:: aſcendat humilis Crucem: parum eſt, aſcendat: ne de Cruce erubeſcat, in fronte illam figat ubi ſedes pudoris eſt. Ibi omnino ibi, in quo membro erubeſcitur, ibi figatur: ubi non erubeſcatur putas quia irrides ſymocorum: Et ipſe efficit videre JESUM. Hæc Auguſtinus. Quicunq; etiam humiliatur propter JESUM, hic infatuatur juxta mundum: qui ſolus tamen ſapiens eſt: Quia quod ſtultum eſt hominibus, ſapiētia eſt DEI: & hic Dominum videre meretur. Unde Gregorius: Si veraciter ſapientes eſſe, atq; ipſam Sapientiam contemplari appetimus, ſtultos nos humiliter agnoſcamus. Relinquamus noxiam ſapientiam, diſcamus laudabilem fatuitatem. Hinc Evangelicæ hiſtoriæ verba teſtantur: quia Zacchæus cùm videre præ turba nihil poſſet, ſycomori arborem aſcendit, ut tranſeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe, ficus fatua dicitur. Puſillus itaque Zacchæus ſycomorum ſubiit: & Dominum vidit: quia qui mundi ſtultitiam humiliter eli-

Zacchæi in arborē aſcendentis imitatio.

Galat. 6.

1. Cor. 1.

Auguſtinus ſerm 8. de verbis Apoſt.

1. Cor. 1.

Gregor. ad finem lib. 27. moral.

Syccomorus

eligunt, ipsi DEI sapientiam sublimiter contemplantur. Pusillanimitatem namq; nostram ad videndum DEUM turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis, ne Luci veritatis intendat, curarum sæcularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si providè eam quæ Divinitùs præcipitur stultitiam tenemus. Quid nempe in hoc mundo stultiùs, quàm amissa non quærere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis injuriis injuriam reddere, imò & adjunctis aliis patientiam præbere. Quasi enim Symocorum nos ascendere Dominus, præcipit, cum dicit: Qui aufert quæ tua sunt ne repetas. Et rursum: Si quis te percusserit in dextrã maxillam, præbe ei & alteram. Per sycomorum Dominus trasiens cernitur: quia per hanc sapientem stultitiam, & si nec dum solidè ut est jam, tamen per contemplationis lumen DEI Sapientia, quasi in transitu videtur. Qui verò in elata ad conspiciendum DEUM adhuc cogitationum suarum turba deprehensi sunt, sycomori arborem non invenerunt. Hæc Gregorius. Ubi & Theophilus: Sed facilè hoc est ad moralem utilitatem retorquere. Quisquis enim pluribus in malitia præest, parvus est staturâ spirituali, & non potest videre JESUM præ turba. Nam perplexus à passionibus & sæcularibus rebus, non aspicit JESUM ambulantem: id est; in nobis operantem: nullum opus ejus cognoscens. Ascendit autem super sycomorum, id est; super voluptatis dulcedinem, quæ significatur per ficum deprimens eam: & sic sublimior factus videt, & videtur à Christo. Hæc Theophilus. Per symocorum etiam potest intelligi Religio: quia Latini sycomorum celsam nominant: est enim procerior & altior morô, & habet fructus subdulces, qui nunquam ad maturitatem perveniunt. Sic status Religionis est altior & procerior; quia in contemplatione consistit & statum mundi transcendit. Habet etiam subdulces fructus scilicet abstinentiarum, vigiliarum, jejuniorum, & hujusmodi qui licèt de se sint duri & asperi, tamen sunt subdulces: quia sustinentur amore dulcedinis Paradisi: & nunquam in maturitatem perveniunt: quia fructus maturi sunt dulciores: & vera Religio de mundana dulcedine non curat. Sed symocorus ficus fatua dicitur: quia ad literam ingrediens Religionem fatuus reputatur. Unde potest dicere illud Amos: *Armentarius ego sum vellicans sycomoros.* Istã arborem Zacchæus pusillus, humilis scilicet Religiosus ascendit, ut videat JESUM: scilicet ut lucretur vitam æternam, quæ in visione DEI consistit: sed quia parvus altè non potest ascendere sine scala, vel gradibus: ideo sunt tres gradus in scala Religionis. Unus est abrenuntiatio propriæ voluntatis, per votum obedientiæ. Secundus est, abrenuntiatio proprietatis exterioris, per votum paupertatis. Tertius est promissio perpetuæ castitatis, per votum continentiæ: Et istos tres gradus, tres alii gradus ex parte ipsius ascendentis præcedunt. Primus est, contemptus terrenorum. Secundus, oblivio generis. Tertius, odium mundi. Et ista tria fuerunt dicta Abrahæ à Domino. *Egredere de terra*: Ecce gradum primum, *& de cognatione tua*: Ecce gradum secundum, *& de domo Patris tui*; Ecce gradum tertium, *& veni in terram quam monstravero tibi*, id est; in Religionem. Hi sunt tres gradus, quibus ascendebatur ad thronum Salomonis. Iste thronus est Religio in qua Dominus residet, tanquam in Throno & Cathedra speciali. Unde & Petrus Ravennas vocat Religionem Paradisum, quæ propria mansio DEI, est di-

Pusillanimitas Centurionis.

Matth 5.

Status Religiosorum.

Amos 7.

Gradus ascendentium

Genes. 12.

dicens: juxta sententiam cordis mei si paradisus in hac vita præsenti est: aut in claustro, aut in scholis est: quidquid enim extra hæc plenum est anxietate, inquietudine, amaritudine, formidine, sollicitudine, & dolore. *Et cum JESUS venisset ad locum*, ubi erat sycomorus, *suspiciens vidit Zacchæum*, non tantùm visu corporis, sed & respectu pietatis, approbans illius devotionem & desiderium. Bonum fuit ei videre Christum: sed meliùs videri à Christo.

Beda in cap. 19. Lucæ. Ubi Beda: Vidit JESUS videntem se: quia eligit eligentem se, & amavit amantem. Hunc sanè ordinem proficiendi, hoc est super fidem Dominicæ incarnationis ad cognitionem Divinitatis perveniendi quasi sycomorum JESUS faciem speculandi Doctor egregius ostendit, cum ait: Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum JESUM, & hunc Crucifixum. Hæc Beda. Cognoscens ergo & acceptans JESUS desiderium Zacchæi, eum ut descenderet vocavit dicens: *Zacchæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* In domo quidem materiali, propter refectionem Christi & Discipulorum suorum: & ad ostendendum benignitatem peccatori revertenti, & in domo conscientiæ spirituali per gratiæ infusionem necessariam peccatori. Illud etiam dixit Christus cuilibet nostrum: vult, nempe manere in domo conscientiarum nostrarum, & ideo debet præparari ad Eum recipiendum. Unde de ista

Psal. 92. 2. Cor. 1. dicit Psalmista: *Domum tuam decet sanctitudo Domine. Gloria enim nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Bene debet domum suam spiritualeme mundare & ornare, qui vult Tantùm Hospitem recipere: scilicet Regem gloriæ, quem nec Cœlum, nec terra potest capere: ut ibi maneat, id est; per gratiam inhabitet, & non transeat.

Beda in cap. 19. Lucæ. Ubi Beda: Quòd autem descendere de sycomoro Zacchæus, & sic in domo sua Christo mansionem præparare jubetur, hoc est quod Apostolus ait: quia & si cognovimus secundùm carnem Christum: sed jam nunc non novimus: si enim mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute DEI. Hæc Beda. Verba prædicta Domini JESU,

Morale. 2. Cor. 5. moraliter exponi possunt de fideli anima, quæ domus DEI dicitur: quia in ea Christus per gratiam manere dignatur: & hoc hodie, id est; in vita præsenti per gratiæ prælibationem, ac etiam hodie: id

Animæ abstractio triplex. est; in æternitate per gloriæ Beatam fruitionem. Licet autē Christus in qualibet fideli anima habitet per fidem, specialiter tamen ad hoc eligit mentes elevatas & abstractas. Debet autem anima talis esse abstracta tripliciter: scilicet à desiderio rerum temporalium, à voluptate delectationum carnalium, vel commodi corporalis: & à seipsa, per abdicationē propriæ volūtatis. Per hæc enim tria abstrahitur anima ab omni impeditivo salutis cōtra illa tria de quibus dicitur:

1. Joan. 2. *Omne quod est in mūdo, aut est concupiscētia oculorū, aut cōcupiscentia carnis, aut superbia vitæ.* Hanc triplicem abstractionem docuit, Salvator dicens: *Qui vult venire post me, abneget se*, quantum ad tertium: *&*

Lucæ 9. *tollat crucem suam*, quantum ad secundum: *& sequatur me*, videlicet relictîs, omnibûs, quantum ad primum. Et hæc triplex abstractio de Zacchæo, cui hæc verba dicta sunt, scilicet; *in domo tua oportet me manere:* potest intelligi. Quamvis enim in principium Evangelii ipsum divitem appellavit, in processu tamen eum verum pauperem Christi factum esse commemorat. Nam in eo quòd dixit: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus &c.* innuit abstractionem primā, scilicet à rebus temporalibus. In eo autem quòd Zacchæus ascendit

in arborem sycomorum, significatur abstractio à commodo temporali, vel delectatione carnali: symocorus enim est ficus fatua: & signat carnalis delectationis dulcedinem, quæ fatua est, quam ascendens per hanc abstractionem sub pedibus deprimit & calcat. In hoc autem quòd ipse ad unam Domini vocem, *festinans descendit, & excepit Illum gaudens*, innuitur abstractio propriæ voluntatis. Et hæc tria se invicem perficiunt: ita quòd alterum sine aliis perfectum non est. Si enim quis sit abstractus à sollicitudine temporalium, & sit deditus voluptati carnis: nihil valet: & sic intellige de aliis suô modô. *Et festinans descendit, & excepit Illum gaudens*, & exultans de Tanti Hospitis adventu. Jam enim quia Dominum in Cor suum susceperat Zacchæus, in domo ejus dignatus est suscipi Dominus. In quo facto Dominus innuit, quòd votis minorum annuit, & affectus pios prosequitur & perficit. Vide hìc benignitatem Domini plùs enim dedit Zacchæo quàm ille desideraſset: quia dedit ei Seipsum, quòd ille petere ausus non fuisset: vide etiam virtutem orationis: quia desiderium magna vox, & magna oratio est. Et ideo dicit Propheta. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus.* Et alibi Dominus ad Moysen, quid clamas ad me? cum ille ore taceret, & tantùm corde loqueretur. Unde Augustinus: Tota vita boni Christiani sanctum desiderium est: quod autem desideras, nondum vides: sed desiderando capax efficieris, ut cùm venerit quod videas, implearis: hæc est vita nostra ut desiderando exerceamur. Tantùm autem nos exercet sanctum desiderium, quantùm desideria nostra amputaverimus ab amore sæculi. Hæc Augustinus. Et videntes Pharisæi & alii malignantes judæi, quod intraverat domum publicani. *Murmurabant dicentes: quia ad hominem peccatorem divertisset.* Isti peccabant dupliciter: scilicet falsè judicando de Zacchæo: quia jam peccator non erat, sed verè pœnitens. Et similiter de Christo: quia non mirum erat si divertebat ad eum quem justificaverat: quia cor pœnitentis est Christi diversorium, ubi Pascha manducat. Irrationabiliter etiã murmurabant, quia nullus potest rationabiliter murmurare, si Medicus dignatur ægrotum visitare. *Stans autem Zacchæus*, ad obediendum Domino promptus, non titubans propter aliorum murmurationem, & detractionem, sicut multi qui ad modicum verbum aliorum bonum deserunt jam inchoatum, *dixit ad Dominum*, Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus: & siquid aliquẽ defraudavi, reddo quadruplum, scilicet de dimidio residuo quod adhuc retineo. Lex enim in aliquibus præcepit restituere duplum, in aliquibus quadruplum, in aliquibus quintuplum, & ideo per hoc quòd hìc restitutio media exprimitur, aliæ duæ extremæ intelliguntur. Ex hoc autem quòd dimidium bonorum suorum dedit pauperibus, patet quòd non omnia bona sua erant malè acquisita: quia de illis non posset fieri eleemosyna. Sicut autem Zacchæus, dixit: do pauperibus, & reddo quadruplum: sic debent facere volentes dare eleemosynam, vel reddere malè acquisita dicentes: do vel reddo: non dabo, vel reddam, seu in testamento meo ponam. Ubi Beda: Et hæc est sapiens illa stultitia quam de sycomoro publicanus quasi fructum vitæ legerat: rapta videlicet reddere, propria relinquere, visibilia contemnere: pro invisibilibus etiam mori desiderare, seipsum abnegare, & ejus qui necdum videbatur Domini vestigia sequi concupiscere. Hæc Beda: Conspice igitur Domi-

Benignitas Domini.

Psalm. 9.
Exod. 14.
Aug tract. 4 in Epistol. D. Joan.

Beda in cap 9. Lucæ.

Beda ibidem

minum & discipulos cum illis peccatoribus comedentes, ac familiariter & domesticè conversantes, ut eos ad se attraherent, & de peccatoribus justos facerent. Et quia judæi murmurabant, quòd ad hominem peccatorem divertisset, & cum eo maneret, ut ipsorum æstimationem & murmur redarguat, & compescat quem intùs curaverat, etiam à culpa sanatum annuntiat *dicens, quia hodie salus huic domui facta est:* & omni ægritudine, omni morbô, omni vitiorum contagione fugatâ sanata est, & tota interiùs & exteriùs sanctificata: quia per Domini ingressum facta est Zacchæo salus & qui fuerat peccator, per Domini redemptionem est justificatus, & salutem consecutus: quia susceptô Medicô salvus factus est ab avaritia & omni morbo. Ubi Theophilus: Ipsum Zacchæum signat assecutum fuisse salutem, per domum, habitatorem designans: sequitur enim eò quòd & ipse sit filius Abrahæ, non enim vocasset Abrahæ filium, inanimatam fabricam. Hæc Theophilus. Vel eò quòd & ipse, qui hujus domus habitator est, jam non publicanus sit: sed filius Abrahæ factus, scilicet, non natus, id est, non secundùm carnem, sed secundùm fidem, non genere, sed fide & operum imitatione. Abrahæ namquè filii sunt, quicunque Abraham imitantur, & opera Abrahæ faciunt: Zacchæus quippe, sicut & Abraham in fide creuit: & Abraham quidem Angelos, Zacchæus verò Angelorum Dominum hospitiô suscepit. Unde Beda: Filius Abrahæ dicitur Zacchæus, non quia de ejus stirpe generatus: sed quia ejus est fidem imitatus, ut sicut Abraham terram cognationem domumq; patriam ob spem futuræ hæreditatis Domino jubente deseruit: ita & ille quòd thesaurum in Cœlis acquireret, bona sua pauperibus partiendo, relinquit. Et pulchrè dicit, & ipse: ut non solùm eos qui justi perseverant, sed & eos qui ab injustitia resipiscunt, ad filios promissionis pertinere declararet. Hæc Beda. Et reddit causam quare ad domum publicani divertit: quia hoc fecit ut Medicus ægrotum curaret: Et ut DEUS peccatorē justificaret, & ut Pastor ovē perditam reportaret: & ut Salvator quod per culpam perierat, salvaret: Quia ad hoc DEI Filius *venit de Cælo in mundū*, per carnis assumptionē factus Homo, *& Filius hominis*, id est; Virginis, *ut quæreret* per doctrinā, *& salvum faceret* per gratiā, *quod perierat* per culpā, scilicet ovē cētesimā dragmā decimā, filium juniorem. Perierat enim in homine innocentia naturæ, similitudo gratiæ, adoptio gloriæ, propter primum comparatur ovi perditæ propter secundum, dragmæ perditæ: propter tertium filio prodigo. Tria autem prædicta venit JESUS reparare. Unde ait & alibi: *non veni vocare justos: sed peccatores ad pœnitentiam.* Ubi Chrysostomus: quasi diceret: quid me criminamini si rectifico peccatores? tam enim procul est à me odium peccatorum, quòd eorum causâ advenerim. Nam Medicus veni, non Judex: ob hoc conviva fio langventium, patiorq; fœtorem, ut præstem remedium. Ubi & Beda: Pius sanè Magister qui murmurantibus turbis sua mysteria non dedignatur exponere à DEO scilicet peccatorum pœnitentiam non esse respuendam: ut ipse DEI Filius ob hanc maximè quærendam sit destinatus ad terras, qui ut pietatis suæ nobis dispensationem inculcet, sæpissimè se filium hominis appellat: commendans sollicitè nobis, quod factus est benignè pro nobis, ut autem dicit idem Beda: mysticæ Zacchæus, qui interpretatur justificatus credentem ex gentibus populum significat, qui per occupationem temporalium depressus

Beda ibidem
Genes. 12.
Perdita in homine.
Lucæ 5.
Chrysostom in cap. 9. Matth.
Beda in cap. 19. Lucæ.

pressus erat & minimus: sed à Domino sanctificatus: qui intrantem Hierico Salvatorem videre voluit, dum fidem quam mundo attulit, participare quæsivit. Hæc Beda. Per divitem etiam istum, scilicet Zacchæum, qui quærebat videre J E S U M, sed impediebatur per turbam, & staturæ suæ parvitatem, intelligi potest quilibet dives, qui de salute sua sollicitatur: sed per turbationem phantasmatum circa negotia temporalia, & per propriam imperfectionem impeditur: propter quod ascendere debet in arborem, id est; ad Christum per orationem: quæ secundùm Damascenum, est ascensus mentis in DEUM, & sic JESUM videre meretur, & partem bonorum suorum pauperibus dare, & si quem defraudavit fideliter restituere. Per Pharisæos autem murmurantes intelligi possunt maledici: bonorum depravatores, & quæ bene fiunt in malum interpretantes. Sed de his non est curandum, nec ideo à bono opere cessandum, imò potiùs & fortiùs ei insistendum. Et quia erant propè Hierusalem, quæ est Caput Regni, & existimabant aliqui Pharisæorum & etiam discipulorum, quòd statim cùm esset in Hierusalem manifestaretur Regnum Ejus super judæos: à multis enim credebatur futurus Rex Isràël, secundùm quod dixerunt Magi; Ubi est qui Natus est Rex Judæorum? & ipsi Apostoli quærebant ab Eo: Domine si in tempore hoc restitues Regnum Isràël? Ad hunc ergo errorem removendum, inducit parabolam de homine nobili, qui abiit in Regionem longinquam, & dedit decem servis suis, decem mnas ad negotiandum. Quæ quia in sententia concordat cum alia parabola quæ infrà de talentis dicitur: ideo hæc ibidem simul cum illa conjungitur.

Oratio; quid Damascenus lib. 3. de fide. cap. 24

DE DUOBUS CÆCIS POST EGRESSUM *HIericô illuminatis.*

CAPUT XXIV.

POst hæc egrediente JESU cum discipulis ab Hierico, turba multa desiderantium audire doctrinã Ejus, *secuta est Eum*: pauci, nempe audebant propter latrones ingredi desertum. Quòd turba plurima sequebatur JESUM, suæ sedulæ & studiosæ doctrinæ est indicium. Unde Chrysostomus: Testimonium studiosi agricolæ est messis fæcunda, assidui autem Doctoris documentum Ecclesia plena. Neminem labor itineris impedivit: quia amor spiritualis fatigationem non sentit. Neminem possessionum suarum sollicitudo retraxit: quia ingrediebantur in possessionem Regni Cœlestis. Verè enim non habet super terram quod amet, qui bonum Cœleste in veritate gustaverit. Sicut enim qui pretiosum manducaverit cibum, postmodum ei hæc esca communis ingrata videtur: sic & qui semel dulcedinem Christi bene gustaverit, terrenorum bonorum de cætero non multum sentit saporem. Nimirum hæc est illa Rosa in campis Hierico, de qua Sapientia loquitur per Salomonem: *Sicut palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Hierico.* Ergo hæc est illa speciosissima Rosa, sanctitate justitiæ candida, & passionis sangvine rubicunda. Sicut enim rosa antequam videatur sentitur, & antequam inveniatur tenetur in odoribus suis: sic & Domino transeunte de longè, duo cæci antequam viderent Divinitatis Ejus fragrantiã senserunt. Hæc Chrysostomus. Unde sequitur: *Et ecce duo cæci sedentes secus viam*, ut eleemosynã peterent à transeuntibus, non

Matth. 20. Marci 10.

Chrysostom. hom. 36 Operis ĩperfectie

Ecclef. 24.

Lucæ 10. remotè à via salutis, *audierunt* à transeuntibus, *quia JESUS*, Nazarenus omni flore virtutum vernans, *transiret*. O felix auditio, rumor dulcis. Multi enim Reges & Prophetæ voluerunt audire, & non audierunt. Et misericordiam cum clamore petebant dicentes: *Domine miserere nostri Fili David:* tua cōpassione nostrā miseriam removendo. Vocant eum Filium David: quia credebāt Eum esse Christum, per Prophetas promissum: & notum: erat apud omnes judæos, quòd Christus de semine David erat nasciturus. Cum magna desiderii intētione clamaverūt: & magnô desideriô illuminari postulaverunt: confessi David Filium per carnem, DEUM etiam in eo esse noverunt per inspirationem. Ubi Chrysostomus: Opportune autem oblati sunt ante faciem Christi duo cæci, ut apertîs oculîs quasi testes virtutis ejus ascenderent cum eo in Hierusalem: hi currentium strepitum audiebant, & personas non videbant, nihil solùm habentes de toto corpore præter vocem: & ideo quia pedibus eum sequi non poterant, voce sequebantur. Hæc Chrysostomus: De uno istorum tantùm, scilicet famosiori Marcus mentionem faciens, de alio tacuit minùs noto. Ubi Augustinus: Hoc autem factum, & Marcus commemorat, sed uni cæco factum. Nam duorum cæcorum quos Matthæus interposuit, unum fuisse in illa Civitate famosissimum, ex hoc satis apparet, quòd & Nomen ejus & Patris ejus Marcus commemoravit. *Barthimeus enim Thimæ filius*, ex aliqua magna felicitate dejectus notissimæ & famosissimæ miseriæ fuit, quòd non solùm cæcus verumetiam mendicus sedebat. Hinc est ergo quòd ipsum voluit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quàm erat illius nota calamitas. Unde & Beda. Et bene Marcus, qui gentibus scribebat Evangelium, unum dicit illuminatum, ut eorum quos instituebat ad fidem salvationi figura congrueret. Matthæus verò, qui Hebræis suum scribebat Evangelium, & quod in gentium quoq; notitiam erat perventurum, rectè duos dicit illuminatos, ut ad utrumquè populum unam eandemq; fidei gratiam pertinere doceret, qui etiam in sequenti lectione de asino, in quo Dominus sedere dignatus est, eandem Evangelicam servare scripturam curavit. Hæc Beda. Barthimeus, qui filius pingvedinis interpretatur, significat hominem in delitiis carnalibus nutritum: ideo dicitur cæcus, scilicet sapiētiæ lumine privatus, de qua dicitur in Job, *quòd nō invenitur in terra suaviter viventium*, quia delitiæ carnales hæbetant intellectum. Et talis cùm audit de Salvatore, debet clamare per orationem devotam, ut ab illo recipiat sapientiœ lumen, qui dat omnibus affluenter, saltem de necessariis ad salutem. *Turba autem*, Doctrinam Christi auscultans, videns sordidas vestes, non conscientiœ claritatem, *increpat eos ut tacerent*, quia per clamorem suum turbam ab audiendo Christi Doctrinam impediebant. Et hi significant eos, qui à bono opere retrahunt alios. Habemus autem triplicem turbam impedientem, unam à carne, aliā à mundo, tertiam ab inferno, quia carnalia desideria & persecutiones, scilicet, mundi & diaboli, nobis obstant, ut taceamus à confessione peccati, ab œdificatione proximi, à laude DEI. Infelix hœc turba omni bono obsistit. Turba desiderorum carnis, increpat alliciendo: turba tyrannorum mundi, increpat persequendo, turba dæmonum inferni, increpat decipiendo. Sed quomodo tacebunt in oratione cœci per ignorantiam mentis, prœcipuè de proprio statu mendici per defectum virtutis, & extra

Filius David.

Chrysostom9 ibidem.

Aug. lib. 2. de consensu Evangel. cap. 65.

Beda in cap. 10. Marci.

Job. 28.

Turba triplex nos impediens.

viam

viam scilicet salutis. *At illi magis clamando insistebant*, donec strepitum turbæ vincerent, timentes ne ex increpatione aliorum impediretur auditio, & exauditio petitionis ac vocum eorum, & misericordiam petebant, *dicentes: Domine miserere nostri fili David.* In hoc & nos exhortamur ad orationis continuationem, & in ea perseverantiam. Ubi Chrysostomus: Invitabantur vetiti magis quàm concupiscebant. Talis est natura fidei, quantomagis vetatur, tantomagis accenditur: propter quod servi DEI in persecutionibus non vincuntur: virtus enim fidei in periculis secura est, & in securitate periclitatur. Quid enim aliud sic vigorem fidei in omnibus laxat, quàm longa tranquillitas? Et iterum: Primò enim clamabant, quia cæci erant. Secundò magis clamabant, quia ad lumen accedere vetabantur. Christus autem permittebat eos vetari, ut plùs eorum desiderium appareret. Hinc autem disce, quia si abjecti fuerimus, cum studio accedentes ad DEUM, per nosipsos assequamur quod petimus. Hæc Chrysostomus. Unde Augustinus. Bonos enim Christianos volentes facere præcepta DEI, Christiani mali & tepidi prohibent: clament tamen illi, non deficiant. Cùm enim quisque Christianus cœpit bene vivere: mundumque contemnere, in ipsa sui novitate patitur reprehensores frigidos Christianos, sed si perseveraverit, ipsi jam obsequuntur qui antè prohibebant. Hæc Augustinus. *Et* quia pulsanti aperietur, *stetit Jesus expectans eos*, quia illi sequi non poterant, quò enim pergerent, nō videbāt, *& vocavit eos*, ne turbæ prohiberent si non vocati venirent. Et interrogavit eos quid vellent, non tamen hoc ignorans, sed ut ex responsione & confessione cæcorum manifesta debilitas & virtus remedio cognosceretur: quia ad miraculorum operationem vult habere sanandorum confessionem, ut exhoc magis appareat evidentia miraculi ad aliorum utilitatem. Et cùm illi dicerent, *Domine ut aperiantur oculi nostri: misertus eorum Jesus*, Fons veræ lucis, *tetigit oculos eorum, & confestim*, id est subitò *viderunt*, ex quò patet quòd talis illuminatio fuit miraculosa non naturalis, quia natura non operatur in instanti. Ubi Chrysostomus. Tetigit autem ut homo carnaliter, sanavit ut DEUS. Et iterum: Quamdiu dixerunt fili David, suspensa est sanitas: mox ut dixerunt, Domine, sanitas est infusa: quia salvare non poterat filius David, sed filius DEI. Hæc Chrysost. Spiritualiter, secundùm glos. oculos tangit, cum radiis suæ lucis conscientiam illustrat: & confestim videmus ad DEUM contemplandum, ad nos cognoscendum, ad proximum juvandum. Notandum autem quòd triplex est modus illuminationis: Illuminati enim leguntur aliqui verbô, sicut cæcus de quo dictum est supra: aliqui tactu, ut isti de quibus fit hìc mentio, aliqui ungventô, sicut ubi lutum fecit ex sputo. Verbum, est prædicatio: tactus, est interior inspiratio: unctio Sacramentorum institutio. Sic ergo illuminat per eloquia sacræ doctrinæ, per charismata gratiæ, per Sacramenta Ecclesiæ. *Et secuti sunt Eum*, non tam pedibûs, quàm virtutibûs, ac fide & moribûs: quia illi qui à Christo illuminati sunt corporaliter, ab ipso etiam illuminati sunt mentaliter. Quoscunque enim Christus sanavit corpore, sanavit & mente: quia totum hominem simul fecit salvum. Unde Chrysost. Bonum munus obtulerunt Christo sanati: quia secuti sunt Eum. Hoc enim DEUS à te requirit, secundum Prophetam, sollicitum ambulare cum DEO tuo. Et iterum permisit eos sequi, ut recens miraculum ostenderet eum non ex infirmitate mori. Hæc Chrysostomus: In hoc autem quod secuti sunt eum, patet eorum gratitudo: quia non resilierunt post beneficia donata eis à Domino: quod tamen multi faciunt qui post beneficia ingrati existentes ad vomitum revertuntur, & ad malum redeunt. Ubi Chrysostomus. Sed non illi fuerunt tales, sed & ante donationem fuerunt perseverabiles, & post dationem grati. Hos & nos zelemur: & si tardaverit dationem DEUS, & si multi sunt qui adducunt, ne desistamus petentes: sic enim maximè DEUM attrahemus. Vide itaque & hic qualiter vehementem eorum concupiscentiam, non inopia, non cæcitas, non audiri, non à turbis increpari, non aliquid aliud prohibuit. Tale quid est anima fervens & laborans. Hæc Chrysostomus: Tu ergo existens extra viam, & cæcus clama ad Jesum, ut te illuminare dignetur ad ipsum videndum, ac fide & imitatione sequendum: quia hoc præcipuè est nobis necessa-

Chrysost. hom. 36. operis imperfect.

Augustinus serm. 18. de verbis Dōini

Chrysost. hō. 36. operis imperfect.

Modus illuminandi triplex.

Chrysost. hō. 36 in Matt

Mich. 6.

Augustinus serm. 18. de verbis Dñi. rium. Ubi Augustinus: Tota igitur fratres opera nostra in hac vita est, sanare oculum cordis, unde videatur DEUS. Ad hoc sacro sancta mysteria celebrantur, ad hoc sermo DEI prædicatur: ad hoc exhortationes morales? id est, pertinentes ad corrigendos mores: ad emendandas carnales concupiscentias, ad renunciandum, non voce tantùm, sed mutatâ vitâ huic sæculo: ad hoc agunt, quidquid agunt, Divinæ sacræque literæ, ut purgetur illud interius ab ea re quæ nos impedit ab aspectu DEI. Hæc Augustinus. Ubi & Origenes: Et nos ergo sedentes juxta scripturarum viam, & intelligentes in quibus cæci sumus: si ab effectu petierimus, tanget oculos animarum nostrarum, & recedent à sensibus nostris tenebræ ignorantiæ: ut Eum videamus & sequamur, qui dedit nobis posse videre propter nihil aliud, nisi ut Eum sequamur. Hæc Origenes. Per duos cæcos istos significantur duo populi, scilicet gentiles, qui erant excæcati per idololatriam: & Judæi, per doctrinam perversam, mandatum DEI transgredientes propter traditiones hominũ, qui sedebant secus viam, quia videbantur habere legis notitiam, sed viam, quæ est Christus, ignorabant, quorũ alter naturalẽ, alter scripturæ legẽ habebat. Qui audierunt de transitu JESU, postquam exiit de Hierico, idest, de hoc sæculo: sed JESU eorum oculos mentales tangente, illuminati sunt multi de Judæis, & de gentibus plures, Eum per fidem & opera sancta sequentes. Et prius quidem unum, postea duos cæcos illuminat, quia unum priùs populum, deinde duos vocat. Unde Beda: Quòd autem appropinquans Hierico, unum illuminavit, ac proficiscens de Hierico duos: hoc intimavit, quòd ante passionem suam uni tantùm populo Judæorum prædicavit: post resurrectionem verò atque ascensionem suam, per Apostolos & Judæis & Gentibus Divinitatis suæ & humanitatis arcana patefecit. Hæc Beda. Plura ad expositionem & meditationem pertinentia, suprà de uno cæco posita possunt hìc applicari, & econversò plura hìc posita ibi aptari.

Origenes tract. 13. in Matth.

Matth. 15.

Beda in cap. 10. Marci.

DE EFFUSIONE UNGVENTI SUPER Caput JESU. CAPUT XXV.

APropinquante tempore in quo Dominus pati disposuit, appropinquavit Ipse loco in quo ejusdem passionis dispensationem facere voluit: ut per hoc intimaret, quòd voluntariè & sua sponte pateretur & mortem subiret. Igitur *ante sex dies* solennis *Pascha*, id est, sexta die ante Pascha, scilicet sabbathô ante ramos palmarum, *venit Bathaniam.* Intelligas hic diem Paschæ non decimamquartam primi mensis, in qua ad vesperam immolabatur agnus paschalis: sed quintamdecimam, scilicet illam in qua passus est Christus, quæ tota erat festiva & solennis. Unde Theophilus: Decima autem die mensis agnum Judæi capiunt immolandum in festo Paschæ: extunc enim festivitatis prælibant solennia: quapropter in die quæ est nona mensis, & præcedit sextum diem ante Pascha, epulantur splendidè, & exordium festi hanc diem constituunt: quô fit ut JESUS quoque pergens Bethaniam convivaretur. Hæc Theophilus. Ideo autem venit Bethaniam, ut Lazari resuscitatio renovaretur: ac memoriæ omnium arctiùs imprimeretur, & ut inexcusabiles Judæi de morte tanti suscitatoris tractantes confunderentur: & ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moveretur, ad Eum honorificè recipiendum in Hierusalem ante suam passionem, sicut fuerat prædictum per Zachariam Prophetam dicentem: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem, ecce Rex tuus venit tibi, &c* Sciens ergo Dominus Judæos conspirasse in mortẽ appropinquante Pascha, in quo agnus paschalis immolabatur, revertendo venit quasi agnus ad victimã: ut sic agnus verus immediatè post immolationẽ agni Paschalis immolaretur, pro nobis: ut veritas figuræ succederet, & verum Pascha haberemus. Et erat in domo Simonis prius leprosi, tunc autem mundati: quia fuerat leprosus, & à Domino sanatus, sed tamen adhuc pristinum nomen ad memoriam miraculi retinebat, ut virtus curantis appareret: sicut adhuc dicitur, Matthæus publicanus, licèt esse publicanus desierit. Hinc colligere possumus, quòd licèt à peccato nostro mundati fuerimus, semper tamen ipsũ in memoria ad pænitentiam habere debemus. Hunc Simonem leprosum tradunt fuisse beatum Julianum, sic postea vocatum, & factum Cænomanensem Episcopum: cui iter agentes dicunt Pater noster, ut bonum habeant hospiri-

Joãnis 12. Matth. 26. Marci 14.

Zachar: 9.

Simonem leprosum. S. Julianũ Cenómanẽsem fuisse ferunt.

ſpitium. *Fecerunt autem cœnam ibi* Domino *& Martha miniſtrabat: & Lazarus*, invitatus à Simone, *unus diſcumbentium erat.* Piè credendum eſt quòd cæna honeſta & abſque luxu fuerit, quam fecerunt Ei qui prædicator & amator parſimoniæ extitit. *Martha miniſtrabat ibi*: quia, ſecundùm quoſdam domus Marthæ erat poſſeſſione, ſed Simonis habitatione alias ibi non miniſtraſſet. Vel poteſt dici, quòd iſte Simon erat Marthæ vicinus: & propter hoc ipſa miniſtrabat in domo ejus, ſicut homines ſolent facere in domibus amicorum ſuorum: & maximè propter reverentiam Ipſius Chriſti comedentis ibidem. *Lazarus verò erat unus ex diſcumbentibus cum eo*, invitatus à Simone & hoc factum eſt ad declarationem veri miraculi de Ejus reſuſcitatione: ut ex hoc quòd poſt ſuſcitationem cibum ſumeret, non phantaſtica ſua ſuſcitatio eſſe probatur. Unde Auguſtinus: Ne putarent homines phantaſma eſſe factum: quia mortuus reſurrexit. Lazarus unus erat ex recumbentibus: vivebat, loquebatur, epulabatur: Veritas oſtendebatur, infidelitas Judæorum confundebatur. Et ſecundùm eundem: Lazarus dum diſcumbit in convivio, convivis interrogantibus Eum triſtia loca, pænarumque ſedes alta nocte obſcuras, indicavit diligenti narratione per ordinem: & ita inferi, longîs temporibûs ignorati, tandem invenerunt proditorem. Quòd autem ante ſex dies venit, hoc myſterio convenit. Primò quidem, quantum ad numerum: numerus enim ſenarius perfectus eſt: unde & DEUS opera creationis perfecit ſex diebûs: & propter hoc docuit, quòd ſex diebûs quodammodo compleretur opus paſſionis quô omnia ſunt reſtaurata. Secundò, quantum ad figuram, quia decima die menſis primi tollebatur agnus, & ſervabatur uſque ad quartam decimam. Unde & Dominus ſexta die ante quintamdecimam Hieruſalem intrare voluit, quaſi ad locum immolationis accedens. Quòd venit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, etiam congruit myſterio. Primò, quantum ad cauſam paſſionis: quia, ſecundùm Apoſtolum, *factus eſt obediens Patri uſque ad mortem.* Secundò ad fructum paſſionis, quem conſequuntur illi ſoli qui obediunt Ei, quia ſecundum eundem Apoſtolum, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Unde Hieronymus. Paſſurus Dominus pro omni mundo, & univerſas nationes ſuo ſanguine redempturus, venit & moratur in Bethania, in domo obedientiæ: hinnulus cervorum ſemper ad lectum ſuum redit, & Filius obediens Patri uſque ad mortem, obedientiam à nobis petit. Hæc Hieronymus. Quòd venit ubi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitavit, ſignificat quia in domo obedientiæ, illi qui ſunt ſpiritualiter mortui in peccatis, reſuſcitantur reducti ad vitam juſtitiæ: quia ſecundùm Apoſtolum, *Per unius hominis obedientiam juſti conſtituuntur multi.* Quòd fecerunt ibi cænam Domino, convenit etiam myſterio: quia Dominus in domo obedientiæ ſpiritualiter reficitur, delectatus in obedientia noſtra, & Martha miniſtrabat & ſatagebat circa frequens miniſterium, per quam ſignificantur Prælati, qui in Eccleſiis ad miniſterium inſtituuntur: ſecundùm illud Apoſtoli: *Sic nos exiſtimet homo ut Miniſtros Chriſti*, & Lazarus reſuſcitatus erat unus ex diſcumbentibus, per quem ſignificantur ſubditi miniſterio Prælatorum à peccatis ad ſtatum juſtitiæ reducti, qui cum aliis iterum ſpiritualiter cum Domino merentur epulari. *Maria verò unxit caput & pedes JESU, & exterſit capillis*, per quam ſignificantur contemplativi: de ea enim dicitur alibi, quod ſedens ſecus pedes Domini audierat verbum Illius. Unde Alchuinus: Myſticè quod ante ſex dies venit Bethaniam, ſignificat quod ille qui ſex diebûs omnia fecerat, ſexta die hominem creavit, ipſa ſexta mundi ætate, ſextâ feriâ, ſextâ horâ, redimere mundum venerat. Cæna autem dominica fides eſt Eccleſiæ, quæ per dilectionem operatur. Martha miniſtrat, cùm fidelis anima, opera ſuæ devotionis Domino impendit. Lazarus unus eſt ex diſcumbentibus, cùm hi qui poſt peccatorum mortem ſuſcitati ſunt ad juſtitiam, unà cum eis qui in ſua permanſerunt juſtitia de præſentia veritatis exultant, & cœleſtis gratiæ munere aluntur. Et bene in Bethania celebratur, quæ interpretatur domus obedientiæ, nam Eccleſia eſt obedientiæ domus. Hæc Alchuinus. *Maria ergo acceſſit ad Jeſum*, tanquam ad Fontem miſericordiæ lavantem infirmitates noſtras, *& fregit*, id eſt, aperuit alabaſtrum contentivum, *ungventi nardi piſtici pretioſi*, id eſt, vaſculum alabaſtrinum, ſcilicet pixidem de alabaſtro, (quod eſt genus mar-

Aug. tract. 15. in Joã. Lazari de inferis reverſio.

Gen. 1. & 2.

Figura. Exod. 12.

Bethania.

Philip. 2.

1. Cor. 1.

Hierony. in c. 14. Marc. Cat. 2. & 8.

Rom. 5.

1. Cor. 4.

Lucæ 10.

Myſticè.

Galat. 5.

moris candidi, & variis coloribus intertincti, in quo bene & incorruptè servantur ungventa) plenam ungventô preciosô, *& effudit ungventum super caput JESU recumbentis*, id est, ad mensam sedentis: sicut effunditur aqua rosacea propter refrigerium & odorem, *& etiam unxit inde pedes Ejus*, apud quos etiam alias tantam gratiam invenerat, *& capillis suis extersit*. Ordine alio factum fuit quàm hic scriptum sit: quia primò lavit pedes & extersit, & postea unxit. *Et domus impleta est ex odore ungventi*, effusi: quia enim de re aromatica erat longè lateque poterat odor ejus diffundi. Non est verisimile quòd esse aliquid grossum sicut ungventa communiter dicta: quia indecens esset tale quid ponere super caput hominis sedentis in mensa, & ideo dicendum quòd hic vocatur ungventum liquor pretiosus de re aromatica expressus, sicut aqua rosacea exprimitur de rosis: aliter dicitur quòd fuit lachryma fluens naturaliter de arbore aromatica, quæ est multum pretiosa, & valet ad multa medicinalia: dicunt etiam aliqui, nardus est herba nigra faciens spicas in cacumine, & propter hoc dicitur nardi spicati: quia de illis spicis extrahitur liquor prædictus per artificium: vel, secundùm alios, fluit per naturam. Alii dicunt, quòd est frutex vel arbor parvula, & inde fluit vel extrahitur liquor modô prædictô. Pistici, secundùm quosdam, nomen est loci ubi crescit arbor unde talis liquor exprimitur: sed meliùs dicitur, pistici, id est fidelis *pisis* enim Græcè, fides est Latinè, hoc est dictum, quòd iste liquor erat purus & verus, non habens aliquid aliud admixtum, nec sophisticatus. *Pretiosi*, quia valebat trecentos denarios, id est, nummos usuales: erat enim ille liquor refrigerativus, & confortativus membrorum, & consolidativus, & valde odoriferus, valens ad alleviationem laboris, & contra æstum solis, & distemperiem aeris, & ad multa medicinalia. Ex quo patet pretiositas ungventi, & devotio ac pietas Mariæ, quæ labori Christi compatiens, & pedes & caput Ejus unxit: & rem tam pretiosam in obsequium Ejus expendit. In quo & nos docemur quod ea quæ preciosissima sunt apud nos, DEO offerre debemus. Et quod alia vice, peccatrix adhuc existens, fecit in eadem domo ex contritione, scilicet quando conversa est, & peccata ei multa dimissa sunt, eò quòd multùm dilexit: nunc justificata & familiaris Domino effecta, facit ex devotione, sed tunc tantùm pedes unxit, & gradatim à pedibus ad verticem perveniens, nunc & caput & pedes ungere meruit: tunc unxit Dominum ungventô pænitentiæ nunc ungventô devotionis. Ibi rudimenta pænitentium, hic justitia perfectarum designatur animarum: diligebat enim Jesum super omnia, & de obsequendo Eidem non poterat satiari. Fragrantia fidei caput Domini & pedes, quasi odore aromatum perfudit, qui Divinitatem, & humanitatem Ejus digna laude attollit: nunc de pedibus ad caput ascendens, nunc ad pedes à capite per fidem descendens. Secundùm Apostolum: *Caput Christi est DEUS*. Itaque caput Christi ungit, qui ad honorem DEI omnia opera sua facit. Secundùm illud Apostoli: *Omnia, in gloriam DEI facite*. Qui verò vestigia Christi sequitur pedes Ejus ungit. Itē caput Christi ungit, qui Ipsū Christū veneratur: pedes verò, qui Ejus fidelibꝰ obsequitur. Ubi Aug. Quæcunq; anima fidelis vis esse: cum Maria unge pedes Domini pretiosô ungventô. Ungventū illud justitia fuit: ideo libera fuit. Unge pedes bene vivendo, dominica sectare vestigia, capillis terge: si habes superflua, da pauperibus: & pedes Domini tersisti. Capilli enim superflua corporis videntur. *Domus autem impleta est odore*: mundus impletus est bonâ famâ. Nam odor bonus, bona fama est. Qui male vivunt, & Christiani vocantur injuriam Christo faciunt. De quibus dictum est, quod per eos nomē DEI blasphematur. Si per tales nomen DEI blasphematur, per bonos nomē DEI laudatur. Audi Apostolum: *Christi bonus odor sumus*, inquit, *in omni loco*. Dicitur & in Canticis Canticorum: Ungventum effusum nomen tuum, Hæc August. ubi & Beda: Mysticè autem hæc devotio Mariæ Domino ministrantis, fidē ac pietatem designat Ecclesiæ Sanctæ, quæ loquitur in amoris cantico dicēs: *Dum esset Rex in a cubitu suo, nardus mea dedit odorem suuum*. Quæ nimirū verba, & semel juxta literā manibus Mariæ complevit, & quotidie in omnibus suis mēbris, spiritualiter implere non desinit, quæ toto diffusa orbe gloriantur, & dicūt: Deo autē gratias qui semper triūphat per nos in Christo Jesu, & odorē noti-

1. Cor. 11. & Eph. 5. 1. Cor. 10.

Aug: tract. 50. in Joan.

Capilli.

Odor bonus. Rom. 2.

2. Cor. 2. Beda ī c. 14. Marci. Cant. 1.

tiæ

tiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus DEO. Qui cùm potentiã Divinæ virtutis ejus (quæ illi unà cũ Patre est) dignâ reverentiâ confitetur, laudat, & prædicat: caput profectò Illius ungventô perfudit pretiosô. Cùm verò assumptæ mysteria humanitatis, æquè dignâ reverentiâ suscipit: in pedes utiq; Domini ungventum nardipisticum, id est; fidele, ac verum perfudit: qui illam ejus naturam quâ terram contingere: hoc est inter homines conversari dignatus est, pia prædicatione commendat, ac devotis veneratur obsequiis. Domus autem impleta est ex odore ungventi: quod significat odorem sanctitatis Christi implesse Ecclesiam: ad quem odorem omnes festinant. Ubi & Origenes: Qui eleemosynas & alia hujusmodi, quæ ad utilitatem hominum fiunt, facit in Christianos: pedes Domini ungit. Qui autem castitati studet, & in jejuniis & orationibus permanet, & cæteris quæ tantùm ad gloriam DEI proficiunt: ungit Caput Christi. Aut Doctrina, quæ necessaria est hominibus: hoc est ungventum, quô pedes Domini unguntur. Agnitio autem fidei, quæ ad solum pertinet DUM, est ungventum quô ungitur Caput Christi. Capills autem pedes extergit, qui ea quæ fluunt à mente tanquam capilli à capite, in obsequiũ DEI retorquet. Unde in Canticis: *Vulnerasti Cor mem, soror mea sponsa, in uno oculorũ tuorum, & in uno crine colli tui*, hoc est; charitate affecisti me, propter simplicitatẽ oculorum tuorum me contemplantium, & propter simplicitatem tuarum cogitationum, quæ in me continuè diriguntur. Hôc enim modô devotionis extergitur à pedibus Christi quidquid in eis est lassitudinis & tarditatis quibus ad nos aliquando tardat venire. Et notandum quod hac die, scilicet sabbathô, MARIA lavit pedes Domini ungventô: in memoriam hujus rei, eôdem sabbathô Dominus Papa consvevit vacare, & intendere pauperibus, dando eleemosynas, & pedes pauperum lavando: quia in Cœna Domini, propter officii magnitudinem, ad hoc non vacat intendere, & mandatum celebrare: pauperes enim sunt pedes Domini sedentis in Cœlo, adhuc deambulantes in terra. Cujus rei occupatione, eadem die stationem ad missam celebrandam non facit, sicut cæterîs diebûs quadragesimæ facere consvevit: & ideo vacat hoc sabbathum à proprio Missæ Officio. Indignabatur autem & murmurabat de hoc factô MARIÆ, *Judas Iscariotis, dicens, Ut quid perditio hæc ungventi facta est?* putabat enim ungventum perditum, propter hoc quòd non habebat apud se pretium: in quo verbo non solùm increpabat mulierem quare hoc faciebat, sed & Christum qui hoc fieri permittebat: ecce quod in obsequium Christi ponebatur, perditum reputabatur. Simile aliqui faciunt, qui omne quod ex devotione DEO in oratione vel meditatione impenditur, perditum esse dicunt: quia nos utilitati proximorum intendere non cernunt. Similiter si aliquis Religionem intrat, talem multi fatuum reputant: si autem actibus sæcularibus se implicet, talem prudentem esse dicunt. Unde communiter dicitur de persona cùm debilis est, & infirma quòd nihil valet nisi ad dandum pro DEO. Res etiam sæpe pro DEO non dantur, donec deteriorari videntur. Unde dicitur.

Origenes tract. 35. in Matt.

Cantic. 4.

Sabbatho pedes Domini loti.

Judæ quibus similes.

Panem muciditas, vinumq; tonitrua, vestem,
Tinea pauperibus: sed confert musca scutellam.

Poterat enim ungventum istud venumdari, plusquam trecentîs denariîs. In hoc insinuatur occasio venditionis Christi ab ipso Juda pro tri-

gnita denariis vendi: nam secundùm quosdam, consvetudo Christi erat quòd decimam partem eorum, quæ sibi dabantur pauperibus erogabat: vel cùm Judas procurator Domini esset, credebat secundùm consvetudinem suam accipere sibi decimam partem datorũ Domino: & ideo voluit vendi istud ungventum ut haberet triginta denarios, qui sunt decima pars trecentorum propter quod Judæ visum est, quòd in ungvento super Christum effuso triginta denarios perderet: unde ab illa hora cogitavit, ut Christum triginta denariis venderet, & sic prædam suam recuperaret. Vel secundum alios, ibi triginta argentei, pro quibus Dominum vendidit, valebant trecentos denarios usuales, & sic recuperavit totum pretium ungventi. *Et dari pauperibus.* Ecce sub prætextu pietatis, zelat affectu non pietatis, sed cupiditatis. Hoc enim dixit simulans pietatem, ad operiendam suam cupiditatem. Per hunc designantur detractores bonorum operum, sub specie pietatis denigrantes, quidam etiam alii discipuli indignè ferebant & quasi de perdito ungvento murmurabant: isti quidem moti pietate propter pauperes indignabantur, non intendentes esse perditum simpliciter, sed in cõparatione ad sublevationẽ pauperum: audierant enim à Domino, *Misericordiam volo, & non sacrificium*: & ideo fortè credebant quòd dare pauperibus esse magis bonum. Judas verò motus cupiditate, propter lucra sua: quamvis etiam sub prætextu, id est; velamento seu specie, pietatis indignabatur: dicebat enim hoc, non quia de egenis pertineret ad eum, id est: non quia compateretur pauperibus, vel curaret de eis: sed quia dolebat quòd ungventum non fuerat sibi traditum, ut Ejus pretiũ furando sibi retineret. Unde Theoph: Discipuli plures mulierem arguerunt, eò quòd sæpe Christũ audierat de eleemosynis dicentem: Judas verò non eadẽ intentione indignè tulit, sed propter amorẽ pecuniæ, & turpe lucrum. Unde & Joannes ipsum solum commemorat, tanquam fraudulenta intentione mulierem arguentem: cujus ex hac occasione. furandi consvetudinem credidit intimandam. Hæc Theophilus. Licèt enim portabat ea, quæ dabantur pro Christo ad dandum pauperibus: non tantùm hoc faciebat, sed sibi retinebat: Unde mussitatio ejus cùm crimine ponitur, quòd non curam pauperum habuerit, sed suo furto providere voluit: *quia fur erat, & loculos*, id est; bursas Domini, *habens* & custos eorum existens, ea quæ mittebantur in loculis, donata in eleemosynam à fidelibus, ad usum & necessitatem discipulorum & pauperum, furtô asportabat: portabat quidem ministeriò, sed asportabat furtô. Habebat loculos Dominicos, ad ea quæ dabantur, mittenda: & loculos proprios, ad ea quæ furabatur reponenda. Et secundùm Augustinum. Ea quæ furabatur, dabat uxori & filiis suis. Sic multi habentes loculos & facultates Ecclesiæ, ea quæ Divino cultui & pauperibus erogare deberent, subtrahunt, & sibi retinent: ac inde ditati & inclyti fieri student, Multi etiam bona Ecclesiæ, quæ sunt pauperum, dant filiis & meretricibus, ac sacrilega crudelitate surripiunt pauperibus, & expendunt in illicitis. Unde de sacerdotibus belis legitur, quomodo filii & uxores eorum comedebant illa quæ super Altare ponebantur: & Rex credebat quod bel ea comedisset. Multi etiam custodes loculorum Monasterii existentes, bona ad usum fratrum deputata largiũtur quibus nõ debent: & magis in suis superfluiditatibus, quàm aliorum necessitatibus expendunt, ac alias illicitè & malè consumunt

Matth. 9.

Judæ avaritia.

Discipulorũ reprehensio.

Loculi Dominici.

Augustinus Tract. 50. in Joann.

Dan. 14.

munt. Et quia omnes prædicti loculos Christi cùm juda fure portant, & eum in scelere sequvuntur: ideo etiam post eum in tenebras demerguntur. Dominus cui Angeli ministrant, condescendens infirmus, loculos habebat, in quibus oblata fidelium servabantur, suorum & indigentium necessitatibus profutura: in signum quòd Ecclesia loculos erat habitura: & in hoc datur forma Ecclesiæ servandi necessaria. Sanè cùm doceret viam paupertatis: non habebat loculos propter propriam utilitatem, sed ad pauperum suorum sumptus & necessitatem. Unde Augustinus. Habebat Dominus loculos: & à fidelibus oblata conservans suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: tunc primùm Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ut intelligeremus quòd præcepit non cogitandum esse de crastino: non ad hoc fuisse præceptum ut nihil pecuniæ servaretur à sanctis: sed ne DEO propter ista serviatur, & propter inopiæ timorem Justitia deseratur. Unde & Nicolaus tertius, in declarando regulam Fratrum Minorum. Dicimus quòd abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali quàm communi meritoria est, & sancta: quam Christus, viam perfectionis ostendens, & verbô docuit, & exemplô firmavit. Nec his quisquam putet obsistere, quòd interdum dicitur Christum loculos habuisse. Nam si Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quòd interdũ infirmorũ imperfectionibus condescẽdẽs, & viã perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret. Sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis, sic & in non nullis aliis: non tantùm carne, sed & mente condescendit infirmis. Egit ergo Christus, & docuit perfectionis opera, egit etiam & infirma, sicut interdũ in fuga patuit & loculis. Sed utrumq; perfectè, perfectus existens: ut perfectis & imperfectis viam salutis ostenderet. Hæc Nicolaus. Sed quare Dominus furi loculos commisit, & avarum suum dispensatorem fecit? videtur enim quòd ei occasionem peccandi dederit. Dicendum quòd Judas primò fuit bonus, quando vocatus fuit ad Apostolatum, & officium dispensationis sibi traditum: sed postea lapsus est in peccatum. Et quamvis Christus sciret eum futurum furem, & malum: tamen pluribus de causis tradidit sibi illud officium. Primò, ut Ejus Ecclesia exemplô sui fures & malos cùm patitur toleraret: non est enim bonus, qui malos tolerare non potuit. Secundò, ut ei occasionem proditionis auferret, cùm ex loculis mitigationem concupiscentiæ haberet. Tertiò, ut doceret quòd minoribus temporalia sunt tradenda, sed Majoribus spiritualia committenda. Quartò, ut nos instruens ostenderet quàm parum temporalia curaret, quando bursam pecuniæ furi & deteriori tradidit: claves autem Ecclesiæ cum magna examinatione commisit Petro: quod est contra illos qui suas animas, vel aliorum illis committunt ad regendum, qnibus bovem vel asinum non committerent ad vendendum. Ex præmissis ergo patet, quòd Christus, & discipuli Ejus de eleemosynis & oblationibus fidelium tanquam pauperes vivebant, Sed Dominus pro MARIA respondit, & eã more solito defendit, dicens: *Quid molesti estis, huic mulieri?* quasi diceret, sine causa murmuratis: *opus enim bonum operata est in Me*, & ergo non debetis Eam reprehendere non est perditio ungventi, ut vos dicitis, sed opus bonum: id est; pietatis & devotionis obsequium. Unde de bono opere lapidatis eam, contra rationem & justitiam. *Sinite illam*

Augustinus ibidem.

Loculos cur habuerit Xtus Matth. 6.

Nicolaus tertius de verbor. signifi cat. in 6. c. 5

Egestas Christi.

Loculi cur judæ traditi

Joann. 21.

Victus Xsti.

illam, nūc de hoc ungvēto facere quod poterit, *ut in diē sepulturæ meæ servet illud*, scilicet quod tunc pro ipsa præparabit: illud enim reservabit, quia non potuit expendere præventa acceleratione resurrectionis meæ. Unde dimittenda est nunc facere, quod tunc facere non poterit: & illud ungventum in loco istius nunc in me expensi tunc servabit, vel præcepit partem istius ungventi ad sepulturam suam reservari. Unde credendum est, quod ipsa hoc fecit edocta à Spiritu Sancto: quia enim cognoverat Eum in proximo moriturum, Ipsô hoc dicente ideo ungventum paraverat, cujus partem nunc expendit, & partem ad officium sepulturæ reservavit: *Nam pauperes semper vobiscum habebitis*: quibus benefacere potestis, & recuperare quod modò neglectum dicitis: *Me autem non semper habebitis*, scilicet præsentia corporali, ad habitandum vobiscum in carne passibili, quæ indiget unctione tali: quasi diceret, poterit recuperare ad benefaciendum pauperibus, sed non ad ungendum corpus meum. Bonis & malis loquitur, de præsentia corporis sui. Sedet enim ad Dexteram Patris, postquam in Cœlum ascendit: & secundùm Corpus non est hìc, qui præsentiâ Majestatis semper est hìc. Si tamen ad bonos pertines, semper habes Christum in præsenti per fidem, per signum, per baptismatis Sacramentum, per altaris Cibum & Potum. Unde alibi dicit eis: *Ecce Ego vobiscum sum, usq; ad consummationem sæculi*: quia erit cum fidelibus præsentiâ Spirituali & Sacramentali. *Quod habuit*, id est; quod potuit, *hoc fecit*, vel *quod habuit*, facere ex officio pietatis, *hoc fecit* in opere Deitatis. *prævenit enim ungere Corpus meum in sepulturam meam*, futuram designandam: quia in hoc facto præfiguravit eam de propinquo futuram: quasi diceret. Sinite ut faciat Vivo dum potest, quod volet facere mortuo, sed non poterit. Unde Alchuinus: Significat se mortuum & ad sepeliendum aromatibûs esse ungendum. Ideo MARIÆ, cui ad unctionem mortui corporis prævenire non liceret, donatum est viventi adhuc impendere obsequium, quod post mortem celeri resurrectione præventâ nequiverit. Unde & Theophilus: Prævenit ea quasi à DEO ducta ungere: corpus Meum, in signum sepulturæ futuræ: in quo proditorem confundit: acsi ei diceret; Quâ conscientiâ mulierem confundis, quæ in sepulturam Corpus Meum ungit, & teipsum non confundis qui te in mortem trades? *Mittens enim hæc ungventum hoc in Corpus meum, ad sepeliendum Me fecit*, & per hoc meam sepulturam præfiguravit. Quod vos putatis perditionem esse ungventi, officium est, & significatio sepulturæ, Mysterium est: quod agitur, in quo mors & sepultura mea citò fieri significatur. In proximo nempe passurus sum: ideoquè mihi hoc obtulit ad sepeliendum. Nec mirum si me ungventô perfuderit, & mihi bonum odorem fidei suæ dederit, cùm ego pro ea mox fusurus sim sangvinem meum, & daturus animam meam. Patientia ergo Domini arguit judam avaritiæ, & non pauperum causâ dixisse quod dixit: sed obsequium MARIÆ commendavit ostendens quòd esset moriturus, & ad sepeliendum aromatibûs ungendus. *Tunc dixit eis JESUS, opus hoc*, commemorandum in dulcem *memoriam ejus*: id est; ad laudem Ejus recitandum, tanquam factum virtuosum *ubicunq; in toto mundo prædicatum fuerit hoc Evangelium*: id est; hoc factum mulieris pertinens ad Christi Evangelium: nondum enim Evangelia erant scripta: quasi diceret, vos insipienter eam reprehenditis, pro eo facto pro quo ipsa lau-

Christū non sēper haberi

Matth. 28.

Sepulturæ significatio.

laudanda est in universo mundo, ubicunq; prædicatum fuerit hoc Evangeliũ: id est; ubicunq; dilatabitur Ecclesia per mundũ, quia memoriale sempiternum habebit, ex hoc quod mihi fecit. Ubi Theophil: Prophetat autem Dominus consequenter duas prophetias, scilicet quòd Evangelium Ejus prædicabitur in universo mundo, & quòd opus mulieris laudabitur. Hæc Theophilus: Et hoc Domini dictum jam patet adimpletum. Ubi Beda: Notandum autem, quia sicut MARIA gloriam adepta est, toto orbe quòcunq; Ecclesia Sancta diffusa est, de obsequio quod Domino pia devotione exhibuit: ita è contrario ille qui obsequio ejus detrahere temerariâ lingvâ non timuit, perfidiæ notâ longè lateq; infamatus, & DEO simul atq; hominibus meritò factus exosus, sed Dominus bonum laude digna remunerans, futuras impii contumelias tacendo præteriit. Hæc Beda. Nihilominus tamen & Judas indignatus remansit, & inde proditionis causam & occasionem assumpsit, hinc habemus argumentum, quod majus bonum quandoq; omittendum est, pro minori bono quod iterum recuperari non poterit. Et præfertur hìc bonum quod videtur minus, ei quod videtur majus, in genere dico, non quò ad charitatem. Ubi sciendum quòd multa bona opera sunt, de quibus si peteretur consilium antequam fiant, non consuleremus quòd fierent, quia fortè possent fieri meliora: postquam tamen jam incipiunt fieri, non sunt prohibenda. Et secundùm Chrysostomum. Fortè JESUS antequam effunderet ungventum, elegisset potiùs illud dari pauperibus, nunc verò quia jam factum erat, exprimit dicens, sinite illam. Item quandoq; faciendum est illud quod est minus necessarium, & potest præponi magis necessario, si remanet locus implendi quod est magis necessarium: præsertim si tollatur locus faciendi id quod est minus necessarium, & immineat casus quod illud minus necessarium non posset alias recuperari: & ideo fortè Dominus permisit sic fieri. Unde & dixit quòd pauperes, non autem Ipsum, semper haberent. In hoc autem quòd dicit pauperes semper habebitis vobiscum, datur intelligi familiaritas, quam divites debent habere ad pauperes, qui pauperes maximè facti sunt propter divites. Circa ista Anselmus, ad sororem suam scribens, sic dicit: Gaude quæso huic interesse convivio, singulorum distingve officia. Martha ministrabat, discumbebat Lazarus, ungit MARIA, hoc ultimum tuum est: frange ibi alabastrum cordis, & quidquid amoris, quidquid desiderii, quidquid affectionis habes, totum effunde super caput Sponsi tui, adorans in homine DEUM, & in DEO hominem. Si fremit, si murmurat, si invidet perditor si perditionem vocat devotionem, non sit tibi curæ. Pharisæus murmurat invidens pœnitenti, murmurat Judas de effusione ungventi, sed Judex accusationem non recipit, accusatam absolvit. Sinite, inquit, illam: bonum, nempe opus operata est in me, laborat Martha, parat hospitium peregrino, esurienti Cibum, sitienti potum, vestem algenti, ego solus MARIÆ, & illa mihi totum præstare quòd habet, à me quidquid optat, expectet. Hæc Anselmus. Conspice igitur Dominum JESUM cænantem in domo Simonis, cum illis amicis suis, quia fortè consangvinei vel multùm domestici erant ejusdem Simonis, & conversantem cum eis paucis diebûs, scilicet usq; ad tempus passionis suæ, sed ampliùs in domo Marthæ, hæc enim domus erat suum refugium speciale. Ibi cum discipulis suis comedebat

Beda in cap. 14. Marci.

Judæ proditionis origo

Bona opera non consulenda fieri.

Chrysostom hom. 81. in Matth.

Pauperes semper habendi.

& dormiebat: ibi & Mater ejus cum sororibus quiescebat, Quam omnes multùm honorabant, & maximè Magdalena, quæ eam semper associabat, nec ab ea ullatenus recedebat. Lazarus quippe, & Maria Magdalena, & Martha ex Patre & Matre geniti insignes & divites fuerunt, & Lazaro pars eorum, quæ in Hierusalem parentes habuerunt. scilicet quidam vicus, & Mariæ Magdalenæ castellum, seu oppidum Galilææ ad duas leucas de Bethsaida, contra meridiem, & secundò milliariò à stagno Genezareth, & Marthæ Bethania in partem de hæreditate parentum cessit & evenit, sed tamen propter hospitalitatis gratiam, simul cum Martha manebant, quia ipsa prudentior ad dispensandum erat, & ideo etiam in receptione Domini, sola aliquando Martha legitur nominata? Conspice etiam ipsam Dominam, quia de dilectissimo Filio suo timore perterrita erat, nec se ab Eo illo tempore separabat. Et cùm Dominus defendens Magdalenam à murmure proditoris, dicens: *Mittens hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit*, an non credis quòd hujus verbi gladius Matris animam pertransiret? quid enim de morte sua expressiùs dicere poterat? Similiter & omnes aliîs erant perterriti, & anxii cogitationis pleni, colloquentes adinvicem unus cum altero, hinc inde in ore illorum qui habent dura & adversa tractare. Compatere ipsis, & tunc libenter cum eis converseris. *Cognovit ergo* per famam publicam, *turba multa ex judæis*, qui ex tota terra venerant ad diem festum, *quia illic*, scilicet in Bethania, *esset Jesus*, Bethania enim prope Hierusalem, quasi ad duo miliaria erat, & ideo de facili hoc cognoscere poterant: *& venerunt illuc non propter Jesum tantùm, sed etiam ut Lazarum viderent* suscitatum. In hoc innuitur duplex causa. Una, propter Ipsum JESUM reverenter visitandum: alia, ut viderent Lazarum suscitatum. Et hoc propter duo. Primò quia illud quod factum circa ipsum audierant, valde mirabile erat, & hoc homines videre desiderant. Secundò, quia sperabant Lazaro referente aliquid de alia vita percipere, & audire: cujus cognitionis desiderium homini est innatū. Curiositas tamen magis eos adduxit quàm charitas, nec tantùm amore ducebantur, quantum admiratione, quia sicut se cupiditas hominum habet, nova videre & audire cupiebant. Sed illa curiositas mala non erat, ex qua ad fidem induci poterant. Non è contra si cognoscimus JESUM obedientis animæ domum, in qua inhabitet invenisse: veniamus illuc contemplatione, non propter hominem tantùm, quem in anima suscitatum videmus, sed ut vitam bonam imitemur, & per hoc ad visionem JESU perveniamus. *Cognoverunt autem principes Sacerdotum*, dolentes de manifestatione gloriæ Christi, *ut & Lazarum interficerent*, ad occultandum miraculum, quia multi ex Judæis propter illum abibant & credebant in JESUM, convicti signô maximô, & inducti ad credendum. In quo videbantur manifestè DEO obviare, Ipse enim vivificaverat Lazarum, & isti volebant occidere Eum, ex quo & maxima patet malignitas eorum. Stulti & maligni judæi eum occidere volebant, quem nuper Dominus suscitaverat, ac si iterum eum resuscitare non posset. Unde Augustinus: O stulta cogitatio & cæca sævitia. Dominus Christus, qui suscitare potuit mortuū, nō posset suscitare occisū? Ecce utrumq; fecit Dominus, & Lazarum mortuum, & seipsum suscitavit occisum. Ubi & Chrysostomus. Nullum autem miraculum

Divisio bonorum Lazari & sororū.

Curiositas Judæorum

Judæorū stulta cogitatio

Augustinus Tract. 50. in Joann.

Chrysost: hō. 65. in Joan.

Chri-

Christi, eos ita furere fecit: hoc enim mirabilius erat: & coram multis factum est, & erat inopinabile, mortuum quatriduanum videre ambulantem, & loquentem.

DE SESSIONE DOMINI SUPER PULLUM & *asinam.*
CAPUT XXVI.

FRequentabantur mysteria, inplebantur scripturæ per Dominum JESUM instante tempore, quô volebat per proprii sangvinis effusionem mundo conferre remedium. Igitur *in crastinum*, id est; in die sequenti, scilicet Dominica, summô mane paravit se ad eundum in Hierusalem novô & insvetô modô. sed sicut fuerat Prophetarum. Imminente itaq; Paschali tempore, quô immolabatur agnus: ipse tanquam verus agnus ad locum passionis accessit, pro salute mundi voluntariè immolandus: factô ostendens quòd erat paratissimus se humiliare, & obedire usq; ad mortem contemptissimam & acerbissimam pro omnibus. Secundùm Bedam: Præceptum legis erat, ut decimâ lunâ primi mensis agnus, sive hædus in domo recluderetur usq; ad decimam lunam ejusdem mensis, quando ad vesperam immolabatur; unde & verus Agnus, ex omni grege sine macula electus, per populi sanctificationem immolandus, ante quinque dies, id est decimâ lunâ Hierosolimã ascendit, ut sic veritas figuræ responderet. Cùmq Dominus JESUS pergere vellet: Mater, ut creditur, pro affectu Eum retinebat. Similiter & discipulis. & aliis intolerabile videbatur, quòd illuc iret, & ut poterant Eum retrahebant. O. DEUS quomodo diligebant Eum? & quomodo erat Ejus amarum quidquid læderet ipsum. Ipse verò aliter disposuerat, qui universorum salutem sitiebat: cæpit igitur ire, & illa parva sed fidelis discipulorum comitiva post ipsum incedere: *& venit Betphage*, In medio itineris, quæ erat viculus seu villa parva Sacerdotum, in latere & descensu seu declivio Montis Oliveti versûs Hierusalem. distans unô miliariô à Bethania, quæ est in alio latere montis ejusdem, & unô à Hierusalem: Unde Bethage locus Sacerdotum, bene domus buccæ seu maxillarum interpretatur: quia maxilla propria erat pars Sacerdotûm in lege, quorum erat prædicare, & verbum DEI proponere. Sacerdotes enim qui per hebdomadam in Templo deserviebant, completô officiô vicis suæ, illuc ad manendum divertebant, ubi etiam pecora sua alebant, licet enim; non habebant hæreditatem ad excollendum, habebant ramen domos ad nutriendum animalia: & ad manendum tempore quô non vacabant cultui Divino in Hierusalem. In hoc quòd Dominus venit in Montem Oliveti, significatur quòd per solam pietatem veniebat ad passionem, & non per necessitatem. Secundùm Hieronymum, iste mons, vocatur mons olei charismatis, & luminis: in quo significatur triplex effectus Dominicæ passionis, in oliva venia indulgenltiæ in chrismate unctio gratiæ, in lumine splendor gloriæ. Ibi ergo Dominus expectans, *misit*, inde, *duos discipulos*. Secundùm Chrysostomum: Et Gloss: hi fuerunt Philippus & Petrus: quorum primus Samariam, quasi asinam: secundus Cornelium, quasi asinæ pullum adduxit: tales enim debent mitti ad prœdicandum

Joann. 12. Matth. 21. Marci 11. & Luca 19.

Betphage.

Oliveti mōs

Chrysostom. hom. 37. Operis imperfecti.

dum, scilicet qui habent agnitionē veritatis, seu scientiam ad intelligendum: & splendorem honestatis, seu gratiam ad docendum. Petrus enim interpretatur agnoscens. Philippus, os lampadis. misit autem discipulos quasi disciplinatos, propter ædificationem Templi: sed duos propter firmitatem verbi: quia in ore duorum vel trium, stat omne verbum: & pluribus aliis de causis destinavit hunc numerum, sicut & binos misit ad prædicandum. Unde Hierony. Misit duos, propter societatem, propter duplicem humilitatem cordis & corporis: & propter duplicem geminam charitatem, DEI & proximi. Et iterum. Sive propter theoricam & practicam, id est; scientiam & opera. Unde & Beda. Rectè autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, & munditiam operis: seu propter geminæ dilectionis: DEI videlicet & proximi Sacramentum, toto orbe prædicandum. Unde etiam Chrysostomus. Duos autem misit Apostolos, quia per duo generalia mandata omne genus hominum de peccato absolvitur. Qualia? *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo: & proximum tuum sicut tepsum.* In his duobus omne peccatum expellitur, & omnis justitia consummatur. Aut certè illa duo: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. & quod vultis ut faciant vobis homines, facietis eis & vos similiter.* Unde & Remigius: Duos quippe misit, propter duos ordines Prædicatorum missos judæis & Gentibus, sive duo sunt præcepta charitatis, sive propter duo testamenta, sive propter literam & spiritum. *Et dixit eis ite in Castellum:* scilicet in Hierusalem: *quod contra vos est*, id est; coram vobis est: & vobis ex opposito positum ad radicem alterius montis, scilicet Sion. Hoc etiam dicit, quòd contradictionem futuram in Hierusalem contra Apostolos prœvidebat. Et dicit castellum, quia usus Sacræ Scripturæ est, aliquando castellum pro Civitate, & Civitatem pro castello ponere. Vel dicitur castellum, propter loci situm & fortitudinem: quia triplici murô: ac propugnaculîs & fortalitiîs, ad modum castri clausa erat Hierusalem. Vel vocat eam sic despectivè: jam enim nomen Civitatis amiserat, quia ex libertate temporali in servitutē gentium redacta, & Romanis subjecta erat. Item de libertate spirituali redacta erat in servitutem peccatorum: & de frequentia populorum in paucitatem habitantium: & ideo dicitur diminutivè castellum. Item non vocat Hierusalem Civitatem, quia non erat ibi civium unitas, sed multiplex discordia inter eos, sed vocat eam castellum, quia munita erat armîs militiæ contra Christum. *Et statim*, scilicet ante portam, & introitum Civitatis: *invenietis asinam & pullum ejus, super quem nullus sedit*; in bivio & loco publico alligatos, & ad ministeria pauperum deputatos. Mos quippe erat in illis Regionibus, ut in singulis Civitatibus & viculis, asinus, vel quodlibet animal, ad opus vel ad sedendum aptum, præparatum haberetur pro pauperibus, qui propria jumenta non habebant: & si cui necesse esset opere vel itinere unius diei, eô uteretur: de cujus sustentatione habitatores Urbis communiter cogitabant: sed cùm quis eô utebatur, pro tempore illo, pabulum ei dabat, & post usum ad locum determinatum reducebat. Mos igitur iste tunc Hierosolymîs servabatur, ubi in loco publico ligata erat asina, & cum ea pullus, qui pariter ad opera communia nutriebantur.

Duo cur missi, aliàs exempli.

Hieronymus cap. 11. Marci.

Beda in cap. 11. Luc.

Chrysostom9 hom. 37. Operis imperfe. Matth. 22. Matth. 7.

Castellum pro civitate.

Non-

Nondum enim quisquam eum ascenderat, & quia asinâ utebatur, utrique de pabulo providebat, *Solvite & adducite mihi.* Ubi Chrysostomus: Ecce igitur quàm humile & contemptibile animal Christus Rex Regum elegit ad insidendum, cùm Hierusalem ingrederetur. *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus,* scilicet omnium, *his opus habet: & confestim,* sine contradictione, *dimittet eos.* Dicit enim Chrysostomus: quod virtus Christi, movit & præparavit cor Domini, id est custodis illorum animalium, ut mox ad verbum eorum daret eis, quamvis ignotis. Mysticè castellum mundus, discipuli verò Prædicatores, mundus verò est contra Prædicatores: quia mundus amat divitias, honores & delitias: è contra Prædicatores prædicant paupertatem, abjectionem, & asperitatem. Asina, populus Judaicus propter stultitiam: pullus, populus Gentilis propter lasciviam, & peccandi consvetudinem. Dicit ergo discipulis, *Ite,* ad prædicationis officium, ad sacramentorum ministerium: *in castellum* id est in mundum, qui multipliciter impugnat DEUM, scilicet erroribûs, in incredulis: fictionibûs, in hypocritis: voluptatibûs, in impudicis vanitatibûs, in superbis: cupiditatibus, in avaris & ambitiosis. Unde Joannes: Totus mundus in maligno, id est, in malo igne positus est. *Quod contra vos est:* dissimili conversatione, tumida mentis obstinatione, pudibunda oris objurgatione. *Et statim invenietis,* quia sine magnâ solicitudine quærendi: *asinam alligatam, & pullum cum ea.* quorum secundùm glosam, unum ad Judæos, scilicet asina: alterum ad Gentes, scilicet pullus refertur. Igitur Judæa secundum DEUM, & in spiritualibus mater est gentium, quia de Sion exivit lex. Ecce triplex miseria conditionis peccatorum, quæ debet nos movere ad quærendum. Bestialis similitudo, quia de homine jumentum est factus: & ideo dicit, *asinam & pullum Ejus.* Spiritualis ligatio, quia de libero factus est captivus: & ideo dicit, *alligatam:* talis multitudo: quia stultorum infinitus est numerus: & ideo dicit *statim invenietis,* ubique enim occurrunt peccatores. Ut autem dicit Chrysostomus: Propter quasdam similitudines animalibus his assimilati sunt homines, DEUM, vel DEI Filium non cognoscentes: est enim animal hoc immundum, rude, stultum, & infirmum: sic fuerunt homines ante Christi adventum, & alligati prava consvetudine peccati, quod vinculum fortius est cæteris, quia licet alia vincula vetustate putrescant, & corrumpantur, vinculum tamen peccati sua vetustate fortificatur: super quem nemo sedit, quia nulli vult obedire: solvite monitis vestris ab erroribus & peccatis enodando & extrahendo, & solutos ostendendo: & adducite mihi, in fide & moribus informando: ut soluti à vinculis me sequantur imitando: sicut nempe avis quæ portat secum vinculum, non potest bene ad prædam suam volare, nec etiam post prædam suam potest currere canis vinculatus: sic nec peccator post Christum vinculô peccati ligatus. *Et si quis vobis aliquid dixerit,* impedire vos volens, *dicite quia Dominus* omnium, cui omnia servire debent, *his opus habet:* & operam eorum desiderat: non propter suam necessitatem, sed propter nostram utilitatem: vult enim nostram conversionem, propter nostram salutem. *Et confestim,* id est sine cōtradictione, *dimittet eos:* cognitô mandatô Superioris.

Chrysost. hom. 37. operis imperfect.
Idem ibidē.
Mysticè
1. Joan. 5.
Mich. 4.
Miseria triplex Judæa.
Ecclef. 1.
Chrysost. hō. 37. operis ī-perfect. Asinis similes

Moraliter castellum Domino & suis Apostolis, ac suæ gratiæ muneribus contrarium, potest dici cor hominis peccatoris, rationibûs & excusationibûs quasi murîs & propugnaculîs contra DEUM munitum, ac per turrim elationis, & per murum obdurationis, & per seram pertinaciæ firmatum. Asina in eo ligata, est anima vinculîs peccatorum præpedita: pullus lascivus, est affectus lubricus & malus duo Discipuli, sunt timor & amor ordinatus: quia asinam & pullum solvunt, dum ea a peccatis absolvunt, & Dominum de super stratis vestibus sedere faciunt: dum eandem animam omnibûs virtutibûs, & donîs imbuunt. Ubi Chrysostomus. Ligata erat asina, id est diabolici erroris vinculô impedita, ut non haberet libertatem ire quò vellet: nam omnes homines antequam peccemus, liberum habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, án non. Quod si semel peccantes obligaverimus nos operibus Ejus: jam omnino nostra virtute evadere non possumus, sed sicut navis fractô gubernaculô illuc ducitur, ubi tempestas impulerit, sic & homo Divinæ gratiæ auxiliô, perditæ per peccatum, non,

Morale.
Asina ligata
Chrysost. ibidem.
Anima ligata perse dissolui-ne quit.

quod vult agit, sed quod diabolus vult. Et nisi DEUS valida manu misericordiæ solverit eum, usq; ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit, ergo nostra quidem voluntate & negligentiâ alligamur, per DEI misericordiam absolvimur. Et sic homo, priusquam peccet, liberum habet arbitrium utrum velit sub regno esse diaboli, cùm autem peccando tradidit se sub regno ipsius, jam non potest de potestate ejus exire. Sed primâ voluntas Ejus, in necessitatem convertitur. Et hoc est quod homines sæculares & peccatores dicere solent: Nunquid volumus esse Sancti? & quis non vult esse justus? sed non possumus: verum quidem est quod dicunt, sed non habent excusationem, quia primum potuerunt non esse sub potestate diaboli si voluissent. Postquam verò posuerunt thronum diaboli in cordibus suis, jam non potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus DEUS. Hæc Chrysost. Unde Bernard. Difficilis prorsus res, & soli Divinæ virtuti possibilis, susceptum semel peccati jugum à servis suis excutere quoniam qui facit peccatum, servus est peccati. Nec etiam liberari potest ab isto jugo nisi in manu forti: hæc est magna misericordia, magis necessaria peccatoribus. De qua dicitur: *Miserere mei DEUS secundùm magnam misericordiam tuam. Et secundùm multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meum.* Hæc Bernard: Studeat ergo quisq; à JESU ut diaboli citò Ejus dirumpat jugũ, quia tantò faciliùs quantò citiùs Ejus dominium evitatur. *Hoc autem totum factum est*, ut præter humilitatis exemplum, in hoc facto ostensum, etiam *adimpletur* consecutivè non effectivè, quod dictum est per Prophetam *Zachariam*, dicentem: *Dicite filiæ Sion*, scilicet civitati Hierusalem, hoc est habitantibus in ea. *Noli timere*: immo exulta & jubila, ubi dat securitatem, & excludit timorem humanum & servilem. *Ecce Rex tuus*, id est, Christus, *venit tibi mansvetus: sedens super asinam, & pullum suum subjugalis*: id est asinæ sub jugo & onere positæ & domitæ, non super utrumq; simul, sed successivè. Et bene dicit, *filium subjugalis*: quia populus Gẽtium exemplô Judæorum credidit, vel à Judæis ad Gentes verbum Domini emanavit. In tali adventu, & tam humili significatur Regis clementia, quæ subditis valde est accepta: quod non veniet in fastu Regio propter quod posset esse odiosus, sed veniet in mansvetudine, propter quod est magis diligendus. Noli ergo timere Regis oppressionem, sed magis exultans agnosce Regem tuum mentes regentem, & ad regnum cœlorum perducentem. Secundùm Chrysost. Consveverunt homines timere Reges venientes, propter novitates bellorum, & exactiones, & servitutes atq; injusta gravamina, sed noli timere Hierusalem, quia iste Rex veniens non est talis, sed mansvetus & humilis: non in multitudine exercitûs & equorum ingrediens, sed cum humili turba asinæ insidens. Signum quippe adventûs Christi Hierusalem ad redemptionem populi, fuerat in Zacharia prædictum, & celebri famâ divulgatum, videlicet quod Christus venturus erat in Hierusalem in paupertate & humilitate, sedens seper asinam & pullum ejus: & ideo Legisperiti hoc videntes in ipso completum, ostenduntur contemptores suæ majestatis, quia Eum non receperunt, sed magis tanquam deceptorem persecuti sunt. Hoc autem non solùm impletum est, quia erat prædictum, sed etiam ante prædictum est, quia erat implendum. Unde cùm dicit, *ut impleretur*, hic ut, consecutivum est, non effectivum. Circa hoc autem, quòd Hierusalem dicitur filia Sion: est sciendum, quòd mons Sion pars est sublimior civitatis Hierusalem versùs Meridiem, & aliquantulum etiam ad Occidentem: in quo erat rupes prærupta quæ Mello vocabatur: in cujus angulo quodam & colle satis eminente erat arx & turris David, ad quam mille clypei pendebant: omniumque fortium armatura: ubi David habitavit, & eam civitatem David appellavit: Unde civitas Hierusalem dicitur filia montis Sion: quia in Eo erat fortalicium civitatis, scilicet turris David defendens & protegens civitatem, sicut mater filiam. Unde canitur: *Urbs fortitudinis nostræ Sion.* Ut ergo Propheta omnẽ excusationem ignorantiæ à Judæis auferret, cùm Domini adventum prædiceret: ipsam qualitatem Domini advenientis ostendit, ac si diceret: O vos Judæi, quòd ille adventus Domini in carne venturus est: his signis Regem vestrum cognoscite, cùm videritis Eum venientem mansvetum, non superbum, sed humilem: non armorum splendore terribilem, ut quondam

Bernardus sermo: de triplici misericordia. alias, à cer vicibus.

Peccati jugũ abjicere soli9 Dei est.

Joan. 8.

Psal. 50.

Zach. 9.

Subjugalis filius.

Adventus humilis Domini.

Chrysost. hõ. 67. in Matt

Sion.

Turris David.

Prov. 10.

dam ad vestram destructionem Nabuchodonosor & Antiochus venerunt, sed ad restaurationem: non ut auferat à te temporale regnum atque terrenum, sed conferens tibi (si credideris) cæleste & sempiternum regnum: non ut ducat te in terram alienam vinctum, sed ut restituat te in propria liberum, quòd autem tuus ait tale est, acsi diceret: *Tuus* inquam, non alienus, non extraneus, sed proprius Tibi promissus, ex Te natus, & in Te nutritus; & Tibi, hoc est ad Tuam salutem & utilitatem veniens, *venit, inquam, tibi,* nō sibi, sicut Prælati multi potiùs veniunt ad visitandum propter lucrum suum, quàm propter salutem subditorum, scilicet ut suas procurationes accipiant, magis quàm ut defectus corrigant: quòd verò subjungit *mansvetus*, ostendit suam mansvetudinem non solùm in verbis, sed etiam in subjugalis sessione.

Tuus Rex quid.

Unde Chrysost. Sciens autem Propheta malitiam Judæorum, quia contradicturi erant Christo ascendenti in templum: ideo antè præmonuit, ut per hoc signum cognoscerent Judæi Regem suum dicens, *Ecce Rex tuus venit tibi mansvetus, sedens super asinam & pullum Ejus.* Cùm ergo videritis Eum in templo ò Judæi, nolite dicere non habemus Regem nisi Cæsarem: nolite superbè agere contra Eum: quia Rex tuus venit tibi, sedens super asinam. Si intellexeris, tibi veniet: si non intellexeris, veniet contra te, id est, si intellexeris veniet ut salvet te, & sub pedibus tuis subiiciat gentes: Si autem non intellexeris, veniet ut perdat te: & de Templo sanctitatis expellat, & aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculum sanctitatis: vis cognoscere mansvetudinem venientis? considera speciem adventûs Ejus. Non sedet in curru aureo pretiosâ purpurâ fulgens, nec ascendit super fervidum equum discordiæ amatorem & litis: qui gloriæ jactantiâ pectus habet repletum, & gaudet ad vocem tubæ: sed sedet super asinam tranquillitatis & pacis amicam. Non autem vides in circuitu Ejus splendentes gladios aut cætera ornamenta armorum terribilium. Sed quid? Ramos frondentes, testimonia pietatis & pacis. Venit ergo mansvetus, non ut propter potentiam timeretur: sed ut propter mansvetudinem amaretur. Hæc Chrysost.

Chrysost. hō. 37. operis imperfecti.

Tibi venit quid.

Mysticè, *dicite,* o Prædicatores, *filiæ Sion,* id est Ecclesiæ militanti: sicut enim Hierusalem dicitur filia Sion, quia ab hoc monte sicut à matre protegi videtur: sic Ecclesia militans filia Ecclesiæ triumphantis dicitur, quia ab ea sicut à matre protegitur: *Ecce Rex tuus venit tibi.* idest ad utilitatem tuam, non suam: *sedens super asinam & pullum.* idest in præcordiis utriusque populi: quasi diceret, prædicate mundo adventum Christi in carnem ut cognoscatur & credatur, ut recipiatur & colatur. *Euntes autem discipuli,* tanquam veri obedientes, nō refutaverunt hoc officium ut parvum: sed *fecerunt sicut præcepit illis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & Eum desuper sedere fecerunt.* Sic quoque, ut dicit Basilius, decet nos & infima opera plurimò cum affectu & studio aggredi: scientes quod quidquid intuitu DEI fit non est parvum, sed dignum regnō cœlorum. Vestimenta Apostolorum, quibus turpitudo carnis cooperitur, & ornata sessio Domino paratur: Apostolica instituta, & exempla ac doctrinam virtutum significant: quibus corda hominum instruxerunt, ut DEUM habitatorem habere possent quibûs receptis à Judæis & Gentibus, sedit in eis Christus: quia nisi anima his instructa fuerit & ornata, DEUM sessorem habere non meretur. Unde Bernardus: Domino quoque sessuro super asellum, vestes suas Discipuli substraverunt: significantes Salvatorem seu salutem nequaquam insidere nudæ animæ: quam non videlicet vestitam invenerit doctrinâ & moribus Apostolorum. Hæc Bernardus Christus ergo super asinam, & pullum sedit, propter veritatem prællegatæ prophetiæ, quæ hoc expresse dicit. Et primò sedit super asinam: secundò post adventum turbæ de Hierusalem, sedit super pullum: qui quia indomitus & lascivus erat, & super eum nemo adhuc sederat, nec adhuc applicatus humanis usibus fuerat, propter inquietudinem & in consvetudinem forsan recalcitrabat: & ideo Christus Rex mansvetus descendit: & deinde super asinam sub jugo domitam iterum ascendens sedit. Hoc autem factum est in figura, quia per asinam significabatur populus Judaicus, qui sub lege laboraverat, & jugum legis traxerat, ac multis vinculis peccatorum alligatus erat: per pullum populus Gentilis, qui jugo legis subjectus non fuerat, nec

Mysticè.

Bernardus. serm. 27. in cantica.

quis Eum jugô Domini coercuerat, ac diversis dogmatibus & erroribus subditus erat. Ad hoc ergo Christus veniebat, ut utrumq; populum sibi per fidem Catholicam subjugaret: sedens autem primò super asinam, secundò super pullum, deinde iterum super asinam: significavit quia de Judæis transivit ad Gentes: & iterum in fine mundi de Gentibus transibit ad Judæos ut postquam plenitudo Gentium intraverit, omnis Israel salvus fiat. Hoc mysterium etiam notatur in delatione missalis à cornu ad cornu altaris. Vel secundùm glossam: Non ad literam super utrumq; in tam brevi spatio sedit, vel spiritualiter intelligendum est, quia in præcordiis utriusque populi sedet. Unde & Chrysost. Sedet super asinam & pullum ejus, ut & in Judæis sederet, & in Gentibus. Sedere autem super jumenta, est in præcordiis eorum habitare, ut dicat illis Christus: *Tollite jugum meum super vos, & videte quia mitis sum & humilis corde.* Non est autem contrarietas quòd Mathæus dicit asinam & pullum: cæteri autem tantùm dicunt pullum, quia unus quandoq; dicit, quod alius tacet & prætermittit. Mathæus quidem scribens Hebræis, Hebræorum eloquiô rectè asinam & pullum refert, simul Domino adductos: sciebat nempe notitiam DEI venturam ad Judæos & Gentes: sed cæteri Evangelistæ scribentes Ecclesiæ Gentium Græco sermone, solummodo mentionem pulli faciunt: quia quod gentium salutem specialiter respicit, attendunt. Moraliter per asinam potest intelligi caro nostra pigra, stolida, lasciva: ab anteriori debilis, id est ad spiritualia: à posteriori fortis, id est ad temporalia: per pullum carnalis affectus, & vanum desiderium nostrum quæ ligantur, id est voluptatum illecebris irretiuntur, sed ea solvere & subiicere debemus, ut DEUS ibi sedeat: illique dicamus, *ut jumentum factus sum apud te*: onus taxa, & portabimus: & è converso audiamus: *Empti estis pretiô magnô, portate Christum in corpore vestro*: per illos ergo qui asinam & pullum ad Christum deducebant, pœnitentes significari possunt, qui carnem suam dant DEO, per mortificationem: & animam, per contritionem: sicut enim per asinam caro, sic per pullum animus designatur. Ad ostendendā ergo suam humilitatem & mansvetudinem, Dominus non super superbum & fervidum: sed humilis super humile, & mitis super mite animal sedit, quia non in superbis & asperis, sed in humilibus & quietis tantùm requiescit, non curru vel equis utens, non scutiferos circunducens, sed magnam utilitatem & mansvetudinem hinc ostendens. Ergo etiam in exterioribus necesse est ut humilitatem prætendas, si Christum sequi desideras in equitatura, in veste, in cibo, in domicilio, & in omni apparatu. Et secundùm Chrysostomum, quia contingebat quosdam infirmiores existentes, subjugali opus habere, hic mensuram nobis sapientiæ posuit: monstrans quod super equos & mulos, aut hos junctô ferri necesse non est, sed sufficit asinô uti, & ultrà non procedere, & ubique eô quod necessitatis est contentum esse. Interroga autem Judæos, qui Rex super asinam delatus intravit Hierosolymam? Sed non utique alium habent dicere quàm hunc solum. Hæc Chrysostomus. Unde Dominus legitur alibi equitasse, vel mulum ascendisse: sed modò tantùm asinasse: & tamen eâdem hebdomadâ legitur morte turpissima condemnatus fuisse. Quid fiet de multis Prælatis, qui cum equorum multitudine equitant: & hoc de patrimonio Crucifixi & bonis Ecclesiasticis? hoc enim est contra Christi exemplum hic eis ostensum. Item est contra illud Deuterono: *Cum fuerit Rex constitutus non multiplicabit sibi equos.* Si non licet Regi: quantò minùs Pontifici? Si non laico, quantò minùs clerico? Si non de redditibus proprii patrimonii: quantò minus de patrimonio Crucifixi? Sed non superbiant qui equis vel curribûs vehuntur: quia & ligna, & lapides, & aliæ res viles plerumq; sic ducuntur. Unde Chrysost. Quid tibi arrogas, & magna sapis ô homo, quoniam excelsus super equum veheris, quia te trahunt mularum quadrigæ? & quale istud est nam & saxa ita plerumque & ligna gestantur. Speciosa veste circumdaris: sed respice pro cultu vestium virtutum decore fulgentem, & videbis te quidem putrefacto jam fœno similem, illum verò arbori admirabiles fructus ferenti, maximamq; præbenti cernentibus voluptatem. Hæc Chrysost. Conspice nunc bene, & considera quomodo Dominus mundi incedebat. Quamvis enim justissimum foret Eum honorari: honoris tamen tem-

pore

Chrisost. hō. 37. operis imperfecti.

Matt. 11.

Concordia Evāgelistar.

Moraliter.

Psal. 82.

1. Cor. 6.

Humilitas etiā in exterior: habēda.

Chrysost. hō. 67. in Mat.

Contra Prælatorū pōpā

Deut. 17.

humilitas Xsti.

tempore talibûs dextrariîs & phalerîs usus est, & in hoc suo honore honorabilem pompam mundi non modicum vituperavit: non fuerunt hæc animalia ornata frenîs, & sellîs deauratîs, & phalerîs sericatîs, more stultitiæ mundialis: sed quibûsdam vilibûs pannîs & funiculîs. cùm tamen esset Rex Regum, & Dominus Dominantium. In hoc ergo facto utile humilitatis exemplum Dominus suîs reliquit: sed filii superbiæ proh dolor parùm hoc attendunt. Unde legitur, quòd cùm Heraclius Christianissimus Imperator: revertens à cæde Cosdroes Regis Persarum, per portam per quam Christus in die palmarum intravit, in equo Regio & ornamentîs Imperialibûs decoratus ingredi vellet: repentè lapides portæ descenderunt, & invicem, quasi unus paries se clauserunt: super quo cunctîs stupentibûs, Angelus Domini signum Crucis in manibus tenens super portam apparuit, dicens: Cùm Rex Cœlorum Christus per hanc portam ad passionem intraret: non cultu Regio, sed humilî asellô ingrediens: humilitatis exemplum suis cultoribus reliquit: hîs verò dictîs Angelus Domini abscessit. Tunc Imperator lachrymîs perfusus, discalceatus, & usq; ad camisiam spoliatus. Crucem Domini accipiens usq; ad portam humiliter bajulavit, Moxq; lapides ad suũ locũ redierunt, & intrantibûs cunctîs ingressum patefecerunt. Mystycè secundùm Remigium: Salvator noster in asino sedens Hierosolimam tendit, quando Ecclesiæ universali, vel cuiq; animæ fideli præsidens, & eam in hoc sæculo quasi jumentum regit: & post hanc vitam ad visionem Cœlestis Patriœ introducit.

Heraclius Hierusalem ingrediens.

DE GLORIOSA DOMINI SUSCEPTIONE.
CAPUT XXVII.

ET cùm appropinquaret JESUS ad descensum Montis Oliveti, multi descendentium cum eo, ex quibus plures de Hierico fuerant Eum secuti, *substernebant vestimenta sua in via: alii autem cedebant ramos* virides *de arboribûs* fructiferis quibus Mõs Oliveti cõsitus est: *& sternebant in ea*, ut viam ornarent, & ne jumentum in lapidẽ offenderet, ne calcaret spinam, ne laberetur in foveam. Mons enim Oliveti Mons uberrimus est, & decorus, arboribûs plenus, & maximè olivarum, à quibus & nomen accepit. Turba autem multa, quæ convenit ad diem festum in Hierusalem de omnibus tribubus Isrâël: quia omnes tenebantur venire in Hierusalem in Paschali solemnitate: ac pueri, ac plebecula Hierosolymorum, cùm sciverunt JESUM advenire, *tollentes ramos olivarum, & palmarum exiverunt obviam ei*, reverenter usq; ad Montem Oliveti: & ut Regem cum hymnis & canticis, ac vestium suarum & ramorum stratione, ac lætitia magna Eum honorificè susceperunt: & ab illo loco usq; Hierusalem, cum hymnis & laudibus deduxerunt: canentes, gloria, laus, & honor Tibi sit, Rex Christe Redemptor. Quod Divina dispensatione factum est, ad designandum victoriam, quam Christus erat in proximo habiturus, qua erat moriendo mortem superaturus, & trophæo Crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Hæc processio in arca fœderis præfigurata fuit, quam David in jubilo deduxit. Post Lazarum suscitatum, & ungventum super Caput JESU effusum, odore famæ Ejus jam resperso in populo per circuitum, præsciens Ipse turbam obviam sibi venturam, ascendit asellum, ut

Matth. 21. Marci 11. Joann. 12. & Luca 19.

Oliveti mõs

2. Reg. 6.

inter applausus occurrentium populorum miræ præberet humilitatis exemplum. Inter alia quippe Christi miracula, maximè miraculum auditum de Lazaro ad hanc devotionem & honorificam obviationem eos commovit: quia secundùm Augustinum, inter omnia miracula quæ fecit Dominus noster JESUS Christus, Lazari resuscitatio præcipuè prædicatur. Istud enim evidentius & mirabilius signum erat: & ideo ultimò ipsum reservavit, ut magis eorum memoriæ imprimeretur. Miraculis ergo trahebantur, qui verbis non movebantur. Ubi Origenes: Pulchrè autem turbas, laudantes DEUM, ad descensionem montis occurrisse legimus, ut Operatorem mysterii spiritualis significarent sibi venisse de Cœlo. Ubi & Beda: Descendente etiam Domino de Monte Olivarum, turbæ descendunt, quia humiliato misericordiæ Authore, necesse est eos qui misericordiâ indigent, Ejus vestigia imitari. Cùm autem turbæ obviantes pervenissent ad Christum, factâ sibi reverentiâ præcesserunt, aliis sequentibus Ipsum: & sic erat Christus in medio eorum. Unde sequitur: *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant, dicentes Filio David hosanna*, quod est vox exultantium pariter & laudantium, vel obsecrantium: magis affectum indicans, quàm aliquam rem significans, sicut racha interjectio indignantis dicitur, nihil expressè designans. Unde secundùm vocem, neq; Græcus, neq; Latinus interpretari potuit: sed secundùm sensum interpretantur quidam salvifica, vel salvum me fac. Et est hosanna verbum Hebræum, ex corrupto & integro compositum. Dicitur enim hosanna, id est; littera subtracta, quasi osianna: osi ergo corruptũ, anna est integrum: osi autem apud eos interpretatur salva, vel salvifica, vel salvum fac & anna est interjectio obsecrantis, sicut apud nos heu dolentis: nam sicut apud nos à dolente dicitur heu, sic apud illos ab obsecrante dicitur anna, & valet apud nos utinam, quod est adverbium optandi. Et ideo hosanna tantùm valet, quantum utinam salvemur, vel obsecro salva. Et quia hæc interjectio in Latino non habetur eloquio, posuit pro ea noster Hieronymus, obsecro. Unde in Psalmista. Ubi septuaginta interpretes transtulerunt. *O Domine salvum me fac*, in Hebræo scriptum est anna Adonai osianna. Quod interpres noster Hieronymus diligentiùs elucidans, ita transtulit: obsecro Domine, salva obsecro. Idem namq; signatò Domine, per ipsam interjectionem obsecrationis quod obsecro Domine, per ipsum verbum obsecrationis. Est ergo osanna, quasi osianna, id est; salva obsecro: & est una dictio, vel duæ per subtractionem unius literæ, & significat quòd adventus Christi salus sit mundi, cui enim salva, sive salvifica, clamabant, utiq; Salvatorem credebant. Unde & convertendo sermonem inter se, subjungunt, dicentes, *Benedictus*, id est gloriosus sit: vel secundùm Bedam, Benedictus, id est; ab omni peccato singulariter immunis, & immunes faciens: *qui venit*, per carnis assumptionem, id est, incarnatus est, *in Nomine Domini*, id est; in Nomine Patris, & à DEO Patre missus ad explendum Ejus voluntatem, & ad glorificandum Eum, quia Filius non in Nomine suo, sed in Nomine Patris venit: Eum glorificando, & in omnibus operibus non suam sed Patris gloriam quærendo. Unde alibi: *Ego*, inquit, *veni in Nomine Patris*. In hoc ergo confitentur & laudant Domini adventum: benedictio namquè quæ fit à nobis, in DEO confessio sola est, & laudatio bonorum, quæ præstita sunt ab eo. Benedictio verò quæ fit à DEO in nobis

Miraculum summum.

Aug: tract. 50. in Joan.

Origenes Tract. 14. in Matth.

Beda ĩ c. 19. Luca.

Psal. 117.

Beda in cap. 11. Marci.

Joan. 5.

bis impletur, dum ejus beneficiis implemur. Ubi sciendum quòd benedicere, est bonum dicere. Aliter autem DEUS benedicit nobis, & aliter nos benedicimus DEO. DEUS enim benedicendo nobis, beneficium nobis impendit, & bonos nos facit, nam suum dicere, est ejus facere. quia Ipse dixit, facta sunt; nos autem benedicendo DEO, non Eum bonum facimus, sed tantummodo Ejus bonitatem confitemur & laudamus: dicere enim hominis, non est suum facere, sed tantùm fateri. Et addunt, *Rex Israël.* In quo confitentur Ejus potentiam, tamen diminutè, quia credebant Ipsum Regnaturum temporaliter, & liberaturum eos à tributo, Ipse autem venit ad Regnandum spiritualiter, & ad liberandum totum genus humanum à diabolo, quod erat majus illo. Ad literam ergo credebant quòd venisset Regnaturus temporaliter super eos in Regno David, & redempturus ipsos à servitute Romanorum, & restituere Regnum temporale quod à Romanis erat usurpatum. Cujus contrarium Ipse dixit coram Pilato: *Regnum meum non est de hoc mundo:* sed supple, de Cœlo: & ideo applaudebant Ei tanquam suo Regi. Unde subjungunt, & benedictum, quod scilicet venit, Regnum Patris nostri David: quod scilicet restitutum est nunc in adventu tuo: quasi dicerent, hoc est de quo dictum est: Dabit illi Dominus DEUS sedem David Patris ejus. Regem vero eum in testimonium suæ damnationis vocavērunt: ex hoc enim patet, quòd proprium Dominum occiderunt. Ubi Augustinus: Quid autem magnum fuit Regi sæculorũ Regem fieri hominum? Non enim Rex Isràël Christus ad exigendum tributum, vel ferrô exercitum armandum, hostesquè visibiliter debellandos, sed Rex Isràël quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in Regnum Cœlorum credentes, sperantes, amantesq; perducat. Quòd ergo Rex esse voluit Isràël, dignatio est non promotio: miserationis indicium, non potestatis augmentum, qui enim appellatus est in terra Rex Judæorum, in Cœlis est Dominus Angelorum. Et iterum: Noli timere, illum agnosce qui à Te laudatur, & noli trepidare compatitur, quia ille sangvis funditur, per quem Tuum delictum deleatur, & vita redimatur. Hæc Augustinus. Deinde iterum verba convertentes ad Ipsum, repetunt, *osanna*, id est; salva obsecro. Bis dicunt osanna, quia Salvator est Christus secundùm naturam utramquè: secundũ Divinam, effectivè: secundũ humanam, meritoriè. Et ad sciendum de qua salute intelligatur, determinant ubi se velint salvari, scilicet *in excelsis*, id est; in Cœlestibus, non in infimis & terrenis. Salva in excelsis, qui priùs salvabis ab inferis. Ecce duplex salus, una in liberatione pœnæ, alia in collatione gloriæ, ubi manifestè ostenditur quòd adventus Christi non tantum hominum, sed totius mundi salus est, in Cœlis & in terris, & terrena jungens Cœlestibus, *ut omne genu sibi flectatur, Cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Christus enim veniebat ad dandam salutem Cœlestem & æternam, & fortè licèt sublimitatem Regni æterni & temporalis petebant, tamen nescientes propheticè Eum Regem Cœli & Angelorum prædicabant. Et hoc Divina ordinatione significabatur verbis laudantium, cùm dicebant, *osanna in excelsis*: quod est salutẽ æternã à Domino petere, licèt hoc non intelligerent, sicut & Caiphas dixit mortem Christi futuram pro salute mundi, licèt non intelligeret quid diceret. Ubi Chrisostomus. Ex his ergo verbis colligimus, quòd DEUS est, nam osanna salvos, fac interpretatur, salutem au-

Joann. 18.

Lucæ 1.

Augustinus Tract. 51. in Joann.

Salus duplex

Philip. 2.

Joann. 11.

Chrysost: hō. 65. in Joan.

Salus in excelſis.

autē Deo ſcriptura attribuit. Et notādū, quia quòd dicitur in excelſis, ſignū eſt quod in inferioribus nō eſt ſalus, ſed multiplex periculū, ſed in excelſis, quæ ſola Cæleſtia ſunt, ſalus ſine periculo invenitur. Vel in hoc quod dicitur hic, in excelſis ſignificatur per primum oſanna, quod Chriſtus eſt Rex in terra univerſa, per fidē & gratiā, & per hoc quòd hìc ad ſecūdū oſanna additur, in excelſis, ſignificatur quòd nō tantū in terris, ſed etiam in Cœleſtibus Chriſtus regnat, quia per Ipsū ea quæ in Cœlis & in terris ſunt reſtaurantur. Conſideranda eſt autem, juxta ordinem perſonarum, qualitas meritorum. Qui enim veſtimenta ſua ſuper aſinam impoſuerunt, ut JESUS mollius ſederet, Apoſtoli fuerunt, qui ſuâ doctrinâ mentes hominum, ut habitaculum DEI eſſent præparaverunt. Per iſtos ſignificari poſſunt, qui per ſuas exhortationes animam erudiunt, à peccatis abſtrahunt, virtutibûs ornant & componunt, ut ſic ibi Dominus ſedeat, & quieſcat. Qui autem veſtimenta in via ſtraverunt, ne pes aſinæ impigeret, Sancti Martyres ſunt: qui dum corpora ſua, animarum videlicet tegumenta, propter DEUM ad ſupplicia tradunt, & proprio ſe carnis amictu exuunt, quaſi veſtimenta ſua ſternunt: iter ſimplicioribus ſuo ſangvine oſtēdentes, per quod ad Cœleſtem Hieruſalem pervenire poſſint. In via deniq; veſtimenta ſternunt, qui exempla Martyrum ſecuti, corpora ſua per abſtinentiam edomant, ut Domino iter ad mentem parent vel exempla bona ſequentibus præbeant: quia ergo veſtimentum animæ, eſt corpus: hoc veſtimentum ſubſternimus, aut per Martyrium, aut per jejunium, aut etiam per boni operis exercitium & exemplum, aut per continentiæ propoſitum. Vel veſtimenta animæ diverſorum colorum, ſunt varietates diverſarum virtutum: quæ tunc in via ſternimus, quando ea in exemplum aliis præbemus. Felix illius anima, cujus virtutes cōfundunt & extingvunt in aliis vitia contraria. Veſtimenta etiam, ob advētū Chriſti, in via ſternere, eſt antiquam converſationem peccati deponere. Qui verò ramos de arboribus cædebant, & ſternebant in via, ut iter aſinæ planum & decorum redderent: Sancti Confeſſores ſunt, qui dum verba & ſententias: vel exempla Patrum præcedentium de ſcripturis carpentes, in via DEI, ad Auditoris animum venientis, humili prædicatione ſubmittunt, quaſi de ſpiritualibus arboribus ramos cædentes, Cœleſtis Patriæ iter decorant. Vel per illos qui ramos Olivæ inferebant, ſignificantur qui circa opera miſericordiæ ſe exercitant: Oliva enim DEI miſericordiā ſignificat. Et per illos qui ramos palmarū ferebāt, ſignificātur qui circa victoriā tētationū intēdūt: palma nēpe victoriam deſignat. Notat autē Bernardus, hic triplex obſequium Chriſto exhiberi. Primum quidē à jumento, cui Dominus inſidet. Secundum, ab his qui veſtimenta in via proſternunt. Tertium, ab his qui ramos de arboribus cædunt, Prælati ramos de arboribus cædunt, cùm de fide & obedientia Abrahæ, de caſtitate Joſeph, de maſvetudine Moyſis, cæterorumq; ſanctorum virtutibus prædicant. Sæculares verò homines veſtimenta proſternunt in via, cùm expēdunt Chriſti obſequium, non ſiquidem corpora, ſed quæ adjacent & neceſſaria ſunt corporibus, quaſi veſtimenta: cùm eleemoſynas largiuntur de terrena ſubſtantia. Religioſi ſunt jumentum, juxta Apoſtolum, glorificantes & portantes Dominum in corpore ſuo. Hi ſunt qui dicere poſſunt, ut jumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecū: omnes reliqui ex eo quòd abundāt ſibi mittunt, & quaſi ſine labore obſeqvūtur Domino: ſolùm verò jumentū ſemetipſum exponit ejus obſequio.

Officia Domino exhibita ab Apoſtolis.

Veſtimētorū ſignificatio.

Bernardus ſerm. 1. in ramis palmarum.

Obſequium triplex.

1. Cor. 6.

Pſalm. 72.

Omnes

Omnes tamen (si suo quisque fideliter intentus fuerit ministerio) proculdubio in processione sunt Salvatoris, & cum Eo in Sanctam civitatem ingrediuntur. Tres enim Propheta vidit salvandos: Noe, in arcæ fabricam ramos cedentem: Job, hujus mundi substantiam bene dispensantem: Danielem, in vili edulio & labore abstinentiæ factum quasi jumentum. Cui autem in illa processione sit JESUS propinquior: cui de tribus ordinibus sit salus vicinior: facilè credo quisque potest advertere. Hæc Bernardus. Turbæ autem præcedentes & sequentes utriusque testamenti significant fideles, una voce clamantes. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est Gentilis: & quia omnes qui fuerunt, vel sunt fideles, in Christum Mediatorem DEI & hominum crediderunt & credunt: & qui præeunt, & qui sequantur, clamant, salva nos obsecro. Unde Beda: Sed qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, osanna. Osanna autem lingva Latina, salva nos dicitur: ab Ipso nempe salutem & priores quæsierunt, & præsentes quærunt: & Benedictum qui venit in nomine Domini confitentur: quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum: quem nempe priores nostri ex Judaico populo crediderunt, atque amaverunt venturum: Hunc nos & venisse credimus & amamus, ejusque desideriò accendimur, ut Eum facie ad faciē contemplemur. Unde & Chrysost: Qui præcedebant, seniores erant: id est, Patriarchæ & Prophetæ cæterique Sancti, qui ante adventum Christi de adventu Ejus & prædixerunt, & cognoverunt. Sequentes autem, juniores id est Apostoli, Martyres, cæteriq; Doctores, qui post ascensum Christi de Resurrectione Ejus, & de ascensu, vel de operibus Ejus prædicaverunt & prædicant. Et diversi quidem in temporibus fuerunt, tamen in omnibus unus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem Prophetantes, de Christo venturo clamaverunt: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, isti autem laudantes clamant de adventu Christi, jam adimpleto hosanna, &c. Hæc Chrysost: Facta etiam Christi, quia quasi media inter facta veteris testamenti & novi sunt, ideo tam turba quæ præcedebat, quàm ea quæ sequebatur, Eum laudabat: inquantum facta Christi sunt regula & exemplar eorum, quæ in novo testamento fiunt, & quæ à Patribus veteris testamenti præfigurata sunt. Unde etiam Bernardus: Præcedebant aliqui, & viam Domino parabant: ipsi sunt qui viam parant Domino ad corda vestra, qui vos regunt, & dirigunt vestros gressus in viam pacis. Alii sequebantur, & hi sunt qui propriæ inscientiæ conscii, devotè sequuntur, & adhærent semper vestigiis præcedentiū. Erant quoque discipuli tanquam domestici lateri ejus adhærentes: ipsi sunt qui in claustris soli DEO vivunt, semper adhærentes Ei: & Ejus bene placitum considerantes. Hæc Bernardus. Per istos etiam qui clamabant, dicentes: hosanna filio David, &c. significantur contemplativi, qui magis devotioni per orationem sunt intenti. In præmissis ergo instruemur ut operibus & officiis, quæ nobis magis competunt insistamus: non enim omnibus omnia competunt: & ideo in ista processione Christi, non unus omnia faciebat, sed alii asinam & pullum adducebant: alii vestimenta sua eis imponebant: alii vestimenta in via sternebant: alii ramos cædebant, alii jubilabant; & ideo unusquisque illud officium debet assumere, ad quod videt magis idoneum se esse. Surge igitur Salvatoris filia, tanquam una de filiabus Hierusalem, intuens Regem Salamonem in honore, quem sibi mater synagoga in Ecclesiæ nascentis ministerium reverenter exhibuit, ut insidentem aselli tergo universorum Dominum velut cum ramis olivarum, atq; palmarum pietatis operibus, virtutumq; triumphis jugiter comiteris. Unde Anselmus: Insidentem asello cœli & terræ Dominum comiteris: tantaq; fieri pro te obstupescens puerorum laudibus tuas inseras: clamans & dicens, hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini. Quòd populus Christo cum laudibus obviavit, hoc olim per Regem David præfiguratum fuit: cui populus post cædem Goliæ obvians laudes exhibuit. David Christum præfiguravit: qui Goliam, id est diabolum adversarium nostrum superavit: Hierusalem visio pacis interpretatur: per quam fidelis anima designatur: ad hanc Salvator noster omnî horâ paratus est venire, & nos Ei in occursum per contritionem debemus ire. Cui etiam laudes cantamus, quando pec-

Tres salvandi.

Beda in cap. 11. Marci.

Præeuntes & sequētes Christum.

Chrysost. hō. 37. operis imperfecti.

Facta Christi media.

Bern. sermo 2. in ramis palmarum.

Cantic. 3.

Figura in David. 1. Reg. 18.

cata nostra in confessione recitamus: & ramos palmarum in manibus portamus: quando corpora nostra in satisfactione castigamus: insuper & vestimenta nostra in via sternimus, quando temporalia pauperibus erogamus: & cum floribus Ipsum honoramus, quando misericordiæ operibûs, & diversis virtutibûs nos ornamus. Christum JESUM, qui venit in nomine Domini benedicimus, quando pro beneficiis nobis collatis gratias agimus. Regem eũ, & Dominum protestamur: si omnia opera nostra cum timore DEI, & reverentia operamur. *Pharisæi ergo*, invidiâ concitati: *dixerunt ad semetipsos*, id est inter se & ad invicem. *Videtis quia nihil proficimus*: laborando & faciendo contra Eum. *Ecce mundus totus post Eum abit*, sermo est hyperbolicus, ad exprimendum quod multi sequebantur Christum: prophetabant, sed nescientes: per hoc enim significatur quod totus mundus erat Eum secuturus. Hoc quidem secundùm Augustinum, est verbum Pharisæorum invidentium ut dicant, *nihil proficimus*, scilicet in malitia nostra non valentes impedire Eum: & secundùm eundem, Quid mirum & quid invidet cæca turba, quia post Eum abit mundus, per quem factus est mundus? Chrysostomus autem vult, quòd hæc sunt verba Pharisæorum credentium, tamen occultè propter metum Judæorum: & quòd dicunt hoc ut retraherent eos à persecutione Christi: ac si dicerent, quantumcunque insidiamini, tantò Hic augetur & gloria Ejus intenditur. Quid ergo non desistitis à tantis insidiis? quod quidem quasi idem est cum consilio Gamalielis: de quo habetur in actibus. *Et quidem de turba Pharisæorum*, ex invidia quam contra ipsum conceperant, devotionem populi ad ipsum, videre & laudem Ejus audire non volentes, *dixerunt Ei Magister increpa & cohibe discipulos Tuos*, & turbas Te laudantes. Magistrum vocant, quem tamen ipsi docere volunt: quasi dicerent. Si Tu justus & bonus esses, talem applausum sustinere non deberes. Vilescat in ore tuorum laus Tua: ideo eos increpa. Ubi Beda: Mira Judæorum dementia, quem Magistrum appellandum non dubitant, quia vera docentem noverunt, hujus ipsi discipulos quasi meliùs edocti redarguendos autumant: eumque corrigere quos instituit svadent, quem signîs approbantibûs DEUM clarescere vident. Hæc Beda. Dolebant isti de laudibus Christi. Et primò de hoc quòd turbæ dicebant Ipsum Benedictum, cùm ipsi reputarent Eum peccatorem. Secundò quia turbæ dicebant Eum Regem, cùm ipsi reputarent Eum valde ignobilem. Tertiò quia turbæ dicebant Eum venisse in nomine Domini, cùm ipsi reputarent Eum non esse à DEO, vel missum ab Eo. *Quibus ipse respondit*, & prophetizando de futuro se rationabiliter excusavit. *Dico vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt*: Quod & factum est. Nam quem homines vel timore, vel perfidiâ confiteri trepidabant: Hunc durissima etiam elementa apertè prædicabant. Crucifixô enim Dominô discipulîs, & notîs ejus prætimore repressîs: & laudem Christi tacentibûs, terra mota, petræ scissæ, & monumenta aperta, quasi perhibentes testimonium sanctitatis ipsius Christi morientis, cùm DEUM & totius mundi Dominum clamabant & protestabantur. In quo apparet duritia Judæorum & hominum, quia elementa compatiuntur Creatori suo, & recognoscunt Eum. Vel mysticè, *si tacuerint hi*, id est Judæi, *lapides* id est Gentiles ad modùm lapidis duri, *clamabunt* laudes Christi: quod factum est mortuô Christô: quia Judæîs mutîs factîs à laude Ejus. Gentiles qui duri, steriles, & infructuosi erant: ac ligna & lapides adorabant, ad Christum conversi ipsum laudabant & prædicabant: quia Centurio & alii, qui erant cum Eo, visîs tot signîs sanctitatem Christi confessi sunt, dicentes: Verè Filius DEI erat Iste: verè hic homo Justus erat: quotidie Gentiles clamant, & in Christi virtute laudare non cessant, Judæîs ex magna parte cæcatis, & laudem Christi tacentibûs. Vel moraliter, *si tacuerint hi*, id est clerici: *lapides*, id est layci, *clamabunt*, & DEUM bonîs operibûs laudabunt, quod etiam quotidie in plerisque videmus impleri. Sed illi qui Christum cum tanto triumpho susceperunt: non diù post contraria in Eo fecerunt. Turba enim mobilis est, & more fluctuum & ventorum movetur: quem modò veneratur: contra eum postea clamat & insurgit. Unde Bernardus? Ab eodem populo, in eodem loco, & ipso tempore, paucis diebûs interpositîs: primò cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quàm dissimi-

Aug. tract. 51. in Joan.

Chrysost. hõ. 65. in Joan.

Acto. 5.

Beda ĩ c. 19. Lucæ.

Dolor Judæorum.

Marci. 15.

Mobilitas turbæ.

Bernardus sermo. 2. in rãis palmar.

dissimile est, tolle tolle crucifige Eum: &, benedictus qui venit in nomine Domini, hosanna in excelsis: quàm dissimile, Rex Israel: &, non habemus Regem nisi Cæsarem: quàm dissimile, rami virentes, & Crux: flores, & spinæ: cui priùs vestimenta prosternebantur aliena, ecce suis exuitur, & sors mittitur super ea. Væ tibi amaritudo peccatorum nostrorum, propter quæ diluenda tanta amaritudo necessaria est. Hæc Bernardus. Et quamvis Christus sæpe Hierusalem ascenderit, nunquam tamen aliquem honorem sibi exhiberi voluit, nisi modò cùm ad passionem ivit: ut ex hoc detur intelligi quòd in morte Sanctorum non est dolendum, sed potiùs gaudendum, & quòd sua passio erat sibi in gaudium, & in magnum festum: & persecutiones propter Christum debemus gaudenter appetere, mundanos autem honores vitare: sicut fecit Ipse qui Regium honorem fugit, & ad locum passionis gaudenter accessit. Sed cur Christus vadens ad mortem, tantum honorem recipere voluit, cùm alias honorem Regium respueret? Ad quod dicendum, quòd hoc ideo fecit ut se non meritum pati demonstraret: & ut Ille qui est in magnis honoribus vel divitiis constitutus, semper memoriam mortis habeat: quia vadit ad mortem, & nihil hinc præter saccum portabit secum: & qui tenet corpus suum in delitiis & ornatibus, cogitet quia vadit ad mortem, ubi vermes corpus comedent & lacerabunt. Item ut doceret quòd regnum suum de hoc mundo non esset ad quod profectò triumphô passionis & gloriâ resurrectionis pervenit. Unde Beda: Legimus in evangelio Joannis, quia refectæ de quinque panibus & duob9 piscibus turbæ, voluerunt rapere Jesum, & constituere Eum Regem: sed ne hoc perficere possent, Ipse in montem fugiendo prædicavit. Nunc autem ubi passurus Hierosolymam venit, non refugit eos qui se Regem faciunt: qui agmine glorifico, & hymnis DEI filio ac Rege dignis, ad civitatem Regiam ducunt: non reprimit voces eorum, qui regnum Patriarchæ David in eo restaurandum, & priscæ benedictionis dona recuperanda concinunt: ut quid ergo quod priùs fugiendo declinavit modò libens amplectitur: regnumque quod adhuc victurus in mundo suscipere noluit, jam exiturus per passionem Crucis de mundo, non negavit suscipere: nisi ut apertè doceret, quia non temporalis & terreni in terris, sed æterni in cœlis Rex est imperii, ad quod profectò regnum per contemptũ mortis, & gloriam resurrectionis, & triumphum ascensionis perveniret: hinc est enim quod post resurrectionem apparens discipulis ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: & catera*, ejusdem loci. Hæc Beda.

Honorẽ cur moriturus suscepit Christus.

Joan. 6.

Beda in cap. 11. Marci.

Mat. 28.

DE FLETU DOMINI SUPER HIERUSALEM, & ingressu in eam. Caput. XXVIII.

IMmiscuit autem Dominus cum prædicta lætitia & fletum: nec suæ miserationis oblitus, cùm turba depromeret canticum, ipse super excidium civitatis assumpsit lamentum: miserebatur enim eorum qui omnes homines salvari vult, quod nobis non potuisset, nisi per aliquod humanum signũ evidens fieret. Effusæ enim lachrymæ sunt signum tristitiæ: unde istud Evãgelium in mense Augusto decantatur: quia civitas Hierusalem in isto mense priùs à Nabuchodonosore, deinde à Romanis destructa fuisse invenitur. Flevit etiam, & tanto honore sibi exhibitô lachrymas voluit commiscere, ut ostenderet, quia humana lætitia citò in fletum convertitur: & quòd omnia gaudia & honores mundi lachrymis, & doloribus sunt admixta. In cœlo quidem sunt omnia pura, in Mundo õnia mixta, in inferno õnia lugubria, idest flebilia vel lutulenta, idest lutô plena sordida vel fætida. Item ad dandũ exemplũ Prælatis, quòd quando assumuntur ad honores, pro cura populi potiùs debent flere suam imperfectionem, & populi defectionem, quàm gaudere de sublimatione temporali. Item ut lætitiam mundanam salubri tristitiâ temperemus: est enim mundana lætitia, sicut vinum purum, quod citò inebriat, nisi temperetur meditatione mortis, vel recordatione adversi futuri. Unde Ecclesiasticus: In die bonorum, ne immemor sis malorum. *Ut ergo appropinquavit*, non solùm corporis gressu, sed etiam compassionis affectu, *Hierusalem*, in qua

Lucæ 19.
Mat. 21.

Eccles. 11.

in qua diu viguerat cultus Divinus: *videns*, non tanrùm oculô corporis, *civitatem*, & exteriorem ejus pulchritudinem: sed etiam oculô Divinitatis ipsā impiam civitatem in suam necem conspirantem, prævidens ejus casum & subversionem non de sua morte, quam illi machinabantur: sed de illius ruina & perditione *flevit*, scilicet fletu compassionis, *super illam*, tum propter mala culpæ, quæ ibi multiplicata fuerant, tum propter mala pænæ, quæ super civitatem & populum futura imminebant, *dicens. Quia si cognovisses*, scilicet ea quæ ego super te ventura cognosco, *& tu* scilicet fleres mecum ruinam tuam, quæ modò exultas: sicut ego, inquit, fleo qui omnia video, & futura cognosco: sic & tu fleres, si nunc ventura videres: quæ modò, quia nescis quod imminet exultas: quia Fons pietatis erat, lachrymas continere non poterat: nec ædificia planxit parietum, sed subversionem animarum. Cur verò modò exultat, ostenditur cùm subditur: *Et quidem in hac die tua*, id est in hac tua prosperitatis claritate, & in hoc modico tempore tibi prospero, in quo facies voluntatem tuam? assunt tibi ea, *quæ ad pacem tibi sunt*: non pectoris, nec æternitatis, sed temporis solùm & modico tempore duraturam: & ideo nunc gaudes, quia imminentia non vides. Cùm enim se carnis voluptatibus daret, & ventura non prospiceret: in die sua quæ ad pacem ei esse poterant, habebant. Est namque mundana pax, quàm diligunt impii, ut sinè timore peccent, & liberè suis voluptatibus vacent de qua in politicis dicitur, quòd rubiginem contrahunt, sicut ferrum pacem ducentes. Et attende quia tempus prosperitatis significatur hìc nomine diei singulariter: Postea verò dies adversitatis pluraliter, quia modica fuit prosperitas in comparatione adversitatis. Cur autem bona præsentia ad pacem habuerit, manifestatur cùm subjungitur. *Nunc autem*, quasi modico præsenti tempore prosperitatis & pacis, *abscondita sunt ab oculis tuis*, tam corporalibus, quàm spiritualibus, scilicet mala quæ ventura sunt tibi: præsens enim prosperitas facit ne consideretur & præcaveatur futura adversitas: citò autem manifestabuntur & in brevi, quia gaudium hypocritæ instar est puncti. Si enim à cordis ejus oculis mala imminentia abscondita non essent, sic læta in præsentibus prosperis non fuissent. Cujus pæna, quæ de Romanis Principibus imminebat: adjuncta est, cùm dicitur. *Quia venient dies*, tribulationum, *in te*, id est contra te: *& circumdabunt te inimici tui*, scilicet Principes Romani, *vallô*, & circuitu, scilicet concatenaturâ de lignis & palis factâ: & hoc factum fuit in vindictam, quia caput Christi Judæi circundederunt spineâ coronâ: *& circundabunt te*, suâ potentiâ corporalî, & hoc in vindictam: quia Judæi circumdederunt Christum hortô cum gladiis & fustibus: *& coangustabunt te undique*, scilicet concludendo, & prohibendo introitum & exitum, ita ut nulla sit evasionis via: tanta autem fuit civitatis angustia, ut carnes filiorum manducarent: & hoc in vindictam, quoniam sitienti Christo acetum in cruce dederunt. *Et ad terram prosternent te*, turres & loca munitiora diruendo: & cuncta ædificia ad terram deiiciendo: & hoc in vindictam, quia corpus Christi mortuum oportuit sepeliri in terra, *& filios tuos*, id est Judæos qui in te sunt geniti, seu habitatores tuos *prosternent*, ad terram: aliquos occidendo, aliquos captivando: & hoc in vindictam, quia Christi filios Apostolos persecuti sunt: *non relinquent in te lapidem super lapidem*, scilicet funditus evertendo: & post omnia in perpetuum sunt dispersi, quia noluerunt sicut alii Christi in fide Ecclesiæ congregati. Cui etiam ex qua culpa fuerit pæna illata, subjungitur, *eô quodnon cognoveris*, quia malitiâ & invidiâ excæcante, cognoscere noluisti, *tempus visitationis tuæ*, id est, Mei advētûs in carnem: veni enim visurus, & salvaturus te: quod si cognosceres, & in Me crederes, esses par Romanis, & ab omnibus erepta periculis. Si enim tempus gratiæ in adventu Christi cognovissent, Christo credidissent, nec supradictas calamitates sustinuissent: sicut omnes qui in Christum crediderunt, tūc evaserunt. Secundùm sensum allegoricum, civitas hæc est Ecclesia, quæ tempore Antichristi, sic angustiabitur & prosternetur quòd pauci audebunt se Christianos confiteri quam Ecclesiam Christus visitat, quandocunque ad bonum eam excitat. Sed Ecclesia pro majori parte non cognoscit hoc cum effectu: propter quod Antichristi persecutio super eam venit, ad purgationem Electorum, & damnationem reproborum. Secundùm verò sensum moralem, ista

Pax mūdana.

Dies cur singulariter & pluraliter dicitur.

Allegoricus sensus.

Moralis.

ista civitas est anima peccatoris, super quam flet Christus fletu compassionis. Si vero consideraret anima statum suæ culpæ, & quem statum pænarum in futuro expectet: ipsa cum Christo semet ipsam plangeret. Sed peccati delectatio tollit mortis repentinæ considerationem: districti judicii timorem, & pænarum inferni anxietatem: quæ vallatur in morte, & angustiabitur à spiritibus malignis, ut evadendi auditum invenire non possit: & ejus filii prosternentur idest cogitationes quibus promittebat sibi longam vitam, honores, divitias, & hujusmodi: frustrantur & non relinquetur in ea lapis super lapidem, quia omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipabitur, eò quòd non cognoverit tempus visitationis suæ cùm Dominus eam invitaret ad emendationem vitæ. Unde secundùm Gregorium, quod juxta historiam Dominus semel egit, hoc quotidie per electos suos in Ecclesia agit: plangit enim reprobos qui nesciunt cur plangantur: sed in malis exultant & lætantur: qui si damnationem suam, quæ ejis imminet, præviderent: semetipsos cum lacrymis electorum plangerent, qui in perversitate sua diem suam hic habent cum pace, quia transitorio gaudent in tempore, & nullâ venturæ pænæ terrentur formidine. Supplicia autem sequentia: nunc ab oculis eorum abscontita sunt Quia futura quæ temporalem lætitiam perturbant prævidere refugiunt. Unde & si quæ est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, ut nunquam amaritudo sequentis judicii recedat à memoria. *Venient autem dies*, quando ad ultionem & supplicia ducentur. *Quia non cognoverunt tempus visitationis suæ.* Perversâ enim animâ Deus visitat quotidie præceptô, aliquando flagello, aliquando verò miraculô: ut & vera quæ nesciebat, audiat: & aut dolore cōpuncta tædeat, aut beneficiis devicta, malũ quod fecit erubescat. Sed quia superbiens contemnit, & visitationis suæ tempus non cognoscit: illis in extremo vitæ inimicis traditur: cum quibus in æterno judicio damnationis perpetuæ societate colligatur: unde cogitandum valde est quantum erit nobis terribilis hora nostræ resolutionis, qui pavor mentis: quanta tunc omnium malorum memoria, quæ oblivio transactæ felicitatis, quæ formido & cōsideratio Judicis. Quid ergo esse nobis de præsentibus ad delectationem debet? quando simul cunctis traseuntibûs non valet transire quod imminet, quando & hoc funditus finitur quod diligitur: & illud incipitur, ubi dolor nunquam finitur. Præter hanc sententiam Gregorii, possunt prædicta & aliter accipi: nam moraliter in culpa peccator primò vallatur, per hostis suggestionem exteriorem. Secundò circumdatur, per interiorem carnis impulsionem. Tertiò coangustatur, per delectationis inflammationem. Quartò ad terram prosternitur, per consensum interiorem. Quintò filii occiduntur, per operum bonorum mortificationem. Sextò omnino diruitur, per peccati perpetrationem exteriorem. In pæna verò, primò vallatur per exteriorem tribulationem. Secundò circumdatur, per proprii corporis infirmitatem. Tertiò angustiatur, per animi & conscientiæ anxietatem. Quartò ad terram prosternitur, propter salutis desperationem. Quintò filii occiduntur, per propinquorum dolorem & desolationem. Sextò totaliter evertitur, per mortem. In monte quoq; vallatur & circumdatur à dæmonibus: coangustatur à peccatis: dæmones enim omnia peccata non solum operis, verùm etiam locutionis & cogitationis ad memoriam sibi revocant: ut ad desperationem trahant: tunc etiam ad terram prosternitur, quia corpus incineratur, & anima in infernum detruditur: & filii, id est opera vel imitatores ejus, ut sint secum in pæna, sicut fuerunt in culpa: & lapis super lapidem non relinquitur, id est, cogitatio super cogitationem quæ contra eum non adducatur. Quia secundũ Gregoriũ. Ab anima perversa omnis constructio cogitationũ dissipatur: tunc enim ut in Psal. dicitur: *Omnes cogitationes impiorum peribunt*: & omnes machinationes cessabunt. Flevit ergo nunc bonus Dominus JESUS: sed & pro summæ pietatis dulcedine referandâ, Ipse Fons totius misericordiæ non solùm semel sed pluries flevit, & ex illis piissimis oculis ad omnium expiationem peccatorum lachrymarum fluenta uberrimè manando effudit. Legitur enim Dominum Jesum flevisse. Primo ex infantuli necessitate, in nativitate, secundùm illud Sapientiæ: *Primam vocem similem omnibus emisi plorans.* unde cantat Ecclesia: Vagit infans inter arcta positus præsepia. Secundò,

Gregor. hom 39. in Evãg

Visitatio Domini.

Pœna peccatoris.

Dæmonum in morte tentatio.

Gregor. hom 39. in Evã

Psal. 145.

Fletus Christi.

Sapien. 7.

cundò, ex immenso amore, in Lazari suscitatione, ex nimia compassione. Tertiò, in hac solenni processione. Quartò, ex intimo dolore, in sua passio-

Joan. 11.

ne preces cum lachrymis offerens ad DEUM. Hæc sunt quatuor flumina de Paradiso egredientia, ad totius mundi ablutionem, refrigerationem, potationem, & fæcunditatem. Hi quatuor fletus Salvatoris possunt referri ad quatuor species fletus, quæ quasi quatuor fluvii paradisi animam irrigant &

Hebr. 5.

fæcundant. Primus est fletus, pro incolatu præsentis miseriæ. Secundus est fletus compunctionis. Tertius, compassionis. Quartus, pro dilatione patriæ. Primam fletûs speciem, significat fletus infantiæ Salvatoris. Unde Augustinus. Puer qui nascitur incipit à ploratu, lachrymæ sunt testes miseriæ: nondum

Aug. serm. 26. de verbis Apostoli.

loquitur, & jam prophetizat. Fletus in cruce, signat fletum compunctionis, quem debent habere illi qui sunt in cruce pœnitentiæ. Unde August. Sciat se culpabiliter durum, qui deflet mortem amici, vel damna rei temporalis, & dolorem peccati non ostendit in lachrymis. Fletus super destructione civitatis, signat fletum quo flere debemus super miserorum calamitatibus,

Job. 30.

& animarum ruinis, & perditionibus. Unde Job: *Flebam super eo, qui afflictus erat, &c.* Fletus super Lazarum, qui ad vitam erat revocandus, & cui

Psal. 119.

gloria erat differenda: signat fletum pro dilatione patriæ. Unde Psal. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* In fletu autem Domini, ostenditur quantum flere debeant qui peccant, quando sic flevit qui nunquam peccavit. Unde Cassio. Ubi Princeps tanta afflictione plangebat, quis illo flente nō fleret: eo gemente nō gemeret? Et notandū quod semper mala quasi ventura sunt pec-

Mala septē peccatori ventura.

catori, per quæ si ea cogitaret, ad fletum incitari posset. Primum est, spoliatio omnium, quæ fit ei in morte, de quibus nihil secum feret. Secundum est, occursus inimicorum, quia apprehendent eum inter angustias. Tertium est, amissio status pænitendi & misericordiam consequendi. Quartum est, magna confusio, cujus confusionis causa poterit esse operum denudatio, vel beneficiorum Christi exprobratio, vel DEI & sanctorum derisio. Quintum est, separatio reproborum ab electis. Sextum est, exclusio à gloria. Septimum est, gehennalis pænæ miseria. Et valde flendum est pro peccatis, propter multa quæ peccata inducunt peccantibus. Per peccata nempe homo Deum offendit, consortium Sanctorum & Angelorum amittit, suffragia Ecclesiæ perdit: animam interficit, diabolo se subiicit, & in infernum se demergit. Conspice

Contēplatio

igitur bene ipsum Dominum IEsum nunc flentem, & si potes fleas cum Eo, flet enim largiter & fortiter quia non simulatè sed verè de ipsis dolebat. Corde enim amaro dolebat & flebat illorum periculum æternale & excidium temporale, quia non cognoverunt tempus visitationis suæ: quando per incarnationis mysterium visitavit eos oriens ex alto, ut ipsum Dominum ac prædicationem Ejus reciperent, sed magis usque ad mortem Eum persecuti sunt. O cor durum væsanum & impium & tanquam verâ vitâ privatum, omnino plangendum: cur more phrenetici, flente super te sapientia Patris, in tantis miseriis lætaris & rides? Considera lachrymantem medicum tuum, & ut luctum unigeniti fac tibi planctum amarum. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem: non des requiem tibi, nec taceat pupilla oculi tui. Conspice etiam discipulos, quàm libenter & diligenter vadunt semper juxta Eum, cum timore tamen & reverentia. Ipsi sui Barones & milites, Comites Domicelli, & dextratores. Nec debes credere quòd ipso flente alii se potuerint à lachrymis continere. Nobis fratres istæ lachrymæ Domini fiunt ut Magistrum imitemur, & ab hoc tanto Præceptore nostro discamus quid in nostrorū ini-

Luca 6.

micorum morte, & ruina agere debeamus. Unde & ipse ait, *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos, & calumniantibus vos.* Non tantum muros civitatis perituræ, sed & animarum ruinam & perditionem flebat Jesus: nobisque exemplum dabat quid in tali negotio facere debeamus, cùm peccatorem aliquem in æternam damnationem ruere videmus, de tali nempe Domini nostri JEsu Christi exempla sequentes, nos quoq; flere debemus, & tantò amplius flere, quantò Ipse de seipso flere igno-

Cōpassionis virtus.

rat. Si enim suas infirmitates intelligeret, & calamitates quæ ei superventuræ sunt cognosceret, utique & ipse plus aliis de se fleret. Iste fletus Domini compatientis civitati de miseria, quæ illi imminebat præfiguratus fuit

olim

olim in lamentationibus Hieremiæ, qui desolationem ejusdem civitatis, per Romanos futuram, deflebat, sic & nos in afflictione proximorum, etiam inimicorum, ex compassione flere debemus: exemplô Christi, qui compassus est suis inimicis. Plus est compati afflictis, quod bona temporalia erogare, & impossibile est illum gratiam & misericordiam non mereri, qui scit afflictis cōpati, & eorum peccata deflere. Intravit ergo JEsus Hierosolymam, cum isto triumpho & honore turbarum, per supradictam portam auream, quæ est ad pedes templi, à parte vallis Josaphat. Hoc secundùm Chrysostomum, ipse faciebat, non pompam quandam ostendens, sed & prophetiam implens, & discipulos, propter mortem contristatos, & consolans, & monstrans quoniam hoc patitur volens. Ubi Rabanus: Hic introitus Ejus in Hierusalem fuit ante quinque dies Paschæ ubi notanda est concordia, non solùm in rebus, sed etiam in temporibus veteris & novi testamenti. Decima nempe die mensis primi agnus, qui in Pascha immolaretur, domum introduci jussus est quia & Dominus decima die ejusdem mensis: hoc est ante quinq; dies paschæ, civitatem in qua pateretur, erat ingressus *Et cùm intrasset Jesus Hierosolymam*, ut exhiberet salutem: *commota est universa civitas, dicens, quis est hic?* per hoc significatū fuit quòd intrante Jesu in Hierusalem Cœlestem, Angeli dicturi erant, quis est iste Rex gloriæ? Unde Origenes: Sed & quando intravit Jesus Hierosolymam veram: admirantes virtutes Cælestes, dicebant: Quis est iste Rex gloriæ? Hæc Origenes Dicebant ergo, *quis est hic*, quasi dicerent, iste non est talis ac tantus quod talia deberent sibi exhiberi. Mirabantur enim turbæ frequentiam, nescientes de eo veritatem: cui obviam cum laudibus occurrunt. Unde Chrysost. Meritò commovebantur, videntes rem mirabilem. Homo laudabatur quasi DEUS, sed DEUS laudabatur in homine: puto autē quod nec ipsi qui laudabant, sciebant, quid laudabant sed spiritus subitò ingressus in eos, nesciente anima, veritatis verba fundebat. Hæc Chrysost. Principes itaque sacerdotū, & majores indignabantur de reverentia Christo exhibita, & ob hoc tota civitas dicitur esse commota, quia factū majorū, dicitur esse factum totius civitatis, vel alterius communitatis. *Populi autem*, id est simplices & vulgares, quasi rationem de contrario reddentes, *dicebant: hic est Jesus Propheta à Nazareth Galilææ*: imo Dominus prophetarum: & ideo scilicet meritò debet honorari. Ecce confessio DEI à minoribus incipit, ut ad majores perveniat. Ubi Hieronymus: Aliis autem ambigentibûs vel interrogantibûs, vilis plebecula confiterur, *quia hic est Jesus Propheta à Nazareth Galilææ.* A minoribus incipiunt, ut ad majora perveniant, Prophetam enim Eum dicunt, quem Moyses sui similem dixerat esse venturum, à Nasareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat ut flos campi nutriretur in flore virtutum. Hæc Hieronimus. Et postquam Dominus ingressus est Hierusalem, remisit animalia ad locum suum. Memoriam hujus processionis Dominicæ, recolit Ecclesia illa die. Egrediuntur enim fideles cum ramis, quasi obviam Domino, extra muros vel septa, usque ad crucem aliqui vadunt, in qua & ramos quos gestant affigentes deponunt, quasi diceret Ecclesia: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.* Quandoque autem ideo eunt, & usq; ad crucem, quasi sic ostendatur eis nō esse sperandū in quantalibet gloria mundi, quia extrema gaudii luctus occupat, & deinde cum cruce in civitatem regrediuntur, pro eadem significatione illa die gaudio processionis subditur Evangelium Dominicæ passionis: fortè quia & Dominus exultationi inservit lamentum, & nos processioni passionem, quia passio fuit causa eversionis, pro qua flevit. In proximo ergo bella acturus, & de hostibus triumphaturus, cum triumpho & gloria, & ad impiam civitatē, & ad locū ceraminis Dominus venit, & certus de victoria ante bellum, quod fieri non solet, triumphum suscepit: unde & rami palmarum, cū quibus gloriosè susceptus est, propinquam victoriam super Principē mundi signant. Hodie ergo mater Ecclesia, duas recolit processiones. Prima fuit, quia Judæi Christum à monte Oliveti usque Hierusalem cum ramis olivarum & palmarum, & magnis canticis associaverunt: & ista processio magnæ reverentiæ, & honoris fuit, & hanc Ecclesia in Evangelio hodierno repræsentat. Secunda est, quia Judæi Christum ab Hierusalem ad montem Calvariæ, cum magnis opprobriis & irrisionibus deduxerunt, & ista processio fuit ma-

Psalm. 23.

Origenes Tract. 15. in Matth.

Chrysost: hō. 38. operis ī-perfecti.

Hieronym. in cap. 21. Matth.

Galat. 6.

Prover. 14.

Triumphus Christi.

Processiones duæ diversæ.

gnæ ignominiæ & doloris, & hanc repræſentat Eccleſia in paſſione hodierna. In iſtis proceſſionibus oſtenditur magna in Judæis multiplicitas voluntatis. Nam in prima cum magna reverentia & devotione Ipſum ſupra aſellum poſuerunt. In ſecunda Ipſum cum magna ignominia in patibulo ſuſpenderunt. In prima, veſtimenta ſua in via ſtraverunt: in ſecunda, Chriſtum ſuis veſtibus expoliaverunt. In prima ramos olivarum & palmarum Sibi obviam portaverunt: in ſecunda ſpinas acutiſſimas Ejus capiti affixerunt. In prima appellaverunt Eum Regem: in ſecunda negaverunt Eum, dicentes: *non habemus Regem niſi Cæſarem.* In prima appellaverunt Eum Salvatorem dicentes: oſanna, id eſt ſalva obſecro: in ſecunda negaverunt Ipſum Salvatorem: quòd dixerunt qui ſe ipſum ſalvare non poterat. In prima dixerunt Ipſum eſſe benedictum: & in nomine Domini, ſcilicet Patris veniſſe in mundum: in ſecunda dixerunt Ipſum eſſe malefactorem, & ideo ſe tradidiſſe Eum & crucis patibulo affigendum. Ecce quanta inſtabilitas in iſtis fuit, quia quem tantum honoraverunt, poſt modicum ignominiosè tractaverunt. Sed propter gloriæ proceſſionem, majorem habuit ex conſequenti vituperio confuſionem. Unde Bernardus: Quid fuit quòd proceſſionem habere voluit, qui mox futurā noverat paſſionem? Proceſſio quidem meritò repræſentatur hodie, quia hodie facta fuit. Paſſio verò cur addita eſt, quam ſextā feriā conſtat eſſe ſecutam? fortè ut amarior eſſet paſſio, quàm proceſſio præceſſiſſet. Et iterum: Non ſine cauſa tam nova proceſſio mira quadam conjunctione additur paſſioni. Nam proceſſio plauſum habet: paſſio verò planctum. Videamus quid conferat iſta conjunctio. Utiq; ut diſcamus in nulla unquam hujus ſæculi lætitia habere fiduciam: ſcientes quoniam extrema gaudii luctus occupat, ſed in die bonorum, non immemores ſimus malorum. His enim mixtum eſt præſens ſæculum, non ſæcularibus tantùm, ſed etiam ſpiritualibus viris. Ideo qui cœpit prius facere quàm docere: non modo verbis, ſed etiam exemplis oſtendens, quia, *omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quaſi flos fœni,* proceſſionis voluit gloriā ſublimari, quando ſibi imminere cognovit diem ignominioſiſſimæ paſſionis. Spiritualibus autem ſpiritualia comparantur: in proceſſione quidem, Cæleſtis Patriæ repræſentamus gloriam: in paſſione verò, monſtramus viam. In proceſſione rapiemur in nubibus obviam Chriſto in àëra, quando ſuſcipietur in Cœleſti Hieruſalem Chriſtus Dominus applaudentibus & acclamantibus undiq; populis utriuſq; teſtamenti, quaſi qui præcedebant & qui ſequebantur: benedictus qui venit in nomine Domini In proceſſione conſideraſti quò properandū ſit, diſce in paſſione quò eundū ſit. Tribulatio nempe præſens, via vitæ eſt: via gloriæ, via Regni. Tolerabilē proinde laborē paſſionis, reddit gloria proceſſionis: quoniā amanti nihil eſt difficile. Hæc Bernardus.

Joan. 16. — *Proceſſionis cauſæ.* — *Bernardus ſerm. 2. in immem.* [?] *rāis palmarum.* — *Idē ſermone primo.* — *Actuum 1.* — *Eſa. 40.* — *1. Cor. 2.*

DE EIECTIONE VENDENTIUM ET EMENTIUM de Templo. CAPUT XXIX.

Matth. 21. Marci 11. Joann. 2. & Lucæ 19

VEnit autem JESUS directè ad Templum & intravit in ipſum. Ubi notas quòd Templum accipitur aliquando pro domo templi, quod dividebatur in duas partes: una pars vocabatur Sanctum, ubi prope oſtium Sāncti ſanctorum erat altare incenſi, ſeu thimiamatis, aurô tectum: menſa propoſitionis, & candelabrum: alia pars erat Sanctum ſanctorū, ubi erat Arca teſtamenti, & duo Cherubin. illam partem quæ dicebatur ſanctum, intrabant quotidie Sacerdotes ad offerendum incenſum, & nulli alii. Intra Sanctū Sānctorum ſolus ſummus Pontifex intrabat, & ſemel in anno. Aliquando autem accipitur Templum largè, pro quadam platea quadrata ante Templum, murô clauſa & dicebatur atrium ſacerdotum, ubi ſub divo erat altare holocauſtorū ære coopertū: & iſtud intrabant nō ſolū ſacerdotes, ſed etiam Levitæ eos in excoriatione, & ablutione hoſtiarum & conſimilibus adjuvantes: vulgares autē homines illud nō intrabant, ſed ad oſtiūm illius atrii animalia viva ſacerdotibus offerebant. Iſta autem duo loca non intravit Chriſtus, quia nō erat ſacerdos, nec Levita. Sed præter iſta duo loca erant adhuc duo alia, ubi homines ſub divo in oratione erant, & in uno viri, & in alio mulieres orabant, & iſta atria vocabantur nomine templi, & de hoc dicitur quod Jeſus intravit in templū Dei, ac Petrus & Joañes aſcendebāt in Templū ad horā orationis nonā. *Intravit autē Jeſus protinus in Templū,* præcipuè propter tria. Primò,

Altare holocauſtorum. — *Actor. 3.*

Primò, secundùm Bedam, ut doceret nos formam Religionis, quam sequamur, scilicet ut quocunq; pergimus, primò domum orationis, si ibi est, adeamus, & per orationes DEO commendati, sic ad agenda negotia secedamus. Secundò, quia locus publicus erat, ubi posset inveniri: ostendens se non invitè, sed spontè pati. Tertiò, ut ostenderet quòd ruina urbis & populi, pro qua fleverat, maximè ex Sacerdotum culpa fuit, & inde radix perditionis processit. Hoc profectò innotuit, cùm post malorum imminentiū enarrationem protinus Templum ingressus est, ut de illo vendentes & ementes ejiceret, in signum quòd Sacerdotes, tanquam indigni, essent de Templo & officio ejiciendi. Sicut enim Templum est in Civitate: ita vita Sacerdotum in plebe. Unde secundùm Glossam: Simonia Sacerdotum, causa fuit destructionis judæorum. Sacerdotes enim avaritiæ suæ consulentes, in porticibus & atriis Templi hostias cujuscunq; generis vendebant, ne venientes victimas non habentes nihil offerrent, si hostias præstò non invenirent: & hoc faciebant ut vendita iterum oblata reciperent, & ne pauperes non solùm hostias, sed & unde emerent non habentes, excusationem pecuniæ non habitæ prætenderent: posuerant ibi numularios, qui mutuam sub cautione & spe alicujus doni pecuniam darent: sed quia lex non patiebatur ut à fratribus suis usuras acciperent: ideo quod non audebant dare ad usuram, dabant nomine collibiorum, ut sic pro numulariis collibistas facerent. Collibia autem dicuntur apud eos vilia munuscula, ut ciceris, & uvæ passæ, & pomorum, & his similia. Collibistæ igitur licèt pro illa accommodatione pecuniæ, non reciperent pecuniam ultra sortem: recipiebant tamen munera vel xenia, quasi quod in nummo non licebat, in his rebus quæ nummis coemuntur liceret: quod prohibuit Ezech. dicens: *Usuram & omnem superabundantiam non accipietis.* Sic & hodie multi prædictis sunt similes, usuram & simoniam sub nomine charitatis, vel gratitudinis palliantes. Valde periculosum est munera accipere, quia hoc est libertatem vendere. Unde Seneca: Quædam gratuita nobis videntur, quæ carissimè constant: pro quibus nosmetipsos impendimus: quæ emere nollemus si nobis domus nostra pro illis esset danda: si amœnum aliquod fructuosumve prædium: ideo nihil est cuiq; se vilius. Nostri essemus, si ista nostra non essent: quisquis nostrum tutam agere vitam volet, ista viscata beneficia devitet, in quibus miserrimi fallimur. Sapiens cùm primò videt munuscula, à theatro surgit, & scit magna parvô constare vilem prædam, magnô incommodô luimus. Beneficium accipere, libertatem vendere est. Hæc Seneca, ubi Chrysostomus. Hoc erat proprium boni filii, ut veniens primò ad domum Patris, & illi honorem redderet qui genuit eum. Et tu imitator Christi factus cùm in aliquam ingressus fueris Civitatem, primùm ante omnem actum ad Ecclesiam curras, & hoc erat boni Medici, ut ingressus ad infirmam Civitatem sanandam, primū ad originem passionis intenderet. Nam sicut de Templo omne bonum egreditur, sic & de Templo omne malum procedit. Quemadmodum Medicus quando primùm ingreditur ad infirmum, de stomacho ejus interrogat, & eum componere festinat, quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum erit, si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est: ita si Sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret, si autem corruptum fuerit, fides marcida est. Cor

Beda in cap. 21. Matth.

Cur Christus Templum ingreditur.

Simonia destruxit Hierusalem

Collibia.

Ezech. 22.

Usura palliata.

Seneca.

Chrysostom. hom. 37. Operis imperfe.

Templū primò petendū

Sacerdotes cordi & stomacho similes.

enim & stomachus Sacerdotium intelligitur, quia in rebus spiritualibus per eas totus populus gubernatur. Sicut enim cor sapientiæ locus est; ita Sacerdotes receptacula sunt sapientiæ spiritualis. Et sicut stomachus accipiens cibum, coquit eum in semetipso, & per totum corpus dispergit, sic & Sacerdotes accipiunt scientiam sermonis, per scripturas, ex DEO & coquentes eam in se, id est; tractantes & meditantes apud se: universo populo subministrant. Videte ergo Sacerdotes quomodo vos componatis in verbo & opere, quoniam sicut in corpore si aliquod infirmum fuerit membrum, non omnino langvet & stomachus: si autem stomachus langvescit, omnia membra inveniuntur infirma: sic si aliquis Christianorum peccaverit, non omnino peccant Sacerdotes: si autem Sacerdotes fuerunt in peccatis, totus populus convertitur ad peccandum. Ideo si unusquisq; Christianorum pro suo peccato dat rationem, Sacerdotes autem non tantùm pro suis: sed & pro omnium peccatis daturi sunt rationem. Vidit arborem pallentibûs foliîs marcidam, intellexit studiosus agricola, quia læsionem in radice habet. Nam verè quemadmodum cùm videris arborem pallentibûs foliis marcidam, intelligis quia aliquam culpam habet erga radicem: ita cùm videris populum indisciplinatum & irreligiosum, sine dubio cognosce, quia Sacerdotium ejus non est sanum. Hæc Chrysostomus:

Chrysostomus hom. 40. Operis imperfecti.

Valde ergo deflendi sunt Clerici quando cadunt, quia eorum casus est magis periculosus. Unde Chrysostomus: Nihil in tantum destruit Ecclesiam DEI: sicut Clericos laicîs esse deteriores. Cernens ergo Dominus in domo Patris sui negotiationem seu latrocinium istiusmodi: ardore spiritûs concitatus: fecit sibi flagellum de funiculis, & ejecit Ipse Dominus Templi vendentes & ementes de Templo, cum hostiis suis, & mensas trapezitarum, & Cathedras vendentium columbas evertit, nec aliquod vas DEO non dicatum & sacratum, mercandi gratiâ per Templum transferri permisit. Interdixit quidem de vasis mercationis, & humanis usibus applicandis: non de vasis DEO dicatis, quia vasa Divino cultui deputata, debebant ibi, & non alia esse. Ergo nec cophini, vel alia utensilia communia, per Ecclesiã debent deportari. Unde Beda: de vasis dicit illis, quæ mercandi gratiâ inferrebantur. Cæterum absit, ut vasa DEO dicata Dominus eiceret de Templo, vel introferri prohiberet in Templum: sed potiùs ubi futuri sibi examinis insigne prætendit exemplum, immunda & profana eliminata vasa de Templo, ac ne ampliùs inferantur prohibet, quando non solùm de Ecclesia omnes repellet, ac deturbabit reprobos: verumetiam ne ultra ad turbandam Ecclesiam intrent æterno eos verbere compescit. Sed & in præsenti hæc est vera domus Domini: id est; cordis fidelium purificatio, ut non tantùm peccata, quæ inerant, Divinitus immissa compunctio tollat: sed etiam ne ultra repetantur, Divina in eis gratia perseverans adjuvet. Hæc Beda. Et hæc fuit secunda ejectio. Bis enim legitur Dominus hoc fecisse, ad significandum, quòd eiciendi sunt tales ab Ecclesia militante per sententiam, & à triumphante per pœnam. Ubi Theophilus: Hoc etiam Dominus fecit in principio prædicationis suæ: & nunc iterum illud fecit quod ad crimen & in maximam redargutionem judæorum redundat: quia non fuerunt ex priori admonitione castigati: & cùm Dominus hoc totiens fecerit, ipsi minimè se correxerunt: Unde Chrysost: In quo minor est

Vasa à Domino proscripta à tẽplis

Beda in cap. 11. Marci.

Ejectio secũda acrior.

eſt excuſatio judæorum: quoniam cum bis hoc idem feciſſet, morabantur tamen in ſua dementia, Hæc Chryſoſt. Unde in prima ejectione ejecit tantùm vendentes: & ex hoc nobis datur fiducia impetrandi: ut quid enim vellet Dominus ibi nos orare: niſi ipſe vellet nos audire? hìc autem duriùs agendo, etiam ementes qui numerô erant plures. In prima etiã expulſione, eos appellaverat negotiatores: ſed ut ſtatim patebit, hìc acriùs reprehendendo, appellat latrones: dans per hoc exemplum Prælatis, quòd duriùs debent arguere ſecundùm peccatum quàm primum: quia gravius eſt (cæterîs paribûs) ratione ingratitudinis. Hìc etiam & in prima ejectione major ſeveritas, & rigor & auſteritas de Chriſto exprimitur, quàm nuſquam alibi de eo legitur: quia ſecundùm Chriſoſto. In propriis injuriis eſſe quempiam patientem: eſt laudabile: injurias autem DEI diſſimulare, nimis eſt impium. Unde Chriſtus injurias ſuas patienter ſuſtinuit: injurias autem Patris ſui nullatenus diſſimulavit. Hæc flagellatio & ejectio malorum de Templo, olim præfigurata fuit in Heliodoro, qui cùm audacter manu armata Templum intraſſet, ut illud ſpoliaret: quidam advenientes eum flagellaverunt, & tanquam mortuum reliquerunt. Heliodorus flagellatus fuit propter Templi ſpoliationem, judæi propter uſuræ palliationem. Moraliter autem per hunc actum Chriſti datur intelligi, quòd DEUS quotidie ſuam Eccleſiam intrat, & qualiter ibi unusquisq; converſetur attendit. Caveamus ergo ne in ea riſibus & fabulis vel aliis illicitis vacemus: ne improviſus veniens nos flagellet, & de Eccleſia ſua ac demum de Regno eiciat & expellat. Nam qui peccata peccatis addit, quaſi funem quô hìc vel in futuro flagellatur, vel ligetur, connectit. Funiculi ergo quibus mali eiciuntur, ſunt incrementa actionum malarum: quia funiculis peccatorum ſuorum unuſquiſq; conſtringetur. Unde Auguſtin. Ergo quando aliquid patiuntur propter iniquitates ſuas, hi qui vel fictè bonum, vel apertè malè faciunt in Eccleſia: agnoſcant quia Dominus fecit flagellum de reſticulis peccatorum ſuorum, & admonet eos ut mutent ſe, ne ſint negotiatores: ne tandem audiant, ligate illis manus & pedes, & proicite in tenebras exteriores. Hæc Auguſtinus: In hoc quòd Dominus expulit de Templo boves, & oves, & nummularios, & vendentes columbas evertit, Myſticè deſignatur, quòd Prælati conſtanter, debent reprimere hypocritas, pelles ovinas ſimulantes, tyrannos cornu ſuæ potentiæ bonos ventilantes: uſurarios & ſimoniacos dona Spiritus Sancti, quæ per columbam intelliguntur, vendentes Maximè autem ex hoc facto Domini enormitas ſimoniacæ pravitatis oſtenditur: quia nuſquam alibi corporaliter reſtitiſſe, & alios impuliſſe vel ejeciſſe narratur. Si igitur eum in hoc quoq; imitari volumus, ſi non aliter poſſumus, etiam violenter ſimoniacos ab Eccleſia pellere debemus: ſi tamen vires ſuppetant, quibus hoc ſine Eccleſiæ detrimento facere valeamus. Audite hæc ſimoniaci, audite negotiatores nefandi: aut à negotiis ceſſate, aut de Templo exite. Vos nummularii eſtis, vos columbas & gratiam Sancti Spiritus venditis, vos ſine nummo, & pretio nihil agitis. Omnes quidem ſimoniaci à Templo D E I, vel ante humanos, vel ante D E I oculos eiciuntur, & DEI donô privantur. Similiter Clerici & Religioſi, qui in Templo DEI ſunt deputati: ſi ſæcularibus & terrenis negotiis ſe implicent, meritò ejectionem à DEO, & ejus indignatio-

Chryſoſtom hom. 68. in Matth.

Auſteritas hôc factô Chriſti.

Chryſoſtom9 hom. 5. operis imperfe.

Heliodorus.

Morale.

Proverb. 5.

Aug. tract. 10. in Joan.

Simoniaci expellendi.

Clerici ſæcularibg dediti

tionē timere debent. O quanta mala gerunt hodie in Ecclesia: quæ si Dominus invenisset utiq; graviter punivisset. Unde Beda: Ejecit commercia rerū humanarū de domo illa, in qua Divinas tantū res agi, hostias & orationes Deo offerri, verbum Dei legi, audiri & decantari præceptū erat. Et quidem credendum est: quia ea tantùm vendi vel emi repererit in Templo, quæ ad ministerium necessaria essent ejusdem Templi: juxta quod aliàs factum legimus, cùm idem Templum ingrediens invenit in eo vendentes, & ementes oves, boves, & columbas: quæ nimirum omnia non nisi ut offerentur in domo Domini, eos qui de longè venerant ab indigenis comparare credendū est. Si ergo Dominus nec ea volebat in Templo venūdari, quæ in Templo volebat offerri: videlicet propter studiū avaritiæ, sive fraudis, quod propriū solebat esse negotiatorū facinus: quanta putas animatversione puniret, si invenisset ibi aliquos risui vel vanilo-quio vacantes: aut alii cuilibet vitio mancipatos? Si enim ea quæ alibi liberè geri poterant, Dominus in domo sua (videlicet temporalia negotia) geri non patitur: quantò magis ea quæ nusquam fieri licèt plùs Cœlestis iræ merentur, si in ædibus DEO sacratis aguntur? Hæc Beda. Moraliter tempore isto Sancto, appropinquante paschate judæorum, id est; confitentium: *Ascendit JESUS Hierusalem*, id est; cor humanum vel animam sanctam, & devotam, per gratiæ sublimationem elevatam: nam Hierusalem in alto sita est. Unde dicitur, ascendit. Templum in Hierusalem, est eminentior pars animæ: puta superior pars rationis, quæ soli DEO & æternis debet intendere: illuc ascendit DEUS per effectum Sacramenti, vel etiam suâ præsentiâ spirituali animam visitando. Sunt autem quatuor præcipuè quæ Christus in Templo spirituali non patitur, designata per quatuor quæ invenit in Templo materiali: & sunt quatuor defectus, etiam in viris Religionis quandoq; reperti. Primum, est nimia sollicitudo temporalium in acquirendo ipsa, & conservando: hoc significatur per æs quod Christus effudit de Templo. Non autem sollicitudo temporalium simpliciter prohibetur: sed nimia & ne in Templo sit, id est; in mente quæ solis æternis debet vacare. Unde quando temporalia in hoc Templo habentur, peccatur moraliter: quia creatura ponitur locò Creatoris, & temporalia, locò æternorum. Secundum est, incautus usus temporalium, & incircumspecta consideratio de evitandis periculis: quod signatur per bovem, qui cùm libenter herbas comedit, quandoq; nociva in herbis absconsa devorat & deglutit. Sic plerumq; accidit cùm utimur temporalibûs, volendo accipere id quod est necessarium: quia latet sub necessitate superfluitas & voluptas. Tertium est, timor inordinatus & stolidus: quod signatur per ovem, in qua plùs abundat privatio intellectûs quàm in aliis quadrupedibus: & si tempore tonitrui remanet sola & fuerit impraegnata, abortit præ timore. Sic homines nimis timidi, abortiunt fructum profectûs spiritualis: Quartum est, inexpeditio vel tarda progressio, in expletione operum virtuosorum: & hoc significatur per columbam, quæ nimis deliberat de volatu, collum undiq; circumflectendo & circumspiciendo ad quam partem ire velit: sed sæpe interim sagitta eam percutit, vel accipiter rapit: sic accidit hominibus pigris & inexpeditis. Sed talia à Christo in suo ingressu à Templo animæ expelluntur: facit enim flagellum de funiculis tribus, quorum primus est infirmitas corporalis: secundus, tribulatio

Beda in cap. 11. Marci.

Morale.

Quatuor ex templo animæ pellēda.

Ovis.

Funiculus flagelli triplex.

bulatio cordialis: tertius, ex instinctu Divino admonitio spiritualis. Hôc flagellô Christus prædicta quatuor ab anima fugat & eicit: & nihilominus Cathedras & mensas evertit, ne facilem ingressum habeant: *& dixit eis*, quos de Templo ejecerat. *Scriptum est*, scilicet in Esaia: *Domus mea*, id est; nomini & cultui meo dedicata: *domus orationis vocabitur*: non rapinæ vel furti, non negotiationis & vanæ locutionis, vel spectaculi. Et ex hoc datur nobis magna fiducia impetrandi. Ut quid enim vellet Dominus, ibi nos orare, nisi ipse vellet nos exaudire? In hoc etiam ostendit se illis DEUM esse: quia Templum solius DEI est domus. Ubi Ambrosius. DEUS enim Templũ suũ non mercationis vult esse diversorium: sed domicilium sanctitatis. Et Origenes: In quo non debent vendere & emere: sed orationibus tantùm vacare, qui congregantur in domo orationis. Nemo ergo, ut ait Augustinus: in oratorio aliquid agat, nisi ad quod factum est: unde & nomen accepit. Sed heu nunc domus DEI, domus dissolutionis & cupiditatis potest vocari. Ideo subditur: *Vos autem fecistis illam speluncam latronum:* latrones enim non curant nisi de lucris temporalibus, quôcunq; modô acquirant, & ideo in speluncis se abscondunt. Unde Gregorius: Domus orationis, spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in Templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritualiter necare. Templum quoq; & Domus DEI est ipsa mens, atq; conscientia fidelium. Quæ si quando in læsione proximi, perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident. Et non jam domus orationis, sed spelunca latronis est, quando relicta innocentia & simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde valeat proximo nocere. Hæc Gregorius. Spelunca latronum, dicitur esse locus, ubi spolia quæ latrones rapiunt congregantur, & hoc fecerunt Sacerdotes de Templo, quia non curabant de cultu DEI, sed magis de excoriatione populi: & hoc per astutias varias & exquisitas. Simpliciter & hodie Clerici plus curant de suo lucro, quàm de Ecclesiæ servitio. Sicut enim magni latrones in speluncis suis existentes, quando sciunt transire aliquos parum habentes, non exeunt de speluncis, sed mittunt famulos suos ad expoliandum illos, quando verò sciunt transire homines multum pecuniosos, currunt illuc de primis ad illos. Sic multi Canonici & Clerici, quando sciunt lucrum magnum, currunt ad Ecclesiam: sed quando lucrum est modicum, remanent in domibus, & se subtrahunt, ac Clericos suos ad Ecclesiam mittunt. Et nota quadruplicem usum Ecclesiæ, quia primò est domus reconciliationis, quò ad pœnitentes, secundùm illud Genesis, non est hìc aliud nisi domus DEI & porta Cæli. Secundò, orationis, quò ad proficientes, sicut dicitur hìc. Tertiò instructionis quò ad perfectos, secundùm illud Esaiæ: *Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum DEI Jacob, & docebit nos.* Quartò, jubilationis & laudis, quo ad omnes secundùm illud Psalmi. *In Ecclesiis benedicite DEO*, & illud: *Beati qui habitant in domo tua Domine.* Sed fit spelunca latronum, secundùm quadruplex latrocinium, vel scripturarum, quando corrumpuntur, ut ab hæreticis, vel gratiarum, quando Sacramenta venduntur, ut à simoniacis, vel præbendarum, quando emuntur, ut ab ambitiosis, vel pecuniarum quando malè expenduntur, ut à voluptuosis. Vel secundùm Hieronymum Latro est, & Templum DEI in Latrocinium seu latronum specum

Esaia 56.
Ambros. in cap. 19. Luc.
Origenes tomo 11. in Joan.
Aug. serm. de templi dedicat.
Spelunca latronum.
Gregor. hom. 39. in Evan.
Clerici latronibꝰ similes
Ecclesiæ usꝰ quadruplex.
Genes. 28.
Esaia 2.
Psal. 67.
Psalm. 83.
Latrociniũ quadruplex.
Hieronymus in Matth. cap. 21.

cõvertit, qui lucrũ de Religiosis sectatur, hoc lucrũ sectātur, aliqui per studiũ scientiæ, ut quæstuarii advocati, aliqui per fortitudinẽ potentiæ, ut nobiles, aliqui per oblationem munerũ, ut Divites mundi. De his omnibus dicit Joannes: Quotquot venerunt, fures sunt & latrones. *Et accesserunt ad Eum cæci & claudi in Templo*, testes vocis & laudis puerorum, & *sanavit eos*, ut quod pueri clamabant verbis & ore, ipse ostenderet factis & opere, quasi etiam testis ipsorum. Clamabant enim hosanna, id est; salvifica: quibus per opera respondit, quia salutem tribuit. Ac si diceret: Bene clamatis Salvatorem: quia ecce do salutem. Moraliter cæci sunt ignorantes, claudi verò rectitudinem justitiæ dimittentes: & isti curantur per JESUM, & per bona consilia, & hortamenta sectatorum Ejus. Considera nunc quòd Dominus cum magno honore receptus, propter exhibitam sibi reverentiam non dimisit justitiam: quia mox Templum intravit, & omnes vendentes, & ementes inde ejecit: nec propter severam justitiam omisit suam misericordiam, quia mox cæcos & claudos sanavit: propter quod datur intelligi, quod Judex & Prælati propter impensum sibi favorem, non debent dimittere justitiæ rigorem: nec propter rigorem justitiæ, debent dimittere dulcedinem misericordiæ. *Videntes autem* & admirantes *principes Sacerdotum, & scribæ mirabilia quæ fecit JESUS*, in tantæ multitudinis de Templo ejectione, in cæcorum & claudorum sanatione, & pueros clamantes in Templo, ipsum scilicet esse verum Christum, & dicentes: hosanna Filio David (ipsi enim pueri & cæteræ turbæ cum laudibus Christum usq; in Templum deduxerunt) moti contra ipsum rancore & invidiâ, indignati sunt: quia mali de laude bonorum dolere consveverunt. Ubi Chrysostomus: Qui ingrediebatur ut homo, laudabatur ut DEUS. Qui celabatur in carne, demonstrabatur in voce. Quem malitia Sacerdotum, quasi hominem, blasphemabat: hunc innocentia parvulorum, quasi DEUM, exaltabat. Quantùm autem Ille glorificabatur, tantùm Sacerdotes invidiâ torquebantur, & Illius honor fiebat illis tormentum. Sic enim est res, quando boni in sua virtute laudantur; mali in sua invidia cruciantur: Hæc Chrysostomus. Cumq; manus non auderent timore populi in Eum inicere, nec miracula manifesta impugnare: arguebant tamen Eum de applausu, quem sustinebat circa se, & testimonium populi atq; puerorum clamantium, hosanna Filio David, vertebant in calumniam: quòd videlicet hoc non dicitur nisi soli Filio DEI. Unde dixerunt ei, *audis quid isti dicunt?* Quasi dicerent: Talem laudem de te meritò non deberes sustinere: quia si Tu justus & bonus esses, talem gloriam & applausum declinares. Ubi Chrysosto. Et nimirum hoc Christi erat dicere ad eos: Non auditis quid hi dicunt? Sicut enim DEO cantabant illi pueri. Et iterum & vos videtis quæ ego facio. Illos loquentes attenditis, me facientem non consideratis. Ego factis interpretor voces illorum. Hæc Chrysosto. JESUS autem dixit eis: *Utique*, scilicet audio, & audire debeo: quia hoc est ex Divina prædinatione, secundùm quod scribitur in Psalm. *Nunquid enim legistis ibidem: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* Et bene dicit, perfecisti, laus enim inhoata fuit à turbis in via. Profert autem de Psalmo exemplum, ut tacente Domino testimonium scripturarum firmaret dicta puerorum: quasi diceret. Vos qui estis legisperiti, debetis scripturam hanc scire: & perconsequens me non repre-

Joan. 10. — *Moraliter.* — *Honor non repressit justitiam.* — *Chrysostom. hom. 38. Operis imperfecti.* — *Psalm. 8.*

reprehendere. Ubi Chrysosto. Intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, sed simplicitate cordis. Infantes enim lactentes nec intelligere aliquem, nec laudare possunt. Lactentes enim dicebantur, quoniam quasi lactis suavitate, ita mirabilium delectatione excitati, clamabant sicut scriptum est: sed exaltavi animam meam sicut ablactantes super Matrem suam: Lac enim dicitur opus miraculorum: quia miracula nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter invitant. Panis autem est doctrina perfectæ justitiæ, quam accipere non possunt, nisi exercitati sensus circa res spirituales. Hæc Chrysosto. Et omnis simplex doctrina lac dicitur: quia delectat, & faciliter capitur, sicut lac sine dolore genitricum sugitur.

Chrysostom. hom. 38. operis imperfe.

Psal. 130.

DE DUOBUS MINUTIS VIDUÆ, ET DE *Pharisæi & publicani oratione.*

CAPUT XXX.

ET sedens JESUS contra *gazophylacium*, id est; Divitiarum repositorium, *aspiciebat eos qui mittebant* & ponebant munera sua, id est; oblationes in illud. Erat autem gazophylacium arca, foramen desuper habens, juxta altare ad dexteram posita, in qua mittebatur & servabatur pecunia pro sustentatione ædificiorum Templi, & aliis quæ erant ad Templum & ministeriũ necessaria: nec non pauperibus & viduis inde nutriẽdis, ac pro Sacerdotibus & Ministris. Dicitur autẽ Gazophylaciũ porticus, ubi tales arcæ & oblationes servabantur: de quo etiam alibi in Evangelio dicitur: *Hæc locutus est JESUS in gazophylacio, docens in Templo.* Unde Beda: Quia sermone Græco phylaxe servare dicitur, & Gaza lingva Persica Divitiæ vocantur: Gazophylacium locus appellari solet, quô Divitiæ servantur, quo nomine & arcam in qua donaria populi congregabantur ad usus Templi necessarios, & porticus in quibus servabantur appellabant. Hæc Beda. Et cùm multi Divites multa mitterent: *videns quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*, id est; duos nummos æreos, valentes quadrantem, seu quartam partem sicli, scilicet obolos quinque, quos cum sudoribus ad diuturnum victum acquisierat, *dixit* discipulis quòd plùs omnibûs misisset: quia miserat de penuria sua, & sibi necessaria omnia quæ habuit, & totum victum suum, id est; omnia necessaria corpori, sine quibus non est vivere, se de cætero in totum committens DEO. Alii verò ex superabundanti sibi & superfluo miserunt: quod non debebant retinere, sed erogare. Non dicit quòd miserunt, quod abundat: sed ex eo quod abundat illis, & ex abundanti: ad denotandũ quòd nõ dederũt totũ superfluũ, sed partẽ modicã. Sacerdotes quippe qui erãt avari, docebant quòd ille qui plùs offerrebat in Templo, absolutè loquendo, plùs habeat de merito: quod falsum est: quia quantitas meriti non accipitur secundùm quantitatem doni absolutè, sed per comparationem & facultatem dantis, & promptitudinẽ suæ volũtatis, & devotionis. Unde secundũ doctrinam Sacerdotũ, multi Divites jactabant munera multa & magna: sed secundùm Christi sententiam vidua hæc pauper plus omnibûs misit: non absolutè loquendo, sed considerata facultate & bona voluntate sua: non effectu ponderis,

Lucæ 21. Marci. 12. & Lucæ 19

Gazophylac.

Joan. 8.

Beda in cap. 21. Lucæ.

Munerum pretia.

sed effectu devotionis: non plus in quantitate, sed in charitate, ut dicatur plus, quia ampliorî desideriô & fervore: quod enim potuit, misit: & quod non potuit, desideravit: item plus comparatione, quia totum dedit: item plus dati qualitate, quia de sibi necessario: item plus Divina acceptatione, quia Christus plus approbavit. Præfertur ergo Divitibus vidua paupercula: quia plus est pauperi dare modicum, quàm diviti dare multum: sicut plus est puero ferre pondus parvum, quàm forti viro ferre magnum: & DEUS plus attendit dantis affectum, quàm donum: & plus ponderat quantitatem devotionis quàm muneris. Unde Hierony. Non quantum sed ex quanto, dederis considerat DEUS. Et Gregorius. Cor namquè & non substantiam pensat DEUS, nec perpendit qu[illegible] in Ejus sacrificio: sed ex quanto proferatur. Vnde etiam Chrysostomus: Non etiam paucitatem oblati: sed copiam affectus intuitus est DEUS. Quod si nequis tantum offerre, sicut & vidua: offer saltem totum superfluum. Hæc Chrysostomus. Si autem bina minuta, quæ vidua misit in arcam, plus omnibûs muneribûs DEO placuerunt: sic amor DEI & proximi omnia vincit, qui semper in arca cordis servari debet: per duo etiam minuta animam & corpus accipere possumus, quæ devotè DEO offerre debemus. Moraliter autem hæc vidua pauper, dici potest persona simplex, carens divitiîs & scripturarum notitiâ: quæ tamen apud DEUM plus meretur orationibûs, & vitâ, quàm potentes in temporalibus & magna scientia. Unde cùm Augustinus legisset vitam Antonii, dixit: Simplices & indocti rapiunt Cœlum, & nos cum literis nostris demergimur in infernum. Ista quoque vidua signat cujuslibet fidelis animam, quæ nunc debet se reputare viduam quamdiu est ab amplexibus sponsi sui Christi separata: & sicut vidua ducit semper vitam lugubrem, & induit vestes viduitatis suæ: sic anima devota debet esse in luctu pœnitentiæ, & corpore & mente in humilitate. Hæc debet offerre Christo duo minuta: scilicet affectum compassionis verbi & facti: & quandoque verbum compassionum bene valet factum, & quandoque melius est quàm datum. Unde Theophilus: Vidua ista anima hominis est, relinquens satanam, cui ferat adjuncta, quæ mittit in templi ærario duo minuta, carnem scilicet & mentem: carnem quidem, per abstinentiam: mentem verò, per humilitatem: ut sic audire valeat quòd totum victum suum posuit, nihil de suo relinquens mundo. Ubi & Beda Hic nobis locus moraliter quidem intimat, quam sit acceptabile DEO, quicquid bonô animô attulerimus. Juxta verò leges allegoriæ, divites Judæos designant de justitia legis elatos. Vidua pauper, Ecclesiæ simplicitatem designat, quæ rectè paupercula vocatur: quia vel superbiæ spiritum, vel concupiscentias temporalium: vel peccta tanquam mundi divitias abiicit. Vidua verò, quia vir ejus pro ea mortem pertulit, hæc in gazophylacium æra mittit minuta: quia in conspectu Divinæ Majestatis cum dilectione DEI & proximi, seu fidei orationisque munera defert: quæ considerata propriæ fragilitatis minuta, sed merito piæ devotionis accepta, cunctîs superborum Judæorum operibûs præstant: ex abundantia sibi Judæus mittit in munera DEI, qui de justitia sua præsumens hæc apud se orat, quasi non apud Deum: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum raptores, injusti. Omnem autem victum suum Ecclesia in DEI munera mittit: quia omne quod vivit, non sui meriti, sed DEI esse muneris intelligit dicens, *DEUS propitius esto mihi peccatori.* Hæc Beda. *Dixit autem tunc Jesus & ad quosdam*, quasi singulares, & se aliis præponentes, *qui in se confidebant*, & de propriis meritis præsumebant, *tanquam justi*, pro operibus suis exterio-

ribus

Vidua plus dedisse probatur cæteris.

Hieronym. in cap. 12. Marci.

Gregorius.

Morale.

Augustinus lib. 8. confessionum c. 6. & 8.

Beda in c. 21. Lucæ.

Luca 18.

Ibidem.

ribus, *& aspernabantur cæteros*, tanquam injustos, & sic dupliciter superbiebant: scilicet quia de meritis confidebant, & quia cæteros despiciebant, ideo justi non erant: quia humilitatem sine qua nullus justus est non habebant: parabolam de pharisæo apparente justo, & publicano ascendentibus in Templū & orantibus. In Templum ascendebant: quia Templum in alto situm erat, & ascensum quindecim graduum habebat, *ut orarent*, quia hic est finis debitus eundi ad Ecclesiam, scilicet ad orandum, non ad confabulandum, non ad vanitates videndum. Pharisæis quippe loquebatur Dominus: qui inde pharisæi, id est, divisi dicuntur, quia apparentes justi, se præ cæteris meliores esse putabant. His autem unum pharisæum Dominus opposuit, in quo quasi in speculo cæteri quales erant videre potuissent. Et fortasse idem Ipse præsens ibi erat, de quo Dominus ista dicebat. Ubi Theophilus: Causâ igitur confidentium in se, non autem totum attribuentium DEO, sed ob hoc cæteros contemnentium, parabolam proponit: ostendens quòd justitia quamvis hominem approximet DEO, si tamen assumat superbiam, ad infirmum deiicit hominem. Est autem superbia, DEI contemptus. Quotiens enim aliquis non DEO, sed sibi adscribit bona quæ facit: quid est aliud quàm DEI negatio? Hæc Theophilus, Pharisæus superbus se jactabat, & justificabat: alios accusabat, & se eis præferebat, dicens: *DEUS gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum. Jejuno bis in sabbato*, idest in septimana: *decimas do omnium quæ possideo*: Hæc autem sunt indicia superbiæ: quam DEUS à longe cognoscit, sed non ignoscit. De utraq; parte justitiæ se laudat: quarum una est declinare à malo, altera facere bonum. De prima se laudat dicens, non sum sicut cæteri hominum. De secunda dicens, jejuno bis in sabbato. Pharisæus ergo bene dicitur quasi divisus, quia gestu, habitu & conversatione erat à cæteris distinctus. Unde dicebat: *non sum sicut cæteri homines*, & verum dixit, non quidè in justitia, sed in superbia. Malè quippe incepit: debuit nempe incipere à sui accusatione: secundùm illud Proverb. *justus in principio accusator est sui*, in medio supplicare, & orare: in fine, gratias agere. Sicut sacerdos facit in Missa sua. Primò enim accusat se in generali confessione. Secundò, DEUM suppliciter deprecatur multiplici oratione. Ultimò DEO regratiatur dicendo, ite Missa est: vel benedicamus Domino: & respondetur, DEO gratias. Ipse autem nō se accusavit, sed laudavit: non DEUM rogavit, sed laudanti insultavit, nec gratias agendo DEI dona, sed sua merita pensavit. Publicè quidem arguere vitia omnibus licet: nulli autem, nisi paucis, ut ad certam personam descendant: in quo Pharisæus reprehensibilis erat. Secundum Bedam: De verbis elati Pharisæi, quibûs humiliari meruit, possumus è diverso humiliatis formam, quâ sublimemur, assumere: ut sicut ille consideratîs & pejorum vitiîs & suîs virtutibûs est elatus ad ruinam: ita nos non nostra solùm pigritia, sed & meliorum virtutibûs inspectîs humiliemur ad gloriam. *Et Publicanus*, humilis, *à longè stans*, propter timorem quasi non esset dignus, appropinquare, *nolebat, nec oculos in Cœlum levare*, propter pudorem: quia judicabat se indignum præ verecundia peccatorum, quasi pro peccatis non audens respicere Cœlum: *sed percutiebat*, propter contritionis dolorem, *pectus suum*, tanquā totius mali originem: *dicens*, per humilem confessionem, *DEUS*, qui omnia potes, *propitius esto mihi peccatori*, ecce sui accusatio, & pura confessio, & ista faciunt ad peccatorum remissionem. Hæc nempe sunt indicia humilitatis, quam DEUS de propè aspicit & cognoscit. Meritò autem pectus percutiebat, quia ibi peccaverat, ubi fons & fovea & origo mali erat. Ibi enim est cor, bonorum omnium atque malorum secretarium. Inde omnia bona & omnia mala procedunt. Hoc ergo publicanus percutiebat, quia secundum August: est arguere quod latet in pectore, & evidenti pulsu occultum peccatum castigare: ac pectus percutiendo se de ipso quodammodo vindicabat, & dicebat *DEUS propitius esto mihi peccatori*. Non attendas hujus pravi cordis consilia, dele peccata, & propitius esto. Nihil in me est unde tibi placere & veniam consequi debeam, quoniam corde & corpore, cogitationibûs & operationibûs tibi peccavi. Omnibûs iniquior ego sum, & nisi per misericordiā tuam salvari non possum. Ideoque, *propitius esto mihi peccatori*. Publicanus, quasi

Publicanus & pharisæus orantes.

Pharisæi jactantia.

Prover. 18.

Beda in c. 18. Lucæ.

Humilitatis indicia.

Augustinus sermo 36. de verbis Dōni

Publicani qui dicebantur.

quasi publicus peccator dicitur: Publicani enim dicebantur exactores vectigalium publicorum, & exactio tributi erat contra legem, ideo exactores peccatores vocabantur. Iste ergo sicut humilis appropinquare non audebat, ut DEUS ad eum appropinquaret, non aspiciebat, ut aspiceretur, percuciebat pectus suum, pœnas de se exigens ut DEUS parceret, confitebatur, ut DEUS ignosceret & non minùs se accusabat, quàm Pharisæus se justificabat. Sed quo fructu, qua mercede? quia ignovit DEUS quod ipse agnovit, & justificatus inde recessit. Unde sequitur: *Amen*, id est, verè, *dico vobis*, *descendit*, scilicet de domo DEI, *hic* scilicet publicanus, *justificatus*, id est de impio per gratiam factus justus: *in domum suam ab illo*, id est, plus quàm ille, vel *ab illo*, id est, præ illo remanente in fecibus suis, & meritò magis quàm ille, quia habebat ille justitiam suam præsumptam, hic veram: ille apud se de operibus, hic verò apud DEUM ex fide justificatus est: ille enim superbè de bonis gloriabatur, hic humiliter mala confitebatur. Sed secundum Augustinum, melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio Et hic est argumentum quòd melior est peccator humilis, quam justus superbus, quia eô ipsô quòd peccator se humiliat jam non est peccator, & justus eô ipsô quòd superbit, jam non est justus. Unde Augustinus: Enumerationi meritorum præfertur confessio peccatorum, propter quod dicitur: *Gaudium est Angelis DEI super uno peccatore pœnitentiam agente quàm super nonagintanovem justis, qui non indigent pœnitentiâ*, id est qui non reputant se indigere illâ. In quo mirô modô reprimitur superbia humana, ut non de suis meritis homines præsumant. Ubi Beda, quantam veniæ fiduciam dignè pænitentibus præbet, quòd publicanus qui reatum suæ nequitiæ perfectè cognovit, flevit, confessus est: & si justus ad templum venit justificatus à Templo rediit. Ubi & Ambrosius: Introduxit Pharisæum & publicanum in Templo orantes, & docuit etiam si bona cætera habeat, quò magis superbus offendat, quàm humilis qui nulla virtutum dote subnixus sit. Studuit enim diabolus supplantare bonis operibus intentos: quantum laboravit Pharisæus ille ne raperet aliena, ne injustus esset, ne adulteraret, ne peccaret sicut publicanus: ut bis in sabbato jejunaret, ut decimas daret omnium quæ acquireret? Quis nostrum hæc fecit? Advertit hoc diabolus, & perfudit eum ulcere gravi, ut mente carnis inflatus, in eo in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehensibilior judicaretur. Hæc Ambrosius. Hic ergo ostenditur, non ex operibus esse gloriandum: sed humiliter in gratia confidendum. Unde Basilius: Cùm accesseris ad prædicandum Dominum, prosterne te humiliter in conspectu ejus: nec postules quidquam quasi ex gratia meritorum tuorum. Et si est tibi conscientia alicujus boni operis, cela illam: ut te silentium agente, multipliciter tibi restituatur à Domino: & peccata tua citò produc in medium, ut deleat ea Deus, cùm confessus fueris ea. Non te justifices orans, ne sicut Pharisæus ille exeas condemnatus. Memento publicani, ut ita sicut ille veniam delictorum tuorum invenias. Hæc Basilius. Ubi & Chrisostomus. Geminas aurigas & duas bigas, in stadio positas, sermo præsens proponit. In altera quidem justitiam cum superbia, in altera peccatum & humilitatem. Et vides bigam peccati superare justitiam, non propriis viribûs, sed humilitatis conjunctæ: illam verò devictam non fragilitate justitiæ, sed mole & tumore superbiæ. Nam sicut humilitas per sui eminentiam peccati pondus superat, & saliens attingit Deum: sic superbia ob sui molem de facili justitiam deprimit. Si ergo plura facta strenuè geras, putas autem te posse præsumere, tota caruisti oratione. Si verò mille feras in conscientia fasces reatuum: & hoc solùm de te credas quod es infimus omnium, multam obtinebis ante DEUM fiduciam. Hæc igitur fastus inflatio ab ipsis cœlis potest deprimere non caventé, humilitas verò & ab ipso abysso reatuum hominem sublimare. Hæc nempe præ Pharisæo publicanum salvavit, latronem ante Apostolos in paradisum duxit: illa verò in corporea ingressa est potestate. Cæterum si juxta delicta humilitas tam facilè currit, ut superbiam justitiæ transeat: si justitiæ conjunxeris eam quò non ibit? Assistit ipsi tribunali Divino, in medio Angelorum, cum fiducia multa. Rursus si factus conjunctus justitiæ eam deprimere potuit, si conjunctus sit peccato, in quantam gehennam detrudet? Hæc dico non ut negligamus justitiam, sed ut fa-

Confessio humilis. — *Lucæ 10.* — *Superbia repressio.* — *Beda in cap. 18. Lucæ.* — *Ambr. in c. 18. Lucæ.* — *Chrysostom. concione de Publicano et Pharisæo.* — *Humilitatis potētia.* — *Prov. 16.*

ut fastum vitemus. Hæc Chrysost. Deinde suæ sententiæ causam assignans, scilicet quare publicanus magis justificatus descendit, consequenter inferendo subjungit: *Quia omnis* generaliter sine exceptione scilicet sive laicus, sive clericus, sive Religiosus. Item sive parvus, sive mediocris, sive quantumcunq; magnus *qui se exaltat* superbiendo, sicut fecit Pharisæus *humiliabitur*, & deiicietur: vel in hoc sæculo per miseriam, vel in futuro per pœnam æternam, *& qui se humiliat*, sponte per veram pænitentiam & peccatorum confessionem *exaltabitur*, in gloria per remunerationem. Nam secundum Sapientem: *Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Et ut vulgariter dicitur: nō est vallis quæ non habeat collem, nec est collis quæ non habeat vallem. Sicut ergo Publicanus, se humiliando, est exaltatus: ita & Pharisæus, se exaltando, est humiliatus. Sicut nempe in statera materiali unâ parte depressâ, altera elevatur, & èconverso: sic in statera Divinæ justitiæ decretum est, ut qui elevantur per superbiam in præsenti vita, deprimantur per pænam confusibilem in futura: Et èconverso qui se deprimunt in præsenti ob DEI reverentiam: elevabuntur in futuro ad gloriam. Si ergo sic repræhenditur & confunditur qui superbè gratias agit, & cætera bona facit: quid de illo erit qui gratiam impugnat, & non bona facit: Certum itaq; tene superbe, quia si humiliatus non fueris DEO: velis nolis humiliaberis diabolo. Et ideo caveat quisque ne sibi superbia dominetur: quia ut ait Augustinus: Væ homini cujus auriga superbia est: necesse est enim ut in præceps eat. Si consideremus exitum rei in lucipero superbiente, & Christo humiliante: in Eva elata, & in virgine humiliata: in divite purpurato, & in Lazaro ulcerato: in pharisæo se extollente, & Publicano pænitente, videbimus manifestè quàm verum sit quod hìc Dominus dicit: quia omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. Et ideo bene dicit quidam philosophus: Inter sapientes sapientior est, qui humilior est. Hic autem versiculus, scilicet *omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur*: totiens à Domino in Evāgelio iteratur ut deprimat superbiam, quam super omnia vitia detestatur: & humilitatem comendat, quam super omnem virtutem & sæpius laudare dignoscitur. Radix enim omnium malorū superbia, & custos omnium virtutum humilitas est. Unde Theophilus: Quia enim superbia plus quàm aliæ passiones vexat hominum mentes: ideo crebriùs de hac monet. Unde Chrysost: Simus itaque humiles, ut simus excelsi: etenim cum abundantia multa humiliatur despectio. Nihil enim ita DEUS avertit sicut superbiam: propterea & à principio omnia fecit ut hanc auferat passionem: propter hoc mortales facti sumus & in miseriis & planctibus, propter hoc in labore & sudore, in laboratione continua & miseria. Etenim à despectione peccavit primus homo, petens DEI æqualitatem: propter hoc neque quæ habebat mansit habens, sed ab his cecidit. Tale enim quid est despectio, quòd non solùm nobis adiicit correctionem vitæ, sed & quæ habemus abscindit, & his officit: sicut humilitas non solùm eorum quæ sunt nihil abscindit: sed & quæ non sunt adiicit. Hanc itaque zelemur, hanc prosequamur: ut & præsenti potiamur honore, & futurâ fruamur gloriâ Mysticè per pharisæum Judaicus populus designatur, qui ex beneficiis legis & Prophetarum susceptis de sua sanctitate præsumens Gentiles aspernabatur, per Publicanum verò Gentiles, qui peccata sua Apostolis prædicantibus recognoscens, humiliter ea cofitebatur: propter quod Gentilis justificatus est per fidei Christi receptionem, & Judaicus damnatus per suam obstinationem. Unde Beda: Typicè autem Pharisæus est populus Judæorum, qui ex justificationibus legis extollit merita sua. Publicanus verò Gentilis est, qui longè à DEO positus confitetur paccata sua, quorum unus superbiendo recessit humilitatus, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus. Moraliter hi duo homines signant universitatem hominum scilicet justos Pharisæus, & impios Publicanus: uterque debent ascendere in Templum ad orandum: impius pro venia, justus pro perseverantia. In Templum autem spirituale quod est DEUS debemus ascendere orando: quia secundum Damascenum, Oratio est ascensus mentis in DEUM. Et secundùm Augustinum. Oratio est pius affectus mentis in DEUM directus. *Principes autem sacerdotum* scilicet pontifices, qui spiritualibus præerant, *& scribæ*, qui

Superbiæ detestatio.

Chrysostom hom. 6. ex variis in Matth.

Mysticè.

Beda in cap. 18. Lucæ.

Typicè.

Moraliter.

Damascenus lib. 3. de fide capit. 24.

qui doctrinæ legis & Prophetarum intendebant. *Et Principes plebis*, qui cum temporalibus disponendis præsidebant: moti contra Jesum invidiâ & rancore, *quærebant Eum perdere*, qui tamen venerat eos salvare, excogitantes diversas vias, & modos quomodo possent illum occidere. Unde Bernard. O bone Jesu, totus mundus videtur contra te conjurasse, & hi in persecutione Tua primi sunt qui videntur regere populum, dirigere principatum, *& non inveniebant quid facerent Illi*: id est, causam rationabilem Eum occidendi, cùm esset justus & innocentissimus nec etiam audebant timore populi, quia *omnis populus audiebat Illum, & admirabantur super doctrina Ejus*. Unde Beda: Quærebant illum perdere, vel quia quotidie docebat in Templo: vel quia latrones ejecerat de Templo, vel quia veniens illuc quasi Rex & Dominus, à credentium turba laudem hymni cœlestis accepit, vel quia suô magisteriô neglectô, plures ad Eum audiendum confluere cernebant. Ubi & Cyrillus: Decebat autem, ex his quæ Christus dixerat & fecerat, Eum adorare ut DEUM, sed ipsi nequaquam hoc facientes, quærebant Eum occidere. Sed ut agit Greg: Redēptor noster prædicationis verba nec indignis nec ingratis subtrahit. Nā subditur: *Et erat tunc docens quotidie in Templo*, reddens eis bonum pro malo. Quia enim erat proximus passioni, instabat docendo: Ecce optima commutatio: quia de domo negotiationis facta est schola veritatis, Templum orationis locus devotionis. Ubi Gregorius. Nunc usque agitur quod factum fuisse perhibetur. Cùm enim mentem fidelium ad cavenda subtiliter erudit, & quotidie Veritas in Templo docet. Et stetit Jesus publicè in Templo prædicans populo, & respondens principibus usque quasi serò: tota die Ipse & sui jejunarunt. *Et circumspectis omnibûs cùm jam vespertina esset hora*, quæ erat hora declinandi ad hospitium, & nullus Eum invitaret, vel colligeret: relictîs illîs *exiit* de civitate, & rediit *in Bethaniam cum duodecim*, ut quod in urbe magna non inveniebat, in agro parvo haberet hospitium: ibique mansit apud Martham, & Mariam, & Lazarum, & docebat eos de Regno DEI: Ubi arguitur duricies & ingratitudo Judæorum, qui Doctorem quem gloriosè & honorificè ut Regem & gaudiosè susceperant: & qui per totam diem usque ad vesperam eos doctrinâ paverat, hospitiô non susceperunt, & famescentem non paverunt. Circumspexit enim Dominus, qui nihil de proprio ubi hospitaretur habuit, sed omnî benevolentiâ indiguit si quis Eum in domum suam vocaret aut reciperet: & nullus est inventus benedictione pacis Christi dignus. Unde in hoc quòd dimisit eos corporaliter, ostendit factô eos propter ipsorum cæcitatē esse dimittendos à DEO spiritualiter. Ubi Hieronymus: Hinc autem intelligendum est quòd Christus fuerit tantæ paupertatis, & ita nulli adulatus sit, ut in urbe maxima nullum hospitem, nullamque mansionem invenerit: sed in vico parvulo apud Lazarum, sororesq; ejus habitaverit: Eorum quippe vicus Bethania est. Ubi & Chrysostomus. Et relictîs illîs, tanquā excæcatîs per invidiam, abiit foras extra civitatem in Bethaniam ut recedendo compesceret, quos respondendo non potuit: quia malitia non instruitur sermonibûs, sed excitatur. Malum enim hominem meliùs locum dando potes vincere, quàm respondendo. Nam si contendis irrationabilem placare: & illum non placas, & te ipsum subvertis. Et mansit ibi apud Lazarum, & sorores ejus: ut illic requiesceret corporaliter, ubi & spiritualiter prandebat. Nam Sanctorum Virorum est, non ibi quærere mansionem, ubi clariores sunt viri, sed ubi fideliores: nec gaudent ubi epulæ largæ sunt, sed ubi Sanctitas floret. Hæc Chrysostomus. Ubi etiam Beda: Bene autem dicitur, quia circumspectîs omnibûs exivit in Bethaniam. Inspicit quippe internus Arbiter omnium corda, & cùm in contradicentibus, ac resistentibus veritati, non invenit ubi caput reclinet: secedit ad fideles, & in eis qui obediunt verbo mansionem sibi unà cum Patre facere gaudet: Bethania nāque domus obedientiæ dicitur. Hæc Beda. Nota ergo ex præmissis quòd Christus tria loca intravit: scilicet Hierusalē, Templū, & Bethaniā: per quæ loca significatur mens humana, quæ debet esse pacifica, & tunc est Hierosolyma, quæ interpretatur visio pacis: debet esse Dei habitatio grata, & tunc est Templum DEI vivi acceptum: debet etiam esse ad obedi-

Bernardus sermo 29. in cantica.

Beda in cap. 19. Lucæ.

Gregor. hom 39. in Evā.

Marci. 11.

Judæorū ingratitudo.

Hieronym. in cap. 11. Marci.

Adulari noluit Christus

Chrysostom9 hom. 38. Operis imperfe.

Beda ī c. 11. Marci.

obediendum prona, & tunc eſt Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ. Ingrediente autem Domino in primum locum, ſcilicet Hieruſalem, tota Civitas eſt commota: quia intrante Domino animam, per gratiam prævenientem, omnes vires animæ debent commoveri, per dolorem & contritionem peccati. Cùm verò intravit Templum, ejecit vendentes & ementes, ac menſas & cathedras evertit: quia poſtquam Chriſtus intravit in cor hominis: per gratiam prævenientem, movendo ipſum ad contritionem, intravit poſtea in ipſum per gratiam proficientem, purgando illud: & eiciendo inde peccata per confeſſionem: & tunc Chriſtus ſanat illud dando indulgentiæ remiſſionem: unde ſubditur ibi de infirmorum ſanatione. Deinde Chriſtus intravit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, quia poſtquam intravit cor per gratiam prævenientem & proficientem inducendo ipſum ad contritionem & confeſſionem; conſequenter intrat per gratiam perficientem ipſum per obedientiæ ſatisfactionem: ille enim verè obedit, qui de omnibus peccatis ſuis plenè ſatisfacit. Conſpice igitur nunc bene Dominum, quia valde humiliter vadit per Civitatem cum illis paucis, qui ſic honorificè venerat mane cum multis. Ex quo potes conſiderare, quia parum eſt curandum de humano honore, qui ſic terminatur in brevi: & quia in curſu hujus vitæ riſus dolore miſcetur, & extrema gaudii luctus occupat. Potes etiam conſiderare, quomodo ſui gaudebant quando honorabatur à turbis, & multò magis quando Bethaniam redierunt illæſi, quia maximè timebant quando Hieruſalem ibat, quòd tunc qualibet die faciebat. Quamvis enim alias ſæpe, maximè tamen à præcedenti die Sabbathi, uſq; ad vigiliam Cænæ locutus eſt judæis, & operatus eſt palam in Hieruſalem. *Erat autem tunc quotidie docens in Templo*: propter doctrinæ authoritatem, loci celebritatem, ac populi frequentiam & auditorum plurium utilitatem: *noctibûs verò exiens morabatur in Monte Oliveti*, ſcilicet in Bethania, quæ erat in latere montis ejusdem, vigilans & orans, ac docens diſcipulos, & confortans. In hoc dedit exemplum Prædicatoribus & Doctoribus Evangelii, ut diebûs doceant; & noctibûs ſint in oratione DEI, ut ibidem hauriant quod auditoribus infundant in mane ſequenti. Sive etiam in proſperitate ſimus, quæ per diem ſignificatur, ſive in adverſitate, quæ per noctem intelligitur, ſemper doceamus & oremus, ac bonum faciamus inquantum valemus. Unde Sapiens. *Mane ſemina ſemen tuum & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc an illud: & ſi utrumq; ſimul, melius erit.* Per mane enim, intelligi poteſt tempus pacis & proſperitatis, & per veſper, tempus tentationis, & adverſitatis: in quibus ſemper bonum operari, nec tempore hoc vel illo à bono opere ceſſare debemus, quia quid horum majorem fructum nobis afferat, ignoramus. Et hæc facere debemus in Monte Oliveti, id eſt; in culmine miſericordiæ ad proximum, non nempe meretur impetrare miſericordiam à DEO, qui non facit miſericordiam cum proximo. Et eſt notabile, quòd imminente morte magis inſtabat Chriſtus prædicationi, quod eſt contra multos, qui in ſenectute dant ſe otio & quieti, cùm adhuc poſſent multorũ prodeſſe ſaluti. *Et omnis populus*, attractus efficaciâ & dulcedine doctrinæ ſuæ, *manicabat*: id

Bethania quid interpretatur.

Contemplatio.

Prover. 14.

Lucæ 21.

Prædicatorũ exemplum.

Eccleſ. 11.

est; mane festinabat *ad eum in Templo*, ut audiret ab eo verba vitæ: hoc est, mane cum festinatione accelerabat venire ad locum prædicationis suæ: à mane enim, dicitur manicare. Ubi Cyrillus: Populo autem ante lucanum venienti ad Eum: congruum erat dicere: *DEUS DEUS meus, ad te de luce vigilo.* Et quia Dominus sic diebûs & noctibûs tunc præcipue laboravit, ideo tota illa septimana pænosa dicitur: quia per totam illam laboravit recreando: sicut per primam mundi hebdomadam operatus est creando. Et quia unâ septimanâ cuncta creavit, multo labore hâc septimanâ hominem refecit. Unde Beda: Quæ verbîs præcipit Dominus, suîs confirmat exemplîs. Nam qui nos repentinum judicii universalis adventum, ante incertum singulorum nostrorum exitum, deliciîs simul & curîs hujus vitæ neglectîs, ad vigilandum hortatur, & orandum, & ipse impendente suæ tempore passionis doctrinæ vigiliîsq; & precibûs instruit, pariter & exemplô: insinuans hoc esse dignè DEO vigilare, dictô vel factô proximis quibusq; viam veritatis ostendere, & eos pro quibus passurus erat, vel verbô ad fidem provocans vel Patri oratione commendans. Et nos quoq; cùm inter prospera sobriè, & justè, & piè conversamur: inter adversa verò nunquam de Divinæ misericordiæ celsitudine desperamus, diebûs profectò cunctîs in Templo docemus: & fidelibus operis boni formam præbemus, noctibûs verò in Monte Oliveti moramur, quia in tenebris angustiarum gaudii spiritualis consolatione respiramus: juxta eum qui dixit: *Ego autem sicut oliva fructifera in Domo Domini, speravi in misericordia DEI mei*, id est; sicut is qui misericordiæ fructum quibus voluit impendit, ei à Domino miserendum esse non ambigo. Et ad nos quoq; audiendos omnis populus manicat, cùm vel discussîs operibûs tenebrarum, vel evictîs DEI gratiâ nebulîs pressurarum, sicut in die honestè ambulantes, non in commessationibus & ebrietatibus nos filii lucis imitantur. Hæc Beda.

Psal. 26. *Beda in cap. 21. Lucæ.* *Psalm. 15.*

DE MALEDICTIONE FICULNEÆ, & grano frumenti: & de Principe mundi.

CAPUT. XXXI.

Mat. 21. Marci. 11. Joann. 12. *Esuries Christi.*

SEquenti autem die, scilicet feriâ secundâ, iterum *mane* & diluculô exiens JESUS à Bethania, & rediens in Hierusalem, *esuriit*, secundùm suspitionem discipulorum, eò quòd ad arborem accessit. Ubi nota morem studiosi Operatoris, dum dicitur *mane* revertisse in civitatem ut prædicaret, & ut aliquos Deo Patri acquireret. *Esuriit* autem, non quasi homo, indigens cibum corporalem, sed

quasi

quasi DEUS misericors humanam salutem. Unde ista esuries naturalis non fuit, quia in sero præcedenti comederat, nec adhuc hora comedendi erat, sed sicut maledictio arboris, de qua subditur, figurabat maledictionem infructuosi: sic ista esuries significabat desiderium Christi de salute populi. Et ideo adhuc mane esurit, qui justitiam esurit. *Et videns arborem fici*, inter Bethage & montem Oliveti, *secus viam: accessit ad eam*, & nullum in ea fructum nisi tantùm folia inveniens, maledixit ei, dicens: *nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum: & statim aruit.* Venit Dominus ad ficulneam, non causâ inveniendi fructus, quibûs esuriens reficeretur, sciebat quod in Martio tempus ficuũ nõ esset, sed adivit propter miraculum, ut Apostolos ad fidem confirmaret. Unde secũdùm Chrysost. maledixit Dominus ficulneæ, nõ quia fructum in illa nõ invenit cùm non esset tempus ficuũ, sed Discipulorũ gratiâ, ut confiderent, & ut discerent quod possit, etiam Judæos persequentes siccare, & in mõento exterminare. Ideo neque in alia, planta sed in omnium humidissima miraculum hoc fecit, ut et hinc majus appareat hoc miraculũ. Ad hoc enim Dominus miraculũ fecit, ut Discipulos in fide solidaret, quia ut ait Hieron. Dominus passurus in populis, & bajulatus scandalum Crucis, voluit discipulorum animos signi anticipatione firmare. Quod etiam in signum synagogæ maledictæ, & arefactæ Jesus fecit, in qua fructus justitiæ non invenit. Arbor enim fici, est synagoga, propter mulitudinem granorum sub uno cortice, id est, hominum sub una lege, & una, propter uniformitatem ritûs, quia secus viam erat, quia legem habebat, sed non invia, quia nõ credebat in Christum, qui est Via, ad quam venit, per præsentiã corporalẽ, & per doctrinã spiritualem. *Et nihil invenit in ea*, licèt multum quæsierit exemplîs, doctrinîs, signîs, & miraculîs, *nisi folia*, id ést verba legis, & traditiones Pharisæorum absque ullis fructibus. Sancti enim habent & folia verborum, & flores morum, & fructus operũ. Per talem etiam arborẽ virentem foliîs, & carentem fructibûs, possunt intelligi hypocritæ, & simulati, existentes extra viam justitiæ, & nõ in via positi per simulationẽ virtutum foliîs circumdati, sed à fructu justitiæ alieni, quia exteriorem apparentiam sanctitatis habẽtes interiùs sunt vacui ab operibus veritatis, & infructuosi: & ideo à Domino maledicti fiunt aridi, & humore devotionis privati. Unde Chrisost. Folia veritatis, sunt species tantùm modo sanctitatis in homine, aut sine fructu verba religiosa. Quicunque ergo religiosus, id est, arbor rationabilis profitetur se esse DEI: & justitiam non operatur, est arbor tantummodo folia habens sine fructu. Secus viam autem, est juxta mundum: mundus enim via est communis, per quam omnes transeunt qui nascuntur. Quicunque ergo homo fidelis, id est, arbor rationabilis, juxta mundum vixerit: nunquam potest in se justitiæ fructus tenere. Transeuntes enim & retranseuntes dæmones, vel ministri ipsorum per viam, id est vagantes per mundum istum excutiunt eos. Sicut ergo difficile est arborem juxta viam positam fructus suos usque ad maturitatem servare: sic difficile est virum fidelem juxta istum mundum viventem, in ramis, id est in actibus suis justitiam immaculatam usque ad finem servare. Si vis ergo fructus justitiæ ad finem tenere, recede de via, & plantare in loco secreto: ut nec mundus tecum aliquid habeat commune,

Chrysostom hom 36. in Matth

Ficulneæ maledictio et ejs causa

Hieronymus in cap. 21. Matth.

Chryostomus hom. 39. operis imperfe.

nec tu cum mundo. Hæc Chrysostomus. Cùm itaque esuriens Dominus ficus quæsivit, aliquid aliud se quærere significavit, non enim ficus, sed fidem: neque fructus arboris, sed fructus operis quæsivit. Ex hoc ergo, secundùm Bedam, patet quòd sicut Dominus multa dixit in parabolis: ita & fecit. Cur enim in ficu fructum quæreret, cujus tempus nondum esse quilibet homo sciret, & ob id eam æternæ sterilitatis maledictione damnaret? quia plebem quam docebat verbô, terruit factô: ne quis habens folia, id est, verba justitiæ sine fructu operum, mereatur excidi & in ignem projici. Unaquæque enim arbor non de floribus, non de foliis, sed de fructu suo cognoscitur: sic unusquisque homo non de æstimatione famæ vel sermonis pompa: sed de suarum testimonio probatur actionum. Hæc autem maledictio ficûs maximè in nobis timenda est: quia folia, id est, verba non vertimus in opera. Jam enim securis ad radicem posita est. Et ingressus JESUS in civitatem, venit in Templum secundùm suam consvetudinem: quia semper locum DEI visitare consvevit, & Patri exhibere honorem. *Erant autem Gentiles quidam ex his qui ascenderant in Hierusalem, ut adorarent in die festo:* quia Templum pro sui sanctitate in reverentia à Gentilibus in circuitu Judæorum erat, & Ejus famositas non tantùm Latinos & Judæos: sed etiam Gentiles trahebat, ut de Eunucho Candacis Reginæ patebat. Isti ergo qui Christi miracula audierant: ideo Eum videre, & Ejus doctrinam audire volebant. *Et accesserunt ad Philippum*, quia videbant eum pium & mansvetum: & se non reputabant dignos, ut venirent per seipsos, *& rogabant eum dicentes: Domine, volumus JESUM*, & Salvatorem omnium *videre.* Et congruenter ad Philippum accesserunt priùs: quia ipse priùs prædicavit Gentibus, scilicet Samaritanis. In his Gentilibus præfigurabatur conversio Gentium per prædicationem Apostolorum in proximo secutura: & quòd Gentes ministeriô eorum ad fidem conversæ desiderent JESUM glorificatum in patria. *Venit Philippus & dixit Andreæ*, quia Andreas primus Christi erat discipulus, & magis familiaris Domino quàm Philippus & etiam quia Philippus per Andream conversis fuerat: & ideo de consilio & auxilio ejus circa hoc agere volebat. In quo datur nobis exemplum omnia faciendi de consilio Majorum, *Andreas rursum & Philippus dixerunt*, ambo simul hoc Domino *JESU*, tanquam superiori, Mysticè Philippus, qui os lampadis dicitur signat veritatem. Andreas autem virilis, quæ duo intellectum & affectum Christo adducunt in conversione animarum. JESUS verò audiens devotionem Gentilium, qui jam erant dispositi ad credendum: densq; eos properare ad fidem: & intelligens in eis quodammodo inchoari Gentium conversionem prænunciavit suæ passionis tempus imminere, post quam passionem immediatè Gentes erant recipiendæ dicens: *Venit hora ut clarificetur Filius hominis*, quasi diceret, Judæi nolunt credere, quos primũ voluit lucrificare: plenitudo Gentium creditura est, quia veniunt Gentes ad credendum, quibus Filius est clarificandus.

Beda in cap. 11. Marc.

Parabolas fecit, & dixit Dominus

Act. 8.

Clarificatio Christi.

In passi-

In passione quippe sua fuit filius clarificatus per signa ostensa: fuit etiam clarificatus in sua resurrectione & ascensione. Item, in gentium conversione: quia Deitatem Ejus confessi sunt ubique. Verumtamen per congruum ostendit exemplum, quod mors Ejus debeat prævenire conversionem Gentilium, dicens: *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet*: quia non facit fructus multiplicationem, nisi per sui corruptionem: id est, nisi ego moriar, fructus conversionis Gentium non sequetur. *Si autem mortuũ fuerit, multum fructum affert*, id est, me mortuo per humanitatem multiplicabitur fides per gentium conversionem: ac si expresè dixisset. Isti Gentiles, qui modò volunt venire ad me per præsentiam corporalem, post mortem meam venient ad me per fidem. Ipse enim erat granum jacendum in corpore terræ per passionis humilitatem, unde messis copiosa debebat exurgere. Passio quippe Christi multum attulit fructum, scilicet fructum remissionis peccatorũ, fructum conversionis Gentium, fructum gloriæ regni cœlorum. Et quia Christus se comparavit grano frumenti, mos est Ecclesiæ de hoc grano scilicet tritico tantùm confici corpus Christi. Moraliter homo in terra cadit, quando per humilitatem se deprimit: sed eam non cooperit, quando vult humilitatem manifestari, & non occultari: & talis humilitas non fructificat: sed quando talis humilis vult quod humilitas lateat, tunc fructificat. Ad hoc nēpe quod granum frumenti fructificet, non sufficit quod in terram cadat: sed oportet quod agricola ipsum cooperiat. Prædicit etiam Christus suam passionem & Ejus fructum: ut videntes morientem non ideo perdant fidem, & ex passione non terreantur: sed magis imitentur, quoniam oportet nos imitari Eum qui reliquit nobis exempla ut sequamur Ipsum. Unde consequenter Discipulos & omnes exhortatur ad passionis suæ sectanda vestigia, dicens: *Qui amat animam*, id est vitam *suam* scilicet in hoc mundo, & ad bona mundana: & carnis desideria: volendo sibi hujusmodi delectabilia, ut mundo vivat, & non DEO: vel eam cùm necesse est pro DEO non ponendo, *perdet eam*, scilicet in vita æterna, & quantum ad bona æterna possidenda. Et per contrarium *qui odit animam suam*, id est vitam, *in hoc mundo*, denegando sibi bona præsentia & sustinendo mala: vel etiam cùm necesse est ponendo pro DEO, *in vitam æternam custodit eam*: id est, vivet æternaliter cum Eo. Ubi Augustinus. Si malè amaveris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti. Felices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando. Et quòd debeamus Ipsum imitari in passione, ostendit per rationem, inducens exemplum de se: ut sicut Ipse fecit, ita & nos si opus fuerit faciamus, & dicit: *Si quis mihi ministrat*, hoc est nomine & affectu quærit esse meus minister, *me sequatur*, id est, me imitetur: sequi enim imitari est. Quasi diceret, rationabile est, quòd minister sequatur Dominum: si quis me non sequitur, non mihi ministrat: quia secundùm Chrysostomum, oportet eum qui ministrat, sequi eum cui ministrat. Oportet ergo Discipulos Christi qui Ei ministrant, sequi Christum per mortem, si oportuerit: & per bona opera, imitando Ipsum. Illi quippe Christo ministrant, qui non sua, sed quæ Jesu Christi quærunt: & quæcunque bona sive in temporalibus, sive in spiritualibus propter Deum faciunt. Ministrant autē Christo Episcopi & clerici, inquantũ ejus Sacramenta fidelibus dispensant. Unde Apostolus: *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi & Dispensatores ministeriorũ DEI vivi*. Item omnes fideles in quocunque ordine constituti, qui mandata servant Christi. Unde Apostolus. *In omnibus exhibeamus nos sicut DEI ministros*. Ministrat enim Christo unusquisque monendo, docendo, corripiendo, benenolentiam, eleemosynam, & cætera misericordiæ opera impendendo. Et subjungit hujus sequelæ bravium, seu præmium: quia si quis Christo dignè ministraverit, & Ipsum secutus fuerit, erit ubi Christus est. Et certè magnum est præmium esse cum Christo: sine Quo nusquam est bene, & cum Quo nusquam est male. Et deinde manifestiùs hoc dicit. Nam qui ministraverit Christo, mandatis suis obediendo, Ipsum sequendo, & vestigia Ejus imitando: hic honorabitur à Patre cœlesti: scilicet ut sit cum filio Ejus, non æqualis Divinitati, sed consociatus æternitati. Et certè magnus honor est, quod homo miser efficiatur beatus: exhæredatus hæres DEI, cohæres autem Christi. Beatus ille quē DEUS honorificabit: ille nempe ditabitur illis bonis quæ nec oculus vidit, nec

Passionis Christi fructus.

Moraliter.

Aug: tract. 51. in Joan.

Sequendus est Xstus.

Chrysost: hō. 66. in Joan.

1. Cor. 4.

2. Cor. 1.

1. Cor. 2.

nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit DEUS diligentibus se. Honor nempe datur homini ab aliis hominibus in vita præsenti, in testimonium virtutis: sed honor datur hominibus à DEO in gloria cælesti, in præmium virtutis. O DEUS meus Misericordia mea, Author & Dator omnium virtutum: da nobis nunc in eis exercitium continuum, & tandē pro eis præmium sempiternum. Et quia Discipulos hortatus fuerat ad tolerantiam, mortis, exemplô sui quem sequendum proposuit, consequenter confortat eos ut non turbentur & retrahantur propter infirmitatem naturæ: quia recta ratio non obstante turbatione animæ, secundùm passiones partis sensitivæ, dirigit eam in bonas & virtuosas operationes, ut velit fortis sustinere mortem, & quæcunque contraria propter DEUM & bonum virtutis: sic enim in Christo fuit, quòd non obstante turbatione sensualitatis passus est, quod recta ratio svadebat. Unde ait: *Nunc anima mea*, sensualis *turbata est*, id est, affecta est quantum ad sensitivam, passionibûs timoris & tristitiæ ac naturali horrore, qui tamen est de voluntate. Anima enim hìc acipitur pro sensualitate: id est, appetitu sensitivo, in quo sunt passiones, non autem in oratione. Ac si dicat: Non vos turbet vel retrahat sensualitatis turbatio à recta & debita operatione: quia enim anima mèa turbata est imminente passione, & tamen hoc non obstante mori eligo, obediens Patri pro vestra salute. Quia enim hortatus fuerat alios imitari mortem suam, ne fortè aliquis ediceret, securè potes mortem subire: quia nihil mali sentis: ideo contrarium voluit ostendere per talem turbationem, & per consequens non esse recedendum ab ejus imitatione propter naturalem animæ horrorem. Nam si nullam passionem sensisset in anima, non fuisset sufficiens exemplum hominibus ad mortem sustinendam. Hujusmodi autem passiones aliter fuerunt in Christo, & aliter sunt in nobis. In nobis enim sunt ex necessitate, inquantum quasi ab extrinseco commovemur & afficimur: in Christo non fuerunt ex necessitate, sed ex imperio rationis: ad ostendendum humanæ naturæ veritatem, & ad dandum nobis exemplum non recusandi mortem, & ad merendum, nostram redemptionē, cùm in Eo nulla passio fuerit, nisi quam Ipse voluntariè concitavit. Nam intantum inferiores vires erant subditæ rationi in Christo, quod nihil aliud agere & pati poterant, nisi quod ratio volebat: quæ permisit agere animæ & viribus inferioribus quæ propria erant. Sic ergo turbata est anima Christi, quòd nec supra rationem, nec contra, sed secundùm rationis ordinem turbatio in ea fuerit. Deinde volens ostendere quòd non venit voluntatem infirmæ carnis, sed voluntatem Patris facere, ait: *Et quid dicam*, in hac & de hac turbatione, non dicit, quid faciam: quia sciebat quid facturus: sed docet quod dicere, & quò fugere, & quem invocare, & in quem sperare debeamus scilicet in Patrem qui salvat solus: quasi diceret. Non habeo quid dicam ereptionem quærens: sed scio quid agam: quia passurus sum. Unde non recedam à cæpto proposito propter timorem periculorum, sed ex ratione sensualitatem superans, voluntatem meam voluntati Divinæ conformabo. In quo dat exemplum nobis, ut similiter faciamus. Et hoc est quod dicit. Et ô tu, *Pater salvifica* & salvum fac *Me ex hac hora* passionis. Non dicit in hac hora in qua Pater Eum morti exposuit: sed *ex hac hora* quia inde Eum glorificavit. Propterea enim voluntariè veni in hanc: scilicet horam passionis & mortis, *propterea veni in mundum*, ut patiar propter Patris obedientiam & humani generis salutem, quasi diceret: Salvationem quæro, sed passionem non recuso. Et tu Pater per hanc passionem clarifica nomen tuum: me suscitando, quod est gloria nominis tui & clarificatio. Ubi Augustinus Docuit te quem invoces cujus voluntatem tuæ voluntati præponas, hominis infirmitatem: ut doceat dicere contristatum, non quod ego volo, sed quod tu vis. Ex hac autem supportatione turbationis in DEUM, homo triplicem percipit utilitatem. Prima est quòd turbatio alleviatur. Si enim ex eo quod quis amico conqueritur turbationem suam, alleviationem recipit, quantò fortiùs propter compassionem mutuam à DEO recipiet? Secunda est, quòd turbatio meritoria efficitur. Si enim meritorium est DEO offerre rem temporalem, quam portas in bursa: multòmagis si offers id quod geris in animo. Tertia est, quòd homo postea notabilem recipit consolationem: sicut patet de multis à tribula-

Passiones in Christo.

August. tract. 52. in Joan.

tione

tione liberatis, ficut & hic Nam ftatim venit vox de cœlo pro confolatione. Unde fequitur: *Venit ergo vox de Cœlo* à DEO Patre, *dicens Et clarificavi, & iterum clarificabo,* id eft Clarum genui ab æterno fecundùm Divinitatem, & Clarũ etiam faciã fecundùm humanitatem. Vel fecundùm hominem clarificavi in nativitate, quando Angeli cecinerunt: Gloria in excelfis DEO: & Magi adoraverunt, & in Baptifmo, & in transfiguratione, & in miraculis in vita per Eum factis: *& iterum clarificabo,* per figna Deitatis: in paffione, in qua triumphabit de diabolo, & in refurrectione: & in afcenfione: & in totius mundi converfione, & maximè in judicio. Et quidam de turba magis rudes ftantes & audientes, fonumque vocis non fignificationem percipientes, *dicebant tonitruum factum effe,* id eft, aliquid per modum foni confufi tamen hoc dicebant [illegible] propter Dominum: *alii autem,* magis perfpicaces articulationem vocis intelligentes *dicebant quod Angelus Ei locutus fit.* Credebant enim Eum effe hominem purum, & ideo dicebant Angelum Ei effe locutum: ficut aliquando in fcriptura dicitur, quòd Angeli Prophetis loquebantur. Sed vox illa fuit Paterna, & formata à tota Trinitate cùm Ejus opera fint indivifa. Verumtamen fuit vox Patris, quæ fuit formata ad repræfentandum Perfonam Ejus *Et refpondit Iefus, & dixit: Non propter me,* fcilicet inftruendum, qui teftimonio vel Confolatore vel Clarificatore alio à me non indigeo, *hæc vox* teftificans *venit* de Cœlo *fed propter vos,* in inftructionem veftram, qui inftructione indigetis & teftimonió: fcilicet, *ut credatis,* quia ego ex DEO fum. Unde oftendit hanc vocem nihil fibi indicaffe quod ante nefciffet: fed ignorantibus quibus indicari oportebat, & propter inftructionem populi circumftantis ut cognofcerent Ipfum Jefũ effe Chriftũ, cui de Cælo dabatur teftimonium. Sicut ergo anima Ejus non propter Eum, fed propter alios voluntariè turbata eft: fic ifta vox non propter Eum, fed propter alios aliqua difpenfatione divinitus facta eft. Et quia dixit vox, & clarificabo: confequenter modum oftendit clarificationis, dicens: *Nunc,* fcilicet in hoc tempore paffionis rectum *Judicium eft:* non condemnationis, fed difcretionis *mundi*: id eft, pro mundo contra diabolum: hoc eft, nunc pro mundo à poteftate tenebrarum liberando judicabitur, & feparabitur mundus à poteftate diaboli, & eripietur: & hoc eft judicium difcretionis quô difcernuntur & feparantur multi à poteftate inimici. A tempore quoque paffionis Chrifti difcreti funt fideles credentes, ab obftinatis contra fidem: in futuro autem erit judicium condemnationis infidelium, & præmiationis credentium. Unde exponendo fubdit effectum judicii: *Nunc Princeps hujus mundi*, id eft, amatorum mundi, & malorum hominum qui habitant in mundo: fcilicet diabolus qui ab Adam ufque nunc fuit dominatus, & adhuc dominatur in malis mundo deditis (& dicitur Princeps mundi, non quia fit Dominus fubftantiæ mundi fed hominum mundialiter viventium, inquantum fe ei fubiiciunt per peccatum) *eiicietur,* & repelletur *foras:* à redemptis & liberatis, & poteftatem homines poft fe trahendi perdet hôc judició: per Chriftum & virtutem paffionis Ejus, per quam aperta eft janua gloriæ, cujus confecutione diabolus non poteft impedire, & poft fe trahere Sanctos ficut ante faciebat: Per paffionem etiam Domini data eft homini virtus refiftendi diabolo, quia per eam fortiores fumus ad refiftendum: nec modò ita facilè homines feducere vel adeo tentare poteft ut priùs, nec permittitur facere quantum poteft & vellet. Juftum eft enim quod ficut princeps mortis per peccatum hominem fibi fubjecit ad mortem: fic qui Chriftum procuravit interfici injuftè, meritò & dignè eiicitur, ne deinceps juftis hominibus per Chriftum redemptis principetur. Permittitur tamen tentare homines, ad exercitium, & meritum electorum. Et declarat modum per quem eiicitur foras: quia per mortem Crucis & refurrectionem. Unde fubdit: *Et ego fi,* id eft, cùm (non dubitat futurum effe quod venit implere) *exaltatus fuero à terra*: fcilicet in cruce: *omnia*, fcilicet electa & prædeftinata ad falutem, ex quibus diabolus eicitur, *traham ad Me Ipfum:* ut fim caput, & illa membra, fpoliando illum qui decipiendo injuftè deprædatus fuerat. Vel omnia genera hominum: quia de omnibus generibus hominum aliqui funt tracti: fcilicet de omnibus lingvis, de omnibus ritibus, dê omnibus ætatibus, & de omnibus gradibus: & fic traxit ad fe omnia, quia homo dicitur

Luca 2.

Princeps mundi.

Paffionis dominicæ efficacia.

tur omnis creatura. Nam amore, quô pro nobis passus est, trahit nos ad seipsum: ex amore enim ostenso in cruce ad genus humanum, habet vim attractivam mentium, sicut lapis magnes attrahit ad se ferrum, Christi autem crucifixio ideo dicitur exaltatio: quia corpus Ejus fuit exaltatum in cruce, sicut vexillum in aere, ad debellandum aereas potestates: & quia se humiliavit usque ad mortem Crucis, ideo DEUS exaltavit Illum: & Ipse exaltatus exaltavit suos. Per passionem ergo habuit victoriam de diabolo. Unde hoc ipsum omnia trahere, est principem mundi hujus eiicere: non enim est conventio Christi ad Belial, & lucis ad tenebras. Et nota quòd Christus noluit mori in aliqua domo, nec sub tecto, sed in aere voluit exaltari ex causa triplici. Aer quoddam elementum est commune: & potest homo habere propriam terram, aquam, vel proprium ignem, sed nemo potest habere proprium aerem Christus ergo voluit in aere exaltari. Primò ad innuendum quòd sicut aer est communis, sic & Christi passio: nam passiones aliorum sanctorum fuerunt propriæ quia quilibet passus est propter se, passio autem Christi communis fuit: Angelis, qui sunt reparati hominibus, quia inde sunt salvati. Secundò, ad innuendum quòd sicut aer est medius inter cœlum & terram, sic Christus etiam fuit mediator inter Deum & hominem quia cum DEO convenit ratione naturæ Divinæ, cum homine ratione naturæ humanæ. Erat autem quædam discordia inter Deum & hominem: & ideo venit Jesus, & se ostendit Mediatorem. Tertiò, ut ipsum aerem mundaret: sanctificaverat enim terram, triginta annis super eam ambulando: sanctificaverat aquam, in ipsa se baptizari faciendo: sanctificaverat ignem Spiritum Sanctũ in specie ignis mittendo. Restabat ut sanctificaret aerem: non sub tecto, sed in aere moriendo. Pluribus etiam de causis voluit mori morte crucis. Una, propter mortis turpitudinem: ut hominem nec ipsa mortis turpitudo à perfectione justitiæ repellat. Item quia hoc genus mortis per modum exaltationis conveniebat fructui, causæ, & figuræ passionis. Fructui quidem conveniebat: quia per passionem exaltandus erat à Patre Causæ autem passionis conveniebat dupliciter: scilicet ex parte hominum, pro quorum salutẽ moriebatur: ipsi enim perierant, quia dejecti & demersi erant ad terrena: & ideo voluit mori exaltatus, ut nos elevaret ad cœlestia. Et ex parte dæmonum: ut scilicet eos qui in aere principatum & potestatem exercebant Ipse elevatus in aere conculcaret. Figuræ verò conveniebat: quia Dominus serpentem in deserto fieri præcipiebat: quia sicut ille serpens exaltatus fuit in palo, ita & Dominus in Cruce. Cùm autem Dominus tanta & tam magna signa fecisset coram eis, in miraculis & in doctrina, & in revelatione secretorum cordis, & futurorum contingentium, per quæ declarata erat Divinitas Ejus non tamen credebant in Eum, scilicet pro majori parte: & in hoc completæ sunt scripturæ prophetarum, eorum obstinationem & excæcationem prædicentium. Consveverant enim dicere, quod signum ostendis nobis ut credamus Tibi? sed ecce cùm tanta signa fecisset, non crediderunt Ei. *Verumtamen multi ex principibus*, id est, legisperitis & sacerdotibus, *crediderunt tunc in Eum*, propter miracula & impletionem scripturarum: sicut & Nicodemus, unus eorum, qui alias venerat ad Jesum nocte: & Gamaliel, & Joseph ab Arimathia, & alii quàm plures: *sed propter Pharisæos non confitebantur*, manifestè, timentes, *ne de Sinagoga eiicerentur*, quia jam conspiraverant quod confitentes Ipsum esse Christum, de societate Judæorum expellerentur: quod apud eos valde ignominiosum erat. Ejectio enim de synagoga reputabatur magna, sicut apud nos ejectio per excommunicationem de Ecclesia. Causa vero & radix hujus defectûs, scilicet quare non confitebantur, erat superbia & inanis gloria: *dilexerunt enim gloriam hominum*, & honorem mundanum in dignitatatibus & laudibus humanis, *magis quàm DEI gloriam* & meritum pro DEI gloria sperandum: cui soli debetur honor & gloria. Ex hoc enim quòd publicè cõfitebantur, amittebant gloriam hominum, licèt ex hoc consequerentur gloriam DEI: isti autem magis elegerunt privari gloriâ DEI, nolentes publicè confiteri quod gloriâ hominum, cupientes à mundanis honorari: non attendentes ad dictum Apostoli, *si hominibus placerem, Christi servus non essem.* Isti hodie multos habent sequaces scilicet pro mundi gloria se & sua prodigaliter exponentes, & parum aut nihil pro DEI gloria promerenda facientes. Unde

Exaltatio Christi.

2. Cor. 6.

Cur in aere mori voluit

Christus cur in cruce mori voluit.

Num. 21. & Joã. 3.

Galat. 8.

Unde eorum fides insufficiens erat: non enim sufficit corde credere ad justitiam, sed oportet etiam ore confiteri ad salutem. Et in hoc humana gloria est parvi pendenda, & omnis pæna patienter tolleranda: quia omnis pæna quæ pro justitia sustinetur, est meritoria, ut cum Apostolo quilibet dicat: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri JESU Christi: perquem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Secundùm Augustinum, Dominus crucem suam in frontibus credentium fixit, ubi quodammodo sedes est verecundiæ: ut de Nomine Ejus fidelis non erubescat, & magis DEI gloriam quàm hominum diligat. Unde Ille qui Evangelium legit, & etiam illi qui audiunt, signô crucis se signant. Post hæc autem tandem Dominus *JESUS*, qui scrutatur corda hominum, cognoscens furorem illorum, & malitiam quam jam de eo occidendo conceperant, & volens eos prævenire, non expectavit ut in opus irent, sed *abiit*, recedendo à persecutoribus suis: quia jam non recipiebant Ejus doctrinam: *& abscondit se ab eis*, mitigans illorum invidiam & furorem, quia nundum venerat hora passionis suæ. In quo nobis exemplum dedit, ut cùm de aliquorum malitia nobis constat, etiam antequam patrare opere tentent, fugere debeamus. Abscondit se ab eis, faciem cognitionis suæ eis subducendo: quod excæcationem eorum, & transitum fidei à Judæis ad gentes significabat. *Et cùm vespera facta esset, egrediebatur* Dominus cum discipulis duodecim *de civitate, & rediit in Bethaniam*: ibi mites & justos de Regno DEI docens, in die contra perversos & malos asperè loquens, eosq; pro moribus pravis redarguens, & nos eum in hoc imitari erudiens.

Rom. 10. Galat. 7.

Aug. serm. 18. de verbis Domini.

Crux in frōtibus fixa.

DE DUOBUS FILIIS, QUORUM UNUS IN vineam ivit, alius ire neglexit.

CAPUT XXXII.

ET cùm tertiô sabbathi, hoc est feriâ tertiâ, iterum *mane*, revertendo ad civitatem Hierusalem, *transiret* Dominus & discipuli Ejus circa locum ubi Ipse maledixit ficulneæ: *viderunt* discipuli *arborem aridam factam à radicibus*, id est, fundamentis, qui erant sacerdotes & scribæ, amplius quàm prima die: & mirati sunt de subita arboris exsiccatione. Nec mirum si continuò aruit, quia sermo Domini maledicentis quasi flamma ad radices descendit. *Et cùm venisset in Templum*, id est, in atrium Templi, ubi conveniebant homines ad orandum, & verbum DEI audiendum, ut doceret, oraret, & exemplum daret: *accesserunt*, non ut docerentur cùm populo, sed ut docentem caperent in verbo: *ad Eum docentem*, id est, dum doceret, quando præcipuè impediendus non erat, *principes sacerdotum*, quos non excusat ignorantia: *& seniores populi*, à quibus egressa est iniquitas. Secundùm Chrysostomum: Dicebant sacerdotes apud se: nos sumus columnæ Templi, ecce super illum tota recumbit Ecclesia: nos sumus quasi tacentium scripturarum lingva visibilis, & ecce ille resonat in medio Templi, & nos contempti quasi cithara dissipata tacemus: nos fuimus patres, modò iste generat filios, & nos steriles sumus: quasi dicerent, multum vilificamur. *Accesserunt inquam dicentes: Dic nobis*, quia ad officium nostrum pertinet hoc inquirere & scire, *in qua potestate hæc facis?* scilicet

Matth. 12. & Mar. 11.

Chrysost. hō. 39. operis imperfecti.

Quæstio de potestate Xsti

scilicet an propria, an aliunde tibi commissa? quis tibi dedit hanc potestatem ut ista facias? Quasi dicerent: Quid est quod eiicis de Templo quos vis cùm non sis ostiarius, & doces nobîs inconsultîs? Quærunt qua authoritate ista facit, quia authoritatem eiiciendi de Templo habebant ostiarii, & docendi in Templo sacerdotes & legis doctores ad hoc à principibus sacerdotum assignati, & non alii. Christus autem neutram authoritatem videbatur habere, sed magis usurpare. Subintelligunt enim Eum operari per diabolum, & diaboli esse quod facit: sicut supra dixerunt, quod in Beelzebub dæmonia eiiceret. Quasi vellent dicere. Secundùm Chrysost. Tu de sacerdotali familia non es: senatus hoc tibi non donavit, neque Cæsar: in qua ergo potestate hoc facis? nunquid in Beelzebub principe dæmoniorum? JESUS autem oppositioni reddidit oppositionem non solutionem, quasi clavum clavo retundens: & qui aperta responsione tentatorum calumniam confutare poterat, prudenter eos interrogat: ut ipsi vel suô silentiô vel sua responsione & sententiâ convincantur. Calumniâs enim meliùs interrogatione quàm directa ratiocinatione vel responsione ad inconveniens ducitur. Ille namque est optimus modus respondendi & concludendi contra malignantes, quando ex suis propriis verbis & responsis arguuntur. Per hoc quoq; ostendit Christus quòd malignātibus quales isti erant, non sunt secreta DEI revelanda: sed eorum malitia prudenter est declinanda. Interrogavit ergo eos *de baptismo Joannis, unde erat: de cœlo an ex hominibus*, id est, ex DEI præcepto & Divina ordinatione, an ex hominis adinventione & humana institutione. *At illi*, stupefacti ad interrogationem, *cogitabant intra se*, viam respondendi: sed non habebant, videntes ex quacunque responsione suam confusionem. Nam si dixissent baptismum Joannis de cœlo, id est, ex cœlesti & Divino instituto esse, patenter convincebantur: quia non crediderunt Joanni dicenti Ipsum Dominum de cœlo venisse, & perhibenti ei testimonium de potestate. Qui enim credit Joanni, credit utique & Christo, quia Joannes Christo testimonium perhibuit ipsum prædicando, & DEI filium esse nunciando. Quasi vellet dicere: Ille mihi testimonium perhibuit quem confitemini habuisse prophetiam de cœlo, & ab illo audistis in qua potestate hæc facio: quia ille hoc demonstravit testimonium mihi perhibendo. Si autem dixissent de terra & institutione humana: periculum mortis incurrissent ad populum, ut tanquam blasphemi essent lapidandi, quia populus qui pro majori parte Joannis baptismum susceperat, eum ex vita & doctrina ac Christi testimonio Prophetam Sanctum & verum à DEO missum reputabat, & perconsequens verba Ejus & facta à DEO esse sentiebat. Viderunt ergo (ut ait Beda.) Quodlibet horum respondissent in laqueum se casuros, timentes scilicet plebis lapidationem, sed magis timentes veritatis cōfessionē. Et mēdaciter dicentibûs eîs se nescire ait Jesus: *Neque ego vobis dico, in qua potestate hæc facio.* Non dico vobis quod scio, quia non vultis fateri quod scitis. Quia ergo dicebant se nescire quod tamen sciebant, noluit eis de se aperire veritatem de hoc quod quærebant: & justissimè confusi sunt. Ex sua enim taciturnitate compulsi sunt à sua petitione cessare. Nam secundùm Chrysostomum. Mendacia si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur. Duabus quippe de causis (secundùm Bedam) occultatur veritas, quia authores minùs capaces sunt ad intelligendum. Unde di-

Lucæ 11.
Chrysostom. ibidem.
Calumniāti quomodo respondendū.
Baptismus Joannis unde fuit.
Bedā c. 11. Marci.
Chrysost. hō. 39. operis imperfect.
Beda ibidē.

de dicitur: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò*, vel quia ex odio & contemptu indigni sunt quibus aperiatur. Unde dicitur: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos*, & hìc utrumque concurrebat. Et tertia causa addi potest, scilicet assiduitas prædicandi: assidua enim prædicatio vilescit. Voluit ergo Christus ostendere de facto & exemplo, quòd licet uti cautelis contra cautelas malorum insidiantium bonis. Unde dicit Chrysosto: Quod interrogantē oportet docere, tentantē confundere. Quod autē aperiēnda erat veritas suæ potestatis & prædicationis aliis & non ipsis, & quare: indicavit per parabolam duorum filiorum, [illegible] um uni pater dixit: *vade in vineam meam, qui respondit nolo. Postea tamen pœnitentiâ motus ivit: dixitq; alii pater vade in vineam meam, qui respondit vado, sed non ivit.* Homo iste qui duos filios habuit est DEUS, scilicet Pater: qui dicitur homo ratione mansvetudinis quam ad hominem habuit, qui etiam omnes homines paterno affectu creavit, & cùm sit naturâ Dominus, tamen magis vult diligi quasi Pater, quam timeri quasi Dominus. Primus filius tempore & origine: non dignitate & DEI cognitione, est populus Gentium, alter populus Judæorum quia Gentes erant ex tempore Noe, Judæi autem ex Abraham. Operari autem vineam est facere justitiam, quam generaliter quidem in natura omnium hominum DEUS plantavit: specialiter autem Judæis eam in libro vitæ dedit, cujus diversæ vites sunt diversæ justitiarum species. *Primo filio*, primùm dixit per naturalis legis impressionem & notitiam, *vade operare*, id est, in tempore hujus sæculi, fac legis naturalis justitiam quæ est: Hoc facias alii quod tibi vis fieri, & quod tibi non vis fieri ne feceris alteri: operare inquam *in vineam*, id est in Ecclesiam, extra quam non est locus operandi meritoriè. Locutus est autem ei non facie ut homo: sed in corde ut DEUS ingerens intellectum sensibus: quia nunquam DEUS destitit homines incitare ad bonum per occultos instinctus. Unde Chrisostomus Posuit DEUS spiritum scientiæ boni & mali in hominibus: ut quotienscunque peccamus, ille in silentio quasi factum nostrum accuset, qui in conscientia tacitè ad animam loquitur dicens: Malum est hoc, & hoc bonum est. *Ille autem*, scilicet primus filius licèt in cogitatu superbè, *respondit nolo*, quia bonum relinquendo & malum eligendo apertè contumax fuit: legi nempe naturali non obedivit, & liberô arbitriô abusus est. Unde Chrysostomus. Quomodo dixit nolo? in cogitatu. Qui habens intellectum boni & mali reliquit bonum, & sequitur malum in cogitationibus suis, contra Dominum respondere videtur: quia nolo, idest contra intellectum suum creatum sibi à Domino, facit. Hæc Chrysost. Sed postea in adventu Salvatoris ad prædicationem Christi & Apostolorum, credens, pœnitentiâ ductus operatus est in vinea DEI, & sermonis contumaciam labore correxit: quia Summo DEO colla submisit, & nunc cultu fidei DEO placet. Alteri autem filio postea dixit (per Mosaicæ legis dationem) vade & operare in vinea mea, & fac justitiæ opera. Qui respondit, vado: quia primùm DEO servire vovit, & se ad serviendum DEO, per susceptionem legis Mosaicæ, obligavit, dicens Moysi, Omnia præcepta Domini faciemus: sed non ivit, & quod ore respondit, opere non implevit, quia in servitio DEI non remansit, & legem susceptam non observavit, nec non ad idololatriam & ad infinita mala declinavit: & nunc Christi cultum negat. Induxit au-

Veritatis occultandæ causæ.
Joann. 16.
Matth. 7.
Chrysostomo hom. 39. Operis imperfecti.
Foliorum duorum parabola.
Chrysost. hō. 13. ad popu. Antioch.
Chrysost. hō. 40. operis imperfecti.
Exod. 24.

tem hanc parabolam, eos interrogando: ut propria responsione illos impietatis ministros argueret, & propriô judiciô condemnarentur. Cùm ergo quæsisset, quis ex duobus fecit voluntatem Patris? & illi respondissent, primus: non intelligentes de ipsis dictam parabolam, & nescientes quia in responsione exprimerent condemnationem suam: intulit, & ex responsione propria eos confutavit, confirmans prolatam ab ipsis sententiam, & dicens: *Amen dico vobis quia publicani & meretrices,* scilicet non quia tales sunt, sed quia fuerunt, *præcedent vos in Regno DEI,* id est; in Ecclesia militante, per fidem & per pœnitentiam: & in triumphante per gloriam: vobis extrà derelictis, per infidelitatem. Primus enim filius, qui fecit voluntatem Patris, dignus est misericordiâ. Secundus, quia neglexit, dignus est reprobatione & pœnâ. Quasi diceret: Non solùm Gentiles meliores sunt vobis judæis, sicut & ipsi judicastis, sed & pessimi de Gentilibus, scilicet publicani & meretrices, qui inter vos manifestè sunt turpissimæ vitæ, erunt majoris meriti apud DEUM quàm vos: quia melius est non promittere, & facere justitiam DEI, quàm promittere, & mentiri. Et secundùm Augustinum, Simulata æquitas duplex est iniquitas: & hoc vitium potissimé vigebat in Sacerdotibus & Levitis. Igitur secundùm Origenem, potes uti parabolâ ipsâ ad eos qui modicum aut nihil promittunt, operibûs autem ostendunt: & contra eos qui magna promittunt, nihil autem vel parum secundùm suam promissionem agunt. Nam hodie heu multi, etiam Religiosi, non solùm legis scriptæ, sed etiam legis naturalis justitiam derelinqvunt: & ideo non misericordiâ cum filio primo, sed potiùs pœnâ cùm secundo digni sunt. Ubi Chrysostomus. Puto quòd ex persona omnium virorum peccatorum, publicani ponantur, & ex persona omnium mulierum meretricum, meretrices. Quamvis enim multa sint peccata in viris & mulieribus, præter ista: tamen præcipuè avaritia in viris abundat, fornicatio autem in mulieribus. Mulier enim quæ in domo sua sedet inclusa, facilè peccatum fornicationis incurrit, quia hoc vitium facilè ex vacantia & otio nascitur. Nam qui sollicitudinibûs animum habet occupatum, non facilè fornicationi operam dat. Nam diffinitio amoris hæc est, animæ vacantis passio. Vir autem qui in actibus rerum diversarum est assiduè, avaritiæ peccatum facilè incurrit, in fornicationem autem non facilè, nisi fortè multum sit lascivus. Nam occupatio virilium sollicitudinum, suggestionem voluptatis plerumq; excludit. Unde proprium est hoc adolescentium nihil agentium. Hæc Chrysosto. Deinde subjungit causam reprobationis judæorum, quæ est contemptus credendi, quem aggravat & sanctitas Joannis, & exemplum conversionis peccatorum, quia publicanis & meretricibus Joanni credentibus, & ad prædicationẽ ejus pœnitentiam agentibus, ipsi non crediderunt Joanni, doctrinam ejus audiendo, & opera ejus imitando: qui venit ad eos in via justitiæ, quia opera perfectionis faciebat, & Christum (qui est ipsa justitia) annuntiabat. Et non solùm hoc non fecerunt, sed nec postquam publicanos & meretrices credentes & pœnitentes viderunt, confusi sunt, aut compuncti ut crederent, vel illorum exemplum sequerentur, quibus ipsi exemplum esse debuerant, ex quo sequitur aggravatio peccati ipsorum, quia nec præcedere, nec sequi illos in fide & pœnitentia voluerunt. Laici etiam & Sacerdotes, duo filii possunt intelligi & populus, prior filius, & Sacerdos, secundus. Unde Chrysostomus. Duos etiam filios dicit: Laicorum conditionẽ, &

Publicani et meretrices.

Augustinus in Psal. 63.

Origenes Tract. 18. in Matth.

Chrysostom hom. 40. Operis imperfecti.

Virorum & mulierũ præcipua peccata.

Amoris causæ.

Amoris descriptio.

Chrysostom. Ibidem.

& ordinem Sacerdotum. Quis est prior filius? Populus. Prior enim populus creatus est: deinde Sacerdotes, qui regerent populum. Non enim populus propter Sacerdotes creatus est, sed Sacerdotes propter populum. Denique populus DEI, ex tempore Abrahæ cæpit: Sacerdotes autem, de tempore Aaron. Et populares per hoc ipsum quod singularem suscipiunt vitam, denegare videntur obedientiam DEO. Sacerdotes autem magis videntur obedientiam promittere DEO: præcipuè per hoc ipsum, quod specialiter in ministerio DEI constituuntur. Nam qui Doctor populi constituitur: sine dubio profitetur talem se fore, qualem oportet esse Doctorem. Sacerdos, & omnis clericus, & si specialiter non promittat: tamen per hoc ipsum quod Doctor cõstituitur aliorum, tacitè promittere DEO videtur in omnibus obauditurum se DEO. Et melior est laicus, qui in prima facie sæcularem profitetur vitam, re vera autem studet vivere spiritualiter quàm Sacerdos qui in prima quidem facie profitetur vitam spiritualem, revera autem complectitur vitam carnalem. Et melior est laicus ante DEUM pænitentiam agens, quàm clericus permanens in peccatis: Laicus autem in die judicii stolam sacerdotalem accipiet: ideo & in chrismate sic unguntur omnes sicut in sacerdotio, sacerdos autem peccator, spoliatus sacerdotii dignitate quam habuit, erit inter infideles & hypocritas. Unde & modò secularis homo post peccatum facilè ad pænitentiam venit. Nam occupatus negligentiâ sæculari: dum scripturis non satis attendit, semper quæ in scripturis posita sunt nova ei videntur: ideoq; cùm audierit aliquid de gloria Sanctorum, aut de pæna peccatorum, quasi novum aliquid audiens expavescit, & dum bona concupiscit, aut mala timet, compunctus ad pænitentiam citò recurrit. Nihil autem impossibilius, quod illum corrigere qui scit omnia, & tamen contemnens bonum diligit malum. Omnia enim quæ sunt in scripturis, propter ditationem quotidianam ante oculos Ejus inveterata & vilia æstimantur. Nam & quidquid terribile est usu vilescit. Propterea clericus, qui semper meditatur scripturas, aut omnino observaturus est, & erit perfectus, aut si semel cæperit illas contemnere, nunquam excitatur in illis ut timeat. Quis aliquando vidit clericum citò pænitentiam agentem? Et si deprehensus humiliaverit se, non ideo dolet quia peccavit, sed confunditur, quia perdidit gloriam suam. Putasne Dominus, quasi crudelis, clericis pænitentiam denegavit, dicens: *si sal infatuatum fuerit, in quo salietur?* Sed quasi naturale esse considerans, quia nõ est qui doceat illũ errantẽ qui errantes alios corrigebat. Ideo, non dico populares, quia secundum rationem verbi vitam suam dispensant, sed publicani & meretrices, qui desideriis mundialibus & voluptatibus carnalibus seipsos mancipaverunt, præcedent vos in regno DEI, quia illi conversi desinunt esse quod erant, vos denegatis in opere, quod videmini profiteri in verbo, tanquam arbores folia sine fructu habentes, non pascentes Dominum suum, sed deludentes. Hæc Chrysostomus. Per primum etiam filium, qui primò renuit patris præceptum, sed postea fecit, significantur peccatores, qui malè vivendo DEO servire negant, sed postea pænitentes viriliter operantur. Per secundum verò filium, qui facere voluntatem Patris promisit, & non fecit: significantur illi qui operari virtuosè promittunt, sed non faciunt, de quibus sunt multi religiosi, profitentes servare magna, scilicet Evangelica consilia: cùm tamen non servent etiam præcepta: propter quod sæculares, etiam peccatores tamen postea pænitentes, eis coram Domino præponuntur, cùm dicitur: *quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Nullus ergo peccator diffidat, nullus justus præsumat: cùm peccatores per pænitentiam quandoque alios in Regno DEI præcedant.

Secularium facilis ad pænitentiam conversio, clericorum difficilis.

Lucæ 14.

DE LOCATIONE VINEÆ, ET SANGVINARIIS vinitoribus. CAPUT. XXXIII.

AD idem proposuit eis aliam parabolam de homine patrefamilias, *qui plantavit vineam, & circumdedit ei sepem, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim*

Matth. 21. Marci. 12. & Lucæ 20.

rim & locavit eam agricolis, seu colonis, *& peregrè profectus est.* Illi autem servos suos ad recipiendum fructus missos malè tractaverunt, & occiderunt: & novissimè Filium missum hæredem cognoscentes, & hæreditatem habere volentes, aprehenderunt: & extra vineam eiicientes etiam occiderunt. Et interrogati quid faceret Dominus vineæ colonis illis, dixerunt: *Malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis qui reddant Ei fructum temporibûs suîs*, quibus ipse dixit *quia auferetur ab eis Regnum DEI, & dabitur genti facienti fructus ejus.* In hac parabola describit multipliciter malitiam & ingratitudinem Judæorum, quibus DEUS Paterfamilias qui naturâ Dominus benevolentiâ Pater, homo mansvetudine, non naturâ similitudine, non veritate, multa beneficia contulit: quia domus Israel & synagoga vinea est, ex electis personis Patriarcharum & Prophetarum, sicut ex vitibus optimis quam de Ægypto transtulit, & in terra promissionis *plantavit*, cui *sepem circumdedit*, custodiam quidem triplicem, scilicet Angelicam super muros Hierusalem: & humanam, scilicet protectionem bellicorum virorum: & terrenam, scilicet munitionem murorum: *& fodit in ea torcular*, id est, legem justitiæ, timorem comprimentem, & malos torquentem & hoc fodit signîs, minîs, & promissîs: *& ædificavit turrim*, scilicet Templum ad cultum DEI, quod dicitur turris, propter altitudinem ædificii, propter securitatem refugii, propter dignitatem privilegii, respectu aliarum nationum: *& locavit eam agricolis & operariis*, scilicet sacerdotibus & principibus, qui debent extirpare vitia tanquam spinas, & inserere virtutes tanquam bona semina, ac servare cultum Divinum, & & justitiam in hominibus: *& peregrè profectus est*, non loci mutatione, quia DEUS est ubique, sed quia vinitoribus liberum arbitrium reliquit, vel propter longanimitatem, quam in expectando ut à peccatis converterentur habuit, vel propter ipsorum negligentiam, quia secundùm Ambros. Qui ubiq; præsens est, diligentibus præsentior, & negligentibus absentior est. *Cùm autem tempus fructuum appropinquasset*, quia post legem susceptam debebant facere fructum bonorum operum *misit servos suos*, id est, primos Prophetas *ad agricolas* id est, ad Reges & Sacerdotes principaliter, & ad alios subjectos eis: cõsequẽter *ut acciperent fructus*, per prædicationẽ suâ eos ad fructũ bonorũ operũ reducendo: *& agricolæ apprehensis servîs*, quia multi reges & sacerdotes Prophetas sibi missos à Domino turpiter comprehendentes, *malè tractaverunt & occiderunt. Iterum misit alios servos plures prioribûs*, multiplicando scilicet Prophetas ad populi correctionem, *& fecerunt eis similiter*, quia ipsi ingrati DEUM inhonoraverunt, & similiter illos Prophetas persecuti sunt & interfecerunt. *Sed novissimè*, id est, in ultimis temporibus *misit Filium suum*, pro nobis Incarnatum, quem Hæredem universorum & Principem & cognoscentes, *ejecerunt extra vineam*, negando, vel quia extra portam Hierosolymorũ occiderunt crucifigendo, *volentes habere hæreditatem*, & temporalem scilicet possessionem: *cogitabant enim intra se*, Si Istum populus habeat Dominum, necesse est ut amittamus consvetudinem hostiarum, quæ ad nostrum parata est lucrum: si autem occidemus eum, sic semper tenebitur consvetudo offerendarum hostiarum: & sic fiet nostra possessio, & erit nostra hæreditas. Venit autem Dominus ad judicandum, & istud factum vindicandum, quando ex Ejus ordinatione venit contra eos exercitus Romanorum: & malos malè perdidit, quando civitatem & Templum per Romanos destruxit, ac populum occidi & captivari fecit. Vel hæreditas Christi, est Ecclesia, quam Judæi præcipuè moliebantur: dum fide Ejus extincta justitiam quæ ex lege est persvadere gentibus conabantur. Hæc fecerunt, ut sic ingrati mali malè perdantur, & meritò damnentur, & ab eis Regnũ DEI, scilicet Christus, scriptura sacra, seu scripturarum intelligentia, fides, Ecclesia, & vita æterna auferatur: & hoc pertinet ad Judæorum reprobationem: sed quod sequitur, pertinet ad Gentilium conversionem: & vinea Ecclesiæ locetur aliis agricolis: quia Ecclesiam suam Christus regendam tradidit Apostolis, & aliis discipulis: *qui reddant Ei fructum temporibûs suîs*: quia ad prædicationem eorum credidit multitudo gentium, vel Regnum Cœlorum detur aliis, scilicet gentibus ab Oriente & Occidente, ab Austro & Aquilone venientibus: qui facient fructum cordis, credendo: & oris, confidendo: & operis serviendo: & corporis, patiendo:

Judæorum ingratitudo & malitia

Ambros. in c. 20. Lucæ.

Ecclesia est hæreditas Christi.

&

& recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in Regno DEI : & ipsi Judæi, *eiicientur in tenebras exteriores.* Mystycè totum potest exponi de Ecclesia, hôc modô: quia *homo*, id est Christus, *plantavit vineam*, id est Ecclesiam sangvine suo, & de latere suo formatam: in qua tot sunt differentiæ palmitum, quot differentiæ hominum: *& circumdedit Ei sepem*, id est, Evangelicam doctrinam, vel Angelorum custodiam: *& fodit in ea torcular*, id est, crucem Christi, vel Martyrum patientiam: *& ædificavit turrim*, scilicet Matrem Christi, vel contemplationem Christi Confessorum & Doctorum, vel fidem de qua Ecclesia se defendit contra hostes: *& locavit eam agricolis*, id est, Prælatis quorum variis ministeriis regitur & gubernatur: *& profectus est*, ut supra exponitur: *& misit servos*, id est, bonos ad arguendum malos: *& aliquos ceciderunt, & alios occiderunt*, ut patet de multis. Deinde mittitur Christus Filius invisibiliter à Patre, qu[illegible]liquem movet ad bonum: sed aliqui sunt ingrati, Ejus instinctum non solum repellentes, sed etiam pessimè agentes, propter quod, quantum in eis est occidunt eum. De quibus dicit Apostolus: *Rursum crucifigentes Filium DEI*, & sic ex DEI justitia perduntur, & vinea aliis locatur, cùm eorum locò boni surrogantur. Potest etiam per vineam istam intelligi anima rationalis, homini per DEUM locata: quia ad hoc infunditur corpori, ut Ipso mediante fructum bonorum operum faciat: & multa merita acquirat, quæ bona facta per hominem, sunt tanquam vires. Et in quolibet bono hominis, sive sit bona cogitatio, vel bona operatio, vel locutio, crescunt quinque uvæ: quarum quatuor remaneant homini, quinta verò debetur DEO: quæ uvæ sunt cordis jucunditas, culpæ remissio, æternæ mortis vitatio, æternæ gloriæ acquisitio, quinta uva est gloria DEI: istam non nobis, sed DEO dare debemus. Potest insuper exponi de religione, cujus fundatio est maximè in triplici voto, quod dicitur Divina plantatio: sepes, regula & constitutiones: torcular, lectio & studium scripturæ: turris, prædicatio: agricolarum locatio, Prælatorum præfectio est: felices qui bene colunt, & non negligunt: augent, & non diminuunt: conservant, & non destruunt. Quilibet etiam nostrum de populo est vinea, & idem est etiam cultor: quilibet enim nostrum colit seipsum. Unde Hieronymus: Locata est autem nobis vinea, & locata est ea conditione, ut reddamus fructum Domino temporibûs suîs, & sciamus unoquoque tempore quid oporteat nos vel loqui, vel facere. *Principes autem Sacerdotum, & scribæ, & Pharisæi*, cognoscentes quòd de ipsis dixerit parabolam istam, *voluerunt Eum* quasi mendacem *tenere*, ad occidendum, sed Divinæ reverentiæ humanum timorem præferentes *& timentes turbas*, non processerunt in factum: *quoniam turbæ, sicut prophetiam habebant Eum.* Sed quem nunc turbæ quasi Prophetam habent, & colunt: postea contra Ipsum crucifige Eum clamant: quia turba mobilis est nec in proposita voluntate persistens. Ubi Chrysostomus: Omnis homo malus, quantum ad voluntatem suam, & manus suas mittit in DEUM, & occidit eum. Qui enim DEUM ad iracundiam excitare non dubitat, qui præcepta Ejus conculcat, qui nomen Ejus contemnit, qui blasphemat: qui murmurat contra DEUM, & turbato vultu aspicit contra Cœlum: qui in ira sua manus audacter sublevat contra Eum: nonne si posset fieri manus mitteret in DEUM, & occideret Eum, ut jam licenter peccaret? Vide nunc obstinationem Pontificum, & majorum, in malo: quia audientes doctrinam Christi, non fuerunt contriti, sed magis ex hac indignati, & ad occidendum Eum incitati. Multi sunt tales hodie, qui indignentur quando reprehenduntur: quia pauci sunt qui veritatem suæ correctionis velint audire, imò & persequuntur reprehendentes eos pro ipsorum salute. Vide etiam quomodo Pontifices & majores retrahebantur à malo propter populum, cùm tamen deberet esse per contrarium. Hæc plebs quasi asina Balaam fuit, quæ ipsum errantem corripuit. Hoc quotidie geritur in Ecclesia, cùm quilibet solo nomine fatetur eam quam non diligit Ecclesiasticæ fidei & pacis unitatem, sed erubescit vel timet impugnare propter bonorum multitudinem. Sed licèt ab occidendo DEI Filio ad modicum, donec veniret hora Ejus, timore humano potuerunt retardari, nunquam tamen divinô amore voluerunt cohiberi. Prædicationem enim Christi contemnentes, propter cupiditatẽ temporaliũ, conspiraverunt

Mysticè Ecclesia.

Hebr. 6.

Vinea, Anima.

Vinea. Religio.

Hieronym. in cap. 21. Matth.

Chrysostom. hom. 40. Operis imperfecti.

Num. 22.

 in ipsi-

in ipsius mortem, ne perderent civitatem & Templum, in quo quidem Templo hauriebant pecuniam populi sub obtentu cultûs Divini, Unde occiderunt Filium, ut haberent hæreditatem, & pacificè possiderent Templum & civitatem: ne occasione ejus Romani venirent, & eis locum & gentem auferrent: contrarium tamen eis accidit, quia in vindictam mortis Christi & locum & gentem perdiderunt. Ubi Chrysostomus: Quandoque igitur detentus, per medios eos transiit, non apparens: quaddoque autem apparens, dolentem eorũ concupiscentiam detinet, hi autem neque fiebant, sobrii neque verecundabantur, ita semel eos dilectio principatûs, & vanæ gloriæ replevit cupido, & præsentia petere. Nihil ita adversùs proximum caput impellit, & in præcipitationes fert, & nihil ita facit à futuris excidere, sicut affixum esse temporaneis. Nihil ita facit & hîs potiri, sicut omnibus illa præhonorare. *Quærite enim (ait Dominus) Regnum DEI, & omnia adiicientur vobis.* Neque ita sollicitus sis de tuis, sed dimitte ea DEO: si enim tu inde solicitus fueris, ut homo solicitus eris, si autē DEUS providerit, ne solicitus sis de eis, dimittens spiritualia quæ majora sunt: quia Ipse non valde eis providebit, ut igitur valde eis provideat ei soli omnia cōcede. Si enī & Ipse ea attrectaveris, dimittens spiritualia, nō multā Ipse eorũ faciet provisionem. Ut tibi igitur hæc bene omnia disposita sint, & à sollicitudine eripiaris universa, adhæreas spiritualibus, despice sæcularia. Ita enim & terram habebis cum cœlis, & de futuris bonis participabis. Hæc Chrysost. Hæc per Chrisostomũ jam dicta maxime & præcipuè ad monachos spectant, de quorũ vita idē Chrysost: hôc locô narrat, eamq; ad secularíũ vitā comparat, dicens: Quæ videtur ita onerosa esse vita & difficilis, eam quæ monachorũ est dico, & crucifixorũ: multũ hâc quæ videtur esse mitis & mollis, dulcior est & delectabilior, & tantũ est mediũ, quanta est portûs & pelagi continuè à vento percussi differentia. Intuere autem à conversationibus confestim primordia tranquilitatis. Foros enim & civitates, & eos qui in medio sunt tumultus fugientes, vitam quæ est in montibus elegerunt, quæ nihil habet commune ad præsentia & jam quæ sunt Regni illius meditantur in silentio, & quiete multa, & cum omnibus his DEO sunt conjuncti, quoniam opus monachorum habebat Adam ante inobedientiam, opus est eis id quod erat & Adæ ante peccatum, quando gloriam illam indutus erat, & DEO cum libera præsentia copulabatur, & regionem illam quæ multa erat plena puritate habitabat. Quô nempe hi deteriûs illo sunt dispositi, quando ante inobedientiam positus est operari paradisum, nulla cura erat ei sæcularis, sed neque his DEO loquebatur cum pura conscientia, hoc & hi: & multò ampliorem habent liberam præsentiam illam, quantò & majori potiuntur gratiâ per DEI largitionem: hi orbis terrarum lumina, surgentes à lectulo clari & lætantes, & horum unum statuentes, in præclara conscientia consonant: universi sicut ex uno ore hymnos ad universorum canunt DEUM, laudantes Eum, & Ei gratiam pro omnibus solventes pro propriis & communibus beneficiis. Quare, si videtur, Adam dimittentes interrogamus quò ab Angelis hic distat chorus, qui in terra cantant, & dicunt: *Gloria in excelsis DEO, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Deinde postquam cantica illa dixerunt, genua flectentes DEUM quem hymnîs laudaverunt, rogant & petunt, præsentium quidem nihil: nulla enim eis horum est cura: stare autem cum libera præsentia ante terribile tribunal, cum venerit judicare vivos & mortuos unigenitus filius DEI, & nullum audire illam terribilem vocem quæ dicit nescio vos, & cum pura conscientia, & multis directionibus laboriosam hanc expleant vitam, & difficile navigent hoc pelagus cum tranquilitate. Deinde surgentes, & perficientes jam Sanctas illas & continuas orationes oriente radio, ad opus adiit unusquisque, multum stipendium egentibus hinc congregatis. Magnus est illic qui vile opus rapit. Non est ibi meum & tuum: sed abjectum est inde hoc verbum, quod decem milum est causa præliorum.

Chrysostom hom 69. in Matth.

Terrenorũ cupiditas.

Matt. 6.

Chrysost. hō 69. in Matt.

Monachorũ & secularíũ instituta, quātũ differant.

Lucæ 1.

Matt. 7.

In nullo

In nullo eorum tabernacula deterius Cœlis dispoſita ſunt: etenim Angeli deſcendunt ad eos, & Angelorum Dominator. Et menſa apud eos eſt ab omni avaritia munda, & philoſophia plena. Non ſangvinum torrentes ſunt apud eos: neq; carnium inciſiones, neq; dulcamina, neq; vapor coctorum indecenter implens odoratum, neq; fumus inconveniens, neq; curſus & tumultus, & turbationes, & clamores aggravantes, ſed panis & aqua: hæc quidem ex fonte puro, ille autem à laboribus eſt juſtis. Si autem & aliquid munificencius comedere voluerint, extremitates arborum: hæc munificentia fit, & major hæc delectatio quàm in regalibus menſis Angelorum eſt hæc menſa ab omni turbatione eruta. Et ſedile eis fænum ſimpliciter ſupponitur, ſicut in eremo prandens Chriſtus fecit. Multi autem neq; tegmen hìc faciunt, ſed pro tecto Cœlum habent, & lunam pro lumine lucernæ, non indigentes oleô, neq; miniſtrô: ſol deſuper ipſe dignè lucet. Hanc & Angeli menſam de Cœlo contemplantes lætantur & exultant, hæc igitur ſcientes & deponentes avaritiam univerſam: invadamus ſuperiùs, cum ſtudio univerſo Regnum rapientes, ut & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

DE INVITATIS AD NUPTIAS,
Et non habente veſtem nuptialem.
CAPUT XXXIV.

ET quia majores judæorum, intelligentes de ſe dici parabolas, quærebant Dominum tenere & occidere, hanc eorum ſciens voluntatem: nihilominus increpat ſævientes, nec timore ſuperatur, quò minùs arguat peccatores. Hinc habes argumentum, quod ſi prædicatio tua non fuerit ſemper conſecuta effectum, non ideo deſiſtas à prædicatione & redargutione: maximè ſi ſpes eſt tibi de eorum, quibus prædicas, correctione. Quia igitur oſtenderat quod Regnum auferetur à judæis & dabitur genti facienti fructus ejus: ideo ſubjungit nunc parabolam de invitatis ad nuptias Regis, quas fecit filio ſuo: quorum quidam venire neglexerunt, quidam verò miſſos contumeliis affectos occiderunt, & de aliis bonis & malis vocatis qui venerunt, & ad nuptias intraverunt, hanc parabolam inducit, ut DEI longanimitatem, & patientiam multam ad judæos oſtendat, quos præ cæteris honoravit: & primò ad nuptias filii ſui vocavit: cui carnem noſtram, & Eccleſiam deſponſavit: & ut reprobationem judæorum, & vocationem gentium demonſtraret. Quia enim judæi ad fidem vocati venire noluerunt: meritò ipſis reprobatis alii introducti ſunt, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium, quia fides Catholica diffuſa eſt per orbem univerſum. *Simile eſt Regnum ergo Cœlorum homini Regi*, id eſt; negotium præſentis Eccleſiæ: ſeu factum in Eccleſia militante circa Chriſtum: ſimile eſt negotium quod potuit fieri per hominem Regem in celebratione nuptiarum. Iſte Homo Rex eſt DEUS Pater, qui dicitur Rex: quia Regnat in Cœlo per gloriam, in mundo per gratiam, in inferno per juſtitiam. Et dicitur homo propter conformitatem, quæ eſt inter DEUM & hominem. *Qui fecit nuptias Filio ſuo* triplices. Primas celebravit in virginis utero, in copulatione Divinæ naturæ & humanæ: de quibus dicit Gregorius. Quod nuptiarum thalamus, fuit uterus virginalis. Secundas

Matth. 22. Luca. 14.

Parabola finis.

Judæi ad nuptias venire noluerunt

Deus Rex.

Nuptiæ triplices.

Gregor. hom 38. in Evãg

Epheſ. 5.

cundas fecit in mundo, in conjunctione Christi & Ecclesiæ: de quibus dicit Apostolus: *Sacramentum hoc magnum est: ego dico, in Christo & in Ecclesia:* Tertias fecit in fideli amico, in conjunctione gratiæ & fidelis animæ: de quibus Oseæ: *Sponsabo te mihi in fide.* Aliæ sunt nuptiæ Cœlestes, in quibus & multa fercula apponentur, secundùm Augustinum: scilicet vita, salus, & virtus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona. *Et misit servos suos* præcedentes scilicet Prophetas *vocare invitatos ad nuptias,* per scripturas legis, in qua est promissio de incarnatione Christi, scilicet ipsos judæos: *ad nuptias,* id est ad fidem incarnationis Christi: promissam in Patriarchis figuratam in lege prædicatam in Prophetis: Prophetæ namq; clariùs denontiaverunt ea de Christo, quæ obscurius posita erant in lege: hortabantur enim populum judaicum expectare Christi adventum, ac per fidem & opera tendere ad Ipsum; & nolebant venire credendo Scripturis invitantibus, obediendo servis vocantibus, congaudendo nuptiis regalibus. *Iterum misit alios servos* sequentes, Joannem Baptistam, & Apostolos, *dicens, dicite invitatis,* scilicet judæis vocatis à tempore Abrahæ: *Ecce prandium meum paravi,* id est mysterium incarnationis implevi, ac Sacramenta Ecclesiæ & Doctrinam Christianam, quibûs reficiatur anima, disposui, *tauri mei,* scilicet Patres veteris testamenti, qui sub jugo legis laborabant, & inimicos cornibûs ventilabant: *& altilia,* quasi alitilia, ab alendo dicta, scilicet Patres novi testamenti pingvedine charitatis saginati, pennis virtutum alati, ad superna mente erecti, *occisa sunt,* quia Sancti occiduntur pro salute populi: *& omnia parata sunt:* quia quidquid quæritur ad salutem, jam adimpletum est in scripturis: vel omnia quæ pertinent ad mysterium nostræ redemptionis, vel introitus Regni, est per fidem meæ Incarnationis apertus, qui ante fuerat clausus: *venite ad nuptias* credendo, diligendo, operando. *Illi autem neglexerunt,* quia judæi prædicationem Christi & Apostolorum contempserunt: nam pauci, comparativè, de judæis crediderunt. Neglexerunt quidem, quia Dominum non timuerunt; qui enim Dominum timet, nihil negligit. *Et abierunt alius in villam suam, & alius ad negotiationem suam* ambitione sæculi tanquam villæ dominiô detenti, & ob pecuniæ cupiditatem negotiatione occupati. Ubi Chrysosto. O! miserrimus mundus, & miseri qui eum seqvuntur: semper enim mundi alia opera homines excluserunt à vita: *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt,* quia Joannes Baptista est ab eis incarceratus & occisus: nec non Stephanus & Jacobus, & alii discipuli: & similiter multi in testamento veteri: quia quod est graviùs, nonnulli vocati gratiam non solùm respuunt, sed etiam perseqvuntur. *Rex autem cùm audisset iratus est,* quia à Domino meritò pro talibus sunt puniti: *& missis exercitibûs suis,* scilicet Romanorum, sub Principibus Tito & Vespasiano, qui ex Divina ordinatione venerunt contra Hierusalē quadragesimô secundô Annô post Christi passionē *perdidit & homicidas illos,* qui in ultionē sangvinis Christi, & suorum discipulorum ab exercitu Romanorum sunt trucidati & captivati: *& Civitatem illorum succendit:* quia tunc Hierusalem est succensa, & Templum in ea. *Tunc ait servis suis,* scilicet Apostolis & discipulis per Divinam revelationem: *nuptiæ quidem paratæ sunt,* id est; mysteria Christi impleta sunt: & omne Sacramentum incarnationis, & humanæ dispensationis jam peractum est, & completum: ut Nativitas, præ-

Osea 2.

Chrysostom. hom. 41. operis imperf.

prædicatio, passio, & hujusmodi: *& qui invitati erant* per legem, per prophetas, per Apostolos, scilicet judæi *non fuerunt digni*, propter suã incredulitatem. *Ite ergo ad exitus viarum*, id est; ad Gentiles, extra viam errantes, & dispersiones gentium: *& quoscunque inveneritis*, id est; cujuscunq; sexûs vel ætatis, cujuscunq; status vel dignitatis, cujuscunq; professionis vel conditionis, sine acceptione personarum, *vocate ad nuptias*, id est; ad fidem incarnationis: quia nullus volens fidem Christi recipere, est repellendus. *Et egressi servi congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos*: quia in Ecclesia militante admixti sunt mali cum bonis: *& impletæ sunt nuptiæ discumbentium*, quia ut prædictum est, fides Catholica diffusa est per orbem vniversum: *vel impletæ sunt*, & quantùm ad numerum, & quantùm ad meritum, & quantùm ad præordinationem Divinam, quod erit in fine mundi, quando complebitur numerus electorum. *Intravit autem Rex*, scilicet DEUS, ad judicium: tota enim Trinitas judicabit, id est; reddet unicuiq; pro meritis, ut videret discumbentes: id est; in fide quiescentes: attendendo, scilicet vitam fidelium, & discernendo merita & demerita eorum: fideles enim pertinent ad judicium: nam *qui non credit, jam judicatus est*. Intrat autem dupliciter, scilicet generaliter in futuro judicio, & specialiter in morte cujuslibet hominis. Et nota quòd discumbere in nuptiis Christi, est de Sacramentis Ecclesiæ participare, fidem Christi habere, & beneficiis DEI atq; gratiis Ejus perfrui. *Et vidit ibi hominem*, id est; totum cætum malorum, qui in malitia sociati in unum, *non vestitum veste nuptiali*, id est habentem fidem Christi, non opera. Nam secundùm Hieron: Vestis nuptialis præcepta sunt Domini, & opera quæ complentur ex lege, & Evangelio noviq; hominis afficiunt vestimentum. Iste homo habens fidem sine operibus, ad nuptias Ecclesiæ hortatus omittens vitæ compositionem & mores. Vel *non vestitum veste nuptiali*, id est; habentem fidem sine charitate. Dicitur autem charitas vestis nuptialis, quia tegit turpitudinem peccatorum: quia protegit à frigore tentationum, quia ornat munere donorum & virtutum. Et ut dicit Augustinus. Dividit inter filios Regni & perditionis. Ubi Gregorius. Rectè charitas nuptialis vestis vocatur, quia hanc in se Conditor noster habuit, dum ad sociandæ sibi Ecclesiæ nuptias venit. Qui ergo per charitatem venit ad homines: eandem charitatem innotuit vestem esse nuptialem. Sciendum verò est, quia sicut in duobus lignis, superiori videlicet & inferiori vestis texitur: ita in duobus præceptis charitas habetur in dilectione, scilicet DEI, & in dilectione proximi. Duo ergo necesse est, ut charitatis præcepta custodiat, quisquis habere in nuptiis vestem nuptialem curat. Quatenus nec ex compassione proximi, contemplationem relinquant DEI, nec plusquam debet inhærens contemplationi DEI, compassionem abiiciat proximi. Sciendum quoq; est quòd ipsa dilectio proximi in duobus præceptis subdividitur: cùm quidam sapiens dicat: Omne quod tibi oderis fieri, vide ne alteri facias: & per semetipsam Veritas prædicat dicens; *quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis*. Charitas autem vera est, cùm & in DEO diligitur amicus, & propter DEUM diligitur inimicus. Magna sunt hæc, alta sunt hæc, & multis ad exhibendum difficilia: sed tamen ista est vestis nuptialis. Quisquis hanc recũbens non habet jam sollicitus metuat ingrediente Rege, quando mittatur foras.

Joan. 3.

Hieronymus in cap. 22. Matth.

Vestis nuptialis.

Charitas vestis nuptialis dicitur.

August. tract. 5. in Epi. Joan.

Greg. hom. 38. in Evan.

Dilectio proximi Mat. 7

Charitas vera.

Hæc Gregorius. *Et ait illi.* Unumquemq́, hominem in judicio particulari, cùm moritur universorum Judex interrogat, quomodo in fide Christiana se habuerit: sed in fine mundi loquetur toti humano generi: *Amice* fidei participatione, sed non operatione: debiti obligatione, sed non solutione: nomine non re Vocatur ergo peccator amicus, propter fidem informem: quæ notitia quædam est, & DEI donum, licèt non sufficiat ad salutem. Vocatur etiam amicus, propter naturam, quâ ad imaginem DEI est factus: vel quia fuit invitatus. *Quomodo huc intrasti?* inter congregationem, scilicet fidelium Sacramenta Ecclesiæ suscipiendo, fidem Ecclesiæ confitendo, *non habens vestem nuptialem?* scilicet opera, sine quibus fides est mortua: vel *vestem nuptialem*, scilicet charitatem: quia absque tali veste nemo ad communionem fidelium debet accedere: quoniam dignum est, ut convivantes ipsi sponso in habitu sint conformes, qui vestem induit charitatis. Charitas dicitur vestis: tum quia operit delicta, tum quia calefacit desideria, tum quia sine ea non placent DEO opera nostra. Dicitur autem nuptialis: quia matrimonia fiunt propter amicitiam reformandam, confirmandam, & augendam. In matrimonio igitur Filii DEI, quòd fecit cum natura humana, amicitia inter DEUM & nos est reformata, perpetuò confirmata, & etiam augmentata. Et nota quòd existentium in nuptiis Christi, plurimi sunt induti saccô avaritiæ: aliqui sunt induti purpurâ superbiæ: aliqui aurô inanis gloriæ: aliqui pellibûs ovium simulatæ justitiæ: aliqui armîs iracundiæ: aliqui habent vestimentum sordidum peccatô luxuriæ: aliqui laceratum dissecatione invidiæ: aliqui incompositum negligentiâ accidiæ: aliqui molli intuitu complacentiæ, aliqui nimis affluentes, voracitate gulæ. De quibus omnibus in Sophonia dicitur. Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina, *At ille obmutuit*, propter timorem accusationis, propter erubescentiam iniquitatis, propter ignorantiam excusationis præ confusione non habens quid responderet: quia DEO nullus respondere potest. sed propriâ arguente conscientiâ convincitur, & mutus efficitur. Per hoc quòd ille obmutuit, monstratur quòd in illo ultimo examine omne genus excusationis cessabit: *Tunc dixit Rex ministris*, id est; Angelis Divinæ justitiæ executoribus: vel isti ministri sunt maligni spiritus, qui deputati sunt ad pœnam damnatorum: quia secundùm Origenem: Meritò ipsi sunt pænœ authores, qui fuerunt culpæ suggestores: *ligatîs manibûs & pedibûs*, id est; ablata potestate bene operandi, & ad salutem revertendi, ac gratiam recuperandi. (Vel pedes sunt facultas liberi arbitrii, manus verò sunt potentia operis: & & utrinq; est ligatum in damnatis) *mittite* & proiicite eum, sic ligatum *in tenebras exteriores*, à visione DEI: & quia sunt extra omnem diem, & extra ambitum Divinæ misericordiæ. Vel *exteriores*, id est; corporales, & localiter extra ipsum positas: quia habuerat in seipso, dum hìc viveret, interiores: id est; mentales. Tenebræ enim ignorantiæ, ducunt ad tenebras culpœ: & hæ ad tenebras pænæ. Unde secundùm Gregorium. Interiores tenebras, dicimus; cæcitatem mẽtis: exteriores verò tenebras, æternam noctem damnationis. Qui ergo nunc in vitio ligantur sponte, tunc in supplicio ligabuntur invitè: & ligabit ibi pœna, quos hìc à bonis operibus ligavit culpa. Et quid ibi sustinebit, qui hìc bene vivere contempsit: subjungit dicens: *Ibi erit fletus*, scilicet oculorum, per illicitas concupiscentias

Amicus per naturã vocatur peccator

Jacob. 2.
Charitas cur vestis dicta.

Indumenta peccatorum.

Sophoniæ 1.

Cor obmutuit non habẽs vestem nuptialem.

Origenes tract. 20. in Matth.

Tenebræ exteriores,

Greg. hom 38. in Evã

&

& in vanitate mundi hìc vagantium: *& Stridor dentium*, in edacitate modò gaudentium: quatenus singula membra supplicio subjaceant, quæ hìc singulis vitiis subjecta serviebant. Vel *fletus & stridor*, id est: dolor mentis & corporis, ad quæ reducitur omnis pœna infernalis: fletus enim à tristitia originatur, & stridor dentium causatur à cōtrariis causis, scilicet ex ardore ignis, & frigoris infernalis. Unde dicitur in Job: *Ad nimium calorem transivit, ab aquis nivium.* In fletu etiam & stridore, magnitudo tormentorum & doloris immensitas significatur. Vel certè stridor dentium prodit indignantis affectum, eò quòd serò unumquemq; pæniteat, serò ingemiscat, serò sibi irascatur, quòd tam pervicaci improbitate deliquerit. Et quia in convivio nuptiali non initium, sed finis quæritur, consequenter repulsô unô (in quo omne malorum corpus imprimitur) generalis sententia, & parabolæ conclusio infertur: *Multi autem sunt vocati*, ad fidem Catholicam, *pauci verò electi*: ad gloriam: scilicet comparativè, respectu illorum qui vocati sunt ad fidem, quia inter multos fideles habentes fidem, pauci sunt electi, qui habent fidem formatam. Rursus omnes homines vocantur ad fidem, sed pauci sunt electi, quia pauci sunt fideles respectu infidelium. Tale est quod dicit: Non unus tantùm de vocatis ejectus est de nuptiis, sed intelligendum est de multis, quia per illum unum intelligitur universitas malorum, qui habent fidem sine operibus charitatis. Nam secundùm Augustinum. Homo ille qui inde projectus est, non unum hominem significat, sed multos, quia ille unus corpus malorum est. Unde alibi dicitur, *Lata est via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam: & arcta est via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.* Et hoc multum deberet nos terrere, & ad humilitatem movere, quia est nobis incertum, utrum simus de illo parvo numero electorum. Unde Gregorius. Tantò ergo sibi unusquisq; metuat, & in humilitate se deprimat, quantò si sit electus ignorat, quid quod sæpe dicendum est, & sine oblivione retinendum: multi sunt vocati, pauci verò electi. Hæc Gregorius. Et notandum quòd hoc verbum, ibi erit fletus & stridor dentium, in septem locis Evangelii legitur, & hoc contra septem vitia maximè Prælatorum, Secundùm quod ubiq; in præcedenti litera redditur causa. Prima causa est, quia malè intraverunt, scilicet per nummum, non per DEUM, per cupiditatem, non per charitatem. Unde dicitur hìc: *quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* & sequitur: *ibi erit fletus & stridor dentium.* Secunda, quia malè vixerunt, non sicut Pastores, sed sicut prædones, non sicut Episcopi, sed sicut epicuri. Unde supra de sagena. Malos autem foras miserunt & sequitur, *ibi erit fletus & stridor dentium.* Tertia, quia alios scandalizaverunt, sicut lapis subitò occurrens pedi, facit ipsum cespitare & offendere. Unde supra: *Et colligent de Regno Ejus omnia scandala:* & sequitur, *ibi erit fletus & stridor dentium.* Quarta, quia in docendo & regendo inutiles fuerunt. Unde infra: *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores*, & sequitur: *ibi erit fletus & stridor dentium.* Quinta, quia subditos & superbiâ verbi, & avaritiâ facti oppresserunt. Unde infra: *Si dixerit servus malus, moram faciet Dominus meus* & cætera: *partem suam ponet cum hypocritis:* & sequitur: *ibi erit fletus & stridor dentium.* Sexta, quia magna de se præsumpserunt credendo & majora jactando. Unde supra. *Nonne manducavimus coram Te, & bibimus &c.* & sequitur, *ibi erit fletus & stridor dentium.* Septima, quia non pœnituerunt, elatio enim

Stridor dentium.

Job. 24.

August. lib. contra Donatistas, c. 20. to. 7. Mat. 7

Timendum cuique.

Greg. hom. 38. in Evā.

Fletus et stridor septies repetitus in Evangeliis.

Matth. 13.

Ibidem.

Ejusdem 25

Matth. 24.

Lucæ. 13.

Matth. 8. superbiæ repugnat humilitati pœnitentiæ. Unde supra de Centurione. *Filii autem Regni eiicientur foras in tenebras exteriores*, & sequitur: *ibi erit fletus & stridor dẽtiũ.* Has ergo Christi & Ecclesiæ nuptias, tota mente diligamus, harum gaudiis Cœlestibus indefesâ bonorum intentione jungamur, has quia per fidem vocati intravimus, mundô dilectionis habitu celebrare curemus, nostræq; actionis simul & cogitationis maculas ante diem extremi discriminis ipsi sollicitiùs examinando diluamus, ne fortè tunc ingrediens Rex, si viderit nos nuptialem charitatis vestem non habere, eiiciat nos, & ligatis à facultate bene agendi manibûs nostrîs ac pedibûs in tenebras mittat exteriores. Si quis enim tempore judicii fuerit inventus sub nomine Christiano non habens opera Christiani, statim corripietur & audiet istud à Rege sibi dici: *amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* quasi diceret: Ut quid Christianus es effectus, cùm opera tua non sint Christiani? Nullus itaq; de vocatione præsumat, donec de adeptione finîs securus existat. Omnes quidem vocat DEUS voluntate antecedente, secundùm quam vult omnes homines salvos fieri: *& pauci sunt electi*, quia pauci beatitudinem consequuntur respectu eorum qui condemnantur. Non nulli quidem vocati, nec incipiunt: non nulli verò in bonis quæ inceperunt minimé persistunt, & multi fidem percipiunt, sed respectu maiorum pauci sunt qui in gratia usque in finem perseverant. Nemo autem Christianum se judicet, nisi qui Christi doctrinam sequitur, & imitatur exemplum. Qui malè vivunt & Christiani vocantur, injuriã Christo faciũt. Unde Aug. Nemo sine causa quodcũq; nomẽ sortitur. Sutor ut dicatur, necesse est ut calciamẽta conficiat. Vocetur quis faber, aut alius artifex, artis peritia fiat. Hujusmodi exẽplîs cognoscimus nullũ sine actu nomen, sed omne nomẽ ex actu. Christiani ergo nomen ille frustra sortitur, qui Christum non imitatur. Quid enim tibi prodest vocari quod non es, & nomen usurpare alienum? Sed si Christianum te esse delectat, quæ Christianitatis sunt gere, & meritò tibi nomen Christiani assume. Tu ergo quod Christianus diceris, in quo nullus Christiani est actus? Christianus justitiæ, bonitatis, integritatis, patientiæ, castitatis, pudicitiæ, pietatis, humilitatis, & innocentiæ est nomen, & istud nomen quomodo tibi defendis & vendicas, cui de tam pluribus rebus nec paucæ subsistunt? Christianus ille est, qui non nomine tantùm, sed opere est, qui viam Christi sequitur, qui Christum in omnibus imitatur. Sicut scriptum est. Qui dicit se se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. Christianus est, qui die noctuq; DEO deservit, qui indesinenter ejus præcepta meditatur & cogitat, qui pauper mundo efficitur ut DEO locuples fiat, qui inter homines habetur inglorius, ut coram DEO & Angelis gloriosus appareat, qui in corde suo nihil simulatum videtur habere nec fictum, cujus simplex & immaculata est anima, cujus conscientia fidelis & pura est, cujus tota in DEO mens, cujus omnis spes in Christo est, qui Cœlestia potiùs quàm terrena desiderat, qui humana spernit ut possit habere Divina. Hæc Augustinus. Unde & Leo Papa. Frustra appellamur Christiani, si imitatores non sumus Christi. Qui ideo Viam se esse dixit, ut conversatio Magistri esset forma discipulis, & illam humilitatem eligeret servus, quam sectatus est Dominus. Unde Cyprianus. Christianus nemo rectè dicitur, nisi in Christo moribus coæquatur. Unde etiam Anselmus. Inter infideles computantur, qui quod voverũt non impleverunt. Quicunq; etiam

Vocat omnes Deus.

Aug. lib. de vita Christiana, cap. 1

Christiani qui dicũtur

Leo sermone de humilitate.

Cyprianus ad Iubajanũ

etiã Christũ non sequitur, non solùm Christiani nomen amittere, sed & Antichristus dici meretur. Unde Augustin. Quisquis factîs negat Christum Antichristus est: magis mendax est Antichristô, qui ore profitetur Christum, & factîs negat. Ideo mendax, quia aliud loquitur, & aliud agit. Quis est qui nõ credit quòd JESUS sit Christus? Qui novit quomodo præcipit Christus? Multi enim dicunt credo, sed fides sine operibus non salvat. Et iterũ: Omnes negant Christum in carne venisse, quia violant charitatem JESU: non enim opus erat ut veniret nisi per charitatem. *Majorem hâc dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat pro amicis suis.* Quisquis violat charitatem, quodlibet dicat lingva, vita ipsius negat Christum in carne venisse, & iste est Antichristus ubicunq; fuerit, quòcunq; intraverit. Hæc Augustinus. In hoc ergo maximè nos Christiani Gentiles scandalizamus, quia charitatem & vitam virtuosam non habemus. Unde Chrysostomus. Nihil aliud est quod scandalizat Gentiles, quàm quòd non amor est. Cùm enim multiplicata fuerit iniquitas, frigebit amor. Vitam autem nihil ita facit claram ut amor. Nihil ita convertit Gentiles ut virtus animi: nihil ita scandalizatut malitia. Cùm enim viderit avaritia utentem rapientem eum qui contraria jubet, & his qui ejusdem sunt tribûs ut foris utentem, eum qui jubet inimicos amare: delirationem dicit ea quæ dicta sunt. Cùm autem viderit trementes mortem qualiter suscipièt eos qui de immortalitate faciunt sermones? Cùm viderit diligere principatum, & aliis servientem passionibus: firmus in suis manet dogmatibus, nihil magnum imaginans. Nos enim su mus causa manendi eos in errore. Nam dogmata quidem quæ apud seipsos sunt, olim contempsissent, sed & nostra similiter admirarētur: ex vita autem nostra prohibentur. Nam per verba quidem philosophari facile est, multi enim & apud eos hoc fecerunr, inquirunt autem eam fitquæ per operũ demonstrationem. Ostende enim mihi fidem tuam, ait per opera tua. Cùm autem magis ferâ divellimus proximorum substantias: jacturam nos vocat orbis terrarum. Quare & nos horum vindictam dabimus, non pro quibus malè agimus solùm, sed pro quibus blasphematur Nomen DEI. Usquequo pecuniis, & voluptati, & aliis sumus alligati passionibus? Desistamus igitur de reliquo, & virtutem capiamus omnem, & futurîs fruamur bonîs. Hæc Chrysostomus

Antichristus qui.

August. tractat. 6. in Epi. Joan.

Joann. 15.

Chrysostom. hom. 10. in 1. Tim. & sermone de scandalo, Tomo. 5.

Jacob. 2.

DE QUÆSTIONE SUPER TRIBUTO
Solvendo, & de muliere septem viros habente.
CAPUT XXXV.

TUnc, scilicet post prædicta, & eadem feriâ tertiâ *abeuntes Pharisæi* ad Herodianos: *consilium inierunt*, ut ex collatione communi meliùs perpenderent qualiter JESUM decipere possent: & *Eum* quem capere non poterant in malo opere, *caperent in sermone*, quia faciliùs capitur homo in verbis quàm in factis. *Et miserunt discipulos* de secta sua, *cùm Herodianis*, id est; ministris Herodis, qui ex parte Cæsaris præerat tributis, ut discipuli caperent in sermone, & ministri raperent Eum ad puniendum in corpore, secundùm Chrysostomum. Non fortè Pharisæi, Christo noti & suspecti, circumvenire Eum non possent, quia coram Eis sibi in verbis caveret, mittunt discipulos, quasi ignotos, ut faciliùs deciperent, & minus erube-

Matth. 22. Marci 12. Lucæ 20.

Chrysost. hõ. 17. in Mat.

scerent deprehensi, & propter hoc eos & Herodis ministros simul mittunt ut quodcunque dixerit reprehendatur. Et circumdant Eum: sicut apes, mel in ore & aculeum in tergo portantes, & adulatoriè commendant in eo triplicem veritatem dicentes: *Magister, scimus quia Verax es*, quantùm ad vitam non hypocrita: ecce veritas vitæ: *& viam DEI*, quâ itur ad DEUM, *in veritate doces:* quantum ad sanam doctrinam: ecce veritas doctrinæ: *& non est tibi cura*, id est; timor vel favor, *de aliquo* quantùm ad justitiam, id est; non attendis aliquem, ut accipias personam: unde exponendo subjungit: *non enim respicis personas hominum*, sed indistinctè dicis majoribus & minoribus veritatem: ecce veritas justitiæ. Sed è contra multi moderni faciunt, qui pauperes delinquentes publicè arguunt & confundunt, sed divitibus majora peccantibus nec nutum faciunt. Secundùm Chrysostomum. Inter omnia peccata Sacerdotum maximum est, quòd personas respiciunt & non causas. Et ideo justos & pauperes despicientes, iniquos & divites promovent & exaltant. Ut autem dicit idem Chrisostomus. Magistrum Eum vocant, & veracem Magistrum, ut quasi venerando Eum deciperent, & ut quasi honoratus & laudatus mysterium sui cordis simpliciter eis aperiret, tanquam volens eos habere discipulos. Hæc est enim hypocritarum prima simulatio, laudatio: laudant enim quos perdere volunt, ut per delectationem laudis paulatim corda hominum ad simplicitatem benignæ confessionis inclinent. Hæc Chrysostomus. Istis similes sunt qui hominibus in præsentia adulantur, & in absentia detrahunt. O quàm plenus est mundus hîs, & istîs pestiferis hominibus, à quibus custodiat suos DEUS. Unde secundùm Augustinum. Duo sunt genera persequentium, scilicet vituperantium, & adulantium, & plùs persequitur lingva adulatoris, quàm manus interfectoris. Et mellitîs verbîs, Eum interrogare volentes, subjungunt? *Dic ergo nobis, quid tibi videtur?* Quià certi sumus quòd non dimittis propter Majestatem Cæsaris vel timorem aut favorem cujuscunq; hominis, quin veritatem, & justè quod verum est, diffinias. Et interrogant Eum, dicentes: *Licèt censum Cæsari dari an non?* hanc quæstionem, apud judæos ortam, Christo malitiosè proposuerunt, ut si tributum negaret, & diceret non esse licitum, caderet in manum præsidis, & statim caperetur tanquam contrarius Imperatori. Si autem tributum conderet, & diceret esse licitum, caderet in manū populi, tanquam contrarius eorū libertati Divino honori, & sic totum eorum artificium erat undiq; habens præcipitium. Dicebant quidam quia Romani pro republica militabāt, eos in securitate & quiete tenētes, quòd licebat dari tributū. Sed è contra Pharisæi asserebant, quòd qui serviebant summo DEO, & sibi oblationes & decimas reddebant, nulli homini tributa solvere debebant. Sed sapientiæ Fons dolos eorum fugit, sic nempe respondit, ut DEO & Cæsari sua jura servarent. Unde *cognitâ* & deprehensâ *nequitiâ* & dolositate *eorum*, nihil enim latet DEUM, qui scrutatur renes & corda: laudes ipsorum respuit, & durè eis respondit, dicens: *Quid me tentatis hypocritæ?* quasi diceret: Non quæritis veritatem addiscere, sed me verbîs capere, & propter hoc eos hypocritas vocat, quia aliud prætendebant, & aliud intendebant: secundùm Chrysosto: responderet non secundùm verba eorum blandè, sed secundùm conscientias eorū asperè: docens nos durè refellere adulātes: & secundū eundem, Pharisæi blandiebātur, ut perderent: JESUS autē confundebat, ut salvaret, quia utilior est Deus Dominꝰ iratus, quā homo propitius.

Veritas triplex in Xsto

Personarum acceptio, sūmum sacerdotū malum Idem hom. 42. operis imperfect.

Hypocritæ detractores.

Augusti. in Psal. 69.

Psal. 7.

Chrysostomꝰ hom. 42. Operis imperfecti.

Et

Et subjungit: In hoc autem quod Christus laudes respuit, dat intelligere quod nullus debet velle laudari, & in hoc quod adulatores suos durè reprehendit, docemur ut adulationes vitemus. *Ostendite mihi numisma census*, id est denarium qui pro censu datur annuo, & erat de argento: vocaturque denarius, quia valebat decem nummos usuales, & habebat imaginem Cæsaris, & nomen Ejus. Propriè tamen numisma est ipsa inscriptio imaginis, & numus est cui inscribitur. Et illis offerentibus ei denariū censualē: ait *Cujus est hæc imago*? quantū ad figurā: *& inscriptio*, quantū ad scripturā. Nō de ignorantia interrogat, sed ut competenter ad eorū verba respondeat. Voluit Dominus videre materiā quæstionis, ut nos tacitè informaret ne simus præcipites in sententiando, sed maturè inquiramus, & priùs examinemus antequā diffiniamus, *dicunt Ei Cæsaris*, scilicet Tiberii, privigni Augusti Cæsaris: sub quo Augusto natus est Dominus. *Tunc* ex præmissis inferendo quæstionis determinationem, *ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari* scilicet tributum & pecuniam, per quam cofitemini vos illi subjectos. Ubi secundùm Chrysost. Illa dicit solùm quæ non nocent pietati, quia si aliquid tale est, non Cæsaris sed diaboli est vectigal: *& quæ sunt DEI DEO*: scilicet secundum Hieron. decimas, primitias, oblationes, & hostias. Sicut & Ipse redidit tributa pro se & Petro, & DEO reddidit quæ DEI sunt, Patris faciens voluntatem. Vel debemus reddere mundo suos honores, eos despiciendo: suas delitias, eas abhorrendo, & suas divitias, eas contemnendo: DEO autem decimas & oblationes. Vel secundùm Ambros. Sicut Cæsar exigit impressionem suæ imaginis, sic & DEUS animam lumine vultûs sui insignitam: sicut nempe denarius imagine Regis sic signatur homo ad imaginem & similitudinem DEI, quam peccando corrumpit. Et iterum: Cùm alia sit imago DEI, alia mundi: si non vis esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ sunt mundi. Si vis terreno Regi nihil debere: omnia tua relinque, & Christum sequere. Et bene priùs quæ Cæsari sunt reddenda decrevit: neque enim potest esse quis discipulus Domini, nisi priùs renunciaverit mundo. Sed omnes renuntiamus verbis, non renunciamus affectu. Nam cùm sacramenta recipimus, renunciamus. Quàm gravia sunt vincula, promittere DEO, & non solvere? Major est contractus fidei, quàm pecuniæ. Redde promissum dum in hoc corpore es, priusquam veniat exactor & mittat te in carcerem. Unde & Hieron. Nummum habentem Cæsaris imaginem reddite coacti Cæsari: vosmetipsos libenter DEO. Signatum est enim lumen vultûs DEI super nos, non Cæsaris. Hæc Hierony. Relictis ergo quæ mundi sunt: corpus animam, intellectum, voluntatem, rationem, & omnia quæ in nobis sunt DEO (à quo accepimus) non dico debemus, sed tanquam debitum reddamus, ut non comparati bestiis, sed rationabiliter in omnibus procedamus. Quia secundum Hilarium: Condignum est, ut Ei nos totos reddamus, cui debere nos recolimus & originē & profectum. Non est itaque inconveniens, nec contradictio, quòd homo sit subditus homini in temporalibus, & DEO immediatè in spiritualibus: utrumque enim bene se compatitur, nec alterum alteri præjudicat. Sed magis felix est & beatus, qui à temporalibus & à perniciosa servitute eorum est erutus, & DEO soli subjectus, quia hic maximè est liber, & Princeps & Regibûs regalior, & neque divitiarum timet tyrannidem, neq; principatûs timorem. Mysticè autem DEO debemus reddere triplex tributum, sive rationem, quam postulat: scilicet de corde, perfectam dilectionem: de ore, serventē & frequentē gratiarū actionē, de corpore, voluntariā vitiorū mortificationem. In præmissis etiam tria mysticè notantur. Primò quæritur ostensio denarii. Secundò interrogatur superscriptio oblati. Tertiò sequitur diffinitio, cui debeat reddi. In denario sunt tria: materia, pondus, & superscriptio cum imagine. Materia, est operatio bona, vel mala: argentea, vel stannea. Pondus, est intentio recta vel prava. Imago attenditur in affectu interiori: & superscriptio, in effectu exteriori. Imago enim diaboli, est culpa: imago DEI gratia: superscriptio, est exterior conversatio & humilis ad imitationem Christi, vel superba ad imitationem diaboli. Hujus denarii ostensio fit in morte. O quàm metuenda quæstio: ostendite mihi numisma censûs hominem scilicet interiorem, saccô carnis velatum, exteriori simulatione

Chrysost: hō. 71. in Mat.
Hierony. in cap. 22. Mat
Mat. 17.
Joan. 6.
Ambros. in c. 20. Lucæ.
Hierony. in c. 22. Matt.
Psalm. 4.
Hilarius can. 23. in Matth.
Tributum Deo reddēdū
Imago cujus

ne obumbratum, diu ad pænitentiam expectatum: felix qui poterit dicere: *Concidisti saccum meum, & circumdedisti me cum lætitia.* Sed interrogatio fiet in judicio de imagine. O quàm horrenda interrogatio, immo increpatio, malorum: cujus est imago hæc, & superscriptio? Quilibet portat imaginem ejus cujus habet opera scilicet vel DEI, vel Imperatoris, mundi & diaboli. Sed diffinitio fiet in retributione: *reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt DEI DEO*, quia ibunt hi in supplicium, illi in gaudium. *Et* qui missi fuerant à Pharisæis audientes sapientissimam responsionem Domini *mirati sunt*, quia calliditate & insidiis prævalere non potuerunt: & *relictô Eô*, sicut confusi, *abierunt*. Unde Hieronymus: Qui ad tantam credere sapientiam debuerant, mirati sunt quod calliditas eorum insidiandi locum non invenisset: & relictô Eô abierunt, infidelitatem pariter cum miraculo reportantes. Deinde cùm abiissent Pharisæi, *accesserunt ad eum Sadducæi*: ut quia ratione Eum superare non poterant, saltem per ipsam frequentiam sensum Ejus subverterent: & tædiô Eum superarent. Tres erant sectæ inter Judæos ab aliis differentes, scilicet Pharisæi qui erant ab aliis divisi quantum ad habitum & traditiones, quod traditionibus Moysi traditiones suas præferebant: & secundum legem vocabantur Pharisæi, id est divisi: à Phares, id est divisio. Alii erant Sadducæi, qui ab aliis differebant quantum ad doctrinam: quia ipsi sibi justitiam, & quod non erant vendicabant: unde & justi propter exteriorem sanctitatem appellati sunt. Ipsi enim resurrectionem negabant, animam mortalem esse, & cum corpore interire dicebant: ac neque Angelum, neq; spiritum esse credebant: sed libros Moysi recipiebant. Alii erant Essei, qui ab aliis differebant in vita & modo vivendi: quia ferè monasticam vitam ducebant, conjugia vitabant, omnia in communi habebant De duabus autem primis sectis hic dicitur. Sadducæi ergo accedentes ad Jesum quandam fabulam fictam de muliere, quæ septem viros habuerat, ei proponebant: quærentes eum cujus esset in resurrectione per quam ostendere volebant resurrectionem non esse. Putabant nempe quod si futura esset resurrectio, tunc celebrandæ essent nuptiæ sicut modò: & quia inconveniens videtur quod detur omnibus septem simul: quia uni mulieri nunquam licuit plures viros habere, sed bene èconverso, propter fæcunditatem: vel quòd detur alicui eorum determinatè: quia qua ratione esset unius, eadem ratione esset & alterius: intendebant concludere resurrectionem nullam esse. Quam quæstioné eis solvendo, evacuat Dominus eorum opinioné: & ostendit errorem, dicens: *Erratis* in hoc, scilicet quod resurrectionem negatis: *nescientes scripturas*, quæ resurrectionem asserunt, ac modum resurrectionis instruunt, & ostendunt. Unde etiam sequitur, quòd nesciant *virtutem DEI*, quæ poterit corpora suscitare, & post mortem vivificare: quia potuit omnia de nihilo facere. Errabant ergo, quia & scripturis contradicebant, & virtuti DEI derogabant, *Erratis* etiā putantes ibi celebrandas esse nuptias. *In Resurrectione enim* generali, *neque nubent*, scilicet viri: in est, non accipient uxores: *neque nubentur*, scilicet mulieres: id est, non accipientur à viris. Ut dicit Hieronymus. Latina consvetudo hìc Græco idiomati non respōdet. Nubere enim propriè dicuntur mulieres, & viri uxores ducere: sed hic simpliciter intelligamus quòd nubere de viris, & nubi de mulieribus dictum sit: unde non erit carnalis, sed spiritualis conversatio: & hoc est quod subditur, *sed sunt sicut Angeli Dei in cœlo*: non in natura Angeli, sed sicut Angeli, in proprietate spiritualitatis, & immortalitatis, incorruptibiles scilicet & ingenerabiles: non quòd sint spiritus, sed quod sint spirituales, ac uitam & conversationem spiritualem habentes, & sine labe corruptionis visione & fruitione DEI viventes. Cessante enim causa, cessat effectus: nuptiæ autem ordinatæ sunt ad procreationem filiorum educandorum ad cultum DEI, quousq; numerus prædestinatorum sit completus: qui completus erit in resurrectione, & propter hoc tunc erimus sicut Angeli, semper contemplationi vacantes: & hoc est quod debet corda movere ad devotionem, videlicet consideratio illius beatæ vitæ, quam post modicum expectamus. Secundum Bedam, mysticè per septem viros reproborum universitas designatur: quorum uxor est mundana conversatio, qui

Psal. 29. — *Hierony. in c. 22. Matt.* — *Sectæ Judæorum tres.* — *Sadducæi.* — *Essei.* — *Hieronymus in cap. 12. Matth.* — *Nubere & nubi.* — *Beda in cap. 20. Lucæ.*

qui discedunt sine liberis: quia totâ hâc vitâ, quæ septem diebûs agitur steriles sunt à bonis operibus: quibus morte misera præraptis ad ultimum, & ipsa mundana conversatio, quam illi sine vitali opere transegerant, quasi uxor infæcunda transibit. Potest etiam nomine hujus mulieris intelligi Ecclesia quæ viro desponsatur, quando Prælato committitur: septenarius autem virorum non generantium ex Ecclesia filios, significat universitatem malorum Prælatorum, vel clericorum, secundùm differentias septem ordinum Ecclesiasticorum: quorum primus est ostiariorum, secundus lectorum, tertius exorcistarum, quartus accolitorum, quintus subdiaconorum, sextus levitarum, septimus sacerdotum. Hi filios non generant, quia, in Ecclesia DEI fructum non quærunt: & ideo dæmonium eos occidit. Mulier quoque ista moraliter loquendo potest dici peccatrix anima, septem capitalium vitiorum universitati desponsata. Resurrectio autem spiritualis est, à morte culpæ ad vitam gratiæ, quæ est arra gloriæ: & ideo quando hæc resurrectio firmata est, per propositum cavendi recidivum, firmatum professione religionis, & etiam observatum: tunc est similitudo ad Angelicam vitam: quia per castitatem fit conformitas Angelicæ puritati. Angeli quoque similiter nihil possident in hoc mundo: & obediunt continuò ipsi DEO. Mali ergo sunt desides: qui ex suis operibus bonis non reliquerunt semen, & aliquid memoriâ dignum: & adhuc peiores sunt, qui memoriam sui de malis operibus suis reliquerunt. Postquam autem Dominus respondit ad eorum interrogationem: & ipsorum confutavit errorem, statim subdit de resurrectione, confirmando, veritatem resurrectionis authoritate scripturæ. Probaturus ergo resurrectionẽ corporum, inducit authoritatem de Exodo sumptam: & probat primò perenninatem animarum, quam illi negabant: quâ probatâ consequenter probat resurrectionem corporum quæ cum animabus bona malave gesserunt. Dicitur enim in Exodo *à Deo, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob.* Quando hoc Deus dicebat: jam illi mortui erant: *Deus enim non est mortuorum,* id est omnino non existentium, *sed viventium,* & existentium: ergo ipsi vivunt & existunt. Ratio talis est: Deus non dicitur Dominus rerum non existentium, vel eorum quæ sunt nihil: quia creaturæ ad Deum est realis relatio, quæ non potest fundari in nihilo: sed Deus dicitur Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, qui mortui sunt: ergo ipsi existunt: non enim dixit, Ego fui: sed, Ego sum: tanquam illi præsentes existant: sed non corpore, ergo animâ: & ideo anima non moritur cum corpore, sed est æterna. Et per hoc probat resurrectionem corporum ex veritate justitiæ. Nam cum dicat se Deum Abraham, & aliorum qui servierunt Ei in corporibus suis: justum est, ut remunerentur cum corporibus ipsis in quibus meruerunt. Et universaliter omnium corpora & animæ bona vel mala simul recipient, quæ simul meruerunt. Quia enim homo meruit, vel demeruit, anima simul & corpore: ideo in futuro punietur, vel remunerabitur, simul in utroque. Hoc autem non potest fieri, nisi fiat resurrectio corporum. Et ideo constat futuram esse corporum resurrectionem. Unum ergo probat Dominus expressè, scilicet quòd animæ semper vivant, nec cum corporibus intereant: alterum per consequens scilicet quòd corpora resurgunt. Item propter naturalem appetitum & inclinationem animarum ad corpora sua: quia naturale est animabus desiderare sua corpora, ut cum ipsis glorificentur, cum quibus meruerunt: & ideo ne à suo desiderio fraudentur, necesse est ut eis sua corpora reddantur, quia anima non potest esse perfectè quieta, nec beata, nisi uniatur cum corpore, ad cujus unionem habet inclinationem naturalem, & ita corpora resurgunt. Ubi Hieronymus. Cùm autem dicit, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, ter Deum nominando Trinitatem intimavit: cùm autem dicit, non est Deus mortuorum: unum Deum iterans, unam substantiam significavit: *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina Ejus.* Unde Remigius: Non quidem Sadducæi, sed turbæ mirantur. Hoc etiam quotidie agitur in Ecclesia. Cùm enim Divina inspiratione adversarii Ecclesiæ superantur: turbæ fidelium lætantur.

Septẽ viri.

Animas non mori probat.

Resurrectione corporum probat.

Hierony. in c. 22. Matt.

DE PRIMO ET MAGNO, AC SECUNDO, & simili legis mandato. Cap. XXXVI.

Matth. 22. Marci. 12.

PHarisæi *verò audientes* & gaudentes *quòd* sapienti responsô Jesus *silentium imposuisset Sadducæis*, non habentibus quid amplius dicerent contra responsionem Ejus *convenerunt in unum* ad Ipsum aliô modô invadendum, & venerunt in magna multitudine ad magis Eum terrendum. Unde Chrysost. Convenerunt ut multitudine vincerent, quem ratione superare non poterant, à veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudine se armaverunt. Hæc Chrysost. Recedentibûs Pharisæis, venerunt Sadducæi: & iterum recedentibûs Sadducæis, venerunt Pharisæi, tentantes Eum frequenti congressu fatigare & subvertere: licèt enim contrarii essent in opinione d. animæ immortalitate, & mortuorum resurrectione: tamen conveniebant in Christi persecutione. Unde Hieronymus: Quod de Herode & Pontio Pilato legimus Domini nece eos fecisse concordiam: etiam nunc de Pharisæis cernimus & Sadducæis, qui inter se contrarii sunt, sed ad tentandum Jesum pari mente consentiunt. *Et unus ex eis* scriba & *legisdoctor accessit* tentans Jesum capere in sermone, dixit: *Magister, quod est mandatum magnum in lege*, id est, præcipuum. Interrogavit tentans, non scire desiderans, non ut disceret, sed ut deciperet. Unde Chrysost. Magistrum vocat, cujus non vult esse discipulus. De mandato magno interrogat, qui nec minimum observat. Ille enim debet interrogare de majori justitia, qui jam minorem complevit. Hæc Chrysost. De hoc autem interrogavit, quia circa hoc erant opiniones: quidam enim dicebant sacrificia & oblationes magis placere DEO, quàm opera charitatis. Alii dicebant contrarium, quod magis est verum. *Et ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum.* Ut dicit Chrysost. Non dicit, time, sed, dilige, timere, inquit, servorum, diligere est filiorum. Non dixit etiam cognosce, sed dilige. Cognoscere, inquit Deum proprium est humanæ naturæ, diligere autem, religiosi cordis & recti. *Diliges* inquam, *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, id est, ex toto intellectu sine errore, ut nullum in confessione Divinitatis locum errori relinquas: *& in tota anima tua*, id est tota voluntate sine contrarietate & contradictione, ut nihil contrarium Ei velis: *& in tota mente tua*, id est totâ memoriâ sine oblivione, nihil reminiscens quò minùs de DEO sentias, *& ex tota virtute* seu fortitudine *tua* ut vires tuæ, & totum posse sibi serviant, & ad Ipsum extendantur. Unde August. Deum ex toto corde diligere præciperis, ut omnes cogitationes tuas: ex tota anima, ut omnem vitam tuã: ex tota mente tua, ut omnem intellectum tuum in Illum conferas à Quo habes ea quæ confers. Nullam ergo vitæ nostræ partem reliquit quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui, sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur quò totus dilectionis impetus currit. Tunc est nempe optimus homo, cum totâ vitâ suâ pergit in incommutabile bonum. Unde & Chrysost. Quid est diligere Deum ex toto corde? Ut cor tuum non sit inclinatum ad ullius rei dilectionem ampliùs quàm DEI. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta minùs est ad Deum. Quid est in tota anima diligere Deum? id est certissimum animum habere in veritate, & firmum esse in fide. Qui nempe credit apud Deum esse omne bonum, & nihil boni esse extra ipsum: hic ex tota anima diligit Deũ quid est ex tota mente diligere Deum? id est, ut omnes sensus tui, qui pertinent ad mentem, DEO vacent. Cujus enim intellectus DEO ministrat: cujus sapientia circa Deum est: cujus cogitatio ea quæ DEI sunt tractat: cujus memoria, quæ bona sunt recordatur: tota mente diligit Eum Hæc Chrisost. Secundùm Bern. Toto corde, id est sapienter contra suggestiones diaboli, ne seducamur Totâ animâ dulciter contra delectationes carnis, ne alliciamur tota mente: fortiter contra pressuras mundi, ne opprimamur. Hæc enim sunt tria, quæ præcipuè retrahunt: ab amore DEI, diabolus, caro, & mundus. Et subjungit: *Hoc est maximum, & primum mandatum.* Maximum dignitate, quia de maximo, scilicet DEO diligendo primum ordine, quia præceptum de diligendo Deũ, præcedit præceptũ de diligendo proximum. Et verè istud est nobiliũ & utilius inter omnia mandata. In hoc enim omnia mandata implentur.

Marginal notes: Chrysost. hõ. 42. operis imperfecti. — Hieronym. in cap. 22. Matth. — Lucæ 23. — Chrysost. hõ. 42. operis imperfecti. — Chrysostom. ibidem. — August. lib. 1. de Doctri. Christiana cap. 22. — Diligere ex toto corde quid sit. — Chrysost. hõ. 42. Operis imperfecti. — Bern. de diligendo Deo.

Hoc etiã mãdatũ diligẽdi Deũ eſt magnũ, quia mandat hoc lex naturalis in mẽte omnis creaturæ rationabilis divinitus indelebiliter expreſſa. Majus, quia remandat, & repetens iterum mandat hoc lex Moſaica à DEO iterum data & per Angelos ordinata. Maximum quia, confirmat illud lex Evangelica, per ipſum Filium DEI tradita. Et primum mandatum, intentione jubentis, finis nempe in quolibet, ea quæ ad finem ſunt in intentione præcedit. Unde Apoſtolus: *Finis præcepti eſt charitas*: finis non terminans: vel conſumans, ad quem omne præceptum ordinatur. Et iterum: *Plenitudo legis eſt dilectio.* Et Pſalm. *Omnis conſumationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.* Vel primum, in neceſſitate obſervationis. Ad hoc autem quòd iſtud mandatum poſſit perfectè impleri, quatuor requiruntur.

1. Tim. 1.
Rom. 13.
Pſalm. 118.

Primum eſt, Divinorum beneficiorum rememoratio: quia enim quæ habemus ſive exteriora, ſive corpus & animam, omnia à DEO habemus, ideo oportet quòd nobis de omnibus quæ habemus ſerviamus, & Eum corde perfecto diligamus. Nimis enim ingratus eſt, qui cogitans alicujus beneficium Eum non diligeret. Secundum eſt, Divinæ excellentiæ conſideratio: DEUS enim major eſt corde noſtro, & ideo ſi toto corde & omnibûs viribûs Ei ſerviamus, adhuc ſufficientes non ſumus, nec ſatisfaciamus. Unde in Eccleſiaſtico; *Glorificate Dominum quantum poteſtis, ſupervalebit adhuc.* Major eſt enim omni laude. Tertium eſt, mundanorum, & omnium temporalium abdicatio. Magnam nempe injuriam facit DEO, qui aliquid Ei adæquat, quod fit quando res temporales & corruptibiles ſimul cum DEO diligimus. Nihil enim aliud vult quod diligamus, quàm Eum, quia Ipſe ſolus ſine conſortio vult poſſidere cor noſtrum. Unde dicit Auguſt: Domine, minùs Te amat, qui præter Te aliquid amat. Et Hierony. Nimis eſt avarus, cui non ſufficit DEUS. Quartum eſt, omnimoda peccatorum vitatio: quia nullus poteſt DEUM diligere in peccato exiſtens, ſcilicet mortali: ideo dicitur; *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire.* Unde ſi in peccato manes, DEUM non diligis. Non diligit DEUM ſuperbus, vel amator vanæ gloriæ: qui pulverem vanæ gloriæ quæ nihil eſt, DEO præponit. Nec voluptuoſus, qui pro momentanea delectatione Eum deſerit, nec avarus, qui pro nummo, vel nihilo Eum amittit. Deinde addit: *Secundum autem ſimile eſt huic.* non æquale, ſed ſimile, qua eſt de actu ſimili, ſcilicet de dilectione, vel de re ſimili DEO, ſcilicet de homine, qui ad ſimilitudinem DEI factus eſt, ſcilicet, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, id eſt; ad id ad quod teipſum, ſcilicet ad juſtitiam & ſalutem, ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, & ad eandem beatitudinem ad quam diligis te. Unde ſicut, non denotat æqualitatem gradûs, quia primò & plùs tenetur homo ſe diligere, quàm proximum, cæteris paribûs, ſed denotat ſimilitudinem boni optati, ut velit proximum ſicut ſe eſſe in gratia & amore DEI. Et cùm dicitur, *ſecundum*, non eſt ordo, niſi quantùm ad materiam, quæ eſt DEUS & proximus. Unum enim eſt, præceptum de dilectione, vel etiam eſt ordo cauſalitatis, quia amor proximi cauſatur ex amore DEI. Et ideo dicit Apoſtolus: *Qui diligit proximum, legem implevit.* Quia cauſa intelligitur in cauſato, & non è converſo. Dilectio igitur in DEUM, origo eſt dilectionis in proximum, & dilectio in proximum, cognitio eſt dilectionis in DEUM, ac etiam nutrimentum. Unde Gregorius. Per amorem DEI amor proximi gignitur: & per amorem proximi, amor DEI nutritur. Hæc Gregorius. Et ſimiliter dilectio in ſeipſum, præcedere debet di-

Primo mandato implendo quatuor neceſſaria.
Eccleſia. 43
Auguſtinus in ſoliloqu.
Matth. 6.
Secundum mandatum.
Rom. 13.
Gregorius lib. 7. moral. cap. 11.

Augustinus sermo 43. de verbis Dñini proximus quis sit.

lectionem in proximum. Unde Augustinus. Vide priùs si jam nosti diligere teipsum: & committo tibi proximum, quem diligas sicut teipsum. Si autem nondum nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Et iterum: Manifestum est autem omnem hominem proximum esse deputandum, quia erga neminem operandum est malum. Qui autem amat homines, aut quia justi sunt, aut ut justi sint, amare debet. Sic nempe & seipsum amare debet, aut quia justus est, aut ut justus sit. Sic enim diligit proximum sicut seipsum, sine ullo periculo. Hæc Augustinus. Unde modus diligendi proximum attenditur secundùm quatuor causas. Primò, secundùm finalem, scilicet ut diligatur proximus propter DEUM. Secundò, secundùm materialem, scilicet ut diligatur bonum, non malum. Tertiò, secundùm formalem, scilicet ut ordine debito, circa DEUM & supra temporalia. Quartò, secundùm efficientem sive moventem: quia ut homo, non quia Pater tantum, vel Filius, vel domesticus, vel amicus: & hîs modîs debet homo diligere seipsum.

Modus diligendi proximum.

Aug. cap. 27 lib. 1. de doctrina Christiana.

Et nota secundùm Augustinum. Quòd primò diligendus est DEUS. Secundò, anima propria. Tertiò, anima proximi. Nota etiam quòd amor proximi falsus est, per hæc seu hujusmodi: videlicet, si impedit amorem DEI. Si aliquid fiat propter amorem proximi, quod sit contra amorem DEI. Si aliquis dissimulet in eo quem diligit, plusquam in eo quem non diligit. Si aliquid in eo placeat, quod in aliis displiceat. Si patienter non sustinet, quod alium sicut se vel plus diligat. Et infert *in his duobus*, scilicet mandatis dilectionis: *tota lex pendet & Prophetæ* quia totus decalogus & monitiones sive comminationes hìc finem habent, hoc enim ut charitas introducatur intendunt. Tota quippe scriptura legis & Prophetarum, ad dilectionem DEI & proximi ordinatur: quidquid enim præceptū est, in lege & Prophetis, hoc fine præceptum est, ut DEUS & proximus diligatur. Et propter hœc omnia mandata & scripta legis & Prophetarum non sunt nisi quædam explicationes istorum duorum mandatorum: quia omnia ad hæc duo sunt ordinata. Item omnia præcepta ad hæc duo referuntur. Primum enim præceptum, scilicet dilectionis DEI ambit & implet omnia mandata primæ tabulæ, quia in ea continentur tria mandata de dilectione DEI, quæ scripta erant in una tabula: & secundum præceptum, scilicet dilectionis proximi, ambit & implet omnia mandata secundæ tabulæ: quia in ea continentur septem alia mandata de dilectione proximi, quæ in secunda tabula erant scripta. Nam qui DEUM diligit: idola spernit, DEI Nomen in vanum non assumit, & diem Sabbathi sanctificat. Et qui proximum suum diligit: honorat Patrem & Matrem, non occidit, non furatur, non mæchatur, non falsum testimonium dicit, nec uxorem proximi vel aliam rem ejus concupiscit. Nam secundùm Chrysosto. sicut odium facere suggerit omne malum, sic dilectio omne bonum. In tribus autem dilectio DEI extenditur: ut omnes affectiones, & omnis ratio humana quâ intelligimus & discernimus, in DEUM referantur, & Divinîs rebûs occupentur: ut nihil remaneat in homine quod non Divinæ dilectioni subdatur. Item duo sunt erga proximi dilectionem servanda, ut & beneficii impensione foveatur: & nullâ malitiâ lædatur, unum affirmativum. De quo Matth. septimo. *Quæcunquè* scilicet licita decentia, expedientia *vultis*, scilicet voluntate rationali, ratione distingvente inter debita & indebita: *ut faciant:* vel dimittant corde, ore, opere, *vobis* vel pro vobis, *homines*, inquantum

Chrysostom. hom. 42. Operis imperfecti.

Dilectio Dei ad tria.

Dilectio proximi vult duo.

tum homines, non bruta: *& vos facite illis* in simili casu, voluntate, opere pleno affectu. Secundùm hanc regulam dilectio proximi causat & efficit imperando omnes motus omnium virtutum tendentes ad proximum, interiores. Aliud negativum, de quo Tobiæ 4. *Quod ab alio oderis* rationabiliter *fieri tibi* corde, ore, opere: *vide ne alii feceris* volũtate, vel opere affectu: vel effectu secundùm hanc regulã dilectio proximi causaliter reprimit & cohibet omnes motus & actus vitiorum respectu ejus. Licèt igitur diversa sint præcepta, quibus aut utiliter quæ appetenda sunt cupimus: aut quæ vitanda sunt utiliter præcavemus: unum tamen sunt in radice claritatis: quia omnia in dilectione DEI & proximi facere debemus. Rectè itaq; dicit legem & Prophetas referri ad duo mandata charitatis, quia ex hac dependent, & ibi finem habent. O! charitas regula ordinis electorum: lex universalis, universos ligans, virtus virtutis, canon canonum, lex legum, non constitutio populi, sed Principis placitum, sanctio Regis Regum: quam non solum edidit, vel condidit jubendo, sed & edixit & promulgavit personaliter docendo, & adimplevit servando. Ecce lex Domini convertens animas: Mater & origo legum Divinarum, Magistra & Domina humanarum, rationabilium & æquarum, hostis & inimica iniquarum. Cujus observantia per gratiam in hac vita initiatur, & continuata usq; ad mortem in alia consummatur. Et quia ut ait Chrysosto. Judæi æstimantes Christum Hominem purum esse, tentabant Eum: neq; tentassent, si DEI Filium credidissent: ideo volens Christus eis ostendere, quia DEUS erat: talem interrogationem eis proposuit, ut ipsa interrogatio eis ostenderet quis esset. Quia enim ad passionem venturus erat, opinionem falsam judæorum corrigit, qui Christum Filium David, non Dominum ejus esse dicebant. Et ut dixit Hieronym. Palàm eis de se loquitur, ut inexcusabiles sint. *Congregatis ergo Pharisæis*, qui ad tentandum venerant, *interrogavit eos JESUS*, quasi eis diceret, hucusq; quæstionibus vestris satisfeci: tempus est ut in aliquo respondeatis mihi. Interrogat ergo de illo, quem credebant esse venturum, quia præsentem credere nolebant: cujus filius debeat esse, dicens: *Quid vobis videtur de Christo?* id est; Messia, in lege promisso, quem venturum creditis, *cujus Filius est?* Dupliciter errant judæi circa Christum. Primò quidem circa personam non enim credunt Eum fuisse Christum, qui venit in mundum, natum ex Virgine sed adhuc expectant Eum. Item errant circa Ejus naturam, quia non credunt etiam quem expectant esse DEUM, sed purũ hominem. De isto secundo errore eos interrogat, cujus Filius sit: & hoc ideo fortè quærit, quia ex quo totam legem direxerat ad duo mandata dilectionis: tanquam artificiosus legislator, vult ostendere Christus hæc duo mandata, reduci in unum diligibile, quod est Christus. Nihil enim diligitur tanquam DEUS & proximus, nisi Ipse Christus. *Dicunt ei David*, secundùm illud Psalm. *de fructu ventris tui, ponam super sedem tuam.* Credebant illum fore purum hominem, de genere David: Unde dicunt, David solùm: scilicet Divinitatem negando: *Ait illis*, arguendo in contrariũ: *Quomodo ergo* si Christus est purus homo, ut vos creditis: *David*; cui occulta sapientiæ Divinæ manifestata sunt, *in spiritu*, scilicet Sancto & Prophetico, non de corde suo proprio *vocat Eum Dominum suum?* quod non liceret, si esset filius Ejus, dicens: *Dixit Dominus Domino meo*, id est; Pater Filio. Ipsi autem sic exponunt, *Dixit Dominus*, Creator Cœli & terræ *Domino meo*

Charitatis excellentia.

Psalm. 18.

Chrysostom. hom. 72. in Matth.

Hieronym9 in cap. 22. Matth.

Christum non noverunt judæi.

Psalm. 131

Christũ seu Messiam nõ esse purum hominem.

meo, id eſt; Meſſiæ. Quod ergo iſte Meſſias non ſit purus homo, probatur tripliciter ex hoc verbo. Primò. ex eo quòd David vocat Eum Dominũ: & hoc ſic. nullus Pater Filiũ ſuum, qui trahit naturam ſuam ab ipſo, teſtatur Dominum ſuum: ſed David, Spiritu Sancto inſpiratus, teſtatur Dominum ſuum Chriſtum: ergo non ſolùm habet naturãquã traxit ab ipſo, ſed altiorẽ, ſecũdũ quã dicitur Dominus Ejus: ſc: Divinã: quia nõ eſt homo filius & Dominus alterius, ſecũdũ eandẽ naturam: ergo eſt alia natura ſecundùm quam eſt filius, & hæc eſt humana: alia ſecundùm quam eſt Dominus, & hæc eſt Divina. Secundò probatur idem ſic, quando David hoc dixit, nondum Meſſias homo erat: quomodo ergo Dominus ejus erat, qui nondum erat? & qui non ante eum, ſed poſt extitit? ergo oportet ponere aliam naturam, ſecundùm quàm ante eum erat. Tertiò probatur idem ex hoc, quòd ſequitur: *Sede à dextris meis*, impoſſibile eſt enim purum hominem, ſedere à dextris DEI. Dicat ergo David: dicit: *Dominus* ſc. DEUS Pater: *Domino meo*, id eſt; Chriſto Filio ſuo: cujus dicere eſt, æqualem ſibi Filium generare: ergo *Domino meo*, non ſecundùm quod temporaliter homo factus eſt: ſed ſecundum quod Patris æternus Filius, ſed quietè Regni potitus, *à dextris meis*, id eſt; in æqualitate mea, ſecundùm quod DEUS: vel in potioribus bonis, ſecundùm quod homo: quia ut ſic in gloria præeſt Angelis: *donec ponam*, incluſivè, non quòd poſtea non ſedeat, quia ſemper ſedebit: *inimicos tuos*, & in obedientes tibi, *ſcabellum pedum tuorum*, id eſt; donec homines rebelles Tibi ſubjugavero: vel bonâ & voluntariâ ſubjectione, ſcilicet ut credant Te verum DEUM & Hominem ſponte, vel coacta ſubjectione: ut in die judicii puniantur & credant invitè, ita ut velint nolint ſubjecti ſint tibi, ſicut ſcabellũ pedibus eſt ſubjectũ. Hæc enim ſubjectio complebitur in judicio, quando omnia perfectè ſubiicientur homini Chriſto. Si ergo David vocat Eum Dominũ, ſecundũ veritatem: quomodo Filius Ejus eſt, ſcil. tantùm: cùm filius propagatione ſubjectus ſit Patri: & maximè ſecundũ conſvetudinem Patrum antiquorum. Potiùs enim Parentes ſunt, & dicũtur Domini Filiorũ quã Filii Domini Parentum: Filius enim debet eſſe ſubjectus Patri, & non dominari. Quaſi diceret: Cùm ſecundùm naturam humanam ſit filius David: & perconſequens eô inferior: oportet ponere in eo aliam naturam, per quam ſit Dominus ejus & eô ſuperior: & hæc eſt Divina: ergo in Chriſto ſunt duæ naturæ, ſcilicet Divina & humana. Eſt itaq; filius David & Dominus, ſed filius inquantum homo, Dominus inquantum DEUS: & ſic reſtat, quòd Chriſtus eſt Homo & DEUS. Non ergo errabant, nec reprehenduntur, quia Chriſtum Filium David dicunt, ſed quia Ipſum purũ hominẽ & non DEI Filium credunt: Chriſtus autem non tantùm David, ſed & DEI filium ſe eſſe probavit, & per authoritatem David eos convincit. *Et nemo poterat Ei reſpondere verbum*, quia non poterant ſcripturam negare, & irrefragabile erat argumentum, *neque auſus fuit quiſquam ex illa die Eum amplius interrogare*, quia planè teſtimonio & ratione erant convicti. Unde Hieronym: Ideo confutati ſermonibûs ultra non interrogant, ſed apertiſſimè comprehenſum Romanæ tradunt poteſtati. Ex quo intelligimus venena invidiæ poſſe quidem ſuperare ſed difficilè poſſe quieſcere.

Parentes filiorum Domini ſunt.

Hieronymus in cap. 22. Matth.

DE

DE SCRIBIS ET PHARISÆIS IN DOCTRINA *Audiendis, sed non in vita imitandis.*

CAPUT XXXVII.

COnfutatîs autem & tacentibûs Scribîs Pharisæîs, qui dolosè interrogabant Dominum, ut tentarent Eum, ne plebs & alii idonei sine pane doctrinæ evanescerent, *locutus est Dominus*, eâdem feriâ tertiâ *ad turbas*, scilicet ad simplices & imperfectos, & ad discipulos suos magis doctos & perfectos. Unde Chrisostomus. Postquam Dominus Sacerdotes responsione prostravit, & incorrigibilem conditionem eorum ostendit, sicut & Clerici si malè fecerint inemendabiles sunt, Laici verò delinquẽtes facilè emendantur: tunc cõvertit sermonẽ ad populum. Infructuosum nãq; est verbũ in quo si alter confunditur, ut alter nõ erudiatur. Locutus est ergo ad eos instruens, & docens Scribarum & Pharisæorum doctrinam audiendam, sed Eorum vitam non imitandam: & nihilominus hortans eos subiici illis propter Sacerdocii & nominis dignitatem, non opera sed doctrinam considerantes. Multaq; eorum crimina annumerans, & alios ab eis dehortans. Unde dicit: *super cathedram Moysis*, id est; authoritate dicendi & judicandi, *sederunt*, scilicet indignè, *Scribæ & Pharisæi*. Cathedra doctorum est: & ideo dicuntur sedere super Cathedra Moysis, qui docent quod docuit Moyses. Ubi Chrysostomus. Multi Sacerdotes, & pauci Sacerdotes, multi in nomine, & pauci in opere. Vide te ergo quomodo sedeatis super eam, quia non Cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos Cathedram. Non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis Sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus Sacerdos. Bene quidem docendo, & malè vivendo, DEUM instruis, quomodo debeat te condemnare. Ut autem dicit idem Chrysostomus. Ne aliquis dicat, quoniam; propter hoc desidior factus sum ad agendum, quia malus est doctor: ideo hanc destruit occasionem, cum subdit. *Omnia ergo* ad Cathedram pertinentia, *quæcunque dixerint vobis*. id est; ad vestram utilitatem, *servate* corde, & *facite* opere, id est; doctrinâ. Non tamen simpliciter quæcunq;, sed illa tantùm quæ Moysis Cathedræ doctrinæq; conveniunt, & quæ à vera fide non discrepant neq; Divinis repugnant mandatis. Unde Chrysostomus. Omnia agit, quæ corrigunt mores, & meliorem faciunt vitæ modum: & novi testamenti concordant legibus, & non dimittunt de reliquo sub jugo legis esse. Hæc Chrysosto. Ex quo patet quòd etiam malis Prælatis & Doctoribus bona docentibus, est honor obedientiæ exhibẽdus, nisi in his quæ manifestè sũt cõtra Deũ, & sunt habendi in reverentia, quamdiu tolerantur in officio suo: quod patet per exemplum David, qui venerabatur Saulum, licèt sciret eum malum, & à DEO reprobatum, & per hoc auditoribus tollitur excusatio non bene agendi. Nam obediendo malis prælatis & doctoribus, DEUS in eis honoratur, cujus personam gerunt: non enim sua, sed quæ DEI sunt, dicunt: *secundùm verò opera eorum*, quæ præter id quod oportet nequiter faciunt, *nolite facere*, quia non sunt imitandi in malis, sed tantùm in bonis, Ubi Chrysostomus. Si bene vixerint, eorum est lucrum: si bene docuerint, vestrum. Accipite ergo quod vestrum est: & nolite discutere quod alienum est. Hæc Chrysosto: *Dicunt enim & non faciunt*: quia vita doctrinæ non concordat. Docebãt nempe bene vivere, secundùm legis præcepta, & ipsi per prævaricationem legis malè vivebant. Contra quos dicit Augustinus.

Matth. 23. Marci 12. Lucæ 20.

Chrysostom9 hom. 43. operis imperf.

Cathedra Moysis.

Chrysostom. Ibidem.

Idem ibid.

Chrysostom. Ibidem.

1. Reg. 24. & 26. & 2. Reg. 1.

Chrysostom9 Ibidem.

Augustinus sermo. 3. de verbis Dñini Genes. 27. Bene docere, & malè vivere, non est aliud quàm se suâ lingvâ damnare: de talibus nempe qui dicunt & non faciunt, potest dici illud Genesis: *Vox quidē vox Jacob est, manus autē, manus Esau.* Ubi Chrys. Maximè accusatione dignus est, qui doctrinæ authoritatem habens, *Chrysostomus hom. 73. in Matth.* legem transgreditur: primò quidem, quia prævaricatur qui alios corrigere debet: deinde quia peccans majorî pœnâ dignus est, propter honorem: tertiò, quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris peccans. *Alligant autem onera,* scilicet suarum traditionum & legum, ut sit quasi fascis importabilis. Unde subdit: *gravia*, quantùm ad affectum: & *importabilia* quantùm ad effectum: & *imponunt in humeros hominum*, non in suos per coactionem observantiæ præceptorum: quia supra legis præcepta, constituerunt ex suis traditionibus multa quæ erant subditis gravia & importabilia: *digitô autem suô*, id est; levi motu & tactu, *nolunt ea movere* & tangere. Ecce qualiter eorum reprehensionē aggravat: non enim dixit, non possunt: sed nolunt: nec dixit, pleno opere & manu: sed digitô & modico tactu: nec dixit, portare, sed movere, id est; neq; propè fieri, neq; tangere. quia modicum conatum ad agendum talia nolebant apponere, & nec minora *Chrysostomus hom. 43. Operis imperfecti.* eorum quæ ipsi præcipiebant volebant opere adimplere. Ubi Chrysosto. secundùm consequentiam autem, tales sunt etiam Sacerdotes, qui omnem justitiam populo mandant, & ipsi nec modicam servant videlicet non ut faciendo sint justi, sed ut dicendo justi. Tales sunt & qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt, ipsi autem nec minimum faciunt. Et sic dum pœna præsentis pænitentiæ fugitur; contemnitur pœna futuri judicii. Si enim fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare, posueris: necesse habet ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur. Sic & homini cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est ut aut pœnitentiam tuam rejiciat: aut suscipiens dum ferre non potest scandalizetur, & ampliùs peccet. Deinde & si erramus modicam pœnitentiam imponentes: nonne meliùs est propter misericordiam dare rationem, quàm propter crudelitatem? Ubi Paterfamilias largus est: dispensator non debet esse tenax minister. Si DEUS benignus, ut quid Sacerdos est austerus? Vis apparere Sanctus: circa tuam vitam esto austerus: circa aliorum autem benignus. Audiant Te homines parva mandantem: videant grandia facientem. Talis est autem Sacerdos qui sibi indulget, & alios exigit: quemadmodum malus descriptor tributi in Civitate, qui se relevat & onerat imponentes. Et iterum: In quo duplicem eorum malitiam ostendit: unam quidem in hoc, quòd sine venia expetunt à subjectis summam diligentiam vitæ. Alia verò in hoc, quòd sibiipsis multam concedunt licentiam. Oportet autem bonum Principem è contrariò se habere. in his quidem quæ secundùm seipsum sunt, gravem judicem *Pænitentia modica imponenda.* esse: in subjectis autem, mansvetum. Hæc Chrysosto. Imponendo ergo modicam pœnitentiam meliùs est animas mittere in purgatorium, quàm in infernum: sed tamen in quibus tenentur, saltem est eis innotescendum. Igitur, ut ait Hierony. hoc generaliter dici- *Hieronymus in cap. 23. Matth.* tur adversùs omnes magistros, qui grandia jubent, & minora non faciunt. Hæc est autem quædam causa non modica, quæ hodie movet subditos contra majores & Prælatos: quia dicunt, & non faciunt. Imponunt onera aliis, & ea digitô non tangunt. Talium verba apud subditos parum proficiunt, quando in eis non videntur

quæ

quæ docent & præcipiunt. Quicunquè ergo proximorum animabus utilis esse desiderat, studeat priùs in se habere quidquid alios docturus est: alioquin parum proficiet. Nam ejus verbum inefficax erit, nisi priùs homines in eo comperiant esse ea quæ docet. Ex præmissis patet, quòd ille qui legem aliquam constituit, licèt non sit subditus legi, quantum ad hoc, quòd per hominem puniatur si contrarium fecerit: tamen obligatus est ad legem implendam, & graviùs punietur à DEO, si fecerit contrarium: quia transgressio ejus est gravior propter scandalum. Propter quod dicit sapiens: Patere legem quam ipse tuleris: & ut alibi dicitur, quòd quidcunque juris in altero statuit, ipse eodem uti debet. Patet ergo ex prædictis, quòd illis statum Ecclesiæ in generali, seu aliquem statum ejus in speciali, regunt: & subditos onerant gravibûs statutîs, sine magna & evidenti necessitate, abutuntur sua potestate: sicut faciebant Pharisæi & Scribæ. Prælatorum enim totæ sunt inhumanæ sententiæ & mandata lignaque vetita, quod vix possit aliquis transire per hujusmundi umbram, quoniam incidat in peccatum & offensam. Unde ait Augustin. loquens de Religione Christiana. Ipsam Religionem nostram, quam Dominus noster JESUS Christus in paucissimis Sacramentorum celebrationibus voluit esse liberam, quidam servilibûs premunt oneribûs: adeo ut tolerabilior sit conditio judæorum, qui non humanis præsumptionibus, sed Divinis subjiciuntur institutis. Deinde secundùm Chrysostomum. Postquam Dominus arguerat Scribas & Phari fæos crudelitatis & negligentiæ: consequenter arguit eos inanis gloriæ, quæ fecit eos à DEO recedere, & propter quam non possunt Christo credere. Unde subdit: *Omnia verò opera sua faciunt*; ea scilicet intentione, & eo fine *ut videantur ab hominibus:* & sic habeant gloriam inter homines, id est; propter gloriam humanam: quia videri in bonis propter gloriam Divinam non est malum, sed magis meritorium. Non autem potest credere Christo Cœlestia prædicanti, qui gloriam terrenam quærit, & eam Cœlestibus præponit. Non solùm ergo desides & remissi erant ad bene operandum: sed etiam vanè gloriosi, & in suis operibus laudem appetentes hominum, ut essent in reverentia & honore apud populum. Tales autem nullam mercedem de operibus suis recipiunt: quia non student ut DEUS glorificetur, sed ut ipsi in his quæ agunt laudentur & remunerentur. Et ideo non solùm nullam mercedem, sed etiam pœnã recipiunt, qui de bono malum faciunt. Unde Chrysosto. Quemadmodum vermis de ligno nascitûr, & lignum à verme consumitur, & tinea de veste à qua corroditur, sic diabolus insidiatur, & occasionem quærit: ut qui cogere hominem ad malum non potest, studeat ut ex bonis operibus malum inanis gloriæ nascatur: & quod bonum erat, ex inani gloria sit malum. Igitur ut ait Hieronymus, quicunq; ita facit quodlibet ut videatur ab hominibus, Scriba est & Pharisæus. Deinde quòd Dominus generaliter dixerat, scilicet opera sua faciunt ut videantur: consequenter in partes dividit, dicens: *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias, & volunt ambulare in stolis.* Circa hæc secundùm Hieronymum, est sciendum, quòd Dominus cùm dedisset mandata legis per Moysen, ad extremum intulit, dicens: *ligabis ea in manu tua, & erunt semper ante oculos tuos.* Et est sensus: Præcepta mea sint tibi semper in opere,

Aug. de vera religione

Chrysostom. hom. 73. in Matth.

Vana gloria Scribarum.

Chrysost. hõ 43. operis imperfecti.

Vanæ gloria malum.

Hieronym. in cap. 23. Matthæi.

Hieronym. Ibidem.

Deut. 6.

semper in meditatione: sint in manu tua, ut opere compleantur: & sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis- quia spiritualiter per manus est intelligenda operatio, & per oculos jugis meditatio. Sed hæc Pharisæi malè interpretantes scribebant in membranis & chartis decalogum Moysis, id est; decem legis verba, sive præcepta: complicantesquè ea, & quasi coronam capiti facientes, ligabant in fronte, ut semper ante oculos moverentur. Et similiter in sinistro brachio circumligabant, ut semper in manu haberent. Et dilatabant has membranas, id est; eas latiores faciebant, & decalogum in eis de grossiori litera scribebant. Et hæc omnia faciebant in signum Religionis, ut per hæc Religiosi apparerent, & recordatores & observatores decalogi ab hominibus viderentur. Et hæ chartæ dicebantur phylacteria, à phylaxe quod est servare: & thera quod est lex, quasi conservatoria legis: quia erant quædam signa servandæ legis: eô quòd quicunquè ea habuissent, quasi ob custodiam & munimentum sui haberent. Jusserat etiam Moyses, ut in quatuor angulis palliorum, juxta pedes facerent fimbrias hyacinthias ad populum Isräeliticum discernendum à cæteris populis in habitu exteriori, sicut erant Religione discreti: & ponerent in eis vittas hyacinthinas, quæ etiam cum filis apponebantur, ut videntes eas recordarentur mandatorum Cœlestium, ac vana & inutilia non cogitarent. Sunt igitur fimbriæ legis, mandata: vittæ vero hyacinthinæ sanctæ cogitationes: quæ simul junctæ fuerint, ab omni vanitate oculos avertunt, & tota mente ad Cælestia dirigunt. Videntes enim Hyacinthum, Cœli recordamur: quia unius coloris sunt Cœlum & Hyacinthus. Istiusmodi erat fimbria brevis & parva ex lege præcepta: quam mulier sangvine fluens tetigit in pallio Domini, & statim est sanata. Per hujusmodi etiam fimbriam creditur Samaritanam cognovisse de Domino, quòd judæus esset. Superstitiosi verò Magistri, gloriam ab hominibus captantes, & lucra sectantes & ostentationem, majores fimbrias aliis in palliis suis faciebant & acutissimas in eis spinas ligabant: ut videlicet eundo, vel sedendo eis pungerentur, & quasi sic commoniti memores mandatorum & beneficiorum DEI essent, & hac commonitione ad officia DEI, & ad ministeria servitutis Ejus traherentur, non intelligentibûs eîs quod hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioquin & armaria, & arcæ libros habent, & DEI notitiam non habent. Pro tanto autem hæc faciebant, quia hominibus videri, & opinione sanctitatis ab eis honorari, ac lucra habere cupiebant. *Et volebant in stolis ambulare*, id est; cultioribus vestimentis ad publicum procedere, ut per hoc honorabiliores viderentur, & magis venerarentur, quod in divite reprehenditur, qui byssô & purpurâ induebatur. Stolæ erant camisiæ lineæ longæ, quibus scribæ utebantur, ut sanctiores apparerent, & dicebantur stolæ, à thelon quod est longum, quia usq; ad pedes descendebant Hæ stolæ adhuc hodie multas simulationes & hypocrises faciunt, ac plerosq; incautos decipiunt. *Amabant quoq; primos recubitus, & sedes in cœnis & conviviis*, & hoc duplici de causa, scili. ratione gulæ, quia ibi primò servitur, & fercula meliora ponuntur: & ratione superbiæ, ut sic in loco honorabiliori positi, principaliores & majores Domini viderentur. *Ad primas* & digniores *Cathedras in synagogis*, & congregationibus, ubi conveniebant homines ad audiendum verbum DEI: & *primas salutationes in foro*, id est; loco patenti.

Phylacteria unde dicta.

Fimbriæ legis sunt mandata.

Matth. 9.

Lucæ 16.

Stolæ.

Pri-

Primas quidem tempore, ac factas alta voce, & inclinato capite *vocari ab hominibus Rabbi*, id est magistri, ut dicit Chrysostomus. Vocari volunt, non esse nomen appetunt, & officium negligunt. Et notandum quòd tripliciter conveniunt homines, vel ad tractanda carnalia, sicut in cœnis: vel spiritualia, sicut in synagogis: vel temporalia, sicut in foro: & ubique volebant principatum habere, & gloriam in publico quærebant sibi exhiberi. Ecce ergo quatuor generaliter in hac serie, quæ reprehenduntur in magistris & Prælatis, in quibus non sunt imitandi. Primum est, defectus bonæ operationis, quia *dicunt, & non faciunt*. Secundum, austeritas prælationis, quia *onera gravia aliis (non sibi) imponunt*. Tertium, ostentatio singularis actionis: quia *omnia opera faciunt, ut videantur ab hominibus*. Quartum, affectus ambitionis & laudis: quia *amant primos recubitus, & primas cathedras, & salutationes*. Et nota secundùm Bedam, quòd Dominus non arguit & vituperat eos, quibus hæc ex officiis ordine competunt, & fiunt, sed illos qui hæc habita, sive non habita indebitè amant & appetunt: animum videlicet, non gradum redarguens, & ad voluntatem, non ad factum vituperationem referens. Sine causa enim loco se humiliat, qui corde se præfert & exaltat: unde non prohibet magistros primò sedere, nec doctrinam super cathedram, nec salutationes in foro, nec nomina magistri vel Patris, sed ambitionem, & vanam gloriam: ne quis hæc appetat, vel glorietur in eis. Si autem, dicit, Chrysostomus diligere talia est in cusatio, quàm malum est studere, ut hìs aliquis potiatur. Ut ait Beda: Væ miseris illis, ad quos Pharisæorum vitia transsierunt, qui per breve curriculum vitæ suæ, quô peccata plangere debuerant, pro prioratu certare non metuunt. Et sciendum secundùm eundem, quòd duplici ratione à vanæ gloriæ cupidis attendere jubemur, ne scilicet eorum vel simulatione seducamur, æstimantes bona esse quæ faciunt, vel æmulatione ad imitandum inflammemur, frustra gaudentes in bonis laudari quæ simulant. Deinde revocat discipulos ab hac superbia & ambitione, dicens: *Vos autem nolite*, id est non velitis, & affectetis vocari Rabbi; nec vocemini id est nec appetatis vocari magistri, propter inanis gloriæ ambitionem, *& patrem nolite vocare vobis super terram*, propter adulationem. Non honorem, vel nomen magistri, aut Patris, inhibet, sed ne quis indebitum vel indebitè sibi usurpet, vel alteri attribuat: *unus est enim Magister*, & Pater principalis omnium singulariter, & per excellentiam, *Qui est in cœlis*: cui est cura de omnibus licèt aliquis possit vocari pater, vel magister in terra, ratione generationis, doctrinæ, vel ætatis: tamen solus DEUS naturæ Author, est Pater & Magister principalis, quia ab Eo habemus quod sumus, & scimus. Ubi Chrysostomus: Vos autem nolite vocari Rabbi: ne quod DEO debetur vobis præsumatis. Nolite & alios vocare Rabbi, ne Divinum honorem hominibus deferatis. Unus est enim Magister omnium, qui omnes naturaliter docet. *Et Patrem nolite vocare vobis super terram*: qui non estis filii terreni. Ex eo enim cœlestem te professus es habere Patrem, ex quo Patrem tibi vocasti de cœlo dicens: *Pater noster qui est in cœlis*. Ex quo enim cœlestem te professus es habere Patrem: vocando Patrem Deum turpe est ut iterum te profitearis terrenum, ubi Patrem vocando super terram. Et iterum *ne vocetis Patrē in terra*: non ut dehonores eos qui te genuerunt, sed ut omnibus illis præponas Eum qui te fecit, & inscripsit te inter filios suos. Hæc Chrysostomus. *Omnes autem vos fratres estis*: quia filii DEI per creationem, & gratiæ adoptionem: ad unam vocati hæreditatem, scilicet ad Regnum Cœlorum. Secundùm Hieronymum: Omnes Christiani, fratres vocantur specialiter, & omnes homines, ex uno Patre DEO nati, communiter, non solùm autem Dominus primatus cupere prohibet, sed ad contrarium auditorem inducit. Unde ut in amorem humilitatis discipulos ducat ostendens formam humilitatis, subjungit: *Qui major est vestrûm*, vel meritô sanctitatis, vel officiô dignitatis, *erit & si Minister vester*, & alios præveniat obsequendo: non superbè dominando, paratus ad officia humilitatis, secundùm decentiam sui statûs. Unde & Papa vocat se servum servorum DEI. Bene agentibus per humilitatem sit socius, contra delinquentes zelô justitiæ sit erectus. *Qui autem se exaltaverit*: in præsenti per elationem & arrogantiam: *humiliabitur* in futuro per damnationem & pœnam, *& qui se humiliaverit*, in præsenti, non nequiter sed veraciter: *exaltabitur* in futura gloria mirabiliter. Et notandum

Chrysostom hom. 43 operis imperf.

Magistrorū quatuor vitia.

Beda in cap. 20. Lucæ.

Chrysost. hō. 43. operis imperfecti.

Beda in cap. 12. Marci.

A venæ gloriæ cupidis attēdendum

Chrysost. hō. 43. operis imperfecti.

Matth. 6.

Hierony. cō tra Heluidiū tomo 2.

quod propter triplicem gradum humilitatis hoc verbum ter ponitur in Evangelio, scilicet supra, ubi monet ut invitati recumbant in novissimo loco, & iterum, de Pharisæo & Publicano orantibus in Templo, & tertio in hoc loco. Est enim triplex humilitas, scilicet cordis, operis, & oris, quam tria nutriunt & custodiunt. Primam, assiduitas cordialis subjectionis, quam non habuit lucifer. Secundam, consideratio propriæ fragilitatis: quam non habuit Adam. Tertiam benignitas orationis, quam non habebit antichristus.

QUIBUS DEBETUR VÆ ÆTERNUM. Caput. XXXVIII.

Matth. 23. Marci. 12. Lucæ 20.

Post hæc Dominus, qui legi & præceptis Evangelicis obedientibus dat benedictiones ipsis scribis & pharisæis inobedientibus comminatur væ maledictionis, & in omnibus effectibus hypocrisis ipsorum hanc dictionem væ præponit, quæ maledictionem significat. Væ quippe in scriptura sacra notat æternam damnationem, & gehennæ supplicium: sed heu, hujus sæculi peregrinationem, & præsens exilium. Unde secundùm Origenem. Sicut in veteri lege ponuntur benedictiones observantibus legem, & maledictiones transgredientibus eam: ita in Evangelio ponuntur beatitudines respectu justorũ, ut habitũ est supra in sermoneDomini in monte, & hìcècontrariò ponuntur maledictiones, cõtra hipocritas falsò justitiã simulantes. Et ponit octo væ juxta octo in quibus ipsorum hypocrisis & fictio patet: ad ostendendum, quæ in eis cavenda esse docet. In primo redarguit eos de superbia & avaritia, quia Regnum cœlorum claudebant ante homines, & nec ipsi intrabant, nec intrare permittebant volentes. Unde dicit *væ*, id est æterna damnatio *vobis* iminet, *Scribæ* quod putatis vos peritos in lege: *& Pharisæi*, qui dicitis vos prælatos in sanctitate: *hypocritæ* simulantes quod non estis, *qui clauditis regnum cœlorum ante homines*, id est qui vestrîs pravîs expositionibûs veritatem scripturarum absconditis, vel malô exemplô alios scandalizatis: *vos autem non intratis*, quia intelligere & credere non vultis: *nec introire volentes*, id est credere cupientes *sinitis intrare*, imò facitis errare. Dupliciter enim impeditur ingressus alicujus in domum: unô modô, quando clavis tollitur: aliô modô, quando obstaculum ponitur. Spiritualiter autem secundùm Chrysost. Regnum cœlorum sunt Sacræ Scripturæ, quia in eis regnum cœlorum est insertum. Iste ergo claudit hoc Regnum alteri, qui clavem portat, & non aperit, scilicet qui habet scientiam, & docere contemnit, vel negligit: iste verò obstaculum ponit, qui per malum exemplum alios impedit ne intrent, vel intrare velint. Quamvis ergo Scribæ & Pharisæi per scripturas cognoscerent & scirent Christi adventum tamen ipsi considerabant, quod si Christus creditus fuisset, consvetudo sacrificiorum & oblationum cessaret, & sic ipsi oblationibûs sacrificiorum fraudarentur: & ideo prava expositione, & perversa interpretatione ante conspectum populi claudebant januam legis & Prophetarum, qui de adventu, Christi manifestissimè locuti fuerant, ut à fide Christi homines retraherent. Malîs quoque operibûs & exemplîs simplices à fide avertebant, & sic eos scandalizantes, regnum cœlorum ante illos claudebant. Primò quidem ipsi cognitionem de Christo habuerunt, sed postea per invidiam cæcati perdiderunt, & in errorem conversi sunt. & multos alios errare fecerunt. Vel secundùm alios, regnum cœlorum hìc accipitur pro æterna beatitudine: ostium, per quod intratur ad ipsam, Christus est, secundùm quod ipsemet dicit: *Ego sum ostium: per Me, si quis introierit, salvabitur.* Clavis, est doctrina: & ideo per sanam doctrinam aperitur hoc ostium, & per falsam doctrinam clauditur. Igitur quia Pharisæi & Scribæ authoritates, quæ sunt in lege & Prophetis de Christo, corrumpebant: ideo Regnum Cœlorum ante homines claudebant: eos à fide & notitia Christi vera avertendo, & in errorem mittendo. Ipsi non intrabant, quia à cognitione quam de Christo habuerunt per odium & rancorem in errorem conversi sunt: *nec introeuntes*, id est intrare volentes, *quales erant simplices populi*, sinebant intrare; quia per eos fuerunt decepti, & à fide Christi pro

Væ quid notat Heu. Origenes tract. 25. in Matt. Matth. 5. Væ octies positum. Væ de superbia. Chrysost. hõ. 44. operis imperfecti. Joann. 10.

pro majori parte aversi. In secundo redarguit eos de gula, & gastrimargia: quia sub specie Cultus Divini & religionis *oratione longa*, scilicet in verbis, sed brevi in affectu & sententiis, *orantes* ut sanctiores apparerent, & majora dona reciperent: comedebant substantiam pauperum: scilicet *domos viduarum*, affectum pietatis ad eos habentium, bona earum sibi atrrahentes, & consumentes sub simulatione & falsa specie sanctitatis: quia sua superstitione nihil intendebant, nisi ut prædam de subjecta plebe facerent: & magis de viduis, quæ facilè decipiuntur, non habentes virum qui consulat, & habentes dandi libertatem, quod voluntas suggerit. Et ex hoc factum eorum aggravatur: quoniã non à divitibus, ventre sed à viduis implebant: & illarũ inopiã attrahebant, quam emendare oportebat. Ubi Chrysost. Dum Judaicos sacerdotes confundit, Christianos sacerdotes monet nõ permanere cũ viduis ampliùs quã cũ cæteris: quia& si voluntas mala nõ est, suspitio tamen mala est. Deinde & hujus rapinæ modus erat gravior: ut enim dicit Chrysost Qui malũ facit, dign9 est pænâ: sed quia à religione causam accipit malitiæ, graviori est obnoxius pænæ. Unde sequitur: *Propter hoc*, scilicet nõ solùm propter rapinã: sed etiã propter vestram simulationem, *amplius accipietis judicium*, & majorem damnationem. Ubi Chrysostomus. Primum quidem pro eo, quod figmentum Sanctitatis assumitis: avaritiam enim vestram religionis colore depingitis, & quasi diabolo præstatis arma DEI, ut armetur iniquitas dum pietas æstimatur. Unde & secundùm Bedam: Non tantùm ait, accipient damnationem: sed adjunxit, majorem: ut insinuet illos qui orant ut videantur ab hominibus, damnationem mereri: sed eos qui hæc prolixiùs, quasi religiosiores agendo, non solùm laudes ab hominibus, sed & pecunias quærunt, prolixiori damnatione plectendos. Istorum ergo oratio fit in peccatum: ut non solùm pro aliis intercedere non possint: sed nec sibi ad salutem proficere: imò pro ipsis orationibus magis damnabuntur. Unde & Isid. Dupliciter damnantur hypocritæ: vel pro occulta iniquitate, vel pro aperta simulatione. Ex illo enim condémnantur, quia iniqui sunt: ex isto, quia ostendunt quod non sunt. Unde secundũ August: Simulata æquitas, nõ est æquitas, sed duplex iniquitas, & ideo plectenda majorî pænâ. In tertio redarguit eos de inani labore, & nequitia: quia multi eorũ circumeunt *mare & aridam*, civitates & villas, lustrantes orbẽ, *ut ex gentib9 unum proselytum faciant*, id est aliquẽ de gentilitate ad Judaismũ trahant & convertant: & non propter misericordiã, ut eos salvent: sed aut propter vanam gloriam, ut pietati fidei, & cultui, Christianæ religionis obsistant: aut propter avaritiam, ut additis in synagoga Judæis, sacrificiorum oblatio adderetur eis. Proselyti dicuntur, qui relicto gentilitatis errore, ad Judaismum convertuntur: quorum raritas per unum significatur. Ubi patet labor vacuus, quia pro uno circumeunt mare & aridam multi: sed unus de mille Christus circuit civitates & villas, & sequuntur Eum turbæ multæ. Patet etiam nimia eorum nequitia: quia: pro quo laborant, ut ad se trahant, deteriorem se faciunt, *& gehennæ*, seu perditionis *filium* duplo quàm seipsos. Qui ante dum ethnicus erat, simpliciter errabat, & semel filius gehennæ erat: sed, postea videns eorum vitia, & corrúptus in moribus, per malam eorum vitam revertitur ad gentilitatem, & sic prævaricator & apostata à lege quam servare promisserat, in moribus & fide peccat, & majorî pœnâ dignus, quia *meliùs esset illi veritatem non agnoscere, quam post agnitam retrorsum converti*. Similiter faciunt illi qui multùm laborant ad hoc quod possint aliquem ad religionem adducere, & cum adductus est, per mala exempla faciunt eum apostatare: & fiunt novissima Ejus pejora prioribus: quia (ut hìc ait Hieroymus,) non eò studiò servamus, quæsita, quò quærimus: In quarto redarguit eos de stultitia & fraudulentia: quia ut populum ad dandum & offerendum invitarent: ea quæ erant propter templum, & altare, præferebant in honore & sanctitate Ipsi templo, & altari sanctiora: dicentes, quod si quis juret per templum, vel altare, nihil est: id est, nihil debet, nec obligatur istô juramentô, & convictus mendacii non tenetur reus perjurii, nec est obligatus in aliquo: *si autem juret in auro templi*, id est in pecunia, quæ offerebatur sacerdotibus in templo, *vel in dono* & oblationibus, idem in hostia & victimis quæ offeruntur DEO super altare: *debet*, id est obligatur, & convictus statim illud in quo juravit

Chrysostom. ibidem.

Idem hõ. 74 in Matt.

Idem hõ. 44 operis ĩperf.

Beda in cap. 20. Lucæ.

Augustinus in Psalm. 6.

Væ de inani gloria.

Proselyti qui dicũtur.

Ethnici cõversi gravi9 dum retroc. dunt, peccãt 2. Pet. 2.

Hieronym. in cap. 23. Matth

Væ de fraudulenta stultitia.

Juramentum per creaturas. ravit tenetur exſolvere : & hoc ſtudioſſimè ſolebant repetere. Sanctio ergo iſtorum erat talis quod juramentum per creaturas non erat obligatorium : niſi ſolùm cum jurabatur per aurum & dona templi, & alterius: in quo non attendebant DEI timorem, ſed ſuam cupiditatem. Unde decipiebant populum, dicentes aurum & dona ſanctiora eſſe, quam templum & altare: ut homines promptiores fierent ad offerenda dona: ſed errabant, quia majus eſt quod ſanctificat, quàm quod ſanſtificatur: ergo & templum majus eſt quàm aurum, & altare majus quàm donum: quia templum & altare quodammodo ſanctificant in eis oblata: quia erant DEO dicata, ergo & juramentum per templum & altare majus eſt, quàm per aurum templi: vel donum altaris. Unde vocat eos cæcos duces, quia in errore erant, & alios in errorem ducebant: & iſte error maximè ex cupiditate procedebat. Item convicit eos alia ratione, quia in juramento quod fit per templum, vel altare, continetur juramentum per aurum vel per donum: qui enim jurat per altare, ex quo derivatur oblatorum ſanctificatio: jurat etiam in cōtentis in illo: & qui jurat per templum, jurat etiam in habitante in ipſo: & ideo juramentum per templum, vel altare, magis eſt obligatorium, quam per dona templi vel altaris. Similiter quia Judæi conſvetudinem habebant per cœlum jurare ideo ad reprehenſionem eorum ſubdit: *Et qui jurat per cœlum, jurat in throno DEI, & in DEO qui ſedet ſuper Eum.* Non ergo ſicut arbitrantur evadunt periculum ex Eo quod non jurant per Deum, ſed per thronum DEI, ſcilicet cœlum. Qui enim per ſubiectam creaturam jurat, implicitè jurat per Creatorem creaturæ Præſidentem: & ideo juramentum per creaturas licitum, eſt obligatorium. Adhuc multi inſipientes Christiani eôdem vitiô & ſimili errore laborant: qui putant majus eſſe jurare per Evangelium, quàm per DEUM: & cùm per Evangelium jurare timeant, per DEUM tamen frequenter ex uſu vitioſo jurare non formidant, cùm tamen tota Sanctitas Evangelii à DEO veniat. Scripturæ enim propter Deum factæ ſunt, non DEUS propter ſcripturas: & ideo major eſt Deus qui ſanctificat Evangelium, quàm Evangelium quòd ſanctificatur ab Eo.

Jurare propter Evang.

Væ de ignavia circa ſalutaria. In quinto redarguit negligentiam, & ſegnitiem quam habebant circa magna & utilia, ad ſalutem animarum pertinentia, gerentes magnam ſolicitudinem & diligentiam circa minuta & temporalia, quia decimabant omne olus, & minimas res, ſed in judiciis juſtitiam, in pauperes miſericordiam, & in Deum fidem, quæ magna ſunt, prætermittebant. Fides importat debitum ordinem hominis ad Deum, judicium autem importat debitum ordinem hominis ad proximum, in his quæ habent rationem debiti, miſericordia autem, in his quæ habent rationem doni, & in his tribus intelliguntur omnia illa, quæ ad ſalutem ſunt multùm neceſſaria. Quòd autem dicit *decimatis*, poteſt dupliciter intelligi. Unô modô reſpectu ſui, quia licet miniſtri receperunt decimas à populo, tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebant ex labore ſuo, decimas reddebant ſacerdoti Sumo. Ad ſimulationem quippe ſanctitatis reddebant eis decimas de minimis, & ratione cupiditatis, ut per exemplum ſui inducerent populum ad reddendum ſibi decimas de omnibus uſque ad minima. Aliter poteſt intelligi reſpectu aliorum, quos ad ſtrictè ſolvendum decimas inducebant, quas ab eis uſque ad minima extorquebant. Et ne aliquis crederet quòd de minimis rebus non eſſent decimæ dandæ, ſubjungit, quod Principalibus oportet facere hæc majora, ſcilicet *judicium & miſericordiam*, ac ea quæ ſunt fidei agere tanquam magis neceſſaria, *& illa*, ſcilicet minora, ſcilicet decimationem minimarum rerum *non omittere* tanquam bona minora, quia præceptum DEI eſt de omnibus, tam minoribus quam majoribus decimas dare, & omnia præcepta legis tam maxima quàm minima oportet implere. Deinde has ſimulationes eorum arguit, quia erant duces habentes regere populum, cæci pervertentes intellectum ſcripturarum, *colantes* & purgantes *culicem*, id eſt minora cum diligentia diſquirentes & tractantes: *camelum autem glutientes*, id eſt majora ſubticentes, & pro nihilo reputando omittentes. Culex quippe animal parvum eſt, ab aculeo dictum: habet enim in ore fiſtulā ad modū ſtimuli, quô pungit carnem & ſugit ſanguinem, per quod minor tranſgreſſio intelligitur.

Came-

Camelus verò est animal magnum & deforme: per quod major prævaricatio designatur. Ubi Chrysosto. Quoniam Scribarum & Pharisæorum ad quos loquebatur, quidam erant Sacerdotes, quidam autem populares, non est incongruum, ut duplicem hujus loci faciamus traditionem, ut una pertineat ad populares, qui decimas dant: alia autem ad Sacerdotes, qui decimas accipiunt. Etenim ipse sermo dubius est, qui dicit: *Væ vobis qui decimatis*, quia & qui accipit decimas, rectè decimare dicitur, & qui dat. Scribæ ergo & Pharisæi minimorum olerum decimas dabant, ut per hoc videntes eos dicerent homines: Putas quomodo omnium rerum suarum decimas offerre non prætermittunt, ut etiam contemptibilium olerum decimas dare non negligant. Putas quomodo omnia præcepta DEI vita eorum consummat, ut nec in modicis his negligere acquiescant: quod non erat verum. Nam minorum quidem rerum decimas offerebant, ostentandæ religionis gratiâ, in judiciis autem erant injusti, in fratribus sine misericordia, in DEUM semper increduli liquantes culicem, camelum autem glucientes: quoniam à modicis quidem delictis se abstinebant, magna autem alacriter committebant. Nunc veniamus ad Sacerdotes. Hi ergo avaritiâ pleni, si quis de populo decimam alicujus rei vel minimæ non obtulisset, ita eum corripiebant quasi magnum crimen fecisset. Si quis autem in populũ aut in DEUM peccabat, aut alterum lædebat, aut aliquid de tali faciebat, nemo curabat corripere eum, quasi nullam culpam fecisset. De suo quidem lucro sollicitè agebant: de gloria verò DEI, & salute hominum, negligebant. Sic & modò fit: Quia omnes de suo honore solliciti sunt, de honore autem DEI, nullus. Et portiones quiq; suas vigilanter aspiciunt & defendunt, sed circa obsequium Ecclesiæ, curam impendere non attendunt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes: & si peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eos. Ipsi sunt qui docent populum, suô exemplô liquare culicem, & camelum glutire, id est; à modico peccato se continere: majora autem committere. Hæc Chrysostomus. O! quantùm adhuc hodie cæcitas Scribarum & Pharisæorum regnat (proh dolor) in Prælatis tam Religiosis, quàm sæcularibus, qui sollicitè curam de solutione decimarum & censuum quæ eis debentur, & parùm curant si subditi in majoribus involvantur criminibus, qui minora subtiliter discutiunt, & majora subticent, ac magnam in minimis, sed parvam vel nullam in maximis diligentiam adhibent: puta si quempiam de Clericis suis vel monachis deprehendunt in cæremoniis exterioribus offendere, asperè redarguunt, & si superbus est, aut invidus, vel detractor, vel seminator discordiæ, & turbator pacis, sub silentio prætereunt: plùs punitur aliquis pro omissione unius constitutionis vel admonitionis, ac de transgressione decretalium & constitutionum hominis, quàm Evangeliorum & mandatorũ Christi. Curam animarum negligũt, & negotia exteriora agunt: non curant fructum animarum, sed excrescentiã divitiarum: per mundum discurrunt, gregem sibi commissum non custodiunt. Custodiat eum, qui custodit Israël. In sexto arguit eos simulationis & mendacii, quia plùs curabant lavare sordes exteriores, quàm interiores: plùs corporum & vasorum, quàm morum & vitiorum. Pharisæi enim quando debebant ascendere in templũ, ad ostentationem mundiciæ primò lavabant utensilia domûs, ac vestimenta, & consimilia: & parùm curabant de interiori mundicia intrinsecus

Camelus.

Chrysost. hõ. 44. operis imperfecti.

Matth. 23.

Minora vitia, & non majora castigantes.

Væ de simulatione & mendacio.

cus. Sic etiam foris oſtendebant hominibus ſanctitatem in habitu, in ſermone, in philacteriis, in fimbriis, in orationũ lõgitudine, & cæteris hujusmodi, intrinſecus autẽ in conſcientia & mente erãt *pleni rapinæ*, per affectum ambitionis: *& immundicia*, per voluptatem carnis, vel *rapinæ*, id eſt; avaritiæ *& immundiciæ*, id eſt; ſordibûs vitiorum, quia quod bibebant & manducabant, aliis auferebant, & per hoc cibus & potus eorum immundiciam peccatorũ habebat. In hoc verò multùm errabant, & magna cæcitas eorum erat, quia plùs curandũ eſt de mũditia interiori, quàm exteriori, quia exterior non eſt DEO accepta, niſi per interiorem. Tales ſunt etiam modò multi, qui ſunt ſicut fimus nive dealbatũs, exterius decorati, & intus iniquitate pleni. Unde ſi quis interiora exteriùs evolveret, multum fœrorem, multamq; ſaniem inveniret. Unde in Ezechiele: *Fili hominis fode parietem, & videbis abominationes*: mundandum eſt ergo intus eſt calicicis & paropſidis, id eſt cor purgandum eſt à vitiis, quia per interiora calicis & paropſidis intelligit metaphoricè interiora mentis, ex cujus mundicia dependet bonitas mundiciæ exterioris, & ideo ſequitur, *ut fiat quod deforis eſt mundum*, id eſt; vera ſit oſtenſio ſanctitatis, non malitia diſſimulationis. Unde Origenes: Hìc ſermo nos inſtruit, ut feſtinemus eſſe juſti, non apparere. Qui enim ſtudet ut appareat juſtus, quæ à foris ſunt mundat, & quæ videntur curat, cor autem & conſcientiam negligit. Qui autem ſtudet ea quæ intus ſunt, id eſt; cogitationes mundare, conſequens etiam eſt, ut ea quæ à foris ſunt faciat munda. Et notandum quòd in triplici væ poſitum eſt nomen cæcitatis, eò quòd triplex cæcitas arguatur in eis. Primò, in docendis, ſcilicet in væ quarto. Secundò, in corripiendis, ſive in eligendis. ſcilicet in væ quinto. Tertiò, in agendis, ut hìc in væ ſexto. In ſeptimo demonſtrat hoc idem per exemplum ſepulchrorum, ut quomodo ſepulchra dealbata calce levigata ſunt forinſecus, & ornata marmoribûs, ac diſtincta aurò & coloribûs. *intus autem plena ſunt oſſibûs mortuorum*, & ideo horribilia, & omnî ſpurcitiâ. ſcilicet putredine & fætore, & ideo abominabilia. Unde dicitur ſepulchrum, quaſi ſemipulchrum, ſic & ipſi mundiciam, & juſtitiam in habitu veſtis, & humilitate verborum oſtendentes exteriùs dealbati ſunt, propter boni ſimulationem: intus autem pleni ſunt hypocriſi, id eſt; amore vanæ laudis, quantùm ad intentionem ſimulationis, & iniquitatis, id eſt; odiô veritatis, quantùm ad actionem malignitatis. Exteriùs habent converſationem honeſtam, ut cooperiat malitiam occultam. Iſti ſignificantur per Bel, qui exteriùs erat æreus & intus luteus. Ubi Chriſoſtomus. Meritò quidem juſtorum corpora templa dicuntur, quia in corpore juſti anima dominatur & regnat, quaſi DEUS in templo, vel certè quia Ipſe DEUS in corporibus habitat juſtis. Corpora autem peccatorum, ſepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua eſt in corpore peccatoris: nec enim vivens putanda eſt, quæ nihil vivum, aut ſpirituale agit in corpore, vel quia mors ipſa in corporibus habitat peccatorum. Sicut ergo ſepulchrum, quamdiu clauſum eſt, pulchrum videtur à foris, ſi verò apertum horribile, ſic ſimulatores bonorum, quãdiu non cognoſcuntur, laudabiles ſunt, cùm autẽ cogniti fuerint, inveniũtur abominabiles. Dic hypocrita, ſi bonũ eſt eſſe malũ, ut quid non vis eſſe apparere quod vis eſſe? Si bonũ autẽ eſt eſſe bonũ, ut quid non vis eſſe quod vis apparere, nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe, quod autem formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe.

Ezech. 8.

Origenes Tract. 25. in Matth.

Cæcitas triplex & ejus væ.

Sepulchrum

Chryſoſt. hõ. 43. Operis imperfecti.

Ergo

Ergo aut esto quod appares, aut appare quod es, quia manifestum malum à sapientibus non reprehenditur, dum insania æstimatur. Hæc Chrysostomus. Unde & Bernardus: Quem dabis de filiis Adam, qui quod est non dico velit, sed vel patiatur videri? In octavo arguit eos filios esse homicidarum, quia propter opinionem bonitatis, & gloriæ in populos, ut justi viderentur, sepulchra & memorias Prophetarum & occisorum ambitiosè ædificabant, & magnificè ornabant, quos majores eorum interfecerunt, & dicebant quòd si fuissent in diebus Patrum suorum, non essent socii eorum in sangvine Prophetarum, id est; ad effundendum sangvinem eorum, nec fecissent ea quæ Patres sui fecerunt, in quo testantur se filios eorum qui Prophetas occiderunt. Scelera Patrum, propter speciem sanctitatis, verbô suô reprobant, & persequendo sanctos, ut Christum & suos, eadem scelera faciunt, & sic factô reprobant quia filii sunt non solùm carne, sed etiam imitatione: non solùm quantùm ad naturam, sed etiam quantùm ad mores. Non enim eos incusat quoniam sepulchra ædificant, sed intentionem eorum reprehendit, quia non propter honorem eorum qui occisi fuerant, nec propter amorem pietatis & veritatis hoc fecerunt: sed propter amorem vanæ laudis, quam in hoc quærebant. Unde Chrysostomus. Qui martyrum Ecclesias ædificant & ornant, bonum opus facere videntur: sed siquidem & aliàs justitiam D E I custodiunt, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua, scito quia ad gloriam DEI ædificant. Sin autē quis nō intelligat, quia non ad gloriam DEI faciunt ædificia illa? sed propter æstimationem humanam ædificant altaria martyrum, ubi pauperes passi violentiam ab eis interpellant contra eos? Non enim gaudent martyres, quando ex illis pecuniis honorantur, in quibus pauperes plorabant. Qualis est ista justitia, munerare mortuos, & spoliare viventes: de sangvine miserorum tollere, & DEO offerre? Illud non est DEO offerre, sed velle violentiæ suæ socium facere DEUM: ut cùm oblatam sibi pecuniam de peccato libenter acceperit, consentiat in peccato. Vis domū DEI ædificare? da fidelibus pauperibus unde vivant, & ædificasti rationabilē domū Dei. In ædificiis enim homines habitāt, Deus autē in hominibus sanctis. Quales ergo illi sunt qui hoīes spoliant, & ædificiū martyrū faciūt, habitationes hominū cōponūt, & habitationes DEI disturbant! Quæ est autem justitia sanctos colere, & contemnere sanctitatem? Primus gradus pietatis est, sanctitatem diligere, deinde Sanctos: quia non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante Sanctos. Sine causa ergo justò honorat, qui justitiam spernit. Non possunt Sancti amici esse illorum, quibus DEUS est inimicus. Dicebant apud se: Si bene fecerimus pauperibus, quis illud videt? Et si viderint, non multi vident: & si multi viderint, pro tempore vident. Transit tempus, & cum tempore transit beneficii memoria. Meliùs est ergo ædificia facere quæ aspiciant omnes, non in hoc tempore solùm, sed etiam in posterū. O! insipiens homo, quid prodest tibi post mortem ista memoria, si ubi es torqueris, & ubi non es laudaris. Hæc Chrysosto. Deinde probat quòd sint filii homicidarum: & ostendit eos non solùm genimina viperarum, quò ad malitiam in imitatione malorum, ac Paternæ nequitiæ imitatores: sed etiam Parentibûs deteriores: & quòd fictio erat hoc quod dicebant, scilicet quòd non communicassent operibus eorum, si in tempore illo fuissent. Unde dicit: *Et vos implete*, id est; imple-

Væ homicidarum.

Chrysost. hō. 45. operis imperfecti.

Templa non sunt ex malè acquisitis facienda.

Hieronymus in c. 23. Matth.
Chrysost: hō. 75. in Mat.
Mensuram Patrum implere.

plebitis, *mensuram Patrum vestrorum*. Secundùm Hieronymum & Chrysostom. Non jubet vel præcipit: sed quod futurum erat, prædicit & ostendit. Mensuram enim Patrum suorum implere cupiebant, & jam impleverunt: quia quod illis defuit, isti suppleverunt: Nec solùm impleverunt, sed mensuram multùm excesserunt: quia illi occiderunt homines, isti DEI filium: illi servos, isti Dominum: illi ministros, isti Regem: illi membra, isti Caput: illi Prophetas, isti Prophetarum Magistrum, qui à Prophetis prædictus est, scilicet Christum. Deinde postquam ostendit in Pharisæis multiplicem culpam, ostendit consequenter pœnam dicens: *Serpentes*, venenum invidiæ habentes: *genimina viperarum*, quia venenum malitiæ à Patribus traxerunt: *quomodo fugietis à judicio gehennæ?* quasi diceret, nullô modô, quia erant in malitia obstinati. Non solùm autem hanc pœnam meruerunt propter mortem Christi, sed etiam propter occisionem Apostolorum & discipulorum Ejus: & propter hoc sequitur: *ideo*, scilicet quia dicitis, non essemus socii Eorum: id est; homicidarum, ut ostendam vestrum mendacium: *Ecce ego mitto*, seu mittam *ad vos* instruendos & revocandos ad me, *Prophetas, & sapientes, & scribas*, scilicet Apostolos, qui spiritu Prophetico pleni erant: & corda sapientiâ Divinâ erudiebant: & tanquam scribæ docti de thesauris suis nova & vetera proferebant: *& ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis*, & congregationibus vestris: *& persequemini de Civitate in Civitatem*, quod & fecerunt: & quos illi ideo quia non viderunt non occiderũt, isti videntes Eorum desideriũ impleverunt: & sic mores Patrum iniquorum sequendo, se filios Eorum esse testati sunt. Deinde ut ostendat quoniam non impunè hoc faciunt timorem eis ex his incutit dicens: *Ut veniat* consecutivè: quia est consecutio æquitatis: *super vos*, id est; generationem vestrâm & omnium malorum vobis consimilem, *omnis sangvis justus*, id est; debita ultio pro omni effusione sangvinis justorum, *à sangvine Abel justi*, cujus munera narrantur à DEO accepta, *usquè ad sangvinem Zachariæ filii Barachiæ*, id est; Jojadæ Sacerdotis, qui propter suam justitiam dictus Barachias, qui interpretatur benedictus Domini, *quem occidistis*, id est; vestra generatio vobis similis occidit *inter Templum & Altare*, scilicet holocaustorum, quod erat extra Templum: scilicet in atrio ipsius Templi. Sed licèt multi post & ante ab hac generatione sint occisi tamen potiùs nominat istos duos quàm alios: ut in uno Laici, scilicet Abel qui fuit Pastor ovium, & in campo necatus: in alio Clerici, scilicet in Zacharia, qui fuit Altaris officiô mancipatus, & in atrio templi occisus, intelligantur: per hos duos omnes Sancti Martyres, Laicalis scilicet & Sacerdotalis ordinis, designantur. *Amen amen dico vobis, venient omnia*, scil. scelera & scelerũ punitiones, *super generationem istam*: scil. vestram & omniũ malorũ, & si non omnes sint uno tẽpore, tamẽ omnes sunt unũ corpus diaboli. Deinde cõvertit sermonem specialiter ad Metropolim Civitatem Hierũsalẽ in qua erant magis culpabiles: eam pii Patris affectu plangendo: & ex hoc Auditores erudiendo dicens: *Hierusalem Hierusalem*. Hierusalem vocat habitatores, non ædificia Civitatis, ponendo continens pro contento: & alloquitur hìc populum judaicum, sub nomine Civitatis Metropolitanæ. Geminatio verò hujus verbi Hierusalem miserentis est, & miseriam vocantis, ac valde diligentis. Vel geminat propter vehementem reprehensionem, & majorem exprobrationem. Vel quia factos affligebant dupliciter: & corporaliter, & spiritualiter.

Genes. 4. 2. Par. 24.
Genes. 4.

Quæ occidis Prophetas, Dominum etiam occisura Prophetarum: *& lapidas eos qui ad te*, id est; ad tuam utilitatem & instructionem, & ad increpandum scelera tua, *missi sunt*. Ideo incurabilis est plaga: quia eos abiicis, qui tibi salutem offerunt. Unde Chrysostom: Quomodo saneris, quæ nullum ad te Medicum pervenire permittis? Sanctis meis non peperci, ut tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne mortem tuam viderem. Omnes Medici spirituales in te defecerunt, & tu curata nos es. Si de morte tua gavisus fuissem, nunquam ad te misissem Prophetas. Si te perdere voluissem: nunquam ad te Ipse venissem: Ego quid faciam, si tu ipsa vivere non vis? Hæc Chrysosto. *Quotiens volui* ego qui mortem peccatoris nolo, Ego qui omnes peccatores salvare volo: non quidem semel verbis, sed multotiens. Primò, per legem naturæ. Secundò, per legem scripturæ. Tertiò, per legem gratiæ. Item in mane pueritiæ, in tertia adolescentiæ, in sexta juventutis, in nona senectutis, in vespere decrepitæ ætatis, *congregare*, sub cultu unius DEI per fidem & charitatem, *filios tuos*, scilicet judæos, prædicationibûs Prophetarum & miraculis, & te mihi adjungere & meis. Multi sunt dispersores, sed pauci ad bonum congregatores: dispergit nempe diabolus, dispergit mundus, dispergit carnalis affectus, dispergunt tentatores: sed Dominus vult congregare in unitatẽ, fidei in unitatẽ charitatis, in unitatẽ supernæ Civitatis. Sequitur: *quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas*. Ponit exemplum de gallina, ad ostendendum affectum suum ad populum: quia inter alias aves videtur magis affici ad nutritionem & conservationem pullorum: tàm magnum enim affectũ in filios habet, ut eorum infirmitate affecta infirmetur & ipsa, & eos alis protegens contra milvum pugnet. Sic & DEI Sapientia per carnis susceptionem infirmata protegit nos, & defendit à diabolo, ac nutrit & conservat suâ gratiâ. Et noluisti quinimo neglexisti, contradixisti, impedivisti: quia Prophetas à DEO missos, postea Joannem Baptistam, & ultimò Dominum nostrum JESUM Christum, & ejus discipulos contempserunt: imò & occiderunt: ac si diceret, Ego volui, sed tu noluisti. Ego quod meum est feci: sed tu quod tuum erat non fecisti. Ego pro tua salute Prophetas ad te misi: sed tu eos interfecisti. Ego ad te Ipse veni, & tu me recipere noluisti. Tibi ergo imputandum & tuæ malitiæ, non mihi. O quotiens monet nos DEUS: modò blanditiis, modò increpationibûs: nunc sic, nunc sic. Et parum advertimus. Et ideo valde timenda est nobis pœna quæ sequitur. Tandem enim ex multiplici eorum culpa, multiplicem eis comminatur pœnam. Primò temporalem, quam plùs timebant & semper formidabant, subversionem Civitatis & templi desertionem, dicens: Ecce relinquetur vobis à DEO domus vestra, scilicet Templum & Civitas, deserta: quia per Romanos fuit destructa: deserta quidem & nudata auxiliô, Christi quia Habitatorem Christũ dereliquerunt ac perdiderunt ac hæreditatem prærripere gestientes, Hæredem occiderunt. Ergo Christus erat qui antea eis præsidebat, & eos manu tenebat ac gubernabat, & ab hostium manibus eripiebat. Item deserta Angelorum custodiâ: quia audita est vox in templo. Transeamus ab his sedibus. Mysticè etiam domus judæorum deserta & vacua derelicta est, id est; indigni habitudine Sancti Spiritûs remanserũt: quia in incredulitate perseverantes, Christũ Hospitem non susceperunt. Ubi Chrysostom: Deserta est à sanctis, deserta est à sanctitate, à fide, à charitate, à gratia & spiritu deserta

Chrysostom⁹ hom. 46. Operis imperfecti.

Ezech. 18. 1. Tim. 2.

Deserta Hierusalem à DEO.

Hierusalem ab Angelis deserta. Chrysostom⁹ Ibidem.

Origenes Tract. 26. in Matth. què ab ipso DEO, & à bonis omnibus quæ sunt DEI. Ubi & Origenes: Semper etiam eis qui noluerunt congregari sub alas ejus, comminatur Christus: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, id est; anima & corpus. Deinde comminatur eis pœnam æternam, quæ est carentia suæ visionis: nisi à suis convertantur nequitiis, dicens: Dico enim vobis. Non me & faciem meam videbitis à modo ab hoc, scilicet tempore passionis meæ, donec dicatis Benedictus qui venit in Nomine Domini, id est; donec etiam inviti confiteamini me esse Christum Benedictum Filium, à Patre missum, à Prophetis prædictum: quod erit in adventu charitatis ad judicium. Unde Zacharias: *Aspicient me Quem confixerunt.* *Zach. 12.* Revera enim post passionem suam visus est à discipulis & amicis suis: sed non à judæis. Vel non videbitis me, id est; nisi dicatis pœnitendo, & Me DEI Filium per fidem confitendo, *benedictus Qui venit in Nomine Domini*, id est; Hic est benedictus qui venit in mundum, per incarnationem missus à Patre: in quo innuitur conversio reliquiarum ante adventum ad judicium: tunc enim judæi qui in fine mundi credituri sunt in Christum, laudabunt & confitebuntur Ipsum. Ex his dictis exiens Dominus JESUS de Templo cum discipulis, recessit à judæis. *Origenes Ibidem.* Ubi Origenes: sed & unusquisq; cùm sit Templum DEI, propter Spiritum DEI inhabitantem in se, ipse fit causa suæ desertionis, ut egrediatur Christus ab eo.

DE SIGNIS ADVENTUS DOMINI,

& consummationis sæculi.

CAPUT XXXIX.

Matth. 24. Marci 13. Lucæ 21. ET cùm Dominus JESUS eâdem feriâ tertiâ egressus esset de templo: ipso egressu designans quod dixerat, scilicet domum judæorum deserendam, id est; Civitatem & Templum: discipuli admirantes si Templum tantæ pulchritudinis & fortitudinis destrueretur, id est; ad nihilum redigeretur; *Ostenderunt Ei ædificationes templi*, non ignotas sed tanquam admirandas, ut propter nobilitatem & magnificentiam ædificiorum, quæ ad Divinum cultum facta erant, flecteretur ad misericordiam, & mitigaret pœnam comminatam. Videbatur etiam eis quòd nec rapi, nec everti posset, vel dirimi. *Ornatus templorum.* Non respiciebant ad templi sanctitatem, sed ad ædificiorum pretiositatem & fortitudinem: sic hodie multi plùs attendunt ad cultum Ecclesiæ corporalem, quàm spiritualem. *Hieronymus Episto. ad Nepotianũ de vita Clericorum.* Unde Hieronym. Gemmis altaria fulgent, & ministrorum DEI nulla electio est. Sed contrarium fuit in primitiva Ecclesia, quia major vis fiebat in ornatu spirituali, quàm in materiali. Unde Augustinus. Olim erant parietes Ecclesiæ viles, & viri pretiosi modò è converso. Ecclesiæ quippe ornatus non est in ædificiis & redditibus, sed in humilitate, hospitalitate, & pietate, Et respondens JESUS, dixit non solùm hæc destruenda fore, sed & quòd in eis non relinqueretur lapis super lapidẽ qui non destrueretur & cõminueretur, quãtũcũq; pretiosa & fortia viderẽtur, & hoc autem factum est à Romanis quadragesimô secundô Annô post passionem Domini. Similiter erit de magnis & sumptuosis palatiis, quia non relinquetur lapis super lapidem in eis. *Beda in cap. 13. Marc.* Secundùm Bedam: Divinitus procuratum est & provisum, ut patefacta Evangelica gratia per orbem, templum Ipsum cum suis ceremoniis tolleretur: ne quis adhuc parvulus & infirmus in fide, si viderit illa permanere quæ à DEO sunt instituta, à sinceritate fidei ad judaismum laberetur. Aufertur

fertur ergo umbra, & palmam tenet veritas per orbem declarata. Omnis enim compositio mandatorum, sic est destructa, ut judæi nihil impleant, & capite sublato membra inter se pugnent. Unde Chry- *Chrysost. hō. 48. operis imperfecti.* Illa Hierusalē figuralis typū gerit Hierusalē spiritualis, id est; Ecclesiæ. Nā nisi Templum istud destructū fuisset, observantia legis non facilè fuisset compescenda. Ideo autem destructum est, ut si velint judæi postmodum servare legem, non possint: aut de Pascha, aut de sacrificiis, aut de cæteris festivitatibus. Ceciderunt corporalia & figuralia, ut surgerent spiritualia & vera mysteria. Hæc Chrystomus. Et vadens Dominus ipsa die cum discipulis in Montem Oliveti, & sedens ibi *contra templum*, in loco ubi postea constructa est Ecclesia, interrogatur ab eis de tempore destructionis Hierusalem & Templi, & de signo adventûs sui, & consummationis sæculi, quæ putabant sequi statim destructionem Civitatis & Templi. Istæ quæstiones fuerunt ei factæ in Monte Oliveti: & hoc rationabiliter, quia ex illo loco Templum & Civitas clarissimè videntur, & occasione hujus de destructione ibi quæritur. Similiter & judicium extremum futurum est circa illum locum: ideo convenienter fit ibi quæstio de futuro judicio. Et respondens JESUS dixit eis signa prædictorum, & eos circa quodlibet in necessariis & utilibus instruxit: nec dicebat quod eos scire non expediebat. De signis docet, de tempore intimandum non putat, quia incertitudo temporis inducit terrorem, & ita præparationem, sed ignorantia signorum posset inducere in errorem. Et quamvis plura ex his signis possint referri simul ad eversionem Urbis & Templi, & ad Christi adventum ante consummationem sæculi (secundùm enim Chrysosto: *Chrysostom. Ibidem.* Dominus non separatim quæ signa pertineant ad hoc vel ad illud ponit, ut eadem videantur ad utrumq; pertinere) quia tamen eversionem Urbis & Templi jam completam & præteritam dignoscimus, ideo ad instructionem nostram omnia ad ea quæ restant referamus, quia possunt omnia de adventu Christi & consummatione sæculi intelligi, & per Apostolos omnium credentium personæ signari. Nam dicit hæc discipulis, non tanquam eis qui durare deberent in vita ista usq; ad finem mundi, sed in personis eorum dixit hæc omnibus posteris eorum credituris, quasi unum corpus existentibus cum ipsis: Sed antequam eis ad interrogata respondeat, mentem eorum ut non seducantur confirmat. Unde Chrysostomus. *Chrysost: hō. 76. in Mat.* Neque enim de Hierosolymæ destructione, neque de secundo suo adventu, statim respondit, sed de malis quibus statim obviandum erat. Præmonit ergo Dominus fideles, ne seducantur, id est; seorsum à veritate fidei ducantur. *Multi enim pseudo Christi, & pseudo Prophetæ*, id est; simulati & falsi, venient; adscribentes sibi nomen Christi ex præsumptione, *& dicentes se Christum esse, & seducent multos*, per falsam doctrinam, per simulatam vitam, per signa mirabilia. Unde Athanasius dicit: *Athanasius oratione prima contra Arianos.* In unaquaq; hæresi, diabolus figuratus dicit: Ego sum Christus, & apud me est veritas. Multi etiam videntur hôc dicere factô, quia statuta sua districtiùs faciunt observari quàm præcepta DEI, volentes magis sibi quàm DEO obediri. Sed non est venturus Christus, nisi præcedant signa ab Eo prædicta. Quæ ideo nobis Dominus prænunciat, ut nos ab amore mundi compescat, & timorem nobis incutiat, ac semper vigilantes & paratos nos inveniat, quia minùs jacula feriunt quæ ante prævisa sunt. Et præmittit Dominus primò *Signa communia.* in generali signa priora: scilicet prælia, quantùm ad hostes extraneos:

Mala septē, præcessura adventum Christi. & seditiones, quantùm ad domesticos. Deinde subdit in speciali eorum multitudinem, tangens mala septem: quæ sunt inimicitiæ populorum, quia surget gens contra gentem: discordia Principum, quia regnum adversus regnum: commotio locorum per loca: infectiones morborum, quia pestilentiæ: defectus victualium, quia fames: terror Cœlestium impressionum, quia terrores de Cœlo: novitas eventuum mundanorum, quia signa magna erunt. Per hæc autem septem quæ hìc tanguntur, possunt intelligi septem mala, quæ hodie Ecclesia DEI patitur: quorum primum est discordia Ecclesiarum. Secundum, impugnatio hæreticorum. Tertium, turbationes sæcularium. Quartum, exempla malorum. Quintum, defectus Doctorum. Sextum, fulminationes sententiarum. Septimum, monstruositas ordinationum Ecclesiarum. *Sapien. 5.* Multa ergo mala præcedent, ita ut impleatur quod dicitur: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos: ut qui contra Authorem omnium procaciter pugnaverunt, justô tunc DEI judiciô ab omnibus oppugnentur: & qui in cunctis deliquerunt, in cunctis feriantur. *Oportet*, & conveniens est *primùm hæc fieri*, tanquàm à DEO ordinata, malitiâ hominum exigente & DEO bonum inde eliciente: scilicet ad probationem & utilitatem bonorum, & ad destructionem & perditionem malorum: quia *hæc omnia initia* & quasi præconia *sunt dolorum* futurorum: *sed nondum statim est finis*, & consummatio eorum: quia ista sunt signa remota, non propinqua: vel quia ista sunt temporalia, sed consummatio dolorum erit æterna. *Malorum magnitudo.* Magnitudo enim malorum, judicium generale præcedentium, est figura sequentium incomparabiliter graviorum. Nam, *Greg. hom 35. in Evā* ut dicit Gregorius, per crebra mala quæ præveniunt, indicantur mala perpetua quæ seqvuntur: quia multa debent mala præcurrere, ut malum valeant sine fine nuntiare. *Ambros. in cap. 21. Luc.* Spiritualiter secundùm Ambrosium, sunt & alia bella quæ vir sentit Christianus, scilicet diversarum prælia cupiditatum, studiorum conflictus: multò etiam graviores sunt hostes domestici, quàm extranei. *Chrysostom9 hom. 76. in Matth.* Et secundùm Chrysostomum. Spiritualiter in Ecclesia pestilentiæ carnalium vitiorum, fames verbi Divini, terræ motus tribulationum erunt: quia Ecclesia multum in fine tentabitur. Deinde subdit quô meritô hæc omnia contingent: quia ante hæc omnia: scilicet hæc prædicta, erunt persecutiones sanctorum, quibus inicientur manus ad capiendum, quique tradentur ad tribulationes, & mortem etiam à propinquis & amicis, & erunt odiô omnibus hominibus, humum & terram, seu humana non Divina sapientibus: amicus enim DEI, inimicus est mundi: & in tali odio erunt propter nomen Christi, ac confessionem hujus nominis, & assertionem veritatis: quod quidem jucondum & gloriosum est sanctis: quia felix est injuria, cùm DEUS est in causa: quia ad hanc sequitur magnum præmium, & gloria immensa. Qui etiam post dura quæ prædicuntur de afflictione mortis, protinus con-*Capillus non peribit &c.* solantur de gloria resurrectionis: quia etiam capillus minimus de capite eorum non peribit, & ideo multò magis cætera majora non peribunt: & hoc addit ad declarandum veritatem futuræ resurrectionis: nam quidquid sive ad substantiam, sive ad decorem corporis facit, in resurrectione redibit. Secundùm sensum spiritualem, capillus de capite dicitur non perire: quia nec minima mentis cogitatio bona, manebit irremunerata. *Beda in cap. 21. Luce.* Unde Beda. Non solùm ossa nostra, id est; fortia gesta vel dicta remunerantur: sed etiam capilli, id est; minutissimæ cogitationes bonæ, quæ de corde quasi capillus

de

de cerebro exeunt, apud justũ Judicem digna mercede donabuntur. Unde Propheta: *Reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi.* Similiter nec cogitationes malæ remanebunt impunitæ. Et quia gravia sunt quæ Sancti in persecutionibus pati habebunt, ideo consequenter ad tollerantiam confortantur, in prædictis enim maximè necessaria est patientia: quia in patientia possidebunt, id est; custodient animas suas. Custos enim omnium virtutum patientia est, in qua animas, quæ corpus possident, possidemus, cùm ipsas animas ad patiendum ratione regimus. Qui autem impatiens est, animam suam non possidet: quia animi sui furorem & iram cohibere non potest. Unde Beda: Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Jus verò animæ à corporis possessione præpeditur, si non priùs anima à ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstravit: quia ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Hæc Beda. Magna igitur est virtus patientiæ, sine qua anima perditur, & per quam possidetur. Qui enim patienter suffert tentationem, accipiet coronam: sed qui perdit patientiam, perdit & coronam. Unde Gregorius, eam commendans, dicit: ego virtutem patientiam patientiæ signîs & miraculîs esse majorem puto. Et Salomon. *Melior est patiens, virô fortî: & qui dominatur animo suo expugnatore urbium.* Unde & Seneca: Tormenta patienter ferre, optabile est: hoc enim fortitudinis pars est. Non enim pati tormenta optabile est: sed pati fortiter, quod est virtus. Cùm aliquis tormenta fortiter patitur, omnibûs virtutibûs utitur: fortasse cùm una in promptu sit, & maximè appareat patientia, illic est individuus comitatus virtutum. Quidquid honeste fit, una virtus facit: sed ex consilii sententia. Hæc Seneca igitur, ut ait Chrysostomus. Injuriæ hominum nullum faciunt damnum: sed magis patientiæ lucrum. Quia verò tot terroribûs auditîs Sancti turbari potuerunt, timentes quid tunc respondeant: consolationem supponit de dando eis in præmeditatis os & sapientiam ac dicendi & respondendi materiam, quibus nullus poterit resistere vel contradicere: quia non ex ingenio vel arte eorum procedent verba, sed ex Spiritûs Sancti gratia. tunc multi scandalizabuntur; id est; discedent à fide, & ruent in errores timore vel immanitate tormentorum: aut portentîs seu muneribûs seducti. *Et quoniam abundabit iniquitas,* & malitia in falsis Christianis: ideo *refrigescet,* & deficiet *charitas,* id est; vera dilectio erga DEUM & proximum, in multis aliis ab igne Divini amoris, licèt totaliter non cadat in eis. Ex abũdãtia enim iniquitatis oritur tepiditas charitatis pro tribulatione, quæ calere videbatur ante tribulationẽ & in pace. Deniq;, ut ait Ambros:, tunc justus in deserto: iniqvus in regno. Vel in eisdẽ in quibus abundat iniquitas, refrigescit charitas. Nam, ut ait Remigius, quãto magis ab unoquoq; iniquitas suscipitur, tantò ampliùs in corde ipsius ardor charitatis extingvitur. *Qui autem perseveraverit,* in fide veritatis, in amore bonitatis, *usque in finem,* & terminum vitæ præsentis: quocũquè tempore incipiat, & quocunq; tempore reincipiat, *hic salvus erit,* quia non cæpisse, sed persistere virtutis est: & non inchoatio tolerantiæ, sed perseverantia coronatur. De hac materia persecutionum habes latiùs supra post missionem Apostolorum. Sed hæc prædicta more insolito, & multo violentiùs tunc fient, quàm evenire soleant: ita ut pro signis habeantur. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni, in universo mundo.* Prædicatio novi testamenti dicitur

Psal. 75.
Lucæ. 21.
de Patientia laus.
Beda ibidẽ.
Gregor. hom 38. in Evãg
Prov. 16.
Chrysostom. hom. quod nemo læditur, nisi à seipso.
Ambrosius in cap. 21. Lucæ.
Evangelium Regni.

Evangelium, ratione suæ perfectionis & bonitatis: videlicet quia bonum honestum, quia bonum jucundum, quia bonum utile: & dicitur Evangelium Regni, ratione suæ dignitatis: vel finaliter, quia ad Regnum ducit, quod lex non faciebat. Vel causaliter: quia reges facit. Vel materialiter, quia de Regno disserit: & hoc *in testimonium omnibus gentibus*, id est; in accusationem his qui non crediderunt: qui enim crediderunt, testabuntur adversùs eos qui non crediderunt: & eos condemnabunt: *& tunc veniet consummatio*, cùm ad fines orbis terræ sermo pietatis pervenerit ne aliquis excusare se possit. Secundùm Augustinum. Prædicatio Evangelii in toto mundo, quamvis fuerit completa quò ad omnes mundi partes, non tamen quò ad omnes homines, in omnibus partibus mundi existentes. Unde in omnem terram, sed non in omnes omnis terræ exivit sonus eorum: nisi forsitan per communem in generali relatum aliorum, & quod nondum in omnibus fuerat completum expectatur complendum. Unde & Hieronymus: Signum Dominici adventûs est, in toto orbe Evangelium prædicari: ut nullus sit excusabilis: quod aut jam nunc est completum, aut in brevi credimus esse complendum. Non enim puto aliquam remansisse gentem, quæ Christi nomen ignoret: & quanquam non habuerit Prædicatorem tamen ex vicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare. Hæc Hieronymus: De prædictis signis sic dicit Chrysostomus: est quippe res ista prorsus ambigua, & omnino nescimus, an etiam nostra ætate hæc omnia finiantur. & dies ille metuendus adveniat, atq; horribile illud nobis ostendatur tribunal. Nam & signa multa prorsus impleta sunt, & Evangelium toto jam ferè orbe personuit: & prælia terrarum, tremores & fames, ut prædictum fuerat, acciderunt: nec grande jam medium est. Quæ omnia considerantes, ad eam nos quà hinc abscessuri sumus perfectionem paremus. Nam licèt communis illius finis nondum instet dies peculiaris: tamen iste uniuscujusq; nostrum finis in proximo est. Et si nempe senex sit aliquis, etsi adolescens, morti tamen in qualibet ætate vicinus est. Hæc Chrysosto. Causa verò & radix omnium malorum in mundo, est superbia & præsumptio. Populus nempe contra Regem erigitur, Clericus contra Sacerdotem, Monachi contra Abbatem, filii contra Parentes: juvenes contra Seniores, superbiendo diversa sentiunt. Malum ergo superbiæ, quod supernam Angelorum curiam corrupendo destruxerat, præsens quoq; sæculum inordinatè pervertendo destruet. Unde Petrus Damianus, cuidam de fuga mundi congratulando, sic scribit: Magnas DEO gratias debes, qui te hoc tempore de mundo elegit, quò in eo difficilè quis salvatur. Jam sterile aratrum per littus ducitur arenosum. Jam illud Propheticum videtur impletum. *Non est veritas, non est misericordia, non est scientia DEI in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt.* Et illud: *Omne caput langvidum, & omne cor mœrens: à planta pedis usquè ad verticem non est in eo sanitas.* Non est hujus temporis, ut qui puritatis & innocentiæ tramitem tenere desiderat, Ecclesiæ bajulare regimen acquiescat: cùm videlicet omnes penè per vitiorum abrupta præcipites, & tanquam furentes equi, per voluptatum suarum campos feruntur effrenes. Claustra vocant: Evangelium clauditur, & per ora Ecclesiastici ordinis forensia jura decurrunt. Pauci sacrarum meditantur eloquia scripturarum: sed omnes scita legum & forense litigium. Et revera tam immanis pressura incumbit

Augustinus. Epistol. 80. Evangelii divulgatio.

Hieronymus in cap. 24. Matth.

Chrysostom. hom. 76. in Matth.

Osea 4.

Ibidem.

Esaiæ 1.

bit Ecclesiis: ut tanquam Babylonicæ legionis acies circumfusa, & Hierusalem cum Civibus suis videatur obsessa. Jam non oculum pro oculo, juxta legem, sed referunt cum fænore læsionem: & disciplinam victoriæ, quæ sub gentili dudum servabatur imperio, nunc Evangelio pœnam terribiliter intonante nescitur. Ideoq; pro virga tauream, pro scutica clavam, pro verbo ferrum, pro vecte adhibent gladium. Erubescunt nunc non excedentem injuriæ vicem: dedignantur illati discriminis æquitatem: videri victores atq; terribiles ambiunt: triumphalis gloriæ titulos concupiscunt. Sic itaq; dum unus parumper irascitur, alter ad insaniam provocatur. Et quid aliud inter hæc tot flagitiorum mala perpendimus, nisi quòd venturo citiùs antichristo via jam sternitur, per quam inoffensis nequitiæ suæ vestigiis gradiatur? Nam sicut dicit Apostolus: Mysterium jam operatur iniquitatis. Hæc Petrus,

Exodi 21.

Antichristi adventus.

DE ADVENTU ET PERSECUTIONE Antichristi.

CAPUT XL.

POst prælia autem & seditiones, & alia quæ præmissa sunt, sequitur adventus Antichristi: quia ut pax præcessit Christum, ita discordia præcedet Antichristum. Et ut ait Chrysosto. Sicut ante ignem fumus præcedit, & ante victoriam pugna: sic & ante gloriam Christi, tentatio Antichristi. Unde subjungit: *Cùm videritis*, scilicet oculis corporis in successoribus vestris, *abominationem desolationis, quæ dicta*, id est; prædicta, *est à Daniele Propheta* dicente: Erit in Templo abominatio desolationis: *stantem in loco sancto*, id est; in Tẽplo Dei: *qui legit*, scilicet dictam Prophetiam, *intelligat* eam tunc impleri, & consummationem instare. Nam ibidem dicitur & usque ad consummationem & finem perdurabit desolatio. Hoc impletum est quando Aelius Adrianus imaginem suam statui fecit ubi steterat Arca testamenti: & hoc fuit signum destructionis & desolationis Civitatis & templi: hoc etiam de abominabili Antichristo potest intelligi: qui dicitur abominatio, ratione superbiœ quâ se confert DEO, ex hoc quòd adversùs DEUM veniens honorem DEI sibi vendicat: & dicitur, desolationis: quia tunc erit maxima electorum desolatio, quando cultus DEI destruetur: vel quia terra & cultus DEI per ipsum desolabitur. *Tunc enim* (ut ait Apostolus) *revelabitur*, id est; manifestabitur *homo peccati filius perditionis qui adversatur & extollitur supra* id est; contra, *omne quod dicitur DEUS, aut quod colitur*, ita ut in Templo DEI sedeat, ostendens & ostentans se tanquam sit DEUS. In loco enim sanctificationis stabit, ut ubi sanctorum precibûs DEUS invocabatur, ibi ab infidelibus receptus DEI honore venerabilis dignus videatur. Cujus species jam prœcedit: quia jam mysteriũ iniquitatis operatur in membris suis. Moraliter Prælatus malus est idolum abominationis, & desolationis. Unde in Zacharia *O Pastor & idolum, derelinquens gregem*. Dicitur autẽ abominatio propter fastidiũ respectu DEI: abominabilis enim est DEO propter pravitatẽ cordis, propter impietatem operis, propter indignitatẽ oblationis: Unde totus est abominabilis. Sed additur, desolationis, propter dispendiũ, sive damnum respectu proximi. Desolatur enim populus: vel per negligentiam officii, vel per corruptionẽ exẽpli, vel per subtractionem temporalis subsidii: sed stat in loco sancto, propter monstrum respe-

Matth. 24. Marci 13. Luc. 21. 17 Chrysost. hõ. 49. Operis imperfecti.

Daniel. 9.

Aelius Adrianus.

Abominatio dicitur Antichristus

2. Timot. 2

Moraliter. Zach.

respectu officii: est enim figura Antichristi, qui sedebit in Templo DEI: & ideo jam Antichristi sunt multi. *Tunc qui legit intelligat*, videlicet Ecclesiæ destructionem, Prælati damnationem, populi periclitationem. Ubi Beda: Juxta verò sensus spirituales cùm viderimus abominationem desolationis stare ubi non debet, hoc est hæreses & flagitia regnare inter eos qui Cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati: cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sangvinum & dolosos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicunq; in judæa, hoc est in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infimisq; actibus mancipari, sed tantò altius virtutum culmen debemus ascendere, quantò plures ampla & errabunda vitiorum sequi itinera videmus. Hæc Beda. consequenter monet, ut *tunc*, scilicet veniente Antichristo, *qui in Judæa sunt fugiant:* quia judæi eum primitus suscipient, & ibi propter corporalē Antichristi præsētiā major persecutio erit: *fugiant inquam ad montes*, id est; ad loca secreta & deserta, ubi latitare possint. Unde Hilarius. Judæam deserit monet & transfugi in montes, ne admixtione plebis illius quæ creditura est Antichisto, vis aut contagio afferatur. *Et qui in tecto sunt*, id est; in eminentia perfectionis, *non descendant aliquid tollere de domo sua*, per cupiditatem rerum sæcularium: propter quas sæpe etiam perfecti deiiciuntur à culmine perfectionis, tempore persecutionis. Hæc Hilarius. *Et qui in agro sunt*, laborantes pro fructu bonorum operū, quantum ad activos, *non revertātur tollere tunicā suam*, id est; nō redeant ad occupationes sæculi peccatum implicantes, quæ intelliguntur per tunicam. Ad literam vult ostendere, quòd propter instantiam tribulationum & malorum præsentium, ac propter expectationem judicii & malorum futurorum, non vacabit alicujus intendere negotiis temporalibus, sed melius est quòd salvet vitam suam quàm rem possessam, & cogitet quomodo occurrat Judicis conspectibus. Mysticè autem distingvi possent prædicta tria, per tres status hominum. Per eos qui in judæa sunt, intelligi potest status incipientium, qui tantùm in confessione fidei manent. Secundùm illud Apostoli. *Corde creditur ad justitiam.* Per illos qui in tecto sunt, status proficientium, qui jam supra carnem, quæ est domus animæ: supra mundum, qui est domus hominum: supra aerem, qui est domus dæmonum ascenderunt. Secundùm illud Psalmistœ. *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Per illos qui in agro, status perfectorum, qui in se perfecti jam alios perficere conantur. Secundùm illud Canticorum. Egrediamur in agrum. Secundùm hœc triplex est consilium admonitionis. Primis enim datur consilium ascendendi ad montes: sic & qui in judœa sunt, id est; in confessione fidei, licèt imperfecti. (Judæa enim confessio interpretatur) *fugiant ad montes* æternos, id est; ad scripturas Apostolorum & Prophetarum: vel ad culmina virtutum, ut illuminentur à DEO. Unde Psalmista. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Secundis datur consilium non descendendi: sic & qui in tecto, id est; qui animo excedit carnem & mundum, per Cœlestem conversationem, non descendat tollere aliquid de domo sua: id est; non inclinet se ad carnalia desideria, nec redeat ad actus pristinœ conversationis mundanœ. Secundùm illud Apostoli: *Carnis curam ne feceritis.* Tertiis datur consilium non revertendi, sic & *qui in agro*, id est; qui operatur in Ecclesia sicut bos in agro Domini, non revertatur tollere tunicam suam: id est; rem aliquam temporalem quâ se exuit, ut

Beda in cap. 13. Marci.

Hilarius canon. 25. in Matth.

Mysticè.

Rom: 10.

Psalm. 101.

Cantic. 7.

Judæa.

Psalm. 75.

Rom 13.

ut nudus nudũ Christũ sequeretur. Secundũ illud Cãtic. *Expoliavi me tunica mea.* Secũdũ enim Aug. In tribulationib9 cavẽdũ est, ne quisquã devictus ad carnalem vitã de spirituali sublimitate descendat: aut qui profecerat in anteriora se extendens, deficiendo in posteriora respiciat. Et bene dixit quòd non est revertendum retro, per defectum perseverantiæ in bono, & ut hoc faciliùs faciatis memores estote uxoris Loth, quæ quia retro respexit, naturæ suæ munus perdidit: Fugiens enim satanam & sodomam, per intemperantiam respexit ea: & mortua statua salis, seu columna est effecta. Secundùm August: Hæc uxor Loth, significat eos qui in tribulatione retro respiciunt, & à spe Divinæ promissionis se avertunt. Et ideo statua salis facta est, ut exemplô admonendi homines ne similia faciant, tanquam condiat & erudiat cor eorum ne fatui fiant. Quærit Augustin. Quare mulier ista fuit punita, respiciendo & videndo Sodomitas, non autem Abraham. Et respondet, quòd Abraham respiciebat, DEI sententiam approbando: ista autem in peccatis eorum delectando. Et ne homines in persecutione retro aspiciant fidem negando, & vitam bonam deserendo, ut vitam corporalem salvent: consequenter admonendo inducit, quòd quicunq; quæsierit sic animam suam, id est; vitam corporalem, salvam facere timore mortis deficiendo in antichristi tribulatione: scilicet Christum negando, vel bona deserendo, & retro ad mala eundo, perdet illam, incurrendo damnationem æternam: *& quicunq;* permanens fortis in confessione fidei & tribulatione *perdiderit animam suam*: id est; vitam corporalem, æstimans eam ut occisionis ovem: & præeligens mori quàm cadere à fide & virtute: *vivificabit eam*: id est; vitâ æternâ eam dignam faciet: quam inde merebitur, & in præmium recipiet. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus: quia ad literam prægnantes non possunt bene fugere aggravante pondere, nec similiter nutrientes propter curam quâ circa parvulos sunt occupatæ. Mysticè prægnantes sunt, qui fœtum mali propositi conceperunt: & nutrientes, qui partum mali operis fovent & nutriunt: & sic notatur in conceptione peccatum in corde: in nutritione, peccatum in opere. Vel prægnantes sunt, qui bona proposita quæ conceperunt, non impleverunt: nutrientes qui peccata sub spe longioris vitæ usq; ad mortem deduxerunt. Vel secundùm August: Prægnantes sunt avari, qui aliena concupiscunt, & spem habent adipiscendi: sicut mulier prægnans in spe est prolem habendi. Nutrientes verò sunt, qui quod concupierunt possident, & possessa nutrire student, ea detinendo & augẽdo: & sic animæ cupidæ tẽporaliũ, prægnantes sunt in acquirẽdo & nutriẽtes in possidẽdo. Et nota secũdũ Aug: quòd quadruplex est charitas: scil. incipiens, quœ nascitur: proficiens, quæ nutritur: perfecta, quæ roboratur: perfectior, quæ mortem desiderat. Prægnantes ergo sunt, qui bonum opus conceperunt, sed non fecerunt: nutrientes, qui facere ceperunt, sed non perfecerunt. Istis autem prægnantibus & nutrientibus væ, quia citò scandalizabuntur in antichristi persecutione: vel amore malè inflammante, vel timore malè humiliante, vel modô utrôque. Deinde hortatur ut oremus *ne fiat fuga nostra hyeme vel sabbatho*: id est; ne, aut in frigore peccatorum, aut otio bonorum operum reperiamur: utrumq; enim multum impedit hominem à fuga antichristi, imò magis facit approximare sibi, sicut è contrariò divertendo à malo, & faciendo bonum, homo approximat DEO. Spiritualiter signatur hic duplex defectus: scilicet chari-

Cantic. 5.
Augustinus Epistol. 80.
Genes. 19.
Augustinus lib. 22 contra Faustũ c. 41.
Prægnantes.
Augustinus sermo. 20. de verbis Dñini
Idem tractat. 5. in. Epist. Joan
Defectus duplex.

charitatis in hyeme, & bonæ operationis in sabbatho. In hyeme, est gelicidium amoris: in sabbatho, cessatio boni operis. Vel ne tunc incipiamus peccata nostra fugere, & pœnitentiam facere, quando jam non licèt ambulare & bene agere. Ambulare enim longiùs, sabbathô non licèt: hyems quoq; ad ambulandum impedimentum est. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usq; modò, neq; fiet ulteriùs talis tribulatio. Tunc enim omnes persecutiones conflabuntur in unum: scilicet infidelium, hæreticorum, tyrannorum, & falsorum fratrum. Hi sunt quatuor venti, & quatuor bestiæ pugnantes in mari. Tunc creberrima & acerrima tormenta longè latèq; inferuntur fidelibus: sed in illis regionibus tunc fideles sunt vexandi vehementiùs, ubi Dominus fuit Crucifixus. Et ut dicit Haymo super Apocalipsim. Illa tribulatio non per partes, sed simul totum examinabit mundum: solventur enim tunc dæmones, qui modo ligati sunt, ne possint nocere quantùm vellent. Sicut autem antichristus crudelior erit omnibus persecutoribûs, ita Sancti tunc fortiores erunt omnibûs martyribûs. Illam verò tribulationem, Dominus sciens infirmitatem humanam, abbreviabit propter Electos, secundùm modermen suæ æternæ sapientiæ, & affectum suæ misericordiæ: ne morâ temporum fides concutiatur credentium, & malitia mutet intellectum: quia non durabit nisi per tres annos cum dimidio. Ut enim dicitur in Daniele: *Durabit per tempus & tempora & dimidium temporis:* id est; tribûs annîs & dimidio: in quibus regnabit antichristus, quantùm & prædicavit Christus. Et iterum in Daniele: *Dies mille ducenti nonaginta,* id est; tres annos & dimidium, & in Apocalipsi dicitur, quòd *data est ei potestas facere menses quadraginta duos:* id est; tres annos cum dimidio. *Et nisi abreviati*, id est: breves à DEO præstituti *fuissent dies illi*, quibus scilicet operabitur antichistus, *non fieret salva omnis caro justi*: id est; homo: quia nisi hoc esset, rarus aut nullus pressuras sustinere, & per patientiam salvari posset: quia infirmitas humana diu tribulationem sustinere non potest: sed propter electos breviabuntur: ne ex tribulationis magnitudine cadant à veritate. Breviabuntur autem non mensura, sed numero: quia breviati dies, non breves dies sunt intelligendi: sed pauci. Unde dies accipiuntur pro tempore: quia tempus illius persecutionis erit breve. Quæ ergo spes Electis, nisi gratia DEI, quæ dat patientiam piis, & citius demit potentiam impiis. Quantò enim erit hæc tribulatio cæterîs quæ præcessere pressurarum pondere gravior, tantò erit temporis brevitate moderatior: ut salvi fiant electi, qui soli in horreo Cœlesti sunt reponendi. Unde dicit Rabanus, quòd talis tribulatio tunc erit in circuitu areæ Domini, ut omnibus velut cribro examinationis paleîs sequestratîs, solum frumentum in horreis Domini remaneat colligendum. *Tunc* scilicet tempore antichristi: & in illa pressura *si quis vobis*, imitatoribus meis *dixerit: Ecce hic*, id est; in hac patria vel natione, vel secta, vel persona: *est Christus, aut illic*, id est; in alia à prædictis: *nolite credere*, & nolite ire pede intellectûs, eorum doctrinæ credendo: neq; sectemini pede affectûs eorum vitam imitando, quia multi discipuli antichristi venient ad seducendum populum dicentes, quòd Ipse sit verè Christus in lege & Prophetis promissus. *Surgent enim Pseudochristi*, qui se Eum qui est Christus esse mentientur: sed revera erunt antichristi: id est; falsi Christiani, pervertentes Doctrinam Christi, & mentientes de Christo; *& pseudopropheta*, pervertentes doctrinam

Tribulatio sub antichristo ubi.

Duratio persecutionis.

Daniel. 7.

Apocal. 11.

Breviatio dierum.

ctinam legis & Prophetarum: vel usurpantes sibi Divinas revelationes: scilicet antichristus & discipuli ejus, qui sunt membra ejus: *& dabunt signa*, aliquid magnum signantia: *& prodigia*, hominibus admiranda, quæ digitô produntur: & propter admirationem demonstrantur: vel signa, quæ aliquid significant de præsentibus: & prodigia, quæ aliquid produnt & manifestant de futuris, quia virtute dæmonum multa miracula fieri possent quando DEUS permittit, ita ut in errorem ducantur si fieri potest, etiam electi & prædestinati: id est; si aliquô modô fieri posset ut DEI præfinitio mutaretur. Sed non seducuntur quia perire non possunt quos DEUS ad vitam præordinavit. Unde Gregorius. Quia Electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum constantia non movetur: unâ sententiâ Dominus utrumq; complexus est. Quasi enim jam errare est, in cogitatione titubare. Sed si fieri potest, subjungitur: quia fieri non potest ut in errorem electi capiantur. Hæc temporibus antichristi propriè congruunt. Cujus nempe non paveat & concutiatur fides, quoniam non solùm tormenta crebriora & acerbiora, quàm priùs consveverant, inferentur fidelibus: sed quod graviùs est, signorum quoq; operatio eos qui tormenta ingerent: non eos qui sustinebunt côcomitabitur: & persecutor veritatis, erit operator virtutis: idemq; ipse qui tormentis sævit ut Christus negetur, provocat miraculis ut antichristo credatur. Nec mirum si ista tunc mali operantur, quando à DEO permittuntur. Solvetur enim, ut ait Augustinus, tunc satanas: & per antichristum in omni virtute sua mirabiliter quidem, sed mendaciter operabitur. Unde Gregorius. Pensemus quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quoniam piùs martyr & corpus tormentis subiicit, & tamen ante oculos ejus miracula tortor facit. Et Chrysostom. Sicut in adventu Christi ante illum Prophetæ, & cum illo Apostoli in Spiritu Sancto faciebant virtutes: sic & in adventu antichristi pseudochristiani, & ante illû, & cû illo in spiritu maligno facient virtutes. Et subjungit: *Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia*, ut præscii vigiletis, quia moniti estis, quasi diceret. Ad hoc ista prædico nunc, ut caveatis pro tunc, & pericula sequentia prævideatis, quia præmoniti estis: & ut minùs noceant vobis jacula quæ prævidistis. Unde Chrysosto. Propterea dicit, ecce prædixi vobis: ut excusationem ignorantiæ tollat ab omnibus, & præcedens côtestatio prævidere faciat pœnam sequentem. Misericordia enim est, mandatis prævenire periculum. Non vult enim quemquam perire, qui omnibus monstrat perditionis adventum. Hæc Chrysosto. Non est igitur credendum alicui, vel de persona ut Ipse sit Christus: vel de tempore futuri judicii, neq; fides adhibenda his qui calculant, & certum tempus determinant quando DEUS venturus sit: quia hoc à nemine potest sciri vel observari. Unde interrogatus Dominus de adventu Regni DEI, respondit: Non venit Regnum DEI, & dies judicii, cum observatione, scilicet temporis: neq; ab Angelis, neq; ab hominibus potest observari quando veniet. Per adventum Regni DEI intelligitur adventus ad judicium: quia veniet tanquam Rex ad judicandum, & quia tunc manifestabitur DEI Regnum, & cessabit omne aliud Regnum. Et addit: *Ecce enim Regnum DEI intra vos est:* quia donum gratiæ est in mente; regnum gratiæ intra nos est, quando omnes vires & motus in nobis Divinæ gubernationi obediunt: secus quando rebellant. Ac si dicat: Non curetis scire quando veniat Regnum DEI, &

Gregorius lib. 33. moralium. cap. 27. Concussio fidelium.

Augustinus lib. 20. de Civitate, cap. 19.

Greg. homâ 35. in Evâ.

Chrysostom. hom. 77. in Matth.

Idem ibidê.

Tempus judicii ignoratur.

Luc. 17.

Regnum Dei & ejus adventus.

& omittite quæstionem de regno gloriæ quia ejus adventus sciri non potest: sed quærite Regnum gratiæ, quod intra vos esse potest, & parate vos intra vos per fidem cum dilectione operantem, quia intra vos est Regnum DEI. Nam in nobis cum DEI gratia est, ut Regnum DEI capiamus, nisi nos obicem ponamus. Ubi nota, quòd triplex est Regnum DEI. Primum est circa nos, vel in quo nos, scilicet Regnum militantis Ecclesiæ. Secundum, intra nos, scilicet Regnum gratiæ: quô videlicet DEUS regnat in anima. Tertium est Regnum gloriæ: quô DEUS regnat cum Sanctis in gloria. Vel Regnum DEI dicit seipsum, in cordibus fidelium regnantem. Unde Beda. Dicit Regnum DEI intra fideles positum: qui nempe quandoq; venturus est Judex omnium, nunc etiam regnat in cordibus fidelium. Unde & Anselmus. Qui verè justus est, DEUM in se manentem habet, *Templum enim DEI Sanctum est, quod estis vos.* Ut ait Apostolus. Summa igitur diligentia considerandum est, cum quanta ratione & reverentia sensus nostros & membra corporis nostri movere debemus, quibus Divinitas ipsa præsidet. Demus igitur (ut dignum est) Tanto Inhabitatori omne imperium cordis nostri, ut nihil Ei repugnet in nobis: sed omnes cogitationes & voluntatum motus, omnia verba & universa opera nostra illius nutum attendant, ejus voluntati deserviant, ad rectitudinis ejus regulam dirigantur. Sic nempe vere Regnum ejus erimus: & ipse in nobis manebit, & nos in Illo manentes bene vivemus. Vos estis, *ait Apostolus,* corpus Christi, & membra de membris. Serva igitur corpus eâ dignitate qua decet. Oculi tui Christi sunt. Non igitur licèt tibi oculos Christi ad aliquas vanitates conspiciendas dirigere. Os tuum, os Christi est. Non ergo licèt tibi os Christi, non dico ad detractiones, non dico ad mendacia, sed neque ad otiosos sermones aperire: quòd ad solas laudes DEI, ad ædificationem proximi debes paratum habere. Sic de cœteris Christi membris, tuœ custodiœ commissis intellige. Hœc Anselmus. Deinde subjungit: *Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est Christus,* scilicet tanquam Homo religiosus in loco deserto, quasi sub specie sanctitatis vos decipere volentes, *nolite exire,* à vestro loco & proposito ad videndum eum, vel ad seqvendum per operis imitationem. *Et si dixerint, ecce in penetralibus,* & in locis occultis est, sub specie cogitationis Divinorum arcanorum, malitiam ejus palliantes, & vos decipere volentes: *nolite credere.* Vel secundùm Hieronymum. Si quis promiserit vobis quòd in deserto gentilium & philosophorum dogmate Christus moretur: aut in hœreticorum penetralibus, & occultis seu obscuris conventiculis, quœ DEI pollicentur arcana, nolite credere. Non enim DEUS in secundo adventu in deserto vagabitur, nec in penetralibus, aut in aliquo angulo terræ, vel in occulto loco, seu in aliquibus obscuris latitabit: sed de Cœlo veniens manifestè omnibus ubiq; apparebit, quia licèt adventus Christi in carnem fuerit occultus, tamen adventus ejus ad judicium erit ita manifestus, quòd non poterit aliquem latere tanquam incognitus. In primo enim adventu venit in humilitate, & paucis cognitus, & à multis despectus & reprobatus: sed in secundo adventu veniet manifestus & gloriosus, in potestate orbem judicaturus. Nam ut ait Augustinus. Occultum oportebat eum venire ut judicaretur, manifestus autem veniet ut judicet, quasi diceret. Nolite eis credere, quia dies adventus mei ita clara erit, quòd nullus de ea dubitare poterit. Ad quòd similitudinem fulgoris introducit. *Sicut*

Regnū Dei triplex.

Beda in cap. 17. Lucæ.

Anselm. in 1. Corint.

1. Cor. 3.

1. Cor. 13.

Christus alius non quærendus.

Hieronym. in cap. 24. Matth.

Augustinus in Psalmum nonum.

enim fulgor, & splendor solis, *exit ab Oriente, &* subitò *apparet* ubiq; *usque in Occidentem*, oculis, scilicet omnibus manifestus: & non in una parte videtur & fulget, sed in omnibus, nec annunciante vel præcone indiget, sed in instanti momentô temporis in orbē terrarū universum apparet, *ita adventus Filii hominis*, ad judicium generale, erit subitus, & coruscus, & manifestus omnibus, & ita patens & clarus quòd nullus dubitare poterit: & non hìc vel illic, sed simul ubiq; propter effusionem & splendorem gloriæ apparebit. Stultum est ergo Eum credi esse, vel quærere in parvo loco & in abscondito, qui totius mundi lumen est. Unde Ambrosius. Christus sicut fulgur coruscans per universum mundum luminis sui globos spargit. Et ideo nec in desertis vagatur, nec aliquibûs locis clauditur: quia Cœlum & terram Ego impleo dicit Dominus. Sed luce fulgoris fulget, ut in illa nocte resurrectionis gloriam videre possimus. Et ut dicit Chrysostom: Sicut fulgur secundùm qualitatem fulgoris sui non digne aspicitur: sic & dum venerit Christus secundùm mensuram gloriæ ejus, non poterunt Eum sufficienter aspicere. Et sicut jam instruxit discipulos de modo apparitionis suæ: quia sicut fulgur manifestè veniet: sic nunc consequenter instruit eos de loco in quo venturus est. Unde subjungit: *Ubicunque fuerit corpus*, id est; Christus in humanitate: quia judicabit in forma humana, scilicet gloriosa: *ibi congregabuntur & aquilæ*, id est; Sancti occurrentes obviam Christo ad judicium venienti, quibus, innovata est Juventus ut aquilæ: Christus dicitur corpus ad denotandum carnis veritatem, & ostensionis speciem, in qua videbit Eum omnis oculus. Electi verò dicuntur aquilæ: propter resurrectionis innovationem, & visionis subtilitatem, quia Solem justitiæ irreverberatîs oculîs videbimus: quomodo secundùm Chrysosto. Dum in glorioso corpore advenerit filius hominis, non oportet in angulis æstimare Eum esse: quia tanta erit obsequentium sibi Sanctorum multitudo, ut unicuiq; pateat quòd ipse Christus Dominus, Caput totius Ecclesiæ, & super omnem principatum & virtutem, & super omne quòd nominatur in hoc sæculo & futuro. Per aquilas nempe multitudinem Angelorum & Sanctorum universorum ostendit. Ideo enim sancti aquilis assimiliantur: quia sicut filii aquilarum ad solem probantur: ut siquidem recto aspectu intendere potuerint contra radios solis, intelligantur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscantur adulterini: sic & filii DEI ad Christi justitiam probantur. Si nempe potuerint pleno corde justitiæ ejus verba suscipere, intelliguntur esse legitimi, si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati. Hæc Chrysostomus. Quia ergo adventus Christi erit ita publicatus & manifestus: & quantùm ad modum, & quantùm ad locum: ideo ipse non indiget preconibûs & nunciis talibûs qui vobis annuncient dicentes, his vel illis est Christus. Igitur nolite talibus credere.

Ambrosius serm. 28.

Hierom. 23.

Chrysost. hô. 49 Operis imperfecti.

Christus corpus dicitur.

Chrysostom. Ibidem.

Aquilis assimiliantur sancti.

DE REMEDIIS CONTRA SPIRITUALES *Novissimi temporis tentationes, & exercitio mentis in DEUM.*

CAPUT XLI.

ET quia, ut dictum est, ante Adventum Domini venient multi pseudochristi & pseudoprophetæ, id est; simulati & falsi, & seducent multos, qui ante videbantur etiam perfecti, ideo hìc consequenter ponuntur aliqua remedia contra quasdam tentationes spirituales,

Remedia contra tentationes spirituales.

quæ isto tempore abundant, ad probandum & purgandum electos, quæ etiam in cordibus quorundam seminantur à diabolo, & præparant locum antichristo. Dupliciter autem veniunt prædictæ tentationes. Primò, per suggestionem & illusionem diaboli, qui decipit hominem in regimine quod debet habere erga DEUM, & in hoc quod est DEI. Secundò, per corruptam doctrinam, & modum vivendi aliorũ, qui jam venerunt per tentationes hujusmodi: propter quod ostendendum est, primò quod regimen debes habere apud DEUM, & ad id quod DEI est, & post quomodo debes regi erga alios, quantùm ad doctrinam, & modum vivendi eorum. Primum remedium contra tentationes spirituales istius temporis, quas procurat diabolus in cordibus illorum, qui volunt se dare DEO per orationem & contemplationem, vel per alia opera perfectionis, est istud, ut non desideres visiones aut revelationes, vel sentimenta quæ sunt supra naturam, & supra cursum illorum qui DEUM diligunt, & timent per verissimum amorem, quia istud desiderium esse non potest sine radice, & sine fundamento superbiæ & præsumptionis, vel sine intentione alicujus vanæ curiositatis circa secreta DEI, vel sine fragilitate & defectu fidei propter quæ justitia DEI dimittit animam quæ habet desiderium hujusmodi, & venit quandoq; talis in tentationem & illusionem diaboli. Per hunc modum seminat diabolus majorem partem tentationum spiritualium istius temporis, & radicat in cordibus illorum qui sunt nuntii antichristi, prout videre poteris in subsequentibus. Unde debes scire quòd veræ revelationes & sentimenta spiritualia secretorum DEI, non veniunt per antedictum desiderium, neq; per aliquod conamen vel studium quod anima habeat in se, sed tantùm veniunt per puram bonitatem DEI in animam, quæ est in magna humilitate, & magno timore, ac reverentia DEI. Item scias quòd exercitare se in magna humilitate, ac timore magno, ac reverentia DEI, propter hoc ut homo habeat visiones ac revelationes & sentimenta supradicta, est habere in se radicem & fundamentum, ac finalem intentionem quam habet antedictum desiderium, & ex hoc in eodem delicto venit homo, in quo est per desiderium supradictum. Secundùm remedium est, quòd in tua oratione vel contemplatione non sustineas in anima tua aliquam consolationem magnam vel parvam, ex quo tibi videtur quòd fundat se in præsumptione & æstimatione superbiœ tui ipsius, & postquam ducit te in ambitionem tui proprii honoris vel gloriæ, sive istius vitæ, sive alterius. Quia anima quæ se sentit in tali consolatione, venit in plures errores & mala, & DEUS per suum justum judicium permittit diabolo posse augmentandi & accelerandi prædictam consolationem, & imprimit cum illa in anima falsissima & periculosissima sentimenta, & alias illusiones quâ anima imbuta dicta consolatione credit & reputat esse veras revelationes. O! quod personæ per istum modum sunt deceptæ? Et propter hoc caveas, quòd in tua oratione vel contemplatione non sustineas aliquam consolationem, nisi illam quœ venit per perfectam notitiam & completum sentimentum tuæ nihilitatis & imperfectionis, & quæ facit perseverare dictam notitiam & sentimentum tui in te, ac magnitudinem & altitudinem DEI per altam reverentiam, & cum magno desiderio honoris & gloriæ DEI, sic quòd antedicta consolatio fundetur & totaliter sit in his prædictis, vel similibus, aut æqualibus. Et idem quod dictum est de Divina consolatione, intellige etiam de fervore

Tentationũ duæ causæ.

Revelationes veræ.

vore & ardore perfectionis, quæ possunt esse in eisdem modis. Tertium remedium est, quod omne sentimentum quantumcunq; altum, & omnis visio quantumcunq; secreta tibi appareat, quæcunq; etiam sit, si ducit cor tuum in opinionem contra aliquem articulum fidei, vel contra bonos mores, & maximè contra humilitatem vel contra honestatem: fugias eam & horrescas, quia sine dubio ex parte diaboli venit. Et si appareat tibi aliqua visio, de qua sis certus quòd veniat ex parte DEI, & quòd illud quod inducit visio, est placitum DEO, nolite firmare in dicta visione. Quartum remedium est, quòd propter altam vitam, vel propter magnam devotionem, aut propter præclarum intellectum, seu propter aliquam aliam sufficientiam quã vides in aliquibus personis, non sequaris eorum consilia, vel modos: ex quo cognoscis clarè & rationabiliter, quòd eorum consilia non sunt secundùm DEUM & veram discretionem per viam JESU Christi & Sanctorum monstratam, & perfectam scripturam in dictis Sanctorum notificatam. Nec propter hoc timeas, quòd spernendo talia consilia dictarum personarum, pecces per superbiam & præsumptionem, solùm quòd facias propter zelum & veritatis amorem. Quintum remedium est, quòd fugias & vites familiaritatem illarum personarum quæ dictas tentationes seminant & diffundunt, & illas personas quæ easdem sustinent & laudant, & noli eorum verba vel etiam collocutiones audire, neq; eorum modos velis videre, quia tibi demonstrabunt magnum signum perfectionis in pluribus verbis & modis, per quæ si vis accipere, & eos tanquam divinales sequi, venies in pericula & præcipitia errorum & inhonestorum morum eorundem. Post hæc vide remedia quœ debes attẽdere circa aliquas personas, quæ per suã vitam & doctrinam seminant dictas tentationes. Primũ remedium est, quòd non habeas magnam æstimationem visionũ aut sentimentorum, vel raptuum eorum: imò si ducunt te in aliquid quod sit contra fidem, vel contra scripturas sanctas, aut contra bonos mores, vel contra vitas Sanctorum, seu verba eorum sanè accepta abhorreas eorum visiones & sentimenta tanquam stultas dementias, & eorum raptus sicut rabiamenta. Tamen si ducunt in hoc quod est secundùm fidem, & secundùm scripturam, & secundùm Sanctos, & secundùm bonos mores: noli spernere, quia forsitan sperneres hoc quod est DEI. Non tamen totaliter confidas, quia sæpe & maximè in tentationibus inducitur seu absconditur falsitas sub specie veritatis, & malitia sub similitudine bonitatis, ut diabolus possit meliùs & sæpe mortalem errorem diffundere. Et ideo videtur plus placere DEO, quàm visiones & sentimenta ac raptus, quæ secundùm quod dictum est habent similitudinem veritatis & bonitatis: dimittas ire pro tanto quantum valent nisi contingat aliquibus personis ratione sanctitatis & humilitatis eorum probatæ, certissimè & manifestè, de quibus esset certum & manifestum quòd non possent decipi per illusiones vel ingenium diaboli. Et tunc quamvis sit pium visionibus & sentimentis talium personarum consentire, tamen securum est non totaliter per rationem veridicam eis credere, sed solùm quia concordant cum fide Catholica & Sacra Scriptura, ac bonis moribus, & vita & verbis Sanctorum, & cum ratione fundata supra prædicta. Secundùm remedium est, quòd nullam expositionem scripturæ & verborũ Sanctorum vellis accipere: nisi cõcordaret vitæ JESU Christi, & Sanctorũ: quod tamen intellige quantum ad illos nobis propositos ad imitandum non quantùm ad imitandum privilegia & singularitates eorum. Et istud

Remedia contra seminatores tentationum.

iſtud dicitur contra aliquos nuncios ſeu diſcipulos antichriſti, qui palliant, & defendunt ſuos errores & periculoſos modos vivendi exponendo ſacram ſcripturam ſecundùm eorum propriam affectionem: ducentes in exemplum aliquos exceſſus, & ſingularitates quas aliqui Sancti fecerunt. Tertium remedium eſt, quòd ſi per revelationem vel ſentimentū: vel per alium modū cor tuum moveatur ad faciendum aliquod opus, & maximè opus grave vel notabile, & non tibi conſvetum, de quo non habeas certitudinem an DEO placeat, imò & rationabiliter dubitas: contrahas moram ad faciendum dictum opus, uſq;quo inſpexeris omnes circumſtantias, & maximè finales, & cognoſcas quod DEO placeat: nō tamen quod tu judices per tuā opinionem, ſed ſi poteſt per teſtimonium certum ſcripturæ, vel per exemplum Sanctorum Patrum imitabile. Et bene dictum eſt, imitabile: Quia ſecundùm Gregorium, aliqui Sancti fecerunt aliqua opera in quibus non debemus eos imitari, quamvis eſſent in eis bona: ſed debemus ea habere in reverentia. Et ſi per teipum non poteſt venire in notitiam an DEO placeat vel non, petas conſilium à probatis perſonis in vita & doctrina & conſilio veritatis. Quartùm remedium eſt, quòd ſi tu es immunis à prædictis tentationibus ſic quòd nunquam eas habueris: vel quantumcunq; eas habueris liberatus fueris dirigere cor & intellectum ad DEUM, recognoſcendo humiliter gratiam tibi factam, & quam tibi multotiens ſuper hoc facit. Et caveas tibi ne hoc quod per puram gratiam & bonitatem DEI habes, velis adſcribere tuæ virtuti vel ſapientiæ, ſeu merito tuo, aut bonis moribus tuis: neq; quod factum fuerit à caſu ſeu à fortuna: quia (ut dicunt Sancti) hoc eſt principalius per quod DEUS beneficium ſuæ gratiæ aufert & ſubtrahit homini, permittit eum ſubiici tentationibus & illuſionibus diaboli. Quintum remedium eſt, quòd te, ſeu tuo corde, exiſtente in tentatione ſpirituali, per quam es in dubio: non incipias tua propria voluntate aliquid notabile tibi inconſvetum ante: ſed tuum cor, & tuam voluntatem refrenando expectes humiliter cum timore & reverentia DEI, uſq;quo DEUS cor tuum clarificet: quia ſi exiſtendo in dicto dubio inciperes ex tua propria voluntate aliquid notabile, tibi inconſvetum, non poſſes exire ad finem bonum. Sextum remedium eſt, quod propter tentationes antedictas, ſi habeas non dimittas aliquod bonum quod tu incepiſti dum in tentationibus illis non eras: & maximè non debes dimittere, orare aut confiteri vel opera facere humilitatis: licèt conſolationem non invenias in ipſis. Unde ſcriptum eſt: Mane ſcilicet proſperitatis & gratiæ, ſemina, ſcilicet opus bonum: & veſpere ſcilicet adverſitatis & tentationis, ne ceſſet manus tua ſcilicet à ſeminando Septimum remedium eſt, quòd omnes imaginationes & errores quæ te venire faciunt quaſi in dubium alicujus veritatis, expellas à corde tuo: & à memoria tua cum ſummo ſtudio & conamine, tantùm cor & intellectum convertendo in puritate & veritate radicum noſtræ fidei, & in vita Sanctorum, & in veritate ſanctarum ſcripturarum, de quibus ſi humiliter & diſcretè ad eaſdem converſus fueris: poteris lumen extrahere ad certè cognoſcendum hoc, in quo priùs dubitaveras. Et iſtum modum debet homo tenere in tētationibus ſpiritualibus, quæ non ſunt de principalibus fidei articulis: ſed de aliquibus veritatibus ipſi fidei proximis. Octavum remedium eſt, quòd te exiſtente in antedictis tentationibus habeas firmam & certam ſpem, quòd de iſtis tentationibus DEUS permittit te

te ad aliquod bonũ adduci, & cor tuũ clarificari, & credas firmiter quòd Deus permittit te venire in prædictas tẽtationes, propter exercitiũ tuæ virtutis: & ut te humilies. Attamẽ ita se habeat spes supra dicta, quòd negligentia non includatur in ea: sic quòd tuum posse facias de expellendo à te tentationes prædictas. Et similiter sic se habeat credulitas prædicta, quòd superbia non includatur: sed quòd dubites quòd illæ tentationes veniant propter tuam culpam. Nonum remedium est, quòd si habeas antedictas tentationes multum absconditas & secretas, non eas teneas, imò eas reveles tuo sapienti & discreto Confessori, & aliquibus singularibus personis: sed non multis, de quibus perpendere possis quòd ratione experientiæ tentationum quas habuerunt: vel ratione luminis sapientiæ & sanctitatis possunt tibi dare consilium & auxilium, ac consolationem. Istud remedium commendant multi Sancti: quia narratur in vitis Patrum, quòd quidam Monachi qui per magnam vitam erant alti: quia contemnebant consilium & auxilium Sanctorum Patrum, super tentationibus eorum veniebant ad finem malum. Et contigit aliquibus aliis, quod DEO volente prodebant tentationes propter eorum simplicitatem, & humilitatem quam habebant in petendo consilium, & auxilium super tentationibus suis finem salubrem inveniebant, & citiùs liberabantur. Decimum remedium est, quòd si antedictas tentationes habeas, leva cor & intellectum tuum ad DEUM: quærendo humiliter hoc quod ei fuerit honorabilius, & tuæ animæ salubrius super tua tentatione, subiiciendo tuam voluntatem voluntati Divinæ: sic ut sibi placet quod perseveres in tentatione, similiter & tibi placeat solùm ut DEUM non offendas. Undecimum remedium est, quod nisi per aliam viam possis evadere prædictas tentationes debes eas obliviſci, & per quandam negligentiam fugere & dimittere, considerans quod non sunt tentationes per diabolum procuratæ: sed passiones, & fragilitates, seu debilitates quæ sunt communes statui hujus vitæ. Et quia supra & in sequentibus multis modis hortatur Dominus ut vigilemus, & ad incertum ejus adventum nos præparemus: ideo ut continuò ad opera virtutum ascendas, vel saltem vehementer ascendere desideres, ponuntur hìc consequenter aliquæ rationes per quas poteris sentire pigritiam & nihilitatem boni quod incepisti, & cor tuum excitare & movere ad majores perfectiones omnimodæ virtutis quam non incepisti.

Exercitium mentis in Deum.

Prima ratio est: quia si aspicias quomodo DEUS est dignus amari & honorari, secundùm suam bonitatem & sapientiam, & alias suas nobiles perfectiones, quæ sunt in eo sine numero & sine termino: videbis quod hoc quod credidisti facere multum & magnum ad honorem DEI: & secundùm suam voluntatem est minimum, & quasi nihil in respectu quod deberet esse secundùm quòd DEUS est dignus. Ista ratio idcirco primò ponitur, quia principaliter debemus attendere in omnibus operibus nostris honorem, & reverentiam, & amorem DEI: quia in se dignus est amari & honorari per omnem creaturam. Secunda ratio est, quia si attendas quot despectus & vituperia, quot egestates & penurias, quot dolores & passiones sustinuit filius DEI amore tui, ut ames DEUM, & honores: cognosces quia parum est quod fecisti ad DEUM amandum & honorandum, secundùm hoc quod facere deberes. Ista ratio est altior & perfectior quàm aliqua sequentium: & ideo ponitur secundò. Tertia ratio est, quia si cogitas innocentiam & perfectionem quam deberes habere secundùm DEI mandatum, per

Rationes de pigritia.

quod teneris esse absque omni vitio, & sine omni culpa, & in plenitudine totius virtutis, sicut est quod deberes amare DEUM ex toto corde tuo, & ex omni mente tua: & ex totis viribus tuis, videbis manifestè infirmitatem & distantiam in qua es à prædicta innocentia & perfectione. Quarta ratio est, quia si cogitas multitudinem & largitatem beneficiorum DEI, & gratiarum corporalium & spiritualium communium tibi & aliis, vel quæ singulariter tibi sunt datæ senties quod hoc quod facis propter DEUM, est nihil ad recompensandũ dicta beneficia & gratias Dei, & maximè si Dei liberalitatẽ attẽdas & bonitatẽ. Quinta ratio est: quia si cogitas altitudinẽ & nobilitatem remunerationis & gloriæ promissæ & paratæ illis qui faciunt opera virtutum ad honorem DEI, quæ gloria tantò major dabitur, quantò opera erunt virtuosiora & majora: cognosces pro tanto tuum meritum nihil esse in comparatione tantæ gloriæ, & desiderabis facere opera virtuosiora quam ante feceras. Sexta ratio est, quia si attendas pulchritudinem & gratiositatem quam habent virtutes in se, nobilitatem quam anima recipit per ipsas virtutes. Si attendas etiam vilitatem & turpitudinem quam in se habent vitia & peccata, & nihilitatem quam anima recipit per ea: conaberis (si sapiens es) ad amplius acquirendum virtutes, & amplius fugere vitia & peccata quàm unquam conatus fueris. Septima ratio est, quia si attendas altitudinem & perfectionem vitæ Sanctorum Patrum, vel eorum multas & perfectas virtutes: cognosces imperfectionem & infirmitatem vitæ tuæ & operum tuorum. Octava ratio est, quia si cogitas magnitudinem & multitudinem offensarum quas fecisti contra DEUM, cognosces quòd omnia opera quæ facis quantumcunq; bona, nihil sunt ad satisfaciendum per viam justitiæ offensis DEI. Nona ratio est, quia si speculeris diversitatẽ & periculũ tentationũ carnis, mũdi & diaboli: conaberis ad assumẽdũ majorẽ firmitatẽ & altitudinẽ in omni virtute quã unquã feceris, ut possis esse in majori securitate cõtra dictas tẽtationes. Decima ratio est, quia si cogitas districtum judicium DEI finale, & cum quo apparatu bonorum operum, & cum qua satisfactione de offensis DEI debes venire ad dictum judicium, videbis quòd parum est quòd fecisti per bona opera, vel per misericordiam secundum quod facere debuisses. Undecima ratio est, quia si cogitas brevitatem vitæ tuæ, & necessitatem tuæ mortis dubiæ, postquam non habebis spatium faciendi opera meritoria vel pœnitentiam, cognosces quòd cum majori corde & studio deberes facere bona opera, & pœnitentiam quàm non facis. Duodecima ratio est, quia si advertas qualiter si incipias bonam vitam, in quovis gradu, sine conamine & desiderio ascendendi in majorem & altiorem vitam non potest esse sine fundamento præsumptionis & superbiæ hujus quod incepisti, nec potest esse sine inclusione magnæ tepiditatis & negligentiæ, & ex quo hæc duo mala includuntur, non potest esse sine magno periculo veniendi in multa spiritualia vitia, non dubium quòd si velis dictorum malorum esse liber, & immunis, quantumcunq; altã vitam inceperis, tu conaberis ad ascendendum ad altiorem vitam & perfectiorem. Tredecima ratio est, quia si cogitas abyssalia judicia DEI facta super aliquos, qui diu perseveraverant in magna sanctitate & perfectione, sic quòd DEUS eos deserebat propter aliqua occulta vitia quæ nõ credebant habere: non dubiũ quòd quantumcunq; altam vitam inceperis, omni die elevabis tuas affectiones & intentiones, deserendo omne vitium plus quàm

Deut. 6.

feceras

feceras ante: appropinquando ad perfectam & integram sanctitatem: timendo ne fortè sit in te aliquod vitium occultum propter quod sis dignus deseri à DEO. Quartadecima ratio est, quia si recogitas pœnas infernales damnatorum paratas peccatoribus cūnctis, credo quòd levis erit tibi omnis pœnitentia: & omnis humilitas paupertatis vituperium, & omnis labor quem in vita ista propter DEUM possis sustinere, ut evadas pœnas supradictas, & conaberis continuò ad tenendum altiorem & perfectiorem vitã, timendo periculũ veniendi ad pœnas illas. Prædictæ quatuordecim rationes, plus in brevi tactæ sũt quã explicatæ ut addiscatis in paucis magna cogitare, sic quod quælibet ratio sit tibi materia considerationis spatiosæ. Attamẽ scias quòd si velis proficere cum dictis rationibus, debes eas formare, non solùm per intellectum, imò est necessarium quòd per affectionem moneas tuam voluntatem ad hoc quod dictant ipsæ rationes. Et nota quod conclusio cujuslibet rationis debet esse in duobus. Primò, in sentimento propriæ imperfectionis & nihilationis: deinde in desiderio & conamine veniendi in altiorem vitam, & majorem perfectionem: sic quod non sit sentimentum propriæ imperfectionis et nihilationis sine desiderio, et conamine majoris perfectionis, et vitæ altioris, nec major perfectio et altior vita sine sentimento propriæ imperfectionis et nihilationis.

DE ORANDO ET EXPECTANDO
Adventum Domini, & de posterioribus signis adventûs ejus, & consummationis sæculi.
CAPUT XLII.

POstquam ergo Dominus ærumnarum et periculorum meminit, consequẽter horũ remediũ subdit: quòd est oratio præmeditata, ac jugis et assidua. Unde in lib. Paralip. *Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc solùm residui habemus ut oculos nostros dirigamus ad Te.* Quia enim dixerat Dominus de suo futuro adventu, qui subitò veniet, et cujus tempus certum latet, sollicitos nos vult esse et dispositos, ne dies illa nos inveniat imparatos. Inter cætera autem quæ nos præparant ut securè et dignè adventum Domini expectemus, est orationis sedulitas et assiduitas, ut justi Judicis misericordiam imploremus, et orantis humilitas, ut Judicem per humilitatem flectamus, et Ejus rigorem temperemus, quia Ei semper humilium placuit oratio. Unde in Ecclesiastico: *Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec appropinquet non consolabitur, & non discedet donec aspiciat Altissimus.* Oratio autem superborum exaudiri non meretur: orans enim defectum proprium confitetur, quod superbiæ repugnat, quia defectum suum magis celare quàm prodere affectat. Docet ergo Dominus quoniam oportet jugiter et semper orare, et ab oratione non deficere, quia multum valet oratio justi assidua. Sed quis potest semper orare? Ergo hoc intelligendum est de quotidianis horis canonicis, juxta ritum Ecclesiæ constitutis, et oremus semper scilicet pro tempore et horis debitis, et sic semper non importat continuitatem temporis, quia oportet interrumpi tempore dormitionis et quarundam necessitatum corporis, sed importat instantiam orationis temporibûs et horis ad hoc congruis. Aut certè quidquid justus facit et dicit secundùm DEUM, ad orationem est reputandum Nam semper orat, qui semper bene facit, seu in bono perseverat,

Luc. 18. & 21. Matth. 24. 2. Paralip. 20.

Ecclef. 35.

Orare sēper.

nec desinit orare, nisi cùm desinit justus esse. Orat enim non solùm lingva, sed et cor et cogitatio, desiderium, sensus manus, oculi: et omnis operatio bona. Hæc enim si orare cessaverint, omnis lingvæ oratio inutilis est. Et hôc modô semper et sine intermissione possumus orare, et ab oratione non deficere. Unde Augustinus. Qui DEUM laudat lingvâ, non semper potest, qui moribûs DEUM laudat semper potest. Multum autem valet apud DEUM oratio cum lachrymis, quia hanc DEUS magis diligit & citiùs exaudit. Unde Angelus ad Tobiam, *quando orabas cum lachrymis ego obtuli orationem tuam Domino.* Et Dominus per Esaiam ad Ezechiam: *Audivi orationem tuam, vidi lachrymas tuas.* Nam ut ait Hieronymus: Oratio DEUM lenit, lachryma cogit: hæc ungit, illa pungit. Unde Bernardus: O humilis lachryma, tua est potentia, tua est Regni gloria, ante faciem Judicis sola intrare non vereris: quidquid petieris impetrabis, accusatori silentium imponis, & quandoq; sententiam ab ore Judicis rapis: vincis Invincibilem, ligas Omnipotentem. Et ad probandum efficaciam orationis assiduæ, proponit parabolam de perseverantia in oratione & ejus exauditione, inducens exemplum de Judice, *qui DEUM non timebat* offendere, *& hominem non reverebatur,* publicè scandalizare nec Divino timore movebatur, nec humano pudore, & de vidua petente vindicari de adversario suo, scilicet ut faceret sibi justitiam de eo, quam tandem ob solam importunitatem precum suarum exaudivit, ne eum sigillaret, id est; suggerendo sua importunitate offenderet, & fecit victus tædiô, quod nolebat facere beneficiô: motus ad faciendum justitiam, non propter amorem justitiæ, sed ad evitationem suæ molestiæ. Ex quo patet aliquos hodie pejores istô esse, quia nec DEI timore, nec hominum pudore, nec aliqua importunitate volunt gravatis justitiam facere. Hanc parabolam Dominus ideo proposuit, ut ostendat quantò certiores de exauditione esse debeant qui DEUM Fontem justitiæ & misericordiæ perseveranter rogant, cùm apud iniqvum judicē valuerit perseverantia deprecantis ipsum, quia per importunitatem precum obtinuit petitionis effectum. Sic nempe multò fortius DEUS, qui est bonus & justus exaudiet preces, & faciet vindictam electorum suorum, in pressura & tribulatione existentium, & *clamantium ad se die ac nocte,* id est; orantium instanter pro sua liberatione & declaratione Divinæ justitiæ. Advertendum tamen quòd sancti viventes in terra non petunt à DEO de adversariis vindictam per gehennæ pœnam, sed quòd conversi ad justitiam desinant esse mali. Secundùm illud in Proverbiis. Verte impios & non erunt, scil. impii. Vel quod amissa potestate quā nunc habent, desināt justos persequi, vel quia ad bonos pertinet bona spiritualia & æterna suis persecutoribus optare: & hôc modô pro eis orare: sed quia pænæ tēporales sunt quædam medicinæ, & valent ad emendationem vitæ, & ad declarationem Divinæ justitiæ: ideo ad Sanctos bene pertinet petere à DEO hôc modo vindictam de suis persecutoribus: non ex motu iræ, sed ex zelo justitiæ: & sic non est contra illud quod dicitur: *Orate pro persequentibus vos &c.* Deinde post orationem subjungit Dominus de fide interrogationem dicens. *Verum tamen cùm venerit Filius hominis,* scilicet Christus ad judicium, putas inveniet fidem super terram? quasi diceret, parum inveniet, respectivè loquendo de fide formata charitate. De fide post orationem interrogat: quia si fides deficit, oratio perit. *Quomodo enim invocabunt in Quē non crediderūt.*

Augustin. in Psal. 47.

Tobiæ 12.

Esaiæ 38.

Sanctorum petitio.

Matth. 5.

Rom. 10.

Ergo ut oremus, credamus: & ut ipsa fides quâ oramus non deficiat, oremus: quod autem quœrit Dominus an in adventu suo inveniat fidem, non facit dubitando, quia omnia novit: sed quærit arguens & increpans infidelium multitudinem: quia in adventu suo multos ab antichristo seductos reperiet à fide corruisse, respectu quorum paucos inveniet in vera fidei Confessione perstitisse: tunc enim secundùm Bedam, tanta erit raritas Electorum, ut non tam ob clamorem infidelium, quàm ob torporem aliorum totius jam mundi sit acceleranda ruina: *quia enim abundavit iniquitas, refrigescet & deficiet charitas multorum.* Et quia præmunivit Dominus fideles contra adventum antichristi & suorum pseudoprophetarum, ac insuper monuit eos orare semper in tantis malis ad expectādū advētū suū, nūc consolatur eos per suum propinqvum adventum. Ubi sciendum, quod cùm triplex sit adventus DEI Salvatoris nostri: videlicet in carnem, in mentem, & in judicium: primi duo sunt amoris, tertius est timoris: tertium celebramus propter primum, & primum propter medium. De adventu enim ad judicium mentio fit isto tempore in officio: ut timore nobis immisso ad venerandam futuram festivitatem natalis Domini in carnem nos sollicitiùs præparemus. De adventu in carnem ideo festa recolimus, quatenus per ea Verbum æternum mentaliter concipere mereamur, dum ipsa mentalis conceptio est maxima gratia omnium donorum quæ in hac vita, secundùm legem communem animæ devotæ per gratiam conferuntur. Unde dicit Augustinus, quòd beatior fuit Maria concipiendo Christum mente, quam carne. Et quia dicit idem Augustinus, quod timoris est præparare locum, & quòd introducit charitatem sicut seta filium: ideo Ecclesia celebrans adventum Domini in carnem, pariter & in mentem, qui sunt adventus amoris, simul mentionem facit in officio de adventu ejus ad judicium, qui est adventus timoris: ut, videlicet per timorem introducatur, ac per hoc nos moveamur ad amorosam nostri hospitii præparationem: quatenus Verbô æternô mentaliter in nobis conceptô, dicamus cum Propheta, à timore tuo Domine concepimus Spiritum salutis. Consolatur ergo eos Dominus de suo adventu propinquo: quia statim non immediatè sed parvo tempore elapso post tribulationem antichristi & pseudoprophetarum, quæ durabit per tres annos cum dimidio, & etiam post mortem ipsius antichristi apparebunt signa manifesta propinqui judicii: quia post tribulationem illam antequam appareant signa ista, erit tempus breve, scilicet quadraginta dierum, vel circa, ad refrigerium bonorum, & ad pœnitentiam malorum, in quo pœnitere poterunt illi qui per antichristum fuerunt decepti. Et sciendū quod appropinqvāte finali judicio in omni creatura apparebit turbatio. Universitas autem creaturarum reduci potest ad quatuor genera: videlicet ad naturam Cœlestem, elementalem, rationalem, & intellectualem. Primò, ergo describitur turbatio in natura Cœlesti, videlicet *in sole, luna, & stellis*, in quibus erunt aliqua apparentia insolita, & naturæ suæ repugnantia: & ideo dicuntur signa quæ in eis erunt. *Sol enim & luna obscurabuntur, & stellæ cadent de Cælo*, non à situ suo, quod naturaliter impossibile est fieri, cùm terra non sufficeret earum magnitudini, & corpora Cœlestia maneant in natura sua integra: sed propter nimiam scintillationem quæ erit in aere, cadere videbuntur à suo lumine, non quod eô priventur, cùm sit eis naturale: sed quia vincuntur à majori lumine. Hæc enim lumina-

Beda in cap. 18. Lucæ.

Matth. 24.

Adventus Domini triplex.

Augustinus Tractat. 10 in Joann.

Idem tractat. 9. in Epist. Joan.

Turbatio universalis.

Turbatio Cæli.

Stellarum casus.

minaria obscurari & cadere dicuntur, comparatione majoris lucis supervenientis: quia in glorioso Christi adventu apparente veræ gloriâ lucis, omnia mundi lumina tenebris comparantur & umbris sicut stellæ non apparent sole oriente, & lumen candelæ non lucet in die. Unde Beda. Sydera in die judicii videbuntur obscura, non diminutione suæ lucis accedente, sed superveniente claritate Veri Luminis hoc est Summi Judicis cùm venerit in Majestate sua, & Patris, & Sanctorum Angelorum. Quamvis nil prohibet intelligi veraciter solem tunc & lunam cum syderibus cæteris ad tempus suo lumine privari: quomodo de sole factum constat tempore Dominicæ passionis, luna enim tunc temporis cùm esset plena sub abdito terræ latebat. Cæterum peracto die judicii & clarescente futuræ gloriâ vitæ cùm fuerit Cælum novum & terra nova: tunc fiet quod Esaias Propheta dicit: *Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter sicut lux septem dierum.* Hæc Beda. Mysticè Ecclesia speciosa ut luna, electa ut sol, & quæ noctem mundi illuminat ut stellæ: tunc non apparebit impiis ultra modum sævientibus: & cedent persequentibus ac cadent multi qui gratiâ fulgere videbantur, & quidam fideles firmissimi turbabuntur. Moraliter verò per solem status perfectorum designantur, eorum enim est ad modum solis influere aliis & illuminare. Per lunam status proficientium significatur: ad quos pertinet exterioribus exercitiis virtuosis quæ sunt circa mutabilitatem humanorum actuum insistere, ad similitudinem lunæ quæ inter planetas specialiter habet influentiam super mutabilitatem istorum inferiorum. Per stellas verò status incipientium accipitur, ad quos pertinet præterita peccata deplangere & à futuris cavere: stellæ enim emissione radiorum aerem impurum depurant: & earum virtute aufertur à mundo inferiori pestilentiæ corruptela. In quolibet istorum statuum, ut Verbum æternum concipiatur in mente, debent certa signa præcurrere. In sole namq; legimus accidisse signum stationis, signum retrogradationis, & signum obscurationis. Et in sole quantum ad perfectos, primò debet esse signum stationis: & hoc per mentis in DEO stabilitationem, ne variis cogitationibus evagetur, secundùm illud Psalm. *Jacta cogitatum tuum in Domino.* Secundò, signum retrogradationis per contemplationis & actionis alternationem, secundùm illud Ezechieles: *Animalia ibant & revertebantur.* Animalia enim, id est; sectatores Evangelicæ perfectionis: vadunt ad vitam contemplativam, in qua quia diu immorari non prævalent revertuntur ad activam. Tertiò, signum obscurationis per propriæ gloriæ exinanitionē, ut in suis oculis nihil se esse reputent. Sic semetipsum obscuravit Apostolus dicens: *Ego sum minimus Apostolorum.* Et sequitur: *Gratiâ DEI sum idquod sum.* In luna quantum ad proficientes debet apparere signum conversionis in sangvinem, per passionis jugem recordationem. Unde eis dicit Christus in Threnis: *Recordare paupertatis meæ, & absynthii & fellis.* Et respondere debet homo illud quòd ibi sequitur: *Memoriâ memor ero & tabescet in me anima mea.* In stellis verò quantùm ad incipientes debet esse signum casûs & propriæ dejectionis per defectuum multiplicium humilem recognitionem. De qvo casu exponi potest illud Proverb. *Septies in die cadit justus, & resurgit.* Justificatus nempe per gratiam DEI omni tempore quod per septenarium numerum innuitur, debet cadere per propriam recognitionem: & tunc semper post lapsum resurgit per Divinæ miserationis suble-

[Margin notes: *Beda in cap. 20. Lucæ.* — *Esaia 30.* — *Mysticè.* — *Moraliter.* — *Signa perfectorū in sole* — *Psal. 54.* — *Ezech. 1.* — *1. Cor. 15.* — *Signa in luna.* — *Thren. 3.*]

sublevationem: quotiens nempe quis pro suis defectibus ingemuerit, totiens Divinæ propitiationis gratiam sibi ampliùs cumulabit. Hæc autem signa facere in qvolibet statu non est ex nobis, sed ex superfluentia Divinœ bonitatis. Ideo sapiens orat: *Miserere nostri DEUS omnium, & ostende nobis lucem misericordiarum tuarum.* Et subdit: *Innova signa, & immuta mirabilia.* Secundò describitur turbatio in creatura elementari, cum dicitur: *Et in terris pressura gentium præ confusione sonitûs maris & fluctuum.* Nam ex impressione corporum Cœlestium fiet commotio elementorum. Terra enim commotione commovebitur: & in aere caligo & venti, tonitrua & fulgura, coruscationes & variæ tempestates generabuntur. In mari quoq; & fluctibus generabuntur spiritus procellarum: & ab intus & ab extrà concutientes mare & fluctus, ex qvorum confractione generabitur maximus & horribilis sonus, & præ nimia aquarum hinc inde agitatione absq; ordine, quasi sonus confusionis apparebit. Et insuper aderit etiam incendium ignis qvi præcurret faciem Judicis: ita ut mare & omnia credantur consumi omnino, dicente Petro: *Elementa calore solventur, & terra & omnia quæ in ea sunt opera exurentur.* Ex quibus patet omnibus corda hominum nimio terrore concutientur, & homines attoniti quasi fugere volentes, & propter tenebras horrendas se mutuò videre non valentes: discurrendo se invicem præment, & impingendo comprimènt: ut fiat pressura gentium, & ruat unus super alium ex concursu multorum timentium ab aquis absorberi, & ab igne & tempestatibus consumi: & secundùm hoc propriè dicitur pressura, quasi premens suram. Maximé autem hujus pressuræ causa erit sonitus maris & fluctuum: quia mare in usitato modò terribiliter fremet, & littus maris vehementiùs agitabitur tempestate. Tertiò describitur turbatio in creatura rationabili, id est; homine, cùm subditur: *Arescentibûs,* id est; deficientibûs, *hominibûs,* à vigore suæ corporalis virtutis & colore, in diebus enim illis efficientur homines aridi & stupidi & palescentes & velut amentes, & contabescent in seipsis: ita ut alter alterum nòn alloquatur, vel audiat seu attendat, *præ timore,* scilicet malorum præsentium, *& expectatione* malorum adhuc restantium, *qui* inquam timor & expectatio *supervenient universo orbi,* quasi diceret: nec natio nec provincia excludetur ab his angustiis. De his autem sic dicit Esaias: *Eritq; repente, & confestim visitabitur à Domino exercituum in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis & flammæ ignis devorantis.* Et sic implebitur quod dicit David de impio. *Quæsivi & non est inventus locus ejus,* quasi diceret. Quæsivi impio locum in mundo, & non inveni. Nam judicio imminente Cœlum tonitruîs & fulgoribûs repellet impium, aer depellet per turbinem, mare per tempestatem, terra eum excutiet per commotionem: ut in toto mundo locum non inveniens sepeliatur in flamma ignis devorantis in inferno. Quartò ponitur turbatio in creatura intellectuali cùm infertur. Nam virtutes Cœlorum, id est; Angelicæ potestates movebuntur. Ille autem motus erit multipliciter: quia movebuntur quodam motu admirationis videntes inusitatos effectus accidere præter ordinem naturalē. Item movebūtur ex Divina voluntate ad faciendum miraculosas transmutationes in elementis ad incutiendum hominibus terrorem Judicis venientis. Item movebuntur ad peccatorum vindictam & separationem, expetendo ab eis ultionem: quia separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in cami-

Eccles. 36.

Terra et maris signa

2. Pet. 3.

Hominum turbatio.

Esaia 29.

Psalm. 36.

Virtutū Cœlestiū motus

cami-

caminum ignis. Item possunt dici moveri ex magno timore, videbunt nempe totum orbem judicari, & luciferum qui eorum princeps fuit. Unde dicit Chrisostomus. Quòd valde decenter commovebũtur & concutientur videntes tantam transmutationem fieri, & conservos suos puniri, & orbem terrarũ terribili assistentem judicio. Est autem in Angelis timor cujusdã reverentiæ & admirationis respectu Dei, quia sc. admirãtur Dei Majestatẽ eis incõprehensibilẽ, & ad modũ trementiumsse habebunt. De tali timore dicitur in Job: *Columnæ Cæli contremiscunt & pavent in adventu ejus.* Quid ergo facient virgulta deserti, ubi timore concutitur cedrus Libani paradisi? Unde non est mirum si homines qui in natura & sensũ sunt terrestres arescent: cùm etiam Angelicæ potestates quæ de se securæ sunt movebuntur. Moraliter Cœlorũ nomine possunt intelligi animæ sanctæ, in quibus DEUS per gratiam concipi dignatur & habitare. De quibus dicitur: *Cælum mihi sedes est*, anima enim justi sedes est sapientiæ. Hujus Cœli virtutes sunt animæ vires. Sicut autem in adventu in judicium virtutes Cœlorum corporalium movebuntur: sic in adventu Verbi æterni in mentem omnes virtutes & potentiæ animæ movebuntur ad operationes superexcedentes, superiorq; & inferior portio rationis movebuntur de exercitio bonæ operationis, ad studium orationis & contemplationis. Judicium Divinum præcedẽt signa & mirabilia irã DEI in peccatores designantia, & ad ostendendam DEI paratam contra eos vindictam. Et sicut offensô Dominô turbatur ejus familia contra offendentes, sic creatura DEI turbatur contra peccatores. Et secundùm Bedam: Qvomodo impulsæ ad casum arbores fragores motusq; sui præmittere solent indicia, sic termino mundi appropinquante quasi paventia nutant & gemunt elementa & omnis creatura. Et ut dicit Chrysosto: sicut homo cùm moritur patitur phantasias & turbationes maximas, qui est microcosmus sive minor mundus: sic macrocosmus sive major mundus deficiens totus conturbabitur. Modum enim deficiendi in majori mundo, ex minori oportet accipere. Nota hìc Dominum breviter quædam tetigisse signa diem judicii præcedentia. Dicitur autem in scholastica historia quòd Hieronymus, in annalibus libris Hebræorum invenit signa quindecim dierum ante diem judicii: sed utrum dies illi continui futuri sint an interpolati, non expressit: hoc autem multam habet dubietatem. Primâ die eriget se mare quadraginta cubitis super altitudinem montium stans in loco suo quasi murus. Secundâ, in tantum descendet ut vix videri possit. Tertiâ, marinæ belvæ, scilicet balenæ & hujusmodi apparentes super mare dabunt rugitus usq; ad Cœlum. Quartâ, ardebit mare & aquæ omnes. Quintâ, herbæ & arbores dabunt rorem sangvineum. Sextâ, omnia ruent ædificia. Septimâ, Petræ adinvicem colligentur. Octavâ, fiet generalis terræ motus. Nonâ, æquabitur terra. Decimâ, exibunt homines de cavernis, & exibunt velut amentes, nec mutuò poterunt loqui. Undecimâ, surgent ossa mortuorum, & stabunt super sepulchra sua. Duodecimâ, cadent stellæ de Cælo secundùm quosdam quò ad apparentiam. Tertiadecimâ, morientur homines viventes, ut cum mortuis resurgant. Quartâdecimâ, ardebit Cœlum & terra, id est; superficies aeris & terræ. Quintâdecimâ, fiet Cœlum novum & terra nova, & omnes homines resurgent. O! cor nequam si ad hæc audita non molliris, nec ad pœnitentiam provocaris, durius es lapide: durius adamante. Hæc enim signa terribia, quæ præcedunt, terri-

Chrysost: hõ. 77. in Mat.

Joan. 26.

Moraliter.

Esaia 66.

Beda in cap. 21. Lucæ.

Chrysost. hõ. 48. Operis imperfecti.

terribilius judicium quod seqvitur ostendunt. Unde Chrysostom: *Chrysostom. hom. 43. in Matth.* Terribile est judicium, & inevitabilis est pœna, & intolerabile illud tormentum. Si autem vis neq; hìc dare vindictam: decerne de te ipso, & expete à teipso noxas. Audi Paulũ dicentem: *Quoniam si nosmetipsos judicaremus, non utiq; judicaremur,* *1. Cor. 11.* si hoc feceris viã prævenies, & ad coronã devenies. Et qualiter expetemus vindictã à nobisipsis, ait Bernardus: Luge, ingemisce amarè, humilia te ipsũ, vitupera te, rememora peccatorum secundùm speciem. Qui enim facit hoc, ita compungetur ut neqve vitâ dignum seipsum esse æstimet: qui autem hoc æstimat, cerâ omnî mollior erit. Neq; igitur parva hæc æstimes esse: sed congrega omnia, & sic ut in libro scribe. Si nempe tu scripseris DEUS delebit, sicut si tu non scripseris, DEUS & inscribet & vindictam expetet. Multum igitur melius est à nobis inscribi & divinitus deleri, quàm è contrario nobis oblivione tradentibus DEUM ea ante oculos nostros offerre secundùm diem illam. Ut igitur hoc non fiat, omnia cum diligentia recogitemus: & inveniemus multis nosipsos obnoxios. Qualiter igitur est salvari ars? Contraria his formata ponentes. Attendamus igitur & per omnia vulnera expurgemus: Ita nempe poterimus & ignoscentiâ delictorum potiri, & promissis perfrui bonis. Hæc Bernardus.

DE ADVENTU CHRISTI JUDICIS.
CAPUT XLIII.

Et tunc scilicet post prædicta signa per Dominum facta, *apparebit,* *Matth. 24. Luca 21.* hora quâ non putatur, hora enim judicii ignoratur, *signum Filii hominis,* scilicet signum Crucis, *in Cælo,* hoc est in aere qui aliquando in scriptura Cœlum vocatur ut passus in humilitate ignominiam Crucis ostendat in sua veniens Majestate salutarẽ fructum & dignitatem Ejusdem gloriæ Crucis. Filium hominis non Filium DEI se hìc appellat: quia non in forma DEI sed hominis judicabit. Secundùm Chrysosto. Crux apparebit sole luculentior existens, ut non *Chrysost: hõ. 77. in Mat.* sit necessitas accusationis cùm viderint Crucem, sed per se sine excusatione condemnabile eorum efficiatur peccatum: quemadmodum si quis lapide vulneratus, ipsum ostendit lapidem, vel vestimenta sangvine madefacta. Et secundùm eundem Chrysosto: Non erit *Idem ibidẽ.* Crux lignum, in quo scilicet passus est Dominus, sed lux in modum Crucis splendidior sole. Per hoc autem signum Crucis intelligi possunt etiam alia signa, & instrumenta suæ passionis & mortis: ut clavi, lancea, corona, & flagella, quæ quasi vexilla, triumphi, & victoriæ in judicium deferentur. Quidam autem per hoc intelligunt cicatrices seu stigmata, & testimonium passionis in carne JESU: ut impleatur illud Zachariæ: *Videbunt quem transfixerunt.* *Zach. 12.* Unde Hieronymus: *Hieronym. in cap. 24. Matth.* Signum autem hìc Crucis intelligamus, ut judæi videant quem compunxerunt: aut vexillum fidei Victoris triumphantis secundùm Chrysost: *Chrysost. hõ. 77. in Mat.* Quemadmodum ingrediente Rege in Civitatem, exercitus antecedit, qui signa atq; vexilla Regalia præferens annuntiat Regis introitum: ita Domino descendente de Cœlis, præcedet exercitus Angelorum & Archangelorum, qui signum Crucis ut triumphale vexillum præferentes, Divinum Regis Cœlestis ingressum terrîs trementibûs nunciabunt. *Et tunc* scilicet cùm triumphale vexillum videbunt, *plangent se,* inconsolabiliter, serò accusante con-

scientiâ, *omnes tribus terræ*, id est; aliqvi de omnibus tribubus, & na-
tionibus scilicet mali vel omnes tribus terræ, id est; omnes homi-
nes terreni & iniqui, qui terrena dilexerunt, & ea DEO proposu-
erunt: qui cum terrena voluptate decesserunt, quibus gravis & tri-
stabilis erit adventus Judicis quem terrenis postposuerunt. Et rectè

Hierony. in c. 24. Matt. *Chrysostom9 hom. 77. in Matth.* *Psalm. 121.* *Planctus terrena amãtiũ.*

dicit, tribus terræ, quia, ut dicit Hieronym. Hi plangent qui mu-
nicipatum non habent in Cœlis: sed scripti sunt in terra. Ubi
Chrysostom. Plangent judæi plangent gentiles, plangent Christiani,
qui magis dilexerunt mundum quàm Christum. Non sic tribus Do-
mini. *Illuc enim ascenderunt tribus tribus Domini ad confitendum nomi-
ni Domini. Plangent autem se*, id est; suam culpam quam commise-
runt, suam stultitiam quam non correxerunt, suam gloriam quam a-
miserunt, suam pœnam quam incurrerunt. Et iterum: *Tunc plan-
gent se omnes tribus terræ*, qui magis dilexerunt mundum quàm Chri-
stum, cùm audierint Eum hæc verba dicentem ad se: Ego propter
vos homo factus sum, propter vos alligatus, & delusus, & cæsus, &
crucifixus, ubi est tantarum injuriarum mearum fructus? Ecce præ-
mium sangvinis mei quod dedi pro redemptione animarum vestra-
rum: ubi est servitus vestra quam mihi pro pretio sangvinis mei
debetis? Ego super gloriam meam vos habui cùm essem DEUS appa-
rens homo, & viliorem me omnibûs rebûs vestrîs fecistis. Nam o-
mnem rem vilissimam terræ amplius dilexistis, quàm justitiam me-
am, & fidem. *Tunc plagent se omnes tribus terræ*, quia nec resistendi
virtus est contra Eum, nec fugiendi facultas ante faciem ejus, nec
pœnitendi locus: ex angustia nempe omnium rerum nihil eis rema-

Planctus justi ratio.

net præter luctus. Meritò plangent se: quia tunc neque pecuniæ
divitibus prosunt ad eleemosinam faciendam, neq; parentes justi
pro filiis intercedentes, neq; ipsi Angeli pro hominibus, sicut sole-
bant, *facere verbum*, quia non recipit natura judicii misericordiam,

Psalm. 100.

sicut nec tempus misericordiæ judicium dicente Propheta: *Miseri-
cordiam & judicium cantabo tibi Domine:* misericordiam in priori ad-
ventu, judicium in secundo. Hæc Chrysostomus. Unde & Effrem:
Utiq; si sciremus quid immineat vel incumbat, o! fratres jugiter plan-
geremus DEUM obsecrantes. Si nempe omnis creatura contremi-
scet, & ipsa agmina Sanctorum Angelorum expavescent in adven-
tu Ejus: quid tunc dicemus si hoc parvo tempore negligenter ac

Beneficiorum Dei exprobratio.

segniter vixerimus? Ipse namq; pro hac negligentia nostra ra-
tionem à nobis exquiret, ac dicet propter vos incarnatus sum: &
in terris palam conversatus: propter vos flagellatus sum, consputus,
palmîs cæsus, cruxifixus, acetô potatus Paradisum vobis aperui, Re-
gnum Cœlorum vobis obtuli, Spiritum Sanctum vobis misi, quid ul-
tra debui vobis facere, & non feci? humilem voluntatem vestram
solummodo quæsivi, non vos coegi: ne causa vestræ salutis, esset oc-
easio necessitatis. Dicite mihi peccatores, secundùm carnem passi-
biles, ac mortales quid passi estis propter me Dominatorem vestrum,
qui etiam impassibilis pro vobis passus sum? Hæc Effrem. Et tunc
videbunt oculîs corporalibûs, tam fideles quàm infideles, filium ho-
minis in specie humana: quia in forma hominis judicabit. Unde

Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 13.

Augustin. Visio quippe filii hominis exhibetur & malis: nam visio
formæ DEI non nisi mundis corde: qvoniam Ipsi DEUM videbunt.
Et quia Filium DEI secundùm id quòd in forma DEI æquales est
Patri videre iniqui non possunt: oportet autem ut Judicem vivorum
& mortuorum coram qvo judicabuntur, & justi videant & iniqui:

ideo

ideo oportebat ut Filius hominis acciperet judiciariam potestatem. Unde & Beda. Eâ formâ Electis apparebit, quâ in monte apparuit, reprobis verò in ea forma, quâ in Cruce pependit. Videbunt inqvam, Eum venientem ad judicium in nubibus Cæli, sicut in nube ascendit, scilicet in aere super locum unde ascendit. Unde Chrysost. Quia nempe sicut in actibus Apostolorum legitur: *Nubes suscepit illum ab oculis eorum*, & illic dictum est ab Angelis: sic veniet quemadmodum vidistis Eum ascendentem in Cælum: meritò credendus est, non solùm in eodem corpore quò ascendit, verùmetiam in nube venturus. Unde & Origenes. Sicut eo ascendente in Cœlum nubes Eum tulit, propter honorem ascendentis: ita cùm deferet ad judicium: veniet autem cùm potestate magna. Primus enim Christi adventus, fuit in ostensionem infirmitatis. Secundus erit in ostensionem potestatis, & Majestate, id est; gloria: tunc enim totus Christus cum membris gloriosus apparebit indutus lumine sicut vestimento: veniet inqvam cum virtute multa & potestate contra inimicos ad puniendum & deprimendum eos: ac gloria magna & Majestate, propter bonos ad præmiandum & glorificandum ipsos, ut qui in primo adventu venit ut servus cùm infirmitate & humilitate: in secundo veniet ut Dominus cum fortitudine & Regia Majestate. Unde Cyrillus: Primam nempe apparitionem prosecutus est cum infirmitate & humilitate nostra: sed secundam celebrabit cum propria potestate & Majestate. Ubi & Gregorius: In potestate & Majestate visuri sunt Qvem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem ejus tantò tunc districtiùs sentiant, quantò nunc cervicem cordis ad ejus patientiam non inclinant. Ubi & Chrysostom. Si quando Rex terrenus processum aliquem, aut expeditionem mandat in populo: dignitates omnes moventur, & exercitus excitatus tota Civitas fervet: quantò magis Rege Cœlesti exurgente judicare vivos & mortuos, virtutes Angelicæ commovebuntur: terribiles ministri, terribiliorem Dominum præcedentes. Ante ipsum pro candelabris fulgura viva præcedent, & pro tubis horrenda tonitrua vociferabunt. Qualis Rex, talis est præparatio Regis. Hæc Chrysostom: Filius ergo hominis in judicio apparebit: quia dignum est ut Ipse Filius DEI, qvi in forma hominis injustè judicatus est in eadem forma hominis in judicio justè judicet. Et in carne Ejus videbuntur cicatrices vulnerum, ut videant reprobi in qvem pupugerunt. Unde Chrysostom. Vulnera servavit, ut in die judicii proficiant ad testimoniũ passionis contra judæos, & omnes qui denegantes Filium DEI crucifixum in corpore judaisant. Et tunc vivi rapientur aliqui cùm Dominus veniet ut dicatur judicare vivos & mortuos: ac Judex vivorum & mortuorum. Et secundùm Augustinum: Illic tunc morientur, & in momento resuscitabũtur: qvia *statutum est hominibus semel mori*. Et secundùm Apostol. *omnes resurgemus, & ergo omnes moriemur.* Ut enim ait Augustinus. Erit resurrectio mortuorum omnium hominum, sed una & insimul: non prima justorum, & peccatorum secunda. Et tunc scilicet ante resurrectionem communem mittet: Angelos suos cum tuba & voce magna, id est: tam aperta & tam intensa voce, quæ à mortuis audiatur: ubiq; Unde Remigius: Hæc autem tuba non revera corporea est intelligenda, sed Angelica vox: quæ adeo magna erit, ut ad clamorem illius omnes mortui de terræ pulvere consurgant. Vel tuba, est potestas suscitandi mortuos & vox est vox Christi vocãtis mortuos ad judiciũ, ex cujus virtute susci-

Beda in cap. 21. Lucæ.
Actor. 1
Origenes Tract. 30. in Matth.
Adventûs terribilia.
Gregor. hom 1. in Evã.
Chrysost. hõ. 49. Operis imperfecti.
Chrysost. hõ. 49. operis imperfecti.
Augustinus lib. 20. de Civitate. cap. 21.
Hebræ. 9.
1. Cor. 15.
Tuba prævia.
Chrysost. hõ 49 operis imperfecti.

suscitabuntur, & ut in judicio sint omnes. Ubi Chrysosto. Verè magna vox tubæ terribilis, cui omnia obaudiunt elementa: quæ petras scindit, inferos aperit, clausulas tenebrarum pertransit, portas æreas conterit, vectes adamantinos confringit, vincula mortis disrumpit, & de profundo abyssi animas liberatas corporibus assignat. Hæc omnia citiùs consummat in opere, quàm sagitta transit in aere: dicente Apostolo: *In momento in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.* In illa voce pulvis jã dissolutus corporum mortuorum in nova membra constringitur. In illa voce qvasi una persona obnoxia totum mare discutitur, ut si quid apud se retinet de humanis ossibus, sine contradictione restituat. Hæc Chrysosto. Et congregabunt Angeli ad judicium Electos specialiter ab universis regionibus & locis, in qvibus putrefactione resoluti sunt ut triticum ventilatum de area totius terræ & orbis: qui specialiter adducentur ministeriò Angelorum, quia erunt concives eorum. Et non solùm congregabunt Electos, qvorum corpora levia: sed etiam reprobos, qui corpora ponderosa habebunt: & ideo sicut Angelus Abacuch, sic eos portabunt. Sed Electos congregabunt ad gloriam, reprobos ad damnationẽ. Et Electi occurrent Domino ad judiciũ venienti: reprobi verò venient, sed in magna distantia. Ut ait Remigius. Et secundùm Chrysostom. Primò resurgent & resuscitatos Angeli congregabunt, congregatos autem rapient nubes, & hæc omnia in instanti momentò fient. In valle autem Josaphat, scilicet in aere judicabitur omnis homo, quia judicii discrimen erit in aere, dicente Apostolo: Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera. De hac die sic dicit Chrysostom. Heu mihi de illa die terribili, cùm deceret nos lætari, cùm hæc audiamus, sed dolemus & tristes sumus. Qualibûs ergo videmus Christum oculîs? Si enim Patrem aliqvis, non utiq; ferret videre, conscius sibiipsi peccati in ipsum Patrem infinitè mansvetum, qualiter respiciemus Eum, tunc qualiter sustinebimus? Etenim repræsentabuntur tribunali Christi, & omnium diligens erit investigatio. Hæc Chrysost. In omni autem tentatione multum valet illam diem resurrectionis & judicii, & nobis & aliis ad mentem revocare, quia hoc præcipuè consvevit animam curare. Unde Chrisostomus. Si avari esse voluerimus, & si rapere, & si inconveniens qvid agere: confestim diem illam in mentem mittamus, & judicium subscribamus, & omnî frenô vehementiûs detinebit inconvenientem impetum hæc cogitatio, & dicamus ad nosipsos, resurrectio est, & judicium nos expectat terribile. Et si viderimus aliqvem elatum, & in præsentibus bonis inflammatum, idem semper dicamus, ostendentes qvoniam omnia hìc manent. Et si alium dolentem viderimus & contristantem, & ad illum idem loquamur, ostendentes qvoniam finem habebunt tristia. Et si pigritantem & dissolutum, rursus idem superincantemus: ostendentes ei qvoniam necesse est pigritiæ noxas dare. Sufficiens est hoc verbum omnî fermentô, magis nostram curare animam. Etenim est resurrectio præ ostiis non longè, neq: procul, adhuc autem parum qvantulumcunq; qvi venit, veniet & non tardabit, & omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, & bonos & malos: hos qvidem, ut ante omnes verecũdẽtur, eos verò ut ante omnes clariores efficiãtur, hæc igitur secundùm unamqvãq; subscribamus nobis diem. Si hæc semper revolvimus, nulla sollicitudo præsentiũ nos mordere poterit: rerum etenim qvæ videntur temporanea, ea verò quæ non videntur non

1. Cor. 15.

Congregatio mortui corporum.

Dan. 14.

Chrysostom. hom. 77. in Matth.

Iudicii locq

1. Cor. 15.

Idem. ibid.

Iudicii recordatio.

Chrysostom. habet similiter quidpiam. hom. 2. in 2. Thes.

Matth. 10

non temporanea sunt. Continuò igitur & ad ipsos loqvamur, & adinvicem resurrectio est & judicium, & noxæ eorum qvæ gesta sunt. Et ne irritemus DEUM, sed audiamus Eum dicentem. *Timete Eum qui potest & corpus & animam perdere in gehennam:* ut propter timorem facti molliores, & à perditione hac eruti digni efficiamur Regnô Cœlorum. Hæc Chrysostomus.

DE ELECTORUM CONSOLATIONE,

Ex appropinquante redemptione, & de similitudine ficulneæ.

CAPUT XLIV.

DEinde post præmissa contra reprobos dicta, mox ad Electorum consolationem Dominus convertit verba, quia dies judicii licèt in reprobis sit terribilis: tamen debet esse consolabilis: tunc enim ad gloriam transferentur optatam. Unde hortatur eos, dicens: *His autem*, scilicet signis prædictis, *fieri incipientibûs*, & apparentibûs scilicet cum plagæ mundi crescent: cùm terror judicii commotis virtutibùs ostendetur, cùm peccatores tabescent præ timore & expectatione malorum: vos Electi, *respicite* per fidem, id est; diligenter attendite, & mentis oculos aperite credendo & nullatenus dubitando, *& levate* per spem, *capita vestra*, id est; mentes vestras à terrenis ad Cœlestia expectatione gaudiosa erigite, & corda vestra exhilarate, ac gaudete cum lætitia qvi in tristitia fuistis: qvoniam post tribulationem horum dierum, post pressuras & terrores malorum appropinqvat redemptio vestra plena & perfecta, qvam expectatis: quia dum finitur mundus, cujus amici non estis: propè est redemptio quàm quæsistis, redemptio inqvam vestra, id est; Sanctorum. sed è contrariò appropinquabit perditio malorum: Hæc autem redemptio erit plena ab omnibus malis liberatio: tunc enim ab omnibus servitutibùs, scilicet peccatorum alligatione, fomitis infectione, sensuum illectione, passionum infestatione, dæmonum tentatione, malorum hominum persecutione, necessariorum sollicitudine, & ab omnibus hujusmodi erimus liberi, qvando ponemur in libertatem gloriæ Filiorũ DEI. Hæc enim redemptio non est aliud, nisi perfecta libertas animæ & corporis, ut tunc justi dicere possint Christo illud Apocal. *Occisus es & redemisti nos DEO nostro in sangvine tuo, & fecisti nos Deo nostro Regnum.* Hoc quippe ad consolationem Electorum cedit. qvòd videant Christum venire, ut eis præmia largiatur quœ suis promisit. Sed væ vobis ambitiosis, qui primas cathedras diligitis: scilicet qui ad dignitates diligitis accedere, vel in ipsis dignitatibus diligitis perseverare: qvia tunc non erit vobis pars neq; sors in sermone isto, nec cum Electis consolatio, nam Christum Judicem venientem non libenter nec gaudenter videbitis qui nunc præesse & judices esse diligitis. Quod bene Gregorius in moralibus attestatur dicens: Nam cui esse nunc judicem libet, huic videre tunc Judicem non libet. Non dicit qvi Judex est: sed cui esse Judicem libet, animum videlicet non gradum redarguens, & ad voluntatem non ad factum vituperationem referens. Quis autem cogitare vel dicere valeat, quæ tunc lætitia bonis, & quæ tunc tristitia malis erit. Unde Gregorius. Qui DEUM diligunt, ex mundi fine gaudere atq; hilaresce re jubentur, quia videlicet Eum quem amant mox inveniunt dum transit is quem non amaverunt. Absit nempe ut fidelis quisq; qui Deum

Lucæ 21. Matth. 24. Marci 13.

Rom. 8.

Apocal. 5.

Idẽ in secundum Psam. pænitentialẽ

videre desiderat de mundi percussionibus lugeat: quem finiri eîsdem percussionibûs suîs non ignorat. Scriptum namq; est. *Quicunq; voluerit amicus esse hujus seculi, inimicus DEI constituetur.* Qui ergo appropinquante mundi fine non gaudet, amicum se illius esse testatur, ac per hoc inimicus DEI esse convincitur. Ex mundi enim destructione lugere eorum est, qui radicem cordis in ejus amore plantaverunt, qui sequētē vitam non quærunt. Hæc Gregorius. Dicit autem hæc ad discipulos, non tanquam ad eos qui durare deberent in vita ista usq; ad mundi terminum, sed quasi uno corpore existente ipsis & nobis & posteris usq; ad consummationem mundi credituris in Christum. Quamvis ergo diem illam nemo sciat: proximam tamen esse dubitare non poterit, postquam tanta & talia signa fieri incipient. Cujus rei gratiâ subdit parabolam, id est; similitudinem ad propositum congruam, de ficulnea & aliis arboribus. Sicut enim ex pullulatione & fructu foliorum & florum in arbore prope esse æstas agnoscitur ita ex ruina mundi quæ fructus ejus est, & signis prædictis, propè esse cognoscitur adventus Judicis, & Regnum DEI quæ æstas erit justis ex hyeme, & peccatoribus hyems ex æstate. Secundùm Chrysosto. Plùs de ficu qvàm de alia arbore similitudinem ponit, quia penè post omnes arbores vernat, & sic magis è vicino æstatē nūciat. Vel similitudinem à ficu sumit, quia illa si mala est, mala est valde, & si bona est, bona est valde: sic judiciū valde malum est, malis & valde bonū est justis. Vel quia dulcedo ficus dulcedinē futurorū significat gaudiorū. Hac similitudine (secūdū Gregreg.) despiciēdus mundus ostēditur, cujus fructus ruina est, qvia ad hoc crescit ut cadat, ad hoc germinat; ut quæcunq; germinaverit cladibus cōsumat. Moraliter homo arboribus in hoc assimiliatur, quia sicut arbores post hyemem fructificant, & æstate fructus colligitur. sic homo post tribulationem fructum habet, qui per tollerantiam passionum acquiritur, & hìc fructus in æstate claritatis æternæ colligitur. Et convenienter Regnum DEI comparatur æstati. Primò, quia æstas est tempus lucidum, sic Regnum Cœlorum. Secundò, quia æstas est tempus fructiferum, sic in Regno Cœlorum. Tertiò, quia æstas est tempus jucundum: sic Regnum Cœlorum. Quartò, quia est tempus tranquillum: sic in Regno DEI cessabit nubilum tribulationum. Et confirmans præmissa assertione certificatoria subjungit: *amen*, id est; verè *dico vobis*: *quia non præteribit generatio hæc*, id est; non deficiet hæc sexta ætas omnium hominum malorum & bonorum, hoc est genus humanum, vel specialiter generatio hæc scilicet judæorum, quæ non deficiet ex toto, quia potest opprimi & dispergi, non tamen destrui & annihilari ob memoriam Crucifixi, vel generationem Christianorum dicit Ecclesiam, volens discipulos consolari, ne crederent quod in illis temporibus fides deficeret, *donec omnia*, quæ circa Christi adventum prædicta sunt *fiant:* & fuerint consummata. Vel secundùm Chrysost. Donec impleatur omne mysterium vocationis Sanctorum: quia quātùmcunq; fideles opprimantur tempore antichristi: tamen aliqui permanebunt in fide stabiles usq; ad finem mundi, ubi de prædicta die adventûs Domini nos quasi præmonendo, sic dicit Gregorius. Illum ergo diem fratres charissimi ante oculos ponite, & quidquid modò grave creditur in Ejus comparatione levigatur. Illum diem tota intentione cogitate: vitam corrigite: mores mutate: mala tentantia resistendo vincite, perpetrata autem fletibûs punite. Adventū namq; æterni Judicis tantò securiores

riores

Jacob. 4. *Ficulnea similitudo.* *Chrysostomus hom. 78. in Matth.* *Gregorius hom. 1. in Evangelia.* *Moraliter.* *Chrysostomus hom. 78. in Matth.* *Greg. hom. 1. in Evan. dies judicii*

riores quandoq; videbitis: quantò nunc districtionem illius timendo prævenitis. Hæc Gregorius. Et addit quandam protestationē ad assertionem præmissorum, dicens: *Cælum*, scilicet non æthereum, sydereum, sed aereum, à quo & aves Cœli & nubile Cœli cognominantur: hoc est inania hæc & nubilosa ventosi aeris spatia, *& terra transibunt*, id est; suô modô mutabuntur: scilicet quò ad mutationem qualitatis, & ejus quam nunc habent imaginis: non quò ad destructionem substantiæ, secundùm quam subsistent sine fine, quia quò ad qualitatem in meliùs commutabuntur, & formâ priori depositâ innovabuntur, ut dicatur Cœlum novum, & terra nova: præterit enim hujus mundi figura, sed quò ad sustantiam & essentiam semper manebunt immobilia. *Verba autem mea* fundamentum æternæ veritatis habentia, hoc est verborum sententiæ *non transibunt*, sine effectu impletionis: sed sicut dicuntur, sic sine ulla diminutione implebuntur. Ac si diceret: Ecce quanta est stabilitas verborom meorum, quia faciliùs est ea quæ videntur esse valde stabilia & durabilia destrui, quàm verborum meorum qvæ videntur per prolationem transire aliquod decidere. Faciliùs est quòd tota natura subvertatur: quam quod intellectus verborum meorum effectu non compleatur. Plùs enim repugnat Divinæ veritati à veritate verba sua deficere, quam quodcunq; creatum in nihilum redigi. Augustinus distingvit triplex Cœlum. Primum aereum, in qvo aves volitant. Secundùm æthereum in quo sydera stant. Tertium empyreum, in quo DEUS & Sancti habitant. Primum transibit, non quidem secūdū substātiā, sed secūdū qualitatē: quia innovabitur & deputabitur per ignem. Secundum etenim transibit, quia à motu cessabit, & habebit claritatem quam habet sol: & soli dabitur alia claritas, & lunæ similiter. Cessabit ergo motus Cœli & transmutatio in elementis, quia ista ad complendum numerum Electorum sunt ordinata: & ideo istô completô in judicio cessabunt, sicut ad quæ sunt ad finem, habito fine cessabunt. Moraliter circa hoc nota quòd quia mundus iste quantum ad omne sui appetibile transit, quia secundùm Joannem, *mundus transit, & concupiscentia ejus*: hinc est quod quicunq; his mundanis adhæret, ille est in continuo, transit cum ipso mundo. Et præcipuè triplicem facit transitum miserabilem. Primò à culpa in culpam. Secundo, de culpa in pœnam. Tertiò de pœna in pœnam. Boni autem fugientes mundum & ea quæ in mundo sunt faciunt triplicem transitum commendabilem. Primò quidem transeunt à culpa ad pænitentiam. Secundò, à pœnitentia ad sapientiam. Tertio, à sapientia ad vitam æternam. Qui hunc triplicem facit transitum, ille est verus Hebræus: & hìc celebrat verum Pascha vel Paschæ, quod est transitus Domini. Moraliter etiam nota quòd sicut transitus Cœli & terræ corporalis ponitur in argumentum adventûs Christi in judicium, sic transitus Cœli & terræ spiritualis est argumentum adventûs Verbi æterni in mentem. Unde sciendum quòd per Cœlum & terram quæ sunt extrema mundi corpora, possunt intelligi anima rationalis & corpus quæ sunt duo extrema: scilicet spiritualis & corporalis natura. Igitur adveniente Verbo æterno in mentem, *Cælum & terra transibunt*, id est; ultra ibunt, quia scilicet extrà vel supra communem hominum statum elevabuntur & innovabuntur: hoc enim efficit Ejus adventus in nobis quòd innovabimur, tam secundùm animam, quàm secundùm corpus, ut exuentes veterem hominem cum actibus suis, induamus novum hominem,

Cælum aereum.

1. Cor. 7.

Verborum DEI stabilitatis.

Augustinus de cognitione vera vitæ c. 43.

Cælū triplex Cælorum transitus.

Motûs Cæli cessatio.

Moraliter.

1. Joann. 2.

Transitus mundanorum, & devotorum.

Ad Eph. 4. nem, qui secundùm DEUM creatus est. Renovabitur autem homo secundùm animam per reformationem imaginis deformatæ vetustate defectuum culpabilium, ad quam reformationem imaginis deformatæ anima pervenit triplici transitu. Nam primò transibit, ab oblivione memoriæ, ad acquirendam Verbi æterni præsentiam per jugem memoriæ recordationem. Secundò, transibit ab obfuscatione intelligentiæ, ad contemplandam Sapientiam per luculentam intelligentiæ perscrutationem. Tertiò, transibit à torpore ignaviæ, ad degustandam Ecclesiæ dulcedinis affluentiam per ardentem amoris inhæsionem. Secundùm corpus etiam homo innovabitur triplici transitu. Primò corpus transibit à carnalium oblectatione ad sensualitatis debitam suppresionem: ut videlicet corpus quantum ad appetitum animalem & sensitivum, sit subjectum imperio rationis. Secundò, transibit à sensibilium divagatione ad similium corporalium & specierum imaginabilium quietationem. Tertiò, transibit à passionum molestatione ad pœnalitatum & afflictionum æquanimem tollerationem. Igitur quoniam sic Cœlum & terra in nobis transierunt, certissimum argumentum est quod Verbum æternum nullatenus nos transivit, sed amorosè in mentem nostram declinavit. In quocunq; enim homine Cœlum & terra, id est; anima & corpus transierint per gratiæ innovationem, illum Verbum æternum non transibit: imò ad DEUM venit per mentalem Ejus conceptionem. Et quia ad præcavendum tanta mala supra tacta, necessaria est digna præparatio: ideo generalem subdit admonitionē, dicens: *Attendite vobis*, id est; diligenter cavete, *ne graventur corda vestra*, id est; deorsum premantur ad vitia: ita quod levare non possitis capita vestra in crapula & ebrietate & curis hujus vitæ, id est; ex superfluitate cibi & potûs, & superflua terrenorum sollicitudine. Crapula nempe sensum ligat, cura sæcularis sensum distrahit & suffocat: *& superveniat in vos* repentina dies illa, scilicet judicii, *& repentinus interitus* vos auferat nescientes: & ideo hæc vitanda sunt & cavenda. *Tanquam laqueus enim*, scilicet insperatus quòd evadi nullô modô poterit, & perpetuò retinens quòd semel ceperit, *superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ*, id est; qui delectabiliter & per amorem quiescunt in terrenis, & hujusmodi illecebris. Peccator nempe primò capitur laqueô culpæ, sed tandem capietur laqueô pænæ. Sancti quidem transeunt super terram, tanquam hospites, & peregrini: sed mali sedent & quiescunt in terra, tanquam cives & domestici. Unde Theophilus. Capiet nempe dies illa sedentes in superficie, quasi impræmeditatos & inertes. Quotquot verò sunt solertes & agiles ad bonum, non sedentes & otiantes in terrenis, sed surgentes ab eis sibi dicentes: surge, vade quoniam non est hìc tibi requies: talibus non est illa dies ut laqueus & discrimen: sed ut dies festivus. Unde Beda. O! stultam præsumptionem cordis humani, quæ lamētabilē finē cupiditatis, ebrietatis, & crapulæ, nec ipso Judice contestante prævideat, sed edictū Regis æterni in more servi nequam, postquam didicerit spernat. Et certè si quis nobis peritus ac sapiens Medicus præciperet, attendite, inquiens, vobis ne quis, verbi gratiâ de illius herbæ succo avidiùs sumat: quod si fecerit, repentinus ei superveniet interitus: quantòquisq; studiô præmonētis Medici mandata servaret, ne videlicet vetitum gustando periret: ac nunc animarum simul & corporum Salvator, ac Dominus jubet ebrietatis herbam & crapulæ vitandam: nec non & curarum sæcularium sollicitudines, ut

Animæ transitus.

Corporis transitus.

Laqueus peccatorum.

Beda in cap. 21. Lucæ.

Credendum Deo ut Medico.

ut mortiferos ſuccos eſſe cavendas: & quanti tamen noſtrum his non ſolùm ſautiari, ſed etiam conſumi non timent? Nulla credo alia cauſa, niſi quia fidem quam medici prœbent dictis, DEO præbere contemnunt. Si nempe credidiſſent, credendo utiq; timerent: timendo autem imminens periculum caverent. Unde & Chryſoſto Si dixero tibi abſtine te à deliciis, & jejuna: non facis, quia non credis. Si ægrotanti tibi medicus dixerit, abſtine te ab hoc, obaudis: quia credis te ſalvandum ſi ſervaveris. Et frequenter illud amas quod manducare vetaris, & vincis deſiderium ventris, propter deſiderium ſanitatis. Multò magis jejunare poteras, ſi crederes jucunditatem illam futuram. Hæc Chryſoſtomus. Major inſania non poteſt eſſe, quàm mortem animæ non formidare. Quia (ut ait Chryſoſtom. Quantò pretioſior eſt anima quàm corpus, tantò miſerabilior perditio animarum quàm corporum. Deinde monet omnes, dicens. Vigilate itaq; omni tempore, non vigiliâ ſensûs: quia nullus poſſet hoc ſuſtinere, ſed vigiliâ intellectûs, de qua in canticis dicitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat*: & omni tempore orantes, non quod oratio ſit ſemper continua, quia oportet eam ſæpe interrumpi ſomnô, & aliîs neceſſitatibûs corporis: ſed continuitas intelligitur quod non interveniat mortale peccatum impediens ipſius effectum & opus bonum: & ideo ſubditur ut digni habeamini fugere, id eſt; cavere ſalubriter omnia iſta quæ ventura ſunt, & ſtare ſecuri in judicio ante Filium hominis, ſedentis ſcilicet ad judicandum: id eſt; coram Chriſto in forma humana judicante, quia illi qui tunc invenientur ſine peccato mortali, erunt ſalvi, ut dicit Gloſſa. Hæc eſt ſumma beatitudinis: ſcilicet in præſentia Judicis ſecurum conſiſtere. Mali autem cadent ante Eum ita quod ampliùs non reſurgent: quia pænam quamlibet mallent ſuſtinere, quàm ipſum videre. Ubi Auguſtinus. Hæc intelligitur illa fuga, quæ non debet fieri in hyeme, vel in ſabbatho. Ad hyemem pertinent curæ hujus vitæ, quæ triſtes ſunt velut hyems: ad ſabbathum verò crapula & ebrietas, quæ carnalî lætitiâ, luxuriâq; cor ſubmergit atq; obruit, quòd malum ſabbathi nomine ſignatur: quia illo die judæi deliciîs affluunt, dum ſpirituale ſabbathum ignorant. Et ſecundùm Hieronym. Omni tempore opus eſt vigilia mentis ante mortem corporis, ut in præſentia ſummi Judicis conſiſtamus. Hoc enim eſt noſtra beatitudo. Ubi Beda: Qui ante Filium hominis ſtare: Eiq; (juxta Apocal. Joannis) die noctuq; in templo Ejus ſervire deſiderat, nec ab Ejus aſpectibus in ignem æternum maledictus abiici: non ſolùm ab illecebris ſæcularibus caſtigari, ſed & orare & vigilare, & hoc non quibûsdam diebûs, ſed omni tempore facere debet. Juxta quod Pſal. ait. *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo:* ſic namq; merebitur habitare in domo Domini, & in ſæculum ſæculi laudare illum. Hæc Beda. Cur autem monuit ut vigilemus & ſolliciti ſimus, declarat protinus cum ſubdit: Neſcitis quoniam tempus ſit: ſcilicet judicii, ſive mortis, propriæ. Et quia dixerat Dominus adventum, & Regnum ſuum propè eſſe: ne diſcipuli æſtimarent quod ex ſignis prædictis poſſet dies & hora ſciri, determinatè ſubjungit: De die autem illa & hora, ſcilicet quando ad judicium veniet, nemo in Eccleſia, id eſt; nullus hominum ſcit determinatè, neq; Angeli Cœlorum ſciunt: quia non eſt de pertinentibus ad beatitudinem: neq; filius ſcit, niſi ſolus Pater. Secundùm plures Doctores intelligendum eſt quòd homo, vel Angelus, nec ſibi,

Chryſoſtom9 ſermon. de jejunio.

Cantic. 5.
Theſſ. 5.

Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Evangel. c. 77.

Hieronym9 in cap. 13. Marci.
Beda in cap. 21. Lucæ.

Pſalm. 33.

Filium neſcire diem judicii.

nec aliis scit diem judicii, sed Filius in Patre scit, sibi quamvis aliis nescit, id est; nullum scire faciat. Pater autem solus scire dicitur, quia solus facit Filium scire. Nota quidem est hæc regula loquendi. ut ibi: Tentat vos DEUS ut sciat: id est; scire vos faciat, si diligitis DEUM. Et ibi. Non cognovi quoniam times DEUM, id est; nunc feci ut cognosceres. Ut non dicitur dies lætus quia lætos facit: & frigus pigrum, quia pigros reddit sic dicitur filius nescire, vel scire nobis quibus missus est, quæ scire vel nescire nos facit: scit itaq; in se, & sibi non nobis. Unde per hoc quod dicitur: Nisi solus Pater, à quo Fons omnis cognitionis est, non excluditur Filius vel Spiritus Sanctus, qui in eodem Fonte habitant, sed magis includuntur, quia una est trium Personarum notitia. Sicut ergo principium mundi à solo DEO fuit præcognitum, quia mundus immediatè ab ipso factus est: ita & finis mundi soli DEO est cognitus & homini Christo revelatus, ad quem pertinet judicare de omnibus. Nobis autem hoc vult esse cælatum, quia secundùm Hieronymum: Non expedit nobis, immo non expediebat Apostolis scire diem & horam illam judicii, ne pigriores simus, sed semper incerti de temporibus futuris, & adventûs Judicis: sic quotidie vivamus, cum timore & semper vigilemus solliciti, quasi in proximo, & altera die judicandi simus, ac pendulæ expectationis incerto, semper Eum credamus futurum quē ignoramus quando venturus sit. Signa quidem appropinquationis adventûs Ejus, scire possumus & debemus, sed diem præcisum nescimus. Ubi Chrysosto. Ecce senectutis signa cognoscimus: diem autem ultimum ignoramus: sic & labentis sæculi signa scimus, finem ejus non agnoscimus. Sicut enim quando videmus hominem senem, scimus quia propè moriturus est: quando autem, nescimus: sic & cùm mundum perturbatum videmus, casurum cognoscimus, diem autem ignoramus. Unde & August. Finis quidem sæculorum est ætas sexta mundi, videlicet ab adventu Domini usq; in finem sæculi. Senectus verò tantùm temporis solet tenere, quantùm omnes ætates cæteræ. Nam cùm annô sexagesimô senectus dicatur incipere: & hominis vita possit usq; ad annos centum viginti pervenire, manifestum est solam senectutem, tam longam quàm omnes ætates priores esse posse: frustra igitur annos qui remanent huic sæculo conamur diffinire: omnium enim de hac re calculantium digitos & peritiam numerandi resolvit, & quiescere jubet, qui ait: *Non est vestrûm nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Hæc Augustin. Non est quippe nostrum nosse tempora ultrà quàm revelatur vel traditur per scripturas: quia hoc est præsumptionis. Sed secundùm scripturas nosse, est eruditionis: quamvis ergo revelatum fortè fuit alicui tempus adventûs antichristi, non tamen sequitur ut sciat de die judicii. Nescitur enim quantô interstitiô post antichristum futurum sit judicium.. Quia licèt scriptum sit, quòd quadraginta dies dabuntur Sanctis ad pœnitendum post antichristum: nescitur tamen utrum statim post illos dies quadraginta futurum sit judicium. Creditur tamen quòd nocte Resurrectionis Dominicæ erit generalis resurrectio: scilicet in nocte Paschæ. Ideo secundùm Isidorum: In primitiva Ecclesia fideles tota nocte illa vigilabant, quasi Judicem expectantes. Quô autem annô dies iste venturus sit, penitus ignoramus. Istud verò quòd hìc ad literam exponitur, de die judicii generalis moraliter potest intelligi de die judicii particularis, qui est dies mortis cujuslibet hominis, diem nempe

[Margin notes:] *Scire in Deo* — *Deut. 13.* — *Genes. 22.* — *Dies judicii cur ignotus.* — *Hieronym. hom. 78. in Matth.* — *Chrysost. hô. 50. operis imperfecti* — *Senii utriusq; mundi comparatio.* — *Augustinus lib. 83. Quæst. 58.* — *Actor. 1.* — *Tempus resurrectionis generalis.*

mor-

mortis suæ nullus scit, nisi DEUS sibi revelaverit: & ideo est nobis vigilandum de hac die, sicut de illa sollicitè cogitandum: quia qualisquisq; exierit de hoc mundo, talis præsentabitur etiam in futuro judicio.

DE DIE DOMINI JUXTA EXEMPLUM NOE,
Vel Loth subitò venturo, ac de uno assumpto, & alio relicto.
CAPUT XLV.

POst hæc declarat incertitudinem diei Domini: *introducens* terrorem insperati diluvii, & hortans ut vigilemus & nos præparemus bene operando, ne dies Domini inveniat nos imparatos. In hac autem comparatione temporis judicii, & ipsius diluvii implicantur duo judicia generalia: unum quod præcessit, scilicet per aquam in diluvio: aliud quod futurum est, scilicet per ignem in generali incendio. Ponitur ergo comparatione, quantùm ad incertitudinem utriusq; quò ad tempus determinatum, & etiam quò ad incredulitatem multorum carnalium. *Sicut enim in diebus Noë,* eo fabricante arcam, & prædicante diluvium futurum. *Erant homines comedentes & bibentes,* ac matrimonia facientes, id est; gulæ, & ebrietati, ac luxuriæ dediti, & sine timore lascivientes securi, & eis credere nolentibus, ac vanitatibus vacantibus, & nihil timentibus, subitò veniens *diluvium* submersit & *perdidit omnes,* præter Noe & cum eo in in arca existentes, sic & circa diem judicii hominibus, vacantibus voluptatibus & vanitatibus, ac in securitate existentibus, & de nullo timentibus, adventus Christi subitò, & insperatè veniet, & omnes quos reperiet extra arcam, id est; Ecclesiam, perdet & condemnabit, sed in Ecclesia per fidem, & operationem existentes, custodiet & salvabit. Ut dicit Beda: Non hìc conjugia, vel alimenta damnantur, sed immoderatus licitorum usus arguitur. Neque enim quia hæc agebant, sed quia his se totos dedendo DEI judicia contemnebant, aquâ perierunt. Hæc Beda. Interitus quidem illorum erat subitaneus, non quia ante minimè nuntiatus, sed quia à nullo creditus. Unde Maximus Episcopus: Noe & si tacebat voce, opere loquebatur, si silebat lingvâ, fabricatione clamabat: Nam utiq; cùm operaretur opus novum, & nulli aliquando compertum, admonebat cunctos novìs periculìs, nova tabernacula præparari: loquebatur ergo opere, & dicebat illud Evangelicum Domini dictum: Si mihi non creditis, operibus credite. Hæc Maximus, Sed perversi homines arcam in tot annis constructam videntes, sine dolore lætabantur: nihil futurorum prævidentes, & judicia DEI contemnebant: non evigilantes, sed in malitiis dormientes, & subitò à diluvio absorpti sunt, & repentinus interitus tulit omnes in magna securitate existentes, & nihil timentes. Sic Domino fabricante arcam Ecclesiæ, extra quam non est salus, prædicatur adventus Domini ad judicium inopinatus. Multi quoq; hoc tempore pœnitentiam agentes, & exempla pœnitentiœ aliis ostendentes, & si tacent voce tamen cùm Noe loqvuntur opere, dicentes: *Si nobis non creditis, vel operibus credite.* Sed reprobi contemnentes lasciviunt, & in die quâ non putant venit Dominus, & perdet eos. Et cùm dicent pax & securitas, quasi securi existentes, & de nullo timentes, veniet super eos repentinus interitus: & non effugient tribulationem imminentem. Ubi Beda: Mysticè autem Noe arcam ædificat: cùm Domi-

Matth. 24. et Luca 17.

Judicium per aquam & ignem.

Beda in cap. 17. Lucæ.

Licitorum immoderatus usus damnatur.

Joann. 10.

Beda ibidem

minus Ecclesiam de viris fidelibus, quasi lignis levigatis adunando construit- quã perfectè consummatam ingreditur, cùm hanc in die judicii præsentiâ suæ visionis æternûs Habitator illustrat. Sed cùm arca ædificatur, iniqui luxuriantur: cùm verò intratur intereunt, quia qui Sanctis hìc certantibus insultant, eîs illic coronatîs æterna damnatione plectentur. Hæc Beda. Sic multi de morte sua non cogitant, quamvis certitudinaliter sint morituri, & freqventer venit mors, quando nullum timetur periculum: subitus enim erit adventus Filii hominis ad judicium generale, vel particulare venientis. Unde Chrysost: Et quid mirum si periturum mundum audiunt, & non credunt. Ecce morituros se esse quotidie audiunt homines, quotiens mortuos alios vident, & tamen non credunt se morituros. Si enim crederent se morituros, non facerent ea pro quibus moriuntur morte digna. Si ergo illud quod quotidie fieri vident in aliis, in se futurum esse non credunt: quomodo illud crederent futurum, quod adhuc nunquam factum est? Hæc Chrysosto. Hoc idem etiam ostendit ex similitudine facti in diebus Loth. Similiter enim sicut tunc factum est, scilicet quòd impii igne & sulphure perierunt: sic impii in die adventûs Christi peribunt. Quia homines illius temporis edebant & bibebant. Ecce peccatum voluptatis: emebant & vendebant, ecce peccatum cupiditatis: plantabant & ædificabant, ecce peccatum nimiæ securitatis, & in securitate erant usq; in diem illam quâ *exiit Loth à Sodomis*; quâ Dominus *pluit ignem*, contra immoderatum ardorem: *& sulphur*, contra fœtorem: *de Cælo*, scilicet aereo, *& perdidit omnes* illos, & adjacentes Civitates. Ubi Beda. Prætermissô Dominus illô maximô, & infandô Sodomorum scelere: sola ea quæ vel levia vel nulla putari poterant delicta commemorat, ut intelligas illicita quâ pœnâ feriantur, si licita & ea sine quibus hæc vita non ducitur, immoderatiùs acta, igne & sulphure puniuntur. Hæc Beda. Si quando Filius hominis revelabitur, qui modò occultatur, scilicet in adventu suo futuro, erunt homines in securitate, nihil timentes de futuro judicio usq; ad tempus illud, quô Christus in humanitate gloriosa videbitur veniens ad judicium veniet enim quando homines non advertent periculum. Secundùm Chrysostom. Hoc totum dixit, ostendens qualiter repentè veniet & inopinantè, & pluribûs lascivientibûs, & sine sollicitudine existentibûs. Ubi Beda: Pulchrè dicit, revelabitur: quia qui interim non apparens omnia videt, tunc apparens omnia judicabit: apparebit autem judicaturus eô maximô tempore, quô cunctos judiciorum ejus oblitos huic sæculo conspexerit esse mancipatos, quia licèt mundi terminus olim præfinito sit venturus in tempore: frigente tamen circa finem charitate multorum, tanta crebrescet humani generis iniquitas, ut meritò debeat cum ipso, quem inhabitat orbe deleri. Nam & nunc quidem innumeros adeo commessationi & ebrietati, emptioni & venditioni, cæterisq; mundi rebus inhærere videmus, ut palam districti Judicis iram eos provocare non lateat. Sed tamen quod sine gravi mærore sapiens quisq; saltem cogitare non valet, pejora jam jamq; superventura formidamus, quod enim de una quondam peccatrice gente delenda dictum est: *necdum completa sunt. Peccata Amorræorũ*, de tota proculdubio pravorũ massa damnãda constat esse sentiendum. Mysticè secundùm Bedam. Loth qui interpretatur declinans, est populus Electorum, qui dum in Sodomis, id est; inter reprobos ut advena moratur, quantum valet eorum scele-

Marginal notes:

Chrysost. hõ. 50. Operis imperfecti.

Similitudo de Loth sumpta.

Beda in cap. 17. Lucæ.

Licitorum immoderatus usus.

Chrysostom 9 hom. 78. in Matth.

Beda in cap 17. Lucæ.

Genes. 15.

Beda ibidem

Arcam Noe fabricat.

ſcelera declinat. Exeunte autem Loth de Sodoma, perit: quia ſecundùm Chryſoſtomum. Quamdiu ſunt homines fideles, ſtat iſte mundus, & cùm Sancti de mundo deficiunt, eſt utiq; caſurus: ſic etiam egredientibûs Iſraëlitis de Ægypto, exterminatus eſt Ægyptus. Hæc igitur prædicta audientes timeamus actus noſtros, & ab otio ac laſciviis à modò abſtinētes, & de præteritis pœnitētiā agentes, ad illā diem Domini nos ſine ceſſatione præparemus. Deinde poſt certitudinem temporis judicii, oſtendit incertitudinem ſalutis judicandorum, ne quis de ſuo ſtatu præſumat, vel ſe elevet, quia in omni ſtatu erunt aliqui Electi, & aliqui reprobi. *Tunc* enim in illa nocte tribulationis, quia antichriſtus hora tenebrarum eſt, & ſimiliter in nocte mortis *duo erunt in agro*, id eſt; in agricultura plantationis, qui præſunt Eccleſiis, & operantur in Eccleſiæ miniſterio tanquam in agro DEI, ut ſurgat & proficiat meſſis hujus agri Dominici, *unus aſſumetur*, ſcilicet ad gloriam, ut Prælatus bonus & utilis: *alter relinquetur* ad pœnam, ſcilicet Prælatus malus & inutilis. Item *duo erunt molentes in mola* id eſt; in exercitio actionis, quæ in modum molæ volvitur ſollicitudinibû s, & pertinet ad populos qui fæminarum nomine deſignantur, quia tanquam infirmi à propoſitis reguntur, *unus aſſumetur* ad gloriam, ſcilicet juſtus, *alter relinquetur ad pœnam*, ſcilicet injuſtus. Item *duo erunt in lecto*, id eſt; in quiete contemplationis, qui otium & quietem eligunt: & neq; negotiis Eccleſiaſticis, neq; ſæcularibus occupati: ſed velut ad hæc infirmi ſecedunt ad otium & quieti eſſe diligunt: non ſe magnis actionibus committentes, & quodammodo in ſtatu infirmitatis DEUM rogantes *unus*, ſcilicet bonus: *aſſumetur* ad ſalutem: *alter* ſcilicet malus relinquetur ad damnationem. In quolibet ergo iſtorum ſtatuum oſtenditur aliquos eſſe Electos, & aliquos reprobos: in quolibet nempe ſunt boni & mali. Quia ſecundùm Auguſtin. In omni conditione, & gradu optimis mixta ſunt peſſima. Et qui boni fuerint aſſumētur ad gaudia æterna ubi eſt Chriſtus: quia *ubi eſt corpus* id eſt; Dominus in corpore ſc. Chriſtus, qui eſt homo corporeus & aquilarū, id eſt animarū Sāctorū præda: *ibi congregabuntur & aquilæ*: ſpirituales in corpore ſc. Sancti & Electi, qui Ejus paſſionē humilitatēq; imitādo, tāquā de ejus carne ſaturātur: quorum per reſurrectionem, ut aquilæ Juventus renovabitur: mali verò cum diabolo ad pœnam æternam relinqventur. Et ideo ut dicitur in Oſea: *Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis, quoniam ipſe inter fratres dividet.* Cùm ergo dicitur quod de agro, & de mola, & de lecto unus aſſumetur, & alter relinquetur: non de duobus hominibus dictum eſt, ſed de duobus generibus affectionum. Nec alia videntur eſſe genera hominum, quibûs conſtat Eccleſia, quàm iſta tria habentia binas differentias, propter aſſumptionem & relictionem. Unde Chryſoſto. Quando juſti quidem aſſumuntur, peccatores autem relinqvuntur: omnes juſti in uno homine figurantur, & omnes peccatores in uno. Videat unusquiſq: modò qualis ſit, & talem ſe faciat quòd debeat aſſumi, & non relinqui: quia boni tantùm aſſumentur, mali verò relinquentur. Hi autem tres ordines, quòad ſalvandos, ſignificantur per tres viros qui ſalvaverunt animas ſuas, & quos ſolos liberandos Ezechiel Propheta prænunciat, ſcilicet Noe, quòd ſignificat ſtatum Prælatorum, per quos Eccleſia regitur ſicut per illum in aquis arca gubernata eſt, quæ figuram Eccleſiæ geſtabat. Et Job, per quem ſignificatur ſtatus activorum: qui uxorem, & filios, & amplas terrenarum copias habuit, & curam

Chryſoſt. lib. 1. Operis imperfecti.

Oſea 13.

Chryſoſtom. hom. 50. Operis imperfecti.

Ordines ſalvandorum tres Noe.

Job.

Daniel. curam domûs propriæ exercuit. Et Daniel vir desideriorum: per quem significatur status contemplativorum, qui nuptias contempsit, & cælibem vitam elegit, & in aula Regia abstinentiæ deditus fuit. De Clericis verò qui negotia sæcularia, & causas civiles tractant, dubitari potest, sub qvo horum statuum comprehendi possint & debeant. Et quia ut dictum est supra, incerta est dies Domini, & de die illa nemo hominum scit: & ut jam visum est, incertitudo est salutis in quocunq; statu quis fuerit. Ideo ex præmissis concludit, ne torpeamus in peccatis dormitando, sed solliciti simus, & vigilemus contra mortis incertitudinem, bonis operibus jugiter insistendo dicens: *Vigilate ergo* & semper in sollicitudine sitis, *quia nescitis quâ horâ*, vel in mane pueritiæ, vel in tertia juventutis. vel in sexta senectutis, vel in sero senii *Dominus vester venturus sit* ad judicium particulare, in cujuslibet morte. sive ad judicium generale in resurrectione: ne cùm venerit subitò & ex insperato, dormientes nos inveniat & imparatos. Unde Ecclesiast. *Nescit homo finem suum: sed sicut piscis capitur hamô, & sicut avis comprehenditur laqueô, sic homo capitur in tempore malo.* Unde & Bernard. Nihil morte certius & nihil horâ mortis incertius. Nam nescimus quomodo, aut quando, aut ubi moriemur, quoniam mors ubiq; expectat nos. Idcirco debemus esse parati: ut cùm corpus revertetur ad terram, de qua sumptum est, Spiritus redeat ad DEUM qui misit illum. Unde etiam Gregorius. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Quia enim adhuc hodie licèt bene agere, scimus: utrum cras liceat ignoramus. Unde & Chrysosto. Qua ratione ab unoquoq; homine absconditus est dies mortis ipsius videlicet ut semper benefaciat, semper mortem suam sperans: eadem ratione & ab omnibus hominibus absconditus est dies adventûs Christi, videlicet ut non una generatio salvetur sciens adventum Ejus, sed omnes dum in singulis quibusq; generationibus advētus Ejus speratur. Hæc Chrysostom. Quia ergo tempus judicii, & etiam mortis est incertum: ideo debemus semper esse parati ad ipsum expectandum: & semper esse in continua sollicitudine ne improvisi inveniamur in morte. Unde Bernardus contra negligentes se parare. Miser quare omnî horâ te non disponis? Cogita te mortuū, quē scis de necessitate te moriturū: distingve qualiter oculi vertentur in capite: venæ rumpentur in corpore, & cor scindetur dolore. Hæc Bernard. Habeamus, igitur in memoria: quia mundus fallax, vita brevis, finis dubius, exitus horribilis, Judex terribilis, pœna interminabilis: & hæc semper nos terreant, & ad vigilandum inducant. Unde Basilius: Semper ante Oculos tuos versetur ultimus dies. Cùm diluculô surrexeris, ne ad vesperam te confidas pervenire. Et cùm quiescens lectulô membra tua composueris, de lucis non confidas adventu: & facillimè poteris refrenari ab omnibus vitiis. Semper cor tuum cœlestia promissa meditetur, ut ipsa te ad virtutis viam provocent. Esto nunc talis in operibus tuis, qualem te vis futurum postmodum. Hæc Basilius: Hæc itaq; scientes, & illam diem semper suspectam habentes: faciamus nunc de nobis ipsis judicium, præoccupando faciem Domini in confessione & justitia: perficiendo dignos fructus pœnitentiæ, ut DEUM nobis propitium inveniamus & benignum. Unde Bernardus. *Si nosmetipsos dijudicaverimus, non utiq; judicabimur.* Bonum judicium quòd me ab illo districto Divinoquè judicio subducit & abscondit, prorsus horreo incidere in manus DEI viventis; volo vultui iræ judica-

Margin notes: *Clerici negotiatores.* — *Eccles. 9.* — *Bernardus ad milites templi.* — *Chrysost. hō. 51. Operis imperfecti.* — *Timenda hora mortis et judicii.* — *Bernardus sermon. 26. in cantica* — *Basilius Orat. 3. de peccato.* — *Bernardus sermo. 55. in cantic.*

dicatus præsentari non judicandus. Judicabo proinde mala mea, judicabo & bona. Mala melioribûs curabo corrigere actibûs, diluere lachrymîs, punire jejuniîs, cæterîsq; Sanctæ laboribûs disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & juxta præceptum Domini servum inutilem me reputabo: qui quod facere debui tantum, feci scrutabor ego vias meas, & studia mea, quòd Is qui scrutaturus est Hierusalem in lucernis, nihil in scrutaturum in me, sive indiscussum inveniat. Neq; nẽpe judicaturus est bis idipsum. Unde & Chrysostomus. In propriis peccatis non erubescamus homines: sed timeamus ut oportet DEUM: qui & nunc videt quæ fiunt, & tunc punit eos qui non pœnitentiam hìc agunt. Qui nempe verecundiam hominum inspicit nunc solùm: DEO autẽ inspiciente non verecundatur agere aliquod inconveniens: neq; vult pœnitere & transmutari: in illo die universo orbe terrarum considerante exemplificatur. Omnia nempe ut imago tunc stabunt secundùm oculos nostros, ut per se condemnatus unusquisq; sit. De reliquo igitur, si non vult quis divulgari, quæ sua sunt in illa die sanet jam vulnera: instat enim de reliquo noxarum tempus. Simus semper parati, non semper horum potestatem habebimus. Quocirca hìc pœniteamus, ut ita propitium DEUM inveniamus secundùm futuram diem, & multâ potiamur Ejus clemẽtiâ. Hæc Chrys.

Numer. 1. Chrysostom. supra.

DE VIGILIA PATRISFAMILIAS,

Custodientis contra furem domum suam.

CAPUT XLVI.

DEinde probat per exemplum, quòd sit vigilandum, Magis nempe vigilandum est pro æternis quàm pro temporalibus: sed Paterfamilias horâ suspectâ de adventu furis vigilaret pro corporalibus: ergo & nos omnî horâ (quia omnis hora est suspecta) debemus vigilare pro spiritualibus: & semper esse solliciti, ut in morte inveniamur parati. Si ergo Paterfamilias sollicitus est de domo custodienda: multòfortiùs nos debemus esse solliciti de vita æterna, ne perdamus eam, quod erit, si inveniamur per gratiæ carentiam. Secundùm Chrysostom. Confundit hìc desides: quia non tantum studium faciunt pro anima, quantum alii pro pecunia, qui fures expectant ne perdant: illi nempe vigilant ut resistant furi, hi autem non vigilant ut inveniantur parati. Exponitur autem hæc similitudo, secundùm Chrysosto. dupliciter. Primô modô vocat furem, diabolum: domum, mentem: quam si intraverit per negligentiam janitoris rationis, spoliat domum illam vestimentîs justitiæ, aurô sapientiæ, argentô innocentiæ. Domum ergo suam quis sinit perfodi, cùm suggestioni consentiens virtutibûs spoliatur, & viribûs læditur. Secundùm hanc viam notantur tria de Patrefamilias videlicet scire, vigilare, & non sinere. Debet ergo scire insidias furis, id est; cognoscere prudenter: vigilare, ad sui custodiam, id est; cavere solerter: non sinere, id est; resistere fortiter, ne perfodiatur domus fossoriô diaboli, qui primò percutit suggestione, secundò fodit delectatione, tertiò perdit consensu: primum vix potest caveri, secundùm magis, tertium maximè. Aliô modô exponendo, vocat furem mortis diem: quia occultè, sicut fur: domum, corpus, januam, os, & aures, fenestras oculos. Et est sensus: *Quia si sciret Paterfamilias, quâ horâ fur veniret*, id est; mors quæ fur dicitur: & meritò, vel propterim

Matth. 24. Lucæ 12.

Chrysost: hõ. 78. in Mat. Desidum & pigrorum increpatio Fur Idẽ hom. 51 Operis imperfecti.

provisum adventum, & occultum introitum, vel propter scrutinium, & spoliationem rerum omnium, *vigilaret utique*, ne moreretur in peccato & culpa: qvia mors peccatorum pessima: *& non sineret domum suam perfodi*, id est; cum violentia animam à corpore extrahi, sed sponte exire. Unde Chrysosto. Qvoniam animæ peccatrices in corpore qvasi in proprio domicilio delectantur, veniens cùm sententia DEI Angelus mortis perfodit corpus, & animam violenter avellit ab eo. Animæ autem justæ, qvæ non delectantur in corpore, sed qvasi in exilio ibi sunt, veniente sententia, non perfodiuntur nolentes, sed vocantur gaudentes. Unde & Gregor. Nesciente Patrefamilias fur domum perfodit: qvia dum à sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens carnis nostræ habitaculum irrumpit: & eum qvem dominum domus dormientem invenerit, necat, qvia dum ventura damna spiritus minimè prævidet, hunc mors ad supplicium nescientem trahit. Furi autem resisteret, si vigilaret, qvia adventum Judicis qvi occultè animas rapit, præcavens, Ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret. Et iterum: Horam verò ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut possit semper esse suspecta: ut dum illam prævidere minimè possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Hæc Gregorius. Deinde concludit ex prædictis, & admonet nos ut parati simus, qvia si tanta adhibetur diligentia pro custodia rei parvæ: multòmagis adhiberi debet pro custodia animæ. Unde dicit: *Ideo & vos estote parati*, sine macula cordis, oris, & operis, *quia quâ horâ non putatis*, id est; insperaté, *Filius hominis venturus est*, ad judicium particulare, in morte: vel ad judicium generale, in mundi fine. Igitur qvia nescimus diem vel horã illã unam, qvando occultè & furtim venturus sit Dominus: vigilemus non una die, vel unâ horâ, sed semper omnibûs diebûs & horîs, qvasi semper sit venturus, ne in illa die & hora dormientes & imparati inveniamur. O! qvàm felix, qvia novissima providet, qvi sibi à peccatis cavet, qvi seipsum non negligit, qvi se omni tempore ad mortem præparat & disponit, ut qvandocunq; mors venerit, paratum eum inveniat, gaudenterq; ipsum recipiat, qvasi qvi Liberatoris sui adventum desideratum expectat, dicens cùm Apostolo: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Deinde generaliter subjungit, *quod autem vobis dico, omnibus*, scilicet præsentibus & futuris: tam Rectoribus Ecclesiæ, qvàm subditis: *dico, vigilate*, per sollicitudinem, qvam sibi qvilibet impendere debet, ut commune omnium præceptum novissimi per primos audiant. Ubi ostendit qvòd non loqvebatur tantùm discipulis, sed pro omnibus fidelibus, præsentibus & futuris. Qvamvis enim dies ille non omnes inventurus sit in hac vita: tamen ad omnes qvodammodo pertinet: videlicet, qvia tunc unicuiq; dies ille veniet, cùm venerit ei dies ut talis hinc exeat, qvalis illo die judicandus est. Talis nempe præsentabitur judicio, scilicet in parte Electorum vel damnandorum: qvalis invenietur in morte, qvantum ad gratiam & meritum, vel culpam & demeritum In qvocunq; statu qvemq; invenerit suus novissimus dies, in eo comprehendet eum mundi novissimus dies: qvoniam qvalis in die isto qvisq; capitur & moritur: talis in die illo præsentabitur & judicabitur. Unde Augustinus, Nemo qværat novissimum diem qvando futurus sit. Sic vigilemus omnes bene vivendo, ne novissimus dies cujuscunq; nostrum inveniat nos imparatos, & qvalisqvisq; hinc exierit suô novissimô die: talis invenia-tur

Psalm 33.
Idem ibidẽ.
Gregorius hom. 13. in Evangelia.
Novissima providenda.
Philip. 1.
Qualisquisque moritur talis judicabitur.
Novissimus dies.
Augustinus Episto. 80.

tur in novissimo sæculi die: & ideo vigilare debet animò omnis Christianus, ne imparatum eum inveniat Domini adventus. Imparatum autem inveniet dies ille, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies. Ubi inveniemur, ibi judicabimur. Hæc Augustinus. Qualem ergo Dominus in morte quemq; invenerit, talem illo die judicabit, qui etiam in morte judicium suum cognoscit. Unusquisq; nempe Christianus in morte Christum videbit, & tunc cognoscet an de Electis, vel damnatis sit. Unde Lotharius: qui postmodum Innocentius Tertius est dictus, in libro de miseria conditionis humanæ, sic ait. Videat ergo tam bonus, quàm malus, antequam anima egrediatur à corpore, Christum in Cruce positum. Malus videt Christum ad erubescentiam & confusionem, ut erubescat se non esse redemptum sangvine Christi suâ culpâ exigente. Unde de malis dicitur: *Viderunt inquem pupugerunt*: quod intelligitur de adventu Christi ad judicium: & de adventu ad diem mortis. Bonus verò videt ad exultationem. Unde & Chrysosto. de Joanne Evangelista, ait: *Sic eum volo manere donec veniam*: ad obitum ipsius. Quatuor ergo leguntur adventus Christi ad homines: duo scilicet visibiles, duo invisibiles. Primus adventus visibilis fuit in infirmitate corporis, scilicet in carne. Alius adventus visibilis erit in Majestate DEI, scilicet ad judicium. Primus adventus invisibilis fit in mente justi per gratiam. Secundus adventus invisibilis est in obitu cujusq; fidelis. Unde dicitur obitus, quia obviam venit Christus. Hos quatuor adventus repræsentat Ecclesia in quatuor Dominicis de adventu non solùm numerò dierum, sed etiam ratione officiorum. Hæc Lotharius. Eja ergo advocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos converte: & JESUm benedictum, Fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende, benignum. O Clemens, O pia, O dulcis MARIA. Postquam ergo Dominus in communi nos ad indefessam vigilantiæ curam admonuit, consequenter specialem Rectoribus & Principibus in expectatione & adventu suo sollicitudinem mandat: & quòd vigilandum sit, ostendit per secundum exemplum de servo Patrisfamilias, qui sollicitus est regere domum sibi commissam, non solùm in præsentia Domini: sed etiam in absentia Ejus, ut sic veniens Dominus eum remuneret: si autem in contrariis actibns ipsum inveniat, æternaliter puniat. Unde dicit: *Quisputas es fidelis*, intentione Domino, propter Dominum, serviens oves Christi non ad lucrum temporale, sed pro amore Christi pascens, *servus*, id est; humilis affectione: non suam, sed Domini gloriam quærens, *& prudens*, in officii executione: qui subditorum capacitatem, vitam, & mores discutiat, *quem constituit Dominus*, qui scilicet sit vocatus à DEO, & ipse non se ingesserit, *super familiam suam* regendam & pascendam, *ut det illis*, non subtrahat negligenter, pigritiâ, vel occasione aliâ, nec vendat symoniacè nummô, scilicet cupiditatis terrenæ, vel laudis humanæ, det inquam *in tempore opportuno*, scilicet necessitatis & tribulationis, id est; habita temporis opportunitate, non indiscretè: *tritici mensuram*, id est; cibum animæ, & corporis, scilicet Divini verbi vel exempli, vel temporalis subsidii, Electum ad usum hominum, & mensuratum pro qualitate auditorum & indigentium. Quòd autem dicit quærendo, quis putas: non est ignorantis, nec signat hæc interrogatio impossibilitatem perficiendæ virtutis: sed difficultatem, & rei raritatem: rarus est enim talis, & difficile est ista in uno invenire, non autem impossibile

Innocentius Tertiolib. 3 de contemptu mundi.

Zach. 21.

Joann. 11.

Adventus Christi ad homines 4.

Fidelis dispensator.

bile. Unde Theophilus. Sicut enim in dispensationibus facultatum, sive aliquis incautus sit fidelis Dominus existens: sive etiam prudens sit & infidelis, dispereunt res Domini: sic & in rebus Divinis opus est fidelitate & prudentiâ. Duo ergo, secundùm Chrysosto. expetit ab hujusmodi servo: scilicet fidelitatem, ut nihil quod Domini sui est, sibi proprium furando faciat, aut vanè consumat: & prudentiam, ut ad id quod oportet, quæ data sunt dispenset. Debet autem familiam Domini pascere magis quàm se: & dare eis cibum triplicem prædictum, secundùm mensuram, & capacitatem singulorum: & hoc in tempore, quia prædicatio neq; debet esse assidua ne vilescat: neq; nimis rara, ne subditi insolescant. Idem etiam panis esurienti quidem appetibilis est, saciato autem non multum utilis. Prælatis ergo incumbit vigilare super se, & super gregem suum, & cuilibet fideli pro modulo suo. *Beatus ille servus*, *quem Dominus* in suo adventu, *& cùm venerit* in morte ipsius, quærens servitii rationem, *invenerit ita facientem*: id est; bona spiritualia & corporalia fideliter & prudenter, ac bene ministrantem: hoc est in actibus charitatis se exercentem, ac pro se & sibi commissis vigilantem, quia per talia meretur æternam beatitudinem. Nam *super omnia bona sua*, id est; super omnia Cœlestis Regni gaudia, & in DEI gloriam ultrà quâ nihil meliùs est, *constituet eum*, quia in beatitudine æterna consequetur bonum infinitum, quod includit omnia bona: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus: Bona quippe præsentia sunt particularia, sed bona Cœlestia sunt communia & perfecta: quia nunc ex parte cognoscimus, ex parte diligimus: sed tunc perfectè. Constituetur autem super omnia non ut solus, sed ut præ cæteris possideat præmia, & gaudia æterna: tum pro sua vita, tum pro sui gregis custodia. Nam secundùm Chrysostom. Ex propriis meritis habebit auream, & ex aliorum acquisitione aureolam: primum, quia bene vixit: secundum, quia alios, bene vivere docuit. Unde Apostolus: *Qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Unde dicit Augustin. quòd apud DEUM nihil beatius Episcopi, vel Præsbyteri, aut Diaconi officiô, si eô modô militetur, quô noster Imperator jubet. Iste servus de quo hìc dicitur est quilibet Christianus, qui est dispensator Domini sui: quod tripliciter intelligi potest. Unô modô in dispensatione spiritualium: quod propriè pertinet ad Prælatos. Aliô modô in regimine temporalium: quod pertinet ad Principes sæculares & Judices. Tertiô modô, in bono usu gratiarum à DEO sibi collatarum: ut quando aliquis in quo ratio vires inferiores debitô modô regit, vitam virtuosè peragit: & hoc pertinet ad omnes. Cùm ergo dicitur quisputas est fidelis servus, &c. potest responderi hic est bonus Prælatus, vel bonus Princeps & Judex, vel etiam bonus simplex Christianus: quia ut dicitur in Ecclesiastico: Cuilibet mandavit DEUS de proximo suo ut det illi cibum, id est; auxilium, in tempore necessitatis: ad quod quilibet prædictorum tenetur. Unde Chrysost: Hæc autem non de pecuniis dicta sunt solùm, sed & de sermone, & de virtute, & de pecuniis, & de omni dispensatione quæ unicuiq; cōmissa est: hæc & ad Principes sæculares aptabitur utiq; parabola. Unumquemq; enim his quæ habet ad cōmunem utilitatem uti oportet: & si sapientiam habuerit, & si principatum, & si divitias, & si aliquid aliud quodcunq; non in nocumentū conservorum, neq; in perditionem sui ipsius. Hæc Chrysosto. Deinde secundùm Chry-

Chrysostom. hom. 78. in Matth.

Corona duplex.

1. Timot. 5

Augustinus Epistol. 66.

Dispensatio Christiani.

Chrysostom. hom. 78. in Matth.

Idem. ibid.

Chrysosto. Non solùm ab honore quô munerat bonos, sed etiam à pœna quâ minatur malis, erudit auditorem: cùm subdit. Si autem servus, id est; homo malus, nihil cogitando de Domini adventu in morte vel judicio, & promittendo sibi longam vitam, dixerit in corde, id est; præsumpserit, ac si in corde suo diceret, moram faciet Dominus meus venire, id est; judicium aut mors longe est à me (hoc quippe dicunt illi qui non cogitant de morte) & ceperit, quantomagis si perseveraverit, voluptatibus & illecebris, ac malis operibus & charitati contrariis occupari, & conservos quos fovere & defendere debuit, percutere: scilicet injuriis lacesendo, vel pravô verbô & exemplô corrumpendo, & peccare faciendo: sicq; cum securitate vixerit perversè: venit Dominus servi illius, scilicet in morte, ubi est judicium particulare, vel in extremo examine, ubi erit judicium generale, in die quâ non sperat, & horâ quâ ignorat: *de die enim & hora illa nullus hominum scit.* Et sic exprimit malorum Prælatorum, qui in hoc servo intelliguntur, vitam & demeritum in sex, quæ sunt propria eorum: scilicet præsumptio, minorum oppressio, gastrimargia, luxuria, contemptus, & negligentia: & dividet eum separando animam à corpore in morte: & à consortio Sanctorum in examine: ponetq; partem ejus duplicem, scilicet corpus & animam, vel partem, id est retributionem cum hypocritis, id est; falsis Christianis in agro, vel in mola, & in lecto derelictis, & cum infidelibus qui nec fidem habuerunt, separando eum à beatis & conjungendo eum damnatis. & potiùs dicit, cum hypocritis quàm cum aliis: ut similitudo pœnæ respondeat similitudini culpæ: hypocrita enim aliud est, & aliud ostendit: sic qui in agro, vel in mola, seu in lecto erant: & idem facere, ac boni esse videbantur, sed exitus diversæ voluntatis apparet cùm derelinqvuntur, & dum damnatis sociantur. Ecce malorum servorum remuneratio, scilicet æterna damnatio. Ubi Chrysosto. Dividet eum de consortio Christianorum, ut neq; cum Sanctis glorificetur: neq; cum his qui mediocriter deliquerunt, mediocriter puniatur. Et junget eum hypocritis infidelibus: ut quorum imitatus est mores ipsorum puniatur interitu. Quoniam Sacerdos quemadmodum super omnem populum glorificatur, si bene fecerit: non solùm propter suam justitiam, sed & propter omnium: quia causa est ipse justitiæ universorum: ita & peccans super omnes punitur: non solùm propter suum peccatum, sed propter omnium: quia ipse causa fit omnium ad peccandum. Hæc Chrysostom. Deinde de pœna eorum subdit, dicens: *Ibi erit fletus*, ex vehementia caloris, *& stridor dentium*, ex vehementia frigorum. Unde Job: *Maledicta pars ejus in terra, ad calorem nimium transeat ab aquis nivium.* De hac pœna satiùs habes supra eâdem feriâ tertiâ, de non habente vestem nuptialem. Attende ergo hæc o! serve male: & emendare stude, quia nunc est tempus emendationis & laboris: postea erit retributionis & mercedis.

Matth. 24.

Vitia Prælatorum sex.

Lucæ 17.

Chrysost. hô. 51. operis imperfecti.

Job. 24.

DE LUMBIS PRÆCINCTIS, ET LUCERNIS *Ardentibus* CAPUT XLVII.

ET quia ad vigilandum multipliciter. Dominus monuit, cõsequẽter quædam ad vigilandum nos præparantia, seu ad vigilantes per-

Lucæ 12.

pertinentia, describit: monens, ut *sint lumbi* nostri, tam mentis quàm carnis, *præcincti* cingulô castitatis: *& lucernæ ardentes in manibus* & operibus nostris. Lumbi mentis sunt voluntas, seu affectus, & intellectus: ex quibus procedunt cogitationes malæ, & desideria prava. Lumbi verò carnis sunt: ex quibus prodeunt carnales concupiscentiæ, & opera impudica: & utriq; lumbi sunt præcingendi, id est; coarctandi ab illicitis cogitationibus, & operibus. Cinctorium primorum est, Divinæ legis meditatio assidua, quæ fit per studium Sacræ Scripturæ. Cinctorium secundorum est justitia, quæ fit per rigorem disciplinæ: & ita per primum fluxus cogitationum, & desideriorum inutilium reprimitur in mente: per secundum fluxus concupiscentiarum carnalium, & operum restringitur in carne. Lucernæ ardentes sunt doctrinæ claræ & lucidæ: & exempla bona ex charitate, quæ debent esse in manibus nostris, ut impleamus opere. Lucernæ ergo, per bonorum sermonum & operum evidentiam: ardentes, per æternæ charitatis fervorem: & lucentes, per sanctæ conversationis splendorem sint in manibus nostris, id est; in operibus bonis, sicut Joannes erat lucerna ardens & lucens. Ubi Gregorius. Lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus, lucernas ardentes in manibus tenemus, cùm per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. Et Fulgentius: Jubens Dominus ut sint lumbi nostri præcincti, mandat ut mala desideria atq; opera fugiamus, jubens ut sint nostræ lucernæ ardentes, monet ut bona diligamus & faciamus. Priùs ergo præcinge lumbos, & tunc accende lucernam, priùs declina à malo, & tunc fac bonum, priùs quiesce agere perversè, & tunc disce benefacere. Nam (ut ait Augustinus) non nobis infert DEUS bona sua, nisi mala auferat nostra, & intantum illa crescunt, inquantum ista minuuntur, nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Item monet ut tanquam fideles & prudentes, ac de nostra custodia solliciti & vigiles. Dominum à nuptiis in Cœlo per copulationem Angelorum factis revertẽtẽ, id est; adventum Ejus ad judicium particulare in morte, vel generale in resurrectione, tum timore & amore expectemus, sicut antiqui Patres expectabant Eum venturum in carnem. Quem bene expectamus, dum in Ejus adventũ in omnibus nos metipsos præparamus: *ut cùm venerit & pulsaverit, confestim Ei aperiamus*, & ipsum suscipere parati simus. Ubi Gregorius. Ad nuptias quidem Dominus abiit, cùm resurgens à mortuis, & ascendens in Cœlum, supernam sibi Angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc revertitur, cùm nobis per judicium manifestatur. Venit quippe, cùm ad judiciũ properat, pulsat verò cùm jam per ægritudinis molestias mortem esse vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum timore suscipimus. Aperire etenim Judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre Eum, Quem contempsisse se meminit, Judicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus Judicem sustinet, & cùm tempus propinquæ mortis agnoverit, de gloria resurrectionis hilarescit. Hæc Gregorius. Talis quippe potest dicere cum Apostolo: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Qui ejusmodi est, omnibûs hujus mũdi felicibûs est felicior, & Regalibûs regalior. Unde Anselmus: Hoc unum dico, omnibus hujus mundi præstare deliciis, honoribus atq; divitiis, si ob conscientiæ serenitatem, fidei firmitatem spei certitudinem mortem non timeas. Quod ille poterit

Lumbi præcingendi.

Lucernæ ardentes.

Joann. 5.
Greg. hom 13 in Evan.

Psal. 36.
Esaiæ 1.

Gregorius hom. 13. in Evangel.
Nuptiæ Domini.

Philip. 1.

maximè experiri, qui aliquo tempore sub hac servitute suspirans, ad liberioris conscientiæ auras evasit. Hæc sunt futuræ beatitudinis tuæ primitiæ salutares, ut morte superveniente naturalem horrorem fides superet, spes temperet, conscientia pura repellat. Hæc Anselmus. Sed hoc solis perfectis convenit, nunquid ergo imperfecti, qui vitam habent in desiderio, & mortem in patientia, damnabuntur? Absit multi enim salvandi sunt in charitate imperfecta, qui scilicet ædificant lignum, fænum, stipulam, & de corpore exire timent, propter cremabilia, quæ secum ferunt. Sed quia DEUM istis temporalibus, quibus adhærent, præponunt de vita æterna certi sunt. Sed de his licèt sint salvandi, non loquitur hic, sed de perfectis qui vitam habent in patientia, & mortem in desiderio. Deinde subjungit præmii & retributionis magnitudinem, quia vigilantibus promittit beatitudinem. *Beati enim servi illi*, in præsenti beatitudine spei, & in futuro beatitudine speciei, *quos cũ venerit Dominus, invenerit vigilantes*, in eorum morte, vel in extremo examine, *invenerit vigilantes*, in statu gratiæ & non dormientes, in statu culpæ. Ubi Gregorius, vigilat, qui ad aspectum veri Luminis, apertos mentis oculos tenet. Vigilat, qui servat operando quod credit. Vigilat, qui à se corporis & negligentiæ tenebras repellit. Hæc Gregorius. Sed veniens Dominus quid vigilantibus servis exhibeat audiamus. *Nam præcinget se*, id est; ad retributionem præparabit: *& faciet vigilantes discumbere*, id est; in æterna quiete refoveri & quiescere: ut edant super mensam suam in Regno suo: *& transiens*, id est; de judicio ad Regnum rediens, *ministrabit illis*, quia suæ lucis illustratione, & Divinitatis contemplatione fideles satiabit: quem nempe in humanitate in judicio cernemus, etiam in Divinitate post judicium videbimus: *ministrabit illis*, lac humanitatis, & vinum Deitatis, & manna dulcissimũ, quod in cor hominis non ascendit. Faciet itaq; illos discumbere, quasi fessos refocillans: & ministrabit illis, spirituales delitias apponens. Unde Dyonisius. Discubitum enim opinamur quietem à multis laboribus, & copiosam donationem omnium bonorum: hoc est enim quòd JESUS facit eos recumbere, dans eis perpetuam quietem, & distribuens eis bonorum multitudinem. Moraliter pulsat Dominus hominis animum, cùm eum inducit ad melius propositum: cui confestim aperit, per bonum consensum, & sequentem effectum: & tali servo ministrat Dominus gratiam in præsenti, & gloriam in futuro. Delectatur quippe Dominus esse cum hominibus: ideo quærit, ubi mansionem apud eos inveniat. Pulsat ergo ad ostia cordium multipliciter, ut si pro uno, non aperiatur Ei saltem pro altero. Pulsat per Doctorum verba, per bonorum exempla, per collata beneficia, per illata flagella, per promissiones præmiorum, per minas tormentorum, per passiones suas & Sanctorum: quidam autem sunt qui pulsanti Domino respondere nolunt, Quidam humiliter respondent, sed tamen Eum abire faciunt: quidam aperiunt, sed diu apud se quiescere Eum non permittunt. Quidam licèt aperiant, & Eum recipiant: tamen supervenientibûs aliîs hospitibûs, Eum quasi pauperem eiiciunt: aut quia domus plena est utensilibûs, non invenit ubi caput reclinet. Quidam autem Dominum pulsantem recipiunt, & alios hospites excludunt: & insuper Ei delectabilem præparant mansionem, ut à nullo inquietetur: & illi multa bona, per talem hospitem conseqvuntur. Primi sunt, qui ita sunt duri, ut ad nullam prædicationem, vel beneficium cor eorum valeat aliqualiter molliri.

Vita in patientia.

Mors in desiderio.

Gregorius hom. 13. in Evangelia.

Discubitus Cælestis.

Dyonisius in Epist. ad Titum.

Moraliter. Pulsatio Domini.

Secundi sunt, qui se peccatores humiliter confitentur: sed adhuc non habent voluntatem deserendi peccata. Tertii sunt, qui in aliquo se emendant, & in aliquo non: ut qui usuras & res alienas ampliùs accipere nolunt, sed acceptas refundere recusant. Quarti sunt, qui pro tempore compunguntur vel se emendant, sed citò recidivant: ut faciunt qui aliîs hospitibûs supervenientibûs, pauperes hospites eiiciunt. Hospites supervenientes, sunt delectationes carnis, mundi, & hujusmodi: varia utensilia, sunt occupationes superfluæ, quæ cordis libertatem angustant: & Spiritum Sanctum extingvunt. Sed ut dicitur: turpiùs eiicitur, quàm non admittitur hospes. Quinti & ultimi sunt, qui bona inchoant, & ad finem proficiendo perducunt. Apud istos mansiones Dominus facit, & eos valde diligit. In nocte ergo hujus sæculi, semper debemus vigilare, & contra hostes solliciti esse, ac expectare Judicem, & Dominum omnibus in qualibet ætate paratis lucem perpetuam ministraturum. Et ideo si in prima vigilia & ætate negligentes fuimus: nec sic desperare, & à bono opere cessare debemus. Nam longanimitatis suæ patientiam, insinuans Dominus, subdit: *Et si venerit in secunda vigilia*, & ætate: *& si in tertia vigilia*, & ætate venerit in morte, vel judicio: *& ita invenerit* eos, scilicet vigilantes, & in bono perseverantes: *beati sunt servi illi*, nunc in spe, & postea in re. Ubi Gregorius. Prima vigilia, primævum tempus est vitæ nostræ, id est; pueritia. Secunda, adolescentia vel juventus. Tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat, vel secundam, & qui in secunda noluit, tertiæ vigiliæ remedia non omittat: ut qui converti in pueritia neglexit, saltem in tempore juventutis, vel in senectute resipiscat. Sed ut ait idem Gregorius. Nemo hanc longanimitatem DEI negligat, quia tantò districtiorem justitiam in Judicio exiget, quantò longiorem patientiam ante Judicium prorogavit. Unde Alchvinus: Satis est alienus à fide, qui ad agendam pœnitentiam tempus senectutis expectat: timendum est enim ne dum expectat misericordiam, incidat in judicium. Sed heu hodie homines florem juventutis in vanis consumunt: & fæcem senectutis in agendo pœnitentiam vix expendunt. Unde Seneca de talibus loquens, sic ait: Quemadmodum ex amphora primum quod est sincerissimum effluit, gravissimum quoq; turbidumq; subsidet: sic in ætate nostra quòd est optimum in primo est: idq; exhauriri in aliis potius patimur, ut nobis fæcem servemus. Vigilias hìc vocat à similitudine excubantium in nocte, quia in hujus mundi nocte semper debemus solliciti lucem venturam, id est; adventum Judicis expectare, quia nescimus quando Dominus veniet, an mane, id est; in juventute: an galli cantu, id est; in virili ætate, an media nocte, id est; in senectute: an serò, id est; in senio. Et quia in quolibet horum statuum aliqui moriuntur, & Domini adventus est nobis incertus: ideo in quolibet statu, & omnibus ætatibus vigilare debemus, & parati esse per justitiam ad recipiendum mortem, ut in morte Dominum venientem recipiamus per bonam voluntatem. Et ne quis confidat de statûs dignitate, aut scientiæ claritate, si malè servierit, subjungit quòd *servus*, ut non sit discretio in genere: *qui cognovit voluntatem Domini*, bonam: & ad implendum obligantem, *& non se præparat* ad bonum, *nec facit ejus voluntatem* ipsam in opere adimplendo, & etiam in opere potissimo, ac magis beneplacito Domino, *plagis vapulabit*, id est; punietur *multis*: quia peccavit in multis, & quia contempsit

Hospites. *Vigiliæ tres.* *Gregorius hom. 13. in Evangel.* *Seneca. Epistol. 108*

tempſit non faciendo quod faciendum ſciebat: talis enim non ex ignorantia, ſed ex certa ſcientia peccat, & ſcienter peccans magis Dominum contemnit, & plùs offendit, ac vivus in infernum deſcendit. Ecce qvô ſcientia aggravat culpam. Unde Gregor. Ubi donũ majoris ſciẽtiæ: ibi transgreſſor majori ſubjacet culpæ. Et Chryſ. Levior culpa eſt, veritatem non apprehendere, qvàm contemnere apprehenſam. Non enim ſimiliter in omnibus omnia judicantur, ſed major cognitio fit majoris pœnæ occaſio. Unde Sacerdos eadem paccans cum populo, multò graviora patietur. *Servus autem qui non cognovit*, ſcilicet voluntatem Domini, ſed ſcire potuit ſi negligens non fuiſſet, *& fecit* peccata *digna plagîs*, & punitione *vapulabit paucis*, & minùs punietur cæteris paribûs, qvàm qvi ſcienter peccat, & ex certa malitia, qvia talis peccat ex ignorantia, qvæ diminuit de peccato, niſi fuerit affectata, ſicut cùm aliqvis vult ignorare illud, qvod tenetur facere vel vitare, ut licẽtiùs poſſit peccare. Ex magna enim libidine peccandi provenit, cùm aliqvis vult illud ignorare, cujus ſcientia poſſet eum à peccato impedire, vel retrahere: multi qvidem æſtimantes ſe minùs vapulaturos, ſi neſciant qvid operari debeant, avertunt aurem, ne verbum DEI, & veritatem audiant vel intelligant, ſed cùm poſſent ſcire, ſi ſtudium vellent adhibere, non ut neſcientes, ſed ut contemptores judicabũtur, qvia non cognoſcere dicendus eſt, qvi apprehendere vult, ſed non valet. In talium perſona dicitur in Job, qvi dixerunt DEO: *Recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Unde Beda: Multi hanc ſententiam malè intelligentes nolunt ſcire quid faciant, & qvaſi minùs ſe vapulaturos æſtimãt, ſi neſciãt quod operari debuerãt. Sed aliud eſt neſciſſe, aliud eſt ſcire noluiſſe: neſcit namq; qvi apprehẽdere volet, & non valet: qui autem ut neſciat aurem à voce veritatis avertit iſte non neſciens, ſed contemptor dicitur. Unde & Chryſoſto. Non eſt eis excuſatio condemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inveniendi facilitas, ſi fuiſſet qværendi facultas, nam veritas, ſalus, & vita cognoſcentium ſe magis debet qværi, quàm quærere. Unde etiam Bernard. Multa ſcienda neſciuntur, aut ſciendi incuriâ, aut diſcendi deſidiâ, aut verecundiâ inquirendi, & qvidem hujusmodi ignorantia non habet excuſationem: Et iterum, Fruſtra ſibi de infirmitate, vel ignorãtia blandiuntur, qvi ut liberiùs peccent, libenter vel ignorant, vel infirmantur. Hæc Bernard: Sed pauci per ignorantiam excuſantur: quia, ut ait Leo Papa. Intonante qvotidie auribus noſtris eloquiô DEI, omnis homo qvid Divinæ juſtitiæ placeat, ſcire convincitur. Unde & Beda: Nemo igitur ex eo qvod dictum eſt, ſervũ neſcientem voluntatem Domini vapulare plagis paucis, interpretandum de remedio neſciendi præſumat: qvi (ut alia taceam) ex eo ipſo quòd homo eſt, nec mala quæ caveat, nec bona poteſt ignorare qvæ appetat. Ut autem hìc dicit Gloſſa: Inter omnes pœnas mitiſſima eſt eorum, qvi præter originale peccatum nullum addiderũt: minor poſtea eorum qvi ex ignorantia peccaverunt: poſtea eorum qvi ex infirmitate, tamen ſcienter: poſtea eorum qui ex malitia. Et nota quod licèt gravius ſit peccare ex certa ſcientia: periculoſiùs tamen eſt peccare ex ignorantia. Deinde reddit cauſam jam dictorũ, qvia ab *omni cui plùs datur*, & cui plùs committitur de gratiis, plùs exigetur & quæretur in hoc tempore, ut non ſolùm ſibi, ſed etiam aliis proficere conetur, & in die judicii qvando de omnibus commiſſis ratio exigetur. Quantò enim Dominus plura dona, &

Greg. hom. 13 in Evan.
Chryſoſtom. hom. 78. in Matth.
Ignorantia affectata non excuſat.
Job. 21.
Beda in cap. 17. Lucæ.
Chryſoſtom. hom. de Zachæo.
Bernardus Epiſtol. 77.
Beda in cap. 12. Lucæ.
Ex ignorantia peccatùr periculoſius.

bona homini confert: tantò magis, & majore contemptu Dominum offendit cùm peccat: & ideo magis punietur, qvia potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatus. Et ergo meritò cognoscens plùs, & non cognoscens minus vapulabit: qvia isti plùs illi minus est commissum: hoc specialiter potest intelligi de his quæ data sunt Prælatis ad regimen aliorum, vel generaliter de his qvæ data sunt unicuiq; ad regimen propriū: & hoc sive sint bona naturæ, sive fortunæ, sive gratiæ. Unde Beda. Multum sæpe datur etiam qvibusdam privatis: quibus etiam cognitio Dominicæ voluntatis, & exeqvendi qvæ cognoscunt facultas impenditur: multum autem commendatur illi cui cum sua salute Dominici qvoq; gregis pascendi cura cōmittitur: majori ergo gratiâ donatos, si deliqverint, major vindicta sequetur. Unde & Chrysosto. Qvantò nēpe majus aliqvis beneficium accipit, tantò magis est obnoxius pœnæ ingratus existens. & neq; honore melior affectus: propter hoc utiq; & divites pauperibûs magis puniuntur, mali existentes: qvoniam neq; in copiositate facti sunt mansveti. Hæc Chrysosto. Et non tantùm reddemus rationem de his quæ accepimus, sed etiam de his qvæ accipere potuimus, si per nos non stetisset, qvod intelligentes & desides valde terrere deberet.

Sapien. 6.

Beda in cap. 12. Lucæ.

DE DECEM VIRGINIBUS.
CAPUT XLVIII.

Matth. 25.

Status judicandorū tres

POstqvā Dominus ostēdit quædā antecedētia judiciū, & monuit ad vigilandū conseqvēter describit ipsū Judiciū. Et quia universitas judicanda distingvitur in tres status: scilicet activorū: cotēplativorū & Prælatorū ideo tres ponit parabolas ad istas tres pertinētes. Prima est de decē Virginibus, & pertinet specialiter ad contēplativos: virginitas enim vitam contemplativam significat, quia castitas mentem à carnalibus elevat, & sic ad contemplationem veritatis disponit: numerus autem denarius universitatem contemplativorum significat, quia numeri solùm usq; ad decem procedunt, vel decem propter operum legis observantiam. Nihilominus tamen ad omne genus hominum potest hæc parabola referri. Et primò circa vitam contemplantium, & conseqventer etiam aliorum ponitur meritum & demeritum. Secundò, examinationis judicium. Optat quippe Dominus ut nos, cùm venerit, inveniat præparatos: ut cū Eo januam Cœlestis Regni intremus, & ne excludamur in providentia fatuitatis, & claudatur janua Sponsi Cœlestis, unde vigilare oportet, quia nescimus quando Sponsus veniet. Et cur sit opus vigilare, docet: & ad hoc parabolam de decem Virginibus inducit: *Simile est Regnum Cælorum,* id est; præsens Ecclesia militans specialiter, quantum ad statum contemplantium: & nihilominus quantum ad statum aliorum, *decem Virginibus* continentibus: quarum *quinque erant fatuæ,* quia vanitati quinque sensuum servierunt: & opera sua bona de genere non ad finem debitum ordinantes, propriam gloriam, & favorem, seu laudem hominum, vel quæstum principaliter intenderunt: & *quinque prudentes* quia Veritati pro æternis servierunt: & opera sua bona ad finem debitum, scilicet ad gloriam DEI principaliter, & ad perfectionem sui, & ad ædificationem proximi, consequenter ordinaverunt. His rectè Ecclesia similis perhibetur:

Virginibus similis Ecclesia.

quia

quia in ea boni & religiosè, & mali superstitiosè conviventes permixtim continentur: qui per quinque prudentes, & per quinque fatuas virgines: per quinquepartitam sensuum continentiam à carnis illecebris, & voluptatibus significantes, intelliguntur. Quinq; nēpe opera sua bona pro vana gloria, vel quæstu faciunt, fatui quidem sunt, & si prudentes esse videantur. Inde enim & virgines dicuntur: quia bona operantur, & boni ab hominibus videntur. Sunt nempe in actione virgines, & intentione corrupti: quia bona quæ agunt non castâ & sincerâ intentione faciunt: & meritò dicuntur Virgines fatuæ, quia bonum opus de genere perdunt, propter defectum intentionis rectæ: magna quippe fatuitas est difficilia & ardua aggredi, & sustinere sine fructu & utilitate. magna nempe fatuitas est jejunare, vigilare, carnem affligere, orare, & similia facere: & nullam aliam mercedem, nisi vanam gloriam expectare. De talibus enim Dominus ait: *Receperunt mercedem suam.* Prudentes verò tantam intentionem ad DEUM referunt: & pro operibus suis à DEO, cui soli placere cupiunt, mercedem recipiunt: prudentia quippe magna est, ex modicis magna, & ex temporalibus acquirere sempiterna. Et in his dividitur totus mundus & tota fidelium multitudo: quia, ut dicit Hiero. Sancta Ecclesia Virgines prudentes habet, pro DEO bene operantes: & fatuas vanâ gloriâ laborantes: videat ergo unusquisq; ut bonum opus bene, & bona intentione faciat: quia non bonum facere, sed bene facere laudabile est: non enim verbîs meremur, sed adverbiîs: id est; non in eo quòd aliquid facimus, sed in eo quòd bene facimus. Hæc Hieronymus: *Omnes verò accipientes lampades suas*, id est opera bena de genere boni *exierūt obviam Sponso & sponsæ*: ad hoc enim debet ordinari exercitium vitæ nostræ, ut homo possit securè & decenter Christo ad judicium venienti obviare. *Sed quinque fatuæ acceptîs lampadibûs*, id est; operibûs suîs, *non sumpserunt oleum secum*, id est; non habuerunt spirituale gaudium, quod oritur ex operibus bonis, propter DEUM factis, & hoc propter defectum rectæ intentionis. Ut enim dicit Augustin. Qui non propterea gaudet, quia *intrinsecus* DEO placet, non habet oleum secum: *prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis*, id est; intra conscientias: *cum lampadibus*, id est; cum bonis operibus. Hoc est, ut dicit Augustinus. Lætitiam bonorum operum in corde atq; conscientia posuerunt: quia propter rectitudinem intentionis, gaudent in Domino de suis operibus bonis. Dicitur autem gaudium istud oleum, quia nutrit & fovet charitatis ignem. Ex hoc enim quòd aliquis delectatur in opere, fortiùs & meliùs operatur: & perconsequens disponitur, ut ei major charitas infundatur. Omnes quippe Virgines tam fatuæ, quàm prudentes acceperunt oleum in vasis cum lampadibus: fatuæ autem solùm in lampadibus, non in vasis, ita quod vasa habuerunt vacua: sic in Ecclesia quidam accipiunt oleum in lampadibus, quasi videantur ab hominibus boni: interiùs autem sunt bonitate vacui & mali. *Moram autem faciente Sponso*, id est; Christo differente judicium. scilicet donec impleatur numerus Electorum, *dormitaverunt omnes*, quantùm ad langvorem corporis, *& dormierunt*, quantùm ad somnū mortis, vel dormitaverunt per inertiam & negligentiam. Unde Chrysosto. Tardante consummatione sæculi, non solùm peccatores, sed justi & spirituales ad negligentiam sunt devolvendi, & ad carnalia delectamenta transituri, ut impleatur illud Psalmistæ, *Salvum me fac DEUS, quoniam defecit Sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis homi-*

Matth. 6.

Virgines duplices.

Oleum lampadum.

Augustinus sermo. 22. de verbis Dōni

Idem ibidē.

Chrysost. hō. 51. operis imperfecti.

Psalm. 11.

hominum. Et bene comparatur mors somno, quia à morte erit ad vitam excitatio. Deinde ponitur examinationis judicium circa prædicta opera contemplantium, & aliorum cùm dicitur: *media autem nocte,* id est; subitò, nullo sciente aut sperante: quia dies Domini sicut fur ita in nocte veniet: nam quia tempus judicii est nobis occultum, ideo signatur per mediam noctem quia illa quæ fiunt nocte media, sunt hominibus occulta. *Clamor factus est* tubâtium Angelorum: excitans mortuos & convocans ad judicium. O quantus clamor, quia non erit anima ita altè in Cœlo, nec ita profundè in inferno, nec corpus in sepulchro, quin audiat hunc clamorem, & contremiscat. Ad literam media nocte (secundùm quosdam) fiet judicium: quâ Angelus Ægyptum devastavit, & Dominus infernum spoliavit, eâdemq; horâ Electos suos de hoc mundo liberabit: sed secundùm alios, de die celebrandum dicitur: quia nox illa sicut dies illuminabitur: *Tunc surrexerunt omnes illæ Virgines* fatuæ & prudentes, quia omnes scilicet boni & mali resurgent, ut in judicio appareant, *& ornaverunt lampades suas,* id est; aptaverunt rationes operum suorum reddendas: cogitando & numerando apud se opera sua, pro quibus expectabant remunerationem, iste nempe ornatus non est aliud nisi recursus ad mentem, cogitando de justitia operum suorum, & bonitate circumstantiarum, ac reddenda ratione eorum, hoc enim commune est fatuis & prudentibus, sed in fatuis est vana fiducia, in prudentibus vera. Ad veritatem quippe ornatus lampadis tria exiguntur, videlicet claritas vitri, in quo significatur puritas quò ad seipsum plenitudo olei, in quo misericordia ad proximum, inflammatio ignis, in quo fides cum dilectione ad DEUM, quæ omnia in prudentibus sunt, & in fatuis deficiunt. Sed fatuæ suâ fiduciâ deceptæ dicunt sapientibus, *date nobis de oleo vestro:* quasi dicerent, Justitia vestra sufficiens est vos glorificare, & nos excusare: excusetis ergo nos, vel feratis testimonium de operibus nostris quæ vidistis: quia continentes & fideles, *quia lampades nostræ extinguuntur,* id est; opera nostra quæ videbantur nobis lucere, & clara hominibus foris apparere, in adventu Judicis intùs obscurantur, quia oleô veræ gloriæ, & intentionis rectæ privantur. Nam secundùm Augustinum. Quorum facta aliena laude fulciuntur, eadem subtracta deficiunt: *Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis.* Ista petitio vana & responsio negativa, signant quòd nullus tunc ad alium quantumcunq; justum poterit pro auxilio habendo accurrere, nec aliquis quantumcunq; justus poterit alium juvare, sed vix sibi soli sufficit sua justitia. Unde Augustinus. Unusquisq; pro se rationem reddet: nec alienô testimoniô quisq; adjuvabitur apud DEUM, & vix sibi quisq; sufficit ut ei testimonium perhibeat conscientia sua. Unde & Hieronym. Hoc non de avaritia, sed de timore dicunt, quia unusquisq; de operibus suis mercedem accipiet, nec possunt in die judicii aliorum virtutes, aliorum vitia sublevare, *ite potiùs ad vendentes & emite vobis,* quasi dicerent secundùm August. crimen eorum commemorando videamus nunc quòd vos adjuvent qui vobis laudes vendere consveverunt, & vos in errorem inducere, ut non coram DEO, sed ab hominibus gloriam quæreretis. Exprobratio est fatuitatis præteritæ, in hoc quòd bona opera de genere dederunt pro favore laudis humanæ, quia venditores, sunt adulatores, quasi dicerēt eis: Cōsiderate quid valuit vobis, pro tali favore cōtinēter vivere. *Dum autē irent emere tropicè loquitur:* id est; si adhuc viverēt & invenierent

Clamor ad judicium.

Resurrectio omnium.

Lampadis ornatus.

Augustinus sermon. 22. de verbis Domini.

In judicio non erit patrocinium.

Idem ibidē.

Hieronym9 in cap. 25.

Augustinus serm. 22. de verbis Dñi.

Idem. ibid.

rent, irent emere: in quo implicatur quòd remanet affectus & habitus vanitatis præteritæ: id est secundùm Augustin. Dum inclinarent se in ea quæ foris sunt, & solita gaudia requirerent, *venit sponsus*, scilicet ille qui judicat, id est; Christus, ut remunerationem bonorum faciat, *& quæ* per opera charitate formata, paratæ erant scilicet prudentes virgines, quibus (secundùm Augustin.) bonum testimonium coram DEO conscientia perhibebat intraverunt cum Eo ad nuptias, scilicet ad Cœlestis Regni gloriam, & fatuîs exclusîs, & ad pœnam relictîs, *clausa est janua*, id est; aditus ad Regnum Cœlorum, qui non est alicui possibilis post judicium. Janua inquam triplex est, scilicet misericordiæ, ad indulgendum, quæ modò omnibus aperitur, gratiæ, ad merendum, quæ modò omnibus offertur, gloriæ, ad intrandum, quæ modò omnibus pœnitentibus reseratur ergo clausa est exclusis reprobîs, inclusîs electîs, operibûs cōsūmatîs. Nō enim, ut ait August. Post judiciū patet precū aut meritorū locus. Unde & Chrys. Ita est terribile illud judicium, ut nec innocentia sibi confidat. Tantus timor erit omnium, etiam Sanctorum, ut nemo speret se justum inveniendum, sed adhuc timeat ne fortè reus existat. Quomodo ergo pro peccatoribus tunc intercedant Sancti, cum timeant ipsi de se? Nam sicut tempus misericordiæ judicium non recipit: sic & tempus judicii misericordia non recipit: ubi autem locum misericordia non habet. nec intercessio valet. Ubi etiam Gregor. O! si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habet quod dicitur, *venit Sponsus*: quid dulcedinis, *intraverunt cum Eo ad nuptias*: quid amaritudinis, *& clausa est janua?* Tunc Regni janua lugentibus clauditur, quæ modò quotidie pænitentibus aperitur, quia nequaquam tunc veniam invenit, qui modò tempus veniæ apertum perdit. Ibi à Domino non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire quod jussit. Hæc Gregorius. *Novissimè* per nimis tardam & infructuosam pœnitentiam *veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine Domine, aperi nobis:* per hoc quod vocant Eum Dominum, significatur quod crediderunt in Christum. Unde Hieronym. Egregia quidem in Domini apellatione confessio: idemq; repetitum indicium fidei est. Sed quid prodest voce invocare, si operibūs neges? non humanîs verbîs hæc aguntur, sed conscientiæ sibi loqvuntur. Et quia fides eorū fuit informis, & secūdū Augu. Magna ejus severitas post judiciū, cujus ante judiciū ineffabilis misericordia prorogata est, ideo: *respōdēs ait*: *Amen dico vobis, nescio vos*: id est; non cognosco, scil. notitia approbationis, quâ soli Electi à DEO cognoscuntur: quod. ideo vos deleo quia vitæ meritum in vobis non cognosco. Nescit eas & repellit, quia secundum Augustin. non intrant in gaudium ejus, qui non coram DEO, sed ut placerent hominibus, visi sunt aliquid secundùm præcepta ejus operari. In fine autem intentam conclusionem infert ad nostram instructionem, dicens: *vigilate itaq;* ad habendum fidem charitate formatam: & vos ad mortem & judicium sollicitè parando: antequam veniat Sponsus vos ad hoc subitò vocādo: *quia nescitis diem neq; horam*, mortis vel judicii, sed de utroq; incerti estis. Ecce quò parabola tendit, ut quia ignoramus diem judicii, & etiam mortis nostræ dubiæ, sollicitè testimonium bonæ conscientiæ nobis præparemus: ne si Judex nos inveniat imparatos, cum fatuis virginibus foris remaneamus. Singulorum nempe discutientur actus, accusante vel excusante cōscientia unūquēq;. Unde Hierony. Ex hoc autem quòd infert, vigilate itaq; quia nescitis diem

Idem ibidē.
Virginum prudentia.
Idem ibidē.
Chrysostom.
Timor omnium in judicio: ubi nulla intercessio.
Greg. hom. 12. in Evan.
Hieronymus in cap. 25. Matthæi.
Augustinus serm. 22. de verbis Dom.
Idem ibidē.
Hieronym9 in cap. 25. Matth.

em neq; horam: intelliguntur universa quæ dicta sunt esse præmissa, ut quia ignoramus judicii diem, solliciti nobis lumen bonorum operum præparemus: vigiliâ nempe opus est mentis, ante mortem corporis. Ut autem dicit Augustin. Non solùm illius ultimi temporis, quô venturus est Sponsus, sed & suæ quisq; dormitionis diem & horam nescit. Quisquis autem paratus est usq; ad mortem (quæ omnibus debetur) paratus invenietur etiam cùm illa vox media noctè sonuerit, quâ omnes evigilaturi sumus. Itaq; ut dicit Chrysost. Revocemus ad memoriam exemplum, quod de virginibus refertur, quæ exclusæ sunt à thalamo Sponsi, propter olei defectum. Ponamus nosmetipsos illis quæ excluduntur, & inde quis dolor, quæ pœna sit, si cogitemus posse etiam nos eadem pati cùm negligimus. Estne aliquis ita lapideus qui hoc exẽplô non moveatur, & timeat ne similia incurrat? Hæc Chrys. Igitur vigilemus & opera lucis agentes in vigilia hujusvitæ ornemus lãpades nostras & opera, ut habẽtes oleũ ac gloriã & gaudiũ in conscientiis nostris, præparati intremus cum Spõso ad nuptias Regni Cœlestis. Unde dicit hìc Chrys. Quòd judæi exituri de Ægypto expediti & præcincti agnum jussi sunt manducare, & ad eundem parati: ostendentes nobis quoniam quicunq; nostri agni Eucharistiam manducant: ita debent esse expediti, quasi quotidie exituri de mundo. Ad hoc ergo tendit parabola ut ad futura oculos cordis aperiamus: mala evadamus, deserendo culpam, bona promereamur, sectando justitiam, & cum omni diligentia quotidie expectemus Domini adventum: cujus nescimus diẽ neq; horam. Ubi Gregorius. Quia post peccata DEUS pœnitentiam suscipit, si sciret quisq; de præsenti sæculo quo tempore exiet, aliud tempus voluptatibus atq; aliud pœnitentiæ aptare potuisset. Sed qui pœnitenti veniam spondet, peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus prævidere. Illa hora est nostri exitus semper intuenda: ista Redemptoris admonitio ante mentis oculos est semper ponenda, quâ ait: vigilate quia nescitis diem neq; horam. Hæc Gregorius. Illi ergo qui expectant ut in ultima hora convertantur, falli possunt: qui verò in bono perseverant: falli non possunt. Omnis enim homo in eo judicatur, in quo invenitur, & ergo nunquam nisi in bono judicantur, qui semper in bono inveniuntur. Igitur ut ait Richard. debet anima perfecta, & assiduè summorum contemplationi dedita omnî horâ peregrinationis suæ terminum & ergastuli hujus egressum, cum suo desiderio expectare, & ad illud Divinæ contemplationis spectaculum, quod in futura vita speramus, animum suum suspendere, & in ejusmodi expectatione vehementî desideriô anhelare, ut id quod interim videt per speculum, & in ænigmate, mereatur facie ad faciem videre.

Augustinus serm. 22. de verbis Dom.

Chrysost. hõ. 52 Operis imperfecti.

Idem ibidẽ.

Exodi 12. & 13.

Parabolæ scopus.

Gregorius hom. 12. in Evangelia.

DE TALENTIS ET BONIS à DOMINO *Servis traditis.*

CAPUT XLIX.

Matth. 25. Lucæ 19.

SUbjungit secundam parabolam de talentis, qvæ specialiter pertinet ad Prælatos, qvia licèt omnes maximè tamen Prælatos inducit, ut vigilantes gratiîs & donîs à DEO receptîs bene utantur ad DEI gloriam, & sui perfectionem, & proximi ædificationem, & fructum afferant, exemplô servorum qui de talentis lucrati sunt, & à Domino veniente

veniente remunerati: nec abſcondat in terra, vel ſudario, prædictis utendo ad mundi gloriam vel temporale lucrum, ſeu carnale commodum ne ut ſervus piger & torpens damnentur, ac foras extra conventum Sanctorum in tenebras exteriores, & infernales eiiciantur. Et primò circa ſtatum Prælatorum ſpecialiter, & nihilominus aliorum deſcribit meritum, & demeritum propriæ actionis. Secundò, judicium diſcretionis: ideo dicit, dico vobis ut vigiletis benefaciendo, & in bonis perſeverando, quia neſcitis diem adventûs Sponſi & Judicis, ſicut hominis peregrè proficiſcentis incertus eſt reditus ſervis ſuis: Sponſus enim Prædictus: *ſicut homo peregrè proficiſcens*, ſecundùm corpus: ſcilicet ad Cœleſtem Patriam carnem noſtram portans, peregrinatio enim fuit Cœlum carni, vel quia à nobis non videtur in præſenti: *tradidit ſervis bona ſua*, ſcilicet quinque talenta, duo & unum, ad fructificandum: *unicuique ſecundùm propriam virtutem*, ſcilicet ſuſceptivam, ne quem gravaret, nec cuiquam deficeret. Et eſt argumentum inde: quòd DEUS non præcipit impoſſibile: *& profectus eſt ſtatim*, liberam eis poteſtatem operandi permittens: *abiit autem* per affectum voluntatis *qui quinque talenta acceperat*, id eſt; domum quinque ſenſuum, & exteriorem ſcientiam, quinque ſenſibus acquiſitam: *& operatus eſt in eis*, per exercitium exterioris operis, *& lucratus eſt alia quinque*, quia merita ſua multiplicavit, ex creaturis Creatorem, ex corporalibus ſpiritualia, ex temporalibus æterna cognoſcens, ac fructum ædificationis in proximis faciens: *ſimiliter qui duo acceperat*, ſcilicet intellectum ſcripturarum & operationum, *lucratus eſt alia duo*, ſcilicet bonum ſapientiæ à ſe diffundendo in proximum per verbum prædicationis, & bonum operationis per exemplum ædificationis. *Qui autem unum acceperat*, ſcilicet ſolam intelligentiam ſcripturarum: *abiens fodit in terra* curvitate terrenæ intentionis & carnalis actionis: *& abſcondit pecuniam Domini ſui*, ſine ædificatione proximi. Gregor. talentum in terra abſcondere, eſt acceptum ingenium terrenis actibus implicare, & non lucrum ſpirituale quærere. In his ergo tribus ſervis ſignificantur omnia genera hominum, quibus competit negotiatio activæ vitæ: ſcilicet imperfecti, perfecti, & mali. Imperfecti, quia pluribûs indigent, deſignantur in illo qui accepit quinque: perfecti, in illo qui accepit duo. Mali in eo qui accepit unum. Illi autem duplicant talenta, qui ex eis faciunt opera bona: illi verò abſcondunt, qui otioſè vivunt, vel ex eis temporalia tantùm lucra quærunt. Examinationis judicium circa prædicta ponitur, cùm dicitur, *poſt multum temporis*, ſcilicet in ſecundo adventu: *venit Dominus ſervorum illorum*, requiens à ſingulis de commiſſo rationem, exquirens merita, & exigens quod tradidit cum uſura. Quid quiſq; accepit, conſideret: & quod lucrum de accceptis reportet, penſet. *Et accedens qui quinque talenta acceperat*, id eſt; præparans ſe & confidens de reddenda ratione: *obtulit alia quinque talenta, & qui duo acceperat, obtulit alia duo*: multiplicata nempe talenta ſunt multiplicata merita: quæ offeruntur, cùm à DEO acceptantur: *obtulit, inquam dicens, Domine quinque, vel duo talenta tradidiſti mihi*: confitetur gratificè, & totum ei deputat, quia ab ipſo accepit: *ecce alia quinque, vel duo, ſuper lucratus ſum*, id eſt; multiplicata ſunt merita ex gratia tua, cum uſu liberi arbitrii. *Et ait illi utriq; Dominus ejus, Euge*, quod eſt interjectio gaudentis: id eſt; ſecundùm Chryſoſto. Bene ſit tibi ſerve, per propriam humilitatem quò ad teipſum: [illegible] per Divinam aſſimilationem quò ad DEUM: & fidelis, per utilem di-

Impoſſibile non præcipitur.

Gregorius hom. 9. in Evangel.

Chryſoſtmus hom. 79. in Matth.

dispensationem quò ad proximum: vel *bone & fidelis*, quærens in actibus suis gloriam Domini sui non suam: *quia super pauca fuisti fidelis*, scilicet super bona vitæ præsentis: *super multa te constituam*: scilicet bonæ vitæ sequentis de quibus Psalmista dicit. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abscondisti timentibus te*. Unde Chrysostom. Pauca sunt quæ in hoc sæculo nobis præstantur, multa quæ in illo servantur. Et Hieronym. Omnia quæ in præsenti habemus, licèt magna videantur & plurima, tamen comparatione futurorum parva & pauca sunt: *intra in gaudium Domini tui:* & suscipe quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit: & bene dicit *intra*, ut ex omni parte gaudium sursum, ex visione DEI, deorsum: ex consideratione inferni: interius ex gloria conscientiæ: exterius, ex decore omni creaturæ. Gloriosè consummato cursu certaminis in gaudium Domini sui intrabit, qui centum millibus prædicans, vel unam animam lucratam Domino suo reportaverit: nec ideo minùs gloriosè si nullam dummodo fideliter pro posse faciat quod faciendum est pro salute. Nempe miles strenuus in certamine commendatur, si constanter & legitimè certaverit: etenim si Domino suo triumphum non obtinuit: sic & Doctor, gentium, repositam sibi habere coronam justitiæ gloriabatur non minùs, quàm si omnes quos converterat, in vera fide & unitate Sanctæ Matris Ecclesiæ perstitissent. *Accedens autem qui unum talentum acceperat, ait: Domine nescio quia homo durus es:* graviter puniens delinquentes: *metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti.* Seminat DEUS notitiam, in prædicatione veritatis: spargit virtutes, in exempo bonitatis: metit ergo ubi semen legis vel Evangelii non ministravit & colligit ubi bonitatis exempa in Patribus veteris vel novi testamenti non sparsit. In Prælatis etenim Ecclesiæ non solùm requirit bona in persona propria, sed etiam in aliena, scilicet in subditis eorum: quia eorum officium est alios & maximè subditos inducere ad bonum: *& timens*, scilicet aggredi altioris vitæ statum, ne ipse periclitaret quærens salutem aliorum, *abscondi talentum tuum in terra:* hoc est nō sū usus notitiâ mihi datâ propter æterna, sed propter terrena: *ecce habes, quod Tuum est*, quasi diceret sufficit mihi quia tenui quod habui, nec aliis ministravi. Iste timor servi pigri non est nisi pusillanimitas bene agendi. Ut autem dicit Chrysosto. Et si talentum non perdidit, reus tamen est damni: sicut qui causâ seminandi semen accipiens tempore seminationis non seminaverit, Domino suo damnum fecit: & si semen non perdidit, quantum poterat lucrum facere si tempore oportuno seminasset. *Respondens autem Dominus, dixit ei: serve male*, propter calumniam respectu Domini, *& piger*, in multiplicatione respectu proximi: *sciebas quia meto ubi non semino: multò magis ubi semino, & congrego ubi non sparsi*; multo magis ubi sparsi: quasi diceret, pro omissione veritatis & virtutum judicio illos quibus non prædicavi nec exemplum bonitatis proposui: ergo multò magis te cui talentum notitiæ meæ ad negotiandum commisi: & ex hoc te accuso, quo te excusat. Oportuit ergo ad tuum meritum, & ad aliorum commodum: *te pecuniam meam*, id est; sermonem vel legem, dare gratis ad mensam, id est; ad aliorum refectionem internam: *& committere numulariis.* id est; auditoribus qui quòd audiunt operantur, vel potiùs docere alios qui postea aliis ministrarent: *& ego veniens* ad discutiendum merita *recepissem quod meum est cum usura*, id est; te & ipsos quos mihi acquisivisses: hæc enim est usu-

Psal. 30.

Chrysost. hō. 53. Operis imperfecti.

Hieronym. in cap. 25. Matth.

Gaudium salvādorum.

1. Cor. 2.

Pusillanimitas.

Chrysostom9 hom. 53. Operis imperfecti.

ra spiritualis, scilicet lucrum animarum, quæ maximè placet DEO. *Tollite itaque ab eo talentum*, id est; donum sibi traditum, scilicet naturalis ingenii vel notitiæ: & loquitur permissivè, quia Dominus auferri permittit intelligentiam, vel per vitia, vel per dæmones, quoniam homo infatuatur in eligendo malum, vel infatuatur propter scientiæ abusum, vel non recipit mercedem, sed pœnam quia bona Divinitus collata non cedent in male operantibus, vel otiosis ad gloriam, sed magis ad confusionem: *& date ei qui habet decem talenta*, quia damnatio reproborum cedet ad gloriam Electorum, secundùm illud: *Lætabitur justus cum viderit vindictam*, ex quo patet quòd non permittit DEUS fieri malum, nisi inde eliciat aliquod bonum: jussit autem potiùs dari illi qui habebat decem, quam illi qui habebat quatuor: quia minùs habuit qui quinque acceperat quàm qui duo: per quinque enim significatur exteriorum scientia, secundùm quinque sensus: sed per duo operatio voluntatis & intellectûs: oportuit ergo illi qui habuit exteriorum scientiam, & administrationem, dari intellectum interiorum, qui per unum intelligitur talentum: *omni enim habenti*, & bene utenti *dabitur* incrementum ejus qvod habet, *& abundabit:* habenti enim sollicitudinem ministrandi Verbum DEI, dabitur gratia *&* *abundabit* in efficaci doctrinà. Item *habenti* charitatem, *dabitur* augmentum charitatis: *& abundabit* usq; ad perfectionem. Item habenti meritum, dabitur præmium, *& abundabit*, quia remunerabitur supra condignum. Augetur nempe gratia qvi laborat in ea, nam laborando meretur augeri, & ei qui reperitur in gratia dabitur gloria & abundabit: non solùm de sua & aliorum glorificatione, sed etiam de impletione justitiæ in malorum reprobatione: *Ab eo autem qui non habet* studium vel charitatem, & bonum doni collati usum, *& quod videtur habere* naturale ingenium vel studiũ literarum, ac donum sibi collatum, *auferetur*. Item ei qvi non habet fidẽ, ut in DEO non credenti: etenim quòd verum habere, scilicet legis scientia, auferetur ab eo. Item ei qvi in morte non inventus fuerit in gratia, bona naturæ & gratiæ cedent ei ad pœnam. Ut autẽ dicit Augustin. Omnis res qvæ danda non deficit: si habetur & non datur, non habetur qvomodo habenda est· & ut idem dicit, dare habenti, fuit misericordiæ, auferre non habenti justitiæ: prudenter ergo & fideliter laborantem, ac bonum usum in DEI munere habentem ampliori gratiâ Dominus donat: & otia sectantem, ac munere DEI non bene utentem, eô qvod dederat privat. Unde dicit Gregorius. Qvòd qvisqvis charitatem hat, etiam alia dona qvàm percipit: qvisqvis charitatem non habet, etiam dona qvæ percepisse videbatur amittit. Deinde inutilem servum talentô privatum jubet mitti in tenebras exteriores, id est; corporales: qvia (ut ait Hieron.) Dominus lumen est: qvi ab eo foras mittitur, caret lumine. Exteriores tenebræ, sunt corporis: interiores, sunt mala animæ. Unde Gregorius. Interiores tenebræ, sunt cæcitas mentis: exteriores, æterna nox damnationis: qvia ergo hìc sponte cecidit in cæcitatem mentis, illic proiicietur in noctem damnationis. Unde & Raba. Per pœnam in exteriores tenebras cadit, qvi per culpam suam sponte in interiores cecidit: ibi coactus patitur tenebras ultionis, qvi hìc libenter sustinuit tenebras voluptatis. Hæc Raba. *Ibi erit fletus* proveniens ex fumo caloris: *& stridor dentium*, ex passione frigoris: vel *fletus & stridor dentium*: id est; dolor mentis & corporis, & ad ista reducitur omnis pœna infernalis ecce quia non solùm qvi mala operantur

Talentũ malis creditum

Psalm. 57.

Habenti dabitur.

Augustinus c. 1. lib. 1. de Doctrina Christiana.

Greg. hom. 9. in Evan.

Hieronymus in cap. 25. Matthæi.

Gregor. lib. 9. moral. c. 46.

tur, sed & qvi bona non facit ultimâ pœnâ puniri: possunt etiam per qvinqve talenta, intelligi bona naturæ, bona scientiæ, bona potentiæ, & bona opulentiæ: & dicuntur talenta, quia per bonum usum talentum potest homo sibi acqvirere Cœleste præmium, & aliqvi habent omnia ista à DEO collata: alii plura istorum: alii unum tantum. Aliqvi etiam sunt qvi talenta multiplicant & geminant, bene utendo prædictîs ad sui perfectionem & proximi ædificationem: alii abscondunt in terra, qvi utuntur ad mundi gloriam & lucra temporalia. De eodem qvoq; Lucas ponit parabolam, de homine nobili, scilicet Christo, qvi non solùm secundùm Divinitatem, verumetiam secundùm humanitatem ex nobili genere ortus est, quia secundùm Divinitatem, DEI Patris, & secundùm humanitatem, David Regis Filius, qui *abiit in Regionem longinquam*, ascendens in Cœlum Empyreum, *accipere sibi Regnum* super ordines Angelorum, *ac reverti*, scil. ad judicium generale, in mundi fine, & etiam ad judicium particulare, in cujuslibet hominis morte, & priusqvam illuc ascenderet, *vocatis*, per electionis gratiam: *decem*, propter decalogi observantiam: *servis suîs*, propter obedientiam omnimodam, vel *decem servîs suîs*, id est; Christianîs & fidelibûs univerîs, qvorum universitas numerô denariô designatur, propter perfectionem denarii, *dedit illis* gratis decem mnas, id est; talenta seu libras, scilicet spiritualem decalogi intellectum, ad negotiandum, donec veniat ad judicium: qvas veniens exiget cum usura & excrescentia, secundùm Bedam. Mna decem dragmis appenditur. Decem ergo mnæ centum dragmas id est; centum libras faciunt, quâ numerus perfectorum designatur. & Sacræ Scripturæ sermo, quia vitæ Cœlestis perfectionem suggerit, qvasi numeri centenarii pondere fulgescit, vel per decem mnas intelligitur universitas donorum DEI propter perfectionem ipsius denarii. Multavit ergo nobis DEUS aliqva dona ad negotiandum, ut multiplicentur per fructus bonorum operum, quia tempus meriti currit usq; ad judicium, de quibus qværit lucrum meritorum, redditurus cumulum præmiorum. Hoc profecto negotium, ut ait Gregorius. Tunc verè nos agimus, si vivendo & loqvendo proximorum animas lucramur, si infirmos qvosq; Cœlestis Regni gaudia prædicando in superno amore roboramus, si protervos, ac tumidos gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus, si nulli contra veritatem parcimus, si supernis amicitiis dediti, humanas inimicitias non timeamus. Hæc Gregorius. Usura qvippe est, qvod ex mutuo ultra sortem accipitur. Et certè Dominus dando nobis pecuniam suæ gratiæ & doctrinæ, exigit eam cum usuris & excrescentia. Primò, ut cùm tribuit doctrinam fidei ad credendum, exigit ut qvod credis, ore confitearis. Secundò, ut quod confiteris, opere compleas. Tertiò, ut exauditis in lege Domini meditando, & legendo, & orando etiam alia intelligas. Qvartò, ut qvod compleveris docere non cesses: hîs enim partibûs denarius vitæ fundatur æternæ. Unde Gregorius. Inqvantum vos perfecisse pensatis, etiam alios trahere vobiscum satagite. in via DEI habere socios desiderare, & si ad DEUM tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. Hinc nempe scriptum est: Qvi audit, dicat veni, ut qvod in corde vocem superni amoris susceperit, foras etiam proximis vocem exortationis reddat. Hæc Gregorius. *Acceptô autem Regnô*, Dominus servorum illorum rediens, *jussit eos vocari* ad se, ut sciret qvantum qvisq; negotiatus esset. Et cùm primus veniens cum mna sua aliàs decem

Hominis nobilis parabola.

Beda in cap. 19. Lucæ.

Greg. Epist. 39. lib. 2.

Usura quid est.

cem, & alter cum mna sua aliàs qvinqve acqvisitas obtulisset: congratulans ei Dominus dixit primo, *erit potestatem habens super decem Civitates*: alteri verò, *& tu esto super quinque Civitates*, id est; gaudebis, scilicet tu uterq; de felicitate omnium qui per tuam doctrinã vel vitæ tuæ exemplum conversi sunt ad bonum: servis autem bonis mnas cum lucro reportantibus piger servus mnam suam sine lucro obtulit, quam in sudario ligatum habuit, quia molliter & delicatè vivendo Doctrinam commissam non enumeravit, ac gratiam sibi datam, in hac carne laboribus & fatigationibus traditam torpescens: & percepta dona sub otio torporis & ignaviæ abscondit, & sic ipsam mnam sine operibus tanquam mortuam & sepultam in sudario habuit: Sudarium nempe est pannus in qvo involvuntur corpora mortuorum, & ideo mna in sudario reposita, signat donum DEI à bonis operibus otiosum tanquam mortuum. Illis ergo qui de donis suis bene operando lucrum fecerunt, commendatis à Domino & remuneratis: pigrum qui in bonis operibus torpendo mnã suam in sudario ligavit, reprobat Dominus, & damnat, variô tamen modô secundùm quantitatem meriti vel delecti, quia gradus sunt & in gaudiis & in tormentis. Iste *homo peregre profectus*, scilicet Christus ad Patrem ascendens, secundùm Marcum, *reliquit* corporaliter *domum suam*, id est; Ecclesiam, quàm tamen nunquam Divinæ potentiæ præsidiô destituit, *& dedit servis potestatem cujusq; operis*: quia dans fidelibus octo talenta, secundùm Matthæum, & decem mnas, secundùm Lucam, tribuit eis facultatem insistendi operibus bonis dimittens eos agere secundùm libertatem suæ voluntatis: *& janitori*, qui ducit in domum Cœli, *præcepit vigilare* ei, scilicet qui prædicat, & præest: cui dicitur, si non annunciaveris iniquo iniquitatem suam, sangvinem Ejus de manu tua requiram. Unde Beda. Janitori autem præcepit ut vigilaret, quia ordini Pastorum commissæ sibi Ecclesiæ jubet curam impendere: non solùm autem Rectores Ecclesiæ, sed omnes vigilare præcipimur. januas cordium custodientes ne antiqui hostis mala suggestio intret, ne nos Dominus dormientes inveniat. Hæc Beda. Janitor etiam est ratio, quæ debet esse vigil ad claudendũ ostium consensûs, diabolo, & ad aperiendum Christo, qui ad ostiũ pullat, quando ad bonum invitat. Negotiemur ergo fideliter de bonis naturæ, gratiæ, & fortunæ nobis datis: quia de omnibus rationem reddemus. Fugiamus pigritiam, quia piger locum diabolo præparat, & otiosus quasi pulvinar est diaboli, in quo requiescat. Omnibûs quoq; modîs quibûs possumus nosmetipsos emendando, vel alios adjuvando, talentum Dominicum erogare, & erogando multiplicare studeamus: utpote de quo in districto judicio rationem reddituri sumus: nec se aliquis ab hac negotiatione excusare poterit, quia nullus est qui talentum non acceperit. Unde Gregor. Sciẽdũ verò est, quòd nullus piger ab hac talenti acceptione securus est: nullus nãq; est, qui veraciter dicat talentũ minimè accepi, non est unde rationem ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit: alius namq; accepit intelligentiæ donum prædicationis ministerium debet ex talento: alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus: alius didicit artem quâ pascitur, ipsa ars ei in talenti acceptione reputatur: alius familiaritatis locũ apud divitem meruit, talentum profecto familiaritatis accepit: habens igitur intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluenti-

Ezech. 3.
Beda in cap. 19. Lucæ.

Gregorius hom. 9. in Evangelia.

entiam, vigilet ne à misericordia torpescat: habens artem quâ regitur, magnopere studeat ut usum atq; utilitatem illius cum proximo partiatur: loquendi locum apud divitem habens, pro pauperibus intercedat. Tantū quippe ab unoquoq; nostrum venturus Judex exigit, quantùm dedit. Consideremus ergo quæ accepimus, atq; in eorum erogatione vigilemus: nulla nos spirituali opere terrena cura impediat, ne si in terra talentum absconditur, talenti Dominus ad iram provocetur. Unde Augustin. Unusquisq; quod habet præstet alteri, quidquid plùs habet largiatur inopi. Alius habet pecuniam: pascat pauperem, vestiat nudum, ædificet Ecclesiam, operetur de pecunia quidquid boni potest. Alius habet consilium: regat proximum, pellat tenebras dubitationis luce pectoris. Alius habet doctrinam: eroget de cellario Domini ministret conservis cibaria, confortet fideles, revocet errantes, quærat perditos, quantum potest faciat. Est quod sibi erogent pauperes: alius claudo pedes accommodet, alius cæco suos oculos duces præbeat, alius visitet infirmum, alius sepeliat mortuos, sunt ista in omnibus, ut prorsus difficilè inveniatur aliquis qui non habeat unde aliquid alteri præstet: & illud extremum & magnum quod ait Apostolus: *Invicem onera vestra portate &c.* Unde etiam Chrysosto. Omnia inferamus ad proximorum utilitatem: talenta enim hæc sunt uniuscujusq; virtus, sive in præeminentia, sive in pecuniis, sive doctrina, sive in qualicunq; tali negotio: nullus dicat quoniam unum talentum habeo, & non possum facere: potest & per unum approbatus esse: non enim es viduâ illâ pauperior, non es Petrô & Joanne rustitior, qui & idiotæ & illiterati fuerunt, sed tamen quoniam desiderium monstraverunt, & ad communem utilitatem omnia fecerunt, Cœlos apprehenderunt: nihil enim est ita DEO amicum sicut ad communem utilitatem vivere: propter hoc sermonem nobis dedit DEUS, & manus, & pedes, & corporis virtutem, & intellectum, & sensum, ut omnibûs hîs ad nostram ipsorum salutem, & ad proximorum utilitatem utamur: non opus est multîs hìc nobis sermonibûs, neq; longa circumitione. Instat enim Beatus Paulus ratiocinium ferens & dicens, dissolvi & cum Christo esse meliùs est: manete autem in carne, magis necessarium ést propter vos, & ei qui ad Christum erat discessioni, præposuit proximi ædificationē. Hoc enim maximè est esse cum Christo, voluntatem ejus facere: voluntas autem ejus nil est ita, sicut quod expedit proximo. Si enim in sæcularibus nullus sibi ipsi vivit: sed & artifex, & miles, & agricola, & negotiator ad id quod communiter expediti sunt, & ad quod proximo prodest conficiunt universi, multò magis in spiritualibus hoc oportet facere: hoc enim maximè est vivere. Qui sibi ipsi vivit solùm, & omnes despicit, superfluus est, & neq; homo, neq; generis nostri. Hæc Chrysosto. Ex prædictis videtur quòd aliquis fidelis in charitate manens, qui absq; suo scandalo utilis est, vel esse potest proximis quò ad vitam æternam, peccat mortaliter si se transfert ad eremum, vel monasterium, ubi alios non instruit verbô vel exemplô, nec curam quàm posset & deberet circa proximos, gerit: quia ita abscondit talentum, & est servus piger: de infirmis enim non loqvimur, qui de facili scandalizantur: quia eis est tutum fugere consortium pravorum, & laqueos diaboli. Sed è contra videtur quia prævalet activæ contemplativa: Dominus enim dicit Marthæ, *Mariæ optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Et Hieronymus in pluribus locis Epistolarum suarū usq;

Augustinus serm 22. de verbis Apost.

Galat. 6.

Chrysostom. hom. 79. in Matth.

Philipp. 1. Cum Christo esse.

Lucæ 10.

Hieronymus Epistol. ad Paulinū ad Rusticum et ad Nepotianū Tomo 1.

usq; adeo præfert activæ contemplativam, ut Viros Religiosos, & multis utiles vocet ad eremum, quasi nihil boni in mundo agerent, habito respectu ad vitam Monachorum & Anachoritarum. In his ergo videtur necessarium ut quisq; vires suas consideret, & ad quod opus ipse sit aptior penset: si enim ad contemplantivam habilior, & ad orandum devotior, tutè se transferat ad eremum, oraturus pro se & aliis: & ita plùs proderit eis in eremo pro ipsis orando, quàm in mundo eis prædicando: nec abscondit pecuniam Domini sui in terra, sed in Domino: licèt non prædicet: quia talenta orationis & devotionis, in quo ampliùs valet, & meliorem se sentit, omnibus erogat: nec piger dici debet qui totus in Sancta devotione & oratione, jejunio, vigilia, & fletu est: verumtamen siquis videret gregis sibi commissi periculum imminere, & nullum idoneum in curam gregis sibi successurum, periculum esset gregem deserere, & ad eremum se transferre: licèt habilior ad orandum sit, dummodo de suo scandalo non præsumat: Prælatus quidem qui idoneus est ad prædicandum, & plures instruere potest: ac sibi & aliis in tali officio utilis est, talis fraternam charitatem non observat si populum sibi commissum relinqueret, & se ad eremum transferret: cùm utilior in agro prædicationis, quàm in eremo esse possit in his verò quemq; in charitate manentem Spiritus Sanctus intus docebit, quid ei meliùs faciendum sit, & sollicíti circa hæc Inquisitoris quæstioni satisfaciet.

DE VENTILATIONE AREÆ IN EXTREMO JUDICIO.

CAPUT L.

POstremò ponit tertiam parabolam, quæ pertinet ad activos, quorum est se exercere in actibus misericordiæ, pro quorum exercitio vigilantes in talibus remunerabuntur: desistentes autem à talibus, condemnabuntur; & describit ventilationem areæ, quæ fiet in extremo judicio, ac modum ipsius Divini judicii. De hoc Evangelio dicit Augustinus. Si quis esset qui de tota Sacra Scriptura nihil aliud sciret nisi solùmmodo lectionem istam præsentem, hoc solùm sibi sufficeret ad salutem, quia continentur hìc merita & demerita, præmia & supplicia bonorum & malorum: conditiones autem Judicis in hoc adventu secundo ponit, per oppositum conditionum ejus in adventu primo. Venit nempe primò in humilitate, Apostolorum pauperũ societate, & propria infirmitate. Secundò, veniet in Majestate Angelorum societate, & Judicis dignitate. *Veniet ergo Filius hominis*, scil. Virginis ad judicium, *in Majestate sua*, quia tunc judicaturus apparebit in forma hominis gloriosa, qui in primo adventu judicandus apparuit in forma passibili & infirma. Unde Remigius. In Majestate Deitatis judicaturus adveniet, qui in humilitate servi judicandus apparuit, itaq; tradendus in proximo Cruci, promittit gloriam triumphantis: ut secutura scandala hâc promissione compensaret, & ut melius illa paterentur discipuli, & libentius sub tantæ gloriæ expectatione. Unde Chrysosto. *DEUS manifestè veniet*, manifestè inquit, nõ jam cælatus in corpore sicut antea, ut vix Eũ etiam boni cognoscerent, sed manifestus in gloria, ut etiam mali Eum confiteantur inviti, ut qui contempserunt Eum in humilitate, cognoscant Eum in potestate, & qui scire noluerunt quàm Dulcis est miseri

Matth. 25.

Augustinus Evangelii hujus utilitas.

Chrysost. hõ: 54. Operis imperfecti.

misericordia ejus, sentiant quàm gravis est ira ipsius. Hæc Chrysosto. In forma ergo humana veniet, ut ab omnibus videri possit: si enim in forma Divina veniret, non posset videri à malis, quia talis visio non est sine delectatione maxima, quæ tunc non competit eis: & ideo dicit: *cùm venerit Filius hominis*, in famulatu autem ejus venient omnes Angeli Ejus cum Eo, propter Judicis honorem, & tanquam testes actuum humanorum, & executores sententiæ ferendæ per ipsum. Unde Chrysosto. Omnes enim Angeli cum Ipso adeerunt, testantes & ipsi quantùm administraverunt missi à Dominatore ad salutem hominum; *Tunc sedebit super sedem Majestatis suæ*, id est; in Ecclesia, in qua apparebit cum omni potentia sua, per quod significat potestatem judiciariam quæ Christo homini est data: *& tunc congregabuntur ante Eum*, tãquã ante Judicẽ suũ, *omnes gentes*, omnis tẽporis, omnis cõditionis, omnis ætatis, quia nullus poterit tunc latere vel se abscondere. Unde Chrys. Ubi illuminatio Evãgelii ad omnes gentes prædicata pervenit, tũc omnes gentes inexcusabiles factæ sũt: & ideo tunc justè ad judiciũ cõgregabũtur omnes. *Et separabit eos ab invicem*, scil. bonos à malis, *sicut Pastor segregat oves ab hædis*, de die sunt simul in pascuis oves & hædi, sed in vespere Pastor eos segregat, sic in vita præsenti sunt in Ecclesia simul boni & mali, sed in vespere mortis, seu mundi, separabit Christus bonos à malis, sicut oves ab hædis. Separabit, inquam, meritò omnia merita discernenda loco, loca varia assignando, vocabulo diversis nominibûs appellando, hos hædos, illos oves. In ovibus intelligitur innocentia bonorum, propter simplicitatem, mititatem fœcunditatem. In hædis intelligitur perversitas malorum, propter fæditatem, impetuositatem, sterilitatem. Unde Chrysosto. Deinde à nominibus uniuscujusq; modum ostendit, hos quidem hædos vocans: hos autem oves: ut horum quidem infructificationem ostendat: nullus enim ab hædis fructus fit, horum autem multum quæstum: etenim multus ovium est quæstus, & à lana lacteq;, & ab his quæ parturiuntur, à quibus universis desertus est hædus. Et iterum: Oves, homines justi propter mansvetudinem, quia ipsi neminem lædunt, & propter patientiam, quia cum ab aliis læsæ fuerint, sustinent: hædos autem homines peccatores dicit: quia capris hœc naturaliter insunt vitia, libido prœ cœteris animalibus, superbia, rixa, invidia, concupiscentia, gulæ, & clamoribus super omnia garrulæ, omnibûs hîs vitiîs peccatores abundant, & ideo hædis sunt assimiliati. Hæc Chrysostom. *Et statuat oves*, seu bonos, *à dextris* suis, *hædos autem*, seu malos *à sinistris*. In ipsa positione dextræ, & sinistræ, jam ex tunc utraq; pars cognoscere poterit cui misericordia & cui miseria immineat. Unde Chrysosto. Justos quidem ad dexteram constituet, peccatores ad sinistrã: ut unusquisq; meritorum suorum conditionem ex ipsius loci qualitate cognoscat. Meritò justos ad dexteram collocabit, quia nunquam cognoverunt sinistram: meritò impios ad sinistram, quia nunquam cognoscere voluerunt dexteram partem. Vias enim quæ à dextris sunt, novit Dominus: perversæ autem sunt quæ ad sinistram sunt: & iterum à sinistris, sunt qui quærunt temporalia: à dextris, qui quærunt æterna. Unde & Remigius, in dextris æternæ beatitudinis confirmabuntur, qui amaverunt æterna: in sinistris æternæ miseriæ, qui cupierunt præsentia. Nam & ipsa transitoria DEI dona, respectu œternorum, dicuntur esse sinistra: æterna vero in dextera, quia sunt potiora. Hinc est illud. Cor sapientis in dextra ejus, &

Chrysostom. hom. 80. in Matth.

Chrysost. hõ. 54. operis imperfecti.

Idẽ hom. 80 in Matth.

Dextera & sinistra. Idem ibidẽ.

Eccles. 10. Rex Christi 9

Joann. 19. Benedicti. Rabanus in c. 25. Matt.

cor stulti in sinistris illius. *Tunc dicet Rex his, qui à dextris Ejus erunt*, id est; bonis, hìc non dicit, Filius hominis, sicut supra: sed, Rex: ad cujus apicem pertinet subditos regere, leges condere, transgressores legis punire, & observatores præmiare, quòd tunc apparebit manifestè. Tunc non quæret Pilatus, *ergo Rex es Tu?* tunc non dicent judæi, *non habemus Regem, nisi Cæsarem.* Dicet inquam, Rex; *Venite benedicti Patris mei*, id est; à Patre meo, qui à Patre benedictionem gratiæ accepistis, quia non nisi benedicti primò per gratiam & meritum vocantur ad beatitudinem æternam & præmium: non dat enim DEUS pacem pectoris: vel, secundùm Rabanum, dicuntur benedicti, quibus pro bonis meritis debetur æterna *benedictio: possidete*, & æternaliter tenete, *paratum vobis Regnum Cælorum:* locum Sanctorum, *à Constitutione mundi.* Ubi Chrysosto. Antequam enim vos nasceremini, ait, hæc vobis præparata sunt & præaptata, quia vidi vos tales futuros, secundùm Remigium, Rex Regum sine strepitu verborum loquitur, id est; manifestabit conscientias & merita, dicetq; per collationem gloriæ, venite, beneficiô Patris mei promoti ad obtinendum Regnum vitæ, prædestinatum vobis à constitutione mundi. Hæc Remigius. Ante mundi constitutionem paratum fuit per prædestinationem: à constitutione mundi, per creationem: ab ascensione, per apparitionem. Attende hìc dulcissimam invitationem Domini, cùm dicit: venite benedicti Patris mei: o! quàm felices & beati qui hoc dulce invitatorium ad se directum meruerint audire, & à Domino invitati Regnum Ejus præcipere, frequentemus ergo, nunc & cantemus devotè invitatorium Ecclesiæ dicentes. Venite exultemus Domino, ut tunc cum Electis mereamur audire invitatorium Domini, & regnare sine fine cum Eo. Et commemorabit Dominus sex opera misericordiæ, in se Capite & in membris suis propter Eum facta: quæ sunt, pascere esurientem, potare sitientem, collocare hospitem, vestire nudum, visitare infirmum, consolari vinculatum, & per hæc intelligitur septimum, quod est in Tobia, scilicet sepelire mortuos. Unde versus.

Benedicti.
Rabanus in c. 25. Mat.
Chrysostmus hom. 80. in Matth.
Opera misericordiæ.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Et secundùm quosdam non erit aliud hæc commemoratio, nisi quia omnes scient merita sua, pro quibus salvabuntur vel etiam damnabuntur. Ubi Chrysosto. Putas quantô gaudiô extolluntur Sancti, quando in conspectu omnium Angelorum quod fecerunt hominibus fatetur se accepisse nam tale videtur opus eorum non quale datum est, sed qualis persona illius est qui accepit. Hæc Chrysost. Sed justi, quasi laudem fugientes, interrogabunt, quando hæc sibi fecerint, secundùm Remigium. In conscientiis suis ita respondebũt, non dubitantes vel diffidentes de verbis Domini, sed vel stupentes pro magnitudine Majestatis Regis, vel quia parvum videtur eis omne bonum quod fecerunt comparatione præmii. Unde Apostol. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Unde Chrysosto. O! humilitas, quæ nec post mortem deficies. Homo enim malus etiam falsis honoribûs delectatur, vir autem bonus etiam sibi debitam laudem fugit: sic & Sancti debitam sibi laudem repellentes dicent, quando Te vidimus esurientem? Hæc Chrysosto. *Et respondens Rex, dicet illis. Amen dico vobis, quamdiu*, id est; eò & quanto tẽpore *fecistis*, id est; opera misericordiæ exhibuistis, *uni de his fratribus meis minimis mihi fecistis.* Fratres sunt, qui fecerunt voluntatem: Patris minimi verò, qui fuerunt humiles

Chrysost. hô. 80. in Mat.
Rom 8.
Chrysostomus hom. 54. Operis imperfecti.

Idem ibidē. & abjecti. Ubi Chrysost. O! bonitas Christi, quamdiu in corpore
Bonitas Xsti contemptibili erat in mundo, fuerat verisimilis ratio, ut propter si-
etiam in militudinem visionis fratres suos homines appellaret: quid autem
judicio. dicamus, quod in illa gloria constitutus, adhuc contentus est eos dicere fratres, quibus sufficeret ad laudem si vel bonos servos illos vocaret. Et iterum propter hoc enim sunt fratres, quia humiles, quia abjecti & contemptibiles: hos enim tales maximè in fraternitatem vocat. Unde & Augustin. Minimi ergo qui sunt Christi, hi
Augustinus illi sunt qui omnia dimiserunt & secuti sunt Eum, & quidqvid ha-
serm. 35. de buerunt pauperibus distribuerunt: ut DEO sine sæculari compede
verbis Dom. expediti servirent, & ab oneribus mundi liberos velut pennatos sursum numeros tollerent. Hi sunt minimi, quare minimi? quia humiles, quia non elati, non superbi. Apprehende minimos istos, & grave pondus invenies. Hæc Augustin.. Christus itaq; in esurientibus esurit, in sitientibus sitit, in infirmis ægrotat, & in aliis similiter patitur: magnâ ergo reverentiâ suscipiendi sunt minimi pauperes Christi: cum magna veneratione serviendum est eis, siquidem Christus in eis suscipitur & honoratur. Unde Gregor. Ad tribu-
Gregorius endum ergo pigri cur estis, quando hoc quòd jacenti in terra por-
hom. 29. rigitis sedenti in Cœlo datis? Hæc præmissa sunt opera misericordiæ, ad corporis miserias pertinentia: ad animas verò spectat, ut esurientē & sitientē justitiā pane verbi DEI reficias, & potu sapientiæ refrigeres: errantē per hæresim vel per peccatū in domū Matris Ecclesiæ DEI revoces, innocentē à malis protegas: nudū à bono opere, virtutibûs ornes: infirmū in fide corrobores, tribulatione seu carcere tristitiæ oppresso subvenias compatiendo, vel consolando: qui enim hæc facit, veram dilectionem & charitatem adimplet: & hæc majora sunt quàm alia præmissa: quia ut ait Gregorius, plùs est verbi pabulô victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis ter-
Chrysost: hō reno pane satiare. Unde Chrysosto. Si hæc omnia corporaliter cor-
80. in Mat. poribus Christi ministrare magnæ beatitudinis est, quæ omnino post modicum sunt peritura: putas quantæ beatitudinis est hæc omnia spiritualier animabus periclitantibus ministrare, quibûs vivificatæ possint vivere in æternum. Quantò melior est anima quàm corpus, tantò meliora sunt, quæ ad salutem animarum quàm quæ ad sustentationem corporum ministrantur. *Tunc dicet Rex & his qui à sinistris ejus erunt*, id est; reprobis: qui sinistra, id est; temporalia quam-
Discessio à diu vixerunt ardenter amaverunt. *Discedite à me.* O! infelix di-
DEO. scessio. O! dura separatio. O! miserabilis conditio, quia à me Fonte vitæ indeficientis, à me Lumine gloriæ beatificantis à me Torrente voluptatis inundantis, à me Plenitudine ubertatis inebriantis, *maledicti*, primò maledictione culpæ sed modò maledictione pœnæ æternæ: *in ignem æternum*, sine fine vos arsurum: *qui paratus est diabolo & angelis ejus*, ut quibus colligati fuistis in culpa, sociemini in pœna. O! con-
Consortium sortiū malū horribile quidē ad imaginādū horribile: āplius ad vidēdū:
diabolicum. sed adhuc horribilius ad cohabitādū: nō portastis, inquit clavē crucis: ideo in Regnū nō intrabitis: nō navigastis in nave Crucis, ideo ad portum non pervenietis: sed pœnam damni & sensûs habebitis. Dum mali permixti sunt bonis, videntur esse cum DEO: sed tandem discedent ab Eo, & mittentur in ignem æternum: nec videbit impius gloriam DEI. *Discedite*, inqvit: quia adhuc commixti fuistis bonis in mundo, à mea facie ab omni mea misericordia, ab omni gloria: *maledicti*, sed non addit Patris mei: quia ex Patre est benedictio ex

nobis

nobis verò maledictio. Ubi Chrysosto. qvasi qvi non sufferat præsentiam illorum vel aspicere, sic dicit: *discedite à me*, nam DEUS qvi in sanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aspiciens qvasi gravatus non suffert: tanquam si dicat eis, qvasi putredo & spurcitia estis: nec tamdiu vos sustineo, quamdiu statis in judicio meo. Et iterum: Ite maledicti, non à Patre meo, neq; Ipse eos maledixit, sed propria opera: *in ignem æternum, qui paratus est*, non vobis, sed *diabolo & angelis ejus*, quia verò vosipsos in ignem misistis, vobis ipsis reputate: sed ne unqvam hæc patiamur o! unigenite Filii DEI, scilicet faciem illam mansvetã videre àversam à nobis & tranqvillum illum oculum non ferentem videre nos, neq; accipiamus aliquam experientiam illius pœnæ incurabilis, scilicet excidere à Regni gloria, & comburi in gehenna. De hac etiam exclusione & separatione sic dicit idem Chrysosto. Ponamus illud ante oculos, qvanti doloris est excludi & proiici à Regno Cœlorum, qvod (ut mihi videtur) ipsâ gravius est gehennâ: nam & si ille ignis non arderet, & immortalis illa pœna non esset parata, hoc solùm quòd alieni efficimur à Christo, & excludimur à bonis æternis nonne omnî pœnâ cruciabilius diceretur? Hæc Chrys. Et cõmemorabit Judex opera misericordiæ prædicta, ab ipsis reprobis sibi nõ facta sed reprobi qvasi se excusãtes respõdebũt, & interrogabũt, quãdo hæc sibi nõ fecerũt. Verũ, ut ait Rabanus, & si se excusare satagunt, tamen DEUM fallere non possunt, unde respondit illis dicens: *quamdiu non fecistis uni ex minimis his, nec mihi fecistis*, Augustinus: Christus Caput est Ecclesiæ, Corpus Ejus Ecclesia: in nostro corpore Caput est, sursum est, pedes in terra. In aliqva constipatione hominum, quando aliqvis tibi pedẽ calcat, nonne dicit caput calcas me? qvomodo ergo lingva, qvã nemo tangit, dicit calcas me: sic Christus Caput qvem nemo calcat, dicet: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare &c.* Ubi Chrys. Et vide qualiter levia injugit: nõ enim dicit, in carcere erã, & nõ eripuistis me; infirmus erã, & nõ curastis me: sed non visitastis, & non venistis ad me. In esuriẽdo etiam non petit mensam pretiosam, sed necessarium cibũ. Omnia ergo sufficientia sunt ad pœnam. Primò quidem, facilitas petitionis, panis erat. Secundò, misericordia Ejus: Pauper enim erat qvi petebat. Tertiò, comparatio naturæ, homo enim erat. Quartò, desiderium promissionis, Regnum enim promisit. Quintò, dignitas Ejus qvi accipiebat: DEUS enim erat qvi per pauperes accipiebat. Sextò, superabundantia honoris: qvoniam dignatus est ab hominibus accipere. Septimò, justitia dationis: ex suis enim à nobis accepit: sed contra universa hæc homines per avaritiam excæcantur. Hæc Chrysosto. Et revera per avaritiam homines ad opera misericordiæ excœcantur, & ad ea duri & qvasi insensibiles redduntur: sicut enim charitas quæ directè opponitur avaritiæ, vult omnibus subvenire & benefacere: sic avaritia svadet à talibus abstinere, & non operibus misericordiæ intendere. Sugerit enim quasi consulendo ipsi misero qvem possidet, ut de talibus non curet, qvia tantùm constaret, & tantùm damnum inde reciperet. Hìc siste tu miser avare, qvi aliis in necessitate positis non curas succurrere, & maximè Tu crudelis Præsidens seu Prælate, & specialiter Religiosè, qvi infirmis tibi commissis de ministris & custodibus, vel qvibuscunq; aliis necessariis non studes providere attẽde & vide, quia hoc terribile judiciũ in qvo de operibus misericordiæ discreptatio fit, Tibi specialiter imminet: quia præcipuè immisericordes arguet Judex & puniet: tunc audies cor-

Chrysost. ho. 54. Operis imperfecti.

Dolor ex sententia Judicis.

Rabanus in c. 25. Matt.

Augustinus

Quomodo Christus in membris sit

Chrysostomus hom. 80. in Matth.

Avaritia excæcat.

Contra avaros.

correptiones durissimas, qvibus non poteris contradicere, qvi modò abiicis monitiones mollissimas qvibus non vereris repugnare, tunc erit hora tua qvâ tibi instabit horrenda miseria, ut cum maledictis eas in ignem œternum diabolo & angelis ejus paratum. Illuc perges derelictus à cura & custodia Divina, qvi hic tuos infirmos dereliqvisti sine cura & custodia humana: & tunc nihil eorum quœ contra charitatem servasti, & necessitatibus indigentium crudeliter subtraxisti, te à miseria liberabit: sed tua crudelitas te sine fine immaniter cruciabit. Tunc boni poterunt contra te sumere parabolam, & dicere ad exaggerandum tuam miseriam. Qvomodo cessavit exactor, qvievit tributum? cessavit exactor, quia talis necessaria subtrahendo quasi exactionare eos videbatur: qvievit tributum: qvod alii defectû patido, quasi solvere cogebantur: quid tibi miser tunc proderit tua crudelitas & avaritia, pro qva habebis pati tanta & talia sine fine mansura? tunc per pœnam, sed nimis tardè aperientur oculi tui, qui modò per avaritiam contra opera misericordiœ sunt excæcati: & tunc sola vexatio dabit intellectum, qvi modò circa vexatos habes cor induratum. Hœc pauca o! avare, impie, crudelis &, dire tyranne diligenter attende: & dum adhuc vales te emendare, stude ut mala perpetua possis DEO auxiliante evadere, Amen. Sufficientia autẽ prœdictorũ operũ misericordiœ, hôc modô accipitur: homo nẽpe in vita prœsenti primò indiget ex parte corporis alimẽto, sine qvo nõ potest esse, scil. cibo & potu: & sic est duplex opus misericordiœ, scilicet pascere esurientem, & potare sitientem. Secundò, indiget alimentô, sine qvo non potest bene esse, scilicet indumẽtô & domiciliô: & sic iterum est duplex opus misericodiœ, scilicet vestire nudum, & colligere vel recipere hospitem. Tertiò, indiget post vitam istam sepulturâ: & sic est quintum opus misericordiœ, scilicet sepelire mortuos. ista autem qvinqve prœdicta, sunt omnibus communia. Alia sunt duo opera misericordiœ, qvœ impenduntur alicui ex aliqvo accidente superveniente: ut si aliqvis incurrat in infirmitatẽ, vel capiatur ab hostibus, & sic accipiũtur duo opera misericordiœ quœ sunt visitare infirmos, & redimere captivos. Et nomine redemptionis intelligitur omne beneficium eis impensum. Ista autem septem impensa fidelibus propter Christum, reputat Ipse Christus sibi facta, & ècontrariò fidelibus denegata: quia sibi reputat denegata. Fideles sunt Ejus membra propter quod facientibus opera misericordiœ, reddit vitam œternam: denegantibus autem ea, reddit pœnam, Advertendum tamen quod cùm dicitur: *Domine quando te vidimus esurientem &c.* Non est quœstio procedens ex ignorantia: qvia justi cognoscent qvòd opera misericordiœ facta membris Christi, Ipse sibi reputat fieri, & pro talibus se salvari: & similiter mali scient se pro contrario damnari: sed & qvœstio admirationis, pro magnitudine gratiœ, quœ fiet Electis, & pro magnitudine miseriœ quœ infligetur reprobis. Sic itaq; judicium sine misericordia fit ei qvi non fecit misericordiam. Quid ergo merentur, qui aliena rapiunt, si œter naliter damnantur qui de suo non dederint? si talia sustinebunt immisericordes, qualia passuros putamus crudeles. Unde Chrisosto. Ex loco sciendum est, quòd non tantùm pro eo quòd peccaverunt homines condemnandi sunt: sed etiam pro eo bene non faciunt, si autẽ pro eo quòd bene non faciunt, sic condemnantur, putas qvales pœnas exsolvent pro eo qvòd peccant? & dignè, DEUS enim hominem ideo fecit ut benefaciat, & ad gloriam DEI pertineat: non ideo tantùm ut

Quæstio admirationis.

Jacob. 2.

Chrisostomus homil. 54. Operis imperfecti.

non

non peccet nam si non faciat bonum, nec est causa quâ creatus est: sine dubio enim si creatus non fuisset peccatum non fieret super terram: nam qui intelligit mysterium Divinæ dispensationis, quare factus est homo cognoscit: quia meritò quasi peccans condemnetur qui justitiam non facit. Hæc Chrysosto. Sicut autem melius est opera misericordiæ circa animam, quàm circa corpus facere, sic pejus est ea circa animam quàm circa corpus negligere. Unde Chrysosto. Si hæc corporaliter corporibus non præstare impietatis est, quæ & si accipiunt ea non possunt vivere semper: putas quantæ impietatis est hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus non ministrare, quæ poterant vivere in æternum si hæc eis ministrata fuissent? quantū enim melior est anima quàm corpus, tantò graviùs est peccatū animabus laborātibus spirituales eleemosynas nō præstare, quàm corporibus corporales. In Ecclesia ergo nō solū sūt pauperes corporaliter esurietes, aut debiles corporaliter, aut peregrini se cūdū corpus, sed etiā spiritualiter pauperes sine cibo justitiæ, sine potu agnitionis Dei, sine vestimēto Christi, maximè taliter pauperes sūt qui corporaliter videntur divites esse: quoniā plerumq; in abūdantia rerum inopia justitiæ invenitur. Sunt peregrini in hoc mundo: sunt debiles animô, sunt mente cæci, inobedientes à surdi, & cæterîs passionibûs spiritualibûs ægrotantes: quorum animæ omnem escam spiritualem abominantes appropinqvaverunt usq; ad portas mortis. Qui ergo nonhabet unde faciat eleemosynas corporales, faciat spirituales: ex gratia verbi qvam accepit à DEO, & invenit retributionem dignam à Christo, qui omnia tam corporalia quàm spiritualia data quasi in se facta commemorat, quæ cum hominibus fiunt: hæc diximus ut sciant Doctores & quantùm beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint circa verbum: & quantum damnationis, si fuerint negligentes. Hæc Chrysost. *Et ibunt hi* scilicet reprobi, in supplicium æternum, *justi autem in vitam æternam.* Unde Chrysost. Propter hoc utiq; & hi justè puniuntur & illi coronantur, & si decem millia bona fecerint: gratiæ enim hæc est munificentia pro tam parvis & vilibus Cœlum tantum & Regnum, & tam magnum eis dari honorem. Hæc Chrysosto. Æternum est ergo supplicium malorum, & similiter præmium bonorum, sicut enim peccata actualia transeunt actu, & remanent reatu: ita bona opera transeunt actu, & remanent meritò. Unde Hierony. Prudens Lector attende, quòd & supplicia æterna sint: & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum. Et notandum quòd potius fit disceptatio de operibus misericordiœ, quàm de operibus justitiæ: cùm tamen magis teneamur ad opera justitiæ: quia opera misericordiæ faciliora sunt: quia natura ad hæc inclinat, & ideo magis arguenda ubi deficiunt, & minùs remuneranda ubi assunt. Et ergo si ista remunerantur, & alia: item potiùs arguit de omissione, quàm de commissione: cùm tamen majoris criminis sunt commissa: & ideo magis arguenda: quia puniendo quod minùs est, innuit amplius faciendum de majoribus. Si enim omissa arguit, multò plùs commissa: item magis arguit de peccatis in proximum, quàm in DEUM: quia si peccata in proximum condemnantur, multòmagis peccata in DEUM: ut blasphemia & idololatria. Item cùm septem sint opera misericordiæ: unum scilicet sepultura mortuorum, de qua in tantum Tobias commendatur, omittit: quia minùs est necessaria inter cætera opera misericordiæ. Item cùm sit misericordia corporalis & spiritualis, potius defectum

Chrysostom. Ibidem.

Idem ibidē.

Pauperes in Ecclesiæ.

Chrysostom. hom. 80. in Matth.

Hieronymus in cap. 25. Matthæi.

fectum

fectum arguit operum corporalium, quàm spiritualium: quia opera corporalia sunt evidentiora, vel per hoc etiam significantur illa. Potest autē quæri utrū illa disceptatio & sentētia erit vocalis, vel mē- talis tantùm: & videtur quòd vocalis: quia, ut dicit Augustin. per quot dies hoc Judicium tendatur, incertum est: sed si mentaliter fieret tantùm, statim expediretur. Econtra, quidam dicunt, quòd judicium erit mentale, & non vocale, aliter multo tempore protenderetur. Unde Sapiens: *Disrumpet illos inflatos sine voce*: alii dicunt: quia & mentale erit interius, vocale exterius: quia judicabit Christus non tantum ut DEUS, sed ut Homo: ideo Ejus Judicium erit non Divinô modô tantùm, sed humanô. Ex hoc autem majus gaudium sensibile bonorum, & major dolor sensibilis reproborum erit: unde non frustra erit hoc, sed utiliter sicut & corporalis apparitio hominum. Huic opinioni adhærendo dicendum ad objectum, quòd disrumpet illos sine voce excusationis sufficientis, vel appellationis. Sed non sine voce disceptationis generalis. Unde Augustin. Quære causas vel tantæ mercedis, vel tanti supplicii: percipite Regnum: & ite in ignem æternum. Quare illi percepturi Regnum? Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Quare isti ituri in ignem æternum? Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare. Quid est hoc rogo? video de his qui percepturi sunt Regnum: quia dederunt tanquam boni & fideles Christiani, qui verba Domini non contemnentes, & cum fiducia promissa sperantes fecerunt hoc: quia si non fecissent, vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utiq; convenisset: fortè enim casti erant, non fraudatores, non ebriosi abstinentes se ab operibus malis: si hoc non adderent, steriles remanerent: fecissent, enim declina à malo: non fecissent & fac bonum. Scriptum est: *Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna peccatum.* Item scriptum est: *Include eleemosynam in corde pauperis, & ipsa pro te deprecabitur Dominum*: & alia multa sunt Divini eloquii dogmata quibus ostenditur multum valere eleemosynam ad extingvenda & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus imò plus illis coronaturus est solas eleemosynas imputabit dicens: Difficile est ut si examinem vos & apprehendam, & scruter diligentissimè facta vestra, non inveniam unde vos damnem: sed ite in Regnum. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, non ergo itis in Regnum, quia non peccastis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis. Rursus & illis, Ite in ignem æternum: sine dubio videbunt se justè damnari pro sceleribus suis, & quasi eis diceret, non inde unde putatis: sed quia esurivi & non dedistis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus vestris factis aversi, & ad me conversi illa omnia crimina atq; peccata eleemosynis redemissetis, ipsæ eleemosynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum criminum absolverent: Beati enim misericordes, quoniam ipsis misericordia præstabitur. *Judicium sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam.* Sicut ergo boni quibus paratum est Regnum à Constitutione mundi, antequam fierent ad vitam æternam erant prædestinati: sic mali qui mittentur in ignem paratum diabolo & suis, à constitutione mundi antequam fierent ad mortem erant præsciti. Est differentia inter prædestinationem & præscientiam: quia prædestinatio est præcognitio bonorum, cum causalitate eorundem: sed præscientia dicit præcognitionem respectu malorum sine causalitate, quæ potiùs residet penes liberum arbitrium. Fit autem conditionaliter prædestinatio DEI, nihilq; sine aliqua conditione prædestinatum est: prædestinatum est enim ut salvaretur mun-

Judiciū an erit mētale, an vocale.

Aug lib. 20 de civitate, cap. 1.

Sapien. 4.

August. de rectitudine catholicæ cōversationis.

Psalm. 36.

Eccles. 3.

Eccles. 29.

Matth. 5.

Jacob. 2.

Prædestitationis & præscientiæ discrimen.

dus: sed per aquam baptismatis, & mortem Filii DEI, prœdestinati sunt omnes boni ad gloriam: ea tamen conditione si fidem tenuerint: si charitatem, si humilitatem, si patientiam, si misericordiam & pietatem, & his similia habuerint: tales enim eos futuros prævidit quos DEUS ad vitam prædestinavit: & quasi prædestinando eis diceret: Ego quidem ad vitam vos prædestino, si tamen tales & tales fueritis: si mandata mea custodieritis, si fidem & misericordiam habueritis, & si in bono tandem inventi fueritis. Qui ergo talis esse non vult, qui mandata DEI custodire non nititur: ideo non venit ad prædestinationem, quia non servat conditionem. Noli igitur attendere ad prædestinationem DEI quàm ignoras: attende ad verba quæ audis & intelligis: sicut enim prædestinatione sua verus est DEUS, & mutari non potest: ita & verba Ejus vera sunt, & mutari non possunt: sed audiamus quæ sint hæc verba: *Peccator*, inquit, *quâcunque horâ conversus fuerit & ingenuerit vitâ vivet & non morietur.* Et iterum: *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: quod si nolueritis, gladius devorabit vos.* Similiter in Evangelio, inquit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit &c.* Et iterum: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester Cœlestis &c.* Nec quæras aliam prædestinationem. In his enim verbis omnis & vitæ & mortis prædestinatio & præscientia consistit: si hæc feceris, esto securus, & crede indubitanter quia ad vitam æternam prædestinatus es. Quòd si indurato corde hæc facere nolueris, & in hac malitia perseveraveris te pro certo scias ad mortẽ præscitũ. Quãvis enim nullus homo ad peccatum sit prædestinatus, omnis tamen homo, aut ad gloriam, aut ad supplicium est prævisus. Nullus ergo dicat frustra se orare DEUM, & alia bona facere: quia prædestinatio Divina (quæ est præparatio gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro) cùm sit æterna, sicut ab æterno prædestinavit aliquem ad beatitudinem, ita præordinavit modum per quem daret sibi illam beatitudinem: scilicet per merita sua & orationem. Prædestinatio enim taliter est instituta, ut precibûs & laboribûs obtineatur: & ideo non frustra orat DEUM, quia oratio est illud per quòd ex ordinatione Divina debet cõsequi gratiã & gloriam: & eadem ratio est de omnibus aliis bonis, quia cadunt sub ordine Divinæ prædestinationis. Unde sicut DEUS aliquem salvãdũ prævidet, sic & modum quò salvari debeat: propter hoc stultus est qui dicit, volo facere quod mihi placuerit: quia si salvari debeo, salvabor, vel si damnari debeo damnabor: sicut stultus esset infirmus qui diceret, volo comedere & bibere quod mihi placuerit: quia si curari debeo curabor: & si mori debeo moriar: sic enim inutiles essent medicinæ. Sanè si DEUS dimittit liberũ arbitriũ (quod se habet ad utrumlibet) in malum cadere, hoc non permittit nisi justè: rursus si præveniat per gratiam, nulli facit injuriam. Unde secundùm Augustin. Liberum arbitrium, est libertas eligendi bonum vel malum: & hoc in Paradiso homo habuit liberum, nunc verò captivum, quia bonum non vult nisi gratia DEI præveniatur, nec potest. nisi eum sequatur. Cùm ergo malos damnat & reprobat, operatur secundùm justitiam: quando verò prædestinat & salvat, agit secundùm gratiam & misericordiam, quæ non excludit justitiam. Nullam autem necessitatem infert Providentia DEI rerum eventibus, sed sicut se habent res ad utrumlibet, scilicet fieri & non fieri: sic se providentur habere quæ Providentia (seu quod idem est præscientia DEI) ex sua sapientia præscientiis omnia antequam fiunt, omnino inevitabilis est, & nullo mo-

Ezech. 18.
Isaia 1.
Marci 16.
Matth. 6.
Oramus non frustra.
Augustinus lib. 1. de libero arbitrio.
Libertas arbitrii.
Providentia Dei nõ cogit

modô poteſt falli, & ideo omnia præviſa à DEO neceſſe eſt fieri; quia non poteſt ſimul eſſe quod præviſa ſint, & non fiant, ſed non ſequitur quòd neceſſariò fiant. Sic quoq; dicimus, me vidente te currere, neceſſe eſt ut curras, hoc eſt, poteſt ſimul fieri ut videam te currere, & non curras: & ex hoc nequaquam provenit quod neceſſariò curras. Unde Boetius: Duæ ſunt etenim neceſſitates: ſimplex una, veluti quod neceſſe eſt omnes homines eſſe mortales: altera verò, conditionis, ut ſi aliquem ambulare ſcias, eum ambulare neceſſe eſt: hanc etiam neceſſitatem non facit propria natura, ſed conditionis adjectio. Nulla nempe neceſſitas cogit incedere voluntariè gradientem: quamvis eum tunc cùm graditur neceſſarium ſit incedere. Quæ igitur cùm fiunt carent exiſtendi neceſſitate, eadem priusquam fiant ſine neceſſitate futura ſunt: nam ſicut ſcientia præſentium rerum nihil his quœ fiunt, ita præſcientia futurorum nihil his quœ futura ſunt neceſſitatis importat. Eôdem modô ſi quid Providentia præſens videt, id neceſſe eſt, tamen nullam naturæ habeat neceſſitatem. Hæc Boetius. Et ideo hœc duplex eſt. Si DEUS prœvidet hoc, neceſſariò evenire oportet, quia conjunctim vera diviſim eſt falſa, & eſt ibi neceſſitas conſequentiæ, & non conſequentis. Exemplum habemus Boetii, ſi aliquis videat aliquem facientē rotam, neceſſe eſt quòd ille faciat rotam: nec tamē viſus ejus cauſa eſt illius factionis. Sic DEUS prœvidet mala iſtius opera nec tamen cauſa eſt, quare iſte malè operetur: verùmtamen fiet ſi prœviſum eſt. Quando autem DEUS facit aliquam rem, non fit in Ipſo DEO mutatio, ſed in re certa quam operatur. Unde quoniā fecit prœdicari ſubverſionem Ninive, & prædici mortem Ezechiæ, quorum neutrum accidit, in talibus non mutavit DEUS conſilium quod ab œterno ſecum fuit, ſed ſententiam, quœ reſpectum ad ipſa negotia habuit: quia Ninive ſubvertēda erat ſecundùm demerita, & Ezechias moriturus erat ſecundùm cauſas inferiores, vel etiam ſecundùm merita, ſed hœc non impoſuerunt neceſſitatē Divinœ potentiœ. Prædeſtinatio igitur licèt certa ſit, libertatē tamē arbitrii nō tollit: unde bonorū ſalvatio eſt neceſſaria neceſſitate cōſequētiæ, vel cōditionata, nō neceſſitate cōſequētis, vel abſoluta. Iſta nēpe propoſitio prœdeſtinatus poteſt damnari: falſa eſt in ſenſu cōpoſito, eſt tamē vera in ſenſu diviſo. Sic ergo excluſum eſt ſophiſma quòd multos in errorē duxit, ut omnia ex neceſſitate fieri putarēt. Si ergo dicis quid adhuc faciēdū eſt? Reſpondebo quia hoc ſolum ſupereſt conſiliū, ut curramus & cōtendamus placere Ei qui nos vocavit, dicit nempe Auguſtinus, ſic prœordinata eſt Divina prœdeſtinatio, ut ad eam per bonorum operum perſeverantiam perveniamus, hinc Bernard. ipſa Cœleſtis Regni prœdeſtinatio, ita ab omnipotenti DEO prœordinata eſt, ut ad hoc Electi ex labore perveniant, quatenus mereantur precibûs obtinere, quod Ipſe omnipotens DEUS ante tempus diſpoſuit donare. Ubi nota exemplum utile, & aptum ad propoſitum. Fuit in quodam Monaſterio frater quidam Religioſus & devotus, cui ſœpe revelationes fiebant Divinitùs, quod quidem alter ejuſdem Monaſterii frater ſciens, inſtitit apud eundem ut DEUM oraret, quatenus ſibi dignaretur oſtendere ſi Ipſe de numero ſalvandorum eſſet, & cum ille vix precibûs victus orationi inſtando hoc à DEO poſtularet, oſtenſum eſt ſibi quòd ille frater de numero damnandorum eſſet: unde timens fratrem alium turbare, per aliquod dies hoc ſibi cœlavit: ſed tandem eidem requirenti (licèt invitus) aperuit. Ille autem

Neceſſitas duplex.

Boetius li. 5 de conſolatione, proſâ ſextâ.

Mutatio nō cadit in Deū

Jone 3.
Eſaia 38.

Prædeſtinatio non tollit libertatem arbitrii

Exemplum præſciti & ſalvati.

hoc audiens, & scripturas intelligens, statim respondit, benedictus DEUS: nec tamen sic desperabo, sed pœnitentiamquam per ingressum religionis assumpsi, de cætero duplicabo, & triplicabo donec gratiam & misericordiam apud DEUM Altissimum qui pius est inveniam, & post multos dies iterum fratri prædicto Divinitus est revelatum, quod ille frater de numero salvandorum esset: quod cùm eidem fratri retulisset, ille lætus effectus de relevatione, fortior factus est in opere: ac viriliter agens, & de virtute in virtutem quotidie proficiens perseveravit in bono sine cessatione. Utinam multi animati hôc exemplô manum suam ad fortia mitterent, & non desperarent, vel deficerent quia sic agendo, & in hoc perseverando, DEUM sibi propitium utiq; invenirent.

DE PASCHA, ET DIVERSIS HUJUS NOMINIS acceptionibus.

CAPUT LI.

NUnc, secundùm Hierony. aspergamus de sangvine librum nostrum, & limina domorum, & funem circumdemus coccineum domui orationis nostræ: & coccum in manu nostra ut zara ligemus, ut vaccam ruffam in valle occisam enarrare possimus: jam nempe instat ut ad Passionem Domini veniamus: quam & ex affectu inspicere, & in effectu imitari debemus. Juxta illud Exod: *Inspice & fac secundùm exemplar quod tibi in monte monstratum est*, Christus est tanquam liber exemplaris, ad cujus exemplar totam vitam nostram ducere & corrigere debemus: & si Christus sæpiùs in scriptura dicatur mons, ratione summitatis, sive excellentissimæ perfectionis, maximè tamen exaltatus in Cruce mons dicitur, ratione sublimitatis meriti suæ sacratissimæ passionis. In hoc ergo monte Christo, scilicet Crucifixo monstratum est nobis exemplar diligenter inspiciendũ & efficaciter imitandũ. Non enim sufficit Christiano Christũ Passũ inspicere: nam & hoc fecerunt judæi & gentiles sui crucifixores: sed igitur etiam secundùm exemplar mõstratũ operari & facere. Et hoc est quod indicitur cuilibet fideli in verbis propositis, inspice & fac: quasi diceret, inspice exemplar Dominicæ passionis ipsam tibi per intimam compassionem visceraliter incorporando: & fac secundùm illud exemplar, ipsum efficaciter imitando. Et utrumq; horum docet Beatus Petrus. *Christus* inquiens, *pro nobis passus est*: ecce primum, quòd est diligenter cordis oculô inspiciendum: *vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*: ecce secundum quod est efficaciter in facto imitandum. Circa primum sciendum est, quòd si nos omnia quœ Christus in mundo passus est, vellemus enarrare, innumerabilia utiq; essent prœsertim cùm tota vita Christi in terris quædam passio fuerit. Nimirum cùm etiam tota vita cujuslibet Christiani, si secundùm Evangelium vivat, quædam crux atq; martyrium sit, ut Augustinus dicit: quantòmagis hoc indubitabile est de Ipso Domino Christo, quod Evangelium condidit, & in seipso perfectissimè adimplevit. Exordiendo enim à primordio nativitatis suæ, inspice quàm Pauper natus fuit, qui nec domicilium neq; vestes habuit: sed in vili diversorio natus, in præsepi super fœno exiguo ante bruta animalia reclinatus, pannis vilibus involutus fuit: octavo die circumcisus fuit, & jam sangvinem suum pro nobis fundere

PaschaDom.

Genes. 39. Num. 19. & Deut. 21. Exod. 25.

Christus mons.

1. Pet. 2.

Passus est Christus innumerabilia

Augustinus serm. 2. de verbis Apost.

dere cæpit: deinde persecutionem Herodis fugiens in Ægyptum deportatus, & deinde rediens per totam pueritiam & adolescentiam suam parentibus subjectus, & non dubium in magna paupertate educatus fuit: de hinc adveniente tempore ostensionis suæ, inspice quomodo tempore magni frigoris baptizatus in aquis frigidis mergi voluit, & quomodo tempore jejunii quadraginta dierum continuato maceratus fuit: & quantas tunc à diabolo tentationes sustinuit, quantas etiam injurias & contumelias à judæis frequenter passus fuit, tunc dicentibus ipsum à dæmone obsessum, nunc Samaritanum, nunc voratorem & vini potatorem, nunc de fornicatione natum, nūc blasphemum, nunc populi seductorem: & alia multa blasphemantes dicebant in Eum, nihilominus ad facta injuriosa sæpe attentabant procedere: nunc volentes Eum lapidare, nunc de supercilio montis præcipitare. Inspice etiam cum quanto labore vixerit, quia quotidie erat prædicans in Templo: & in synagoga: & de Civitate in Civitatem, de terra in terram perambulavit: in oratione sæpe pernoctavit, infirmos multos curavit, obsessos à dæmone liberavit: mortuos suscitavit, multitudinem esurientem pavit: & nihilominus in his omnibus naturæ legibus subjectus fami, siti, & cæteris infirmitatibus hominis absq; tamen peccato expositus fuit. Ecce quomodo tota vita sua in laboribus & passionibus fuit: sed omnibûs talibus passionem, de qua nunc tractandum est, antecedentibûs omissis: inspice diligenter quid in hac sustinuit, & præcipue articulos & puncta passionis, in quibus singulis Christus notabiliter passus fuit. Circa secundùm est sciendum, quod secundùm Augustin. Non solùm quidquid boni Christus in terra gessit, sed & quidquid mali sustinuit, totum disciplina morum fuit: Unde passio Domini in se complectitur omnem perfectionem hominum, in hac vita possibilem: quoniam omnia opera perfectionis quæ Christus unquam in Evangelio docuit, ipse in semetipso in sua passione perfectissimè adimplevit: itaq; in Cruce Domini, est finis legis & scripturæ in passione Ejus, summa omnis perfectionis: in morte ipsius, est consummatio omnis sermonis. Unde Apostol. dicebat, *Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi JESUM Christum, & hunc Crucifixum.* Nempe quia hoc scire, est omnia scire quæ ad salutem spectant. Nam si de paupertate voluntaria agitur, quis unquam pauperior Christô nudô pēdente in Cruce: quia nec habebat ubi caput suum reclinaret. Si de obedientia & humilitate loquimur, quis unquā intantum se humiliavit & exinanivit, sicut Christus? quòd factus est obediens usq; ad mortem Crucis: tanta vilia & magna opprobria sustinuit pro nobis. Si de castitate virginali mentio fiat, quis castior Eô cujus Mater Virgo est, cujus Pater fœminam nescit. Si de charitate sermo fuerit: quis unquam majorem vel tantam charitatem habuit, quàm Christus, quòd in Passione sua posuit animam suam pro ovibus suis: & tam horrenda supplicia pati voluit pro nobis: cùm tamen liberare potuisset solo nutu voluntatis. In passione ergo Domini relucet exemplar perfectionis omnium virtutum, prout jam supra est tactū: item in ea relucet perfectum remediū & anthidotum contra omnem spiritualem morbum: nam per hoc quod pati voluit mortem exprobratissimam, habemus remedium contra superbiā. Quòd latronibus se associare voluit, remedium præbet contra invidiam. Quòd contra ipsum blasphemantes obticuit, remedium præbet contra iram.

Augustinus serm. de vigilia Pentec.

1. Cor. 2.

Exēplar virtutū et antidotū vitiorū in passione Dñi

Quòd

Quòd in Cruce distendi, & clavis Cruci affigi voluit: præbet remedium contra accidiam, quæ non sunt amplecti pœnitentiæ Crucem. Per Ejus verò nuditatem & paupertatem, habemus remedium contra avaritiam. Per fellis & aceti degustationem, habemus remedium contra gulam. Per vulnerum inflictionem, & summi doloris afflictionem, habemus remedium contra luxuriam: & hœc sunt septem sigilla librum vitœ, consignantia, quæ Christus nobis in passione aperuit & postea nobis vitæ aditum reseravit: prædicta ergo in passione Christi adimpleta videmus: deniq; si de patientia agitur: tota passio excellentissimam Christi patientiam demonstrat. Si de contemptu mundi, & abstractione à rebus mundialibus loquimur quis unquam elongatior & abstractior ab omnibus terrenis, quàm Christus in Cruce supra terram, & super omnia terrena elevatus & abstractus? Si de abstinentia & jejunio, seu victus inedia mentio fiat, Christus nihil in passione sua nisi fel, & acetum, vel vinum mirrchatum gustavit. Si de corporis castigatione agitur, cujus unquam corpus intantum castigatum fuit, quantum corpus Domini in Cruce? Si de efficatia orationis sermo fiat: quis unquam efficatiùs Christô oravit qui ex vehementi attentione orationis guttas sangvineas sudavit. Si de eleemosynarum largitione, & aliis misericordiæ operibus loquimur, quis unquam majorem eleemosynam dedit, quam ipse Christus: qui proprium corpus suum in cibum, & sangvinem suum in potum nobis pauperibus in eleemosynam perpetuam dedit, infirmos etiam visitavit, dum infirma discipulorum corda confortavit: & ægros multos curavit, captivos multos in limbo redemit, mortuos de sepulchris suscitavit. Si de dilectione inimicorũ agitur in Cruce pendens pro suis crucifixoribus oravit. Si de dimissione offensarum loquimur, quis unquam liberaliùs dimisit debita debitoribus suis quàm Christus? qui latroni non solùm debita dimisit, sed & paradisum sibi promisit: & sic de similibus inducendo propter singula opera super erogationis, quod omnia in passione Christi (si bene advertimus) supererogenter adimpleta inveniemus, similiter & nos si perfecti imitatores Christi esse volumus, adimplere vel in facto, vel in desiderio, vel in ministerio debemus. Nam sicut dicit Herony: Singula ea quæ circa Dominum in passione gesta sunt, quamvis judæi & alii quæcunq; fecerunt, alia mente fecerunt: nobis tamen credentibus mystica afferunt Sacramenta. Sic etenim Caiphas quoniam dixit, expedit unum hominem mori pro populo, nescivit quid diceret, & tamen prophetavit: similiter est de singulis gestis passionis Dominicæ: quæ nos inspicere debemus, & secundùm exemplar illorum facere. *Cùm itaque consummasset JESUS sermones*, omnes prædictos de secundo adventu, ubi se venturum ad judicium in claritate prædixit: consequenter se passurum ostendit, ut Sacramentum Crucis admixtum esse gloriæ æternitatis admoneat: quasi qui compatitur Crucifixo, non timuit de judicio; conjuncta enim sunt ut causa finalis & effectus, gloria æternitatis & meritum passionis. Pòst adventum ergo Majestatis subdit humilitatem passionis, ut causam illius: passionis enim effectus vel causa finalis, est gloria œternitatis. Unde Apostol. *Christus factus est obediens usque ad mortem, propter quod DEUS exaltavit Illum.* Incipit ergo narrationem de Pascha & sua passione, quâ Christus in Ipso pascha nostrum fuerat immolandus, & eadem die, scilicet feriâ tertiâ in sero, & ibidem, scilicet in

Patientia Christi.

Abstinẽtia et jejunium

Castigatio corporis.

Orationis efficacia.

Eleemosynarũ largitio & cætera misericordiæ opera.

Dilectio inimicorũ.

Hieronymo in Matth.

Matth. 26.

Matth. 26.

Philip. 2.

in Monte Oliveti: *dixit discipulis suis. Scitis quia post biduum*, id est; feriâ quintâ ad vesperam, *pascha fiet*, & Agnus paschalis immolabitur. Et ego addo quod nescitis: scilicet quòd tunc *etiam Filius hominis*, id est; Virginis, *tradetur ut crucifigatur*, & pascha fecit transeundo. Ex quo patet, quòd non fuit ex ignorantia traditus: sed ex sua præscientia & voluntate. Bene autē dicit, *Filius hominis*: quia secundùm formam humanam tentus & crucifixus est, non secundùm Divinam, in qua semper immortalis est: & bene impersonaliter posuit, *tradetur*: quia unô traditionis verbô diversæ voluntates exprimuntur: nam DEUS Pater tradidit Filium propter charitatem, & generis humani utilitatem: è contra judas judæis propter avaritiã & lucri sui cupiditatē. Item Spiritus Sanctus propter suã benignitatem: è contra judæi Pilato propter invidiam & malignitatem. Item Filius seipsum ut impleret beneplacitum Divinum: è contra Pilatus cruci, ut satisfaceret perversæ voluntati judæorum. Item diabolus propter timorem, ne per Christi Doctrinam & miracula evelleretur genus humanum de manu sua: non advertens quia magis erat per ipsius mortem eripiendum, quàm fuerat per doctrinam & miracula ereptum. Ecce opus commune, sed voluntates diversæ valde: ergo Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus non solùm amandi, sed etiam glorificandi: judas autem & alii non solùm detestandi, sed etiam condemnandi sunt: quia quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus bonâ, hoc illi malâ intentione fecerunt. Prædicit autem discipulis se tradendum: præmuniens eos ne priùs quàm audiant quæ eventura fuerant, subitò videntes tradi ad Crucem Magistrum, obstupescant. Et quia hoc nomen pascha in diversis locis reperitur, & diversa per ipsum significantur ideò ne in æquivoco erremus, diversas ejus acceptiones videamus. Sciendum ergo, ad solutionem multarum contrarietatum, quòd pascha appellatur primò, tota septimana, seu septemdies azimorum, quibus judæi panes asimos, hoc est sine fermento, comedebant: nam à fine *zimi*: fermentum significat in actibus volens post Pascha producere eum populo, primus & ultimus dies illius septimanæ, magis solemnes erant quàm medii. Secundò, dicitur hora immolationis agni, scilicet vespera qvâ agnus immolabatur, qvæ est initiũ primi diei azimorũ, qvi solennior erat: ut hìc, *Scitis quia post biduum pascha fiet*, Unde cantat Ecclesia, qvartadecima die ad vesperam pascha Domini est &c. Dies autem præcedens illam horam nec pascha dicebatur, nec solennis erat. Tertiò, dicitur primus azimorum, qvi erat celeberrimus, scilicet qvintadecima luna primi mensis, qvando egressus populus Israel est de Ægypto, ut ibi: *Appropinquabat dies festus judæorum, qui dicitur pascha*: & ibi, *Ante diem festum paschæ*. Qvartò, dicitur festivitas epulæ paschalis: ut in Paralip. *Non fuit phase simile huic in Israel.* Qvintò, dicitur agnus paschalis, qvi paratus comedebatur: ut *Ubi vis paremus tibi comedere pascha?* & ibi. *Venit dies azimorum, in quo necesse erat occidi pascha.* Sextò, panes azimi vel qvicũq; cibus paschalis: ut ibi, *non introierunt prætorium, ne contaminarentur, sed manducarent pascha*, id est; panes azimos, seu paschales: quia ad comedendum azima, septem diebûs oportebat eos mudatos esse: & ideo qvolibet septem dierum non poterant in prætorium introire. Septimò, dicitur Ipse Christus per Agnum pascalem signatus: ut ibi, *Pascha nostrum immolatus est Christus*, Ipse enim est verum pascha nostrum. De prædictis paschæ acceptionibus sunt isti versus. He-

Traditium Christum di versæ voluntates.

Pascha acci pitur multipheriam. *Actor. 12.*

Lucæ 22. *Joann. 13.* *2. Paral. 35.* *Matth. 26.* *Lucæ 22.* *Joann. 13.*

1. Cor. 5.

Hebdomadæ hora, dies, epulæ, agnus: azima, Christus.
Pascha solent dici: velut exemplis patefeci.

Communiter tamen pascha vocatur dies in qua immolabatur agnus. Declinatur autem pascha, schæ, vel paschatis, & dicitur pascha non à passione, sed à transitu. Prima enim origo huius vocabuli paschæ ex Hebræo habetur, quia pascha dicitur quasi phase, quod in Hebræo idem est quod transitus. Dicebatur autem pascha Iudæorum transitus, propter duo, quia ea nocte quâ immolatus est agnus, Angelus exterminator videns sangvinem agni in foribus Israëlitarum, pertransivit, non percutiens eos, & quia filii Israel fugientes illa nocte de Aegyptiaca seruitute, mare rubrum transierunt, & deinde ad terram promissæ olim hæreditatis & pacis venerunt, & ideo festum istud bene pascha vocatur, quo transitu præfiguratus est etiam transitus Christi de hoc mundo ad Patrem, & transitus noster de vitiis ad virtutes, & de terrenis ad cœlestia. Et ideo similiter pascha Christianorum mysticè dicitur transitus, quia in eo Dominus per mortem transivit de hoc Mundo ad Patrem, & significat quod ejus exemplô fideles Christum sequentes, vel pœnitentiam & martyrium assumendo, secundum illud: *Transivimus per ignem & aquam*, vel mentis desideriô ad cœlestia anhelando: secundum illud, *Transite ad me omnes qui concupiscitis me*, transituri sunt pro Christi sanguine fuso ad Patriæ cœlestis promissionem. Sanguis. nempe Christi debet poni super utrumq; postem, s. super intellectum, devotè recogitando, & super affectum, devotè per pœnitentiam imitando. Vnde secundùm Aug. signum crucis à nobis repellit exterminatorem, si tamen cor nostrum Christum habeat inhabitatorem: cujus sangvine illinitîs postibûs nostris, id est, cujus crucis signô signatîs frontibus nostrîs à perditione hujus sæculi tanquam à captivitate Aegyptiaca liberamur, & agimus saluberrimum transitum, cum à diabolo transimus ad Christum, & ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum secundùm Bedam, quia paschæ dies in azimis panibus est celebrari præceptus, & uno die agnô immolatô ad vesperam: septem ex ordine dies sequuntur azimorum, Iesus semel pro nobis passus est, & de hoc mundo transiens per omne nobis hujus sæculi tempus quod septem diebus agitur, in azimis sinceritatis & veritatis præcepit esse vivendum, & quasi pascha perpetuum faciendo semper ex hoc mundo transeundum, totoq; semper nisu desideria sæculi quasi Aegypti retinacula fugere, & quasi à mundana conversatione secretam solitudinem iter nos admonet subire virtutum, Post hæc Dominus Iesus rediit cum discipulis duodecim in Bethaniam, & mansit apud Lazarum, & Martham, & Mariam sorores ejus: docens eos more solito & confortans. Et deinde non venit in Hierusalem, sicut antè fecerat, usque ad diem cœnæ, & sic Iudæi locum suũ habebant tractandi liberiùs de sua morte.

Pascha unde. Pascha cur transitus

Psal. 65.

Exod. 12.

August. trac. 50. in Ioan. Crux.

Beda in c. 22. Lucæ.

QUA DIE, ET CUR JUDAS VENDIDIT Dominum. CAPUT LII.

TVnc, scilicet quartâ feriâ sequentî, principes sacerdotum qui audierant Iesum dixisse, non me videbitis à modô: videntes eum abiisse, & putantes ipsum velle ab eis fugere, *congregati sunt cum senioribus populi*, qui erant iudices ordinarij, in atrium Caiphæ: *& quærebant consilium vt Eum dolô tenerent & occiderent*, quia nullam mortis causam in Eo invenire poterant, nisi eam dolosè confingerent. Prius quidem determinaverant ipsum interficere, & deliberaverant de facto, nunc quærebant consilium de faciendi modo, & qualiter possent facere occultè, & sine populi seditione, qui se debuerant parare ad paschalem agnum, & secundùm ritum legis purificari ut esu agni digni forent: contra verum agnum, magis & potiùs se armant, & hoc faciunt ex dolo & consilio, timentes ne eis auferatur populi auxiliô. Vnde dicunt habitô consiliô: *Non in die festo* s. azimorũ. idest in solennitate paschali imminenti de proximo, supple est capiendus ad occidendum: quod non dicebant propter reverentiam festi, sed ne tumultus fieret in populo, propter diversa studia ipsius populi, s. diligentis Christum & odientis, credentis & non credentis. Multi. nempe propter selennitatem paschæ venerant in Hierusalem, & quia aliqui reputabant Iesum esse verum Christum, timebant si durante solennitate paschali in eum manus mitterent, ne populus qui Eum diligebat illis consurgens, innocentem

Mat. 26. Mar. 14. & Lucæ 22.

Consilium Iudæorum.

defenderet, & sic ipse manus eorum euaderet. Timebant quidem plebem, non vitantes scandalum, sed impetum: nec seditionem metuentes, sed ne de suis manibus tolleretur caventes, propter quod consulebant mortem suam differri usq; post festum: postea tamen mutaverunt istud consilium, quia invenerunt opportunitatem capiendi Eum secretè per discipulum. Attende hic, quia majores principaliter quærebant Iesũ perdere: à principibus. nempe & senioribus egressa est iniquitas in Babylone. Sic & hodie majores præ cæteris contra Eũ insurgunt, & majora scandala quàm cęteri faciunt. Vnde Bernar. O bone Iesu, & totus mundus videtur contra te conjurasse, & hi in persecutione tua primi sunt qui videtur regere populum, dirigere principatum. *Intravit autem satanas in Iudam*, idest in judæ animam, qui Iscarioth est dictus, quia de hac villa fuit oriundus. Intravit inquam non impellens, sed patulum inveniens ostium: nam oblitus omnium quæ viderat, ad solam avaritiam dirigebat intuitum. *Intravit autem*, nõ per essentiam, & essentialiter in animã illabendo, quia secundùm Aug. sic solus Deus intrat, in animã, qui creavit eã sed intravit per effectũ suggestionis, venditionẽ & traditionẽ Christi suggerendo, & secundò post buccellã per effectũ plenioris possessionis Eũ suæ servituti subjugando. Ex quo patet quod in omni peccato mortali diabolus intrat hominẽ, ut ipsũ denuo vel ãplius quã ante possideat. Iudas ergo audiens eos congregatos ad tractandum de Christi morte, qui etiam audierat à Christo se tradendum ut crucifigeretur in pascha tunc instanti, & apud se cogitans, & dicens in corde, in proximo morietur homo iste, & ad lucrum meum possum eum tradere: *abiit*, à Christo, & facta societate, non tantum corpore, sed etiam mente recedendo & apostatando, & veniens ad consilium proditor, dixit eis: *Qvid vultis mihi dare, & ego vobis Eum tradam*: occultè scilicet & sine strepitu. *Et gavisi sunt*, quia ille modus capiendi Christum, per suum discipulum videbatur magis conveniens & secretus, propter quòd mutaverunt consilium prædictum, scilicet differendo mortem ejus usq; post festum. Quia enim traditorem invenerunt, in ipsa festivitate Christum occiderunt, hoc autem, secundùm Leonem Papam, Divinô intelligimus dispositum fuisse consiliô. Oportebat enim ut manifestô implerentur effectu, quæ diu figuratô fuerant promissa mysteriô. Et pepigit judas cum eis de Christo tradendo pro triginta argenteis, eôdem pretio quô Ioseph venditus est à fratribus suis, in venditione enim Ioseph præfigurata fuit venditio Christi. Iudas ad congregationes ivit, ubi Christum vendidit, sic multi ad spectacula vadunt ubi Christum pro modica tentatione & modico pretio vendunt. Ipse dedit pro triginta argenteis, sed peccatores dant sępe pro pretio minori. Vbi dicit Leo Papa, quod anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque in illo corde est justitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculum. Infelix mercator judas, qui tantum dedit pro tanto, Deum pro nummo, Verum pro vano, æternum pro transitorio. Quia enim audierat Dominum tertia die moriturum, & Eum in morte detineri putavit: mortem imminentem lucrativam sibi facere voluit. Cùm enim esset fur, & loculos habens, & videret ungventum super caput & pedes Domini effusum, quod putaverat esse vendendum, & pretiũ sibi tradendũ, quod perdiderat in effusione vnguenti, voluit recuperare in venditione Magistri. Illi quippe triginta argentei valebant trecentos denarios usuales: quilibet enim decẽ valebat, & ita in venditione Christi recuperavit valorẽ ungventi prædicti, & recõpensavit dãnũ trecentorũ denariorũ de quo dixerat: quare hoc ungventũ nõ veniit trecentîs denariîs & datũ est egenis; Et fortè hæc causa fuit quare Matthæus hic factum Mariæ recitavit, ut. scilicet congruenter factum judæ quô Dominum vendidit narraret, tanquam continuans effectum ad causam, quia hoc factum fuit occasio venditionis Christi. Iudas itaque unus de duodecim: numerô, non meritô: nomine, non munere: corpore, non animô à principibus non invitatur, non cogitur, nulla necessitate constringitur, sed propria sponte processit, & propria malignitate consilium sceleratæ mentis iniit, nec in venditione Magistri certam postulavit summam, ut de re cara fieri solet, sed quasi vile tradens & venale exponens mancipium, in potestate ementium posuit quantum dare vellent. Cùm enim vilia exponuntur, solet quærere venditor ab emptore, quantum dabis; cùm autem carè, òconuersò dicit, tantum dabis.

Majorum malitia.

Bernard. in ea verba qui vult venire post me Introitus satanę in animã judæ.

August. li. de dogmatibus ecclesiast. cap. 83.

Leo Papa sermo. 7 de passione.

Gen. 36.

Leo papa sermo. 9. de passione Iudę infelicitas.

Argentorũ triginta valor.

Mysticè autẽ per Judam significantur Judices ac Prælati & Sacerdotes, qui iudi-

Iudicia ac beneficia & Sacramenta vendere non cessant dicentes sæpe, & si non verbô, tamen factô. *Quid vultis mihi dare, & ego vobis Eum tradam*; Vnde Bern. Quanti hodie de his qui animas regere susceperunt, quod sine miserabili gemitu non est dicendum, Christi opprobria, flagella, clavos, lanceam, crucem, mortem in fornace avaritiæ conflant: hoc solô à juda differentes quod ille omnium horum emolumentum denariorum numerô compensavit: isti voratoria ingluvie lucri infinitas exigunt pecunias, his inhiant, timent ne amittant, in harum amore quiescunt: animarum apud eos nec casus reputatur, nec salus: cùm sint de patrimonio Christi nimium impinguati, incrassati, dilatati, non compatiuntur super contritione Ioseph. Hęc. Bernar. Propter avaritiam verò Iudas factus est talis, quia ut Leo Papa dicit: Anima lucri cupida, &c. ubi supra. Ex hoc autem articulo venditionis Christi, tria trahuntur notabilia documenta. Primum est, ut nobis caveamus ne & nos tam detestandum facinus, scilicet venditionis Christi, unquam perpetremus: quod utique diversîs modîs incurrimus. Vnde Beda: Multi hodie judæ scelus, quod Dominum & Magistrum Deumq; suum pecuniâ vendiderit, velut immane & nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò quia veritatem pro pecunia negant: Dominum pro pecunia vendunt: ipse nempe dixit, ego sum Veritas. Cùm societatem fraternitatis discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia Deus Charitas est. Qui etiã si nullus pecuniam det, Dominum argentô vendunt, quia Principis seculi imaginem, idest exempla hostis antiqui, neglecta Conditoris ad quam creati sunt, imagine assumunt, nam secundùm Hieron. Sicut Ioannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro veritate martyrium suscepit, ita ècontrariò qui charitatis & veritatis jura spernit, Christum utique, qui est Veritas & Charitas, prodit. Imò uniuersaliter, sicut dicit Origenes. Omnes qui pro temporalibus & mundialibus rebus Justitiam deserunt, Deum qui est justitia vendunt. Similiter Deum vendit, qui iustitiam vel consilium vendit, quia ipse est justitia, ac Spiritus, & Angelus con filii. Ille etiam Dominum vendit, qui ejus timore & amore neglectô, terrena ac caduca, imò etiã criminosa plus amare & curare convincitur. Dominum etiam pro temporali pecunia vendit, qui bona sua pro vana gloria expendit. Item Deum vendunt simoniaci, qui gratiam Dei quę est in Sacramentis & in aliis sacratis, & spiritualibus rebus commutant. Et quia simoniæ peccatum est tam in dante, quam in recipiente: ideo non solùm peccavit judas in vendendo Christum, sed etiam judęi in emendo Christum. Emit autem à me Christum, qui dando mihi aliquod temporale, aufert mihi Christum: verbi gratiâ, si adulator dat mihi laudem falsam, ex qua cor meum extollitur, aufert mihi Christum: & ego consentiens pro vana laude vendo Christum. Item dans mihi pecuniam, quâ allicit me ad peccatum mortale, aufert mihi Christum: & ego consentiendo vendo Christum. Nec tamen ille emendo retinet sicut nec ego, sed nec mihi nec tibi. Sic fuit de juda & judæis, quorũ neuter Christũ retinuit: sed acquisitus est nobis Christianis. Vnde Raba. Exulta Christiane: in commercio inimicorum tuorum vicisti. Quod judas vendidit, & judęus emit, hoc tu acquisisti: noster enim Christus, non judæorum, qui Eum emerunt. Secundum est, ut etiã & nos vendi & vilipendi pro laude Dei patiamur: qui enim vendit rem aliquam id pro quo rem vendit, plus appretiatur, quàm rem ipsam. Vnde si quis te minoris valoris in corde suo & factis æstimet, quam forte sis, non turberis: & maximè in causa Dei. Si enim ipse Dominus & Salvator noster, qui est summum Bonum, & infinitæ bonitatis, in quo sunt omnes thesauri reconditi, dignatus est pro nobis tam vili & exiguo pretio æstimari, ac vendi & vilipendi injustè: nos qui veraciter viles, & ob hoc vilipensibiles sumus, si conditionis nostræ miseriam aspicere volumus, cur non pro Christo vilipendi, imò nihilipendi patiamur iustè; unde Psal. *Ego propter te sustinui opprobrium.* Tertium documentum est, quod homo debet vendere seipsum pro Regno. Si nempe regnum Celorum venale est, & tantum valet quantum habes: sed tu nihil habes melius teipso: vende ergo teipsum pro regno Celorum, sicut Christus voluit vendi, ut nobis acquireret regnum Cælorum. In recolendo istum articulum, reco-

Leo Papa sermo. 9. de passione.

Venditio Christi cõmittitur.

Beda in caput. 14. Marci.

Ioan. 14.

1. Ioan. 4.

Hierony. in Mar.

Origenes trac 35. in Math.

Consilium vendens, Deum vendit.

Simonia tam in emente, quàm in vendente.

Rabanus in c. 26. Matth.

Vendi debemus pro Christo.

Psal. 68.

Vendi debemus pro Cælo. Meditatio.

recogitet homo vilitatem suam: quia si justô pretiô æstimari deberet, vix unum obolum valeret: imò nihil, in comparatione Christi, qui tam exiguô & vilî pretiô venditus est. Item recogitet an ipse unquam Christum vendiderit: ipsum & mandata ejus, pro re temporali vel pro delectatione transitoria deserendo. Item recogitet qualiter ipse Christum sic venditum gratis sua mera bonitate acquisivit. Item quia Christus adhuc hodie venalis est, ideo sicut Judas nequiter vendidit Christum, sic tu per contrarium cum eleemosynis eme ipsum: vel si aliud non habes, da pro Eo cor tuum: hoc enim desiderat prę omni re mundi: juxta illud Sapientis, *præbe fili, cor tuum mihi.* Item quilibet, quantumcunq; perfectus, non præsumat de se: cùm audit Christi Apostolum, Magistrum & Dominum suum, imò Dominus & Creatorem omnium, perdidisse. Et quia quartâ feriâ Deus fuit venditus, sic sextâ feriâ fuit crucifixus, ideo in memoriam hujus venditionis Domini, per totum annum jeiuniis pænitentialibus feriâ quartâ secundum post sextam tenet locum. Hinc est etiam quòd multi quartîs & sextîs feriis jejunare consueverunt: multi quoq; abstinent à carnibus quartâ feriâ: quia tunc caro Christi fuit vendita, extunc etiam post feriam quartam illam, qua fuit venditus, tribûs diebûs sequentibûs initia & fines horarum omittimus, quasi nobis ablatus sit Alpha, & Omega, & impiis traditus. Facta igitur pactione quærebat opportunitatem, scilicet loci, & temporis, & societatis, ut traderet Eum occultè & sine turbis: scilicet quando populus non erat circa Eum, sed secretus erat cum discipulis, quòd & fecit tradens Eum post cœnam, & de nocte cùm in horto esset, Cum eis, ne per concursum & impetum populi tolleretur qui de die Eum sequebatur.

Emendus Christus. — *Prou. 23* — *Feria quarta ieiunio & abstinentiis celebranda.*

Considera nunc quomodo Dominus Iesus toto vitæ suæ tempore usque hodie pro judæis laboravit: sed ipsi tanquam ingrati mala pro bonis Domino reddiderunt, & post multas contumelias usque ad ipsius emptionem & mortem sævierunt. Vnde Ansel. Demum venisti Domine ad oves quæ perierant domus Israël, Divini verbi lampadem palam extollens, ad illuminationem orbis terrę, & regnum Dei annucians cunctis obtemperantibus verbo tuo, sermonem sequentibûs signîs confirmasti, & virtutem Divinitatis tuæ ostendisti in cunctis malè habentibus: omnia omnibus gratis exhibens, quæ saluti ipsorum congruebant, ut omnes lucrifaceres Sed obscuratum est insipiens cor eorum Domine, & projecerunt sermones tuos retrorsum, nec attenderunt ad omnia mirabilia quæ operatus es in eis, exceptîs paucîs nobilibûs athletîs, quos inter infirma & abjecta mundi elegisti, ut per ipsos fortia & alta mirificè expugnares: nec solùm ingrati gratuitis tuis beneficiis extiterunt, sed etiam contumeliis affecerunt Te Dominum Dominantium, & fecerunt in te quæcunque voluerunt. Te enim faciente opera in eis, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt? non est hic homo à Deo. In principe dæmoniorum eijcit dæmonia, dæmonium habet: seducit turbas, vorax est & potator vini, amicus publicanorum & peccatorum. Quid fles, quid suspiras, ò homo Dei, dum sustines verborum iniurias? Non audis quanta propter te in Dominum Deum tuum ceciderunt opprobria; Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus; Hæc quidem & his similia blasphemantes, & aliquotiens de lapidibus impetentes, Iesu bone patienter sustinuisti, & factus es coram eis, sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones. Novissimè autem & justum sanguinem tuum bone Iesu à discipulo tuo filio perditionis, triginta argenteîs appretiati sunt: ut præcipitarent animam tuam in mortem sine causa. Hæc Ansel. Verè magna deberet nobis esse confusio, quod patientiam in aduersitatibus non habemus. Iesus innocens tot & tanta ac etiam passionem & mortem patienter pro nobis sustinuit: & nos peccatis aggrauati, & irâ Dei digni nō possumus paruas iniurias & gravamina modica sustinere, & multotiens nec verba levia pro ejus nomine tolerare Vnde Chrysost. Christus exprobratus cōtumelias fert, tu verò ubiq; honorari vis, & nō fers opprobriū Christi, Cōsidera etiam hic, quàm periculosū sit peccatis locū dare, ac principia & introitus eorū nō repellere: quia frequenter à minoribus diabolus incipit, ut ad maiora mala inducat. Si, nempe judas cupiditati & auaritiæ, ac judæi vanæ gloriæ & invidiæ restitissent, nunquā ille ad proditionē, nec isti ad eius occisionem peruenissent, sed quia minora cōtēpserunt, ideo consequenter ad majora deciderunt; ut enim Ecclesiasticus ait; *Qui spernit modica, paulatim decidet.*

Meditatio passionis. — *Anselm. in medit.* — *Opprobria quæ Christus passus fuit.* — *Psal. 38.* — *Patientia nobis necessaria.* — *Chrysost. de proditione Iudæ.* — *Eccl 19.*

MEDITATIO IN PRIMIS VESPERIS DE Cœna Domini. Caput LIII.

ADveniente jam & imminente tempore miserationum & misericordiarũ Domini, quô disposuerat plebem suam sáluam facere, & eam non corruptibilibûs aurô & argentô, sed pretioso sangvine suo redimere: voluit cœnam facere cum discipulis suis notabilem, antequam ab eis per mortem discederet, in signũ, & memoriale recordationis, & ut mysteria quæ restabant compleret. Hæc autem Cœna præfigurata fuit in panibus, quos Abimelech David porrigebat: & magnifica valde fuit, & magnifica sunt, quæ Dominus ibi fecit: ad quæ intuenda te præsentem, cum attentione summa exhibe: quia si hoc dignè & vigilanter feceris, non patietur benignus Dominus te iejunum redire. Circa ipsam igitur cœnam principaliter quinque, quæ ibi notabiliter facta sunt, meditanda occurrunt. Primò, ipsa corporalis cœnatio. Secundò, pedum discipulorum per Dominum Jesum ablutio. Tertiò, charitativa proditoris correptio. Quartò sacratissimi Sacramenti institutio. Quintò, pulcherrimi sermonis per ipsum compositio.

Luca 22. Mat: 22. Mar: 14. 1. Pet: 1. Cœna Dñi. 1. Reg: 12.

Quinque in cæna Dñi notanda.

Circa primum attende, quòd *prima die azimorum*, id est, eadem die in cujus vespera erat agnus immolandus, & cum azimis edendus, scilicet quartadecima die seu lunâ mensis, id est. quæ erat feria quinta, & Paschæ vigilia Dominus Jesus requisitus à discipulis suis, ubi vellet sibi juxta legẽ parari Pascha, id est, Paschalem agnum: præmisit ad hoc faciendum Petrum & Joannem ad amicum suum in monte Sion, ubi erat cœnaculum grande stratum, jubens ut Pascha pararent ibi: & per omnia manifestans quòd usque ad extremum vitæ non est adversatus legi. Per Pettum signatur actio bona, per Joannem contemplatio devota, quæ præparant Pascha, id est, disponunt ad corpus Christi sanctum debitè sumendum. Præparant autem in cœnáculo, id est, in homine per devotionem elevato, grandi longitudine longanimitatis: lato, latitudine charitatis, strato, varietate virtutis. Mittens autem discipulos dixit eis: *Ite in civitatem, & occurret vobis homo amphoram aqua portans.* Ad literam tulit amphoram seu lagenam aquæ, ut in tãto festo haberet apud se aquã expiationis, quã mũdaret se: & significat quòd ubi Christus cœnaturus est, lagena aquæ, lachrymarum in expiatione debet præcedere: per aquam enim vivifici fontis baptisma designatur. Unde Beda: Paraturis Pascha homo amphoram aquæ portans occurrit, ut ostendatur mysterium Paschæ Domini celebrandum pro ablutione mundi. Aqua lavacrum gratiæ, lagena fragilitatem designat eorum per quos eadem erat gratia mundo ministranda. Et subdit: *Sequimini eum in domum quam intrat & dicite Domino domûs, magister dicit. Tempus meum,* scilicet patiendi *propè est,* › *apud te faciet Pascha,* dicit Magister: quasi diceret volo parari apud te, quæ exiguntur ad comestionem agni Paschalis: & ideo provide mihi de loco & cibo: unde creditur quòd ille erat discipulus Christi: sed occultus, & ideo providit de loco, & agno & alijs necessarijs in convivii celebratione Paschalis. In quo apparet maxima paupertas Christi: quia ita pauper erat quod nec domicilium, nec susceptaculũ habebat, nec unde Paschalem cibum emere posset: & ideo discipuli interrogabant ubi Pascha parare deberent. Audiant hæc & erudiantur quibus cura est in ædificandis magnis domibus & ambitiosis, & congregandis thesauris, cognoscant Christum omnium Dominum, quia locum ubi cœnaret vel etiam caput reclinaret, aut cibum quem acciperet, vel pecuniam unde emeret non habebat. Attendant se parum distare ab infidelibus, idola & opera manuũ hominum colentibus. Studium enim ponere & delectari in magnis & pulchris ædificiis, vel in thesauris, quid aliud est quàm colere ligna, vel lapides, vel argentum & aurum cum gentibus? *Euntes autem discipuli invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha,* id est, refectionem Paschæ in monte Sion, & cœnaculô ostensô eis. Ibi Pascha manducaverunt: ibi, post Resurrectionem Domini discipuli propter metum Judæorum latuerunt, ibi Spiritum sánctum in die Pentecostes receperunt, ac multa & magna ibidem per Dominum facta sunt. Hic mons Sion, mons coagulatus, mons pingvis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: & multa ac mira operari quasi favus distillans dulcedine & flos redolens svavitatis odorem: pias mentes sui recordatione afficit, confortat & reficit, ac sanctitatis suæ præeminentia

Aqua ãphora. Beda in Cáp: 22. Lucæ.

Paupertas Christi.

Psal: 67.

nentiâ consolatur & pascit. Appropinquante autem vespera, ipse Dominus cum aliis Discipulis civitatem intravit, & ad ipsum locum perveniens ad vesperam illius diei Pascha celebravit: quia illâ horâ agnus Paschalis comedi consvevit. Horâ quippe vespertinâ debebat agnus Paschalis immolari, & hoc in figura & signo, quòd in vespera mundi & in fine sæculorum immolandus esset verus Agnus, scilicet Christus. Solennitates etiam Judæorum incipiebant à vespera, & terminabantur in vespera, quia ipsi secundùm lunam quæ de sero primò apperet dies numerabant, & eos de uno sero in aliud computabant. Sic ergo aliquid factum in vigilia festi, potest dici in festo factum, quem quidem modum tres Evangelistæ servantes, dixerunt cœnam esse factum prima die azimorum: quia facta fuit die præcedenti ad vesperam, quæ jam ad primam diem azimorum pertinebat: in qua scilicet vespera fermentô de domibus suis abjectô, Judæi agnum immolare, id est, occidere solebant Joannes verò accipit diem festum Paschæ, non pro illo cujus festum solum celebre erat, quæ erat dies præcedens: sed pro illo cujus festum solum celebre erat, quæ erat dies præcedens: sed pro illo die qui totus celebris erat, & ideo dicit cœnam factam ante diem festum Paschæ: illa autem vespera quâ comedabatur agnus paschalis cum azimis confecit Christus corpus suum, Ex quo patet quòd confecit de azimo & non defermento, cum tunc non esset fermentatum in domibus Judæorum: quia tunc tenebantur vesci panibûs azimîs scilicet à vespera decimi quarti diei primi mensis, usque ad vesperam vicesimiprimi diei ejusdem mensis. unde patet quòd Joannes non contradicit áliis, sed magis convenit cum ipsis. Quamvis autem typicus agnus figuram veri agni gestebat, illa tamen nocte quâ immolabatur agnus typicus, non fuit Christus verus Agnus immolatus. Ipse nempe legalia voluit observare, ne legi contrarius videretur & ideo voluit more Judæorum Pascha celebrare, & nocte illa agnum comedere antequam moreretur. Præcessit ergo immolatio agni typici immolationem agni veri, ut sic Christus qui est agnus verus immolaretur pro nobis immediatè post immolationem agni figuralis: & sic veritas figuræ succederet & responderet. Qui etiam licet die sequenti crucifixus fuerit: hac tamen nocte quâ agnus immolabatur mysteria corporis & sangvinis sui celebranda discipulis tradidit, & à Judæis tentus & ligatus est: & sic ipsius immolationis, id est, passionis suæ exordium sacrávit. Quando autem Christus verus agnus fuit immolatus: scilicet in parasceve sancta, tunc apud nos est tempus non gaudii, sed mœroris, propter Christi passionem: & ideo Ecclesia illa die non solénizat Pascha sed differt usque ad diem resurrectionis: quia sicut ait Apostolus, *Pascha nostrum immolatus est Christus*: Aspice igitur nunc Dominum Jesum in aliqua parte domûs mánentem, & cum discipulis sálubria colloquentem. Et interim in cænaculo parabatur pro eis, per aliquos ex septuaginta duobus discipulis. Legitur enim quod beatus Martialis Lemovicarum Apostolus cum aliquibus aliis ex septuaginta duobus fuit ipsô serô ibi ad ministrandum Domino Jesu, & duodecim recumbentibus. Sed & aquam portavit ipsi Domino Jesu, quando lavit pedes discipulorum. Cùm autem omnia essent parata in cænaculo, intravit cænaculum Dominus Jesus, & discipuli cum eo. Omnes lavant manus, & defertur eis agnus Paschalis assus, benedictioneque per Dominum, comedunt eum cum succo lactucarum agrestium. In solennitate quippe paschali quatuor erant: agnus Paschalis, panis azimus, vinum & jus lactucarum agrestium: non enim nisi cum amaritudine & compunctione cordis dignè acceditur ad verum agnum. Dicit autem Comentor in scholastica historia, quod nunquam legitur Dominum comedisse carnes, nisi agni Paschalis: quod tamen fecit in typo & figura. Discumbebat ergo Jesus cum duodecim discipulis suis: Dominus cum servis, Magister cum discipulis, Pater cum filiis quasi cum sociis, quasi cum amicis. Unde in Psal: *Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ.* Hæc refectio significat refectionem æternam in vespere, id est, in fine mundi futurom. O quam felices illius recubitus commensales. Sed quomodo discumbentes cœnabant cùm lex præceperit, quòd stantes erecti Pascha comedere deberent? Potest dici secundùm Theophilum, quòd prius manducaverunt Pascha, & fecerunt ut lex mandabat. Deinde secundùm communem usum discubuerunt manducantes quosdam alios cibos: unde dicitur postea, quòd Jesus surrexit à cœna

Corpus Dominicum de azimo factum.

1. Cor: 5.

Martialis Christi discipulus.

Ad agnum Paschalem necessaria.

Historia scholástica Evãgelica.

Psal: 137.

cœna Et edentibus illis dixit Dominus, *Desiderió desideravi*, id est, valde desideravi, *hoc Pascha* scilicet typicum & legale, *manducare vobiscum antequam patiar:* id est, moriar. Geminatione verbi notat intentioné duplicis desiderii scilicet ut fininiat verus testamentum, & inchoet novum, quod erat sibi in desiderium. Cogita quàm longo tempore hoc desiderium Domini fuerit protelatum, & noli deficere si quandoque ad tempus tuum differtur desiderium. Ipsei etiam omnibus diebus vitæ suæ post nos cucurrit in siti ferventissimi desiderii salutis nostræ. Et nos si quandoque non valemus habere desideria bona saltem habeamus voluntatem habendi desiderium. Juxta illud: *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas:* & tunc acceptabit voluntatem pro facto. Dicit autem hoc Dominus ut se voluntariè pati ostendat, cujus passionem immolatio agni typici & Pascha judaicum præfigurabat: & ut demonstret affectum quem habet ut legalia cessent & veritas Evangelij currat secundum Bedam: Desiderat primò typicum Pascha cum discipulis manducare, & sic passionis suæ mysteria mundo declarare: quatenus & legalis Paschæ Probator existat, & hoc figuram veri Paschæ fuisse docendo vetet ultra carnaliter exhiberi. In cujus rei figura deficit manna postquam comederunt filii Israël de frugibus terræ promissionis, nec usi sunt ultrà cibô illô. Unde subdit: *Ex hoc*, scilicet tempore, *non manducabo illud* scilicet vetus & legale Pascha, *donec* Sacramentum dominici corporis & sangvinis in hoc veteri Pascha spiritualiter intellectum *in regno Dei*, id est, in Ecclesia militante, *impleatur* id est, institutur, vel institutum celebretur, quasi diceret, non comedam vel celebrabo amplius in figura & signo, sed in veritate & signato. Ipse enim postea sumpsit verum corpus suum sub sacramento, & nihilominus hodie in Ecclesia vetus & figurale Pascha impletum manducat: quia ea quæ lex rudi populo carnaliter observanda præcepit, ipse in membris suis, hoc est in ipsa Ecclesia spiritualiter exercet. In hoc igitur regno comedit corpus suum: id est, nos illud in eo comedere facit, sicut postulat pro nobis, id est, postulare nos facit. Sacramentum enim Eucharistiæ, quod nos per fidé spiritualiter manducamus, & ipse manducat nobiscum incorporando nos sibi per istud sacramentum quod alloquens Augus: dicit, Cibus es grandiū: non mutaberis in me, sed tu me mutabis in te, unde donec non ponitur hic exclusivè, sed inclusivè. *Et accepto calice*, scilicet vini quò ad Pascha Judaicū, *gratias egit, & dixit, accipite & dividite inter vos.* Gratias egit, quia instabat cōplētū desideriū, ut post immolationé agni typici sequeretur immolatio Agni veri, scilicet Christi: & quia vetera trāsibant & nova fiebāt omnia, dū vinū & azima in corpus & sangvinem Domini ejus benedictione transubstatiabantur. Unde ait: *Non bibam a modo de genimine vitis*, scilicet materialis, id est, de vino quod generatur in vite, scilicet typicū potū, *donec veniat regnū Dei*, quod intellige ut supra de cibo est dictū. Unde Beda: Sicut supra typicū agni esum, sic etiā potū Paschæ typicū negat se ultra gustaturū, donec ostensa & manifesta resurrectionis suæ gloria regni Dei fides mundo adveniat: ut per duo maxima legis edicta, esum videlicet potumque Paschalem, spiritualiter immutata, disceres omnia legis sacramenta, vel jussa quæ carnaliter sonare videbantur, ad spiritualem jam observantiam fuisse transferenda. Et sic secundum Augustinum. Lucas de duplici calice mentionem facit. Primò de calice vini prædicto: quò ad Pascha Judæorum. Secundò, de calice sangvinis sui: de quo infrà est dicendum. Calix Domini argenteus duas hinc, & inde habens ansulas, sextarii gallici mensuram capit. Legale igitur Pascha cessavit, & impletum fuit in regno Ecclesiæ, quando Divina sapientia paravit mensam novi sacramenti: ubi posuit panem corporis, & miscuit vinum sangvinis sui. Legalia enim habuerunt cursum suum & obligationem usque ad Christi passionem, in qua oblatum est unum perfectum sacrificium, evacuativum legalium: & ideo usque tunc Christus legalia fervavit, & similiter alijs servanda mandavit: Unde dicit Augustin: quòd legalia tantùm fuerunt ante passionem Domini viva, post passionem mortua: sed postquam venit veritas Evangelij per mundum, sunt sepulta. Nostra vero sacramenta usque ad finem mundi in suo vigore manebunt. Et nota, quod in Exodo determinantur multa, quæ requiruntur ad esum agni typici: & ad hoc requiruntur ad esum agni veri. Debet enim comedi verus Agnus,

Desiderium Domini.

Psal: 118.

Beda in cap. 22. Lucæ.

August: lib: 7. confessio. cap: 10.

Beda in cap. 20. Lucæ.

August: lib. 3. de consensu Evāgel:

Idem lib: de spiritu & litera.

Exod: 12.

Agni comedēdi conditiones.

agnus, scilicet Christus primò à circumcisis: per veteris conversationis depositionem. Secundò, Cum lactucis agrestibus: per amaram de peccatis omnibus cordis contritionem. Tertiò, sine fermento peccati, cum panibus azimis, per conscientiæ sinceritatem. Quartò, renibus accinctis: per castitatem. Quintò pedibus calciatis: per affectionum à terrenis elongationem: cujus signum potest esse, quòd Deus priùs lavit pedes discipulorum, quàm daret eis hoc sacramentum. Sextò, cum baculis in manibus: per sui ipsius custodiam diligentem. Prædictæ conditiones requiruntur ad declinationem mali. Sed quantum ad operationem boni requiritur. Primò, quod in domo una comedatur: per Ecclesiasticam unitatem. Secundò, quod à vicinis. per fraternum amorem & concordiam. Tertiò, quod non crudus sine amoris igne, nec coctus aqua sine devotionis sapore: sed assus igne per devotionis feruorem præcedentem. Quartò, quod festinanter: per spiritualem aviditatem & delectationem concomitantem. Quintò, quod totaliter: per fidei integritatem vorando caput cum pedibus & intestinis, id est, per veram fidem incorporando & credendo in Christo Divinitatem, quæ, est caput ejus: & humanitatem, si carnem quæ tanquam pes ejus est: infirma in ipsa natura, & animam, quæ est media, sicut ejus intestina. Sextò, quod sine ossium comminutione: per simplicem sacramenti venerationem.

DE ABLUTIONE PEDUM.
CAPUT. LIV.

Joannis 23. Circa secundùm verò diligenter attende: Præmissis namque ita se habentibûs, *sciens Jesus quia venit hora ejus*, non fatalis, sed impletionis sacramentorum à Deo Patre ordinata *ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*, non per loci mutationem, sed sicut dicitur à Patre venisse assumendo naturam nostram mortalem, ita dicitur ad Patrem rediisse, faciendo ipsám per immortalitatem in sua resurrectione paternæ gloriæ consortem: *cùm semper dilexisset suos qui erant in mundo*, non suos sola creatione: sed suos etiam electione, scilicet discipulos, *in finem dilexit eos*, id est in fine specialia & majora signa dilectionis: & quanto amore dilexerit eos, ostendit ponendo animam suam pro eis. *Vel in finem*, id est, perseveranter & in mortem, non quod morte terminaretur dilectio: sed intantum dilexit quod usque ad mortem dilectio Eum perduxit: in quo exemplum dedit, ut omnes in Dei & proximi charitate usque in finem permaneant: vel *in finem*, id est, in Christum qui est finis perficiens & consummans, *dilexit eos* utique, ut & ipsi de hoc mundo ubi erant: ad Caput suum, quod hinc transisset ejus dilectione transirent. Per Jesum qui salus interpretatur: bonus Prælatus significatur, finis verò ultimus est beatitudo vera, quæ consistit in clara Dei visione & fruitione perfecta. Licèt autem omnis homo debeat ad hunc finem proximum diligere, Prælatus tamen qui est Christi vicarius, specialiter tenetur erga suos subditos hæc facere. *Et cæna facta* scilicet agni Paschalis, *cùm diabolus misisset in cor*, id est, in voluntatē judæ, non directè tanquam voluntatem movens: sed indirectè tanquám ei suggerens *ut traderet eum*, scilicet Jesum consentiens iniquitati: die enim præcedenti eum vendiderat suggestione diaboli.

Diabolq non immittit, cogitationes malas. Diabolus quippe non est immissor cogitationum malarum, sed incensor: quia tentatio prava ex homine est, quam diabolus non immittit, sed immissam ab homine, magis intendit, & accendit tentatione hominis præcepta per aliqua signa exteriora. Aliter enim non potest hominem deiicere, nisi homo seipsum dejiciat, & hosti arma reddat, id est, nisi suggestioni consentiat: nam secundum *Augustin: tract: 55. in Joan:* August: per diabolum suggestiones immituntur, & humanis cogitationibus miscentur: his ergo ita factis, *sciens*. Jesus ut Deus, quia omnia dedit ei Pater in manus, id est, in potestatē, etiam ipsum traditorē & persecutores: ex quo patet in Christo plenitudo scientiæ & potestatis & quia à Deo exivit in mundū veniens, nec Patrem deserens, *& ad Deum vadit* omniaque acquisivit Patri reducens, & non nos relinquens, sciens se esse Regē Regum, & Dominū dominantiū, nec oblitus se esse Dei filium naturalē, & non ignorans suā sublimitatem, quamvis talis esse, & talem se sciret, tamen in magnæ suæ pietatis indicium,

Judicium, in magnæ nostræ exemplum humilitatis, non DEI Domini sed hominis servi implet officium: humiliat se ut ministret, quia venit ministrare & non ministrari: ac *surgit à Cæna* volens lavare pedes discipulorum. Ex quo universum conculcat tumorem, dum Hic qui exit à DEO, & ad DEUM vadit, pedes lavare voluit. Locuturus quippe Evangelista, de tanta Domini humilitate priùs ejus celsitudinem voluit commendare ad exaggerandum ipsius Domini humilitatem, & admonendum nos ut quantò magni sumus, humiliemur in omnibus, & de donis DEI unquam superbiamus. Ac si per hoc dicatur homini. Si ille qui Filius DEI erat, & Patri æqualis, suam à DEO inclinavit Majestatem, ut humiliaret se ad pedes hominis: quid debet facere miser homo, qui est terra & cinis? surgunt etiam statim & discipuli, ignorantes quò velit ire. Ipse autem descendit cum eis in alium locum, inferiùs in eadem domo subtus Cœnaculum. Nam in superiori parte domus Palæstini faciebant Cœnacula, & inferiùs cubicula. Sunt autem in monte Sion duæ capellæ, ubi erant Canonici Regulares cum Abbate, secundùm regulam Beati Augustini, Domino ministrantes: una superior, ubi Cœna facta fuit, & Spiritus Sanctus super discipulos descendit: alia inferior, ubi Christus pedes discipulis lavit, & eis januis clausis apparuit, cui est cōtiguū cæmeteriū, quod dicitur bonorum Virorū possessio: ubi sepultus fuit Beatus Stephanus, Nicodemus, Gamaliel, & Abiba cū aliis Viris Sanctis: ubi etiā est sepulchrū David & Salomonis, & aliorū bonorū Regū Juda & Hierusalem. Veniens ergo Dominus inferiùs cum discipulis, omnes ibi sedere fecit: aquam sibi afferri jubet, deponit vestimenta, ut convenientius hoc ministerium exhibeat. Ubi nota quatuor depositiones vestium Christi. In Cœna deposuit eas, & resumpsit: ad columnam nudatus est, & reindutus: in illusione militum nudatus est, & reindutus: sed ab Herode non legitur nudatus: ad Crucem nudatus est, nec reindutus. Prima spectat ad Apostolos, quos in brevi resumpsit. Secunda, ad illos qui resumpti sunt in die Pentecostes, & paulátim resumuntur. Tertia in reliquias, quæ resumentur in fine Quarta, ad perversam medietatem nostri temporis, quæ nunquam resumetur. Depositis igitur vestimentis suis, *linteô se præcinxit*, disponens se ad lavandum, & nihil omittens de his quæ ad istud requiruntur officium. *Deinde mittit aquam in pelvim* lapideam, propriis manibûs, non per aliorum ministerium: & tam charitativè, tam honestè, tam officiosè præparatus venit lavare pedes discipulorum lutosos: quia discalciati incedebant: *& tergere linteô quô præcinctus erat*: ut per omnia humilitatis officium impleret. Et quid mirum si hoc fecit qui multò majora facere dignatus est? Unde Augustinus. Posuit autem vestimēta sua, qui cùm in forma DEI esset, semetipsum exinanivit præcinxit se linteô, qui formam servi accipiens, habitu inventus est ut homo: misit aquam in pelvim, ut lavaret pedes discipulorum, qui in terram sangvinem fudit, quô immundiciam dilueret peccatorum: linteô quô erat præcinctus pedes quos lavit tersit, qui carne quâ erat indutus Evangelistarum vestigia confirmavit. Et linteô quidem ut se præcingeret, posuit vestimenta quæ habebat: ut autem formam servi acciperet, quando semetipsum exinanivit, non quod habebat deposuit: sed quod non habebat accepit. Hæc August. Et ut omnia ratione & ordine faceret, & faciendo nos instrueret *venit* ministerium inchoando primò,

Humilitas Domini in lavandis pedibus.

Cœnacula Palæstinorū.

Vestis quater deposita à Christo.

Augustinus Tractat. 58 in Joann. Philipp. 2.

Petrus lotionē refugit. ad *Simonem Petrum*: Ipse enim inter alios major erat, & ideo ab ipso inchoandum fuit. Et tunc Petrus ex consideratione Divinitatis & Majestatis Christi territus, quòd etiam quilibet eorũ expavisset expavit, & totus stupefactus recusat: & rẽ sic suo judicio indecentẽ declinat. Non decet, inquit: non convenit: *Tu* Dominus, ego servus: Tu DEUS, ego homo, Tu Creator, ego creatura, & *Tu mihi* misero, pauperrimo, humillimo piscatori, *lavas pedes*, sordidos, & infimum in corpore membrum manibûs his quibûs cæcis oculos aperuisti, leprosos mundasti, & mortuos suscitasti, id est, vis lavare pedes mihi peccatori, Tu qui es Filius DEI, quasi diceret, hoc indecens est, & nullô modô sustinendum. Simile verbum dixit in principio conversionis suæ, exi à me, quia homo peccator sum Domine. Sicut est Dominus humilis ad serviendum, ita servus non suscipiendo servitium, quasi diceret secundùm Bedam, Tu DEUS deorum, Tu Rex Angelorum, Tu Filius Altissimi, & Speculum sine macula Majestatis DEI, Tu quem adorant Angelicæ potestates, Tu DEUS æterne mihi vermiculo lavas pedes? Tu ante me curvaris, ante quem curvantur qui portant orbem, Tu ante me flecteris, ante quem flectitur omne genu, Cœlestiũ, terrestrium, & infernorũ. Et per hoc Petrus significat discipulũ ignorãtẽ, & indiscretè loquẽte de facto Superioris sui cujus ignorat rationẽ. Frequenter enim contingit, quòd aliquid judicatur irrationabilissimum ab ignorante causam quod tamen rationabilissimum est secundùm veritatem propter quod dixit ei JESUS, *Quod Ego facio, tu nescis modò*: hoc meũ factum, exemplũ est & mysterium, exemplum quidem humilitatis exhibendæ, mysterium autem interioris mundationis. Dupliciter ergo potest intelligi. Uno modô, *quod Ego facio*, id est; quomodo Ego facio exemplum *tu nescis modo*: id est; non intelligis, *scies autem postea* tunc scilicet quando exposuit eis dicens, scitis quid feci vobis &c. Aliter enim non potuit superbiæ nostræ tumor curari, nisi per maximam humilitatem Redemptoris nostri, & tamen post totum istud adhuc cum lucipero superbiunt multi Vicarii, & Successóres Christi. Alio modô potest intelligi, *quod Ego facio, tu nescis modo*: id est; hoc mysterium est & secretum, & significat interiorem mundationem, quæ non potest fieri nisi per me, quod non intelligis modò *scies autem postea*: tunc scilicet cùm Spiritum Sanctum accipies. Res enim est sacramentalis ad instructionem Ecclesiæ, & fiet tibi manifesta oportuno tempore, Et in hoc docemur bene judicare, & loqui de factis superioris boni, nisi DEO permittente erraret manifestè. Petrus autem de tanta Filii DEI inclinatione perterritus, & usq; ad suos pedes humilem Christum videre nolens, in eadem adhuc voluntate persistit, non ex obstinatione, sed ex humillima, quam ad Christum habuit reverentia, dicens: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, id est; nunquam lavabis, nunquam hoc patiar, hoc enim in æternum non fit, quod nunquam fit. Ac si diceret, absit à me quod sustineam hoc à Magistro, à Domno, & à DEO meo, licèt autem Petrus bono zelo hoc faceret, tamen indiscretè faciebat: quia cùm Christus non posset errare, non debebat voluntati ejus aliquo modô resistere. Et ideo comminatur ei Dominus dicens: *Si non lavero te*, id est; pedes tuos, *non habebis partem mecum*, in beatitudine. Sive hoc intelligatur de lotione mystica & interioris maculæ ipsius affectus, quæ quia necessaria est, ideo præcipitur: sive de lotione materiali & corporali pedum

Lucæ 5.

Lavandi sumus à Xsto.

ipsius Petri, quæ è converso ideo est necessaria, quia præcipitur, non potuit in Petrum ampliùs intonare, quàm ut minaretur repulsam. Et ideo Petrus audita comminatione Christi ad tantæ comminationis terrificum verbum expavescens, sapienter mutat consilium in melius dicens, *Domine non tantùm pedes meos:* id est; affectus: *sed & manus*, id est; opera & *caput* id est; cogitationes mentis, quasi diceret, non ex protervia recusavi, sed quia consideravi opera tua & expavi, pedes sunt pars corporis inferior, manus media, caput superior, & ideo per expressionem istarum partium, intelligitur totum corpus. Territus Petrus de periculo salutis ex Domini responsione, ac perturbatus amore & timore, plus expavit Christum sibi negari, quàm usq; ad suos pedes humiliari. & se totum offert abluendum. Si Tibi, inquit, placet, si aliter fieri non potest, servus tuus sum, totum me tuæ voluntati subiicio, & *non pedes tantùm, sed & manus, & caput* ad lavandum tibi offero: & priùs sustinerem à Te per totum corpus lavari. quàm à Te separari. Non mihi neges capiendam tecum partem, cùm nullam Tibi negem abluendam mei corporis partem. Quamvis enim durum esset Petro sustinere servitium Magistri: graviùs tamen erat ei ab ipso separari. Secundùm Augustin. Totus homo abluitur in baptismo: & erravit Petrus, ne nos erraremus cùm se totum DEO obtulit abluendum: quem DEUS correxit, ostendens semel baptizatum non esse rebaptizandū. Unde *dixit ei*: *Qui lotus est*, scilicet per baptismum: *non indiget, nisi ut pedes lavet*, id est; affectus, & motus sensualitatis inordinatos *sed est mundus totus*, scilicet præter pedes quibus terram tangit, quos lavare opus habet. Ex quibus verbis intelligimus Apostolos baptizatos, etsi non legimus quis baptizavit eos. Erant autem baptizati baptismô Christi: qui licèt non baptizavit turbas, baptizavit tamen discipulos suos, sibi familiares & domesticos: ut haberet baptizatos servos, per quos baptizaret cæteros. Sed cùm baptismus abstergat etiam sordes pedum, videtur qvod qui lotus est, id est; baptizatus: non indiget, ut pedes lavet. Ad hoc dicendum, quod si statim post baptismum de hoc mundo transiret: non utique hac ablutione indigeret: quia cùm sit mundus totus, statim evolaret. Sed qui post baptismū vivit in hac vita mortali, non potest ad tantū culmē perfectionis ascendere, quin etiā inordinati motus sensualitatis de affectibus terrenis insurgant: & ideo oportet quòd pedes lavet, vel per martyriū, quod est baptismus sangvinis, vel per pœnitentiam, quod est baptismus fluminis, ut evolare possit. Ubi nota quòd interioris hominis caput, est ratio superior, quâ anima est conjuncta DEO: sive pars contemplativa, quæ intendit superioribus & æternis. Manus, sunt ratio inferior, quæ vacat operibus activæ vitæ: pedes verò, sensualitas, & sensus corporis, ac mentis & animæ affectiones inferiores. Ipsi enim nos fecerunt extra nos: & ipsi frequenter sicut pedes maculantur nobis post baptismum, in quo totus homo abluitur. quia ex conditione mortalis vitæ sæpe maculas contrahunt ex terrenis & temporalibus: & ideo lavandi sunt sæpiùs: unde necesse est, ut crebra ablutione confessionis & lachrymarum emundentur pedes affectuum de terrena cogitatione terrenorum, in cogitatu & amore eorum. Qui enim non lavatur post baptismum per pœnitentiam, non habet cum JESU partem: Unde dicit Augustin. quòd humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi humanis

Augustinus Tractat. 56 in Joann.

Baptizati erant Apostoli.

Ratio, interioris hominis caput.

Aug. tract. 56. in Joan. 1. Joann. 1.

manis rebûs afficimur: ut si diximus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos decipimus. Sciebat ergo Dominus Apostolos mundos quò ad caput, quia DEO conjuncti erant per fidem & charitatem, & qvantùm ad manus, quia eorum opera erant sancta: sed tamen quantùm ad pedes, affectus aliquos terrenorum ex sensualitate habebāt, & sordidi erāt: & ideo quantùm ad illos lotione indigebāt. Unde Bernar. Qvi lotus est, nō indiget nisi ut pedes lavet: lotus enim est, qvi gravia peccata nō habet cujus caput, id est; intētio, & manus, id est; operatio & conversatio, mūda est: sed pedes, qvi sunt animæ affectiones, dū in hoc pulvere gradimur ex toto mūdi esse nō possunt, quin aliquando vanitati, aliqvando voluptati, aliqvando curiositati plus qvàm oporteat cedat animus, vel ad horam. In multis enim offendimus omnes. Verumtamen hæc contemnat aliquis qvia impossibile est cum eis salvari, & impossibile est ea dilui, nisi per Christum, & à Christo, quia si non laverit ea Christus, non habebimus partem cum Eo. Nemo tamen pro eis desperet: qvoniam si viderit nos Dominus humiliter pro eis esse sollicitos, ignoscet faciclè: imò & libenter. De minoribus istis peccatis pia dispensatione nobiscum agitur, ut non penitus auferantur, sed in illis nos erudiat DEUS: & cùm minora cavere non possumus, certi sumus qvòd non nostris viribus majora superemus: semper timorati & omnino solliciti simus, qvomodo Ejus gratiam non amittamus, quam nobis tantopere, & tam multifariè necessariam esse sentimus. Hœc Bernar. Deinde Dominus subjungit, *Et vos mundi estis*, quia à me mundati. Secundùm Augustin. Erant mundi, quantùm ad manus & caput: non qvantum ad pedes. Et sequitur, *sed non omnes.* Duo enim sunt præcipua, qvibus homo à peccatis mundatur, scilicet eleemosyna, & & charitas. contra primum, judas erat fur: contra secundum, Christi proditor: & ideo non mundus erat. Sic ergo per pedum ablutionem designavit Dominus mundiciam spiritualium pedum, quæ maximè requiretur, ex Eucharistiæ perceptione. Et ideo voluit lavare pedes discipulorum suorum, antequam daret eis sui corporis Sacramentum: ad designandū qvòd spiritualis munditia requiritur ad Ipsū percipiendū. Unde Ansel. Corpus & sangvinē suū discipulis suis, in cœna myśtica tradens, eorū pedes humiliter lavit: docens sacrosancta mysteria mundìs operibûs, & pia mentis humilitate celebranda. Mysticè etiam significatur Ejus sangvinis effusio, per hoc quod misit aqvam in pelvim, & peccatorum nostrorum ablutio, per hoc qvod cæpit lavare pedes discipulorum: ac pœnarum nostrarum in seipso susceptio, per hoc quòd tersit pedes linteô, scilicet corporis sui, quia peccata nostra pertulit in corpore suo super ligno. Alii autem discipuli audita reprehensione Petri, de hoc qvod recusaverat hujusmodi lotionem: non fuerunt ausi ultra aliqvaliter recusare eam. Considera nunc bene singulos actus, in hac benignissima lotione pedum, omni dilectione & humilitate plena: & cum admiratione conspice qvæ geruntur: quia sunt devota. Inclinat se Summa Majestas, & humilitatis Magister usq; ad piscatorum pedes. Stat incurvatus, & genibûs flexìs corā ipsis sedentibus: lavat propriis manibûs & abstergit, ac deosculatur pedes omnium. Sic ergo usq; ad pedes discipulorū Dominus omniū seipsū humiliat, & supplex humilitatis ministeriū exhibet propter humilitatis formā: no solùm verbô, sed exemplô commendandam & docendam. Sed & illud superexaltat

humi

Bernardus ferm. in Cœna Domini.

Jacob. 3.

Minora peccata cur non penitus auferantur.

Aug. tract. 56. in Joan.

Anselm. in serm. Evan.

Mysticè.

Contēplatio

humilitatem, & ad maximum cumulum humilitatis accedit, quod & ipsi proditori suo, eadem obsequia præbet: & illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat polluendas in scelere: in qvo Dominus infirmitatem nostram consolatur, ut si quando contingat nos ab amicis prodi: vel à famulis aut aliquibus vilioribus malum aliquod pati, non scandalizemur respicientes judæ exemplum, qui infinitîs potitus bonîs, in contrarium remuneravit Benefactorē, ac Dominum & Magistrum. Sed o! cor nequam, & ipsâ duritiâ durius, si sic ad tantam humilitatem non molliris, si sic Dominū Majestatis nō vereris: si sic usq; ad ipsius semper tibi beneficii, semperq; Innocentis interitum sævis. Sed væ Tibi miser. Tu quidem obduratus, quod concepisti parturies, non tamen ipse, sed tu peribis. Admiranda est igitur tanta humilitatis & benignitatis profunditas Domini JESU. Unde Ansel. Et te quidem perditissimi proditoris tui perfidia non latebat: quoniam in hac Cœna ablutionis, etiam coram ipso genuflexo procumbens, maledictos pedes ejus veloces ad effundendum sangvinem tuum, sanctissimis manibus tuis attrectare, lavare, & extergere dignatus es. Et tu adhuc extentô collô ambulas. O terra & cinis, adhuc superbia te elevat, adhuc impatientia te exagitat. Intuere humilitatis & mansvetudinis speculum, universæ facturæ Creatorem, & tremebundum Judicem vivorum & mortuorum: ante pedes hominis, etiam traditoris sui, gegua curvantem: disce ab Eo qui mitis est, & humilis corde. Confundere in superbia tua erubesce in patientia tua. Et iterum: Cùm autē surgens à Cœna linteô se præcinxerit: misitq; aqvam in pelvim; cogita quæ Majestas, quæ potestas hominū pedes lavit & extersit, quæ benignitas proditoris vestigia sacrîs manibûs tangit. Specta & exspecta & ultimò omnium tuos ei præbe pedes abluendos: quoniam quē non laverit, non habebit partem cum Eo. Hæc Ansel. Hôc autē expletô ministeriô, quod ad humilitatem pertinebat obsequii, & ad purificationem Cœnæ corporis sui: *reaccepit vestimenta sua, & rediit ad locum Cœnæ:* quia mutat officium, mutat & habitum, ad serviendum vestimenta deposuit: ad docendum resumit & sedet. Ut enim dicitur in Ecclesiastico: *Amictus hominis enunciat de illo.* Per hoc autem ostendit quod superior post actum humilitatis debet resumere debitum officium authoritatis Mysticè autem, secundùm Alchvinum, impleta redemptionis nostræ purgatione, per sangvinis sui effusionem accepit vestimenta sua: tertia die de sepulchro resurgens, & eodem corpore jam immortali vestitus, & ascendens in Cœlum in dextera Paternæ Divinitatis recumbens, inde venturus est ad judicandum. Et cùm recubuisset iterum ad Cœnam corporis sui faciendam docuit eos quare hoc fecerit in exemplo: scilicet mutuò sibi serviendi. Unde dixit: *Scitis quid fecerim vobis,* id est; quantā humilitatem exhibuerim vobis. Interrogat, ut eos attentos reddat. Deinde eos ad imitandum suum exemplum confortat dicens: *Vos vocatis me Magister, & Domine: & bene dicitis,* quia verum est quod dicitis: *Sum etenim* Magister & Dominus, quia DEI virtus, DEI & sapientia, Magister, inquam, propter sapientiam, quam doceo verbîs: Dominus, propter potentiam, quam ostendo miraculis. Quia dicit magna de se: non est arrogantia, sed veritas quæ prodest auditoribus, sicut facit & Paulus. August. Vituperabile est quòd quisq; se commendet, propter periculum superbiendi. Nam periculosum est

Psal. 12. *Contra superbiam.* *Matth. 11.* *Eccles. 19.* *Mysticè.* *1. Cor. 1.* *Augustinus Tractat. 58 in Joann.*

est sibi placare, cui cavendum est superbire: ubi ergo non imminet periculum superbiendi, non est vituperium propria commendatio. In Christo autem hoc periculum non timebatur: ille enim qui super omnia est, quantumcunq; se laudet, non se extollit Excelsus. Item quia aliquando laudabile est quod homo se commendet, quando scil. cedit ad utilitatem fidelium: & sic Apostolus commendavit se. Sed valde est nobis utile & necessariũ ut cognoscamus Deum. Unde expedit nobis qvod Magnitudinẽ suã nobis revelet, & ideo oportet quod ipse se nobis laudet, non est igitur veritas, quãdoq; tacenda pro vitanda jactantia. Gregorius. Incauti sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, quia contra veritatem se erigunt, quam relinqvunt. Qui enim necessitate cogente vera de se bona loquitur, tantò magis humilitati jungitur, quantò veritati sociatur. Tunc arguit à minori. *Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister*, de quo minùs videtur, & quod minùs erat debitum, *& vos*, sibimet discipuli multò fortiùs *debetis* hoc exemplô provocati, *alter alterius lavare pedes*: & ad omne obsequium humiliari, quia Magister sum, meam Doctrinam recipite. Et quia Dominus, meum mandatum custodite. Hìc per unum obsequium accipiuntur synecdochicè omnia alia obsequia fraterna, quasi diceret: Debetis vobis mutua obsequia humilitatis & charitatis exhibere, scilicet invicem ministrare invicem injurias dimittere: pro invicem orare. Chrysosto. Non in lavando pedes hanc legem scribit solùm, sed & in aliis omnibus, quæ circa nos non monstravit. *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego fecit vobis*, humiliando me sub vobis, *ita & vos* inferiores *faciatis* vobis invicem: & maximè in casu necessitatis: quasi diceret. Non solùm hoc feci propter pedum corporalium emundationem, sed propter humilitatis eruditionem: & ad hoc feci ut ostenderem vos ad hoc teneri. Secundùm Chrysosto. Christiana Religio potiùs attendit modum quàm opus: quia Dominus non attendit quantum, sed ex quanto: id est; potius hoc, quàm illud. Et bene docuit humilitatem exemplô. Nam in moralibus & in actibus hominum, plùs movent exempla quam verba. Illud enim hoc agit & elegit, quod sibi videtur bonum. Unde magis ostendit quod illud esset bonum, quod ipsemet eligit, quàm quod docet. Et inde est quòd quando quis docet aliquod, & aliud facit: magis svadet aliis quod facit, quam id quod docet: & ideo maximè necessarium est ex ipso facto dare exemplum. *Non est servus major Dominô suô, neque Apostolus*, id est; missus, seu nuncius, *major eô qui misit illum:* & ideo sicut Ego Dominus, & Magister, & mittens me humilio vobis: ita & vos humiliari debetis: & facere æqualibus vestris, quod me vobîs minoribûs facere vidistis: quasi diceret, secundùm Chryso. Si à me hæc facta sunt, multò magis à vobis oportet hæc fieri: debitores enim nos constituit DEUS Ipse incipiens. Qui sedet super Cherubin, pedes lavit proditoris. Tu verò homo, terra & cinis existens: & pulvis & lutum, extollis teipsum, & magna sapis. Ecce quantùm exemplô & verbô eos ad humilitatẽ invitavit: & doctrinæ suæ de humilitate factum & exemplum humilitatis præmisit: & in hoc convenientẽ modum docendi ostendit. secundùm illud: *Cœpit JESUS facere & docere.* Hìc etiam aperuit in hoc quòd Petro dixit: *Scies autem postea.* Augustin. Hoc est Beate Petre quod nesciebas, cùm tibi lavare pedes non sinebas: hoc tibi postea sciendum promisit, quando ut sine

Margin notes: *2. Cor. 11.* — *Gregorius in 1. Reg.* — *Mentiendũ non est, ut humiles videamur.* — *Chrysostom. hom. 70. in Matth.* — *Idem ibidẽ.* — *Facta plus quam verba movent.* — *Idem ibidẽ.* — *Actorum 1.* — *Aug. tract. 58. in Joan.* — *Humilitas Christi imitanda.*

fineres terruit te Magister tuus, & Dominus lavans pedes tuos. Didicimus fratres humilitatem ab Excelso: faciamus invicem humiles, qvod humiliter fecit Excelsus. Hæc Augustin. Et ad literam & ad mysticum sensum, hoc mandatum Domini debet impleri: ad literam qvidem, ut per charitatem serviamus invicem: non solùm in lavando pedes fratrum, sed & in omnibus necessitatibus adjuvando, & opera misericordiæ exercendo. Quod si non fiat ad literam, scilicet manu, saltem faciamus corde, ut in illorum numero simus qvibus dicitur: benedicite Sancti & humiles corde Domino. August. Multò melius est, & sine controversia verius, ut etiam manibus fiat, ne dedignetur quod fecit Christus facere Christianus. Cùm nempe ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat confirmatur ipsius humilitatis affectus. Hæc Augustin. Sed exceptó isto morali intellectu: nihilominus hoc etiam ad mysticum intellectum, & spiritualiter facere debemus. In lotione nempe pedum, datur intelligi ablutio macularum. Tunc ergo spiritualiter lavas pedes fratris tui, cùm Christum imitando ablu is, quantùm in te est, maculas ejus. Hoc autem fit tripliciter: remittendo scilicet ei offensam, sicut Ille nobis pœnitentibus peccata dimittit: itemq; orando pro peccatis ejus, sicut ille lavit nos à peccatis interpellando Patrem pro nobis, & iste duplex lavandi modus communis est omnibus fidelibus. Tertius modus pertinet ad Prælatos, qui lavare debent remittendo peccata authoritate claviũ. Nostrum est ergo donante Domino Ministerium charitatis, & humilitatis adhibere: Illius est exaudire, a c nos ab omni contaminatione peccatorum mundare. Deinde qvod dixit seqventi præmió confirmat, dicens: *Si hæc scitis*, qvæ feci & doceo: *beati eritis*, hic in spe, & in futuro in re: *si feceritis ea*, beati qvi audiunt Verbum DEI, & custodiunt illud: & intellectus bonus facientibus ea. Quia scire bonum, & non facere: non pertinet ad beatitudinem, sed ad condemnationem. Secundùm illud: *Scienti bonum & non facienti, peccatum est illi.* Unde Chrysosto. Beatitudo non copulatur, cum scientia, sed cum opere & lumine scientiæ.

Augustinus ibidem.

Luce 11. *Psal. 110.*

Jacob. 4. *Chrysostom. hom. 70. in Joann.*

DE CHARITATIVA CORREPTIONE *proditoris, & Egressu Ejus.* CAPUT LV.

CIrca tertium autem dolens, & mæstus ausculta. *Cùm enim hæc dixisset JESUS, turbatus*, id est; contristatus est, non carnaliter, sed *spiritu*, id est; spiritualiter & ex imperio rationis, qvia ipse spiritu suo & potestate fecit in se istam pro passione turbationem, & hæc turbatio in parte sensitiva existens, non erat contraria rationi, sed magis conveniens ei· virtuosum, nempe est contra vitia turbari: spiritualis turbatio ad pietatem, & misericordiam spectat, sed carnalis furorem & iram excitat, spiritu igitur turbatur JESUS, & misericorditer, sive compatiendo discipulo qvi eum tradit, & tradendo perit, sive ut nos doceat qvid agere debeamus, qvando in magnum facinus, aliqvem hominem ruere videmus: sic & Sancti misericorditer & ex charitate turbantur, cùm urget eos jam zizania à tritico ante messes separare. Moraliter ergo instruit Prælatos non debere, qvantumcunq; etiam flagitiosos, nisi cum magna compassione

Joann. 13. *Matth. 26.* *Marci 14.* *& Luca 22.*

Excommunicãdu rarò.

one & dolore, à liminibus Sanctæ Matris Ecclesiæ separare. Unde Augustin. Turbetur planè Christianus, non miseriâ, sed misericordiâ, timeat ne pereant homines, conturbetur cū perit aliqvis Christo. Concupiscat homines acqviri Christo: lætetur dum acqviritur aliqvis Christo: timeat & sibi ne pereat Christo, contristetur se peregrinari à Christo. Concupiscat regnare cum Christo, lætetur cùm sperat se regnaturum esse cum Christo. *Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia unus ex vobis* duodecim, qvi ubiq; mecum estis, qvorum pedes lavi, qvibus tanta promisi, *tradet Me* Dominum, Me Magistrum, Me Salvatorem, unus ex vobis: numerò, non meritò: corpore, non animò: specie, non virtute. Maxima ingratitudo judæ fuit tradere suum Commensalem, imò Dominum & Nutritorem: Unde & alius Evangelista, sic dicit: *Ecce manus tradentis me mecum est in mensa.* Hoc idem posset Dominus hodie dicere de Sacerdotibus multis qvi mensam Domini indignè attingere præsumunt, qvi rursum qvantùm in se est meritò peccatorum Filium DEI crucifigendum tradunt. Per hoc enim qvod in mensa denuntiavit suum proditorem, designavit qvod multi proditoriè veniunt ad suam mensam. Majus autem peccatum est tradere Christum Regnantem in Cœlis peccatoribus membris, qvàm ambulantem in terris peccatoribus judæis. Unde Beda. Sed & hodie qvoq; & in sempiternum, væ homini illi qui ad mensam Domini malignus accedit: qvi insidiis mente conditis, qvi præcordiis aliqvo scelere pollutus mysteriorum Christi secretis participare non metuit. Et ille enim in exemplum judæ, Filium hominis tradit, non qvidem judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus membris, videlicet suis, qvibus illud Inæstimabile & Inviolabile Domini Corpus violare præsumit. Væ inqvam, illi homini de qvo JESUS, qvi Altaribus Sacrosanctis inter immolandum, utpote proposita cōsecraturus adesse non dubitatur, adstantibus sibi ministris cælestibus conqveri cogitur: ecce, inqvit: manus tradentis me mecum est in mensa. Hæc Beda: & ut dicit Origenes. Tales sunt omnes in Ecclesia, qvi insidiantur fratribus suis, cum qvibus ad eandem mensā Corporis Christi freqventer fuerunt. Prædixit autē Dominus de proditore, & sic eum qvodammodo revelavit triplici de causa. Primò, ut sic ostenderet se DEUM, qvi futura contingentia prævidebat. Secundò, ut ostenderet se spontaneè pati, qvia præcavere poterat mortem, qvam præsciebat. Tertiò, ut proditor pœniteret, qvi se non latere audiebat. Unde Hieron. Qvi de passione prædixerat, & de proditore prædicit: dans locum pœnitentiæ, ut cùm intellexisset sciri cogitationes suas, & occulta cordis consilia, pœniteret eum facti sui, & tamē nō designat eum specialiter, ne manifestè coargutus impudentior fiat, sed mittit crimen in numero, ut conscius pœnitentiam agat. Hæc Hierony. Et notandum qvod à mali perpetratione solet aliqvis qvatuor modis retrahi, qvibus ex magnitudine misericordiæ suæ tentavit Dominus proditorē discipulum à tanto scelere perpetrando ad pœnitentiam revocare: scilicet pudore cùm dicit, *unus ex vobis tradet me, & manus tradentis me mecum est in mensa,* timore, per comminationem supplicii, cùm dicit: *væ autem homini illi per quem Filius Hominis traditur,* ut qvi pudore non vincitur, timore corrigatur: beneficii exhibitione, cùm illum ad mensam suam recipit, & ei pedes lavat affectus ostensione, in blanda allocutione, cum dicit: *amice ad quid venisti?* Sic

Augustinus Tract. 60. in Joann.

Beda in cap. 22. Lucæ.

Origenes Tracta 35. in Matth.

Hieronymus in cap. 26. Matth.

Quot modis revocetur aliquis à malè agendo.

exemplô Christi bonus Prælatus subditis & malis debet exhibere beneficia, ut quantùm in se est eos à sua revocet vita mala. Sed Judas nullo horum frangitur, ne hominem tradat, quem DEI Filium noverat. Passionem ergo JESU Christi piè considerare volenti, occurrit primum perfidia proditoris, qui tantæ fuit fraudis venenô repletus, ut Magistrum & Dominum proderet: tantæ cupiditatis flammâ succensus, ut DEUM argentô venundaret, & pretiosum Christi sangvinem vili mercedis pretiô compensaret: tantæ deniq; ingratitudinis, ut Eum qui omnia sibi commiserat, & ad culmen Apostolici honoris provexerat venundaret ad mortem: tantæ duritiæ, ut nec familiaritate convivii, nec humilitate obsequii nec svavitate colloquii, nec mulcebritate osculi à concepta malitia potuit revocari. O! mira benignitas Christi in discipulũ durũ: Domini in servũ nequissimũ. Verùm licèt inexplicabilis fuerit proditoris impietas: in immensum tamen eam exsuperat Agni DEI dulcissima mansvetudo, in exemplum data mortalibus, ut jam non dicat ab amico exsuperata humana infirmitas: *Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem utique:* quia ecce homo unanimis, qui Dux videbatur & notus, qui panes Christi edebat, & in Sacra illa Cœna dulces capiebat cibos: magnificabat super Eum supplantationem, & levavit calcaneum suum cõtra Eum: quia conabatur supplantare ipsum. Sic hodie multi Prælati, Clerici, & Religiosi qui laute vivunt de Patrimonio Crucifixi: levant calcaneum contra Christum membris suis supplantantes eũ, & affligentes calumniîs, & exactionibûs injustîs. Cùm autem JESUS dixit eis, unus ex vobis me tradet: hæc vox in corda ipsorum ut gladius acutus intravit: luctusq; intolerabilis chorum illum Sanctum tunc assumpsit, & tristati comedere cessaverunt, & inspiciebant seipsos invicem, quasi novo stupore percussi, hæsitantes de quo diceret: Non solùm propter mortem Magistri sui futuram sunt contristati, sed quia quilibet timebat de se, ne esset ille qui debebat Eum tradere. Erant ergo admirati, quia quilibet eorum præter Judam sentiebat se totaliter firmatum in contrariũ dicti ipsius Christi & similiter de suis sociis, sicut de se cogitabat: verumtamen propter firmitatẽ verborũ Christi magis Ejus dicto, quàm suis cõsciẽtiis credebãt & nõ hæsitabãt de eventu rei, sed de illo per quem hoc eveniret: *Cõtristati ergo valde cœperunt singuli dicere* unusquisq; pro se. *Nunquid ego sum Domine* scilicet qui tradet Te. Et certe noverant undecim Apostoli, quòd nihil tale contra Dominum cogitaverant, sed plùs Magistro quàm sibi credebant, & timentes fragilitatem suam, tristes quærunt de peccato cujus non habent conscientiam. Ut dicitur in Psal. *Delicta quis intelligit?* Quilibet etiam debet sibi timere de futuro, quantùmcunq; sit Sanctus. *Et respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, seu catino, hic me tradet.* Ecce humilitas Christi & patientia, quâ proditorem ad mensam & scutellam admittit. Et secundùm Hierony. In hoc mira apparet Domini patientia, quia primùm dixerat, unus ex vobis me tradet: perseverat proditor in malo: manifestiùs arguit, & tamen nomine proprio non designat. Unde per hoc verbum Christi non potuerunt determinatè perpendere quis esset, quia omnes duodecim de eodem vase in circuitu cum Domino edebant: minores autem discipuli seorsim in alia mensa comedebant: quasi diceret, unus ex duodecim Me tradet. Et ex hoc satis apparet quòd alii discpuli præsentes erant: Quod autem Matth. *paropsidem*, Marcus *catinum* dicit, unus quadraturam

Psalm. 40.

Unus vestrûm me tradet.

Psalm. 18.

Hieronymus in cap. 26. Matth.

Paropsis *Catinus.* turã vasis: alter quod esset fictile opus designat. Est nẽpe paropsis vas quadratum, habẽs pares apsides, id est; latera & extremitates: catinus verò vas fictile, seu luteum ad immittendum liquorem, & ad plura alia aptum. Aspice nunc bene discipulos, & compatere: tam Domino quam eis, quia in magno dolore sunt positi. Ille autẽ proditor ne verba hæc ad eum pertinere viderentur, comedere non cessavit. Cæteris nempe contristatis ac retrahentibus manus, & interdicentibus cibos ori suo: judas temeritate & impudentiâ, qua proditurus erat Magistrum, manum cũ Eo mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. *Audacia juda.* Et debes scire quod ipsa mensa erat in terra, & more antiquo in terra sederunt ad Cœnam in cœnaculo strato, quasi jacendo recumbentes. Erat autem ut creditur quadrata, de pluribus tamen tabulis facta. Et prout narravit ille qui eam Romæ in Ecclesia Lateranensi mensuravit, in uno quadro est duorum brachiorum & trium digitorum, & in alio duorum brachiorum, & palmi, ita quod licèt strictè & arctè, tamen ut creditur tres discipuli in uno quadro sedebant, & Dominus humiliter in angulo, & Joannes juxta Eum erat, ita quod omnes de uno vase cõmedere poterant. Ubi adverte convivium humilitatis & charitatis, quia cum pauperibus illis discipulis, & juda proditore in eadẽ mensa, de eodẽ cibo & potu, de eodẽ catino & calice Magister & Dominus participat. Non sic hodie multi Religiosi faciunt, qui dissimiliter à fratribus refici non erubescunt. Et addit JESUS, prædicendo pœnam damnationis traditoris: *Filius quidem hominis vadit*, ad passionem voluntariè: *sicut scriptum est de Eo*, oblatus est, quia ipse voluit. *Esaia 53.* *Væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur.* Væ: id est; æternaliter peribit, quia væ in Scriptura Sacra æternam damnationem notat. Licèt enim judas post factum pœnituerit: hoc tamen inutiliter fuit quia per desperationem se suspendit. *Hieronymus in cap. 26. Matth.* Hierony. Judas autem nec primo, nec secundò correptus, à proditione retrahit pedem, sed patientiâ Domini nutrit impudentiam suam, & ideò pœna prædicitur, ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia. *Juda scelerata* Et ne mitissimam pœnam ejus intelligeremus, adjungit: *bonum ei erat, si natus*, scilicet in utero *non fuisset homo ille:* tot & tantîs criminibûs fœdatus: qui Patrem occidit, Matrẽ stupravit, Christũ prodidit: scipsũ suspẽdiô interemit, quia secũdũ Hieron. *Hieronymus ibidem.* Melius erat ei non esse, quàm ad tormenta esse: multò enim meliùs est non subsistere: quàm malè subsistere: bonum enim accipitur hic pro minus malo. Minus autem malum est non esse simpliciter, quàm esse damnatũ: quia & si nõ sit minus malũ ratione pœnæ adjũctæ, quæ nõ privat totum esse creatum: tamen minus malum est ratione culpæ mortalis, quæ inseparabiliter adhæret damnatis, & ipsa nõ solùm privat quoddam esse creatum sicut pœna: sed etiam privat bonum infinitum scilicet Divinum propter quod esse miserum, miseriâ culpæ mortalis æternaliter, hoc est pejus quàm sit non esse simpliciter. Et quia cæteri discipuli Eum tristes interrogaverant: interrogat Eum & Ipse quem conscientia remordebat, ne tacendo se crimen suum prodere videretur. Si nempe Ipse aliis de hoc quærentibus tacuisset, suspectũ se eis reddidisset, unde dixit: *Nunquid Ego sum Rabbi?* non vocat Eũ Dominũ, sicut alii, quia jam à se excusserat jugum Domini, aliis sub Ejus jugo remanentibus. Et secundùm Hierony. Non Dominum, sed Magistrum vocat: quasi excusationem habeat, si Domino denegato saltem Magistrum prodiderit. *Et ait, tu dixisti:* quasi diceret

ſecundùm Rabanum, Tu prodidiſti Te, non ego. Eadem ratione confutatus eſt proditor, quâ Pilatus iniqvus judicator. Nondum coram eis Eum exprimit, nec delictum ſuum in hoc aliis publicavit, ſed conſcientiæ judæ ſe ejus delictum ſcire ſignificavit, poterat enim per hoc verbum mentem judæ ſic movere, quod alios latebat: unde poteſt ſic intelligi. Ego non dico, ſed tu dicis. Vel poteſt exponi de aſſertione cordis quaſi diceret. Ore interrogas, quaſi neſcius: ſed corde dicis, & ratum habes te eſſe proditorem. Ecce miſer homo vides Dominum omnia ſcire, nec tuam conſcientiam Eum latere: ceſſa igitur & confitere. Hic admonemur ut peccantem primò cum manſvetudine arguamus: poſt ſi peccaverit graviùs, ad ultimum graviſſimè. Hanc enim formam nobis Dominus reliquit, qui primò dixit: *unus ex vobis me tradet*, ſecundò, *qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet*: tertiò, *tu dixiſti. Erat autem Joannes recumbens*, id eſt; reclinatus, ſermonibus iſtis territus, & ſeipſum ſuſtinere non valens, eò quod terrore erat reſolutus: *in ſinu*, ſive ſupra pectus Jeſu, quia inclinatè quaſi ante pectus, & prope os ejus appodiavit ſe ſuper Dominum, ſicut innixus ſuper dilectum ſuum: & ſic erat idoneè poſitus ad interrogandum aliquid ſecretè ab eo, & audiendum. Cum ergo iſta quæſtio à ſingulis fieret: *innuit illi Petrus: &. dicit ei, quis eſt de quo dicit*: id eſt; non verbis & ſonando, ſed tantummodo nutu corporis, & innuendo dixit ei ut ſecretò quæreret à Domino, quis eſſet de quo dixerat. Vel primò *innuit*, & deinde nō cōtetus nutu dixit. Nota Petri reverentiam, propter quā licèt Major, & Princeps Apoſtolorum non interrogat Dominum per ſe, ſed per minorem. Et cum Joannes ſubmiſſa voce hoc quæreret, Dominus JESUS familiariter ei, tanquam ſingulariter dilecto, ſubmiſſa voce aperuit, & proditorem ſuum tacitè expreſſit, ne alii audirent, cui ſcilicet panem intinctum porrigeret. Joanni igitur, ut ſecretario ſuo, expreſſi apertô ſignô: non tamen nomine nec omnibus: in hoc nos inſtruens non debere crimina proximorum propalare aliis. Ideo enim ſecundùm Chryſoſto. Noluit Chriſtus judam proditorem publicare, ut nos doceret quod peccata occulta aliorum publicare non debemus: quia ſicut eſt mortale peccatum innocenti falſum crimen imponere: ſic verum crimen occultum, aliis revelare. Et ſtatim bucellam tantùm intinctam, non conſecratam, judæ porrexit: quæ corpus ſuum non erat, quia quod verum panem de Cœlo tradere inſidiosè ſtudebat: non illô, ſed aliô intinctô revelari merebatur. Et ideo ſtatutum eſt, quod Euchariſtia intincta non detur fidelibus: & etiam pro hæreſi tollenda, quæ dogmatizavit totum Chriſtum ſub utraq; eſſe, & neutra tantùm forma Dominus per bucellam intinctam ſuum exprimit traditorem: fortaſſis per panis intinctionem, illius ſignificans fictionem: quia ſicut panis intinctus habet colorem, & ſaporem in ſuperficie alium quàm interius: ita judas ſimulabat ſe exterius Chriſti diſcipulum & diligere Magiſtrum, cùm tamen interius proditor ejus eſſet, & proditorem tractaret. Joannes autem ſtupefactus, & cordialiter gladiatus, verſus Dominum magis ſe inclinavit, & ſupra pectus ejus recubuit. Petro autem Dominus non dixit, nec ipſe Joannes, quamvis ad nutum ejus quæſiſſet, quia erat ita fervidus, quod ſtatim in proditionem inſurrexiſſet, & eum interfeciſſet. Sed hoc noluit Dominus ne diſpenſatio conſilii Divini impediretur: quod autem Petrus Joanni interrogationem committit: habet etiam rationem myſticam,

Arguendi forma.

Chryſoſtom. hom. 82. in Joann.

Per Petrum nempe designatur vita activa: per Joannem, contemplativa. Petrus ergo per Joannem à Christo instruitur, quia activa vita de Divinis, per contemplativam informatur. Unde habes hic argumentum, & figuram, quod contemplativus non intromittit se de actibus extrinsecis: vindictam etiam non expetit de ipsius DEI offensis, sed inde interius gemit, & per orationem ad DEUM se convertit, ac fortiùs per contemplationem approximans, eiq; adhærens omnia suæ dispositioni committit: & hoc de tempore vacationis intellige, cum copiam sponsi habet apud se. Nam aliquando ipse contemplativus ex zelo DEI & animarum, vel ratione officii imminentis, exteriùs exit: & similiter quoniam sponso, ut revocetur avidiùs, & teneatur fortiùs, ad tempus recedente non sentit solitas consolationes, in activam se reducit, ut vel sic sponso fructificet. Non nempe decet contemplatorem esse desidiosum. Hinc etiam potest colligi quod contemplativus secretũ Domini nõ debet revelare nisi fortè fraternæ salutis ut gereret zelus, vel supernæ revelationis dictaret instinctus. Nunc ergo conspice Domini benignitatem, quomodo dilectum suum discipulum in sinu supra pectus suum retinet: in quo & magna humilitas ejus claret. O! quam tenerrimè se invicem diligebant: & ideo de pectore & sinu, id est; secreto sapientiæ Domini Sacramentum divinitatis, & specialiter Evãgelium quod scripsit hauriebat: & bibens inebriatus est. Unde Ansel. Quisnam ille est, rogo Te, qui supra pectus ejus recubuit & in sinu ejus caput reclinat? Felix quicũq; es. O! certè ecce jã video. Joãnes est nomẽ Ejus. O Joãnes quid Tibi dulcedinis, quid gratiæ & suavitatis, quid luminis & devotionis hauriebas ab illo Fõte? Ibi certè omnes thesauri sapiẽtiæ, & sciẽtiæ Dei abscõditi sunt. Ibi fons misericordiæ: ibi domicilũ pietatis, ibi favus æternæ suavitatis: unde tibi o! Joannes omnia ista? Nunquid Tu sublimior Petrô, Andreâ sanctior, aut certè omnibûs Apostolîs gratiosior? Speciale hoc privilegium virginitatis, quia Virgo es electus à Domino, atq; inter cæteros magis dilectus. Jam nũc exulta virgo, accede propius, & aliquam hujus dulcedinis portionem vendicare non differas. Si potiora non potes, dimitte Joanni pectus, ubi se cum vino lætitiæ in divinitatis cognitione inebriat: tu currens: ad humanitatis ubera, lac exprime quô nutriaris. Hæc Ansel. Cõspice etiam alios discipulos multum mæstos, ad prædictam vocem Domini non comedentes, seseq; invicem aspicientes, & super his consilium capere nescientes. Cùm ergo JESUS panem intinctum judæ dedisset: *post buccellam*, per quam vidit eum designatum: *intravit satanas in eum*, non tunc primò & de novo, cùm jam Christum priùs vendidisset: sed ad ampliùs, quasi proprium ac sibi jam traditum pleniùs possidendum, & suæ servituti subjugandum, & ad quæcunq; vellet noxia agenda trahendum: in quem ante introiverat, quasi alienum, ad tentandum & decipiendum. Intravit in eum, ut totum eum occuparet: & quem malignîs cogitationibûs obligaret, jam ipso impietatis opere possideret. Ingratus enim beneficiorũ Christi factus est in potestate dæmonis magis quàm ante: sicut Apostoli, qui jam post resurrectionem acceperãt Spiritum Sanctum insufflante Domino: postea iterum ipsum plenius acceperunt in die Pentecostes. Ubi sciendum quòd satanam intrare hominem, potest dupliciter intelligi: quia vel intrare in corpus hominis: sicut patet in dæmoniacis, & sic potest essentialiter intrare in hominem: vel intrare in mentem, ita quod menti essentialiter illabatur, & sic nullus potest intrare in hominem, nisi solus D E U S.

Contemplativi officiũ.

Joannis in Christum ámor.

Anselmus de Passione Dñi

Virginitatis privilegium.

Satanam intrare in hominem.

Anima

Anima enim rationalis non habet dimensiones quantitatis; ut aliquid in ea esse dicatur, quasi infra dimensiones ejus contentum, & sic nihil potest in ea esse nisi quod ei dat esse quod est ibi per virtutem suam: & ubi autem est virtus, Dei, ibi est & essentia Dei: in Deo enim idem est virtus & essentia: & ideo Deus essentialiter est inanima, cujus solius est implere naturam, sive substantiam ab Eo creatam: dicitur tamen Satan illabi menti humanæ, per affectum & effectum malitiæ, scilicet inquantum homo ab eo seductus sequitur eum ad perpetrandum malum quod suggerit: & sic per fraudulentam deceptionem, & malitiam habitare dicitur in eo quem implet: & hoc modo intravit in Judam, ut plenius possideret, & ad perpetrandum malum induceret. In cujus cor prius miserat ut deciperet, & ad præbendum assensum malo induceret. A simili, quando ostium est ita forte, quod latro nec violenter, nec latenter potest intrare: tunc quandoque latrunculum per fenestram submittit. qui postea ostium latroni aperit: & sic latro intrat. Latro, est diabolus: domus fortis, voluntas: latrunculus, mala cogitatio vel delectatio. Quando ergo diabolus potest intrare per aliquam complacentiam: hic aperit ostium consensûs: & sic diabolus intrat, & spoliat animam bonis suis. Vnde Origenes. Cavendum nobis est, ne diabolus intrudat in cor nostrũ aliquid ignitorum telorũ suorũ: nam si introduxerit, insidiatur deinde ut & ipse introeat. In hoc autẽ quod buccella sũpta aplius introivit Satanas in judam, perpende quantũ est malũ cõmensalẽ alicujus post esse ingratũ, & beneficia immemorẽ. Deinde ponitur proditoris permissio: nõ enim poterat aliquid facere nisi Christo permittente. Ideo dixit ei: *quod facis*, scilicet voluntate: *fac*, id est facias *citius*. Et bene dicit, *quod facis*, quia voluntatis crimen pro facto reputatur Festinat Dominus in bonum salutis fidelium quod judas operatur, sed non sibi. Multi quippe bonum, ut judas faciunt: sed omnino nihil eis proficit, quia bonum facere non intendunt Non tamen Dominus impellit judam ad proditionis culpam: sed ostendit se sitire salutem nostram. Vnde non dicit hoc, præcipiendo facinus, vel consulendo; quia præceptum Divinum, vel consilium, non potest esse de faciendo malum: sed tantum prædicendo & permittendo, dans in se potestatem, quia vidit ejus animum præ nimio desiderio implendi quod cœperat acceleratum, non posse quiescere sed implere non poterat, nisi ipse Dominus permitteret. Dicit etiam hoc Dominus crimen proditionis exprobrando: ut ostenderet quod dum ipse beneficia conferret, ille mortem intentaret. Dicit insuper hoc, ad opus nostræ redemptionis anhelando, non tam in perniciem perfidi sæviendo, quam ad salutem fidelium festinando. *Cùm ergo* judas *buccellam* de manu Domini *accepisset exivit continuò* ad quærendum cohortem quæ Christum caperet. In quo significatur quod sacerdos sumens corpus Christi indignè, magis elongatur à Deo: quia enim bono malè usus est, hæc præsumptio peccatum auxit, ut ingratus beneficiis Domini, apertè ab eo recederet. *Erat autem nox* quod expressit Euangelista, ad ostendendum oportunitatem temporis ad peragendum proditionem: & ad denotandum in juda mentis tenebrositatem. Vnde congruit hoc bene Sacramento: erat enim qui exiit filius noctis, faciens opera tenebrarum: ibatq; in noctem seu tenebras & mortem: quia ergo judas ex bonorum societate non profecit, ob hoc majori pœnâ dignus fuit. Vnde Chrysos: Sicut boni & perfecti duplici sunt digni honore, quoniam & benigni sunt facti, & nihil à malis nocumenti senserunt sic & mali duplici sunt digni pænâ, & quia mali facti sunt, cum possent effici boni, quod ostendunt qui facti sunt boni, & quia nihil à bonis lucrati sunt. *Cùm ergo exisset* judas *ad procurandum Christi mortem*, dixit Iesus: *Nunc clarificatus est Filius, hominis*, id est ejectô tenebrosô remanserunt soli mundi, cum suo Mundatore. Nunc, inquit, quia caligo noctis & tenebrarum recessit à discipulis meis, nunc filius hominis clarificatus est in eis, nunc nihil caliginis & tenebrarum sentit in ipsis. Vnde Anselmus, Hoc quoq; erat mansuetudinis tuæ Domine Iesu, quod perfidum illum in cetu fratrum palam detegere, & confundere noluisti, sed leviter admonitum, accelerare jussisti quod parabat. In omnibus his non est aversus furor ejus malignus à te, sed egressus foras satagebat circa frequens maleficium Tunc clarificata est familia tua Christe in mundum societatis Angelicæ. Hæc Anselmus. Possunt etiam hic res significantes

Origenes tomo 32. in Ioan.

Commensalis proditoris iniquitas.

Chrysost. sermo. de virtutib. & vitijs tomo 5.

Egressus judæ.

tanquam illæ quæ significantur accipi. *Nunc*, inquit, clarificatus est filius hominis in se, in causa, non in effectu, quia modo inchoata est traditio passionis, cujus meritò ex congrua datur ei claritas resurrectionis & ascensionis. Similiter in corpore mystico est clarificatus: quia judæ exitus malorum à bono signat segregationem, *& Deus clarificatus est in eo*: quia scilicet non quæsivit nisi gloriam Patris. Hôc ergo factô separationis judæ à societate Christi, & Apostolorum præfigurata fuit reproborũ separatio tempore judicii à consortio Christi & electorum: quia tunc apparebit gloria magna Christi: membraq; adhærebunt capiti, & paleæ amovebuntur concremandæ igni inextinguibili. Vnde August. Exeunte immundo, omnes mundi cum suo Mundatore manserunt. Tale aliquid erit cum zizaniîs à tritico separatis: justi sicut sol fulgebunt in regno Patris sui. Hoc futurum prævidens Deus, discedente juda, tamquam zizaniîs separatîs, remanentibûs tanquam triticô Apostolîs sanctîs, nunc inquit, clarificatus est Filius hominis tanquam diceret, Ecce in illa mea clarificatione quid erit, ubi malorum nullus erit, ubi bonorum nullus peribit.

August. tract. 63 in Ioan.

DE INSTITUTIONE SACRAMENTI Eucharistiæ. Cap. LVI.

Mat. 26. Mar. 14. & Luca 22.

CIrca quartum verò meditando obstupesce illam charissimam dignationem, & dignatissimam charitatem, quâ nobis tradidit & reliqnit semetipsum, scilicet Sacratissimum Corpus & Sanguinem suum verè in cibum & potum: ut quod erat futurum in proximo Sacrificium Deo placens, & redemptionis nostræ impretiabile pretium, esset viaticum nostrum & sustentamentum: quia hoc Sacramentum quod per excellentiam dicitur Eucharistia, id est bona gratia, quotidie reficit & renovat ferventia, corda & devota. Volens ergo Dominus Iesus finem dare legalibus sacrificiis: & novum incipere testamentum, seipsum nostrum facit sacrificium, & post cœnam legalem, mox spiritualem cœnam Christianorum præparat: ut de lege ad Evangelium: de veteri & transitorio testamento, ad novum & æternum testamentum: de figura ad veritatem, de carnalibus ad spiritualia transeat. Beda: Finitîs veteris Paschæ solenniîs, quæ in commemorationem antiquæ de Aegypto liberationis agebantur, transit ad novum, quod in suæ redemptionis memoriam ecclesiam frequentare desiderat: pro carne & sangvine agni, suæ carnis & sangvinis Sacramentum in panis & vini figura substituens: Sacerdos in æternum factus, secundum ordinem Melchisedech. Et *cenantibûs illis*, idest cœnam agni typici perficientibûs & consummantibûs, vel post esum agni typici adhuc in cœna residentibûs, antequam surgerent de cœna: *accepit Iesus panem* azimum, non fermentatum: & oculîs ad Patrem elevatîs, *gratias agens*, pro veteribus terminatis, & novis inchoandis: *benedixit*, dicendo illud quod sequitur scilicet *hoc est Corpus meum*, *ac fregit*, scilicet post consecrationem: *deditq; discipulis suis*, *dicens*, scilicet priusquam frangeret, vel simul quando frangebat: *accipite*, scilicet *ex hoc omnes*: *hoc est corpus meum*, *quod pro vobis tradetur*. Ecclesia addidit, enim: & ideo semper est dicendum. *Et similiter accipiens calicem*, non veterem ut prius, sed novum: *& item gratias agens benedixit*, *ac dedit illis*, *dicens*: *Accipite & bibite ex eo omnes*, *hic est sanguis meus*, *qui pro vobis effundetur*. Quibûs verbîs hoc Sacramentum instituit & tacitè præmissum destituit. Vnde creditur cùm Dominus dixit *hoc est Corpus meum*, *hic est sanguis meus*, mutasse panem & vinum in Carnem & Sangvinem: & tunc eandem vim contulisse illis in posterum: & ideo cùm proferuntur in canone, ex virtute eorum fit transsubstantiatio: quia verba consecrationis efficiunt quod figurant. Si enim verbum Christi tantæ est virtutis, quòd fecit de nihilo omnem creaturam: non est mirum si unam creaturam convertat in aliam: Chrysostomus: Sicut illa vox quæ dixit, crescite & multiplicamini, & implete terram: semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante naturâ: ita & vox ista semel quidem dicta est, sed per omnes mensas ecclesiæ, usque in hodiernum diem, & usque ad eius adventum præstat sacrificio firmitatem. Hæc Chrysost. Est autem ibi altare, ubi Dominus ordinavit Sacra-

Eucharistia.

Beda in cap. 22. Lucæ.

Enim, non omittendũ in consecratione.

Chrysost. sermo. de proditione Iudæ. tomo 3.

cramentum Euchariſtiæ. Ob cujus inſtitutionem eſt, quòd in hac die cùm omnes horæ ſint flebiles, ſola miſſa eſt ſolennis: tanquam in ſuo natali, ſcilicet in die ſuæ inſtitutionis. Eadem quoque die chriſma conficitur, quô frontes linuntur, quia eadem die poſtea agni ſangvine linebantur. Aſpice nunc bene quomodo diligenter ac fideliter, & devotè Dominus prædicta facit: & propriis manibûs illam dilectam & benedictam familiam ſuam communicat. Non enim eſt intelligendum, quòd diſcipuli ſumptum corpus de manu Domini ſibi miniſtrarent: ſed qui conſecravit, ipſe & miniſtravit. In cujus ſignum omnes religioſi deberent in die cœnæ recipere Corpus Chriſti, de manu Prælati ſui. Sumpſit etiam ipſe Sacramentum corporis & ſanguinis ſui, non propter ſui indigentiam, & ut aliquem à Sacramento conſequeretur effectum: ſed gratiâ exempli, ſcilicet ut aliis daret manducandi exemplum. Sumpſit autem modô illud Sacramentali tantûm, non ſpirituali. Per hoc autem quod Chriſtus morti propinquus, non ſolùm agnum typicum, ſed etiam Corpus ſuum verum Sacramentaliter cum Apoſtolis manducavit: oſtenditur quòd quilibet Chriſtianus, periculo mortis imminente, debet (ſi poteſt) Sacramentaliter communicare: & ſi non poteſt, communicet ſaltem fide. Secundum illud verbum Auguſt. Crede, & manducaſti. Attende etiam Sacramenti dignitatem, & reverentiam, & ordinem circa ipſum: quoniam primò gratias egit pro tanto myſterio, circa quod Divina virtus operatur ſecretiùs: & pro tanto beneficio, ut corpus & ſangvinem ſuum det nobis & per hoc oſtendit quod in ſumptione, & ante ſumptionem hujus Sacramenti, præexigitur devotio & oratio, ac mentis in Deum elevatio. In hoc etiam tribuit nobis exemplum, glorificandi Deum in omni bona inchoatione. Beda: Et ſicut de veteribus terminandis egerat: ſic & de novis incipiendis gratias agit: nobis pariter exemplum tribuens, in omni boni operis inchoatione, vel perfectione, Patrem qui in cœlis eſt, eſſe glorificandum. Deinde *benedixit*, dicendo verba quæ ſequuntur, *hoc eſt Corpus meum*, hoc, ſcilicet quod ſub ſpecie panis videtis: quod nunc do, & quod nunc ſumitis: quod pro vobis, & veſtri redemptione tradetur, ad flagellandum, & crucifigendum. Ex quo videtur quod ly hoc, non demonſtrat ſpeciem panis ſimpliciter, nec Corpus Chriſti ſimpliciter, ſed Corpus Chriſti ſub ſpecie panis apparens. Vnde etiam videtur quòd nulla alia intelligatur benedictio, quàm ſacrorum verborum prolatio. Tranſmutatio autem fit in ultimo inſtanti prolatæ orationis. Vnde ly hoc, demonſtrat corpus Chriſti, non pro tempore pro quo profertur, ſed completa oratione: ut cùm dicitur, hoc eſt bonum verbum, Deum time. Et tunc fregit, ut ſecundum Bedam, oſtenderet Corporis ſui fractionem, id eſt paſſionem, non ſine ſua ſponte & opere futuram. Frangimus & nos in ſignum quia fregerit: ſed nihilominus integer poſt manet: pane nempe in corpus Chriſti tranſſubſtantiato, frangi dicitur: non quod Corpus Chriſti, quod integrum ſub qualibet parte manem, frangatur: ſed accidentia, ſub quibus corpus manet franguntur. Debet autem fractio fieri in tres partes: in ſignum quod fractus eſt tripliciter Chriſtus, ſcilicet flagellis ante paſſionem, clavis in paſſione, lanceâ poſt paſſionem. Item propter tres partes eccleſiæ: nam prima pars notat ſanctos in cœlis. Secunda, ſaluandos, qui ſunt in pænis. Tertia mixta, vivos quos adhuc hæc vita ſuſtentat in terris. *Deinde dedit diſcipulis ſuis*, ad uſum, ut ad ſe ſpecies panis converterent, & ipſi in Chriſtum converterentur. Vnde Auguſt. Dictum eſt à Domino, nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ: ſed tu mutaberis in me. Et ait, *Accipite et comedite*, ubi utramque huius Sacramenti innuit comeſtionem: Sacramentalem, ſcilicet & ſpiritualem, ut accipiant mente & corpore, & comedant fide & ore, ac guſtent & videant devotione: quoniam ſuavis eſt Dominus. Eſt enim manna in ſapore habens omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuavitatem: ac ſibi incorporent, recogitatione: ſeruantes in corde pretium redemptionis ſuæ. Non eſt ergo ſic intelligendum, quòd priùs frangeret & daret diſcipulis: ac poſtea diceret verba conſecrationis: ſed magis è converſo, quia Chriſtus dedit Corpus ſuum conſecratum Apoſtolis: & ideo priùs dixit verba conſecrationis. Per Ieſum, qui ſalus interpretatur, bonus Prælatus

Chriſtus ſuum corpus ſumpſit.

Auguſt. tract. 25. in Ioan.

Beda in cap. 22. Lucæ.

Hoc quid demonſtret

Beda ibidem.

Fractio in tres partes.

Auguſt. lib. 7. confeſſionum cap. 10.

Pſal 33.

Fractio poſt conſecrationem.

latus Christi Vicarius, & de sua subditorumq; salute solicitus, intelligitur. Hic accipit panem, cùm diligenter studet sacræ scripturæ: gratias agit & benedicit, quando Deo attribuit ejus diligentiam. Frangit autem & dat, devotè prædicando eam. Econtra de ignorante & negligente, dicitur in Threnis: Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. *Et accipiens calicem*, cum vino aqua mixto, passionem suam præsignantem: *gratias egit*, pro redemptione humanô generi collata per illam: nec non in aduersis, & pro adversis, quòd non pro se, sed pro nobis hæc tulit: monstrans in hoc ut Dominum laudemus, quando flagella videmus, & gratias agamus in omni tribulatione, quæ significatur in nomine calicis. Vnde Chrysost. Gratias egit, docens nos qualiter oportet hoc mysterium perficere: & erudiens nos quodcunque patimur cũ gratiarũ actione ferre. Vnde & Beda: Qui nihil dignũ percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit ut hic vidilicet ostendat quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ alienæ portat: ut hinc etiam ostendat quid in correptione faciat subditus, si in flagello positus Patri gratias agit æqualis. Deinde *benedixit dicens, hic est sanguis meus*: qui scilicet sub specie vini apparet, *novi testamenti*, scilicet & ad novi testamenti confirmationem: quia sicut vetus testamentum confirmatum est in sanguine animalium immolatorum, ita novum testamentum sanguine Christi est confirmatum: in quo apparet excellentia novi testamenti, respectu veteris. Et addit, *quod pro vobis & multis* redimendis, & in cœlestem hæreditatem introducendis *effundetur in remissionem peccatorum*. Dicit autem, pro multis, efficienter: sed pro omnibus, sufficienter: quia Sanguis Christi pro omnibus effusus fuit quantum ad sufficientiam: sed non fuit effusus pro omnibus, quantum ad efficientiam: quia non omnes emundat, quam uis omnes emundare sufficeret, si fide & dilectione, ac Sacramentorum perceptione virtutes ejus attingerent. Deinde *dedit eis, dicens: bibite ex hoc omnes*, ut sitis passionis meæ repræsentatores, idest imitamini meam passionem, quia nisi compatiamini, non conregnabitis. Bibit autem ipse primò sanguinem suum: inducens eos etiam ad bibendum. Et notandum quod sicut tunc, ita & in primitiva ecclesia homines qui missæ intererant, sumebant Sacramentum unitatis: nunc autem quia non possunt omnes dignè sumere, sumunt aliud saltem signum unitatis, id est osculum pacis: quod tradens sacerdos & dicens: Accipe vinculum pacis, idem est, acsi diceret, *sumite ex hoc omnes*, vel *Accipite, & dividite inter vos*. Per calicem persecutio signatur in scriptura. Hic calix sumitur, patienter tolerando: & datur aliis, ad simile exhortando.

Thren 4.

Chrysost. hom. 83. in Matt.

Beda in cap. 22. Lucæ

Pro multis.

2. Tim. 2

Sacramentum cur sub duplici specie institutum est.

Advertendum autem quòd istud Sacramentum sub duplici specie, scilicet panis & vini, est institutum: quia ordinatur ad corporis & animæ salutem: vel ad significandum perfectam animæ refectionem: sicut ex cibo & potu fit perfecta corporis refectio. Separatim tamen fit corporis & sanguinis consecratio, quia in passione fuit sanguis seperatus à corpore. Hoc autem Sacramentum institutum est, quasi quoddam memoriale illius passionis: & ideo consecratio corporis & sanguinis fit sub speciebus distinctis. Considerandum tamen quòd sub utraq; specie est totus Christus indivisus: scilicet corpus & sanguis, ac anima & Deitas: ac per hoc utrobique est unum & simplicissimum Sacramentum: aliter tamen & aliter. Sub specie namque panis, est tantùm corpus ex vi conuersionis vel sacrmenti: cætera autem sunt ibi ex concomitantia reali, seu naturali & inseparabili: quia sanguis est ibi, per connexionem: & anima, per conjunctionem: & Deitas, per unionem. Ista enim quatuor non possunt dividi, nec abinuicem separari Similiter sub specie vini, est tantùm sanguis, ex vi conversionis & Sacramenti: cætera autem ex concomitantia sunt ibi.

Cur non amplius sub utraque communicemus.

Et licet in primitiva ecclesia populus sub utraque communicaret: postea tamen providè ordinatum est, ut non communicaret sub specie vini, propter periculum effusionis: & quia sub specie panis quodammodo sanguis accipitur, inquantum ibi continetur. Eucharistia itaque formaliter & perfectissimè est unum Sacramentum, materialiter verò plura: quia ibi concurrunt duo, scilicet cibus & potust & propter hoc quandoque exprimitur pluraliter, sicut in collecta: Purificent nos quæsumus

mus Domine Sacramenta quæ sumpsimus: & subditur post singulariter, & præsta ut hoc Tui Corporis Sacramentum &c. Panis quippe Sacramentum est Corporis, & vinum Sangvinis, aqva verò quæ apponitur, notat similitudinē, vel illius aquæ quæ fluxit de Christi latere, vel fidei Ecclesiæ: ut neq; Christus sine Ecclesia, neq; Ecclesia sine Christo sit: sed Ejus carni & animæ uniatur & conformetur. Et ideo vinum aquæ mixtum offertur, ut ostendatur quia caput & membra id est; Christus & Ecclesia, unum corpus sunt. Sunt autem tria in Sacramento ista consideranda: unum, quod tantùm est Sacramētū, sc. species visibilis panis & vini: alterū, quod est Sacramētū & res, sc. Caro Christi propria & sangvis: tertiū, quod est res & nō Sacramentum: videlicet Mistica Christi Caro, scilicet Ecclesiæ unitas. Res ergo significata & contenta in hoc Sacramento, est verum Corpus Christi, quod traxit de Virgine: res non contenta, sed tantùm significata est Corpus Christi mysticum, quod conjungitur capiti per charitatem. De hoc Corpore Christi mystico, scilicet unitate Ecclesiæ, dictum est supra de verbis Domini, pro quibus quidam retrò abierunt. Est etiam corpus Dominicum Sacramentum incarnatæ Divinitatis. Augustin. Illud Corpus visibile & palpabile, Sacramentū est invisibilis formæ, id est; Panis Cœlestis: quô vivunt Angeli. Cùm enim nihil gessit in corpore anima Christi, nisi quantùm Verbum cui unita est inspirabat: quis non judicet Corpus esse Sacramentum inhabitantis Divinitatis? Et iterum: Christi visibilis forma nobis modò invisibilis, res est visibilis Sacramenti Altaris: & invisibilis forma Cœlestis panis, quô vivunt Angeli, res est, visibilis & palpabilis formæ Christi. Est ita Christus & Sacramentum, & res Sacramenti. Multa mirabilia sunt in hoc Sacramento. Primum quòd ibi est Corpus Christi in tanta quantitate, sicut fuit in Cruce: & sicut jam est in Cœlo: nec tamen excedit illius parvæ formæ terminos, vel quantitatem. Unde mirum est quomodo sub tam modica specie tantus homo lateat. Secundum est, quod ibi sunt accidentia sine subjecto: quia enim in DEUM non cadit accidens: ideo accidentia quæ priùs erant in subjecto, scilicet in pane, postea sunt sine subjecto. Tertium est, quòd panis ita convertitur in Corpus Christi, quòd tamen non est materia Corporis: nec etiam animæ. Quartum est, quòd corpus non augetur ex multarum hostiarum consecratione: & è converso non minuitur ex earum sumptione. Quintum est, quòd idem Corpus simul in pluribus locis id est; sub omnibus hostiis consecratis est. DEO enim convenit esse ubiq; simpliciter & propriè: creaturæ verò in loco uno tantùm esse: Corpus verò Christi mediô modô habet se. Cùm enim sic creatura, non debet coæquari Creatori in hoc, quod sit ubiq; cùm verò sit unitum Divinitati, debet in hoc alia corpora excellere, ut simul & semel possit in pluribus locis esse, sub isto videlicet Sacramento. Sextum est, quòd cùm dividitur hostia, non dividitur Christi Corpus: sed sub qualibet parte totus est Christus. Unde hæc fractura in forma est panis, non in Christi Corpore: quia totus Christus indivisus sumitur sub qualibet parte. Sicut integro speculo tota & unica forma relucet in tota: & in fracto speculo fit unius & ejusdem formæ numerò, & totius integræ formæ ad quamlibet speculi fracturam reflexio. Septimum est, quando tenetur hostia in manibûs, & videtur oculîs, Corpus Christi nec tangitur manibûs, nec videtur oculîs: sed hoc totum tantummodo circa species agitur, sicut & quando dividitur. Octavum est, quòd cùm

Aquæ significatio.

Tria in hostia.

Auguft. in Epistol. 23.

Christus Sacramētū est.

Mirabilia in Eucharistia.

cùm non sit ibi panis vel vinum, tamen accidentia eundem habent effectum, quem priùs: ut satiare, inebriare, & hujusmodi. Nonum est, quòd statim cùm desinunt illæ species, tunc etiam ibi desinunt esse Corpus Christi & sangvis. Hugo: quamdiu sensus corporis afficitur, corporalis præsentia non aufertur: sed deinceps Christus transit de ore ad cor, & manet virtus ac præsentia spiritualis tantùm. Et licèt post sumptionem desinat ibi esse Corpus & sangvis Christi: cavere tamen debet communicans ne post communionem spuat, maximè ante comestionem in loco immundo: vel ubi possit sputum pedibûs cõculcari: & hoc propter periculũ, & ob reverentiã tãti Sacramenti. Tãdẽ quoq; Dominus in amoris recordationẽ subjũxit: *Hoc*, scilicet Sacramentum *facite*, id est; conficite vel celebrate: accipite & date: *in meam*, id est; in passionis meæ *commemorationem:* quia Eucharistiæ consecratio, est quædam Dominicæ passionis rememoratio. Hoc exponit Apostolus dicens: *Quotiescunquè manducabitis Panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabis donec veniat*, scilicet, Ipse Dominus ad judicium. Pascha nempe legale fuit in prœfiguratione Paschæ futuri: Sed Evangelicum fit in cõmemoratione præteriti, scilicet passionis Christi. In memoriam ergo illius beneficii inexpressibilis Christus instituit Sacramentum Altaris, dicens itaq; *hoc facite in meam commemorationem.* Ordinavit eos in Sacerdotes: & dedit eis potestatem conficiendi Sacramentum Corporis & sangvinis sui. Hoc igitur colit Ecclesia, passumq; Christum retractat, cum illud Corpus Domini consecrat, & Sacerdos cùm levat Corpus Domini repræsentat quod Christus in Cruce sit levatus. Illud nempe Corpus est, quod & ipse sacravit, quod Crucifixum est & mori sustinuit. Hoc est illud memoriale, quod animam gratam, cùm ipsum suscipit manducando & bibendo, vel etiam fideliter meditando debet totam ignire & inebriare: & in Ipsum Dominum præ amoris & devotionis vehementia totaliter transformare. Nihil enim majus, carius, dulcius, vel utilius nobis relinquere potuit quàm seipsum. Ipse nãq; quem in Sacramento Altaris, hodie per Eum instituto, sumimus: Ille idem est qui de Virgine incarnatus & natus ubera Ejus suxit, qui pro te crucifixus mortem sustinuit, & qui resurgens & ascendens sedet à dextris DEI. Ipse est qui creavit Cœlum & terram, & qui gubernat & moderat universa. Ipse est à quo dependet salus tua: in cujus voluntate & potestate est, tibi dare paradisi gloriam. Ipse in tali hostia modica sic oblatus: tibiq; exhibitus, Ipse Dominus JESUS, de quo loquimur, Filius est DEI vivi. Unde excellenter Eucharistia, id est; bona gratia dicitur: quia in hoc Sacramento non tantummodo augmentum est virtutis & gratiæ: sed Ipse totus sumitur, qui est Fons & Origo totius gratiæ. Hierony. Hanc ultimam memoriam nobis reliqvit: quemadmodum si quis peregrè proficiscens aliquod pignus ei quem diligit relinquit: ut quotiensconq; illud viderit, possit & ejus beneficia & amicitias memorari. Quem si ille perfectè dilexerit, sine ingenti illud desiderio, vel fletu non potest videre. Ideo hoc Salvator tradidit Sacramentum, ut per hoc semper commemoremus, quia pro nobis mortuus est. Nam & ideo cùm accipimus, à Sacerdotibus commonemur, quia Corpus & sangvis est Christi, ut non simus ingrati tanti Ejus beneficii. Hæc Hierony. Institutum est igitur Sacramentum Altaris. Primò. in recordationem Dominicæ passionis & liberationis. Secundò, in signum præcipuæ dilectionis & imitationis. Tertiò, in robur confirmatio-

1. Cor. 11.

Levatio hostiæ.

Monumẽtũ, seu memoriale Domini.

Idem est in Eucharistia Christus.

Instituendi Sacramenti causæ.

nis, contra lapsus humanæ infirmitatis. Quartò, in purgationem spiritus hominis, & nutrimentum vitæ spiritualis. Quintò, in viaticum præsentis peregrinationis. Sextò, in pignus & arram habendæ hæreditatis. Septimò, in remedium satisfactionis pro peccatis. Unde sangvine Christi Corpus & Animam linimis, quia sangvis Agni super utrumq; postem domûs, liberavit Hebræos ab Angelo exterminatore. In hoc autem Sacramento duo requiruntur ex parte recipientis, scilicet desiderium conjunctionis ad Christum, quod amor facit, & reverentia Sacramenti, quæ ad donum timoris pertinet. Primum, ad quotidianam hujus Sacramenti frequentationem invitat: sed secundum retrahit. Unde si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione fervorem amoris augeri & reverentiam non minui: talis deberet quotidie communicare: si autem sentiret per quotidianam frequentationem reverentiam minui, & fervorem non multum augeri, talis deberet interdum abstinere, ut cum majori reverentia & devotione postmodum accederet, unde, quantum ad hoc, unusquisq; est suo judicio relinquendus. Modus autē sumendi, tripliciter dividitur. Comestio enim alia fit ore, & est Sacramentalis, alia fit corde & est realis, alia fit ore & corde, in altero Sacramētū in altero res Sacramēti. Sola Sacramētalis tantū, malorū est qui etsi sub visibili specie elementorū Corpus Christi accipiant, tamen quia nec verè credunt, nec diligunt, pani Cœlesti couniri non possunt. Sola realis tantùm bonorum est: qui etsi sub visibili Sacramento carnem Christi non sumant, tamen fide & dilectione panem cœlestem manducant, & ei couniuntur. August: Quid paras dentes & ventrem? Crede, & manducasti. Realis verò & sacramentalis comestio junguntur, cùm accipientes in pane qui pependit in ligno, accipientes in calice qui manavit de latere, pertingunt mēte usq; ad esū panis vitæ. Oris, inquā perceptio & incorporatio, Sacramentum est comestionis cordis qua manducamus cum Domino carnē suā, & bibimus cum eo sangvinem suum: hoc est per efficaciam carnis suæ & sangvinis sui manemus in eo, & Ipse in nobis. Itaq; alii accipiunt Corpus Domini ad mortem, quia non attingunt panem vitæ: alii accipiunt ad vitam, quia aduniuntur cum Verbo. Chrysost. Credimus itaq; quoniam & nunc illa Cœna est, in qua & ipse recubuit: nihil nempe illa ab hac differt. Neq; enim hanc quidem homo operatur, illam autem ipse, sed hanc & illam ipse. Cùm ergo Sacerdotem dantem tibi videris, non Sacerdotem æstima esse qui hoc facit: sed manum Christi esse quæ extenditur. Sicut igitur cùm baptizaris, non ipse Sacerdos baptizat, sed DEUS est qui detinet tuum caput invisibili virtute: ita & nunc. Nullus itaq; Judas assit, nullus avarus, nullus inhumanus accedat, nullus crudelis & immisericors, nullus universaliter immundus: si quis non est discipulus, discedat. Non recepit eos qui non sunt tales hæc mensa: cum discipulis enim meis, ait, facio Pascha: hæc est illa mensa & nihil minus illâ habet. Hoc illud est cænaculum ubi tunc fuerunt, hinc ad montem Olivarum exierunt. Exeamus & nos in manus pauperum Hæc nempe Regio Mons est Olivarum: Olivæ enim sunt plantatæ in Domo Domini, id est; pauperum multitudo stillat oleum, quod hìc est utile nobis. Ita nempe & DEUM propitium habebimus, & multam assumemus mercedem. Hæc Chrysosto. Secundùm Bedam: si quē movet cùm Cœnatus Salvator Apostolis suū corpus, ac sangvinē tradidit: quare nos jejuni eadē Sacramēta percipiamus? audiat, quia

Recipienti Eucharistia necessaria.

Sumptio & comestio triplex.

Aug. tract. 56. in Joan.

Chrysostom. hom. de proditione Iudæ Tomo 3.

Beda in cap. 22. Lucæ.

tunc necesse erat typicũ Pascha prius cõsumari, & sic ad verum Pascha transire, ac verè Paschæ Sacramenta substitui: nunc autẽ in honorem & pro reverentia tanti Sacramenti placuisse Magistris Ecclesiæ, primò Dominicœ passionis participatione muniri: deinde terrenis dapibûs corpus refici. Sunt autem tria sacrificii genera: unum, Dominici Corporis: alterum contriti cordis: tertium, mortificatæ carnis. Oportet ergo sacrificium humilitatis, præcedere in mente: afflictionis in carne: ut devotio habeatur in Dominici Corporis consecratione & receptione. Appropinqua nunc & tu ad hanc cœnam mendicans, ut eleemosynam inde accipias: ad quod te hortatur Anselmus dicẽs: Jam nunc ascende cum Eo in cœnaculum stratum grande & salutaris cœnæ interesse, deliciis gratulare. Vincat iracundiam amor, timorem excludat affectus, ut saltem de micis mensæ illius eleemosynam præbeat mendicanti, vel à longe sta, & quasi pauper attendens in divitẽ ut aliquid accipias, extende manum, famem lachrymis prode. Hæc Ansel.

Anselmus de passione Domini.

Cœna figura in manna. Cœna Domini olim in manna præfigurata fuit, quod DEUS Filiis Israël in deserto dedit. Dedit judæis figuram veri Panis, scil. panem materialẽ & temporalem: nobis autem veritatẽ, scil. Supersubstantialem & æternalem. Manna creatum fuit à DEO in Cœlo äëreo: sed Panis nobis datus, scil. Christus descendit de Cœlo vero.

Manna.

In Agno Paschali cœna figurata. Cœna Domini etiam præfigurata fuit in Agno Paschali: quem DEUS primò præcepit Filiis Israël manducare quando decrevit eos de captivitate Ægyptiaca liberare. Ita Christus Sacramentum Eucharistiæ tunc primùm instituit, quãdo nos à diabolica potestate eripere voluit.

Agni sumẽdi modus. Quando Filii Israël Agnum Paschalem manducabant, succincti erãt, baculos in manibus tenebãt & stabãt. Ita cõmunicãtes debẽt esse succincti, per mẽtis & corporis castitatẽ: & tenere baculos, per rectæ fidei firmitatẽ. Debẽt etiã erecti stare in bona vita, quã inchoaverũt: & nõ se iterũ reponere in lutum, de quo jam surrexerunt. Agnus comedebatur cum lactucis agrestibus, quœ sunt amaræ: & nos debemus Corpus Domini manducare cum amara contritione. Qui comedebant Agnum, tenebantur pedes suos calciare: sic communicantes debent pedes, id est; affectus & desideria custodire: cavendo ne aliqua maculentur sorde. Agnus Paschalis non fuit coctus aquâ sed assatus igne: & manducans debet esse ignitus charitate. Christus Rex, & Sacerdos verus, Eucharistiam sub specie panis & vini dedit: & hoc Sacramẽtũ instituit, quod olim Melchisedech Rex & Sacerdos DEI Altissimi figuravit: quapropter Christus Sacerdos, secundùm ordinem Melchisedech appellatur: quia hoc Sacramentum in oblatione Melchisedech præfigurabatur. *Facta est autẽ & contentio*, id est; disquisitio: *inter Discipulos, quis Eorum videretur esse major.* Ubi sciendum quòd cum Apostoli audierunt Christum, prædicentem traditionem sui ad mortem: cæperunt quærere inter se, *quis eorum esset major*, id est; aptior & convenientior ad præcedendũ alios locò Christi, & ad tenẽdũ Ejus locum. Et ideo Christus de hoc Eos docuit, videlicet quòd ille esset ad hoc aptior, qui esset verè humilior, revocando eos ab affectu superbæ dominationis & primatûs, exemplô Regum gentium, & per contrarium Dominorum terrenorum.

Gentium imitatores. Gentiles enim & terreni Domini appetunt primatum, dominantur subjectis, & *benefici vocantur*, quia blandi sermones à subditis eis offeruntur. Unde Dominus nolens Discipulos suos, imitari, subjungit: *vos autem non sic* facere debetis, *sed qui major est in vobis*, scil. per virtutũ excellentiam *fiat sicut minor*, per humilitatem, *& qui Præcessor*, scil. dignitate, vel etiã sanctitate: *fiat sicut Ministrator:* humili sui reputatione, vel humili officii executione, & exhibitione pro loco &

tēporē. Sed heu hodie multi habentes nomen Christianorũ, gentiles imitantur: appetentes primatum habere, & subiectis dominari: seque ab eis supervacuîs laudibûs extolli, & benefici vocari. Specialiter autem in ecclesia fit frequenter contentio pro dignitatibus obtinendis: & non solùm inter sæculares, sed etiam inter religiosos, sicut canes contendunt ad obtinendum os carnibûs plenum & medullis: propter quod viliores canibûs videntur quidam religiosi qui contendunt pro officiis præsidendi: cùm tamen nihil habeant annexum, nisi miseriam & laborem. Et quia monuit discipulos ad humilitatem, superbiam sæcularium dissuadendo: consequenter facit hoc, eos ad sui exemplum invitando. Nam secundùm judicium humanum *major est qui recumbit, quàm qui ministrat,* licet secundùm judicium Dei sæpe fit aliter: ipse autem qui contrarius est mundo, *in medio* eorum est *sicut qui ministrat,* quamuis major sit eîs: ut etiam jam in lotione pedum ipsorum ostenderat, & ideo est imitandus. Et ex hoc intendit concludere, quòd ille est aptus ad succedendum sibi in regimine Ecclesiæ qui est fundatus in vera humilitate. Vt enim humilitate superbiam curaret, ipse Deus ad nos descendere & humilis fieri voluit: ostendens exemplô quòd meritò eum imitando humiliari debeat & homo. Vnde August Quid superbis homo? Deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum. hæc August. Humilieris ergo ministrando, & abjectiora ministeria, & quæ alii dedignantur lætanter cùm opus est suscipiendo. *Ait Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, &c.* Prædicit quod passuri sunt, ut cùm passi fuerint ne desperent salutem, sed agentes pænitentiam liberentur. Scandalum enim dubitationis passi sunt, dum quasi impotentem teneri, ligari, & duci viderent. Et signanter dicit, in nocte, quia qui scandalum patiuntur, in nocte & in tenebris sustinent: & ipsi Apostoli in aduersitate Dominum reliquerunt. *Petrus autem* quia cæterîs ferventior erat, quod Iesus prædixit prævidendo, ipse denegat amando. Et *respondens, ait: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam &c* Infirmus voluntate, jactat suam voluntatem: sed non vires cognoscens gloriæ conscius Petrus præsentis affectûs, sed nescius futuri casûs, non credit se ab eo posse deficere. Intantum Petrus affectu & charitate Christi efferebatur: ut & imbecillitatem carnis suæ, & fidem verborum Christi non contueretur. Sed non mentitur, quia credit verum esse quod promittit: & sic in mente habet: mentitur autem qui falsum voce signat, cum voluntate & intentione fallendi. Dixit tamen falsum, quia accidit contrarium. Communiter enim accidit quòd illi qui aliîs in virtute se præferunt, turpiùs aliîs cadunt. *Respondit ei Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in hac nocte priusquam bis gallus vocem dederit, ter es me negaturus.* Hieron. Petrus de ardore fidei promittebat: & Salvator, quasi Deus, futura noverat. Hæc Hiero Nemo ergo in se, nemo in viribus suis confidere potest: quia omnis constantia, omnis virtus & fortitudo, non hominis sed Dei est. Beda: Qui solus novit quid sit in homine: ne quis fidelium suo vel de statu incautè confidat, vel de casu incautiùs diffidat: quasi Deus modum, tempus, ac numerum negationis ejus prædicit. Vnde & Remigius. Moraliter instruimur, ut quantum confidimus de ardore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate. Istud verbum Domini, de negatione Petri Marcus (ut præmissum est) pleniùs cæterîs expressit. Post primam enim negationem Petri statim gallus cantavit, & ante secundum galli cantum bis iterum negavit: & ita trina negatio Petri ante primum galli cantum est inchoata, & ante secundum completa. Alii verò Evangelistæ, dicentes: priusquam gallus cantet, ter me negabis: de inceptione trinæ negationis agunt: id est, trinam negationem inchoabis, sed Marcus de completione ejus scripsit. *Et ait illi Petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Intellexit enim quòd timore mortis prædiceret eum esse negaturum: & ob hoc dicebat, quòd licèt periculum mortis immineret, nullô tamen modô ab ejus fide divelli posset. *Similiter,* id est eodem amore & feruore, *& omnes discipuli dixerunt,* ac fervorem intrepidum ostenderunt, & per ardorem mentis damnum mortis non timuerunt: sed non perseveraverunt: quia vana fuit præsumptio humana sine protectione Divina. Chrysosto. Hinc ergo magnum discimus dogma: quòd non sufficit desiderium hominis, nisi Divinô aliquis potiatur auxiliô. Et nota

Petrus non mentitur falsum dicens.

Hierony. in c. 26. Matth.

Beda in cap. 22. Lucæ.

Remigius in c. 26. Matth.

Chrysost. hom. 83. in Matt.

quòd multiplex est ratio quòd Deus permisit Petrum cadere, Prima, ut nullus de se præsumat, Secunda, ut plùs Christo, quàm sibi quisque credat. Tertia, ut comprimeret ejus audaciam. Quarta, ut alii exemplò ejus instruerentur, humanam fragilitatem excogitantes & Dei veritatem. Quinta, ut Petrus aliique Prælati discerent, qualiter subditis compati deberent. Sexta, ut error hæreticorum confunderetur dicentium quòd charitas semel habita non amittitur, nec amissa iterum haberi potest: cujus contrarium omnino in Petro patuit.

DE SERMONE DOMINI IN COENA. Caput. LVII.

Ioan. 13. et sequētibꝰ usq ad c. 19 Matt. 26 Mar. 14.

CIRCA quintum verò ad omnem cumulum supereffluentem attende alia dilectionis insignia. Post egressum enim judæ, cùm scilicet mundi cum Mundatore remansissent: & post alia supraedicta Dominus Iesus discipulos consolando fecit eis sermonem pulcherrimum: ignitîs plenum carbonibûs dulcedinis & amoris, scilicet verbîs dulcissimîs: de cæli melle mellitis, & de Dei lumine luminosis: quem scripsit Ioannes specialiter à Deo, dilectus & hîs potatus. Anselmus: Tunc demum divinissimi eloquii uberrrima inundatione conventus ille sacer ex ore tuo Domine potatus est. Siquidem corruptus ille uter foras missus fuerat, quem hujus lympidissimi liquoris infusione sciebas indignum. Ex hujus autem sermonis ornata ac veneranda & utili magnitudine, quinq; meditanda principaliter assume. Primùm qualiter prædicens discipulis discessum suum, confortat eosdem. Dicebat namque: *Filioli adhuc modicum vobiscum sum*, id est modico tempore, scilicet usque ad captionem vel mortem, quia tunc fuit eis subtractus: vel secundùm quosdam, usque ad ascensionem quia usque tunc apparuit eis corporaliter. Dicens autem, filioli, ostendit teneritudinem amicitiæ, & dilectionis ad eos. Diminutiva. nempe secundum Priscianum, aliquando pro familiaritate, & amore dicuntur. Sic ergo nunc eos vocat præ amoris teneritudine, quia cùm amici abinvicem recedunt, affectu amoris maximè inardescunt. Et iterum: *Adhuc modicum*, scilicet tempus erit, *& mundus me iam non videt* id est amatores mundi. *Vos autem videbitis me*, & boni quidem cæteri, quia solis bonis post resurrectionem apparuit in carne. Et iterum: *Non turbetur cor vestrum*, scilicet de meo recessu per mortem, cùm sit ad meam glorificationem, & Spiritus sancti missionem. Et in hoc docemur non turbari de nostris amicis in confessione fidei decedentibus: nam est via ad eorum glorificationem & nostram subventionem: quia amici nostri existentes cum Deo, multò plus nos juvare possunt, quàm viventes in mundo *Non turbetur inquam cor vestrum*, quia dixi me moriturum, sed stabiliatur fide credentes me resurrecturum: *neque formidet*, propter tribulationum instantiam ne dimittatis fidei constantiam, sed perseverate fortes usq; in finem. Dominus intendebat animos discipulorum confortare contra duo: scilicet contra unum, quod imminebat in præsenti, quod erat ejus passio, & aliud quod timebatur futurum, scilicet superventura ejus tribulatio. Vnde dicit eis: *Non turbetur*, & tristetur *cor vestrum*, scilicet de malo præsenti, quantum ad primum, neque formidet, & timeat, scilicet de futuro, quantum ad secundum. *Creditis in Deum, & in me* per consequens *credite*: qui sum Deus, & quem etiam confessi estis Deum. Vnum supponit, scilicet fidem eorum in Deum: hâc enim iam instituti erant per Eum, & aliud præcipit scilicet ut credant in ipsum, quia est Deus, & non homo tantùm: secundum Augustinum: Ne mortem Christi tanquam hominis timerent, & ideo turbarentur, consolatur eos etiam se Deum esse contestans qui possit hominem suscitare. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, id est diversæ participationes beatitudinis, quia secundum differentias meritorum, sunt etiam distinctiones præmiorum, qui dicit jam certi estis de passione mea, & tamen à me expectate vitam æternam, secundum Augustinum, meritò turbabantur, quando quidem fidentiori dictum erat quod negaret Dominum, sed cùm audiunt de mansionibus cæli, à perturbatione recreantur: certi post pericula se apud Dominum mansuros, quod significant multæ mansiones. Et iterum: *Vado parare vobis locum* tam pulchrum, tam delectabilem

Ansel. in medit. Cur post judæ abitum sermo habitus

Filioli.

August. trac. 67. in Ioann.

Idem ibidē.

bilem

bilem moriendo, reſurgendo, in cœlos aſcendendo Et *iterum venio* in judicio apparendo, *& accipiam vos ad meipſum* ad beatitudinem corporis & animæ, *ut ubi Ego ſum & vos ſitis*, ſcilicet in æterna beatitudine. Iam ut dixerat paratæ erant manſiones, ſcilicet in prædeſtinatione, ſed tamen adhuc parandæ erant ab eo Redemptionis opere, & ab ipſis meritoria operatione. O Domine, para quod paras: nos ſcilicet tibi, & te nobis: ut ſi multitudo manſionum pro diverſitate meritorum. Alius plùs, alius minùs participes tui erimus. Et iterum *non relinquam vos orphanos:* in quo indicat ſe eſſe Patrem illis: *vado & venio ad vos*, ſpiritum, ſcilicet mittendo: hoc autem dicit, ne putaretur ſpiritum mittere ſine ſe. Et iterum: *Pacem*, ſcilicet pectoris *relinquo vobis*, quæ triplex eſt in homine, ſcilicet ad ſeipſum, ad Deum, & ad proximum: *pacem meam*, ſcilicet æternitatis, *do vobis:* ſi in pace prima perſeveraveritis: ſecundum Auguſtinum: Pacem nobis relinquit in ſæculo, quâ hoſtem vincamus, & quâ nos invicem diligamus. Pacem ſuam dabit nobis in Futuro: quando ſine hoſte, & ſine diſſenſione regnabimus. Et bene dicit *pacem meam*, ad diſtinguendum pacem ſanctorum à pace mundi, quæ eſt magis apparens & ficta, quàm vera. Vnde ſubjungit: *non quomodo mundus dat, ego do vobis*: quia mundus dat carnaliter, ego ſpiritualiter: mundus temporaliter, ego æternaliter: mundus exteriùs ego interiùs. Et iterum, *ſi diligeretis me gauderetis utique* de receſſu meo, *quia vado ad* exaltationem meam: ſcilicet *quia vado ad Patrem, qui Major me eſt* Auguſtinus, quia naturæ humanæ gratulandum eſt, eò quòd ſic aſſumpta eſt à Verbo Vnigenito, ut immortalis conſtitueretur in cælo: atque ita fieret terra ſublimis, ut incorruptibilis pulvis ſederet ad dexteram Patris. Qui non hic gaudeat, qui ſic diligit Chriſtum, & ſuam naturam jam immortalem gratuletur in Chriſto, atque ipſum ſperet futurum eſſe per Chriſtum; Et iterum: *Expedit*, id eſt utile eſt, *vobis ut ego vadam*: ſcilicet ad Patrem aſcendendo, ut ſpiritualiter me cognoſcatis, & carnaliter jam me noſſe deſiſtatis; ne verbó carnem factó, quaſi lacte contenti ſitis Et verè expedit: *ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam Eum ad vos.* Si hanc carnalem dilectionem à vobis abire non fecero: non eritis digni ut Paracletus veniat ad vos: quamdiu enim de me carnaliter ſentietis, non eritis idonei ut Spiritum ſanctum recipiatis. Non quod poſitus in terra non poſſet dare, ſed quia illi non ſunt idonei accipere, niſi eum ſecundū carnē noſſe deſiſtant: quò magis ſpirituales effecti magis ad cæleſtia amplectenda ejus Deitate anhelant. Intantum enim mundus eſt ſpiritus, quod in nullo quieſcit niſi in eo qui omninò eſt ſpiritualis nullo carnali ſolatió impeditus Bernard Dilicata eſt Divina conſolatio, & non datur admittentibus alienā. Hugo: Idcirco nimirum Dominus Ieſus diſcipulis ſe ſubtraxit corporaliter, ut Eum diſcerent amare ſpiritualiter. Aſcendit ſiquidem in cælum, ut corda poſt ſe traheret, ut dilectio pergeret poſt dilectum. Sed & uſque hodie Chriſtus amicos ſuos, quaſi quadam corporali præſentiâ cō ſolàtur in ſcriptura ſacra, & eccleſiæ Sacramentîs atq; aliis viſibilibus exercitiîs, virtutum quòrum aliquando diſpenſatoriè ſubtrahit uſum, ut ſpiritualis amoris dulcedinem, tantò puriùs percipiant, quó nihil foris habent etiam in opere virtutis ad quam mentem ſuam per intentionem effundant. Hæc Hug. Penſandum ergo eſt, quia ſi præſentia carnis fillii Dei impedit ſpiritûs receptionem: quantomagis carnalis effectus in nobis impediat eandem; Hæc & his ſimilia eis dicebat, quæ corda ipſorum totaliter penetrabant. Non enim de ſuo diſceſſu aliquid pacificè tollerare poterant. Secundò circa ſermonem mediteris, qualiter cordialiter & inſtanter Dominus Ieſus inſtruxit diſcipulos pluribûs vicibûs in charitate ſeruanda, dicens: *Mandatum novum do vobis*, quò ſcilicet diſpoſiti ad meam ſequelam eritis: videlicet *ut diligatis invicem ſicut dilexi vos:* hâc enim viâ ſequendus eſt Dominus. Non dicitur novum, quantum ad ſubſtantiam, quia fuit datum in veteri lege: quæ etiam præcipit proximos diligere, non tamen pro eis mori, ſed dicitur novum, quantum ad mandati formam: ſicut Ipſe dilexit nos, qui etiam mori dignatus eſt pro nobis Vnus modus renovandi vinum vetus eſt, quando amiſit colorem & ſaporem, ponendi ipſum cum vino novo & forti: quia ibi recipit colorem & ſaporem ex fervore vini, & ſic dicitur renovari. Mandatum de dilectione fuit valde antiquum, & iam quaſi nulli ſapiebat: ideo paſſio Chriſti, in qua fuit maximus

Auguſt. trac. 77. in Ioan.

Idem tracta. 78. Humana natura felicitas ex incarnatione Dominica. Amor terrenus amovendus eſt.

Præſentia carnis Chriſti impediebat ſpiritûs aduentum.

Mandatum nouum quid?

fervor dilectionis, quasi vinum fortissimum illud mandatum renovavit: dicitur etiam novum mandatum ab effectu, quia animam renovat, & hominem novum facit, dilectio enim talis confert novitatem, & aufert vetustatem. Et iterum *in hoc*, scilicet signo, quasi in meo proprio charactere, *cognoscens*, omnes apertè, *qui mei estis discipuli*: disciplinis meis imbuti, & in schola mea instructi: non si dæmonia ejiciatis, vel alia signa faciatis: sed si dilectionem habueritis adinvicem, hoc est enim quod maximè desiderat Dominus. Quicunque connumeraratur militiæ alicujus Regis, debet portare insignia ejus. Insignia autem Christi sunt insignia charitatis, quicunque ergo vult annumerari militiæ Christi, debet charitatis charactere insigniri. Aug. tanquam dicens: Alia munera mea habent vobiscum etiam non mei: non solùm naturam, vitam sensum, rationem, & eam salutem quæ hominibus pecoribusque communis est, verum etiam Sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui ut ardeant: sed quoniam charitatem non habent, ut cymbala concrepant: nihil sunt, nihil eis prodest. Hic est fons cui non communicat alienus: dilectio sola discernit inter filios Dei & filios diaboli. Signent se omnes signô crucis Christi, respondeant omnes amen, cantent omnes alleluia, baptizentur omnes, intrent ecclesias, faciant parietes basilicarum: non discernuntur filii Dei à filiis diaboli, nisi charitate. Quidquid vis habe, hoc solum si non habeas, nihil tibi prodest. Alia si non habeas: hoc habe, & implesti legem. Hæc Aug. Et iterum: *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*, idest ut diligatis opere, ut quod tibi vis fieri facias alteri, & quod tibi non vis fieri, nec tu alteri facias. Vbi notandum quod tripliciter dilexit nos Christus: gratuitè, quia in dilectione nos prævenit: Ipse enim incepit, nec expectavit quod nos inciperemus diligere. Sic ergo & nos debemus priùs diligere proximos, non expectantes præveniri, seu beneficiari. Et multò magis debemus Deum rediligere, quia secundùm Aug. nulla est major ad amorem invitatio, quàm prævenire amando, & nimis durus est animus qui dilectionem, & si nolebat impendere, nolit & rependere. Dilectio ergo Dei causa est dilectionis nostræ, sed non è conversò, non enim quia non diligimus Deum, diligit nos, sed quia diligit nos, diligimus Eum, & quia Eum, & proximum. Et quia per charitatem Christus ad nos redimendos venit, sectemur charitatem, ut per hanc, quâ ad nos Christus descendit dilectionis viam, etiam nos ad ipsum possimus ascendere. Item efficaciter, quod patet per opus: dando Seipsum, & ponendo animam pro nobis, quia probatio dilectionis, exhibitio est operis. Nos ergo hòc exemplò efficaciter & fructuosè invicem diligamus. Secundùm illud Ioan. *Non diligamus verbô, neque lingvâ, sed opere & veritate.* Et multò magis Deum diligamus, ut sermonem & mandata ejus servemus Item rectè, quia hanc dilectionem ad nostram beatitudinem ordinavit, & ut ad Deum nos traheret: non sicut homines sese invicem carnaliter, & pro commodo terreno diligentes. Sic ergo & nos in proximis, non quod beneficii est, seu dilectionis, sed quod Dei est debemus diligere, & invicem ad hoc ut Deum habeamus. Sunt enim amici naturæ, & sunt amici fortunæ, & sunt amici gratiæ, & hi ultimi soli approbantur à Deo. Licet nempe in dilectione proximi, includatur dilectio Dei, tanquam principalior, quia proximus non est diligendus, nisi propter Deum: tamen Saluator hìc magis facit mentionem expressam de dilectione proximi, quàm Dei, cùm dicit, invicem: quia intendebat Apostolos inducere ad ædificationem, & consolationem fidelium, & ad perferendas tribulationes persecutorum, ad quod necessaria est charitas proximi, quæ tamen ut dictum est, includit charitatem Dei. Et iterum: *Majorem hìc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Dilectionem vocat hìc signum, & probationem dilectionis, id est exhibitionem operis, transferens de causa ad effectum. Et quidem nullum majus dilectionis argumentum est, quàm ponere animam pro amicis: hoc enim est ultimum signum amoris: ultra quod non potest aliud inveniri. Amor namq; per quatuor signa potest manifestari. Primò, per verba: quando nempe cor abundat in amore, tunc os abundat in sermone, quia ex abundantia cordis os loquitur. Secundò, per collata beneficia, & istud est majus signum quàm primũ: quia multi servirent de verbis suis, qui non seruirent de

Insignia militum Christi.

August. trac. 65. in Ioan.

August. trac. 5. in epistolam Ioan.

Dilexit nos Christus tripliciter.

August. in epistol. Ioan.

1. Ioan. 3

Amici tri plices.

Dilectio summa.

Amoris si gna quatuor Mat. 12

de suis rebus. Tertiò, per obsequia personalia, & istud est adhuc majus signum quàm primum vel secundum: multi enim servirent de sua substantia, qui non servirent de sua persona. Quartò per adversa, quando scilicet quis pro amore amici se exponit morti, multi nempe darent personam ad serviendum, qui non darent animam suam ad moriendum. In hoc ergo quod Christus pro nobis crucifigi & mori voluit, infinitam nobis charitatem ostendit. Gregor. Mori etiam pro inimicis Dominus venerat, & tamen positurum se animam pro amicis dicebat, ut nobis ostenderet, quia cùm diligendo lucrum facere de inimicis possumus, etiam, ipsi amici sunt qui persequuntur Consequens ergo est, ut quemadmodum Christus animam pro nobis posuit, sic & nos animas pro fratribus ponamus. Quatuor nempe sunt Diligenda per ordinem ex charitate scilicet Deus, anima, proximus, & corpus: & ideo cum charitas sit ordinata, pro ipso Deo (qui est primum & maximum diligibile) ex charitate debent alia tria exponi, sicut minus pro majori, pro anima verò propria debet proximus & corpus proprium contemni, & pro salute proximi debet vita corporalis exponi. Et iterum. *Hæc mando vobis ut diligatis invicem*, quia aliter nullum solatium habebitis, nisi in vobis invicem habeatis sed absq; dilectione solatium, & consolationem in vobis invicem habere non potestis. Præceptum dilectionis semper inculcat, & tanquam sola dilectio præcipienda sit, eam semper commendat. Et revera ille qui ait: habe charitatem, & fac quæcunque vis: quasi solam charitatem visus est præcepisse & meritò: quia ipsa valet, sine usibus multarum virtutum: sed cætera omnia non valent sine ea. Vnde secundùm Gregorium, de dilectione quasi de singulari mandato Dominus loquitur: quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnia unum præceptum sunt. Quidquid nempe præcipitur, in sola charitate solidatur: Multa sunt per diversitatem operis unum in radice dilectionis Et plura alia huiusmodi ad dilectionem incitantia Dominus dicebat, quæ Ioannes hìc conscripsit. De dilectione fraterna nullus Apostolorum, tantum loquitur quantùm Ioannes, & hìc & in epistolis suis. Legitur etiam de eo quòd iam senex effectus portabatur ad ecclesiam à discipulis suis, ut fideles instrueret: quibus hoc tantum dicebat. Filioli diligatis invicem, & in hoc est perfectio disciplinæ Christianæ, unde dicitur specialiter à Deo dilectus: non solùm propter privilegium virginitatis, sed etiam propter specialitatem charitatis. Tertiò, circa sermonem mediteris: quomodo monuit eos ad observantiam mundatorum suorum, dicens: *Si diligitis me, mandata mea servate*: implendo ea factô, & opere: quasi diceret, non ostendatis amorem quem habetis ad me fletu solùm: sed in obedientia mandatorum. In hoc enim mundi huius potestates suos amicos & fideles probant, & cognoscunt, si eis obediunt, & eorum mandata custodiunt: quia secundùm Gregorium, probatio dilectionis exhibitio est operis. Et iterum: *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me*: scilicet opere & viritate, & non tantùm lingva & sermone: hoc est ille habet veram dilectionem ad me. August. Qui habet in memoria, & servat in vita: qui habet in sermonibus, & servat in moribus. Qui habet audiendo, & seruat perseverado, *ipse est*, inquit, *qui diligit me*. Opere est demonstranda dilectio: ne sit infructuosa nominis appellatio. Vnde & Ioannes, *qui dicit quia diligit Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est*. Et iterum *Si quis diligit me*, id est dilectionem in me tendit: *sermonem meum servabit*, id est mandata mea ad faciendum ea: quia obedientia procedit ex amore qui est in corde. Sermonem ergo & verba Dei tunc servamus, quandoiam facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promisit. Qui aut verba tenet per memoriam, & non cohæret illis per obedientiam: non sunt Ei in beneficium, sed in damnationis testimonium Greg. Verè diligimus, si mandata ejus servamus: verè diligimus, si à nostris nos voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria defluit, profectò Deum non amat: quia ei in sua voluptate contradicit. Ille ergo verè amat, cujus videlicet mentem delectatio prava, ex consensu non superat. Nam tantò quisque à superno amore disjungitur, quantò inferiùs delectatur. Hæc Greg. Et iterum: *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*: id est, ex hoc scietis vos dilectos à me, & quòd in dilectione mea quâ vos diligo, & in gratia mea manetis, si præcepta mea servaveritis. Servatio enim

Gregor hom 27. in Evangelia.

Gradus charitatis quatuor.

Charitatis excellentia.

Gregor. hom: 27. in Evangelia.

Gregor. ibidem.

Augúst. trac. 75. in Ioan.

Gregor. hom. 27. in Evãg.

Mandatorum observatio.

enim mandatorum, est effectus & signum divinæ dilectionis: non solùm eius qua nos diligimus, sed & ejus quâ ipse diligit nos, ex hoc nempe quod ipse nos diligit, monet nos & adjuvat ad implendum ejus mandata, quæ impleri non possunt nisi per gratiam. Ostendit ergo, secundùm Augustinum, non unde dilectio generetur, sed unde monstraretur, ut nemo se fallat, dicendo quòd Deum diligat, si ejus præcepra non seruat. Nam in tantum Deum diligimus, in quantum ejus præcepta servamus, inquantum autem minus servamus, minus diligimus. Nemo præcepta servat, qui non diligit, & nemo diligit, nisi qui servat. Nec prius servamus præcepta, ut nos diligat Christus: sed nisi nos diligat, ea servare non possumus. Et iterum: *Vos amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio vobis:* id est, si opera ostenditis amicitiæ & dilectionis: quia impletio præceptorum est signum dilectionis: & præceptum est signum suæ voluntatis: & ideo si ea quæ præcepit non facerent, voluntates non consonarent: & sic amici non essent. Secundùm Gregorium. Amicus, quasi animi custos dicitur. Vnde non immeritò quòd voluntatem Dei in præceptis ejus custodire dicitur, illius amicus vocatur: & secundùm eundem, Magna est misericordia redemptionis, & dignitas hominum, esse amicos Dei. Sed audisti gloriam dignitatis, cum dicitur: *vos amici mei* estis: audi & laborem certaminis, cum subditur: *si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Vnde & ait Augustinus. Cùm servus bonus esse non possit, nisi præcepta Domini sui fecerit: hinc amicos suos voluit intelligi, unde boni serui possunt probari. O magna bonitas Dei. Cùm ei pro conditione reddere debeamus obsequia: utpote servi Domino, famuli Deo, subjecti Potenti, mancipta Redemptori, amicitiarum nobis præmia promittit, ut à nobis obsequia debita servitutis extorqueat: ut quos nolle seruire conspicit, sponte suorum beneficiorum possit promissionibus invitare. Hæc August. Nullus ergo sine operis attestatione credat se Deum diligere: sed, ut ait Gregorius, de dilectione Conditoris lingua, mens, & vita requiratur. Nunquam est Dei amor otiosus: operatur etenim magna si est, si verò operari renuit, amor non est. Nemo itaque debet credere quòd Deum diligat, qui eum sæpe corde non cogitat, qui eum sæpe ore non laudat, qui ejus mandata opere non seruat. Grego. Si ab aliquo quæratur, utrum Deum amat: liberè respondet, ita: sed constat ut ipse dicit quòd probatio dilectionis, exhibitio est operis: ergo si verè Deum diligis, quærendum est à corde, ab ore, ab opere. Primò à corde, quia quod amat de eo sæpe cogitat. Vnde luxuriosi sæpe cogitant de delitiis carnis, avari de divitiis, superbi de eminentiis, & viri vere spirituales de divinis. Si ergo non sæpe de Deo cogitas, non credas te verè amare eum. Item homo maximè de eo cogitat: quod præ cæteris amat: ergo si de mundo magis quàm de Deo cogitas, mundum magis quam Deum amas. Secundò, si Deum diligis, à lingva tua requiras: quia ex abundantia cordis os loquitur. Nam idem est verbum cordis & oris, sed in corde est nudum, in ore vestitum: lingva ergo libenter illum nominat, quem cor amat: & ideo si plus de mundo, quàm de Deo fatur: magis mundum, quàm Deum diligere convincitur. Tertiò, an Deum diligas, ab opere tuo requiras: non enim potest ignis esse, & non ardere. Si ergo ignis divinus est in corde tuo, non poteris vacare otio: sed si otio vacas, ignem non habes; quia ut dictum est, charitas non est otiosa: operatur enim, si est: si operari renuit, charitas non est. Ad hoc ergo quod quis Christum veraciter diligat: necesse est ut Deũ amando nihil Eo præponat, & proximum suum sicut se diligat, ac dilectionem corde, ore, & opere ostendat: hoc etiam quod dictum est *Vos amici mei estis:* dupliciter potest intelligi, secundùm quòd amicus dupliciter dicitur: scilicet qui amat, & qui amatur & secundùm utrumq; verum est quod subdit: *si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Quia & qui Deũ amant, mandata ejus servant: & quos Deus amat, mãdata illius servant, inquantũ cõferẽdo eis gratiã suã adjuvat ad servandum. Sed, ut visũ est, mãdatorũ observatio nõ est divinæ ãicitiæ causa, sed signũ: scilicet quòd Deus diligat nos, & quòd nos diligamus Eũ. Et plura alia hujusmodi Dominus tunc dicebat. Quartò, circa sermonem mediteris, qualiter dando eis confidentiam circa pressuras, quas eis prædixit esse venturas: præmonis & hortatur ipsos ad patientiam, ne deficiant in tribulationibus, dicens: *Si mundus vos odit,* id est mũdani, & amatores mundi, qui divitiis, delitie & honori-

bus

August. trac. 82. in Ioan

Gregor. hom. 27. in Evãg.

August. trac. 85. in Ioan.

Gregor. hom. 30. in Evãg.

Amor Dei non est otiosus.

Idem ibidem.

Luca 6.

Diligere veraciter Deũ, quo modo possumus,

Patientia commendatio.

bus sunt dediti: *scitote* ad consolationem vestram, *quia me priorem vobis odiô habuit.* Vnde scriptum est, odio habuerunt me gratis: quasi diceret, secundùm Chrysostomum, Scio hoc esse durum & difficile, sed propter me patiemini, & ideo non dolere, sed & lætari oportet, & sufficit vobis in consolationem propter me hæc pati, grandis consolatio membris ex capite, quia non debent conditionem capitis refutare. Vnde Aug. Cur se membrum supra verticem ex tollit; Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum capite. Deinde ostendit, cur odit eos mundus, scilicet quia non sunt de mundo: id est, parte ejus, nihil enim commune cum terra est eis sed cælestium facti cives, & propter hoc mundi odium patienter est sustinendum, Vnde Chrysost. Hoc est virtutis augmentum, à mundo odio haberi, unde dolere oportet si à mundo diligeremini, hoc enim esset malitiæ vestræ ostensivum. Gregorius, Nam perversorum derogatio, vitæ nostræ approbatio est, quia jam ostenditur nos aliquid justitiæ habere, si illis displicere incipimus qui non placent Deo. Et quia exemplo sui, quo aliud majus & melius non est, monuit ad ferenda odia mundi, subdit quare cum debeant imitari, quia ille Dominus ipsi serui. *memento te, inquit, sermonis mei, quem dixi vobis: Non est servus major Domino suo Si,* pro qua, *me persicuti sunt,* quia sum Dominus: *& vos persequentur,* qui servi estis: mei sequentur vos in quibus ego sum, & per consequens me in vobis. Non potest placere servus, quibus displicet Dominus Chrysost quasi diceret: Non vos turbari oportet si communicabitis meis passionibus, quia vos non estis me potiores. Et iterum: *Mundus quidem,* id est mundani, in delitiis, divitiis, & ambitione viventes: *gaudebit,* tanquam de me triumphaverit: quia in triduo mortis Christi Iudæi mundo dediti sunt gauisi, credentes extinxisse totam sectam Christi: *vos autem contristabimini,* de mea morte & absentia, *sed tristitia vestra vertetur in gaudium* in resurrectione, & apparitione, seu præsentia & ascensione, & maximè in spiritus sancti missione. Contristati enim sunt de morte Domini, sed mox de resurrectione lætati. Nam post lachrymationem & fletum, infudit. Deus exultationem, & gaudium. Vbi notandum quod si cui promitteretur, ab eo qui esset verax & potens facere promissum, quod omnes illius lapides verteret in aurum: utique ille congregatret hinc inde lapides, quàm posset plures & majores. Nunc igitur promittitur nobis ab ipso qui veritas est, & potens super omne quod est, quod tristitia nostra vertetur in gaudium ideo multum libenter debemus sustinere tristitias, & pressuras hujus mundi, in augmentum nostri gaudii: unde non dixit, post tristitiam vestram vobis erit gaudium: sed ait, *tristitia vestra vertetur in gaudium,* ita quod hoc ipsum quod est tristitiam habere, in cumulum gaudij convertetur. Ad ostendendam autem & mæroris & gaudij immensitatem, inducit similitudinem, declarando quã dixerat per exẽplũ mulieris, in dolore partûs tristitiã habentis: sed in nativitate pueri gadiũ superveniens absorbet in eo omnẽ tristitiã præcedentẽ. Deinde hoc paradigma, quod de muliere proposuit Dominus, exponit, & similitudinẽ adaptat, dicens: *Et vos igitur nunc quidem tristitiã habetis,* scilicet tẽporẽ meæ passionis & mortis, quasi jam parturientes: *iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum,* scilicet post meam resurrectionem, *& gaudium vestrum nemo tollet à vobis:* quia vita Christi quæ fuit materia hujus gaudij, erat deinceps immortalis, non amplius auferenda per mortem. Tristit iam nempe habuerunt passô Dominô: sed post resurrectionem gavisi sunt visô Dominô, & gaudium eorum non tollebatur ab eis: quia etsi postmodum persecutiones, & tormenta pro Christo passi sunt: spe tamen resurrectionis, & visionis illius accensi, libenter adversa quæque ferebant: imò gaudium existimabant, cum in tentationes varias inciderent. Possunt autem & hæc ita intelligi, ut in discipulis universæ loquatur Dominus ecclesiæ, velut etiam ibi: *ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi.* Mundi enim amatores gaudent, quia in præsentibus delectantur, nulla alterius vitæ gaudia sperantes sed boni in ærumnis hujus vitæ tristantur, & plorant pro peccatis proprijs, & alienis pro hujus mundi incolatu & dilatione regni cælestis: & per hujus vitæ tribulationes & angustias, ad æterna contendunt gaudia cæli, quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei Dicens ergo Dominus, *iterum autem videbo vos,* secundum promitit adventum, quò ad universam videlicet ecclesiam, ad remuneran-

Chrysost. hom. 76. in Ioan.

August. trac. 87. in Ioann.

Odia mũdi tolerãda.

Chrysost. hom. 76. in Ioann.

Gregor. hom 9. in Ezechielẽ.

Chrysost. hom. 76. in Ioan.

Tristitiæ libẽter sustinendæ.

Mat. 28.

Act. 14.

randum ex integro. Ac si diceret, iterum videndus apparebo vobis æterna visione, eripiam vos ab aduersariis, assumam vos ad meipsum, coronabo vos victores, probabo me semper vidisse vos decertantes. Alchuinus, Mulier autem sancta ecclesia est, propter fæcunditatem bonorum operum, & quia spirituales Deo filios generat: hæc mulier dum parit, id est dum in mundo virtutum profectibus insistit, dum undiq; tentatur & affligitur, tristitiam habet de hoc, quia venit hora ut patiatur, quia nemo carnem suam odio habuit. Sed cùm peperit, id est cum devicto laboris certamine ad palmam pervenerit jam non meminit pressuræ præcedentis, propter perceptæ gaudium retributionis, quia natus est homo in mundum. Sicut enim mulier natô in hoc mundo homine lætatur: ita ecclesia natô in vitam æternam fidelium populô, exultatione repletur. Beda: Nec novum debet videri, si natus dicatur, qui ex hac vita migraverit. Sicut nempe consuetè nasci dicitur, cùm quis de utero matris procedens in hanc lucem progreditur: ita potest natus appellari, qui solutus à vinculis carnis ad lucem æternam sublimatur. Vnde sanctorum solennia non funebria, sed natalitia vocantur. Deinde concludit conclusionem principaliter intentam, ad hoc nempe dixit prædicta omnia, ut firmarentur contra tribulationes ejus imminentes, & aduersa. Vnde ait: *Hæc omnia* quæ dixi, in sermone isto, *locutus sum vobis s.:* ad hunc finem, *& ideo ut in me pacem habeatis:* advenientibus tribulationibus futuris: quia sicut grave quietatur in loco proprio, ita cor humanum in Deo. Et inde est quod homines mundani, qui Deo per amorem non sunt conjuncti, habent tribulationes absq; pace, sed sancti, qui Deum per amorem habent in corde, etsi ex mundo habent tribulationes, in Christo habent pacem. Hic finit sermonem suum, ut pius Pater utiliora ponens in fine, scilicet de pace ad quam omnes conatur invitare. Vnde glossa: Non solùm quæ in cæna, sed etiam quæ ab initio prædicationis suæ, & maximè quæ in cœna hac de causa dicit, ut in illo pacem habeant: pacem pectoris in præsenti, pacem æternitatis in futuro. Hæc pax est pro qua Christiani facti sumus, pro qua Sacramentis imbuimur, pro qua flagellis & aliis modis erudimur, pro qua spiritûs pignus accepimus, pro qua in eum credimus & speramus, & amore ejus accendimur. Hæc est in pressuris consolatio & liberatio, ut hac in fine feliciter regnemus cum Christo. In hoc ergo sermonem concludit, quia ipse est consummatio viæ, & beatitudo Patriæ. August. Hæc pax finem temporis non habebit, sed omnis piæ nostræ intentionis, actionisq; finis ipsa erit. Et subjungit. *In mundo pressuram habebitis,* scilicet ab humanis hominibus vos persequentibus: in me autem pacem: quod dicitur secundùm Gregor. Sit vobis de me interius, quod consolando reficiat: quia erit de mundo exterius, quod sæviendo graviter premat. Sancti enim viri non habent tribulationes puras, quia habent consolationem Dei admixtam, sed mali habent eas puras non habentes consolationem istam. *Sed confidite,* id est fiduciam in me habete, quia ego pro vobis vici mundum, & non prævalebit: quasi diceret recurratis ad me, & habebitis pacē in me: Christus vicit mundum, diripiendo & auferendo arma ejus quibûs impugnat: hæc autem sunt ejus concupiscibilia: *Nam omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis:* quam destruxit per afflictionem & laborem; *aut concupiscentia oculorum,* quam destruxit per paupertatem: *aut superbia,* quam destruxit per humilitatem. In hac victoria Christi debent confidere sancti, quia consideratione ejus armati, & virtutibûs muniti, feciliter superant tentationes mundi: propter quod dicit Petrus Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Qui ergo sicut Christus ista concupiscibilia vincit, vincit mundum. Et hoc, secundùm Ioannem, facit fides nostra, quia cum sit substantia sperandorum, quæ sunt bona spiritualia & æterna, facit nos contemnere bona corporalia & transitoria. Et alia plura his similia tunc dicebat. Quintò, circa sermonem mediteris, qualiter ipse Dominus Iesus, eô qui erat ad discipulos sermone finitô (de quo, secundùm Bedam, in cæna locutus est usq; ibi: surgite eamus hinc) deinde stando usq; ad hymni finem, cujus hoc initium est, tandem *sublevatis oculis,* aspiciens in cælum se ad Patrem convertit, & verba ad ipsum dirigens orare cæpit. Christus non tantùm oravit ad aliquid impetrandum, sed etiam ad dandum nobis orandi exemplum: & ideo oratio sua hic describiur optimis circum

Mulier pariēs, Ecclesia est.

Ephes. 5.

Beda homil. dominica jubilate.

Pacis cōmendatio

August. trac. 104. in Ioann.

Gregor. lib. 26. moral. capit. 12.

1. Ioa. 2.

Fides.

cumſtantiis diſpoſita. Primò, reſpectu præcedentium, quia poſt ſermonem, & diſcipulorum inſtructionem, convertit ſe ad orationem, ad oſtendendum quòd complementum boni operis eſt à Deo requirendum, & ut quos inſtruimus verbô, juvemus orationum ſuffragiô, quia ſermo Divinus maximè habet effectum in cordibus audientium, cùm fulcitur oratione, per quàm Divinũ imploratur auxiliũ, & ideo finis ſermonis noſtri debet ad orationem terminari. Secundò, reſpectu præſentium: qui orando principaliter oculos levavit ad cælum, ad denotandum quòd in oratione mens debet elevari in Deum: quia ſecundùm Damaſcenum: Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Inter alias autem partes corporis: diſpoſitio interior mentis maximè relucet in oculis: ubi enim amor, ibi oculus. Chryſoſt: Propter hoc in cœlum oculos levavit, ut ſtãtes ſurſum aſpiciamus, non oculis carnis ſolùm, ſed & mentis. Sancti ergo quandoque erecti & elevantes oculos ad cælum orant, non ut ſuperbi, ſed ut humiles: ut orationem ad Deum dirigendam, & cæleſtia tantùm petenda eſſe oſtendant. Unde Pſal: *Ad te lavavi oculos meos, qui habitas in cælis.* Et non ſolùm oculos, ſed & operationes noſtras in Deum referre debemus ſecundùm illud Threno. *Levemus corda noſtra cum manibus ad Deum in cælis:* per manus, nẽpe deſignantur operationes. Tertiò, reſpectu ſequentium, quia articulô paſſionis ſibi imminente, & preſſuris diſcipulorum prædictis oravit ad Patrem ſuum: ad deſignandum, quòd preſſuris & tribulationibus imminentibus debet homo per orationem recurrere ad Deum: ſicut Moyſes, Suſanna, & alii plures clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, & liberavit eos. Orat autem Chriſtus primò pro ſe, deinde pro membris. Pro ſe orat, tum ſecundùm humanã naturã, tũ ſecundũ Divinã ſecundũ humanã naturã, pro clarificatione in paſſione, pro clarificatione reſurrectionis, pro clarificatione, aſcẽſiones, pro clarificatione judicii quã habebit in eo poſt illud. Secũdũ, Divinã naturã orat pro notitia, & manifeſtatione claritatis Patris & Filii: in quibus intelligitur nexus & amor amborũ, ſcilicet Spiritus Sanctus, quia medium ſæpe intelligitur in extremis. Horum trium eadem eſt claritas, natura, eſſentia, eadem potentia, ſcientia, bonitas. Poſtulat ergo ipſe Chriſtus claritatem ſuam, ab æterno Patre habitam, ad humanam cognitionem & notitiam pervenire: ne ipſum purum hominem arbitrantes, de paſſionis ignominia verecundiam recipiant, ac de reſurrectionis gloria deſperantes à fide deficiant. Pro membris dupliciter orat. Primò, pro membris credentibus, & jam Capiti adhærentibus: ſecundò, pro crediturіs per Verbum jam credentium. Orat ergo pro diſcipulis & membris jam credentibus, & recommendat eos Patri dicens: *Pater ſancte ſerva eos*, conſervando à malo, & cuſtodiendo in bono: *in nomine tuo*, id eſt, in fide ac confeſſione, & veritate & virtute nominis tui: *quos dediſti mihi*, pro fundamento Eccleſiæ per eos fundandæ, per ſpiritualem amicitiam eos mihi conjungendo, *ut ſint unum*, & uniti per charitatem, *ſicut & nos* ſumus unum, per naturam: ita quòd ſicut, non importat æqualitatem, ſed quandam ſimilitudinem & imitationẽ longinquam. Sum Ego filius tuus per naturam, ſicut & illi filii tui & fratres mei per gratiam. Vel ſecundùm Auguſt: Ut quemadmodum Pater & Filius non tantùm æqualitate ſubſtantiæ, ſed etiam voluntate unum ſunt: ita & hi non tantum per hoc quòd ejuſ-

Damaſcenus lib: 3. de fide, a pite 24. Chriſoſt: hom: 29. in Joã.

Pſal: 122.

Thren. 3.

Oravit Chriſtus pro ſe & ſuis.

Auguſt: trac: 107. in Joan:

dem naturæ sunt, sed etiam per eandem dilectionis societatem unum sint. Cujuscunque perfectio nihil aliud est quàm participatio Divinæ similitudinis: intantum enim boni sumus, inquantum Deo assimilamur. *Ego pro eis rogo*, quò ad efficaciam: *quia tui sunt*, per æternam prædestinationem: *non pro mundo*, id est, mundi dilectoribus, & perditis secundum tuam præscientiam. Hoc dicitur, quia efficacia suæ orationis tantummodo ad electos se extendit. Quamvis nempe in se sit efficax pro omnibus, tamen mali ponunt sibi impedimentum, ne fiant participes ipsius. Et licèt jam non essent de mundo, adhuc tamen necessarium erat eos esse in mundo: ideo subdit, *non rogo ut tollas eos de mundo*, vel propter aliorum salutem, quia adhuc sunt mundo necessarii: vel propter eorum utilitatem, quia in meritis non sunt consummati. Ubi Beda, quasi diceret: jam iminet tempus ut ego tollar de mundo, ideoque necesse est ut isti nunc non tollantur de mundo, ut Te & Me primum anũcient mundo. *Sed ut serves eos à malo*, & defectu, in pressuris eripiendo de periculis & dando eis permanentiam in fide, & constantiam in tribulationibus imminentibus. Hinc habes quia sancti non debent rogare, ut transeant de mundo, si adhuc eis conveniens non est, sicut nec istis conveniens erat: *sanctifica eos*, id est confirma in veritate fidei catholicæ, ac vitæ & doctrinæ: sanctum enim uno modô significat idem quod firmum. Ista autem confirmatio Apostolorum facta est à Deo Patre, quando in die Pentecostes misit eis Spiritum sanctum. Deinde orat pro toto fideli populo, dicens: *Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis qui* per totum orbem *credituri sunt in me*, per verbum eorum, scilicet per verbum fidei & Evangelii quod prædicaverunt: per quod omnes in Christum crediderunt, qui fidē in Illum habuerunt quā Apostoli prædicaverunt. Quod Verbum, dicitur eorum, non quòd per eos tantùm sit prædicatum, imò & per Paulum & alios quoslibet Prædicatores, sed eis primò & principaliter commissum est ad prædicandũ, & ab ipsis est primitus ac præcipuè prædicatum. Hoc est Verbum fidei prædicatum, Verbum Dei inspiratum, per quod credidit latro, credidit Paulus, & quicunque unquam credidit in Christum. Unde, secundùm Augustinum, omnes suos ibi intelligi voluit: non solùm qui tunc erant in carne, sed etiam qui futuri erant. Quotquot enim postea crediderunt in Eum, per verbum Apostolorum sine dubio crediderunt, & donec veniat credituri sunt. Per hos Evangelium ministratum est, & antequam scriberetur: & utique quisquis in Christum credit, Evangelio credit. Hæc August: *ut omnes unum*, unitate *sint* fidei & charitatis, *sicut & tu Pater in me, & Ego in Te unum sumus* in unitate naturæ & substantiæ: *ut & ipsi in nobis unum sint*, fide & charitate, vel secundùm Augustinum, potest referri ad unitatem amoris, sic: *Sicut tu Pater es in me, & Ego in te*, per amorem: *ita & ipsi sint unum in nobis*, per amorem: quia charitas facit unum esse cum Deo: quasi diceret, sicut Pater diligit Filium, & èconverso filius patrem, ita ipsi diligebant Filium & Patrem. Fructus autem unitatis est, *ut mundus* totus prædicatione eorum conversus *credat* & cognoscat: *quia Tu me misisti*, & quod doctrina quam dedi eis sit à Te: sic enim omnes unum erunt. Nam per nihil aliud manifestatur veritas Evangelii, sicut per charitatem fidelium. Unde Chrysostomus: Nihil enim scandalizat omnes, ut ab invicem dividi: quod credentes fiant

Oratio Pro Apostolis.

Beda in cap: 17. Joan.

Oratio Pro caeteris fidelibus.

Augustin: trac: 109. in Joan:

Augustin: ibidem.

Chrysost: hom: 81. in Joan:

fiant unum, hoc ædificat ad fidem. *Et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis:* quia potestatem miraculorum per quam declarata est Divinitas Christi, dedit Apostolis. Unde Chrysost: Claritatem dicit gloriam, quæ est per signa & dogmata: & ut unanimes sint. Unde subdit: *Ut sint unum sicut & nos unum sumus*, id est, ut sint in vera unitate Ecclesiæ, absque schismate. Unde Chrisost: Hæc enim gloria, ut sint unum, etiam signis major est. Ego in eis per gratiam & per charitatis spiritum, & tu in me per unitatem naturæ & substantiæ, & per consequens etiam tu in eis per eundem spiritum. Vel secundum Hilarium: Ego in eis, scilicet sum per unitatem naturæ humanæ quam eandem habeo cum ipsis: & etiam quia do ipsis corpus meum in cibum sacramentalem: & tu in me per unitatem essentiæ: ut sic sint consummati, id est, perfecti in unum: quia per unionem humanitatis Christi ad Deum facta est unio totius creaturæ. Ut sint, inquit, consummati in unum in præsenti, in unitate charitatis & gratiæ per fidem; & in futuro in unitate gloriæ, & fruitionis Divinæ per speciem. Ad hoc enim tota tendit oratio, in qua pluries inculcat orando ut sint unum. Sic omnes orare debent pro unitate gratiæ in via, & pro consummatione gloriæ in patria: ut hìc habeant unitatem charitatis & gratiæ per fidem, & ibi unitatem fruitionis & gloriæ per speciem. In unione charitatis consistit perfectio Christianæ religionis: quia per hoc membra Ecclesiæ conjunguntur adinvicem, & Capiti homini Christo, & ulterius ipsi Deo: quia qui adhæret Deo, unus spiritus est: & sic per consequens primum principium quod est Deus, conjungitur homini, qui est quodammodo omnis creatura. Finis autem unitatis est: *ut cognoscat*, tunc per speciem *mundus*, ex inimico amicus effectus, id est, credentes *quia tu me misisti*, & dilexisti eos sicut & me dilexisti. Unde Augustinus: In Filio quippe Pater nos diligit: quia in eo nos elegit. Cùm igitur eorum quæ fecit nihil oderit, quis dignè possit loqui quantum diligat membra Unigeniti sui, & quantò ampliùs ipsum Unigenitum? Deinde petit conjunctionem membrorum ad Caput, dicens, *Pater quos dedisti mihi*, per veram fidem in tua prædestinatione ab æterno: *volo*, id est, oro & desidero: *ut ubi Ego sum*, citò futurus, *& illi sint mecum*, id est, in æterna beatitudine: in qua etiam jam erat Christus actualiter, quantum ad animam, quæ est pars principalior hominis, *ut videant claritatem meam quam dedisti mihi*, id est, Divinitatem meam: vel claritatem corporis mei glorificandi, utramque enim claritatem, & secundũ divinitatem, & secundũ humanitatem sancti in gloria videbunt: *quia dilexisti me*, essentiali dilectione *ante mundi constitutionem*, & ab æterno: hoc patet quantum ad Christi Deitatem, similiter quantum ad humanitatem, inquantum Deus Pater æternaliter prædestinavit ipsam ad hanc gloriam & exaltationem. In ipsa etiam dilexit nos ante mundi constitutionẽ prædestinatione: quia membra ejus sumus: & diligimur in illo qui totus diligitur, id est, Caput & corpus. Est enim in nobis tanquam in templo suo, nos autem in illo secundùm quod Caput nostrum est. Ubi August: In magnã spẽ Dominus Jesus suos erigit, qui major esse non possit: audite & estote in spe gaudentes, ut esse possitis in tribulatione patientes: audite inquam, in quo spes nostra levetur attendite, Christus Jesus dicit audite, credite, sperate, considerate quod dicit. *Pater, inquit, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, & illi*

Idem ibid:
Ibidem.
Hilarius lib: 8. de Trinitate.
August: tract: 110. in Joan:
August: tract: 111. in Joan:

& illi sint mecum. Qui sunt isti quos ait à Patre datos sibi? Nonne illi de quibus aliô locô dicit, nemo venit ad Patrem nisi Pater qui misit me traxerit eum? Et iterum: Quapropter omnibus membris suis promittit hoc præmium, ut ubi est Ipse & nos cum illo simus. Nec poterit non fieri, quod omnipotenti Patri se velle dixit omnipotens Filius. Hæc August: Unde & Anselmus: Inter hæc cùm discipulos sacratissimâ illâ oratione commendans Patri dixerit, Pater serva eos in nomine tuo, inclina caput tuum, ut merearis audire, volo ut ubi ego sum & illi sint mecum, bonum est tibi hìc esse: sed exeundum est. Hæc Anselmus: O quàm dulcissima orationis verba, antidotum & remedium ad omnem adversitatem & peccatũ, cujus dulcissimæ orationis principiũ & finis in pace & dilectione cõsistit: ad quam præcipuè (ut dictũ est) tendit. Et multa alia Dominus Jesus discipulis dicebat, quæ verè corda devota scindebãt. Si ergo in sermone quæ dicta sunt attẽtè discusseris, & diligẽter meditando ruminaveris, in eorũ dulcedine requiescẽs: meritò inardescere poteris ad tantã dignationẽ, benignitatẽ, providentiam, diligentiam, & charitatem: & circa alia per Dominum hæc serò gesta. Ex quibus poteris colligere fasciculum contra omnem tentationem & adversitatem, salubre consolationis remedium. Inter omnia nempe memorialia Christi, præcipua recordatione constat esse dignissimum finale illud sacratissimæ cœnæ convivium, in quo non solùm Agnus Paschalis proponitur ad edendum: verumetiam Agnus immolatus, qui tollit peccata mundi, sub specie panis præbetur in cibum. In quo quidem convivio mira dulcedo bonitatis Christi refulsit, quando cum pauperculis illis discipulis & Juda proditore, eadẽ in mensa & scutella cœnavit. Mirum claruit humilitatis exemplum, dum pedes piscatorum & proditoris sui Rex gloriæ præcinctus linteô studiosissimè lavit. Mira patuit munificentiæ largitas, dum sacerdotibus illis primis & per consequens toti Ecclesiæ & orbi terrarum Corpus suum sacratissimum, & Sangvinem verè in cibum dedit & potum. Mirus tandem emicuit dilectionis excessus quando in fine diligens suos tam dulci exhortatione confortavit in bono, Petrum specialiter præmonens ad fidem & robur, & Joanni conferens pectus ad recubitum dulcem & sacrum. O quàm mirâ sunt hæc omnia repleta dulcedine, illi duntaxat animæ quæ ad tam celebre vocata convivium, tanto mentis currit ardore, ut possit illud propheticum cantare: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, &c.* Conspice ergo Dominum dum loquitur, quomodo efficaciter, devotè & delectabiliter loquens, imprimit discipulis suis quæ narrat: & paschalis in amænitate aspectus & verborum ejus. Conspice etiam discipulos, quomodo sunt mæsti, lachrymantes & suspiria dantes. Pleni enim sunt tristitiâ, ut de hoc ipsa veritas testimoniũ fert dicens: *Quia hæc*, scilicet de recessu meo, *locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum:* & doletis me corporalibus subtrahi oculis. Inter alios autem conspice Joannem, eidem familiariùs cohærentem, qualiter attentè & diligenter hunc dilectum suum aspicit. & teneriùs anxiatus omnia verba ejus recolligit. Ipse nempe solummodo ea describens tradidit nobis. Benedictus ipse Joannes, qui supra pectus Domini recumbens hæc potavit, & memoriter retinens nobis ea scripsit. nullus sic fideliter & familiariter Domino adhæsit, ut Joannes. In cœna juxta eum sedit, licet esset

Orationis dulcedo.

Cœnæ excellentia.

Miranda in cœna.

Psal: 41.

Joanni benedicit.

ſet junior aliorum: & quando captus fuit, ſecutus eſt Eum in atrium: principis Sacerdotum: & nec in crucifixione nec in morte nec poſt mortem Eum dimiſit, quouſque ſepultus fuit. Et quia Dominus videbat diſcipulos formidare & timere: tum ratione temporis, quia nox erat: tum ratione loci, quia in civitate manifeſtè ſiſtebant, ita ut frequenter circumvolverent oculos ad oſtium domûs, quaſi imaginantes & expectantes invadi & capi ab hoſtibus: & propter hoc minùs intendentes his quæ dicebat: ideo ut meliùs verba quæ dicturus erat intelligerent, & ut ad locum unde tradendus erat veniret, inter alia eis diſcumbentibus dixit: *Surgite eamus hinc*, ſcilic: ad locum alium magis ſecurum & ſecretum: ubi æſtimantes vos ſecuros attentiùs audiatis verba mea, & meliùs attendatis ad ea quæ ſunt vobis dicenda: ad locum unde tradendus ſum ad mortem, ad ſeparationem à vobis corporaliter in hoc mundo, ad anguſtiam & paſſionem meam, & quicunque voluerit poſt me venire, abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Et ora eum ut non ſinat te à ſuo latere ſeparari, ſed concedat tibi ſecum ire, & eum ſequi, ſive ad mortem, ſive ad vitam. O quantus pavor in diſcipulos intravit, neſcientes quò vel qualiter ire deberent, & de ipſius ſeparatione plurimùm formidantes. Meritò autem de tanto convivio gratiæ reddendæ erant Deo, & ideo poſt cænam hymnum, id eſt, canticum Divinæ laudis dixit, & gratias egit ſicut & ante cænam fecerat, ut ſcilicet addiſcas, & ante cibum & poſt cibum gratiarum reddere actiones. Unde Chryſoſt: Audiant quicunque velut porci ſimpliciter manducantes cum ebrietate ſurgunt, cùm deceret gratias agere, & hymnum concinere, & menſam deſinere, audiant quicunque ultimam orationem in ſacris myſteriis non expectant, ultima nempe oratio Miſſæ, illius hymni eſt ſignum. Gratias ergo egit antequam ſacra myſteria diſcipulis daret, ut & nos gratias agamus: hymnū dixit poſtquā dedit, ut & nos hoc ipſum faciamus. Hæc Chryſoſtomus Ubi & Beda: Simul etiam & hoc oſtendit, quòd amplectibile erat ſibi pro nobis mori, quia cùm tradendus erat Deum laudare dignatus eſt, docet & nos cùm in anguſtias incidimus, propter multorum ſalutem non contriſtari, ſed Deo gratias agere, qui in noſtra tribulatione operatur multorum ſalutem. Tandem multis completis myſteriis, & hymnô dictô, pro Sacramenti inſtitutione, & novæ vitæ denuntiatione, horâ cōpletorii egreditur de loco cænæ, cum diſcipulis ſuis, ad locum extra civitatem, ad quem ſciebat venturum proditorem, ultro ſe offerens paſſioni, ut oſtenderet ſe voluntariè ſubire mortem, & deſiderare noſtram redemptionem. Ille enim locus erat aptus ad capiendum Chriſtum, quia erat à civitate remotus, & ipſi quærebant capere Eum ſine ſtrepitu turbarum. Præcedit ipſe, tu Eum ſequere, & conſpice diſcipulos euntes poſt Eum, & cum Eo, quomodo quilibet qui magis poteſt, magis eidem approximat, & congregatim pergentes (ſicut moris eſt pullorum pergere poſt gallinam) impellunt Eum modò unus, modò alius ex deſiderio appropinquandi & audiendi verba Ipſius. Ipſe verò libenter & patienter ſuſtinebat ab eis, & tunc locutus eſt eis complendo ſermonem, eundo per viam & in horto. Et ivit cum illis verſùs Orientem, *trans torrentem Cedron*, & vallem Joſaphat, quæ eſt inter Hieruſalem & montem Oliveti à Septemtrione in auſtrum porrecta, per cujus vallis medium currit idem torrens Cedron. Eſt autem Cedron genitivus pluralis, qui Latine Cedrorum dicitur: de qui-

Chryſoſtom: hom: 83. in Matt:

Beda in cap. 14. Marci.

Vallis Joſephat.

quibus arboribus copia ibi erat in ripis torrentis ejuſdem: unde ſic apellatur. In hac valle eſt parva campi planities irrigua & nemoroſa, plenaque deliciîs. Vallis verò nomen accepit à rege Joſaphat ibi ſepulto: ubi à parte montis Sion in pede montis Oliveti: in ipſam vallem deſcendendo eſt turris ſepulchrum ejus continens. Cujus ad dexteram de rupe montis Oliveti, exciſa & ſeperata domus, duo cavata habet ſepulchra, ſcilicet Simeonis ſenis, & Joſephi Sponſi Mariæ Virginis. Et *venit cũ illis in villam, quæ dicitur Gethſemani*, ad radicem, ſeu pedem montis Oliveti juxta campum, qui Gethſemani dicebatur: unde & villa ſic vocatur, ubi eſt Eccleſia adhærens rupi, ſub qua Apoſtoli erant ſomnô prægravati, & intra erant Canonici Regulares cum Abbate, ſecundùm Regulam Beati Auguſtini, Domino ſervientes. Et intravit cum ipſis in hortum, qui in fine villæ erat, & ad villam pertinebat, ubi traditorem ſuum & armatos expectabat, ſciens omnia quæ ventura erant ſuper Eum, ſecundùm altiſſimæ diſpoſitionis arcanum. Et qui perſecutores ſuos, & omnia in manu ſua accepiſſe ſe noverat, quia omnia dedit ei Pater in manus, ſponte in manus perſequentium ſe ponebat. *Sciebat autẽ & Judas traditor locũ, quia frequentur Jeſus cum diſcipulis ſuis illuc venire conſueverat*, cauſâ orandi ſecretiùs extra tumultum civitatis, & cauſâ ſecretiùs loquendi cum diſcipulis familiariter inſtruendis. Itaque tradendus à diſcipulo, conſveti ſeceſsûs locum & Judæ notum adiit, quò facillimè reperiri poſſet: manifeſtè ſe dans ad capiendum, ne mortẽ timere, vel invitus cruci figi putaretur. Unde bene dicitur, quòd *hymnô dictô exierunt*, ſecundùm conſvetudinem, *in montẽ Oliveti*, id eſt, verſùs montem Oliveti, quia conſvetus erat illuc ire, & morari de nocte, cauſâ orationis. Nam ſecundùm Chryſoſtomũ conſveverat frequenter extrà in oratione pernoctare, & ſtratus mollitiem declinare: & ſecundùm eundẽ, conſvetudo Chriſti erat, maximè in ſolennitatibus, poſt cænam diſcipulos ſeorſum ducere, & purum à tumultibus locum inquirere, ne mens impediretur ab auditione, & aliqua ſublimia de feſto docere, quæ non erat fas alios audire. Completorium poteſt dici: quia in ipſo completur curſus diei. Similiter Dominus noſter Jeſus Chriſtus, completo curſu prædicationis, & cœnâ illâ ſingulari tam glorioſiſſimè celebratâ & factâ cum diſcipulis ſuis, de qua cœna & de Sacratiſſimo dono corporis & ſangvinis ejus, ibi tradito debes frequenter devotiſſimè cogitare: & quòd lotis diſcipulorum pedibûs, ac facto ſermone & dictô hymnô, id eſt, gratiarum actione, exivit cum diſcipulis ſuis verſùs montem Oliveti, ubi capiendus erat & ab amicis ſeparandus. Et quando complendum erat quòd Propheta dixerat, *percutiam Paſtorem & diſpergentur oves gregis*. Vade & tu ſemper cum Eo, & noli Eum deſerere, ne & Ipſe deſerat te. Myſticè, Egreſſus eſt Jeſus extra civitatem, ut nos egreſſuros de mundanis, & mundi habitatione ſignificaret, quando ſacricifium Deo offerre volumus: & ut tumultum hominum fugere doceret, quando orare vel familiaria cum noſtris tractare intendimus. *Egreſſus autem ivit transtorrentem Cedron*, qui interpretatur triſtis mæror, & ſignificat viam paſſionis, quam Chriſtus perambulare voluit: quia ſicut torrens torrore caloris ſolis cum impetu deſcendit, ſic Chriſtus calore charitatis & luce veritatis ſuccenſus fluctus paſſionum impetũ propriæ voluntatis ſuſtinuit. Per hoc ergo quòd Chriſtus ivit illuc imminente ſua paſſione, ſignificatur quòd Chriſtianus ire volens ad marty-

Joſeph ſepulchrum.

Introitus in hortum.

Chryſoſt: hom: 84 in Matt: In oratione pernoctare ſolitus erat Dominus. Completorium unde dictum.

Zach: 13. Myſticè.

rium, debet imminens supplicium præcogitare, & per patientiam se armare, quia secundùm Gregoriũ, Minus feriunt jacula quæ prævidentur: & tolerabiliora sunt mala quæ præsciuntur. *Et venit in villám Gethsemani*, quæ interpretatur vallis pingvedinis: quæ interpretatio ostendit, quàm humilis, quàm devota fuit Christi oratio quã ibi fecit. In valle enim humilitas, & in pingvedine devotio notatur: secundùm Remigium, Dominus appropinquans passioni in valle pingvedinis oravit, ut demonstraretur quia per vallem humilitatis & pingvendinem charitatis pro nobis mortem suscepit. Humiliavit enim se usque ad mortem, & ex charitate posuit pro amicis animam suam. In horto etiam oravit & capi voluit, ut ostenderet quòd satisfacere venerat pro peccato primorum parentum commisso in horto: id est, in terrestri paradiso: vel quòd per passionem suam nos in hortũ paradisi coronandos introducit. Dicitur etiã post cõmunionẽ in montẽ Oliveti exisse & orasse: quod repræsentat processio fratrũ, quando post refectionem, exit in oratoriũ ad gratias agendum. Per quod etiam datur intelligi, quòd virtute Dominici sacramenti ascenditur ad culmen gratiæ & gloriæ. Signanter autem, secundùm Orige: hymnô dictô exierunt in montem Olivarũ: per hoc designans quòd post perceptionem tanti Sacramenti fidelis homo nihil debet agere in convalle, nec circa aliquod terrenum se occupare. Sed, secundùm Hieronymum, debet ascendere in montem Oliveti: id est, in virtutum sublimia, ubi est laboris refectio, & doloris solatium, ac veri luminis notitia apprehenditur. Oravit ergo Dominus in monte Oliveti, sive in horto ad radicem ejusdem montis: quod totum vivum est, & plenum figuris. Cùm enim in monte orat: sursum nos, & pro cœlestibus habere cor in oratione, & sublimia tantũ orando inquiri debere: docet cùm in valle, & hoc in valle pingvedinis, docet nos in oratione humilitatẽ & internæ devotionis ac dilectionis pingvedinem servare: & ut non gestemus cor aridum à charitatis pingvedine. Meritò autem passurus Dominus ascendit in illum montẽ, unde erat ascensurus in cœlum, ut per hoc ostenderetur quòd per tolerantiam passionis ascenditur ad quietem cælestis mansionis. Unde Hieronymus: In monte quidem Oliveti Jesus vigilat & orat, tenetur ac ligatur: ac inde ad cœlos ascendit, ut nos sciamus quia inde ad cœlos ascendimus: unde vigilamus & oramus, ligamur, & nõ repugnamus in terra. Hic Mõs Oliveti õni acceptione est dignus, in quo Dominus frequenter morari & orare, ac multa & mira operari dignatus est. Est autẽ in hoc Mõte Ecclesia, in qua cũ Abbate nigri Monachi esse solebant. Potes autem meditari, quòd Dominus Jesus dedit nobis in isto serò exemplum quinque magnarum virtutum, scilicet humilitatis, in lavando pedes discipulorum: charitatis, in Sacramento Corporis & sangvinis sui, & in sermone qui est monitîs charitatis plenus: orationis, in orando in horto tribûs vicibûs: patientiæ, in sustinendo proditorem suum, & multa opprobria, quando fuit captus & ductus ut latro: obedientiæ, in eundo ad passionem & mortem ex Patris præcepto. In his ergo virtutibus & aliis Eum pro posse imitari coneris.

Gregoori hom: 35. in Evang:

Remigius in cap: 26. Matth:

Cur in horto oravit & captus est.

Egressus in Olivetum.

Origenes trac: 35. in Matt:

Hierony: in cap: 14. Marci.

Oliveti montis dignitas

Quinque virtutum exempla.

DE PASSIONE DOMINI NOSTRI.

CAPUT LVIII.

OCcurrit nunc, ut passionem Domini nostri Jesu Christi tractemus, de qua ad minùs septies in die recordari deberet Christianus,

Bernardus sermone de passione.

anus. Unde dicit Bernardus: Quòd quotidiana lectio Christiani, debet esse recordatio dominicæ passionis: & quòd nihil ita accendit cor humanum, quemadmodum sæpe & sedulò recogitata passio & humanitas Salvatoris. Qui ergo in Cruce & passione Domini desiderat gloriari, sedula meditatione debet in ea persistere: quæ præcipuè inter cætera debet cordi nostro esse infixa: ut sicut in suo corpore circatrices & vulnera semper tenet, & de ejus corpore non delentur: ita & in corde nostro per memoriam nostri teneri, & nunquam de eo deleri debet. Cujus quidem passionis mysteria, & quæ circa eum facta sunt, si toto mentis intuitu perspicerentur, in novum utique statum meditantem adducerent. Nam ex profundo corde & totis viscerum medullis eam perscrutanti, multi passus insperati occurrerent ex quibus novā compassionem, novum amorem, novas consolationes, & per consequens novum quendam statum dulcedinis susciperet, quæ sibi præsagia & participalia gloriæ viderentur. Unde quædam Monialis devota intantum circa passionem Christi erat affecta, ut nunquam Crucifixi Imaginem inspicere posset, nisi cadens in terram quasi totaliter absorpta à se deficeret. Oportet ergo quòd quis præsentem se exhibeat affectuosè diligenter & morosè omnibus & singulis quæ circa dominicam passionem contigerunt: & quod illuc totam mentis aciem vigilantibûs oculîs cordis, oblitîsque aliîs curîs & solicitudinibûs exterioribûs dirigat perseveranter. Et scias quòd si in hac scientia (quæ super omnes alias scientias est) volueris proficere, cum magno studio oportebit te à cibo & potu delicato abstinere, & ad necessitatem tantùm parcè de utroque sumere. Cœna quoque nocturna sive potus, multum impedit orationem & contemplationem: quapropter esset pro posse abstinendum. A vestibus quoque ac lectis mollibus & delicatis abstineas, & in vestitu sicut & in victu humilieris, grossioribûs utendo & vilioribûs. Oportet etiam quod caveas à multiloquio, ac lætia vana & inepta: quia non deceret eum qui vult Christi dolorem sentire, in verbis, risibûs, lusibus & gaudio vano se inutiliter occupare. Necessarium enim erit, ut aliquando ita cogites te præsentem cogitatione tua, ac si tunc temporis ibi præsens fuisses quando passus fuit: & ita te habeas in loquendo, in vivendo, in dolendo, ac si Dominum tuum coram oculis tuis cerneres Patientem. Ita nempe & ipse Dominus in spiritu tibi præsens erit, sicut à te cogitabitur præsens esse: & accipiet tua vota, & acceptabit tua facta. Et (ut breviter dicam) oportebit te à delectatione & consolatione carnali, cum magna diligentia elongari, & ut amara & dura tibi dulcescant, & svavia fiant si in Christi doloribus & passione consolationem, & dulces animæ tuæ dapes cupis invenire. Non enim bene conveniunt consolatio carnis, & contemplatio dominicæ passionis: sed contraria quasi nomina sortiuntur, nec possunt simul caro & spiritus delectari: imò secundùm Apostolum, sibi ad invicem adversantur. Unde Bernardus. Crux Christi voluptati adversatur, & voluptas Cruci: & quomodo possunt excusari voluptatum amatores, ut non sint Christi persecutores? Rei enim fiunt mortis Christi: & si non ut persecutores, tamen ut tantæ rei contemptores. Et iterum: *Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini mei Jesu Christi: perquē mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Non solùm, inquit, mortuus mundo: sed & crucifixus, quod est ignominiosissimum genus mortis. Ego illi, & ipse mihi. Omnia quæ mundus amat Crux mihi sunt: delecta-

Proficere volens in passionis dominicæ scientia, quid faciat.

Galat. 5.
Bernard: sermo. 6. in quadragesima.
Galat: 6.

delectatio carnis, divitiæ, honores, vanæ hominum laudes. Quæ verò mundus reputat crucem: illis affixus sum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. Quamvis in his Apostoli verbis, illud quoque non incongruè possit intelligi, crucifixum ei mundum reputatione: ipsum verò mundo crucifixum, compassione. Crucifixum enim videbat mundum obligationibus vitiorum, & ipse crucifigebatur ei per compassionis affectum. Hæc Bernard: Et quia, ut dicit Gregorius, sine delectatione anima nunquam potest esse: nam aut infimis delectatur, aut summis: ideo heu multi consolationem Divinam non invenientes, protinus inhiant ad aliam, & sic sibi justè subtrahunt Divinam. Unde Bernardus: Renuit consolari anima tua in aliis, si vis in Dei memoria delectari. Cujus ad alias cõsolationes mens inhiat, & non penitus in caducis & transitoriis renuit consolari, ipse sibi profectò cœlestis subtrahit gratiam consolationis: quam si digna devotione, pleno affectu, desideriò vehementi petere, quærere, pulsare: satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inveniret, pulsanti aperiretur. Non ergo quæras consolationem aliam, si cupis habere Divinam: quia, ut idem dicit Bernard: Delicata est Divina consolatio, quæ non datur admittentibus alienam: nec duplici via, nec duplici affectu quæras Divinam consolationem: quia indignum te redderes ad eandem. Unde iterum Bernard: Indignus benedictione cœlesti convincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione: aliud sibi refugium parans, si fortè eam non obtinere contingat. Hæc Bernard: Manna defecit filiis Isràël postquam comederũt de frugibus terræ: per mãna quod habebat in se omne delectamentum, & omnis saporis svavitatem, significatur svavitas Jesu: quæ deficit filiis Isràël, id est, claustralibus, cùm incipiũt comedere de frugibus terræ id est, dare se terrenis consolationibus. Unde Augustinus: Si animus habet unde delectatur extrinsecus. Sine delectatione manet intrinsecus. Ideo vir sanctus debet dicere cũ Propheta: *Renuit cõsolari anima mea*, scilicet exterius, & ideo ibi sequitur, *memor fui Dei & delectatus sũ.* Unde Rihard: Nunquã intellectus ad cœlestiũ cõtẽplationẽ perfectè attrahitur, nisi caro in necessariis fortiter retrahatur. Unde & Gregori: Si à carne hoc quodlibet abscindimus, mox in spiritu quod delectet inveniemus. Compatiaris igitur Salvatori nostro Jesu, memoriam passionis & vulnerum ejus in corde tuo habendo: certissimè confidens quòd ejus consolationis socius in futuro efficieris, si ejus tribulationis in præsenti socius inveneris. Nec enim pro ipso piè lugentibus gloriam suam negabit, qui nec Magdalenæ dolenti & ipsum quærenti resurrectionem suam occultari voluit. Quod bene Propheta innuit dicens: *Qui seminavit in lacbrymis, in exultatione metet.* Unde Apostolus: *Si tamen compatimur, ut & simul glorificemur.* Unde & Bernard: Qui manducat carnem meam, & bibit sangvinem meum, habet vitam æternam, hoc est, si compatimini, & conregnabitis. Sed non solùm corde, verùm etiam corpore compatiendum est Christo. Unde Ambrosius: Qui autem compatitur, non perfunctoriè compatitur: sed ut tribulationes Christi in corpore suo impleat, sicut implebat & Paulus. Unde & in canticis: *Pone me ut signaculũ super cor tuũ*, diligendo, scilicet me per affectum, & mihi te conformando per affectionem dilectionis: & ut signaculum super brachium tuum, diligendo etiam me per effectum, & mihi te conformando per amorem operationis: signaculum enim formam suam imprimit rei quæ sigillatur. Et meritò

Gregor: lib: 18. moral: cap: 6.

Bern: sermone de passione.

Manna defectus.

Augustin: serm: 17. de verbis Apost:

Psal: 76.

Richardus lib: 2. de statu interioris hominis.

Gregor: ubi sup:

Psal: 125.

Rom: 8. Joan: 6. Bern: tractatu de diligendo Deo.

Ambr: in cap: 9.

Cant: 8. Ibidem.

tò debes me diligere utroque modô: quia fortis est ut mors dilectio: hoc est, tam fortiter te dilexi, quòd pro amore tuo mortuus sum: & dura sicut infernus æmulatio, quia in nullis tentamentis hostium à nostræ salutis cura revocare potuit, sicut infernus nullus miserorum cruciatibûs mitigatur. Per multas ergo tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum: quod bene figuratur per hoc quod crux ponitur inter chorum & cancellos Ecclesiæ, ut qui chorum intrare voluerint, vadant sub crucē, quia ab Ecclesia militante ad triumphantem, nemo nisi per Crucem potest intrare. Multum quippe placet Deo, quòd homo memoriam passionis & vulnerum ejus portet in corde suo. Narratur enim quod cùm quidam eremita sanctissimæ vitæ instanter Dominum exoraret, ut sibi ostenderet quod sibi inter cætera servitia magis acceptaret: vidit hominem nudum trepidantem frigore, & crucem magnam super se bajulantem, & sibi quis esset interroganti dicentem: Jesus Christus ego sum, rogasti enim me ut tibi ostenderem quod inter cætera servitia mihi magis complaceret, & nunc tibi dico quòd hoc scilicet quòd quis homo juvet me portare crucem meam, & vulnera, & passionem in corde suo. Et hæc dicens evanuit. Crucem Domini debemus bajulare, & juvare eum portare: & hoc in corde, per recordationem & compassionem: in ore, per crebram & devotam gratiarum actionem: in corpore, per flagellationem & castigationem: ut Salvatori nostro corde, ore, & opere gratias agamus. Cuidam etiam seni matronæ reclusæ multitudinem & numerum omnium vulnerum Christi scire cupienti, & pro hac re flebiliter Deum oranti, vox cœlica missa dixit: Quinque millia quadringenta nonaginta vulnera mei corporis extiterunt: quæ si venerari volueris, orationem dominicam cum salutatione Angelica quindecies quotidie in memoriam passionis meæ replicabis: sicque annô revolutô unumquodque vulnus venerabiliter salutabis. Hæc oratio valde placet Deo, prout postmodum revelatum fuit cuidam solitario. Et accipitur hic numerus secundùm annum bisextilem, ut semper sufficere possit: quia minor numerus quem quidam ponunt, scilicet quinque millia quadringenta septuaginta quinque aliis annis tantum, sed non hoc sufficit. De numero vulnerum Christi sunt versus isti.

Crucis locatio, & ejus significatio.

Memoria passionis.

Crux Dōni nobis bajulanda.

Vulnerum Christi numerus.

Oratio quīdecim Pater noster.

> *Mittitur ut legitur olim, vox Cælica lenis.*
> *Cor refovendo senis flebilis, ut sequitur:*
> *D: duc undecies decem dempta simplice, Christi,*
> *Unde revixisti vulnera cuncta scies.*

Denotat quingenta quæ undecies notant mille quingenta, unde demuntur decem.

Tot quippe fuerunt vulnera Christi, accipiendo videlicet quamlibet plagam flagellationis pro vulnere uno: & puncturam cujuslibet spinæ pro uno. Cujus quidem numeri partes singulæ congruunt mysterio passionis Dominicæ. Millenarius enim, qui est ultimus limes numerorum, ultimam & supremam perfectionem in hac vita homini possibilem insinuat, quam utique Christus in sua passione & summè adimplevit. Quinarius autem ad quinque sensus refertur: in quibus omnibus Christus passus fuit, ut sensus nostros nostris peccatis corruptos reintegraret. Centenarius etiam perfectionem notat. Et ideo per quadringenta perfectio novi testamenti, quod in quatuor Evangeliis consistit, accipi potest: quod quidem testamentum in sangvine passionis Christi dedicatum est. Nonagenarius verò, qui constat ex ductu denarii in novenarium designat novem ordines Angelorum. Inter quos ducimur per ob-

Numeri mistèrium.

servan-

ſervantiam præceptorũ decalogi, & hoc nõ niſi per meritum paſſionis Chriſti. Multa quidẽ & magna bona proveniũt homini paſſionẽ Chriſti frequentanti, & ſe circa eã ſedulo occupanti. Si enim ad Divinitatis cognitionẽ pervenire deſideras, reſtat ut per aſſumptã humanitatẽ, & humanitatis paſſionẽ tanquam per viam regiam gradatim aſcendere ad altiora diſcas. Quia non datur pervenire ad Divinitatis altitudinẽ, vel inuſitatam dulcedinẽ, niſi tractu pro quodam fidei ac dilectionis affectu, per humanitatis Chriſti amaritudinẽ. Et quantò hâc neglectâ quis aſcenderit altiùs, tantò cadit profundiùs. Hæc eſt via per quã itur. Hæc eſt porta per quam introitus ad deſideratum finem conceditur. Per fructiferam namq; ac venerabilem Chriſti paſſionẽ, cunctorum nobis ſpiritualiũ bonorũ materia copioſiſſimè miniſtratur: ubi enim eſt gloriatio noſtra, ubi ſpes & lætitia cordis noſtri? Revera in Chriſto uno ſummo & vero bono, & pretioſiſſimo ejus paſſionis theſauro. Et ideo tam impretiabilẽ theſaurum delectat jugiter in corde retinere, & continuè de ipſo loqui, ac omni tempore mente & corpore cum ipſo occupari: utinã quoq; & incordibus nunquã marceſcat, ſed ſemper rediviva pullulatione novus exiſtat. Felix proinde tu glorioſiſſimũ lumen Eccleſiarum, qui arcanũ Divinitatis attingens, abyſſum claritatis Divinæ oculîs purioribûs intuẽdo introiſti: ac verba quæ non licet homini loqui audiſti, & tamen ad ima deſcendẽs affectu quodã mellito paſſionis hujus ob preconium de cordis theſauro in mediũ eructaſti dicens: *Nihil arbitratus ſummè ſcire inter vos niſi Jeſum Chriſtum, & hunc Crucifixum.* O verbum mellifluũ, dulcius ſuper mel & favum, devotis mentibus jugiter ruminandum, de quo liquor emanat, qui miſeris largiter gaudia ſalutis propinat. Cæterum quicunq; æternam ſalutem, & præmiorum magnitudinem deſiderat habere: arcem quoq; cunctarum virtutum optat conſcendere, ſcientiam atq; ſapientiã obtinere, inter proſpera: & adverſa æquanimiter ſtare, & ſecuram viam ambulare, nec non amatitudinem paſſionis Chriſti ejuſq, conſolationis potum ſvaviſſimum deſiderat prægustare, debet Jeſum Chriſtum, inquam Crucifixũ, jugiter in ſuo corde portare. Frequens paſſionis hujus memoria indoctum quemquam reddit doctiſſimum, ac imperitos & idiotas facit proficere in magiſtros: magiſtros inquam nõ ſcientiæ quæ inflat, ſed charitatis quæ ædificat. Ipſa eſt velut quidã liber vitæ, in quo õnia ſaluti neceſſaria inveniũtur. Hic liber de omnibus docẽs melleâ quâdã dulcedine perũctus ſẽtitur. Felix qui ejus ſtudio ſincerè intẽdit: quia cõtemptu mundi & in amore Dei proficiet, cũctarũq; virtutũ ac gratiarũ incremẽtũ ſumet. Memoria paſſionis Chriſti debet fieri nõ perfunctoriè, nec cũ feſtina acceleratione, maximè cũ tẽpus aderit ſufficiens & opportunum: ſed cum matura & moroſa ac præcordiali rememoratione, & flebili quadam compaſſione. Niſi enim hoc dulciſſimum lignum dentibûs affectuoſæ diſcretionis maſticatum fuerit, ſapor ejus licet immenſus nequaquam movebit. Quòd & ſiquidem flere cum flente, aut dolere cum dolente non potes: ſaltẽ affectu devoto de tãtis beneficiis tibi per eã gratuitò exhibitis gaudere & gratias agere debes. Quòd ſi nec affectum compaſſionis, nec gratulationis deſideriò moveris: ſed durâ quâdam affectione te in ejus recordatione deprimi ſentis: nihilominus in duritia cordis tui ad laudem Dei, memoriam hujus ſalutiferæ paſſionis qualitercunq; percurre, & quod à te habere non potes, ipſius manibus piiſſimis cõmitte. Percuties ſilicem: interiori videlicet recordatione, & corporali nihilominus

Bona ex meditatione passionis.

2. Cor: 2.

Passio Christi doctum efficit.

Passionis memorandæ modus.

Devotionis excitandæ modus.

minus labore, te exercens ad pietatem, per extensionẽ manuum seu oculorum ad Crucifixum sublevationem, vel pectoris tunsionem, aut genuflexiones devotas, seu disciplinas & flagellationes: vel cætera similia pietatis officia continuando, donec egrediantur aquæ lachrymarũ largissimæ: ut & ratio bibat devotionis aquas, & corpus animale ejus experientiâ accensum ad gratiam habilitetur. Porrò passionis Christi frequentẽ meditationẽ inter alia innumerabilia ad quatuor præcipuè tibi noveris prodesse solatia: videlicet ad tria principalia vitia, quæ in mundo sunt, repellenda: ad tribulationem & pænitentiã mitigandam, ad tristitiã inordinatam repellendam, & ad pœnam purgatorii diminuendam. De primo patet in Threnis, ubi dicitur: *Recordare paupertatis meæ transgressionis:* id est, vilitatis transgredientis omnes alias vilitates & fellis. Concupiscentia ergo carnis debet crucifigi, per Crucifixi amaritudinem. Concupiscentia oculorũ, per ejus paupertatem: superbia vitæ, per ejus vilificationem. Sed voluptiosi contrariantur Cruci Christi: quia Christus in ea sustinuit amaritudinem. Item vanè gloriosi: quia Christus in ea sustinuit ignominiam. Item avari quia Christus in ea sustinuit paupertatem. De secundò etiam ex hoc apparet, quia cibus aliquando de se insipidus, per sal appositum, vel condimentum fit sapidus: sic tribulatio & pænitentia de se sunt insipida: sed apposita salsa passionis Christi, quæ fuit amara, efficiuntur dulcia & sapida. Tertium autem, scilicet qualiter dolorem animi expellat, exemplô tibi potiùs quàm verbô monstrabo. Erat namq; quidam quem circa conversionis suæ initia quædam tristitia inordinata letaliter oppressit: ita ut nec legere, nec orare, nec quidquam boni pro tunc facere posset. Qui dum die quadam in cella residẽs, ab hac passione graviter vulneraretur, & incredibili dolore affligeretur, facta est ad eũ desuper quasi vox intellectualis, dicens: Quid hìc sedes otiosus, & in te ipso tabescens? Surge nunc & meam devotè pertracta passionem, & in amaritudine tuum devinces dolorẽ: quô auditô ille frater surrexit, & se ad meditandum passionem contulit: & extunc medicinâ hâc salutari sanatus, per ejus continuam replicationem, nequaquam plus de cætero talem unquam sensit animi passionem. Quartum verò, scilicet qualiter hæc utilissima meditatio pænam purgatorii relaxare habeat, tibi indicabo. En Author naturæ nil inordinatum in sua natura reliquit, sed nec Divina justitia quidquam impunitum dimittit: quod non aut hìc, aut in futuro debitæ correctioni subiiciat. Quando igitur putas quòd finem habitura esset pœna alicujus peccatoris, qui multis criminibus obnoxius condignam satisfactionem pro quolibet mortali, pro millesima parte non implevisset, quam exsoluere in locis purgatorii decedens cogeretur usq; ad minimum quadrantem. O nimis longa miseræ animæ expectatio. O diutina & acerba nimium cruciatio, dolor perseverans & immensus, pænitentia gravior omni terrestri cruciatu. Sed vide quòd hanc pœnam levissima & brevissima satisfactione cõpensare posset, quicunq; ipsam de thesauro passionis Agni Immaculati recipere sciret. Hic namq; thesaurus pretiosissimus, propter charitatem maximam personamq; dignissimam, ac dolorem immensissimum, sufficiens est & superabundans. Et ideo taliter posset se homo ad hunc applicare, & de ejus merito & satisfactione tam devotè ad se trahere, ut si mille annîs purgari deberet, in brevi de toto liberaretur. Si ergo vis pænam purgatorii longã & acerbam in temporalem, brevem, & levem commutare: studeas hæc facere. Primò omnium:

Solatia ex passione quatuor.

Thren. 3.

Exemplum doloris pellendi.

Purgatorii relaxatio per passionẽ Christi.

omnium: debes corde compuncto & spiritu contribulato cum gemitu cordis enormitatem peccatorum tuorũ gravissimè ponderare, confitendo adversum te injustitiam tuam Domino, amarissimè recogitando quid feceris, quem ofenderis, quidve merueris: peccavi, inquiens, Domine super numerum arenæ maris. Deinde debes teipsum coram oculis æterni Iudicis humiliter despicere, & vilem æstimare, ita ut cum publicano oculos immundos nec audeas ad cælum levare, nec labiis pollutis nomen illud gloriosum nominare, sed neque teipsum hominem sed vermem immundum æstimare, & opera tua satisfactoria quasi nullius momenti sint annihilare, & sic miser & miserabils ante fores gratiam Iudicis, & cum profundo gemitu cordis tui petere, & dicere: *Pater mi, peccavi in cœlum & coram te, & non sum dignus vocari filius tuus: fac mihi sicut uni ex mercenariis tuis.* Postea meritum passionis Christi debes cum summo affectu extollere & magnificare, cogitando quoniam apud Eum copiosissima est redemptio, & quod minima gutta prętiosissimi sanguinis, qui per omnes partes corporis sui vulneribus repleti largiter effluxit, pro redemptione & satisfactione totius mundi suffecisset, sed copiosè ipsum effundere voluit, in argũentũ magni āoris, & superaffluentissimæ pietatis, in solamen omniũ miserorũ Tandē debes humili quidē, sed feruido affectu manũ Auxiliatoris quærere, & misericordissimi Redēptoris meritũ infinitũ in subsidiũ postulare, nihil hæsitans, quia pronior est Fons ille pietatis iugiter scaturiens ad miserendum, quam tu ad petendum? O verbum gratiosum & præcipuum, miseris peccatoribus cum summa exultatione suscipiendum, eò quod in Christi passione sic in promptu invenimus unde possimus peccata abluere, pænas delere, gratiam invenire, & gloriam sempiternam promereri. Memoriam igitur passionis Christi semper debes in corde tuo habere, & omnes tribulationes & aduersitates quas pateris ad ipsam referre: ipsiusque similitudinem, quantum possibile est induere. Et cùm ex occulta dispensatione tibi consolatio interna subtrahitur, & desolatus relinqueris: debes instar veri Crucifixi non aliunde consolationem quærere, sed patienter expectare, & sursum ad Patrem qui in cælis est respectum habere: teipsum deserendo, & omnem cogitatum tuum in ipsum jactando. Tunc sine dubio quantò fuerit major hominis exterioris pressura, & desertio hominis interioris cum voluntate Deo unita: tantò similior Crucifixo, & amabilior Patri peramando eris, quia revera hoc est punctum adversitatis, per quod milites probatissimi in acie Christi constituti strictissimè examinantur. Item omnia infortunia & cuncta tristabilia clementiæ Dei debes committere, & sic te liberè in omni facto tenere, quasi homo qui in procinctu migraturus est de hoc mundo. Refugium quoq; continuum in vulnere lateris Iesu Christi debes quærere, tanquam columba in foraminibus petræ, quia in hoc loco semper invenies copiosissimam peccatorum remissionem, gratiarum plenitudinem, & à cunctis malis imminentibus securam protectionem. Ad narrationem itaq; propositi accedamus. Si igitur vigilanter attendisti præmissa, quæ de vita Christi sunt dicta, hic multò vigilantiùs totum apponas animum, totam virtutem: quia hic maximè apparet illa ejus charitas, quæ corda nostra deberet totaliter concremare. Non solum autem illa pænalis & mortalis crucifixio Domini, sed & ea quæ eandem præcesserant, sunt vehementissimæ compassionis, & amaritudinis, & stuporis. Quid enim est cogitare quod ipse Dominus noster: super omnia benedictus Deus, ab hora quâ de nocte cum facibus & armis tanquam latro quæsitus fuit, & captus, usque ad sextam crucifixionis suæ scilicet horam, fuit in bello continuo doloris, magnis opprobriis, & tormentis. Non enim sibi datur vel modica requies, sed in quolibet bello & conflictu audi & vide: Alius Eum tradit, alius comprehendit, alius ligat, alius ducit, alius impellit, alius exclamat, alius insurgit, alius vexat, alius circumvoluit, alius interrogat, alius contra Eum falsos testes inquirit, alius inquirentem associat, alius falsum testimonium contra Eum dicit, alius accusat, alius deludit, alius blasphemat, alius in eum expuit, alius oculos velat, alius in faciem cædit, alius colaphizat, alius veste alba induit, alius spernit, alius illudit, alius ad columnam Eum ducit, alius dum ducitur percutit, alius vociferatur, alius Eum insultanter, ad vexandum suscipit, alius in eum impetum facit

Luc. 15.

Narratio historiæ passionis.

Passio in generali.

facit, alius expoliat, alius Eum ad columnam ligat, alius flagellat, alius Eum purpurâ in contumeliam vestit, alius spinis eum coronat, alius arudinem in manu ejus ponit, aliut furibundè reaccipit ut spinosum caput feriat, alius nugatoriè genuflectit, alius ut Regem salutat. Hæc & multa similia non solum alius, sed & alii plurimi intulerunt. Ducitur & reducitur de iudicio in iudicium, de opprobrio in opprobrium, de supplicio in supplicium spernitur & reprobatur, voluitur & circumflectitur, huc atq; illuc tanquam stultus & imbecillis, sed & tanquam latro & impiissimus malefactor, modò ad Annam, modò ad Caipham, modò ad Pilatum, modò ad Herodem, & iterum ad Pilatum: & ibidem modò intùs, modò foris. Deus meus quid est hoc? Nonne hoc tibi videtur durissimum, amarissimum, & continuum bellum? Sed expecta parumper, & duriora videbis. Astant contra Eum, constanter & vivacissimè principes, Scribæ & Pharisæi, & millia populi. Acclamatur ab omnibus unanimiter ut crucifigatur. Crux humeris suis jam fractis & laceratis imponitur, in qua crucifigatur. Concurrunt undiq; cives & advenæ, tam majores quàm etiam vilissimi ribaldi, viniq; potatores: non ad compatiendum, sed ad deridendum. Nemo est qui Eum recognoscat, sed luto & immunditiis eum impetunt & affligunt. Et dum suam portat ignominiam, factus est illis in parabolam. Contra Eum loquebantur qui sedebant in porta, & in Eum psallebant qui bibebant vinum. Impellitur & anxiatur, trahitur & acceleratur, & sic fatigatus, flagellatus, cruciatus, totusq; maceratus, & opprobriis saturatus usq; ad summum non sinitur requiescere, non esse in otio. Vix potest refocillare spiritum quousque perueniatur ad Caluariæ locum. Et hæc omnia cum impetu & furore fecerunt. In ipso autem loco finis & requies negotio, de quo tractamus imponitur. Sed quæ est illa quies? Crucifixio, & lectus doloris. Ecce qualis asperior bellò est. Vides ergo quomodo usque ad horam sextam passus est longum & durum bellum. Verè intraverunt aquæ usq; ad animam suam: & verè circumdederunt Eum canes multi & feroces & terribiles, qui dirè & ut gladium bis acutum exacuerunt in Eum linguas & manus suas. In passione autem Christi tria fuerunt in summo, ad quæ redinguntur cætera omnia, & in quibus pænitentia summa exprimitur: & veræ patientiæ perfectio experitur. Primum, est rerum ablatio & nudatio. Secundum, contemptus & irrisio. Tertium, pæna & corporalis afflictio: quæ omnia in Christo Domino fuerunt in summo. Nudatus est à crucifixoribus, ita ut nec fæmoralia in eo remanerent: quod nulli unquam latronum factum fuisse legimus: & panniculis à pia Matre sua non incongruè creditur involutus. Nudam ergo crucem ita nudus ascendit, ut si per sepulchrum illius terram matrem omnium corporum velimus intelligere, rectè possit ei & ad literam convenire quod sanctus Iob ait: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc.* Vnde Ambrosi. Restat igitur considerare crucem Domini qualis ascendat. Nudum video. Talis ergo ascendat, qui sæculum vincere pensat, ut sæculi adjumenta non quærat. Victus est Adam qui vestimenta quæsivit, vicit ille qui tegumenta deposuit. Et talis ascendit, quales nos (Authore Deo) natura formavit. Talis in paradiso homo primus habitaverat, talis ad paradisum homo secundus intravit. Hæc Ambr. Sed quis narrare sufficiat qualia & quanta ludibria, qualis & quantus, à quibus & à qualibus passus sit? Hæc enim & à parte patientis, & à parte inferentis, & à parte illatorum pensanda sunt: nec aliter (& utinam) vel sic dignè pensari possint. Vide qualia passus est. Etenim cum gladiis & fustibus tanquam ad latronem exierunt comprehendere Eum traditus, captus est, ligatus, velatus, consputus, alapis & colaphis cæsus, accusatus: in veste alba illusus, flagellatus, purpurâ in opprobrium indutus, spinis coronatus, arundine pro sceptro insignitus, & capite percussus derisoriè adoratus & salutatus, ac multis aliis illusionibus & contumeliis affectus, & demum cruci est affixus. Ad consummandam quippe hominis humilitatem, universa in eum contumeliarum genera exercebantur. Sed quis novit quanta passus est? Credimus enim sanctos Evangelistas brevitatis causâ irrisionum tantùm species, non etiam numerum expressisse. Quis nempe scire, quis narrare sufficeret, quot & quotiens in tanta multitudine quæ tunc ibi erat, Eum irriserunt? In augmentum etiam irrisionis & ve-

Psal. 68.

Ibidem.

Psal. 21.

Tria pricipalia in passione.

Iob 1.

Ambros. in c. 23. Lucæ.

Ioan. 18.

Passio non tota scripta.

verecundiæ, confusionis & ignominiæ accedit, ubi & quando passus est. Vbi? utique inter cognatos, & notos, in Hierusalem, in civitate Regia, famosa & populosa, extra portam, in loco punitionis sceleratorum, scilicet in loco calvariæ fætido & immundo: ubi occidebantur homicidæ & latrones. Vbi? in medio latronum, in cruce quasi ad spectaculum elevabatur flentibûs amicîs, & insultantibûs inimicîs. Quando; In præcipua solennitate Iudæorum, ad quam propter reverentiam templi & pulchritudinem, & propter ipsam festivitatem confluebat non solùm ex judæa, verumetiam ex diversis gentium nationibus maxima multitudo: & quæ maximè illa die ad tantum spectaculum concurrebat: coram quibus Dominus noster ludibrio expositus, omnibus spectaculum est factus. Sed de afflictione corporali, quid dicturi sumus; Caro enim Christi beatissima atque mundissima, quantò naturâ purior, quantò ab omni labe peccati sincerior fuit, tantò vtiq: passibilior extitit ad tormenta. Vnde in persona ipsius Hieremias lamentabatur, dicens: *O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte si est dolor, sicut dolor meus*: quasi diceret, Non. Quamuis enim multi martyres multa & magna tormentorum passi sunt genera, nullus tamen in carne ex peccato corrupta tam sensibilis esse potuit ad tormenta: quin etiam cum ipse martyres suos in passionibus non solùm roboraverit: verumetiam ipsum dolorem mitigaverit, aut certè in refrigerium & oblectamentum frequenter converterit. Et quamvis hæc martyribus suis Christus ex potentia Divinitatis contulerit beneficia, piè tamen credimus, & fiducialiter confitemur, Eum, non sibi, hoc est suæ humanitati beneficium hoc præstitisse: sed in carne illa mundissima, quantum dolorem naturaliter sustinere potuit, tantum usq; ad exitum animæ sustinuisse, & vim doloris virtute patientiæ tolerasse. Ecce qualia & quanta passus sit, vidimus. Sed iam qualis & quantus sit, qui hæc passus est, videamus. Nonne Ipse est innocens manibûs. & mundo corde: qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus? Nonne ipse Mitis est, & humilis corde? Nonne Ipse est qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt; Nonne Ipse est qui cuncta quæ fecit tenet, regit, gubernat, & protegit? Nonne Ipse est qui intuetur abyssos, cujus oculis omnia nuda sunt & aperta, qui novit omnia antequam fiant? Nonne Ipse est qui novit cogitationes. Angelorum & sanctorum omnium: & quas Ipse nec inspirat, nec informat, dæmonum & hominum perversorum? Nonne ipse est qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire? Ipse quippe est Dei filius, Deus verus, summè Potens, Sapiens, & Bonus. Videamus etiam à quibus & à qualibus hæc omnia passus sit. In augmentum enim doloris & dedecoris non hæc ab extraneis, sed à domesticis passus est: nec à quibuslibet vicinis & notis, sed à filiis & fratribus: de quibus ipse dixit, *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.* Iudæos utique filios vocans, & gentiles canes: & David in persona ipsius loquens ad Patrem: *narrabo*, inquit, *nomen tuum fratribus meis*, id est, judæis, ex quibus erat secundum carnem. Qui etiam filii & fratres quales fuerint, ostendit in Esaia: Vbi ait: *Filios enutrivi & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Et in Canti *Filii matris meæ pugnaverunt contra me.* Contra quos in Evangelio sæpe invehitur, & væ æternæ damnationis eis comminatur: Ecce qualia & quanta, qualis & quantus, à quibus & qualibus passus est Dominus: ut ex omnibus advertamus quantum ipsi Domino qui pro nobis nequam mancipiis, hæc omnia voluntariè passus est, unusquisqe debeat Christianus. lætali duritiâ laborat, qui taliter amantem non amat. Ad intrandum autem ad saporem Dominicæ passionis, & ad compatiendum Domino nostro Iesu Crucifixo, hæc attende. Primò studeas, quantum potes, te unire Illi per ferventem amorem: nam quantò ferventiùs Eum diliges, tantò magis suæ passioni compatieris: & quantò plùs Ei compassus fueris, tantò plus erga Eum tuus affectus accendetur: unde sic se mutuò augebunt dilectio & compassio, donec venias ad perfectionem, nisi hoc remanserit propter aliquam tuam miseriam: & præcipuè studeas abjicere omnem præsumptionem, diffidentiam, & negligentiam. Debet enim homo tam nobile opus aggredi humiliter, confidenter & instanter, & cum quanta potest munditia cordis. Et quamuis homo sibi videatur indignus, tamen nequaquam desistat; quia ipse Christus pro pecca-

Locus passionis.

Tempus passionis.

Passionis gravitas.

Thren. 1

Quis & qualis Christus qui passus est.

A quibus passus.

Mat. 15.
Psal. 21.

Esaiæ 1.
Cant. 1.

Saporis dominicæ passionis excitativa.

peccatoribus Crucifixus est. Primò igitur sic uniaris sibi amore, ut cor tuum intret in ipsum totaliter. & extra ipsum reputa nihil esse, ac de te extra ipsum tanquam de nihilo curabis. Tota cura tua vertatur ad præsens circa Dominum tuum Passum, nec de te aliquid exhibeas alteri: nam ejus es qvid qvid es. Sic ergo totaliter transformatus in ipsum, non possum credere quin Ejus vulneribus vulnereris & perfundaris ejus contumeliis, illusionibûs, & opprobriis. Et ad hæc omnia addas orationem, ut quasi continuè depreceris Dominum Iesum Christum, ut suis vulneribûs vulneret mentem tuam, & ad ipsa vulnera quasi semper dirige cordis affectum, ut per tuam nimiam importunitatem, à sua misericordia impetres quod intendis. De modis autem exercitii passionis Iesu Christi scire debes, quod circa passionem Domini potest homo se habere sex modis. Consideret eam primò, ad imitandum. Secundò, ad compatiendum. Tertiò, ad mirandum. Quartò, ad exultandum. Quintò, ad resoluendum. Sextò, ad quiescendum. Primò ad imitandum consideret, nam imitatio Christi, est summa & perfecta religio perfecti. Hæc est regula & exemplar perfectionis omnis vitæ & virtutis, scilicet Christum imitari in passione, & in morte. Sit ergo nostra regula vivendi, passio Saluatoris: nam tanto ampliùs desolamur, quantò ab hoc exemplari & regula ampliùs elongamur. Semper ergo, quantum in nobis est, velimus ab omnibus conculcari, deiici, & vilipendi, illudi, persecutionem pati, flagellari, & in Divinis obsequiis ab omnibus exprobrari. Simus nudi cùm nudo, & nihil penitus cupiamus habere: imò habere aliquid sit nobis gravissima pæna & dolor intensus. Abhorreamus delectabilia & dulcia degustare, & potiùs velimus vilibûs & amaris cibari quia Ipse fuit felle & aceto potatus. Et ut breviter dicam, consideremus quæ pronobis sustinuit & qualiter se in passionibus habuit, & nos pro modulo nostro quantum possumus conformemur Eidem. Secundò debemus considerare eam ad compatiendum. Debemus enim considerare Ipsius flagella, illusiones, & opprobria: & in corde nostro ruminare & imaginari, quanta sit dejectio & contemptus erga Dominum nostrum: quantus dolor, quantave afflictio in corde & corpore suo, & quod ratio passionis & compassionis suæ peccata nostra sint. Magnam habemus materiam flendi, & causam lugendi, si intimè cogitemus quod sumus occasio necis Vnigeniti filii Dei, læsæ majestatis Ejus. Consideremus quanta tunc amaritudine repletus erat Angelorum Dulcedo, quantum etiam aggravabat Eum non tantùm pænæ illatio & nostra ingratitudo, sed etiam assistentis Matris afflictio: quam sic diligebat, & quasi deficere præ compassionis dolore videbat. Iam ergo transfigant cordis nostri intima Ejus convitia, flagella & vulnara: nec in nobis sit quod non perfundatur ex compassione, & non affligatur dolore immenso. Tertiò consideremus quis, quæ, & pro quibus passus est, & multum mirari debemus. Quis, scilicet Dei Filius, Deus verus, summè Potens, Sapiens, & Bonus. Sed quæ? peregrinationem, fugam, famem, sitim, frigus, calorem, tempestates, horrores, persecutiones, observationes, vincula, flagella, illusiones, & dolores. Conspuitur Gloria, contemnitur Iustitia, Iudex judicatur, Inoffensus inculpatur, Innocens infamatur, Deus blasphematur Christus conculcatur, Vita occiditur, Sol obscuratur, luna denigratur, sidera disperguntur. Sed pro quibus hæc patitur; pro sceleratissimis inimicis, pro nequissimis mancipiis, pro conteptoribus Divinæ majestatis, & pro ingratis Divinæ pietati Ergo talis & tantus, talia & tanta, pro tā vilissimis & abjectis passus est. Sed à quibus; à specialiter dilectis, quibus omnē benignitatē ostendit & à vilissimis, à stultissimis, ab mipiis, Maximus, Sapientissimus, summè Pius, & à sanie fætidissima Splendor æternus. Et in his omnibus in Divinæ pietatis admiratione elevemur. Quartò consideremus eā ad exultandū Exultare in ea debemus de redemptione humana, restauratione Angelica, & clementia Divina. De redemptione humana sine dubio nimis gaudere debemus, facta per Christi passionem & mortem. Quis quæso non exultet & gaudeat, cùm cernat se per hanc redemptum à damnatione æterna, à culpæ ignominia, à potestate diabolica. Exultemus etiam quod per Christi passionem restaurata est Angelica ruina. Magna pretiositas debet esse nobis cùm videmus per Christi mortem tam nobile Collegium reparari de nobis, ut fiat unum ovile

Modus exercendi se in passione.

&

& unus Pastor, & simus unum de uno. Præcipuè autem exultare debemus cernentes in prædictis omnibus summam Domini nostri clementiam. Vbi quæso magis apparet benignissima Domini clementia, quàm in passione sua? ubi tam turpia & gravia sustinere voluit pro inimico suo liberando & glorificando, qui puniendus erat quadam morte æternâ. Quintò consideremus beatissimam Christi passionem, ad cordium nostrorum resolutionem in Christum: hoc est, per perfectam transformationem in Ipsum: quod fit quando non solùm imitatur, compatitur, admiratur & exultat: sed etiam totus homo quodammodo conuertitur in ipsum scilicet Dominum Iesum Christum Crucifixum: ut jam quasi ubiq; & semper sibi crucifixus occurrat, imò tunc verè in ipsum resolvitur, quando ex se exiens homo, & supra positus universo, imò totus supra se totum abstractus ab omnibus, totus est conversus in Dominum suum passum, ut non videat sentiatq; intra seipsum nisi Christum Crucifixum, illusum, exprobratum & passum pro nobis. Sextò consideremus illam beatissimam passionem, ad quietem dulcoris: quod fit cùm jam resolutus ut dixi sitibundus eandem passionem ruminare non cessat, intrans secundùm posse in illum passionis thesaurum humiliter & devotè, & liquefit amore devoto, & fervida devotione deficit à se & quiescit in Christo Crucifixo. Sed quantò plùs deficit à se amore & devotione, tantò plùs eidem dilecto pro se mortuo inhæret, & plùs requiescit in Ipso. Et sic mutuò se auget adhæsio & amoris devotio, donec totus deficiens absorbeatur ab illo camino amoris passionis dilecti. Sicut in amplexibus sponsi sponsa quiescit, quæ clamat & dicit: *Adjuro vos filiæ Sion, ne evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.* Sic circa passionem Domini debet esse imitatio ad purgationem & dilectionem, compassio ad unionem & amorem, admiratio ad mentis elevationem, gaudium & exultatio ad cordis dilatationem, resolutio ad perfectam conformationem, quies & pausatio ad devotionis consummationem. Docet autem passio Christi tria, scilicet quàm odiosa sint Deo vitia, quàm lachrymosa inferni supplicia, quàm gratiosa cœli gaudia. Christus enim passus est pro culpis delendis, pro suppliciis nobis auferendis; & pro gaudiis cæli conferendis. Hæc in quadam generalitate sunt dicta, sed videamus diligenter singula, Non nempe nos decet tædere, illa cogitare quæ Christum Dominum non tæduit tolerare. Et prout dicitur non solùm semel pro omnibus hæc tolerare, sed etiam iteratò pro peccatoribus singulis si necesse esset omnia sustinere deliberavit & paratus fuit. O Deus meus misericordia mea. quid est hoc Quis ad tantam pietatem non obstupescit? Vnde sanctus vir Carpus dicebat se aliquando contristatum à quodam infidelium, qui quendam bonum ab ecclesia seduxerat. Cùmq; staret in Divino colloquio, indignatus non esse justum: dicens: si viverent impii subvertentes rectas vias Domini, petiit à Deo igne cælesti utrumq; immisericorditer consumi. Et vidit subitò in visione Iesum humani formiter in dorso cæli, Angelis ipsi astantibus diecentem sibi, Carpe Carpe paratus sum pro hominibus resalvandis iterum pati.

Cant. 2.

Tria quæ passio docet.

Carpi visio.

DE PRIMO COMPLETORIO IN PASSIONE Domini. Cap. LIX.

Reassume igitur à principio passionis meditationes istas, & prosequere per ordinem usq; ad finem, & attende ad singula ac si præsens esses. Conspice itaque Dominum Iesum attentè cum à cœna exiens horâ completorii, in hortum cum discipulis suis vadit, ultimò nunc ab eis associandus itinere, quomodo affectuosè, socialiter ac familiariter eis loquitur, & eos ad orationem hortatur, & cùm intrasset in hortum cum discipulis suis, dixit: *Sedete hic*, id est expectate, non moveamini: sicut nec locô, ita nec mente: *donec vadam illuc & orem*, & vos etiam orate ne intretis in tentationem, per consensum: ne scilicet succumbatis tentationi, ut ait Hieron. separantur in oratione, qui separantur in passione. Et Chrysost. Consuetudo nempe ei erat sine eis orare, hoc autem faciebat, erudiens nos in orationibus quietem

Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. & Ioan. 18.

Hieronym. in c. 14. Marci. Chrysost. hom. 84. in Matt.

constituere nobis ipsis, & solitudinem multam quærere. Vnde & Cyrillus: semotim orat, ut discas quòd animò attentò & corde quieto colloquendum est cum Deo Sublimi: hæc autem dixit octo Apostolis, quia Judas ibi non erat: & tres secum duxit, scilicet Petrum, Iacobnm, & Ioannem. Per hoc quod Christus volens orare, assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem: docet nos quod omnis volens devotè orare, debet habere tres comites, scilicet fidei firmitatem, disignatam in Petro, qui interpretatur agnoscens, & temporalium abdicationem, ea sub pedibus per contemptum ponendo, & nihil de temporalibus dum orat cogitando, hoc disignatur in Iacobo, qui dicitnr supplantator, ac ponere se in statu gratiæ, & habere gratiæ feruorem, quæ designatur in Ioanne, qui interpretatur in quo est gratia. *Assumptô igitur Petrô & duobûs filiîs Zebedæi*, specialiter tanquam de suis secretariîs & magis familiaribus, ut quibus in transfiguratione ostenderat gloriam suæ majestatis, eisdem revelaret etiam tristitiam suæ passionis: & qui viderant gloriosa, viderent & humilia, *cæpit*, Ille cujus sunt omnia, & in quo adversarius nihil habebat; qui peccatum non fecerat morte sibi imminente *contristari & pavere*: quid ergo nos oportet facere? Vnde Hieroni in hoc pavere & tristari docemur ante judicium mortis, qui non possumus per nos dicere nisi per illum, venit princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam. Hæc autem tristitia Domini maximè fuit: quia tunc *ait illis*. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Vsualiter dictum est, id est, multum tristis est anima mea: quia tristitia tantùm intensa erat, quantum esse poterat: vel tristis est usque ad timorem mortis, & pro timore mortis: quia mortem naturaliter timebat: vel usq; potest esse exclusivum: tristabatur enim donec se & suos morte liberaret: mors quippe corporis, absolutio est doloris in Christo & suis: vel potest esse inclusivum, scilicet donec post mortem suam redirent Apostoli ad Ejus fidem. Vnde Ansel. Datô autem charitatis & patientiæ salutari mandatô, & dispositô fratribus Regnô Patris tui, ad locum proditori tuo notum cum illis divertisti, sciens omnia quæ ventura erant super te. Ibi animæ tuæ tristitiam, quam ex imminente passione sponte assumpsisti, sicut & cætera quæ passus es in auribus fratrum profiteri non erubuisti, dicens: tristis est anima mea usque ad mortem. Et iterum præcedit ipse ad montem Oliveti, tu Eum sequere. *Et licèt assumpto Petro, et duobûs filiîs Zebodæi*, ad secreta secesserit, vel à longè intuere quomodo in se nostram transtulerit necessitatem. Vide quomodo Ille cujus sunt omnia, *pavere cæpit & tædere*, tristis est inquiens anima mea usq; ad mortem. Vnde hoc Deus meus; ita compateris mihi exhibens hominem, ut quodam modò videaris nescire quòd Deus es? Hæc Anselmus, Assumpsit autem Christus istum pavorem, & tristitiam propter plura. Primò, secundùm Hieronymum, ut veritatem assumpti hominis probaret. Naturale enim est homini timere mortem. Ex hac naturali tristitia verè contristatus est Dominus. Sed sciendum quod quædam est tristitia & quidam timor rationem submergens, & hominem contemptô Dei præceptô in peccatum ducens, sicut Petrus timore negavit Christum, de huiusmodi loquuntur expositores, quando dicunt Christum non timuisse, quippe qui ad hoc venerat ut pateretur, & Petrum temeritatis arguerat, cùm Eum vellet avertere à passione, dicens: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc*. Est & alius timor moderatus, qui naturaliter inest omni homini, & est sine peccato, sicut & fames, & sitis, & tales passiones fuerunt in Christo. Vnde ipse naturaliter horruit mortem, & pænas acerbissimas, quas præscivit se passurum de proximo Aliter tamen huiusmodi passiones fuerunt in Christo quàm in nobis. In nobis enim plerumque hujusmodi passiones præveniunt judicium rationis, & imperium voluntatis. In Christo autem semper sequebantur rationem & voluntatem: unde volens esurivit & sitivit, volens timuit & contristatus est. Nihil enim coactum in Christo consideratur: sed omnia voluntaria creduntur. Ista ergo tristitia ita fuit naturalis, quod tamen fuit voluntaria & rationalis. Et ideo signanter dicunt hic Evangelistæ quòd cœpit contristari, & quod cæpit pavere: non dicunt, fuit contristatus, vel pavefactus: quia ipse motus tristitiæ non Ei dominatus est: sed Ipse eum statim assumpsit, & voluntati Divinæ subjecit. Aliud est nempe contristari, & aliud incipere contristari. Vnde contristat Eum pro-

Orationis comites.

Hierony. in c. 26. Matth.

Anselm. in meditat.

Hierony. in c. 26. Matth.

Mat. 16.

Passiones non vitiose, quæ nos præveniunt. sequebantur Christum.

propassio sed passio non dominatur Ejus animo. Propassio enim dicit inceptionem, sed passio continuationem. Quia ergo timor & tristitia inceperunt surge in parte sensitiva, sed nondum pervenerunt ad Ejus animum sive mentem ideo dixit, *tristis est anima mea usque ad mortem*, ubi anima sumitur pro parte sensitiva, in qua sunt passiones, non autem in ratione, sicut etiam alibi dixerat. Nunc anima mea turbata est. Poterat quidem Christus naturâ non mori, sicut Adam potuit non mori ante peccatum, in eo enim nullum culpæ debitum, nullius peccati fuit vestigium. Sed sicut veram humanitatem: ita & humanas infirmitates nostras assumpsit, quæ à Deo non separant, velut ècontra ignorantia, impotentia, concupiscentia, & huiusmodi faciunt. Et nota quòd compassio turbans potest in anima tripliciter accidere, aút præter imperium & Judicium rationis, ut motus subitus, qui appellatur propassio, aut contra imperium & Judiciũ rationis, ut motus progressivus usque ad perturbationem rationis: vel à sua rectitudine, ut in malis: vel à sua tranquillitate, ut in bonis imperfectis: aut secundùm imperium & judicium rationis, ut motus à ratione impetatus & ordinatus: ut turbatio pœnitentis & compatientis. Primò mòdo passiones sunt in omnibus puris hominibus etiam perfectis. Secundò modò, in imperfectis solùm. Tertiò modò, in Christo: quia in Eo totaliter subdita erat sensualitas rationi, & ratio inferior superiori, & superior Deo: nec tamen una potentia impediebat aliam in opere suo naturali. Contristabatur etiam Christus, secundùm Hieronymum, non solùm timore imminentis mortis, quam ipsa natura abhorret & recusat: sed & propter infelicitatem judæ, & scandalum discipulorum, & dejectionem Iudæorum, & eversionem Hierusalem misertus his & compassus. Et possumus etiam addere, quod ideo tristabatur: quia præscivit quod tam acerbæ passionis suæ flagella & vulnera & mors amarissima, in multis adhuc hodie miseris & obstinatis peccatoribus frustrari deberent. Secundò, assumpsit pavorem & tristitiam pronobis membris suis, ut ipse nostras tristitias in se vinceret, sicut & mortem nostram sua morte destruxit: & sicut suscepit tentationem & passionem, ut nos à tentatione & passione liberaret. Tertiò, quoque hujusmodi pavorem & tristitiam assumpsit, nobis in exemplum, & doctrinam moralem ut sequitur: ex hoc enim articulo qui est pavoris & tristitiæ assumptio, plura habemus documenta. Primum est, ut nos exemplò Christi discamus timores & tristitias ac passiones alias in nobis insurgentes frænò rationis cohibere, ne usque ad animam pertingant: sed in inferiori parte animæ sub voluntatis imperio constringantur: ut dictum est de Christo. Secundum est, ut Ejus exemplò discamus nos desperare non debere: si aliquando nobis surrepat tristitia, timor, vel pusillanimitas in obsequio & opere Divino. Vnde Augustinus: Moriturus tristatus est Christus, ut doceret martyres suos non debere desperare, si in hora passionis surrepat tristitia quam tamen vincant. Tertium est, ut nos discamus contristari pro proximis & necessitatibus eorum, sicut Christus tristatus fuit non pro se, sed pro alijs, ut dictum est secundùm vnum intellectum. Quartum documentum est, ut exemplo Christi discamus tristitias & turbationes nostras ad Deum cum oratione referre, sicut fecit & Ipse. Nam statim vt dixerat, tristis est anima mea, ivit ad orandum. Quintum documentum, est quod nos orare volentes devotè, debemus secedere ab hominibus ad aliquem locum secretum, sicut fecit Christus, dans nobis exemplum. Sextum est, quod omnes tristitias, tribulationes, pænas, adversitates, & infirmitates nostras etiam si petamus ab eis liberari, sicut Christus fecit, semper post orationem committamus voluntati Divinæ: ac per hoc eas quasi in cor Christi reponamus, orantes ut ipse eas in unione suæ passionis perficiat, & offerat eas Deo Patri ad laudem & gloriam suam. Et ex hoc nostræ tribulationes, & passiones multùm nobilitantur. Nam sicut passio Christi in cælo & in terra infinitum attulit fructum: sic pænæ & quæcunque tribulationes nostræ hôc modò Christo commissæ, in unione passionis suæ tam fructiferæ erunt, ut Angelis in cælo gloriam, justis in terris meritum, peccatoribus veniam, purgandis animabus conferant relevamẽ. In recogitando istum articulũ studeat homo semetipsũ cõ tristare cũ gẽitibus, cõpatiẽdo, Christo de sua tristitia propter nos assũpta, & si in aliqua turbatione vel adversitate sit, uniat

Ioan. 12.

Passio turbãs accidit tripliciter in anima.

Tristitia Christi causa.

Documenta ex pavore Christi.

August. sermo. de passione.

Contristatur cum Christo.

tristitia & adversitatibus Christi: ut ex unione ipsarum dulcescat, & Deo in summa patientia redoleat. O Domine Iesu Christe qui tristari pro me misero voluisti, da mihi omnes tristitias meas ad te iugiter sufferre: Tuq; eas in unione tuæ tristitiæ, mecum dignare sufferre. Deinde Dominus Iesus volens se etiam sequestrare à tribus Apostolis secum assumptis, dixit eis: *Sustinete hic*, expectando: *& vigilate mecum*, non cum diabolo vel cum mundo, tanquam amici speciales præ cæteris, qui debent in angustiis assistere amicis. Sustinete pondus tentationis, vigilantes à somno infidelitatis, & torpore mentis ne ingravante diabolo obrepat vobis. Cæteros quidem jussi sedere ibi, quasi inferiores ab agone isto servans eos securos, vos autem quasi firmiores usque huc adduxi, ut collaboretis mecum in vigilijs & orationibus: sed nolo vos progredi vlteriùs, nondum enim potestis. Propter hoc manete hic vigilantes, sicut & ego vigilo, ut unusquisque in gradu suæ vocationis consistat: quia & omnis gratia, quamvis magna fuerit, superiorem habet. *Et progressus est ab eis pusillùm*, scilicet quantum jactus est lapidis, *& positis genibus procidit in faciem suam*, super terram ut humilitatem mentis ostenderet habitu corporis, & orabat corde, *dicens* ore: *Abba Pater, si possibile est*, saluâ congruentiâ redemptionis humanæ, & si moritur mors me secundùm carnem non moriente, *transfer calicem hunc*, id est, experimentum passionis, *à me*. Quasi diceret: Si possibile est sine morte mea temporali salvari genus humanum, transfer calicem amaræ passionis à me Per orationem offerebat spiritum Deo Patri, quæ quidem oratio ex pluribus ostènditur perfecta Primò, quia solitaria erat: est enim oratio, elevatio mentis in Deum: quod meliùs fit quando homo est sequestratus ab aliis. Secundò, quia humilis, cùm in faciem suam procidit. Tertiò, quia devota, cùm ad Deum Patrem recurrit. Quartò, quia recta: cùm voluntatem suam voluntati Divinæ submittit. Quintò, quia charitativa, cùm interim dulciter discipulos visitavit. Quia dicit *Abba Pater*, utriusque populi Patrem & Salvatorem Deum esse innuit & ostendit. Idem nempe significat Abba, quod Pater: sed Abba est Hebræum, pater verò Græcum & Latinum. Ergo vtroq; primus Ipse invocat, ut utrumque populum in Eum crediturum, & ab utroqve Eum invocandum esse doceat: quia non est distinctio judæi & Græci. Quia autem dicit, *si posibile est*, ad potentiam Dei pariter & justitiam refert. Quoniam quantum ad justitiam Ejus qui non solùm potens est, sed etiam justus, nos sunt possibilia, nisi ea quæ justa sunt. Vnde & verus homo horrebat mortem: & voluntate sensualitatis vellet non mori si de justitia posset fieri. Habebat autem justitia Patris ut Christus pateretur, & à constitutione mundi hoc nostræ salutis Sacramentum erat ab eo præostensum. Angustia ergo mortis, & tolerantia passionis non placebat Christo perse, & tanquam finis qui perse appetitur: ideo simpliciter loquendo pati nolebat, sed propter obedientiam Patris, & salutem humani generis, passionem & mortem voluntariè sustinebat: sicut infirmus voluntariè recipit potionem amaram, non propter potionem, sed propter sanitatem consequendam. Hæc voluntas, non moriendi, gloriosos martyres facit. Non enim vult sensus carnis nisi quod delectat: si autem delectaret eos mori, non inde viderentur mereri. Sed quia hanc voluntatem non moriendi Deo subiiciunt: & quod naturaliter fugiunt, proprer Deum volunt: ideo merentur: vnde & Christus subdit dicens: *Verumtamen non quod ego volo*, humano affectu *sed quod Tu*. Quod nempe ex humana infirmitate trepidanter renuerat: revertens in seipsum, per obedientiam & fortitudinem mentis confirmat. Non, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor, sed ad quod missus sum, & propter quod ad terras tua voluntate descendi. Vnde alibi: *Non veni facere voluntatem meam*, scilicet quam temporaliter sumpsi ex Virgine: *sed voluntatem Ejus qui me misit*, quam videlicet communem habui æternus cum Patre, & quam semper approbo animæ ratione. Non meam, non propriam: non meam, non filij hominis: non meam, quæ resistat Deo. Et utique voluntas Christi, non erat contraria voluntati Patris: sed qui venerat obedientiam docere, non inveniretur obediens si propriam faceret voluntatem. Quantò ergo magis, si faciamus proprias voluntates: Vnde August. Filius vnicus dicit, non quæro voluntatem meam:

Oratio Christi. — *Perfectio orationis Christi.* — *Abba Pater.* — *Possibilia apud Deum.* — *Martyrum gloria.* — *Ioan. 5.* — *Voluntas Christi.*

meam; & homines volunt facere voluntatem suam. Ille tantùm se humiliat, qui est æqualis Patri, & tantùm se extollit qui in imo jacet, & nisi manus ei porrigatur, non surgit. Et iterum. Transfigurat in se suos: & qui nihil aliud vult quàm Pater, docet eos privatam voluntatem corrigere, & dirigere juxta Divinam. Unde Hieronym. Usq; in finem non cessat docere nos Patribus obedire, & voluntatem eorum voluntati nostræ præponere. Ostendit itaq; secundùm Bedam: Dominus JESUS, ut cùm mors vel aliud quod fieri nolumus imminet, sic per infirmitatem petamus ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus ut voluntas Conditoris nostri etiam contra nostram voluntatem fiat. Nam sicut multùm confidere non debemus, ne nostram virtutem videamur profiteri: sic multùm pusillanimiter agere & diffidere non debemus, ne DEI adjutoris nostri impotentiam videamur pronuntiare. Et iterum: Multi adhuc infirmi contristantur futura morte: sed si habeât rectum cor, vitent mortem quantùm possunt: sed si non possunt, dicant quod Dominus dixit, *Pater si fieri potest, transeat à me calix iste.* Ecce habes voluntatem humanam: vide jam rectum cor, *sed non quod ego volo, sed quod Tu.* Hæc Beda. *Et rediens*, de loco in quo oraverat, *ad tres discipulos suos*, scilicet Petrum, Jacobum & Joannem, *invenit eos dormientes* jam vicina tentatione incipiebant oculi eorum langvescere: quia dormitio erat quasi præfiguratio negationis & fugæ. Unde Beda. Somnus corporis præfiguratio erat quòd in proximo gravandi erant somno infidelitatis. Et Petro ironicè dicit sic: *Simon dormis?* quasi diceret, sic erat faciendum? vel sic imples quod promiseras? *Non potuisti unâ horâ vigilare mecum?* quasi diceret. Quia unâ horâ non potuisti vigilare mecum, quomodo mortem spernes tu qui spondes mori mecum? Non ostendis tantùm fervorem factô, quantùm verbô. In hoc apparet tua infirmitas. Per hoc quòd dicit, una hora, ostendit quòd brevis est molestia tentationis, respectu remunerationis. Ut ergo dicit Tullius: Omnia quæ brevia sunt, tolerabilia debent etiamsi magna sint. Quamvis autem omnes dormirent, Petrum tamen potiùs increpabat: quia enim præ cæteris fuerat gloriatus, ideo præ cœteris fuerat increpandus. Item quia inter eos principalis erat, ideo in ipso alios reprehendebat. Item quia in eodem defectu Prælatus magis est increpandus, quàm alii cæteris paribus. Quia etiam jam infirmitate depressus, non Petrus vel Cephas, sed antiquo nomine Simon à Domino hic vocatur. *Vigilate*, attentè, oculis mentis & corporis: *& orate* devotè, verbis, cordis, & oris, *ut non intretis in tentationem*, negandi me, & recedendi à me. Non dicit, ne tentemini, quia impossibile est hominem non tentari: sed *ne intretis in tentationem*, & incidatis in ejus profundum, id est; ne tentatio vos superet & includat, per consensum vel opus: tentationis enim initium, est suggestio mali: medium, consensus in delectationem, vel opus: consummatio, est opus ipsum. Ad evitandum autem tentationem, & ad resistendum eidem, recurrendum est ad orationem. Oratio enim est elevatio mentis in DEUM: quantò autem mens in DEUM elevatur, tantò faciliùs tentatio ab ea separatur. Et sicut fur, audito clamore, fugit, & vicini veniunt ad succursum: ita clamor orationis diabolum fugat, & Sanctos ad succurrendum excitat. Unde Isidorus: Hoc est remediũ ejus qui vitiorũ tentamentis æstuat, ut quoties quolibet vitio tangitur, toties orationes fundat: quia fre-

Augustinus Tract. 23. in Joann.

Hieronym9 in cap. 14. Marci..

Beda in cap. 14. Marci.

Idem ibid.

Orationis virtus.

quens oratio impugnationem vitiorum extingvit. Et ficut fervus qui fentit furem in domo, & non clamat, favet furi, & proditor eft Domini fui: fic qui fcit tentationem effe in eorde, videtur Chriftum prodere, & diabolo confentire, nifi ftatim per orationem exclamet. Et ideo quia diabolus femper tentat, femper debemus orare, & nunquam deficere. Sed oratio debet ordinari non ad hoc ut non tenteamur, fed ad hoc quòd non intremus in tentationem. Multùm autem valet ad expulfionem tentationis cogitatio, & timor æternæ mortis. Unde Auguftinus. Timor de futura morte mentem concutit, & quafi conclavatos omnes corporis motus fuperbiæ, ligno crucis affigit. *Spiritus quidem* de fe & naturalia fua *promptus eft*, in me & in vobis ad confitendum: *caro autem infirma*, in vobis non autem in me, ad tolerandum, quia caro corrupta femper deprimit, & aliquando vincit fpiritum: & ideo eft orandum. Nam quafi promptum habuifti fpiritum, in promittendo mori etiam pro me: fed nunc patet carnis infirmitas, ad fuftinendum imminentem tentationem: quia ipfa dormitio corporalis, indicium eft, & quafi prænuntia veftræ infirmitatis: nondum enim virtute ex alto induti eftis. Ubi Hieronymus. Hoc autem adversùs temerarios dictum eft: qui quidquid crediderint, putant fe confequi poffe. Itaq; quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de fragilitate carnis timeamus. Hæc Hierony. Tu Domine qui mandafti quòd vigilemus & oremus, da nobis gratiam ad hoc faciendum: quia licèt Spiritus promptiffimus fit, caro tamen infirma eft, & tota pigra & tota fomnolenta: nec poteft fuftinere ut vix per unam horam perfectè Tecum vigilet, & Tecum oret, ne cadat in tentationem. Deinde *iterum fecundò abiit & oravit dicens: Pater mi, fi non poteft hic calix tranfire nifi bibam illum, fiat voluntas Tua.* Oftendit hìc, ut ait Chryfoftomus, quoniam valde concordat voluntati DEI, & quoniam ubiq; hanc fequi oportet, & hanc inquirere. Vellet quidem tranfire calicem, quia homo eft: fed perficit difpenfationem, quia Patri obediens eft. Unde & Leo Papa. Hæc vox capitis, falus eft totius corporis: hæc vox omnes fideles inftruit, omnes Confeffores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis mundi odia? quis tentationum turbines? quis poffet perfecutorum fuperare terrores? nifi Chriftus in omnibus, & pro omnibus Patri diceret, fiat voluntas tua? Difcant igitur hanc vocem omnes Ecclefiæ Filii, ut cùm adverfitas violentiæ alicujus tentationis incumbit: fuperato tremore formidinis, accipiant tolerantiam Paffionis. *Et reverfus denuò, invenit eos dormientes præ triftitia, erant enim oculi eorum gravati:* & depreffi: interiores quidem, langvore terroris & triftitiæ: exteriores verò, vigiliarum longitudine: nam triftitiæ magnitudine fomnum non poterant vincere, timentes tum pro capite, tum pro fe: fed ficut dormiebant mente, ita & corpore, quia ex torpore animæ, quandoq; provenit fomnus naturæ, *& ait illis. Quid dormitis?* fcilicet in tantis conftituti periculis, cum fit tempus vigilandi, propter inftantiam graviffimæ tentationis vobis imminentis. *Surgite*, à torpore mentis: *vigilate*, animi vigilantia: *& orate, ne intretis in tentationem*, fcilicet per confenfum, id eft; ne tentatio vos fuperet, & intra fuos caffes teneat. *Et abiit iterum, & oravit tertio, dicens eundem fermonem* orationis, fcilicet *Pater mi, &c.* Tertiò Chriftus idem oravit, ut orationis frequentiā oftenderet, & nobis fpei longanimitatem exhiberet. Iterat orationem, oftendens quòd oratio debet effe continua. Similiter iterat vifitationem difcipulorum fuorum:

Auguftinus in Pf. 118.

Promptitudo Spiritus Petri.

Hieronym9 in cap. 26. Matth.

Chryfoftom9 hom. 84. in Matth.

Leo ferm. 7 de Paffione.

Orationes iterandæ.

tum: quia opera charitatis debent orationi esse conjuncta. Et sic Prælatum instruit & sibi & gregi intendere, & nunc contemplativam, nunc activam vitam exercere. Huic non obstat, quòd dicitur in Ecclesiastico: *Non iteres verbum in oratione tua*, quia illa authoritas sic intelligenda est, non iteres: id est; ita sis diligens in proferendo integrè & devotè verba orationis tuæ, ut postea propter omissionem vel negligentiam non oporteat iterare: sed tamen iterare propter devotionem vel instantiam, bonum est. Sic & eundem sermonem, in prædicando diversis, bonum est quandoq; iterare. Cùm autem oraret & anxiaretur Dominus JESUS, *ecce Angelus* Princeps Michaël astitit confortans in eo motum sensualitatis, secundùm quam minoratus est paulominùs ab Angelis, illum scilicet motum qui exhorrebat mortem. Statim postquàm Christus se voluntati Patris submisit, Angelus eum confortavit. In quo innuitur quòd licèt quandoq; non fiat quòd petitur: quia fortè non expedit: semper tamen oranti mentalis consolatio confertur. Et secundùm Theophilum, ut nobis innotesceret orationis virtus, quatenus eam in adversis præponamus, orans Dominus ab Angelo confortatur. Et humilis Dominus reverenter & humiliter suscipit hanc confortationem, etiam à sua Creatura, considerans se esse minoratum paulominùs ab Angelis, dum est in hac lacrymarum valle: & sicut contristabatur ut homo, sic ex verbis Angeli sui fuit confortatus ut homo. Nec putandum quòd hic Angelus, vel alius, fuerit in ejus custodiam deputatus: quia hoc non decuit, & Christus non indiguit. Secundùm Bedam: Alibi quòd Angeli Ei ministraverint, Hic quòd Angelus Eum confortaverit dicitur: ut utraq; natura designetur. Nam Divinæ naturæ Angeli ministrant, humanam verò, confortant. *Apparuit autem Ei Angelus*, visione corporali in assumpto corpore humano, consolans Eum per modum servientis: non propter se & sui indigentiam, sed magis propter Discipulorum assistentium consolationem, & ad confirmandum fidem in eis: quòd Christus sit major Angelis ratione Deitatis: ac propter nostram instructionem, ad ostendendum scilicet quòd Angeli assistunt nobis orantibus, confortantes nos in oratione: & ut ex sua post tristitiam consolatione sciremus quòd tribulatis pro Christo non deest Divina consolatio: juxta illud Psalmistæ, *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*. Nam secundùm Bedam, Creator non indigebat creaturæ subsidio: sed Homo factus sicut nobis & propter nos est contristatus, sic nobis & propter nos est confortatus. Sed & Ipse Dominus ratione se confortabat, dicens ad Patrem: Non sicut Ego volo, sed sicut Tu. Ajunt autem quidam Michaël astitisse oranti & dixisse se Patri orationis tenorem retulisse, omnesq; procidentes Angelos pro hoc ipso orasse: & respondisse Patrem, novit dilectus Filius meus quòd humani generis redemptio, quam sic optamus, sine sui sanguinis effusione decenter fieri non potest. Angelus autem post hæc confortavit eum: vel de sui præsentia, sicut amicus de sua præsentia confortat amicum. Unde confortavit: id est; admodùm confortantis se habuit: scilicet ei assistendo: vel fortè aliqua verba consolatoria dicendo: quia scilicet hic vincetur. Lucifer sicut victus est in Cœlo: vel quia magnanimum magna sustinere deceret: vel quia Passio citò transiret, & ejus fructus esset perpetuus: scilicet Redemptio humani generis, & restauratio Angelicæ ruinæ, vel aliquod simile

Eccles. 7.

Christus ab Angelo confortatus.

Psalm. 8.

Beda in cap. 22. Luca.

Matth. 4.

Angelus in forma humana.

Psalm. 93.

Beda ibidem.

Michaëlis sermo.

Confortatio Angeli qualis.

mile, vel secundùm quosdam, ut dicit Theophilus, ista Angelica confortatio, fuit Christi glorificatio: dicebat nempe Angelus glorificans Eum, Domine Tua est virtus, Tu potes contra mortem & infernum genus liberare humanum & similia. JESU Qui in oratione positus ab Angelo confortari voluisti, da mihi per virtutem orationis tuæ, ut oranti mihi semper assistat Angelus tuus me confortans. Hìc animadverte contra impatientiam nostram, quia Dominus JESUS pluribûs vicibûs oravit, antequàm à Patre acciperet responsionem, & confortationem. Sicut autem ter fuerat tentatus in tribus locis, sic ter oravit, non in eodem loco, sed in tribus diversis locis, distantibus abinvicem per jactum lapidis. Et (ut dicitur) adhuc ipsis locis vestigia Ecclesiarum sunt, quæ ibi facta fuerunt. *Et factus in agonia prolixius orabat:* ostendens & docens quòd nos in agonia, vel quacunq; necessitate constituti, debemus ad orationem confugere, & in magnis periculis ac majori necessitate, magis & instantiùs orationi insistere. Agonia ista potest dici certamen contra mortem, vel mortis anxietas, quam quasi præsentem prævidebat: & ideo dicitur tunc fuisse in agonia, sicut infirmi in extremis laborantes dicuntur esse in agone. Vel potest dici certamen & reluctatio sensualitatis ac rationis, quia agonizabat & certabat in Eo mirabili pugnâ sensualitas, naturaliter mortem horrens & recusans: ac ratio voluntati Divinæ obtēperās, & ipsa mortē pro salute humana zelans: quia virtute Divina quælibet pars permittebatur agere vel pati quod propriū erat sibi. Jam tamē vincebat mortē animô, dum etiam mori volebat, quā post vicit actu ipso, scilicet resurgendo. Sed heu colluctatio carnis ad spiritū, sive sensualitates ad rationem, quosdā hominū facit retro ire vel exorbitare: ut illos qui peccant mortaliter: & quosdam lentè incedere, sive in via morari, ut illos qui peccant venialiter. Unde in hujusmodi pugna prolixiùs est orandum, ut oratio sit recta, & voluntas constans, ac sensualitas rectæ orationi & ratio Divinæ voluntati non obsistat, sed obediat: & dicamus, non mea, sed tua voluntas fiat. In statu mortis, districtum judicium, & ea quæ homo nunquàm antea recoluit, ei veniunt in animum. In cujus figura Christus appropinquāte morte, factus est in agonia. Unde Gregor. Appropinquante etiam morte, nostræ mentis in se certamen expressit qui vim quandam terroris & formidinis patimur, cum per solutionem carnis æterno judicio appropinquamus. Nec immeritò tum anima terretur: quoniam post pusillum hoc invenit, quod in æternum mutare non possit. Si enim consideremus quòd viam vitæ præsentis nequaquàm sine culpa transire potuimus: & quòd nec hoc ipsum sine reatu nostro est quòd laudabiliter gessimus si remota pietate judicemur: meritò in agonia constituimur. Et cum Dominus prolixiùs oraret, interim sudor ferventissimus, in modum sangvinis erumpens in hac agonia, sive certamine usq; in terram abundanter currebat. Ex fervore enim orandi, & ex apprehensione imminentis periculi, ac vehementi anxietate sensualitatis, quæ permittebatur agere & pati quòd erat proprium sibi, inflammabatur cor & corpus, ut apertis poris afflueret sudor rubicundus & sangvineus. Iste sangvis fuit verus & naturalis quantùm ad veritatem suæ existentiæ, & de purissima Christi carne: sed miraculosus & non naturalis, quantùm ad modùm profluentiæ, quia secundùm Bedam, contra naturam est sangvinem sudare. Sic etiam oportet dicere de sangvine & aqua late

Orandum prolixiùs.

Gregorius libro 24. moral.

Sudor sangvinis Xsti

Beda in cap. 22. Lucæ.

lateris Christi, jam mortui, quod fuit verus sangvis & vera aqua: sed miraculosè effluxerunt de mortuo corpore. Ad hunc svavissimi sudoris balsamum, ægrotis proficuum, festiná ne tardaveris, ut inde sanari merearis. Unde Anselmus: Quid stas? accurre, & svavissimas illas guttas lambe, & pulvere pedum illius linge: noli dormire cum Petro, ne merearis audire, sic non potuisti unâ horâ vigilare mecum? Hæc Anselmus. Surgit igitur tertiò ab oratione in qua stabat, flexis in terram genibus, totus sangvine madefactus: Quem conspice tergentem sibi vultum, vel fortè etiam in torrente lavantem, totumq; afflictum reverenter cerne, & considera quanta tunc fuerit animæ suæ angustia: Cujus testes sunt guttæ sangvineæ decurrentes in terram, & Ei intimè compatere: quia non sine ingenti acerbitate doloris hoc sibi potuit contingere. Nunquàm nempe aliquis mortalium, ob mortis horrorem auditur sudorem fudisse sangvineum. Unde patet Ejus nunquàm similem fuisse dolorem. In hoc quidem apparet quanta fuerit amaritudo Passionis Christi, cujus sola cogitatio tantùm naturam immutavit quòd præ angustia sangvinem sudare coegit. Hæc pugna ejus & anxietas, Martyrum certamina, & agones significans, plurimùm consolatur & confortat pusillanimes & infirmos, & ad amorem incitat tepidos & ingratos. Unde Anselmus: Positis quoq; genibûs in terra, procidisti in faciem Tuam adorans in agonia, & dicens: Abba Pater mi, si possibile est transeat à me calix iste. Et angustias quidem Cordis Tui dulcissimi certissimè indicabat sudor ille sangvineus, qui orationis tempore de Sanctissima carne Tua guttatim decurrebat in terram. Dominator Domine JESU unde Animæ Tuæ tam vehemens tristitia: unde tanta sudoris anxietas, & tam anxia supplicatio? Nonne voluntarium omnino sacrificium DEO Patri obtulisti, & nihil invitus pertulisti? utiq; Domine. Arbitramur autem quòd & hoc quoq; ad consolationem infirmorum membrorum Tuorum assumpsisti, ne fortè desperet quis, si caro infirma remurmuret, ubi ad Passionem promptus est spiritus. Nimirum & ut majores erga Te amoris & gratitudinis stimulos haberemus, naturalem carnis infirmitatem hujuscemodi indiciis in Te expressisti: quibus docemur, quia verè langvores nostros portasti, & non absq; verè langvores nostros portasti, & non absq; sensu doloris Passionum sentes percurristi. Vox nempe illa vox carnis fuisse videtur, non spiritus eò quòd subjunxisti: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Hæc Anselmus. Voluit autem Dominus sangvinem sudare pluribus rationibus. Prima est, secundùm Augustinum, ad figurandum quòd de corpore suo toto, quod est Ecclesia, sangvis effundendus, & emanatura erant Sanctorum Martyria. Secunda est, secundum Bedam, ut per terram sangvine irrigatam, declararet terrenos homines sangvine suo redimendos & mundandos. Tertia est, secundùm Glossam, ut totum mundum peccatis mortuum ad vitam resuscitaret: ideò sudorem suum sangvineum ad terram decurrere volebat. Item secundum Bernardum, non solùm oculis, sed quasi membris omnibus flevisse videtur: ut totum corpus Ejus, quod est Ecclesia, totius corporis lachrymis purgaretur. Insuper etiam sangvis decurrebat in terram: ad ostendendum quod pro terra, id est; Ecclesia adhuc militante in terra orabat: & sangvinem suum fundebat; & ipsam suo irrigatam sangvine fæcundabat. In sudore autem notatur fervor: in sangvine, pretium, in decur-

Anselmus in speculo Evangelici sermonis.

Dolor Passionis Dominicæ.

Idem ibidē.

Beda in cap. 22. Lucæ.

Bernardus sermone de Passione .1

decursu, abundantia, in guttis particularis efficatia, quamvis esset universalis sufficientia. Ex isto articulo, qui est sudoris sangvinei defluxio, habetur documentum salutiferum, quòd & nos in oratione debemus ita esse intenti & fervidi, ut ex vehementia intentionis, & fervore devotionis sudemus quasi sangvinem: per configurationem Passionis Christi, & ardorem dilectionis ad DEUM. Quod fit, dū quis orans in tanto ardore devotionis accēditur, quòd pro amore DEI si oportet sangvinem suum fundere non veretur: & talis sic in calescit spiritu, ut totus sangvis in corpore, quasi spiritui alludens, pronum & promptum se exhibeat ad exsudandum: quia verò caro ex infirmitate sua tam vehementem ardorem devotionis sufferre non prævalet: ideò sudorem quasi sangvinem evaporat, vel saltem pro sangvine ardentes lachrymas per oculos effundat. Et quoniam nos tam vigorosam orationem effundere non valemus, adjungamus orationem nostram orationi Christi, qui est advocatus noster apud Patrem & ipse interpellat pro nobis, imò orat nobiscum. Et illa oratio est efficacissima, & DEO Patri accepta, quæ scilicet in unione orationis Christi offertur. Quàm efficaces etiam sint lachrymæ orationis, & maximè illæ quæ in recordatione Passionis Christi funduntur, patet ex quadam revelatione facta cuidam personæ, de qua legitur quòd apparens ei Dominus in spiritu ait: Si quis in recordatione meæ Passionis lachrymas cum devotione fuderit, suscipere volo ac si ipse pro me passus sit. In recolendo istum articulum procidat homo in faciem super terram, orando intentè, & cogitet Angelicam præsentiam sibi tunc adesse: recogitet etiam agonem suum, & conetur quantùm potest habere lachrymas ex compassione & amore Christi: quas si habere non potest per oculos, fundat saltem lachrymas cordis. Et sicut Christus DEI Filius imminente sibi passione horrendâ, cùm præ angustiis superventuræ mortis guttas sangvineas in terram funderet: nihilominùs tamen liberè voluntatem suam voluntati Patris commisit, & quod cæperat devotè perfecit: sic quilibet devotus in omni adversitatis pressura, & tribulationis angustia (licèt fortè naturam reluctantem habeat) se Paternæ voluntati committat: & hoc quod occurrit, devotè suscipiat. O pie JESU! qui factus in agonia guttas sangvinis mirabiliter desudasti: da mihi ut recordatione Tuæ Passionis accensus, lachrymarum guttas, pro sangvine, in conspectu Tuo merear dulciter desudare. Respice tunc qualiter jacebant discipuli dormientes: & qualiter Dominus ostendit eis modum orandi in gestu corporis, & in verbo pio, & per Angelum ibi apparentem: quem modum & tu tenere debes scilicèt Te prosternendo, ac proprium defectum & fragilitatem recognoscendo, & cadendo in faciem tuam, non post faciem: ut ea quæ rogas coram te habeas, & in mente teneas, non retrò: ut unum ore dicendo, & aliud corde cogitando: & ut humilitatem mentis ostendas habitu corporis (casus enim in terram, docet nos magis humiliari, si posset fieri) & quòd voluntas Patris semper præcedat, & quòd non tepidè, sed cum magno fervore ores, sicut Dominus fecit: & quòd non parum, sed prolixè & distinctè, non sicut illi qui festinanter horas solvendo: & si non verbô, factô tamen dicunt expediamus nos de istis: quia habemus facere alia magis necessaria, quasi festinantes ad utiliora & majora. Et vide quomodo statim aderit tibi Angelus qui te adjuvet & confortet, & orationem tuam DEO præsentet

Documētū.

Oratio cum lachrymis compassionis

ſentet propter exemplum nempe noſtrum ille Angelus apparuit confortans Dominum. Et ſemel, ſed frequenter eſt orandum, ſicut Ipſe oſtendit nobis per trinam orationem ſuam: docens ut non deficiamus, ſed in oratione permaneamus, donec impetremus ea quæ poſtulare jam cæpimus. Et tu ora pro mortuis, pro vivis, tam peccatoribus, quàm juſtis. Vel oravit ter, ut & nos de peccatis præteritis veniam, de præſentibus emendationem, & de futuris cautelam à DEO poſtulemus. Vel ut hæc tria, ſcilicèt veniam, gratiam & gloriam, in oratione petamus: vel ut contra trinam concupiſcentiæ, ſeu cupiditatis tentationem orationis clipeo tueamur. Vel ut ad Trinitatem, ſcilicet Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum orationem dirigamus. Per hoc etiam docuit nos orare perfectè: quia perfectio conſiſtit in tribus, ſcilicet in principio, medio & fine. Compatere nunc Domino, & admirare profundiſſimam humilitatem ſuam: quia cùm ſit DEO Patri ſuo coæqualis & coæternus, proſtratus tamen DEUM orat, & tanquàm quilibet de populo homunculus. Orare quidem Patrem convenit Chriſto ratio humanitatis, in qua eſt minor Patre: non autem ratione Deitatis, in qua eſt æqualis Patri: ut homo rogat Patrem, qui ut DEUS eſt unus cum Patre. Conſidera etiam perfectiſſimam Ejus obedientiã. Quia enim Pater vult quòd moriatur, ipſe hanc obedientiam reverenter ſuſcipit & exequitur. Vide tertiò indicibilem ad nos charitatẽ, tam Patris, quàm Filii: pro nobis nempe hæc mors indicitur & ſuſtinetur propter nimiam ipſorum charitatem quam ad nos habent. *Venit autem*, poſt hæc Dominus JESUS *ad Diſcipulos ſuos*, & quaſi compatiens eis, propter tentationem de proximo eis imminentem, *dixit eis: Dormite jam & requieſcite*, quaſi diceret, parùm poteſtis hoc facere. Qui ibidem aliquantulùm dormierunt. Jubet eos dormire ut oſtendat ſuam ad eos compaſſionem, quia gravati erant: & ut cognoſcant ſuam infirmitatem, quia cum Ipſo vigilare non poterant: & ut ſomno recreati fugere poſſent de manibus eorum qui ſtatim Chriſtum erant capturi: & in figura, quòd in proximo infidelitatis ſomno erant gravandi. Conſidera in Chriſto manſvetudinem piam: quantò enim magis appropinquat ad mortem, tantò magis oſtendit cordis ſui dulcedinem. Bonus Paſtor vigilabat ſuper cuſtodia puſilli gregis ſui. O grandis amor! Verè bonus & pius eſt Hic Paſtor. Verè in finem dilexit eos, cùm in tanta agonia poſitus illo modico tempore quietem eorum procurat: non ſic hodie multi Paſtores faciunt qui ſubditis vigilantibus & in agonia poſitis, dormiunt ſuaviter & quieſcunt. Dum ergo videbis Diſcipulos dormientes in tanto periculo, & Dominum vigilantem, ſi devotus es, multa invenire poteris quæ dicas tam Domino tuo, quàm Diſcipulis ſuis. Videbat tandem à longè adverſarios ſuos venientes cum facibus & armis, nec tamen Diſcipulos excitavit, niſi cum propè & quaſi juxta eos fuerunt. Tunc autem evigilans Diſcipulos, dixit eis; *ſufficit*: ſcilicèt quia jam quieviſtis, & ſatis dormiſtis: ergo parùm eſt dormiendum. Unde quidam Patres, non niſi ſtando vel ſedendo ſomnum capere conſveverunt per modicùm. Ter Diſcipuli dormiunt: ter Dominus orans ſuſcitat: quæ trina dormitio & ſuſcitatio, tres mortuos quos Dominus ſuſcitavit, ſignificat. Et ſubjunxit: *Venit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum*, Ubi Origenes: Sed & nunc JESUS in manus peccatorum traditur, quando hi qui videntur in JESUM credere: habent

Orandum frequenter.

Dominus ter oravit.

Orare quomodò Christo convenit

Dormire cur permiſit Apoſtolos.

Vigilia Chriſti.

Origenes Tract. 35. in Matth.

bet Eũ in manibus suis, cùm sint peccatores: sed & quotiescũq; justus, habẽs in se Jesũ, in potestate factus fuerit peccatorũ: Jesus est traditus in manus peccatorũ. Hæc Origenes. *Surgite eamus*: scil. obviã Judæ proditori, & suis complicibus: *ecce qui me tradet, propè est*, quem nolo declinare, quamvìs possem hoc facere: ac si diceret, non nos inveniat latentes, ac quasi timentes & retrahentes: ultrò eamus eis obviam, & pergamus ad mortem: ut passuri confidentiam & gaudium videant, & Passionem omninò voluntariam sciant. Ultrò nos debemus offerre, quando non expedit mortem effugere: ubi ostenditur Christi desiderium ad nostram Redemptionem: quia non solùm proditorem cum turba venientem expectavit, sed etiam eis occurrit: ubi etiam docet, ut si tribulari nos oportet, cum gaudio & confidentia sustineamus. Moraliter quoq; monet nos ad tria. Primò, ad tentationes nos præparare: cùm dicitur, *surgite*. Secundò, in bonis operibus proficere: cùm subditur, *eamus*. Tertiò, omni hora quasi tentationem proximam expectare: cùm additur: *ecce propè est*. *Et adhuc eo loquente cum discipulis suis, ecce Judas*, mercator pessimus: *unus de duodecim*, scilicet numero, non meritò, quod dixit ad ostendendum immane facinus illius, qui de Apostolica dignitate proditor fuerat factus: *accepta à præside cohorte*, militum gentilium, quorum intererat capere malefactores, cum tribuno qui præerat eis: ac turba plurima judæorum ministrorum, accepta à Pontificibus & Principibus Sacerdotum, crudeli utiq; & pessima societate impiorum, tanquàm ad tenendum reum, antecedebat eos tanquàm ductor eorum, qui volebant comprehendere Iesum: & venerut illuc *cum laternis & facibus*, ut si in tenebris latere vellet: his quæreretur: nec non *cum gladiis fustibus, & armis*, ut captionem ejus impedire volentibus his resisteretur. Secundùm Hierony. Incumbit virtuti sæculi, qui desperat de adjutorio DEI: habebat itaq; fulcimentum ab utraq; curia, scilicet Imperatoris & Pontificis, quasi servato ordine legitimæ potestatis, ut nemo tenentibus auderet obsistere: cùm hinc milites præsidiis, inde ministri Pharisæorum, qui in lege summi & judices videbantur, illum tenerent, vel etiam si quis auderet, contra tot non posset: timebant enim plebem, ne per hanc defenderetur contra eos: & ideò etiam nocte traditur, ut sine turbis quæ in die frequenter propter instructionem aderant, inveniretur. Antequàm autem judas cum turba veniret ad hortum, ubi JESUS cum Discipulis erat, dedit eis signum dicens: *Quemcunq; osculatus fuero, Ipse est*, scilicet Christus *tenete Eum. & ducite cautè*, scilicet cavendo à populo, ne Eum de vestris manibus eripiat: populus enim communis devotionem ad Eum habebat: hoc autem fecit Judas, & propter Romanorum milites, qui Christum non cognoscebant: & propter alios, ne locò Christi caperent Jacobum minorem, qui in facie Christo similimus erat: propter quod specialiter frater Domini dicebatur: & quia timebat ne se transformaret, & de manibus eorum elaberetur: quia pluriès detentus ab ipsis pertransiit, nescientibus eis: & ideò osculari Eum voluit, ut in osculando teneretur ne evaderet. Et cùm venissent ad hortum *tunc Jesus sciens omnia quæ* ex dispositione Divina *ventura erant super Eum, processit* ultrò *in occursum illorum*, sicut paratus ad Passionem. Ex quo patet, voluntariè Eum captum fuisse & passum: Discipuli quoq; sequebantur Eum timentes: sed Ipse confortabat eos ne timerent. Unde Anselmus: Quàm promptus, bone JESU, Spiritus Tuus ad Passionem fuerit, evidenter ostendisti, quando venientibus unà cum proditore Tuo viris sangvinum, & quærentibus animam Tuam cum laternis, & facibus, & armis: per noctem ultrò occurristi. *Et dixit*: JESUS occurrentibus, offerens se voluntariè eis: *Quem quæritis?* Non interrogat, quasi ignarus voluntatis Eorum: sed mori paratus interrogat, ut sciant esse Eum quem quærebãt.

Moraliter.

Judæ adventus.

Hieronym. in cap. 14. Marci.

Jacobi minoris similitudo ad Christum.

Anselmus in speculo Evangelici sermonis.

Respon-

Responderunt ei, JESUM Nazarenum. Non erat quærendus ad mortem, quem profitentur esse salutis Authorem nec erat persequendus, quem dicunt esse florem honoris & honestatis. *Dixit ei JESUS,* semetipsum manifestans & offerens: *Ego sum,* scilicèt quem quæritis, quasi diceret. Quid pro signo sumitis osculum proditoris? quid quasi latentem me quæritis cum facibus & laternis? *Ego sum.* Non se occultavit, nec se abscondit, sed magis quærentibus obviam ivit, & se ostendit. Ubi Chrysostomus: Fecit autem hoc JESUS, ostendens quoniam non solùm comprehendere Eum non possent: sed nec videre in medio existentem, nisi Ipse concederet. Hæc Chrysostomus.

Chrysostom. hom. 82. in Joann.

Virtute enim Divina factũ est, ut venientes ad capiendum Eum, primò, non cognoscerent: etiam suus discipulus qui venerat ad tradendum: quod maximè est potentiæ Ejus ostensivum: ut per hoc secundò ostenderetur quòd de voluntate sua caperetur, quia incognitus ab eis recedere poterat, si voluisset. Sed & manifestius patet per hoc quod subditur quia auditô verbô virtutis & Divinitatis, quod est Ei cum Patre, & Spiritu Sancto commune, à voce tonitrui hujus formidantes, *abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram,* resupini, tam Judas quàm alii, potentiâ Divinitatis Ipsius dejecti: ita erat eis importabile quod dicebatur. Item ideò, ut etiam quantùm in se est, daret Judæis materiam conversionis, visô potentiæ suæ miraculô: & ideò cùm statim ad ostensionem suæ potentiæ conversi non fuerunt, se eis capiendum sponte obtulit. *Ceciderunt retrorsum,* & resupini, sicut cadunt iniqui: non antè & in faciem, sicut cadunt justi, qui autem ante se cadit, videt quò cadat: qui autem retrò cadit, non videt sui casus periculum. Iniqui ergo retrò cadunt, quia non vident sui casus miseriam. & quò eos sequatur: justi verò qui in istis visibilibus semetipsos sponte dejiciũt, ut in invisibilibus erigantur, in faciem suam, & antè cadere dicuntur: quia casum vident, & timore compuncti humiliantur. Hinc ergo pensandum est, quàm aspera erit vox irati, cujus verba dulcia pati non potuerunt: hoc autem factum est ex Divina ordinatione, ut per hoc declararetur virtus suæ Divinitatis.

Verbi Christi virtus.

Unde Augustinus, exclamans ait: Ubi nunc militum cohors, & Ministri Principum ac Pharisæorum, ubi terror, & munimen armorum? Nempe una vox dicentis, *Ego sum,* tantam turbam odiis ferocem, armisq; terribilem, sine telo ullo percussit, repulit, stravit virtute Divinitatis latẽtis. DEUS enim latebat in carne, quid judicaturus faciet? qui judicandus hoc fecit, quid regnaturus poterit? qui moriturus hoc potuit. Hæc August: Poterat Christus omnes hostes suos destruere, si vellet se defẽdere: sed noluit nisi ad modicũ eos prosternere, hoc ideò fecit, ut ostẽderet se mortẽ voluntarie sustinere: & si vellet reniti, non possent Eum capere, vel tenere.

Augustinus Tract. 112. in Joann.

Hæc hostium Christi victoria, fuit olim in Samsone & Sangar, & David præfigurata. Samson cum mandibula asini stravit mille viros: & Sangar cum vomere interfecit viros sexcentos: & David uno impetu, occidit viros octingentos. Sed si isti DEI adjutorio tot hostes prostraverunt, non est mirùm quòd coram Christo omnes hostes corruerunt.

Figura victoria Xsti.
Judic. 15.
Ibidem 3.
2. Reg. 23.

Et cùm tremuli surrexissent, *iterum eos interrogavit, quem quæritis?* quæstionem iterat, ut fideles sua Passione liberandos ostendat. *Illi autem* adhuc in malitia sua perseverantes, *dixerunt, JESUM Nazarenum,* non enim cognoscere, vel ca-

pere poterant Eum, donec Ipse vellet: propter hoc subditur, *Dicit eis JESUS*, dixi vobis, quia Ego sum: qui voluntariè me offerro: & tunc habuerunt Ipsius notitiam, & capiendi licentiam, propter quod sequitur: Si ergo me quæritis, scilicèt comprehendere, faciatis id quod intenditis: sed tamen *sinite hos*, scilicèt Discipulos meos, *abire*, quia non est tempus modò, quod tollantur de mundo. In quo patet quòd Ipse dedit eis potestatem capiendi Eum: nam sicut ex sua potentia Discipulos suos servavit, ita & multòmagis Seipsum servare potuisset, quasi diceret. Do vobis potestatem me capiendi, ut tamen meis Discipulis non faciatis aliquid mali. Hoc dixit, quia servandi erant Discipuli, ut Verbum salutis per eos divulgaretur. Usq; ad ultimam horam Ejus, quam ad eos habuit dilectionis conservantiam demonstravit, per hoc ostenditur quòd superiores debent suos subditos fideliter adjuvare: & pro eorum defensione se mortis periculo exponere (ut ait Augustin.) Faciunt quod jubet: sinunt eos abire, quos non vult perire, & impletur quod dixerat, *quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquàm.* Tunc *accedens* ille nequam, & Dominum suum subdolè salutans *dixit, ave Rabbi: & osculatus est Eum*. Accessit tanquam domesticus, sed fur erat: salutavit tanquam Discipulus, sed insidiator erat: osculatus est tanquam amicus, & inimicus erat. Dicitur quòd erat consvetudo Judæorum in adventu suo osculari, ad significandum quòd ingressus erat pacificus; & quòd moris erat, Domini JESU Discipulos quos emittebat, in osculo pacis recipere redeuntes: & propterea proditor illis osculum in signum dedit, & alios tanquam dux exercitus, & ductor ad malũ præcedens, cũ osculo ficto rediit, quãdo dixit non sũm ego cum istis armatis: sed rediens more solito Te osculor, & dico: ave Rabbi. O! vere proditor. Huic similes sũnt multi Prælati, qui verbô vel factô alios scandalizando, & post se trahendo antecedunt ad malum: & ideo etiam antecedunt ad infernum. Judas beneficiis Christi abutens mala pro bonis reddebat: cui etiam similes sunt, qui similia facere non erubescunt. Secundùm Bedam: Suscepit osculum Dominus, non quòd simulationem nos doceat: sed ne Proditorem fugere videretur, & plus afficeret Proditorem, cùm amoris officium non negaret: Simul & illud Psalmistæ, complens: Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. *Et susceptô osculô dixit illi JESUS: Amice ad quid venisti?* Vocat eum amicum, secundùm statum pristinum: amicabiliter enim fuit electus à Domino in Apostolum, acsi diceret: Ad quod scelus delapsus es, ut Discipulus traderes Magistrum, & dum esses Apostolus factus es traditor: vide quid feceris, & considera finem tuum malum. Vel amice, quia diligo te, sed inimice, quia me tradis. Vel vocat eum amicum ironicè, improperans simulationes. Tanquàm secundùm Augustinum diceret: Oscularis, & insidiaris: novi quare veneris: amicum fingis, cùm proditor sis: ostendis amicitiam signô, & agis proditionem de factô. Amicitiæ signis Proditores utuntur, ut eorum dolus latentius peragatur. Unde apertius ei dixit: *Juda osculô Filium hominis tradis:* id est, in signo charitatis, proditionem homicidii facis. Infelix signum ubi per pacem bellum, per osculum homicidium, per salutationem condemnatio procuratur. Ubi Ambrosius. Illud plus confutat ingratũ quòd Eũ tradiderit, Qui cũ esset DEI Filius propter nos Filius hominis esse voluisset, quãdo dixit propter Te suscepi ingratè, quod

Augustinus Ibidem.

Osculandi consvetudo.

Judæ similes

Beda in cap. 14. Marci.

Psalm. 119.

Augustinus sermone de Passione.

Ambrosius in cap. 22. Lucæ.

tradis hypocrita. Et secundùm eundem, quasi amantis affectu corripuit Proditorem: & ideo etiam secundùm Chrysostom: proprium nomen posuit, quod magis dolentis erat & revocantis, quàm provocati ad iram. Unde Anselmus. Signô quod acceperant à duce flagitii, teipsum manifestasti. Nam accedentem ad osculum Sanctissimi oris Tui cruentam bestiam aversatus non es: sed os in quo dolus inventum non est, ori quod abundavit malitiâ dulciter applicuisti: o! Innocens Agne DEI quid Tibi & lupo illi? *Quæ conventio Christi ad Belial?* sed & hoc benignitatis Tuæ erat Domine, ut omnia illi exhiberes, quæ pravi cordis sui pertinaciam emollire potuissent. Nam & veteris amicitiæ illum commonuisti, dicens: Amice, ad quid venisti? & horrore sceleris sui cor impium ferire voluisti, cùm dicebas: Juda osculô Filium hominis tradis. Hæc Anselmus. Hoc idem potest dici indignè sumentibus Corpus Christi, scilicet *Juda osculô Filium hominis tradis.* Moraliter Judas est mundus: qui quando ad libitum dat divitias, tunc osculatur: quando dat honores, tunc amplexatur, sed omnibûs istîs modîs nos decipit, & morti æternæ nos tradit. Teste Beato Job, qui dicit: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt.* Vide hìc maximam mansvetudinem Domini, quia osculum proditori suo dedit, & verbis blandissimis alloquens amicum ipsum vocavit. O! quot sunt hodie tales, qui videntur amici esse Domini, & non sunt Ejus amici. Amicis enim suis omnia nota facit, scilicet mundum contemnere, carnem domare, & diabolum cum suis tentationibus vincere. Sed multi abeuntes retrò post concupiscentias suas cum Juda Proditore abierunt ad pœnas. Quot sunt etiam hodie, qui inter se videntur amici, sed sunt ficti, & pejores quàm inimici aperti. Inimicus enim manifestus melior est quàm amicus fictus. Ille dum timetur, facilè vitatur: iste prævalet dum non cognoscitur. In isto articulo traditionis exprimuntur tria, quæ specialiter traditionem istam reddebant Christo multùm dolorosam, & factum Judæ aggravabant valde. Unum est, quod fiebat à suo servo, à suo discipulo, & uno ex duodecim, de toto mundo ad tantam dignitatem Apostolatûs specialiter electus ab Eo. Ubi secundùm Ambrosium: servus Dominum, discipulus Magistrum, electus Authorem prodit. Secundum est, quod signô pacis & amicitiæ, scilicet osculô, tam fraudulenter & dolosè tradebatur. Unde Ambrosius. Amoris pignore vulnus infligis, & charitatis officiô sangvinem fundis, & pacis instrumentô mortem irrogas. Tertium est, quòd illud fedum os proditoris, utpote cujus cor sathanas, & omni spurcitia eum repleverat: tam amorosum & mellifluum os Verbi Æterni contingere audebat. Et tunc, secundùm Chrisostom: Agno miti basia lupus dedit venenosa. Ex hoc articulo tria habemus documenta. Primum est, ut caveamus ne nos Chrysti proditores efficiamur, quia ut dicit Origenes. Omnes proditores veritatis, amare veriatem fingentes, osculi signo utuntur: omnes etiam hæretici, sicut Judas, JESU dicunt, ave Rabbi. Item Christum quis dolosè salutat, & tradit osculô, in proximo vel etiam in seipso. In proximo quidem, dum quis proximum diligere se simulat, & malum contra eum machinatur: quam traditionem sibi Christus assumit. Juxta illud: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Item Christum dolosè cum juda salu-

Anselmus in Speculo Evãgel. sermon.
2. Cor. 6.
Moraliter.
Job 21.
Amici fraudulenti.
Traditionis tria amara.
Ambros. in c. 22. Luca.
Idem ibidẽ.
Chrysostom. hom. 74. in Matth.
Origenes Tract. 35. in Matth.
Matth. 25.

salutat, & osculatur, qui proximo suo promittit & non servat, vel fraudulenter adulatur. In seipso etiam DEUM salutat, & osculo tradit: qui ore dicit se nosse DEUM, & credere in Eum, factis autem negat. Item cùm Juda Dominum salutat, & osculo tradit, qui cum mortali peccato ad Corpus Domini accedit. Secundum est, ut discamus patienter ferre malorum hominum fraudulentias: sicut Christus patienter sustinuit proditoris sui fallacias. Tertium est, ut calumniatores nobis malum imprecantes non odiamus, sed amantis affectu, exemplô Christi, eos corripiamus. In recolendo hunc articulũ de falso osculô Judæ, poterit homo per contrariũ cum sincera fide & devotione osculari pedes Crucifixi, indignum se reputans osculo oris, ad quod ille infelix Judas accedere præsumpsit: quòd si imaginem Crucifixi ante se non habeat, osculetur terram, repræsentando hoc idem, & aliter prout DEUS inspirabit. *O! Domine JESU, quia à Judæ osculo* tradi pertulisti: da mihi nunquam in proximo, vel in me metipso te tradere, & calumniatoribus meis, & insidiatoribus fraterni amoris officium non negare. Ista iniqua salutatio Christo facta, olim fuit in Joab & Amasa præfigurata Joab Amasam salutans, dolosa mente fratrem vocabat, & Judas Christum salutans, iniqua intentione Magistrum appellabat. Joab dextera mentum Amasi quasi deosculans tenebat, & in sinistra gladium educens ipsum perimebat, sic Judas, quasi dexteramẽtũ Christi tenuit, Ave Rabbi, blandè sibi dicẽs, & qvasi sinistrâ gladiũ eduxit, & Ipsũ perfodit, insidias sub verbis blandis occultans. Judã & Judæos, malum pro bono reddentes, olim Saul præfiguravit, qui genero suo David malum pro bono reddidit. David hostem Saulis, scilicet Goliam superavit, & in multis ei utilis fuit, sed Saul sibi tanqvam hosti insidias paravit & ei mortem inferre affectavit. Sic DEUS Pharaonem, & inimicos Judæorum sæpe devicit, & semper eis profuit: nunc autem in mortem Ejus arma parant, & ad occidendum Eum se armant. Smiles etiam sunt Cain, qvi fratri suo sine causa invidit, & ipsum qvòd nihil mali fecerat, occidit. Cain eduxit fratrem suum verbîs blandîs, & eductum crudeliter interfecit, sic & Judas verbîs blandîs Christum, fratrem nostrum, & Patrem salutavit, & hostibus ad interficiendum neqviter præsentavit. Et cùm Petrus cæterîs ardentior, servo Pontificis, cui nomen erat Malchus, qvi ad Christum capiendum magis de prope se ingerebat, & ferocius instabat: auriculam dextram ob zelum amputasset: putans eum magis lædere & graviter vulnerare, vel ei caput amputare & interficere, sed Divina dispositione ictus declinavit, & relapsus est ad aurem: Dominus eum à læsione adversariorum compescuit dicens: *converte gladium tuum in locum suum*, seu *vaginam*, quasi non esset locus defensionis, sed patientiæ, nec ei licitus usus gladii materialis, quòd noli eô uti ad defensionem meam: quia non licèt viris Apostolicis uti gladio materiali. Ubi considerandum secundùm Chrysostom: quòd licèt Christus Petro, & aliis discipulis prius præcepit dicens: *Si quis Te percusserit in una maxilla, præbe ei & aliam.* Ex sermone tamen Christi, quem fecit post Cœnam, Petrus in tantum amorem exarserat, quòd de illo præcepto non recolens, solùm agistri sui defensionem intendebat. Ex hoc autem quòd Christus defensionem prohibuit, ostenditur promptitudo Ejus, quam ad patiendum habuit:

Figura proditorii osculi.
2. Reg. 20.
1. Reg. 20. & alibi.
Genes. 4.
Petri fervor
Chrysostomus hom. 85. in Matth.

habuit; recondi gladium præcipit, ut patientiam, non vindictam doceat. Unde Rabanus: Oportuit: ut Author gratiæ fideles patientiam suo doceret exemplô, & potiùs ad sustinendum adversa fortiter instrueret quàm ad vindicandum provocaret. Prohibet ergo Dominus defensionem armorum, ne Clericus armis pugnare præsumat. Unde Ambro: Arma mea sunt lachrymæ & orationes: aliter nõ possũ, nec debeo resistere. Sed hoc hodie Prælati parũ attendunt, qui regalia à regibus ad pugnandum accipiunt: cum potiùs reges ab eis cilicia ad pœnitendum accipere deberent. Et adjecit Dominus, *Omnis enim qui acceperit gladium:* id est; usus fuerit gladio: scilicèt propria authoritate, & nulla superiori aut legitima potestate vel jubente, vel concedente, seu injustè, & pro crudelitate vindictæ, non justè & amore justitiæ: *gladio peribit:* id est; ipsa vindicta erit ei causa perditionis, quia dignus est gladiari. Quincunq; molitur lædere alium, seipsum proprio jaculo percutit: & incidit in foveã quam fodit. Et subdit Dominus, *An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelorum:* tanquam sibi dicat, per aliam viam possem evadere, si vellem: non indigeo auxilio duodecim Apostolorum, qui possem si vellem habere duodecim legiones Angelorum. Cum ergo posset accipere legiones, nolebat accipere: ut per patientiam Ejus implerentur scripturæ, prophetantes de ipso, quoniam ita eum pati conveniebat ad nostram redemptionem: quia & si nostræ liberationis alius modus fuisset possibilis, nullus tamen ita conveniens: & ideo non erat locus defensionis & resistentiæ, sed magis patientiæ. Non solùm autem minis eũ cohibuit: sed & aliter consolatur eum, dicens: *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?* quasi dicat, Si rectè sapis, debes voluntatẽ tuam Divinæ voluntati conformare: aliter enim eris satanas, non sapiens quæ DEI sunt. Secundùm Chrysostomum. In eo quod ipsam mortem calicem dicit quàm sit grata & acceptabilis pro salute mortalium mors, ut videtur edisserit. JESUS autem servum sanavit, auriculam Ejus tangendo, & Ei restituendo: ut adimpleret quòd prædixerat, *Benefacite his qui oderunt vos.* In quo maxima Christi Salvatoris charitas, & pietas apparet, & benefica virtus Ejus ostenditur, quam exhibet, hostem suum, qui ad Ipsum comprehendendum venerat, sanando, & per hoc inimicos Eum persequentes, àd fidem admonendo & insuper Discipulos in fide confirmando, & nos quia noluit quemquam propter se lædi, & ut inimicis nostris bene faciamus instruendo. In quo etiam suam virtutem & potestatem revelat, quia non de necessitate, sed voluntariè captus esset. Ubi Beda, Nunquam enim pietatis suæ Dominus obliviscitur. quia etiam hostes suos non patitur vulnerari. Illi justo mortem inferunt: iste persequentium vulnera sanat, mysticè docens & ipsos, si convertantur posse sanari, qui in suæ sunt mortis cõsensione vulnerati. Tunc JESUS convertit se ad turbam, non impatienter, sed rationabiliter eam alloquendo, dicens lamentabiliter, & quasi ad lamentum auditores provocando, *Tanquam ad latronem existis, cum gladiis & fustibus comprehendere me,* quasi diceret: sine causa fecistis hoc. Cujus rationem assignat, dicens, *quotidie,* idest; frequenter, pacificè, & sine armis *apud vos eram docens in Templo,* in loco ubi potestatem habetis, & tunc sine violentia armorum me comprehendere potu-

Rabanus 1. c. 26. Math.

Ambrosius serm. 86.

Chrysostom. homil. 82. in Joann.

Matth. 5.

Beda in cap. 22. Lucæ.

potuiſtis, *ſed non me tenuiſtis* tunc, nec cepiſtis, quia nolebam, ſed nec nunc poteſtis: niſi permitterem, & me ſponte veſtris manibus ſubiicerem. Ubi Remigius, ac ſi diceret. Latronis officium eſt nocere, & latitare, ego verò nemini nocui, ſed plures ſanavi, & in Synagogis ſemper docui. Ubi & Hieronymus. Stultum eſt, inquit, Eum cum gladiis & fuſtibus quærere, qui ultro ſe tradebat veſtris manibus: & in nocte quaſi latitantē, & veſtros oculos declinantem, per proditorē inveſtigare, qvi qvotidie in Templo docebat: ideo autem, ut dicit Chryſoſtom. Eum in Templo non tenuerunt: qvia non auſi erant propter turbam, propter qvod & Dominus foras exivit, ut ex loco & tempore daret aptitudinem ſe capiendi. Hic, ſecundum Anſelmum, manſvetudo Domini notanda eſt, quæ tam dulciter perſecutores ſuos allocuta eſt, tam dulci allocutione redarguit, ut ipſorum nequitiam compeſceret, & nos ad imitationem ſuæ benignitatis utiliter invitaret. Et ſubdidit Dominus: *ſed hæc eſt hora veſtra*, id eſt; vobis conceſſa ad me comprehendendum, *& poteſtas tenebrarum harum*: quia diabolus princeps tenebrarum incitabat eos ad hoc faciendum & hæc poteſtas eſt tenebris data, id eſt; diabolo, & Judæis inſurgendi in Chriſtum, & ideo adverſum me in tenebris congregamini: & poteſtas veſtra qva contra lucem armamini, in tenebris eſt. Ut autem ait Theophilus. Peractis cunctis qvæ ſufficienter ſe habebant ad prohibendum Judæos, cum illi hoc nequaquam diſcernerent, tunc duci ſe permiſit. Unde dicitur *cohors ergo* militum, *& tribunus*, qui eis præerat, *& Miniſtri judæorum* acceſſerunt, ſicut lupi ad Agnum, unanimiter & impetuosè: & manus ſacrilegas injecerunt in JESUM, omnium Salvatorem, irreverenter & indebitè: & tenuerunt Eum, ipſo permittente, quando enim voluit tentus eſt, & non antè: & ſic fuit captivatus propria voluntate. Nam, ut dicit Remigius, frequenter Eum comprehendere voluerunt, ſed non potuerunt: ſicut nec nunc potuiſſent, niſi Ipſe voluiſſet. Sicut enim eos ſolò verbo proſtravit: ſic ſolo verbo eos fugare, vel annihilare potuiſſet, ſi voluiſſet. Ex quo patet obſtinatio eorum, quia non fuerunt averſi à ſuo malo, viſis prædictis ſignis: ſed magis attribuebant artibus magicis. Cogita hic quòd ſi pænale eſt cuilibet homini capi, pro eò quòd per captivitatem adimitur homini libertas, tam conditionis, quia redigitur in ſervitutem captivatoris, ſecundùm leges civiles: quàm actionis, quia captus non poteſt facere quòd vult; qvantomagis pænale fuit Chriſto, qui eſt Dominus Cœli & terræ: & quem Cœli & terra capere non poterant, violentorum, quantùm ex parte ipſorum erat, manibus capi & teneri. Ex hoc articulo habemus morale documentum: quòd ſicut Chriſtus amore noſtri ſemetipſum voluntariè tradidit captivum Judæis: ſic & nos pro Ejus amore nosipſos: id eſt; omnes ſenſus noſtros debemus captivare in obſequium Chriſti: videlicet ut oculi captiventur ab illicito viſu, aures à noxio auditu, lingva ab otioſis & nocivis locutionibus manus à malis operibus, pedes à vano & vago inceſſu, maximè ad peccandum: ſicut enim Chriſtus fuit captivatus, ne qvò vellet poſſet abire: ſic homo ſeipſum debet captivare, ne ſequatur concupiſcentias carnis, & ſenſualitatis appetitum ad nociva trahentem. Cor etiam captivetur à malis cogitationibus intellectus ab erroneis ſenſibus, & falſis dogmatibus: voluntas ab omni-

Remigius in Matth.

Hieronymus in cap. 26. Matth.

Chryſoſtomus homil. 85. in Matth.

Anſelmus in medit.

Captio Xſti

Remigius in Matth.

Documentū Morale.

omnibus à Divina voluntate discrepantibus. Unde Apostolus: *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi:* ubi per omnem intellectum possunt omnes sensus, & vires animæ ad operationem intellectus deservientes accipi. Aliud documentum est huic connexum; quòd homo libenter debet esse captivus Christi, ut mortem evadat æternam. Sicut enim homo in belli periculo constitutus, libenter dat se alicui nobili & benigno Domino captivum, ne ab aliis ferocibus occidatur: sic nos in hac vita sicut in bello constituti quia militia est vita hominis super terram, tradamus nos benigno Domino Christo captivos, qui non est Dominus mortuorum sed vivorum, ne ab hostibus æterna morte ferociter occidamur. In recolendo hunc articulum recogitet homo, se quasi in campo bellico cum hostibus conclusum: nec posse evadere potentiam adversariorum, idest; dæmonum: nisi se tradat Christo benignissimo Domino in servitutem captivum: & sic aliquo gestu corporis tradat se totum Christo captivũ, clamans, & dicens ad Eum: JESU quia à Judæis sponte capi & teneri voluisti, da mihi omnes sensus viresq; in obsequium tuum jugiter captivare, ut à morte perpetua bonitate tua merear præservari. Deosculatio & comprehensio Christi profigurata fuit in Joab, qui Amasam deosculans interfecit. Tenentes autem JESUM, dulces illas manus suas vinculis strinxerunt & ligaverunt Eum ignominiosè quasi latronem, & morte dignum à quo potiùs solvi velle debuerunt, quia omnium venerat absolvere vincula infirmitatum & peccatorum, ac mortis & inferni. Et erant fortè in eis qui postea liberati ab eo dixerunt, *Dirupisti Domine vincula mea.* Ecce adest Joseph ligatus venditus à fratribus & Samson vinctus à Dalila: id est; à synagoga. Unde Anselmus. Sed ecce jam proditorem præeuntem impiorum turba prosequitur: & osculum præbente Juda manus injiciunt in JESUM. Dominum suum tenent ligatum, & illas dulces manus vinculis stringunt. Quid fecerat? Scio occupat nunc cor tuum pietas: omnia viscera tua zelus inflammat. Sine rogo patiatur, quia pro te patitur. Quid optas gladium? quid irasceris? Quid indignaris? Si instar Petri cujuslibet auriculam absciderís si ferro brachium tuleris: si pedem truncaveris: ipse restituet omnia qvi etiam, si quem occideris absq; dubio suscitabit. Hæc Anselmus. Ligaverunt autem Eum propter tria. Primò, ne manus eorũ effugeret: dixerat enim eis Judas, qvòd eũ tenerẽt & caute ducerent. Secundò, ut Eũ morte dignũ ostenderent: qvia mos erat judæis, ut qvem morte dignum judicarent, vinctũ præsidi traderent. Tertiò, propter mysterium, licet Ipsi hoc ignorarent: quia enim Christus nos peccatis ligatos, & in lymbo vinculatos solvere debebat: ideo Ipsũ pro nobis ligari oportebat: cujus vinculis liberati sumus. Voluit quippe Christus, tanqvã latro cõprehendi, & ligari. Adam enim cũ latrocinio furtum commisit, qvando pomum sibi vetitum attrectavit: nam furtum est contrectatio rei alienæ invito Domino: & hujus rei causa, totum genus humanum à diabolo comprehensum tenebatur ligatum pro cujus satisfactione JESUS, tanquam latro voluit compehendi, qvi incomprehensibilis est: & ligari qvi ligatos venit solvere, & vincula eorum dirumpere. Et nota quod Christus Filius DEI, tanqvam latro cum latrone: scilicèt Barraba est captus, inter latrones Crucifixus à latronibus occisus,

2. Cor. 10. — *Captivi debemus esse Christi.* — *Job. 7.* — *Lucæ 20.* — *Meditatio.* — *2. Reg. 20.* — *Psalm. 111.* — *Ligandi Christi causa tres.* — *Furtũ quid* — *Latronibus associatus Christus.*

propter latrones passus: solvens qvæ non rapuit. Legitur autem Dominus ter ligatus. Primò, statim cum captus esset; & duceretur ad Annam. Secundo, cum ab Anna duceretur ad Caipham. Tertiò, cum duceretur ad Pilatum. Nam secundùm Bedam potuit fieri, ut ad horam solveretur, qvatenus discuteretur, & post hæc discussus iterum ligaretur. Quartò, potest addi, quòd etiam ligatus fuit ad columnam cum flagellaretur: licet hoc in Evangelio non exprimatur. Insuper in Cruce clavis fuit vinctus: & sic etiam ligatus.

Ligatus ter

Ex hoc articulo trahuntur plura documenta salubria. Primum est, quia sicut dictum est Dominus ligari voluit: ut Ipse peccatorum nostrorum vincula solveret: ideo nos debemus esse grati de solutione nostra, & cavere ne rursus Eum nostris peccatis ligemus, quòd fit quotiescunq; mortaliter peccamus. Manus etiam Christi videntur cum funibus peccatorum colligare, qvi non credunt DEO, qvòd possit eis necessaria sua dare. Secundùm est, quòd Christus ligari voluit: ut nos sibi alligaret vinculo charitatis, unde studeamus & nos sibi tam fortiter charitate astringi, ne leviter ab ipso possimus separari: ipsa enim charitas est vinculū in quo anima DEO alligatur. Tertium documentum est, ut nos ligemus omnia membra nostra & ipsam lingvam funibus præceptorum DEI, ne laxentur ad ad aliqua contraria Divinis præceptis, vel Divinæ voluntati: ut nihil operemur aut loqvamur, quo DEUS vel proximus offendatur. Qvartum est, ut simus vinculo fraternæ charitatis proximis colligati, ita ut omnem gratiam Divinitus acceptam studeamus eis impartiri: sicut Apostolus omnes fideles hoc vinculo sibi colligatos habuit: eosq; socios sui gaudii esse cupivit. *Quintum est, quod nos volentes sequi* Crristum, debemus nosmetipsos ligare vinculo professionis obedientiæ, propter eum, qui pro nobis voluit ligari: ita ut ampliùs pro nostro velle nos movere non possimus: & sic cum Isaac colligati, & in Altari mactationis propriæ voluntatis positi qvotidie in holocaustum vivum DEO immolemur. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo qualiter Dominus ligatus fuit propter vincula peccatorum nostrorum solvenda: & ut vinculo charitatis nos sibi alligaret: & poterit in recompensam aliquam seipsum DEO ligare aliqvo bono proposito, vel etiam voto. Quo si jam ligatus sit in Religione, vel alias: desideret à DEO adjuvari ad perficiendum hujusmodi obligationem ad laudem suam. O JESU qui iniquorū manibus ligari voluisti, absolve quæso nostrorū vincula peccatorū atq; ita charitatis vinculo, præceptorumq; tuorū funibus me constringe, ne unquā membra corporis, aut vires animæ meæ laxentur, ad quævis contraria tuæ voluntati. Capto autem & ligato Domino: *Discipuli omnes* perterriti. *relinquentes eum fugerunt:* & Magistrum suum, sicut latronem ad victimam deduci dimiserunt: sicut prædixerat eos scandalum in se passuros· Comprehenso Pastore, disperguntur oves, capto Magistro, fugiunt Discipuli. Unde Beda: Impletus est sermo Domini, quo dixerat, quod omnes Discipuli scandalizarentur in illo, in ipsa nocte. Et Hierony. Tunc adimpletū est, *Elongasti à me amicum & proximum & notos meos à miseria.* ut autem dicit Theophilus, Permisit eos Dominus cadere: ut non in seipsis confidant. Unde Remigius: In hoc facto demonstratur fragilitas Apostolorum. Qui enim de ardore fidei promiserant se

Documenta ex ligatione Domini.

Beda in cap. 14. Marci.
Hieronymus ibidem.
Psalm. 87.
Remigius in Matth.

mori

mori cum eo: timore fugiunt, immemores suæ promissionis. Quod etiam videmus impleri in his, qui pro amore DEI magna se promittunt facturos, & postmodum non implent: non tamen desperare debent, sed cum Apostolis resurgere, & per pœnitentiam resipiscere. Ubi & Rabanus: Mysticè autem sicut Petrus qui culpam negationis pœnitentiæ lachrymis abluit recuperationem eorum ostendit qui in Martyrio labuntur: ita cæteri discipuli, qui articulum comprehensionis fugiendo prævenerunt, cautelam fugiendi docent eos quia se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt: quibus tutius latere, quam se discrimini certaminum exponere. Sed quare non comprehenderunt Apostolos, & maximè Petrum, qui percusserat cum gladio? Dicendum quòd nihil eos detinuit: nisi virtus Divina, quæ etiam prostravit eos resupinos. Tunc omnes Discipuli peccaverunt: & in fide per illud triduum extincti fuerunt: præter Beatam Virginem, in qua sola fides Ecclesiæ inconcussa permansit: ob cujus repræsentationem in matutinis illius tridui omnes candelæ, extingvuntur excepta una sola, quæ remanet accensa. In hujus signum etiam denudantur altaria, quia Christus per Altare designatus relictus fuit ab Apostolis, signatis per ornamenta. In illo etiam triduo officium nocturnum altè cantatur, per quod Prophetiæ de Christo signantur: Diurnæ verò horæ sub silentio dicuntur, quia Apostoli tunc prædicare non audebant: unde & campanæ non pulsantur quia tunc sonus prædicationis cessavit. A parte montis Sion in vallem Josaphat descendendo, sunt cavernæ Apostolorum, ubi latuerunt tempore Passionis Christo relicto. *Adolescens autem quidem sequebatur JESUM, amictus sindone*, idest; linea veste quæ Innocentiam significat *super nudo*, scilicet corpore: quia non habebat aliud indumentum super tunicam & ab extra, quàm solam sindonem, qui dicitur fuisse Joannes. Unde Beda: Juvenem istum nil verat intelligi fuisse Joannem, cujus longa post hæc in carne vita indicio est. Hic cum teneretur ab impiis, rejecto vestimento elapsus manibus tenentium: nudus profugit ab eis: quorum scilicèt & præsentiam detestabatur & facta: non à Domino, cujus amorem etiam absens corpore fixum servavit in mente: nondum fuit in eo perfecta charitas, quæ foras mittit timorem: sed pro tantò plùs aliis de amore habuisse videtur, quia plùs cæteris Magistrum sequebatur. In facto autem suo, secundùm Bedam, designat illos qui ut securiores ab incursibus hostium fiant quidquid in hoc mundo possidere videntur abiiciunt: ac nudi potiùs DEO famulari, quàm adhærendo mundi rebus materiam tentandi, & à DEO revocandi adversariis dare didicerunt: juxta exemplum Beati Joseph, qui relicto in manibus adulteræ pallio, foras exilivit, malens nudus DEO, quàm indutus cupiditatibus meretricis servire. Sic Paulus primus eremita, videns alios deficere in exquisitis tormentis fugit, & ad solitudinem se transtulit. Et tu nudus evola ad vexillum Crucis, potiùs quàm Divitiis alliciaris: & detinearis à mundo, quò minùs Christum imiteris. Unde Hieronymus. Qui vult effugere manus iniquorum, relinquens mente quæ mundi sunt, fugiat post JESUM, Joannes verò mox recuperato & resumpto vestimento redüt, ac Dominum ut priùs sequebatur: Potuit enim fieri, ut sub dubia noctis luce sese turbis ducentium JESUM, quasi unus ex ipsis

Rabanus in Matth.

Fides in sola Maria. Candelarum extinctio.

Beda in cap. 14. Marci.

Beda ibidē.

Genes. 39. Paulus primus eremita

Hieronymus ibidem.

immiscuerit donec ad atrium Pontificis: cui notus erat, perveniret. Joannes sudario simplici, & tenui erat supervestitus: sed nunc vestes extendimus in particis: & plicamus in capsis, ac vestium deportandarũ habemus summarios, quadrigas & currus: & etiam earum caudas post nos trahimus, vel portare facimus. Ex hoc articulolo scil. fuga Discipulorum, trahuntur quatuor documẽta. Primum est, quòd nos caveamus, ne & nos unquã à Christo fugiamus. Fugit autẽ à Xsto, qui propter timorẽ humanũ, vel excitatione diabolica, vel alias propter quãcũq; passionem, seu affectionem corruptã relinquit justitiã aut veritatẽ: nam Christus est justitia & veritas. Et universaliter in omni peccato mortali fugit homo à DEO. Secundũ est, quòd si nos aliquãdo ex fragilitate ad horam à Christo recedamus peccãdo, non ideo debemus desperare, sed cum Apostolis resurgere, & per pœnitẽtiã resipiscere. Tertiũ est, quia (ut supra dictum est) ex fuga cæterorũ Discipulorũ docetur cautela fugiendi minùs idoneis ad toleranda supplicia & adversa, sicut ex pænitentia Petri ostenditur reparatio lapsorum in Martyrio propter illa. Quartum est, si interdum hi qui videntur amici nostri, & proximi recedant à nobis tempore necessitatis, vel adversitatis, æquanimiter hoc feramus: memores, quòd & Apostoli recesserunt à Christo his incumbentibus. In conformando se isti articulo recogitet homo, quantùm se elongaverit à DEO peccando, & ruminet illud Psalmistæ: *Quoniam qui elongant se à Te, peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs Te,* mihi autem adhærere DEO bonum est: ac oret DEUM dicendo. JESU qui electos Discipulos tuos omnes à te fugere permisisti, suscipe me fugitivum servum Tuum, & tene virtute omnipotentiæ Tuæ, nec sine me abs Te propriæ voluntatis arbitrio evagari: Attende nunc diligenter, & vide quomodo Dominus JESUS patitur se capi & ligari, & à discipulis derelictum duci ad mortis supplicium, ac si esset malefactor, & omnino impotens ad se defendendum. Cum quanto clamore putas manus in eum injecerunt: quàm crudeliter eum ligaverunt, quàm dirè strinxerunt, & quàm irreverenter traxerunt: considera etiam quomodo Discipulis suis fugientibus, & errantibus compatitur, & quis fuit dolor quem Discipuli amantissimi habuerunt, quando oportuit quòd à Magistro suo dilectissimo separarentur. O! quàm inviti, o! quàm tristes, o! quàm desolati, o! qualiter plorantes, o! quales voces & clamores, gemitus & suspiria dantes, sicut orphani & timore perterriti recedebant. Et perpendere potes, quod recedentes dicebant. O; Magister bone, o! dulcis Pater, o! benigne Domine, quomodo ita separamur à Te? quomodo Pater Sancte Filii Tui fugiunt à Te? quò ibimus Domine? hæc & multa alia dicere poterant. O quoties retrò respiciebant, videntes qualiter Dominus suus ligatus & sine honore trahebatur. O quoties se in terram projiciebant, & ad Cœlum clamabant. Ex hoc enim magis, & magis eorum dolor augebatur: quia videbant Magistrum & Dominum suum sic viliter trahi, & canes illos pessimos mordentes. & ad victimam Eum trahentes, quasi Agnum mansuetissimum sine clamore, & resistentia sequi. Quis enim tunc doloris aculeus Discipulorum corda penetravit? quando videbant dilectissimũ Magistrum, & Dominum suum tanquam malefactorem duci ad mortem, cùm & ille impiissimus Judas pœnitentia ductus, tanta postmodum

Documenta ex fuga Apostolorum.

Fugere à Christo.

Psalm. 72.

Conteplatio

fuerit

fuerit ex hoc repletus amaritudine, ut maluerit mori quàm vivere: cogitare potes si Domina Mater sua ibi fuisset, quid fecisset? O! Domina mea, quàm mala, & quàm amara erit tibi dies crastina quando audies, & quando videbis tam crudele spectaculum? O! Domine JESU, quæ anima hæc cogitans potest sustinere quòd non rumpatur præ dolore? Conspice igitur eum quomodo ducitur ab illis nequissimis de torrente sursum versus Hierusalem festinanter, & cum impetu: manibus retrò eregione dorsi ligatis: & ut dicitur, catena collo suo imposita, exchlamidatus tunica, non curiosè succinctus, capite discoopertus, & curvus ex fatigatione, & vehementi acceleratione incedens, & quomodo Agnus Innocens inter lupos ibat mordaces. O! quàm violenter eum impellebant per vallis Josaphat medium, sed ad montis ascensum, quàm fatigatus, & molestiis afflictus transiit per torrentem Cedron: ut adimpleretur scriptura quæ dicit: de torrente, amaræ scilicet Passionis, in via bibet. Et sic cum impetu tanquam contra latronem stridentes, & Eum percutientes duxerunt eum per portas aureas, per quas in die palmarum intraverat: quæ modo clausæ sunt: *& adduxerunt eum*, ligatum tanquam mórte dignum *ad Annam primum*, idest, primò. Pluribus autē de causis ducebāt eum primò ad Annam. Quarum una est quia domus Annæ prior eis in via occurrebat, & ideo turpe ei esset, & contemptus videretur si domum suam antepositam prætermisissent: vel fortè illuc divertebant, ne in via longiori tumultus in populo fieret. Vel Ministri faciebant hoc de voluntate Caiphæ, volens Annam socerum suum honorare, ut Divino judicio, qui erant affines sangvine, sociarentur in scelere. Item quia Annas senior fuit quàm Caiphas: judicium autem primò referebatur ad seniores, ut magis justum appareret coram hominibus: ideò fecit eum Annæ primò præsentari, ut excusabilior esset, si ab Anna condemnatum Ipse post modum condemnaret. Item quia hi duo sacerdotium vicissim à gentibus emebant, & sibi per annos vicissim succedebant: & ideo fecit eum præsentari Annæ tanquam conjudici, ad quem scire de judicio pertinebat, & ut Christus magis dignus morte, & per consequens ipse Caiphas minoris culpæ videretur: si alterius quoq; consacerdotis sui sententia, & coram judicibus pluribus Christus condemnaretur. Et licèt isti Pontifices Judæorum, non haberent judicium sangvinis: habebant tamen judicium examinis: quia ipsi examinabant causas ad ritus judæorum spectantes, & postea miserunt ad Præsidem Cæsaris causas instructas: secundùm legem unus summus Sacerdos per totam suam vitam officio Pontificis fungebatur, cui post mortem Filius succedebat, ut generationis in Sacerdotibus series texeretur. Postmodum verò invidia & ambitione principum crescente, non solùm Patri non succedebat Filius, sed nec ultra annum quis officio fungebatur Pontificatus, & hoc ipsum pecunia procurabat à Romanis. Unde hi duo, scilicèt Annas & Caiphas principes Sacerdotum erant: licèt de tribu Levi non essent, & per vices annuas alternatim Sacerdotium ministrabant: quod quolibet anno pro suis vicibus ab Herode emebant, & erat tunc annus Caiphæ cum passus est Dominus, quia *erat Pontifex anni illius*, idest, administrationem anni illus habebat, quamvis judicium & utilitas judicii communiter ambotum esset. Non ergo mirum si iniqui Pon-

Psalm. 109.

Pontificum jurisdictio.

Annas & Caiphas.

Pontifices iniquè judicaverunt, & officium Pontificatus, tam nequiter adepti, rem sic nefariam gesserunt. Sæpe enim qui per avaritiam vel ambitionem ad dignitatem accedit per injustitiam in ea servatur, & sceleratum initium funesto fine consummatur. Vide Simonia, ambitione & Schismate Sacerdotium, synagogæ deperisse: caveat hæc Ecclesia, ne sibi contingat simile. Circa hunc articulum, scilicèt ductionem Christi, est considerandum, quòd Christus in processione Passionis suæ novies hodie ductus fuit. Primò enim mox ut captus fuit & ligatus, duxerunt eum ad Annam. Secundò, ab Anna ad Caipham. Tertiò, à Caipha ad Pilatum. Quartò, à Pilato ad Herodē. Quintò, ab Herode reductus est ad Pilatum. Sextò, milites duxerunt eum intrò in atrium prætorii, ubi illuserunt ei. Septimò, Pilatus duxit eum foras de prætorio portantē coronam, & vestem purpuream. Octavô, duxit eum foras prætorium, ad locum ubi sedit pro tribunali. Nonò, duxerunt eum ad Crucis patibulum: & in qualibet istarum ductionum semper singulares pœnas, & contumelias passus est, sicut de singulis in suis locis patebit. Has novem ductiones usq; ad meridiem factas repræsentāt fideles, qui hodie usq; ad nonam circumeuntes visitant novem Ecclesias, in memoriam quòd Christus postquam captus fuit ductus est ad novem loca. Et meritò fideles hodie Sanctorum Ecclesias visitant, ut ab ipsis beneficia obtinere valeant: nam Sancti valde liberales esse debent quia hodie de carcere fuerunt liberati, & in Cœleste imperium sublimati. Si quis enim de carcere liberaretur, & in imperium sublimaretur, illam diem multum diligeret, & in illa die multum liberalis esset: sic & de Sanctis credendum est. Fuit autem ductio Christi violenta, quia manu armata, & cum turba. Fuit & ignominiosa, quia ducebatur vinctus, sicut malefactor, & morte dignus. Fuit etiam dolorosa, quia quantumcunq; ipse voluntariè cum eis iret: tamē in fune cū trahebāt ac impellebāt, & pressuris obruebāt: ita ut posset dicere illud Paralip. *Ex omni parte angustiæ me premunt.* Ex hoc articulo habentur quatuor documenta. Primum est, quòd fideles in die parasceves novem Ecclesias, secundùm novem ductiones, in prima Ecclesia rememorari debent, quid Christus passus fuit coram Anna. In secunda, quid coram Caipha. In tertia, quid coram Pilato, & sic deinceps, ut videre potes in ordine supradicto. Secundùm est, quod si quando forsitan causa DEI ducamur ad pœnam: cum patientia toleremus, amore & exemplo ejus, qui pro nobis ductus est innocens, sicut ovis ad occisionem. Tertium est, quòd licèt nos aliquando ducamur ad malum pœnæ: nunquam tamen patiamur nos duci ad malum culpæ, quia talibus ductionibus nullatenus consentire debemus: imò nec ad hujusmodi inviti trahi, vel duci possumus, & ideo si quando inducamur ad tentationem: nequaquam tamen ducamur in tentationem, per peccati consensum. Quartum est, ut nos simus de facili ducibiles ad viam justitiæ, sicut Christus valde faciliter, imo desideranter ducebatur ad Passionem: non repugnans nec renitens, nec remurmurans, & sicut ovis os suum non aperiens. In conformando se isti articulo, recogitet homo quam exprobrabiliter, sicut fur vel latro Christus ductus fuit: & poterit etiam mentaliter visitare novem Ecclesias, sicut devotio dabit. Item formet sibi homo propositū se velle cum gratia DEI ducibilem esse

Ductus est Christus novies.

Visitatio novem templorum.

2. Paralip. 22. Documenta quatuor.

esse ad omne Divinum beneplacitum: & oret, dicens: JESU qui vinctus velut malefactor ab iniquis de loco ad locum exprobrabiliter duci voluisti: da mihi virtutem ut ad nullum à Spiritu maligno, vel homine malo seducar peccatum, sed spiritu tuo bono ducar ad omnia tuæ beneplacita voluntati. *Sequebatur autem JESUM Simon Petrus, & alius Discipulus*, scilicèt Joannes, sed à longè ex timore. Licèt enim isti sicut & alii primò ex timore fugissent: postea tamen ex devotione JESUM secuti sunt: quia ferventiores aliis erant, & præ cæteris Christum diligebant: & quia major eos ad invicem vis dilectionis uniebat. Quòd Joannes & Petrus Dominum ad Passionem euntem seqvuntur, significat Ecclesiam de Judæa & Gentibus Domini Passionem secuturam, idest; imitaturam sed à longè & differenter: Ecclesia enim pro se patitur, sed ille pro Ecclesia: & Passio Sanctorum à longè imitatur Passionem Christi, quia non est dolor similis dolori Ejus. Mysticè per hos duos Discipulos duæ vitæ intelliguntur, qui Christum seqvuntur, scilicèt activa, quæ per Petrū: & contemplativa, quæ per Joannem significatur: & activa quidem sequitur Christum obediendo, contemplativa verò cognoscendo & contemplando. Et quia Joannes erat notus Pontifici, introivit cum JESU in atriū Pontificis: quia propter notitiā permissus est intrare cum aliis. Causa autem suæ notitiæ hæc esse poterat. quia fortè missus à Patre suo pisces ad domum Pontificis pluries portaverat. Vel fortè quia aliquis decognatione ejus ibidem serviebat: vel, secundum aliquos, de David descenderat, quas genealogias Sacerdotes habebant. *Et dixit Joannes ostiariæ, & fecit introduci Petrum*, qui ex timore stabat foris ad ostium, quasi præsagiens futuræ negationis factum. Unde in Psal. *Qui videbant me foras fugerunt à me*. Mysticè autem Joannes intravit cum JESU, quia vita contemplativa est ei familiaris: sed Petrus foris stabat, quia activa vita circa exteriora occupatur. Per hoc autem quòd Joannes fecit introduci Petrum, mysticè intelligi datur quòd per contēplativā introducitur ad Christū vita activa: sicut enim ratio inferiori dirigitur per superiorē ita vita activa per cōtēplativā. Sequere & tu eū usq; ad atriū Principis, & intra cum eo si poteris: ut singula quæ fiunt videre merearis. Atrium vocabatur platea sub dio inter primam portam & secundam, ubi erant Ministri Principis circumsedentes ad ignem: inter quos stabat Petrus calefaciens se. Intùs autem erant in consilio Principes Sacerdotum & scribæ, & Seniores: & Dominus cum eis, sicut agnus inter lupos. Hic trina negatio Petri fuit inchoata: sed postea in domo Caiphæ consummata: & ideò propter continuationem materiæ, simul omnes tres infra sunt positæ. Ibidem ergo Domino JESU in bello & conflictu duro & aspero permanente: tu aliquantulum non sine compassione & gemitu dormitabis & quiesces, si tamen poteris hoc facere.

Vita duplex

Joann. cur notus pontifici.

Psalm. 30.

Negationis Petri initiū

DE MATUTINIS IN PASSIONE DOMINI
CAPUT LX.

Hora matutinali excitaberis à somno tuo, plenus lachrymis, & dolore confectus: propter ea quæ post completorium cogitasti, & tunc meditaberis, & in Spiritu tuo videbis qualiter Dominus tuus

Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. & Joann. 18.

sedet inter inimicos despectus & inhonoratus, & à suis Discipulis, & amicis derelictus: & tot malis hominibus sociatus. O! Domine JESU, quomodo ita sedes tam contemptus & desolatus: ubi sunt Discipuli Tui, & amici? O! unicum bonum meum. O! singulare gaudium meum, quid faciam cùm Te sic videam? Certè Domine sedebo in terra Tecum, & associabo Te, quia non video hìc qui diligat Te: sed potiùs inimicos tuos insanos & dementes, qui odiunt Te. JESU ergo statuto & stante ligato ante Annam pontificem *interrogavit* dolosè *JESUM Pontifex de Discipulis suis*, fortassis ubi essent, & cujus gratia eos colligit, ut videret si posset eum deprehendere qui ab eo seducti fuissent: *& de doctrina Ejus* non cognoscendæ veritatis amore, sed ad videndum si posset ibi falsitatem, vel calumniam, & aliquid dictum contra legem invenire: & sic causam haberet quâ posset accusare eum, & tradere Romano Præsidi ad damnandum. Duo enim imponebantur Christo à Judæis, scilicèt falsa doctrina & nova ac seductio & attractio hominum ad se: & ideo pontifex examinat Eum de utroq; videlicet si esset seductor hominum, & doctor falsæ doctrinæ & primò de Discipulis Ejus, quos videbatur seduxisse. Secundò, de doctrina Ejus, quasi notans eam falsam esse: dicitur autem Annas pontifex, non quia tunc actu esset, sed quia antè fuerat, & post esse debebat. JESUS verò de Discipulis omnino tacuit: quia tunc de ipsis nihil boni dicere potuit, qui jam fugerunt: dans nobis exemplum quòd malum de aliis non debemus dicere, nec peccatum alterius propalare. Sed de doctrina sua respondit: ostendens quòd non mala vel suspecta, sed & bona & sana erat, quod declarat ex loco; & auditorum testimonio, dicens: *Ego palam locutus sum mundo*, idest; in publico & multis audientibus: *ego semper docui in Templo & synagoga* Judæorum, locis publicis & Judæis præsentibus: *& in occulto locutus sum nihil*, scilicèt ideo ut occultaretur & non innotesceret multis: *quid me interrogas?* à quo veritatem audire non desideras: *interroga eos qui audierunt*: de quorum dictis non habeas invidiam vel suspicionem: quasi diceret, Paratus sum testimonium eorum subire, quòd tibi magis quàm dictum meum est credibile. Unde Chrysostomus. Quid ait me de Discipulis meis interrogas? Interroga inimicos meos, qui insidiantur mihi, hi dicant. Hæc enim est veritatis inaltercabilis demonstratio, cùm inimicos quis eorum quæ dicit invocat testes ipsos: ita Dominus responsionem temperavit, ut veritatem taceret ne se defendere videretur: dans nobis formam temperatè respondendi hostibus: ita ut nec veritatem cælemus, nec eos contra nos dictis provocemus. Tunc unus Ministrorum Pontificis, qui dicitur fuisse Malchus cujus sanaverat auriculam, ingratus accepti beneficii *dedit JESU alapam*, repræsentans perversos qui beneficiis impensis mala rependũt: & dixit, *sic respondes pontifici?* Ille enim Minister sceleris accepit responsionem JESU: quasi notasset pontificem de stulta interrogatione: & dans sibi alapam, ad improperium, voluit vindicare quod placabiliter non responderat pontifici, planè confitendo, vel negando: qnia alapa ut plurimum pro vindicandis offensionibus verborum solet dari. In hac alapa impleta est prophetia illa: *Dabit percutienti se maxillam.* Est enim alapa, percussio in maxillam, sicut colaphus, est percussio in collum. Ipse verò Dominus longanimis &

Chrysostom. homil. 82. in Joann.

Thren. 3.

& patiens, malum pro malo non reddidit, sed hanc contumeliam, sicut multas alias, quæ seqvuntur, pro nobis cum omni patientia & mansvetudine toleravit, & patientiam docuit humiliter vultu placido, & submissio sermone modestè respondendo, & veritatem ostendendo, ac ministrum cui quamlibet pœnam solo jussu irrogare poterat, blandè & charitativè corripiendo, *Si* inquit, *malè* & contra veritatem *locutus sum*, & habes reprehendere quæ dixi, demonstra *& testimonium perhibe de malo:* & proba me mendacem. *Si autem bene*, & non habes reprehendere, *quid me cædis* injustè? Quid ista responsione veriùs, mansvetius & justius? Hinc colligimus nos posse increpare nobis injuriantes, & arguere, ita tamen quòd moderatè & pacatè. Respondendum est enim, quandoq; stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. O! verax & pie JESU: quæ nam anima Tibi devota hæc cernens & audiens, valeat se continere à lachrymis & dolorem occultare intentæ Passionis? Unde Chrysostomus. Unus dedit alapam JESU hæc dicenti. Quid hoc fiet utiq; stultius? horreas Cœlum. excessum mentis patiaris terra: dominatoris longanimitate, & servorum indevotione. Unde & Augustinus: Si cogitemus: quis accepit alapam, nonne vellemus eum qui percussit aut Cœlesti igne consumi, aut terra dehiscente absorberi, aut correptum dæmonio voluptari, aut aliqua hujusmodi qualibet pœna, vel etiam graviore puniri? Quid enim horū per potētiā jubere non potuisset per Quē factus est mundus: nisi patientiam nos maluisset docere, qua vincitur mundus? Hæc Augustinus. Sed, secundùm Augustinum, dicet fortè aliquis: Quia cœpit JESUS facere & docere: cur non fecit quod docuit, præbendo alteram maxillam? Dicendum, quod dicta & præcepta Sacræ Scripuræ ex factis Christi, & Sanctorum debent interpretari: sic ergo Sacra Scriptura interpretanda est, secundùm quod Christus, & Sancti eam servaverunt. Christus autem qui utiq; præcepta quæ docuit prius implevit, & in homine quem suscipere dignatus est, vivendi nobis exemplum tribuit; non præbuit isti aliam maxillam, nec Paulus (ut in actibus legitur) hoc fecit: ostendens percutienti maxillam non actu ipso præbendam esse alteram, sed animo paratam esse ad patiendum si opus sit. Fieri enim potest, ut alteram maxillam visibiliter homo præbeat & iratus. Sed Beatus est qui in omnibus quæ injustè pro justitia patitur, potest veraciter dicere: *Paratum cor meum DEUS, paratum cor meum.* Unde istud Christi præceptum: de præbendo maxillam aliam: & similiter de resistendo malo, & plura alia, non dantur & nō intelliguntur absolutè ad literam, sed magis secundùm animi præparationem: ut homo habeat animum præparatum ad hæc facienda, ubi viderit expedire ad DEI honorem, & Ecclesiæ utilitatem: alias autem non: & hoc Dominus servavit, qui paratus erat dare aliam maxillam (si opus fuisset) percutienti: quia totum corpus suum pœnis acerbissimis præbuit & occisioni, imò aliquando expedit injuriantibus respondere ad ipsorum & aliorum instructionem, sicut fecit hìc Christus: Et ut in actibus legitur Paulus. Et aliquando etiam facto resistere, ne detur occasio agendi malè. Sic ergo excusatio Domini, qua sic respondit, utilis ad instructionem fuit. Et multis aliis ibidem fortè eum affecerunt: de quibus Evangelistæ tacent. Ex hoc articulo alapizationis habentur tria documēta. Primū est,

Proverb. 26.

Chrysostom. homil. 82. in Joann.

Augustinus Tract. 113. in Joann.

Actor. 1.

Idem ibidē.

Psalm 56.

Præcepta nō secundum literam intelligenda.

Actor. 23.

est, quia Christus pro nobis alapizari voluit, ut nos ora nostra compescamus, ne quid contra Divinum honorem loquamur: & etiam ut ad bonum loquendum vel agendum excitemur: sicut aliquando aliquis percutitur, ut à torpore excitetur. Secundum est, ut & nos discamus in injuriis & contumeliis nobis illatis patientiam habere, imitatione Domini, Qui in hoc specialiter exemplū magnæ patientiæ dignatus est nobis præbere. Et sicut Christus eadem nocte omes illusiones & verecundias, ab iniquis sibi factas, patienter sustinuit: sic homo contumelias & opprobria, ac cuncta mala in verbis, seu factis ab importunis hominibus sibi illata patienter ferat amore sui Redemptoris, similia & multa majora propter ipsum patientis. Tertium est, quod consilia Evangelica non semper oportet servare ad literam. sed aliquando secundùm animi præparationem & maxime ubi de hoc ex factis Christi & Sanctorum informationem habemus & authoritatem. Ad conformandum se isti articulo, poterit homo sibiipsi dare alapam moderatam ad repræsentandum alapam Christi, pro omnibus verbis suis otiosis, vel etiam pravis & mendosis, & orare, dicens. JESU qui ab Annæ Ministro cædi alapâ voluisti, da mihi quæso gratiam Tuam, quæ me à Tua laude nunquam cessare faciat, & ab otioso sermone compescat. *Et misit JESUM Annas ligatum*, quasi reum & morte dignum, & jam coram eo condemnatum, *ad Caipham pontificem*, quia Christi examinatio principaliter pertinebat ad ipsum, *& convenerunt omnes Sacerdotes*, idest; Principes Sacerdotum: *& scribæ* idest: legisperiti, *& seniores*, idest; judices ordinarii: ad examinandum Christum: & judicandum & ad tractandum de ipsius condemnatione & morte. Cùm autem præsentatur consilio malignantium adversus eum: illi quasi leo captâ prædâ exultant. Bene potes cogitare quoniam malè eum receperunt, & quomodo sine honore forte in terra viliter coram ipsis sedere fecerunt. *Petrus autem* & hic *usquè in atrium*, idest; usquequo provenit ad atrium *principis Sacerdotum sequebatur eum*, ex devotione & amore: quamvis à longè: propter timorem. Quem charitas trahebat, timor retrahebat. Verùm, secundùm Bedam, in hoc maxima nobis est admiratione venerandus, quòd Dominum non reliquit, etiam cùm timeret. *Et ingressus intrò*, scilicèt in ipsum atrium, deductus per ostiariam similiter ut suprà: *sedebat cum Ministris ád ignem, quia frigus erat*; sicut solet esse in Martio post mediam noctem *ut finem* negotii *videret*, & quid pontifex de Domino judicaret. *Principes autem Sacerdotum & omne consilium* quia verum *testimonium* invenire nō poterant, *falsum quærebant*, procurando & subornando: *& non invenerunt* unde Eum tanquam morte dignum coram Pilato accusare possent, licèt multi falsi testes ad id procurandum accessissent, quorum testimonia non erant convenientia: & sic defecerunt scrutantes scrutinia: mentita est enim iniquitas sibi: ut Regina adversus Joseph, & Sacerdotes adversus Susannam: quia ignis sine materia deficit. Ubi Origenes. Falsa enim testimonia tunc locum habent, quando cum colore aliquo proferuntur, sed nec color inveniebatur, qui posset contra JESUM adjuvare mendacia, quod maximam laudem exhibet JESU, qui sic omnia irreprehensibiliter dixit & fecit, ut nullam verisimilitudinem inveniret in Eo reprehensionis, mali & multi astuti. Hæc Origenes. Sed de omnium testimoniis solùm duorum testimo-

Petri timētis charitas

Beda in cap. 14. Marci.

Psalm. 26.

Genes. 39.

Daniel. 13.

Origenes Tractat. 35. in Matth.

stimo-

ſtimonium exprimitur de quibus ſubjungitur; *Noviſſimè autem*, ſcilicet poſt multorum falſa teſtimonia: *duo falſi teſtes dixerunt: Nos audivimus eum dicentem, poſſum deſtruere Templum DEI hoc manufactum, & poſt triduum, aliud non manufactum ædificare.* Ex hoc autem conabatur probare, quòd Ipſe Divinam potentiam quaſi DEUS ſibi uſurparet: ſed falſi teſtes erant: quia & ſenſum, & verba Chriſti mutabant: ad quòd Chriſtus nihil reſpondit: quia mentiebantur apertè: non enim dixerat de hoc Templo Salomonis, ſed proprii corporis. Unde Hieronymus. Falſus teſtis eſt, qui non eodem ſenſu dicta intelligit quo dicuntur. Dominus enim dixerat de Templo corporis ſui: ſed in verbis calumniantur: & paucis additis, vel mutatis, quaſi juſtam calumniam faciunt: Salvator dixerat, ſolvite hoc Templum: illi commutant & ajunt, poſſum deſtruere Templum DEI: vos (inquit) ſolvite, non ego: quia illicitum eſt ut ipſi nobis manus inferamus, deinde illi evertunt, & poſt triduum ædificabo illud ut propriè de Templo Judaico dixiſſe videatur: Dominus autem ut oſtenderet animale & ſpirans Templum: dixerat & ego, in triduo ſuſcitabo illud, aliud eſt ſuſcitare, aliud eſt ædificare. Hæc Hieronymus Dicens autem Dominus, ſolvite non dicit præcipiendo, ſed prædicendo eis quid eſſent facturi: prædicens mortem ſuam, in qua corpus Ejus quòd erat Templum Deitatis, ſolutum eſt. Unde ſenſus eſt, ſolvite: ideſt; ſolvetis Corpus meum per mortem, quam mihi inferetis, & in tribus diebus excitabo illud. Excitare eſt enim à ſomno mortis revocare, quod propriè competit Templo Spirituali, ſcilicet ſuo corpori, ſed reædificare propriè competit Templo materiali. Non majus tamen miraculum erat, Templum manufactum in tribus diebus reædificare, quam ſeipſum poſt mortem die tertia reſuſcitare. Item poſſent dici falſi teſtes ex falſa intentione, quia intendebant mortem Innocentis procurare. Ex hoc articulo, ſcilicet de latione falſi teſtimonii ſumuntur tria documenta. Primum eſt, quòd nos falſum teſtimonium imò omnem falſitatem & mendacium ſummè deteſtemur, quia mendaciîs & fallaciîs Chriſtus morti eſt addictus, & nos quotiescunq; falſum teſtimonium & mendacium contra proximùm proferimus, Chriſtum (quantùm in nobis eſt) morti addicimus unde quam deteſtabile ſit iſtud crimen, oſtendit Iſidorus dicens: Teſtis falſidicus tribus perſonis eſt obnoxius. Primùm DEO, Quem perjurando contemnit: conſequenter Judici, quem mentiendò fallit: poſtremùm Innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. Secundum eſt, quòd nos diſcamus incriminationes, ſi nobis inferantur, amore DEI patienter ſuſtinere: ſicut Chriſtus pro nobis ad omnes falſas incriminationes ſimpliciter tacuit: quia ſecundùm Auguſtin. Aperta mendacia non ſunt reſponſione digna. Tertium eſt, ut nos fallaciis ſtudeamus, quantùm cum DEO poſſumus, declinare, ad hoc enim Dominus falſos teſtes ſuſtinuit, ut nos ab eis eriperet: ſicut etiam mortem ſuſtinuit, ut nos à morte liberaret. Ad conformandum ſe iſti articulo, gratias homo referat Chriſto quòd falſos teſtes contra ſe admiſit, ut nos veritate fulciret, & ſic oret: JESU Qui à Judæis falſis teſtimoniis accuſari voluiſti: da mihi nemini falſas calumnias inferre, & illatas pro Tuo honore patienter ſufferre. Videns autem Caiphas Princeps Sacerdotum, quòd JESUS tacebat, & quòd teſtimonia contra Eum producta ad Ejus condemnationem non ſuffi-

Hieronym. in cap. 26. Matth.

Excitare quid eſt.

Documenta de falſo teſtimonio.

Teſtis falſidicus tribus obnoxius.

Mendacia aperta.

Cõformatio

sufficiebant: perturbatus, quia non inveniebat locum calumniæ & unde posset JESUM justè condemnare: sicq; irâ commotus, & væsan â mentis agitatus, *surgens* ex impatientia *in medium* de solio Sacerdotali, ait illi: *Nihil respondes ad ea, quæ isti adversùs te testificántur?* motu corporis insaniam mentis demonstrat: cum temperantia & gravitas in verbo, opere, & gestu Judicem & Prælatum deceat. Secundùm Bedam. Ad responsum provocat: ut ex occasione sermonis locum accusandi inveniat. *JESUS autem tacebat, & nihil respondit.* Primò, ut ostenderet suam justitiam, quia & illi indigni erant, & ea quæ contra Ipsum dicebantur erant falsa, & responsione indigna. Secundò, suam misericordiam ne illi ampliùs peccarent, si in malitia perdurarent. Tertiò, suam sapientiam: quia sciebat (ut DEUS) quia quidquid respondisset, traxissent in calumniam, & responsio excusationis, nullo audiente, fuisset inutilis. Quartò, suam patientiam: ut exemplum daret contemnere calumniantium voces, & potiùs fortiter silere, quàm sine ullo profectu defendere. Hinc colligimus, porcis, & canibus, & detractoribus, & quibuslibet, non esse respondendum, cum nulla secutura sit utilitas, sed potiùs incommoditas. Quantò autem magìs JESUS ad indignos responsione Ejus tacebat, tantò magis Pontifex furens Eum ad respondendum provocabat, ut ex verbis Ejus occasionem calumniandi captaret. Tunc enim *Princeps Sacerdotum* rursus interrogans dixit ei: *Adjuro Te per DEUM vivum, ut dicas nobis si Tu es Christus Filius*, scilicet naturalis, *DEI benedicti?* Qui ad Eum capiendum, quasi latronem miserat, nunc de furto & usurpatione Deitatis examinat. Non tamen veritatem DEI desiderat, sed magìs calumniam parat. Ad hoc autem JESUS respondit, propter reverentiam Divini Nominis invocati, *Et dixit illi, tu dixisti quia Ego sum.* Veritatem eis respondit, ut inexcusabiles essent, & ne Nomen DEI spernere videretur. Et adjecit Dominus JESUS. *Verùmtamen dico vobis, à modò videbitis* oculis corporeis, *Filium hominis*, scilicet me quem modo contemnitis, & ignominiosè tractatis, in die judicii *sedentem*, ut judicem, *à dextris virtutis*, idest; Majestatis DEI Patris, idèst; æqualitate & plenissima potestate Patris. Hoc est secundùm Hierony. In Vita Regnantem sempiterna, & virtute Divina, *& venientem*, scilicet ad judicium secundum formam humanam *in nubibus Cœli*, sicut ascendit, ubi videbit Eum omnis oculus, & qui Eum pupugerunt. Quasi dicat, vos me ut purum hominem contemnitis, & quasi impium condemnatis, sed tamen propter hoc me exaltatum super omnes Cœlos, & judicem videbitis. *Tunc Princeps Sacerdotum*, qui surrexerat in furore, magìs insaniens *scidit vestimenta sua*, in rabie, quia secundùm Bedam. Quem de solio Sacerdotali furor excusserat, eundem rabies ad scindendas vestes provocat. Et in hoc facto Caiphas Prophetavit, quamvìs ipse nesciverit. Bis enim nesciens Prophetavit, semel verò, quando dixit. Expedit ut unus homo moriatur, pro populo, altera vice facto, ut patet in hoc loco, quia secundùm Hieronymum. Per hoc ostendit Judæos Sacerdotalem gloriam perdidisse, dum enim vestem sibi discidit, ipsum quô tegebatur, velamentum legis abjecit. Unde & Beda. Altiori autem mysterio factum est, ut in Passione Domini Pontifex Judæorum vestimenta sua scinderet, hoc est Ephod, cum tunica Domini, nec ab ipsis qui Eum crucifigere mi-

Tacendi ratio in Xsto.

Quando nô respondendû

Hieronym9 in cap. 26. Matthæi.

Beda in cap. 14. Marci.

Hieronym9 in cap. 26. Matthæi.

Beda in cap. 14. Marci.

militibus scindi potuerit. Figurabatur enim quòd Sacerdotium Judæorum, pro sceleribus Pontificum esset scindendum, & à statu suæ integritatis solvendum & auferendum, cùm soliditas Ecclesiæ, seu fidei (quæ vestis DEI solet appellari) nunquam valeat scindi, vel disrumpi. Hoc est jam oculis cernere, quia videmus Judæos Sacerdotii gloriam perdidisse & sedem à cæremoniis vacuam esse, Ecclesiam verò & fidem ejus, quia supra Petram fundata est, in sua soliditate permanere. Hæc Beda. Mos quippe erat Judæis scindere vestimenta, in signum doloris & detestationis criminis cùm aliquid blasphemiæ, & quasi contra DEUM audiebant, Sicut Paulus & Barnabas sciderunt vestes, cùm cultu Divino se honorari videbant. Hoc autem tam enorme peccatum Princeps Sacerdotum imponebat Christo, dicens exclamando: *Blasphemavit*, scilicèt attribuendo sibi quod DEI est. Blasphemia enim est, attribuere creaturæ quòd solius DEI est, vel DEO quod solius creaturæ est. *Quid adhuc egemus testibus?* Quasi diceret, pro nihilo laboramus quærendo testes. *Ecce nunc*, idest; in aperto & coram omnibus *audistis blasphemiam*. O! miser & Princeps nequam: non dixit Christus blasphemiam, sed veritatem: Tuipse blasphemas, qui quod DEI est, DEO non attribuis: sed Filium DEI puram creaturam credis: & ideo blasphemia tua tecum est in perditionem. Sicut ergo Christus in mortis discrimine ad Caipham ductus veritatem non deseruit: sed constanter se DEI Filium cum omni modestia confessus fuit: sic verus ipsius servus, propter nullum temporale periculum debet veritatem deserere: sed usq; in mortem constans perseverare. Ex hoc articulo, impositionis blasphemiæ, sumitur documentum quòd nos debemus esse ab omni blasphemia puri & immunes, tam quò ad nos, quàm quò ad alios. Quàm ad nos quidem, ut nihil committamus, vel dicamus quò nomen DEI blasphemant. Quod fit multipliciter, ut sive quis expresse maledicat DEO, vel Sanctis, sive quis blasphemet baptismum, vel alia Ecclesiæ Sacramenta. Blasphemat etiam verbum DEI qui contemnit: & Spiritum Sanctum blasphemat, qui Sacris canonibus derogat. Christus igitur licèt non solùm à blasphemia, sed etiam ab omni peccato purissimus fuerit, blasphemiam tamen sibi imponi pertulit: ut nos puros à blasphemia custodiamus. Quò ad alios etiam, ut nos aliis blasphemiam non inferamus: ita quia per os nostrum nunquàm verbum blasphemiæ, vel maledicti exeat contra aliquem etiam maledictione dignum: sicut iste Caiphas eo ipso blasphemus fuit, quòd blasphemiam Creatori imposuit: & potuisset Christus respondere, non Ego sed tu blasphemas: sed noluit Dominus per os suum exire aliquod blasphemiæ verbum, nobis in exemplum. De quo etiam pulchram doctrinam habemus in Epistola Judæ ubi dicitur quòd *Michaël Archangelus cũ altercaretur cum diabolo de Moysi corpore, non est ausus judicium blasphemiæ inferre diabolo, sed dixit, imperet tibi Dominus.* Super quo verbo dicit Hieron. Si Michaël non fuit ausus diabolo, certè maledictionis dignissimo, judicium inferre blasphemiæ: quantò magis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus maledictum, sed per os Angeli blasphemia exire non debuit. Hæc Hieronymus. Si igitur diabolus, licèt voluntate malus, in substantia tamen bonus, ab Angelo non blasphematur, quia aliquid proferret adversùs bonam naturam, quæ DEI est creatura, quantò magis

Documētũ evitandæ blasphemiæ.

Blasphemia multipliciter fit.

Blasphemia nec creaturæ inferenda.

Judæ 1.

Hieronymus in apologia adversùs Rufinum.

ab hominibus blasphemia est cavenda in quamcunq; creaturam, & maximè in Creatorem. Ad conformandum se isti articulo per contrarium benedicat homo DEO dicens illud: *Sit Nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & usquè in sæculum*, vel aliquid hujusmodi. JESU Qui blasphemiæ crimen falso tibi imponi voluisti: custodi ne unquam per me Nomen Tuum verbô, vel factô blasphemetur, nec per os meũ blasphemia, vel maledictum proferatur.

Psalm. 112.

Cùm autem princeps Sacerdotum dixisset: *Ecce nunc audistis blasphemiam*, adjecit, *quid vobis nunc secundùm legem de hoc videtur?* Tunc illi omnes condemnaverunt Eum: & *respondentes dixerunt: Reus est mortis*, cùm tamen veritatem dixisset eis. Ipsi erant accusantes, ipsi discutientes, ipsi sententiam proferentes. Secundùm Bedam: Sententiâ suâ se condemnant, qui Eum morti adjudicant, Quem & oris, & operis sui testimonio DEUM esse cognoscere possunt. Et quidem in hæc verè respondissent, supposita veritate facti: omnis enim qui blasphemat nomen DEI, secundùm legem reus est mortis, quia debet lapidari: sed quia factum super quo fundabatur quæstio fuit falsum: ideò responsio fuit falsa, ac prophana, & iniqua.

Condemnatio ad mortem.

Beda in cap. 14. Marci.

Ex hoc articulo, condemnationis Christi ad mortem, habemus duo documenta. Primum est, ut caveamus ne unquam illa vox Judæorum, reus est mortis, quæ Christi auribus innocenter insonuit nostris mentalibus auribus insonet, & in nobis locum veraciter habeat: nam de quocunq; existente in mortali peccato verum est dicere reus est mortis. Secundum est, ut si quoniam propter Christũ à persecutoribus condemnemur ad mortem, non perturbemur: sed potiùs gaudeamus respicientes ad mercedem. Ad conformandum se isti articulo, recogitet homo qualiter ipse sæpe propter demerita sua reum mortis se fecerit: sed DEI misericordiâ sit hactenus conservatus pro sua emendatione, vel alias prout DEUS inspiraverit. JESU qui prophanam impiorum vocem, scilicet reum Te esse mortis, minimè timuisti: custodi me ne in oculis tuis æternæ mortis reus inveniar.

Documenta duo.

Tunc qui circumstabant omnes, ferè insimul irruerunt super Dominum JESUM, & illudebant Ei. *Alii spuebant in vultum Ejus* benignissimum, tanquam in hominem vilem & pestiferum, & morte dignum, scilicèt confessum se esse DEO æqualem: ut compleretur quod dictum est: *Faciem meam non averti à confusione sputorum.* Proprium enim Judæorum erat, in contemptum ad vituperium & despectum, spuere in faciem ejus quem abiiciebant. Et tam horribiliter & incessanter in facies hominum spuebant, ut quandoq; eos suffocarent. Quid turpius? quid despectius? quid ignominiosius & vituperiosius, quàm in faciem expuere: & maximè in illam faciem speciosissimam, in quam desiderant Angeli prospicere? O! quàm cœca æmulatio infelicium Judæorum, qui non exhorruerunt turpissimis sputis suis maculare & deturpare faciem tam amabilem. Et non tantùm simplicibus salivæ sputis: sed verissimiliter etiã execrationibus suis fœtidissimis. Unde Matthæus non dicit, spuerũt: sed *exspuerunt* quasi excreando spuerũt. Marcus autẽ dicit. *conspuerunt*, quia nõ tãtũ unus, sed plures simul cõspuerũt. Et sic illa facies benedicta facta est, ita abominabilis, quasi esset leprosa, ex sputis & verberibus, quæ Ei ut subditur, *in faciem cum palmis dederunt.* Hoc est contra illos qui adulterinis coloribus ornate suas nitantur facies. Ex hoc articulo conspuitionis in faciẽ, sumũtur

Spuere in faciem.

Esaia 50.

duo documenta. Primum est, quòd nos diligenter caveamus & nos unquam, cùm Judæis, Christi faciem conspuamus: quòd modis pluribus fit. Primò namque, secundùm Hieronymum, faciem Christi conspuunt, qui conscientiam suam fœdis cogitationibus & actionibus polluunt. Quia Enim Christus conscientiam Sanctam inhabitat, in qua Dei Facies, id est imago relucet, hinc est quòd qui conscientiam suam peccatis polluit, quasi sputum in Christi faciem proijcit. Et ideo dicit Hieronymus, quòd Dominus noster in faciem suam conspui voluit, ut sputaminibus susceptis faciem animæ nostræ lavaret. Secundò, secundùm Rabanum, Illi in faciem Christi expuunt: qui præsentiam gratiæ Ejus execrandis verbis, ex interna cæcæ mentis insaniæ conceptis, respuunt, & Eum in carne venisse negant. Tertiò, secundùm Gregorium, in faciem Christi conspuunt, qui justos & Sanctos in præsenti vita confutant, & in eorum contumelias fluxa verba, quasi fluentes salivas mittunt. Quartò potest dici, quod ad literam Christum in Faciem conspuunt, qui Eucharistiam indignè sumunt. Quicunque enim pollutâ conscientiâ corpus Christi in os suum accipiunt: hi salivâ suâ peccato infectâ, Sacramentum contingunt, madefaciunt & deglutiunt, ac per hoc in faciem Christi conspuunt, Quintò in faciem Christi conspuunt, qui Prælatos suos contemnunt. Item sextò in faciem Christi despectivè conspuunt, qui gratias Deo de quolibet sibi dato munere non agunt. Secundum documentum est, ut nos ista sputa turpissima, & alia facta exprobrabilia Passionis Christi, nobis ad magnam gloriam reputemus Unde Chrysostomus: Attende quòd Evangelista, cùm summa diligentia ea quæ videntur esse exprobratissima exponit: nihil occultans vel omittens, aut verecundans, sed Gloriam existimans maximam, Dominatorem orbis terrarum pro nobis talia sustinere. Hæc autem legamus continuè, hæc nostra menti inscribamus, & in his gloriemur. Hæc Chrysostomus. Et siquidem istud documentùm possit referri ad singula puncta Dominicæ Passionis, præcipuè tamen ad istud quod sic exprobratissimum fuit. Ad conformandùm se huic articulo formet homo in mente sua Christum, tam horribiliter sputis in facie deturpatum: & regratietur sibi pro magna gloria nostra. Recogitet etiam quoties Ipse faciem illam speciosissimam in conscientia sua polluit. Item quoties indignè communicando sputi sui contactu Christum sordidaverit. Jesu qui immundis Judæorum sputis pulcherrimam faciem tuâm maculari voluisti: da mihi Tuæ imaginis faciem in me nunquam meis sordidis actibus, aut cogitationibus inquinari. *Alij velabant faciem Ejus*, quod velamen manet usq; hodie super corde eorum: quia ab eis faciem suam abscondunt. O insana cæcitas: & cæca insania infœlicium Judæorum: quia illam desiderabilem faciem, quam aduenturam Patres eorum, & Prophetæ cùm longo suspirio desideraverant: Ipsi infelices cùm præsentem habuerunt, tam ignominiosè velaverunt, inquam(ut ait Beda) non ut Ipse illorum scelera non videat: sed ut à seipsis faciem & gratiam cognitionis Ejus absconderent. Ostenderunt per hoc etiam nescienter, quòd in faciem Christi nullus infidelis & aversus à Deo intueri possit: quia est ab eis velata. Et similis ratio est de falsis Christianis. Sed sicut dicit Apostolus: cùm quis conversus fuerit ad Deum, tunc auferetur velamen. Ex hoc articulo, velationis faciei, habentur plura documenta. Primum, quòd nos summè caveamus, ne velamen ante Christi faciem ponamus. Sed heu multi Christiani velamen ante Christi faciem ponunt, quales sunt qui infrontè peccant. quasi Deus eos non videat, quales etiam sunt qui sub velamine cujusdam liberalis liberè peccant. Item velamen ante Christi faciem ponunt, qui imaginem Dei in se velamine culpæ & ignorantiæ obtegunt & obscurant. dicit enim Hieronymus, quòd ideo Christus pro nobis velari voluit, ut velamine Faciei suæ velamen culpæ, & ignorantiæ à cordibus nostris auferret. Insuper faciem Christi velant, qui à seipsis gratiam cognitionis Ejus abscondunt. Item Oculos Domini omnia videntis velant, qui malum

Hieron. in c. 14 Marci.

Idem ibid.

Rabanus in c. 26. Matth.

Chrysost. hom. 86. in Matt.

Beda in cap. 14 Marci.

2. Cor. 3.

Hieronj. in ca. 14. Marci.

pro bono dant vel vendunt. Item hic est documentum, quòd & nos debemus interdum facies nostras velare, ne oculi nostri videant vanitatem, vel saltem oculos habere defixos in terram, & sic faciem quasi habere velatam, ne capiatur in exteriorum aspectu & concupiscentia. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo, qvomodo omnia nuda & aperta sunt oculis Dei, ut ex hoc trahatur à peccando. Item memoretur, quomòdo Ipse luminosam faciem imaginis Dei in se obtexit, & obscuravit peccatis. Iesu qui Faciem Tuam gratissimam velari voluisti: illustra quæso faciem Tuam super indignum servum tuum, & imaginem Tuam in me non finas obscurari: velamen quoq; culpæ & ignorantiæ à corde meo digneris auferre. *Alij colaphis Eum ceciderunt:* id est in collo percusserunt. Solent in collo percuti fatui, & despectibiles personæ. Unde in hoc quòd Judæi Christum colaphizabant, non tam attenditur læsio percussionis quàm maxima contumelia despectionis. Ex hoc articulo colaphizationis tale habetur documentum: quòd caveamus ne & nos aliquando Christum colaphizemus. Secundùm Bedam, omnes falsi Christiani Christum colaphizant: qui ore confitentur Christum, factis autem negant, colaphus datur à retrò. Illi ergo colaphizant Dominum Christum, qui Ei blandiuntur, ore Eum confitentur: Sed retrò, quò deberent Eum sequi per bonam vitam, colaphizant Eum, malis operibus Christo contradicendo. Item secundùm Augustinum, Colaphis Christum cædunt, Ei honores præferunt. Item à tergo Christum colaphis verberat: qui proximum post tergum suum infamat. Item est documentùm, quòd sicut Chistus pro nobis est colaphizatus: sic & nos colaphizationes suas Spirituales quas plerumq; nobis infligit, non solùm patienter, sed & prudenter portemus, sicut fecit Apostolus, qui dicebat: *Datus est mihi stimulus carnis meæ: Angelus Sahanæ qui me colaphizet, &c.* Ad conformandum sese huic articulo poterit homo sibi ipsi dare colaphum, in memoriam colaphorum Christi & sic orare, Iesu qui à Judæis colaphizari voluisti: da mihi sic Te ore confiteri, ut contrariis operibus nullatenus colaphizem. *Alij palmas in faciem Ei dederunt,* & faciem Ejus percusserunt. Dicitur autem Palma (secundum Papiam) manus extensa, vel applicata: sic ut pugnus dicitur manus complosa. Manibus ergo extensis & palmis, Eum in faciem percusserunt ex qua percussione plus affligitur homo, quàm de percussione in collo. In facie enim sunt omnes sensus: & sunt ibi membra tenera, facilè læsibilia. Unde verisimile est quòd ex tali Passione fluxerit sanguis per nares & os, licèt hoc ab Evangelistis non exprimatur. O quàm horrendum scelus impijssimorum Judæorum, quòd faciem tam formosam tam crudeliter verberibus affecerunt. Secundum Hieronymum: voluit alapis expalmari ut nos Ei in laudem nostris manibus, scilicèt operibus & labijs applauderemus. Ex hoc articulo, percussionis in facie, habentur plura documenta. Primum est quod nos exemplo Christi discamus patienter sustinere, si quis nos in faciem cædat: sicut Apostolus quosdam in hoc commendat. Quòd non solùm accipiendùm est ad literam, sicut in proposito Christus ad literam cæsus fuit in faciem, sed etiam mysticè, quia sicut dicit Glossa ibidem, in faciem cæditur, in Cujus os injuria irrogatur. Nam & isto modò Christus in faciem cæsus fuit, pro quanto multas injurias, & improperia Ei in faciem objecerunt. Sicut ergo Dominus noster ab omnibus talibus increpationibus, blasphemijs, percussionibus, & sputis, faciem nunquam auertit: quinimo voluntariè ad omnia illa faciem suam Ejs pro nobis obtulit: & sic nos casu irruente sustinere similia pro Christo non recusemus. Secundùm documentum est, ut caveamus ne & nos demus palmas in faciem Christi: quia secundùm August. Illi palmas in faciem Christi dant, qui perfidia cæcati Eum in carne non venisse affirmant: tanquam præsentiam Ejus exterminantes & repellentes. Item in faciem Christi illi Sacerdotes palmas dant, qvi pollutis manibus Corpus Christi tangunt, & contrectant. Item faciem Christi alapis contundit, qui proximum in præsentia sua confundit. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quoties Ipse imaginem Dei in se offenderit, & para-

Colaphizatio

Beda in cap. 14. Marci.

August. lib. 1. de quæstionibus evãg. cap. 44.

2. Cor. 12.

Hierony. in c. 26. Matth.

2. Cor. 11

Percutientes in facien Christi.

August. lib. 1. de quæstionibus evãg. Cap. 44.

ratus sit secundum præparationem animi, pro Christo libenter velle in Faciem cædi: non solùm verbaliter; sed etiam realiter casu oportuno. Item recogitet Sacerdos, quoties manus suas pollutas in faciem Christi iniecerit: corpus suum indignè tractando. Iesu qui Judæorum manibus Faciem Tuam speciosissimam cædi voluisti: da mihi imaginis Tuæ faciem in me semper illibatam, illæsamq; conseruare: ne quandò iniquitatum mearum sceleratis manibus meis violetur. *Et ministri alapis Eum cædebant:* hoc est, in maxillas Eum percutiebant, de quo poteris meditari, sicut dictum est suprà de colaphizatione coram Anna Pontifice facta. Percutientes autem Eum in capite, interrogabant Eum, dicentes: *Prophetiza nobis Christe. quis est qui Te percussit;* Sed in qua nam parte capitis percusserint Eum, tunc quando hoc dicebant, de hoc Evangelistæ diversimodè loquuntur. Unde potest dici, quòd cùm velassent faciem Ejus, quilibet eorum percussit Eum ubi voluit: aliqui in collo, alij in faciem, alij in maxillas: & sic *percutientes interrogaverunt Eum, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui Te percussit?* Et hoc derisoriè dicebant, quasi in contumeliam Ejus, qui se Prophetam à populo haberi volebat, & quem populus magnum Prophetam reputabat: per hoc enim designabant quòd falsus propheta esset, & quòd ignoraret quis Eum percussisset. Unde Theophilus dicit, quòd Dominus Prophetarum, ut pseudopropheta deluditur. Et quoniam Ipsi Eum illis verbis irridebant, & quasi ludibrium de Eo faciebant: idcirco ejs nihil respondebat: ut enim dicit Hieron. Stultum erat verberantibus respondere & prophetare cædentem, cùm palam percutientis insania videretur. Ex hoc articulo ludibriosæ expetitioni prophetandi, habentur quatuor documenta. Primum est, quòd non illudamus Christo, putantes mala nostra non videri ab Eo. Nam, Secundum Bedam: Quicunq; reprobis actibus Eum exacerbant, dum suas cogitationes & opera tenebrarum ab Eo videri non putant: quasi illudentes dicunt, quis est qui Te percussit; Secundum est, quòd consideremus nosmetipsos, si unquam manu pravi operis Christum percusserimus: quòd si nescimus, expetamus pia fide à Christo quòd Judœis irrisoriè ab eo exegerunt: ut prophetizet nobis, docendo nos cognoscere culpas nostras. Tertium, est, quòd nos cavere debemus: ne à Christo prophetiam, vel miraculùm tentativè expetamus. Unde August. Quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, ut signum aliquòd petam; sed obsecro Te Domine, ut quemadmodùm à me longè est ista consensio, ita sit semper longè atque longius ipsa cogitatio. Quartum est, quòd indignis non est effundendùm donùm Dei. Unde licèt Christus esset verus Propheta, noluit tamen prophetizare irrisoribus suis. Sic & Doctores pro tempore & loco debent verbum Dei subtrahere auditoribus indignis. Ad conformandùm se huic articulo, recogitet homo quantam irrisionem & infatuationem Dominus Noster in hoc facto est passus, & quomodò Judæi ludum quasi puerorum fecerunt de Eo, & oret dicendo, Iesu qui ludibrijs Judæorum percussus in capite, prophetizare exactus fuisti: prophetiza Tu mihi obsecro Christe, ut cognoscam quis & qualis ego miser sum, qui toties manu pravi operis proh dolor! Te percussi. Insuper potes etiam meditari, quòd alij manu reversa dulcissimum & mellifluum os Ejus percutiebant: alij pugnis Eum cædebant: alij Sanctissimam barbam Ejus evellebant: alij per suos venerabiles capillos Ipsum trahebant, & viliter inter pedes conculcabant, ac sine reverentia & pietate aliqua Dominum Angelorum malè tractabant. Et nihilominus alia multa blasphemantes dicebant in Eum, & faciebant. Cùm enim crudelissimi, & sine misericordia essent, omnia mala, & vituperia, quæ poterant, Ei faciebant, alij ex sua mala voluntate ad hoc moti: alij ut placerent Majoribus, qui erant immanissimi. Quid ergo tu faceres si hæc videres? nunquid non te projiceres super Ipsum Dominum, dicens: Nolite jam, nolite facere tantum malum Domino meo, ecce me, facite mihi: Ecce percutite me, & Domino meo tantas injurias irrogare nolite. Et tunc amplexareris flexis genibus Dominum & Magistrum, tuum, & sic susciperes libenter super te percussiones, ad tuen-

Hieron. in c. 26. Matth.

Beda in in c. 14. Marci.

August. in soliloq.

dùm Ipsum, Quòd ita mente facere recogites, & totum sicut si præsens esses te facturum æstimes Conspice igitur singula, quomodo illi maledicti Dominum vexant: falsos testes procurant: Ipsum examinant, & veritatem scilicet se Filium Dei esse confessum, quasi blasphemum condemnant: & quod opprobrijs vexatus in omnibus patienter se habet, compatere sibi, quia pro te omnia sustinet, jugiterq; lachrymas fundens, speciosissimam faciem Ejus, quã illi impudenter suis illiniunt sputis, tu reverenter tuis laua lachrymis: quis enim audiens, vel ·uente pertractans: quomodo fuit factus opprobrium hominum, Ipse Dominus & gloria Angelorum, & abiectio plebis, Filius Dei Patris, poterit se continere à lachrymis? Unde Anselmus: Concilio malignantium adversum te pontificum præsentatus es, & veritatem prout oportuit confessus, quasi de blasphemia adjudicatus es morti. Amantissime Domine Iesu quanta illic indigna à propria gente pertulisti. Uultum Tuum honorabilem in Quem desiderant Angeli prospicere, Qui omnes cælos adimples lætitia, quẽ deprecantur omnes divites plebis, pollutis, labijs, & sputis inquinaverunt, sacrilegis manibus cæderunt, velo operuerunt in derisionem, & Te Dominum universæ creaturæ, tanquàm seruum contemptibilem colaphizaverunt, sed (ut ait Beda) Ipso dispensante qui patitur, omnia pro nobis fiunt, ut sicut Petrus hortatur, Christo in carne passo, nos eadem cogitatione armemur, atquè ad toleranda pro nomine Ejus irrisionum oppobria præparemur. Judæi qui Christum deluserunt, olim in Philistæis hostibus Samsonis præfigurati fuerunt. Samson enim quadam vice voluntariè se ligari fecit: quem Philistæi captum excæcaverunt, & ei illudentes in derisionem Ipsum habuerunt. Sic Christus sponte à Judæis ligari, velari, illudi volnit, & derideri, quadam autem vice dum Samsoni placuit, tunc se de inimicis horribiliter vindicavit. Sic in fine Sæculorum de inimicis Christi erit, cùm Ipse in Maiestate, & potestate ad judicium venerit. Conspice igitur Jesum præ cunctis meritò honorandùm, indignè & viliter tractari, & Eum imitando disce humiliari, gratiamque honoris spernere, & laudem humani favoris contemnere. Cùm ergo homo foris videns reputat te vilem in oculis suis: tu vilem te reputa in oculis Dei, nec murmures vel indigneris, si coram hominibus vilis reputaris, sed magis in oculis Dei, qui omnia novit occulte, confundaris. et cave ne malorum exemplo corruptus, Dominum potius exhortari videaris, quàm imitari, qui enim tunc exhortatus est blasphemijs Judæorum & infidelium, etiam nunc exhortatur væsanis opprobrijs falsorum Christianorum: & nomine tenus fidelium, prout suprà in articùlis illusionùm hujusmodi est tactum. Cogita etiam qualiter dolebant Petrus & Joannes, hæc percipientes, vel fortè videntes Et qualiter Petrus jam torpens frigore infidelitatis, *sedet calefaciens se*, exterius, cui calor charitatis & verus ignis extinguebatur interius, & negat ter Dominum suum, timore perterritus. Nec mirùm si accedit ad Eum tentatio, qui se elongat à Christo Primò quidem in atrio ab ancilla ostiaria compellatur, & negat. Unde Gregorius: Unius ancillæ voce percussus, dùm mortem timuit, vitam negavit. Sed cur ab ancilla prius prodatur Petrus, quàm à viris, una ratio est ad confutationem præsumptionis, quia à muliere, non à viro: ab ancilla, non à libera primò victus est Secunda ratio est, ut ostendatur omnis sexus & conditio in Domini peccasse nece, & redimi per Ejus passionem. Deinde post negationem, timens Petrus inter Judæos diu stare, *Exivit foras ante atrium, & gallus cantavit*. Exeundo autem animaduertit *Eum alia ancilla* & dum fortis esset, *dixit ministris* qui se calefaciebant: *& hic cum Jesu erat*: sed postquam redijt quòd dictum fuerat, unus de circunstantibus, secundùm Lucam, sed plures de eis secundùm Joannem, ei idem dixerunt: & negat cùm juramento: Ecce argumentum, quòd ex uno peccato homo ruit in aliud gravius: Unde Rabanus: Mora in peccato, dat incrementum scelerum: Et Gregor. Peccatum quòd Pænitentia non diluit, mox suo pondere ad aliud trahit. Et timens Petrus, iterum foras exivit. *Et interuallo facto*, quasi horæ unius,

Ansem. in speculo evangelici sermonis. c. 9.

Beda in cap. 14. Marci.

Figura illusionis Christi. Iud. 16.

Gregor. in 5. Ps. pænitentialem.

Mora in peccato. Gregorio. 11 in Ezechielem.

unius, *reversus iterum*, secundùm Mathæum & Marcum, à multis, & secũdum alios ab uno qui cognatus Malchi erat compellatur: & negat cum juramento & detestatione, *& statim gallus*, secundo, *cantavit*. Potest esse quòd multi tumultuantẽs, ibi stantes, Petro hoc dixerunt: vel unus eorum pro omnibus: & quasi in persona omnium expressiùs, & acriùs dixit ei. Et sic semel negat ante primum galli cantum: ubi ante secundum. Non enim solum negat Christum, qui dicit Eum non esse Christum, sed etiam qui cum sit negat se Ejus discipulum, vel membrum, vel qui negat se esse Christianum. Dominus enim non ait Petro, discipulum meum te negabis: sed, me negabis. Negavit ergo Petrus Christum, cum se negavit ejus discipulum: & isto modo se etiam negavit Christianum. Ubi Augustinus: Ecce medici completa est conditio, ægroti convicta est præsumptio. Non enim factum quòd iste dixerat, animam meam pro te ponam: sed factum est quod ille prædixerat, ter me negabis. Et gravatur in Petro culpa: & exageratur crimen, secundùm processum negationum, quia primò simpliciter negavit, secundò negationi perjurium addidit, sed tertiò adjecit perjurio detestationem: *& cœpit anathematizare*, id est maledicere sibiipsi, & maledictioni se obligare, si cognovisset JESUM. Anathematizatio enim significat jurationem, quæ est per execrationem, & cum imprecatione maledictionis, scilicèt quando aliquis imprecatur sibiipsi malum pœnæ, & obligat se maledicto si ita sit sicut imponitur ei, vel nisi illud quod dicit sit verum. Quidam dicunt totam trinam negationem factam in atrio Annæ: & quæ dicta sunt inde, post missum JESUM, ad Caipham, recapitulando dicta. Alii verò dicunt in atrio Caiphæ totam factam: & secundum hoc Joannes anticipavit primam. Sed communior opinio est, quòd trina negatio incæpit in atrio Annæ, & completa est in atrio Caiphæ. Et hoc videtur patere ex textu Joannis qui cum non facit mentionem de Caipha, sed solùm de Anna: ponit primò unam negationem, deinde ea quæ Annas interrogavit de Christo, & tandem prosequitur alias duas negationes, quæ factæ fuerunt postea in atrio Caiphæ. Et potuit esse quòd Joannes esset notus utriq; Pontifici, & similiter introduxit Petrum in domum utriuſq; prout suprà patuit, ubi Annas JESUM ad Caipham misit. Cogita etiam quomodo Dominus benignus magnus Magister, conversus à justitia ad misericordiam, respexit Divinitùs Petrum dilectum Discipulum, in tertia vice, respectu miserationis & gratiæ: quia misericordia provocat ad pœnitentiam, & est necessaria ad eam. Conversio quidem ista & respectus fuit interior, & spiritualis: non exterior, & corporalis: quia Dominus erat intus in auditorio, & superius cum principibus: Petrus autem foris in atrio, & inferius cum Ministris & unus alium videre non poterat oculis corporalibus. Unde Leo Papa: Dominus autem JESUS, qui intra Pontificale Concilium corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi solo divino intuitu vidit, paventisq; animũ mox ut respexit, erexit, & in fletum pœnitudinis concitavit. Unde secundum Augustinum. Divina Petri respectio nihil aliud fuit, nisi traditio in monte Ejus, quoties jam Dominum negasset, & hoc quod Dominus ei prædixisset: atq; ita misericorditer Domino eum respiciente pæniteret & fleret sicut solemus dicere: Domine respice me, & respexit eum Dominus qui absq periculo Divinâ misericordiâ liberatus est. Hæc autem recordatio fuit initium pœnitentiæ Ejus, quia secundùm Chrysostomum.

Augustinus Tract. 113. in Joann.

Anathematizatio quid.

Contẽplatio

Conversio Domini ad Petrum.

Leo Papa serm. 9. de Passione.

Augustinus lib. 3. de consensu Evan. cap. 6.

Nihil ita curat delictum, ut memoria Domini continua. Unde & Beda: Respiciente Domino, Petrus ad cor reversus maculam negationis pœnitentiæ lachrymis tergit: quia non solùm cum agitur pœnitentia, verùmetiam ut agatur DEI misericordia necessaria est. Unde Psalmista. *Usq; quò exaltabitur inimicus meus super me, respice & exaudi me Domine DEUS meus*, id est; miserere & adjuva. Hæc Beda. *Petrus autem* cognoscens quod Dominus Eum audierat & respexerat: & hoc respectu commonitus, & ad amaras lachrymas provocatus: *statim exivit foras* de medio malorum inter quos eum negaverat, & fugiens in caveam, seu foveam quæ modo gallicãtus appellatur: *flevit amarè*: id est; ex cordis amaritudine, & fletu contritionis qui amarus est. Fletus autem Devotionis est, suavissimus, in tantùm ut pro cibo reputetur: secundùm illud Psalm. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* In Ipso autem loco ubi post negationem flevit, in memoriam amari fletus & pœnitentiæ ejus, ædificata est Ecclesia Sancti Petri, qui locus est inter montem Sion, & Civitatem Hierusalem. Exinde tunc Petrus traxit in consvetudinem, ut singulis noctibus surgens à primò gallorum cantu, usq; ad horam matutinam staret in oratione, flens pro ista negatione: ita quòd facies ejus videbatur adusta ex fluxu lachrymarum, & semper in sinu suo sudarium portabat, quo crebrò fluentes lachrymas tergebat: quia quandocunq; gallum cantantem audiebat & quandocunq; denegationem Christi recolebat, amarissimè flebat: tam pro peccato negationis, quàm pro dulcedine amoris Domini. Unde secundùm Chrysosto. Flebat non propter pænam, sed quia dilectum negaverat: quod ei quolibet supplicio molestius erat. Attende nunc ubi Petrus negavit, & fuge omnem locum qui occasionem peccandi inducit. Unde Ambros. Ubi tamẽ negavit Petrus? nõ in mõte, nõ in Templo, non in sua domo: sed in prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi JESUS ligatus est, ubi veritas est. Unde & Hieronymus. In atrio cum Ministris calefacit se ad ignem. Atrium Sacerdotis, circuitus est sæcularis: Ministri, dæmonia sunt: ignis desideriũ carnale: cũ quibus qui manet, flere pro peccato non potest. Hæc Hieronymus. Hinc nota quòd malum est conversari in curiis Magnatum: Petrus enim semel curiam intravit: & ibi animi vigorem perdidit, & Christum negavit. Quid si diu ibi mansisset? unde non ibi, sed foris pœnituit. Sic stella à Magis in curia Herodis disparuit, quibus inde egressis reaparuit. Exivit itaq; Petrus de atrio Principis, ut liberum locum flendi haberet: quia inter impios pœnitentiam agere non valebat: & cùm vellet flere, egressus est foras: quia palàm flere non audebat: ne scilicèt ab aliis videretur, & à lachrymis deprehẽderetur. In quo & nos instruimur, ut volentes insistere lachrymis, secretum locum quæramus. Unde Beda: Quam nociva sane alloquia perfidorum: Petrus inter Judæos, vel hominem se nosse negavit, quem inter Condiscipulos DEI Filium confessus erat. Sed nec in atrio Caiphæ retentus poterat agere pænitentiam: egreditur foras, ut ab impiorum consilio secretus, pavidæ negationis, sordes liberis fletibus abluat. Hæc Beda. Sic hodie multi in atrio magnorum introducti, Christum malis operibus negant, & vix aut nunquam dum ibi sunt pœnitent: quia in Magnatum domibus non est congruus pœnitentiæ locus: & ideo qui vult peccata vitare, & mala quæ fecit emendare, debet egredi de malis societate. Unde Bernard. Periculosum est, valdè si quis velit inter

Beda in cap. 22. Lucæ.

Psalm. 26.

Fletus Petri

Psalm. 41.

Flendi consvetudo.

Ambrosi9 in cap. 22. Luca.

Exitus Petri de atrio

Beda in cap. 14. Marci.

turbas sæculi pænitentiam agere: ubi inimicorum alii venenatis persvasionibus: alii undiq; exemplis pejoribus ad peccandum alliciunt, alii adulationibus in vanam gloriam trahunt, alii detractionibus in impatientiam dejiciunt. Hæc Bernardus. Imitare ergo Petrum qui voluntate, verbo vel facto procaciter negasti Christum pro te passum. Cognoscit Petrus reatum suum dolet & penitet, egreditur foras relinquit consilium malignantium, locum petit secretum, lachrymis & pœnitentiæ amicum flet amarè, certissimè intelligens quia sacrificium DEO est Spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum DEUS non spernit. Tu quoq; rememorans Passionem dilectissimi Magistri & tuum reatum, foras cum Petro egredere ut teipsum defleas amarissimè: si quando te respiciat, qui Petrum lachrymantem respexit. Hic est pœnitentiæ modus. Peccasti, quiesce, dole, & lachrymare. & disce cum Petro flere amarè: & si vis mereri veniam, dilue lachrymis culpam tuam. Geminæ quoq; amarificationis, scilicet contritionis pro te & compassionis ad Christum inebrieris absinthiô, ut expiatus cum Petro à reatu sceleris, replearis cum Petro Spiritu Sanctitatis. Quia verò dicit Ambr. De Petro nō invenio quid dixerit: invenio quòd flevit: ejus lachrymas lego, satisfactionē nō lego. Videtur ex hoc quòd tanta fuit ejus cōtritio, quòd sufficiebat pro ejus satisfactione. Unde Leo Papa: Felices ô! Apostole lachrymæ tuæ, quæ ad diluendā culpam negationis, virtutē Sacri habuere baptismatis. Inde est argumentum quòd contritio potest esse tanta quòd tollat omnem pænam. Et nota ordinem pœnitentiæ Petri. Primò gallus cantavit: deinde Dominus Petrum respexit. Tertio, Petrus flere cæpit: & tunc egressus foras, amare flevit. Sic hodie fit. Nam secundùm Gregorium, Tunc nobis gallus cantat, quando Prædicator quisq; corda nostra ad compunctionem excitat. Sed cantus galli non sufficit, nisi Dominus oculo pietatis peccatorem respiciat: quia oportet ut miser in tenebris permaneat, quamdiu eum lux mundi non illuminat. Tunc autem tertiò, secundùm Gregorium, incipimus flere, quando ignimur intus per scintillam conscientiæ. Et tunc foris eximus, cum extrà, quòd fuimus egredimur. Unde & Beda: Petrus qui media nocte negavit, ad galli cantum pænituit: & quòd in tenebris oblivionis erravit, speratæ jam lucis rememoratione correxit. Hunc opinor gallum aliquem Doctorē intelligēdū, qui nos jacentes excitat, & somnolentos increpat, dicens: evigilate justi, & nolite peccare. Hæc Beda. Cogita nunc qualiter Petrus pro Domino suo, & pro peccato suo plangebat: & quomodo recogitabat bona quæ sibi Dominus fecerat, & qualiter ipse Eum negaverat. Dominus quidem intuitu suo spirituali provocavit Petrū ad lachrymas: nec mirum: oculi enim Domini velut flamma ignis. Petri verò ut glacies erant: & ideò intuitu suo resolverunt illos sicut ignis glaciem resolvere solet, nec poterat in negationis tenebris permanere, quem lux mundi respexit. O! Beati oculi Tui Domine JESU, qui ita calefaciunt cor frigidum, & accendunt in amorem Tuum, & illuminant ut videat homo Creatorem & errorem suum. O! quam citò gelicidiū pectoris liquefaciunt, & in aquas amaritudinis & devotionis convertunt. Unde Anselmus: Intuere quàm piis oculis, quàm misericorditer, quàm efficaciter tertiò negantem respexit Petrum: quando ille conversus, & in se reversus, flevit amarè. Utinam bone JESU Tuus me dulcis respiciat oculus, qui toties ad vocem ancillæ procacis, carnis, scil. meæ, pravis operibus affectibusq; negavi. Hæc Anselmus.

Petrus imitandus in pænitentia.

Psalm. 50.

Ambrosius in cap. 22. Lucæ.

Leo Papa serm. 9. de Passione.

Ordo pænitētia in Petro

Gregor. l. 30 moralium cap. 4.

Beda in cap. 22. Lucæ.

Anselmus de redempt. gen. hum.

Moraliter per primã ancillã ostiariã, quæ Petrũ negare cõgit, designatur cupiditas: per secundã, carnalis voluptas: per unũ seu plures qui adstabãt, intelligũtur dæmones: his enim ad Christi negationẽ trahũtur homines. Prima ancilla scil. avaritia, quæ hodie in domibus multorũ, Principũ est ostiaria, quasi omnes intrare facit: quia sicut ostiarius intromittit qvos vult: sic & avaritia idẽ facit. Unde in Proverbiis: *Donum hominis dilatat viam ejus, & ante Principes spacium ei facit.* Timendũ est ne expulsa charitate à domibus Prælatorũ, tanquã Domina incipiat principari ancilla: quia charitas expellitur, dũ cupiditas ingreditur: nã venenũ charitatis est cupiditas. Huic carnalis delectatio & dæmones adhærent qui Christum negare svadent. Per Petrũ autem, qui interpretatur agnoscẽs, intelligi potest Clericus qui à longè sequitur Dominũ: quia fortè nõ propter se, sed propter sua, quã multoties cupiditate devictus negat Christũ. O! quot sunt hodie miseri curias Principũ sequẽtes, vix aut nunquã pænitẽt dũ sunt ibi. Ex hoc articulo negationis Petri plura habentur documẽta. Primũ est, quòd Prælatus Ecclesiæ debet esse talis, qui infirmitatibus subditorũ cõpati sciat, quia secũdũ Greg. ideo Dominus Petrũ cadere permisit, ut & fortius post casũ resurgeret: & ut is qui futurus Pastor Ecclesiæ erat, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset: & ex sua infirmitate cognosceret, quã misericorditer aliena infirma toleraret. Et secũdũ Chrysost. Christus permisit Petrũ labi, ut Prælatis exẽplũ præberet fragilitati subditorũ meliùs cõpatiẽdi. Nã secũdũ eũdẽ, ideo Angelis nõ est cõmissa Sacerdotii potestas, ne cũ ipsi minimè peccarẽt, de sua Innocẽtia præsumẽtes alios sine misericordia judicarẽt: sed potiùs est collata homini fragili & peccãti, ut circa aliorũ lapsũ se mitẽ præbeat & benignũ. Secũdũ est, quòd nullus debet se jactare & extollere, aut de sua virtute, & viribus præsumere. Unde Leo Papa: Ob hoc Petrus hæsitare permissus est, ut in ipso Ecclesiæ principe conderetur remedium pœnitentiæ: & nemo auderet de sua virtute cõfidere, quoniam mutabilitatis periculũ nec ille tantus potuisset evadere. Unde Chrysost. Quod Evangelistæ scripserunt nos erudire volentes, quantum malum sit non DEO totum concedere, sed in seipso confidere. Unde etiam Ambrosius. Hæc autem ideo scripta sunt, ut sciamus neminem se jactare debere. Nam si Petrus lapsus est quoniam dixit, & si alii scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor: quis alius jure de se præsumat? Deniq; & David qui dixerat, *Ego dixi in abundantia mea non movebor in æternum.* Eam sibi jactantiam obfuisse profitetur, dicens: *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Tertiũ est, quòd in principio obstandum est peccatis: quia unum semper trahit ad se aliud gravius. Sicut in proposito primo fuit nuda negatio. Secundò, negationi accessit perjurium. Tertiò, perjurio accessit maledictio. Vel, sicut dicit Hieronymus, Prima ancilla, titubatio, Secunda consensio. Tertius Vir, actus est. Hæc est trina negatio, quam abluit per fletus verbi Christi recordatio. Quartum est, quòd si nos quandoq; ex fragilitate peccemus, nullo modo in peccato perseveremus: quia secundùm Glossam. Perseverare in peccato, dat incrementa scelerum: & qui spernit minima, cadit in majora. Et secundùm Gregorium: Peccatum quòd pœnitentiâ non diluit, mox ad aliud trahit. Ecce enim Beatum Petrum ad primam negationem impulit una tantùm ancilla: ad secundam, duo: scilicet ancilla & vir: ad tertiam, plures. Quintum est, quòd nullus peccator debet desperare, qvantumcunq; peccata sint gravia: sed debet pro peccatis suis flere, exemplo Beati Petri, qvi culpã negationis abluit lachrymis pœnitentiæ. In hoc enim remedium nobis pœnitentiæ ostenditur, & in maximis excessibus veniam sperare conceditur: cùm Petrus post tantùm peccatum factus sit janitor Cœli: ac omnibus norma & regula pœnitendi. Sextum est quòd nos caveamus ne unquam Christum negemus.

Proverb.

Gregorius homil. 21. in Evangel.

Chrysostom9 homil. 83. in Matth.

Leo serm. 9 de Passione.

Chrysostom9 homil. 83. in Matth.

Ambrosius in cap. 22. Lucæ.

Psalm. 29.

Idem.

Principiis obstandum.

Hieronym9 in cap. 14. Marci.

Gregorius hom: 11. in Ezechielem.

Christum namque negat qui in omni mortali peccato: quia consentiendo diabolo, abnegamus Christum & recedimus ab Eo. In conformando se huic articulo cogitet homo quàm piè ipsum Deus respiciet, & tunc instar Beati Petri rememoretur peccata sua breviter & summariè: & ea quantùm potest lachrymis saltem cordis defleat. Jesu qui à Beato Petro Apostolorum tuorum Principe ter negari Te pertulisti, Quique eum misericorditer respiciens reatum suum amarè flere fecisti: respice quæso me Oculo clementiæ Tuæ, & concede me verbis vel factis te nunquam negare, & peccata mea dignè deflere. Tandem fatigati principes Judæorum, & ministri iniquitatis, & cæteri Judei recesserunt euntes ad dormiendum, & mittentes Dominum Jesum in quendam carcerem ibi subtus solarium, cujus adhuc videri potest vestigium, ligaverunt Eum ibi ad quandam columnam lapideam, cujus pars ibidem mutata fuit: & adhuc ut dicitur apparet. Dimiserunt nihil ominus cum Eo aliquos armatos, ad tutiorem custodiam, qui Eum vexaverunt per totam noctem residuam, quasi non sufficeret dies ad complendum malitiam suam, derisionibusque & maledictionibus vacantes conviciabantur Ei dicentes: Putabas esse prudentior Principibus, & melior Pharisæis: nunc tua stultitia apparet, modo stas ut convenit: & morte crudelissima citò morieris. Intuere igitur qualiter illis audaces & pessimi convitiantur Eidem & insultant: & modo unus, modo alius verbis, & fortè etiam factis contra Eum insurgunt. Tanta enim dicunt & faciunt, & irreverenter hujusmodi mercenarii & vilissimi quanta possunt. Unde Ansel: Nox insomnis tota ducebatur nulla prorsus requies Jesu præstabatur: ministrorum impia plebs injuriatur, alapis & colaphis innocens mactatur. Intuere nunc opprobriis Dominum verecundum in tormentis verò patientem, & vultum semper ad terram habentem, & silentem ad omnia, tanquàm verè esset deprehensus in culpa, & mira cordis contritione compatere Creatori. Hæc Anselmus. Et sic stat Dominus rectus ad istam columnam ligatus & saturatus opprobriis usque mane, afflictus nimis frigore & labore: quia hyems erat & noctes longæ. Tu ergo ibis ad Eum, & vehementer sibi compatiens dices ad Ipsum, O Domine ad quorum manus venisti? quanta est patientia Tua: Verè ista est hora tenebrarum. Et tunc devotissimè osculaberis manus & pedes Ejus venerabiles & vincula illa durissima, & sedebis ibi ad pedes Illius dolens & lugens, & dices: O Domine Jesu saltem requiescat Caput Tuum super humerum meum, ex quo Te liberare non possum. Et tunc recomendabis te Ei, & omnes amicos tuos, & totum absque dubio concedet tibi quidquid rogaveris & petieris ab Eo. Et dices Ei: O Domine quid dicam in crastinum dignissimæ Matri Tuæ? Et sic ad pedes Beatissimos aliquantulùm dormitabis & quiesces, si tamen dormire potes in tali statu Dominum tuum videns.

Anselm, in speculo. Contemplatio.

DE PRIMA IN PASSIONE DOMINI.

Cap. LXI.

Hora primà corde doloroso & mæsto meditaberis, qualiter *mane quando dies est factus*, tempestivè *convenerunt*, apud Caipham *Principes sacerdotum*, id est, pontifices, qui præcellebant reverentia dignitatis: *ac seniores populi*, qui præcellebant reverentiâ ætatis: *& scribæ*, qui præcellebant reverentiâ doctrinæ legalis: *ad consilium adversùs Jesum, ut traderent Eum morti*, & fecerunt Dominum tuum dulcem Jesum nimis afflictum ibi adduci. Hic est conventus malignantium, cujus prior sive abbas erat Caiphas, qui erat pontifex anni illius. Cum autem volunt eum de domo ducere, dicunt Ei, Jesu quid facis: ibimus an non? veni, quia principes & sacerdotes mandant, quòd ducaris ad consilium, ubi te expectant cum populo, volentes te tradere Pilato ut moriaris. Tu autem si adhuc cogites te cum ipso esse, dices cum magna compassione: Heu Domine mi, heu Magister bone, jam Te volunt perdere. Jam volunt Te morti tradere. O Domine quid ego miser faciam? O quàm crudeles, & quàm dolorosi rumores? O Domine quàm lugubrem visionem habebit Tua Mater dulcissima, quàm amaros rumores audiet tam ipsa, quàm omnes qui Te diligunt cum Ea. O Domine

Lucæ 22. & 23. Mat. 27. Mar. 15. & Joan. 18.

quid ego miſer faciam? Ibo tecum Domine, vel ibo nunciare & dicere, Dominæ meæ benignæ Matri Tuæ ut veniat ad Te. Poſtea videbis quomodo ducunt Eum tanquam agnum manſvetum, qui portatur ad victimam, & quomodo intrat ligatus & afflictus, & omnes in Eum reſpiciunt, & inſultantes Ei dicunt: O bone Jeſu hic es? Quomodo ſi Propheta eras, iſtud non prævidebas? Talia & multa ſimilia poterant Ei dicere illi maledicti. Conſidera modò quantum Judæi ſitiebant ſangvinem Jeſu Chriſti, qui ſummmo mane quærebant ſententiam de morte ejus dari. Nam tanta erat eorum nequitiá, ut nulla mora interponeretur, quin occidendus Pilato traderetur. Et ſic bis fuit conſilium impiorum adverſùs Jeſum: pri nò, ante galli cantum, ut viſum eſt ſuperius: ſecundò, mane quoniā dies eſt factus. Quia enim ex teſtimoniis præhabitis non habebāt aliquid, unde coram Pilato ſicut reus mortis accuſari poſſet: ideo ulterius conſulebant, qualiter Eum morte dignum accuſarent. Et tunc dixerunt Ei: *Si Tu es Chriſtus*, ideſt, Rex & unctus, *dic nobis*. Ubi Beda: Non veritatem deſiderabant, ſed calumniam præparabant. Siquidem Chriſtum hominem tantummodò de ſtirpe David venturum ſperantes, hoc ab Eo quærebant: ut ſi diceret, Ego ſum Chriſtus, calumniaretur quòd ſibi regiam poteſtatem arrogaret, & ob hoc à Rege puniendus eſſet. Et ait illis: *Si vobis dixero* ſcilicet quòd ſim Chriſtus, *non credetis mihi*: ſicut & alias non credidiſtis nec verbis meis, nec factis. *Si autem interrogavero vos, non reſpondebitis mihi*: ſicut nec alias reſpondiſtis, cùm interrogarem: Quomodo Chriſtus filius David eſſet:*neque dimittetis*, ſcilicet me, qui tamen ſum innocens. *Ex hoc autem*, ſcilicet tempore: id eſt, poſt tempus paſſionis & aſcenſionis, *erit filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei*, ideſt, in potioribus bonis Patris, ſecundū humanitaté: ſed in æqualitate Patris, ſecundùm Divinitatem. Unde bene dixit, *filius hominis*: quia inquantum Filius Dei ſemper fuit æqualis Patri, & ſedens ad dexterā Patris: quaſi diceret. Ero in vita regnans ſempiterna & virtute Divina, cùm hic infirmus coram vobis appaream. Ubi Theophilus: quaſi diceret: Non eſt vobis de cætero tempus ſermonum & doctrinæ, ſed deinceps judicii tempus erit, cùm videbitis me filium hominis ſendentem à dextris virtutis Dei Tunc *dixerunt omnes: Tu ergo es Filius Dei*, ſcilicet naturalis. Qui ait: *Vos dicitis quia ego ſum*. Quaſi diceret: Ego nec dico, nec nego, ſed vos dicitis, quamvis non credatis. Sua ergo ſententia condemnantur. Ubi Beda. Ita reſponſionem ſuam temperat, & ut verum dicat, & ſermo ejus calumniæ non pateat. Maluit enim ſe Chriſtum Filium Dei probare. quàm dicere: ut condemnandi cauſa toleretur his, qui quod obiiciunt hoc ipſi fatentur. Quam tamen reſponſionem ipſi blaſphemiam reputantes dixerunt. *Quid ad huc deſideramus teſtimonium?* ſcilicet ad probandum quod ſe Chriſtum dicat, & Dei Filium, Hæc duo gravius ponderabant, ſcilicet quod ſe Chriſtum & Dei Filium dicebat, eò quod unum videbatur eſſe contra Deum: reliqum contra Romanum Imperium. *Ipſi enim audivimus de ore Ejus*. O inſenſati, excæcavit vos malitiā veſtra. Audiſtis ex ore Ejus Dei reverentiam quâ erat colendus, non blaſphemiam quâ eſſet crucifigendus. Ergo, ut ait Beda, ſua ſe ſententia condemnant, qui Eum morti tradunt: quem oris, & operis teſtimonio Deum eſſe cognoſcunt. Et poſt multa quæ contra Eum fecerunt, ut æſtimo, ſicut in nocte fecerant, *adduxerunt eum vinctum*, à domo Caiphæ Pontificis, ad domum Pilati Præſidis Romanæ poteſtatis, ad quem pertinebat judicium in cauſa ſangvinis, ut ſcilicet Pilato totum imponeretur, & ipſi immunes reputarentur: duxerunt, inquam, Eum vinctum, manibus poſt tergum ligatis, & cum multis conviciis ac contumeliis, &ut dicitur catena in collo Ejus poſita, quæ poſtea oſtendebatur in Hieruſalem peregrinis pro devotione magna, qui & ipſi ſubmittebant in eā colla ſua. Cogita nunc, cum quanto opprobrio ducitur per medium civitatis Hieruſalem, conviciantibus Principibus Sacerdotum & Phariſæis atque dicentibus: Veni nobiſcum latro, & deceptor populi, nunc tua maleficia finem habebunt in brevi: Horrenda prorſus impietas, quæ tantis injuriis ſatiari non potuit: quin potius ferali rabie fremens, impio judici, tanquam rabido cani, animam juſti degluriendam expoſuit. *Tunc videns Judas quod Jeſus damnatus eſſet*, conſilio Sacerdotum & ſeniorum, ideſt, da-

mnationi

Beda in 22. Lucæ.

Beda ibidē.

Beda ibidē.

Adductio ad Pilatū.

mnationi & morti adjudicatus: consvetudo enim erat Judæorum, ut quem reum mortis judicassent, vinctum Præsidi traderent, ut dum præses vinctum teneret, morti addictum intelligeret: *pœnitentia ductus,* infructuosa tamen, quia sine spe veniæ erat: *retulit pretium,* scilicet triginta argenteos, *Principibus Sacerdotũ & senioribus populi,* à quibus malè acceperat: quasi in sua potestate esset persecutorum sententiam mutare, & quasi eodem pretio quo Christum Dominum vendidit, posset Eum redimere. Multi enim possunt alicui mala persvadere, quæ tamen pœnitentia ducti post non poterunt dissvadere, vel in bonum convertere. Si ergo Judas restituit pecuniam malè acquisitam: quomodo usurarius tenet usuram, & simoniacus præbendam, vel quicunque rem alienam? Credibile est quòd lata sententia contra Christum, illi qui principales fuerunt in morte Christi, redierunt ad templum, & tunc venit Judas, *pœnitentiâ ductus,* idest, angustiâ quadam & tristitiâ tactus, quæ tamen non valuit, quia non propter amorem Dei, sed propter enormitatem rei tristis fuit: *& retulit argenteos, dicens: Peccavi tradens sangvinem justum.* Non valuit Judæ ista confessio, quia deerat spes veniæ & salutis. Ubi Chrysostomus: Vide veritatem undique fulgentem proditor de seipso dat testimonium, & eorum qui condemnaverunt oppilat ora. *At illi deridentes eum, dixerunt, quid ad nos,* scilicet de peccato tuo, qui non sumus rei in hoc facto: *Tu videris,* & sentias te peccasse: sed nihil ad nos pertinet, & nobis de hoc non est cura. Professio hæc audax est, atque cæca. Emisse se justi sangvinem audiunt, & tamen extra reatum se esse credunt, & in vendente scelus cõstituunt. Unde secundùm Chrysostomum, Accusatio sacerdotum est, qui non egerunt pœnitentiam etiam Juda pœnitente. *Et videns Judas quòd Eũ deridebant,* lapsus in desperationem, *projectis argenteis in Tẽplo,* unde recepti erant, *recessit & abiens laqueo se,* ex desperatione *suspẽdit,* ex quo patet quòd cupiditas sua nihil sibi valuit. Maluit se quã denarios perdere, denarios Tẽplo, seipsũ diabolo tradidit & laqueo. Hic habemus duo exempla. Primũ est quòd avaritia non est aliud quàm quidam laqueus diaboli, per quem suspendit auaros. Secundùm exemplum est, quòd crudelitas præsidentis, est occasio desperationis peccatoris. Judas enim retulit pecuniam, pœnitentia ductus, & peccatum suum est confessus: sed quia principes durè responderunt sibi dicentes: *quid ad nos? tu videris,* desperatus *abiens laqueo se suspendit,* sic frequenter circa peccatorem accidit. Judas laqueo se suspendit in terræ meditullio, indignus hominum & Angelorum consortio. Indignus colligi inter Angelos qui in cœlis sunt, indignus etiam colligi inter homines qui in terra: socius factus dæmonum, quibus deputatus est àër iste caliginosus in carcerem, usque ad judicium. Sunt autem tres rationes, quare tali morte decuit proditorem interire. Prima, ut elevatus in aere, socium se ostenderet dæmonum, in hoc àëre caliginoso habitantium. Secunda, quia paciscendo locutus fuerat in gutture punitur: ut arteriæ quæ vocem proditionis emiserant punirentur: quia per quæ peccavit quis, per hæc & torquetur. Tertia, ut cœlo & terræ exosus ostenderetur: quia non solum proditionis culpam emendare nequivit, sed etiam homicidii proprii scelus addidit. Mirabilis duritia Judæorum: quos nec confessio peccati, nec restitutio pretii, nec operatio proprii suspendii emollivit: quia nec pœnitenti, nec proijcienti, nec suspendenti se Judæ crediderunt. Cum Juda quippe seipsos suspendunt, qui veniam petere & satisfactioni intendere nolunt. *Et crepuit medius* effusis visceribus: rupto enim laqueo putatur cecidisse, & crepuisse: & in hoc quodammodò delatum est ori quo osculatus Dominum fuerat, ne per os damnata anima exiret: non enim tam viliter inquinari debuit, quod tam gloriosum scilicet Os Christi contigerat. Dignum enim erat ut viscera quæ proditionem conceperant, rupta caderent: & guttur quô vox proditionis exierat, laqueo arctaretur. Sæpe enim modus pœnæ exprimit modum culpæ. Væ Judæ, quia ad fontem misericordiæ per spem veniæ non rediit: sed proprii sceleris immanitate perterritus desperavit. Et ideo dicit Hieronymus, quòd magis Judas offendit Deum quando se suspendit, quàm in hoc quòd eum prodidit. *Dixeruntque* Sacerdotes, *quia non liceret ipsis*

Consvetudo damnati.

Chrysost: hom: 86: in Matt:

Professio Judeorum audax & cæca Idem ibidem.

Avaritia laqueus diaboli. Desperatio Jubditorum; unde.

Judeorum duritia.

Cur medius crepuit Judas.

Hieronymo in cap: 27: Matth:

argenteos *mitti*, idest, remitti, *in corbonam*, idest, in gazophilacium, unde eos tulerant: *quia precium sangvinis & mortis erat*, quod ibi mittere noluerunt, caventes scilicet ne sacros loculos pecuniâ cruentâ pollurerent. Secundùm Hieronymum, Verè culicem liquantes, & camelum glutientes. Si enim ideo pecuniam, quia precium sangvinis est, in corbonam hoc est in gazophilacium, & inter dona Dei non mittunt: cur ipsum sangvinem fundunt? Unde & Augustinus. Qualis illa innocentiæ simulatio fuit, pecuniam sangvinis non mittere in arcam, & ipsum sangvinem mittere in conscientiam? Et *consilio* inter se *habito emerunt ex his agrum* cujusdam *figuli in sepulturam* mortuorum, scilicet *peregrinorum*, qui non habent sepulchrum proprium: qui dictus est *Hulcedama*, idest, ager sangvinis, in detestationem proditoris Judæ & memoriam Passionis Jesu Christi: quia enim precium mortis fuerant, in usum mortuorū, & hoc peregrinorum eos tradiderunt. Quod fecerunt, non in misericordiam, sed in Salvatoris infamiam: simulando pietatē, & intendendo iniquitatem: ut longè lateque diffamaretur emptio, & propter hoc addita est impositio nominis, & vocatus est *ager sangvinis*, idest, emptus precio sangvinis, ut esset frequens rememoratio facti in detestationem nominis Christi. A parte montis. Sion in vallem Josaphat descendendo, Juxta natatoriam Siloe contra Austrum, ad jactum lapidis ultra vallem, est ager Acheldemach, ubi est sepultura peregrinorum, ubi fuit Monasterium seu Ecclesia omnium Sanctorum. In hoc quod de precio sangvinis emerunt agrum in sepulturam peregrinorum, Mysticè datur intelligi, quòd Christus per suum sangvinem nobis peregrinis emit quietem perpetuam, & gaudium paradisi. Unde Glossa: Magnum Sacramentum latet in factis iniquitatis. Figulus est Deus, in Cujus manu est ex eodem luto facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ager ejus est sæculum, quod universum precio sangvinis ejus emitur: ut ei commortui sepeliantur peregrini, non utique Israël: sed alieni qui in precio sangvinis Ejus sepulti æternam requiem sortientur. Unde & Hieronymus: Nos ergo qui peregrini eramus à lege & Prophetis, prava Judeorum studia in salutem suscepimus, & in precio sangvinis Christi requiescimus. Unde etiam Augustin: Peregrinis, inquā, qui sine domo & Patria & toto orbe exules jactabantur, requies Christi sanguine providetur. Istos aut peregrinos dicimus esse devotissimos Christianos, qui renunciantes sæculo, & nihil possidentes in mundo, in Christi sangvine requiescunt. Hæc Augustin: Cùm autem per omnes plateas Hierusalem diceretur quòd Dominus Jesus captus esset, & quomodo Judæi Eum crucifigere vellent: percipiens hos rumores terribiles dolorosa Mater Ejus, quæ tamen cum primò caperetur, hoc in spiritu (ut dicitur) cognoverat: ducta est cum inæstimabili lamento & fletu, & planctu à sororibus suis & aliis, quasi mortua. Et venit ad videndum Filium suum dilectum, plorans incessanter per civitatem Hierusalem, & dicens: Heu me, ubi est nunc amantissimus filius meus? Ubi es dulcissime fili? Ubi te inveniam? quis te cepit charissime? Quare te mihi abstulerunt benignissime? Hæc & his similia poterat dicere, multomagis moventia mentes audientium, etiam infidelium, ad devotionem & compassionem. Existimo quod omnes qui viderunt eam dicerent: O quàm male est isti bonæ Mulieri. Si vidistis parem dolorem? Et cum Ipsa ac sorores ejus & alii qui secum venerāt, viderent Eum sic ligatum, afflictum, conspurtum, ab omnibus despectum, à Discipulis derelictum: ac omni solatio & auxilio destitutum, non loquentem, non se excusantem, sic vituperaliter, & sic enormiter à tanta multitudine armatorum crudelium duci, ad sistendum tribunali judicis iniqui, & condemnandum eum morti: quantò sunt dolore & amaritudine repleti non potest dici, vel sermone explicari. Credo quod quasi mortui in terram prosternebantur coram Eo. Dominus etiam videns Matrem, & alios in tanto dolore, valde dolebat & Ipse. Multùm enim affligebatur ex compassione quam ad suos & maximè ad matrem habebat, sciebat enim quod pro ipso usque ad evulsionem animæ à copore dolebant, Et sic Domino ubique & semper dolor multiplicabatur non modicus: dolorem enim Matris & suorum reputabat suum: in illo ergo mutuo conspectu magnus valde dolor fuit utrique. Sequuntur verò

Matt: 23.
Hieronym: ibidem.
Mysticè.
Hieronymo in cap: 27. Matth:
Augustinus serm: 28. de tempore.
Maria resciens filiū captum.

à longè,

à longè, quia non possunt appropinquare. Considera & intuere ista diligenter per singula quia multùm sunt compassiva. Cogita(si potes) tantam amaritudinē, si piam habes animam: quia longùm est cogitare animæ habenti devotionem. Sicut ergo dulcissima Mater Filio suo sic angustiato viso valde doluit, ac Ei ex intimis compassa fuit, & amarissimè flevit, similiter & Dominus Matri & alijs compassus etiam multùm doluit, sicut fidelis amicus suo amico & proximo mala patienti compati & condolere debet. *Et adduxerunt Jesum vinctum*, & Eum Pilato Præsidi incircumciso cani glutiendùm tradiderunt, *in prætorium*, quòd erat in domò Pilati locus quidam ubi judicabat, & prætoris, seu judicis sedem & locum tenebat: Unde Beda: Prætorium enim dicitur sedes prætoris: Prætores autem dicuntur Præfecti, sive Præceptores, eò quòd civibus præcepta ponant. Tradiderunt Eum potestati Romanæ, ut eò modô alienos se ostenderent ab ejus interfectione: in quo non eorum innocentia, sed magìs demonstratur insania. *Et Ipsi qui ducebant Eum, non introjerunt in prætorium, ne contaminarentur*, intrando domum Gentilis, *sed ut manducarent Pascha*, id est, azimos panes, quos non licebat comedere nisi personis mundis: dies enim agere cæperunt azimorum, quibus diebus contaminatio illis erat in alienigenæ intrare habitaculum. Timebant contaminari ex ingressu domûs hominis Gentilis, & non timuerunt inquinari ex procuratione mortis Christi innocentis: ex quò patet superstitio eorum vana, sicut in multis alijs. Unde Augustinus: O impia cæcitas. Habitaculô videlicet contaminarentur alienô, & non contaminarentur scelere proprio. Alienigenæ judicis prætorio contaminari timebant, & fratris innocentis sanguinem effundere non timebant, Hæc Augustinus. Istis sunt similes qui conscientiam magnam de minimis faciunt, & multò graviora committunt. Cùm ergo Jesus esset in prætorio, *Pilatus*, observantijs Judæorum, qui domùm Ejus ingredi non audebant deferens, *exivit ad eos foras*, de prætorio. Ipse enim erat quasi medius hinc, inde discurrens, & quærebat quam accusationem adversus Eum in judicio afferrent, quem reum mortis judicabant. Videbat enim Eum in signùm damnationis ligatùm, & à tot ductum ad damnandum: & ideo de causa ab ejs quærebat, volens modum tenere Romanorum à quibus missus erat: quibus consuetudo erat nullum condemnare nisi prius accusationem suam audirent, & ille locum defendendi haberet. *Et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor*, quem Deus in lege præcipit non pati vivere, *non tibi tradidissemus Eum*, nos qui sumus tantæ religionis & authoritatis. Quasi dicerent: Nos sumus tantæ veritatis & justitiæ quòd nobis deberet credi simplici verbo, sine aliqua disquisitione, nos enim factum diligenter examinavimus, & Eum dignum morte invenimus: & ideo iam condemnatum tradimus Eum tibi puniendum: nec oportet aliam facere examinationem, sic homines maliciosi coram judicibus se justificant, ut innocenti magìs nocere valeant. Miseri Judæi dicunt Eum esse malefactorem, qui pertransivit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo: & faciunt secundùm illud quòd de ejs per Prophetam jam Ipse prædixerat, retribuebant mihi mala pro bonis, *Et Pilatus*, quasi indignatus ex eorum responsione, quia sciebat eos per invidiam Ipsum tradidisse, *dixit Ejs, accipite Eum vos, & secundùm legem vestram judicate Eum.* Quasi diceret: Si sufficit vestra examinatio, sufficiat vestra sententia: Ego nequaquam talis judex efficiar. Per quam Responsionem mortem Christo inferre inhibebat, quia Romani aliqua minora judicanda Judæis dimiserant: Sed causam sanguinis & altam justitiam sibi retinuerant. Unde *dixerunt Judæi, Nobis non licet interficere quenquam*, scilicet propter Potestatem ad alios translatam. Tamen contra seipsos dicebant: quia interficiebant: quem injustè interficiendùm offerebant: & sanguinem innocentem fundebant, quem fundendùm alteri tradebant. Argumentùm contra sentientes, vel procurantes, aut simulantes fraudem inferendam proximo, cùm possint obuiare malo: quia tales similes sunt Judæis hæc dicentibus, & sub prætextu justitiæ vel cuiuscunque causæ suam nequitiam defendentibus. Multi etiam mali Clerici sic dicunt, scilicet nobis non licet interficere quenquam: intelligentes de morte corporali, qui tamen pro modico habent multos interficere suo malo exemplo morte spirituali, quæ peior est inter-

Beda in cap 18. Ioan.

August. tract. 114. in Ioan.

Psal. 37.

Clerici Judæis similes

 fecti-

fectione corporali. Uel dixerunt Judæi, sibi non licere illis diebus, propter festi solennitatem & sanctitatem, quòd celebrare iam cœperant: propter quòd de ingressu etiam prætorij contaminari metuebant. Unde Augustinus: Si malefactor est, cur non licet interficere. Si propter festum non licuit interficere, cur crucifige crucifige Eum clamastis; Uel quia crucifigi Eum, ut etiam modo mortis infamaretur, cupiebant: & hoc eis secundùm legem non licebat: licèt aliô modô possent blasphemos interficere, qualem Christum reputabant, ut patuit in Stephano ab eis lapidato. Hoc autem factum est *Ut sermo Jesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset moriturus:* id est, à quibus: non enim mortem Crucis hic significat, sed quia à gentibus esset moriturus, & quòd Judæi Eum fuissent gentibus tradituri ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: hæc enim tria Dominus à gentibus est passus. Quia enim proprijs manibus noluerunt Eum interficere: ut sic qui magìs peccabant quasi alieni essent à scelere, impletus est sermo Iesu quem de sua morte prædixit, ut a Judæis traditus, occideretur à gentibus. Et *cœperunt accusare* Eum falsè in multis, de quibus solùm tria exprimuntur, quæ Lucas ponit dicens: *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram*, scilicet Judæorum, à cultu legis, falsam doctrinam seminando: *& prohibentem dari tributum Cæsari*, & sic quasi contra Ipsum seditionem faciendo: *& dicentem se Christum Regem esse*, quasi volens sibi regnum Judæorum usurpare. Nomine Christi reges Judæorum appellabantur, propter unctionem: sed addebant regé, dicédoChristũ Regé gratia explanationis,quia Pilatus gentilis erat:gentiles verò Reges suos nõ ungebant sicut Judæi faciebant & ideo si ei quòd est Christũ, id est unctum, nõ addidissent regem, Pilatus non intellexisset. Sed falsæ erant accusationes. Unde non bene dicebant inuenimus, quia quòd ei imponebant non erat rei veritas, sed humana fictio & adinuentio. Non enim subvertit gentem à lege, quia non venit solvere legem sed adimplere: nec subvertit, sed converit, quos docuit in veritate. Nec prohibuit tributa Cæsari dari. Sed dixit reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo: & liber à tributo, ne scandalizaret, solvit tributum pro se & Petro. Dicens quoque se Christum regem esse, verum dixit, licèt regnum in hoc mundo habere nollet: quia cùm ipsi vellent Eum regem facere, fugit, & regnum respuit. Igitur, ut ait Beda arguuntur impietatis Judæi, quòd accusantes Salvatorem, & falso quidem, nec aliquid verisimile quòd ei objicere possint inveniunt. De prima igitur accusatione, tanquam frivola & ad Eum non spectante Pilatus parùm curabat: quia enim erat homo gentilis, non curabat de observatione seu violatione Mosaycæ legis, & Secundam tanquam falsam & mendosam paruipendens nullam reputabat: quia fortè per revelationem audierat Iesum dixisse aliquando, reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Unde transit ad tertiam, quæ magìs tangebat Eum, & Romanum Imperium, & videbatur contra Imperatoris honorem, scilicet quòd dicebat se esse Christum: id est unctum, sive regem: nam directè contra Imperatorem erat quòd aliquis se esse regem Judæorum diceret, qui Imperatori Romano sub tributo in signum subiectionis serviebat. Propter quòd Romani Nomen Regium ab eis abstulerant, ut eorum superbiam frangerent, & rebellandi occasionem tollerent. Et intrans Pilatus in prætorium, ut ibi Christum magìs pacificè & exquisitè examinaret extra tumultum, & strepitum Judæorum qui non audebant intrare prætorium, *interrogavit Eum dicens, Tu Es Rex Judæorum;* quasi diceret: Est hoc verùm quòd tibi imponitur: scilicet quòd velis tibi usurpare regnum, vel quòd sis Rex Judæorum, Secundum quòd accusant Te; Quærebat utrum esset Rex de jure: quia de factò constabat Ipsum regem non esse. Et secundùm Theophilùm, hoc interrogavit Pilatus, contemptum objecti criminis, & accusationem Judæorum subsanando: quasi diceret, Tu pauper, humilis, nudus, cui nullus adiutor, accusaris de regni ambitione, ad quòd opus est multorum adjutorum & sumptuum. Et *respondit Jesus, A tu metipse hoc dicis*, hoc est quòd Tú æstimes, qui nunquam me vidisti talibus intendere, *An alij tibi dixerunt de me;* Et tunc cognosce radicem dicti, ex quo nullum signum talis accusationis in me unquam vidi.

August. trac. 114. in Ioan. *Acto. 7.* *Mat. 26.* *Mat. 17.* *Beda in cap. 23. Lucæ.*

vidisti: *respondit Pilatus, Nunquid ego Judæus sum;* Quasi diceret, non sum Judæus: & ideo de istis quæstionibus à meipso non loquor, & per meipsum hæc scire non valeo: *sed gens tua & pontifices*, qui te ab alienigenis deberent defendere, *tradiderunt Te mihi*, pro malefactore. Tu ergo dic, *Quid fecisti;* Interrogatus itaque Iesus de regno respondit Pilato eum erudiens, & ad altiora reducens. *Regnum, inquit, meum non est de hoc mundo*, id est, Secundum Chrysost. Potestas mea, & authoritas mea qua sum Rex, non habet originem & principium ex causis mundanis & hominum electione: sed aliunde, scilicet à Patre, quasi diceret: Rex sum, non quidem talis qualem suspicaris, sed multò major & clarior. Temporale quippe regnum fugi, & nullum de hoc signum ostendi. Unde Chrysost: Nihil denique monstravit tale. Neque enim milites, neque principes, neque equos, neque mulorum iugum, neque aliud quid tale habebat circa semetipsum: sed humilem hanc & inopem vitam pertransibat, duodecim viles homines secùm circumferens. Hæc Chrysost. Secundum Divinitatem omnia sunt subiecta Christo tantùm quantùm ad humanitatem in primò adventu suo non venit ad dominandùm temporaliter, & regnandum, sed magìs ad seruiendùm & patiendùm. Unde non negat se esse regem, sed magis concedit: quia secundùm veritatem Ipse erat Rex Regnm, verumtamen ad tollendum occasionem evadendi, temperat suam responsionem dicens, quod non quærit hujus mundi temporalem dominationem: quia Regnùm suum non est de hoc mundò, quantum ad temporalia ista quærenda, & habenda. Et ergo regnum Ejus neque Judæis, neque Romanis adversum erat: nec dominationem eorum impediebat: quia Ipsi tantùm de regno terreno, quod de hoc mundo est curabant: quasi diceres eis, decepti estis, non impedio Dominationem vestram in hoc mundo, ne vanè timeatis, & sæviatis: sed ad Regnum cœleste quod non est de hoc mundo, venite credendo, ad quòd vos invito prædicando. Christus dixit, *regnum meùm non est de hoc mundo*, sed tamen multi Prælati qui sunt Ejus Vicarij, contrarium videntur dicere facto, in pompis se Principibus terrenis æquantes, vel etiam eos excedentes. Et subiungit: *Si ex hoc mundo esset regnum meum, tunc Ministri* regni *mei* terreni, unde post Regem etiam regnum temporale habet firmitatem, *utique decertarent* contra adversarios, *ut non traderer Judæis*, per quòd patet quòd non est mundanum Regnum meum. Unde sequitur: *Nunc autem Regnum meum non est hinc*, id est de hoc mundo: est tamen hìc, quia ubiq; attingit à fine usque ad finem. Unde Augustinus: Non dicit, non est hìc: hic est enim regnum Ejus usque in finem sæculi, habens in se commixta zizania usque ad messem: sed tamen non est hinc: quia peregrinatur in hoc mundo. Unde & Theophilus, Non dicit, non est hìc, sed non est hinc. Nam regnat in mundò, & utitur illius provisione: & juxta votum cuncta disposuit. Non est autem ab infimis constitutum regnum Ejus, sed cœlitus & ante sæcula. Unde etiam Chrysost. Sed cùm dixit, regnum meum non est hinc: non privat mundùm de sua providentia & prælatione, sed ostendit regnum suum non esse humanum neq; corruptibile, quoniam desuper habet principatum: quia non est humanus, sed multo major & clarior. *Dixit itaq; Ei Pilatus, Ergo Rex es tu;* ex quo alibi est regnum Tuum *Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum ego.* Quasi diceret: Ego nec nego, nec affirmo: sed tu dicis, non tamen asserendo, sed interrogando. Eodem verbo Præsidi quò & Principibus sacerdotum respondit, ut propria sententia condemnentur. Noluit dicere, non sum, ne falsum diceret: noluit etiam dicere ego sum, ne calumniæ occasionem daret. Unde sic temperavit responsionem, ut & verum diceret, & sermo Ejus calumniæ non pateret, & penitus nulla culpa in eo cognosceretur. Deinde determinat sui regni conditionem dicens: *ego in hoc natus sum* temporaliter: *& ad hoc veni in mundum*, per carnis assumptionem *ut testimonium perhibeam veritati:* dicendo & radicando veritatem de Divinis in cordibus fidelium. Et ideo *omnis qui est ex veritate*, prima, quæ Deus est, non solùm per creationem, sed etiam per imitationem & subiectionem, *audit verba mea*, credendo, & opere adimplendo, & perconsequens in talibus spiritualiter regno. *Dixit Ei Pilatus: Quid est veritas;* Et hujus quæstionis responsum non expe-

Chrysost. hom. 82. in Ioan.

Idem ibyd.

August. tract. 115. in Ioan.

Theoph. in Ioan. cap. 18.

Chrisost. hom 82. in Ioan.

Esse ex veritate.

expectavit: quia Judæorum malitiam, & Christi innocentiam percipiens, ad Ejus liberationem festinavit: vel quæstionem de veritate tantùm facere potuit, sed responsum finale audire non meruit: quia judicium suum à veritate inchoavit, & non in veritate sed in perversitate finivit. Legitur tamen in Euangelio Nazaræorum, & etiam videtur dicere Augustinus, quòd Christus respondit, quòd veritas est de cælo, & non erat in terra: sed Pilatus non audivit, vel quia exivit ad Judæos vel propter tumultum clamantium. Pilatus quæstionem de veritate fecit: sed de responsione non curavit. Veritas enim est sicut aqua benedicta, ad quam omnes currunt, tamen manus faciei apponunt, ne super faciem aqua cadat. Sic multi, quærunt de veritate: tamen nolunt quòd Ejs veritas de suis defectibus dicatur, etiam pro eorum salute. *Et cùm hæc dixisset*, quærendo quid est veritas, *iterum exivit ad Judæos*, ut pro innocentia Domini loqueretur, *& dixit ad eos: Ego nullam in Eo invenio causam*, scilicet morte dignam. Quia enim Pilatus, & Imperator Dominus suus, non curabant nisi de regno terreno: ideo Pilatus habuit Iesum excusatum, dicens se nihil criminis invenire in Eo. Ergo Judæi invidiâ stimulati sunt, qui justum mendaciter damnare laboraverunt. Sed hic est modus malorum, quòd per mendacia quærunt condemnationem justorum. Ex hoc etiam patet quòd aliquando justius agitur in curia laicali, quàm clericali: Principes enim sacerdotum Christum condemnaverunt tanquàm mortis reum, quem Pilatus pronunciat innocentem, & justum. Sic & hodie fit in pluribus locis quòd malefactores qui per sæculares judices punirentur, per Ecclesiasticos Viros (in magnum scandalum populi) tuentur. Judæi verò, cùm nihil aliud facerent calumniæ eorum recurrebant ad subsidia clamorum. Unde quia deficiebant rationibus, invalescebant vocibus, dicentes: *Commovit populum*, docens per universam Judæam, & incipiens à Galilæa usque huc. Quasi dicerent: Pervertit populum, & turbavit pacem communem: nec in una parte tantùm, sed à Galilæa incepit & hucusque peruenit. Secundùm Bedam, Hic accusantium sermo magis, & Eum qui accusatur docet innoxium, & eos qui accusant docet esse perversos: docuisse enim populum, non criminis sed virtutis constat esse indicium: nec commovit populum, qui pacis condidit Testamentum. Mysticè commovit populum salubri commotione, viam veritatis docendo: de qua motione dicitur in Psalmo: *Commovisti terram & conturbasti eam, sana contritiones Ejus quia commota est.* Clamoribus igitur invalescebant, qui in rei veritate deficiebant: ut sit clamorosa non justa accusatio: quia per clamorem voluerunt obtinere, quòd non poterant per rationem habere. Sic faciunt maligni, quærentes obtinere per verba & contentionem, quòd non possunt per justitiam & veritatem. Nunc considera inquantùm se humiliavit Judex totius creaturæ constitutus à Patre, ut acquiesceret stare ante judicem terræ Judææ. Et sicut Christus cùm ante præsidem statueretur, & iniquis accusationibus falsè urgeretur, omnem mansuetudinem & patientiam ostendit: sic verus Christi imitator nō murmuret, aut reclamet, nec contradicat, cùm indebitè ab æmulis læditur, aut impugnatur. Ex isto articulo, accusationis Christi de falsis, datur documentum, quòd caveamus ne & nos de falso vel falsè accusemus Christum. Isti enim accusant Christum de falso, qui sibi falsum imponunt: sicut Judæi, pagani, hæretici, ac consules qui de Ipso Christo aliter quàm debent sentiunt. Sunt & alij qui accusant Eum de vero, sed falsè: sicut mali Christiani, qui retorquent peccata sua in Deum, dicentes: Deus hoc voluit, vel stellæ fecerunt me peccare: Deus autem fecit stellas, & sic Deus fecit me peccare. Falsè imponis peccatum tuum Deo. Verum quidem est quòd Deus fecit & te & stellas, & hæc omnia bona: sed quòd Deus creavit non te cogit ad peccandum, sed malitia voluntatis tuæ: ergo imputando Deo peccatum tuum, tu accusas Deum falsè. Item aliô modô quidam accusant Deum falsè, mali scilicet Christiani: habentes quidem fidem veram, sed informem qui cognoscunt Christum per fidem, sed non glorificant Eum per vitam. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo, quomodo Ille Qui est Ipsa veritas propter nos falsitatibus calumniari dignatus est, ut nos in veritate fun-

da-

Veritas ut aqua benedicta vitatur.

Clericorum judicium.

Beda in cap. 23. Lucæ.

Psal. 59.

fundaret: & sic oret: JESU qui coram Pilato de multis falsis accusari voluisti, doce me iniquorum fallacias evitare & fidem Christianam bonis operibus veraciter profiteri. *Cùm autem Pilatus audisset, quòd JESUS homo Galilæus, & de Herodis* tetrarhæ *potestate esset*, quia in Galilæa nutritus & multùm conversatus fuit: habens occasionem dimittendi Eum, misit Eum ad Herodem, Præpositum Galilææ, *qui tunc etiam erat Hierosolymis*, propter solennitatem Paschalem: quia Judæus natu erat. Pater enim suus amore uxoris suæ, quæ Judæa erat, transiens ad ritum Judaismi se circumcidi fecerat: Misit, inquam, eum volens Herodi honorem deferre: ut Ipse Dominus Galilææ, hominem Galilæum vel absolveret, vel damnaret, dans exemplum ne quis falcem in messem & potestatem alterius (etiam inimici) immittat: & quia credebat quòd libenter hominem de terra sua & maxime Innocentem liberaret: & ne contra eum quem insontem & per invidiam traditum cognoverat, sententiam dare coactus esset. Et dum mittitur, fit concursus magnus populorum Eum sequentium. O! Domina qualiter ibas, vel quis te juvabat ut ires in tanta pressura? Certè exemplum doloris eras omnibus Christum amantibus. Tu autem charissime cogita quàm libenter juvares eam, & associares sic tristem & mœstam. *Et viso JESU, gavisus est Herodes*, ex multo enim tempore, scilicèt ex tempore decollationis Joannis Baptistæ, *JESUM videbat, quia multa* de miraculis & doctrina ejus *audierat & sperabat aliqui* de suis miraculis *videre*, & ab eo quædã insolita audire. *Interrogabat autem Illum multis sermonibus:* non sicut studiosus, sed sicut curiosus, nõ sicut veritatis amator, sed sicut tentator, nõ tanqã lucraturus aliquam utilitatem, sed patiens novorum cupidinem: & propter hoc, *nihil respondit*, nec etiam signum aliquod coram eo fecit. Stans quidem JESUS sicut Agnus mansvetissimus ligatus miracula adhibere contempsit, quia Herodis incredulitas & curiositas Divina nõ merebatur audire vel videre, & Dominus suam jactantiam & ostentationem declinabat, suamq; nolebat Passionem impedire. Unde secundùm Glossam, quia Herodes non reputabat Christum Salvatorem, sed incantatorem: ideo non erat dignus nec verbis, nec miraculis Christi. Et secundùm Ambrosium. Herodes ex quadam curiositate miracula fieri petiit, quod Christus renuit: docens nos per hoc jactantiam declinare. Per hoc quòd Christus coram Herode incæstuoso & homicida noluit miracula facere, nec suis interrogationibus respondere, significavit quòd tales & omnes impii non sunt digni opera Divina videre, nec Ejus responsa habere. Ex hoc articulo, derisionis habetur documentum, secundùm Gregorium, ut quoties Auditores nostra volunt, quasi laudanda cognoscere, non autem sua perversa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio Verbum DEI loquimur, & eorum quæ erat culpa esse non desinat, & nostra quæ non erat fiat. Multa autem sunt quæ audientis animum produnt, maximè si auditores nostri & semper laudant quòd audiunt, & nunquam quod laudant sequuntur. Ad conformandum se huic articulo, rememoretur homo factum articuli, & oret dicendo. JESU qui ab Herode derisoriè multis interrogari sermonibus voluisti, nec ei ad ullum verbum respondere curasti: da mihi amore Tuo (quando oportet) sermones derisorios patienter audire, meamq; jactantiam cum silentio declinare. *Stabant autem & Principes Sacerdotum & scribæ constanter accusantes eum*, coram Herode. De quibus verò ibi Eum accusaverunt, Evangelistæ non exprimunt, sed fortè de

Herodes Judaizans.

Herodis de Xsto opinio.

Ambr. in cap. 23. Luc.

Gregor. lib. 22. moral. c. 12.

Accusatio Christi coram Herode

de eisdem tribus de quibus coram Pilato Eum accusaverant, maximè hoc coram Herode aggravantes, quomodo commovisset universum populum incipiens à Galilæa, scilicet dominio Herodis, ut ex hoc magis sibi animũ assumeret, quia in suo dominio commotionem suscitasset: unde ad istas accusationes Christus nihil respondit, nec Herodi, nec accusatoribus: sed tacuit, non concedendo eorum accusationes taciturnitate, sed despiciendo tanquam indignas responsione: ad commendandam quippe patientiam tacuit, & nihil respondit. Secundùm illud Esaiæ: *Quasi Agnus coram tondente se obmutescet*, Ex hoc articulo accusationis, trahitur documentum, quòd non omni loco, & tempore, & coram quibuslibet, veritas est manifestanda: sed plerumq; silentium Divinum est. Ad conformandum se isti articulo, memoretur homo gravitatem articuli, & oret dicens: JESU Qui coram Herode constitutus falsas incriminationes, nec verbo refellere voluisti: da mihi iniquorum non frangi injuriis, nec Sacra mysteria propalare indignis. Videns autem *Herodes*, quòd Christus nullũ signum faceret, nec verbum aliquod ad interrogata respõderet, nec contra accusatores suos aliquibus responsionibus se defenderet: reputavit Eum Idiotam ac fatuum, & non sanæ mentis, ac per hoc *sprevit eum*, ipse *& similiter exercitus ejus*, ut omnes in eadem culpa monstrarentur esse pares. Sic hodie sectatores Christi à malis hominibus spernuntur, & ab eis fatui reputantur: JESUM hodie multi cum Herode spernunt, qui signa fieri quærunt, conquerentes quòd modo miracula ab eo non fiũt, cùm modo nõ sit tempus signorũ, sed operũ unde Dominus: *Habent Moysen & Prophetas, audiant ipsos*, modo autẽ præter hæc habemus & Evãgeliũ, & Apostolos, & adhuc signa quærimus, nõ Evãgelium implemus, sed spernimus. Ex hoc articulo despectionis, trahitur documẽtum quòd nos potius velle debemus à malis despici, quã ab adulatoribus laudari, sicut Dominus noster. Ut ait Gregorius: Magìs eligebat apertè à superbientibus despici, quàm à non credentibus vacua voce laudari. JESU qui ab Herode & exercitu suo sperni non sprevisti: da mihi mundanum fastum despicere, & iniquorum despectus pro justitia non curare: non solùm autem Herodes Eum sprevit, sed etiam illusit, induendo veste alba: & hoc in derisionem & signum illusionis, sicut fatui solent aliqua veste ludicra indui, quâ cognoscantur ab aliis: & fortè tunc temporis derisorium fuit portare desuper vestem albam, eò quòd sic illuderetur tunc fatuus: hæc autem vestis erat (ut dicitur) admodùm scapularis religiosorum sine caputio, dependens à collo antè & retrò. Fortè subitò peciam panni albi accipientes, foramen in medio Ejus fecerunt, & sic collo suo imposuerunt. Sed quantùmcunq; Herodes hoc in illusionibus fecerit, non tamen à mysterio vacat, sicut & omnia alia circa Christi Passionem gesta. In veste enim alba, Innocentia & castitas assumptæ humanitatis & gloria Regni immortalis, quam per Passionem accepit, designatur: & quòd pro peccatis totiùs mundi in carne casta & Innocente immaculatus Agnus est passus. Tu quoq; nonnisi in veste alba, scilicèt sine macula & causa illudaris, & spernaris: alioquin illusio erit tibi pœna peccati: & magìs dolendum de causa & materia irrisionis, quàm de irrisione ipsa. Designavit ergo Herodes suo facto, nesciens fortè quid agebat, quòd Christus albedine puritatis & Innocentiæ indutus erat. Unde Ambrosius. Non ociosum quòd veste alba induitur ab Herode, immaculatæ tribuens indicia Passionis, quòd Agnus DEI sine macula cum gloria

Esaia 53. *Luca 16.* *Greg. li. 10. moral. c. 27.* *Veste alba Christus indutus.* *Ambrosiq in cap. 22. Lucæ*

gloria peccata mundi susciperet. Hanc autem vestem albam, repræsentat hodie Alba Sacerdotalis. Unde Mysticè notandum, quòd Pontifex noster in sua Passione habuit omnia pontificalia. Amictum suscepit, cùm velatus est coram Caipha à Judæis. Albam habuit, cùm veste alba indutus est ab Herode. Casulam habuit, cùm milites circumdederunt ei purpureum vestimentum coram Pilato. Et ne quid sibi desit, cingulum habuit, cùm ad columnam ligatus est. Stolam habuit, quoniam ad collum ligatur. Manipulum habuit, quoniam cum fune manus Ejus ligaverunt: sed hunc solverunt, quoniam ei arundinem in dextera manu dederunt, & funis mansit pendens in sinistra: ad quod designandum manipulus ponitur in brachio sinistro. Coronam spineam super caput habuit pro mitra Pontificali, & arundinem in manu pro baculo Pastorali. Chirothecas autem habuit & sandalia, cùm manus ejus & pedes toti fuerunt sangvine rubricati: ad quod designandum sandalia debent habere aperturam, cum aliquo rubro serico panno. Chirothecæ etiam habent desuper aliquod monile rotundum, quod debet similiter habere aliquid de rubro, ad designandum stigmata Christi. Hæc omnia sunt insignia Pontificalia, quæ in memoriam Passionis Christi gestat Pontifex, in consecratione Ecclesiæ vel Altaris in cujus etiam memoriale conficitur Sacramentum Altaris. Patet ergo ex dictis, quòd illusus fuit Dominus in omni veste & ornamento, tam Sacerdotali, quàm Pontificali: & quod pejus est, hodie illuditur ei in omnibus vestibus prædictis, non minus quàm tunc: quia & à majori multitudine & longiori tempore, & modo fraudulentiori: quia isti verè, illi quasi figuratè. Illa enim multiplex illusio quæ facta fuit Ei tunc, figura erat & signum illusionis futuræ, quæ à multis impletur nunc. Notandum etiam, quòd ille qui eis utitur, debet ea habere in intellectu, per meditationem, in memoria, per recordationem: in affectu; per compassionem: & se Domino pro posse in apparatu conformare: cùm enim aliquid talium accipit, nihil aliud protestatur facto suo, quàm si verbo diceret, ita credo Dominum nostrum fuisse indutum, & in talibus illusum: in cujus signum & memoriam sic induo meipsum: & ut in me sentiã quod & in Ipso Christo JESU. Qui ergo talia ferunt exterius, nihil sentientes vel compatientes interius, profectò Christo illudunt: faciunt enim ac si dicerent, signo Tibi compatimur, & Tuas illusiones in nobis ostendimus, sed in nullo Tibi compatimur. Moraliter amictus capitis, significat spem, quam Apostolus vocat galeam salutis: spes autem æternorum, facit contemptum terrenorum. Cùm ergo Sacerdos se velat amictu, ostendit se terrena contemnere: & si ita non est, Christo illudit. Alba autem longa & lata, mentis & corporis significat castitatem: cingulus verò & stola, & manipulus, & hujusmodi ligamenta, præcepta & consilia, & religionem cui se obligat, qui tales ordines assumit: obligatos se ostendunt, qui talia induunt. Casula desuper tegens per totum, & cæteris supereminens ornamentis, charitatem significat, quã Apostolus supereminentiorem viam vocat: & ideo qui non diligit DEUM plus quàm sua, vel suos; vel se, non est dignus tali officio. Mitra verò Episcopi, significat ipsum habere scientiam duorum testamentorum. propter duo cornua: quam (inquam) scientiam debet habere, non tantum in corde per habitum, sed etiam in ore & manu per usum: unde duæ lingvæ dependentes à mitra super humeros, significant ipsum Episcopum debere habere duplex documentum,

Pontificalia Christi indumenta.

Illusio Domini in omni veste.

Vestimenta Sacerdotum quid designant:

Casula.

Mitra.

Baculus Pastoralis. scilicet verbi & exempli. Baculus verò Pastoralis in manu, significat executionem officii Pastoralis: quòd consistit in tribus, quæ significantur per triplicem partem baculi. Primum est vocatio peccatorum. Secundùm, directio vocatorum. Tertium est, exhortatio Directorum. Unde est versus.

Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.

Patientia Domini. Sic itaq; vides, qualiter Dominus non solùm malefactor, sed etiam stultus est reputatus. Ipse autem omnia patientissimè tolerabat. Patientiam ergo habeas & tu, si malefactor vel stultus injustè fueris reputatus. Nam sicut Divina Sapientia, tanquàm fatuus spernitur & irridetur: sic omnes irrisiones qvæ solent à vanis mundi hujus hominibus (DEUM præ oculis non habentibus) homini Spirituali irrogari, debent patienter sufferri. Ex hoc articulo illusionis, sumuntur tria documenta. Primum est, qvòd omnes qvi piè & innocenter volunt vivere, secundùm novum hominem, ab his qvi vivunt secundùm hominem veterem illuduntur, & ab eis pro fatuis habentur. Sed propter hoc non debent turbari viri Spirituales, imò potius gaudere: qvia novus Homo Salvator noster Christus indutus alba veste quæ Innocentiam significat, illusus & derisus est, à Filiis hujus sæculi, apud qvos alba vestis exprobrabilis est: sed sicut Crux ante Passionem Christi exprobrabilis fuerat, Qvæ postea facta est honorabilis, ita ut etiam portetur in frõtibus Regum: sic alba vestis post Christi Passionem facta est valde honorabilis, & Innocentiæ signum. Unde qvilibet post baptismum renovatus induitur veste alba, in signum innocentiæ qvã confert baptismus. in cujus etiam signum Christo passo Angeli in vestimentis albis apparuerunt in Ejus Resurrectione, & similiter in Ejus Ascensione. Secundum documentum est, qvòd tempore & loco expedit stultitiam simulare. Unde qvòd Dominus Ipse fons sapientiæ coram Herode pro stulto haberi dignatus est, ex incomprehensibili sapientia sua processit: qvia si sapientem verbis vel factis se ostendisset, Herodes utiq; Passionem Ejus impedivisset. Tertium est, qvòd homo nihil qværat in vestibus: non ornatum, non pretiositatem, sed solùm necessitatem: qvia Salvator noster in veste velut fatuus est illusus. Ad conformandum se huic articulo, regratietur homo DEO, qvòd Ipse nobis cum sua illusione vestem Innocentiæ conferre dignatus est. Item recogitet qvaliter Ipse candidam vestem Innocentiæ báptismalis qvam Christus nobis prætulit sæpe peccatorum malis denigravit: & oret dicens, JESU qvi veste alba indui, & ut stultus ab Herode illudi voluisti: da mihi mundi hujus prudentiam, qvæ stultitia est apud Te, cautius declinare, & ad Te Qvi vera es sapientia pervenire. Herodes autẽ cùm nõ inveniret in Christo causam mortis, *illusum & indutum veste alba remisit ad Pilatum*, ut Eum honoraret, sicut Pilatus sibi detulerat. In qvo ipse probatur in necem Domini consensisse: qvia enim fuit sibi missus tanqvam homo suæ ditionis, cùm non invenit in Eo causam, debuisset Eum absolvere, & non alieno judici remittere. Remisit ergo Eum Herodes Pilato: quasi diceret, fac de Eo qvidqvid volueris. Et fortè similia verba sibi remandavit: Et sic Dominus cum nota illusionis portando vestem albam rediit, & Herodis consensum de sua nece secum detulit. Hic autem consensus apparuit signo & facto: signo quidem in vestis albæ illusione facto, in amicitiæ confæderatione: nam & ipsa die facti sunt amici Herodes & Pilatus, propter mutuã reverentiam sibi invicem factam.

Stultitiam simulare expedit.

Quid in veste requirendum.

Amicitiæ cõfæderatio.

Antea

Antea quippe inimici erant adinvicem, propter necem Galilæorum, qui de Herodis præpositura & dominio erant, quos Pilatus occiderat miscens sanguinem eorum cum sacrificijs quæ offerebant: sed nunc super hoc reconciliatus est Pilatus Herodi: quia pro bono habuit Herodes quòd Pilatus sibi detulerat, mittendo sibi hominem suæ jurisdictionis, & præsertim talem hominem quem Ipse videre diu desideraverat. Sic multi frequenter amici & concordes in condemnatione vel nocumento innocentium fiunt, qui antea sibi invicem contrarij fuerunt. Hæc autem amicitia Pilati & Herodis, fuit signum quòd Judæi & gentiles convenirent in persecutione Christianorum. *Amicitia Pilati & Herodis.* Unde Beda: Hoc nefandissimum Herodis & Pilati fædus quòd in occidendo Christo pepigerunt, hactenus eorum velut hæreditario jure successores custodiunt, quando gentiles & Judæi sicut genere & religione, ita etiam mente dissidentes, in Christianis tamen persequendis, Christique in Ejs fide perimenda, consentiunt. *Beda in cap. 23. Lucæ.* Hæc Beda. Potest etiam hæc amicitia in bono accipi: & per concordiam Herodis & Pilati, concordia populi Judaici & gentilis significari. Sicut enim Pilatus primò misit Iesum ad Herodem, & Herodes postea ei remisit: sic verbum salutis primò recepit populus gentilis, & annunciavit Judæis: in fine autem mundi iterum Judæus remittet ad gentilem, quando per Heliam & Enoch multi convertentur. Isti duo populi ante mortem Christi erant inimici sibi invicem & discordes, sed post mortem Christi facti sunt amici & concordes in fide Ejus: quia Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unum. Unde Ambrosi. In typo etiam Herodis atque Pilati, qui amici ex inimicis per Iesum Christum facti sunt, plebis Jsrael & populi gentilis figura servatur, quod per Domini passionem utriusq; sit futura concordia: ita tamen ut prius populus nationum capiat Dei verbum, & ad populum Judæorum fidei suæ devotionem transmittat. Hæc Ambr. *Ambros. in c. 23. Lucæ.* O quanta humilitas & patientia Domini Iesu, qui de se quasi de fatuo permittebat malos ludere: mittere se, & remittere, & quòd volebant facere. *Humilitas Domini.* Hanc autem missionem & remissionem Ipse Dominus fieri voluit ad majorem & evidentiorem suæ innocentiæ ostensionem. Intuere Eum nunc bene dum ducitur & reducitur, demisso vultu & verecundè incedentem, & omnium clamores conuitia & subsannationes audientem, & fortè lapidum percussiones & immunditiarum suscipientem. *Contemplatio.* Et cogita quòmodò habebat illos Pedes sanctissimos confractos: quia cum magna festinatione duxerunt & reduxerùnt Eum, nudis pedibus incedentem. Intuere etiam Matrem & suos cum indicibili mærore à longè sequentes & ista videntes, & cogita quàm libenter tu juvares & associares sic tristes & dolentes. Ex hoc articulo habetur documentum, quòd tantam vim habet natura boni, quòd respectu sui confederat etiam malos. *Documentum.* Inimicitia enim respectu boni, parit amicitiam inter malos: non timeat ergo justus si viderit malos contra se colligari: quia hoc testatur in eo aliquid esse boni, & per hoc Ipse conformatur Christo, contra quem omnes convenerunt in unum etiam inimici. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo si habeat inimicitiam cum aliquo, & dimittat eam de corde amore Christi, qui pro nobis in sua Passione etiam malos adversum se concordavit. Iesu qui contra Te inter Herodem & Pilatum amicitiam fieri voluisti, da mihi iniquorum adversum me collignantiam non timere: sed eorum potius exercitatione me proficere quatenus tibi merear conformari. Considera nunc quanta fatigatio fuerit Christo sic duci & reduci de judice ad judicem: quia magna pæna est cuilibet homini mitti de uno judice ad alium. Fuit enim primò præsentatus Annæ. Secundò, Caiphæ. Tertiò, ductus ad Pilatum. Quartò, missus ad Herodem. Quintò, remissus ad Pilatum: quæ omnia ad unum possunt reduci articulum, ex quo plura sumuntur documenta. Primùm est: quòd non debemus formidare præsentari Potestati temporali, vel ad malos judices trahi, propter Christum: quia quantò potestas iniquior, & judices nequiores, tantò faciunt martyres gloriosiores. Secundùm est, quod non omnes actus, voluntates & desideria nostra antequam perficiamus debemus ad examen rectæ rationis, quæ per judicem intelligitur, præsentare: & nihil præcipitanter agere: omnia

mnia quòque malâ quæ fecimus debemùs conspectui conscientiæ nostræ præsentare, & sic eam coram Christo judice examinandam statuere. Tertium est, quòd Religiosi, qui specialiter debent esse imitatores Christi, non debent turbari si interdum sub obedientia mittantur de loco ad locùm, de prælato ad prælatum: quia Christus propter nos sub obedientia Patris dignatus est mitti de judice ad judicem. Item sicut Christus stabat ante judices, & nullùm irreverentiæ verbum est locutus: sic & nos cùm reverentia stare debemus coram prælatis nostris & judicibus, etiam malis. Ad conformandum se isti articulo, formet sibi homo imaginem Christi in mente sua. Statuens coram Eo conscientiam suam misericorditer examinandam, pro eo quòd Christus coram judicibus malitiosè fuit examinatus. Recogitet etiam homo quomodò oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi, idcirco Ipse pius pro nobis impijs exhiberi voluit ante tribunal iniqui judicis, ut nos injusti ante tribunal justi judicis fiducialiter comparere possemus. Iesu qui de judice ad judicem mitti, & coram Ejs examinari voluisti: da mihi amore Tui Nominis, malorum judicum versutias non metuere, & in conspectu Tuo me tutâ conscientiâ comparere: ac bonô animô majorum imperijs me subdere, & alacri corde ad obedientiam sine mora concurrere.

DE TERTIA IN PASSIONE DOMINI. Cap. LXII.

Mat. 27. Mar. 15. Luca. 23. Horâ Tertiâ cogitabis mæstus & tristis qualiter reductô Dominô ad Pilatum, illi canes lætantes de fædere Herodis & Pilati, cùm audacia magna prosequuntur accusationes suas: quamvis neq; Pilatus, neq; Herodes diligenter Eum interrogando & examinando invenirent in Eo causam mortis. *Ioan. 18. & 19.* Unde ad exprobrandam duritiam Judæorum & gentilium Pilatus fatetur nec se, nec Herodem, neque in occidendo, neq; in illudendo, in Christo causam seu aliquid dignum morte invenisse. *Innocentia Christi.* Ubi Beda: Hoc dicendo Pilatus absolvit quidem Iesum, quem probavit insontem: sed quem absolvit judicio, crucifigit ministerio. Audi cæce Judæe, audi crudelis pagane. *Beda in c. 23. Lucæ.* Pilatus ipse fatetur neq; se neque Herodem dignum quid morte in Christo reperisse, sed tantum in occidendo vel illudendo innoxio, alienæ crudelitatis obtemperasse clamoribus. Hæc Beda. Magnum dimittendi Iesum studium gerebat Pilatus. Sed quantò curiosius dimittere quærit, tantò criminosiores ad mortem Ejus invenit. *Et cùm accusaretur,* Dominus mendaciter *à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit:* nec ad sui excusationem, nec ad dictorum refutationem, nec ad dicentium improperationem, sed magis accusationes viriliter sustinuit & tacuit. Et *tunc* cùm sic accusaretur ab eis, *dixit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia;* *Chrysosto hom. 87. in Matt.* secundùm Chrysost. Ideo hoc dicebat: quia volebat liberare Eum, dum se excusando responderet. *Sed Dominus non respondit Ei ad vllum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer,* de Ejus patientia & constantia: quòd ille quem in lege peritum, & ad omnia respondere potentem audierat, nihil responderet & quòd exhibitus ad criminale judicium, & stans ante mortem, quæ apud omnes homines æstimatur terribilis, Ipse imperturbabilis remaneret. *Cur accusatus tacuit.* In hoc autem docet, accusationes & criminationes patienter esse sustinendas: hoc enim magis mirabilem facit sanctorum patientiam, quàm defensio. Unde *Ambros. in c. 23. Lucæ.* Ambrosius. Accusatur Dominus & tacet, quia defensione non indiget: nec accusationem tacendo confirmat, sed despicit non refellendo. Ambiunt defendi, qui timent vinci. Melior est causa quæ non defenditur & probatur. *Dan 12* Susanna tacuit, & vicit. Hæc Ambrosius. Judex ergo omnium ante tribunal judicis vilis & indigni, mansuetus & tacitus stetit, & accusatus nihil respondit. *Taciturnitatis Christi causæ.* Sunt autem quatuor rationes hujus silentij & taciturnitatis Christi. Tacuit enim Christus primò iustè, quia propter falsitatem accusationum & corruptum judicium indigni erant audire. Secundò misericorditer, ne scilicèt ex responsione suâ peiores fierent, si sibi non crederent, vel non obedi-

bedirent. Tertiò dispensativè, ne si se excusaret dimitteretur: & crucis utilitas, scilicèt nostra salus & redemptio differretur. Quartò exemplariter, ut daret nobis patientiæ exemplum, & impleret illud de se scriptum: *sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Igitur, ut dicit Anselmus: Uide attentè quomodo stat ante præsidem inclinato capite, demissis oculis, vultu placido, sermone raro, paratus ad opprobria, promptus ad verbera: quandoque Dominus respondet, quandoq; non respondet Ubi respondet, quasi pastor bonus docet, & pro creditis sibi ovibus contra luporum latronumq; insidias pugnat: ubi verò non respondet, quasi agnus pro toto grege immolandus silet, & patientiam præstat: & utinam modò innotesceret quando quasi agnus, & quandò quasi pastor qvivis esse deberet: ut sciret quando tacere & respondere haberet. Quamvis ergo quibusdam interrogationibus sæpe responderit, quando tamen respondere noluit, non sicut reus & malè sibi conscius, qui de peccatis conuincebatur suis, sed sicut innocens & mansuetus, qui pro peccatis immolabatur alienis. Et ideo similitudo de agno data est, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. *Per diem autem festum* paschæ *consueverat præses unum vinctum dimittere populo,* id est ad petitionem populi, *quem volebant* sine meritorum discretione, in memoriam liberationis filiorum Israel de Aegyptiaca seruitute: cujus beneficij memoria in solennitate paschali fiebat, quòd ea die de seruitute Pharaonis egressi erant: in alijs autem festis non sic fiebat. Quia enim in nocte paschæ Angelus Domini salvavit Hebræos, & percussit primogenita Aegyptiorum: ideo ad hoc repræsentandùm, & in memoriam hujus beneficij, in hac solennitate salvabant unum morti propinquùm, & aliquos interficiebant de vinctis qui custodiebantur ad ocicdendùm. Uel hoc faciebant in memoriam transitus maris rubri, in quo filii Israel fuerunt liberati, & Aegyptij submersi. Et istam consuetudinem Ejs conservari impetraverant ab Imperatore Romanorum, sicut fuerat observata antequam Judæa esset Romanis subjecta: si adhuc singulis annis aliquem occidunt Deus scit, & Ipsi sciunt. Pilatus ergo sciens eos cupidos de observanda illa consuetudine, & ex altera parte quòd Barrabas esset pessimus, & populo odiosus, proposuit Ejs sub distinctione optionem dicens, quòd ad honorem festi liberaret Ejs Barrabam vel Iesum, & nullum alium. per hoc subtiliter credens liberare Iesum de consensu eorum, quia non credebat aliquò modò quod peterent liberationem Barrabæ qui erat homicida & seditiosus, ac pessimus & insignis, non nobilitate generis, sed ex famositate sui criminis: quia erat latro publicus, & in malitia vulgatus & famosus, & ideo credebat meritò Iesum esse præeligendum, sciens Eum innocentem & per invidiam traditum: quia publicè arguebat vitia eorum. Magnam (ut dictum est) diligentiam Pilatus ostendit, ut Christum liberaret. Primò per innocentiam, quia manus Herodis evaserat. Secundò, per consuetudinem, quia Eum præeligendùm credebat, in quo datum est exemplùm laborandi ad liberationem innocentum. Unde Chrysost. Et intuere sapienter: non enim dixit quia peccavit & dignus est morte, donari Eum ex festo, sed primùm Eum excusans & eruens à causa omni, tamen rogat ex superabundanti, ut si nollent innoxium dimittere, saltem ut obnoxium donarent festo vel tempori. Tunc *misit ad Pilatum pro tribunali sedentem uxor sua,* nomine Procula *dicens, nihil tibi & justo illi,* sit causæ vel contra justum Illum: quasi diceret nihil habeas causæ: nec intromittas te ad interficiendum hominem illum, quia justus est: *multa enim passa sum hodie per visum* & in somnijs *propter Eum.* Uxor itaq; gentilis viri hoc in visionibus & somnijs intellexit, quòd Judæi vigilantes nec credere, nec intelligere voluerunt. Diabolus quippe apparuerat Ei, movens eam terroribus, ad liberationem Christi: nunc enim demum diabolus intelligens per Christum sua spólia, sive in mundò sive in tartaro se amissurum, pænituit quòd fecerat comprehendi Eum: & ideo immisit visiones huic mulieri ut per Eam impediretur mors Christi, & sicut prius per mulierem intulerat mundo mortem, ita modò satagit Christum de manibus Judæorum liberare per mulierem, ne per Christi mortem mortis amittat imperium. Iam quidem Dei nutu & virtute pote-

Esa. 53.

Ansel. in speculo.

Liberandi malefactoris institutio.

Chrysost. hom. 83. in Ioan.

poterat mysterium Crucis cognoscere, & ideo laborabat ne Christus moreretur. Fortè iã sancti in inferno gaudebant. unde hoc noverat nã ut ait Augu. anima Lazari revocata ad superos, animæ in inferno cognoverũt Dominũ de proximo descensurũ ad inferos: unde extunc lætabantur: & maximè diabolus hoc cognovit, cum Dominus clamore valido animam exhalavit. Uel etiam per scripturarũ impletionem hoc perpendit, quia in Domino eas impleri vidit: quòd ergo uxor Pilati & Ipse Pilatus fecerunt tantum pro liberatione Christi, totum putatur fuisse ex instinctu diaboli: qui per Pilatum & Ejus uxorem nitebatur impedire nostram redemptionem, sicut olim per Adam & Evam fecit nostram damnationem. Pilatus ergo quærebat ab ejs, quem vellent propter honorem Festi sibi dimitti de duobus prædictis: & quasi exhortativè expressit Christum, quærens si vellent dimitti Regem Judæorum. Ipsi verò nimio odio contra Christum moti, & obstinato corde in malitia perdurantes, ne Christus liberaretur prælegerunt & petierunt Barrabam hominem pestiferum dimitti & liberari, Christum verò innocentem tolli de medio & crucifigi. Putabat enim, ut dicit Chrysost. hoc se posse adstruere, quòd Iesus deterior esset latrone, & adeo nequam ut neque pro festi prærogativa deberet liberari. In quo facto eorum ostenditur futuræ infidelitatis arcanum, scilicèt antichristum Cristo præferendum. Latrones latronem petierunt, & homicidam Authori Vitæ prætulerunt. Quòd improperans Ejs beatus Petrus postea dicebat: *Vos sanctum & justum negastis & petijstis virum homicidam donari vobis, Authorem verò Vitæ interfecistis.* O quanta infelicium Judæorum iniquitas & malitia, qui ad procurandùm Christi mortem petierunt latronis publici liberationem, contra bonum publicum, & justitiam: mortem vitæ tenebras luci, filium diaboli filio Dei tam stultè quàm impiè præferentes, Unde Agustinus: O cæcitas Judæorum, ò furia phreneticorum: *noli dimittere hunc, sed Barrabam*: quid fuit aliud dicere, quàm occidatur ille qui suscitavit mortuos, & dimittatur latro ut iterum occidat vivos; Unde Anselmus: Adhuc autem & animam tuam incircumciso cani glutiendam tradiderunt: vinctum siquidem ante faciem Pilati præsidis te perduxerunt, postulantes supplicio crucis interimere qui peccatum non feceras, & virum homicidam donari sibi: agnum lupo, aurum luto postponentes. O indignum & infelix concambium! Unde etiam Beda: Hæret autem Judæis usque hodie sua petitio quàm tanto labore impetraverunt. Quia enim data sibi optione prò Iesu latronem, pro Salvatore interemptorem, pro datore Vitæ elegerunt peremptorem: meritò salutem vitamque perdiderunt, & latrocinijs se ac seditionibus in tantum submerserunt, ut & patriam regnumque suum quòd plus Christo amavere perdiderut, & hactenus eam quam vendidere vel animæ vel corporis libertatem recipere non meruerint: atque ideo Judæi pacem habere non possunt, quia seditiosum principem, id est, diabolum qui usque hodie regnat in ejs, magis quàm Dominum eligere maluerunt. Hæc Beda. Similiter adhuc hodie aliqui magis nituntur, salvare & etiam promovere malos homines quàm bonos & in multis electionibus ac provisionibus Iesus, id est, vir bonus ac dignus, & Dei amicus qui se & alios salvare vellet reprobatur, & Barrabas latro insignis, id est, malus ac indignus & Christi hostis, qui se & alios in anima perimit, eligitur. Unde qui in talibus promotionibus faciendo vel consentiendo culpabiles sunt, Ipso suo facto vel cosensu condicunt Iudæis: *non hunc, sed Barrabam.* Iesus verò ad omnia tacet patienter canes oblatrantes tolerans, & sua patientia nos armans. Considera hìc quantum Christi animum sauciare potuit, quod tam sceleratus & vilis homo præferebatur sibi homini Deo intantum, ut peterent illius vitam, & iius mortem, peccaverunt autem in duobus, scilicèt quia reum petebant liberari, & innocentem damnari. Unde in Prouerb. *Qui justificat impium, & condemnat justum: uterque abominabilis est apud Deum.* Ex isto articulo trahuntur duo documenta. Primùm est, quòd nos æquanimiter toleremus, si aliqando præferantur nobis personæ infimiores & humilioris conditionis, quia latro Christo fuit prælatus.

Christum agnovit diabolus.

August. serm. 52. de verbis Apost.

Chrysost. hom. 87. in Matt.

Act. 3.

Aug. tract. 115. in Ioann.

Anselm. in speculo, c. 9.

Beda in cap. 23. Luca.

Prov. 17.

Documenta.

Secun-

Secundum est, quòd caveamus ne & nos Barrabam Christo præferamus. Multi enim adhuc hodie desiderant. Barrabam sibi solvi, & Christum vinctum esse: quia ut dicit Origenes. Omnes qui Judæis sunt similes, sive in dogmate, sive in vita, Barrabam sibi solvi desiderant, quicunq; enim male agit, solutus est in corpore Ejus Barrabas, Christus autem vinctus, qui autem bonum agit, Christum habet solutum, Barrabam vinctum: & ideo sicut Judæi postqvam pro Christo elegerunt Barrabam latronem, latrocinius & seditionibûs sunt subversi, sicut & nunc quæcunq; anima præelegit Barrabam, illa semper latrociniîs diabolicîs exterminatur. Ubi enim non est JESUS, ibi lites & prælia sunt: ubi autem est JESUS, ibi sunt omnia bona & pax. Hæc Origenes. Spiritualiter homo vinctus est per peccatum positus in carcere secundùm Corpus, & animam ita quòd sint duo vincti, corpus & anima: sed de his unus, scilicèt anima poterit liberari, si tamen corpus pœnitentiæ flagellis exponatur: quia sic animam à culpa & à pœna liberabit. Si verò corpus liberetur, adhuc manebit vincta anima, & suppliciis ac flagellis exponetur æternis: & ideo melius est quòd anima liberetur quàm corpus: quia si corpus suspenditur in Cruce pœnitentiæ, tunc animam liberabit à morte. Unde Gregorius. Si magnæ mercedis est eripere à morte carnem morituram: quanti meriti est liberare animam in Cœlo sine fine victuram? Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo si ipse unquam Barrabam Christo præelegit, & doleat ac oret dicens: JESU Qui non dedignatus es à Judæis reprobari petentibus sibi Barrabam latronem dimitti, Te verò Authorem vitæ Crucifigi: da mihi Te Creatorem meum semper eligere præ omnibus, & pro nulla re creata Te unquam reprobare. Pilatus autem volens dimittere JESUM, iterum locutus est ad illos, quærens quid faceret de JESU Rege Judæorum, & quid mali fecisset, & asserens quòd nullam causam mortis in Eo invenerit, sed quantoplùs videbant quòd Christum liberare vellet, tantòmagìs iterum & iterum clamabant, vocibûs magnîs instabãt, postulantes ut crucifigerẽt Eum: & invalescebant voces eorum. Mala fuit Barrabæ prælectio, sed pejor hæc sententiatio. *Videns autem Pilatus quia nihil proficeret*, ad liberationem Christi salvo favore populi, *sed magis tumultus* & strepitus *fieret*, populi clamantis ad contrarium per seductionem Sacerdotum, volentium per clamorem & tumultum populi obtinere quod non poterant per rationem habere: & volens populo placere & satisfacere *dimisit illis Barrabam*, quem petebant, quamvìs Christum præferendum non dubitaret. Ecce quòd Christus innocens damnatur: & Barrabas latro liberatur. Ita contingit hodie in curiis Principum & Prælatorum: quia innocentes damnantur, & perversi peccatores liberantur, minora puniuntur, sed majora dissimulantur: puniuntur transgressores decretalium & statutorum, & dimittuntur impuniti transgressores Divinorum Mandatorum. Et ut Judæi de morte JESU totum peccatum super se acciperent, & ipse immunis esset à peccato, *acceptâ aquâ lavit manus suas coram populo dicens*: *Innocens ego sum à sangvine*, idest; sangvinis effusione, *justi hujus*: & sicut lavo manus, sic & conscientiam: quia ego volui liberare innocentem, & solùm Minister legis sum, *vos videritis*, quando dicitur, continget vobis quantùm ad supplicium pro culpa quam committis quia vox vestra sangvinem justi fundit, unde pœnam sentietis. Mos enim erat apud antiquos, ut

Orig. tract. 35. in Mat.

Injusta damnationes justorum in curiis principum sunt.

ut cùm quis vellet se ostendere immunem à crimine aliquo, acceptâ aquâ lavaret manus suas coram populo. Lavit ergo manus coram populo: ut quos non poterat movere svasione, moveret significatione, quâ significabat iniquam mortem Christo inferre, & se innocentem à tanto scelere. Lavit manus suas, imponens peccatum de morte Christi Judæis, ipsi hoc recipientibus, quamvis non esset per hoc secundùm veritatem excusatus: quia non lotus fuit aquâ suus reatus: mentiebatur ergo dicendo se innocentem, quia, *sciebat quod per invidiam Eum tradidissent*, & quòd justus ac Innocens erat: & ut ipsemet confitebatur, eum liberare poterat. Particeps ergo fererat criminis: sed Innocentior illis. Unde Leo Papa: Excessit ergo Pilati culpam facinus Judæorum: sed nec ipse evasit reatum qui reliquit proprium judicium & in crimen transtulit alienum. Huic Pilato similes sunt excusantes se à criminis consensu, cùm possint reclamare cum effectu. *Et responderunt omnes, Sangvis Ejus*, idest; culpa & pæna, seu ultio & vindicta effusionis sangvinis Ejus, *super nos & super filios nostros.* Optimam hæreditatem reliquerunt Judæi Filiis suis: perseverat enim usq; hodie super Judæos hæc imprecatio pœnæ & criminis, & sangvis Christi nō aufertur ab eis: unde in singulis lunationibus, ut dicitur fluxū patiuntur sangvinis. Percussit enim eos Dominus in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis: suntq; vagi & profugi sub servitute: & nisi laverint manus suas per baptismum ab isto sangvine pœnam criminis sustinebunt continuè: ut autem dicit Hieronymus. Verbum optimum & salutiferum responderunt Judæi: sed intentione pessima. Optandum est ergo ut sangvis ille veniat super nos, sed in ablutionem: secundùm illud Apocalypsis. *Lavit nos à peccatis nostris in sangvine suo.* Pilatus itaq; causam mortis in Eo non inveniens, nitebatur Eum dimittere: non enim in Eo, sed in nobis causa mortis Ejus fuit: passus est pro nobis non pro se, non habens culpam & sustinens pœnam, ut & culpam nostram solveret & pœnam. Unde Bernardus. O! Piissime JESU, quid Tibi & morti? nos peccavimus Tu suis, nos debuimus & Tu solvis. Nullam itaq; causam mortis in Eo inveniens, dixit illis: *Corripiam ergo Eum*, scilicèt flagellando, ut si quæ in vestris ceremonialibus commisit, vel in aliquo deliquit, pro ipsis correptus emendetur, & sic emendatum & disciplinatum dimittam à morte liberum. Flagris & ludibriis Eum afficiam quantùm Ipsi jubetis, dummodo innoxium sangvinem non sitiatis vel fundatis. Videns enim ex clamore eorum quòd nullo modo poterat dimittere JESUM omnino liberum cum pace ipsorum, & ex altera parte durum sibi erat interficere Innocentem: ideo ad satisfaciendum eis Christum flagellari & illudi, ut videntes Eum, pœnis ejus & opprobriis crudelitas eorum satiaretur, ac mitigaretur, & sic sufficere sibi æstimantes ultrà sævire desisterent, & mortem Ejus non sitirent. Unde Augustinus. Nō persequēdo Dominū flagellavit, sed illorū furori satisfacere volens: ut vel sic jam mitescerent, & silerent, & desinerent velle occidere Eum quem flagellatum viderent. Hæc Augustin. Unde etiam propter Hoc cohortem suam ei illudere permisit, aut fortè jussit, ut eorum iram molliret & à morte Ejus desisterent. Naturale enim est ut ira quiescat, sic eum contra quem irascitur humiliatum & punitum videat. Quod quidem verum est in ira quæ cum mensura quærit proximi nocumentum, sed non in odio quod tota-

Lavādarum manuū mos.

Leo Papa sermone 8 de Passione.

Sangvinis fluxū judæi patiuntur.

Hieronym9 in cap. 22. Matthæi.

Bernardus sermone. de Passione.

Augustinus Tract. 116. in Joann.

totaliter quærit ejus qui odio habet exitium. Isti autem ex odio movebantur contra Christum: & ideo flagellatio Ejus non sufficiebat nisi viderent & Ejus interitum. O! Pilate, Pilate, tu vis Dominum castigare. Nescis quid agis: quia nec flagella meretur, sicut nec pœnam mortis. Rectius ageres si te ad tuum nutum corrigeres: unde intentio non excusat Pilatum in toto, quia nullum per se malum potest propter bonam intentionem effici totaliter bonum: nec facienda sunt mala ut eveniant bona: affligere autem innocentem, & præcipuè DEI Filium, est maximè malum, & ideo nulla intentione est excusabile: & cùm judex esset, non debebat Ei quem Innocentem sciebat etiam minimam inferre pænam. Ob hoc etiam secundū Hieronym. Eum flagellari voluit, ut Romanis legibus serviret, quibus sancitū erat ut crucifigendus flagellaretur prius, fortè ad extorquēdum ab Eo socios sceleris, & sic Christus, si crucifigi deberet: jam flagellatus esset. Ipse quoq; Dominus flagellari voluit, ut, quia scriptum est, *Multa flagella peccatoris*, nobis parceretur: & nos suo flagello à perpetuis flagellis liberaremur: sicut pia Mater quando videt Patrem velle flagellare aliquē de Filiis suis: extensis occurrit brachiis, & eum protegit, exponens se pro eo flagellis: homo enim DEUM offenderat, & ideo disciplinari debebat: Christus ergo disciplinari voluit & sic DEUM placuit: & ideo dicitur, *disciplina pacis nostræ super Eum.* Et si tam graviter flagellatus est innocens pro peccatis alienis: quàm graviter putas noxios, nisi se correxerint, flagellandos pro peccatis propriis? Cùm ergo Dominus flagellari jubetur, spoliatur per milites, apparitores præsidis & vestibus quibus indutus erat exuitur, & coram omnibus denudatur. Est autem intelligendū, quòd sicut remissus fuerat ab Herode cum alba veste, sic remansit in eadem veste usq; ad horam flagellationis, & tunc exuerunt Eum hac veste & suis. Ex hoc articulo exutionis vestium, habemus duo documenta. Primum est, ut caveamus nos à nuditate tam corporali, quàm Spirituali: ne fortè unquam nudi appareamus coram DEO & Angelis, & hominibus: nam & si homo interdum non videatur ab hominibus: erubescat tamen nuditatem suam coram DEO & Angelis: unde primi Parentes erubuerunt à facie DEI, qui ubiq; apud nos est cum Angelis suis. De nuditate verò Spirituali est illud Apostoli: *Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.* Itē est illud Apocalypsis: *Vestimentis albis induaris, ne appareat confusio nuditatis meæ.* Ubi per vestimenta alba intelligitur candor Sanctæ conversationis. quæ instar vestimenti multis debet esse contexta pilis: his vestimētis semper induta debet esse anima fidelis, ne confusio nuditatis Ejus à virtutibus appareat coram DEO, & Angelis, & hominibus. Secundùm documentum est, quòd sicut exutus fuit vestimentis suis: sic & nos exuamus veterem tunicam, & nudemus conscientias nostras coram DEO, per nudam & puram Confessionem peccatorum: deponentes omne pallium excusationis: quia nuda & aperta sunt omnia oculis Ejus. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quomodo miserabiliter, & cum quanta injuria & verecundia Christus fuit exutus vestibus suis, & denudatus pro nobis, ut nos vestiret virtutibus: & oret hoc modo: JESU Qui vestimentis Tuis exui & ad flagella nudari voluisti: da mihi nuda peccatorum meorum Confessione veterem hominem cum actibus suis exuere, & in conspectu Tuo nudum à virtutibus me nequaquam appa-

Psalm. 31.

Esaiæ 53.

Exuitio vestis albæ.

Documenta

Nuditas vitanda.

2. Cor. 5.

Apocal. 3.

Contēplatio rere. Deinde Dominus ad columnam dirissimè ligatus, Ille Qui solvere compeditos solet: & plena Deo membra verberibus subdens immanissimè flagellatur, *& undique flagellis atteritur*, verberibus cruciatur. Stat nudus coram omnibus amantissimus juvenis, elegans & verecundus, & silet ad omnia quasi Agnus, *speciosus formâ præ Filiis hominum* (*Psalm. 44.*) suscipit dura, aspera, & dolorosa flagella spurcissimorum. Caro illa innocentissima & tenerrima, mundissima & pulcherrima: flos omnis carnis & totius humanæ naturæ, repletur plagis, livoribus & fracturis: vulneratur per totum corpus illud Sanctissimum, à planta pedis usq; ad verticem Ejus non remanet sanæ partis vestigium, & totum fit rubrum vestimentum suum. Fluit undiq; regius & pretiosissimus sangvis de omnibus partibus corporis, & Ejus corpus cādidissimū cruore Ejus roseo rubricatur per totū. Superadditur, reiteratur & spissatur plaga super plagā, livor super livorē, fractura super fracturam, sangvis super sangvinem, quousq; tā tortoribus quàm inspectoribus fatigatis solvi jubetur à columnâ, cui fuit alligatus. Cujus columnæ aliqua pars ostenditur Romæ in Ecclesia Sāctæ Praxedis (*Columnæ pars Romæ.*): major autem pars fertur esse in Ecclesia montis Sion, in loco ubi pronuntiatur Evangelium: quæ secundum Bedam, Dominici cruoris usq; hodie cernentibus vestigia certa demonstrat. Quot autē & quātæ plagæ vel vulnera in hac flagellatione sibi infligebātur, pro certo sciri non possunt, nisi per revelationem ut supra dictum est: sed oportuit ea esse quasi innumerabilia. Si enim, ut dicitur in Deuteronomio (*Deuter. 25.*): *Pro mensura peccati erit plagarum modus.* Christus autem flagellabatur pro peccatis nostris, quæ utiq; sunt innumerabilia: quare & plagæ innumerabiles. Et hoc est quod dicitur in Esaia (*Esaiæ 1.*): *A planta pedis usquè ad verticem, non est in Eo sanitas.* Tunc impletum est quod ibidem dicitur: *Non est Ei species neq; decor: & vidimus Eum, & non erat aspectus: & quasi absconditus vultus Ejus & despectus, & reputavimus Eum quasi leprosum, percussum à DEO & humiliatum.* Unde Augustinus (*Augustinus Tract. 116. in Joann.*). De vultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & Qui erat præ filiis hominum speciosus, videbatur omnium indecorus, quia iniquorum livor Sacrum Illius vultum fœdaverat verberibus (*Contēplatio*) Considera Eum hìc diligenter per longam moram & spaciosè, & si hìc Ei non compateris, cor lapideum reputa Te habere. Et tunc exclamabis: O! bone Domine JESU, qvomodo Tu denudaris Qui nudos vestis? qvomodò Tu ligaris, qvi compeditos solvis: & ligatos à dæmonibus & ab infirmitatibus detentos liberas? qvomodo Tu flagellaris qui nos à flagellis eruis? quis fuit ille tam audax, qui Te spoliavit? qvis tam temerarius, qui ad columnam Te ligavit? quis tam sacrilegus qui Te flagellavit? Sed Tu sol justitiæ tuos radios subtraxisti, & ideo sunt tenebræ ac tenebrarum potestates: omnes sunt Te potentiores: nobis debebantur flagella æternæ afflictionis, Tu flagellari voluisti pro nobis, ut nos misericorditer erueres ab illis. Unde Anselm. (*Anselmus speculo Evāgelici sermonibus cap. 9.*) Et quidem non ignorabat impius ille per invidiam omnia in Te fieri, nec tamen abstinuit temerarias à Te manus: sed amaritudine replevit animam Tuam sine causa. Illudendum Te misit Herodi, illusum recepit, nudum in conspectu irrisorum stare Te jussit: nec pepercit amarissimis verberibus virgineam carnem Tuam devellere, plagas plagis, livores livoribus infligens. Electe puer Domini DEI mei: qvid tanta amaritudine, qvid tāta confusione dignū commiseras? Prorsus nihil, ego homo proditus totius contritionis, totius confusionis tuæ causa extiti: ego Domine

uvam

uvam acerbam comedi, & dentes tui obstupuerunt: quia quæ non rapuisti tunc exoluebas. Amor tuus & iniquitas nostra sic te fecit imbecillem. Maledicta sit tanta iniquitas, pro qua sic affligeris. In omnibus his non est satiata perfidorum Iudæorum impietas. hæc Anselmus. Vide nunc, attende quanta & qualia ab impio Pilato & suis sine causa Dominus passus est pro te, & exemplo Ejus ad patientiam in laboribus & adversitatibus confortare. Sicut enim Christus verberatur & flagellis nodosis caro illa sanctissima, & membra delicatissima acerrimè dilacerantur, ac corpus Ejus formosum plagis livet, & sangvine undique rubet: sic miles Christi strenuus debet corpus suum per asperitates & duritias debitas castigare, ne inobedienter incipiat recalcitrare. Flagellatio Domini præfigurata fuit per Achior Principem ligatum ad arborem. Achior ligatus fuit ad arborem, per Holofernis satellites, Christus ad columnam, per Pilati milites. Achior propter veritatem quam dixerat, fuit ligatus: Christus propter veritatem quam prædicaverat, fuit flagellatus. Achior ligabant, quia noluit Holoferni loqui placentia: Christus, quia reprehendit Judæos cum eorum desplicentia. Achior ligatus est, quia gloriam Dei magnificabat: Christus flagellatus est, quia nomen Patris sui manifestabat. Flagellatio etiam Christi, in flagellatione Hieremiæ præfigurata fuit, quem Phallur flagellavit. Solutô autem Dominô à columna, ducunt Eum sic nudum, sic flagellatum, per domum pro pannis suis colligendis, qui sparsim per domum ab expoliatoribus projecti fuerant. Intuere bene Eum sic afflictum, sic trementem propter frigus: quia hyems erat. Attende diligenter, & considera statum Ejus in actibus singulis: ut intimè compatiaris, ac simul pascaris: averte autem parumper oculos à Divinitate, & Eum purum hominem considera: & videbis juvenem elegantem, nobilissimum, innocentissimum, & amantissimum, totum autem flagellatum, & sanguine livoribusq; respersum: pannos suos undique sparsim projectos de terra recolligere, & cum quadam verecundia & rubore nudum coram illis semper Ipsum deridentibus se revestire, ac si foret omnium infimus, à Deo derelictus, & omni auxiliô destitutus. Intuere ergo Eum diligenter, ac pie tate & compassione movearis. Redeas postea ad Divinitatem: & considera illam immensam, æternam & incomprehensibilem, & Imperatoriam Maiestatem, Incarnatam, se flectentem, & humiliter ad terram inclinantem, pannos recolligentem, & se cum reverentia, rubore similiter revestientem, ac si esset homo vilissimus, imò quidam servus emptitius, sub illorum dominio constitutus, & ab Ejs pro aliquo excessu correptus & castigatus. Intuere & nunc Eum diligenter, ac humilitatem suam admirare, & pro posse imitare. Secundùm eandem etiam considerationem intueri potes Eundem cùm post coronationem purpurâ spoliatus se vult revestire. Ex hoc articulo flagellationis, habentur duo documenta. Primum est, quòd nos flagella Dei libenter debemus sufferre, ut unusquisq; nostrum possit cum Psalmista, dicere: *Quoniam ego in flagella paratus sum.* Et meritò, quia si unicus Dei Filius paratus fuit suscipere in se nostra flagella ex obedientia Patris: cur & nos adoptivi non essemus parati sufferre flagella eiusdem Patris, quæ Ipse per se vel per ministros, seu instrumenta sua media nobis misericorditer infligere dignatur ad emendationem nostram. Nam secundùm Sapientem, *quem diligit Deus, castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Secundum est, quòd diligenter caveamus, ne & nos iteratò Christum flagellemus: quod fit quotiescunque moraliter peccamus. Cùm enim Christus flagellatus sit pro peccatis nostris, quandocunque peccamus tunc Christo unum ictum flagelli quantum in nobis est incutimus: sicut Apostolus de quibusdam dicit, rursum crucifigentes in semetipsis Filium Dei. Ad conformandum se huic articulo, poterit homo flagellô vel virgâ seipsum cædere, si gratiam habet: vel saltem compatiendo flagellato Christo, mentaliter se flagellet & sic oret: Iesu qui pro nobis flagellari undique voluisti: da mihi flagella tuæ paternæ correptionis libenter suscipere, & de peccatis meis nunquam denuo flagellare. Cùm igitur post flagellationem Iesus revestire se vellet, contendunt impijssimi quidam Pilato dicentes: Domine hic se Regem fecit, vestiamus & coronemus eũ

Flagellationis figura.
Judith 6.
Hier. 20.
Contemplatio.
Documenta.
Psal. 37.
Heb. 12.
Apoc. 3.
Flagellantes iterum Christum.

Anselm. in specu- lo. c. 10. more Regio. Miseri ad plenum sibi illudere volebant, antequam Eum morti traderent. Unde Anselmus: Novissimè autem Domine Iesu in manus incircuncisorum militum devolutus es, morte turpissima consummandus: parum erat sacrilegis manibûs suis crucifigere te, nisi prius replevissent illusionibûs animam tuam. Et consentiente Pilato, *congregaverunt ad hoc universam cohortem in prætorium*, ubi sedebat Præses & Senatus, ut omnes interessent tali spectaculo, & ut magis ei illuderent in loco patenti & coram multitudine, & Eum vix revestitum, *exuentes vestimentis suis induerunt Eum veste*, seu tunica, *purpurea, et circumdederunt ei chlamydem coccineam*, id est, pallium, sive mantellum, non consutum: sed fibulâ infrenatum coccinei coloris, qui est inter rubeum & purpureum, in opprobrium Regij nominis: quòd Ipse (ut Judæi asserebant) indebitè usurpabat: & ad deridendum Eum, sicut Regem falsum, acceperunt purpuram, & chlamydem: non novam, sed veterem, in confusionis augmentum: quia enim Rex dicebatur, induunt Eum vestibus quibus Reges veteres utebantur. Christus illa die fuit indutus triplici veste, scilicet alba, rubea, & coccinea, ad designandum quòd qui vult esse de Christi familia, debet portare vestem albam innocentiæ, rubeam charitatis & obedientiæ, & coccineam pœnitentiæ: sic ergo nunc purpurâ & chlamyde induerunt Eum: & unus Evangelista exprimit unum, alius aliud: quia si tantùm chlamydem ei circundedissent, non Eum nudâssent: sicut non legitur nudatus ante Herodem, ubi imposuerunt sibi albam vestem. Et bene conveniebat vestis alba & rubra tali corpori, utpote toti sangvine rubricato ex flagellatione: ut impleretur illud Esaiæ, *Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimentum, sicut calcantium in torculari;* & hæc quæstio, secundùm Glossam, fuit Angelorum videntium, & mirantium, quòd Christi corpus quòd de utero virginali tantum candorem habuit, quantum filio non potest facere super terram, intantum fuit sangvine rubricatum. Ad quam quæstionem ipsemet ibidem respondit dicens: *Torcular calcavi solus*, quasi diceret, secundùm Glossam, Ego solus sustinui pressuram crucis, flagellorum, & omnium tormentorum Passiones, in quibus quasi prælô pressus sum, sangvine proprio per totum corpus meum pro salute mundi aspersus. In purpureo ergo vestimento caro Ejus passionibus objecta significatur. Per hoc etiam significatur passio martyrum, quâ totum corpus Christi, id est, Ecclesia rubricatur, & sic etiam purpura vestitur, cùm de triumphis Sanctorum Martyrum gloriatur. Ex hoc articulo trahuntur duo documenta. Primum est, quòd nos peccata nostra operire debemus operibûs charitatis, ut sicut Christus nostrorum peccatorum flagellis cruentatus purpura cooperiri voluit: sic & nos opera nostra cruenta, id est peccata nostra cooperiamus purpura vernantis charitatis: quia, ut ait Petrus, *charitas operit multitudinem peccatorum*. Uel etiam per purpuram significatur memoria Dominicæ Passionis. Unde in Canticis, *comæ capitis sponsæ*, id est, animæ fidelis dicuntur esse sicut purpura Regis, quia cogitationes mentis nostræ, quæ per comas capitis intelliguntur, versari debent assiduè circa passionem Redemptoris, vel etiam circa opera charitatis. Secundum documentum est, quòd per hoc quòd Dominus noster veste regali indui voluit, secundùm Theophilum, docemur quòd & nos habitu mentis veste regia induamur, & simus vere reges calcantes super serpentes & scorpiones, id est, omnia vitia suppeditantes. Unde dicimur Christiani, id est uncti quasi Reges. Ad conformandum se isti articulo & septem sequentibus illusionum articulis, recogitet homo factum cujuslibet articuli cum aggravationibus suis: & oret sicut in quolibet articulo devotio ministrabit: Iesu qui veste purpurea illusoriè indui voluisti: da mihi jugem tuæ passionis memoriam induere, & peccata mea charitatis purpurâ operire. Pro diademate autem seu corona regali, *plectentes*, complicando seu plicantes, id est, componentes connectendo *coronam*, id est, sertum ad modum coronæ capitis *de spinis*, hoc est de iuncis spinossis & aculeatis, valde acutos angulos habentibus, *imposuerunt capiti Ejus* reverendissimo & tenerrimo, aculeis ad caput versis, ut pœna punctionis cumularetur probro irrisionis, qui attentiùs considerasse se dicunt, spinas illas juncos fuisse marinos asserunt: quorum acies non minus dura & acuta, aspera & pun-

Margin notes: *Chlamys coccinea.* — *Vestitus tripliciter Christus uno die.* — *Esaia 63* — *Ibidem.* — *Documenta.* — *1. Pet. 4.* — *Cantic. 7.* — *Theoph. in 6.23. Luca.* — *Coronatio Christi.* — *Iunci marini.*

pungitiva ac penetrativa ſpinis eſſe dicitur, intantum ut etiam homines calceati deſuper calcantes inde vulnerentur. Unde Poëta,

Et acuta cuſpide iunci.

Suaviſſimum mihi ceruical ſit illa ſpinea corona Domine capitis tui, ſuper quam dulciter caput meum requieſcat. Ex hoc articulo tria habentur documenta. Unum, quòd nos peccata noſtra per recordationem ſemper in mente portemus, ſicut Chriſtus ſpinas peccatorum noſtrorum in ſuo capite portavit: quia ſecundùm Bedam. In corona ſpinea quam portabat, noſtrorum ſuſceptio peccatorum oſtenditur: quorum ſpinas removit, per ſpinas quas portavit. De his ſpinis dictum erat primo homini: *Terra ſpinas & tribulos germinabit tibi*, quia terra noſtri corporis peccata germinat, quæ ſuis aculeis conſcientiam noſtram ſicut ſpinæ pungunt: Has ergo ſpinas Chriſtus ſuſcepit portandas pro corona victoriæ. Solent enim victores arma devictorum hoſtium pro ſigno victoriali geſtare, & de his gloriari. Arma diaboli ſunt peccata noſtra, quibus armatur contra nos: quæ Dominus in paſſione ſua abſtulit: Ipſe enim eſt agnus qui abſtulit peccata mundi. Idcirco ſpineam coronam, ut pote victorialem in ſuo capite geſtare dignatus eſt. In iſta corona videre Regem noſtrum deſiderabile eſt omni animæ amanti. Unde ad hoc ſponſa in Canticis, omnes fideles animas evocat dicens: *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate quò coronavit Mater ſua*, ſcilicet ſynagoga ad literam: vel mater ſua, ſua, id eſt, charitas quantum ad tropum præſentem. Aliud documentum eſt, ſecundùm Theophilum, ut & nos ſumamus coronam ſpineam, id eſt, feſtinemus coronari vitâ arctâ, abſtinentijs & puritate conſcientiæ: hæ enim ſunt quædam ſpinæ propter auſteritatem quam habent. Tertium documentum eſt, ut & nos conemur coronari ſpinis tentationum. Quælibet enim tentatio nos impugnans, eſt quaſi quædam ſpina caput mentis noſtræ pungens, quam dum homo ſuperat, ſpina illa cedit ſibi ad coronam. Unde quot ſpinas tentationum homo in hac vita ſuſtinet & ſuperat, tot gemmas pretioſas ad coronam ſuam comparat. Ieſu qui ſpinis coronari voluiſti: fac me pœnitentiæ ſpinis ſic dignè compungi ut à te merear in cœleſtibus coronari. Pro ſceptro quoque regali, *dederunt arundinem in dextera Ejus*, dehoneſtantes arundine dexteram quæ Cœlum regit & terram, & per hoc ſignantes regnum quòd ſibi uſurpavit, dicendo ſe Regem, admodum arundinis eſſe vacuum & infirmum, ac Ipſum regno vacuum: non attendentes, quòd Ipſe dixerat regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, ſed in alio mundo, ſcilicet æternitatis, vbi regnum eſt firmiſſimum. Ex hoc articulo trahitur documentum, quòd nos attendere debemus, nos ex nobis eſſe infirmos & fragiles, ac omni bono vacuos, niſi dextera Dei nos manu teneat: ſicut arundo in ſe habet vacuitatem & imbecillitatem, ſed manu Chriſti apprehenſa firmatur. Ut dicit Hilarius: Idcirco ergo Dominus noſter arundinem in dextra tenere voluit, ut per hoc oſtenderet ſe nos fragiles vacuos & infirmos manutenere, & omnibus bonis implere. Item arundo, ſive calamus, eſt inſtrumentum ſcribendi: & idcirco ſecundùm Hieronymum, Chriſtus calamum in manu tenere voluit: vt ſacrilegium Judæorum ſcriberet, & oſtenderet ſe illum eſſe, qui electos ſuos ſcriberet in libro vitæ. Ieſu qui arundinem pro ſceprro in dextera tibi dari voluiſti, imbeccillitatem quæſo meam dexterâ tuæ potentiæ ſic ſuſtentare digneris, quatenus in me regnum tuum jugiter conformetur. Sic ergo tria inſtrumenta illuſionis introducuntur, ſcilicet veſtis purpurea & coccinea, corona ſpinea, arundo vacua. Ueſtis corpori, corona capiti, arundo pro ſceptro manui imponitur. Ad literam hæc ſunt tria regalia inſignia contumelioſè & in deriſionem ſibi impenſa, ut reus oſtendatur læſæ Maieſtatis, eo quòd regnum vellet ſibi uſurpare, nec poſſet obtinere. Moraliter ſicut Chriſtus illuſus fuit tripliciter: ſic tripliciter anima frequenter illuditur & per peccatum capitur. Primò, in oſtentatione humanæ potentiæ, quæ ſignificatur per veſtem purpuream & coccineam: quæ eſt veſtis Regum & Potentum. Secundò, in cupiditate affluentis opulentiæ: quæ notatur per coronam ſpineam, divitiæ enim ſpinis & curis ſunt plenæ. Tertiò, in vanitate mundanæ ſapientiæ: quæ ſignificatur per

Documenta.

Beda in cap. 19. Ioan.

Gen. 3.

Corona ſpineæ cauſa.

Cantic. 3.

Hilarius in c. 17. Matth.

Moraliter. Illuſio triplex animæ.

per arundinem, quæ pulchra, sed ventô plena & vacua est, mundana enim sapientia in qua confidunt homines, & quâ quis non ad Dei laudem, sed ad gloriam suam utitur, est quasi baculus arundineus & confractus. Uide hic quomodò Christus in omnibus non tantùm Patri, sed suis etiam illusoribus obedit. Purpuram suscipit, caput coronæ parat, arundinem manu tollit. Sicut ergo Christus Rex gloriæ spineâ coronâ coronatur, purpura ac sceptro subsannatoriè deluditur: sic etiam cùm seruus Christi in hoc mundo vilipenditur, & velut omni honore indignus abijcitur, & à præsumptuosis despicitur, & illusionibûs molestatur, cogitet quòd seruus non est major Dominô suo, nen pro malo haberet si patiatur similia Regi Summo. Deinde cùm signa regalia ei adhibuissent, flectebant genua coram Eo: ac derisoriè Eum ut Deum adorantes, & ut Regem salutantes, *illudebant ei*, tanquam regnare volenti & non valenti: ac irridentes, dicebant ei, *Ave Rex Judæorum*, quasi dicerent, Uoluisti regnare, sed non potuisti. Regem Judæorum Eum vocantes, verum dicunt, etiam nolentes & irridentes. Et sic, secundùm Bedam adorabant Eum, quasi qui Deum seipsum falsò dixisset, & salutabant Eum, tanquam qui seipsum falsòRegem fecisset. Quod fecerunt, ut eorum illusio responderet Judæorum accusationi, quia de utroque accusabatur à Judæis: detestabilis mentis affectu hæc faciunt, quia compungentes coronât, ac illudentes adorant & salutant. Et licet Gentiles hoc facerent, tamen Judæi hoc luunt, qui tanti criminis authores erant, & ideo in parasceve cùm pro perfidis Judæis oratur, genua non flectimus, cùm fortè Judæi hoc agebant cùm gentilibus. Ubi Chrysostomus dicit, quòd milites pecuniâ corrupti hoc ad gratiam Judaicam faciebant. Augustinus autem dicit hoc esse factum mandato vel permissione Præsidis, ut scilicet magis Judæorum odia saturarentur, & faciliùs Eum eriperet. Ex hoc articulo habetur documentum, quòd nos caveamus ne Christum falsò adoremus, vel salutemus. Mysticè falsò Christum adorant & salutant, qui in Eum credunt, sed peruersis actibûs despiciunt: ore Eum confitentur, sed factis negant. Item falsò adorant vel salutant, qui inter orandum aliquid quod est contra Divinum honorem mente pertractant. Item qui in Ecclesiijs signa devotionis ostendunt, & postea iniurias Christo graves in membris suis faciunt. Item falsò Christum adorant & salutant omnes pseudochristiani. Iesu qui irrisoriè adorari & salutari voluisti: da mihi te Deum meum verum adorare in spiritu & veritate, & te solùm verum Regem venerabiliter salutare. Et ut illuderent factîs, sicut illuserant signîs & verbis, *dabant ei alapas*, in augmentum illusionis, & hoc ideo, ut Ipso opere ostenderent illusorium esse quòd ei talem honorem exhibebant. In hoc enim illusionem suam magìs despectivam fecerunt, quòd velut adorantes Deum, & salutantes Regem, Eum alapizaverunt. Et differt illa alapizatio ab illa quæ in domo Annæ fuit facta, quia ibi una alapa ab uno ministrorum, hic autem plures alapæ à diversis dabantur, & illa dabatur causa ultionis, istæ causa illusionis. Documenta autem possunt hìc accipi ibi. Iesu qui alapîs cædi voluisti fac me ore & vitâ tibi semper plaudere, & aliorum opera licèt mala sint, mihi in bonum cooperari concede. *Et expuebant infaciem Ejus*, sicut personæ viles & contemptibiles. O quàm vilis actus militum. Ex hoc apparet quòd isti dicuntur milites, non secundùm nomen militiæ præsentis temporis, quô generosi & nobiles qui equites nominantur de calcaribus deauratis: tales enim nobiles personæ non illuderent, non conspuerent, nec crucifigerent, nec vestes crucifixi sibi dividerent quod ad carnifices potius pertinet. Sed dicuntur milites, secundum antiquam consuetudinem, stipendiarij & servientes pedites. Sicut patet in gestis Iulij Cæsaris. Ubi milites ab equitibus distinguuntur. Et in actibus Apostolorum. Ubi dicitur: Quòd Paulus cum militibus ducentis, & equitibus septuaginta de Hierusalem missus est Cæsaream. Ergo milites in hoc loco intelligimus viles stipendiarios carnifices, quales nullam perhorrescunt insolentiam: qui dicti sunt milites, non à nobilitate, sed à fortitudine: erant enim robusti corpore, & ad omne malum expositi, ut dicit Chrysostomus: de quibus dicit Theophilus, quòd in istis illusionibus militaris vana gloria semper inordinatis gaudens opprobrijs sibi

Obedientia Christ. | *Ioan. 23* | *Beda in cap. 15. Marci.* | *Chrysost. hom. 83. in Ioan.* | *August. tract. 116. in Ioann.* | *Act. 23.* | *Theophi. in c. 15. Marci.*

pro-

propria oſtendebat. Documenta hìc poſſunt ſumi ſicut ſupra de conſpuitione in domo Caiphæ facta. Ieſu qui in delicioſiſſimam faciem Tuam conſpui voluiſti: da mihi faciem tuam in Sacramenti Euchariſtiæ ſumptione indigna non polluere, & conſcientiam meam immundis cogitationibûs non fædare. Et accipiebant arundinem de manu Ejus: *& percutiebant* ſacrum *caput Ipſius*, & ratione doloris infligendi, ut aculei ſpinarum fortiùs infigerentur capiti: & ratione contemptûs: in ſignum vacuitatis & nihili: non enim tantùm cauſa lædendi Eum per puncturas ſpinarum & per ictus baculi, quantum causâ illudendi & vilificandi hoc fecerunt: nam viles perſonæ baculis ſicut beſtiæ percuti conſueveruut: quaſi dicerent ad Eum, o tu homo vilis! ut quid te Regem facis; In hoc fiebat ei ſicut furi qui fune capiti circumpoſito torquetur, ut recognoſcat mala quæ fecit: & ſicut funis conſtringitur, ut ſe amplius profundet vel gravius torqueat, ſic & Ieſum coronatum arundine percutiebant. Percutiebant arundine caput pavendum, dæmonibus tremendum, ac reverendum cunctis cœlorum virtutibus, & venerandum Sanctis omnibus, caput benedictum in ſæcula: à quò omnis benedictio non ſolùm in barbam, uerum etiam in oram veſtimenti totius Eccleſiæ manat, O miſeri, quòmodò vobis adhuc tremendum apparebit caput illud, quod nunc ſic percutere non formidatis; Et tunc ſanguis per aculeos coronæ de capite extractus, & largiter fluens, tinxit caput & genas Ejus, ita ut appareret quaſi leproſus: quia ſanguis & ſputa appoſita faciebat Eum leproſo ſimilem. Tinxit ergo ſanguis totum caput Ejus: ſicut cruor flagellis extractus, & ſudor ſangvineus tinxit omnes alias partes corporis, ut non tantum manus & pedes & latus dicamus ſanguine reſperſa: ſed tota veſte tincta Chriſtum aſcendiſſe de Bozra. Cerne igitur Eum cùm corde amaritudine in ſingulis ſuis afflictionibus, quia omnia ſuſtinet quæ Ipſi volunt quaſi eorum ſeruus, & ad omnia tacet quaſi mutus. Et maximè cerne Eum cùm caput Ejus ſpinis plenum arundine graviter & ſæpe percutitur, quo modò depreſſo collo patienter, cùm dolore tamen magno, acerbos ictus ſuſcipit & patitur. Perforabant namq; caput Sacratiſſimum acerbiſſimæ illæ ſpinæ, ac totum madefaciebant ſanguine. Ex iſto articulo trahitur documentum, quòd caveamus ne & nos caput Chriſti cùm arundine percutiamus. Caput quidem Chriſti percutiunt, qui Divinitatem Ejus impugnant: & Eum Deum eſſe verum denegant? nam Secundùm Apoſtolum, *Caput Chriſti eſt Deus*, Divinitas creans, eſt caput creaturæ aſſumptæ. Arundo autem vel calamus, ſignificat ſcripturam divinam, calamo Spiritus Sancti ſcriptam. De qua in Pſalmo dicitur: *Lingua mea calamus ſcribæ.* Calamo igitur (ut dicit Beda) caput Chriſti percutiunt, qui Divinitatis Ejus contradicentes, errorem ſuum authoritate ſacræ Scripturæ, quæ calamo ſcribitur confirmare conantur. Quales ſunt, qui Eum purum hominem fuiſſe dicunt. Item arundine caput Chriſti percutiunt, quando propter aurum mundani favoris, quæ per arundinem ſignificatur, Deus offenditur. Item caput Chriſti calamô percutiunt, qui ex Scriptura Divinitatem, pluſquam oportet inveſtigare ſatagunt: vnde & interdum ſangvinem erroris eliciunt. Item cùm arundine Chriſtum in capite percutiunt, qui per vacuã, id eſt ocioſam vitã Chriſtũ: offendunt: qui eſt caput noſtrũ à quo in omnes ſenſus noſtros, vitales operationes defluunt, qui & operũ noſtrorũ exempla nobis præbuit. Unde in quolibet otio, cùm adeſt nobis oportunitas bonũ faciendi, homo otioſus Chriſtũ quaſi in capite percuit: ita ut ex tali percuſſione & ſpinarũ punctione ſanguis de capite Chriſti emungatur. hoc eſt, quia Chriſtus dolet & pungitur uſq; ad ſanguinem de otio noſtro: quia videt quòd exempla ſua non fructificant in nobis. Ieſu qui nobile caput tuum arundine percuti voluiſti: da mihi Te caput noſtrum per inanem vitam non offendere, ſed Tibi placitis moribus deſervire. Coronatio & illuſio Chriſti, ac Ejus patientia præfigurata fuit in Rege David, quando ab inimico Semei, tanta mala patienter toleravit. Semei proiecit ſuper David lapides, linga, & lutum: ſic ſynagoga iniecit in Chriſtum palmas, ſpinas, & ſputum. Semei David virum ſangvinum, & virum Belial vocavit: ſynagoga Chriſtum ſeductorem, & maleficum appellavit. Sed Abyſai cùm voluiſſet Semei occidere, David prohibuit: & Angeli occidiſſent deriſores Chriſti, ſed ipſe non permiſit, Chriſtum etiam præfiguraverunt nuncii Regis

Contemplatio.

Documentum

Pſal. 44

Beda in caput. 15. Marci.

Ocij detestatio.

Coronationis & illuſionis figura.

2. Reg. 16

David, quos Amon Rex Amonitarum tam turpiter dehonestavit David misit Amõ nuncios ad pacem instaurandam: quorum vestes ipse præcidit usque ad nates, & radi fecit mediam barbam: sic Deus Filium suum ad pacem faciendam in mundum misit, Quem Synagoga nudans vestibûs, barbam Ipsius sputis maculavit. De præmissis Domini contumeliis dicit August: sic enim implebantur quæ de se dixerat Christus: sic Martyres informabantur ad omnia, quæ persecutores libuisset facere perferenda: sic paulisper occultata tremenda Potentia, commendabatur prius imitanda patientia: sic regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat: sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet in gloria. Hæc August. Væ igitur semel, væ væ bis, & væ iterum his, qui post tam præclarum humilitatis speculum superbiâ tolluntur in altum: opprobria refugiunt, & ad honores aspirant: rursus contemptui habentes Dei Filium, Quem tantò ab hominibus amplius omni constat honorificentia dignum, quantò pro hominibus indigniora sustinuit. Unde Chrysostomus. Tot autem & talibus factis Ipse instabat silens: tu verò audiens hæc in mente habe continuè, & Regem orbis terrarum & Angelorum Dominum videns contumeliam patientem, & omnia ferentem silentio imitare. Et iterum: Quæ igitur erit nobis cura de cætero, si contumelias ab aliquo patiamur: postquàm hæc Christus passus est; Etenim quod fiebat in Christo, ultimus contumeliæ terminus erat: nec una particula tantùm, sed universum corpus patiebatur iniurias: Caput per coronam, & arundinem, & colaphos: Facies, quia conspuebatur: genæ, quia alapis cædebantur: corpus totum, per flagella: & quia denudatum est, & per circumdationem chlamydis, & per fictam adorationem, manus, per arundinem quam dederunt Ei pro sceptro: ac si timerent ne prætermitterent aliquid gravissimæ præsumptionis. Unde Anselmus: Regali purpura induitur: sed plus in ea despicitur, quàm honoratur. Sceptrum in manu gestat: sed eò Ipso reverendum caput Ejus feritur. Adorant coram Ipso positis genibus in terra, & Regem conclamant, & continuò ad conspuendum amabiles Ejus genas subsiliunt: maxillas palmîs concutiunt, & honorabile collum exhonorant. Hæc Anselmus. Omnes verò istæ illusiones militum & contumeliæ Judæorum Christo illatæ nobis tribuunt mysteria: licèt alia intentione ab Eis sint facta, prout sæpius tactum est suprà. Hæc autem secundùm Ioannem ante sententiam Pilati facta sunt: sed Matthæus & Marcus, post sententiam ea quæ omiserant recordando ponunt: sic ergo (ut dictum est) martyres informabantur ad perferenda omnia, quæ à persecutoribus inferebantur. Quod enim in veste duplici, scilicèt alba & rubea Christus illusus esse perhibetur: in uno puritas suæ humanitatis: in altero veritas passionis exprimitur. Hoc etiam significat duplex martyrij genus, quo in Passionibus Ecclesia adornatur, ut sit candida virginitate, & rubicunda sangvine. Et Ipsa Ecclesia varijs membrorum suorum flosculis vernans in pace lilia gignit, in bello rosas. Unde dicit admirando: *Dilectus meus candidus & rubicundus*, candidus, scilicet actione, & in pace lilium virginum, ac rubicundus sangvine, & in bello rosa martyrum. In utroque ergo habitu Domini, potest omnis multitudo electorum intelligi: alba enim veste induuntur Virgines & Confessores, & rubea Martyres. Unde & Dominus alba veste induitur, cùm munda justorum confessione circumdatur: rubea vestitur, cum in triumphis victoriosorum martyrum gloriatur. Si autem te nudum absque his vestibus inveneris, veste Christi rubea induere, & totus Christi Passionibus adornare, sed nec illis sufficiebat quò ad maiorem illusionem totam cohortem militum congregaverant: sed & Pilato iubente coram Ipso & toto populo Judæorum foris expectante, qui propter festum non introibant in prætorium, adduxerunt foras Iesum sic illusum, & ad derisionem & confusionem paratum omnibus demonstrandum. *Exivit ergo iterum Pilatus* de prætorio *foras* ad *Judæos, & dixit eis. Ecce adduco vobis Eum foras*, postquam diligenter examinavi, & punivi, ad vobis satisfaciendum: *ut cognoscatis quia nullam in eo causam*, scilicet mortis, *invenio*, licet afflictus & illusus sit, & hoc ad voluntatem vestram innocenti fecisse sufficiat. In eo

habi-

August. tract. 116. in Ioan.

Superbia execratio

Chrysost, hom. 88. in Matt.

Corporis totius contumelia.

Anselm. in speculo evang. sermonis. cap. 12.

Mysteria illusionum.

Vestium colores.

Cantic. 5

habitu illum ostendit, in quo illusus est à ministris: ut saltem sic quiescant videntes Eum plenum opprobriis. *Exivit ergo Iesus* ex præcepto Pilati, *portans spineam coronam, & purpuream tunicam*, & chlamydem coccineam, turpem & veterem ac sceptrum arundineum. Ecce quàm lamentabile spectaculum. Incedebat quasi in habitu Regali, sed patebat undique despectui. Ecce quomodo Rex & Dux tuus confusione repletur & humiliter sustinet, ut te ab æterna confusione eriperet, & à superbiæ peste sanaret. Hìc ergò instruimur, ut opprobria omnia pro Nomine Iesu Christi sustinere parati simus, & in omnibus humiliari studeamus. Unde Anselmus: Attende anima mea quis est iste, qui ingreditur habens imaginem quasi Regis, & nihilominus servi-despectissimi confusione repletus est, coronatus incedit, sed Ipse Ejus coronâ cruciatus est illi, & mille puncturis speciosum Ejus verticem divulnerat. Hæc Anselmus. Et tunc quasi despectivè loquendo, vel eos ad misericordiam provocando, *dixit Ejs Pilatus, ecce homo*: ecce de quali homine creditis quòd vellet sibi regnum usurpare: & quasi diceret, & si in aliquo malè egisset: tamen ultra condignum punitus est: & ideo sufficere vobis deberet, videte caput Ejus perforatum, totum corpus laceratum, faciem consputam, & pro Deo compatiamini sibi, quia frater vester est: volebat enim Pilatus ut sensibiliter viderent qualiter fuisset punitus & illusus, ut sic moverentur ad compassionem, qui animo liberandi Eum fecit hanc ostensionem. Unde Chrysostomus: Propterea coronatum Iesum eduxit ad eos, ut convitium quòd à militibus factum erat in Eum, videntes parùm respirent à Passione & vo-ment venenum. Unde & August. Hinc apparet non ignorante Pilato hæc à militibus facta: sive iusserit ea, sive permiserit: illa scilicet causa, ut hæc Ejus ludibria inimici libentissimè viderent, & ulterius Ejus sangvinem non sitirent. Egreditur ad eos Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum: non clarus imperiò, sed plenus opprobriò: spinis punctus, sputis illusus, flagellis afflictus. Et dicitur Eis, ecce homo: quasi dicat, si Regi invidetis: iam parcite, quia deiectum videtis: flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amaris convitijs illusus est, alapis cæsus est, fervet ignominia, frigescat invidia. Sed non frigescit, inardescit potius, & increscit. Hæc August. Ex hoc articulo sumitur documentum, quòd nos Christum illusum ante mentis nostræ oculos habeamus: & in vestitu & in exteriori apparatu non vanè gloriemur: quoniam Dominus noster in vestitu illusus est. Et maximè in hoc sequi Christū debent Religiosi & Monachi, qui Christū illusum repræsentant in habitu, tonsura, & ferulis: habitus enim monachalis despectibilis est, & quasi illusorius hominibus mundanis: corona autē capitis Monachalis, repræsentat coronā spineā: baculi seu ferulæ, quos antiquitùs Monachi portare consueverūt, repræsentāt arundinē. Et sicut Christus nō dedignabatur habitu illusorio populo Judæorū ostendi: sic non erubescant Monachi & alij mundi contemptores, qui secundùm Apostolum spectaculum facti sunt mundo in habitu contemptibili, & insignijs regalibus illusorijs prædictis Christum Regem imitari. Item est hìc documentum, quòd istam ostentationem Christi repræsentat sacerdos in elevatione Hostiæ: quasi diceret Ipse, *Ecce homo*. Quia enim Sacramentum altaris est memoriale dominicæ Passionis & Christus est passus, secundùm humanitatem: secundùm Divinitatem verò est impassibilis, ideo Sacerdos ostendens ibi Christum, congruentius dicit, ecce homo: quàm, ecce Deus: licèt Ipse sit & homo & Deus: sed homo patens fuit in illa ostensione, & Deus latens. Item est documentum, quòd nos debeamus cùm eisdem insignijs mysticè acceptis prout dictum est, suis locis ante conspectum Christi Regis nostri in judicio apparere, cum quibus Ipse dignatus fuit Judæis ostentari: Iesu qui cùm illusionis insignijs Judæis ostentari voluisti: da mihi ostentationem vanæ gloriæ devitare, & cum eisdē insignijs mysticis ante conspectum Tuum in extremo judicio comparere. Sed licèt Pilatus hæc agat: tamen insatiabilis sacrilegorum furor non cessat, sed magìs instat. Ecce magna pertinacia Judæorūm, in procurando mortem Christi, nam obstinata nequitia non emollitur misericordiâ. Tunc enim illi Judæi, filij diaboli, cùm vidissent Eum sic punitum & illusum, & cognoscerent

Ansel. in speculo. cap. 12.

Chrysost. hom. 83. in Ioan.

August. trac. 116 in Ioan.

Documentū.

Elevatio hostiæ.

Pertinacia Iudæorum.

rent quòd Pilatus sic volebat dimittere Eũm: in nullo compatientes Ei, sic punitionis correptione, & illusionum opprobriô non contenti, nec Pilati excusatione placati, *clamabant* tumultuosè: & alios ad clamandum excitabant, *dicentes, crucifige, crucifige Eum:* quasi dicerent, hæc pœna nullô modô nobis sufficit: sed petimus quòd moriatur. Videntes Eum magis commovebantur, quia ex aspectu ejus qui odiô habetur magis contra Eum cor odientis inflammatur. Ingeminant autem crucifige, propter desiderij vehementiam, & quia voluntate & opere crucifixerunt Eum. Magna crudelitas: quia non sufficit eis alterum, scilicèt vel flagellare, vel occidere, sed utrumque: nec contenti sunt quacunque morte, sed turpissima & durissima: scilicet crucis desiderant occidere. Clavis affigi ad lignum quærunt, ne dolor citius finiatur: sed morte producta moriatur, & ut in cruce diutius videatur, & modô mortis diffametur. Et secundùm Chrysostomum: Formidantes ne aliqua Ejus post ipsum fiat memoria: student & ad supplicium ducere maledictum. Verbum, ut dicit Rabanus, Judæi de morte pessima cogitabant: sed à Domino non intelligentibus eis electa erat. Ipsam enim crucem, diabolô superatô erat tanquam trophæum in frontibus fidelium positurus. Cerne etiam nunc quomodo sic contumeliosè vestitus & coronatus, & cum sceptro incedit, & quomodò facie dimissa stat coram tanta multitudine vociferante & clamante, crucifige crucifige: ac semper Eum deridente, & sibi insultante, quasi sapientiores Eo fuerunt: & sic non solùm dolores & pœnas, sed etiam contumelias & terrores recipiebat ab Ejs. Ex hoc articulo, qui in clamore consistit, trahitur documentum, quòd non refert ad culpæ intentionem occidere hominem lingvâ vel gladiô. Unde Psalmus. *Lingua eorum gladius acutus:* & loquitur ad literam de Judæis clamantibus, crucifige. Super quo August. Noli attendere inermes manus, sed os armatum: inde gladius processit quô Christus occideretur. Caveant ergo sibi detractores, & proximorum infamatores, ne exacuant ut gladium lingvas suas: quia sicut gladiô corpus, sic lingvâ fama hominis perimitur. Unde dicitur in Proverb. *Mors & vita in manibus lingvæ.* Itẽ est documentum, quod non semper ad quælibet interrogata est respondendum. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quàm terribiles fuerunt illi clamores Judæorũ: & rememoretur an ipse unquam iniquis hominũ Judicijs, aut oblocutionibus, seu detractionibus contra proximũ per consensum con clamaverit, vel aliàs prout Deus dederit: & sic oret: Iesu qui terribiles Judæorũ voces, crucifige crucifige clamantiũ, audire minimè expavisti: da mihi inimicorũ tuorũ verbis execrabilibus nõ terreri, & lingvâ meâ nocumentũ, proximo nõ inferre. Sed Pilatus videns Christi innocentiã, & Judæorũ malitiã, impellentiũm ad rẽ illicitã, & recusans crucifigere Iesum, dixit eis: *Accipite Eum vos, & crucifigite:* qui sine causa consuevistis innocentes condemnare: *ego enim non invenio in eo causam,* scilicet crucifigendi, & dandi talẽ sententiã. Verũ dixit Pilatus, quia Christus, peccatũ non fecit: nec inventus est dolus in ore Ejus. unde benè dicit, in eo: quia causa mortis Christi nõ fuit in eo, sed in nobis, & ideo dicit Bernardus: O pijssime Jesu, quid tibi & morti; nos peccavimus, & tu luis: nos debuimus, & tu solvis: ac si diceret Pilatus, Mihi non licet crucifigere innocentẽ: vos crucifigite, si vultis. Derisoriè & indignanter hoc dixit, quia nõ habebant potestatẽ judicandi aliquẽ ad mortẽ. Unde, secundũ Chrysosto. quòd dixit crucifigite, execrantis fuit hoc verbũ, & ad rẽ nõ concessam illis impellentis: videntes autẽ Judæi quòd Pilatus clamoribus eorũ nõ acquiesceret, inceperunt allegare rationes alias, quas supra allegaverant, & accusabant Eum quia contra legẽ Dei filiũ Dei se fecit & ideo ut blasphemus, secundũ legẽ quã habebant, mori deberet. Erras ô Judeæ, quia se Deũ non fecit: sed Pater Eum genuit Deus Deum: & ergo filiũ Dei se dicendo, nõ blasphemavit, sed veritatẽ dixit. Unde August. Ecce altera major est invidia. Parva quippe illa videbatur velut affectatæ illicito ausu Regiæ potestatis: & tamẽ neutrum sibi Iesus mendaciter usurpavit: sed utrumque, scilicet quia erat Rex, & filius Dei, verũ est: & Unigenitus est Dei filius, & rex à Deo constitutus super Sion montem Sanctum Ejus: & utrũque nunc demonstraret, nisi quantò erat potentior, tantò mallet, esse patientior.

Pœnam cum sanguine poscunt.

Chrysost. hom. 83. in Ioan.

Rabanus in c. 27. Matth.

Documentũ.

Psal. 56.

August. trac. 116. in Ioan.

Prov. 18.

1. Pet. 2.

Bernard. sermo. de passione.

Chrysost. hom. 83. in Ioan.

August. trac. 116 in Ioan.

Hæc

Hæc Augustinus. *Tunc ergo magis Pilatus timuit*, ne fortè verum esset quod esset DEI Filius, & sic factum enorme fecisset Ipsum puniendo & illudendo, & ne videretur iniq; agere occidendo. Illi verò hoc dicentes non horruerunt: sed interficiunt Eum, pro quibus oportuerat adorare. Secundùm Augustinum; Pilatus non timuit legem eorum, ut occideret: quia alienigena erat, & legem non observabat: sed magis timuit, Filium DEI ne occideret. Prius timuit occidere Innocentem: nunc magis timet occidere DEI virtutem. Et ideo volens de hoc secretius inquirere, non amplius interrogavit, quid fecisti: *sed ingressus est iterum prætorium cum JESU*, ut veritatem magis posset cognoscere extra tumultum Judæorum: *& dixit ad Eum unde es Tu?* idest; unde duxisti Originem? per hoc quærebat, utrum esset DEUS Originem habens Divinam: vel homo, habens Originem terrenam. *JESUS autem non dedit ei responsum:* implens illud Propheticum *sicut ovis non aperuit os suum*: ut nobis daret patientiæ exemplum. Quia enim Pilatus altam quæsivit quæstionē non audivit responsionem: nam Divina generatio infideli & incredulo explicanda non erat: & quia suam Passionem impedire nolebat: cum ad hoc venisset, quod pro nobis pati vellet. *Dixit ergo Pilatus*, provocans Eum ad responsum aliquod, per quod illa accusatio excludi posset: *Mihi non loqueris?* Mirabatur de Ejus taciturnitate, cum esset in puncto liberationis, vel condemnationis suæ. Ideo sequitur: *Nescis quia potestatem habeo crucifigere Te, & potestatem habeo dimittere Te?* quasi diceret, mihi saltem deberes rēspondere. Tua Pilate voce constringeris: tuâ sententiâ damnaris. Si enim in te totum est positum, quare Innocentem, in quo nullam causam invenis, non absolvis? pro potestate ergo, non pro æquitate crucifigendum Dominum tradis: per potestatem latronem absolvis, Authorem verò vitæ interficis: & quia gloriatur de sua potestate, ideo respondit JESUS ad reprimendum ejus jactantiam & tumorem, dicens: *non haberes potestatem adversum me ullam* quantulā cunq; habes: *nisi* hoc ipsum quidquid est *tibi esset datum* & concessum *desuper*, scilicèt à Cæsare, & ulterius permissum à DEO, Qui est potestas Superior: & à Quo est omnis potestas. Et ex hoc arguit ejus peccatum, quia non acceperat potestatem à Cæsare & à DEO condemnandi innoxios, sed magis liberandi eos: & quia Pilatus Gentilis erat: & superioris potestatis timore angebatur: dicit eum minus peccare quàm Judæos, qui legem noverant, & invidia movebantur. Unde Augustinus. Quia plus peccat qui potestati Innocentem occidendum livore tradit, quàm potestas ipsa si eum timore alterius majoris potestatis occidit: nec timendo quidem, præsertim Innocentem hominem homo debet occidere: sed tamen id zelando facere, multo magis malum est quàm timendo. Hæc Augustinus. Et similiter traditor plus peccavit, qui pro quæstu Eum Judæis tradidit. Majus ergo erat peccatum Judæ & Judæorum, quàm Pilati: quia ad occisionem Christi Judas fuit motus, cupiditate, Judæi autem rancore, sed Pilatus humano timore. *Et exinde*, idest; ex hac causa, & propter hoc, scilicèt ne peccaret & peccatum haberet occidendo innocentem, & DEI Filium: *quærebat Pilatus dimittere Eum*, absolutum: quamvis minus esset peccans quàm alii qui tradiderunt Illum: non quod tunc primum conciperet: sed si prius volebat, modo quærebat. Supra enim tentabat Eum dimittere: sed

Idem ibidē.

Esaia 53.

Potestas Pilati tradit.

Augustinus Tract. 116. in Joann.

ex tunc omnino & constanti animo quærebat hoc facere. Judæi autem non valentes per falsas accusationes circumvenire judicem, nituntur ei de injuria Cæsaris ingerere timorem: & ideo de hoc magis quàm de omnibus superius dictis eum terrere putantes, *clamabant dicentes: Si hunc dimittis*, qui se Regem facit: *non es amicus*, & fidelis Minister, *Cæsaris*, idest; non zelas pro honore & statuto Domini tui custodiendo: & ideo amicitiam ejus amittes, *Omnis enim qui se Regem facit*, usurpando potestatem, sibi, *Contradicit Cæsari.* Imperatores enim Romani abstulerant à Judæis Regiam dignitatem: & ideo qui inter Judæos dicebat se Regem, videbatur facere contra Imperatoris ordinationem, sine cujus consensu non solebat quis titulo uti Regio, hæc enim potestatis est terrenæ natura, quod una est impatiens consortii aliarum. Unde & ideo Cæsar non patiebatur alium dominari. Unde Chrysostomus, Et unde habetis demonstrare hoc à purpura, à diademate, à curia, à militibus, nonne solus semper cum discipulis incedebat? per omnia viliter transiens, & cibum, & scholam, & habitationem. Hæc Chrysostomus. *Cum autem Pilatus audisset*, minas sibi inferri à populo de indignatione Cæsaris, adhuc plus timuit. Nam secundùm Augustinum: Non, sic potuit Pilatus contemnere Cæsarem Authorem potestatis suæ, quemadmodum legem gentis alienæ. Timens ergo Cæsarem, & non audiens & secundùm minimam apparentiam facere contra ejus honorem, *adduxit JESUM foras*, extra prætorium, *& sedit pro Tribunali*, idest; ante Tribunal, vel in Tribunali: nam apud Græcos hæc præpositio pro, idem est quod ante, vel in: hoc est, sedit in loco sedis judicare: seu, ad judicandum: quod est officium sedentis in Tribunali. Est enim Tribunal sedes judicum, sicut Thronus vel solium Regum, & Cathedra Doctorum. Et dicitur Tribunal, quia apud Romanos tribuni causas particulares decernebant: dicti à tribubus quibus præponebantur. Sedit verò *in loco qui dicitur Græcè* ex lapidum stratura, sive pavimentum varietate lapidum stratum: quia ille locus diversis lapidibus erat pavimentatus, & erat ante domum Pilati: & idem locus dicitur *Hebraicè gabatha*, idest; collis, sive sublimitas, ex coacervatione lapidum: quia locus fuit sublimis vario lapide stratus, in quo tribunal erat. *Erat autem parasceve*, idest; præparatio Paschæ, *hora quasi sexta* Græci admixti judæis, Græci crebrò utebantur vocabulis. Parasceve autem Græcè, dicitur præparatio Latinè. Sic dicebatur feriâ sexta: quia in ea præparabant necessaria pro sabbato, in quo aliquid decoqui, vel operari non licebat: sicut & in deserto duplex manna feriâ sextâ, propter sabbatum colligebant: dicitur etiam feriâ sextâ præparatio, quia Judæi præparabant se mundando. Et congruè sexta die crucifigitur Dominus, quia per crucem reparavit hominem, qui sexta die à DEO est factus. Sexta etiam hora Dominus pro homine est crucifixus: quia sextâ horâ homo in peccatum est lapsus. Nam ut dicit Hieron. Qua hora primus Adam mortem peccando induxit, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destruxit. Sexta quoq; hora, qua major fervor Diei est; crucifigi voluit: ad ostendendum quòd ex magno fervore charitatis passus sit. Tunc Pilatus jussit JESUM sisti judicio & allegans pro Ejus liberatione *dixit judæis*, quasi eos subsannando, *ecce Rex vester:* prius dixerat. Ecce homo, ignominiam suam demonstrans, ut eos ad miserendum moveret: & nunc verò

Chrysostom. homil. 83. in Joann.

Augustinus Tract 116. in Joann.

Tribunal. Thronus. Solium. Cathedra.

Lithostratos.

Parasceve.

Hieronym. lib. 3. comment. ad Ephesios:

ut eos magis moveat, ironicè eis insultat, dicens: *ecce Rex vester.* Primò conabatur Eum liberare, per Christi judicium. Secundò, per Judæorum opprobrium, quid dicitur eis: Mirum est quòd hunc hominem flagellatum, illusum & abjectum dicitis usurpare sibi Regnū. Talis homo est quòd Regnum invadere, vel captare non possit. Unde erubescere debetis quòd Eum esse Regem formidatis. Compatiamini ergo illi, quia de Eo timere non oportet vel tale quid suspicari. Et tamen Pilatus super hoc timet ab eis apud Cæsarem accusari, & sua potestate privari. Ubi Chrysostomus. Et nimirum quæ dicta sunt erant sufficientia, ut facerent eos de cætero ab ira cessare, sed trepidabant ne dimissus rursus turbam ducat, & omnia pro hoc agebant. Amor enim principatus, versutum quid est, & animam sufficiens perdere: propterea magis insistunt. Hæc Chrysostomus. Unde Judæi sicut furibundi *clamabant*, & ex abundantia malitiæ ingeminando, dicebant: *Tolle, tolle*, scilicèt ad mortem, & non quamcunq;, sed turpissimam. Et explicantes genus mortis, addiderunt: *& crucifige Eum.* Interficere enim Eum conabantur, & morte exprobratissima: formidantes ne aliqua Ejus post ipsum fiat memoria: quasi dicerent. Tolle Eum à nobis, & conspectu nostro: gravis enim est nobis ad videndum, nec possumus Eum videre, auferq; Eum de medio, & interfice. Quanto plus audiebant, quòd Pilatus vellet liberare Eum, tantòmagis clamabant in contrarium. Ubi Beda. Quia totam accusationem, quàm adversus Dominum detulerant, crebra & sollicita Pilati interrogatione videbant evacuatam: tandem impudici ad solas se preces convertunt, ut quod criminando, & quasi ratiocinando neqviverant: jam postulando & vociferando perficiant. Qvem exinde ordinem sæviendi, etiam beatorum Martyrum persecutores tenuisse, satis Ecclesiastica demonstrat historia. Hæc Beda. Dulcissime JESU, qvis tam durus & impius erit, ut clamores illos horribiles, *tolle, tolle crucifige eum*, sine gemitu & clamore spiritus aure corporis valeat audire, seu mente tractare? Pilatus verò terrorem, quem de Cæsare ingeruut adhuc superare conatur: & volens de ipsorum ignominia eos frangere, qvos de Christi ignominia non potuit mitigare: allegansq; in Christi crucifixione eorum verecundiam: dixit eis, quasi subsannando: *Regem vestrum crucifigam?* quòd redundat in vestram ignominiam: qvasi diceret: Et qvo Eum regnare formidatis, & jam de hoc fama magna fuit: non est honor vester qvòd Rex vester condemnetur, & erit vobis verecundia si morte sic abjecta moriatur. Et ideo si non moveamini ab ejus humilitate, debet vos movere vestrum opprobrium, quod esset si crucifigerem eum. Sed illi se à libertate Regni DEI & Christi excludentes, jugum diaboli sumpserunt: ac perpetuæ servituti & tyrannidi se subjecerunt, dicentes: *non habemus Regem nisi Cæsarem.* Ex quo patet quòd ex tunc perpetuæ Romanorū se obligaverunt subjectioni: renuntiantes omni alteri Regiæ dignitati: patet etiam eorum obstinatio ad procurandum mortem Christi, cum pro ejus procuratione confessi sunt in perpetuū seipsos subjectos servituti. Unde Chrysostomus. Abnuerunt DEI Regnum, & traditi sunt Regno Romanorum, quia quòd habebant non intellexerunt, & ideo quod petierunt acceperunt: hoc idem etiam facto clamant nostri Pontifices & Prælati, seu curati, qui suas Ecclesias dimittentes ingerunt se negotiis temporalibus principatus, vel

Chrysostom. homil. 83. in Joann.

Beda in cap. 23. Lucæ.

Pilati diligentia.

Judæorum subjectio.

Chrysostom. homil. 83. in Joann.

Regni. Per hoc autem iterum Judæi timorem Piláto ingerebant. Ut enim dicit Augustinus. Apertissimè contra Cæsarem venire videretur, si Regem se non habere nisi Cæsarem profitentibus, alium Regem vellet ingerere: dimittendo impunitum, quem propter hos ausus ei tradiderāt occidendum. Ex quo articulo adductionis Christi ad tribunal, habentur duo documenta. Primum, quòd nos debemus tribunal in mente nostra constituere, & ibi judicio astare, sicut Christus stetit ante Tribunal propter nos: ut nos districtum DEI judicium possimus declinare. Juxta illud Apostoli. *Si nos metipsos dijudicaremus, non utiq; judicaremur.* Secundum est, quod tempore adversitatis judicium DEI cum patientia subeamus: sicut Dominus noster pro nobis ductus ante tribunal hominis obmutuit, & non aperuit os suum cum omni patientia subiens judicium: nos quippe tempore adversitatis, quasi ante tribunal DEI sistimur. Unde Apostolus, post verba prællegata, subdit. *cum autem judicamur,* scilicet temporalibus pænis, *à Domino corripimur,* quia ut dicit Glossa: Pœna ipsa nobis propria est purgatio, ut non cum hoc mundo damnemur: quasi diceret. Ideo est bonum hic per punitionem temporalem judicari à DEO: ut hic correpti non damnemur in judicio futuro. Ad conformandum se huic articulo, attendat homo documenta jam præmissa, & oret mente devota. JESU qui ante tribunal Pilati adduci, & in judicio sisti voluisti: da mihi ante tribunal mentis meæ conscendere, & meipsum de culpis meis conscientiæ testimonio districtius judicare: judicium quoq; tuum in adversis tam patienter hic subire, ut judicio tuo exrtemo valeam securus astare sed Pilatus mox vincitur: & a àtramite veritatis & justitiæ detorquetur. Petente enim tota judæorum multitudine vocibus magnis, ut crucifigeretur: tandem miser præses Pilatus motus timore Imperatoris & favore judaici populi, cui ipse præerat· & à quibus pecunias sperabat levare contra justitiam, & contra conscientiam, qua Christum Innocentem noverat, & in quo nulla causa erat: dedit sententiam crudelissimam de morte innocentis: & per sententiam diffinitivam, *tradidit JESUM, ut crucifigeretur* judicio & potestate præsidis, non dixit Evangelista, ut crucifigerent Eum, sed ut crucifigeretur, per præsidis judicium. Sed ideo illis traditum dixit, ut eos crimine implicatos, à quo alieni esse conabātur, ostenderet; non enim Pilatus hoc faceret, nisi ut id quod eos cupere cernebat impleret. Itaq; Pilatus ambitiosus nolens amittere principatum, quanquam pronunciasset Christum Innocentem: ac per Eum dimittendum: volens tamen ad complacendum clamoribus populi satisfacere, idest; eorum voluntatem facere, & non quod erat placitum DEO & justitiæ: timensq; ne accusaretur de Cæsaris rebellione, cum hoc nullū suspicās periculū, si Innocentem pauperē, morti adjudicaret, maximè quia contradictor aliquis non apparebat, protulit sententiam, & judicavit Eum ob culpam affectati Regni esse Crucifigendum, quia enim judæi Cæsarem Regem & Dominum professi sunt, videns quòd sic se potestati Romanorum subjecerunt, condemnavit JESUM, quasi usurpantem Cæsaris potestatem, & *tradidit Eum voluntati ipsorum* ad crucifigendum. Quæ autem fuerit forma sententiæ, non est expressum ab Evangelistis, in Evangelio tamen Nicodemi scribitur, quòd Pilatus protulerit sententiam sub his verbis, Gens tua comprobavit, Te Regem, propterea præcipio Te primum flagel-

Augustinus Tract. 116. in Joann.

Document a

1. Cor. 11.

Ibidem.

Judicium Pilati.

Ambitio Pilati.

flagellari, secundùm Principum statuta, deinde in cruce' allevari. Peccavit Pilatus, nec excusatur, quia cùm Judex esset, tenebatur ex officio servare justitiam, & nec timore cedere debuit, nec amore ut faceret contra eam, qui si omnino voluisset, quem justum pronuntiaverat, eripere potuisset. Minus tamen peccavit quàm judæi institit enim quantum potuit, ut illum ex eorum manibus liberaret: & Ejus motivum fuit minùs malum, quia judæi ad occidendum Christum moti sunt per rancorem & odium. Pilatus verò propter timorem Cæsaris, & favorem judæorum. Sic ergo eis consensit, quia cũ effectu furori eorum obviasse potuit, cõsentit enim qui cũ potest arguere non arguit: non consensit etenim consensu pleno, sed coactô. Sicut autem tunc Pilatus, sic hodie faciunt multi judices, timore vel favore à veritate judicii declinantes, & justitiam subvertentes: ecce quomodo Innocentissimus Agnus, ut Te à judicio & lamento justæ & æternæ damnationis eriperet, injustè propter Te judicio damnari præelegit: ecce qui non rapuit pro te solvit: & tu anima mea nequam & impia, nec devotionis solvis pingvedinem, nec compassionis refundis affectum. Cogita quantum amici ejus clamaverunt, quando illam sententiam audierunt. Sed maledicti gaudent & exultant, quod intentum suum pravum habent. Rident & eum qui est verus & æternus. DEUM derident, & ejus mortem quantum possunt accelerant: non beneficiorum & operum Ejus recordãtur: non propter Innocentiam Ejus moventur, & (quod crudelius videtur) non propter afflictionem quàm in eo vident retrahuntur. Et sic horâ tertiâ crucifixus est Dominus lingvîs judæorũ: & sextâ manibûs militum. Unde Augustinus. Quoniam judæi facinus interfecti Christi à se in Romanos, id est; Pilatum & Ejus milites transferre conati sunt: propterea Marcus eâ horâ quâ Christus à militibus crucifixus est, quæ agi sextâ jam cæperat prætermissâ tertiam, potius horã recordatus expressit, quâ horâ intelliguntur clamare potuisse crucifige, crucifige ut non illi tantum reperiantur crucifixisse JESUM, idest; milites qui eum ligno sextâ horâ suspenderunt, verumetiam judæi qui ut crucifigeretur horâ tertiâ clamaverunt. Et iterum apparitores potestatis horâ sextâ crucifixerunt, prævaricatores legis horâ tertiâ clamaverunt. Quod illi manibus horâ sextâ: hoc isti lingva horâ tertiâ. Rei magis isti, qui clamando sæviebant, quàm illi qui obtemperando administrabant. Hæc August. Alii dicunt quòd in horâ tertiâ Dominus jam condemnatus sit, & in hora tertia incæpta est crucifixio ejus: & occupatîs eîs in crucifixione, fluxit tempus usq; ad sextam, & in hora sexta crucifixio fuit consummata, & ideo quod dicitur de tertia, verum est de crucifixionis principio, & quod dicitur de sexta, intelligitur de crucifixionis consummatione, secundùm veritatem poterit esse meditullium horarum, & hora media inter sextam & tertiam, & quia medium denominatur ab utraq; extremorum, ideo ab Evangelistis quãdoq; dicitur tertia, aliquando dicitur sexta. Unde etiam in signum hujus Ecclesia communiter, inter tertiam & sextam celebrat Missas solennes: quia Missa in memoriam celebratur passionis. Ex hoc articulo condemnationis Christi ad mortem per sententiam trahitur documentum, quòd nos caveamus, ne unquam justam mortis sententiam animæ vel corporis mereamur. Item sicut Salvator noster sustinuit pro nobis iniquam ab homine, contra se ferri senten-

Pilati imitatores.

Augustinus Tract. 117. in Joann.

Hora missæ celebrandæ.

Documentũ

tiam, sic & nos pro DEO curare non debemus iniqua hominum judicia. Unde Apostolus. *Mihi*, inquit, *pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Ad conformandum se huic articulo, oret homo dicendo: JESU Qui sententiam condemnationis ad mortem, mortem autem crucis, innocenter subire voluisti, fac me justam mortis sententiam, sive in corpore sive in anima non mereri: & tui amore iniqua hominum judicia non timere. Datâ autem sententiâ reducitur Dominus intus, & spoliatur *chlamyde & purpura*, quibus fuerat ab illis indutus, & adhuc nudo coram eo existenti, vix datur sibi licentia vestiendi. Intuere & hic Dominum, secundùm considerationem supra de flagellatione positam, tandem *vestimentis suis* quibus eum spoliaverant reinduerunt eum, ut ductus ad mortem magis cognosceretur in veste propria quam in aliena, & cùm esset vestimentis suis revestitus, ducunt eum foras quanto citius ne mortem ejus differant ampliùs, ubi ligantes fune manus & collum ipsius, judicium suæ mortis ei imponunt, & ipsum tanquam malefactorem extra propriam civitatem ejiciunt. Nam venerabile lignum crucis longum & grossum & multum grave ponunt super humeros Ejus delicatissimos, ut portet ipsum ad locum ubi erat crucifigendus. Ut enim dicitur in historiis, opinio est crucem quindecem pedes habuisse in longitudine. Et quia lignum illud reputabatur profanum & immundum, & mors crucis ignominiosissima: quia ut dicitur in Deut. *Maledictus qui pendet in ligno:* ideo nullus eorum lignum illud nedum portare, sed nec tangere voluit: & ideo imposuerunt illud JESU ut jam damnato. Agnus autem mansvetissimus patienter suscipit, & portat patibulum suis humeris in angariam mortis, tendens ad locum Passionis. Unde Augustinus. Hic adimpletur illud Esa: *Cujus Principatus super humerum ejus.* Principatus enim Christi est crux ejus propter quam (secundū Apostolum) *DEUS eum exaltavit:* & sicut signum dignitatis alii Baltheum, alii Mitram portant, sic & Dominus crucem: & si inquiras, invenies non aliter in nobis regnare JESUM, nisi per asperitates: quo fit ut delitiosi inimici sint crucis. Hæc Augustinus. Completur etiam nunc figura Isaac obedientis, & ad Patris jussum ligna pro sui immolatione portantis. Et secundùm Chrysostomum. Quomodo Isaac dimissus est, & mactatus aries: sic & hic Divina natura manet impassibilis: sed mactata est humanitas, hærens cornibus inter vepres: idest, inter retinacula peccatorum, quibus natura humana detinebatur. Hic etiam completur viduæ Sareptanæ figura, quæ collegit duo ligna. Unde Anselmus. Vide anima mea quomodo per omnia vir iste coarctatur & spernitur. Sub crucis onere dorsum incurvare jubetur & suiipsius portare ignominiam. O spectaculum? vides ne? Ecce principatus ejus super humerum ejus: hæc est virga æquitatis, virga regni sui. Unde & Hieronymus. Hic educitur Abel in agrum à fratre, ut perimatur: hic adest Isaac cum lignis, & Abraaham cum ariete vepribus hærente: hic adest Joseph cum gramineo fasce somniato, & tunica talari sangvine lita: hic adest Moyses cum virga & serpente suspenso in ligno: hic adest botrus in ligno portatus: hic adest Helisæus cum ligno, ad quærendū securim, quæ in imo demersa erat, & natavit ad lignum, idest; genus humanum, quod à ligno vetito in infernum decidit: per lignum crucis Christi, & baptismum aquæ ad paradisum natavit: hic adest

Jonas

Marginalia: 1. Cor. 4. — Lignum Crucis. — Longitudo Crucis. — Deut. 12. — Augustinus sermone 71. de tempore. — Esaiæ 9. — Philip. 2. — Genes. 22. — Chrysostomus homil. 84. in Joann. — 3. Reg. 17. — Anselmus in speculo cap. 12. — Hieronymus in cap. 15. Marci. — Genes. 4. — Genes. 22. — Genes. 37. — Numer. 21. — Numer. 13. — 4. Reg. 6. — Jonæ 1. & 2.

Jonas de ligno forti in mare ventremq; ceti triduo missus. Unde Augustinus. Grandè spectaculum! Si spectet impietas, grande ludibrium: si pietas, grande mysterium! Si impietas spectet, grande ignominiæ documentum! si pietas, grande fidei munimentum! si spectet impietas, videt Regem pro virga regni lignum sui portare supplicii: si pietas, videt Regem bajulantem lignum ad seipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum: in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda Sanctorum. Dicturo enim Paulo: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri JESU Christi*: ipsam crucem suam gestans humeris commendabat, & lucernæ arsuræ, quæ sub medio ponenda non erat, candelabrum ferebat. Hæc Augustinus. Portat autem Christus Crucem ut Rex sceptrum in signum gloriæ, quæ est universale rerum omnium dominium. Item ut victor trophæum, & signum suæ victoriæ: quo Principatus & Potestates expoliando triumphavit. Item ut Doctor portat candelabrum, in quo ponenda erat lucerna suæ doctrinæ, quia signum crucis fidelibus est virtus DEI. Et sicut summus Sacerdos, quando ibat ad tabernaculum ut intraret Sancta Sanctorum, portabat clavem super humerum suum: sic Christus vadens ad tabernaculum Sancti Sanctorum, & volens nobis aperire, portavit clavem, scilicet crucem, super humerum. Bajulatio crucis præfigurata fuit in Isaac filio Abrahæ. Isaac enim ligna propriis humeris ferebat, in quibus eum Pater suus immolare volebat: sic Christus propriis humeris crucem bajulabat, in qua ipsum gens judæorum suspendere affectabat. Isaac ad obediendum Patri se voluntarium exhibuit: sic Filius DEI Patri suo Cœlesti usq; ad mortem obedivit: duo autem populi JESUM ad interficiendum eduxerunt, videlicet judæi qui corde, & gentiles qui opere hoc fecerunt. Isti olim per duos exploratores præfigurati erant: qui botrum de terra promissionis ad desertum afferebant: per botrum præfigurabatur Filius DEI JESUS Christus, qui per hos duos populos de Hierusalem in locum Calvariæ est ductus: per botrum illum probabāt Filii Israël terræ promissionis bonitatem: per doctrinam Christi possumus considerare Patriæ Cœlestis svavitatem. Eduxerunt autem eum extra Civitatem: quorum enim animalium sangvis inferebatur in Sancta Sanctorum: horum corpora educebantur extra castra, cùm cremabantur & immolabantur. Bajulans verò crucem, per hoc nos inducit ad sui sequelam, sicut ante dixerat monendo ad eam: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam. & sequatur me.* Sicut enim Christus Author vitæ, sententiâ mortis super eum datâ, crucem sibi bajulans confestim ad locum supplicii foras educitur, tanquam malefactor, qui hujus Mundi vitâ indignus æstimatur: sic verus Christi imitator seipsum abneget, crucem suam tollendo, & extra castra secum improperia ejus portando, tanquam purgamentum hujus mundi factus: semperq; mortificationem JESU in corpore suo circumferat, ut & vita JESU in corpore suo tandem manifestata fiat. Et nota: quòd hæc tria, scilicet quia exuerunt Eum veste Regia: *Et induerunt eum vestimentis suis, & duxerunt eum ut crucifigerent*: figurativa sunt Passionis in corpore mystico, scilicet Ecclesiæ: maximè temporibus Antichristi. Exutio Regiæ vestis, est spoliatio terrenæ potestatis: induitio propriæ vestis, est reversio pristinæ paupertatis: ductio ad crucifigendum, est vio-

Augustinus Tract. 117. in Joann.

Galat. 6.

Figura.

Genes. 22.

Numer. 13.

Matth. 16.

Christus ad supplicium trahitur. violentia persecutionis finalis. Cùm igitur Christus Pilato imperante, præcone clamante, bajulans sibi crucem traheretur ad supplicium: tunc eum ducendo & accelerando, & opprobriis saturando factus est concursus populorum post ipsum euntium: alii superipsum plangebant, alii illudentes irridebant, alii lutum & immunditias in caput & in faciem ejus proiiciebant. Sed ipse quasi Agnus innocens, & ut ovis coram tondente se, inclinato capite incedens, ad omnia tacebat: quoniam *tanquam ovis ad occisionem, & quasi Agnus ad immolandum ductus est, & non aperuit os suum.* *Esaia 53.* Et se quebatur eum triplex turba. *Turba triplex Christum secuta.* Prima carnificum, quæ eum præmebat, Secunda judeorum, quæ eum irridebat. Tertia amicorum, quæ anxiè lugebat. Et insuper quarta illorum, qui ad videndũ spectaculum veniebant: unde non eadem mente sequebantur, sed quidam ut læti morientem aspicerent, quem viventem oderunt: alii ut morientem plangerent, quem viventem dilexerunt: ductus est autem cum sociis, duobus utiq; latronibus, per medium urbis, ubi ejus confusio patebat singulis ad ostia & fores confluentibus: hæc est societas sua. *Verecundia Christi.* O bone JESU, quantam tibi verecundiam isti faciunt: latronibus te associant, sed & deterius tibi faciunt, quia crucem portandam imponunt, quod de latronibus non legitur: unde non solùm cum iniquis deputatus es, sed & iniqvorum iniqvior. Indicibilis est Domine patientia tua: hoc ad literam procuratum fuit per Principes judæorum, ut Christus infamaretur societate latronum, & à vulgaribus videretur in criminibus eorum participâsse, & sic ipsi viderentur justè mortem ejus procurâsse. Sic & hodie frequenter maligni faciunt, qui suam neqvitiam, per bonorum infamiam operire qværunt: per justitiæ etiam subversionem hodie in multis locis deputantur justi cum iniqvis. Christus autem permisit hoc fieri, ut ostenderet qvòd pro peccatoribus vellet pati. Unde Beda. *Beda in cap. 23. Luca.* Sed ille cum iniqvis deputatus est in morte, ut iniqvos justificaret in resurrectione: qui cùm in forma DEI esset propter homines homo factus est, ut hominibus potestatẽ daret filios DEI fieri. Hæc Beda. Occurre igitur nunc anima mea, & vide amatorem tuum & Dominum, pro te crucem baiulantem, & ad patibulum properantem, ac tua crimina suis pœnis expiantem. Cerne eum qvomodo sub onere crucis curvus incedit & vehementer anxius anhelat. Compatere ei qvantum potes in tot angustiis & ludibriorum renovationibus posito. Certè benefaceres si juvares Dominum DEUM tuum: & diceres, date obsecro mihi crucem Domini mei, & ego portabo eam. *Mariæ occursus.* Qvia verò mæsta Mater & mærore confecta, propter multitudinem populi appropinquare ei non poterat, nec eum videre, ivit celeriter per aliam viam breviorem, & compendiosam cum sociabus suis & Joanne, ut alios præcedens valeret eidem approximare, cùm autem extra portam civitatis in concursu viarum eum obvium haberet: cernens eum sic oneratum lignô tam grandi, quod ante non viderat, semimortua facta est, & penè exanimata præ angustia: nec ei verbum dicere poterat, nec Dominus sibi, acceleratus ab his qui Eum ducebant. O! quàm tristes & dolentes: quàm clamantes & plorantes, ibant mulieres Sanctæ, sustentantes Dominam nostram Matrem Ejus, non valentem se sustentare vel sustinere: imò dicitur in terram corruisse. Credo quòd ipsa libenter crucem portâsset, si potuisset, & quãvis nõ posset

liben-

libenter accepisset. Unde secundùm Ansel: Hac voce ut reor sequebatur, dicens: Vadis propiciator solus ad immolandum pro omnibus: non tibi occurrit Petrus qui dicit, pro te moriar. Reliquit te Thomas, qui ait: cum eo omnes moriamur: & nullus de his nisi tu solus duceris: qui me castam conservasti Filius meus & Deus meus: verùm hæc verba ex magnæ pietatis affectu producta, ita ad hoc memorasse sufficiat, ut oculus ea pietatis attendens dum tantæ Matris gemebundis affectibus compatitur, fructu pii amoris illius aliquando remunerari mereatur. Hæc Ansel: Ulterius autem Dominus procedens, parum post vertit se ad ipsas mulieres sequentes & flentes. Quia Enim novit Dominus qui sunt Ejus, prætermissâ furentis populi turbâ, ad amantes & plangentes se fæminas oculos & ora convertit: suos Enim Dominus libenter respicit. & dixit Eis: *Filiæ Hierusalem, nolite flere super me*, nec lamentemini me moriturũ, cujus citò Resurrectio mortẽ solvere potest: cujus mors & omnẽ mortẽ, & ipsũ mortis Authorẽ destruet. Nõ enim oportet flere eũ, quia propria patitur sponte: sed magis ei applaudere. Ubi cũ filias Hierusalẽ appellat, datur intelligi quòd nõ solũ mulieres de Galilæa Eum secutæ sunt: sed etiã aliquæ mulieres ejusdem urbis per devotionem ei adhæserunt. Typum gerebant istæ mulieres eorum, qui aliis compatiuntur & miserentur, sed non sibi: aliorum peccata deplorant & accusant, sed de suis moribus non curant: contra quod dicitur in Ecclesiastico: *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Non ergo prohibet Dominus compassionem: sed prædicit aliam luctûs causam. Unde subjungitur: *Sed super vos ipsas, & super Filios vestros flete*, & super imminenti excidio urbis & gentis vestræ, vosque ipsas, vestram progeniem dignis lachrymarum fletibus abluite, ne in ultionem meæ mortis damnemini etiam cum perfidis. Secundùm sensum literalem, fletus ad quem induxit Christus mulieres, fuit propter miseriam per Romanos super Judæos venturam; & illa miseria figura fuit miseriæ super incredulos per spiritus malignos venturæ pro cujus evasione fluendum est, & orandum ante terminum hujus vitæ. *Quoniam ecce venient dies* scilicet quadragesimo anno post passionem Christi, *in quibus steriles, quæ non genuerunt & lactaverunt, dicentur beatæ*: quia agiliores erunt ad fugiendum, quàm gravidæ, & pro se solùm anxiæ. In die quoque judicii parentes dicent Filiis se esse damnatos, propter amorem nimium filiorum: & econversò filii dicent se esse damnatos, propter amorem & sequelã parentum. *Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos*; quia aliqui præ horrore miseriæ tunc dicebant: utinam montes caderent super nos, & colles operirent nos. Similiter in die judicii hoc dicent reprobi, optãtes abscondi à facie Domini. *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Christus hic dicitur lignum viride faciens fructum: & per consequens indignum abscisione per mortem. Populus autẽ Judaicus, lignum aridum infructuosum: & per consequens dignum abscisione per mortem. Viride etiam lignum & fructiferum, sunt justi & electi: sed aridum infructiferum, peccatores & impii: *Si ergo in viridi ligno*, id est in Christo omnium virtutum virore virenti, *hæc faciunt*, idest tot tormenta inferunt: *in arido*, idest in populo Judaico & peccatore, ab omni honore gratiæ destituto & arefacto *quid fiet?* Certè gravius punientur. Quasi omnibus diceret: Si ergo qui peccatum non feci, & fructuosus sum, sine igne passionis de mundo non exeo: quæ tormenta manent peccatoribus & impiis, qui fructibus sunt vacui? Certè Domine Jesu verum est: quia si tu arbor sancta, lignum Vitæ fructuosum & benedictum tanta pateris, & ramis tuis spoliaris: quid erit de nobis miseris, quæ sumus lignum infructuosum & siccum, aptum pro igne & gehennæ incendiis? Si ergo *incipit judicium de domo Dei, & omnes qui volunt piè vivere in Christo persecutionem patiuntur*: quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio, & impiè vivunt? Unde Aug: Si hinc sine flagello non exiit, qui huc sine peccato venit: quomodo flagellis digni non sunt, qui huc cum peccato venerunt: Unde & Gregor: Quoties mortem Salvatoris attendo & patientiam Job, & mortem Baptistæ considero: dico tibi o Peccator! hinc considera, quid passuri sunt illi quos reprobat, si tanta passi sunt quos amat? Hæc Gregor: Bonum esset de his cogitarre, ut cogitatio tantæ angustiæ nobis timorem incuteret: & timor incussus à nobis peccatum perpetratum expelleret: vel à perpetrando arceret: exemplô Hieronymi dicentis,

Anselm: in speculo.

Eccles: 30.

Lignum viride dicitur Christus.

2. Tim: 3.

August: in Psal: 88.

concione secunda.

Hierony. ad Heliodorũ.

Sive comedam, sive bibam, sive aliquid aliud faciam, semper videtur auribus meis insonare illa vox terribilis: surgite mortui, venite ad judicium. In prædictis duobus locis, quæ modò sunt in ipsa civitate: sed extra Ecclesiam sepulchri scilicet ubi Christus obviavit Matri: & ubi se vertit ad mulieres adhuc (ut dicitur) apparent vestigia Ecclesiarum, quæ ibi factæ erant in horum memoriam. Cùm ergo Dominus ulterius processisset, & ita fatigatus ac fractus, & ex afflictione præcedenti debilitatus esset, quòd lento gradu incedret, & amplius Crucem portare non posset: deposuit eam ut aliquantulum pausaret & respiraret. Illi autem pessimi nolentes differre mortem ejus: timentes ne Pilatus sententiam revocaret, quia voluntatem dimittendi Eum ostenderat: *coegerunt Simonem Cyrenæum*, dictum à Cyrene civitate Lybiæ *Patrem Alexandri & Rufi*, discipulorum Domini: *de villa venientem*, & ad civitatem eundo Ejus occurentem, *ut portaret Crucem*, post Jesum usque ad crucifixionis locum. Hoc autem non fecerunt ex compassione ad Christum: sed ut citius duceretur ad crucifigendum. Item ut ostenderent Eum esse hominem fatigatum & infirmum, & sic non crederetur Dei Filius. Ut autem ait Chrysost: Nullus aliorum acceptabat Crucem bajulare, eo quòd lignum detestabile putabatur: & ideo Simoni Cyrenæo, quasi in quandam jacturam imposuerunt Crucem portandam, quam alii recusabant. Quia portavit Eam corporaliter & invitè: non spiritualiter & voluntariè: tum quia hoc erat turpe: tum quia forsitan erat Jesu discipulus, licet occultus. Et ut dicit Hieron: Nomen istius Simonis hic exprimitur, ratione filiorum suorum, qui erant Christi discipuli. Crucem Jesus diu portare non poterat, quia ex afflictionibus præcedentibus fatigatus erat: & ideo Judæi Crucem Simoni portare post Jesum imponebant. In quo docemur quòd quilibet debet portare Crucem pœnitentiæ quam diu potest: sed cùm ulterius non potest, tunc placet Christo quod aliùs pro eo portet. Iste Simon, secundùm quosdam, non fuit Hierosolymita: sed peregrinus & advena: quia fuerat Gentilis, & factus fuit præselitus. Et licet ipsi tanquam contemptibili imposuerunt Crucem Jesu: hoc tamen non vacat à mysterio. Significabat enim quod Gentilitas ab ipsis humeris immediate Crucem susceptura ad redemptionem erat, quæ & tenebras ignorantiæ idololatriæ extirparet, quod Alexander interpretatur: & totam Ecclesiam de Gentibus sangvine suo decoraret, quod signat Rufus: & per omnia mærorem gentium, per obedientiam deponeret, quod interpretatur Simon: & hæredes Regni faceret, quod interpretatur Cyrenæus: & Crucem Christi in altum per pænitentiam extolleret quod sustollere Crucem Chisti significat: & ad hoc compellerent Judæi, per hoc quòd verbum Crucis reiecerunt, quod significat angaria. Ipse ergo Christus primus passionem Crucis sustinuit: & postmodum alii & maximè advenæ Gentiles, Eum imitando. Sapientia nempe Divina ordinavit, ut ipse Dominus Crucem primò portaret, & portando nobis portandam præberet. Unde Hilarius: Indignus nempe Judæus erat Christi Crucem ferre: quia fidei gentium erat in reliquū, & Crucem accipere, & compati. Unde & Glo: Ecce non Hebræus, sed alienigena & Peregrinus opprobrio Christi subditur, ut plenitudo Sacramentorū transire à Judæis ad Gentes ostendatur. Simon quippe obediens interpretatur: Cyræneus hæres.. Unde bene per eum Christiani designātur ex gentibus conversi, qui quondā peregrini erant testamentorū Dei: sed nunc credendo & obediendo Divinis mandatis, facti sunt cives Sanctorum & domestici atque hæredes Dei: cohæredes autem Christi. Hæc Glo: De villa ergo Simon egrediens Crucem portat post Jesum, cum populus nationum paganis ritibûs: derelictis vestigia Dominicæ passionis obedienter amplectitur: Villa enim Græce pagos vocatur, à qua pagani nomen trahunt. Unde paganos appellamus eos, quos à civitate Dei alienos videmus. Unde Theophilus: Ille tollit Crucem suam qui venit à villa, idest, qui dimittit hunc mundum, & opera Ejus: in Hierusalem, idest in supernam civitatem tendens. Ex hoc articulo, bajulationis Crucis, sumuntur duo documenta: Primum est, quod nos Christiani Crucem portare debemus post Jesum: quia *Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia Ejus.* Unde Glo: Prior Dominus Crucem portat, qui prior passus est: postea imposita est Simoni Cyrenæo,

Simon Cyrenæus cur Crucem portare cogitr.

Chrysostom: hom: 84. in Joan.

Hieronym: in cap: 15. Marci.

Documētū.

Mysteriū in Simone Cyrenæo.

Hilarius cano: 33. in Matth:

Documenta duo. 1. Pet: 2. Crux portāda cuique

renæo, post Christum portanda: quia debemus sequi vestigia Ejus. Unde (ut dicit Ambros:) Non præcessit Simon: sed sequebatur. Hinc Dominus in Evangelio: Si quis post me vult venire, tollat Crucem suam quotidie, & sequatur me. Ubi tria innuit necessaria, portanti Crucem post Jesum. Videlicet quòd portet Eam voluntariè, & non angariatus, sicut Simon iste. Unde dicit si quis vult, &c. Item quòd portet Crucem suam, scilicet propriam, non sicut iste Simon alienam: unde dicit Crucem suam. Item quòd portet Crucem, non pro inani, sed Dei gloria: unde dicit, & sequatur me. Notandum autem (secundùm Augustinum) quòd Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ tempore Passionis Christi, ligni affixione construitur: sed & illa quæ totius vitæ curriculò cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur. Intelligendum ergo Crucem, non ligni patibulum: sed vitæ virtutisque propositum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secundùm Evangelium vivat, Crux atque martyrum est. Hæc Augustinus: Et ista est Crux, quæ quotidie est portanda. Hanc autem quidam portant voluntariè: ut viri perfecti, imitatores Christi: quidam invitè, sicut qui cum murmure & coacti alicui se districtioni subiiciunt, vel bonum faciunt. Quidam etiam portant Crucem alienam, non suam: sicut qui abstinentiam & districtionem Sanctorum prædicant, sed in se non servant: vel qui sub regula arctissima se militare gloriantur, sed per Ejus observantiam non mortificantur. Quidam insuper Crucem portant, sed Christum non sequuntur: ut qui pro laude humana laborant, sed adhuc Dei dilectine non trahuntur. Unde & sicut Simon Crucem portant, sed non moriuntur: quia Corpus quidem per laborem affligunt, sed per desiderium gloriæ mundo vivunt. Primi figurantur in Domino, & faciunt pœnitentiam meritoriā. Alij figurantur in Simone, & hi faciunt, pænitentiā sed non meritoriam. Unde Bernardus: Væ semel, væ iterum Crucem portantibus, & non sequentibus Christum: væ portantibus Crucem, non sicut Salvator suam, sed ad angariam sicut Cyrenæus alienam. Si Crucem portas cum crucifixo, cur non moreris mundo? Hæc Bernardus. Sponte igitur & Christi amore Crucem tuam porte post Jesum quotidie, & semper oculum mentis in Eum dirige, & leviùs portabis quæcunque pateris. Unde Augustinus: Quantumcunque propinat nobis præsentis temporis tribulatio: parva patimur, si recordamur quis pro nobis iverit ad Crucis patibulum: quis nos invitat ad gloriam. Cave etiam ne unquam Crucem Christo fabrices, vel dorso Ejus imponas. Crucem enim Christi ad crucifigendum ipsum perhibetur carpentare, qui ad perpetrandum mala conatur consilium & auxilium præstare. Et dorso Christi Crucem bajulandam imponit, qui peccatum suum Divinæ ordinationi attribuit. Secundum documentum est (secundùm Theophilum) quòd qui admodùm Christi magister est, debet ipse primò tollere Crucem, & timore Dei propriā carnē crucifigere, & sic subditis & obedientibus salutari Eā angaria imponere. Ad conformandum se huic articulo, rememoretur homo quanta charitate Christus Crucē portavit, & quanti ponderis illa Crux fuerit, cui omnia peccata Mundi imposita erunt, quæ omnia Agnus immolandus in humeris suis portavit. Poterit etiā homo per imaginē recolere, quasi ipse portet Crucē post Jesū: & cum Jesu instar Simonis Cyrenæi, vel alias prout devotio ministrabit: Jesu qui Crucem Tuā propriis humeri bajulare voluisti: fac me Crucē arctioris continentiæ spōte apprehendere, eamque post te quotidie bajulare. Et nota quòd quatuor portaverūt Crucem etiam materialem, scilicet latro sinister, quæ significat impænitentes: qui de Cruce præsentis pœnalitatis, transeunt ad Crucem æternæ calamitatis. Latro dexter, qui significat verè pœnitentes. Simon, qui significat de pœnitentia murmurantes. Christus, qui significat innocentes, aliorum peccata portantes. Primi sustinent pœnam, sed non faciunt pœnitentiam. Secundi faciunt pœnitentiam, meritoriam & propriam. Tertii faciunt pœnitentiam, sed non meritoriam. Quarti faciunt pœnitentiam non propriam, sed meritoriam. Primò itaque Jesus Crucem suam quamdiu poterat bajulavit: postea imposita est Simoni congruò ordine mysterii *Jesum autem* exonaretum: sed ut latronem ligatum: *duxerunt in Golgotha* (quod interpretatur calvariæ locus) *ad crucifigendum*, clamantes & vociferantes post ipsum: & ista ductio fuit exprobrosior & pœnosior

Ambros: in cap: 23. Lucæ.

Luca 9.

August: sermo. 7. de verbis Apost Crucē portantes.

Bern: sermons de passione.

Crucē Christo fabricare

Crucem portantes quatuor.

sior inter omnes, de quibus dictum est supra, pluribus de causis. Primò ratione ignominiæ: quia valde ignominiosum est, duci ad patibulum. Secundò, ratione societatis: quia *ducebantur cum eo & alii duo nequam* ut interficerentur: quòd specialiter factum est ad majorem suam confusionem, ut non videretur distinctio inter Christum, & alios nequam. Tertiò, ratione multiplicis comitivæ & turbæ quæ eum sequebatur: sed non una eademque mente. Quartò, ratione loci ad quem deduxerunt Eum, qui horrorem præstabat pariter & fætorem. Ex isto articulo, deductionis in Golgotha ad Crucifigendum, tria trahuntur documenta. Primum est, quòd sicut Christus voluntariè ductus est ad patibulum, tanquam ovis ad victimam: sic & nos voluntariè ducamur ad obedientiam mandatorum Dei, & Prælatorum vice Dei, quâ propria voluntas mactatur. Secundum est, quòd nos sequi debemus Christum euntem ad locum suæ passionis, super nos ipsos flentes cum mulieribus miseriam nostræ fragilis conditionis. Quia (ut dicit Theophil:) Mens infirma, quæ significatur per feminam: si sumpta cordis contritione per pænitentiam flet, sequitur Christum. Unde hanc processionem plangentium & lugentium post Dominum repræsentamus: quando processiones & litanias pro aliquibus imminentibus periculis facimus, sequentes Crucem quæ ante processionem bajulatur, quasi dicamus, exeamus ad Eum extra castra: improperium Ejus portantes: & sic juxta mandatum Domini plangimus super nos, & super Filios nostros. Similitudinem ergo processionis illius amarissimæ, quam Christus condemnatus fecit, dum ad locum passionis educeretur explendo: animô dolenti conqueraris crucifixo, quòd affectum tam fervidum ad suam passionem, prout dignum est, non habeas: nec hactenus habuisti. Tertium est, quòd peregrini pro pœnitentia, & religiosi pro obedientia per vias euntes, si aliquando lassantur, rememorari debent istius itineris Christi, quô ad patibulum ducebatur: quoniam ita lassus fuit, quòd Crucem per se amplius ferre nequivit: nimirum cùm per totam noctem & diem illam multipliciter fatigatus fuerit. Si igitur Salvator noster tantam lassitudinem cum tanta ignominia pronobis sufferre est dignatus: cur & nos propter Eum modicum laborem viæ & cum nostro honore non sustinemus? Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo, cum quanta ignominia Dominus noster ducebatur ad patibulum pro nostra magna gloria, & fleat cum Sanctis mulieribus, dando lachrymas saltem cordis, & sic oret: *Jesu qui ad Crucifigendum in Golgotha duci voluisti, deduc me in semita mandatorum tuorum, ut cum Sanctis mulieribus tuæ sequar vias passionis, & super metipsum fleam miseriam propriæ conditionis.* Vides itaque quomodo hæc quæ in hora completorii, matutinali, prima & tertia passus est Dominus, absque aliqua Crucifixione, vehementissimi, & amarissimi doloris sunt, & horroris valde stupendi. Cùm enim in manus impiorum devolutus esset morte turpissima conformandus: parum erat sacrilegis illis crucifigere Eum: nisi prius doloribûs & illusionibûs animam Ejus replevissent.

Documenta | *Theophil: in Lucam cap: 23.* | *Processio & litania.*

DE SEXTA IN PASSIONE DOMINI.
Cap: LXIII.

Horâ sextâ cogitabis dolens & tristis, quomodo Dominus Jesus præcone clamante, & vituperabiliter ductus extra portam Hierusalem pervenit ad locum Calvariæ, utique fetidum: Hebraicè Golgotha dictum, & Latinè decollationis interpretatum: ubi malefactores puniebantur, & publicum erat patibulum. Est autem Calvaria testa capitis, pilis & pelle denudata: & quia ibi decollabantur & suspendebantur rei: & sparsa erant multa ossa corporum humanorum, & maximè capitum: ideo dicebatur locus Calvariæ, seu Calvariarum. Et ideirco Jesus: pro omnium salute in loco peccatorum est passus: ut ostenderetur pati pro peccatoribus, ut ubi prius erat arca damnatorum, ibi erigeretur vexilla martyrũ, & ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia Dei: & in hoc ostenderetur quòd per tolerantiã supplicii, pervenitur ad coronã martyrij. Ibi Christus decalvatur, idest à carne sua scilicet carnali Judæa separatur.

Matt: 27. Mar: 19. Luc: 23. c. Joan: 19. | *Calvaria.*

Et sic

Et sic patet mortis Christi turpitudo ex conditione loci, quia in loco ubi puniebantur malefactores & rei, & ex modo mortis, quia crucifixio erat turpissimum genus mortis, & ratione societatis, quia inter duos malefactores, quasi noxius crucifixus, per quod judæi intendebant inducere suspitionem populo, quòd JESUS esset particeps, & principalis in eorum malefactis, quia eum vilificare intendebant in omnibus. Crux verò, quæ tunc erat supplicium latronum & multæ ignominiæ, nunc à locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum, & est immensæ gloriæ. Tempus etiam Passionis Christi erat tempus solenne, & ideo tempus gaudii & misericordiæ: & per consequens major fuit dolor tantam crudelitatem & afflictionem talî tempore sustinere. Extra autem Civitatem passus est. Primò, ut ostenderet virtutem passionis suæ non esse includendam intra terminos gentis Judaicæ. Unde Chrysosto. Non autem voluit Dominus pati sub tecto, non in Templo Judaico, ne putares pro illa tantùm plebe oblatum: & ideo foras civitatem, foras muros; ut scias sacrificium esse commune, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio. Secundò, ut ostendat quòd quicunq; sequi volunt passionis fructum, debent exire ex mundo, saltem per affectum. Quia ergo Christus extra portam passus est, sequamur Eum, & exeamus ad Eum extra castra, & mundanam conversationem, improperia ipsius & pœnam portantes. Unde Bernardus. Christus extra portam passus est: ad quem egrediamur mundanæ conversationis contemptu, quod est egredi de Civitate hujus mundi: & hoc tribûs modîs. Affectu, ut mundum non diligamus. Effectu ut eum mente & corpore funditus deseramus. Profectu, ut cum Domino spiritus unus fieri anhelemus. Quia ut ait Gregorius: Tantò quis DEO est proximus, quantò ab amore mundi est alienus. Hic locus, seu mons Calvariæ Sanctus, magnã inter loca Sancta obtinet dignitatem, & maximam ob memoriam Dominicæ Passionis habet compunctionis virtutem: in quo Dominus noster magna & stupenda operari dignatus est: quibus ad memoriam reductis cor contritum & humiliatum compungitur, & quasi torculari Passionis lachrymæ compassionis exprimuntur. De hoc ergo monte seu loco, & his quæ ibi fiebant, debes sæpe & maximè in tentationibus recordari, & quando tibi extinctus est ignis devotionis, perge illuc, & collige de lignis crucis, & per hæc ignem hujusmodi iterum suscitabis. Mons autem Calvariæ, in quo crucifixus est Dominus, prope quem ad qvinqvaginta passus est sepulchrum Ejus, erat extra Civitatem ad Aquilonem: Dominus enim passus & sepultus est extra portam, quem montem & locum sepulturæ Domini Helius Imperator Adrianus inclusit intra urbem, amplians eam versùs Aquilonem, & à capite usquè ad pedes muro cingens eandem. In quo loco postea Christiani Ecclesias duas, sub uno tamen tecto construxerunt: Montemq; Calvariæ & locum sepulturæ, & multa Sacra loca intra eas concluserunt. A Monte enim Calvariæ versus occidentem descendendo, ad duas cannas est Golgotha sive Calvaria, ubi est Ecclesia oblonga in qua apparet rupis illa in qua crux Sancta cum portaret Dominum erat fixa patente adhuc foramine in rupe ipsa, qui locus crucis distat tribus cannis vel circa, scilicet sexdecim gradibus à superficie terræ: hoc est à pavimento Ecclesiæ. Est etiam ibi alia grandis scissura per totam Petram

Turpitudo mortis Christi ex multis

Cur extra Civitatem passus.

Bernard. lib. de Passione.

Gregor. lib. 8. moral. c. 6.

Meditatio.

Mons Calvariæ.

tram, quæ testimonium perhibet per suam scissuram, sangvinem sui fabricatoris se sustinere nequaquam potuisse. Ipsa verò petra altior est quàm pavimentum, usq; ad genua circumstantium. Deinde ad qvinqvaginta passus, vel circa, est sepulchrum Domini: ubi est Ecclesia Sancti sepulchri, seu resurrectionis Dominicæ rotunda: sed horus protenditur in longum cum sanctuario: in qvo est summum Altare, & sustentatur duodecim columnis: sed utraq; Ecclesia, scilicet ista & Golgotha unô tectô est tecta. Unde quidam hanc & illam unam dicunt esse, nominantes eam Ecclesiam Sancti sepulchri, seu resurrectionis Dominicæ. Locus autem crucis prædictus talis est, ut positus in medio terræ ad capessendam DEI cognitionem omnibus gentibus esset æqualis. Unde super hunc locum scriptum est Græcè: Hic DEUS noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ. Tradunt autem judæi (ut Hieronymus ait) quod in hoc loco montis immolatus est aries pro Isaac. Unde Aug. Hieronymus Presbryter scripsit ab antiqvis & senioribus Judæis se certissimè cognovisse, quòd ibi immolatus Isaac, ubi postea Christus crucifixus est. Sub isto loco est locus carceris Christi, ubi stetit ligatus, qvando præparabatur crux, in qva debebat affigi. Et nota qvòd Hierusalem Civitas DEI summi, domina mundi, de qua dicta sunt & dicuntur gloriosa: sita est in declivi latere montis dupliciter, & ab Austro videlicet & ab Occidente. Ab Austro qvidem sita est in latere Montis Sion: & inde descendit longitudo Ejus contra Aqvilonem, & ab occidente habet montem Sion: & dependet ab ipso ejus latitudo contra Orientem, usq; ad torrentem Cedron, sive vallem Josaphat. Situs ergo Civitatis ab Austro est elevatus, similiter per totum latus Occidentis, & in parte Orientis omnino est demissus: ita ut sordes Civitatis, tempore pluviæ, descendant per portam sterquilinii in torrentem Cædron. Nunc ergo conspice operarios malos, undiq; neqviter operarii. Intuere diligenter singula, qvæ fiunt contra Dominum tuum, & quæ dicuntur, & quæ fiunt ab ipso, & per ipsum & his toto mentis intuitu exhibete præsentem. Videas igitur oculis mentis alios cum vidissent eum fatigatum, sibi dare vinum myrrhatum, sive cum felle mixtum: in hoc etiam interiora dulcissimi Domini amaricare volentes, & suam amaritudinem declarantes: quod, secundùm Matthæum, cùm gustasset noluit bibere: qvia (ut dicit Chrysost.) Nihil distat simpliciter gustare, non bibere, sed unum qvidem & idem significant. Et secundum Marcum non accepit, idest; non bibit, vel non scilicet perfectè ut biberet: qvod nempe gustamus, non accipimus: qvia non traiicimus illud in corpus, sed statim reiicimus. Aliqvid ergo accepit ad gustandum modicum, ut quod scriptum erat impleretur, scilicet. *Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potaverunt me aceto*: & qvia illud qvod modicum est, qvasi nihil reputatur· ideo hic dicitur qvòd non accepit, scilicet ad perfectè bibendum, quia felleam amaritudinem hominibus dulcis & rectus Dominus, nunqvam acceptavit. Vel cùm gustasset, idest; ori apposuit, noluit bibere: propter duo. Primò, ut ostenderetur iniqvitas talem potum propinantium. Secundò, ut significaretur velocitas resurrectionis ipsius. Unde Gregorius. Gustavit vinum, sed noluit bibere, qvia mortis amaritudinem, qvàm gustaturus erat, momentaneam & citò in dulcedinem convertendam significabat, qvia tertia die resurrecturus erat. Unde

Hieronymus in cap. 15. Marci.

Augustinus sermo. 71. de tempore.

Hierusalem situs.

Chrysost. hom. 83. in Matth.

Psal. 68.

Bibere cur noluit.

& Hieronym. Hoc aceto succus lætalis pomi abstergitur, & non accepit id pro qvo patitur. Unde de eo dicitur, *quæ non rapui tunc exsolvebam.* Vinum myrharum Domino propinat, qui hæreses sub pallio veritatis docet. Acetum cum felle mixtum Domino propinat: qui de malè accquisitis Domino sacrificat. Hoc etiam facit, qui membra ejus amaritudinibûs affligit. Et universaliter vinum myrrharum, vel cum felle mixtum, est bonum opus cum culpa factum, quia sicut modicum myrrhæ, vel fellis, bonum vinum corrumpit: sic modicum culpæ mortalis, totum bonum opus destruit. Videas & alios qvæq; ad hoc opus necessaria disponere, & alios ipsum spoliare. Spoliatur itaq; suis vestibûs: & ad pudoris tumultum etiam fæmoralibus, ut ventis & frigori exponatur nudus. Spoliatur autem cum maximo dolore, & renovantur in eo fracturæ: quia vestis interior, propter sangvinem flagellationis fortiter corpori adhærebat. Et tunc corpus ejus, tam eleganter formatum, apparuit totum cruentatum, & livoribûs repletum. In hoc etiã apparuit Passionis ejus ignominia, qvòd nudus est crucifixus: qvia hoc non fit nisi personis abjectis & vilibus. O! qvantus dolor erat tibi Mater Sanctissima, cùm oculis tuis aspiceres ista? Nunc enim primò conspiciens Mater sua filium, sic vulneratum & dispositum, dolore mentis nimio affligitur. Tristatur autem supra modum, qvia eum videt, sic nudatum. Accelerat igitur Mater, & Filio suo approximat, ac velô capitis sui eum cingit & velat. O! in qvanta amaritudine est nunc anima sua? Non credo qvòd verbum facere potuisset. Differt autem iste articulus expoliationis, ab articulo exutionis in flagellatione: qvia ibi exuebatur in prætorio coram Præside & suis Ministris, hic autem in publico coram omni populo. Item ibi exuebatur reinduendus, hic autem nunqvam reinduendus: & ideo signanter dictum est, qvòd exuerunt eum: hic autem dicitur qvòd expoliaverunt eum, qvasi nunqvam ampliùs vestes rehabiturum. Ex hoc articulo documenta possunt accipi, sicut ex illo. Item est documentum, qvòd nos debemus nudari ab omnibus rebus & actibus mundanis, saluti nostræ contrariis: ut, secundũ Hierony. Nudam crucem nudi seqvamur. Item est documentum qvòd si qvem Christianum contingat à prædonibus vestibus suis spoliari, recordetur & Christum à suis crucifixoribus spoliatum, & erit sibi materia patientiæ. Ad conformandum se huic articulo, rememoretur homo substantiam actus articuli, & oret dicendo: JESU qvi ante crucem vestibus expoliari & nudari voluisti: fac me ab omnibus mundanis rebus, inqvantum contra salutem meam sunt, denudari: qvatenus nudum crucifixum & nudam crucem nudus seqvar. Deinde eripitur furibundè Filius de manibus Matris dolorosæ, non sine magnis doloribus, gemitibus, & suspiriis: & ducitur ad mortem Crucis. Et nudus super lignum crucis, qvæ in terra erat posita, dirè projectus, crudeliter expansus & tractus, strictissimè, in modum pellis hincinde est extensus. Dicitur enim quòd foramina fecerunt prius in cruce: & quia brachia, pedes Christi non poterant foramina attingere: ideo ligatis funibûs in brachiis & pedibus Eum traxerunt, ac dulces manus & pedes ita atrociter extenderunt, quòd omnes juncturæ ossium dinumerari potuerunt. Juxta illud Psalmista. *Dinumeraverunt omnia ossa mea*, idest; dinumerabilia fecerunt. Ubi secundùm Augustinum. Ad literam describitur exten-

Hieronymus in cap. 15. Marci.
Psal. 68
Spoliatio Christi ante crucem.
Nudus Crucifixus.
Documenta.
Hieron. ad Heliodorum
Psalm. 21.
Augustin. in Psal. 21.

Extensio Christi in Cruce. extensio Corporis Christi in ligno: nec poterat melius describi extensio. Hæc autem extensio multum pœnosa fuit, & maximam pœnam Christo intulit. Unde legitur, quòd cùm quædam devota persona, in quadam revelatione interrogaret à Domino, quid in omnibus, quæ pro nobis pertulit, maximè doluisset. Respondit quòd in cruce extensus fui, ita quòd omnia ossa mea numerari poterant: & quicunq; pro illo dolore mihi gratias egerit: ita gratum obsequium mihi præstabit, ac si omnia vulnera mea ungvento svavissimo deliniret. *Documentum.* Ex isto articulo extensionis in cruce, sumuntur duo documenta. Primū est. quòd & nos omnia mēbra & organa corporis nostri extendere debemus in obsequium Christi: manus videlicet & brachia ad operationem: pedes ad ambulationem, genua ad orationem, omnes quoq; sensus ad suorum actuum Sanctam & castam exercitationem, ut possimus dicere cum Psalm. *Psalm. 34.* *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?* Unde Cassianus in collationibus Patrum docet quòd Religiosæ & devotæ personæ debent omnium membrorum suorum primitias Domino offerre. *Cassianus Collat. 21. cap. 26. Primitiæ membrorum DEO offerendæ.* Mox enim ut à somno excitati de lectulo surrexerint debent primo oris & lingvæ motu orando laudes DEO offerre: & priusquam membro aliquo suo fungantur officio, circa curam rei familiaris, debent ea ad Divina obsequia extendere: caput & faciem cum omnibus sensibus ad Cœlum levando: manus ad DEUM in oratione elevando, brachia in modum crucis expandendo, genua ad orationē incurvando: totum corpus nunc stando, nunc in terram ad veniam prosternendo: cum reverenti & honesta omnium membrorum, & virium totius corporis extensione, & spiritualium virium intentione in sacrificium justitiæ DEO offerendo. *Contēplatio.* Secundum documentum est, quòd cordis oculis aspiciamus Salvatorem nostrum in cruce expansis manibus extensum, quasi paratum nos recipere ad amorosum amplexum suum. *Augustinus in manuali c. 23.* Unde Augustinus. Christus extendit brachia sua in cruce: & expandit manus suas paratas in amplexus peccatorum. Inter brachia Salvatoris mei & vivere volo, & mori cupio: ibi securus decantabo: *Psalm. 29.* *Exaltabo Te Domine, quoniam suscepisti me.* Ad conformandum se huic articulo, poterit homo brachia & omnia membra sua, sive stando, sive procumbendo in modum crucis, etiam corporaliter, & vires spirituales intentionaliter ad laudem DEI extendere: rememorando illos amorosos amplexus extensionis Christi cum Augustino. *Augustin. in meditationibus.* JESU qui in cruce extendi voluisti ita atrociter, ut omnia ossa tua possent numerari: fac me omnia membra, viresquè corporis & animæ meæ ad laudem tuam extendere, & ad amorosos amplexus tuos dulciter aspirare. *Cur crucifigi voluit,* Ipse autem Dominus noster non solùm dignatus est in cruce extendi: sed & voluit cruci affigi: ut commendaret nobis indissolubilem charitatem suam, qua salutem nostram firmavit. Extensis ergo neruis & venis, ac protensis ossibûs & juncturis violenta extensione affixus est cruci in manibus & pedibus durissimè perforatis, & sauciatis cum clavis grossis & durissimis, cutem & carnem, neruos & venas, ac compages ossium dissipantibus: quorum stimulis excita & tu manus & pedes tuos ad omne bonum opus. *Ada conformitas ad Christum.* Quia enim primus homo ad lignum prævaricationis manus extendendo, & pedibus accedendo, chirographum damnationis nostræ diabolo confecerat: ideo Salvator noster, ut chirographum illud deleret, manibus & pedibus ligno salutiferæ crucis affigi voluit clavis invictissimæ charitatis: delens per hoc chirographum

decreti

decreti quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens Illud cruci. O! quam libenter crucem ascendit, & quanto amore omnia pro nobis sustulit. O! quantâ patientiâ obedivit: & quantum Pater in ipsius obedientia delectatus fuit. O! quantæ voces ac tristes ululatus & gemitus, ibi ab amicis suis, & præcipuè à Matre sua mœstissima audiuntur, cùm sic crudeliter extenditur, clavatur, & foditur, & toto corpore dissipatur. O! stupor? o! pietatis abyssus! o charitatis incendium, o! mira circa nos Tuæ pietatis dignatio, o! inæstimabilis dilectio charitatis. Sed cave ne tu clavos crucis Christi fabricãdo vel manus aut pedes Domini eis vulneres, aut configas. Clavos enim crucis Christi fabricat, qui inter proximos discordias seminat. Manus verò Domini videntur clavîs vulnerare & configere, qui de bonis à DEO datis non vult eleemosinas erogare. Pedes autem Christi clavis ferreis perforat, qui theatra seu spectacula & tabernas magis quàm Ecclesias visitat. Ex hoc enim articulo crucifixionis, trahitur documentum, quòd & nos crucifigere debemus carnem nostram cum vitiis & concupiscentiis: ut simus fixi clavis, id est; præceptis justitiæ, sicut Christus clavis confixus fuit in cruce. Sic fecit ipse Apostolus qui dicebat: *Christo confixus sum cruci*, id est; crux Christi extinxit in me ardorem peccati: timore DEI, quasi clavîs affixas habens carnes. Et hoc est quod orat Propheta: Confige clavis à timore tuo carnes meas: secundùm translationem, qua utitur Augustinus. Ad conformandum se huic articulo, memoretur homo continentiam ejus, & sic oret JESU qui durissimîs clavîs cruci affigi voluisti: ac per hoc chirographum peccatorum nostrorum, & mortis eidem cruci affixisti. Confige quæso timore tuo carnes meas, ut præceptis tuis firmiter inhærens, semper tibi confixus sim cruci. Cùm ergo crucifixio facta esset cruce in terra jacente: postea Christi affixum levaverunt cum cruce. Et hoc videtur sentire Hieronym: & in quadam oratione expressè hoc dicit Innocentius Papa Tertius. Et hoc fortè repræsentat Ecclesia, in eo quòd in die parasceves crux deosculando jacet ad terram appodiata. Ista autem levatio non dubium, quin maximi doloris fuerit, eo quòd tunc lacerabantur vulnera manuum & pedum ex ponderositate corporis profluxeruntq; copiosi rivi sangvinis undiq; ex illis magnis scissuris & fontibus Salvatoris. In alto autem (secundùm Augustinum) elevari, & non sub tecto pati Dominus voluit, ut etiam ipsius àëris natura mundaretur, scilicet à dæmonibus & infectione peccatorum: sed & terra per sangvinem decurrentem similiter mundabatur: Et secundùm Theophilum, ut sanctificaret aerem, qui sanctificaverat terram, ambulando in ea. Et secundùm Chrysostomum, ut à dæmonibus expiaret àërem, & ascensum nobis pararet in Cælum. Ideo etiam sic elevari voluit, ut in cruce pendens in àëre, se inter DEUM & hominem mediatorem ostenderet: & per passionem crucis, cujus cùm elevata fuerit una pars ad Cœlum, altera verò in terram respicit, humanam naturam ad consortium Angelorum revocaret. Unde Anselmus. Mediator DEI & hominum, inter Cœlum & terram medius pendens, ima Superis unit: Cœlestibus terrena conjungit. Ex hoc articulo, levationis in cruce, habetur documentum, quòd nos passionem Domini recolentes, debemus exaltari à terra, id est; à terrenis affectibus: vel etiam à terrena conversatione, saltem quò ad mentalem abstractionem, ut vel sic à terra sursum trahamur ad Christum

Clavos Christo fabricare, aut ipsum crucifigere, quis dicatur.

Documentum.

Galat. 2.

Psal. 118.

Augustin. serm. 130. de tẽpore.

Ansel. de meditat. redempt. generis humani.

Documentum.

stum in cruce pendentem: quatenus simus de illorum numero, de quibus ipse pollicens dixerat: Omnia traham ad meipsum. Ad conformandum se huic articulo, poterit homo ex devotione sua mentem sursum erigere, quasi Christo coram Eo pendente in cruce: & poterit hoc etiam aliquo gestu corporis repræsentare, & sic orare. JESU qui in cruce levari, & sic à terra exaltari voluisti: fac me quæso à terrenis affectibus sublevari, & mente in Cœlestibus conversari. O! quàm malè provisum fuit JESU in sua minutione: fuit enim in sua minutione, usq; ad sudorem calefactus, firmiter ligatus, profundè vulneratus, sed malè procuratus. In tribus namq; providetur minutis: scilicet in alimoniæ recreatione, in quieta pausatione, & in luminis absconsione. Sed dulcis JESUS pro recreatione habuit fel & acetum: pro quiete, vexationem corporis & afflictionem animæ, pro luminis temperatione, splendorem meridianum. Hic siste anima mea: hic siste Christi sangvine redempta. Ecce Abel occisus à fratre. Ecce Isaac ligatus à Patre. Ecce serpens æneus in deserto exaltatus à Moyse. Ecce Agnus, immolatus in lege. Ecce DEUS, occisus ab homine. Ecce JESUS, crucifixus in carne. Ecce Rex tuus, suspensus in cruce. Ecce Dominus tuus, condemnatus morte. Ecce homo mitis & innocens, involutus sangvine. Ecce homo vita tua, quasi pendens ante te. Fixis in illa vulnera oculis, interna pietate considera illud corpus tenerum, corpus illud innocens, corpus immaculatum: gravi crucis extensione graviter laceratum. Attende & vide, si est dolor sicut dolor ejus. Et licèt non ignores quid boni illa passio conferat mundo: tamen si quæ sunt in te pietatis, si quæ charitatis, si quæ compassionis viscera, pietatis affectu compatere & emitte lachrymas: clama & dic.

Contemplatio.

Flecte ramos arbor alta,
Tensa laxa viscera
Et rigor lentescat ille:
Quem dedit nativitas
Ut superni membra Regis
Mitti tendas stipite.

Si enim crucifixus est Dominus JESUS, & in cruce extensus, quòd dinumerari possent omnia ossa ejus: & sic angustatus undiq; quòd se movere non posset, nisi in capite. In hora enim & in tempore illo flebili spatiosa terræ latitudo sibi defecerat: ita ut non haberet, ubi caput miseriis fessum reclinaret: sed inclinatum dependebat. Clavi ferrei sustinent totum pondus totius corporis Ejus: dolores acerrimos tolerat, & ultrà quàm dici vel cogitari possit, affligitur. Vide cum quanto labore, & dolore Dominus stat in cruce, & non tædeat Te in servitio tuo stare. Quia (ut ait Petrus Damianus) Quo laboriosius in conspectu supernæ Majestatis se conspicientis quis assistit: eo svaviùs dulcedinem intimæ quietis acquirit: quantoq; difficiliùs sui corporis gravedinem tolerat, tanto copiosiùs eum ad DEI meritum levat. Stat etiam Dominus nudus corpore, ac vento & frigori expositus: sed vestitus amore, & amoris calore inflammatus à planta pedis usq; ad verticem: à leva in dextram intus & exteriùs cruciatus. Crux quippe à cruciatu dicitur, ubi dolores acerrimi exagitant: ubi diu vivitur, & mors ipsa proten-

Crux ũde.

protēditur, ne dolor citius finiatur: quod genus mortis intātū durissimū atq; turpissimū apud judæos erat, ut nō solū ipse vituperabilis esset qvē crucifigi cōtigisset, sed etiam tota domus Ejus, domus crucifixi appellaretur. Ut ergo Dominus à turpissima & durissima, morte, nō liberaret, nō solū durissima, sed etiā turpissima morte se condemnari permisit: & ut maledictionē quā incurreramus supportaret, maledictam mortem scilicet crucis suscepit. Secundùm illud: *Maledictus qui pendet in ligno*, Unde Apostolus ait: *Factus maledictus ut nos à maledictione liberaret.* Unde Augustinus. Illa morte nihil pejus fuit. Inter omnia genera mortis, elegit extremum & pessimum genus mortis, qvi omnium fuerat ablaturus mortem, de morte pessima occidit omnium † mortium. Hæc Augustinus. Hanc autem crucifixionem Christi Esaias præfiguravit, qvem gens Judaica serrâ ligneâ per medium secavit. Judæi enim serrâ ligneâ Christum per medium diviserunt: qvia animam & corpus ejus, per crucem, ab invicem separaverunt. Congruè autem Dominus tale genus Passionis elegit, quod primæ prævaricationis reatum absolveret: ut qvi per lignum vetitum cecideramus, per lignum sanctæ crucis resurgeremus. Et qvi per lignum prævaricationis mortui jacebamus: per lignum reconciliationis, ad vitam revocaremur. In cruce ergo Christus moritur, & sic genus humanū salvare voluit, ut morbo convenienter medela responderet, ut videlicet unde mors oriebatur, inde vita resurgeret: & diabolus qvi in ligno vincebat, in ligno qvoq; vinceretur per Christum. Per lignum enim prævaricationis, mors inducta fuerat, & necessarium erat, ut per lignum Passionis pelleretur, & de ligno crucis & cruciatus lignum concupiscentiæ excluderetur, & ut Dominus per ligni dolores invictus transiens, delectationes ex ligno provenientes confutaret. Expandit in cruce immaculatas manus, pro manibus incontinenter extensis. Pro svavi cibo arboris vetitæ escam fellis accepit, & in se suscipiens mortem, nostram mortalitatem abstulit. Unde Bernar. Qvid commisisti, dulcissime puer? Qvid fecisti amantissime juvenis? qvæ tua noxa? qvæ tua causa damnationis? Ego certè tui sum causa doloris, qvod perpetravit servus, Dominus solvit, qvod commisit injustus, solvit justus. O! nate DEI, qvò tua descendit humilitas? qvi factus es obediens pro me, DEO usq; ad mortem, mortem autem crucis. Me ad illicita, traxit concupiscentia, Te pro me Sancta charitas traxit ad crucem. Ego pomum accepi, Tu clavîs laniaris. Ego pomi dulcedinem Tu fellis gustas amaritudinem. Mihi misero congaudet Eva, Tibi crucifixo plorans compatitur MARIA. Hæc Bernard. Qvis det mihi ut totus totaliter carne, & spiritu transfigar, crucisq; affigar patibulo cum dilecto, ut nec aliqvid sentiam nisi JESUM, & hunc crucifixum, & clamabo toto corde, Qvis mihi det, ut ego pro te moriar DEUS meus? Dulcis mihi lectus sit illud lignum crucis tuæ Domine, ut ego pro te moriar, in qvo dulciter reqviescam. Manus tuæ qvæ me fecerunt, expositæ sunt clavorū aculeis, placeat tibi ut non extendam ultrà ad iniqvitatem manus meas, sed per sangvinem, qvi de manuum tuarum plagis exivit, purifica manus & opera mea, ut sine ira & immunditia levem eas ad te, & ad opera pietatis. Sana Domine vulnera conscientiæ meæ, qvæ infixi mihi manibus propriis in operibus voluptatum. Beatos pedes tuos, qvorum scabellum terra est, ligno crucis passus es cla-

Crucis mortem cur elegit.

Deut. 21.

Galat. 3.

Augustin Tract. 36 in Joann.

Figura.

† alias mortem.

Crucis lignum redemptioni aptum.

Contemplatio.

Bernard. lib. de Passione.

clavis affigi durissimis, per hoc te obsecro Domine dele errata pedum meorum, perfice gress. s meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea, sed semper sint stabiles in opere Sancto. *Scripsit autem Pilatus*, in quadam charta tabulæ affixa, *titulum*, & posuit tabulam cum cavilla *super crucem*, ut eminentiùs appareret, & in titulo causa mortis ejus. JESUS, in qvo exprimitur proprium nomen ejus *Nazarenus*, qvò ad Patriam, qvia ibi fuit nutritus: *Rex Judæorum:* in qvo exprimitur causa mortis ipsius: qvasi diceret. Ideo crucifixus est, qvia erat Rex Judæorum. Mos enim erat Romanorum, super lignum crucis ponere causam mortis crucifixorum. Ipse autem accusatus fuerat, qvòd sibi Regnum Judæorum usurpare volebat. Pro hac ergo causa Judæi Eum Pilato tradiderant, & Pilatus Eum ad mortem condemnaverat. Et qvia Judæi contra voluntatem Pilati petierũt Christum crucifigi, ideo volens se vindicare de eis, per talem modum scripsit titulum, ut redundaret in verecundiam ipsorum. Unde Chrysosto. Sicut in trophæo literæ ponuntur victoriam ostendentes, ita Pilatus titulum cruci Christi inscripsit, simul quidem pro Christo respondens, ut Eum à communione latronum discerneret: simul autem & de Judæis ulciscens, ostendens scilicet ipsorum malitiam, dum in suum Regem insurrexerunt secũdùm Theophilum: Judæi procurabant scribi titulum, & intendebant per hunc illusoriè vituperare opinionem ejus qui Regem faciebat seipsum ut sic prætereũtes sui misereri non valerent: sed magis ei tanquam tyranno improperarent. Sed Pilatus non scripsit sicut volebant. Unde & Hierony. Judæi non illudentes, & irridentes hoc fecerunt: sed in intentione Pilati aliud fuit. Operabatur enim, secundùm Glossam, Divina vis in corde nescientis. Divinitùs namq;, secundùm Remigium, hoc procuratum fuit, ut talis titulus super caput ejus poneretur: ut pro hoc judæi agnoscerent, quòd Eum occidendo nihilominus Regem haberent. Unde & Beda, in quo monstrabatur jam nunc Regnum ipsius, non ut ipsi putabant destructum, sed potiùs, augmentatum. Titulus enim positus super crucem Ejus, illud ostendit, quia nec etiam occidendo efficere potuerunt ut Eum Regem non haberent, qui eis secundùm opera sua redditurus est. Hæc autem tria verba, scilicet JESUS Nazarenus Rex Judæorum: satis conveniunt ad crucis mysterium. Nam hoc quòd dicit JESUS quòd interpretatur Salvator, convenit ad virtutem crucis, per quam facta est nobis salus. Hoc verò quòd dicit Nazarenus, quòd interpretatur floridus, pertinet ad patientis innocentiam: qui est flos qui de radice Jesse ascendit, sed hoc quòd dicit Rex Judæorum, pertinet ad patientis potestatem & dominium, quod ex passione promeruit: quia propter hoc DEUS illum exaltavit. Sed licèt Ipse per crucem sit non solùm Rex Judæorum, sed & Gentium: tamen scripsit Rex Judæorum tantùm: quia ipsi Gentiles conversi ad fidem spiritualiter Judæi dicuntur, id est, cõfitentes: non circumcisione corporis, sed Christi: & ideo pro hoc quòd dicit Rex Judæorum; intelliguntur etiam Gentiles conversi: ut autem dicit Beda, pulchrè titulus, qui Christum Regem testetur non infra, sed supra crucem ponitur: quia licèt in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen Regis Majestate fulgebat. Unde & Ambrosius. Meritò autem supra crucem ponitur titulus: quia non humani corporis, sed Divinæ potestatis est

Tituli descriptio.

Chrysostõ. hom. 84. in Joann.

Theophil. in cap. 15 Lucæ.

Hieronym9 in cap. 27. Matth.

Remigius Ibidem.

Beda in Joan. cap. 19.

Tituli convenientia.

Beda in cap. 23. Lucæ.

Tituli super crucẽ positio

Ambros. in cap. 23. Luc.

Regnum, quod habet Christus: Scripsit autem titulum illum non in una lingva: sed in tribus lingvis famosis, sc. *Hebraicè, Græcè, & Latinè:* & in qualibet lingva integrè· ut diversarum lingvarum homines, qui ad diem festum convenerant, legere & intelligere possent causam mortis Ipsius: & ut omnis lingva confiteretur, quia Dominus JESUS Christus est Rex Regum, & Dominus dominantium, in gloria DEI Patris: & ut omnis lingva commemoret perfidiam Judæorum: & ad ostendendum Ipsum pati pro populo omnis lingvæ, & eis dominari in perpetuum. Cujus signum est, quòd Pilatus titulum delere noluit, vel mutare, licèt Judæi hoc peterent: quia videbant quòd in verecundiam eorum redundabat, eò modò quo ipse scripsit. Unde Pontifices Judæorum, volentes titulum corrigere, dicebant Pilato: *Noli scribere, Rex Judæorum: sed quia Ipse dixit, Rex sum Judæorum.* Nā in hoc quòd ponit, Rex Judæorū, ostēditur Christi præconiū, & Judæorū opprobriū: quia cōtum eliosū erat Judæis quod crucifigi fecerūt Regē suū. Sed si poneretur, quia dixit; Rex sum Judæorū hoc redundaret in Christi opprobriū: & indicaret ejus culpā: & hoc ipsi intendebant: ut scilicet crucifixi famā auferrent: qui jam vivo vitam abstulerant. Pilatus verò magis confirmavit, dicens: *Quod scripsi scripsi:* idest; immobiliter & indelebiliter scripsi: qvasi diceret, hoc est verum quod scripsi: ideo non mutabo. Non corrumpo veritatem. etsi vos diligitis falsitatem. Iteratio verbi, confirmatio est tituli, & Regni Christi. Immobilitas tituli, immobile Regnum significat Christi. Fuit autem secundùm Augustin. Titulus iste immutabilis: non quia Pilatus scripsit: sed quia veritas dixit Rex, inquit; sum Judæorum, unde exclamat idem Augustinus. O ineffabilem vim Divinæ operationis: etiam in cordibus ignorantium. Nonne occulta quædam vox Pilato intus quodam (si dici potest) clamoso silentio personabat, quòd tacito autem in Psalmorum literis Prophetarum est: ne corrumpas tituli inscriptionem. Ideo, Pilatus quòd scripsit scripsit: quia Dominus quod dixit, dixit. Hæc August. Commendavit autem Eum Pilatus, licèt nesciens, in hoc titulo à tribus. Mors enim Christi, causa erat remissionis culpæ: quia JESUS, collationis gratiæ: quia Nazarenus, adeptionis gloriæ: quia Rex Judæorum, in quo omnes erimus reges. Tres verò lingvæ prædictæ ad principatum in Crucis titulo sunt consecratæ, quæ illæ præ cæteris eminebāt & principales erant: Hebræa propter religionem, & Judæos in lege DEI gloriantes. Græca propter sapientiam & gentium sapientes. Latina, propter potentiam, & Romanos, multis, ac penè omnibus, jam tunc gentibus imperantes: ac si diceretur. Hic est Rex totius religionis, totius sapientiæ, totius potentiæ. Hæ ergo tres gentes (ut ait Augustinus) sibi dignitatem in Cruce Christi vendicant: in quo signatur quàm per Crucem Christi subjugari & converti deberent devoti & religiosi, qui signantur per lingvam Hebræam: sapientes, qui per Græcam: & potentes, qui per Latinam. Velint nolint ergo Judæi, diversæ lingvæ, omne mundi Regnum, omnis mundana sapientia, omnia Divinæ legis sacramenta testantur, quia JESUS Rex est Judæorum, hoc est Imperator credētiū & cōfitētiū DEUM. Et notādū, secundū Hieronym. quia triplex distingvitur titulus. Memorialis, quando scilicet aliqua scribuntur ad memoriam facti maximè mortuorum: sic fit inscriptio super sepulchra eorum. Præconialis, qui scilicet inscribitur in præconium & laudem vivorum, sic fit in portis domorum

Augustin Tra. 117. in Joann.

Mortis Xsti causa.

Lingvarum triū excellentia.

Augustinus Tract. 117. in Joann.

Hieronym. comment. in Psal. 14.

vel

vel Civitatum, quoniam res actu describitur. Triumphalis, qui scilicet continet causam & ordinem alicujus triumphi: & talis fit hic titulus, de quo nunc dicitur. Post victum enim diabolum, super caput ejus fuit scriptum, hic est Rex Judæorum, scilicet corde circumcisorũ, spiritu, non litera: per & hoc quòd etiã in morte dicitur, Rex Judæorum: ostenditur quòd nec in morte perdidit: Regnum Judæorum, sed magìs acquisivit, vèrorum, scilicet Judæorum: ipsum corde, ore, & opere confitentium. Ex isto articulo, superscriptionis tituli, habetur documentum, quod quandocũq; impugnamur à dæmone, opponamus sibi titulum justum, JESUS Nazarenus Rex Judæorum. Qui ideo titulus triumphalis dicitur, quia triumphum Christi contra diabolum evidẽter exprimit. Quod sentiens diabolus, mox affixo titulo cruci, judæos instigavit ut à Pilato tituli mutationem peterent: sed Pilatus Divino instinctu in hoc facto motus, immutabilem esse titulum asseruit. In omni ergo impugnatione diabolica, Christianus hunc titulum in corde & ore, vel etiam in scripto gerat, quia inter omnia arma passionis Dominicæ diabolus hunc titulum triumphalem maxime perhorrescit: prout metipse diabolus cuidam personæ devotæ in visione, quadam exactus asseruit. Ad conformandum se huic articulo, qui illusorius fuit ex intentione judæorum, attendat homo documentum, & sic oret: JESU, quia tituli triũpualis superscriptione lusoriè diffamari voluisti: da mihi sub eodem titulo Tuo sic strenuè militare, ut trophæo tuo hostis perterritus mihi non audeat propinquare. Ad literam nota, quòd crux non habebat aliquid super lignum transversum, habens tria brachia ad similitudinem literæ T. sed loco quarti brachii, Pilatus super posuit cavillam & tabulam, similiter ad modum Tau, ei affixam, & in tabula scriptus erat titulus. Creditur autem crux Domini quindecim pedes habuisse in altum, & tabula superposita pedem & dimidium. Dicuntur quoq; in cruce Domini fuisse quatuor ligna diversa, & generum diversorum, scilicet stipes, sive truncus in rupe defossus, cui crux erat infixa, de cædro. palus, sive lignũ erectũ de cypresso. Transversale, sive lignũ transversũ, de palma. Tabula superposita, de oliva. Unde est iste versus.

Documentũ

Titulus in corde habendus.

Crucis forma.

Ligna crucis quadruplicia.

Ligna crucis palma, cædrus, cypressus oliva.

Signat autem cædrus, altitudinem contemplationis: cypressus, famam bonæ opinionis, palma fructum justitiæ: oliva, lævitatem misericordiæ. Crux verò quadripartita, quadrifariam partem mundi designat, nam si rectè jacendo in terra projiciatur: alia pars ejus ad orientem alia ad occidentem, alia ad meridiem, alia ad Septemtrionem respicit. Cùm ergo Dominus hujus genus mortis sustinere voluit: ostendit quia quadrifidum mundum salvaturus erat: & ex quatuor mundi partibus electos ad suam fidem collecturus erat: & quòd virtus Passionis & crucifixionis suæ, ad has plagas mundi per crucem expandi debebat. Sive etiam tale genus mortis sustinere voluit, ut ostenderet pro quibus restaurandis patiebatur: scilicet pro supernis Angelorum ruinis replendis, pro istis de limbo educendis, pro amicis colligendis & adunandis, pro inimicis reconciliandis. Primum, designantur per brachium superius. Secundum, per inferius. Tertium, per dextram. Quartum, per sinistram. Et secundùm Chrysostom. In cruce etiam expansis manibus moritur, ut altera quidem manu veterem populum, altera eos qui sunt ex gentibus trahat, utrosq; sibi conjungens. Moralem verò Sacrosanctæ

Chrysostom. sermon. de latrone.

Cur expãsis manibus.

ctæ crucis figuram describit Apostolus, ubi dicit: *In charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus Sanctis quæ sit longitudo, latitudo, altitudo, & profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi.* Ubi ostenditur quòd hi qui carnem suam cum vitiis, & concupiscentiis crucifigunt, latitudinem debent habere in bona operatione: longitudinem in bona perseverantia: altitudinem, in spe Cælestium præmiorum: profundum, in cautela inscrutabilium judiciorum DEI. Secundùm Augustinum. Enim in latitudine crucis bona opera, in latitudine charitatis facta significantur: quia charitatis opera sunt generaliter extendenda, & hoc est in ligno transverso, quô extenduntur manus, propter operum significationem: per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis: quia tristitia facit angustias. In longitudine perseverantia boni operis, & Sanctæ conversationis: quæ in tota longitudine temporis est habenda usq; in finem: & hoc est in ligno jà transverso usq; in terram: ubi corpus crucifixum stare videtur: quod significat persistere, hoc est longanimiter permanere. In altitudine spes Cœlestium præmiorum & intentio recta, quâ in DEUM tanquam in finem ultimum, cuncta bona opera referuntur, & hoc ab ipso ligno transverso sursum versùsq; ad caput eminet, propter expectationem supernorum, ne illa opera bona atquè in eis perseverantia, propter temporalia DEI beneficia credantur facienda: sed potius propter sempiterna speranda. In profundo inscrutabilia judicia DEI, unde ista gratia DEI in homines venit: & hoc est in illa parte ligni, quæ terræ abdita defixa latet, sed inde consurgit illud quod eminet, quia cuncta eis apparentia & eminentia inde consurgunt: sicut bona nostra de profunditate gratiæ DEI, quæ comprehendi ac judicari non potest, universa procedunt, quia ex occulta DEI voluntate vocatur ad participationem tantæ gratiæ, alius homo sic, alius autem sic. Supereminentem verò scientiæ charitatem Christi, eam profectò dicit, ubi pax illa est, quæ præcellit omnem intellectum. Secundùm Bernardum, Christus in cruce patientiam exhibet: obedientiam implet, humilitatem commendat, & charitatem perficit. His ergo quatuor virtutum gemmis, quatuor brachia crucis decorantur. Supereminens, est charitas à dextris, obedientia à sinistris, patientia in profundo, radix omnium virtutū humilitas. Hæc Bernardus. In quatuor etiam brachiis crucis, notantur quatuor crucis beneficia. Signat enim pars superior, januæ Cœlestis apertionem: inferior, inferni destructionem: à dextris, peccatorum remissionem. *Crucifixi autem sunt cum JESU duo latrones*, propter scelera damnati: *unus à dextris*, qui in fine pœnituit: & alius à sinistris, qui in pertinacia permansit, & JESU in medio, Qui Mediator ad reconciliandum fuit. Sed hoc quantum ad intentionem judæorum, factum est Ei ad ignominiam & opprobriū, ut scilicet causa mortis ejus, similes judicarentur causæ mortis latronum, ac particeps in malefactis eorum videretur, & eorum societate infamaretur. Sed si ad mysteriū attēderetur, hoc ad claritatē Christi pertinet: nam per hoc ostenditur, quòd per Passionē suā merebatur judiciariam potestatem: medium enim tenere propriè pertinet ad judicem. Unde Chrysosto. Pariter crucifigunt latrones, non tanquam inimici latronum: participes enim erant sceleris eorum, sed ut infamarent Dominum suum: quòd non sine causa crucifixus sit, sed quasi qui facinorosus inventus sit. Unde & Ambros, quàm

Ephes. 3. — *Augustinus Tract. 118. in Joann.* — *Longitudo crucis.* — *Longitudo.* — *Profunditas* — *Bernardus sermone de Passione.* — *Crucis beneficia quatuor* — *Latronum crucifixio.* — *Mysterium.* — *Chrysostomus homil. 84. in Joann.* — *Ambros. in c. 23. Luca.*

Cur cū peccatoribus crucifixus. *Esaiæ 53.*

quàm execrabilis in facto iniquitas judæorum, ut quasi latronem crucifigerent omnium redemptorem? Ipse verò hoc permisit, & cum peccatoribus voluit crucifigi, ut ostenderet se pro peccatoribus pati & mori, & ut impleretur scriptura Esaiæ, quæ diu ante dixerat: *Et cum sceleratis reputatus est.* Cum iniquis ergo reputatus est in morte: ut iniquos vivificet in Resurrectione. Hæc Ambrosius. Pendet ergo Dominus inter duos latrones, quasi Dux & Magister criminum in medio locatus. In hoc autem mysterium finalis judicii designatur, quando veniet Filius hominis, & judicandos statuet hos, scilicet agnos à dextris, & alios, scilicet hædos à sinistris. Unde Hieronym. Cum iniquis veritas deputata, unum reliqvit sinistrum, alterum assumpsit dextrum: sicut in die judicii faciet. Confessio brevis, vitam acquisivit longam, & blasphemia finita, pœna plectitur æterna. Unde & August. Ipsa crux, si attendas tribunal fuit. In medio enim judice constituto, unus latro (qui credidit) liberatus: aliter (qui insultavit) damnatus est. Jam significabat, quid facturus est de vivis & mortuis: alios positurus ad dexteram alios ad sinistram. Judicabatur, & judicium minabatur. Ex hoc articulo crucifixionis latronum cum Christo, trahitur documentum, quòd & nos cum Christo crucifigi debemus in medio latronum. Nam sicut ibi sunt tres crucifixi: duo latrones, & medius IESUS: sic in nobis moraliter crucifigenda sunt tria: scilicet caro & mundus, qui per duos latrones: & spiritus noster, qui per IESUM designatur. Caro crucifigenda est, sicut latro dexter: ut spiritus subjiciatur, & ei consentiat: secundùm illud Apostoli. *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis,* mundus sicut latro sinister ut bono insultans relinquatur: secundùm illud ejusdem Apostol: *Mihi mundus crucifixus est & ego mundo.* Istis latronibus in nobis crucifixis, spiritus in medio crucifigatur cum Christo, ut dicat cum Apostolo: *Christo confixus sum cruci, vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.* Est autem sciendum, quòd latro sinister crucifixus quidē fuit, nō tamē salvatus, sed permansit in perfidia sua: sic mundus licèt crucifigatur, remanet tamen in immundicia sua: caro autem crucifixa salvatur cum spiritu, quia in resurrectione sua glorificabitur: unde latroni dextro dixit IESUS: *hodie mecum eris in Paradiso.* Ad majorem autem evidentiam prædictorum, est sciendum quòd crux carnis est rigor disciplinæ: cujus quatuor sunt brachia: scilicet vigilia, abstinentia, asperitas vestium, & disciplinæ verberum. Crux autem quâ mundus crucifigitur, est paupertas spiritus: cujus etiam sunt quatuor brachia, scilicet contemptus gloriæ, pecuniæ, Patriæ, & parentelæ. Crux verò spiritus, est fervor devotionis: cujus similiter sunt quatuor brachia, scilicet amor, spes, timor, & dolor. Spes sursum, timor deorsum: amor à dextris, dolor à sinistris. Radix autem, ex qua omnia hæc pullulant, est charitas. Unde Apostolus: *In charitate radicati, ut possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum.* Ubi figuram crucis, & Ejus mysterium aptissimè exprimit Apostolus, secundùm Augustinum & Glossam. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quomodo Christus pendebat in medio latronum, & revolvat in mente documentum, & oret IESU Qui inter duos latrones crucifigi, & cum sceleratis reputari voluisti: da spiritum meum in medio carnis & mūdi crucifigi: quatenus extre-

Hieronymus in cap. 15. Marci. *Confessio latronis.* *Augustinus Tract. 31. in Joann.* *Documentū.* *Galat. 5.* *Galat. 6.* *Galat. 2.* *Crux carnis.* *Crux mūdi.* *Crux spiritus.* *Ephes. 3.* *August. ser. 7. de verbis Apostoli*

extremis mihi crucifixis, in te medio conquiescam. Nec tamen Christo sic angustiato à conviciis parcunt: sed quod pœnâ pejus est, passum subsannant. Undiq; pœnæ, undiq; opprobria, undiq; convitia. Quidam, scilicet *milites*, quatuor qui Eum crucifixerant: *acceperunt vestimenta ejus*, excepta tunica, & juxta numerum personarum diviserunt sibi ea in quatuor partes, in præsentia sua. Et tunicam superiorem similiter acceperunt, circa partes prædictas: quam nisi scinderetur partiri non potuerunt, sed utiliter & commodè scindi non potuit: quia *erat inconsutilis*, id est; sine sutura & reticulato opere facta: qualibus indumentis pauperes in Palæstina uti consveverunt: & ideo ne scinderetur, ad unùm eam integram pervenire sortione maluerunt. Dicitur autem quòd ad modum chirothecarum seu birretorum, & quorundam ciliorum quodam opere textili facta fuit: & quòd Beata Virgo propriis suis manibus eam fecerit, & quòd cum JESU crescente paulatim etiam creverit. *Et erat desuper contexta per totum*: quia (ut dicitur) ab extra per totum de panno aliquo erat appositum, ad eam fortificandum magìs & conservandum. Unde secundùm Chrysostomum. Hoc dicens Evangelista, occultè vestis vilitatem insinuat: nam in Palæstina est quoddam genus vestium propter pauperes ex multis pannis contextum, quasi unus pannus super alium. *Hoc autem factum est, ut adimpleretur* consecutivè, id est; ad hoc & ex hoc adimpletum est: *quod dictum est per Prophetam*, ex persona Christi: *Diviserunt sibi vestimenta mea*, scilicet alia à tunica: *& super vestem meam*, scilicet tunicâ inconsutilem, *miserunt sortem*. Secundùm August. Quadripartita vestis Domini JESU Christi, quadripartitam figuravit Ejus Ecclesiam: toto orbe scilicet (qui quatuor partibus constat) terrarum diffusam: & in omnibus eisdem partibus æqualiter: id est; concorditer distributâ ad quas virtus crucifixi expanditur per quatuor partes crucis. Tunica verò illa sortita, omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Si enim charitas supereminet & super omnia præcepta est: meritò vestis quâ significatur; desuper contexta perhibetur. Et addidit, per totum: quia nemo ejus est expers, qui pertinere invenitur ad totum, à quo toto Catholica vocatur Ecclesia. Inconsutilis autem dicitur, ne aliquando dissvatur. Et ad unum pervenit, quia in unum omnes colligit. In sorte autem, DEI gratia commendata est: quia cum sors mittitur, non personæ cujusquam vel maritis, sed occulto judicio DEI in unitate fidei conceditur. Secundùm Hieronymum. Vestimenta Christi sunt, quibus tegitur corpus Ejus, scilicet Ecclesia: quatuor milites quibus divisa sunt, quatuor genera hominum quibus data sunt præcepta: scilicet conjugati, viduati, prælati, religiosi, seu continentes. Hi omnes dicuntur milites, quia debent militare Christo, per obedientiæ perfectionem: non mundo, per temporalium amorem: non diabolo per peccatorum perpetrationem. Tunica inconsutilis & indivisa, est unitas Ecclesiastica usq; in finem duratura. Sors quæ hanc tunicam uni assignat, non alii scilicet fideli, non infideli: est gratia DEI, quæ etiam hujus unitatis integritatem conservat. Christi ergo tunica partita non fuit, sed heu hodie peccatis exigentibus Christi tunica inconsutilis, scilicet Ecclesia militans pravè scinditur dissuitur & sortitur. Quod gentiles facere noluerunt, hoc proh dolor Christiani facere non verentur. Scindunt eam hæretici, contra ipsam diver-

[Margin notes: *Divisio vestimentorum Christi.* — *Tunica inconsutilis.* — *Chrysostom. homil. 84. in Joann.* — *Psalm. 21.* — *Augustinus Tract. 118. in Joann.* — *Inconsutile quid.* — *Mysticè. Hieronymus in cap. 15. Marci.* — *Tunica inconsutilis nō dividitur.*]

diversas sententias inducendo: scindunt eam laici, affligendo. Eandemq; inter se Clerici sortiuntur, & cujus erit eam dolo & fraudibus partiuntur. Unus dicit hic est, alius hic est. O! Christi tunica quàm pessima est divisio tua. Vestimenta etiam Christi dividit, qui Ecclesias spoliare, vel res proximorum distrahere præsumit. Vides ergo, quomodo vestes Christi dantur in prædam militibus, sicut vestes interfectorum dari solent tortoribus. Ex quo apparent duo documenta. Primum, Passionis Christi ignonimia, in hoc quòd nudum Eum crucifixerunt: quòd non fit nisi vilibus personis. Secundum crucifigentium avaritia: quia vestes Christi quamvis parum valerent, omnes tamen sibi rapuerunt. Unde Chrysostomus. Dividunt vestimenta, quod in-valde vilibus & abjectis condemnatis fit, & nihil aliud habentibus. Quasi enim in dehonoratum, & abjectum, & omniũ vilissimum hoc ita audebant: in latronibus quippe nihil tale operati sunt, sed in Christo omnia ausi sunt. Dicit etiam Theophilus, quòd forsitan plures eorum egebant, vel fortè magis ad opprobrium, & ex quadam lascivia hoc faciebant: quasi subsanativè dicerent. Quia iste dixit se Regem, habeamus singuli aliquid de regalibus vestimentis ejus. Est autem miranda patientia & dispensatio misericordiæ Salvatoris, quia sicut agnus tondentem & occidentem se suo vellere vestit, ita se tondentes seu spoliantes & occidentes suo, vestitu vestivit, ostendens quod nisi suis exemplis vestirentur, ignonimiosè nuditas eorum esset coram oculis DEI & Angelorum apparens. Ex isto articulo divisionis vestimentorum Christi plura habentur documenta. Primum est, quòd libenter debemus participare exempla Sanctorum, quæ per vestimenta Domini signantur. Item est documentum, secundùm Hieronym. quòd observantia mandatorum DEI, quæ etiam per vestimenta signatur, est dividenda inter Christianos secundùm diversos hominum status. Item est documentum, quod bonum est dividere reliquias Sanctorum, pro devotione, ad eorum honorem ampliandum. Quod enim isti milites pagani fecerunt Christo in opprobrium & derisionem, hoc boni Christiani convertere debent ad Christi & Sanctorum præconium & honorem: sicut multos ritus paganicos Christiani convertunt ad cultum DEI. Item est documentum, quòd charitas, quæ secundùm Augustinum, significatur per tunicam inconsutilem dividi non potest: cum ipsa cæteras virtutes connectat. Item quod nemo debet schismate dissuere unam Sanctam Catholicam Ecclesiam quæ in unum omnes colligit, quæ etiam per tunicam inconsutilem significatur: propter quod etiam, secundùm Chrysostomum, non caput ei amputatur: ut Joanni, neque sectus est ut Esaias, ut corpus integrum & indivisibile morti servet, & non fiat occasio volentibus Ecclesiam dividere. Ad conformandum se huic articulo, imaginetur homo exempla Christi & Sanctorum, quasi quædam pretiosa vestimẽta, quæ participare quantũ possumus studeamus: & sic oret: JESU qui vestimenta Tua inter crucifixores tuos dividi, super tunicam autem tuam inconsutilem sortem mitti voluisti: da mihi Sanctorum tuorum exempla cum mandatorum observantia participare, & charitatem semper integram conservare. Et sedentes juxta Crucem observabãt Eum quando expiraret, & ne evaderet: vel ne aliquis Eum de cruce vivum deponeret. Et sic volebant suam impotentiam ostendere: ac si impeditus à custodibus nonposset se juvare.

Documenta. *Chrysostomus homil. 88. in Matth.* *Theophil. in cap. 15. Marci.* *Documenta.* *Hierony. in cap. 15. Marci.* *Augustin tract. 118 in Joann.*

vare. Ubi Hieronym. Diligentia militum & Sacerdotum nobis proficit, ut major & apertior resurgentis virtus appareat. Illudebatur quippe & deridebatur in cruce à pluribus, & diversis vicibûs. Unde nota, in serie literæ, qvatuor differentias illudentium Christo in cruce. Prima est sedentium, qvi Eum observabant. Secunda prætereuntium, qvi Eum blasphemabant. Tertia, stantium Sacerdotum & Seniorum. Qvarta, pendentium latronum. Per hos significātur qvatuor genera hominum, virtutem Ejus abnegantium. In sedentibus, delitiosi, & acediosi, qui deliciis carnis intendunt. In prætereuntibus, cupidi & avari, qvi prætereuntia seqvuntur, & viam justitiæ prætergrediuntur. In stantibus, superbi & elati, qvi stant per appetitum excellentiæ. In pendentibus, impatientes & qværulosi de adversitate. Qvibusdam ergo sedentibus & Eum observantibus, alii prætereũtes juxta per viã, hoc est vulgares homines circa locũ crucis transeuntes, & cõsurgẽtes blasphemabant Eũ, moventes capita sua in signum irrisionis, & dicentes improperando: *Vah*, qvod est interjectio insultantis, seu deridentis & subsannantis, *qui destruit Templum DEI*, sicut dixisti, *& in triduo illud reædificas*, virtute tua qvæ apparet nunc tamen infirma. Repetunt dicta falsorum testium, & eis concordant qui sibi imponebant qvòd hoc dixerat: sed hoc falsum erat. *Salvum fac te ipsum*, virtute qvam de te prædicasti in potestate reædificandi Templum, *descendens de cruce*, qui promittebas te in triduo Templum reædificare. Et iterum dicebant: *Si Filius DEI es, descende de cruce*, id est; si potes amove dolores qvos sustines: qvasi dicerent, non potes ex qvo falsitas tua patet: sed mentita est iniqvitas sibi: plus enim fecit de sepulchro resurgendo, qvàm fecisset de cruce descendendo. Unde Gregor: si tunc de cruce descendisset, nimirum insultantibus cedens, virtutem nobis patientiæ non demonstrasset. Sed expectavit paululum, toleravit opprobria, irrisiones sustinuit, servavit patientiam, distulit admirationem. Et qvi de cruce descendere noluit, de sepulchro resurrexit: plus igitur fuit de sepulchro resurgere, qvàm de cruce descendere. Plus fuit mortem resurgendo destruere, quàm vitam descendendo servare. Unde etiam, secundùm Chrysostomum. In verbis istis vocem filiorum diaboli, qvomodo imitantur vocem Paternam. Diabolus dicebat, si Filius DEI es mitte te deorsum: & Judæi dicunt, *Si Filius DEI es, descende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis*, id est; legisperitis, *& Senioribus*, id est; judicibus ordinariis *dicebant*, ad alterutrum irridendo: *Alios salvos fecit*, & utiq; tam spiritualiter qvàm corporaliter *se salvum faciat*, id est; supplicio crucis eruat, *si hic est Christus*, id est; Rex sive Messias, *DEI Electus*, id est; DEI Filius. Unde Beda: Imò se salvum facere de cruce descendendo noluit, quia Ipse est Christus DEI Electus. Nam qvi ideo venit ut pro nobis crucifigeretur: ideo seipsum salvare de cruce descendendo neglexit: qvia cum cæteris peccatoribus etiam illos qvi eum crucifigere salvare moriendo curavit. Et iterum dicebant: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere*. Unde Hieronym. Etiam nolentes confitentur scribæ & pharisæi, qvòd alios salvos fecerit. Itaq; vestra vos condemnat sententia. Qvi enim alios salvos fecit: utiq; si vellet, & seipsum salvare poterat. Et iterum dicebant: *Si Rex Israël est*, non qvicunq;, sed Messias promissus in lege, sicut ipse dicebat de se, *descen-*

Hierony. in cap. 37. Matth.

Illudentium Christū in cruce differētiæ quatuor.

Virtutem Christi abnegantes.

Gregori9 hom. 22. in Evang.

Chrysost. sermone de cruce & latrone.

Beda in cap. 15. Marci.

Hierony. in cap. 27 Matth.

dat nunc de cruce, ut videamus scilicet virtutem ipsius, qvia alii reges, non possunt talia facere, *& credimus ei*, sed mentiebantur dicentes, credimus. Unde Hieronym: Fraudulenta promissio. Qvid est enim plus de cruce viventem descendere, an de sepulchro mortuum resurgere? Et surrexit, & non creditis Ei: ergo etiam si de cruce descenderit. similiter non credetis Ei. Sed mihi videtur hoc dæmones immittere. Statim enim ut crucifixus est Dominus, senserunt virtutem crucis, & intellexerunt fractas esse vires suas: & hoc agunt ut de cruce descendat, ne faceret salutem qvam inchoarat. Sed Dominus sciens adversariorum insidias, permanet in patibulo, ut diabolum destruat. Hæc Hieronym. Tamen in Tobia super exenteratione piscis legitur dæmonem stetisse super brachium crucis, & considerasse an Christus aliquam maculam peccati haberet. Unde discipulis in cæna dicebat. *Venit enim Princeps mundi hujus*, id est; amatorum mundi: scilicet adversum me, *sed in me non habet quidquam*, qvod ad se pertineat. Et qvamvis peccatum non haberet: & ideo morti obnoxius non esset mori tamen voluit, quia Pater mandavit: & ideo subjecit, sed ut cognoscat mundus, *quia diligo Patrem:* & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: scilicet pro hominibus moriendo. Considera modo qvid in aliorum exitu dæmon facit, qvòd contra Ipsum mundi Salvatorem & Dominum venire præsumpsit. Unde Gregorius. Curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus, cogitandum: quàm sævus, quàm terribilis sua in nobis opera reqvirens, in die nostri exitus Princeps hujus mundi veniat, si etiam ad DEUM in carne morientem venit, & in illo aliquid qvæsivit in qvo invenire nihil potuit. Prius verò Eum in miraculis DEUM cognoverat, sed de cognitione sua ad dubitationem cecidit, quoniam hunc passibilem vidit. Hæc Gregorius. In cruce ergo tanqvam in decipula, captus est diabolus & victus. Unde Augustinus. Ipsa morte Christi est diabolus victus, tanquam in muscipula escam accepit. Muscipula diaboli, Crux Christi: esca quâ caperetur mors Domini. Et iterum dicebant. *Confidit in DEO, liberet eum nunc si vult. Dixit enim quia Filius DEI sum*, quasi dicerent. Si verum dixit, liberationem suam à DEO statim impetrabit: quia Pater Filios libenter liberat. Item *illudebant Ei, & milites accedentes* prope Crucem corpore, sed longe recedentes mente: *& acetum offerentes illi*, scilicet postea quoniam dixit sitio, *dicentes: Si Tu es Rex Judæorum*, sicut dixisti *salvum Te fac*, scilicet à morte liberando. O! miseri, & Rex Judæorum, id est; credentium & DEUM confitentium est: & se salvum faceret, de Cruce descendendo, si vellet. Miseri & cæci deberent supplicare, salvos fac nos qui indigemus, non salvum te fac cum ipse esset & salvus, & salus. Sed Dominus JESUS non acquievit, docens nos in tribulatione habere perseverantiam, vide quomodo non Judæis suffecit, & aliis quòd Christum crucifixerunt, sed etiam crucifixum Eum diversimodè deriserunt. Ita multis non sufficit Christum crucifigere peccando: sed etiam derident crucifixum peccata iterando, vel de peccatis se jactando. Dominum etiam deridet & subsannat, qui pro laude humana orat vel eleemosynas dat, seu quodcunq; bonum facit. Ex hoc articulo illusionis crucifixi habetur documentum, quod nos quando fuerimus in sublimi contemplationis, vel Sacræ actionis, aut Sanctæ Religionis positi, non debemus ad verba subsannantium descen-

Idē ibidē.

Tobiæ. 6.

Diabolus supra Crucem stetit.

Joan. 14.

Gregori9 hom. 39. in Evang.

August. in Psal. 30.

Documentum de tribulatione.

descendere ad mundanas occupationes, sed potiùs sustinere perversorum subsannationes: sicut Christus ad Judæorum insultationem & tentativam exprobrationem de Cruce descendere noluit, sed ibi usq; ad mortem perseveravit. Unde dicebat vitis, *Nunquid possum deserere vinum meum quod lætificat DEUM, & homines, & inter cætera ligna promoveri?* Similiter & oliva, & ficus dicebant. Sic est in proposito. Cum aute tempus sit crucis, quam diu exterior homo corrumpitur, ut per eam interior homo renovetur: & evacuetur corpus peccati quidam tamen pro modica contumelia descendunt de cruce patientiæ. Alii de cruce macerationis carnis & pænitentiæ, pro lenticula rufa & cibo delectabili. Alii de cruce compassionis, pro avaritia, claudentes viscera sua cùm vident proximum suum necessitatem habere. De cruce sangvinis & Martyrum non descendimus, quia nec eam ascendere volumus. Petitionem vero prædictam sæpe facit diabolus pænitenti, scilicet ut descendat de cruce: quia homo cadit facilius descendendo: & ideo vult diabolus ut descendat de cruce pœnitentiæ eam deferendo. Unde quidam novitius Parisiensis Matri suæ volenti eum de religione extrahere, sic legitur respondisse: Christus propter Matrem suam non descendit de cruce: sic nec ego propter Te deseram crucem pœnitentiæ. Ad conformandum se huic articulo, rememoretur homo sensum documenti, & oret: JESU qui in cruce positus exprobrabilibûs verbîs illudi voluisti: da mihi pro nulla diabolica vel humana suggestione de sublimi Sanctæ Religionis & conversationis descendere, sed in tui amoris amplexu fixum jugiter permanere. Item latrones cum Christo crucifixi, illudendo idipsum, simile improperium, seu verba improperii præmissa improperabant ei, & convitiabantur blasphemantes, secundùm Augustinum. Duo dicuntur pro uno, & pluralis pro singulari. Vel secundùm Hieronymum. Primò uterq; blasphemavit: sed visis signis in elemẽtis & rebus insensatis, unus in Christũ credidit, & priorem negationem sequenti confessione emendavit: unde cum unus qui Judæos fidem respuentes signat blasphemando diceret, *si Tu es Christus*, id est, Rex sive Messias, *salvum fac Temetipsum & nos*: scilicet salute corporali à morte liberando: non enim curabat de salute spirituali, vel animæ cõmodo: alter qui gẽtes, fidẽ sequẽtes signat, increpabat Eũ dicens: *Neque Tu times Deum qui in eadem damnatione es*, scilicet mortis & pæna simili: quasi diceret, licet homines non timueris, tamen Deum timere deberes maximè in articulo mortis in quo nunc es. *Et nos quidem juste in damnatione sumus. Nam digna factis*, supplicia, & secundùm factorum nostrorum exigentiam *recipimus*. Ecce confitetur culpam suam: ut dicat, iniquitatem meam ego cognosco: & ideo meretur misericordiam. Confitetur etiam Christi Innocentiam dicens, *hic vero nihil mali gessit*: quia peccatum non fecit, & sine peccato conceptus fuit. Ubi quærit Augustinus: Quis, inquit, illum docebat: nisi qui juxta illum pendebat? erat enim illi fixus in latere, sed hærebat in corde. Unde conversus ad JESUM, qui novit præcordia, dixit: *Memento mei Domine dum veneris in Regnum Tuum.* Manifestè patet quòd non loquebatur de Regno temporali, sed æterno: non de præsenti, sed de futuro. Magna fides hujus latronis fuit: quia non timore judæorum adstantium, nec proprii doloris acerbitate, nec socii sui blasphematione, nec carnis Christi apparente infirmitate,

Judic. 9.

Religiosi Parisiẽsis responsio ad Matrẽ

Augustin. lib. 3. de consen. Evangel. cap. 6.

Hierony. in cap. 27. Matth.

Confessio latronis boni.

Fides latronis.

nec Apostolorum fuga & negatione retrahitur à veritatis seu veræ fidei confessione: unde fuit ei remissio culpæ, & totius pœnæ. Apparet quidem hic illius conversio, quò ad plura. Primò, quò ad profectum charitatis, quam vivaciter in morte sua tenuit, fratrem & conlatronem pro simili scelere morientem, de iniquitate sua redarguendo, & ei vitam quam cognoverat prædicando. Secundò, quò ad fidei & veræ confessionis sinceritatem, Eum Quem secum pariter morientem vidit, DEUM & Dominum regnaturum credendo, & publicè prædicando. Tertiò, quò ad justitiæ & veritatis propalationem humiliter & verus pœnitens reatum suum fatendo: unde qui fictè confitetur, vel in confessione mentitur, Dominum cum sinistro latrone subsannare videtur. Quartò, quò ad spei firmitatem Regni DEI aditum & consortium postulando, nec propter peccatorum suorum magnitudinem vel multitudinem desperando. Iste latro de nullo nisi de corde & lingva se juvare poterat, quæ DEO totaliter offerre curavit: cor quidem in contritione & intima compassione: quia secundùm Glossam, plus videbatur affligi ex Christi compassione quàm ex sua propria passione: imò plus plangens Christi supplicium, quàm suum proprium: & lingvam (ut dictum est) in veritatis confessione. Unde Gregorius. In Cruce clavi manus pedesq; ligaverant, nihilq; ei pænis in eo liberum nisi cor & lingva remanserat. Inspirante DEO totum illud ei obtulit quod in se liberum invenit, ut juxta hoc quod scriptum est, corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem. Unde Beda. Quis hujus latronis animum non miretur? imò juvantis Domini gratiam, quis digne miretur? digna gratiarum actione veneretur? Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum humana infirmitate morientem: quando negabant Apostoli Eum, Quem miracula viderant Divina virtute facientem. Hæc Beda. Obsecro Te Domine, da mihi primò cum latrone isto cognoscere, & deinde cognoscere, Te me sicut verè peccatorem confiteri & magnificare Te, quia sine culpa passus es justus pro injustis. Desiderem quæso Domine, petam & impetrem eisdem verbis cum eodem, memento mei Domine dum veneris in Regnum tuum. Per istos duos latrones signātur illi qui pro peccatis suis expiandis cum Christo crucifiguntur, per professionem in religione factam: sed aliqui revertuntur actu, etsi non habitu ad sæcularem vitam. De quibus dicit Apostolus: *Nomen DEI blasphematur per vos inter gentes*: quoniam scandalizat sæculares: & isti signantur per latronem blasphemantem. Alii verò professi crucem pœnitentiæ sustinent devotè, per patientiam: & isti signantur per latronen Christum confitentem. Unde Beda. Mysticè latrones qui cum Domino hinc inde sunt crucifixi, significant eos qui sub fide & confessione Christi, vel agonem martyrii vel quælibet continentiæ seu disciplinæ arctioris instituta subeunt. Sed quotquot hæc pro æterna solùm, Cœlestiq; gloria gerunt, hi profectò dextri latronis merito & fide designatur. Ad qui vel humanæ laudis, intentu, vel qualibet minùs digna intentione sæculo abrenuntiant, non in meritò blasphematoris & sinistri latronis mentem & actus imitantur. Quidam duo latrones cum Domino crucifixos, duobus baptizatorum generibus coaptant. *Quicunq; enim baptizati sumus in Christo JESU, in morte ipsius baptizati sumus.* Ambo namq; similes

Conversio latronis per charitatem, fidem & cōfessionem etc.

Satisfactio latronis.

Gregor. lib. 18. moral. c. 23.

Rom. 10.

Rom. 2.

Mysticè. Beda in cap. 23. Lucæ.

Galat. 3.

similes crucifixi: sed unus in cruce blasphemus pejor, alter est confessione martyr effectus: quia per Baptismum quo cùm peccatores essemus abluimur. Alii dum DEUM in carne passum, fide, spe, charitate laudant, coronantur. Alii dum aut fidem, aut opera baptismatis habere renuunt, dono quod accepere primantur. Hæc Beda. Quòd etiam alter latronum murmurabat, alter non: significat quòd tribulationem alii patienter sustinent, & coronam merentur: alii non sustinent patienter, & damnationem consequuntur: unde de impatientibus ait Hugo. Dicunt homines quando pœnam sustinent. Si meruissemus non erubesceremus: nunc autem injustè pati & sine culpa, nobis ignominiosum est: imò verò si pro culpa pateris, erubesce: si sine culpa, gloriare. Latro magis vis esse, quàm Christus, & fortè sinister & blasphemator: non confessor. Tu enim pro culpa pateris, & culpam agnoscis, & judicem non veneraris. Considera nunc quàm magni despectus fuit illusio latronis sinistri, eò quòd tam vilis & sceleratus homo & jam ad mortem damnatus, & mox pro suis vulneribus moriturus insultavit vitæ Authori. Ex hoc articulo illusionis latronis habetur documentum tale, quòd discamus exemplo Christi calumnias etiam à vilibus personis patienter supportare. Item est documentum in latrone dextro, quòd injurias DEI nullatenus tolerare debemus, sed reprehendere sicut fecit latro iste. Item documentum, quantumcunq; simus scelerati peccatores, de DEI tamen misericordia nullatenus desperemus: exemplo istius peccatoris: qui ut dicit Augustinus, per unum verbum factus est hæres paradisi. Ad conformandum se huic articulo, attendat homo documenta, & oret dicendo: JESU qui Tibi ab uno latronum exprobrari & ab alio venerabiliter confiteri voluisti: fac me pro Tui Nominis gloria malignorum improperia æquanimiter sustinere, & cum illo latrone venerabili paradisi gaudia possidere. Et multa alia convitia dicebant tunc maledicti, qui aderant ibidem Domino JESU & faciebat. Ipse verò docens nos in tribulatione habere patientiã & perseverantiam, nihilominus perseverabat & permanebat in cruce usq; in finem: ut diabolum prorsus destrueret, & spolia sua ei auferet. Omnia autem ista dicuntur & fiunt mæstissima Matre sua præsente, quæ stabat juxta crucem cum sororibus suis, & Maria Magdalenæ & Joanne, cujus Matris compassio multum augmentabat Filio passionem. Et econversò ipsa cum Filio in cruce pendebat mentali dolore: & potiùs elegisset cum Ipso mori, quàm amplius vivere. Unde Bernardus: O! bone JESU magna pateris exterius in corpore sed multo majora interius in corde, ex compassione Matris omnia tecum participantis. Hæc Bernardus. Undiq; sunt angustiæ, undiq; tormenta & pœnæ. Sentiri potuerunt, narrari non possunt. Stabat MARIA cum cæteris juxta crucem corpore: sed in cruce tota nigraverat mente. Non avertebat oculos à Filio, angustiabatur ut Ipse, & toto corde orabat Patrem pro eo, & Filius similiter orabat pro Matre. Unde Ambrosius. Fugientibus Apostolis MARIA ante crucem stabat, & piis spectabat oculis Filii vulnera: quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem. Aut fortasse quia cognoverat per Filii mortem mundi redemptionem, aula regalis putabat se & sua morte publico muneri aliquid addituram. Sed JESUS non egebat adjutore ad omnium redemptionem. Unde & Chrysostom. In Passione Christi duo

Latronum differentia.

Pati sine culpa Christi est cum latronis.

Documentũ.

Augustinus serm. de cruce & latrone.

Bernardus de passione.

Ambr. in cap. 23. Luc.

Chrysostom9 serm. de passione. Maria Filiũ offert.

videbis Altaria: unum in pectore MARIÆ, aliud in Christi carne: Christus carnem, MARIA immolabat animam. Optat qvidem ipsa ad sangvinem Filii addere sangvinem carnis suæ & cum Domino JESU corporali morte redemptionis nostræ consummare mysterium: Sed hoc solius summi Sacerdotis erat privilegium, ut cum sangvine intraret in Sancta Sanctorum. Ideo nec Virgini, nec Angelo, nec ulli homini potuit in reparatione hominis esse communis authoritas. In hoc autem gravissimè patitur pia Mater: quia quod Filius Ejus corpore, ipsa sustinet corde. Hæc Chrysostomus. Et qvia Joannes crucifixioni adstitit: ideo ea die Passio secundùm ipsum legitur, licèt etiam meritò postremus legatur: quia postremus scripsit. Omnes igitur & maximè Magdalena sua dilecta discipula vehementer flebant, nec consolari de suo dilecto Domino, & Magistro poterant. Compatiebantur Domino, & etiam dominæ, & sibi ipsis. Sæpe eis dolor renovabatur: qvia semper Passio Domini sui, vel in conviciis vel in factis augebatur. *Stabant à longè* aspicientes, & à nullo consolabantur. O! qvantæ voces & tristes ululatus ibi audiebant ab amicis suis. Qvòd autem Joannes dicit *juxta crucem*, & alii Evangelistæ dicunt à longè mulieres stetisse, intelligendum est secundum Augustinum, qvòd eo intervallo erant ut & juxta dici possent: qvia in conspectu Ejus præsto aderant, & sic propè qvòd verba Christi audire poterant: & à longè, in comparatione turbæ comprimentis, propinqvius circumstantis, cum centurione & militibus. Vel erant longè, & respectu militum Christum crucifigentium & custodientium: sed propè, respectu aliorum adstantium & aspicientium. Sic ergo possunt dici longè & propè stetisse diversis respectibus. Vel primò erant propè crucem, & post commendationem Matris abierunt: ut à densitate turbæ se exuerent, & cætera quæ facta sunt longius intuerentur, ut Evangelistæ, qvi post mortem Domini eas commemoraverunt, & longè stantes commemorarent. Qvòd autem mulieres stabāt juxta crucem, discipulis fugientibus, commendant devotam constantiam in mulieribus. Unde Chrysost: Mulieres astiterūt cruci, fugientibus discipulis: & qvod imbecillius genus est, virilius apparuit: tunc ergo sicut nec à salute, ita nec à mysterio crucis, & scientia resurrectionis excluduntur & repelluntur mulieres. Et nota, qvòd Beata Virgo non stetit sub cruce ad Aqvilonem, ut qvidam fabulantur, & sicut in picturis ponitur: sed contra faciem Filii ad Occidentem aliqvantulum, tamen declinans ad Austrum. Monstratur enim juxta mortem Calvariæ qvidam locus, & à fidelibus veneratur, ubi ipsa cum aliis mulieribus juxta crucem Filii sui stetit, plorans & lamentans Eum: in qvo loco est una capella extra Ecclesiam Sancti Sepulchri, sed conjuncta muro Ejusdem Ecclesiæ. Sta & tu juxta crucem cum ea, & lamentare Dominum pro te mortuum. Juxta crucem libenter debemus stare, & potiùs mente qvàm corpore, habendo memoriam Salvatoris secundùm statum in qvo fuit in cruce. Utilis enim valde est nobis memoria talis. Ibi est nobis refugium, contra mala culpæ: refrigerium, contra mala pœnæ: ibi erudimur circa bona gratiæ: ibi ostenditur nobis via ad bona gratiæ. Bona est & desiderabilis est umbra sub alis JESU ubi tutum est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Una ala potest intelligi protectio, in prosperitate, alia, protectio in adversitate. Una

Magdalena fletus.

Augustinus lib. 3. de consensu Evangel. cap. 21.

Chrysostom9 homil. 84. in Joann.

Situs Mariæ sub cruce

Juxta crucem standū.

Crucis memoriæ utilitas.

ala contra mala culpæ, alia, contra mala pænæ. Unde Bernardus, hac memoria absorptus, ait: Domine quocunq; iero, semper Te in cruce video. Considera nunc qualiter Ipse est exaltatus: prout prædixerat, sicut Moyses exaltavit, scilicet super palum serpentem in deserto, ita scilicet exaltari in cruce oportet Filium hominis. Ille enim serpens æneus in deserto exaltatus, figura fuit hujus exaltationis: quia sicut ille serpentis quidem similitudinem habebat, serpentis autem venenum non habebat, quia æneus erat: sicut Christus cum iniquis deputatus, & inter latrones suspensus, carnis quidem similitudinem habebat, peccatum autem nullum habebat. Et sicut qui mordebantur à serpente, inspiciendo serpentem in palo exaltatum, sanabantur: sic contra morsum & tentationem diaboli non est melior medicina, quàm in cruce pro nobis passum aspicere Salvatorem. Si enim aspectus illius serpentis ænei salvavit à morte corporali: multò fortiùs fides Christi Crucifixi salvat à morte spirituali.

Bernard. lib. de Passione. Num. 21.

Verba Christi in cruce.

Vide etiam Dominum tuum stantem super solium excelsum, & paratum ad judicandum: & ideo duo homines hinc inde ponuntur, quorum unus salvatur, alter condemnatur: vide etiam Christum, qui est Pontifex futurorum bonorum, qualiter extensis brachiis & manibus offert hostiam puram, scilicet carnem suam preciosam pro nobis super Altare Crucis. Vide etiam Magistrum tuum qualiter stat in alto & prædicat. Dominus enim etiam in cruce pendens, etiam usq; ad exitum spiritûs non fuit ociosus: sed faciebat & dicebat utilia pro nobis. Unde secundùm Augustinum, se habuit sicut Magister in Cathedra: & lignum pendentis, factum est Cathedra docentis: ubi septem verba sacratissima quæ dixit in cruce positus, breviter tibi nota, & ea frequenter cum devotione pertracta. Per hæc autem septem verba possumus facere exclamationes nostras, modo tenendo partem Domini nostri, & causando contra judæos, modo compatiendo Domino nostro, modo Matri Ejus, modo nobis miseris, & in fine cujuslibet verborum facere orationem.

Augustinus Tract. 119. in Joann.

Verba septē vel octo.

Quidam tamen verba octo distingvunt, & verbum tertium in duo dividūt: ita ut dixerit duo pro peccatoribus; scilic, *Pater ignosce illis: & hodie mecum eris in Paradiso:* duo pro bonis, scilicet: *Mulier ecce Filius Tuus:* &, *ecce Mater Tua:* duo pro universo mundo: scilicet, *sitio:* & *consummatum est,* duo pro seipso, scilicet: *DEUS meus ut quid dereliqvisti me,* & *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.*

Primum verbum.

Primum verbum fuit in ipso actu crucifixionis, cum pro suis crucifixoribus inimicis crudelissimis, Ipsum ad crucem fabricantibus, oravit dicens: *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt,* scilicet bonum mihi, & malum sibi. Revera ita est: quia qui alteri malum facit, nescit quantam pœnam & culpam sibi inferat, quantamq; gratiam & coronam alteri acquirat. Vel, *nesciunt quid faciunt,* ignorant enim quòd Filius tuus sum quem crucifigunt. Unde Chrysostomus. Quia Dominus dixerat, orate pro persequentibus vos, hoc etiam crucem ascendens fecit, dicens Pater dimitte illis. Non quia non posset ipse relaxare, sed ut nos pro persequentibus orare doceret: non solùm verbo, sed opere. Dicit autem, dimitte eis si pœnituerint: favet enim pœnitentibus si vellent post tantam nequitiam reatûs per fidem diluere. Hæc Chrysostom. Cùm ergo dixerit *quia nesciunt quid faciunt:* patet secundùm Bedam, quòd non pro eis oravit, qui per invidiam & superbiam Eum, quē Filium DEI intel-

Chrysostom. de cruce & latrone.

Pro nescientibus orat.

Beda in cap. 23. Lucæ.

intellexerunt, negantes crucifixerunt: sed pro eis qui zelum DEI habentes, sed non secundùm scientiam nescierunt quid fecerunt. Erant enim ibi aliqui simplices & illiterati, à Sacerdotibus judæorum decepti, qui persequebantur Christum zelo legis, & pro istis oravit Christus. Alii autem erant literati, qui Ipsum esse Christum probabiliter noverant, seu cognoscere debuerant, sed ex odio & invidia excæcati fuerunt, & Christum usq; ad mortem persecuti sunt, & pro illis non oravit. Secundùm Bedam. Non frustra oravit, sed eis qui post ejus Passionem crediderunt impetravit. Unde dicitur in Actibus, quòd conversi sunt una die tria millia, & alia die quinque millia. Nec dubium quin hoc provenerit ex virtute hujus orationis Christi. Ad quam etiam vocem multi de turba judæorum adstantiū compuncti sunt corde & pœnituerunt: ut dicitur in Evangelio Nazarenorum: & ponitur in Glossa Esaiæ super illo verbo, & pro transgressoribus exoravit. O! quàm dulcis in oratione Christi ad crucifixorum malleationem erat melodia, de cujus consonantia conversa sunt tot millia. Nec mirum: quia ipse tantam mansvetudinem servans in contumeliis, tantam patientiam ostendens in tormentis, sic miram benignitatem exhibèns crucifixoribus evidentius declaravit se Filium esse Patris Quem orabat. Quid enim majus miraculum hac benigna pietate? hoc quippe verbum magnæ patientiæ & mansvetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulcoris & veniæ fuit. In quo triplex actus charitatis maximè apparuit. Primò, quia pro crucifixoribus affectuosissime oravit. Secundò, quia orationi lachrymas adjunxit. Tertiò, quia cum valido clamore, & lachrymarum effusione pro ipsis preces obtulit. Unde Bernardus: Christus flagellis cæsus, spinis coronatus, clavis confossus, crucifixus, opprobriis saturatus, omnium dolorum immemor, ait: Pater ignosce illis. Hinc multæ miseriæ corporis, hinc multæ misericordiæ cordis. O! quàm firmata est super ipsos misericordia Tua, & quàm magna multitudo dulcedinis misericordiæ Tuæ, quoniam potabis Domine desiderantes Te torrente voluptatis Tuæ. Hæc Bernardus. Non ergo desperet à modo quisquam pænitens pro peccatis, pensando copiam gratiæ Salvatoris. Unde Augustinus: Qvid autem converso non ignoscitur, si fusus Christi sangvis cognoscitur! Quis homicida desperet, si in spem redditus est, à quo etiam Christus occisus est? Per hoc verbum primum docemur petentes nos citò exaudire, injuriasq; remittere, & vindictas nō expetere: ac etiā pro inimicis intercedere, & orare eosq; diligere. Ad verbū igitur tātæ pietatis emolliatur cor nostrū, sicut dicitur in Psal. *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra:* ut dimittam9 offēsas debitorib9 & injuriatorib9 nostris, & nō solū dimittamus offensas, sed etiā pro ipsis oremus intuitu ejus qui Patrem exoravit pro persecutoribus suis & crucifixoribus. Unde Augustin. Vide charitatis affluentiam, & mirabilem patientiam: pro inimicis facit orationem: remittit, & non expetit ultionem. Cur igitur formica, festuca, cinis, pulvis, & favilla vindictam expetis, remissionem protrahis: cùm videas Regem gloriæ Dominumq; virtutum remittentem minas, contumelias, & blasphemias, & condonantem crucis molestias. & reales injurias? Unde & Anselmus. Ad locum deductus supplicii, myrrhâ potatur & felle. Ita in cruce levatur, & dicit: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Qualis est hic qui in omnibus pressuris suis, nec semel os suum aperuit: ut aut querelæ, aut exsatio-

Beda ibidē. *Actor. 2.* *Esaia 53.* *Charitatis actg triplex in primo verbo.* *Bernar. sermone de Passione Domini.* *Augustinus de cruce & latrone.* *Documentū* *Psalm. 94.* *Ignoscere debemus.* *August. sermone de S. Stephano.* *Anselmus speculo Evāgel sermonis, cap 12.*

cusationis, aut comminationis, aut maledictionis verbum adversùs maledictos canes illos proferret, sed novissimè verbum benedictionis, quale à sæculo non est auditum, super inimicos suos effudit. Quid hoc Viro mansvetius, quid benignius anima vidisti? Et iterum in omnibus his considera illud dulcissimum pectus, quam tranquillitatem servavit pietatis. Non suam attendit injuriam, non pœnam reputat, non sentit contumelias, sed ipsis potius à quibus patitur, ille compatitur: à quibus vulneratur, ille medetur: vitam procurat à quibus occiditur. Cum qua mentis dulcedine, cum qua spiritus devotione, in qua charitatis plenitudine clamat, Pater ignosce illis? Ecce ego Domine, Tuæ Majestatis adorator, non Tui corporis interfector: Tuæ mortis venerator, non Tuæ Passionis derisor: Tuæ misericordiæ contemplator, non infirmitatis contemptor: interpellat pro me Tua dulcis humanitas, commendet me Patri Tuo Tua ineffabilis pietas. Dic igitur dulcis Domine, Pater ignosce illi. Hæc Anselmus, O! Clementissime Domine, quanta est patientia tua? semper insidiati sunt tibi, & persecuti sunt Te & Tuos: proditiosè Te ceperunt, & malitiose Te crucifixerunt, & modo petis ut ignoscatur illis? Domine JESU, Pater misericordiarum, oro Te ut sicut Tu pepercisti Tuis crucifixoribus, & rogasti pro eis, fac ut amore Tui parcã ego cunctis mala facientibus, & Tu Domine parcere digneris omnibus iniquitatibus meis, & Patri Tuo in conspectu gloriæ Tuæ me miserum commendare: sæpe enim Domine Te offendo, & (quantum in me est) peccatis meis crucifigo: tamen Domine Tu scis quia in Te credo, & Te Dominum meum & DEUM verum confiteor, à Qvo veniam peccatorum postulo impertiri mihi misero & indigno. Secundùm verbum fuit ad latronem pœnitentem & confitentem, cùm dixit: *hodie mecum eris in Paradiso.* Non intellige de terreno Paradiso, vel horto voluptatis, unde Adam est expulsus, nec de Paradiso Angelico, vel Cœlo Empyreo, qvia ad illud ante Christum nemo ascendit, sed de limbo Sanctorũ, & sinu Abrahæ, ad quẽ Anima Christi & latronis descendit: vel *in Paradiso*, id est; in fruitionis gaudio & fruitione Beata, qvam habuerunt Sancti Patres in limbo, cùm ad Eos descendit Christi anima, & eadem die descendit illuc Anima hujus latronis, facta particeps Beatæ fruitionis. Vel *in Paradiso*, id est; in reqvie, qvod est esse cũ Christo, vel *hodie eris mecum*, quod est esse *in Paradiso*, qvia ubi est Christus, qvi est Paradisus, ibi est & Paradisus: sicut ubicunq; est Papa, ibi dicitur esse Romana curia. Unde Anselmus: Credo Domine, credo certè qvod ubi Tu vis, & ubi Tu es, ibi est Paradisus, & esse Tecum hoc est esse in Paradiso: qvoniam venerabilis ille Confessor & gloriosus martyr Tecũ fuit per totum illud hodie, & postea omni tempore. O! qvàm beatum est esse Tecum, o! qvàm beati sunt illi qvi Tecum sunt? Illi verè sunt in Paradiso, verè sunt in reqvie, qvi Tecum sunt fide & dilectione. Hæc Anselmus. Hoc etiam dicens magnam consolationem dedit pœnitentibus, & peccata sua confitentibus: nam re vera hodie & qvotidie ita accidit, qvia qvi devotè & purè confitetur peccata sua, statim cum Domino est in Paradiso per gratiam, & postea erit per gloriam vel est in Paradiso, id est; in qvadam reqvie & securitate suæ conscientiæ: qvia *secura mens quasi juge convivium.* Ecce qvàm liberalis, imò qvàm prodigus hodie factus est Christus: quia latroni Regnũ, crucifixo Cœlum, damnato Paradisum, pro brevi petitione est largitus. Misericordia obtulit, qvod miseria distulit.

Oratio.

Verbum secundùm.

Paradisus.

Paradisus est ubi Deus

Penitentiũ consolatio.

Prover. 15.

Desperandū non est. lit. Hoc verbum secundum magni amoris & gratiæ ac consolationis fuit: in qvo Christus nobis exemplum perfectæ spei & fiduciæ reliqvit: ut nullus de venia peccatorum qvantumcunq; enormium, necdū in vita, imò nec in mortis articulo desperare debeat: cùm iste latro qvi nihil boni fecerat, sed suo testimonio mortis supplicio dignus erat, veniam consecutus fuerit. Et hoc rationabiliter: nam ipse solùm de corde & lingva juvare se potuit, qvorum utrumq; DEO perfectissimè obtulit: cor qvidem in perfecta contritione: lingvam in pura & vera confessione: & ideo non mirum si veniam impetravit. Sed exemplo istius latronis nullus debet suam pœnitentiam differre usq; ad mortem: qvia privilegia paucorum, non faciunt legem communem: & pauci sunt qvi in morte verè pœniteant. Nam sicut monstrosum esset, qvòd lupus caudam ovis haberet: ita monstrosum videtur qvòd vita mala bono fine claudatur. Evolavit iste latro, *Latronis meritum.* propter fidei meritum, & crucis qvodammodo martyrium: ac nobis conversionis & pœnitentiæ reliqvit exemplum. Unde Hieronymus. Christus de cruce latronem in Paradisum intulit: & ne qvis aliqvando conversionem seram putaret, fecit homicidii pœnam martyrium. *Ambros. in cap. 23. Luc.* Unde & Ambrosius. pulcherrimum autem datur affectandæ conversionis exemplum, qvòd tam citò latroni veniam relaxatur, & uberior est gratia qvàm precatio. Semper enim plus Dominus tribuit, qvàm rogatur. Ille enim rogabat ut memor sui esset Dominus cùm venisset in Regnum suum: Dominus autem ait: àmen dico tibi, hodie &c. Vita est enim esse cum Christo: qvia ubi Christus, ibi Regnū. Citò ignoscit Dominus, qvia ille citò convertitur. *Augustinus in soliloqu.* Unde etiam August. Dixisti latroni, hodie mecum eris in Paradiso: ut desit locus desperationis, qvi parcis latroni, ut ostendas fructum pœnitētiæ, frontem misericordiæ, celeritatem indulgentiæ. Tu enim salvàs latronem, teipsum accusantem, teipsum excusātem, misericordiam invocantē, & blasphemantem socium increpantem. *Chrysostomus sermon. de latrone.* Unde & Chrysost. O! res miranda: nō Abrahæ data est promissio Paradisi, nō Patribus nō Prophetis, sed primò latroni dicitur: hodie mecum &c. Credidit Abraham DEO, non sub tali cōditione posito, sed de Cœlo loqvēti. Credidit Esaias, sed sedenti super solium excelsum & elevatum. Credidit Ezechiel, sed Ei super Qvē Herubim contēplatus est. Credidit Moyses, sed de medio ignis loqvēti. Sed iste vidit Salvatorem non in regali throno, sed in pœna sociatum latronibus. Videt in cruce pendentem, & orat qvasi in Cœlis sedentē: videt condemnatū & invocat Regem. O! admirāda latronis conversio. Judæi crucifigūt, qvi noverunt legē & Prophetas, & tu latro unde talia philosopharis? Hæc Chrysost. Sed clemens oculus tuus o! Domine JESU respexit super eum vocasti ipsum interna vocatione ad pœnitentiā. Qvis non debet in Te sperare, Te laudare, & benedicere, & amare, cum ita de facili pepercisti ei qui tam malè consumpserat vitam suam? Respira ergo nunc in spē veniæ qvæcūq; peccatrix anima, si tamen patientis pro te Domini tui non horres sequi vestigia. Sed ne procrastines usq; ad horam mortis, exemplo hujus latronis, pænitere, & invenire locū Domino. Etsi enim optimum & salubre cōsiliū sit de misericordia Dei qværere refugiū, & totū tamē hominē ex ea pendere stultissimū est solatiū: qvia misericordia & veritas in eo obviant sibi. *Oratio.* O! Pater clementissime rogo Te egó miser dignus infernali supplicio, ut sis memor mei in Regno Tuo, ego enim Domino latro sum pessimus, qui me & multos in anima occidi: sed Tu Domine misericordissimè memento mei in bonum. Ecce

Ecce adoro te quem latro adorabat, & oro ficut ille orabat, *Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum* Recognofce in me Domine hanc orationem, ficut recognovifti eam in latrone, fufcipe hanc à fervo ficut fufcepifti eam à famulo tuo: memento mei de regno, ficut fuifti memor illius de ligno. Dic igitur, dic quæfo Domine, dic fervo tuo, loquere ad cor meum: dic animæ meæ, *hodie mecum eris in paradifo*, & ego confortatus defiderabili tua promiffione, fideliter permaneam in tua fide & dilectione. In fplendore fidei & Confeffionis tuæ tecum fim per tuam gratiam fpiritus unus, & fic tecum ero in paradifo, fi videlicet in terra amoris tui delitias guftem, quibus in paradifo reficitur fpiritus beatorum: vere enim guftare de tuo amore, eft tecum effe, & fac me ita vivere, ut aliquando cùm tuæ pietati placuerit, dicas animæ meæ, hodie mecum eris in cœlo. Tertium verbum fuit, cùm ut matrem & difcipulum inter anguftias pofitus aliqualiter confolaretur, commendavit matrem folatiò deftitutam ac mœftam, & quafi morientem difcipulo, & difcipulum matri, dicens matri: *Mulier ecce Filius tuus*, hoc eft, qui loco filij tui tibi debet obfequi, & affectione conjungi: quafi diceret ei, ufq; modo fui obfequium tibi, & tui, curam habui: fed de cætero juftum derelinquo tibi, qui erit locò mei: & difcipulo, *ecce mater tua*, hoc eft cui reverentiam & fervitium debes ut filius matri: quafi diceret, ei, deputo te ad ejus obfequium & curam loco mei. Hoc tertium verbum Chrifti fuit maximæ folicitudinis & pietatis, eo quòd in tantis doloribus conftitutus matris mœftiffimæ curam geffit, & ei de miniftro providit. In quo docuit nos compati parentibus noftris afflictis, & in neceffitatibus fubvenire: ac eis, quando indigent, curam & debitum obfequium impendere: & in quocunque ftatu fimus parentes, (quantum bono modo fieri poteft) honorare: quod prius mandavit dicens, honora patrem & Matrem, hoc nunc fuo exemplo docuit & fecit, quod faciendum admonuit. Pro fe enim matri, quàm moriens relinqvebat, alterum quodammodo filium ad ejus curam & obfequium providebat. In hoc autem quòd Joanni matrem commendavit, magna oftenditur dignitas Joannis, & quanto Eum honore honoravit. Et, ut dicit Hierony. Pudicitia virginis nulli difcipulorum rectius quàm virgini commendata eft, ut effet adinuicem grata focietas, & floridus afpectus, necnon & venuftus converfandi vernans alternatim pudicitiarum fplendor decoratus. *Et ex illa hora*, quamdiu vixit Maria, *accepit eam Joannes in fuam*, fcilicèt Matrem fecundùm quofdam: fed congruentius, fubauditur, in fuam curam & folicitudinem, quam de cætero fpecialiter de ea gerebat, quia quidquid ei neceffarium erat ad ipfius curam pertinebat. Tradit Dominus matri Joannem pro JESU, fervum pro Domino, difcipulum pro magiftro, hominem pro vero Deo: filium Zebedæi, pro filio Dei: nepotem pro filio fuo, qui erat totum fuum gaudium, ac vita fua & folatium. Quæ mutatio ipfam intus cruciat, ac matri amarior omnibus doloribus corporeæ paffionis exiftit, & cætera corda humana, licèt faxea, licèt ferrea, fcindit. Quis enim fine fingultu audiet eum hæc verba dicentem? non dixit ei, mater, fed, mulier, ne matris dolorem amplius excitaret. Unde Chryfoftomus hic movendo quæftionem, fic dicit: O bone JESU, qui Matrem Tuam dulciffimam, quæ ita diligenter nutrivit, reverenter tractavit, & dulciter lactavit, adeo indulciter alloqueris; Sed ut dictum eft non vocavit eam Matrem, fed communi nomine: & pro materni nominis (fi exprimeretur) & vehementis amoris teneritudine aggravaretur. Uirginis animus: ac videns filij paffionem, & audiens matris nomen doleret amplius: tunc enim non erat tempus ipfam dulciter alloquendi, nec matris nomen exprimendi: quia fi Chriftus dulcius fibi locutus fuiffet, fortè cor Uirginis crepuiffet. Stans autem Dominus in cruce, faciem verfùs Occidentem tenebat, fed Maria & Joannes verfus Orientem ad Chrifti faciem refpicientes iugiter lachrymas fundebant: unde non ftetit beata Uirgo fub Cruce ad Aquilonem, ut quidam fabulanter, fed contra faciem filij ad Occidentem, aliquantulum tamen declinans ad Auftum. Monftratur enim locus & à fidelibus veneratur, ubi cum alijs mulieribus Ipfa ftetit. Contemplare & tu Dominum tuum, ut movearis ad compatiendum. Unde Anfelmus: At tu cùm Matre & Joanne accede

Tertium verbum.

Verbum folicitudinis.

Joannis dignitas.

Hierony. fermo. de affumptione Mariæ, to. 4.

Commutatio iniqua.

Mulier.

Cur non matrem vocavit.

Status Mariæ fub cruce

Anselm. de excillen ia B. Virginis. cap. 5.

cede ad Crucem, & perfusum pallore vultum JESU cominus intuere. Qui
ergo? Tu sine lachrymis amantissimæ Dominæ tuæ lachrymas videbis Tud
siccis manes oculis: & Ejus animam pertransibit gladius doloris? Tu sine sin-
gultu audies dicentem Matri, mulier ecce filius tuus: & Joanni ecce Mater
tua. Et iterum, mulier (inquit) ecce Filius tuus? O commutatio, pro æter-
no & incommutabili Deo, purum & corruptibilem hominem: pro naturali
& unico filio, servum accepit in filium. O Domina qui (precor) cogitatus

Mariæ martyrum

in te succedebant, cùm tam inæstimabilem commutationem ab Ipso, quem
super omia diligebas, tibi fieri audiebas; Uerè tuam animam per transivit
gladius doloris qui tibi amarior extitit omnibus doloribus cujuscuis corpo-
reæ passionis. Quidquid enim crudelitatis inflictum ex corporibus marty-
rum, leve fuit, aut potius nihil, comparatione ipsius tuæ passionis, quæ ni-
mirum sua immensitate transfixit tua penetralia tui benignissimi cordis. Hæc

August. sermo. de passione Domini

Anselmus. Unde & August. Matri Dominus, in Cruce iam anxius, & ocu-
lis & vultu annuens, de Joanne ait: Mulier, ecce filius tuus. Ecce Joan-
nes, qui est nepos tuus de cætero reputabitur tibi filius: & curam habebit
tui, erit solatium tibi fidelissimum. Inde intuitus Joannem dixit, *Ecce Ma-
ter tua*, ei seruias, & curam illius habe: eam tibi commendo, suscipe Ma-

Maria et Ioannes, virgines & martyres.

trem tuam, imò magis suscipe Matrem meam. Dum hæc pauca diceret, illi
duo dilecti lachrymas fundere non cessabant. Tacebant ambo illi martyres,
& prænimio dolore loqui non poterant. Istæ duo virgines audiebant Chri-
stum voce loquentem tanta, & ipsum videbant paulatim morientem. Ama-
rè flebant, quia amarè dolebant, nam gladius doloris Christi, animas utro-
rumque transibat: quæ magis amabat, severior fiebat in matre. Et iterum:
Eructavit etiam os tuum verbum bonum, cùm diceres: *Mulier, ecce filius tuus.*
Cruciat te Domine JESU Crux tua, sed non minus Mater Tua: cruciat te do-
lor tuus, sed non minus dolor ejus. Non est mirum si doles & condoles,
si pateris & compateris, bone fili in desolatione Matris, in separatione ma-

Mariæ obsequia.

tris, in commendatione Matris. Nunquam enim te deseruit: non in infantia,
non in adolescentia, non in juventute, non in passione tua. Nunquam de-
fuit tibi ejus solatium: sed nec ejus obsequium. Lactat infantem, audit &
sequitur prædicantem, videt & comitatur patientem: contemplatur oppro-
bria, intuetur vulnera, audit tua verba. Tu verò bone JESU quanquam
esset dolor intolerabilis, plaga insanabilis in agonia mortis, & ultimo spiri-
tu constitutus non oblivisceris Matrem tuam, caput inclinas, & Eam in ma-
trem Joanni commendas, & Eum sibi in filium adoptas: fœlix depositum, sin-
gulare privilegium, insigne solatium. Urgebat te siquidem Domine JESU
præceptum: jussisti, honora patrem tuum & matrem tuam: servitium, quod

Maria dolorosa.

Ipsa exhibuit tibi: exemplum, posteris relinquendum. Considerare libet
bona mater, & genitrix, & nutrix, & filia desolata, quis sit dolor tuus: an-
gustia tua. Uides enim Crucifixum unigenitum tuum, mutas filium, magi-
strum in discipulum, regem in militem, Dominum in seruum, omnipoten-
tem in deficientem. Revera viscera tua penetrat gladius, configit animam
tuam lancea & clauus, laniat mentem tuam spinarum aculeus, lacerat cor tu
um filij tui amarus aspectus, deest tibi præ amaritudine lachryma: desunt
verba, deest fortitudo, marcescit pulchritudo. Uulnera filij tui, sunt vul-
nera tua: Crux filij tui, est Crux tua: mors ejus, mors tua. Nutris quomodo di-
mittis alumnum mater filium, ancilla Dominum; una die orbaris patre & fi-
lio. Hæc August. Compatiebatur itaque filius matri compatienti sibi, com-
mota sunt quippe omnia viscera ejus super matre sua. Sciebat enim Ipse

Damasc. lib. 4. de fide. c. 15

angustias materni cordis, noverat dolorem animæ ejus. Et, ut dicit Dama-
scenus, quia dolores quos Ipsa in sua non senserat parturitione, nunc gemi-
nabantur sibi in ejus passione, ideoq; & Ipse geminum dolorem patiebatur:
scilicèt, Crucis & matris. Ad conformandum nos huic articulo, compassio-
nis materni doloris, meditemur quantus fuerit dolor piæ Matris, & talis ma
tris, pro filio tali, quem videbat tam crudeliter tractari, & tam miserabili-
ter mori. Pensemus etiam quantus fuerit dolor compassiuus filij ad Matrem si-
bi compatientem: quantus amor filij ad matrem, tam cordialiter eam discipu-
lo commendantis. Pensemus insuper qualiter in illa commendatione cor

virgi-

virgineum anxiabatur, cùm ei pro filio alienus, & pro homine Deo homo purus dabatur. O quàm miserabilis commutatio; Quis itaque ista devota meditatione pensans, poterit se continere à lachymis; Quis non compatiatur Matri totius pietatis; Quis non misereatur Matri misericordiæ; Si ergo quò ad hunc articulum volumus nos Christo conformare: conpatiamur dolenti matri suæ, quia compassus est & Ipse. JESU qui in cruce maternæ compassioni compatiens, ipsam tuo dilecto discipulo, & ei discipulum commendare curasti: commendo me tibi in illa fide & dilectione qua eos adinuicem commendasti, & supplico tibi ut per tantæ dilectionis pignora facias me ad amorem tuum veraciter pervenire, & me eorum commenda custodiæ, ut inter hujus vitæ discrimina ab omni adversitate, & in omni sanctitate ac puritate & castitate mentis & corporis vitam meam custodiant, & post hujus vitæ exitum ad te, te miserante perducant. Hic nota, quòd erat quidam religiosus, qui tantam habebat devotionem in isto verbo: scilicet, *mulier Ecce filius tuus:* quòd ferè per viginti annos continuavit lachrymas in tanta abundantia, quòd multùm de illis bibebat. Unde quando incipiebat cogitare totam passionem Domini, & veniebat ad locum istum, totus in lamenta & lacrymas dissoluebatur, & dicebat matri: O Mater mea, ecce qualiter pendet in Cruce filius tuus: vide quomodò derelictus est, & moritur filius tuus. Item dicebat filio: Ecce Mater Tua lachrymosa & dolorosa, vide quomodo stat dilectissima Mater Tua derelicta. Tu ergo charissime frequenter ita cogita, & loquere ad filium pro Matre, & ad Matrem pro filio ut gratiam obtineas utriusque: In hac autem recommendatione intelligimus non solum Joannem, sed & totam Ecclesiam & quam libet fidelem animam in Joanne beatæ Uirgini commendatam, ac Ejus servitio & obedientiæ subditam, ipsamque econtra toti populo Christiano usque in finem mundi pro consilio & auxilio relictam, ut Ipsa nos habeat in filios: diligendo nos, & bonum nostrum procurando affectu materno, & nos habeamus eam in Matrem dilectissimam ipsam semper amando, & post Deum super omia honorando. Unde Hugo de sancto Uictore, Ex hoc articulo ubi dictum est, ecce Mater Tua, intelligitur quòd Uirgo Beata non solum Joanni in Matrem traditur, imò toti ecclesiæ universisq; peccatoribus in Matrem assignatur, cùm dicitur: ecce Mater tua. O peccator desperate, ecce Mater Tua: ò verbum dulce, ò verbum solatiosum, ò verbum gaudiosum, ecce Mater Tua. Ipsa enim est Mater Dei & hominis, mater rei & judicis: non decet ut inter filios discordiam esse permittat. Si enim ò peccator, Maria est Mater tua, ergo & JESUS est Frater tuus: & Pater Ejus, Pater tuus: ergo & regnum & hæreditas tua: ergo gratia Mariæ, quàm invenit apud Deum, est thesaurus tuus. Ergo dilige Eam & venerare tanquam præsentem tibi ubique, & amplius noli morari: sed ab hac hora accipe illam in tuam, ut Ipsa tandem recipiat te in gloriam suam. Hæc Hugo. Sicut ergo necessaria fuit nobis passio Domini ad saluandum, ita necessaria fuit hæc recommendatio ad nostrum auxilium & consilium. Et propterea securè currendum est ad eam, pro quacunque necessitate & utilitate. Ipsa enim Mater misericordiæ, nulli consvevit misericordiam denegare. Unde Bernardus: Sileat misericordiam tuam Virgo beata, si quis est qui invocatam eam in suis necessitatibus meminerit defuisse. Hæc quippe misericordia, nobis miseris est multùm necessaria. Unde idem Bernardus, Nos, quippe in cæteris virtutibus congaudemus tibi: sed in misericordia tua potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius, hanc amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius invocamus. Ne timeas ad eam accedere: quia mitis & dulcis est valde. Unde iterum Bernardus: Revolue totam seriem Evangelij, & si quid asperum, si quid durum inueneris in Maria, deinceps eam suspectam habeas, & ad eam accedere verearis. Nos igitur studeamus ut exemplo Joannis Uirginem Beatam in Matrem habeamus, si ipsam volumus habere adiutricem. Cùm enim sit triplex status hominis: scilicèt in vita, in morte, & post mortem: Ipsa in hoc triplici statu adjuvat filios suos, qui eam habent in Matrem. Unde cantat Ecclesia, Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, &c. Adjuvat ergo in vita: sed in vita quidam sunt justi.

Exemplum compassionis.

Hugo de passione Christi. Maria mater ecclesiæ totius.

Bernard. sermo. 4. de assumptione.

Idem ibid.

Idem serm: de verbis Apocalip: Maria in triplici statu nos adiuvat.

justi, & istis impetrat perseverantem gratiam: ideo dicitur Mater gratiæ, scilicet datrix & conservatrix, alij sunt peccatores, & istis impetrat peccatorum veniam & Dei misericordiam: ideo subditur, Mater misericordiæ. Secundus status, scilicet in morte, est periculosus: quia hostes, id est dæmones ad morientes accedunt, & si quod jus habent exquirunt, sed beata Uirgo animas in morte protegit, & hostes expellit: ideo subiungitur, tu nos ab hoste protege. Tertius status, scilicet post mortem & animæ egressum, similiter est periculosus: quia ibi sunt dæmones rugientes, animam devorare volentes: sed beata Uirgo animas in morte suscipit & in cœlum deducit: ideo subinfertur, & hora mortis suscipe. O Domine JESU, magister bone, recommendationem quam fecisti inter nos & Matrem Tuam conserva in æternum: & da nobis Gratiam ut Ei valeamus taliter deservire, quòd dignè mereamur Ejus filij nuncupari, & Ipsa dignetur Mater & Domina nostra. *A sexta autem hora factæ sunt tenebræ*, visibiles, *usq; ad horam nonam super universam terram.* Quia enim agnus innocens & verus sol justitiæ eclypsim patiebatur, sol iste visibilis clarissimum mundi lumen, factori suo compatiens, lucis suæ radios retraxit & occultavit: non valens intueri pendentem Dominum, ac mortis Ejus vilitatem & acerbitatem. Unde Chrysost. Sol obscuratus est: non enim ferre poterat creatura injuriam Creatoris. Retraxit radios suos, celavit igneum iubar, ne videret impiorum facinora. Hæc Chrysost. Hoc autem factum fuit triplici ratione. Primò, ut natura insensibilis, Christo compatiens, corda lapidea ad veram Christi compassionem emolliret. Secundò, ut eclypsatio luminis solaris, subtractionem veri luminis in cordibus Judæorum, & militum Christum crucifigentium, ostenderet. Tertiò, ne Corpus Christi nudum in Cruce & mortem Ejus exprobratissimam ab impijs cum gaudio videri, vel eos sua luce frui permitteret. Non fuit ista eclipsis naturalis: quod patet ex ratione durationis: quæ nunquam potest fieri naturaliter per tres horas. Secundò, ratione temporis: quia impossibile est fieri eclypsim, nisi in conjunctione solis & lunæ: sed tunc luna erat plena & è regione ad solem. Tertiò, ratione generalitatis: eclipsis enim nunquam potest esse super universam terram, sicut dicitur: hic: quia apud Athenas hoc visum fuit. Unde Dionysius apud Heliopolim tunc præsens, vidit hoc fieri per interpositionem lunæ, in terram & solem, sicut fit in eclipsi solis: quia vidit lunam ab Oriente ascendentem versùs meridiem, & se supponentem soli, & transacta eclipsi luna redijt ad Orientem: ita quod in vespere fuit in Oriente, sole existente in Occidente, & sic orbes totùm sunt ad pristinum statum restituti: unde patet etiam defectum & repugnationem solis non ex eadem parte, sed e contraria secundùm diametrum incepisse. Item illæ tenebræ palpabiles erant & obscuræ, & nigræ sicut tenebræ Ægypti sub Pharaone, tenebræ autem ex eclipsi solis naturalis ferrugineæ sunt & aereæ & aliquantulum claræ. Patet ergo, quod illa eclypsis non potuit naturalis esse, sed miraculosa: & soli Christo, qui est causa omnium, manifesta. Et quia tribus horis protensæ sunt tenebræ, ideo has tres horas repræsentamus tenebris trium noctium, vel potius in memoriam triduanæ sepulturæ tribus noctibus celebramus, quasi triduanas exequias Christi mortui: quia nec alibi monachi novem lectiones faciunt, nisi hic & pro mortuis. Et tunc etiam primatus tenebrarum insinuatus est: quia in illis diebus tenebræ cæperunt diem præcedere. His etiam horis, scilicet à sexta usq; ad nonam magis obtenebrantur homines commessationibus & ebrietatibus vacando. O quanti & quales etiam religiosi, his horis tenebris voluptatum effrenatè se immergunt: quia ea quæ Christus tunc passus est, tanquam ingrati parum cogitant vel attendunt. Tibi Domine JESU morienti compassus est sol, proinde precor & obsecro, ut me quem rationalem condere dignatus es, sic facias Tua pietate compati tibi morienti, & pro nobis impijs in Crucis squalore pendenti ut in vita mea non gaudeam in luce gloriæ temporalis, neq; diem hominum desiderem, sed toto mentis ardore desiderem diem tuum. Quartum verbum fuit, quando circa horam nonam præ nimia doloris angustia clamans voce magna, dixit: *Eli Eli lammazabathani.* Et quod Hebraicè dixit, Evangelista exponit, dicens, hoc est: *Deus meus*, cujus sum filius (per naturam

Tenebræ factæ.

Eclipsis non naturalis.

Dionys. in epist. ad Policarpum.

Quartum verbum.

rat) inquantum Deus: *Deus meus*, cujus sum filius(per unionis gratiam) inquantum homo, & sic geminatio duplicem ostendit naturam in eo: *ut quid dereliquisti me*; id est, pœnis & morti expofuisti; Hoc non loquitur Deitas, quæ passa non fuit: quia divinitas in Christi Passione semper illæsa mansit. Sicut si sole superlucente in ligno, securis lignum incideret, sol impassibilis permaneret: multo magis verbi divinitas, secundum hypostasim carni unita, carne patiente manet impassibilis & illæsa. Sed loquitur hoc humanitas, quæ videbatur derelicta: & dolorem sustinuit, quia illa morti tradita & passa fuit: quasi diceret Pater intantũ mundũ dilexisti: quod me pro Ipso tradidisti, & dereliquisti Judæis & morti. Subtraxit enim protectionem, sed non soluit unionem. Hoc etiam dixit, ut magnitudinem suæ pœnæ ostenderet. Ita enim graviter dolebat, ac si non Dei filius, sed inimicus esset. Et ideo penitus videbatur derelictus à Deo, nullum refrigerium vel juvamen recipiens ab eo. Derelictum ergo se clamat, quia licet multi multa propter Deum passi sint, omnibus tamen Deus aliquid consolationis & refrigerij ministrabat: Christum verò totaliter dolori subiecerat: ut doleret quantum dolere poterat. Unde non est intelligendum, quod divinitas humanitatem deseruerit, vel ab ea separata fuerit: Deum enim, quem invocabat, inseparabiliter semper secum habebat: quia nunquam disinebat esse Deus, sive anima conjuncta corpori, sive separata: nam & tunc anima illa erat Deus, & corpus mortuum erat Deus: sed quia traditus erat ita calamiatibus, quod videbatur à Deo derelictus: quasi secundùm hunc sensum diceret: Ut quid tam immanibus & intolerabilibus me expofuisti doloribus & pænis, ac si me derelinqueres; Uehementissimo enim dolore in carne sua tenerissima tenebatur, & amarissimo dolore pro compassione suæ Matris & aliorum in anima torquebatur. Et tamen pro bono nostro ipsemet voluit hæc transire, & sic sustinebat, ut nos aliquando exemplo suo taliter patiamur, ac si a Deo derelicti videamur. Sive quando Dominus vult nos probare: vel nosmetipsi volumus nobis etiam aliquas pænas inferre, ut sic Domino nostro conformemur in pæna ut ei possimus conformari in gloria. Uel se derelictum à Deo Patre dicit: quia tunc ferè inutilis videbatur ejus passio: de toto enim genere hominum non videbatur aliquis redimi nisi latro, qui ferè solus in Eum credebat: excepta beata Uirgine, quæ tunc etiam credidisse non ambigitur: in hujusmodi enim Ipsa semper excipitur. O Domina mea quanto dolore tenebaris, quoniam filium tuum sic clamantem audiebas? Et attende, quod in isto clamore non erant adhuc tenebræ, & ideo quod de tenebris est dictum, est per anticipationem accipiendum Hoc quartum verbum Christi fuit magnæ acerbitatis: quia clamando ostendit magnitudinem sui doloris qui tantus fuit, quod præ ejus acerbitate se clamat à patre derelictum, in acerbitate passionis, omni solatio distitutum. Quæ quidem acerbitas passionis ex hoc apparet, quod Ipse patiebatur exteriùs in toto corpore, & ex omni parte sensuum, & ex omni genere tormentorum: intus verò ex materna compassione, quæ omnes Christi dolores corporales in seipsa per materni cordis compassionem plenissimè transformabat: & ex discipulorum lapsu & excæcatione, qui omnes tunc à fide exciderant: nec non ex pretiosi sanguinis tam multiplici deperditione, quia consideravit quod pretium suæ redemptionis in tot hominibus ingratis annihilari debuit: hoc enim, secundùm Bernardum, majorem dolorem ei intulit, quam omnes pænæ quas extrinsecus pertulit. Unde bis ingeminat, Deus meus, ut ex hoc ostendatur immensitas sui doloris, tam in carne, quam in anima, quantum ad vires inferiores corpori affixas: quia in superioribus viribus animæ fruebatur perfectè, licèt in inferioribus torqueretur acerbissime. Clamavit etiam voce magna peccatum inclamando quod fuerat tantæ mortis & miseriæ causa: quia secundum Ambr. quorum suscepit naturam, horum ploravit miseriam: & ut duritiam humani affectus ad sui excitaret compassionem. Sciendum tamen, quod homo rationabiliter debet moveri ad compatiendum Christo triplici ratione. Primò, ex motu creaturæ insensibilis, quæ tota Christo morienti compassa fuit. Secundò, ex conditione suæ propriæ naturæ, natura enim tot membra providit corpori humano, quot sunt

Derelictus ur dicatur Christus.

Verbum acerbitatis.

Bernard. sermo. de passione.

Ambros. in c. 23. Luca.

sunt dies in anno (ut dicunt Physici) ad designandum quòd non sit dies vel momentum, in quo homo beneficium redemptionis affectuosè & cum gratiarum actione non debeat recordari. Tertiò, ex divinæ vocis imprecatione: quia Ipse sponsus amaritudinem suæ passionis jubet sine interuallo imprimi nostris mentibus, dicens: *Pone me sicut signaculum super cor tuum.* Cui voci anima devota obtemperans respondet, *fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* De hoc clamore appropriatè dici possunt verba Beati August. in sermone: Satagentis & solliciti pro nobis in tribulatione positi verba sunt ista, verba quidem teneritudinis & mæroris, verba amaritudinis & doloris. Nam qui devotè consideraret ex quam anxio gemitu, ex quam alto singultu, ex quàm profundo luctu, ex quàm amaro planctu hæc vox in Cruce proruperit ab ore Domini JESU: nullus est si haberet pectus ferreum, quin molliretur compunctione: si saxeum, quin scinderetur compassione: si ligneum, quin flecteretur condilectione: si æreum, quin liquaretur contemplatione. In hoc verbo duplex natura in una persona Christi, clamavit ad duas personas in una essentia Dei, & ideo geminatur persona sub eodem actu verbi, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me; Clamabat enim in Christo affectio rationalis naturæ, propter zelum ardentissimæ compassionis: clamabat afflictio sensualis iacturæ, propter telum acutissimæ passionis. Clamat affectio rationalis, Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me? in tanto mentis suspirio & mærore, qui non derelinquis clamantes ad te. Clamat afflictio sensualis, Deus meus, Deus meus: ut quid dereliquisti me; in tanto carnis supplicio & dolore, qui non derelinquis præsumentes de te. Magnam enim patiebatur exterius amaritudinem: sed longe plus cruciabatur interius propter ingratitudinem. Unde Hugo inducit Eum in Cruce sic loquentem:

Cant. 8. — *August. sermo. de passioe* — *Duplex natura in Christo.* — *Hugo de passione Christi*

Cerne homo quid pro te patior,
Vide pœnas quibus afficior,
Vide clavos quibus confodior,
Cùm sit tantus dolor exterior,
Intus tamen planctus est gravior,
Tam ingratum dum te experior.

Documentū. Augu. in medit.

Per hoc verbum quartum, docemur ad Deum in necessitatibus clamare, & in periculis ad orationem recurrere. Unde Augst Insuper addidisti Deus meus, ut quid dereliquisti me; ut ostenderes effectum orationis, quæ sicut scutum accipienda est contra iacula tentationis, in tempore tribulationis, quæ sicut scutum accipienda est contra iacula tentationis, in tempore tribulationis Oraverat siquidem Dominus JESUS in horto: orat & in patibulo: quia revera oratio: est subsidium in periculo. Ascende igitur anima mea turrim & castrum orationis: Ipsa etenim est unguentum ægrotorum, scutum infirmorum, odoramentum civium supernorum. Hæc Aug. Ex hoc ergo articulo derelictionis Christi à Deo, habetur docomentum, quod in nostris tribulationibus debemus ad Deum recurrere, & ei desolationem nostram conqueri orando, ut Ipse tribulationem nostram dignetur respicere: Sicut Christus qui in angustia tribulationis positus clamavit ad Deum patrem dicens: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me;* Quod, secundum glosam, non solum fuit verbum conquæstionis: sed & orationis. Quæ quidem oratio hic subintelligitur, & in psalmo illo ex quo Christus hoc assumpsit exprimitur. Ubi dicitur: *Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti;* Ubi hoc quod dicitur: Respice in me: est oratio, & non est in Hebræo, sed additum à septuaginta Interpretibus, magìs sensum quam verba sequentibus. Quod vero sequitur, qvare me dereliquisti; est conquestio. In hoc ergo verbo Christi, fuit oratio implicita: & conquestio explicita. De qua oratione videtur loqvi Apostolus, dicens de Christo: *Qui in diebus carnis suæ, preces cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reventia.* Igitur & nos conquerentes Deo tribulationem nostram, semper subintendamus orationem, ut Ipse in nos respiciat & adjuvet. Exprimit ergo hic Dominus formam tentati, & liberati: quod dum est in tribulatione, putat se quasi derelictum à Deo, cùm tamen propior sit Dominus homini in tribulatione posito. Iuxta illud Psalm. *Cum Ipso sum in tribulati-*

Documentū. — *Psal. 21.* — *Hebr. 5.* — *Psal. 4.*

latione. Dereliquit quippe Dominus amicos suos, dum tribulationibus exponit ad tempus, ut misereatur in æternum. Dereliquit: id est, ad modum derelinquentis se habet: quia protectionem suam subtrahit. Sicut enim Deum pænitere, est admodùm pænitentis se habere: ita hic Deum aliquem derelinquere, est ad modùm derelinquentis se habere. Ad conformandum se huic articulo, meditetur homo quam atrocibus pænis expositus fuerat Christus, quoniam sic clamavit ad Patrem, & recolligat omnes passiones & tribulationes suas, & con queratur eas Deo Patri in unione passionum Christi: clamans in toto corde, simul cùm Christo, verba hæc, *Deus meus, Deus meus respice in me, ut quid me dereliquisti ;* Nec miretur vel deficiat, si tribulari permittitur: quia sic suo capiti conformatur. Domine JESU, qui pendens in Cruce preces ad patrem cum clamore valido & lachymis obtulisti: da mihi in omni tribulatione & angustia mea ad te clamare, nec tu me patiaris(velut derelictum) à tua misericordia reprobari: sed exaudias de cælo vocem meam, & facias in tribulatione proventum, ut sentiens me tua misericordia salvatum, possim cantare gloriam & laudem tuam: dicens: Uoce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Deum, & intendit mihi. *Quidam autem illic stantes, & audientes* hoc verbum Domini: *dicebant, Heliam vocat iste,* hi (secundùm Hiero.) Romani milites Ipsum custodientes fuisse videntur, qui erant gentiles, non intelligentes Hebræum, & putantes propter sonum & quandam affinitatem vocabuli Eli, idem quòd Heliā sonare & Heliā vocari Uel fuerunt Judæi,Dominū imbecillitatis infamantes, quod Heliæ deprecaretur auxiliū: reputantes Eū minorē fuisse Helia. Uel forte Ipsi Judæi potuerunt hoc dicere, non bene intelligentes quòd dicere, propter tumultum obstrepentem circūqvaqve Quintū verbū fuit, cum *Iesus sciens omnia consumata*, quæ lex & prophetæ prædixerant de eo, & quæ erant scripta de Christo passuro, & quæ oportebat fieri antequam acciperet acetum, & traderet spiritum, ut hoc etiam consummaretur quod in scriptura prædictū restabat: & cōsummandum erat, scilicèt, In siti mea potaverunt me aceto: *dixit, Sitio,* ac si diceret: Hoc solum ex scripturis implendum restat: perficite quod prædixit, Unde cùm dicitur, *ut consummaretur scriptura*: ut, non ponitur causativè, sed consecutivè: non enim ideo Christus hoc fecit, quia scriptura hoc prædixerat: nam tunc seqveretur quòd novum testamentum propter vetus & Ejus impletionem esset, cùm tamen èconversò fit: sed ideo prædictum, est, quia per Christum consummandum erat: hoc enim facto impleta est scriptura prophetiæ, sic in alijs suo modo intellige. *Dixit ergo, Sitio*: scilicèt hominum salutem, quam hanc desiderio cordiali sitivit: videlicet sitim sitiens: id est, disiderans, ut nos sitiremus fontem vivum. Hoc quintum verbum: fuit maximè consolatorium omnium totius ecclesiæ fidelium, quando dixit, sitio, scilicèt salutem humanam ferventissimo desiderio In hoc enim ostenditur Ejus ardens desiderium de salute generis humani quò vult omnes homines salvos fieri: nam vehemens desiderium exprimere consuevimus per sitim, Unde dicit Psalm. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum.* Unde Bern. Sitio, ait Christus, non doleo. O Domine quid sitis? Fidem vestram, gaudium vestrum: plus animarum vestrarum quam corporis mei cruciatus me tenet: & si non mei, saltem vestri miseremini. Et iterum. O bone Jesu coronā spineam sustines de tua Cruce, & de vulneribus tuis taces, & pro sola siti clamas dicens, sitio, quid ergo sitis; Certè solam redemptionem hominis, & gaudium humanæ salutis. Per hoc verbum quintum, docemur salutem nostram desiderare, & æternam vitam appetere. Unde August. Adiecisti etiam Domine JESU Christe, sitio: quid sitis Domine JESU; vinum de vite, aut aquam flumine; Sitis tua, salus mea, cibus tuus, redemptio mea. Siti igitur anima mea, & disidera sicut disiderat ceruus ad fontes aquarum, illum videlicet qui sitivit te: nonne tædet te anima mea intemperies àëris, molestia carnis, & cordis pugna cum vitijs, varietas formæ, mutatio & incertitudò temporis, expectatio & timor mortis; Cur igitur non cupis dissolui, & esse cum Christo; Cur te retardat vita mortalis: & non provocat te vita vitalis, beatitudo fontalis, societas & lætitia spiritualis, Desidera igitur, & considera quam magna mulitudo dulcedinis tuæ, cūā gloriosa dicta sunt de te civitas Dei, ubi est lumen vitæ, fons totius dulcedinis, & beatitudo utriusque hominis Hæc Aug. In hoc verbo Domini fuit magna compassio matris, & sociarum Ejus, & Joannis, & maxima exultatio illis pessimis,

Hierony. in c.27.Math.

Quintum verbum.

Sitis Christi.

Verbum consolationis.

Psal. 41.

Sitis Christi.

August. in meditat.

Compassio Mariæ non habentis potum.

mis, nam licèt exponi possit quòd sitiebat salutem, tamen ad literam æstimare potes quòd in veritate multum sitiebat, quia propter nimium laborem, & sanguinis emanationem, totus desiccatus intus & arefactus & adustus erat, & propter hoc sitiebat supra modum: & talis sitis est maximum tormentum. Et cum illi maligni cogitare non possent in quo amplius ei nocerent: acceperunt vexandi materiam, *& dederunt ei in spongia*, quæ propter porositatem de aceto multum imbiberat, *arundini imposita*, ut rursum ad os pertingeret: ac *hyssopo circumposita*, & circumligata: ut per hyssopum herbam amarã, de spongia sugeret acetũ seu vinum acetosum, *cum felle mixtum seu mirrhatum*, quale etiam illi priusquam Crucem ascenderat propinaverant. Sic ergo bis potatus fuit: & ante Crucifixionem, & in Crucifixione. Et est ratio potationis, & ratio geminationis hujus. Dicunt enim quidam Crucifixos citius mori si acetô potentur: & ideo potatus est iste, & non alij, ut citius moreretur, & hoc vel instinctu Judæorum, qui captabant maximè mortem Christi, vel ex tædio militum, ut citius à custodia Ejus absolverentur: quia tædebat eos ibi morari. Competit autem mysterio gemina potatio, propter geminam personam quæ peccaverat, gustato ligno vetito, ex qua damnata erat generis humani propagatiò. In hoc etiam potu amaro, amaritudinem suæ peruersæ voluntatis ostenderunt, quia quantum poterant, tantum ei nocuerunt. De quorum malitia, sic dicit Chrysost. Tu autem mihi temeritatem eorum qui assistebant cogita. Et si decem millia habuerimus inimicorum,& si insanabilia passi simus, videntes eos interfici flectimur: hi vero neq; in his quæ videbant facti sunt mansveti: sed sæviebant magis & insaniam intendebant, & spongiam afferentes aceto potabant. Hæc Chrysost. Unde secundùm Remigium Ipsi Judæi erant acetum, degenerantes à vino Patriarcharum & prophetarum in acetum, id est, in malitiam & crudelitatem, habentes fraudulenta corda, quasi spongiam cavernosis atq; tortuosis latibulis. Ob hoc signanter fel cum aceto sibi porrexerunt, ut in omibus sensibus ipsum amaritudine replerent,iam enim velatus fuerat oculis, contra ligni vetiti procacem visionem: iam maxillas Ejus pugnis attriverant, contra pomi vetiti masticationem: iam collum Ejus alapis cæciderant, contra cibi vetiti trajectionẽ:solum restebat os, & nares affligere, & ideo nares Christi affligebãt tam cadaverũ fætore, quam aceti odore: os vero affligebãt, fellis amaritudine. At Ipse acetum quidẽ accepit, non ut biberet, sed gustavit, vt scripuram, seu quod scriptum erat, adimpleret. Et quia Eli Eli clamaverat, cæteri potum ei dantes dicebant: *sine*, id est expecta, *videamus*, per experimentũ *an veniat Helias liberans Eum*. Quia verò vocem Domini male intellexerant,non enim Heliæ, sed Deo loqvebatur, ideo frustra & inaniter adventũ Heliæ expectabãt. Ecce qualis cæna dabatur Domino nostro: hora autẽ iã cænandi: sed præ labore & dolore nõ petijt aliud pro cæna nisi potum, & filij diaboli dederunt ei pro cibo, fel, & pro potu, acetum O nos miseri quid faciemus, qui aliter cænare, & aliter potare volumus, & delitias quærimus, Certè si mille annis homo viveret, & quotidie in pane & aqua ieiunaret, unicã cænã illam sufficiẽter cõpensare nõ posset. Uerumtamẽ qui potest capere capiat: quia durus est hic sermo pro carnalibus: & ideo nõ sapiunt, nõ sentiunt cũ sapore quæ Dei sunt,& consolationes internas amittũt. Quia si acetũm Domino propinatũ ad mentẽ reducerent,in cibo & potu quãtũcunq; vilẽ saporẽ invenirent. Unde Bernar. Non est cibus adeo aridus, qui nõ efficiatur sapidus, si illius aceti quod propinatũ est condimento fuerit tẽperatus. Si ergo cibus defectu salis, vel alia causa fuerit tibi insipidus: non apponas ibi sal, vel condimentum aliud, sed propter Christum felle & aceto potatũ sensualitati resistas: cogitans quòd pro peccatis tuis in pane & aqua abstinere debes,& quod multi pauperes sibi ista reputarẽt ad delicias: & tũc videbitur tibi magna gratia aliquid adiecisse ad hæc Ipsa. Ex hoc articulo, patationis aceti,trahuntur plura documẽta. Primũ accipiẽdo ista mysticè in bono sensu, sicut Judæi & milites multa fecerunt mala intentione, quæ tamen mysterium boni nobis important, & secundùm hoc docemur, hic, quòd & nos vinum devotionis, admixtum myrrha mortificationis carnis, & felle amaræ compunctionis Christo propinare debemus. Tale enim vinum myrrhum & fellitum Christus à nobis sitit, & oblatum libenter gustat: sed non vult bibere & in se traijcere, quia Ipse bonorum nostrorum non eget.

[Margin: *Potatus bis et causa potationis.*]

[Margin: *Iudæorum perversitas. Chrysost. hom. 84. in Ioan.*]

[Margin: *Remigius in. c. 27. Matth.*]

[Margin: *Contra gulosos.*]

[Margin: *Bernard. sermo. de passione.*]

[Margin: *Documenta.*]

Quid

Aliud documentum est, accipiendo in malo sensu, quòd nos caveamus ne vinum myrrhatū vel fellitum Christo bibendum offeramus: quia sicut tunc judæi, ita etiam mali Christiani dant DEO bibendum amarum potum, & Christo sitienti salutem animarum, offerunt amaritudinem peccatorum. Quicunq; enim rectè credunt, sed malè vivunt, hi Christo dant bibere vinum cum myrrha & felle mixtum, quia vinum Christianæ professionis vel devotionis, miscent cū myrrha & felle scandalosæ conversationis, inquantum malè vivendo scandalizant Ecclesiam, quales sunt præcipuè mali Prælati, Sacerdotes, & Monachi, & aliæ personæ religionis speciem prætendentes, qui specialiter se ad cultum DEI devoverunt. Qui præ cæteris Christianis vinum devotionis, quod DEUM & homines lætificat, DEO offerre deberent, sed per suam scandalosam conversationem vinum suum myrrha & felle malorum exemplorum miscent, & hoc DEO offerunt: quibus Dominus exprobrat dicens: *Vinea mea electa ego te plantavi: quomodo conversa es in amaritudinem?* *Jerem. 2.* Alii sunt qui acetum in spongia cum calamo Domino offerunt, qui extraneas à veritate alienas sententias ex scriptura applicant Christo, quasi eas dicenti: quales sunt qui singulares sensus. à communi Ecclesiæ doctrina extraneos, ex scriptura trahere moliuntur, & sic in errores homines mittunt. Hi enim spongiam aceto implentes, calamo scripturam imponunt, & ori Ejus offerunt. & talis potus est Christo insapidus: nam *cùm gustasset voluit bibere* Ex quo etiam nobis datur documentum, quòd sicut Christus non dedignatus fuit pro nobis acetum gustare, sed non bibit: sic & nos suo exemplo discamus prædictos aridos homines tam scandalosos in vita, quàm superstitiosos in doctrina, gustare quidem: id est; pati & tolerare, sed neqvaqvam bibere, & eorum vita & exempla bonis incorporare: quemadmodum Dominus noster acetum non bibit: qvia tales in Corpus Ejus trajici non possunt. Item est documentum pro religiosis & pœnitentibus qvòd si quando eis apponitur cibus vel potus pœnitentialis & minus sapidus, recogitent Christum felle & aceto pro nobis potatum. Post concupiscētias ergo tuas non abeas, sed eas, viriliter frangas, & nunc felle amaritudinis cum dilecto tuo potaberis. *Ecclesi. 18.* Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quanto desiderio Salvator Noster salutem nostram sitivit, pro qua etiam acetum cum myrrha & felle accipere non dedignatus fuit: ad ostendendum quòd non salutem, quæ est vita æterna, consequi valeamus, nisi prius amaritudinem vitæ præsentis gustemus. JESU qui nostram salutem sitiens aceto & vino myrrhato cum felle potari voluisti: salva me tua gratuita gratia in numero salvandorum: & da mihi versa vice sitire Te fontem vitæ, & aquæ vivæ, corde diligendo, ore laudando & prædicando, & amorem ad Te habitum operibus ostendendo, fac me vinum devotionis, cum mirrha mortificationis carnis, ac felle pœnitentialis compunctionis Tibi dignè offerre, & da mihi acerbitatem calicis Tui non horrere, sed cum gaudio amplecti & bibere ad salutem, ut pro amore Tuo animæ meæ sitienti amara dulcia videantur. *Sextum verbum.* Sextum verbum fuit, cùm dixit: *Consummatum est*, id est; totum completum est in opere etiam usq; ad aceti potum, quidquid de me lex & Prophetæ prædixerant, & quidquid de me scriptum erat, & opus redemptionis humanæ, & omne opus meum quod in mundo facere debui, consummatum est & perfectum: ac etiam omnis pœna & omnis

pugna consummata est & completa: omnisq; labor & dolor, quem suscipere veneram, est finitus: tempus quoq; quo inter homines esse debuit, ad honorem DEI Patris & utilitatem fidelium, est completum, & obedientiam, quam dedit mihi Pater, perfectè complevi: & quidquid oportebat fieri antequam morerer, factum est; & nihil remanet, nec quidquam jam restat quod antequam moriar adhuc fieri oporteat. Et hanc consummationem etiam Ipse prædixerat: *Consummabuntur*, inquiens: *omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.* Acetosô igitur & felleo poculô propinato, intulit: *consummatum est*, tanquam si in gustu aceti & fellis totius amarissimæ passionis consummata plenitudo consisteret. Per hoc diluitur primus ille malè delectabilis gustus. Nam cum per gustum ligni suavis & vetiti totius nostræ perditionis causa extiterit prævaricator Adam: oportunum fuit & congruum, per viam contrariam invenire salutî nostræ remedium. Et cum in singulis membris ipsius acutissimarum passionum militantes sagittæ crebrescerent quarum indignatio ebibebat Spiritum Ejus: decebat, ut cibi verbiq; vehiculum nequaquam maneret immune: ut verificaretur illud Prophetæ: *Replevit me amaritudine, inebriavit me absynthio.* Hoc verbum sextum magnæ perfectionis fuit, cum dixit: *consummatum est*, per hoc insinuans, quòd omnia consummaverat, quæ pro salute humana Ipsum Christum pati vel agere oportebat. Et exemplariter: Nam sicut bonus medicus Primò pro infirmo diætā taxat: Secundò sudorē procurat: Tertiò si prædicta non sufficiunt, indicit minutionem, pro humorum correctione: Quartò ministrat potionem pro malæ materiæ evacuatione: sic Christus (ut nos à morbo peccati salvaret) pro nobis primò quadraginta diebus jejunavit: secundò sudorem sangvineum pro nobis exhalavit, tertiò per totum corpus suum minutionem celebravit, quando pro nobis totum sangvinem suum abundantissimè sine numero & mensura fudit, sic quòd corpus suum in cruce pendens tanquam cremium exaruit: quartò & ultimò, prædictis antidotis non contentus, potionem amarissimam sumpsit, quando pro nostra ægritudine fuganda, felle & aceto se potari permisit: & ideo rationabiliter dixit: *consummatum est*, innuens per hoc quòd omnia compleverat, quæ pro nostra salute fienda erant. Per hoc verbum sextum, docemur pœnitentiam inchoatam consummare, & vitam nostram fine debito terminare, ac omnia opera nostra ad virtutum perfectionem & debitam perducere consummationem. Unde Augustin. Dixisti etiam Domine, consummatum est: consummata etenim erant vaticinia Prophetarum figuræ hostiarum, acerbitas & diversitas pœnarum, emendatio culparum. Felix qui poterit dicere cum JESU, consummatum est: cum JESU qui est Alpha &c. & sermonum consummatio non est præmium in inchoatione, sed in consummatione: non datur denarius incipientibus, sed finientibus: & corona non currentibus: sed pervenientibus. Inchoa igitur pœnitentiam, & consumma: ut ad crucem, sicut Christus, sicut latro curras ad pœnitentiam nondescendas de cruce, ut salutem consequaris perseverantiâ. Hæc Augustin. Sciendum autem quòd consummare idē est quod simul summare: unde tunc aliquid consummatur, quando omnia sigillatim acta vel passa simul summantur: id est; in summa recolligantur. Sic fuit in proposito: Nam postquam Christus omnes pœnas passionis suæ sigillatim pertulerit, & nihil ampliùs circa mortem

Lucæ 18.

Thren. 3.

Verbum perfectionis.

Augustinus sermon. de passione.

mortem patiendum restaret: tunc demum omnia perpessa rememorans, recolligit ea simul in unã summã: & obtulit ea DEO Patri, dicens, *consummatum est*: quasi diceret, consummatum est opus obedientiæ, quam assumpsi: consummatum est opus totius passionis meæ, quod Tibi DEO Patri meo offerro pro salute generis humani. Unde Apostolus: *Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.* Et adverte, quòd hæc consummatio non fuit sine notabili pœna: sicut qui pertransivit multa pericula, vel gravia supplicia, non sine magno horrore potest cogitare ea, licèt ex alia parte gaudeat ea in præteritum pertransivisse: talem horrorem dolorosum non dubium quin Christus habuerit in consummando omnia perpessa: nec mirum quia talis consummatio virtualiter, vel etiam integraliter continebat in se omnes partes passionis, quas simul in summa significabat cum dicebat, consummatum est: Quod verbum magnæ efficaciæ esse in periculis, perhibetur ab expertis. Et specialiter valere dicitur in immoderato fluxu sangvinis è naribus, si cum eodem sangvine scribatur idem verbum in fronte patientis. Et non mirum si magnæ efficaciæ sit verbum istud, in quo tota summa passionis Christi continetur. Ex hoc articulo consummationis totius passionis, habetur documentum, quòd nos in fine cujuslibet boni operis partes habentis, debemus facere sũmã vel epilogum, & sic in summa illud offerre DEO: v.g. Si quis pro DEO vadat Romam perveniens ad terminum, omnes passus & omnia vestigia sua offerat DEO & Beato Petro, dicens: consummatum est: Similiter si quis legat Psalterium: in fine omnes psalmos, versus, & verba totius Psalterii in summa offerat DEO, & sic de similibus. Ita etiam facimus in officio Ecclesiastico, quod semper in fine cum collecta cõcluditur, quæ & idcirco collecta dicitur, quia in illa oratione tota vis illius officii quasi in sũma est collectio. Eodẽ modo hoc verbũ, cõsũmatũ est, fuit collecta totius Passionis Christi circa mortem, Ad cõformãdũ se huic articulo, recolligat homo breviter in sũma omnes articulos passionis prælibatos & agat pro eis gratias Christo & DEO Patri: dicens, consummatum est, vel alias prout devotio ministrabit. JESU Salvator noster, & consummator gloriosi operis, quod accepisti à Patre consummandum, qui incepisti opus tuum cum multis laboribus & consummasti cum maximis doloribus, & tandem consummationem totius passionis Tuæ in summa DEO Patri obtulisti, dicens: *consummatum est*: benedictum sit Domine ex hoc Nomen Sanctum Tuum, quia ad hoc consummasti, ut nos simus in bono consummati & inimici nostri omnes consumpti: rogo Te da mihi mandata Tua perficere, & in Tuis virtutibus proficere ac omnia per me (Te operante) bene acta & passa ad Tuam laudem consummare: consummata Tibi & per Te DEO Patri offerre ut in hora mortis possim dicere, ecce Domine cõsummavi & perfeci opus quod dedisti mihi ut facerem, & nunc venio ad Te Magistrum meum & Dominum JESUM Christum, & tunc merear videre facie ac faciem, & omnis consummationis finem.

Hebr. 5.

Consummatio pœnosa.

Documentũ Consummationi Deo ducandæ orationis.

Collecta.

DE NONA IN PASSIONE DOMINI.

CAPUT XLIV.

Matth. 27. Marci 15. Luca 23. Joann. 19.

Contemplatio Christi morientis.

HOrâ nonâ cogitabis mente lugubri & devota, si piam habes animam, qualiter siccatur ipse fons vitæ, & dulcedo cordium nostrorum. JESUS Dominus tuus amantissimus, & omni gratiositate acceptissimus, venis jam ex sangvinis effusione exhaustis, & viribus deficienti appropinquans morti incipit oculos laugvescentes deprimere, & facie pallescere. Et quomodo incipit inclinare caput versus Matrem suam, quasi dans Ei ave ultimum: ave inqvam doloris & omnis desolationis, quòd non poterat ore & verbo exprimere præ nimia passione & inæstimabili dolore, & qvasi commendans ei Corpus suum, tam crudeliter fossum, ac laceratum & dissipatum undiq;. Et etiam versus Patrem suum: qvasi ostendens ex modo moriendi, qvòd moriebatur ex obedientia Patris, & non involuntariè: & quasi gratias agens Eidem, qvòd ipsum revocabat ad se: docens nos similiter gratias in adversis agere, & significans se per varias tribulationes ad præmia seqvendum, & qvasi tradens Ei spiritum suum. Etiam qvasi declinare à crucis titulo se ostendens, & vanam gloriam vitare nos docens: acsi diceret: Nolo hic regnare, nolo scribat aut nominet Me Regem Pilatus. Et etiam qvasi Me Patri reconciliato, nuncians Mihi pacem, Me salutet: & osculum mihi præbeat, & aures meis precibus, quæ prius non profecerunt, ad exaudiendum inclinet. Qvo facto conclusit ultimum verbum, scilicet septimum. cum clamore valido & lachrymis dicens: *Pater in manus tuas*, id est; in potestate tua, *commendo spiritum meum.* Per quod voluit nobis declarare, quòd Sanctorum animæ ex tunc in manus DEI ascendunt: nam prius ab inferis omnium animæ tenebantur, donec venit qui captivis redemptionẽ, prædicavit. Unde Cyrillus. Hæc autem vox edocet, quò animæ Sanctorum non deinceps in inferno clauduntur, ut prius, sed apud DEUM sunt, hujus rei facto Christo principio. Unde & Athanasius. Commendat enim Patri per se universos mortales in se vivificatos: nam sumus membra Ejus: secundùm illud Apostoli: *Omnes unum estis in Christo.* Prius ergo Dominus clamaverat, *Eli, Eli*, & modo clamat, *Pater in manus tuas.* Unde quidam dicunt, ut Hieron. quòd ab illo Psalm. *DEUS DEUS meus, respice in me*: usq; ad istum versum. *In manus tuas*: ubi sunt Psalmi decem: & versus centum quinquaginta, Christus dixerit eos omnes: primum videlicet & ultimum versum cum clamore, sed inter medios sub silentio. De isto clamore Christi, sicut & de superiori, videtur loqui Apostolus, cùm dicit: *Qui in diebus carnis suæ preces cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Et ex hoc videtur, quòd Christus tam illis verbis *Eli, Eli*, quàm in istis, *Pater in manus tuas*, lachrymatus fuerit. Alii verò dicunt, quòd Christus totum Psalmũ, *Deus Deus meus, respice in me*, & deinde Psalm: *In te Domine* usq; ad versũ, *In manus tuas*, conclusivè decantavit. Cõmendavit Dominus Jesus Patri Spiritũ: non quòd egeret, sed ut nos instrueret. In hoc enim septimo verbo, quòd maximæ devotionis fuit, exemplum multiplicis informationis nobis reliquit, prout infrà in documentis articuli patebit. Hoc autem verbo ultimo dicto, *inclinato Capite tradidit seu emisit spiritum*, non coactus & invitè, sed quando voluit & volun-

Verbum septimum & ultimum.

Animæ Sanctorum Cœlum petunt nunc.

Athana. lib. de Incarnatione Xsti.

Galat. 3.

Psalm. 21.

Hieronymus in Psal. 21.

Hebr. 5.

Lachrymæ Christi in cruce.

Verbum devotionis.

Emissio spiritus Christi.

tariè sine coactione *expiravit*, id est; spiritum extra corpus sponte & propria potestate emisit: non alius extorsit. Unde Augustinus.

Augustinus Tract. 119. in Joann.

Quis ita dormit quando voluerit, sicut JESUS mortuus est, quando voluit? Quis ita vestem ponit quando voluerit, sicut se carne exuit quando voluit? Quis ita quando voluerit, obit: quomodo cum voluit obiit? Quanta speranda vel timenda est potestas judicantis, si tanta apparuit morientis? Hæc Augustin. Hic ergo apparet quòd Christus tradidit spiritũ clamãdo, orãdo, & lachrymãdo. In primis duobus, scilicet, in tradendo spiritum, & clamando Divinitas apparuit, & Deitatis suæ potentiam Christus declaravit. Tradere enim vel emittere spiritum propria virtute, Divinæ potestatis indicium est, & nemini nisi DEO convenit.

Tradere Spiritum.

Et per hoc quòd moriens clamavit, apertissimè se DEUM verum ostendit: nam homines alii morientes non clamare, sed vix spirare, vel tenuiter loqui possunt. In aliis autem duobus, scilicet in oratione, & lachrymatione, humanitas apparuit, & miserationis affectum Christus manifestavit. Quando Matthæus dicit: *JESUS autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum*, & Marcus, *JESUS autem emissa voce magna expiravit*, quid hac voce magna dixerit, Lucas aperte designat dicens, *& clamans voce magna JESUS ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & hæc*, inquit: *dicens expiravit*, Joannes verò tacens de hac voce, scribit, *cùm ergo accepisset JESUS acetum, dixit, consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum*, emissa tamen prius voce prædicta. Fuit autem (ut dicitur) ita magnus & validus clamor iste, quòd usq; in infernum auditus fuit: & Cœlum terramq; tremere fecit.

Clamor Xsti validus.

Vox ergo illa non fuit naturalis, sed miraculosa: quia homo magno & longo cruciatu afflictus, & ex tali afflictione morti sic proximus, non posset sic clamare virtute naturæ: & ideo sequitur quòd vox illa sit formata DEI virtute. Hic nota quòd eadem hora qua primus Adam peccavit, secundus expiravit.

Hora mortis Christi. Genes. 3.

Primus nempe post meridiem peccavit, quia mox ut peccavit, vocem Domini ambulantis ad auram post meridiem audivit: & tunc circa horam nonam secundus Adam expiravit. Unde qua hora primus Adam peccando mortem huic mundo induxit, eadem secundus Adam mortẽ moriendo destruxit. Et qua hora illi Paradisus est conclusus, eadem hora iste Paradisum aperuit, quia secundùm Bedam; ordo poscebat ut eodem temporis articulo, quo Adæ peccanti concluserat januam Paradisi, panderet eam latroni pœnitenti.

Beda in cap. 15. Marci.

Et secundùm Glossam, cùm solâ fervore tepefactus est, passionem consummat, ostendens se mori propter peccata, quibus à Divina luce & dilectione in hanc noctem cecidimus. Item hac hora mortuus est, quia per Eum novem ordines Angelorum reparantur. Notandum etiam quòd sicut dicitur in Glossa Tobiæ, Domino in cruce passo, diabolus (quo procurante crucifixus erat) advenit, quærens si quid peccati in ipso inveniret.

Diabolus super brachium Crucis.

Et dicit Magister in historiis, quòd stabat supra brachium crucis, donec Christus expiravit, & tunc videns se confusum recessit & veniens ad tartara, invenit ibi animam Christi portas & seras confringentem, & justorum animas inde educentem. Et tunc mox remotum est Divinæ visionis impedimentum, quod figuravit gladius flãmeus & versatilis positus ante Paradisum.

Gladius versatilis.

Sciendum autem quòd inter omnes pœnas Passionis Christi, ista pœna mortis fuit acerbissima, quia inter omnia

omnia terribilia terribilissimum est mors, & hoc est secundùm Damascenum, propter naturalem inclinationem animæ ad corpus. Et fuit specialis ratio in Christo de tali anima & de tali corpore, Cui utriq; Divinitas unita fuit in unitate suppositi. Unde opportuit quòd illa separatio esset maximè pœnalis. Ex isto articulo expirationis, seu mortis Christi habētur plura documenta. Primū est, quòd nos debemus cōmori Christo, moriēdo videlicet mūdo & paccatis, si cū Christo in æterna vita vivere voluerimus. Unde Apost: *Si commortui sumus cum Christo, & convivemus.* Et de talibus idem Apostolus ait: *mortui enim estis* scilicet mundanis & caducis, *& vita nostra abscondita est cum Christo in DEO.* Secundum est, quòd Christus in angustia mortis voce alta clamans ad Patrem, & commendans ei spiritum suum, reliquit nobis exemplum intimæ devotionis, docens nos in hoc ipse bonus Magister quid nos in articulo tentationis, & specialiter in agone mortis positi facere debeamus. Semper enim debemus auxilium nostrū in DEUM ponere, & Eum invocare, ac spiritus nostros Ei commendare: quorum corpora quotidie tendunt ad mortem, & penitus ignoramus diem & horam. Et specialiter in hora & articulo mortis debemus hoc facere: quia maximè tunc est necesse, & propter hostis importunitatem majorem, & propter nostræ virtutis debilitationem. Reliquit etiam nobis exemplum perfectæ fiduciæ Paternæ defensionis: per hoc enim quòd in manus Patris Cœlestis homo spiritum suum commendat, securus esse debet quòd Divina virtute ab incursu malignorum spirituum defendatur. Tertiùm documentū, specialiter pro religiosis, qvi moriuntur mundo in religionis ingressu, est, quòd ipsi debent spiritum, id est, voluntatem & sensum suum tradere in manus spiritualis Patris, scilicet Prælati: sic quòd amplius non resumāt usq; ad diem resurrectionis: exemplo Christi, qui spiritum suum, quem moriens in manus Patris commēdaverat, ulterius non nisi in resurrectione sua resumpsit. Commendans enim spiritum DEO Patri exemplum perfectæ obedientiæ & subjectionis reliquit, qua quilibet subditus suo prælato spiritum suum gubernandum & dirigendum committit. Unde quilibet subditus, voto obedientiæ superiori astrictus, humiliter habet dicere suo Prælato, Pater in manus Tuas commendo spiritum meum. Illi ergo Religiosi, qui nunquam deposuerunt spiritum suum, vel ante resurrectionem resumunt: puta qui secundùm voluntatem suam facere, & sensum suum sequi volunt: mendaces sunt, & resurrectionem præveniunt, & ideo Antichristi sunt. Quartùm documentum est, quòd valde utile & salubre est legere illos decem Psalmos, quos Christus oravit in cruce: quia nulli dubium quin devotionis effectum legenti eos conferant salutarem. Et dicitur quòd specialiter valeāt ad expiationem negligentiarum in horis canonicis negligenter dictis. Quintùm documentum est, quòd quantumcunq; aliqui sint justi & Sancti, nunquam tamen se putent securos de diabolo, cū ipse nec Christum in cruce dimiserit quin Eum observaret. Quid ergo præsumere poterit homo miser & fragilis? Certè de nullo nisi solùm de morte Christi. Unde Augustinus. Tota spes mea est in morte Domini mei. Mors Ejus, est meritum meum, & refugium meū, salus, vita, & resurrectio mea. Non possum terreri multitudine peccatorum meorum, si mors Domini in mentem venerit: quia peccata mea illam vincere non possunt. Sextum documentum est, quòd

Damascenus lib. 3. de fide

Documenta

2. Tim. 3.

Coloss. 3.

Religionem ingregient.

Augustinus in manuali. capit. 22.

Diligendus Christus.

Augustinus ibidem.

quòd nos multum tenemur amare Christum, qui pro nobis animam suam posuit: & caput suum ad nos in morte inclinavit. Unde Augustinus: Salvator noster caput suum inclinavit in morte, ut oscula daret dilectis suis. Et nos toties Dominum osculamur, quoties in Ejus amore compungimur. Septimum documentum est, quòd quilibet Christianus moriens debet illa quinque supradicta servare quantum poterit, quæ Christus moriens servavit. Ipse enim oravit, clamavit, ploravit, Animam Patri commendavit, & spiritū tradidit: sic & nos in extremis positi debemus orare, clamare, saltem corde, plorare, pro peccatis, per veram pœnitentiam animam DEO commendare, & Spiritum tradere: voluntariè scilicet moriendo, & voluntatem nostram Divinæ voluntati tradendo. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quanto amore Salvator noster mortem pertulit: ut nos vivificaret, & quòd conditionem mortis subiit, qui vitam universis creaturis tribuit: & mortuus est, qui mortuos suscitavit, & revoluat in mente sua documenta præmissa. JESU qui in cruce moriens Animam Tuam Patri commendasti: da mihi in hac vita Tibi spiritualiter sic commori, quatenus Tu in hora mortis meæ digneris animam meam miseram habere commendatam. Ego autem Domine in illas manus Tuas extensas & perforatas, & Sacro sangvine respersas commendo spiritum & corpus meum: & supplico charitati Tuæ, ut in novissima hora possim cū memoria integra, fide pura, & spe firma animam meam in manus Tuas misericordissimas commendare, quas pro me salvando expandisti in cruce: & audire merear verbum illud dulcissimum, hodie mecum eris in Paradiso. Et tunc hac voce *velum Templi*, quod erat foris ante faciem & introitum Templi, prohibens aspectum Sanctorum quæ erant intra Templum, *scissum est in duo à summo usquè deorsum*: non illud quod erat intra Templum inter Sancta & Sancta Sanctorum. Unde Origenes. Duo autem vela fuisse intelliguntur. Unum quòd velabat Sancta Sanctorum: alterum exterius, sive tabernaculi, sive Templi. In Passione ergo Domini Salvatoris, velum quod erat à foris, conscissum est à sursum usq; deorsum, ut ab initio mundi usq; ad finem conscisso velamine mysteria publicentur, quæ usq; ad Christi adventū rationabiliter fuerant occultata Cū autē venerit quod perfectum est: tunc auferetur etiā secūdū velū ut videamus etiā quæ intus sūt occultata, scil: veram Arcā testamēti: & sicut ipsa se habet natura, videamus Cherubin & alia. Hæc Origenes. Per hoc ergo signum figurabantur revelata esse mysteria & secreta Sacramentorū legis, quæ antè velata erant: ut universis proderentur, & ad gentes transirent, & impletam esse veritatem quæ in figuris latebat, & Cœlum apertum quod antè clausum erat. Unde & nos in Passione Domini & cruces, & reliquias, & cætera Sacra detegimus in Ecclesie, & patefacimus. Et in Evangelio Nazarenorum legitur, superliminare Templi infinitæ magnitudinis fractum esse, auditasq; voces in àëre, & virtutes Angelicas præsides quondam Templi tunc pariter clamasse, transeamus ex his sedibus. Ut autem dicit Chrysostom. Hoc velum scissum erat pretiosissimum de purpura & bysso, & cocco & auro, & serico, & hyacintho contextum, quod in diebus celeberrimis suspendebatur. Hac quoq; voce *terra mota est*, quasi non valēs ferre Dominum suum pendentem, & non potens sustinere Christi mortem: capax enim hujus mortui esse

Morienti servanda quinque.

Veli scissio.

Vela duo Origenes Tactat. 35. in Matth.

Detectio crucis & cæterorum.

Chrysostom. serm. de cruce et latron. Tom. 3.

Terra mota

non poterat: & in signum quòd judæi de ea abiiciendi & destruendi erant: & *& Petræ scissæ sunt.* in signum conversionis Gentilium: & in signum quòd corda quantumcunq; dura deberent compati Christo morienti. Dicitur autem quòd adhuc apparent ibi scissuræ, & deponunt ibi peregrini cruces suas. *Et monumenta aperta sunt,* ad denotandum quòd mortis claustra erant reserata, & quòd resurrectio Christi & aliorum cum ipso resurgentium erat propinqua. & in signum resurrectionis quæ expectatur futura. *Et multi Sanctorum surrexerunt à mortuis,* non tunc quando monumenta aperta sunt: scilicet hora mortis Christi, sed quando resurrexit: quia cum eo surrexerunt tanquam testes suæ resurrectionis: & ideo non ante, sed cum eo debebant resurgere, ut ipsum ostenderent resurrexisse, & hoc est quod subditur, *& exeuntes de monumentis post resurrectionem Ejus:* id est; Christi, *venerunt in Sanctam Civitatem,* scilicet Hierusalem, *& apparuerunt multis* ad declarationem dominicæ resurrectionis. Unde dicit Hieronym. Quòd cùm monumenta aperta sunt, non ante resurrexerunt, quā resurgeret Dominus, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. In Apocal. Christus dicitur: *primogenitus mortuorum,* sed in Epistola ad Corinthios, *primitiæ dormientium.* Hæc autem magnitudo signorum significat ut crucifixum Dominum suum Cœlum & terra: & omnia quæ in iis sunt, demonstrarent. Voce quippe Christi moventur elementa, & simul cum Eo vult dissolvi atq; finiri omnis creatura. Unde Leo Papa: Pendente siquidem in patibulo creatore, universa creatura congemuit. Debebat hoc testimonium suo mundus Authori. ut in Ejus occasu vellent universa finiri. Hæc Leo. Ecce quanta nunc apparet Ejus Majestas, cujus ante apparuit tanta infirmitas. Unde Anselmus. Et jam quidem infirma Ejus anima, mea vidisti & misertæ es: nunc & Majestatem Ejus attende, & miraberis. Qualis est hic? quia Cœlum & terra compatiuntur Ei; cujus & mors mortuos vivificat. Unde & Augustin. Quanquam autem Tu judiceris, ut maleficus: crucifigaris, ut flagitiosus & impius, quamvis videaris à DEO derelictus, non desunt miracula, non deest virtutum abundantia. Unde etiam Chrysost. Intende quanta signa fecit, hoc quidem è Cælo, hoc autem in terra, hoc autem, in Ipso Templo. simul quidem angustiam suam demonstrans. Etenim iræ DEI magnæ erant quæ fiebant, & non simpliciter signa, sed & furoris signa universa erant tenebræ, scissæ, Petræ, velum medium scissum, terræ concussio, & multæ angustiæ superabundātia erat. Hæc Chrysost. O! quantum pia Mater Ejus tunc dolebat, quando fieri hæc videbat. Unde Aug. Cogitare libet quantus dolor tunc fuerit Matri, cum sic dolebant quæ insensibilia erant. Non lingva loqui, nec mens cogitare valebit, quanto dolore tenebatur tunc Anima MARIÆ. Hæc August. Mysticè hæc signa prædicta habent fieri in resuscitatione & conversione peccatoris. DEI quippe Templum est fidelis anima: cujus velum scinditur, quando velamen hypocrisis & cujuslibet peccati dissipatur. Sicut enim velum impediebat ne videri possent Sancta Templi, sic peccatum impedit ne videātur Sancta Paradisi: quod tamen, quantum ad sufficientiam, fuit amotum per mortem Christi. Velum Templi scissum fuit, in signum quod per mortem Christi ablatum est impedimentum, quod nos secreta gaudii Paradisi prohibuit contemplari: sicut velum operiebat secreta Templi. Terra movetur in

Petræ scissæ. *Monumenta aperta.* *Mortuorum resuscitatio.* *Hieronym9 in cap. 27. Matth.* *Apocal. 1.* *1. Cor. 15.* *Leo ser. 10. de Passione.* *Anselm. in speculo Evāgelici, sermon. cap. 13.* *Augustinus sermon. de Passione.* *Chrysostom. homil. 89. in Matth.* *Augustinus sermon. de passione.* *Mysticè.*

in peccati recogitatione, & per timorem compunctionis internæ: & quando per compassionem mortis Christi terrenum desiderium in amorem commutatur cœlestium. Terra enim tremuit præ horrore ignonimiosæ mortis Christo inflictæ: ad designandum quòd corda terrena Christo compatienti debent compati, & ejus strictum judicium formidare. Quòd autem tremuit in resurrectione, hoc designat quoddam speciale tripudium, quo omnis creatura debet congaudere Christo resurgenti: sicut etiam compassa fuit Christo morienti. Unde primus tremor designat metum & terrorem. Secundus autem, gaudium & exultationem. Petræ scinduntur in contritione, & per dolorem contritionis in corde: & quando duritia cordis per pietatem emollitur compassionis. *Petræ enim scissæ sunt,* ad designandum quod corda lapidea & dura, per dolorem contritionis, & intimæ compassionis scindi debent. *Monumenta aperiuntur,* in confessione, & per pudorem confessionis in ore: & quando fœtor, qui intus latet, foras per os prodit. *Mortui resurgunt,* in spirituali vivificatione, & per laborem satisfactionis in opere, & quando ad boni operis exercitium excitatur somnus pigritiæ: & apparent in sancta civitate, in animæ illuminatione. In hora mortis Tuæ Domine *velum Templi scissum est:* rogo te aufer velamen ignorantiæ de corde meo, ut videam voluntatem Tuam, & opere perficiam. *Terra contremuit:* da mihi obsecro, qui sum terra & cinis coram te stare cum casto timore & reverentia filiali: & meam salutem cum timore & tremore operari. *Petræ scissæ sunt:* da mihi ut lapideum cor tuo scindatur timore, & inhians ardenter à te rorem supernæ benedictionis arripiat: & tibi germinet fructum vitæ. *Monumenta aperta sunt, multa resurrexerunt Copora Sanctorum,* da quæso Domine animæ meæ à sepultura resurgere peccatorum. Visis autem his quæ fiebant, scilicet tot & tam mirificis signis in passione Christi, inter quæ etiam fuit quod voce magna clamans, sic citò & sponte exspiravit: *Centurio* qui crucifixoribus præerat, & milites *qui cum ipso* constituti erant ad custodiendum Jesum in Cruce quousque expirasset *timuerunt valde,* & Divinæ virtuti, tot & tanta miracula adscribendo *glorificaverunt Deum,* fidei confessione; ac potestatem & veritatem Divinitatis in Christo confessi sunt *dicentes: Verè hic homo justus erat, verè Filius Dei erat iste,* aliter enim tanta gloria in ejus morte non appareret. Matthæus dicit, *verè Filius Dei erat.* Marcus, *verè hic homo Filius Dei erat.* Lucas, *verè hic homo justus erat.* Ibi resultat veritas Deitatis, quia verè Filius Dei: ibi veritas humanitatis, quia verè hic homo: ibi veritas innocentiæ suæ & sanctitatis, quia verè justus erat. Et hæc tria necessaria erant ad redemptionem: scilicet homo qui deberet, Deus qui valeret, justus cui congrueret. Et ex istis aggravatur scelus Judæorum: quia occiditur Deus à servis, homo à bestiis caninis, justus ab injustis. Multum quidem istos ad fidem divinitas Christi disposuit, quòd cum clamore magno sic potenter & dominativè spiritum dimisit. Videbant enim quod clamor ille supernaturalis & miraculosus fuit: quia propter defectum sangvinis & effluxum spirituum, talis clamor fieri non potuit ab homine sic propinquo morti: & ideo concluserunt quòd esset factus virtute Divina supernaturali: & per consequens quod ipse esset Filius Dei. Quod etiam ex hoc perpenderunt: quia quando voluit, tunc spiritum dimisit. Ut enim dicit Hieronymus, nullus habet potestatem dimittendi spiritum, nisi ille qui animarum conditor est. Et secundùm August: Cùm post illam vocem continuo tradidit spiritum, hoc maximè qui aderant sunt mirati: longa enim morte cruciabantur in ligno suspensi. De isto Centurione, sic dicit Bernar: Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem sub tot infirmitatum indiciis Dominum Majestatis agnovit: ideoque non despexit quod vidit, quia credidit quod nondum vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, sed ex eo quod audivit: quia *fides est ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Et secundùm Chrysost: Centurio (ut quidam dicunt) non solum confessor fuit: sed etiam corroboratus in fide martyrium suscepit. Per hoc quòd Centurio Gentilis confessus fuit Christum tam clarè: significata fuit gloriosa confessio Gentilium, in eorum conversione, & duritia Judæorum, in infidelitate. Unde Hieronymus: Novissimi autem nunc primi efficiuntur, quia Gentilis

Timor crucifigentium

Testimonia in Christo.

Hieronymus in cap: 27. Matth:

Augustin:

Bern: sermo. 29. in cantica.

Rom: 10.

Chrysost: hom: 89. in Matth:

Hierony: in cap: 27.

Matth: & 15. Marci. Gentilis populus confitetur: & plebs Judaica cæcata negat, ut fiat eis error novissimus peior priore. *Beda in cap: 15. Marci.* Unde & Beda: Quanta ergo cæcitas Judæorum, qui tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte Ejus apparentibus signis credere respuerunt: & insensibiliores Gentibus Deum glorificare, vel timere contempserunt: unde meritò per Centurionem fides Ecclesiæ designatur: quæ velo mysteriorum cœlestium per mortem Domini reserato, continuò Jesum, & verè justum hominem, & verè Dei Filium synagoga tacente confirmat. Unde etiam *Ambros: in cap: 23. Lucæ.* Ambros: O duriora saxis pectora Judæorum: judex arguit, credit minister, proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur monumenta reserantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet orbe concusso. Hæc Ambrosius. *Cõtẽplati* Considera ergo tu homo redempte, quis & quantus & qualis est, qui pro te pendet in Cruce cujus transitum & Cœlum luget & terra, & lapides duri, quasi compassione scinduntur: cujus mors mortuos vivificat: & quem omnis creatura Dominum suum confitetur. O cor humanum omnium lapidum duritiâ durius: si ad tanti rememorationem piaculi, nec errore concuteris, nec compassione afficeris, nec compunctione scinderis, nec pietate molliris. Unde Hieronymus. Omnis creatura Christo morienti compatitur: sol obscuratur, terra movetur, petræ scinduntur, velum Templi dividitur, sepulchra aperiuntur, sed solus miser homo non compatitur, pro quo solo Christus patitur. Unde *Bernar: sermo. 29. in cantica.* Bernardus: Ascendit Christus in altum, ut ab omnibus videretur: alta voce clamavit, ut ab omnibus audiretur: clamori fletum admiscuit, ut homo compateretur. Qui ad hanc vocem non concutitur, terrâ gravior est, petrâ durior, sepulchro fœtidior. Hæc Bernardus. *Mulieres assistentes.* *Erant autem ibi* ad associandum, ad considerandum, ad compatiendum cum Matre Domini, Joannes & Magdalena, & duæ sorores Dominæ, scilicet Maria Cleochæ, & Maria Salomæ: & præter istas, quæ principales erant, etiam plures aliæ *mulieres à longe stantes*, & videntes, quæ fiebant: *quæ secutæ eum à Galilæa fuerant*, ex devotione quam ad audiendum verbum ejus habebant: *ministrantes ei necessaria vitæ de substãtia sua*, ut meteret eorum corporalia, cujus illæ metebant spiritualia. *Prædicantiũ nutritio.* Consvetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de substantia sua victum & vestitum prædicatoribus & præceptoribus suis ministrarent, & in aliis: ut in præparatione cibi, & in lotione vestium servirent, quod & Dominus accepit, ut exemplum daret Apostolis, eorum consulens infirmitati: & ut Evangelio magis vacarent: nec tunc hoc scandalum erat. *Pauli supererogatio.* Paulus autem supererogavit, qui cùm haberet potestatem circunducendi mulieres sicut alii: non tamen usus est ea, propter pseudoapostolos, ut eos à prædicatione reprimeret: & propter suspicionem removendam, maximè inter gentes, ubi talis consvetudo non erat: & ideo scandalum facere poterat. Ministrabant autem Domino carnalia pro spiritualibus: non quòd indigeret Dominus creaturis: sed ut ostenderet typum magistrorum, quòd victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. *Chrysost: hom: 89. in Matth:* Ubi Chrysostomus: Hæ autem mulieres considerabant, quæ gerebantur, quæ maximè erant compassibiles: & quæ sequebantur ministrantes usq; ad pericula affuerunt, maximã fortitudinem ostendentes: quia dum discipuli fugerunt, ipsæ affuerunt. *Mariæ dolor* Hæc Chrysost: O qualiter tunc anima Matris intimi doloris gladio penetrata erat, cùm sic pœnosum Filium deficere langvere, lachrymari, clamere & mori: & se in mundo derelinqui in tanto dolore & anxietate videbat, & qualiter clamavit, si tamen loqui poterat, & dixit: O Fili mi dulcissime, quid faciam Ego mæstissima? Cui me miseram commendatam dimittis? Fili mi, meméto mei, & omnis Familiæ Tuæ, quàm ita desolatam relinquis. Memento etiam hominum, qui servierunt tibi: Fili mi & Ego in manus Tuas, & Patris Tui commendo meipsam, & totam Ecclesiam nostram. O Pater Sancte Deus Omnipotens, in manus Tuas commendo Filium meum: imò Dominum meum, & Filium Tuum. Jam enim deficio, & ante Filium meum in Ejus conspectu mori desidero. Talia dicens, æstimo quòd propter angustiarum multitudinem vel absorpta erat, & quasi insensibilis, vel semimortua facta, & quòd se sustinere non valens, corruit in faciem suam super terram. *Plangentes pectora.* Nullus enim cogitare aut dicere posset, quanta mœstitia patientem & morientem suspiraverit: & doluerit, unde

ipſa ſuſtinebat intus quod Filius tulit foris. Quid tunc Joannes ſpecialiter ab Eo dilectus: quid Magdalena fidelis & dilecta diſcipula: quidve Sorores Dominæ faciebant? ſed quid facere poterant? Repletæ erant amaritudine, completæ doloribus, inebriatæ abſynthio. & intolerabiliter flebant. O chariſſime, cogita & conſidera quanto dolore & ejulatu omnes amici Ejus plorabant: quia etiam hi qui ſibi nihil attinebant. & cum eo nihil habere videbantur, multum dolebant, ſicut Centurio. & alii milites, qui Jeſum Crucifixerant, & eum quousq; expiraſſet cuſtodiebant: *& omnis turba eorum qui ad* videndum *ſpectaculum* convenerant, *& ſimul aderant, & videbant quæ fiebant, qui pectora ſua,* in ſignum pœnitentiæ & luctus, *percutientes* cum ſilentio *revertebantur,* dolentes de Chriſti perſecutione ſecundùm Bedam, quòd percutiebant pectora, quia pœnitentiæ eſt & luctus indicium: poteſt dupliciter intelligi: ſive enim eum, cujus vitam dilexerant, injuſtè occiſum dolebant: ſive cujus mortem ſe impetraſſe meminerant, hunc in mortem amplius glorificatum tremebant, primum pertinet ad bonos: ſecundum ad malos. Condolens ergo plora & tu cum mulieribus, & aliis, ſi piam animam habes, & viſcera pietatis. Unde Anſelmus: Stupet Cœlum, terra miratur. Quid tu? Non mirum ſi ſole contriſtato tu contriſtaris: ſi terra contremiſcente tu contremiſcis: ſi ſciſſis ſaxis cor tuum ſcinditur: ſi flentibus juxta Crucem mulieribus, tu collachrymaris. Hæc Anſelmus. Ecce igitur pendet Dominus in Cruce mortuus. recedit multitudo tota, remanet mœſtiſſima Mater cum Joanne & Magdalena, cum duabus ſuis ſororibus. Sed quid tunc Mater faciebat? levabat manus præ cordis deſiderio, tangere cupiens dilectum ſuum: ut vel ſic dolori & amori melius conſulere potuiſſet. Cumque aliud ſolatium non haberet, ſangvinem fumantem, & ex vulneribus Filii ad terram uſque ſtillantem, nimia cum aviditate deoſculabatur: intantum ut facies Ejus de cruore Filii occiſi ſangvinolenta redderetur. Unde Auguſtin: inter cætera, ſic ait: Juxta Crucem ſtabat Maria, conſiderans vultu benigno Chriſtum pendentem in Crucis ſtipite ſævo pedibusque nitens, in altum manus levabat, amplectens Crucem ruens in oſcula ejus. Ex qua parte ſangvinis unda Crucem rigabat, illuc ſe vertebat, ut eam complecti valeret: ex quo ſurſum manus extendere non valebat. Volebat amplecti Chriſtum in alto pendentem: ſed manus inde fruſtra reverſæ in ſe redibant complexæ. Se levans à terra, ſurſum eriebat ad Chriſtum: & quia tangere illum nequibat, malè collidebatur ad terram. Mortis pallor ejus perfuderat vultum, tamen genis & ore, Chriſti cruore rubea erat. Cadentes guttas ſangvinis ore ſacro lingebat: terram deoſculans quam cruoris unda rigabat: ò quàm malè tunc illi erat. Hæc Auguſt: Tandem ponunt ſe omnes ad ſedendum juxta Crucem: contemplantur dilectum ſuum: expectant à Deo auxilium, quomodo ipſum deponere valeant, & ſepelire. Commorantibus igitur, & ſedentibus eis prope Crucem: & aſpicientibus ſine intermiſſione Dominum Jeſum, ſic pendentem in Cruce inter latrones: ſic nudum ſic deturpatum, ſic afflictum, ſic mortuum, & ſic ab omnibus derelictum. Ecce armati multi veniebant à civitate verſus eos qui licentia Pilati habita, mittebantur à Judæis, ut ipſis Crucifixis crura frangerentur, ut citius morerentur, & taliter mortui tollerentur de patibulis, & ſepelirentur, ne in magno die ſabbati, qui à veſpera ſextæ feriæ incipiebat: & propter ipſum ſabbatum, & propter feſtum azimorum valde ſolenne erat, corpora eorum in Cruce pendentia remanerent. & feſtum horrore diuturni cruciatus fædarent. Prima quidem dies Paſchæ quâ crucifixus eſt Dominus, ſolennis erat apud Judæos. Secunda tamen dies, pro tunc fuit ſolennior, ratione Sabbati apud eos, quia die ſabbati, quæ intra octavas occurebat, duplex feſtum erat: ideo hoc faciebant, quia in lege præceptum erat, ut cadavera ſuſpenſorum propter delicta, uſque mane non eſſent ſuſpenſa, ne inde pollueretur terra. Unde Theophil: ſic enim jubebantur in lege non occidere ſolem in hominis ſupplicio. Sed, ſecundũ Chryſ: Judæi hoc quidem in parvis diligentes ſunt, ſed in magnis contempſerunt, & cùm tantam ſuiſſent operati audaciam, de die diligenter ratiocinantur: colantes culicem, & glutientes camelum. Appropinquant ergo ipſi armati cum furore & ſtrepitu magno, & videntes latrones adhuc vivere, frangunt eis crura, & occidunt depo-

Anſelm. in ſpeculo.

Maria geſtus.

Auguſtyn: in manuali.

Die feſto paſſus Dominus.

Theophilus, cap. 19. Joan: Deut. 21, Chryſoſt: hom: 81. in Joan:

deponunt, & in aliquam foveam proiiciendo (ne oleant) sepeliunt. Duo milites fregerunt crura unius latronis, & duo alterius, & sic simul venerunt ad Jesum qui erat medius. Redeuntibus autem illis versus Dominum, *ut viderunt Eum jam mortuum*, Eo quod acerbiora supplicia quam latrones pertulerat, vel quia fortè ante alios suspensus fuit, vel quia potestatem ponendi animam habuit: *non fregerunt ejus crura*, quia hoc non fiebat, nisi ad hoc quod evadere non possent depositi de patibulis: *ut impleretur* consecutivè *scriptura*,

Exod: 12.

qua dicitur in Exodo, *Os non comminuetis ex Eo*, scilicet ex Paschali Agno: qui verum Agnum Dei, scilicet Christum præfigurabat, qui mortuus jam coctus ad esum fidelium erat. Ideo enim ordinatione Divina constitutum est, ut ossa Agni paschalis non frangerentur, quia veri Agni ossa in Cruce fracta non sunt: ut sic figura & veritas corresponderent. *Sed* ut certificarentur de morte ejus,

Longinus.

unus militum. Longinus nomine: tunc impius & superbus, post verò conversus & martyr factus: porrigens *lanceam* de longè sacrum *latus Domini* Jesu dextrū

Zach: 12.

vulnere grandi *aperuit, ut impleretur scriptura* qua per Zachariam dicitur: videbunt in quem transfixerunt.

August: tract: 120. in Joan:

In qua prophetia secundum August: promissus est Christus, in ea qua crucifixus est carne venturus. Et nota quod iste miles fecit hoc ad complacentiam Judæorum, de morte Christi certificari volentium. In quo etiam patet nimia ipsorum crudelitas: quia non satiati pœnis quas Christo viventi inflixerant, etiam mortuum vulnerare conati sunt. Sic & hodie Christum semel crucifixum conatur rursus vulnerare, qui sine timore peccare

Theoph: in cap: 19. Joannis. Chrysost. hom: 84. in Joan:

præsumit vel de peccato se iactare. Unde Theoph: Ut Judæis complaceant lanceant Christum, circa Corpus exanime contumelias inferentes. Unde & Chrysostomus. Aperuerunt ejus costam lancea, & mortuo corpori de reliquo conviciantes, & in mortuum convitiari Corpus militem, multo deterius fuit, quàm crucifigi. Qui autem Eum lanceavit, cùm ferè caligassent oculi ejus præ senectute & casu, vel potius nutu Divino: sicut & lanceavit, licèt nesciens, sangvi-

Illuminatio Longini.

ne Christi, per lanceam defluente oculos tangeret: continuo clarè vidit, & protinus illuminatus in Christum credidit. Unde & militiæ cedens, instructus ab Apostolis, in Cæsarea Capadociæ triginta octo annis monachicam vitam duxit: & in omni Sanctitate permanens, verbo & exemplo multos ad Chri-

Longini vita.

stum convertit. De eo quoque dicit Isidorus: Lancea Longinus latus Salvatoris aperuit: & non tamen veniam invenit, sed episcopatus honorem &

2. Re. 18.

martyrii coronam promeruit. Non suffecit Judæis & aliis quod Christum occiderunt, sed etiam post mortem diversimode deriserunt. Istud olim fuit in Absalon præostensum, quem legimus in arbore suspensum, & veniens Joab, tres lanceas in corde ejus fixit, & armigeri Joab gladiis ipsum crudeliter inva-

Lancea doloris tres.

serunt. Sic & Christus in Cruce lancea militis, & insuper tribus lanceis idest tribus doloribus est confixus: quorum primum habuit ex propriarum pœnarum magnitudine. Secundum, ex dilectæ Matris suæ amaritudine. Tertium propter peccatores, quibus suam passionem præscivit non prodesse, & insuper super hoc Judæi invaserunt eum gladiis lingvarum suarum acutissimis. Hoc modo omnes voluntarii peccatores Christum invadunt, qui spontè peccando iteratò ipsum Crucifigunt. Plus peccant, qui offendunt Christum regnantem in divinitate: quàm qui crucifixerunt eum conversantem in humanitate. Sed contumelia à Judæis illata in signum proidit, quia de Corpore extincto sangvis ve-

Efficacia sacramētorū.

rus, & aqua pura miraculosè manavit. Unde sequitur: *Et continuò exivit sangvis & aqua:* ex quibus habent efficaciā Ecclesiæ Sacramenta. Hoc autem factū est, ad ostēdēdū quòd per passionē Christi plenā cōsequimur ablutionē scilicet à peccatis, & maculis: à peccatis quidē, per sangvinē, qui est pretiū nostræ redēptionis secū-

1. Pet: 1.

dū illud Petri. *Non corruptibilibus auro & argento redempti estis, sed pretioso sangvine.*

Ezech: 36.

A maculis verò per aquā, quæ lavacrū est nostræ regenerationis, secūdū illud Ezechielis: *Effundā super vos aquā mundā, & mūdabimini ab omnibus iniquinamentis vestris.* Vel potest referri sangvis ad preciū & nostrā redēptionē, ut redimamur à Pœnis. a-

Exod: 12. & 14.

qua, ad lavacrū & peccatorū ablutionē, ut purgemur à culpis. Sangvine Enim Agni domus: servātur à percussione Angeli: & aqua maris rubri extinguūtur inimici. Effusus est inquā ille ad redēptionē: ista, ad redēpti ablutionē. Ille, ut redimeret captivū: ista, ut ablueret immūdū. Sed hic secūdus sensus satis intelligitur in primo: quia ubi est plena à peccatis ablutio, ibi sequitur & à pœnis redemptio: & ubi est à maculis ablutio, ibi, præcedit & à peccatis purgatio.

Hoc

Hoc etiam factum competit figuræ: quia sicut de latere Christi dormientis in cruce fluxit sangvis & aqua, quibus consecratur Ecclesia: ita de latere Adæ dormientis in Paradiso, mulier (quæ ipsam Ecclesiam figurabat) est formata. Et factum est hoc miraculosè: quia de corpore mortui, in quo statim per mortis frigiditatem sangvis coagulatur, & in tabem convertitur, non solet sangvis exire, nec de aliquo aqua pura manare. Ille autem sangvis erat verus & purus, & aqua vera & pura: & non (ut quidam dixerunt) humor aquaticus, seu phlegma. Considera nunc quanta fuit malitia judæorum, qui adhuc non fuerunt saturati pœnis & opprobriis Christo in vita Ejus illatis: quin etiam Eum persequerentur mortuum. Et quamvis etiam istud vulnus lateris non senserit, cum corpus mortuum fuerit: tamen per hoc contumeliæ, & convitia sibi inferebantur: quia omnes contumeliæ & crudelitates illatæ mortuorum corporibus, reputantur ac si vivis inferrentur. Ex hoc articulo, lanceationis lateris, habentur tria documenta. Primum est, quòd nos cùm mortui fuerimus cum Christo: scilicet mundo & peccatis: tunc debemus & lanceari cum Christo, cuspide videlicet charitatis, sicut anima illa se lanceatam gloriabatur, quæ dicebat, *vulnerata charitate ego sum.* Hac etiam amoris lancea, cor suum perforari. Augustinus petit, dicens: rogo Te Domine per illa salutifera vulnera Tua quæ passus es pro salute nostra in cruce: ex quibus emanavit ille pretiosus sangvis quo sumus redempti: vulnera hanc animam meam peccatricem, pro qua etiam mori dignatus es: vulnera Eam igneo & potentissimo telo Tuæ potentissimæ charitatis. Confige cor meum jaculo Tui amoris, ut dicat Tibi anima mea: charitate Tua vulnerata sum, ita ut ex ipso vulnere amoris Tui uberrimæ fluant lachrymæ die ac nocte. Percute obsecro Domine hanc durissimam mentem meam valida cuspide præ dilectionis, ut altius ad intima penetret virtute potenti. Hæc Augustinus. Secundum documentum est, secundùm Chrysostom. quòd nos percipere debemus Sacramenta Ecclesiæ ea intentione ac devotione, ac si nobis de latere Christi perfluerent. Vulnus enim lateris Christi, fuit ostium Sacramentorum: quia sicut de latere primi Adæ, formata est Eva: ita de latere secundi Adæ, formata est Ecclesia. Unde secundùm Augustinum. Vigilanti verbo Evangelista usus est, ut non diceret, latus ejus percussit, aut vulneravit, aut quid aliud: sed, aperuit: ut innuat, quòd ibi quodammodo ostium vitæ apertum est: quia inde Sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad veram vitam non intratur. Et notali quod hoc, quod dicitur Sacramenta manasse de latere Christi: specialiter intelligendum est de duobus præcipuis Sacramētis, sine quibus nō intratur ad vitā: videlicet de Sacramento redēptionis, & Sacramēto ablutionis. Quorū primū pertinet ad Sacramētū Eucharistiæ, & significatur per sangvinē: imò est ipse idem sangvis quem quotidie sumimus, & qui fluxit de latere Christi. Secundum verò pertinet ad Sacramentum baptismatis, quòd significatur per aquam. Unde Augustinus: Ille, inquit, sangvis in remissionem fusus est peccatorum: aqva illa salutare temperat poculum. Hoc prænuntiabat, quòd Noë in latere Archæ ostium facere jussus est, quô intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura: qvibus præfigurabatur Ecclesia. De istis etiam sangvine & aqua dicit idem Augustinus, quòd credibile est quòd latro ille, cui promisit Dominus

Genes. 2.

Miraculum aquæ & sangvinis defluentis.

Documenta tria.

Cantic. 4.

Augustinus in meditat. Oratio B. Augustini.

Chrysostom. homil. 84. in Joann.

Augustinus Tract. 120. in Joann.

Idem ibidē.

Idem ibidē.

Latronis baptismus.

nus

nus Paradisum, aspersus fuit aqva & sangvine, de Christi latere exilientibus, & tali Sanctissimo baptismate salvatus sit: cùm sine baptismate nemo salvetur, vel Martyrio. Tertiùm documentum est, quòd nos omnem voluntatem nostram conformare debemus voluntati Divinæ: & quòd voluntas DEI in omnibus, & super omnia sit nobis accepta: eò quòd cor Christi vulneratum est amoris vulnere propter nos: quatenus nos per amorem reciprocum intrare possimus per ostium lateris ad cor Ejus, & ibi omnem amorem nostrum ad suum Divinum amorem counire, ut sicut ferrum candens cum igne in unum redigatur amorem. Homo enim omnia desideria sua debet fundare & ordinare in DEUM, amore Christi: quia pedibus, per quos affectus accipiuntur, est crucifixus: & in omnibus bonis operibus se exercere, ac cuncta mala opera devitare, amore Christi: qui manibus, per quas opera accipiuntur, crucifixus est: omnē verò voluntatem suam conformare voluntati Divinæ, pro illo amoris vulnere quod in cruce pro homine accepit, cùm invincibilis amoris sagitta cor suum mellifluum perforavit. Per istud vulnus quasi per ostium amoris Augustin. intraverat, cùm dicebat: Longinus, inqvit: aperuit mihi latus Christi lancea, & ego intravi: ibi requiesco securus. Clavi & lancea clamant mihi qvòd verè reconciliatus sum Christo, si Eum amavero. Ad conformandum se huic articulo, rememoretur homo quàm super excellentissimum amorem Christus in apertione lateris sui nobis ostenderit, in quo nobis aditum patulum ad cor Ejus dedit. Festinet ergo homo intrare ad cor Christi: ac recolligat omnem amorem suum, & couniat amori Divino: revoluendo in mente sua documenta præmissa. Recogitet etiam homo, quanta claritate Christus ex latere suo nobis profuderit Sacramenta, quibus intremus ad vitam æternam: vel alias, sicut Dominus meditanti & oranti devotionem ministrabit. JESU qui latus corporis Tui mortui, lancea aperiri, & exinde sangvinem & aquam exire voluisti: vulnera quæso cor meum lanceâ charitatis: ut Tuis dignus efficiar Sacramentis, quæ de eodem sacratissimo latere, profluxerunt. In apertura lateris Tui Domine, aperuisti electis Tuis januam vitæ. Hâc portâ Tua Domine, justi intrabunt in eam. Noli Domine quæso iniquitatum mearum recordari, ut propter eas mihi claudas aditum istum, quem peccatoribus & pœnitentibus providisti. Et licèt illud vulnus lateris non senserit Christus: quia mortuus: Beata tamen Virgo Mater Ejus bene sensit: cujus felicissimam animam crudelis illa lancea tunc transfixit. Tunc ipsa deficiens, & quasi mortua cecidit inter brachia Magdalenæ in terram. Vides quoties hodie mortua est. Toties certè, quoties videbat contra Filium fieri novitatem. Unde nunc perfectè verificata est in ea Simeonis prophetia, qua sibi dixerat: *Tuam*, inquit: *Ipsius animam gladius pertransibit*. Ex hac cordis Christi scissione, à cujus arcano (tanquam à fonte) pretium nostræ salutis copiosè est effusum: meritò etiam ad compatiendum, & amandum vulneratur cor nostrum: quia hic maxime apparuit, quàm copiosa apud Eum redemptio fuerit. Unde Bernardus. Ad cumulum postremo pietatis, tradidit in mortem animam suam, & de proprio latere protulit pretium satisfactionis, quo placaret Patrem: per quod illum planè ad se versiculum traxit: *Apud Dominum misericordia, & copiosa apud Eum redemptio.* Prorsus copiosa: quia non gutta, sed unda

Augustinus in manuali cap. 23.

Maria sensit nullus lateris Christi.

Luce 2.

Bernardus sermon. 22. in cantica.

Psalm. 129.

unda sangvinis largiter per quinque partes corporis emanavit. Unde & Anselmus. Adhuc autem attentius Eundem intuere, quàm grandi & tenerrima compassione dignus appareat. Vide nudum & verberibus laceratum, in medio latronum, cruci ignominiosè ferreis clavis affixum: aceto & felle potatum: & post mortem lanceâ in latere vulneratum, & copiosos sangvinis rivos ex quinque vulneribus manuum, pedumq; & lateris effundentem. Fletum deducite oculi mei, & liquesce anima mea igne compassionis, super contritione amabilis Viri Hujus: Quem in tanta mansvetudine tantis vides affectum doloribus. Hæc Anselmus. Quinque autem vulnera sibi infligi permisit, ut humani generis qvinqve sensus à diabolo captos redimeret. Christus qvippe hodie pro nobis sangvinem suum fudit piissimè, plenissimè, & acerbissimè. Piissime fudit, si consideretur causa: nam causa effusionis sui pretiosi sangvinis, fuit piissima: qvia ipsum fudit ex charitate ferventissima, ex qva voluntariè pro nobis pati voluit: qvod pulchrè ostendit Augustin. in persona Christi, ita dicens: O! homo, recogita qualia & quanta pro Te passus sum: cum esses inimicus Patri meo, reconciliavi Te, cùm tanquam ovis perdita oberrares, qvæsivi Te. Patri meo reddidi Te: caput meum spinis opposui: manus meas clavis objeci: sangvinem meum pro te fudi: Animam meam pro te posui: ut jungerem te mihi, & tu divideris à me? Convertere ad me: & ego suscipiam te. Plenissimè fudit, si consideretur mensura: qvia totum sangvinem effudit, ita ut unica gutta in Eo non remaneret. Nam sangvinem intercutaneum fudit in flagellatione: & qvidqvid sangvinis habuisset in vertice & capite, effusum fuit in spinarum confusione: sangvinem verò venarum & nervorum, fudit in manuum & pedum conclavatione: sed sangvinem quòd remansit in corde, vel in membris interioribus, effudit in lateris apertione: & ideo quia nihil in Eo sangvinis remansit, non erat ei species neq; decor. Acerbissimè fudit, si consideretur natura: nam qvantò natura & complexio est nobilior & delicatior, tantò est suæ læsionis perceptibilior: & perconsequens pœna inflicta, & Ejus sensibilitas est acerbior: sed constat qvòd complexio corporis Christi fuit delicatissima, quia Spiritus Sancti artificio de Virginis sangvine formata: & ergo sui sangvinis effusio, & pœnarum illatio, fuit acerbissima, & ideo dicit: *attendite*, scilicet mentaliter, *& videte*, sensibiliter, si est dolor similis, sicut dolor meus, quasi diceret, nō. Surge ergo amica Christi, esto sicut columba nidificans in summo ore foraminis, ibi, ut passer inveniens domum vigilare non cesses, ibi tanqvam turtur, casti amoris pullos absconde, ibi os appone, ut haurias aqvas de fontibus Salvatoris. Hic enim est fons egrediens de medio Paradisi, qvid in corda devota diffusus, fæcundat & irrigat universam terram. Ecce ostium in latere Archæ, qvo intrant animalia non peritura diluvio. Ad hujus ergo Petræ foramina, & materiæ cavernam stude nunc & in die exitus Tui recurre & in eis latita, ut ibi valeas pascua invenire, & ora leonum evadere. Unde Anselm. Festina, ne tardaveris, comede favum tuum cum melle tuo: bibe vinum tuum cum lacte tuo. Sangvis Tibi in vinum convertitur, ut inebrieris: in lac aqva mutatur, ut nutriaris. Facta sunt Tibi in Petra foramina in membris Ejus vulnera: & in corporis Ejus materia, Tua caverna: in qvibus instar columbæ latitans & deosculans singula, ex sangvine Ejus fiant sicut vitta coccinea labia Tua &

Anselm. in speculo, c. 12

Quinq; vulnerum ratio

Augustinus sermon. de passione.

Luca 15.

Genes. 7.

Anselm. in medit. redēptionis generis huma.

& eloquium Tuum dulce. Unde & Gregorius. Per foramina Petræ, vulnera manuum & pedũm Christi in cruce pendentis libenter intellexerim: cavernam verò materiæ: vulnus lateris, qvomodo lancea factum est, eodem sensu dixerim: & bene in foraminibus petræ, & in caverna materiæ, esse dicitur: qvia dum in crucis recordatione patientiam Christi imitatur, dum ipsa vulnera (propter exemplum) ad memoriam reducit qvasi columba in foraminibus, sic simplex anima in vulneribus nutrimentum, qvò convalescat invenit, Hæc Gregor. In his vitam vulneribus Salvatoris, securitatem & protectionem, ac consolationem non modicam reperies. Unde Bernardus, quædam de verbis Augustini assumens, sic ait: Et revera ubi tuta firmaq; infirmis requies, nisi in vulneribus Salvatoris? Tantò illic securior habita, quantò ille potentior est ad salvandum, Fremit mundus: premit corpus, diabolus insidiatur: non cado, fundatus enim sum supra firmam Petram. Peccavi peccatum grande, turbabitur conscientia: sed non perturbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor. Nẽpe vulneratus est, propter iniquitates nostras. Quid tã ad mortẽ, quòd non Christi morte salvatur: Si ergo in mẽtẽ venerit tam potẽs, tamq; efficax medicamẽtũ, nulla jam possũ morbi magnitudine terreri. Ego verò fidenter quod ex me deest, usurpo mihi ex visceribus Domini: quoniã misericordia affluunt, nec desunt foramina, per quæ affluũt. Foderunt manus & pedes, latusq; lanceã perforaverũt, & per has rimas licèt mihi sugere mel de Petra, oleũq; de saxo durissimo: id est; gustare & videre, quoniam svavis est Dominus. Patet arcanũ cordis, per foramina corporis: patet magnũ illud pietatis Sacramentum, patent viscera misericordiæ DEI nostri, in quibus visitavit nos oriens exalto. Quidni viscera per vulnera pateant? In quo non clarius quàm in vulneribus Tuis elucet, quòd Tu Domine svavis & mitis es, & multæ misericordiæ? Majorem enim miserationẽ nemo habet, quàm ut animã suã ponat quis pro amicis suis. Tu Domine majorem habuisti, qui animã Tuã etiã posuisti, pro abditis & damnatis. Meũ proinde meritũ miseratio Domini. Non planè sum meriti inops, quãdiu ille miserationũ non fuerit: quòd si misericordiæ Domini multæ, multus nihilominus ego in meritis sum. Quid enim si multorũ sum mihi cõlcius delictorũ? Nempe ubi abũdaverũt delicta, superabundavit & gratia. Et si misericordiæ Domini ab æterno & usq; in æternum: ego quoq; misericordias Domini in æternum cantabo. Quanta in foraminibus Petræ multitudo dulcedinis: plenitudo gratiæ, perfectioq; virtutum? Hæc Bernardus. O! Domine sicut exivit sangvis Tuus, copiosa redemptio nostra: non permittas me in hora mortis, vel in die judicii perire cum impiis: sed me Tuo pio cruore redemptũ aggrega cũ electis Tuis, abscondẽdo me interim in foraminibus Petræ & in caverna materiæ, & vulnerãdo me charitate Tua, aut amore langvea. Qui enim verè Te diligit: pro Te vulneratur & langvet, & donec Te videat, à mundi actionibus est velut mortuus alienus. Fortis est enim, ut mors dilectio Tua: & dura velut infernus emulatio. Considera nũc bene corporis Christi, in cruce positi dispositionẽ: quia ex hoc in spẽ & fiducia rapieris majorem: attestante Bernardo, qui ait: Quis non rapiatur ad spem, & ad impetrandi confidentiam qui Ejus attenderit corporis dispositionem? Vide caput inclinatum ad osculum, brachia extensa ad amplexum, manus perforatas ad largiendum, latus apertum ad diligendum, pedum affixionem ad nobiscum manendum: corporis extensionem ad se totũ in nobis impendendum. Hæc Bernardus.

Gregorius in cantica, cap. 2.
In vulneribus Christi quærenda.
Bernardus sermon. 61. in cantica.
Psalm. 21.
Psalm. 80.
Cantic. 8.
Bernardus sermon. de Passione.

DE

DE SECUNDIS VESPERIS, Cap. LXV.

Mat. 27. Mar. 15. Luca. 23. Joan. 19.

HOrâ vespertinâ meditaberis mente lugubri & lachrymabili, quomodo Mater Domini, & alij quatuor, ponunt se iterum ad sedendum prope Crucem, nescientes quid facere debeant. Corpus enim Domini deponere, & sepelire non possunt: quia nec vires sufficientes habent, nec instrumenta quibus deponant. Recedere autem, eo sic manente, non audent, & diu manere nocte appropinquante non valent. Uide in qvanta sunt perplexitate, & eis corde compatere. Interim autem *Joseph ab Arimathia*, civitate Judææ, decem leucis ab Hierusalem distante, antiquitùs dicta Ramatha: unde fuerunt Helchana & Anna, parentes Samuelis: *dives & nobilis genere, & Decurio*, id est de ordine curiæ, & officia curiæ imperij Romanorum administrans: *vir bonus*, in se & quò ad Deum: *& justus*, quò ad proximum: *ac discipulus JESU*, non de duodecim, vel septuaginta duo: sed de multis alijs credentibus: quia omnes credentes à principio discipuli vocabantur: *sed occultus, propter metum judæorum:* ne de synagoga expelleretur: *qui non consenserat*, neci Domini, & *actibus & consilijs aliorum* Christum persequentium: *qui & Ipse* sicut & alij discipuli *expectabat*, scilicèt certitudine spei *regnum Dei*, non temporale & terrenum, sed cæleste & æternum: id est, regnum cælorum; à Christo discipulis promissum: *venit* ad sepeliendum Christum, anteqvam intraret sabbatum: in quo talia facere non erat licitum: quia enim erat discipulus Domini, ideo curam de corpore Ejus habere voluit, ut cum honore sepeliretur, & non sicut damnati corpus proijceretur: Hic virtute sanguinis Christi iam fusi roboratus, *audacter* omni timore deposito, & confidenter *introiuit ad Pilatum*, nec Judæorum timens inimicitias, nec Pilati potestatem: *& petiit*, magno munere, *ut* de Ejus licentia *tolleret Corpus JESU*, de Cruce, & sepeliret illud honorificè, hoc præferens omni thesauro quantùmlibet pretioso. Petijt autem hoc sibi concedi: quia (secundùm leges humanas) corpora damnatorum, nec debent sine licentia deponi, vel sepeliri. *Et permisit Pilatus:* tum propter petentis reverentiam: tum propter Christi innocentiam sibi notam: & quia plura in morte Ejus viderat miracula. In quadam historia dicitur, quòd Joseph seruierat quinqve annis Pilato, & pro servito petijt & obtinuit corpus JESU ab eo. Fit autem hìc sæcularis dignitatis Joseph mentio: non quòd Evangelista hanc commendet, sed quia ad præsidem nisi talis accedere non poterat: quia ergo dives erat valde insignis, ac Pilato notus & familiaris, potuit de facili ad Pilatum intrare, & ab eo impetrare: quia vero bonus & justus, dignus fuit hoc ministerio, & meruit corpus JESU sepelire. Unde Beda: Magnæ quidem Joseph iste dignitatis apud sæculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur: ut & per justitiam meritorum, sepeliendo corpore Dominico dignus foret: & per nobilitatem potentiæ sæcularis, idem corpus accipere posset: non enim quilibet ignotus, aut mediocris ad præsidem accedere, & Crucifixi corpus poterat impetrare. Unde & Aug. Joseph fiduciâ dignitatis, qua præditus erat, familiariter intravit ad Pilatum, iam minus curans de Judæis, quamuis antea in audiendo Domino devitaret inimicitias eorum. Unde etiam Gregor. Fuerat quandoque Joseph occultus Christi discipulus: deniq; vincula timoris rumpens ferventior factus, Dominicum corpus turpiter pendens à ligno deposuit, comparans pretiosam margaritam verborum modestiâ. Considera nunc fortitudinem Joseph: quia non solùm audet corpus Christi petere, sed etiam sepelire: sicut homo potestatem habens, plus ex virtute quàm ex adiutoribus. Unde Chrysost. Inspice autem hujus viri fortitudinem: in mortis enim periculum se tradidit, inimicitiam ad omnes assumens, propter benevolentiam Christi. Unde & Theophilus: Audet ausum laudabilem non enim excogitavit, à divitijs decidam, & expellar à Judæis: si corpus petam Ejus qui est blasphemijs condemnatus. Hæc Theophilus. Qui ergo prius ex imperfectione

Ioseph quomodo Pilato notus.

Beda in capit. 15. Marci. et in c. 23. Lucæ.

Aug. lib. 3. de consensu Evan c. 22.

Gregor. Nazianzenus orat: in sanctum bapt.

Chrysost. hom. 89. in Matt.

meticulosus & occultus discipulus Domini fuerat, propter metum Judæorũ vitans tunc inimicitias eorum: nunc exemplo mortis Christi animatus, ac virtute & vigore auctus, manifestat se, ac palam & facto fatetur, & ostendit se Christi discipulum, petendo Ejus sepulturam, & exequendo: minus curans de illis, in hoc extremo officio. Concesso autem sibi corpore, vocavit ad sequendam, virum sapientem, & legisperitum, discipulum Christi similiter occultum, Nicodemum nomine. *Joseph igitur mercatus sindonem*, id est pannum lineum, candentem & mundum, venit ad crucifixionis locum, portans secum instrumenta quibus clavis evulsis corpus de Cruce deponat, & ipsam sindonem, qua involuat. Iste pannus mundus & candidus, innocentiam Domini, & liliosam significabat castitatem, ut qui rubricatus fuerit sanguine passionis, candidaretur sindone inocentissimæ castitatis. In Canticis: Dilectus meus candidus & rubicundus. *Venit & cum eo Nicodemus*, se illi associans, in quo dolus non erat, *qui prius* timidus *nocte ad Jesum venerat primùm*, scilicet ante passionem: *ferens secum mixturam myrrhæ & aloës, libras quasi centum*, ad ipsum condiendum, quia hæc sua amaritudine arcent vermes à corporibus mortuorum: & quam plurimum ea conservant, nec citò corruptioni subjici permittunt. Iste ante passionem Christi sicut & Joseph, erat discipulus Domini occultus, sed post passionem manifestavit se sicut & ille, & factus est publicus: sed nondum habens veram fidem de resurrectione, quia attulit myrrham & aloe, quasi corpus Ejus muniri indigeret à putredine. Et ideo licèt ex devotione istam unctionem faceret, videtur tamen quòd plenam notitiam de resurrectione Christi non haberet: quia de eo scriptum erat: *non dabis sanctum tuum videre corruptionem*: propter quod non indigebat unctione conservante contra putrefactionem. Unde Chrysost Adhuc enim ut de nudo homine disponebant: sed tamen multam dilectionem demonstrabant. De isto Nicodemo legitur in revelatione corporis beati Stephani protomartyris. Per Joseph, qui interpretatur accrescens, significabatur persona crescens in virtutibus: quæ corpus Domini postulat, quando pro digna receptione Eucharistiæ Deum suppliciter orat. Per Nicodemum verò peritum, significatur Doctor bonus: ferens mixturam: id est, doctrinam ex authoritatibus sacræ scripturæ confectam, ad ungendum corpus Christi mysticum ad Ejus salutem. In sindone etiã munda, paupertas & castitas notantur: & in aromatibus, virtutum varietas designatur. Felix talis conscientia, cui non deficit defunctio paupertatis, contra mundum: mundicia castitatis, contra carnem: fragrantia virtutum, contra diabolum. Cùm autẽ Joseph & Nicodemus fuerunt prope Crucifixionis locum, genua flectentes adoraverunt Dominum. Quos dum vidit Mater, volentes deponere corpus, quasi de morte consurgens paululum revixit spiritus Ejus. Et applicantes recepti fuerunt per eam reverenter, & paraverunt se ad deponendum Eum, quibus Ipsa quod poterat ministrabat adiutorium. Unus clavos de manibus trahebat: alius ne corpus caderet exanime sustinebat. Stabat Maria levans brachia in altum, & dum tangere Eum voluit, caput & manus Ejus dependentia trahebat supra triste pectus suum: & ruens in amlpexus & oscula, de dilecto suo satiari non poterat: nec quis ipsam desuper corpus attrahere valebat. Corpore igitur Domini in terram deposito, Domina suscepit caput cum scapulis suis in gremio. Magdalena verò pedes, apud quos olim tantam gratiam meruerat. Alij autem circumstant, & omnes planctum magnum super Eum faciunt. Omnes enim amarissimè plangunt Eum, quasi unigenitum. Unde Ansel. Sed adhuc expecta, donec nobilis ille Decurio veniens extractis clavis manus pedesq; dissoluat. Uide quomodo felicissimis brachijs corpus amplectitur, ac suo adstringit pectori. Tunc potuit vir ille sanctissimus dicere: *Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Cerne præterea, quàm dulciter, quàm diligenter beatissimus Nicodemus, sacratissima membra Ejus tractat digitis, fovet ungventis. Hæc Anselmus. Uenias & tu charissime devotis gressibus, & spiritualibus accessibus, ad deponendum Dominum Deum tuum de Cruce, & ad plangendum Eum cum sua benedicta Matre, & alijs qui ibi aderant & ad sepeliendum, & alia faciendum quæ

Theoph. in c. 15. Marci.

Sindon.

Cant. 5.

Nicodemus.

Ioan. 19.

Psal. 15.

Chrysost. hom. 84. in Ioan.

Depositio Christi de Cruce.

Ansel. in Speculo.

Cantic. 1.

Ipsi faciebant. Unde Ambrof. Veni & tu vel serò, vel nocte, vel quacunq; horâ: quacunq; enim hora veneris, Jesum invenies ad suscipiendum paratum: nec minorem seriùs venientibus mercedem piâ largitate solventem. Nam & qui horâ sextâ venit, non est mercede fraudatus: & qui undecimâ, plenitudinem mercedis accepit. Hæc Ambrosius. Deus meus bone JESU: concede mihi quanquam per omnem modum immerito & indigno, ut qui his cum Matre Tua & a ijs qui tunc aderant corpore interesse, & ea facere non merui: fideli tamen hæc eadem mente pertractans, illum ad te Deum meum pro me crucifixum & mortuum, compassionis affectum experiar, quē innocens Mater Tua, & pænitens Magdalena in Ipsa passionis tuæ hora senserunt. Et sciendum, quod quamvis ista depositio Domini de Cruce, non fuerit sibi in pænam: quia corpus erat exanime: nec fieret Ei in contumeliam, sed potius in honorem & reverentiam, præsertim cùm non fieret à Judæis sævientibus, sed à devotis fidelibus Eum multùm diligentibus, imò etiam Judæis & hoc dolentibus, quod cum tanta solennitate deponebatur, condiebatur, & sepeliebatur: istud tamen factum depositionis, in se valde miserabile fuit & lamentabile: quod videlicet corpus tantæ nobilitatis tractabatur tanquam cadaver vile: licet in veritate cadaver non fuerit, propter divinum suppositum, in quo corpus illud imputribiliter subsistebat, & si corpus illud non sensit pænam, beata tamen virgo (quæ ibi aderat) pænam in hoc facto sensit maximam. Ex hoc articulo depositionis Domini de Cruce, habentur duo documenta. Primum est, quod fideles Communicantes corpus Domini de altari, æquiparantur illis qui ipsum deposuerunt de Cruce. Perinde enim est (imò plus) Christi corpus sumere de ara altaris, quàm de ara Crucis. Illi enim acceperunt Eum in brachijs & manibus: sed isti sumunt in ore & cordibus. Secundum documentum est, quòd & nos libenter debemus Christum cum Joseph de Cruce deponere. Quamdiu enim peccator in peccatis, est, Christum in Cruce distentum, quantum in se est, vinculat & crucifigit: peccata enim nostra sunt in causa, quòd Christus crucifixus est. Sed mox cùm per pænitentiam ad Deum convertitur, ipsum de Cruce solvit & deponit: & inter brachia sua Eum recipit. Sicut fecit Joseph qui in deponendo Christum de Cruce, inter brachia sua Eum complectebatur. Unde sicut quis complectens aliquem inter brachia, potens est de eo facere qui quid vult: maximè si illud non repugnet, sic peccator conversus per pænitentiam, constringens iam Christum brachijs amoris, potens est de eo omnia quæ voluerit obtinere. Nequaquam enim Christus repugnat pænitenti, sed paratior est ad dandum gratiam, quàm iste ad recipiendum. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo, quàm lamentabile factum fuit quòd tale corpus (quod erat Deus) sic tractabatur ad modum cadaveris: & quòd Corona gloriæ, iacuit sic supina & prostrata in terra: qualem etiam planctum tunc beata Virgo fecerit super corpus dilecti & dulcis filij sui: vel aliàs, sicut dederit meditanti. JESU qui de Cruce non vivus descendere, sed mortuus deponi voluisti: ut de morte resurgeres ad electorum informationem: da mihi de sacro altari tuo, acsi de ara Crucis corpus tuum verum dignè suscipere, & ut de hac Cruce, quam suscepi in tui professione servitij, quousq; vixero non descendam, sed cum tibi placuerit ab hoc corpusculo repetere animam quam dedisti, nunc te vocante de Cruce deponar: & te invitante ad requiem paradisi perducar.

Ambros. in c. 23. Lucæ.

Documenta.

Post aliquam verò morulam, rogat Joseph Dominam, ut permittat corpus Domini perungi, ac lintheaminibus involui & sepeliri. Ipsa verò contendebat, dicens: Nolite amici mei tam citò mihi filium meum auferre, vel me secum sepelite. Illum adhuc paululum relinquite mihi, ut faciem ipsius valeam contemplari, & videndo aliquantulum inde consolari. Illi volebant Eum tradere sepulturæ, & Ipsa volebat Eum retinere, & sic erat hæc pia lis, & miseranda contentio inter eos. Flebat illa lachrymis irremediabilibus. Ipsius lachrymarum tanta ubertas fluebat, ut caro cum spiritu in lachrymis resolui putaretur. Rigabat lachrymis faciem & extinctum filij sui corpus, & perfundebat undiq; plagas Ejus. Lapidem quoq; in quo corpus Ejus positum &

Inungendi dilatio

Lachrymæ Virginis.

& locatum fuerat, lachrymis madebat, in quo Ejus lachrymæ adhuc apparere dicuntur: quæ nunc in ingressu Ecclesiæ sancti sepulchri esse memorantur. Lavit & tersit vulnera Ejus cruentata, & osculabatur ea, & faciem Ejus sacratissimam. Aspiciebat vulnera corporis, & vultum Ejus & caput: videbat spinarum puncturas, depilationem barbæ, faciem et sputis & sanguine deturpatam: & de aspiciendo & flendo non poterat satiari. Virginis dolores narrari non possunt: quia male illi erat, sicut esse poterat. Et ideo quãtas lamentationes, ululatus, planctus & fletus super idem corpus unici filij sui tunc fecerit, verbis explicari non posset. Credendum tamen est, quòd nullos planctus irrationabiles fecerit: quia dolor Ejus ad rationem superiorem non pertingebat. Magdalena verò pedes Domini, quos alia vice lachrymis compunctionis rigavit: nunc multòmagis undîs lachrymarum compassionis largiter lavit. Aspiciebat pedes sic vulneratos & perforatos, desiccatos & sanguinolentos, flebat amarissimè, & præ dolore videbatur deficere: similiter flebant vehementer & alij, ac etiam Angeli præsentes ibi. Unde Augustinus: O quis Angelorum vel Archangelorum illic non fleflet, ubi contra naturam Author naturæ immortalis Deus mortuus homo, iacebat; Videbant Christi corpus sic malè tractatum: ab impijs sic laceratum iacere, & Mariam totam suo cruentatam in cruore sic amarissimè flere, & nullo modo suas lachrymas poterant refrænare. Sicut enim possibile fuit, Deum per assumptum hominem mori: sic possibile fuit Angelos bonos in morte Domini sui dolere. Hæc August. Plange ergo & tu charissime amarè, & clama cum Bernardo dicente: O bone JESU quàm dulciter cum hominibus conversatus es: quàm magna & abundantissima Ejs largitus es, quàm dura & aspera pro Ejs passus, dura verba, duriora verbera, durissima Crucis tormenta. Hæc Bernar. Contempleris etiam bene Dominum & Saluatorem tuum: gyra & regyra, volue & revolue, à latere in latus, à planta pedis usque ad verticem, & non invenies in eo sanitatem, sed undique dolorem, ubique cruorem. Non enim est in eo membrum, vel sensus corporis, qui suam afflictionem & infirmitatem, vel passionem non senserit. Vide quid in quolibet sensu, quid in qualibet parte sustinuit. In capite spinas: in auribus opprobria: in oculis fletum, in ore fel & acetum: in facie alapas & sputas: in collo colaphos in naribus fætorem: quia in loco ex cadaveribus corrupto fuit crucifixus clavos in manibus & pedibus, flagella in dorso, lanceam in pectore. Quia enim genus humanũ vulneribus peccatorum fuit plenum, secundùm illud Esaiæ. *Omne caput languidum, & omne cor mærens, à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas:* ideo JESU in omni parte corporis sui plagas suscepit: ut per Ejus livorẽ in toto sanaremur. Homo enim erat infirmus in capite, id est in intentione, quæ est caput animæ: quia in his quæ faciebat non sanam intentionem habebat. Erat infirmus in manibus, quia faciebat opera mala vel remissa: erat infirmus in pedibus, quia ha bebat affectionem immundã aut terrenã: pes enim animæ, est affectus & amor Ejus: quia sicut corpus vadit pedibus, sic anima vadit affectibus. Erat infirmus in corde, quia habebat cogitationes noxias & vanas. Erat infirmus in toto corpore, quia habebat totã vitã mundanã, & conversationẽ vanã. Ut igitur Christus suis livoribus & vulneribus nos sanaret: voluit vulnerari in capite, ut sanaret omnes nostras obliquas intentiones: voluit vulnerari in manibus, ut sanaret nostras malas & remissas operationes, voluit vulnerari in pedibus, ut sanaret nostras immundas & terrenas affectiones: voluit vulnerari in corde, ut sanaret noxias & vanas cogitationes: voluit flagellari & vulnerari in toto corpore, ut sanaret totam nostram vitam & conversationem. Unde Bernardus: Meditare, inquit, positionẽ corporis Crucifixi, & vide si aliquid est in eo quod nõ peroret pro te ad Patrem. Divinũ illud caput multiplici spinarũ densitate depressatur, usque ad cerebri teneritudinẽ confixum est. Ad quid hoc! ne doleret caput tuũ, ne tua vulneraretur intentio. Caligaverunt in morte oculi sui: & illa luminaria magna, quæ illuminant orbẽ, ad horã extincta sunt. Nonne illis obtenebrantibus tenebræ factæ sunt super universã terrã & illa duo luminaria magna cũ illis luminaribus semota sunt; Hoc autẽ totũ factũ est, ut averterẽtur oculi tui, ne viderent vanitatẽ: & si viderent, non adhærerent. Aures, illæ quæ in cælis audiunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth: audierunt in terra dæmoniacorum voces: Crucifige Crucifige.

Planctus Mariæ rationabiles.

August. sermo. de sabbato sancto.

Bernard. sermo. de passione

Contẽplatio.

Esaia 1.

Infirmitas humanæ naturæ per Christum sanata.

Bernard. sermo. de passione

Omnia mẽbra Christi pro nobis rorant.

Ut quid istud? Ne aures Tuæ obsurdescerent ad clamorem pauperis: ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus apertis poris usq;quoq; susciperent. Speciosa illa facies speciosi forma præ filiis hominum: sputis illita est, afflicta colaphis, addicta delusionibus. Quare hoc? Ut facies Tua illuminaretur, illuminata cõfirmaretur & diceretur de Te, Vultus Ejus non sunt ampliùs in diversa mutati. Os illud quod Angelos docet, homines instruit, quod dicit & factum est, felle potatum est, & acetô, sed hoc factum est, ut veritatem & judicium loqueretur os Tuum, &, confiteretur Dominum DEUM suum. Manus illæ quæ fundaverunt Cœlos, extensæ sunt in cruce: clavisq; transverberatæ durissimis, ut manus Tuæ extenderentur ad inopem. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ DEI absconditi: lanceâ militari perfossum est, ut pectus tuum à pravis cogitationibus mundaretur, mundatum sanctificaretur, & conservaretur sanctificatũ. Pedes illi, quorum scabellũ terra est, adorare debemus, quoniam sanctum est, dura transfixione transfixi sunt, ne pedes Tui festinarent ad malum, sed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura? Pro te carnem & animam posuit, ut corpus & spiritum sibi vendicaret. Totum toto, se Te comparavit. Huic igitur omnem vitam tuam. o! homo debes, quia vitam suam pro tua posuit, & cruciatus amaros sustinuit, ne tu perpetuò sustineres. Cui verò justius vivam quàm Illi? Qui si non moreretur, ego non viverem. Hæc Bernardus. Ad hoc etiam faciendum, & debitum Domino rependendum, idem Bernardus, quasi monendo sic dicit: O! homo respice oculo mentali, quanto remunerationis debito adstringaris Domino patienti. Recole sudorem sangvineum, triginta argenteos, fictionis osculum, alaparum contumeliam, flagellorum instantiam, ictus arundinis, coronam spineam, sputi ludibria, crucis angariam, patibuli suspendium, oculos langventes, oris pallorem, fellita cibaria, amara pocula, spongiæ obsequium, caput inclinatum, latus perforatum, ulnas extensas, manus transfixas, pedes confossos, vocem lamentabilem, latrones altrinsecos, garrulationes irrisorias, titulum famosum, vestimenti sortem, geminatum crucifige. Quid plura? Vilissimum mortis supplicium, & probra nefandissima. Et iterum: Vide homo, quo amore Te dilexit Dominus DEUS Tuus, ut vestigia Ejus sequaris. Pro te ligatus est, ut te à vinculis peccatorum absolveret. Pro te flagellatus est, ut te à flagellis æternæ iræ erueret. Pro te judicatus est, ut te à judicio æternæ damnationis liberaret. Pro te coronatus est spinis, ut te coronaret in Cœlis. Pro te vulneratus est medicus, ut tu sanareris ægrotus. Pro te crucifixus, ut tuas concupiscentias crucifigeret. Pro te mortuus est, ut te à mortuis suscitaret. Pro te sepultus est, ut in te vitia sepeliret. Hæc Bernardus. Multa igitur pro nobis sustinuit Dominus JESUS: sed nos miseri ad confusionem nostram uno sermone fatigamur, uno verbo deficimur. Omnia ergo quæ Dominus JESUS passus, quæ circa ipsum gesta sunt, mente revolve, & diligenter pertracta: & ex his te ad patientiam in omnibus adversis, quæ pateris, accinge viriliter & arma. Unde Chrysost. Armemus nosmetipsos adversùs omnem furorem, adversus omnem iram: & si inflammatum videris cor Tuum, signa pectus, impone crucem. Convitiatus est Tibi aliquis: recordare omnium quæ in Christo gesta sunt, & omnia extingventur. Non solùm legamus hæc omnia, sed & mente feramus ea. Sufficientia enim

Chrysostom. hom 88. in Matth. Cõtra iram passionis memoria.

enim sunt hæc, continuè revoluta, universam iram destruere. Et si contumeliam, & si injustitiam patiamur, dicamus continuò, non est servus major Domino suo. Propterea enim hæc omnia sustinuit, ut secundùm Ejus semitam gradiamur: & nos contumelias feramus, quia maximè convitia à mente abjiciuntur. Sed tamen ipse non solùm tulit hæc: sed omnia egit ut salvaret eos qui hæc faciebant. Hæc nos zelemur. Unde Chrysost. Nil enim DEUM ita propitium facit, ut inimicos amare, & his qui officiunt benefacere. Cum quis officit, non ad ipsum respicias, sed ad eum qvi movet, scilicet dæmonem, & iram universam adversus illum evacua: ipsius autem & miserere, qui ab illo movetur. Cum injuriantem videris, excogita quoniam diabolus est qui movet eum: non enim Christianorum sunt injuriæ. Cum igitur quis injuriatus fuerit, memento Tui Dominatoris, quoniã & per verba & per res Ei detrahebant: & ironiam multã ostendebant: Ipse verò non solùm non ulciscebatur: sed & contrariis remunerabat in humilitate & mansvetudine: hunc itaq; & nos zelemur: ita enim poterimus & à convitio eripi omni. Si enim non dolueris, non convitium patieris: quid enim doles? Si quidem injustè convitium pateris: hoc maximè tristari non oportet, sed illius misereri, si verò justè multò magis silere oportet: neq; doleas in verbis, sed corrigaris in rebus. Quare si vigilaveris, dupla lucraberis: & propitium facere DEUM silentio, & actionem accipere; ex his, quæ dicta sunt, corrigere ea quæ acta sunt: & gloriam hanc humanam despicere. Etenim hinc dolor nobis fit, quoniam multi ad insensatorum suspicionem inhiant. Hæc igitur universa meditemur in operibus: si enim non hæc dixerimus, inaniter & vanè in mundũ venimus: magis autem & in malo. Non enim sufficit fides in Regnum ducere: sed hæc maximè condemnare habet eos qui vitam malam demonstrant. *Qui enim scivit voluntatem Domini sui & non fecit, plagis verberabitur multis.* Properemus igitur nos ad exitum: etenim multis nobis opus est viaticulis, ut sufficientia æternæ vitæ accipientes viaticula, videamus Dominum nostrum JESUM Christum. Hæc Chrysostomus.

Chrysostom. homil. 81. ad populum Antioch.

Lucæ 12.

DE SECUNDO COMPLETORIO.

CAPUT XLVI.

Hora completorii cogitabis dolorosus & tristis, qualiter tardante hora rogat Joannes dominam, ut permittat aptari & sepeliri corpus Domini nostri, antequam intret sabbathum, in quo non licèt talia operari: & eo quòd propter nimiam moram possent à judæis pati calumniam. Tandem domina tanquam grata & discreta, & cogitans quòd ipsi Joanni esset per Filium commissa, ampliùs contendere noluit, ac signans & benedicens corpus ut volebant aptari permisit: tunc unxerunt corpus: *& involuerunt in sindone munda* quàm Joseph emerat: *& ligaverunt illud lintheis*, etiam aliis, scilicet sudario quòd capiti adhibebatur, & institis seu fasciis, quibus totum corpus alligabatur: quæ omnia etiam de lino erant, & (ut creditur) Nicodemus attulerat ac etiam *cum aromatibus, sicut mos judæis est sepelire*, scilicet personas venerabiles: hoc enim acceperunt à Patribus suis & Senioribus. Domina tamen semper tenebat caput ipsius in gremio suo, quod sibi reservavit aptandum: & Magdalena pedes apud quos misericordiã est consecuta: tandẽ verò Magdalena pedes lachrymis rigatos devotè abstergit, amplexatur, oscula-

Matth. 27. Marci 15. Lucæ 23. & Joan. 19.

Inungitur & involuitur Corpus Jesu.

tur, & involuit: & aptat fideliter, quàm melius novit. Sic ergo aptato reliquo corpore, respiciunt ad Dominam, ut ipsa compleat, & omnes planctum reincipiunt. Omnes enim sic amarissimè flebāt, ut vix quisquam eorum loqui posset. Videbant Matrem omni solatio destitutam: & super illam dabant potiùs planctum, quàm super extinctum Dominum suum. Reincipe etiam & tu planctum, si fortè dimiseras Eum. Tunc Domina videns quòd amplius differre non possit: ponit vultum super faciem Filii, & ex inundatia lachrymarum, multomagis lavit faciem, quàm Magdalena pedes: abstergit autem & deosculans os Ejus, in quodam sudario ipsum involuit: & diligenter aptat, & iterum benedicit Eum, & signat. Et tunc omnes adorantes flexis genibus, & pedes Ejus osculantes, accipiunt & portant Eum ad monumentum, quod à Monte Calvariæ distat passibus quinquaginta: Domina tenebat caput, & Magdalena pedes: reliqui verò erant in medio. Unde Anselmus: Sequere & tu pretiosissimum Cœli terræq; thesaurum: & porta vel pedes, vel manus brachiaq; sustenta: terræ defluentes minutatim pretiosissimi sangvinis guttas curiosius collige: & pulverem pedum Ejus linge.

Anselm. in speculo.

Dolorem quem MARIA in exequiis Filii sui toleravit, olim David in exequiis Abner præfiguravit. Abner à Joab fraudulenter interfectus erat: cujus interfectionem Rex David, feretrum sequens, deflebat. David non solùm ipse super exequias Ejus plorabat, sed etiam alios ad plorandum incitabat: ita Beata Virgo & alii devoti exequias Christi deplanxerunt, & corda sua intima compassione sciderunt. *Erat autem prope locum crucifixionis hortus, & in horto monumentum novum* Ipsius Joseph, sumptuosè factum, & in petra excisum, id est; in uno lapide, secundùm quantitatem hominis concavatum: *in quo nondum quisquam positus fuerat, in quo, quia juxta erat, propter parasceven judæorum sepelierunt eum*, reverenter & devotè, flexis genibus, magnis singultibus, & suspiriis validis: & sic Dominum vitæ, dederunt sepulturæ mortis. Sepelierunt Eum in loco propinquo: quia non poterant longè portare, propter solennitatem sabbathi imminentem. Unde Chrysost. quia verò brevitate temporis urgebantur, & vespera imminebat: ideo ponunt Eum in proximum monumentum. Et Augustinus. Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne advesperasceret: quando jam propter parasceven facere aliquid tale non licebat. Tunc (ut ait Augustin.) Illius exequias Angelorum millia millium decantabant: qui omnes convenerant ad sepulchrum Domini sui. Illi cantabant laudes, sed MARIA dabat gemitus & suspiria cordis. Dispensativè autem in novo ponitur monumento, ubi nullus positus erat: ut, secundùm Ambros. & Chrysost. Non alius qui cum Eo jaceret surrexisse à perfidis diceretur, vel secundùm Augustin. Sicut in MARIÆ Virginis utero nemo ante illum, nemo post illum conceptus est: ita in hoc monumento nemo ante illum, nemo post illum sepultus est. Et secundùm Hieronym. In monumento exciso in petra conditus est, ne si ex multis lapidibus fuisset ædificatum, suffossis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur. Et secundùm Augustin, Si etiam sepulchrum fuisset in terra, dicere poterant, suffoderunt terram, & furati sunt Eum: quòd autem in alieno sepulchro ponitur, paupertatem Ejus testatur. Unde Theophilus. Attende etiam abundantiam pro nobis susceptæ paupertatis. Namq; domum in vita non habuit, post mortem

Dolor MAriæ in exequiis Christi.

2. Reg. 3.

Monumentū Domini.

Chrysostomus homil. 84. in Joann.

Augustinus Tract. 120. in Joann.

Exequiæ Domini.

Documentū, cur novum.

Augustinus ibidem.

Hieronymus in cap. 27. Matthæi.

Augustinus sermon de Sabbatho Sancto.

Theoph. in cap. 19. Ioã. tẽ quoq; in alieno ſepulchro recõditur, & nudus exiſtẽs â Joſeph operitur. Unde & Anſel. Pauper ita fuit Chriſtus ut non in ſua, ſed in aliena domo naſceretur: & vivẽs in hoc mũdo, nõ haberet ubi caput ſuũ reclinaret: nec moriẽs, unde nuditatẽ ſuã tegeret, nec mortuus, unde involveretur: nec ſepulchrũ aut locum, ubi corpus ſuum poneretur. Ideo etiam ſecundùm Ambroſium & Auguſtin. Salvator in aliena ſepultura ponitur, qui pro aliena moriebatur ſalute. Ut quid illi propria ſepultura, qui in ſe mortem propriã non habebat? Item, ſecundùm Ambroſium, ad oſtendendum quòd non debuit detineri à morte. Non enim ille ſepulchrum mortis deſiderabat, qui de morte triumphum quærebat. Secundùm Hieronym. autẽ & Bedam, ex ſimplici ſepultura Domini, ambitio divitum condemnatur: qui nec mortui & in tumulis poſſunt carere divitiis. Sed (ut ait Auguſtin.) Pompa funeris agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio, vivorum ſunt qualiacunq; ſolatia, non adjutoria mortuorum. Hæc Auguſtin. Non fuit in ſepultura Domini aurum, non gemmæ, non ſericum, ſed lintheamen purum & nitidum. Sindon enim pannus, ſeu tela de lino eſt, de quo etiam erant inſtitæ, quibus corpus eſt alligatum: & ſimiliter capitis ſudarium. Unde ſecundùm Hieronym. Poſſumus intelligere quòd Corpus Domini, non auro, non gemmis, non ſerico, ſed lintheamine puro obvoluendum ſit. Unde etiam quia in ſimplici ſindone involutum eſt Corpus JESU, ideo Silveſter Papa inſtituit, ut Sacrificium Altaris non in panno ſerico, vel tincto, vel auro texto, ſed puro lintheo terreno, & ſindone munda cõſecretur & celebretur. Secundùm Petrũ Cantorem, ex eo quòd dicitur: In ſindone munda, & in monumento novo, colligi poteſt pallas Altaris, dalmaticas, caſulas, albas, ſicut nec ſindonem fieri debere de aliqua veſte prius in communes uſus aſſumpta, propter reverentiam tanti Sacramenti, ſed ex nova, prius, non induta, quæ Domino coſecrata, non debet ad communes uſus aſſumi. Sed nonne Corpus Chriſti ponitur ſæpe in aureis ſcyphis? Ita ſed mediantibus pixidibus novis. Hæc Petrus. Sepulto autem Domino Mater Ejus omni corde amplexabatur ſepulchrum, & qua poterat voce benedicebat Filium ſuum. Ad ſepulchrum ſedens innixa illi manus extendebat, & deſuper illud exoſculans, amaro nimis Dominum ſingultu deplorabat. Acceſſit Joannes, & lugens ipſe multum levavit eam lugentem, & exuentes omnes de monumento, *poſuerunt lapidem*, quaſi pro clauſura *ad oſtium monumenti*, ne ipſe locus beſtiis eſſet pervius, ſcilicet magnum, qui non poſſet de facili, & ſine multorum auxilio amoveri, ne aliquis veniens poſſet rapere Chriſti Corpus: quia per illud oſtium erat ad ſepulchrum ingreſſus. In quo patet virtus reſurgentis, Quem non potuit retinere magnus lapis, & tollitur omnis in reſurrectione Ejus ſuſpitio, quia nec ab aliquo fieri potuit violentia, aut furtum, aut fictio. Unde Auguſtinus. Si fuiſſet lapis parvulus ſuppoſitus: dicere poterant, dormientibus nobis tulerunt Eum. Et Hieronymus. Saxum enim magnum appoſitum, oſtendit non abſq; auxilio plurimorum ſepulchrum potuiſſe reſerari. Myſticè, in actibus Joſeph & Nicodemi ſignantur plura requiſita in nobis, ſi Chriſtus in corde noſtro debeat ſepeliri. Nam debet communicans eſſe involutus lintheaminibus: per mundam affectionem, & conſcientiæ puritatem. In ſindone enim munda JESUM involvit,

Anſelmus in ſpeculo.
Ambroſius in Lucam. cap. 23.
Hieronym9
Auguſtinus de cura pro mortuis gerenda.
Sindon.
Hieronymus in cap. 27. Matthæi.
Lapidis ſuper ſepulchrũ poſitio
Auguſtinus de Sabbatho Sancto.
Hieronym9 in cap. 27. Matthæi.
Myſtica ſepultura Chriſti in corde noſtro.

vit, qui Eum pura mente & puro corpore suscipit: decet namque non solum purâ animâ, sed & corpore puro corpus Christi suscipere. Involvere autem oportet: quia mysterium Ejus clausum & occultum est. Debet etiam unctus esse aromatibus, per ferventem devotionẽ. Cũ myrrha enĩ & aloe Jesũ involuit, qui Crucifixũ in corde cum amaritudine pœnitentiæ & compassionis recondit. In novitate verò monumenti designatur, quòd cor debet esse per gratiam & puritatem innovatum, & ab omni vetustate peccati purgatum, priusquam ad corpus Christi accedat: in quo corde etiam ponit Eum quando de Ipso jugiter cogitat: quia monumentum dicitur, quasi monens mentem. Sumpturus igitur eucharistiam, videat ut cor suum sit quasi monumentum novum, in quo locetur: & quasi hortus in quo delectetur, ne in monumento suo alius positus sit, vel circa hoc quidquam inutile excreverit: quod erit, si bene per pænitentiam mundatum fuerit & innovatum: alioquin non poterit in eo dignè sepelire Christum. Per monumentum autem lapideum, in petra excisum, designatur cordis stabilitas: quia debet in bono proposito esse firmum: & fidei soliditas, in qua apud Ecclesiam sepultus est Christus: hoc est fides Christi, supra quam petram ædificata est Ecclesia. Sed pro custodia omnium prædictorum, debet adhiberi longanimitas perseverantiæ, ut mens corpus Christi recipiens, in prædictis conditionibus intendat finaliter perseverare: & hoc disignatur per saxum ostio monumenti advolutum. Ille etiam sepulto Christo in corde suo advolvit pro clausura lapidem magnum ad ostium: qui se claudit ne possit ingredi peccatum: & ponit diligens obstaculum contra peccati recidivum, ne Christus Eum deserat & relinquat, do nec Ipsum à mortuis resurgere faciat.

Cordis clausura.

Unde Ambrosius; Cui pulcherrimè lapis admotus est, ne pateret: quicunque enim in se humaverit Christum, diligenter custodiat ne Eum perdat, ne perfidiæ sit ingressus.

Ambros. in c. 23. Lucæ.

Unde & Hilarius, Et quia nihil præter Eum oporteat in pectora nostra penetrare, lapis ostio advolvitur: ut nihil absque eo inferatur.

Hilarius cano. 33. in Matt.

Voluit autem Christus in monumento justi, scilicet Joseph, sepeliri: ad ostendendum quod non requiescit nisi in corde justi: & quòd non amplius peccatorum consortiũ volebat, quia amplius pro Ipsis non moriturus erat. Unde Ambrosius, Mysticè autem justus Christi corpus sepelit (talis enim est Christi sepultura) qui fraudem iniquitatemq; non habeat. Justus autem corpus Chisti operit sindone vesti, & tu Domini corpus gloria tua, ut & Ipse sis justus. Bene autem in monumento conditur justi: ut justitiæ habitatione requiescat. Hæc Ambrosius.

Ambros. in c. 23. Lucæ.

Sepulchri forma.

De monumento Domini fertur, quòd domus seu spelunca fuerit rotunda, de subiacente rupe excisa: erat enim lapis seu rupes grandis in horto, in cujus latere erat monumentum excisum seu spelunca, habens octo pedes longitudinis: & totidem latitudinis, & tantæ altitudinis, ut homo intrò consistens, & in Ejus pavimento rectus stans, vix posset manu extensa culmen attingere, introitum patulum habens ab Oriente, cui lapis ille magnus advolutus atque appositus erat pro ostio. In cujus monumenti parte Aquilonari sepulchrum Domini hoc est locus dominici corporis de eadem petra est excisus, septem pedes & medium habens longitudinis, & à cœtero pavimento altius eminens: tres palmos & medium habens altitudinis, eiusdemq; existens latitudinis cujus est altitudinis. Qui videlicet locus non desuper, sed à latere Meridiano per totum est patulus, unde inferebatur corpus, ut esset quasi sarcophagus superpositus fundamento, & inclinatus super latus, aperturam habens à latere, & non superius. Color autem ejusdem monumenti ac loculi, rubicundo & albo dicitur esse permixtus.

Sepulchri color.

Monumentum ergo erat ad modum domunculæ factum: intra quod erat sepulchrum Christi positum. Sic enim sepulchra Judæorum antiqvitùs, & maximè magnarum personarum solebant fieri: ut eorum filij possent ibi etiam sepeliri. Propter hoc dicitur frequenter de regibus Juda: Sepultus est in sepulchro David, &c. Est autem ibi in eodem loco, ob reverentiam dominici sepulchri, artificioso opere, forma rotunda, uno tantum foramine superius aperto dominicæ resurrectionis ecclesia maxima constructa, continens montem Calvariæ ac locum sepulchri: & multa loca sacra in qua sepulchrum Domini est intra quandam cellam rotundam pulchris lapidibus constructam. Hæc siqui

Ecclesia sepulchri.

quidem ecclesia dominici sepulchri est patriarchalis, & habebat canonicos regulares, & Priorem, secundùm habitum & regulam sancti Augustini viventes, quibus loco abbatis Patriarcha præerat, cui soli obedientiam promittebant. Hæc ecclesia inter sancta & venerabilia loca, non immeritò obtinet principatum, in cujus loco tam magna & mira, per Dominum sunt facta & ostensa. *Et dies erat parasceves*, id est, præparationis: scilicet sexta feria, in qua præparabantur illa quæ in sabbato comedi debebant, *& sabbatum illucescebat*, quia vespera ad sabbatum pertinens instabat, à qua solennitas sabbati incipiebat. Ubi sciendum, quòd sicut homo sexta feria creatus est, & peccavit: sic Christus sexta feria pro homine mortuus est, & satisfecit. Unde & dixit, *consummatum est*: opus scilicet recreationis, sicut eadem die consummatum fuit opus creationis: & sicut sabbato reqvievit ab omni opere, suo, sic sabbato quievit in sepulchro: in signum quòd in hac sexta ætate pro eo operari, & pati debemus, ut in septima cum Ipso quiescamus: donec in octava, veniente gloria resurrectionis, cum Ipso simul gaudio perfruamur. Unde Beda, Parasceve Græcè, Latinè præparatio interpretatur: quo nomine Judæi, qui inter Græcos conversabantur, sextam sabbati, quæ nunc à nobis sexta feria vocatur appellabant: eo quòd in illo ab opere suo requievit Deus Unde & hunc sabbatum, id est requiem vocari præcepit, rectè Dominus eadem die sexta crucifixus: humanæ reparationis implevit arcanum: sabbato autem in sepulchro requiescens, resurrectionis, quæ octava die ventura erat, expectabat eventum. Unde nostræ simul devotionis, ac beatæ retributionis prælucet exemplum, quos in hac quidem sexta mundi ætate pro Domino pati, & velut mundo crucifigi necesse est, in septima verò ætate, id est, cum laeti quis debitum soluit, corpora quidem in tumulis, animas autem secreta in pace cum Domino manere, & post bona oportet opera quiescere, donec octava tandem veniente ætate, etiam corpora Ipsa resurrectione glorificata, cum animabus simul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant. Unde pulchrè septima dies in Genesi vesperam habuisse non legitur, quia requies animarum, quæ in illo sæculo nunc est, non consumenda mœrore, sed pleniori gaudio futuræ est resurrectionis adaugenda. Hæc Beda. Ubi etiam nota quòd inter cætera mysteria, quæ hodie ecclesia facit, hoc unum est: quia hodie pro omnibus orat. Cujus ratio est: quia Christus fuit hodie valde pius, in parcendo: quoniam dixit, Pater dimitte illis: quia nesciunt quid faciunt. Fuit valde liberalis, in largiendo, quia ad modicam petitionem dedit latroni regnum cœlorum. Fuit valde largus, in redimendo, quia non guttam, sed totum sanguinem pro nostra redemptione dedit. Unde in psalmo, *Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud Eum redemptio*. Ideo Ecclesia, ad similitudinem Christi, est hodie multum liberalis in orando, & multum pia in parcendo. Hodie etiam fideles ecclesias omnes, & altaria visitare consueverunt, cujus triplex ratio est. Prima est, quòd illa visitatio repræsentat visitationem Apostolorum & sanctarum mulierum, quæ crebrò visitabant sepulchrum. Secunda est, quia Christus hodie omnes sanctos, qui fuerunt à principio mundi usq; nunc præsentialiter visitavit, dum ad limbum descendit. Tertia ratio est, quia sancti hodie debent valde liberales esse: fuerunt enim hodie de carcere liberati, & in cœleste regnum sublimati. Si quis enim de carcere liberaretur, & in imperium sublimaretur, illam diem utique multum diligeret, & in illa die multum liberalis esset. Meritò igitur hodie fideles sanctos visitant, ut ab ipsis de carcere liberatis, & in imperium sublimatis, beneficia valeant obtinere. *Mulieres autem*, quæ erant Christo devotæ, funus *subsecutæ* quomodo, & in quo loco corpus Domini poneretur, diligenter curaverunt respicere & notare: ut postea ei tempore congruo munus suæ devotionis possent offerre, & officium funeri impendere, ac corpus Ejus inungere. Per hoc significatur: quia animæ devotæ debent mysterium passionis Christi sollicitè considerare: & eam pro posse imitari. Unde Beda, Sed & hactenus sanctæ mulieres die parasceves, id est præparationis, idem faciunt: cùm animæ humiles, & quò majores sibi consciæ fragilitatis, eo majori Salvatoris amore ferventes, passionis Ejus vestigijs in hoc sæculo, quo requies est præparan-

Sextæ feriæ misterium.

Beda in cap. 15. Marci.

Vespera sabbathi non lecta. Oratio ecclesiæ in parasceve.

Psal. 129.

Ecclesiarum & altarium visitandorũ causa.

Mulierum circa sepulturã devotio.

Beda in cap. 15. Marci

paranda futura, diligenter obsequuntur: & si fortè valeant imitari, pia curiositate, quo ordine sit eadem passio completa, perpendunt. Qua lecta, audità, rocordatâ, mox ad parandum opera virtutum, quibus Christus delectetur se convertunt: ut finita præsentis vitæ parasceve, in requie beata expectent tempore resurrectionis occurrere Christo cum aromatibus spiritualium actionum. Hæc Beda. Joseph autem & Nicodemus inclinantes Domino, & adorantes sepulchrum, recesserunt: Maria verò & alij, qui arctius amabant, remanserunt *sedentes contra sepulchrum*, & lamentantes Dominum, & expectantes Ejus promissum. In quo ostenditur earum constantia, & fervor dilectionis erga Dominum: quia recedentibus discipulis, ac alijs notis adhuc remanebant circa sepulchrum. Unde Hieronymus. Cæteris relinquẽtibus Dominum, mulieres in officio perseverant: expectantes quod promiserat JESUS: & ideo meruerunt primò videre resurgentem, quia perseveraverunt usque in finem. Unde & Rabanus. Alijs notis JESU ad sua redeuntibus, solæ mulieres, quæ ardentius amabant, obsequium funeris inspiciebant, expectantes quod promiserat: & ideo post resurrectionem primò Christum vident beatæ mulieres quæ ministraverunt viventi, adstiterunt morienti, obsecutæ sunt sepulto: & sic congauisæ sunt resurgenti. Unde & Chrysostomus, Uidisti mulierum fortitudinem, vidisti dilectionem, vidisti magnanimitatem quæ usque ad mortem fuit. Imitemur has mulieres nos viri: neq; derelinquamus in tentationibus Jesum. Hæc Chrysostomus. Per devotionem quippe harum mulierum ostenditur, quia devotæ personæ mundo mortuæ, debent cum Christo per compassionem sepeliri, ut mereantur resurrectionis Ejus participes fieri. Lava ergo & tu lachrymis corpus Ejus sacratissimo sanguine aspersum, & unge Ipsum unguentis sanctæ orationis, & porta brachijs charitativæ & humilis operationis, & sepeli cum aromatibus bonæ conversationis, ac bonis doctrinis & exemplis: cum multis gemitibus ac planctibus & lamentis, & cooperi sub amoris & devotionis pavimento conscientiæ tuæ in sindone & castitate mentis, ac sudario & labore pœnitentiæ, & sedebis ibi juxta eum ad monumentum, donec videas ipsum à mortuis resurgentem. Quæso nemortuum pro te dilectum reijcias: sed totis desiderijs in sepulchro cordis recipias: stringas candidissimis cogitationum & purissimis affectionum lintheaminibus, roseas speciosissimas, amorosissimas Ejus plagas, donec te ducat in resurrectionis suæ lætitiam mirabilibus dotibus decoratam, & in ascensionis suæ excellentiam super omnes cœli ordines elevatam. Et nota, quòd licet in hac sepultura Christus nihil passus fuerit, quia mortuus: tamen hoc factum in se miserabile fuit & lamentabile, propter rationes & causas suprà circa depositionem Domini de Cruce tactas. Ex isto articulo sepulturæ trahuntur plura documenta. Primum est (secundum Theophilum) quòd nos simus imitatores Joseph, in hoc quòd quando corpus Christi susceptum fuerit à nobis, & involutum: tunc debemus ipsum ponere in monumento novo exciso in petra, id est in mente nostra Dei imagine insignita, renovata & firmata in Christo, qui est Petra. ut dicat illud Canticorum, *Tenui Eum, nec dimittam.* Secundum est, quòd sicut Dominus passus, mortuus, & sepultus, lamentatus fuit: sic & nos lamentari Eum debemus, per compassionem & veram compunctionem. Tertium est, quod sicut Christus sepultus custoditus fuit: sic & nos Eum in mente nostra sepultum firmiter custodire debemus, ne latrunculi, id est dæmones sepulchrum cordis nostri subintrent, & furentur nobis Jesum. Quartum est, qnòd & nos qui spiritualiter mortui sumus peccatis, consepeliamur etiam cum Christo: ita ut abscondamur & quiescamus à peccatis, sic quod vetus homo in nobis ampliùs non resurgat. Unde Apostolus, *Consepulti*, inquit, *sumus cum Christo per Baptismum in mortem.* Ubi Glo. Christus in persona veteris hominis habebat membra confixa in Cruce, ne ad priores actus moverentur, à quibus etiam mortuus & sepultus quievit humanis subtractus aspectibus: per hoc exigens à nobis ut membra nostra continentiæ & justitiæ clavis confixa habeamus: ne ad priora mala redeamus: à quibus etiam ita perfectè quiescamus, ut nen eorum visio, nec memoria habeatur. Et sic veteri homine in nobis crucifixo,

Maria et cæterarum constantia.

Hierony. in c. 27. Matth.

Rabanus ibidem.

Chrysost. hom. 89. in Matt.

Sepultura lamentabilis. Documenta.

Theophi. in c. 15. Marci.

Cant ic. 3.

Rom. 6.

xo, mortuo, & sepulto: ad bona resurgẽtes, in novitate vitæ ambulemus. Hæc in glosa. Ad conformandũ se huic articulo, imaginetur homo quasi cor suũ sit Christi sepulchrũ: & inibi ipsũ venerabiliter recõdat: recõditũ laměta ibilit ter defleat & diligenter custodiat ne ipsum amittat Cõsepeliat se ipsum in eodem sepulchro cum JESU, & ruminet sensum documentorum, vel alias sicut Deus ministrabit. JESU qui in monumento sepeliri, lamentari, & custodiri voluisti: da mihi te in corde meo spiritualiter sepelire, lamentari, & diligenter custodire, ut & ego tibi consepultus tecum merear ad resurrectionis gloriam pervenire: & qui positus in sepulchro à visu hominum es segregatus in pace dormiens, abscònde interim me servum tuum in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum, ut mundo mortuus, tibi vivens in te dormiam, & suaviter in te requiescam. Hic nunc videndum est, qualiter debemus cum Christo sepeliri. Sepulchrum autem istud in quo debemus sepeliri, est ipsa religio, in qua Ipse religiosus spiritualiter debet mundo mori & sepeliri. Assimiliari autem debet religiosus mortuo & sepulto, quantum ad plura. Primò, quantum ad censum rerum: quia sicut mortuus & sepultus nihil proprium habet: sic & religiosus nihil proprium habere, sed omnia in communi dividere debet. Secundò, quantum ad sensum carnis & motum: quia sicut mortuus privatur sensu, nec sensibilibus gaudet: sic & religiosus debet esse mortuus quantum ad delectationes, quæ ad sensum carnis pertinent: & sicut mortuus, moventi se non contradicit, sic & religiosus Prælato, se regenti non debet contradicere, sed in omnibus obedire. Tertiò, quantum ad domicilium: quia sicut mortuus clauditur in sepulchro: sic & religiosus debet esse clausus in claustro: & sicut mortuus de monumento non exit, nisi ad jussionem Dei, scilicèt die judicij: sic nec religiosus debet exire claustrum sine jussione prælati: & sicut mortuus non murmurat quando transfertur de monumento in monumentum, sic nec religiosus debet murmururare quando transfertur de monasterio ad monasterium. Quartò debet assimilari maximè morti Christi: in morte enim Christi anima fuit à carne separata: tamen anima & caro fuerunt divinitati vnitæ: sic in vero religioso anima debet esse separata à carne: ut scilicèt carni non consentiat in aliquo carnali amore: anima tamem & caro Deo debent esse unitæ, anima, per amorem, caro, per incorruptionem: ut possit dicere cum propheta, *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Sepulturam Christi olim filij Jacob præfiguraverunt: qui fratrem suum Joseph in cisternam miserunt. Hanc etiam Jonas præfiguravit: quem proiectum de navi in mare cetus devoravit. Jonas fuit per tres dies & noctes in ceto: ita Christus fuit usqve ad triduum in monumento. Nunc recogita qualiter Dominus tuus septem horis prædictis pro te passus sit, & ausculta Eum quasi te moneret & diceret: Cùm primo nocte surrexeris, ob reverentiam illius amoris, quo me vinctum tradidi in manus malorum, & quo factus sum obediens velle ad omnia quæ tibi injunguntur. Circa primã, ob reverentiã humilitatis qua corã indigno judice velut agnus mansuetus steti: subijcias te omni creaturæ propter me, & ad quæque vilia opera sis paratus. Ad tertiam, ob amorem quo ego contemptus, conspututs, & opprobrio saturatus fui: teipsum contemnas & vilipendas, & opprobria sustineas. Ad sextam crucifigas tibi mundum, teq; mundo: cogitans qualiter ego omnium creator pro amore Tuo crucifixus sum, & ideo omnia delectabilia mundi sint tibi quasi Crux amara. Ad nonam, moriaris mundo & omni creaturæ, scilicèt ut amara mors intantum cordi tuo dulcescat, ut omnis creatura desipiat. Circa vesperam, qua de Cruce depositus sum, recolas in gaudio qualiter post mortem & omnes labores tuos felici requie pausabis in sinu meo. Ad completorium, memor sis unionis illius qua spiritus unus mecum effectus, meipso in summa experientia perfrueris: quæ unio hic in via incipit per voluntatis meæ & tuæ concordiam in omnibus, tam adversis quàm prosperis, & in futuro complebitur per æternam gloriam in cælis. Appropinquante autem nocte, dicit Joannes Dominæ quod ejs expedit recedere, quia non est conveniens ibi morari, vel de nocte ad civitatem redire. Tunc domina prout potest surgit, & ad monumen-

Psal. 12.
Sepultura figura. Gen. 27 Iona 2. & 3.
Memora septem horarum dominicarum.

men-

mentũ genu flectit, & ipsum amplectitur ac benedicit. Nam cruciata gemitibus, fatigata doloribus, afflicta ploratibus, nequibat stare pedibus Tamen sicut poterat mulieribus Sanctis adjuta, cunctis ploratibus simul cum ea, cœpit recedere. Cùm autẽ venerunt ad crucem, ibi ipsa genuflexit & crucẽ adoravit. Similiter & omnes fecerunt. Cogitare namquè potes, quòd Ipsa fuit prima quæ crucem adoravit, sicut & prima quæ Filium natum adoravit. Hæc autem Sancta Crux post Passionem & Resurrectionem Domini per judæos, cum crucibus latronũ, sub Mõte Calvariæ profundè sub terra abscondita fuit, ubi ducentis annis & ampliùs usquè ad tempora Constantini & Helenæ latuit: sed Helena in lapide plusquam viginti passibus fodiens, ipsas tres cruces invenit, quibus sublatis Crucem Domini ab aliis signo resurrectionis mortui probavit & discrevit. Ipse autem locus in quo crux inventa est, distat à loco Calvariæ decem pedibus versus Orientem descendendo, ubi in Ecclesia quæ continet Montem Calvariæ, est scripta profunda, inferior pavimento quadraginta gradibus, vel circa: & sunt ibi quatuor columnæ, quæ dicuntur mortem Domini flevisse. Deinde recedunt versus Civitatem & per viam sæpe domina se vertebat retrò, aspiciens per compassionem. Intrantibus autem illis Civitatem multi videntes Dominam, moti pietate super Illius dolore ad luctum convertebantur amarum, & concurrunt undiq; bonæ Matronæ & Virgines ambulantes post Ipsam, & associantes Eam per viam, & consolantes, ac etiam lamentantes eam. Sed & boni homines, per quos transibat, compatiebantur eidem & movebantur ad fletum. Undiq; fit ploratus magnus & luctus. Nam dolor Ejus multos faciebat dolentes. Vix lachrymas continere poterant, quicunq; eam plorantem videbant. Fiebat luctus quocunq; trãsibat MARIA: plorabat ipsa, plorabant & omnes ambulantes cum Ea, plorabant & multi venientes obviam Ei. Sic utiq; deducitur à plorantibus plorans, quousq; perventum est ad domum Joannis. Cùm autem venerunt ad domum, tunc Ipsa vertens se versus dominas illas, inclinavit se agens gratias. Illæ verò inclinantes se eidem valedixerunt, & cum lachrymis recesserunt. Intravit ergo Domina domum: ibi resedit, ibi permansit: & eam Joannes in sua cura & custodia retinuit: ac super propriam Matrem omni corde amavit. Flebat & plangebat valde cum Joanne, & Magdalena, & sororibus suis. Solvebat dolori amaras lachrymas, Filii sui mortem nimis amaram in corde suo recolens, ac passionis loca, & cuncta quæ passus fuerat in animo volvens. Tandem Joannes hortando quòd desisteret, consolatus est Eam, ut poterat. Tu quoq; experiaris vires tuas, si scires Eam consolari: & confortare, quòd parum comedere, & alios comedere facere, quia adhuc jejuni sunt, & refectione indigent: ac eis parare, & ministrare conenis: & postea benedictione ab ea, & aliis singulis accepta recedere poteris. Hic nota quòd hodie, scilicet die parasceves, non consecratur hostia: quia vera hostia hodie est oblata. In hac etiam sextâ feriâ, in qua passus est Christus, multa sunt facta diversis annis & vicibus: de quibus sunt isti versus.

Crucem prima adoravit MARIA.

Crucis absconsio.

Crucis absconsæ locus.

Sexta feria insignia.

Salve festa dies, quæ vulnera nostra coerces.
Angelus est missus, est passus & in cruce Christus.
Est Adam factus, & eodem tempore lapsus.
Ob meritum decimæ, cadit Abel fratris ab ense.

Offert Melchisedech, Isaac supponitur aris.
Est decollatus Christi Baptista Joannes.
Et Petrus ereptus, Jacobus sub Herode peremptus.

Judæorũ blasphemia, & perversitas. Tædet jam audire, & recitare judæorum blasphemias: *Altera enim die, quæ est post parascevem*, jam incepta: scilicet cùm jam sextâ feriâ transisset, & sero facto post solis occasum sabbattum jam intrasset: *Conveniunt iterum sacerdotes & pharisæi ad pilatum, dicentes: Domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam.* *Proprii nominis expressio.* Quod dicunt illi ex invidia est: quæ etiam proprium nomen non paritur, & dicentes, seductor: hoc quod ipsimet erant Domino imponunt. *Seductio duplex.* Non sufficit seductoribus scelus mortis: nisi & post lacerent famam ejus. Est autem seductio duplex: scilicet bona & mala. Prima est seductio sanctitatis: scilicet à falsitate in veritatem: de qua dicit Jeremias. *Jerem. 20.* *Seduxisti me Domine: & seductus sum.* Alia est seductio perversitatis: scilicet à veritate in falsitatem: & hanc imponunt judæi Christo. Unde Hieronymus. *Hieronymus in cap. 27. Matthæi.* Principes autem Sacerdotum, licèt immensum facinus in nece Domini perpetraverint: tamen non sufficit eis, nisi etiam post mortem Ejus conceptæ nequitiæ virus exerceant, famam Ejus lacerantes: & quem innocentem sciebant, seductorem vocant. Sicut autem Caiphas ignorans ante prophetaverat, dicens: expedit unum hominem mori pro populo, ut non tota gens pereat: sic & modo: *Seductor bonus Christus.* seductor enim erat Christus, non à veritate in errorem mittens: sed à falsitate ad veritatem, à vitiis ad virtutes à morte ad vitam ducens. Hæc Hieronymus. *Jube ergo custodiri sepulchrum, ne discipuli furentur eum, & dicant aliis quod surrexit à mortuis.* Stulti custodiam petunt, quasi in sepulchro teneri valeat, qui ubiq; est, & omnia continet. *Ambrosius in cap. 23. Lucæ.* Ubi Ambrosius: Quanta malitia sacerdotum, qui non tantum Magistro, sed etiam Discipulis detrahunt; *erit novissimus error pejor priore.* *Rabanus in cap. 27 Mat.* Ubi Rabanus. In hoc autem ignoranter verum dicunt, pejor enim fuit contemptus pœnitentiæ in judæis, quàm error ignorantiæ. Pejor erat infidelitas resurrectionis, quàm crudelitas passionis. Confitentur ergo planè quòd prius fuit error in nece Domini. *Chrysostom. homil. 90. in Matth.* Ubi & Chrysostomus. Vide autem qualiter etiam nolentes concertant ad demonstrandam veritatem. Irrefragabilis enim demonstratio resurrectionis facta est per ea quæ prætenderũt. Quia enim custoditũ est sepulchrũ, nulla fraus facta est. Si autem fraus facta non est, manifestè & irrefragabiliter Dominus surrexit. Hæc Chrysost. Pilatus vero jam fatigatus dixit eis, *Habetis custodiam*, id est; do vobis licentiam ponendi custodes, & concedo quòd accipiatis milites ad custodiendum Eum pro vestra voluntate. *Ite & custodite sicut scitis*: quasi diceret. Si debet resurgere, male poteritis custodire: quàm impius & fatuus erat Pilatus, qui sicut Christum permisit occidi, ita & custodiri: Eum morti adjudicavit, eis etiam custodes dedit. Vadunt illi, & venientes illuc primò Corpus Ejus inspiciunt & Eum qui Author vitæ claruerat: inferni claustris retentũ se deprehendisse lætantes, sepulchrũ muniũt, milites armatos custodes ponunt, lapidẽ qui erat in ostio monumẽti, unde accessus in sepulcrum erat. Sigillô Præsidis ac etiã sigillis suis signant, ne aliquis sine scitu eorũ ingredi possit, & diligenter omnia faciunt. Et in hoc apparet malitia eorum, quia etiam in custodibus non confidunt, sed insuper sigilla apponunt. Hoc autem totum *Sigillorum signatio.*

Domi-

Dominus voluit fieri, propter majorem certitudinem resurrectionis suæ, ut & ipsi quamvis nolentes, sibi tamen testes sint Dominum resurrexisse, & nullo modo sic positum furari potuisse. Non est enim consilium nec sapientia, nec fortitudo contra Dominum. Et rectè in tali loco Dominus sepulturam suam elegit, ibi nulla possibilitas fodiendi esset, quatenus omnem occasionem calumniandi judæis auferret, ne fortè si in materia circunclusus esset, vel quolibet pariete dicerent ipsi discipulos illius furatos eum fuisse. Unde & Hieronym. Non suffecerat principibus Sacerdotum, & scribis, & pharisæis crucifixisse Dominum Salvatorem: nisi sepulchrum custodirent, cohortem acciperent, & signarent lapidem, & (quantum in illis est) manum opponerent resurgenti: ut diligentia Eorum nostræ fidei proficeret. Quantò enim diligentius servatur tanto magis resurgentis virtus ostenditur. Unde & Chrysostomus. Et in durissimo lapide fuerat excisum, & grandis lapis positus est ad ostium, & custodia ponitur militum in circuitu, ut quantò fortiùs servatur ne furari posset, tantò magis virtus DEI appareat cum resurrexerit. Si enim sepulchrum fuisset in terra, dicere poterant. Suffoderunt terram, & furati sunt Eum. Si fuisset lapis parvulus positus, dicere poterant, parvulus lapis fuit, & dormientibus nobis tulerunt Eum. Et iterum, diligentia scribarum prodest fidei nostræ. Servate pharisæi, servate, DEUS includi non potest, DEUS in sepulchro teneri non potest, qui fecit Cœlum & terram, cujus in pugillo terra est & Cœlum, qui appendit mundum in tribus digitis. Qui ergo appendit mundum, uno sepulchro non potest contineri. Unde etiam Hilarius: Metus furandi corporis, & sepulchri custodia atq; obsignatio, stultitiæ atq; infidelitatis testimonium est, cum prius præcepto Domini conspexissent de sepulchro mortuum suscitatum. Pilatus autem prædictus, post modum in multis apud Tiberium Cæsarem à judæis accusatus, deportatus est in exilium Lugdunum, unde erat oriundus. Herodes verò quòd consensit Pilato in nece Domini: deportatus est in exilium Viennam, & mortuus est ibi.

Sepulchri soliditas calumniā pellit.

Hieronym9 in cap. 27. Matthæi.

Chrysostom9 homil. 89. in Matth.

Hilarius can. 33. in Matthæi.

Pilati exilium, mors & patria. Item Herodis.

EPILOGUS DOMINICÆ PASSIONIS
Et de Laude Crucis.
CAPUT XLVII.

CONsidera nunc quæ pro salute hominis omni tempore, & specialiter hodie passus est Dominus: ut inde advertas quantùm sibi debeat quilibet Christianus: hæc enim quæ pro nobis passus est, super omnia quæ operatus est, valde amabilem Eum nobis reddunt, & nos ad Eum amandum fortiùs adstringunt. Unde Bernardus. Valde omnino mihi amandus est, per quem sum: vivo, & sapio. Pro his ergo ita sum amans Te quantum possum. Sed est quod me plùs urget, plùs accendit. Super omnia (inquam) reddit amabilem Te mihi, bone JESU, calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis: hoc omnino amorem nostrum facilè vendicat totum sibi. Hoc inquam, est quod nostram devotionem & blandius allicit, & justius exigit, & arctius stringit, & afficit vehementiùs. Multum quippe laboravit in eo Salvator: nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis Author assumpsit. Ille deniq; dixit & facta sunt: manda-

Bernar. ser. 20. in cant.

vit, & creata sunt. At verò hìc & in dictis suis sustinuit contradictores, & in factis, observatores: & intormentis illusores: & in morte, exprobratores. Et iterum: Memento jam homo, etsi de nihilo te factum: non tamen de nihilo te redemptũ. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. At verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ. O! qvantũ laboravit sustinẽs? Hæc Bernar. Unde & Ambr. Plus itaq; mihi contulit DEUS redimendo, qvã creãdo. Creando quippe me mihi dedit, redimẽdo autẽ, & seipsũ dedit, & me mihi reddidit. Itaq; si me totũ illi debeo pro me facto: qvid jam addam pro me refecto? Non enim tam facilè sum refectus, qvam factus. Siqvidem de omni qvod factum est dixit & facta sunt. In me autem reficiendo: & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, sed etiam indigna. Hæc Ambros.

Idem serm. 2. de verbis Apostol.

Ambrosius Redemptionis beneficium majus est quam creationis.

Non est autem æstimandum qvòd passionis suæ pæna, in Ejus solùm captione & traditione fuerit inchoata: sed potiùs ab instanti suæ conceptionis usq; ad mortem Ejus duravit. Cùm enim mortem suam acerbissimam, qvam pro salute nostra pati voluit firmissimè præsciret: & eam futuram infallibiliter cognosceret: oportuit qvòd in qvalibet hora pro ea naturaliter doleret præsertim cùm cogitaret tantam mortis acerbitatem, & tantam doloris generalitatem: qvæ per totum corpus & omnia membra corporis, & per omnes vires inferiores animæ diffũdi debebat. Multa verò de his Dominus passus est pro nobis, qvæ colligi possunt ex verbis Augustini, dicẽtis: Attende & intellige anima, tẽpus Beatissimæ Passionis. Passus est JESUS meus, amor meus, dulcedo mea, spes mea, beatitudo mea, consolatio mea, & in omni tẽpore, in toto corpore: & in omni suo opere. In tẽpore infantiæ, angustias uteri, paupertatẽ, asperitatẽ, & humilitatẽ præsepii, persecutionẽ adversarii, fugã Ægypti. In tẽpore adolescentiæ, disputationem, præcipitationẽ. In tempore juventutis, amarissimam & turpissimam passionem. Passus est etenim in toto corpore, in oculis effusionem lachrymarum: in auribus auditum contumeliarum & blasphemiarum: in genis, molestiam alaparum: in naribus, fætorem sputi: in ore, amaritudinem aceti & fellis: in manibus, vincula: & in pedibus afflictionem plagarum: in toto corprore flagellationẽ. Et in opere detraxerunt prædicationi, cõversationi, miraculorũ operationi. Traditur & ligatur justus & innocens, sicut Agnus ad sacrificiũ, & sicut latro ad suspendium: & tamẽ non quærit vindictã, non ostẽdit impatientiam, imo arguit Petrum amputantem auriculam, cùm posset obtinere à Patre legionem Angelicam duodenam. Ligatur ergo sicut latro, accusatur ut latro, condemnatur ut latro, expellitur ut latro, plectitur inter latrones, ut Princeps latronũ. Ligaris Domine, ut solvas vincula peccatorum, ut dissolvas colligationes impietatis, & fasciculos deprimentes. Pungeris bone JESU spinis, clavis, & lanceâ, ut sit in nobis recta intentio, discreta operatio, manifesta dilectio. Flagellaris, ut à me flagella Tuæ iracundiæ propulsares. Vulneratus es Domine JESU propter peccata nostra, attritus propter scelera nostra, ut sint plagæ Tuæ nostrorum vulnerum efficax medicina. Tempus etiam, dulcis JESU, tuã aggravat Passionem. Passus enim es tempore nocturno diurno, frigido, æstivo. In matutinis castigatus, in mane accusatus, in tertia acclamatus, in sexta condemnatus, in nona cum clamore & lachrymis expirasti. Plange igitur & dole, & satage anima mea, & de-

Passus est Christus in omni ætate.

Passus est Christus in omni mẽbro

Passus toto tempore.

& deducant oculi tui lachrymas, & non taceat pupilla oculi tui super fratrem tuum decorum nimis, & amabilem super amorem mulierum, qui vestivit te coccino, & præbuit tuo cultui ornamenta. Dolebis enim si consideras lachrymas mulierum, lachrymas piscatoris, lacrymas insensibilium: si videas obtenebrationem Solis, ut cælaret membra Domini patientis: terræ motum, concussionem lapidum, resurrectionem corporum, apertionem monumentorum, velum dissolutum, lacrymas patientis, & lachrymas Genitricis. Dolet enim beata Uirgo Mater de proditione & captione, de condemnatione, de crucifixione: potissimè in commendatione & depositione. Locus etiam tuam, bone JESU, aggravat passionem. Passus es enim Domine JESU in præsepio, id deserto, in templo in hospitio, in itinere, in horto, in atrio, in prætorio, in loco curucifixionis. In præsepio, indigentiam: in deserto, pugnam: in templo, resistentiam, in hospitio observationem detentoriam: in itinere, fatigationem & molestiam: in horto, sudorem sangvinis: verbum & osculum proditoris: vexationem Corporis: comprehensionem & ligationem cohertis. In atrio, interrogationem, alaparum afflictionem, trinam negationem, accusationem: in faciem conspuunt, colaphis cædunt, faciem palmis percutiunt: insultando & illudendo prophetam Eum dicendo. In prætorio iniquitatem testium, & accusationem infidelium: amarissimum flagellum, iniquum judicium, illusionem persequentium. Et vide perversitatem nimiam, iniquitatem maximam. Judicatur judex deridetur rex, cruciatur pontifex. Uide iniqvum judicium, ex parte testium, quia non conveniunt, ex parte rei, quia accusatur innocens. Defecit etiam in isto judicio rectitudo animi: sciebat enim quod per invidiam tradidissent Eum. Defuit etiam justa causa, quia non culpa propria, sed aliena, defuit justus ordo, quia capitur & ligatur ante sententiam. Admittit Pilatus accusationem falsam, condemnat innocentem ad Crucis ignominiam. Erubesce Pilate judex inique. Quomodo vinceris, superaris, subverteris, seduceris; qui prius Eum eripere conabaris jure communi, consvetudine loci, flagello corporis. Erubescite infideles, perfidi Judæi! qui magistrum vestrum, Dominum vestrum crucifigitis & percutitis. Plectitur in loco Crucifixorio: patitur namqve Dei filius, amor æternus, sincerus, dulcis & suavis: in mulieribus plangentibus, in Judæis infidelibus, in latrone blasphemante, in populo acclamante, in Matre lachrymante. Attende etiā & intellige anima mea genus mortis suæ. Illud enim genus mortis fuit turpissimum, vilissimum, amarissimum, acerbissimum. Spoliatur enim vestibus, expellitur à civibus cruciatur cum latronibus, illuditur à militibus. Illuditur in domo Herodis, in veste candida, in domo principis colaphis, sputis, & alapa: in prætorio judicis, in veste purpúrea, in corona spinea, in salutatione, in genu flectione irrisoria, in cathedra Crucis, in titulo, in consortio, in multiplici opprobrio. Fuit etiā amarissimum: si consideres causalitatem, generalitatem, diuturnitatem, & acerbitatem. Causa enim nō est tua, sed mea, Domine JESU, tu enim solus fuisti absq; macula. Passus es generaliter. Ut videas igitur anima mea generalitatem hanc. Uide lectum sponsi: nen est floridus, non est aureus vel argenteus, sed durissimus: nescit enim stramina, deest culcitra, lintheamina, coopertoria, puluinaria. Uide titulum famosum, tripliciter à Pilato conscriptum: considera cibum Ejus & potum: comitatum Ejus, scilicet mulierum & latronum: verba & verbera, vincula & flagella, coronam & lanceam. Passus est etiā in omnibus partibus corporis, ut misericordia redemproris, amoveret transgressus prævaricationis. Acerbitatem etiam habet, bone JESu, passio Tua: & propter innocentiam, ex parte tui: excæcationem & ingratitudinem ex parte populi: & propter complexionem, ex parte corporis: compassionem, ex parte matris, & tui dilecti collegij: & quam pateris in patribus magis passibilibus & sensitivis: quod accidit propter raritatem & teneritudinem carnium, multitudinem ossium, & collectionem neruorum. Pateris igitur Domine Deus meus, dux meus, & notus meus: in latere, manibus, & pedibus, ut accelerares homini originalis, actualis, & venialis criminis medicinam. Dedisti etenim Domine JESU Christe, sanguinem tuum in pretium redemptionis,

Perversitas rerum.

Mortis genus turpissimum.

Lectus sponsi crux.

Acerbitas passionis.

& in potum fidelibus inebriationis, in lavacrum coinquinationis, in antidotum curationis, in scutum præsentis impugnationis. Fuit igitur, bone JESU, lectus tuus durissimus, cibus & potus amarissimus, cruciatus & singularis & acerbissimus, nec revocat te, nec retrahit tenerrimus amor Matris, aut timor turpissimæ mortis: non pudor spoliati corporis, non dolor singularis, aut fallacia sponsionis, quam indutus es veste nuptiali, instructus lege legali, armatus armatura spirituali. Egredere igitur filia Sion, & vide gloriam Salomonis in equitatura: in ramis, in vestibus & laudibus. Quomodo igitur emarcuit tam citò flos gloriæ tuæ, umbra honoris tui; nimirum convertunt honorem in opprobrium, dulcedinem in absynthium. Portas etenim Crucem in humeris, spoliaris vestibus tuis, cruciaris flagellis, satiaris opprobrijs de turbe expelleris. Uide nostri sapientiam Salomonis, à parte temporis: passus est etenim sextâ feriâ, hora sexta: ut hominem lapsum sexta hora & die, per mortem suam repararet à parte medij: hoc enim opus nostræ salutis ordo depoposcerat: Uide & patientiam Ipse etenim tanquam agnus, qui portatur ad victimam: & sicut ovis ad occisionem ductus est. Uide ejus humilitatem: quia damnatur cum latronibus. Uide charitatem: quia indulget crucifigētibus. Uide & paupertatem: pauper enim fuit, & in laboribus paupertatem tuam ostendit mihi pauper JESU, Mater Tua, familia Tua domus Tua: domus (inqnam) præsepij, cænaculi, patibuli & tumuli, in equitatura asinæ & pullli. Ubi sunt insignia tua, rex regnum, princepes pastorum; ubi est equitatura Tua, vestis purpurea, palatium, sceptrum, solium, & diadema regni; ubi sunt ornamenta tua, sacerdos in æternum, & pontifex futurorum bonorum: ubi sunt pretiosa, annulus & gemma, baculus & cappa serica, chirothecæ & sandalia; ubi sunt arma bellica fortis armate, miles nove; Nō defuit tibi in gloria alapa vestis alba, & purpurea: non defuit pugna: superasti latronem & mortem, spoliasti infernum omnia spoliantem: infunda vinculorum, in lapidibus quinque vulnerum, in baculo Crucis. Unde sunt codices tui, magister optime; liber tuus, corpus tuum, scriptus intus & foris, scriptus spinis & clavis, illuminatus unda sanguinis ligatus vinculis, signatus clavis. Attende & hujus mortis diuturnitatem, & præpositiones acerbitatum: & pone super caput tuum, sicut signaculum: inter ubera tua, sicut fasciculum: sicut antidotum contra omnem morbum. Ascende super palmam Crucis per compassionem, meditationem, imitationem, ut apprehendas dulcissimos fructus Ejus. Uade ergo ò anima ad montem myrrhæ, & considera altitudinem paupertatis, latitudinem charitatis, longitudinem acerbitatis, amaritudinem & dolorem mortis: & adffer ramun virentis olivæ ad arcam tuæ conscientiæ Accipe etiam columba mea granum frumenti, seminatum in incarnatione, in terra virginis gloriosæ, præcisum in circumcisione, excussum & flegellatum in passione candidum in mente, rubicundum in corpore, divisum in latere, multiplicatum in morte, reconditum in horreo in ascensione. Hoc sit tuum edulium, pulmentum, & viaticum. Si autē fastidit appetitus, si lassescat interior gustus, adhibe agnum immaculatum, adiunge & piscem assatum in craticula Crucis. Revera bone JESU agnus es, & propter medicinam tuam patientiam, & innocentiam atque notitiam: agnoscis quippe Matrem Tuam in patibulo, Virginem virgini, Evangelistam Evangelistæ commendas. Si autē amplius desideret gustus tuus: si non quiescit appetitus, fac pulmentum de pisce assato, ut comedas. Piscis assatus, Christus pasus est: nutritus in aquis tribulationis, apertus in latere, exquamatus in expoliatione, sallitus in sputorum multiplicatione, assatus in Cruce. Hujus felle piscis inunge occulos tuos, ut videas si est dolor sicut dolor Ejus. Si contingat plerumque stare in acie, accipe scutum militiæ vexillum victoriæ, arcum gloriæ. Scutum hoc, quod milies contra hostes debet accipere, propter figuram, picturam, efficaciam & materiam, Crux Domini arbor salutifera est. Hujus scuti cornua, in manibus Crucifixi. Tria enim cornua tua exsuperant prælia. Cornu enim paupertatis, superat avaritiæ prælium: cornu humilitatis, pugnam superbiæ: sed cornu adversitatis, lasciviam voluptatis. Istud scutum fuit rubricatum & picturatum sanguine veri agni: istud

Virtutes Christi,

Insignia regalia.

Mortis diuturnitas.

Edulium animæ.

Crucis laus. Arma omnia in Christi cruce.

ftud fcutum fuit perforatum lancea, clavis, & fpinâ. Si autem nondum bene vales refiftere, vide arcum, & benedic qui fecit illum. Iste arcus habet chordam ex corpore, lignum ex Cruce. Iste arcus percuffit latronem, mortem, & vulneravit hoftem ferpentem antiquum. Sed ne inermis & imparatus appareas, præcedat vexillum regis, Crux, oftendatur fanguis Chrifti militibus, ut in prælium acuantur, & non formidabitur fortis armatus. Si infurgat flatus elationis, ventus tribulationis, naufragium fuggeftionis: afcende in naviculam fanctæ Crucis, bonis omnibus refertam, in dextro latere perforatam, ab hoftibus violenter detractam, catena vinculorum ligatam. In hac invenies filium dormientem, ventis imperantem, & omnino naufragium propulfantem. Per hanc fugabis periculum, & appropinqvabis ad portum optimum, Ipfa enim Crux fancta, eft lignum exiguum: per quod factum eft judicium veritatis. Si fit tibi claufa Ianua paradifi, adhibe tibi baculum fanctæ Crucis, & pulfa, & aperietur tibi. Si autem oftium claufum eft, & iam dormiunt pueri in cubili, & non habes quot panes ante amicum tuum: accede ad arcam fanctæ Crucis, ut inde tres panes accipias, quos apponas hofpiti recumbenti: panem humilitatis maximæ, panem patientiæ, panem charitatis affluentiffimæ. Si non potes tibi thefaurum fapientiæ aperire, adhibe clavem David, quæ aperit, & nemo claudit. Si gravat longitudo itineris, & concidit vultus tuus, & defperas de viribus: accipe virgam & baculum fanctæ Crucis, quo Jordanem tranfeas hujus mundi: & viaticum ligni vitæ, ne in via deficias aut torpefcas. Si viator es in folitudine hujus mundi, & ferpentes igniti contra te morfum & mortem intentant, afpice ferpentem æneum pofitum fupra palum, ne antiqui ferpentis virus inficiat aut irrepat. Si fpiritus malus quemquam accipiat: arripiat cytharam fanctæ Crucis, & refocillabitur, leviusque habebit. Si invaluerit ægritudo, aut infirmitas fpiritualis: adhibe tibi hujus pretiofi fanguinis medicinam. Si defperas ex meritis, & videas tua opera neqvaqvam tibi fufficere de ftatera Crucis, accipe decorem pretium animarum. Et accipe in ara Crucis hoftiam immaculatam, confcientiam ab operibus mortuis emundantem. Denique crux fancta & benedicta eft in Chrifti corpore delicata, & ex membris Ejus tanquã margaritis ornata, docorata regis purpurâ, quæ meruit Chrifti membra tangere, quæ fola digna fuit regem cœlorum & Dominum fuftinere. Hæc Auguftinus, Unde beatus Andreas ductus ad crucem, & videns eam prorupit in laudem Crucis, & falutavit dicens: Salve Crux, quæ in corpore Chrifti deliciata es, & ex membris Ejus tanquam margaritis ornata, antequam in te afcenderet Dominus timorem terrenum habuifti, modo verò amorem cæleftem obtines, pro voto fufciperis: fecurus ergo & gaudens venio ad te, ita ut & tu exultans fufcipias me difcipulum Ejus qui pependit in te: quàm amator tuus femper fui, & defideravi amplecti te. O bona Crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini fufcepifti, diu defiderata, follicitudine amata, fine intermiffione quæfita, & iam concupifcenti animo præparata, accipe me ab hominibus, & redde me magiftro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit De laude etiam Crucis fic dicit Chryfoft. Si noffe defideras (chariffime) virtutem Crucis, & quanta fit, ut poffum ad Ejus laudem dicere: Audi, Crux nobis totius beatitudinis caufa eft. Hæc nos à cæcitate liberavit erroris. Hæc è tenebris reddidit luci. Hæc debellatos quieti fociavit. Hæc alienatos Deo conjnnxit, & longe conftitutos proximos præfentavit. Hæc peregrinos cives oftendit. Hæc difcordiæ amputatio eft. Hæc pacis firmamentum. Hæc omnium bonorum operum largitio. Crux eft clavis paradifi, Crux fpes Chriftianorum, Crux Refurrectio mortuorum, crux cæcorum dux, Crux errantium via, Crux claudorum baculus, Crux confolatio pauperum, Crux refrenatio divitum, Crux deftructio fuperborũ, Crux malè viventium pœna, Crux adverfus dæmones victoria, Crux devictio diaboli, Crux adolefcentium pædagogus, Crux fuftentatio inopum, crux fpes defperatorum, Crux navigantium gubernator, Crux periclitantium portus, Crux obfefforum murus, Crux pater orphanorum, Crux defenfor viduarum, Crux juftorum confiliarius, Crux tribulatorum requies, Crux parvulorum

Crux aperit cœlum

Crux omnia confert indigenti.

Andreæ oratio ad crucẽ

Chryfoft. homil. de cruce & latrone, tom. 3.

rum custos, Crux virorum caput, Crux senum finis, crux lumen in tenebris sedentium, Crux regum magnificentia, crux scutum perpetuum, Crux insensatorum sapientia, Crux libertas servorum, Crux imperitorum phiolophia, Crux Imperatorum lex, Crux prophetarum præconizatio, Crux annunciatio Apostolorũ, Crux Martyrũ gloriatio, Crux monachorũ abstinentia, Crux virginũ castitas, Crux gaudiũ sacerdotũ, Crux Ecclesiæ fundamentũ, Crux orbis terræ tutela, Crux tẽplorũ destructio, Crux idolorũ repulsio, Crux scandalũ Judæorũ, Crux perditio impiorũ, Crux invalidorum virtus, Crux ægrotantiũ medicus, Crux emundatio leprosorum, Crux paralyticorum requies, Crux esurientum panis, Crux sitientium fons, Crux mundorum protectio. Hæc Chrysost. Unde & Rebanus, Quantos & quales fructus lignum sanctæ crucis germine suo proferat, dignum est commemorare. Cujus fructus æternus est, & radix perpetua. Cujus odor mundum replet, & sapor fideles satiat. Cujus solem splendor superat, & candor nivem obfuscat, Cujus cacumen populum excedit: & Cujus infimum inferna penetrat. Cujus infirmitas humillima exaltat. Cujus potentia exaltata humiliat. Omnium enim virtutum iucunditas per Ipsum & in Ipso mundo collata est: quia in Ipso rerum perfectio completa est. In Cruce insinuatur à morte redemptio, demonstratur sancta morum conversatio, intimatur omnium virtutum perfectio, promittitur ad æternam vitam resurrectio, æternæ beatitudinis speratur adeptio, & veræ felicitatis acquisitio. O verè bona & verè sancta Crux Christi: quis te ritè totam enarrare posset, aut quis condignè laudare; Quæ cælestium arcanorum pia es revelatrix. Quæ mysteriorum Dei sacra es conservatrix, quæqvæ Sacramentorũ Christi idonea es dispensatrix. In te Angeli gaudia sua accumulata cõspiciũt, in te homines jura salutis suæ cognoscũt, in te inferi justãretributionẽ fraudis suæ recipiunt Omnibus es æqua, omnibus bona, omnibus justa: præterita renovas, præsentia illustras, futura præmonstras, perdita requiris, quæsita invenis, inventa custodis, lapsa restituis, restituta gradu munis, munita in viã pacis dirigis. Tu quidem æterni Regis es victoria, & cælestis militiæ lætitia, terrigenarumq; potentia. tu peccatorum es remissio, pietatis exhibttio, & meritorum, augmentatio. Tu infirmorum remedium, laborantium auxilium, & lassorum refrigerium, tu insanorum incolumitas, quietorum serenitas, & fortunatorum felicitas. Tu cura ægrotos medicans, tu gaudium mœstos consolans, tu sanitas dolentes lætificans, tu status credentium rectè, tu firmitas operantium bene, tu beatitudo perseverantium rirè. Sancta, pia, bona, justa, benigna, rationabilis, laudabilis venerabilis, amabilis, fortis, suavis, mitis, sapiens, patiens, potens. Quidquid ergo corde dignè de redemptione nostra potet cogitari: vel quidquid ritè lingva loqui, omnia ad laudem tuam decentissimè possunt aptari. Quia quidquid in te laudatur, Crucifixo in te Christo regi deputatur: & quidquid Christo honoris datur ad reverentiam summi patris, cujus Ipse unigenitus filius est, refertur. Et iterum: Grandis consolatio fidelium est spes sanctæ Crucis, & materiam tribuit laudis: quia bonitatem nos facit scire creatoris. Crux Christi via est justorum ascensus ad cælum, rota de infimis ad superiora nos trahens, dux cœli & ianua regni. Hujus pars erecta, divinum, & transversa, commendat amorem fraternum. Cujus amoris integritatem Christus nobis ostendit, ac suo exemplo nos instruxit, qui dilectam animam suam iu Cruce moriens pro amicis suis posuit, & nos idem facere docuit. Hunc amorem, ò Deus semper laudabilis, tu pone in me, & timor noxius, atqve carnalis affectus procul recedant à me, ut gloria sanctæ Crucis aucta & multiplicara in vera promissione, dignaq; laude in æternum persistat: ipsaq; mihi carmine & amore venerabilis: semper laus Ejus in ore meo, & in corde exultatio sempiterna permaneat: vos qvoq; precor cælestes plebes. Angelorum, animasq: justorum, qui in conspectu divinæ Maiestatis veraciter exultatis, ut sicut Alleluia, sine cessatione, & Amen Deo Christo in æternum cantatis: ita quoq; nostram sortem precibus adiuvare studeatis quatenus beatitudinem veram quam tenetis iam perfectè tandem & nos per gratiam Christi mereamur accipere. Hæc Rabanus unde & Cassiodorus: Crux est humilium invicta tuitio superborum abiectio,

Rabanus de laude crucis.

Cassiodo de laude crucis.

ctio, victoria Christi, perditio diaboli, infernorum destructio, Cœlestium reformatio, mors infidelium, vita justorum. Et, ut ait Hieronym. Ligno hoc vehimur per mare undosum, ad terram viventium. De his etiam quæ passus est Dominus, quasi concludendo cum gratiarum actione & oratione sic dicit Anselmus. Expergiscere nunc anima mea, excutere de pulvere, & contemplare attentius Virum hunc memorabilem, quem ecce in speculo Evangelici sermonis, quasi præsentem intueris. Cognosce anima mea, cognosce. Hìc est Dominus JESUS Christistus, Creator, & Salvator tuus unigenitus DEI Filius: verus DEUS: verus homo qui solus sub sole sine macula inventus est, & ecce quoniam cum sceleratis reputatus est, & quasi Vir leprosus & novissimus virorum æstimatus, & tanquam abortivum, quod projicitur ab utero, & nemo curat, sic projectus est ab utero Matris suæ infelicis synagogæ. Iste formosus præ Filiis hominum, quasi deformis præ Filiis hominum factus. Siquidem vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra, & factus est holocaustum suavissimi odoris in conspectu Tuo Pater æternæ gloriæ, ut averteret indignationem Tuam à nobis, & consedere sibi nos faceret in Cœlestibus. Respice Domine Sancte Pater de Sanctuario Tuo, & de excelso Cælorum habitaculo, & intuere hanc Sacrosanctam hostiam, quam Tibi offert magnus Pontifex noster, Sanctus puer Tuus Dominus JESUS pro peccatis fratrum suorum, & esto placabilis super multitudinem malitiæ nostræ. Respice Domine in faciem Christi Tui, qui Tibi usq; ad mortem obediens factus est, nec recedant ab oculis Tuis cicatrices ejus in perpetuum, ut memineris quantam pro peccatis nostris satisfactionem ab eo susceperis. Utinam Domine appendas in statera peccata, quibus iram Tuam meruimus, & calamitatem quam passus est pro nobis innocens Filius Tuus. Certè hæc gravior apparebit & magis digna, ut propter ipsam effundas misericordiam Tuam super nos quam sunt ista peccata, ut pro illis contineas in ira misericordias Tuas. Gratias Tibi Domine Pater referat omnis lingva, super inenarrabili abundantia pietatis Tuæ, qui unico Filio Tuo non pepercisti, sed pro nobis illum tradidisti in mortem, ut tamen tanquam fidelem advocatum haberemus in Cœlo coram Te. Et Tibi Domine JESU, zelotes fortissimè, quantũ gratiarũ, quid retributionis dignè tribuam ego pulvis, & cinis, & vile figmentum? Quid enim pro nostra salute facere debuisti, & non fecisti? Ab imo pedis, usquè ad summum verticis Te totum in aquis passionis demersisti, ut me totum de illis extraheres. Nam & animam Tuam in mortem perdidisti, ut meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligasti. Nam & pro eo, quod dedisti, & pro eo quod mei causa perdidisti, debitor sum. Et pro anima mea quidem bis mihi à Te data, semel in creatione, semel in redemptione, quid magis Tibi justè reddam quàm ipsam, non habeo. Pro Tua autẽ pretiosa anima ita tribulata, quid ab homine dignè rependi possit, non invenio. Nam si Cœlum & terram, & omnem ornatum Eorum possem rependere, certè nec sic usq; ad mensuram debiti ullatenus attingerem. Et si id ipsum quod & debeo, & possibile mihi est Tibi Domine retribuam, Tuum Domine totum est. Diligẽdus es igitur mihi ex toto corde, tota anima, tota mente, & Tua mihi sequenda vestigia, qui mori dignatus es pro me. Et quomodo

Hierony. in c. 15. Marci

Anselm. speculo Evangelici serm. cap. 12. 14. 15 15 et 17

Passionis Xsti meritum.

Gratiarum actio pro passionis beneficio

modo fiet hoc in me, nisi per Te? Adhæreat anima mea post Te, quia tota virtus ejus pendet ex Te. Extunc Domine Redemptor meus, Te ut verũ DEUM adoro, in Te credo, in Te spero, & quibus possum desideriis ad Te suspiro. Adjuva imperfectionem meam. Ad Tuæ Passionis gloriosa insignia, in quibus salutem meam operatus es, me totum inclino. Tuæ victoriosæ crucis regale vexillum in Nomine Tuo Christe adoro. Tuum spineum diadema, Tuos rubentes sangvine clavos, Tuo sacro lateri immersam lanceam, Tua vulnera, Tuum sangvinem, Tuam mortem, Tuam sepulturam, Tuam victoriosam resurrectionem, & glorificationem Christe adoro supplex & glorifico, horum vivifico odore spiritum meum à peccati morte resuscita, horum virtute ab astutiis sathanæ me custodi, meque conforta, ut jugum mandatorum Tuorum svave mihi fiat, & onus crucis quod bajulare me jubes post Te, humeris animæ meæ leve sit atq; portabile. Quæ enim fortitudo mea, ut juxta præceptum Tuum mundi pressuras tam multiplices invicto animo sustineam? Sed audi quæso vocem meam, & inclina super servum tuum svavem crucem Illam, quæ lignum vitæ est his qui apprehenderint illam. Illam inquam, divinissimam crucem humeris meis impone, cujus latitudo est charitas super omnem creaturam se extendens, cujus longitudo æternitas, cujus sublimitas omnipotentia, cujus profundum inscrutabile est sapientia. Confige illi manus meas, & pedes meos, & totam passionis Tuæ formam servulo Tuo imprime. Da obsecro mihi continere ab operibus carnis quæ odisti, & facere justitiam quam dilexisti, & in utroq; Tuam quærere gloriam, & sinistram quidem meam, clavo temperantiæ, dexteram verò, clavo justitiæ in illa sublimi cruce affixam arbitror. Da menti meæ jugiter meditari in lege Tua, & deinde cogitatum jactare in Te, & dexterum pedem meum eidem ligno vitæ clavis prudentiæ affigi. Da ut ministram spiritus mei sensualitatem non enervet labentis vitæ infelix felicitas, nec conturbet perennis vitæ prævia felix infelicitas, & sinister quoq; pes meus clavo fortitudinis in cruce tenebitur. Ut autem & spinarum Tui Capitis aliqua in me similitudo appareat, detur obsecro menti meæ, & salutis pœnitentiæ compunctio, & alienæ compassio, & stimulus zeli æmulantis illud quod rectum est coram Te, & ad Te convertar in ærumna mea, dum triplex configitur spina. Libet ut & spongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudinem gustui meo adhibeas, ut per scripturas Tuas rationi meæ conferas gustare & videre, quoniam florens hic mundus tanquàm spongia inanis est, & omnis concupiscentia Ejus aceto amarior. Ita Pater in me fiat ut calix iste aureus Babylonis inebrians omnem terram, nec inani splendore seducat, nec falsa dulcedine inebriet. Tuæ quoq; vivificæ mortis Domine effigiem facies in me servo Tuo, ut moriar quidem peccato secundùm carnem, vivam autem justitiæ secundùm spiritum. Ut autem integram crucifixi imaginem portare me glorier, illius quoq; quòd post mortem Tuam insatiabilis malitia impiorum in Te exercuit, hanc in me similitudinem exprime. Vulneret cor meum vivus & efficax sermo Tuus, penetrabilior omni lanceâ acutissima, & pertingens usq; ad interiora animæ meæ: producat ex ea tanquam à dextro latere meo vice sangvinis & aquæ amorem Tuum Domine, & fratrum meorum. Postremò munda

Crux Domini, fortitudo nostra.

Meditationem optat passionis.

sindone primæ stolæ spiritum meum involue, in qua requiescam ingrediens ad Te in locum tabernaculi admirabilis, & abscondas me donec pertranseat furor Tuus Domine dies autē tertio post diem laboris, post diem simplicis gloriæ, mane prima sabbathi perpetuò inter Filios Tuos me indignissimum resuscita, ut in carne mea videam claritatem Tuam, & adimplear lætitiâ vultus Tui. Hæc Anselmus. Imaginem itaq; Crucifixi secundùm modum præmissum in portans in Te, ora & conare ut spiritus tuus involuatur munda sindone puritatis & innocentiæ, in qua absconsus à mundi vanitatibus sepeliaris in secreto mentis Tuæ, & ibi requiescas in meditatione Passionis Dominicæ: mortuus quidem mundo, & vivens DEO, & hoc apertè signatum est, ubi dicitur: quòd pretio sangvinis Christi emptus est ager figuli, in sepulchrum peregrinorum: ubi dicit Glossa, quòd sepultura Christi nihil est aliud quàm requies Christiani, & tunc cor Tuum debet sigillari sigillo passionis Christi, & clausum teneri ac custodiri. Deinde sic sepultus in secreto mentis Tuæ ab omnibus vanitatibus, gloriosum triduum mortis Christi peragas. Quorum primus, afflictionis & pœnitentiæ ut pro omnibus commissis vel omissis DEO voluntariè satisfaciat. Secundus dies est quietionis & gratiæ: ut in solo DEO requiem mentis ponas, quia in eo solo pax invenitur: & tranquillitas. Tertius dies est præmiationis & gloriæ, ut Ejus conjunctionem & amplexum fervente desiderio jugiter concupiscas. Quibus transactis in mane prima sabbathi, hoc est, in futura vita perpetua, inter Filios & Electos DEI gloriosè resusciteris, & in carne Tua videas gloriosam humanitatem Christi, in spiritu autem beatificè contemEleris inæstimabilem claritatem DEI, & per hoc adimplearis perpetua lætitia vultus Ejus.

Triduum sepultura mystice.

DE SABBATHO SANCTO.
CAPUT XLVIII.

Mane autē sabbathi, stabant simul in domo, januis clausis, Domina & aliæ sociæ cum Joanne, afflictæ & dolorosæ (tanquam orbatæ & plenæ mœrore) memorantes angustias tribulationis hesternæ. Sedebant simul, aspicientes tantùm adinvicem cum lachrymis, sicut contingere solet magna pressura & calamitate gravatis. Successivè autem veniunt Discipuli plorantes & ipsi, tandem cessantes à fletu, loqui de Domino suo incipiunt, & cum lachrymis Discipuli se redarguunt, quòd Eum dereliquerunt. Et de his quæ fecerat Dominus JESUS cum eis, narrant adinvicem, modo unus, modo alius, & sic per ordinem. Intuere igitur eos diligenter, & eis compatere, qnia in magna sunt afflictione. Quid enim est videre quòd Domina mundi, & Principes Ecclesiarum, & omnium populorum, ducesq; Divini exercitus, sic timorosi & afflicti stant in quadam domuncula reclusi, nescienres quid facere debeant, nisi quòd conferunt, & se confortant de verbis & factis Domini sui? Domina tamen semper mente tranquilla, & pacata stabat: quia certissimam spem de resurrectione Filii sui habebat, & in ea sola remansit fides Ecclesiæ, in ipsa die sabbathi, & propterea specialiter dies sabbathi attribuitur ei. Et ideo aliis luminaribus extinctis, una candela in tenebris servatur accensa, quia lumen fidei in sola remansit Virgine

Matth. 28.

Mariæ spes & fides.

gine MARIA. Unde Augustinus. Quem genuit Virgo, injustè mori dolebat, sperans tamen & firmiter credens ipsum, secundùm promissum, tertio die morte devicta resurgere, in hac enim sola interim fides Ecclesiæ in triduo isto stabat: Et dum unusquisq; vacillando hæsitabat: hæc quæ fide concepit fidem, quam semel à DEO suscepit, nunquam perdidit: speq; certissima resurrectionis gloriam expectavit. Hæc Augustinus. Non tamen poterat ipsa Domina gaudenter stare, propter memoriam mortis Filii sui, passi injustè. Et sabbatho quidem siluerunt, secundùm mandatum legis, id est; ab operibus quieverunt: nam sabbathum custodire oppertebat, & tunc neq; vendere neq; emere, neq; quid tale aliquid fieri licebat. Unde & ipsum sabbathum, requies seu intermissio est dictum. Magna est dignitas sabbathi, quia in & tota Trinitas requievit. Nam Pater requievit, ab opere creationis, quod fuit magnæ potentiæ. Filius, ab opere recreationis, quod fuit infinitæ sapientiæ Spiritus Sanctus requievit hodie in Virgine, quod fuit magnæ & infinitæ bonitatis: quia ipsa stabat, cæteris, scilicet Apostolis & mulieribus, à gratia Spiritus Sancti cadentibus. *Cum autem transisset sabbathum* sero facto, & stellis apparentibus post solis occasum, cùm operari erat licitum, *Maria Magdalena, & Maria Cleophæ, Maria Salome* vadunt emere aromata, pro faciendis ungventis, ad Corpus JESU sacratissimum perungendum. Intuere igitur eas diligenter, & quæ faciunt, quomodo eundo & redeundo mæstis vultibus, more viduatum & orphanorum, incedunt. Emunt aromata, & redeuntes parant se ad faciendū contra corruptionē unguenta, quasi nescientes illud propheticum. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Unde Theophil: Neq; tamē fidē debitā adhuc habebāt, sed ei quasi puro homini aromata & ungvēta parabāt more Judæorū qui talia exhibebāt defunctis. Hæc Theophil. Aromata dicuntur, quasi àëromata, quia diffūdebāt longè lateq; odorē in àërem, & significant virtutes, quas in conversatione mulieres habebāt, & famam crucifixi, quæ longè lateq; diffundenda erat. Devotæ ergo mulieres illæ & Sanctæ, quæ fuerant viventi obsecutæ, ut etiam mortuo pietate officiosa famulatum possent impendere, *emerunt aromata* & paraverunt ungventa, *ut venientes* mane ex devotione ad visitandum sepulchrum *ungerent* Corpus JESU Sanctissimum: nequè enim vespere sabbathi, præoccupante jam noctis articulo, adire valuerunt monumentum. Conspice nunc quomodo fideliter & devotè cum lachrymis & suspiriis pro Domino suo laborant, secundùm quod meliùs sciunt. Et in hujusmodi operibus per totam noctem laboraverunt, & nihil vel parum quietis habuerunt. Domina verò & Apostoli aspiciunt, & fortè adjuvant in quibus possunt. Adjuva & tu eas, si permitteris, & potes. Venit hic in considerationem quid fecerit Dominus in triduo mortis suæ. Corpus quidem Ejus fuit in sepulchro, anima verò cum Sanctis Patribus in limbo, & Deitas utriq; conjuncta. Nam quia passio non attingebat in Christo Divinam naturam, sed humanam: ideo in morte Christi facta est sic divisio animæ à carne: ut tamen salva esset unio tam carnis quàm animæ cum Divinitate. Ut enim ait Leo Papa, forma servi, & forma DEI, quæ in unitatem convenerunt, nec separationem possunt habere, nec finem, dum ita sibimet inhæserunt ut sive in omnipotentia, sive in contumelia: nec Divina in Christo careant humanis,

Fides in triduo in sola Maria.

Sabbathi cessatio.

Fides ementiū aromata.

Psalm. 15.

Theophilus in Marci cap. 16.

Aromata unde.

Divinitas non dereliquit animā & corpus.

Leo sermon. de Passione.

nec

nec humana Divinis. Tunc impletum est quod de ipso dixerat: *Sicut fuit Jonas in ventre cæti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ.* Sepultura enim Christi triduana, in Jona, qui triduo erat in cæto, fuit præfigurata. Hoc autem de sepultura Christi, secundùm Augustinum, accipiendum est sinecdochicè, scilicet accipiendo partem pro toto. Fuit enim Dominus in sepulchro per extremam partem parasceves, per quam tota dies cum sua nocte jam præterita accipitur, & per totũ sabbatũ, quod integrã diem & noctem complectitur, & per primam partem diei Dominicæ, scilicet per noctem sequentem sabbathum, per quam tota dies Dominica ad quam pertinet, intelligitur. Et sic sunt tres dies naturales, & quælibet noctem suam habet præcedentem. Et tunc mutatus est ordo dierum naturalium: non quantum ad ordinem observationis, sed quantum ad ordinem creationis. Nam antè ordo erat ut dies præcederet noctem: quia primo creata est dies, & subsecuta est nox, sed deinceps creator temporum fecit, ut nox præcederet diem: quia nox qua surrexit, adjuncta est diei qua se ostendit. Unde Augustinus: Sicut primò computabantur dies propter hominis conditi lapsum à luce gratiæ, in noctẽ culpæ: ita nunc propter hominis reparationem, per passionem, & resurrectionem Christi, à tenebris culpæ, in lucem gratiæ merito computantur. Unde & Beda, Dominus Author & Ordinator temporum qui ultima noctis hujus parte surrexit, totam eam nimirum Ejusdem resurrectionis luce festivam & coruscam reddit. Siquidem hucusq; ab exordio mundanæ creationis, ita temporum cursus distingvebantur, ut noctem dies præcederet, juxta ordinem videlicet primæ conditionis. Hac autem nocte temporum ordo mutatus est, per mysterium resurrectionis Dominicæ. Nam quia nocte à mortuis resurrexit, die verò sequenti Ejusdem resurrectionis, effectum Discipulis ostendit, & participato cum eis convivio veritatem virtutis Ejus mirantibus, simul & gaudentibus astruxit, rectissimè nox illa sequentis diei luci conjungitur: ac sic temporum ordo statutus est, ut dies noctem sequatur. Et quidem aptissimè quondam nox sequebatur diem, quia homo à luce Paradisi peccando, lapsus in hujus sæculi tenebras ærumnasq; decidit. Aptissimè verò nunc dies seqvitur noctem, quando per fidem resurrectionis à peccati tenebris & umbra mortis ad lucem vitæ Christo largiente reducimur. Unde etiam Petrus Cantor: In exordio conditionis rerum computatur dies cum nocte sequenti, quia in primaria creatione rerum præcessit dies noctem. Primò enim facta est lux, postea vergente luce ad occasum, facta est nox, & ita fuit unus dies naturalis, dies præcedens cum nocte sequenti. In Passione verò Domini facta est mutatio ordinis naturalis, ut scilicet cõputetur nox præcedẽs cum die sequenti pro mysterio, noxq; præcedat diem: ac super hoc dicatur: Mysticè, *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino:* & *Nox præcessit, dies autem appropinquavit:* hanc autem commutationem naturalis computationis in artificialem, voluit Dominus præfigurare in legitimis. Ideoquè præcepit observantiam sabbathi, & legalium fieri à vespera in vesperam. Hæc Petrus. Et sic, ut visum est, quidam dicunt hanc mutationem factam in parasceve, ut nox, scilicet quintæ feriæ, fuerit etiam parasceves: alii in nocte resurrectionis, ut nox illa communis fuerit sabbatho, & diei Dominicæ sed totum

Matth. 12. & Lucæ 11. Jonæ 2.

Augustinus lib. 3. de consensu Evangel. cap. 24

Augustinus lib. 4. de Trin. c. 6.

Beda hom. 1 in Evangel.

Ephes. 5.

Descensus Christi ad inferos. ad unum tendit sensum & effectum. Illa ergo hora qua Salvator noster inclinato capite spiritum emisit, corpore in cruce derelicto, anima simul cum Divinitate ad inferna spolianda descendit. Cùm autem ad inferos descenderet, & Chorus Angelicus ante faciem Ejus, portas Principum tolli præciperet, Sanctorum populus qui tenebatur in morte captivus voce lachrymabili clamabat: Advenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris, ut educeres vinculatos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, Te larga requirebant lamenta. Tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormentis. Sed quis per singula dicere valeat quanta ibi lætitia fuerit cum Christus sol justitiæ Ejus apparuit, & habitantibus in regione umbræ mortis, diu novæ lucis expectata claritas radiavit. Et stetit Dominus cum eis ibi, & tunc fuerunt in gloria: nam visio DEI, perfecta est gloria. Ibidem fuit & latro, cui Dominus dixerat, hodie mecum eris in Paradiso. Nomine Paradisi notatur ibi DEI fruitio, & visio Divina: quia peracta passione tam ipse latro, quàm alii qui erant in limbo, viderunt DEUM per essentiam. *Figura descensus. Daniel. 3.* Istud quòd Christus infernum introivit, & Sanctos lætificavit, præfiguratum erat in tribus pueris in fornace Babylonis, ubi ad ingressum Angeli ignis versus est in suavitatem roris. Qui in fornace erant, fuerunt pueri, sic in limbo non erant nisi innocentes & puri. Qui enim ante plenariam satisfactionem decedebant, in purgatorio purgabantur, & tunc ad limbum ascendebant. Istud etiam *Daniel. 14* præfiguratum fuit per Danielem in lacu leonum, cui Dominus misit per Abacuch prandium. Dominus Danielem illæsum à leonibus custodivit, & per Angelum refectionem sibi misit. Sic DEUS Patres in limbo à dæmonibus defensavit & tandem Ipse veniens *Infernus duplex.* Divina refectione eos pavit. Et sciendum quòd nomen inferni sumitur dupliciter, scilicet pro pœna, & loco pœnæ. Secundùm primum modum dicitur, quòd dæmones semper infernum secum portant. *Infernus pœnarum quadruplex.* Sed prout infernus pro loco pœnæ sumitur, sic qurdruplicitur distingvitur. Unus infernus damnatorum, in quo est pœna sensus & damni, id est; sensibilis pœna & Divinæ visionis carentia, & sunt ibi tenebræ interiores, id est; absentia Divinæ gratiæ, & exteriores, scilicet corporales. Super istum est limbus puerorum, in quo est pœna damni, & non sensus: & sunt ibi tenebræ interiores. Super hunc est locus purgatorius, in quo est pœna sensus & damni ad tempus, & sunt ibi tenebræ exteriores, & non interiores: quia per gratiā habent lucem interiorem. Supremus locus inter hæc, est limbus Sanctorum Patrum, in quo fuit pœna damni, & non sensus, & fuerunt ibi tenebræ exteriores, & non privationis gratiæ Divinæ. *Morsus inferni.* Ad hunc locum Christus descendit: & suos qui non propter reatum personæ, sed proter reatum naturæ detinebantur inde liberavit, & sic infernum momordit, quia partem Ejus abstulit, partem reliquit: mortem verò prostrato mortis Authore, quò ad Electos, penitus destruxit, ut ille qui nihil juris habèbat in capite, quòd invasit, per injustitiam plùs petendi, etiam id perderet, quod habere videbatur in corpore, quod deceperat. Christus enim secundùm naturam Divinam impassibilis & immortalis fuit, quia passio vel mors pœna est peccati, sed Ipse sine peccato venit, & absquè peccato vixit: secundùm potentiam verò & mortalis voluit esse & passibilis. *Mercedem mortis suæ dedit Xstus hominis.* Mercedem quoq; suæ mortis dedit homini pro quo omnia susti-

ſuſtinuit: pro paſſione, impaſſibilitatem: pro morte, immortalitatem: pro peregrinatione, æternam Patriam. Unde Leo Papa, Perſtitit improbus prædo, & avarus exactor in eum qui nihil ipſius habebat inſurgere, ab illo iniquitatis exigens pœnam, in quo nullam reperit culpam, & per injuſtitiam plùs petendi, totius debiti ſumma vacuatur. Fortis ille nectitur vinculis ſuis, & omne commentum maligni in caput ipſius retorquetur. Ligato mundi principe, captivitatis vaſa rumpuntur. Unde & Anſelmus: Uitam homo DEUS cum ex debito mori non deberet, quoniam peccator non erat, ſponte ſua dedit ad honorem Patris, cùm eam ſibi auferri propter juſtitiam permiſit. Dedit itaq; humana natura DEO Patri in illo ſponte, & non ex debito quod ſuum erat, ut redimeret ſe in aliis, in quibus quod ex debito exigebatur, reddere non habebat: Sic homo ille redemit omnes alios, cùm quod ſponte dedit DEO, computavit pro debito quod illi debebant. Quo pretio non ſemel tantum homo à culpis redimitur, ſed quoties cum digna pœnitentia redierit, recipitur. Hæc Anſelm. Non tamen DEUS diabolum fefellit, aut fallere voluit: ſed diabolus ſeipſum in DEUM inſurgendo decepit. Unde idem Anſelm. Cur bone Domine, pie Redemptor, potens Salvator, cur tantam virtutem operuiſti tanta humilitate? an ut falleres diabolum, qui fallendo, hominem ejecit de Paradiſo? Sed utiq; veritas nullum fallit: qui ignorat, qui non credit veritatem, ipſe ſe fallit, qvi veritatem videt, & odit, vel contemnit ipſe ſe fallit, veritas utiq; nullum fallit. An ideo, ut ipſe diabolus ſe falleret? Sed utiq; ſicut veritas nullum fallit, ita non intendit ut aliqvis ſe fallat, qvamvis hoc dicatur facere cum permittit. Non enim aſſumpſiſti hominem, ut Te notum operires, ſed ut ignotum aperires. Verum DEUM, verum hominem Te dixiſti, & operibus oſtendiſti. Res per ſe fuit occulta, non ſtudioſè occultata. Non ſic eſt facta ut abſconderetur, ſed ut ſuo ordine perficeretur. Nec ut aliqvem deciperet, ſed ut qvemadmodum oportebat, fieret. Et ſi dicitur occultata, non eſt aliud, qvam non eſt omnibus revelata. Nam & ſi veritas non omnibus ſe manifeſtat, nulli tamen ſe negat: Ergo Done, nec ut falleres nec ut aliqvis ſe falleret ſic feciſti, ſed ut faceres qvod & qvomodo faciendum erat in veritate per omnia perſtitiſti. Qvi ergo ſe fefellit in Tua veritate, non de Te, ſed de propria qveratur falſitate. Hæc Anſel.

Leo ſerm. de paſſione.

Anſelm. lib. cur Deus homo.

Anſelmus de meditat. redempt. generis humani.

Prædictus qvoq; locus ſupremus, ſcilicet limbus Patrum, ad qvem Chriſtus deſcendit, ſinus Abrahæ dicebatur quia ibi Abraham fuit cum liberandis, cui primo hujusmodi liberatio eſt promiſſa, ſed nunc Cœlum Empyreum ſinus Abrahæ eſt, qvia ibi jam eſt Abraham. A nullo autem prædictorum locorum eſt tranſitus ad alium, niſi de tertio ad qvartum, hoc eſt, de purgatorio ad limbum Sanctorum. Unde qvando cantamus, libera animas fidelium defunctorum de pœnis inferni: ſumitur ibi infernus pro purgatorio: ſicut & ibi ſumitur pro limbo, quando Chriſtus dicitur ad inferos deſcendiſſe, vel infernum deſtruxiſſe. Igitur ſecundùm Gregorium, qvod ante paſſionem promiſit, in reſurrectione ſua Dominus adimplevit. *Si exaltatus*, inqvit, *fuero à terra, omnia traham ad meipſum*: omnia videlicet Electa. Omnia namq; traxit, qvi de Electis ſuis apud inferos nullum reliqvit, qvos ſuos in fide actibus recognovit. Expanſis in cruce manibus exaltatus à terra, traxiſti ad Te omnia: precor

Sinus Abrahæ.

Gregor. homil. 22. in Evangelia. Joann. 12.

cor & obsecro Te benigne Domine, noli me dimittere in cæno concupiscentiarum: trahe me ad Te, ut crucifigar Tibi, & mundo mortuus vivā Tibi, vivam verò jam non ego, vivas autem in me Christe. Considera hic attentè, qvanta fuit Christi benignitas, in infernū descēdēdo quāta charitas, qvanta humilitas. Poterat enim unum ex Angelis ad eos mittere, & facere ipsos servos suos liberari, & sibi præsentari prout voluisset, si hoc suus amor & humilitas sustinuisset. Per seipsum adinferna descendit, & non ut servos, sed ut amicos Dominus omnium eos visitavit, & ibidem usq; ad diem Dominicum, prope auroram, cum eis stetit. Jubilaverunt Sancti Patres in suo adventu: & repleti sunt jucunditate immensa, omni miseria procul pulsa. Et procidentes, adoraverunt, & surgentes, stabant in laudibus & canticis coram eo, cum reverentia & ingenti exultatione. Et in hujusmodi laudibus, & canticis & jubilationibus steterunt in limbo usq; prope auroram diei Dominicæ, & in conspectu etiam multitudinis Angelorum ibidem exultantium cum eis. Assiste & Tu, ac in vocem exultationis & jubilationis erumpe, Sanctorumq; melodiæ Tuas preces interpone. O! qvam dulce & qvam jucundum talibus interesse: vel saltem à longe talia contemplari.

Humilitas Christi in descensu.

Tunc portis inferorum confractis, & diabolo magno alligato, accepit eos Dominus cum exultatione ab inferis educens, & ante eos cum gloria & triumpho lætus procedens: Sanctorumq; exercitu comitante ad superos rediens posuit eos in Paradiso delitiarum & voluptatis, qui est Ad Orientem, in extremis maris. Tunc verus Sampson moriens hostilem exercitum prostravit, & Agnus sine macula in sangvine testamenti sui, de lacu, inquo non erat aqua, vinctos eduxit. Tunc quoq; Angelus, Loth cum suis de Sodoma eripuit: & nepharios igne sulfureo involuit. Tunc etiam Angelus Ægyptum devastavit, & Filios Israël indeliberavit. Cum ergo fortis armatus scilicet diabolus, custodiret atrium suum, id est; limbum, Christus fortior superveniens, atrium suum intravit, & ipsum per crucem suam devincens, alligavit; istud Banajas olim in figura demonstravit, qui ad leonem in cisternam intrans, cum virga ipsum prostravit. Sic Christus intravit ad diabolum ininfernū, & per Sanctam Crucem prostravit ipsum. Per fortissimum etiam Sampsonem Christus fortissimus designatur: à quo infernalis leo, scilicet diabolus, superabatur, & potentia sua privabatur, & tunc homo est liberatus de captivitate diabolica, quæ olim fuit in captivitate Ægyptiaca præfigurata. Filii Israël in Ægypto à Pharaone oppressi, clamaverunt ad Dominum pro sua liberatione: misertus Dominus liberavit eos de captivitate. Ita genus humanum à Principe tenebrarum detentum, clamavit pro sua redemptione ad Dominum: & misertus Ejus liberavit ipsum. Hanc liberationem hominis DEUS præfiguravit, quando Abraham de Hur Caldæorum liberavit. Caldæi enim Hur, hoc est ignem pro DEO coluerunt, quod cum Abraham renuerit, ipsum in ignem projecerunt. DEUS autem verus, quem Ipse coluit, de igne eum liberavit: sic & Sanctos de inferno redemit. Hanc etiam redemptionem hominis DEUS præfiguravit, quando Loth cum suis de subversione Sodomæ liberavit. Sed Sodomis tantum boni liberati fuerunt, mali autem igne & sulphure interierunt. Sic Christus bonos tantum de limbo liberavit, de inferno autem damnatorum neminem eripuit. Et justi quidem cum tanta lætitia liberantur. Sed quid putas indicibilis amaritudinis & incon-

Sanctorum redemptio.

1. Paral. 11

Judic. 14.

Exod. 2.

Genes. 15.

Genes. 16.

Dolor remanentium in inferno.

inconsolabilis doloris, imò extremæ damnationis accidit remanentibus in igne inextingvibili, verme immortali, tenebra palpabili, morte infinibili! Væ illis quibus datum est hoc potiùs experiri quàm credere, vel timere. Aliqua verò morula in Paradiso facta cum eis, & etiam cum Helia & Enoch, ipsum recognoscentibus & exultantibus, dixit eis: quia esset tempus ut iret ad excitandum & reassumendum suum Corpus. Qui omnes procidentes, adoraverunt, rogantes ut citò rediret, quia gloriosissimum Corpus suum videre plurimum affectabant. Da & mihi Domine benignissime, Corpus Tuum gloriosissimum in secundo adventu Tuo cum gaudio videre, & de Tua visione æternaliter cum Electis Tuis gaudere. Considera nūc quomodo omnia quæ Christus pro nobis pertulit, & pro nostra utilitate pati voluit. Unde Hieronymus. Quædam ex his colligens, sic dicit; Opprobria autem ejus nostrum abstulere opprobrium. Vincula Ejus nos liberos fecerunt. Coronâ spineâ capitis Ejus, diadema regni adepti sumus: vulneribus Ejus sanati sumus. Sepultura Ejus resurgimus: & descēsu ad inferos, ascendimus ad Cœlos.

Hierony. in c. 24. Matt.

DE RESURRECTIONE DOMINI.
CAPUT LXIX.

NUnc secundùm Hieronymum, aromatibûs redolentibûs cum sponsa & adolescentulis, quæ currunt post eam, conspergimus librum & cubiculum mentis nostræ. Nunc introducit nos Rex in cellaria sua, nunc surgit amicis MARIA, hyems abiit, pluvia recessit, flores visi sunt in terra nostra. *Vox turturis audita est in terra nostra. Vineæ florentes dederunt odorem.* Redit sponsus de umbra, sub qua dormit in meridie. Radix amara crucis evanuit, flos vitæ cum fructibus erupit: & qui jacuit in morte, surrexit in gloria: sol post occasum oritur, aquilæ ad corpus congregantur. Post sabbata tristia felix irradiat dies: quæ primatum in diebus tenet, lucę prima in ea lucescente, & Domino in ea cum triumpho resurgente, & dicente. *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Hæc Hierony. Unde & Augustinus: Post illusiones & verbera, post aceti & fellis pocula mixta, post supplicia crucis & vulnera, & postremò post ipsam mortem & inferos, surrexit de suo funere caro nova: redit ab occiduo latens vita: & in morte salus reservata, resurgit pulchrior reditura post funus. Hæc Augustinus. Veniens itaquè Dominus JESUS die Dominico, & summo mane, cum honorabili multitudine Angelorum ad monumentum: & reaccipiens illud Corpus Sanctissimum, propria virtute resurrexit: & ex ipso monumento clauso processit. Nemo quippe tam facilè excitatur & surgit à somno, quàm Christus surrexit à morte & sepulchro: quia excitatus est tanquam dormiens Dominus, qui etiam de se dicit. *Ego dormivi, & soporatus sum, & exurexi, quia Dominus suscepit me.* Sicut autem Christus exivit clauso Virginis utero, sic potuit clauso prodire sepulchro: hoc tamen aliter fuit: quia in resurrectione habuit corpus gloriosum, cui aliùd non resistit: sed exitus de utero Virginis miraculosus fuit. Ut autem ait Beda. Resurrexit Dominus mane de monumento, in quo sero jam facto erat depositus: ut adimpleretur illud Psalmistæ: Ad vesperum demorabibiur fletus, & ad matuti-

Matth. 28.
Hierony. in c. 16. Marci
Cantic. 2.
Psalm. 117.
August. ser. de resurrect. Resurrectio Dominica.
Psalm. 3.
Beda homil. 1. inter æstivales.
Psalm. 29.

Terræ motꝰ tutinum lætitia. *Et ecce terræ motus* Domino resurgente *factus est magnus*, cujus causa subditur: *Angelus enim Domini descendit de Cœlo*, & virtute Ejus factus est terræ motus: quia corporalia obediunt Angelis ad nutum, quantùm ad motum localem. Sicut in Passione Christi terra mota est in signum tristitiæ, sic in resurrectione Ejus mota est in signum lætitiæ. Ubi Beda: Quod etiam terræ motus resurgente Domino de sepulchro, sicut & ipso moriente in cruce factus est magnus: significat terrena priùs corda per fidem passionis ac resurrectionis Ejus fore concutienda ad pœnitentiam, & saluberrimo pavore permota ad vitam sublimandam perpetuam. Ubi & Severianus: Si autem sic terra tremuit cùm Dominus ad veniam suorum resurgeret: quomodo contremiscet cùm noxiorum omnium resurget ad pœnam? Et quomodo Domini præsentiam sustinebit, quæ Angeli præsentiam sustinere non valuit? Et notandum, quòd legitur terræ motus factus in legis datione. Unde Psalm. *Terra mota est. etenim Cœli distillaverunt à facie DEI Sinai, à facie DEI Israël.* In Christi Passione mota est: ut visum est suprà. In resurrectione mota est: ut hìc dicitur. In judicio generali erit terræ motus, ut infrà patebit. Secundùm hæc moraliter in terræmotu significatur contritio, quæ provenit secundum quatuor Prædicta: videlicet ex consideratione Divinorum mandatorum, hoc est in legislatione: ex consideratione passionũ Christi & dolorum, & hoc est in passione: ex consideratione amissæ vel dilatæ beatitudinis, & hoc est in resurrectione: ex consideratione pœnæ gehennalis, & hoc est in extremo examine. Meritò autem Christus exaltatus est à DEO usq; ad gloriam resurrectionis, quia propter obedientiã DEO Patri, se humiliavit usquè ad mortem crucis. Unde Anselm. Resurrectionis Sacræ gloria sublimandus: ludibria perfidorum, asperitatem verberum, crucis opprobrium, fellis amaritudinem, & ad ultimùm mortem sustinuit: admonens suos, ut si post mortem ad gloriam pervenire contendunt, vitæ præsentis angustias & labores, pravorumquè oppressiones, non solùm æquo animo tolerent: sed omnia hujus mundi aspera pro præmiis æternis ament, appetant, & peramanter suscipiant. Hæc Anselmus. Sicut ergo humiliatus est Christus per hoc, quòd mala sustinuit moriendo; ut nos liberaret à malis: ita & glorificatus est resurgendo, ut nos promoveret ad bona. Secundùm illud quod ait Apostolus, *mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Sustinuit enim Passionem pro nobis, ut nos à pœna inferni liberaret: & resurrexit à mortuis, ut nos de morte ad vitam traheret. Unde bene suam resurrectionem longiùs quàm usq; in diem tertium differre noluit, ita ut duabus noctibus & uno die in sepulchro quiesceret: nox enim ad peccatum pertinet, & natura quidem humana duabus mortibus tenebratur adstricta, animæ, propter peccatum carnis, propter vindictam peccati. Quia ergo Dominus sola carne mortuus ut nos à morte animæ & carnis liberaret: rectè duabus noctibus & una die in sepulchro quiescere voluit: quia videlicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adjunxit: & per suam simplam mortem nostram duplam damnavit. Si enim ipse utramq; susciperet, nos à nulla liberaret: sed unam misericorditer suscepit, & justè utramq; damnavit simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Duæ ergo noctes, significant duas nostras mortes

Beda ibidem

Severianus sermone de passione.

Terræ motꝰ quã o f. ctus

Psalm. 67.

Exaltatio Christi merita.

Anselm. libro cur Deus homo.

1. Cor. 15.

Resurrectio non fuit differenda.

mortes: dies verò significat suam mortem, quæ fuit lux nostrarum mortuum. Unam abstulit, alteram ad exercitium electis reliquit, quam denuo veniens exterminabit. Resurrectio itaq; sua, est causa efficiens nostræ resurrectionis: quæ fit in præsenti, & quæ fiet in futuro. Resurrectio quæ fit in præsenti, est nostra justificatio: & dicitur resurrectio prima. Unde in Apocalypsi, *Beatus qui habet partem in resurrectione prima.* Resurrectio quæ fiet in futuro, est corporis resuscitatio: & dicitur resurrectio secunda. Unde in Oseæ: *Vivificavit nos post duos dies, & in tertia die suscitavit nos.* Ad resurrectionem quippe primam duo dies requiruntur, scilicet ablatio omnis culpæ, & collatio consummatæ gratiæ; nullus enim resurget resurrectione secunda ad gloriam, nisi prius resurrexit resurrectione prima per gratiam. Mortuus autem fuit Christus quadraginta horis, ut quatuor mundi partes, quæ in decalogi legis mortuæ erant, vivificaret. Prima quoq; die hebdomadæ surrexit, ut ea die mundum innovaret qua eum creaverat. In tertia verò die passionis surrexit, ut eos qui tribus temporibus, scilicet ante legem, sub lege, sub gratia, in peccatis mortui fuerant, sublevaret: & nos qui factis, dictis, cogitationibus labimur, per fidem, Sanctæ Trinitatis resurgamus. Et secundùm Augustinum. Ideo post tres dies resurrexit, ut in Passione Filii, totius Trinitatis mõstraretur assensus: triduum enim legitur in figura, quia Trinitas quæ in principio fecerat hominem, ipsa in fine hominem per Christi reparat passionem. Ideo etiam resurrectionem suam Dominus sic accelerare voluit, ne discipulos diu in mæstitia cruciari permitteret. Unde Leo Papa Dominus nẽpe Christus, ne & turbatos discipulorum animos longa mæstitudo cruciaret: denuntiatam tridui moram tam mira celeritate breviavit, ut dum ad integrum secundùm diem pars primi novissima, & pars tertii prima concurrit: & aliquantulum de spatio temporis decideret, & nihil dierum numero deciperet. Resurrectio igitur Salvatoris nec animam in inferno, nec carnem diu morata est in sepulchro: & tam velox vivificatio fuit incorruptæ carnis, ut magis ibi esset soporis similitudo, quàm mortis. Quoniam Deitas quæ ab utraq; hominis substantia non recessit: quod potestate divisit, potestate conjunxit. Hæc Leo. Passionis igitur & resurrectionis exemplum Christus nobis præbuit: passionis, ad firmandam patientiam: & resurrectionis, ad excitandam spem: ut duas vitas in nobis ostenderet, in carne unam laboriosam, quam tolerare debemus: alteram beatam, quam sperare debemus. Resurrexit autem Christus cum corpore glorioso, cujus dotes sunt: claritas, agilitas, subtilitas, & impassibilitas. Quamvis enim anima Christi à principio suæ conceptionis fuerit gloriosa, per apertam visionem & perfectam fruitionem Divinitatis, dispensatione tamen & dispositione Divina factum est, ut gloria animæ Ejus non redundaret in corpus: ut sic corpus esset passibile & mortale, ad implendum pretium & mysterium redemptionis humanæ in sua passione. Et ideo peracto mysterio passionis & mortis, anima Christi statim resumpto corpore in resurrectione, in ipsum corpus suam gloriam derivavit: & ita factum est Corpus Christi gloriosum. Ut enim ait Augustinus. Carnis quippe ille gerebat infirmitatem, quæ infirmitas resurrectione consumpta est. Unde & Leo Papa: Sicut ergo dicit Apostolus: *Et si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam*

Resurrectio Christi, est causa nostra *Apocal. 20.* *Oseæ 6.* *Morti Christi duratio.* *Augu. lib. 4 de Trinit.* *Resurrectionis acceleratio.* *Leo serm. 1 de resurrectione.* *Exemplum passionis & resurrectionis.* *Corporis gloriosi dotes.* *August. ser. de resurrect.* *Leo serm. de resurrectione* *2 Cor 5.*

jam non novimus, Ejus namq; resurrectio non finis carnis fuit, sed commutatio: nec consumpta est substantia virtutis augmento. Qualitas transiit, non natura defecit. Et meritò dicitur Ejus caro nesciri in eo statu qvo nota fuerat: qvia nihil infirmum remansit & ut ipsa sit per essentiam, & non sit ipsa per gloriam. Hæc Leo. Interim igitur, o! anima mea deponamus piissimas tristitiæ qverebas, ac nubila mæroris, & in lætitiæ respiremus serenum, & qvi funera redemptoris nostri prosecuti sumus cum lachrymis, qui mortem nostram moriendo destruxit. DEI ipsius resurrectione & gloria jucundemur, qvi vitam resurgendo reparavit. *Christus enim resurgens à mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Induit enim eum Dominus Pater stolâ immortalitatis & gloriæ: & coronam pulchritudinis posuit super caput Ejus, jucunditatem & exultationem thesaurizavit super Eum.

Rom. 6.

Totum igitur in eo plenum est gaudio, totum lætitiâ cumulatum, totum exultatione refectum. Caro enim Christi, flos ille pulcherrimus de radice Iesse, qui in nativitate floruit: quia ex virgine sine peccato tanquam pulcherrimi floris singulare decus emicuit: in passione defloruit: quando nec species, neque decor ei fuit, sic in Resurrectione, resumpto etiam sangvine fuso in Cruce, cum omnibus quæ sunt de veritate humanæ naturæ, per gloriam refloruit, ut omnium esset decor. Nam Corpus illud gloriosissimum, subtile, agile & immortale, tantæ claritatis supervestitum est gloriâ, ut verè sole fulgentius, exemplarem præferens pulchritudinem suscitandorum corporum humanorum, de quibus Ipse Salvator ait: *Tunc fulgebunt justi sicut sol in regno patris*, scilicèt, beatitudinis sempiternæ. Quòd si quilibet justus fulgebit ut sol, quanti putas esse fulgoris, Ipsum justitiæ Solem; Tanti, inquam est, ut sit speciosior sole, & super omnium dispositionem stellarum luci comparatus, decor præcipuus non immeritò judicetur. Tunc renovata est, ut aquilæ juventus Christi. Tunc leo suum catulum suscitavit. Tunc phœnix revixit. Tunc ex eodem luto fractis vasis, fecit aliud vas figulus, sicut placuit in oculis suis. Tunc Jonas de ventre ceti illæsus exivit. Tunc vestitum est candelabrum auro. Tunc suscitatum est tabernaculum David, quod cecidit. Tunc refulsit sol, qui prius erat in nubilo. Tunc vivificatum est granum frumenti, quod cadens in terrā mortuum erat. Tunc cervus resumpsit cornua, tunc Samson tulit portas, civitatis, & exivit. Tunc Joseph eductus de carcere constituitur, Dominus Ægypti. Tunc conscissus saccus circumdatur lætitiâ. Magna igitur & solennis valde est solennitas Paschalis & cæteras præcellit solennitates. Unde omnes dies dominicæ octavæ sunt hujus festi: & in eo omnia signa lætitiæ proponuntur. Dignitas quippe Dominicæ diei notatur in hoc quod fuit prima dierum. Item nox illam non præcessit. Item, ut dicitur, erit ultima dierum. Item nox illi non succedet. Item cœlum & terra sunt in ea creata. Item Angelus est in ea creatus, & ad Deum conversus. Item primò data sunt in ea filijs Israel mandata. Item Cristus in ea natus est. Item Christus in ea surrexit. Item Spiritus sanctus datus est in ea Apostolis. Item in ea omnes resurgemus, atque judicabimur, Item in ea continuandum est perpetuò in laude Dei. Unde Gregorius: Hanc rectè nobilitatem solennitatis dicam, quia solennitates cæteras antecedit. Sicut enim in sacro eloquio Sancta Sanctorum, vel cantica canticorum, pro sui magnitudine dicuntur: ita hæc festivitas rectè dici potest solennitas solennitatum. Ex hac quippe solennitate exemplum nobis Resurrectionis datum est, spes cœlestis patriæ aperta, & facta superni regni iam præsumptibilis Gloria. Per hanc electi (qui quamvis in tranquillitatis sinu) tamen apud inferni claustra tenebantur, ad paradisi amœna reducti sunt. Quæ est ergo ista solennitas, quæ inferni claustra destruxit: & ianuas nobis regni cœlestis aperuit; Unde & Augustinus: Alacrior dies illa refulget: non de usitatis solis circulis illuminata præclariùs: sed de lumine agni resurgentis illustrata

Christus plenus gaudiose resurrexit.

Matt. 13

Figura variæ. Hier. 18. & Ro. 9. Ionæ 2.

Dominicæ diei dignitas.

Gregor. hom. 22. in Evang.

August. sermo. de resurrec. Ps. 117.

ſtrata ſublimius. Hac enim die ſol juſtitiæ Chriſtus aſcendit ab inferis: & idcirco pulſemus cytharam David, canentes: *Hæc eſt dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea.* Contemplemur hunc diem, qualem noctem habuerit genitricem. Nox quæ cœlum luminaribus imitatur: imò in qua cœlum & terra lætatur: nox bonæ parturitionis, nox Sanctæ regenerationis, nox de qua dicitur, & nox ſicut dies illuminabitur: & ab Ipſa eſt dies quam fecit Dominus, dies dominicus. Et rectè dies dicitur lucis, in quo fugerunt tenebræ cæcitatis. Exclamaverunt qui erant in regione umbræ mortis, quia lux orta eſt illis: lætetur terra, quia novam lucem vidit: lætentur & Angeli, quia peccatoribus Dominus claritatem dedit. Contremuerunt inferi, ſuſtinendo ſplendorem inſolitum: & incurvatum eſt omne genu Chriſto Domino, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Omnia ergo nobiſcum hodie triumphat: & Angeli, & Archangeli: cæterique beatorum ſpirituum ordines nobiſcum feſta concelebrant. Nós qvoqve imitamur cantilenam cantantes cantica cœleſtia, quæ adhuc humana cantare non poteſt lingua. Exultemus ergo in Domino, ſed in timore, non remiſſa ſecuritate. Nām & beatus Joannes præcurſor exultavit in utero matris: ſed vinum non bibit, præcepto Angeli Gabrielis. Nos autem qui infirmi ſumus, ſobriè bibamus: modum non excedamus, ut lætitia noſtra cum exultatione nullam ſentiat Corporis tempeſtatem: ſed per ſobrietatis ſerenitatem, portum intremus ſalutarem. Accepimus iejuniorum palmam, feſtivitatis non amittamus victoriam: quam nobis tribuat Dominus Chriſtus adiuvando, quia vicit in nobis patiendo: ut digno carmine triumphemus cantantes. *Abſorpta eſt mors in victoria* Alleluia. Ignitam quippe rompheam illam, & paradiſi ianuam, quam nullus effringere potuit hac die Chriſtus cum latrone reſeravit, dicens ad Angelos, *Aperite mihi portas juſtitiæ: & ingreſſus in eas confitebor Domino.* Ex eo nimirum tempore quo paſſus eſt Dominus, porta hæc & clauſa & reſerata eſt. Clauſa quidem incredulis & peccatoribus, reſerata verò juſtis & credentibus. Quomodo Mater Domini Maria inter omnes mulieres principatum tenet, ita & inter cæteros dies hæc omnium Mater eſt. Hæc dies eſt una de ſeptem, & extra ſeptem. Hæc eſt dies, quæ appellatur octava, unde & in quibuſdam pſalmorum titulis ſuperſcribitur, pro octava. Hæc eſt dies, in qua ſynagoga finit, & Eccleſia naſcitur. Hæc eſt in cujus numero octo animæ ſervatæ ſunt in arca Noe. Et quid mihi neceſſe eſt infinita replicare? Dies mihi deficiet, ſi voluero omne diei iſtius exponere Sacramentum. Hoc tantùm dico, quod univerſa ſabbati gratia, & antiqva illa feſtivitas populi Judæorum diei iſtius ſolennitate mandata eſt. Illi in ſabbato non faciebant opus ſeruile: nos in die Dominico, hoc eſt in die Reſurrectionis opus ſervile non facimus. Illi de domibus ſuis non egrediebantur, & nos de domo Chriſti non egrediamur. Illi non accendebant ignem in die ſabbati: nos è contrario accendamus in nobis ignem Spiritus ſancti. De quo igne Dominus, ait: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi ut ardeat?* Deſiderat Dominus iſtum ignem ardere in nobis: Spiritum ſanctum fervere, ut non refrigeſcat charitas Dei. Illis agnus aut hircus, nobis Chriſtus occiditur. Pro quibus univerſis fratres conſona voce pariter cantemus: *hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Hinc ergo & à nobis Alleluia, decantetur, quod Latinè laudate Dominum interpretatur. Laudemus Dominum fratres vita, lingua, corde, & ore, vocibus & moribus. Sic enim ſibi dicit vult Deus Alleluia, ut non ſit in laudante diſcordia. O fælix Alleluia in cælo: ubi templum Dei ſunt Angeli. Ibi enim concordia ſumma laudantium: ubi nulla lex in membris repugnat legi mentis: ubi non eſt rixa cupiditatis, in qva periclitent victoria charitatis. Hic ergo Alleluia cantemus, adhuc ſolliciti, ut illic poſſimus aliquando cantare ſecuri, quando ſcilicet hoc mortale Corpus, immortale & incorruptibile factum fuerit: quando tota tentatio perierit. O fælix illic Alleluia, ò vita ſecura, ò ſine adverſario, ò ubi nemo erit inimicus: nemo perit amicus. Ibi laudes Deo, & hic laudes Deo, ſed hic à ſollicitis, ibi à ſecuris, hic à morituris, ibi ſemper à victuris: hic in ſpe, ibi in re: hic in via, ibi in patria. Modo ergo fratres mei cantemus, non ad delectationem quietis: ſed adſolatium laboris. Quomodo

Pſ. 138.
Dies lucis.
Exultandū cū tremore.
Lucæ 2.
1. Cor. 15.
Pſ. 117.
Excellentia diei reſurrec:
Geneſ. 7. & 8.
Lucæ 12.
Pſ. 117.
alleluia.

 do

do solent viatores cantare: canta, & ambula, & cantando laborem consolare. Pigritiam noli amare: sed ambula, & in bona profice. Canta & ambula: noli errare, noli redire, noli remanere. Hæc August. Unde & Beda: Et quam illa vita tota in Dei laude geritur: cessantibus cunctis languoribus, meritò qvinqvaginta diebus in memoriam hujus nostræ quietissimæ ac fœlicissimæ actionis crebrius ac festivius Alleluia canere solemus: Alleluia namq; Hebræus sermo est, & interpretatur Latinè, laudate Dominum. Denique in Psalmo ubi nos canimus, laudate Dominum, pro hoc verbo apud Hebræos semper canitur, Alleluia. Quod Evangelista Joannes in Apocalypsi sua cælestium agmina virtutum, cantica se audisse perhibet Sed & venerabilis pater Tobias, intelligens qualis supernorum civium gloria, quanta ipsius Hierusalem cælestis sit claritas, hæc mystica voce dicebat: Ex lapide precioso, & auro mundo omnes plateæ Ejus sternentur, & per vicos Ejus Alleluia cantabitur. Hæc Beda. Resurge nunc anima mea cum Christo sordido peccati sepulchro: respira iam in spem Resurrectionis, & vitæ perennis: pro amore Dei moriamur in præsenti vita, ut post Resurrectionem vivamus in futura. Quia si pro amore Christi nunc mortuum Corpus portamus: tunc in lætabundo gaudio. cum Ipso conregnabimus. Sic ergo curemus interesse festis hominum, ut mereamur etiam interesse festis Angelorum. Unde Gregor. Ecce Paschalia solennia agimus: sed ita vivendum est nobis, ut pervenire ad æterna festa mereamur. Transeunt cuncta, quæ temporaliter festivè celebrantur. Curate qui his solennitatibus interestis, ne ab æterna solennitate sèp aremini. Quid prodest interesse festis hominum, si de esse contingat festis Angelorum; Umbra venturæ solennitatis, est solennitas præsens. Idcirco hanc annuè agimus, ut ad illam, quæ non est annua, perducamur. Cùm hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Frequentatione ergo gaudij temporalis, ad æterna gaudia mens incalescat & ferveat: ut ex veritate lætitiæ perfruatur in patria quod de umbra gaudij meditatur in via. Hæc Gregor. Christus Resurrectionem suam per Samsonē fortissimum olim figuravit: qui civitatem inimicorum suorum introjuit: & ibidem nocte dormivit. Et cùm inimici portas civitatis custodirent, ut Ipsum mane comprehenderent, & occiderent, Ipse media nocte Surrexit, & portam civitatis secum detulit. Sic Christus urbem Hostium suorum, hoc est infernum, potenter intravit: & destructo eo, media nocte Surrexit. Christus etiam per Jonam Resurrectionem suam præfiguravit: quem in ventre ceti per triduum vivum conservavit: & post triduum cetus Ipsum de ore in terram vivum emisit. Fuit etiam Resurrectio Christi præfigurata per lapidem, quē reprobaverunt ædificantes templum Domini. Qui cùm ab Ejs propter ineptitudinem abjectus esset: tandem consummato templo, cùm lapis Angularis poni deberet, quod in se duos parietes compleret, non est inventus lapis adhoc aptus: nisi ille qui ab ædificantibus erat reprobatus. Christus erat lapis reprobatus, in sua passione: & factus est Ecclesiæ lapis angularis, in sua Resurrectione. Tunc adimpleta est illa prophetia David, *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes*, & cætera: & ideo Ipsa cantatur in festo Resurrectionis. Lapis iste duos parietes in templo Domini coadunavit: quia Christus de populo Gentili & Judaico unam Ecclesiam ædificavit. In hoc ædificio pro cæmento usus est suo sanguine: & pro lapidibus, suo sacratissimo Corpore.

Beda homil. 1. inter activales.
Apoc. 19
Tob. 13.
Gregor. hom. 22. in Evangel.
Figura. Iudic. 16
Iona 2.
Psal. 117.

QVOMODO DOMINUS IESUS APPARVIT Matri suæ. Cap. LXX.

EAdem autem hora, scilicèt summo mane, Maria Magdalenæ, & Maria Jacobi minoris Mater: quæ etiam appellatur Maria Joseph: scilicèt Mater, qui fuit frater Jacobi: & unus de septuagintaduobus discipulis: & ab Apostolis cum Matthia statutus: & quandoque Maria Cleophæ, scilicèt filia appellatur: & Maria Salomæ, scilicèt filia, quæ etiam Mater filiorum Zebedæi vocatur: & cæteræ quæ cum Ejs erant: licentia prius petita à Domina,

cæpe-

cæperunt ex devotione & fide, quam ad Dominum habebant, ite cum unguentis ad monumentum ad inungendum Corpus Dominicum. Domina autem remansit domi, vacans interim lachrymis & orationi. Et pulchrè hæ mulieres uno censentur nomine: ut quibus una erat voluntas, parq; desideriū, unum esset vocabulum. Ubi sciendum, quod tres sunt status hominum salvandorum, quorum quilibet quærit Christum, & extra hos nemo salvatur: scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum: sive, pænitentiam, activorum, & contemplativorum. Et hi tres status signantur per tres Marias, quæ quærebant Dominum, quantum ad triplicem nominis Mariæ interpretationē. Status pænitentium signatur in Maria Magdalena: quæ famosa peccatrix fuerat, & pænituit. Et licèt alibi per Ipsam accipiatur vita contemplativa: tamen Marcus hic de ea loquitur, dicens: Maria autem erat, de qua eiecerat septem dæmonia: sic inter pœnitentes reputatur: imò Ipsa in Evangelio primiceria pœnitentium fuisse dignoscitur. Et secundùm hoc bene convenit ei nomen Maria: prout interpretatur mare amarum, secundùm etymologiam Latinam: vel secundùm derivationem Hebraicam, à vocabulo amara, quòd Latinè est amara. Unde Ruth: *Non vocetis me Noemi*, id est pulchram, *sed vocat me Mara*, id est amaram, *quia amaritudine valde replevit me Dominus*. Quod verificabatur in Maria Magdalena, quando ante pedes Domini lachrymis lavit maculas criminis. Sic & Petrus pænitens flevit amare Unde cuilibet animæ verè pænitenti, dicitur illud Threnorum, *Magna est, velut mare, contritio tua filia Sion*. Status verò proficientium & activorum, signatur in Maria Jacobi, quæ fuit Mater Jacobi minoris. Ad proficientes enim pertinet supplantare vitia, & luctari in exercitio spirituali virtutum. Cui convenit alia interpretatio Mariæ: prout interpretatur Domina, Syriacè Quia enim proficere volentes, sunt in continuo conflictu, propter pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum: necesse est proficientes dominari passionibus per rationem, ne tentationibus cedant: ex qua lucta, quoniā videlicet ratio prædominatur sensualitati, generantur virtutes: *nam virtus in infirmitate perficitur*. Status aut perfectorum, & contemplativorum signatur in Maria Salomæ quæ fuit Mater filiorum Zebedæi, scilicèt Jacobi Majoris, & Joannis: hæc postulavit filijs suis regnum: sic perfecti & contemplativi non occupantur, nisi circa regnum Dei: imò Ipsi in se habent regnum Dei, & hic prægustant quodammodo regnum cælorum. Unde etiam Salome, interpretatur pacificans: nam in hac vita nulla pax est homini, nisi in actu contemplationis. Et huic consonat tertia interpretatio nominis Mariæ, prout interpretatur, illuminata. Unde animæ contemplativæ dicitur illud Esaiæ: *Surge, illuminare Hierusalem: quia venit lumen tuum*. Quælibet istarum Mariarum, habet sua aromata & unguenta. Pænitentium aromata sunt, dolor contritionis, pudor confessionis, & labor satisfactionis: ex his conficitur ungventum, quo libenter ungitur Dominus. Conficitur aut hoc ungventum ex Myrrha, aloe, & thure Per Myrrham, quæ valde amara est, significatur amaritudo contritionis. Per aloes, quod etenim amarum est, & valet contra retentionem menstruorum: id est, peccatorum: significatur verecundia confessionis. Per thus, cujus odor cum fumo ascendit, signifficantur opera satisfactionis; quæ per rectam intentionem, in Deum diriguntur. Sed ex his tribus non conficitur bene ungventum, nisi apponatur oleum misericordiæ divinæ sine qua omnis pænitentia est inefficax. admixto autem hôc oleô, optimum ungventum efficitur: & tale fuit ungventum Mariæ Magdalenæ, quæ omnes partes pænitentiæ perfectissimè implevit, assistente sibi misericordia Salvatoris: ut patet in Evangelio. Ipsa etenim lachrymas copiosè effudit, ex amaritudine contritionis: convivantes non erubuit, ex pia impudentia confessionis: pedes Domini lachrymis lavit: capillis tersit, osculabatur, unxit & se totam Christi obsequio devovit, & impendit: & hoc ex immenso affectu satisfactionis Proficientium aromata sunt, patientia, humilitas, perseverantia, seu longanimitas: ex quibus conficitur ungventum activorum. Et hoc ungventum intrant Myrrha, & gutta, & casia, quæ fluunt à veste vitæ Christi. Myrrha bona est in omni ungvento: & ideo licèt posita sit in ungvento pænitentium, convenienter etenim ponitur eti-

Status pænitentium.

Magdalena pœnitentiū primiceria.

Ruth 1.

Mat. 26.

Thren. 2

Status proficientium.

2 Cor. 12

Status perfectorum.

Matt. 20.

Salome.

Esa. 60.

Aromata trium Mariarum, ac statuum.

Ungventū salubre.

Aromata proficientiū

Myrrha virtus.

etiam in unguento proficientium, & ponetur etiam in unguento perfectorum: Myrrha enim arcet vermes: sic patientia arcet vermes, qui mordere solent cor patientis, non contra iniuriantem dolore mordeatur. Et hac patientiâ maximè opus est, proficere volentibus exercitio spirituali:quia (secundùm Gregorium) virtutes inter pressuras passionum, & puncturas tentationum crescunt. Per guttam autem, quæ & aromatica dicitur, significatur humilitas: quia gutta pellit omnes inflatutas & tumores: sic humilitas curat cordium duritias. Hac etiam opus est proficientibus: quia (secundùm Greg.) origo virtutis est: & ideo illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est in humilitate perdurat: à quasi abijcitur, arescit: quia vivificantem se in infimis humorem perdit. Per casam, quæ & fistula dicitur, significatur perseverantia seu longanimitas: ut videlicet quis in exercitio spirituali non frangatur desperatione aut tædio: nec statuat sibi terminum in profectu, sed semper tendat ad melius sine termino, quam in spirituali profectu non est status. Casia enim in aquosis nascitur, & crescit in immensum, sic bonus proficiens aquis divinarum gratiarum fæcundatus, crescit in immensum, de virtute in virtutem, & nunquam cessat donec videat Deum deorum in Sion. Sed & hæc aromata non bene conficiuntur, si non apponatur oleum lætitiæ, ut videlicet homo lætitiam spiritualem habeat in bonis operibus suis, & illam ponat in corde atq; conscientia sua, non in laudibus hominum. Et istud est ungventum Mariæ Jacobi, quæ habuit quatuor filios, scilicet Jacobum, qvod interpretatur supplantans scilicet passione per patientiam. Simonem, qui interpretatur obediens per humilitatem. Joseph, qui interpretatur augmentum vel appositio per longanimitatem: & Judam, qui interpretatur glorificans, scilicèt Deum, per spiritualem lætitiam. Perfectorum vel contemplativorum aromata, sunt carnis omnimoda mortificatio, deifica conversatio, & charitatis perfectio: ex quibus fit ungvetum suavissimi odoris, quod intrant Myrrha, cinnamonum, & balsamum. Per myrrham enim accipitur totalis mortificatio carnis, quæ convenit perfectis. Nam pænitentibus conveniebat myrrha, mortificans peccata per amaritudinem contritionis: proficientibus conveniebat myrrha, mortificans passiones: vermem scilicèt remordentem, contra tolerantiam passionum: sed perfectis convenit myrrha mortificans carnem à petulantia rebellionis: ne videlicet caro in aliquo rebellet spiritu. Et hæc est myrrha, electa prima & probatissima. de qua dicitur in Canticis: *Manus meæ distillaverunt myrrham, & digiti mei pleni sunt myrrhâ probatissimâ.* Manus enim, id est opera pænitentium & activorum, distillant quidem myrrham, ut dictum est, sed digiti, id est subtiles & spirituales exercitationescontemplativorum, sunt pleni myrrha probatissima. Probata quippe est myrrha pænitentiū, probatior proficientiū, sed probatissima est cōtemplativorū, & perfectorū. Per cinnamomū accipitur deifica conversatio: Cinnamoni enim cortex, cū frangitur, spiramentū visibile reddit ad modū nebulæ, vel pulveris: & valet ad bonū odorem oris: sic perfectus si frangitur vituperatione, vel iniuria corporali, molestia vel inædia, laborū frequētia, vel quæcūqve accidūt adversa, semper spirat visibiliter odorem deificæ conversationis: & emittit odorem dulcis responsionis. Per balsamum, charitas perfecta intelligitur, quæ foras mittit timorem: & omne cum quo Ipsa stare non potest. Balsamum enim purum & non adulteratum, corpora à corruptione conservat: sic ubi charitas pura & perfecta, ibi nulla corruptio hominis interioris: quia (secundùm Aug.) habere omnia Sacramenta, & malus esse quis potest: habere autem charitatem, & malus esse non potest. Sed ex istis perfectorum aromatibus, non fit ungventum fine admixtione olei divinæ dulcedinis, quæ semper prædicta tria comitatur: quod oleum degustaverat propheta, cum dicebat: *quam magna multitudo dulcedinis tuæ, &c.* Et istud est unguentum Mariæ Salomæ: quæ fuit filia Salomæ, uxor Zebedæi, & Mater Jacobi majoris, & Joannis. Per Jacobum majorem, intelligitur totalis supplantatio, vel mortificatio hominis exterioris. Per Salomæ, intelligitur deifica conversatio, quæ non est nisi in homine bene intra se pacificato. Per Joannem, charitas intelligitur: quia erat præ cæteris à Christo dilectus: sed per Zebedæū, qui interpretatur fluxio, intelligi potest divina dulcedo, qva talis anima fluit, & affluit delitijs internis.

Greg. lib. 26. moralium. c. 5.

Idem lib. 37. moral. c. 26.

Casia.

Aromata perfectorum

Cant: 5.

Cinnamomum.

Balsamum

Augu. in Ps. 103. contione prima.

Itaqve

Itaque quælibet anima, pro statu suo debet istas mulieres imitari, & cum istis ungventis Jesum quærere & ungere, ut scilicet instanter pœnitentiam faciat, viriliter tentationes sustineat, pacificè ad proximum se habeat. Ista enim tria faciunt apparere Jesum: & cuilibet secundùm statum suum: secundùm Bernardum. Moraliter per istas tres mulieres, signantur in justo quolibet mens, lingva, manus, quæ habent valde preciosa ungventa. Mentis ungventa tria, contritio, compassio, & devotio. Primum, scilicet contritionis, conficitur ex vilissimis speciebus: scilicet ex peccatis, quæ crescunt in nostro horto proprio. Secundum scilicet compassionis, conficitur ex amarissimis speciebus, scilicet ex proximorum miseriis, quæ crescunt in horto alieno. Tertium, scilicet devotionis, conficitur ex preciosis speciebus, scilicet ex Christi beneficiis, quæ crescunt in horto Dominico. Lingvæ ungventa sunt tria, oratio devota, confessio integra, prædicatio vera. Primum, scilicet orationis, conficitur, in herbis, quæ sunt, intentio recta, attentio firma, affectio pia. Secundum, scilicet confessionis, conficitur ex herbis: quæ sunt, pudor commissi, dolor amissi, timor supplicii. Tertium, scilicet prædicationis, conficitur ex herbis, quæ sunt, fidei instructio, morum informatio, vitiorum increpatio. Manus ungventa, sunt septem misericordiæ opera, de quibus est iste, versus.

Bernardus, sermo ... ex ... Moraliter. Ungventa tria mentis.

Ungventa tria lingvæ.

Colligo, poto, cibo, redimo, tego, visito, condo.

Qui autē vult prædicta aromata & ungventa habere, oportet ea emere. Ille enim qui emit, dat de suo & accipit de alieno, sic in operibus virtuosis oportet aliquid ponere de nostro scilicet voluntatem, & aliquid recipere à Deo, scilicet operandi facultatem: vel à Deo recipimus gratiam prævenientem, de nostro apponimus voluntatem subsequentem. Quamvis ergo multæ: aliæ mulieres Dominum sequerentur, istæ tamen præcipuè venerunt: quia Christo plus obligatæ erant ex eo, quod plura beneficia ab eo receperant. Maria enim Magdalena multum Christo tenebatur, quia ab ea septem dæmonia ejecerat. Maria autem Jacobi, & similiter Maria Salomæ Christo multum tenebantur: quia nepos earum erat, tum quia filios suos cardinales, idest Apostolos fecerat. Sed mirum videtur quod Beata Virgo cum istis mulieribus ad monumentum non ivit: sed domi remansit. Super hoc autem possunt: tres causæ assignari. Una quia Mater sepulchrum Filii sine magno dolore videre non potuisset, & maximè recenter sepulti. Si enim sepulchrum Filii vidisset, quasi doloris gladius animam ejus perforasset. Et satis probabile est, quod si ire voluisset, Joannes ejus custos hoc non permisisset: imò etiam cæteri Apostoli dixissent Joanni, nullo modo illic eam ire permittas: quia si ierit, tamen ibi flebit & se mactabit ac ferè occidet. Secunda causa, quia in parasceve & Sabbato tantum fleverat & tantū se mactaverat, quod etiā sustinere se non posset: ut enim Bernard: oportuit quod inter manus discipulorū tanquā semiviva de Cruce ad domū propriam portaretur. Unde & August: Illa pia Mater immani dolore ejulans: & pectora delicata contundens, ita viscera omnia fatigaverat & membra, ut jam sensu deficiens vix potuisset ad funus Christi pervenire. Tertia causa est, quia prædictæ mulieres putabant Corpus Christi adhuc in monumento esse, & volebant (prout antiquitus consvetudo erat) ipsum Corpus inungere: ut conservaretur à fœtore, & à vermium corrosione, & ab incineratione: sed erant deceptæ, quia Corpus Christi erat Deitate imbalsamatum: & ideo si per decem millia annorum in terra latuisset, non potuisset putrefieri, nec incinerari, nec à vermibus corrodi. Beata autem Virgo scivit quod ibi non erat, sed quia jam immortalis & incorruptibilis surrexerat: & ideo illuc ire nolebat, sicut nec poterat. Ipsa itaq; ex quo unigenitum Filium suum teneri, flagellari, & crucifigi vidit, delicatis manibus delicata pectora tundens: & se nimio dolore vigiliisq; & jejuniis affligens: jam viribus pariter & spiritu attenuata, & alicubi sola in secreto domus sedebat, & de his quæ sibi acciderant calamitatibus, lamentabatur & flebat. Domina igitur orante, & lachrymas dulciter emittente, ecce subitò venit Dominus Jesus in albissimis vestibus gloriæ & resurrectionis novitatis suæ: vultu sereno, speciosus, gloriosus, & gaudens, ac Matri desolatæ & mœrenti totus festivus apparens. Ac illa adorans & surgens cum lachrymis,

Maria cur ad monumētum non venit.

Augustinus epist. 57.

Apparatio facta Mariæ Matri.

chrymis, præ gaudio Eum amplexatur: & tota acerbitas mæroris inlætitiam vertitur. Postea consedentibus eis pariter, curiosè intuebatur eundem in vultu & cicatricibus per totum: diligenter quærens si omnis pæna transisset, & omnis dolor ab Eo discessisset. O quantò gaudiò Mater implebatur, cùm Ipsa natum impassibilem intuebatur: non solùm in æternum victurum, sed & Cælo & terræ, omniq; creaturæ perenni jure dominaturum. Stant igitur & colloquũtur ad invicem gaudentes, ac Pascha delectabiliter & amanter ducentes. Et narrat ei Dominus Jesus qualiter populum suum liberavit de inferno, & quæ fecit in illo triduo. Ecce igitur nunc magnum Pascha. De hac apparitione qua ante cæteros Virgini gloriosæ apparuisse creditur, nihil in Evangelio habetur: sed ideo ipsam posui, & ante alias præmisi, quia sic pium est credere: prout in quadam legenda de Resurrectione Domini plenius continetur. Dignũ namq; erat ut Matrem præ cæteris visitaret, & de resurrectione sua prius lætificaret quæ præ cæteris plus dilexit, ejus amoris desiderio plus afficiebatur: plus de ejus morte doluit, plus dolore afflicta, ejus resurrectionem expectavit. Et licèt hoc ab Evangelistis subticeatur: piè tamen sic creditur. Unde & Romana Ecclesia hoc comprobare videtur, quæ statim ipsa die apud Sanctam Mariam majorem Romæ celebrat stationem: per hoc innuens, Beatæ Mariæ primò factam apparitionem. Quid enim si Evangelistæ hoc non dicant? Non enim, ut ait Joannes, omnia ejus facta scripta sunt. Nam si hoc ideo non creditur, quia nullus Evangelistarum testatur: consequens est, ut post resurrectionem nunquam sibi apparuerit, quia ubi, vel quando, nullus Evangelista edisserit. Sed absit ut talem Matrem, talis Filius, tali & tanta negligentia dehonoraverit: qui Patrem & Matrem honorari præcepit. Sed ideo forsitan hoc Evangelistæ subticuerunt, quia eorum fuit officium solummodo resurrectionis testes inducere. Matrem autem ad testificandum pro Filio suo inducere non decuit. Si enim verba extranearum mulierum deliramenta sunt visa: quomodo non magis Matrem, pro honore Filii crederent delirare? Hoc igitur Evangelistæ scribere noluerũt: sed pro constanti reliquerunt. Hoc etiam testatur Ambros: dicens: Vidit Maria resurectionem Domini: prima vidit, & credidit. Vidit Maria Magdalena, quamvis adhuc ista nutaret. Unde & Anselmus: At si aliquis quærit, cur Evangelistæ non referant Ipsum piissimum Dominum à morte resurgentem huic dulcissimæ Matri, ut Ejus dolores mitigaret, primò ac præcipuè apparuisse dicimus, quod à quodam sapiente de hoc ipso sciscitantes audivimus. Ait ergo: Tanta scitur authoritas narrationis Evangelistæ, ut nihil in ea dependens, vel inane, vel superfluum reperiatur. Itaque si Matri, si Dominæ mundi ipse Filius Ejus ab inferno resurgens scriberetur, sicut aliis apparuisse: Eamq; de sua resurrectione docuisse: quis non tale scriptum superfluum diceret? Reginam videlicet Cœli & terræ, omnisque creaturæ, coæquaret illi vel illi quibus apparuit, viro vel mulieri. Spiritus Ejus plenè atque perfectè Illâ quiescebat: qui sibi & esse illius, & omnia facta ejus, & luce clarius revelabat: & Evangelistæ scriberent, tunc vel tunc, illi talem vel talem semet exhibuisse. Hæc Anselmus. Unde etiam Sedulius: Semper Virgo manens, hujus se visibus adstans Luce palam Dominus prius obtulit. Dicit etiam Ignatius, quòd primò Dominus apparuit Matri suæ post resurrectionem: & consolabatur Eam: ex quo tanto fuit repleta gaudio, quòd oblita fuit omnis doloris quem habuerat de sua passione. Quòd ergo infrà dicitur apparuisse primò Mariæ Magdalenæ: intelligitur inter eos, quibus voluit suã resurrectioné probare, Matri enim Virgini primò omnium apparuit: non ut resurrectionem suam probaret, sed ut Eam de visu suo lætificaret.

Apparatio prima facta Mariæ.

Joan: ult:

Cur Evangelistæ non scripserint hanc apparitioné

Ambrosius lib: 3. de Virginibus.

Ansel: de excellentia B. Virginis cap: 6.

QUO-

QUOMODO MARIA MAGDALENA & Aliæ Mariæ, & Petrus, & Joannes venerunt ad monumentum. Cap: LXXI.

VEspere igitur Sabbati, ideſt nocte ſequente Sabbatum: Nomine enim veſperis, (quod principium noctis eſt) ſignificat noctem, ſcilicet à parte totum: & ideo mutat genus, referens ad ſenſum non ad nomen: & ait *quæ* ſcilicet nox *luceſcit*, ideſt, luceſcere incipit: *in prima Sabbati*, ideſt, prima die poſt Sabbatum. ſeu prima die ſeptimanæ, quæ apud nos dominica dicitur: *valde diluculo, & mane orto jam ſole*, ideſt ortu ſuo jam Cælum illuſtrante: quamvis, nondum appareret terris, raris adhuc tenebris exiſtentibus: hoc eſt jam rubeſcente aurora, & Cœlo ab Orientis parte ob ſolis vicinitatē jam albeſcente: aurora enim media eſt inter tenebras noctis, & perfectam lucem diei: & ideo tanquam medium ab utroque extremo poteſt nominari, *Maria Magdalena & alia* duæ Mariæ iverunt, & *venerunt ad monumentum cum ungvētis* ex devotione. Ubi ſciendum, quòd ſicut Gentiles denominabant dies totius ſeptimanæ à nominibus deorum ſuorum, ſcilicet planetarum: ut à luna, diem lunæ: à Marte, diem Martis, & ſic de aliis; ita Judæi, quia dies Sabbati apud eos ſolennior habebatur; Sabbatum ſic nominabant abſolute, propter reverentiam illius diei: & ab eo tanquam à digniori omnes alios dies nominabant: ita quòd dies immediatè ſequens Sabbatum, dicebatur prima Sabbati, ideſt, prima poſt ſabbatum. Alia, ſecunda Sabbati, & ſic conſequenter: & quia Hebræi & Græci nominibus numeralibus, pro ordinalibus nominibus utuntur: ideo unum apud eos, in ordine dierum ſignificat primum. Unde in Geneſi dicitur: *Factum eſt veſpere & mane dies unus*: ideſt, primus: & ideo conſequenter ibi ſubditur ſecundus, & tertius, & ſic de aliis. Unde Lucas dicit, *una Sabbati*, ideſt prima die poſt Sabbatum, vel prima die ſeptimanæ: quia enim Sabbatum apud Hebræos, non tantum diem principalem: à quo ſeptimana apud eos incepit: ſed etiam ſeptimanam, ex prærogativa Sabbati, denominat, ut ibi, *jejuno bis in Sabbato*, ideſt, in hebdomada: ideo etiam cum dicitur prima, vel una Sabbati, poteſt intelligi prima die ſeptimanæ, vel hebdomadæ: quæ apud nos propter dominicam reſurrectionem vocatur Dominica, à qua etiam apud nos incipit ſeptimana. Nobis enim celebritas veteris Sabbati, converſa & translata eſt in Dominicam, quæ cæteris diebus celebrior eſt, propter Dominicæ Reſurrectionis ſanctitatem, gaudium, & reverentiam. Latini verò, ſeu Romani, & Eccleſia modo dies vocant ferias: diem Dominicam vocantes feriam primam: diem lunæ, ſecundam: & ſic de aliis uſque ad Sabbatum. Et vocatur feria à feriare quod eſt ceſſare, vel à feriendis victimis: quia omni die feriare, ideſt à peccato ceſſare, & victimas ferre, & offerre debemus. Mulieres ergo iſtæ venerunt ita mane, quòd *adhuc tenebræ erant*, ut dicit Joannes: & ſecundum Lucam venerunt diluculò, quæ eſt claritas media inter noctis tenebras & diei claritatem, quæ aurora appelari ſolet. Et ſecundùm Marcum, *venerunt orto jam ſole*. Et potuit eſſe ad literam, quòd valde mane, cum adhuc tenebræ eſſent, venire cæperunt: diluculò autem venerunt; ſed orto jam ſole, ad monumentum pervenerunt. Et nota, quod non ſine myſterio Evangeliſtæ ſic diverſimodè loquuntur de iſto mane: ſed omnes concordant in hoc quod fuit mane. Nam ut patet ex præmiſſis Evangelium iſtud, myſticè procedit, ſecundum tres ſtatus Electorum, per tres Marias ſignificatos: quod enim Joannes dicit, cum adhuc tenebræ eſſent, reſpicit ſtatum incipientium, quod verò Lucas dicit diluculo: reſpicit ſtatum proficientium, ſed quod dicit Marcus, orto jam ſole: reſpicit ſtatum perfectorum, Debent ergo fideles quærentes Chriſtum, quilibet pro ſtatu ſuo mane venire, quod eſt contra pigros. Debent etiam venire una Sabbatorum, per quòd quies & pax cordis ſignificatur: Sabbatum enim quies interpretatur, quod eſt contra diſcolos & diſcordes Debent etiam venire ad monumentum, & ibi quærere Dominum,

Matth: 28, Mar: 26, Lucæ 24. & Joã: 20.

Dierum denominatio.

Numeralia pro ordinalibus Geneſ: 1

Lucæ 18,

Feria,

Tres ſtatus,

Monumētū, pænitenti-um cor. Monumentum est mens humana, quantum ad quemlibet statum. Nam cor pænitentium dicitur monumentum, ratione luctus, qui circa monumenta fieri solet: & pœnitentium est lugere, & flere super seipsos. *Proficiētiū.* Proficientium autem cor dicitur monumentum, ratione operis misericordiæ: quod in speliendo mortuos exercetur: & activorum est insistere operibus misericordiæ. *Contempla-tivorum.* Contemplativorum verò cor monumentum dicitur, ratione quietis dicuntur Enim Corpora quiescere in monumentis, & quies maximè ad contemplativos noscitur pertinere. In tali ergo monumento pro quolibet statu, rectè quæritur Christus. Debet etiā obstacula impedientia removere, quæ intelliguntur per lapidē magnū, ad ostium monumenti advolutū: & per Angelū (ut statim infrà patebit) revolutū. Nam in quolibet statu est aliquis lapis obstans, ne quis possit intrare in intima mentis: & exercere actus suo statui cōptentes. Lapis obstās penitētibus, est pronitas ad malū. Lapis obstans proficiētibus, est difficultas ad bonū: sed lapis obstans contēplativis, est materialitas specierum. Sed iste lapis pro quolibet statu, pleruq; removetur ad solū desideriū animæ piæ quærentis, per gratiā Spiritus S. Felix Maria, idest anima, quæ ad sepulchrū Christi venit videre, per meditationē: plangere per cōpassionē: ungere per devotionē. Imitemur ergo & nos easdē sanctas & devotissimas mulieres: *Mariæ suntnobis imi-tanda.* ut sicut illæ cū aromatibus Dñiū toto corde, ac desiderio quærebant in sepulchro (quòd est proprius mortuorū locus) ita & nos cū nostris aromatibus, scilicet operatione bonorū operū, & odore virtutū, svavitateq; orationū, toto affectu mētis ad Deū, per S. desideria proficiscamur, & quæramus Eū nō in sepulchro, sed in Cœlo quò ipsum ascendisse credimus, atq; novimus. *Gregorius hom: 21. in Evāgelia* Unde Greg: Sanctæ mulieres, quæ Dñum fuerant secutæ, cum aromatibus ad monumentū venerunt & ei quē viventē dilexerant, etiā mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et nos ergo in Eum qui est mortuus credentes, si odore virtutū refecti cum operatione bonorū operū Dñum quærimus: ad monumentū profectò illius cum aromatibus venimus: Hæc Greg: *Mysticè monumentum quid.* Mysticè monumentū, est Corpus Dominicum, ad quòd accedere nemo debet, nisi una Sabbati idest in pace & quiete pectoris, & valde diluculò: idest, cū fervore. Mane enim significat fervorē quærendi: vel diluculò, idest excussis vitiorū tenebris per lucescentē gratiā portans armata operationis & famæ bonæ. Qui aliter accedit, caveat sibi, ne judiciū manducet & bibat. *Beda in cap: ult: Marci.* Unde Beda: Quod autē valde mane venerunt mulieres ad monumentū: juxta historiā quidē magnus quærendi & inveniendi Dñum fervor charitatis ostēditur. Juxta intellectū vero mysticū, datur nobis exēplū illuminata facie decussisq; vitiorū terebris ad sacrosanctū Dñi Corpus accedere. Nā & sepulchrum illud venerabile figurā Dominici altaris habet in quo carnis ejus & sangvinis solēt mysteria celebrari. Aromata autē, quæ mulieres deferūt odorē virtutū & orationū svavitatē, quibus altari appropinquare debemus, significāt. Hæc Beda: *Mulieri prima appe-ritio facta.* Mulier ergo quæ prima ivit ad culpā, nūc prima venit ad veniā & quæ prima perfidiā sūpsit in paradiso, festinat nūc prima fidē sumere de sepulchro: contendit de morte rapere vitā, quæ de vita rapuit mortem. Quòd autē Dñus diluculò surrexit, huic cōsentit authoritas illa quæ dicit, Dñum quadraginta horis fuisse mortuū, & totidē diebus ante ascensionē post interra moratū: quia quatuor horis parasceves, & triginta sex duarum noctiū & unius diei: quod Ecclesia cōsentire videtur, quæ matutinas laudes celebrat, pro Christi resurrectione. *Diluculum quid est.* Unde Petrus cantor: Valde mane, dicit diluculò. Diluculū enim est inter tenebras noctis & diei claritatē: in qua salus humani generis fælici vicinitate prævenit in Ecclesia declarando: more solis, qui proxima luce consurgens, roseam præmittit aurorā: ut tantus splendor præparatis oculis possit intueri quoniā tēpus Dominicæ resurrectionis illuxit: ut tūc scilicet diluculò laudes Christi tota caneret exēplo sanctorū fæminarum Ecclesia: quoniā genus humanū exemplo suæ resurrectionis animavit, quando fidem præstitit, & lumen credulitatis infudit. *August: lib: 3. de consen-su, cap: 24.* Ergo Christus mane & vicino ortu solis surrexit, secundum August. qui dicit Dñum tantum quadraginta horis quievisse in sepulchro, sexta hora parasceves passum: & ita cum esset equinoctium, diluculò surrexit. *Hieronym: in cap: 16. Marci. Judic: 16.* Econtra Hieronmus dicit Dominum surexisse media nocte, legitur enim in libro Judicium, tunc Sampsonem asportasse portas Gazæ usq; in supercilium montis. Solutio autem contrarietatis est, quòd in tempore medio inter diluculū & mediā noctē surrexit.

Hæc

Hæc Petrus. Dum ergo mulieres ad monumentum euntes essent extra portam Civitatis, revocabant ad memoriam afflictiones & pœnas sui Magistri & Domini: & in omnibus locis in quibus contra ipsum notabiliter aliquid factum fuerat, aliquantulum subsistebant, genu flectentes, & osculantes terram, gemitus & suspiria dantes, atq; dicentes: Hìc obiavimus Ei cum cruce super collum, quando Mater Ejus semimortua facta est, & hìc se vertit ad mulieres, hìc crucem deposuit fatigatus, & super isto lapide se parumper appodiavit: hic fuit ubi sic crudeliter & fortiter Eum impulerunt, ut velocius ambularet: & Eum quasi currere coegerunt: hìc spoliaverunt Eum, & nudaverunt, & hic Eum crucis patibulo affixerunt: & tunc cum magno clamore & inundatione lachrymarum procidentes in facies suas adoraverunt: & osculatæ sunt crucem, adhuc pretioso sangvine rubricatam. Deinde surgentes, & versùs sepulchrum euntes, cùm sexus sui fragilitatem considerarent: & magnitudinem lapidis recolerent, qui tam magnus fuisse fertur, ut vix à viginti hominibus moveri posset: *dicebant adinvicem*, & colloquentes se mutuo interrogabant, *quis revolvet nobis lapidem de ostio monumenti?* ut scilicet possimus in illud ingredi. Quasi dicerent, non possumus per nosipsas revoluere: quia erat magnus valde. Sed quamvis talia dicerent: non tamen ab incepto itinere cessabant: credentes Domino esse possibile, quod humanæ fragilitati videbatur impossibile. *Et respicientes viderunt revolutum lapidem*, per Angelum qui præbens Domino suo obsequium, venerat ad manifestandum Christi resurrectionem jam factam: & ipsum Angelum Domini sedentem super lapidem extra monumentum. Monumentum potest dici scriptura in qua Dominus olim jacuit multis figuris occultatus: sed post resurrectionem Angelus magni consilii scripturæ difficultatem aperuit. Unde secundùm Bedam. Revolutio lapidis Mysticè revolutionem Sacramentorum Christi, quæ velamine literæ legalis tegebātur, insinuat: lex enim in lapide scripta fuit: & ideo per lapidem designatur. Et secundum eundem Angelus sedebat super lapidem, quô ostium monumenti claudebat: ut claustra inferorum sua Ipsum Dominum virtute dejecisse doceret. Moraliter hic lapis designat pœnitentiæ pondus: ad quod aspicientes incipiētes ad DEUM cōverti, timere incipiunt, ne possint inchoantem pœnitentiam consummare: ideo dicunt ingemiscentes. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti*, id est; à corde in quo Christus affectat sepeliri. Sed non diffidere & retrocedere, sed cū his mulieribus debēt cominus procedere, & videbunt quamtotius lapidē revolutum: descenderet enim Angelus de Cœlo, id est, gratia Spiritus Sancti, quæ lapidem amovebit: quia totum pondus pœnitentiæ sublevabit. Ipse enim ait: *Jugum meum svave est, & onus meum leve*, scilicet gratia DEI. *Et introeuntes* ab Oriente, *in monumentum*, id est; intra clausuram & domunculam rotundam, quæ erat circa sepulchrum: *viderunt* alium Angelum, *sedentem à dextris:* sepulchri JESU, *stola candida coopertum, & obstupuerunt*, præ gaudio & admiratione tantæ visionis. *Viderunt enim juvenem* ipso habitu corporis juvenilis præcedentem immortalitatem resurrectionis, in qua renovatur ut aquilæ juventus, & nemo senescit, *sedentem in dextris*, id est; ad meridianam partem loci illius, ubi corpus positum fuerat, hoc quippe in dextris JESU erat. Corpus enim Domini, quod supinum jacens habebat caput ad occiden-

Beda in cap. 16. Marci.
Idem ibidē.
Matth. 11.

cidentem, & pedes ad Orientem, dextram manû necessariò habebat ad Meridiem, & sinistram ad Aquilonem. Ex quo tempore consvetudo excrevit Christianorum, ad hanc similitudinem corpora sepeliri defunctorum. Viderunt, inquam, sedentem in dextris, *coopertum stola candida*, id est; alba candente, propter gaudium resurrectionis, & *obstupuerunt*, præ admiratione tantæ visionis. *In dextris* & in albis Angelus apparuit, quia dexteram perpetuam vitam designat, & candor vestis, splendorem solennitatis denunciat. Unde Gregor. In dextera sedebat, qui stola candida coopertus apparuit: quia & suæ & nostræ festivitatis gaudia nunciavit. Illa enim Domini resurrectio, & nos ad immortalitatem reduxit, & Angelorum numerum restituens, Cœlestis Patriæ damna reparavit. Hæc Gregorius. In stola etiam candida Angelus apparuit: ad designandum puritatem vitæ, quam post baptismum quisq; debet observare. Unde & vestis alba in baptismo traditur, in signum gloriosæ resurrectionis, ad quam per baptismum pervenitur. Sic ergo duo erant Angeli, propter testimonii sufficientiam, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum. Jam quidem terræ motus factus erat Domino resurgente, & monumento clauso egressus erat JESUS ante revolutionem lapidis, sicut intravit ad Discipulos januis clausis, sed post egressum accedens Angelus revolvens lapidem, ut sepulchrum vacuum ostenderet, ac resurrexisse Dominũ, & egressum Ejus jam factum indicaret. Non enim indiguit in resurrectione auxilio Angelorum, qui propria Virtute claustra dissipavit inferorum. Unde Chrysostomus. Cujus gratia igitur venit Angelus, & levavit lapidem post resurrectionem? propter mulieres. Ipsæ enim viderunt Eum in sepulchro. Ut igitur credant, quoniam surrexit, vident sepulchrum corpore vacuum, propter hoc utiq; abstulit lapidem. Unde & Beda. Angelus revolvit lapidem, non ut egressuro Domino januam panderet: sed ut egressus jam facti hominibus indicium præstaret. Quia enim mortalis adhuc clauso Virginis utero potuit nascendo mundum ingredi: Ipse jam factus immortalis, clauso licèt sepulchro potuit resurgendo exire de mundo. Hæc Beda. Hoc tamen aliter & aliter fuit: quia in resurrectione habuit corpus gloriosum, cui aliud non restitit: sed exitus de utero miraculosus fuit. Ubi nota quôd Monacho Sancti Laurentii Romæ extra muros admiranti, quomodo Christus clauso sepulchro exire potuerit: cingulo quo cinctus erat, resolutus dilapsus est, & vox in àëre facta est: *Sic potuit Christus clauso prodire sepulchro.*

Sepeliendi mos. — *Gregor. homil. 21. in Evangelia.* — *Stola candida.* — *Resurrexit clauso monumento.* — *Chrysostomus homil. 84. in Joann.* — *Beda in cap. 16. Marci.* — *Miraculum Rupertus l. 8. de divinis officii c. 4. in narra.*

Igitur (ut dicit Gregorius) mulieres Angelos vident, quæ cum aromatibus venerunt, quia illæ mentes supernos cives aspiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad DEUM per Sancta desideria proficiscuntur. Et describitur Angelus aspectu fulgureo, & vestitu candido: ut aspectu malos terreat, & vestitu bonos mulceat ad credendum Christi resurrectionem: timor enim & amor debent inclinare ad credendum. *Erat enim aspectus Ejus, sicut fulgur*, quia facies Ejus videbatur ignea ad incutiendum terrorem custodibus, *vestimenta ejus, sicut nix*, ad dandum consolationem mulieribus. Fulgor enim terrorem timoris denotat: candor verò vestis, gaudium Dominicæ resurrectionis denuntiat. Unde usus Ecclesiæ habet ut, eo tempore in Ecclesia in albis psallant: & consvetudo est palæstinis dies festos celebrantibus, ut alba vestimenta induant: propter quod

Greg. hom. 21. in Evã.

quòd subditur: *Præ timore autem*, & fulgore vultus ejus *exterriti sunt custodes*, & stupefacti instar mortuorum jacentes. Ecce quomodo malos terruit: & eis durus fuit. Ubi Rabanus: Timoris anxietate sunt exterriti, quia amoris fiduciam non habebant, *& facti sunt velut mortui*, qui resurrectionis veritatem credere noluerunt. Et Severianus: Custodiebāt enim crudelitatis studio, non pietatis obsequio: stare autem non potest, quem conscientia destituit, impellit reatus. Hic nota, quòd in hoc cognoscitur bonus Angelus à malo, à principo. Nam bonus Angelus in principio terret, ex suo fulgore: in medio confortat, ex sua allocutione: in fine lætificat ex immissa consolatione. Malus autem Angelus è conversò in principio terret ex sua horribili voce, in medio decipit ex fallaci promissione: & in fine contristat ex subsecuta deceptione. *Et respondens Angelus* mulierum trepidationi & affectibus, *dixit eis. Nolite, timere vos.* Ac si (secundùm Gregorium) apertè dicat: Paveant illi qui non amant adventum supernorum civium: pertimescant qui carnalibus desideriis pressi, ad eorū societatē pertingere se posse desperant. Vos autē cur pertimescitis, qui servos Ejus quē quæritis, & vestros concives videtis? Ecce quomodo bonos mulcet & eis blandus extitit. In quo etiam ostendit, quia Dominus JESUS Christus, qui est Angelus magni Consilii dictus, in ultima & generali resurrectione apparebit: & terribilis reprobis, quibus dicet, ite maledicti in ignem æternum: & blandus justis, quibus dicet venite benedicti Patris Mei, percipite Regnum. Sic moraliter Prælatus bonus, qui Angelus Domini exercituum est, obstinatos terret, & pœnitentes demulcet. Hic enim notantur duæ conditiones quæ debent esse in Angelo Sacerdote, ac Prælato, & Prædicatore: quia debet primò venenum peccati per terrorem extingvere: & secundò, per honestæ conversationis amorem bonos allicere. Et subjungit: *Scio enim quod JESUM* Salvatorem, *qui crucifixus est*, *quæritis* in sepulchro sicut mortuum. Qui crucifixus est, additur ad differentiam aliorum, qui etiam Nomine JESU vocabantur. Item additur ad beneficii Passionis memorationem. Unde Apostolus: *Recogitate Eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs semetipsum contradictionem.* Item additur ad commendationem mulierum quæ & JESUM etiam crucifixum quærebant. Multi enim JESUM quærunt, id est; Salvatorem: sed non crucifixum: quia non per crucem, cùm tamen ille non nisi in ista inveniatur. Unde Chrysostomus. Multi libenter quærunt purpuratum, sed pauci quærunt Eum crucifixum vel flagellatum: sed antequam inveniatur purpuratus, primò quæri debet flagellatus. Marcus addit, *Nazarenum*, & sic tangit Nomen ac patriam, & conditionem. Et subdit Angelus: *Non est hic* scilicet per præsentiam carnis & corporis, qui nusquam deest per præsentiam Divinitatis & Majestatis. *Surrexit* enim per humanitatem, qui nullum casum patitur in Divinitate. Et addit, *sicut dixit*, ut reduceret ad memoriam Verba Christi dicta ante passionem suam, ut sic magis crederent resurrectionem Ejus jam factam. Impossibile enim est non fieri quod Ipse dixit: quasi diceret. Et si mihi non creditis, mementote verborum illius. Deinde ostendit eis locum, dicens: *Venite & videte locum*, scilicet vacuum: *ubi positus erat Dominus*, hoc est, corpus Dominicum. Unde Chrysostomus. Corpus Domini Dominus dicitur: Deitas enim nunquam separata fuit à cor-

Rabanus in c. 28, Mat.

Angeli boni, & diffi etiã à malo.

Grego. hom. 21. in Evan.

Christus terribilis & blandus videbitur.

Hebræor. 12.

Quærunt crucifixum pauci.

Chrysostom. homil. 90. in Matth.

Chrysostom. Ibidem.

corpore etiam mortuo. Ac si, dicat Angelus: Vultis certificari de Ejus resurrectione, ecce locus ubi posuerunt Eum. Si verbis meis non creditis, visui & vacuo sepulchro credatis. Propter hoc enim & lapidē revoluerat, ut locū ostenderet. Unde cùm per universū mundum fidelibus dicatur: surrexit Dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno: soli Canonici Ecclesiæ resurrectionis Dominicæ, speciali gaudent prærogativa, dicentes, & ad oculum demonstrationem facientes: surrexit Dominus de sepulchro. Similiter in Evangelio Paschali cum dicitur: *resurrexit, non est hic*, Diaconus qui legit Evangelium, digitô demonstrat Dominicam sepulturam. Et subjungit: *Sed ite festinanter, dicite discipulis Ejus* communiter: *& Petro* specialiter: *quia surrexit, & præcedet vos in Galilæam, ibi Eum videbitis, sicut dixit vobis*, ante Passionem: & ideo sequimini Eum ibidem: quasi diceret. Non concessum est vobis hoc gaudiū in occulto cordis tenere: sed similiter amantibus pandere. Non dicit amatoribus mundi: sed Discipulis Christi. Secundùm Gregorium verò, non sunt discipuli, qui cum eo Pascha non faciunt: non sunt discipuli, qui retrò aspiciunt, quos curiositas vitæ detinet, illecebra capit, & spinæ retrahunt scandalorum. Ibi Eum videbitis, in propinqua Regione, & propinquo tempore. In Galilæam præcessit, ut ubi fuit initium splendoris gratiæ: ibi esset initium splendoris gloriæ. Voluit etiam Dominus specialiter in Galilæa apparere, ut veritas resurrectionis probaretur: quia ibi plura miracula est operatus, & ampliùs conversatus, & ideo melius cognitus. Mulieribus ergo dicitur ab Angelo, ut nuntient Apostolis vitam resurgentem, quia svadente diabolo mors nunciata fuit Adæ per mulierem. Unde sicut fuit progressus in prima tentatione mortis à diabolo in mulierem, & à muliere in virum: sic in prima anntiatione vitæ, fieret progressus ab Angelo in mulierem, & à muliere in viros. Dicitur autem specialiter, *& Petro*, tum propter principalitatem inter Discipulos, tum ne desperaret de reconciliatione, propter magnitudinem peccati Apostasiæ, tum ne ad præsentiam Domini quem negaverat, & ad Discipulos venire trepidaret. Quia (ut ait Hieronym.) se indignum judicabat discipulatu, dum ter negavit Magistrum. Unde & Gregorius: Si hunc Angelus nominatim non exprimeret qui Magistrum negaverat, venire inter Discipulos non auderet. Vocatur ex nomine, ne desperaret ex negatione. Unde secundùm Hieronym. Peccata præterita non nocent, quando non placent. Videamus autem (secundùm Augustinum.) Cur ab Angelo, & Domino dictum est, quod præcedet eos in Galilæam, cum hoc fit post multa completum: & tamen sic mandatum ut ad hoc solùm, aut hoc primum expectaretur fieri debuisse. Et solvitur (secundùm eundem Augustinum) quòd hoc propheticè, & significativè est accipiendum. Galilæa namq; interpretatur, vel transmigratio, vel revelatio. In Galilæa verò, secundùm transmigrationis significationem intelligendum occurrit: quia de populo Israël transmigraturi erant ad Gentes: quæ Apostolis prædicantibus non crederent: nisi Ipse Dominus eis viam in cordibus hominum præveniens præpararet. Et hoc intelligitur *præcedet vos in Galilæam, ibi Eum videbitis*, id est; ibi mēbra corporis Ejus, quod est Ecclesia, in his qui vos susceperint invenietis. Secundùm illud autem, quòd Galilæa interpretatur revelatio, non jam in forma servi intelligendum

est:

Gregorius homil. 21.

Cur in Galilæa præcessit.

Mulier cur nuncia salutis.

Hierony. in c. 26. Marci.

Gregorius homil. 21. in Evange.

Hierony. in c. 16. Marci.

Augustinus lib. 3. de consensu Evangel. ad finem.

est: sed in illa in qua æqualis est Patri, quã promisit dilectoribus suis, & illuc nos præcessit, unde ad nos veniens non recessit: & quò nos præcedens non deseruit. Illa erit revelatio tãquã vera Galilæa, cùm similes ei erimus: ibi Eũ videbimus sicuti est. Ipsa etiã erit beatior transmigratio ex isto sæculo in illã æternitatẽ: si Ejus præcepta si amplectamur, ut ad dexterã segregari mereamur. Et secũdũ Gr. Quia Galilæa trasmigratio Sãcta interpretatur, rectè in Galilæa Dñus videndus nunciatur: sive quia ipsa de corruptione in incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem, transit sive quia illi ad speciem Ejus contemplandam pervenire merebuntur, qui modo transmigrant de vitiis ad virtutes, de amore mundi ad amorem DEI: declinantes à malo, & facientes bonum, quærentes & sapientes non terrena, sed Cœlestia. Cùm dicitur: *ibi Eum videbitis.* Secundùm Hieronymum. Brevis est sententia in syllabis, sed ingens in quantitate promissio. Ibi est gaudii nostri fons, & salutis nostæ æternæ origo præparata. Ibi congregantur dispersiones, & sanantur contriti corde. Ibi, inquit: Eum videbitis: sed non sicut vidistis. Hæc Hierony. Mulieres verò fraudatæ spe sua: quia Corpus Domini invenire sperabant, non attendentes ad verba Angeli, quæ audierant: conterritæ ex insolita apparitione Angelorũ: & gementes, quia nõ invenerunt Dominum, redeunt ad discipulos, dicentes Corpus Domini esse sublatum. Nuntiant Discipulis, ut aut secum quærerent: aut secum dolerent. De Angelo quidem & Ejus verbis, quibus Dominum resurrexisse audierant, nihil eis dixerunt: hoc solùm nuntiantes eisdem, scilicet Dominum in monumento non esse. *Et visa sunt eis verba ista sicut deliramenta*: id est; quasi phantastica, & non vera: scilicet quòd Dominus surrexisset à mortuis: *& ideo non credebant illis*: quia res nova erat, & contra consvetudinem quòd mortui resurgerent. Ut enim ait Theophilus: Est naturaliter incredibile mortalibus resurrectionis miraculum. *Petrus autem & Joannes*, hæc audientes, tollunt moras, & *cucurrerunt ad monumentum*, ex desiderio videndi factum: quia ignis materiæ ingestus non novit moras. Isti duo præ cæteris currebant, quia præ cæteris Christum amabant: & sicut familiares invicem se tenebant, propter quod in pluribus locis leguntur simul combinati. *Sed Joannes citius præcucurrit Petro*, quia erat junior & agilior illo. *Non autem introivit*, propter Petri reverentiam, quem expectavit, quia ipso senior, & inter Apostolos principalior erat. Conspice nunc bene ipsos. Currunt ipsi currit Magdalena & sociæ ejus post eos: omnes currunt ad quærendum Dominum suum, cor suum & animam suam. Currunt multum fideliter multumq; ferventer, multum anxiè, & multum studiosè. Curre & tu post eos, sive potius cum eis, ut cum eis consolari merearis. Cum autem perveniunt ad monumentum, respicientes in ipso per exterius ostium intraverunt, primò Petrus, deinde Joannes. Et quidem Secundùm literam Joannes qui primò pervenit, non intravit propter reverentiam Petri, cui primum ingressum servabat, sed Mysticè secundùm Gregorium, Per Joannem Synagoga, per Petrum Ecclesia designatur. Venit Synagoga prior ad monumentum, sed minimè intravit, quia & si primò Scripturæ Sacramenta cognovit, tamen ad fidem Passionis Dominicæ intrare distulit: Secuta posterior Ecclesia gentium, introivit in monumentũ, quia Christum JESUM & cognovit carne mortuum, & viventẽ credidit

Gregor. hom. 21. in Evang.

Hierony. in c. 16. Marci

Cursus ad sepulchrum.

Grego. hom. 22. in Evã.

didit DEUM. Sed post Petrum intravit & Joannes, quia in fine mundi ad redemptoris fidem etiam judæa colligetur. Eu introeuntes non invenerunt corpus: *sed viderunt sola*, scilicet sine corpore *linteamina*, quibus corpus erat involutum *posita:* id est: bene disposita & plicata: *& sudarium* capitis *non cum linteaminibus positum*, scilicet indistinctè & confusè, *sed separatim involutum*, id est; beneplicatum, *in unum locum*, ac si ex industria esset factum: quod totum factum est, ad ostendendum Christi resurrectionem jam factam: & quòd Corpus non fuerat sublatum, *& crediderunt*, verum esse quòd mulieres dixerant: scilicet Corpus Christi de monumento sublatum esse, non autem surrexisse: *nondum enim sciebant scripturas*, de Christi resurrectione loquentes: quia nondum erat eis apertus sensus ut intelligerent illas. Et recesserunt stupefacti, & apud se mirantes eventum rei, qualiter sola linteamina derelicta fuere sine corpore perunctō: vel quantam opportunitatem fur habuisset, ut hæc seriatim involuta dimittens, præsentibus militibus corpus auferet: non cogitantes de Christi resurrectione, nec intelligentes non esse sublatum, quia simul fuissent linteamina asportata: & maximè quia propter unctionem erant fortiter corpori adhærentia: ideo per hoc quod sic panni relicti & dispositi fuerant, manifestè apparebat quod resurrexerat. Separatio enim linteaminum à Corpore Domini, & desertio Eorum in sepulchro: signum fuit Dominicæ Resurrectionis, non transpositionis. Unde Chrysost. Considerant linteamina posita, & sudarium separatim involutum in unum locum, quod erat resurrectionis signum. Neq; enim si transposuissent quidam, hoc fecissent corpus denudantes: neq; si furati essent hujus rei solliciti fuissent, ut levarent sudarium & involuerent, & ponerent in unum locum seorsum à linteaminibus: sed simpliciter (ut se habeat) suscepissent utiq; corpus. Propter hoc enim & Joannes ait, quoniam cum myrrha sepultus est: myrrhaq; conglutinat corpori linteamina, ut non decipiaris ab his qui dicunt eum furtò sublatum esse. Quid autem est seorsum linteamina jacere, & sudarium seorsum involutum? Ut discas quoniam non erat festinantium hæc res, scilicet seorsum quidem illa: seorsum verò hæc & involuta esse. Non enim ita insensatus esset qui furaretur, ut circa rem superfluam tantum studium consumeret. Hæc Chrysosto. Moraliter monumentum, in quo sunt linteamina sola, potest dici claustralis, in quo est vestis religiosa exteriùs tantùm, sine habitu interiori. Unde legitur in libro Regum. Cùm venissent qui quærebant David, inventum esse simulachrum super lectū Ejus. Hæc est tunica Joseph in vēta sine ipso. Hæc est vestis ovina, sub qua latet mens lupina. Hìc, seceūd. Greg. Divinæ dispensationis magnitudo pēsāda est: quòd Discipulorū corda, & accendūtur ut quærāt, & differūtur ne inveniant: quatenus infirmitas animi ipso suo mærore cruciata, purgatior ad inveniēdū fiat: & tāto validius teneat, quātò tardius invenit quod quærebat. Cōpatete igitur Discipulis ipsis & mulieribus, quia in afflicti ne magna sunt. Quærūt Dominum suum, & non inveniunt: & nesciunt ubi Eum ampliùs quærere debeant. Igitur dolentes & flentes Discipuli, & non audentes diu manere juxta sepulchrum, propter metum judæorum, *abierunt ad semetipsos*, id est; ad hospitia sua: & illuc ubi habitabant, & priùs latitabant: & unde ad monumentum currebant, nihil certi scientes de Domini resurrectione. MARIÆ autem ibidem remanere

Joannis & Petri admiratio.

Chrysostom. homil. 84. in Joann.

Moraliter.

1. Reg. 19.
Genes. 37.
Gregorius hom: 22. in Evāgelia

manserunt. Et dum mente consternatæ, id est; stupefactæ essent de hoc qvod viderant: quia & lapidem tam immensæ magnitudinis revolutum stupebant, & corpus tam eximiæ venerationis non inventum dolebant, *respicientes in monumentum viderunt duos viros*, id est, duos Angelos in specie Virorum, *stantes circa illas in vestibus albis:* ad designandum gaudium Dominicæ resurrectionis Angeli non solùm verbo, sed etiam fulgenti habitu gloriam annuntiant triumphantis. Apparitiones enim Angelorum faciunt ad instructionem hominum; & solent per illum modum apparere, qvi competit rei de qua debent instruere: candor autem vestis, splēdorem denuntiat solennitatis: & ideo in albis apparuerunt vestibus: ad denotandum gaudium Dominicæ resurrectionis. Apparuerūt autē duo ad solennius denuntiandum Christi resurrectionem: quia solennius denuntiatur per duos, quàm per unum. Ubi Beda. Quomodo autem posito in sepulchro Corpore Salvatoris, Angeli astitisse leguntur: ita etiam celebrandis ejusdem sacratissimi corporis mysteriis tempore consecrationis assistere sunt credendi: monente Apostolo, mulieres habere velamen propter Angelos in Ecclesia. Cūq; mulieres timerēt ex visione Angelorū insolita, & declinarent vultus in terrā, ex verecundia dixerunt Angeli ad illas, consolando eas benignè, & instruendo de Christi resurrectione: *Quid quæritis viventem*, & jam resuscitatum, *cum mortuis?* Quasi dicerent: Nolite cum mortuis, hoc est in monumento (qui locus propriè est mortuorum) quærere Eum, qui ad vitam jam resurrexit à mortuis. Verumtamen multi quærunt uiventem cum mortuis: ut illi, qui licèt sint boni, tamen libenter conversantur cum malis: quibus potest dici illud: *sine ut mortui sepeliant mortuos suos.* Et subjungit: *Non est hic*, scilicet in sepulchro, præsentia corporis: qui tamen nusquam deest, præsentia Deitatis: *sed surrexit inde*, scilicet propria virtute. Et addunt dicti sui confirmationem: dicentes: *Recordamini qualiter locutus est vobis*, quia verax est, & non fallit, *cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: quia oportet Filium hominis tradi in manus peccatorum, & crucifigi, & tertia die resurgere:* quasi dicerent, diu antè prædixit hæc omnia: & ideo non miremini si modo auditis esse facta. Jubentur verborum recordari, ut prædicatione eventus futuri confirmentur in fide jam facti. Quia verò (ut dictum est) mulieres visis Angelis timentes declinaverunt vultus in terram: mysticè cum Cælestibus mysteriis appropinquamus, exemplo mulierum harum vultum in terram declinare debemus, nos terram & pulverem esse recolentes, Unde Beda. Et nos ergo exemplo devotarum DEO fæminarum, quoties Ecclesiam intramus, & mysteriis Cœlestibus appropinquamus: sive propter Angelicæ præsentiam virtutis, sive propter reverentiam Sacræ oblationis, cum omni humilitate, & timore ingredi debemus. Ad conspectum quippe Angelorum vultum declinamus in terram, cum supernorum civium quæ sint gaudia æterna contemplantes, nos cinerem esse, terramq; recolimus: sicut Beatus Abraham: *Loquar*, inquit: *ad Dominum meum cùm sim pulvis & cinis.* Et notandum, quòd Sanctæ mulieres astantibus sibi Angelis non in terram cecidisse: sed vultum dicuntur in terram declinasse. Unde mos obtinuit Ecclesiasticus, ut in memoriam Dominicæ, vel in nostræ spem resurrectionis, & omnibus diebus Dominicis, & toto quinquagesimæ tempore non flexis genibus, sed declinatis in terram vultibus oremus.

Angelorum qualis soleat esse apparitio.

Beda in cap. 24. Lucæ.

1. Cor. 11.

Matth. 8.

Declinandi vultus in terrā causa.

Beda in cap. 24. Lucæ.

Genes. 18.

Hæc Beda. Illæ autem mulieres nec tunc attenderunt ad verba Angelorum, nec aliqvam consolationem receperunt de visione eorum: qvia non qværebant Angelos, sed Dominum Angelorum: imo illæ duæ Mariæ, scilicet Jacobi & Salomæ conterritæ, & qvasi absorptæ exeuntes fugerunt de monumento, & elongaverunt se inde aliqvantulum, & sedebant dolentes, *quia tremor & pavor*, id est; stupor: *eas invaserat*, propter visionem Angelorum & Custodum, & nemini scilicet de custodibus qvidqvam dixerunt: nec etiam Angelis loqventibus responderunt. Unde Augustin. Intelligamus ipsorum Angelorũ nemini ausas fuisse aliqvid dicere, id est; respondere ad ea qvæ ab illis audierant aut certè custodibus qvos jacentes viderunt.

Augustinus lib. 3. de consensu Evangel. cap. 24.

QUOMODO DOMINUS APPARUIT *MARIÆ MAGDALENÆ*. CAPUT LXXII.

Joann. 20. & Matt. 28.

MARIA verò amaritudine plena æstuans amore, & nesciens qvid aliud deberet facere: qvia sine Magistro non poterat vivere, nec ibi Eũ inveniebat, & ibi Eũ qværeret ignorabat: *stabat* ex fervore & constantia: qvia vis amoris nec sedere, nec jacere sinebat *ad monumentum foris*, & ab extra, scil. in horto, & ante domunculã in qva erat sepulchrũ, *plorans*, & lamẽtans Dominũ suum: tanto enim cordis ferebatur incendiõ, tanta pietatis afficiebatur dulcedine, tam validis trahebatur vinculis charitatis, ut fæminæ infirmitatis oblita, nec tenebrarum caligine, nec persecutorum immanitate retraheretur à sepulchri visitatione: qvin potiùs foris stans, & lachrymis monumentum irrigans, recedentibus Discipulis non recedebat: pro eo, qvòd Divinæ dilectionis igne succensa, & tam invalescente urebatur desiderio & impatiente vulnerabatur amore, ut nihil ei saperet nisi flere possetq; illud propheticum veraciter eructare: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus.* Secundùm Augustinum. Ferventior & devotior ad Christum aliis mulieribus, & nimius ardor amoris eam sollicitabat. MARIA enim qvidqvid voluit, flendo obtinuit. Flendo obtinuit veniam peccatorum. Flendo obtinuit fratris resuscitationem de faucibus infernorum. Flendo obtinuit consolationem de resurrectione. Lachrymas ergo fudit compunctionis, compassionis, & devotionis. Unde Gregor. Qva in repensandum est hujus mulieris mentem qvanta vis amoris accenderat, qvæ à monumento Domini etiam Discipulis recedentibus non recedebat. Unde contigit, ut eum sola tunc videret, qvæ remansit ut qværeret: qvia virtus boni operis perseverantia est. Ubi & August. Viris enim redeuntibus, infirmiorum sexum in eodem loco fortior faciebat affectus: & oculi qvi Dominum qvæsierant, & non invenerant, lachrymis jam vocabant: ampliùs dolentes qvod fuerat ablatus de monumento, qvàm qvod fuerat occisus in ligno, qvoniam Magistri tanti, cujus ei vita subtracta fuerat, nec memoria remanebat. Tenebat itaq; ad monumentum jam dolor iste mulierem. Unde & Origenes. Audivimus fratres MARIAM ad monumentum foris stantem, audivimus MARIAM plorantem. Amor faciebat stare, dolor cogebat eam plorare. Stabat, & circumspiciebat, si fortè videret qvem qværebat Dolor renovatus erat ei: qvia qvem priùs doluerat defunctum, nunc dolebat ablatum. Et iste dolor major erat, qvia nullam consolationem ampliùs habebat.

Psalm. 31.

Augustinus in sabbato Paschæ.

Gregorius homil. 25. in Evange.

Augustinus Tract. 121. in Joann.

Origenes hom. 10. in diversos de Maria Magdalena.

Prima ergo fuit causa doloris, quia vivum perdiderat? sed de hoc dolore aliquantulam consolationem habebat, quia mortuum remanere videbat. Nunc autem de isto dolore consolari non poterat, quia nec Corpus defuncti inueniebat. Metuebat autem ne amor magistri sui in suo pectore refrigesceret, quô viso recalesceret. Plorabat itaque Maria vehementer, quoniam dolor additus erat super dolorē. Duos itaq; dolores eximios uno gestabat corde, quos mitigare lachrymis volebat, sed non valebat, ac ideo tota posita in dolore, mente & Corpore deficiebat, & quid ageret nesciebat. Petrus quidē & Joannes timuerunt & ideo non steterunt. Maria non timebat, quia nihil suspicabatur sibi superesse pro quo timere deberet. Perdiderat enim magistrum suum, quem ita singulariter diligebat, ut præter ipsum nihil posset diligere vel sperare. Perdiderat vitam animæ suæ, & jam melius arbitrabatur fore sibi mori quam vivere, quia forsitan moriens inveniret, quem vivens invenire non poterat. *Fortis namque ut mors dilectio*, quid nam aliud in Maria faceret, facta erat exanimis facta erat insensibilis. Sentiens non sentiebat, videns non videbat, audiens non audiebat, sed neque ibi erat ubi erat, quia tota ibi erat, ubi magister suus erat, de quo tamen ubi esset nesciebat. Quærebat autem eum, & non inveniebat, & ideo stabat ad monumentum & plorabat, tota lachrymabilis & miserabilis. Certè jam nihil sapiebat Maria nisi diligere, & pro dilecto dolere. Oblita erat timore, oblita erat semetipsā, oblita erat denique omnia, præter illū quē diligebat super omnia. Sensus nullus in ea remanserat, omne consiliū ab ea perierat, spes omnis defecerat. Solūmodo flere super erat. Hæc Origenes. *Dū ergo fleret*, propter Corporis Christi absentiam, *inclinavit se*, corporaliter, *& prospexit in monumentū*, quia semper sperabat ibi Eū invenire, ubi Eū sepelierat, & amor inquisitionem multiplicabat. Sicut enim nos cùm aliquam rem perdimus, quamvis huc illuc quærendo discurramus, tamen ad Eum locum sæpe respicimus, ubi eam habuisse meminimus, ita & hæc mulier quamvis huc illucque Corpus Domini quæreret anxia; tamen de Ejus absentia frequentius monumentum aspiciebat, ubi Eum positum noverat. Unde Gregorius: Amanti semel aspexisse non sufficit, quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. Quæsivit ergo prius & minimè invenit, perseveravit ut quæreret, unde contigit ut inveniret. Actumque est ut desideria dilata crescerent, & crescendo caperent quod invenissent. Sancta enim Desideria dilatione crescunt: si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Hoc amore arsit, quisquis ad virtutem pertingere potuit. Hæc Gregor: Quamvis ergo Maria vidisset Corpus Christi abesse, volebat tamen adhuc videre si aliquod vestigium posset percipere, & ideo non sufficiebat sibi semel respexisse. In hoc quod inclinavit se & respexit in monumentum, datur intelligi quòd cum humilitate cordis debemus prospicere mortem Christi, & in hoc quòd iterum prospexit, datur exemplum continuè Oculo mentis mortem Christi prospicere. *Et vidit*, Maria Oculis Corporis ipsos *duos Angelos* præfatos *in albis sedentes*, supra sepulchrum & loculum Corporis, *unum ad caput, alium ad pedes*: propter reverentiam loci consecrati ex tactu Corporis Dominici: ex fervore enim devotionis quam habebat, illam visionem meruerat. Angelus ad caput est, revelans Divinitatis arcana: quia Caput Christi Deus est: Angelus autem ad pedes est, docens humanitatis Ejus obsequia in redemptione nobis impensa, *qui dicunt illi, mulier quid ploras?* Angeli lachrymas prohibebant, & futurum quodammodo gaudium nunciabant: ac si dicerent: plorare noli, non habes causam flendi, sed magis gaudendi, ex Resurrectione Christi. Non est plorandum, sed plaudendum: hic dies lætitiæ est, non mæroris: læta venimus nunciare tibi, noli ergo plorare: sed potius ad illum respice, quem tanto amore desideras videre. At illa putans interrogare quasi nescientes, & non Angelos esse, sed homines, prodit lachrymarum causas: *quia tulerunt*, inquit, *Dominum meum*, de monumento, *& nescio ubi posuerunt Eum* arbitrans custodes vel Judæos Eum esse furatos. Magnus ergo dolor me flere compellit, magna tristitia viscera mea coarctat. Timebat enim ne Judæi Corpus Christi in aliquem locum inhonestum projecissent, invidentes honori sepulturæ ejus: vel nè fortè asportassent

Dolor geminus in Magdulena.

Cant: 8.

Gregor: hō: 25. in Evangel:

Timor Magdlaena.

ut ei ignominiam facerent. Agebat in ea vis amoris, ut non inventum non crederet nisi sublatum: & hæc angustiæ causa erat: quia nesciebat ubi inveniret, & officium funeris impenderet: non dicit, Corpus Domini mei sed, Dominum: toto designans partem: sicut omnes confitemur Jesum Christum Filium Dei sepultum, cùm sola Ejus sepulta sit caro. Vide hic mirabilem operationem amoris. Paulò antè audierat ab uno Angelo quod Resurrexit. & postea à duobus, quod vivebat: & non recordatur, & dicit, nescio. Amore hoc faciebat: quia anima sua non erat, ubi ipsa erat: sed ibi erat, ubi magister suus erat. Nam secundùm Origenem. Spiritus Mariæ magis erat in Corpore Magistri, quàm in suo. Nesciebat cogitare, loqui, vel audire, nisi de ipso: & nescio inquit, ubi posuerunt Eum. Hæc erat ei major causa doloris & desolationis: quia nesciebat quò iret ad consolandū dolorem, & ubi Eum inveniret. Maria quia vidit lapidem sublatum, credidit Christum furatum & deportatum: lapide enim sublato, Corpus faciliter amovetur de monumento: quòd fieri non potest quamdiu lapis superpositus est: sic quamdiu lapis timoris Dei in corde est, Christus ab Eo auferri non potest: si autem amovetur, citò ipsum perdit. Cum autem Maria sic ploraret, nec de Angelis aliquid curaret: amor suus, magister suus, amplius se tenere non potuit: Dñus igitur Jesus refert hoc Matri suæ, & dicit quòd vult ire ad consolandum Eam: vale dicensq; Matri, venit in monumento in hortū, ubi erat Magdalena, stat mulier & plorat, adest Jesus mærentiū consolator, & pias mulieris lachrymas intuetur: Eiq; ab Angelis se vertenti, & retrorsum conversæ apparere dignatur. Per hoc ostenditur, quod si quis Christum videre desiderat, oportet ut ad Deum convertatur: quia illi ad Deum videndum perveniunt, qui se totaliter per amorem in eum convertunt. Ubi Chrysost: Cur non expectavit eorum responsum, sed conversa est retrorsum cum ad minus homines multæ reverentiæ apparerent? Dic quod cum Maria illa diceret, Christus advenit, cui Angeli reverentiam exhibentes assurrexerunt: quod Magdalena admirans, *conversa est retrorsum*, ut videret quòd assurrexerunt. *Et non cognovit quod Jesus esset*: quia videbat Eum in specie non gloriosum, quem Angeli gloriosum videntes honorabant. Ipsa enim nondum habebat fidem de Christi Resurrectione: & ideo talis apparuit in Corpore, qualis apud eam erat in mente, non quod juxta hæreticos formam Dominus vultumque mutasset, ut pro voluntate diversus ac varius videretur, sed quòd Maria obstupefacta erat miraculo. Unde Bernardus: O quàm delectabile pietatis spectaculum, qui quæritur & desideratur, occultat se & manifestatur, occultat se ut ardentius requiratur, & requisitus cum gaudio inveniatur, & inventus cum sollicitudine teneatur, tentus nō dimittatur. Secūdū Greg: Maria quæ adhuc de Domini Resurrectione dubitabat, conversa est retrorsum, ut videret Jesum, quia videlicet per eandem dubitationem suam quasi tergum in faciem Domini miserat, quem resurrexisse minimè credebat. Sed quia amabat & dubitabat videbat & non cognoscebat, Eumque illi & amor ostenderat, & dubietas abscondebat. *Et dixit illi Jesus: mulier quid ploras? quem quæris?* non petit quasi ignorans sed ut eis responsione convenientius Eam instruat. Secundùm Gregorium interrogatur doloris causa ut augeatur desiderium. Quatenus cùm nominaret quem quæreret in amore ejus ardentius æstuaret. At illa adhuc Eum non cognoscens putavit Eum esse hortulanum, cui incumbebat Cura horti illius, in quo monumentum erat: eo quod mane primo Eum in horto videbat: æstimabat enim nullum circa loci illa occupari nisi Eum qui illorum cultor erat. Bene autem spiritualiter hortulanus ei erat, quia sentes perfidiæ & vitiorum jam eradicaverat, ac viventia semina fidei & virtutum per amoris sui vim in Ejus pectore & horto animæ seminare & plantare curabat. Sicut enim ad hortulani officium pertinet noxias herbas eradicare ut bonæ possent proficere, ita Dñs de horto suo, idest de Ecclesia quotidie vitia eradicat, ut virtutes proficere valeāt. Unde Origenes: O Maria si quæris Jesum, quare nō cognoscis? Ecce Jesus venit ad Te quem Tu quæris, & tu existimas hortulanum esse. Verum quidem est quod existimas: sed tamen in hoc erras, dum

Origenes hom: 10. in diversos.

Chrysostom: hom: 85. in Joan:

Qualis visus est Christus Magdalenæ.

Gregor: hō: 25. in Evāgelio.

Hortulanus creditus est Christus.

enim sic hortulanum existimas ut Jesum esse non cognoscas. Etenim Jesus est & hortulanus: quia ipse seminat omne bonum semen in horto animæ Tuæ & in cordibus Fidelium suorum: ipse omne bonum plantat & rigat animabus Sanctorum: & Ipse est Jesus qui tecum loquitur. Hæc Origenes. Mariæ etiam in specie Hortulani apparuit: tale enim Officium, talis actus, tale exercitium, talisque Nominis interpretatio, incipientibus congruit. Apparet Enim ut pænitens gerat modum hortulani scilicet ut omnia nociva eradicet, & bona inserat, si ergo vis ut appareat tibi verus hortulanus, oportet te herbas nocivas eijcere & salutiferas inserere. Ille verò respondit ei sicut hortulano dicens: Domine si sustulisti Eum dicito mihi ubi posuisti Eum, qui mihi est singularis thesaurus etiam mortuus & ego Eum tollam, cum omni desiderio & accipiam. Dominum vocat ut benevolentiam ejus captet: non dicit si sustulisti Jesum Crucifixum, loquendo determinatè & nominando Eum vel alias designando: sed dicit Eum in generali nihil addendo, quia vis amoris & affectus cum desiderio quærentis vel ferventer amantis hoc agere in animo solet: ut quem ipse quærit vel cogitat, omnes cogitare æstimat, & nullum ignorare credat. Unde quasi de cognito loquitur: & quem ipsa diligebat, omnes scire cogitabat: nec putavit alteri incognitum quem sic ipsa continuè plangit desideratum. Si ergo tu propter timorem Judæorum levasti Eum hinc, dicito mihi ut ego Eum accipiam: timebat enim ne Judæi etiam Corpori exanimi inservirent, & ideo volebat in alium locum incognitum illud transponere. Mirabilis mulieris audacia, quam mortui non terret aspectus, & cujus valitudo ad grave mortui Corpus tollendum plus intentat quam possit. Ex virtute enim amoris credebat se posse totum Corpus etiam mortuum portare; quia ferventer amanti nihil videtur difficile: cum enim sexus fæmineus fragilis ad onera deferenda & pavidus ad mortuorum corpora bajulanda: quidquid ab ijs impossibile est, hoc propter magnitudinem amoris, leve & possibile arbitratur. Unde Origines: Joseph timuit & ausus non fuit tollere Corpus de Cruce nisi in nocte, & nisi hoc expetiisset à Pilato: Maria autem Mortem præstolatur, non postulat nec veretur sed audacter dicit: Ego Eum tollam. O mirabilis mulieris audacia? o mulier jam non mulier. Nullum locum excipit, nihil anteponit, sine timore dicit, absolutè promittit: dicito mihi ubi posuisti Eum & ego Eum tollam: o Maria magna est constantia Tua, magna est fides Tua. Hæc Origenes. Hic ergo ostenditur magna Mariæ devotio & dilectionis fervor: ideo meruit quem mortuum quærebat, vivum videre & audire respice eam quomodo lacrymabili juxta suppliciter & devotè ipsum exorat, ut sibi illum quem quærit ostendat: semper enim sperabat audire aliqua nova de suo dilecto super omnia. Postquam autem (ut ait Gregorius) eam communi vocabulo apellavit ex sexu & agnitus non est: vocat ex nomine proprio, ut eam magis intentam faciat, & talem se exhibet ut agnoscitur, dicens: Maria; desiderium ejus ulterius affligi non sinens, per vocationem nominis, apertam sui declarat cognitionem, ac si apertè dicat: recognosce eum à quo recognosceris. Cum enim apud Deum certus sit numerus electorum, magna gratia aliquibus datur quando proprijs nominibus Deo noti esse monstrantur. Proprio ergo nomine vocat Mariam ut designet specialem quam ad Sanctos habet notitiam, illa verò conversa, corde & oculis mentis, sicut ante erat conversa Corpore & oculis carnis: mox ut se nomine proprio vocari audivit, Eum in voce sicut ovis bona pastorem recognovit. Prius enim conversa Corpore Jesum esse quod non erat putavit, nunc conversa corde, quod erat agnovit, ac quasi reviviscens & adorans Eum; indicibili gaudio, dixit, Rabboni idest Magister, sic enim ante passionem Eum vocare consveverat. quia Doctores apud Judæos vocantur Magistri. Tu es quem quærebam! quare tam qui Te mihi cælesti: quia ergo perseveravit ut quæreret, contigit ut inveniret. Unde Gregorius: Maria quia vocatur ex nomine recognoscit Jesum, atque Eum protinus Rabboni idest Magistrum vocat, quia & ipse erat qui quærebat exteriùs & ipse qui interiùs ut quereret docebat. Unde Origenes. O Mutatio dextræ Excelsi! conversus est dolor magnus in gaudium magna; mutatio sunt lacrymæ, do-

Hortulanus est Christus.

Audacia Magdalenæ.

Nomine proprio facta appelatio.

mæ doloris in lacrymas amoris & exultationis. Ut ergò audivit hoc
Agnitio ex nomine ſa. cta.
Verbum Maria, ſic enim conſveverat illam vocare Magiſter ſuus, præſenſit in
ipſo nomine, quandam ſingularem vocationis dulcedinem, & per eam cognovit
Ipſum, à quo vocabatur, eſſe Magiſtrum ſuum. Unde etiam Anſelmus: Nō-
li Magdalenæ deſerere comitatum: ſed acceptis aromatibus cum ea Domini-
cum ſepulchrū viſitare memento: Ut ſicut illa oculis tu in ſpiritu cernere me-
rearis: nunc ſuper lapidem revolutum ab oſtio monumenti Angelum reſi-
dentem: nunc juxta monumentum, unum ad Caput alium ad Pedes Reſurre-
ctionis gloriam prædicantes. Nunc Ipſum Chriſtum Mariam flentem & tri-
ſtem tam dulci oculo reſpicientem, tam ſvavi voce dicentem: Maria Rum-
puntur ad hanc vocem omnes Capitis cataractæ, ab ipſis medullis eliciuntur la-
Magdalena præ gaudio aliquis ad tempus.
crymæ, ſingultus atque ſuſpiria ab imis trahuntur viſceribus. O Beata quid
tibi mentis fuit quid animi, cùm ad hanc vocem Maria te proſternens & red-
dens vicem ſalutari, clamares Rabboni; quo rogo affectu, quo deſiderio mentis
clamaſti Rabboni. Nunc plura dicere lacrymæ prohibent, cum vocem exclu-
dant affectus, omnesque animæ & Corporis ſenſus nimius amor abſorbeat. Et
iterum nominat Dominus conſvetum ancillæ nomen & cognoſcit ancilla con-
ſvetam Domini vocem. Puto vel certo affirmo, quia ſenſit ſolitam ſvavita-
tem; qua vocari conſveverat Maria. O vox delectabilis, o quantum blandi-
menti, quantum ſapuit amoris; nec celerius hoc exprimi potuit, ſcio quæſis &
quæ velis. Illico mutatæ ſunt lacrymæ; non enim Credo mox eſſe reſtrictas,
ſed quas contritum Cor ſe torquendo prius exprimebat, eas poſtmodum cor
gaudens effundebat. O quàm diſſimilia ſunt: Rabboni, &c. ſi Tu ſuſtuliſti E-
um dicito mihi. O quàm diſſona ſunt tulerunt Dominum & neſcio ubi po-
ſuerunt Eum. Et illud quia vidi Dominum & hæc dixit mihi. Hæc An-
ſelmus. Et currens ac procidens Maria ad pedes Jeſu veſtigia ejus adorando,
ſtatim voluit ex devotione amplecti veſtigia ejus quem recognovit, ac pedes
tangere & oſculari ut conſveverat. O amor fortis & impatiens, non enim
ſufficiebat ei videre Jeſum & cum Jeſu loqui, niſi etiam tangeret Jeſum: ſcie-
bat Enim qua virtus de illo exibat & ſanabat omnes. Ipſe verò volens fi-
dem in corde illius ut hortulanus ſeminare, & animam ejus ad cæleſtia elevare,
Nolime tangere.
dixit: Nolime tangere, ſcilicet manibus Corporis, quem nondum tetigiſti fide
cordis, quaſi diceret, potius volo ut tangas me tactu mentis credens me Patri
æqualem, quàm tactu Corporis, credens me hominem purum & Patre mino-
rem: adhuc enim carnaliter in Eum credebat quem ſicut hominem flebat. Pro-
hibita eſt ergo, quia propter defectum fidei indigna erat & ideo ſubdit. Nō-
Nondum aſcendi ad Patrem.
dum enim aſcendi ideſt elevatus ſum ſcilicet in corde tuo ad Patrem meum,
ideſt ad æqualitatem Patris. Quod non credis me perveniſſe ad æqualitatem:
Ejus ac me Filium æqualem & coæternum Patri qui me ſuſcitavit à mortts, ſed
eſſe ſublatum tanquam cadaver purum. Ac ſi diceret: quia me tanquam
mortuum in ſepulchro quæris & reſurrexiſſe non credis, ideo viventem tan-
gere non mereris: tibi enim nondum ad Patrem aſcendi, quem viventem cum
mortuis quæris. Cùm tibi aſcendero ad Patrem tunc mereberis me tangere
Patri æqualem. Unde Anſelmus. O dulcis Jeſu curà ſacratis ac deſideratiſſi-
mis pedibus Tuis, ſic arces amanté, noli (inquis) me tangere, ut quid Domine,
quare non tangam illa deſiderata veſtigia Tua pro me clavis perforata, perfuſa
ſangvine, non tangam nec deoſculabor an: *inimicitior es ſolito quia glo-*
rioſior ecce non dimittam te, nec recedam à te: non parcam
lachrymis, pectus ſingultibus ſuſpirijsque rumpetur niſi tangam. Et
ille, inquit. Noli timere, non auferetur tibi hoc bonum, ſed differtur. Hæc
Anſel: Sic ergo Maria dubiis plena, luctu inquieta, præparatione indiguit an-
tequam ad tangendum tantam ſanctitatem accederet. Si autem illa quæ Do-
minum reſurgentem prima poſt Matrem ejus videre meruit: quæ etiam dilecta
eſt à Domino, & tota ejus mancipata obſequio ab omni peccato ab eo liberata,
à tactu pedum ejus eſt prohibita: quanto magis pollutus vitiis, ne eum to-
tum tangat, conficiendo, vel ſumendo? ſed *vade* jam lætificata, *dic* & nuncia
fratribus meis, ſcilicet Apoſtolis: quia ſurrexi, & *aſcendo,* ideſt aſcendam, *ad*

Patrem

patrem meum, per generationem & naturam *& patrem vestrum*, per adoptionem & gratiam: *Deum meum*, quia me hominem creavit, & sub quo ego homo sum secundùm humanitatem: *& Deum vestrum*, qui vos creavit, & ab errore liberavit: inter quos & Ipsũ, ego mediator sum: quasi diceret. In proximo est, ut videant ascendentem. Loquitur in proposito inqvantum homo, quia ascendere non competit Ei secundùm divinam naturam, quæ est altissima: quod etiam patet ex hoc, quòd vocat Apostolos fratres, propter similitudinem & conformitatem humanæ naturæ, & propter spiritualitatem amicitiæ, & etiam propter adoptionem gratiæ: quia Ejus patris sunt filij adoptivi, cujus Ipse est filius naturalis. Unde Severianus: Vocat fratres, quos Corporis sui fecit esse germanos: vocat fratres, quos patri suo adoptavit in filios: vocat fratres, quos benignus JESUS sibi præstitit cohæredes: vocat fratres, propter specialitatem amicitiæ, quam habuit ad Ipsos. Unde & Ambrosius: Descendisti quidē filius hominis, nec patri cùm descenderes abfuisti: sed descendisti nobis, ut te oculis ac mentibus videremus, ut in te crederemus: ergo & ascende nobis, ut te sequamur mentibus, quem oculis videre non possumus. Hæc Ambrosius. Stant ergo dilecti cum iucunditate & gaudio magno loqventes ad invicem, sicut amicus cum amico. Ecce igitur & hic similiter magnum pascha. Sic itaqve Dominus à Matre rediens, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, quàm Ipsis Apostolis vel aliquibus alijs. Unde Hieron Mariæ Magdelenæ primò ostenditur, de qua eiecerat septem dæmonia: quia meretrices & publicani præcedent synagogam in regno Dei, ut latro præcessit Apostolos. Locus autem ubi Dominus apparuit Magdalenæ, distat quindecim passibus à sepulchro. Hanc igitur mulierem quæ mane surrexit, amarè flevit, ardentissimè dilexit, diligentissimè quæsivit, & ideo præ cæteris invenit, & nos imitemur, Ejusq; exercitium gerentes cum lachrymis & perseverantia Dominum quæramus, ut simul cum Ipsa Dominum invenire, & ab eo consolari mereamur. Unde Origenes: Sequamur ergo, fratres charissimi, hujus sanctæ mulieris affectum, ut perveniamus ad effectum. Ploret unusqvisqve ad Jesum, & quærat fideliter Jesum: quia non deest animæ quærenti illum. Disce ergo ò homo, ò peccator à muliere peccatrice, cui tamem dimissa sunt omnia peccata sua. Disce peccator homo plorare Dei absentiam, ac intimè desiderare Ejus præsentiam: disce à Maria Jesum amare, & Jesum sperare, Jesum indesinenter quærere, quærendo investigare: nulla adversa formidare, nullam consolationem extra Jesum recipere omnia præter Ipsum contemnere: disce à Maria, quærere Jesum in monumento cordis tui, revolve lapidem ab ostio monumenti Dei: amove omnem duritiam, & repelle omne obstaculum à fide tua: tolle ergo omnem concupiscentiam, & omnem immunditiam à corde tuo, & diligenter per scrutare si sit JESUS in Eo: si autem non inveneris in te Jesum: sta foris & plora, & permane in fide, & respice foris ad alios si fortè alicubi invenias & videas in aliqvo Eum, & plorando ora Jesum ut dignetur intrare ad te, & habitare in te. Et ne fortè erecta cervice repellas Eum à te, humiliando inclina te, & iterum prospice in monumento Dei quod debet esse in te, & si ibi videris duos Angelos, unum ad caput, & unum ad pedes, id est, si cognoveris in corde tuo quasi cælestia desideria, tam ad contemplativam vitam, quàm ad activam pertinentia, per quæ adhuc non possis Jesum videre, nec Jesum habere: noli hic contentus esse, noli adhuc deficiendo quiescere, sed plora & quære Jesum in te, donec invenias, & si fortè aliquo modo tibi apparuerit, & desiderio tuo se præsentaverit: noli præsumere de te tanquam ex tuo desiderio vel merito tibi apparuerit, & tanquam Eum agnoscas, sed bonitati, pietatiqve Ejus attribue, & interroga illum, & ora ut indicet tibi seipsum, audeo enim tibi confidenter promittere, si in fide ad monumentum cordis tui steteris, si plorando Jesum quæsieris, & quærendo perseveraveris, si cum humilitate te inclinaveris, si exemplo Mariæ nullam aliam consolationem de JESU nisi Ipsum recipere volueris, Ipso revelante Ipsum sine dubio invenies, & Ipsum agnosces: ita ut non sit tibi necesse quærere ab alijs ubi est JESUS, sed tu magis indicabis Eum, nuncians quod vidi Dominum, & hæc dixit mihi. Hæc Origenes. Post aliquantulam verò morulam Dominus discessit, dicens: quia

Fratres cur vocat Apostolos.

Ambrос. in c. 24. Lucæ.

Hieron. in c. 16. Marci.

Locus apparitionis

Origenes hom. 10. in diversos.

Quærendus est Christus.

Humiliter quærēdus est.

& alios visitare Eum oporteret. Tunc Magdalena (benedictione ab eo recepta) & Domino discedente recessit, & iam credens ad socias suas venit, & hæc Ejs nunciavit. Illæ verò de Resurrectione Domini gaudentes, sed quòd Eum non viderant dolentes, *recedunt* cum ea, *de monumento*, id est, de loco ante monumentum, scilicet de septis horti in quo erat monumentum: *cum timore & gaudio magno, currentes nunciare hæc discipulis* Domini de Ipso: secundùm glosam, duplex erat in Ejs affectus, scilicet, timoris & gaudij: alter de magnitudine miraculi, alter ex desiderio Resurgentis, & vterque gressum cōcitabat fœmineū.

QVOMODO DOMINUS APPARVIT TRIBUS Mariis. Cap. LXXIII.

Mat. 29 & Io. 20
Hierony. in c. 28. Matth.
Rabanus ibidem.

CUm ergo istæ tres Mariæ simul pergerent, de monumento revertendo antequam perveniret ad civitatem, & ad Apostolos *occurrit* & apparuit *eis* Dominus JESUS. Ubi Hieron. Pergebat enim ad Apostolōs, ut per illos fidei seminarium spargeretur. Quæ autem sic quærebant, quæ ita currebant, merebantur, obviam habere Dominum resurgentem. Et ut ait Rabanus Per hoc ostendit se omnibus iter virtutum inchoantibus, ut ad salutem perpetuam pervenire qveant, adiuvando occurere. Blanda quoque salutatione Dominus deiectas erigens, & verbo consolatorio tristes consolans ait, *Auete* ex Eva formans Ave. Ubi Hieronymus: Primò mulieres merentur audire, avete: ut maledictum Evæ mulieris, in mulieribus solveretur. *Illi verò* ultrà quàm dici posset exhilaratæ, *accesserunt*, ut iam credentes & per fidem illuminatæ: quia, ut ait Apostolus: Accedentem oportet credere: *& tenuerunt*, ac deosculatæ sunt *pedes Ejus*, ex devotione humanitatem, in qua surrexit, probantes apertè, & de Resurrectione Ejus certificatæ, Deum ac Dominum adoraverunt: adoratione latriæ, tanquam fidem Trinitatis adstruentes. Unde Chrysost. Tenuerunt pedes Ejus, & cum superabundanti ad Eum lætitia currentes, acceperunt & per tactum coniecturam & certitudinem Resurrectionis & adoraverunt Eum, Fortassis aliquis vestrum vellet & secundùm illas effici mulieres, & pedes detinere JESU. Potestis & nunc, quicunq; vultis, non pedes & manus solùm, sed & caput detinere sacrum illud: terribilibus potientes mysterijs pura conscientia. Non hic autem solùm: sed & in illa die videbitis Eum cum ineffabili gloria illa, & plebe Angelorum venientem, si volueritis esse misericordes, & audietis verba illa: *Venite benedicti patris mei, hæreditate percipite regnum paratum vobis ante constitutionem mundi.* Hæc Chrysostomus Iste est modus veniendi ad veniam: scilicet accedendo ad pedes Christi, unde debemus ire ad osculum pedis Christi, per devotam orationem: Ejus scilicet considerando humanitatem. Si vis capere celsitudinem Dei: cape prius humanitatem Christi. Moraliter acceditur ad Christum, per fidem illuminantem. Unde in Psalmista: *Accedite ad Eum, & illuminamini:* tenentes per charitatem conjungentem. Unde in Canticis: *Tenui Eum*, scilicèt dilectum: *nec dimittam*: adoratur per debiti cultus exhibitionem. Unde supra in Evangel. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Et tunc Magdalenæ est datum, scilicèt ut tangeret Eum: quod fuit ante dilatum, quando quærebat viventem cum mortuis scilicèt in sepulchro & loco mortuorum. Cum magna igitur iucunditate loquuntur adinuicem, & faciunt similiter pascha magnum. Hic, ut ait Anselmus quamdiu potes morare, nō delitias tuas somnus interpollet: nullus exterior tumultus impediat. *Tunc ait illis Jesus: Nolite timere:* hoc dicit ad earū perfectā cōsolationē: quia timor qui eas invaserat, adhuc totaliter ab Ejs nō recesserat. Sicut occurrit currētibus, avete dixit gaudētibus, ita timorē excludit à timētibus. Et subiūgit: *Ite nūciate fratribus meis, ut eant in Galilaā: ibi me videbūt:* ubi Hierony. Nō in Judæa, sed in multitudine gentiū, gratia enim trāsmigratura de Judæa ad Gētes, præcedet viā in cordibus præparādo : de Galilæa, & de hac materia latius est dictū āte præcedētes capitulū. Vides hìc & supra quòd magister humilitatis vocat discipulos suos fratres, eos amicabilius solitò nominat, ut serius ad Eū accedāt, & nō timeāt accedere, propter hoc quod Eū in sua captione reliqverāt, & ut verā Resurrectionē doceāt, ut & ad honorē & ad amorē accēdat Unde Rabanus: Vera fraternitas est, quæ fratrē veneratur devotū, & corripit dissolutū: quæ præsēti obsequitur, absētē nō rodit, sano applaudit, infirmū nō deserit: placatū nō provocat, iratū meruit ut majorē. Hæc

Hierony. ibidem.
Heb. 11.
Chrysost. hom. 90. in Matt.
Mat. 25
Moraliter.
Psal. 33.
Cant. 3.
Lucæ 4.
Hierony. in c. 28. Matth.
Fratres Domini.
Rabanus ibidem.

Hæc Rabanus. Angelus Apostolos vocat discipulos, ratione humilitatis debitæ, Domino dans honorem. JESUS autem, quamvis Dominus, vocat eos fratres, & charitatis, & humilitatis ratione: in quo datur prælatis forma charitatis & humanitatis, iuxta illud Ecclesiastici: *Rectorem te posuerunt, noli extolli: esto in illis quasi unus ex illis.* Nunquam JESUS omnium Dominus humilitatem dimisit: sed usqve ad mortem fidem ei servavit, & etiam post mortem, nec nō & post ascensionem. Nonne in fine pedes discipulis lavit; Nonne humiliatus est ultra quàm dici possit, Crucis patibulum sustinendo; non ne post Resurrectionem vocavit discipulos fratres; Nonne post ascensionem locutus est paulo humiliter quasi ad comparem suum, *Saule, Saule, quid me persequeris;* nec nominavit se Deum, sed Jesum Nazarenum: nonne etiam in sede Maiestatis confitens, dicturus est in die judicij, *quodque fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Non sine causa virtutem hanc tantùm amavit, & suo nobis exēplo commendavit: sine hoc enim fundamento frustra fit aliarum virtutum ædificium, vel constructio. Unde nec de castitate, nec de paupertate, nec de aliqua virtute vel opere confidas, sine humilitate. *Venit ergo Maria Magdalena,* cum alijs duabus ad denunciandum bonos rumores Christi *discipulis,* tristibus de morte Domini: hæc enim dies boni nuncij fuit, *nuncians* Ejs: quia *vidi Dominum, & hæc;* quæ dicta sunt, *dixit mihi* scilicèt nunciate vobis. Mulieres opus faciunt Evangelistis: factæque Apostolæ Apostolorum, festinant ad nunciandum mane misericordiam Domini. Omnis qui rectè intelligit, alijs nunciare debet. Juxta illud Apocalypsis, *Qui audit, dicat veni,* unde per istam quæ præ omnibus fuit sollicita videre Christi sepulchrum, propter quod Dominus ei primò apparuit: significatur quælibet persona de cognitione veritatis divinæ valde sollicita, & per hoc meretur assequi cognitionem, & talis debet veritatem agnitam nunciare alijs, sicut Maria nunciavit discipulis, ne de abscondito talento debeat meritò reprehendi. Unde Beda: In eo autem quod hæc mulier discipulis Christum resurrexisse nunciavit, omnes monemur, maximè quibus est commissum prædicandi officium: si quid Ejs cælitus revelatum fuerit, studiosè proximis propinent. Hæc Beda. Misericordissima Dei pietas in hoc loco erga sexum fæmineum declaratur. Mulier Resurrectionis accipit primum mysterium, & mandata custodit, ut veterem prævaricationis errorem aboleret. Unde, secundùm Gregor. humani. generis culpa abscinditur unde processit: mulier in paradiso viro propinavit mortem, à sepulchro mulier viris annunciavit vitam, & dicta sui vivificatoris narrat, quæ mortiferi serpentis verba narraverat. Mulier, quæ fuerat ianua mortis, prima prædicat Resurrectionem, & ostendit ianuam vitæ: ac si, secundùm Gregor. humano generi non verbo Dominus, sed rebus dicat: De qua manu vobis illatus est potus mortis, de Ipsa suscipite poculum vitæ. Unde August. Resurgentem Deum priores fœminæ Apostolis nunciaverunt: nunciavit viro suo mortem fœmina in paradiso, nunciaverunt & fœminæ salutem viris in Ecclesia: Resurrectionem Christi Apostoli erant gentibus nunciaturi, Apostolis fœminæ nunciaverunt. Unde & Ambrosius: Sicut in principio mulier authorculpæ viro fuit, vir executor erroris: ita nunc quæ mortem primò gustaverat, Resurrectionem prior vidit: culpæ ordine remedio prior, & ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret, quæ culpam viro transfuderat, transfundit & gratiam: veterisq; lapsus compensat ærumnam Resurrectionis indicio. Per os mulieris mors antè processerat, per os mulieris vita reparatur. Unde etiam Beda: O quàm felices fæminæ, quæ triumphum Resurrectionis mundo meruerunt annunciare: ac mortis quam Eva serpentino affatu seducta contraxit, imperium disruptum prædicare, quanto feliciores animæ virorum pariter & fæminarum, quotquot in die judicij (percussis pavore ac digna ultione reprobis) Ipsæ cælesti gratiâ adiutæ triumphare de morte, & gaudium beatæ Resurrectionis meruerint intrare. Hæc Beda. Et quia constantiam prædicandi non habet sexus inferior, & ad exeqvendum infirmior, & mulieribus docere in Ecclesia non permittitur, mandatur viris officium Evangelizandi. Hic autem nunciat mulier, iam non ut mulier, sed ut Ecclesiam

Ecclesia. 32 — *Humilitas Jesu* — *Act. 9.* — *Mat. 25.* — *Mulieres Evāgelistæ & Apostoli.* — *Apoc. 22* — *Beda in Joan.* — *Gregor. hō. 25. in Evāgelia.* — *Idem ibidē.* — *August. ser 144. de tēpore.* — *Ambros. in c. 24. Lucæ.* — *Beda in hō.*

gegans. Rectè quoque hæc mulier quæ lætitiam Dominicæ Resurrectionis prima nunciavit, scilicèt sancta Maria Magdalena, à septem, dæmonibus, id est, universis vitijs & criminibus curata esse memoratur, ut ubi abundavit peccatum, superabundare gratia monstraretur, & ne quisquam digne pænitens de venia commissorum desperaret, videns eam quæ tot erat subdita vitijs in tantum culmen subito esse promotam, ut Ipsis Evangelistis atq; Apostolis prima miraculum Resurrectionis Evangelizaret: tum etiam ut nullus de sua innocentia præsumat, aut peccantem despiciat: tum ut pateat quod ex Dei abundanti gratia peccator aliquando resurgit melior quàm ante casum fuerat. Sancti cùm peccant, lapis est motus, non evulsus. Cadat justus, labatur justus, resurgat justus melior erit. Sanctis enim omnia cooperantur in bonū.

Cur Magdalena huic operi deligitur.

DE MENDACIO CVSTODVM. Cap. LXXIIII.

DEinde cùm mulieres abijssent à monumento, ad explendan jussionem Dominicam: *quidam de militibus,* illud custodientibus, qui viderunt factum, & audierunt verbum Angelicum, *venerunt* Ipsa die Resurrectionis, *in civitatem,* scilicèt Hierusalem: *& principibus sacerdotum,* à quibus positi erant ad custodiendum sepulchrum Christi, *nunciaverunt omnia quæ fuerant facta,* scilicèt Christi Resurrectionem, & Angeli terribilem apparitionem ac terræ motum, & ex his quæ viderant & audierant facti sunt, vellent nollent, testes & prædicatores veritatis & Resurrectionis Domini triumphatoris mortis, & hoc quippe est validum testimonium, quod ab inimicis & Crucifixoribus Christi Judæi audiant Resurrexisse Ipsum. Unde secundùm Chrysost. Mira Angeli apparitio, & terræ motus propter milites facta sunt, ut stupefierent, & ab eis fieret testimonium veritatis: veritas enim à contrarijs divulgata magis effulget. Quod & contigit, quando prædicti custodes nunciaverunt principibus omnia quæ facta fuerunt. Ubi notandum, quod volentes impedire divinam providentiam, contra suam intentionem promovent illam: sicut fratres Joseph vendiderunt Ipsum ne adorarent Eum, & per hoc compulsi sunt Eum adorare secundùm providentiæ divinæ ordinem. Sic principes Judæorum volentes impedire celebritatem nominis Christi, fuerunt valde diligentes de custodia sepulchri, & per hoc celebrata est fama de veritate suæ Resurrectionis, & perconsequens, sui nominis. Jndocta igitur simplicitas fatetur veritatem: astuta verò duplicitas Principum modum quærit, quo astruat falsitatem. Unde Rabanus: Simplex animi æquitas, & indocta hominum rusticitas sæpe veritatem rei ut est fine fraude manifestat, ac contra versuta malignitas falsitatem verisimilibus verbis pro vero commendare decertat. Hæc Rabanus. Unde nequitia Judæorum per hoc non quiescit: quia congregati cum senioribus ad confingendum falsitatem consilio accepo, dederunt militibus pecuniam copiosam ad pervertendum veritatem: injungentes Ejs ut ad denigrandam Resurrectionis famam dicerent, quod Ipsis dormientibus discipuli Ejus nocte furati Eum essent. Ecce apertum mendacium. Unde Remig. O stulta insania, dormientes testes adhibes. Si dormierunt, quomodo furtum viderunt: si non viderunt, quomodo testes sunt; Quòd si etenim fures viderunt, cur non eos detinuerunt; Unde & Chrysost. Uerè formam mendacij habebatquod dicebant, qualiter enim furarentur discipuli homines pauperes, & idiotæ, & neq; apparere audentes: si enim adhuc Christum vivum videntes fugerunt, qualiter mortuo eo non timuissent tot militum multitudinem; Num quid ostium sepulchri poterant evertere; lapis eminebat magnus, multis indigens manibus. Numquid etenim non erat sigillum superimpositum, quare non persuasibilia sunt quæ de furto dicta sunt: unde per quæ Resurrectionem obumbrare conantur, per hæc eam faciunt clarere, dicentes enim quod discipuli furati sunt, confitentur Corpus non esse in sepulchro: furtum autem ostendit esse mendax custodia militum, & discipulorum pavor. Hæc Chrysost.

Chrysost. hō. 91. in Matt.

Gen. 37.

Rabanus in c. 28 Matth.

Remigius ibidem.

Chrysost. hom. 91. in Matt.

Per hoc etiam moliebantur Discipulorum perditionem, imponendo eis furti crimen. Spiritualiter autem Discipuli Christi fures erant, quia ab ingratis judæis scripta novi & veteris testamenti ablata in usum Ecclesiæ conferebant, & Salvatorem, qui eis promissus fuerat, illis nocte dormientibus, hoc est infidelitate tormentibus abstulerunt, gentibus credendum tradentes. Et ut dicit Severianus. Amiserunt milites, perdiderunt judæi, sed discipuli Magistrum suum non furto, sed fide: virtute, non fraude: sanctitate, non crimine: vivum, non mortuum sustulerunt. De Templi verò ærariis & oblatione pauperum, non de bursis propriis acceperunt pecuniam, & copiosam, ut ea fama Christi extingverent cujus sangvinem & vitam prius hujusmodi pecunia emerant: de communi prodigi sumus adeò, ut de proprio nil erogemus: sic proprietas diligitur, & communio contemnitur. Unde Hieronymus. Custodes miracula confitentur, illi autem qui post tale testimonium debuerant converti ad pœnitentiam, & JESUM quærere resurgentem, perseverant in malitia, & pecuniam quæ ad usus Templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii: sicut & antè triginta argenteos judæ dederant proditori. Omnes igitur quòd stipe Templi, & his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ abutuntur in aliis rebus, in qvibus suam explent voluntatē, similes sunt scribarū & Sacerdotū, redimentium mendaciū & sangvinem Salvatoris. Unde Hilarius. Emitur ergo resurrectionis silentium, & furti mendaciū, argento: quia honore sæculi (qui in pecunia est & cupiditate) Christi gloria denegatur. Hæc Hilarius. Istis etiā judæis similes sunt, qui cum magnis sumptibus & laboribus conantur ad subversionem veritatis, cujusmodi sunt advocati dolosi, & Doctores vanè gloriosi, & illi qui eos ad hoc induerunt quibuscūq; modis. Ubi Chrysostomus. Non mireris si pecuniæ milites superaverunt, quæ apud Discipulum tantam ostenderunt virtutem, ut facerent Eum Magistri proditorem: nihil enim clausum vel occultum quòd non pecunia indagante sic contritum, propter qvod dicitur: *Nihil iniquius, quam amare pecuniam.* Unde & Rabanus: O! pestis magna avaritiæ, semper bonis animis detestanda: quid illæsum, quid inconcussum dimittis? Tu genus hominum confudisti, Tu Discipulum comitem Christi ab Apostolatu præcipitasti, Tu milites custodientes Christi sepulchrum captivasti. Nunquid bene dictum est, pecuniæ obediunt omnia? Hæc Rabanus. O; quomodo socios & hæredes judæi & milites in hoc scelera etenim apud magnos & potentes, reliquerunt: qui pecunia corrumpuntur & corrumpunt: ac pro temporalibus & transitoriis agentes iniquè, credunt nihilominus, (sed vanè) quòd sic animæ eorum requiescant in pace, & partem habeant cum Christo in Resurrectione. Custodes verò *accepta pecunia* corrupti *fecerunt sicut erant docti*: & dixerunt, *nobis dormientibus furati sunt discipuli JESU Corpus Ejus:* sed mentita est iniquitas sibi, & avaritia, sicut & Christi Discipulus, sunt decepti. Hæc autem irrisio heu multis hodię congruit pigris, illa hora Dominicæ Resurrectionis torpentibus. Unde Petrus Damianus. Cavendum est autem ne somno quos, vel ad momentum quidem in competentibus horis assentiat, & maximè juxta diluculum: ut quo videlicet tempore gravius incumbit accidia, Canonicis nos inveniat occupatos officiis absit etiam nos tunc sopore vel ignaviæ tædere, qua videlicet hora constat Redemptorem nostrum destructo mortis imperio

Pecunia militibus data

Hierony. in c. 28. Matt.

Omnes simi les prælati.

Hilarius in fine commētariorum in Matth.

Chrysostom. homil. 91. in Matth.

Eccles. 10.

Raban. in c. 28. Matth.

Accidia detestatio.

surrexisse; ne si tunc dormiamus, quando oriente sole corpore etenim interior noster Homo lucem debeat inocciduam expectare (quod absit) ut irrisio nobis videatur illa congruere, Discipuli Ejus nocte venerunt, & nobis dormientibus furati sunt Eum. Hæc Petrus Damianus. Istud autem mendacium militum judæi emerunt carè, quomodo adhuc eos tenet in errore: unde *divulgatum est*, & mansit *hoc verbum*, scilicet quòd Christus furatus fuisset, non surrexisset: tanquam verum, quod tamen erat falsum, *apud judæos usquè* modo & *in hodiernum diem*, & usquè hodie suum non vident vel intelligunt errorem. Unde Rabanus. Error empti mendacii per quod modo resurrectionis denegant veritatem, perseverat in judæis, ne in Christum credant, & reatu eos constringit perpetuo? ad tempus autem mendacium prævaluit, sed non semper, nam contra fictum mendacium judæorum, refulget efficax & irrefragabile testimonium resurgentium mortuorum: *quia multa corpora Sanctorum qui dormierunt.* somno mortis: *surrexerunt post Resurrectionem Ejus*, tanquam testes suæ resurrectionis, & *exeuntes de monumentis venerunt in sanctam Civitatem* Hierusalem: quæ dicitur Sancta, propter Templum Divino cultui deputatum, & propter Sancta Sanctorum, & ob distinctionem aliarum Urbium in quibus idola colebantur: vel pro antiquo nomine, ut Matthæus publicanus dicitur, & *apparuerunt multis*, testificantes de resurrectione Domini, scilicet idoneis ad declarationem resurrectionis Dominicæ: his scilicet qui videre meruerunt, & resurgentem susceperunt: sed non omnibus, quia non erat resurrectio generalis, quæ apparebit omnibus & bonis & malis. Et hoc Divinitus factum est contra judæos & milites, in testimonium quòd Christus Dominus primitiæ dormientiũ verè resurrexit à mortuis. Unde Chrys. Aperta sunt monumenta,& resurrexerũt mortui, & intraverũt in Sanctã Civitatẽ: ut inexcusabilẽ relinquerẽt Eã,& Dñi resurrectio firmaretur. Hæc Chrysost. Fortè hi fuerunt, de quibus supra Epistolam ad Hebræos legitur: quòd multi affectaverunt sepeliri in terra Sancta: ut cum Domino resurgente resurgerent. In Evangelio etiam Nazaræorum legitur. quòd duo Viri Sancti mortui ante quadraginta annos, venerunt in Templũ, & scripserunt quomodo illi qui erant in limbo, exultaverunt in descensu Domini ad inferos, & dæmones tristabantur. Unde Leo Papa: Qui mortalitatis gravabantur sepulchris, discussa obstaculorum mora prosiliant: appareant quoq; nunc in Civitate Sancta, id est; Ecclesiã DEI futuræ resurrectionis indicia, & quod credendũ est in corporibus, fiat in cordibus. Hæc Leo. Rectè autem in resurrectionis Domini tempore alii surrexerunt, ut cùm se percipere desperaret homo, quod in se ostenderat DEUS: homo hoc in se fieri posse præsumeret, quod in puris hominibus factum cognosceret. Unde Gregor: Ad instruendam ergo ignorantiam nostram, ad roborandam infirmitatem nostram, suæ resurrectionis exemplum nobis sufficere voluit, solus illo in tempore mortuus est, & tamen solus minimè surrexit. Ne quis enim dicat, sperare de se non debet homo, quod in carne sua exhibuit Homo DEUS: ecce cum DEO homines resurrexisse cognoscimus. Hæc Gregor. Considera hic quàm magna fuit nequitia judæorum circa Dominum JESUM: quæ etiam post Ejus mortem non cessavit, & quàm magna bonitas circa illos, de quorum salute nihilominus curam habuit: quibus exemplis & nos provocamur, ut Ejus bonitatem circa injuriantes imitemur.

Mendatium emptum. *Rabanus ibidem.* *Matth. 27.* *Chrysostom. homil. 91. in Matth.* *Leo sermon. de resurrect.* *Cur & alii surrexerunt.* *Gregorius homil. 14. moralium.*

QUO-

QUOMODO DOMINUS APPARUIT PETRO, *& Joseph, & Jacobo minori, ac Sanctis Patribus.*

CAPUT LXXV.

CUm ergo Magdalena & sociæ ejus redeuntes domum, narrassent Discipulis resurrexisse Dominum: Petrus mærens quòd Dominum suum non viderat: nec quiescere valens, propter amoris vehementiam quam ad Eum habebat; discessit subitò ab aliis ad quærendum Dominum, & solus ibat versus sepulchrum. Nesciebat enim, ubi eum alibi quæreret. Dum ergo pergeret, Dominus in via ei apparuit: licèt Evangelista ubi vel qua hora factum sit, non designaverit. Tunc Petrus videns Dominum procidit in terram, & veniam petiit in hoc quòd Eum dereliquit, & pluries negarit: Dominus autem sibi peccata dimittens, & Eum consolando confortans, dicit ei ut confirmet etiam fratres suos. Stant simul, & cum gaudio colloquuntur adinvicem, & fit hic similiter Pascha magnum. Singulariter ergo Petro apparuit, qui singulariter Eum negavit. Omnium autem virorum quos Evangelistæ & Apostoli commemorant, primò Dominus Petro pluribus de causis seu rationibus apparere voluit. Prima est, ut qui primò confessus est Eum Christum esse, primò resurrectionem Ejus mereretur videre. Secunda, ut mentem Ejus (quæ in passione titubaverat) reformaret, & qui timore passionis Ejus evidentiùs ceciderat, per spem resurrectionis priùs resurgeret. Tertia, ut peccatum trinæ negationis ei indultum ostenderet, consolans Eum ne desperaret. Quarta, ut Apostolatus Ejus ordinem consolidaret, & ipsum in eo roboraret. Quinta, ut Eum facto doceret qualiter subditis suis pœnitentibus condescendere deberet, quantùmcunq; peccassent. Sexta, ut peccatoribus omnibus spem misericordiæ & veniæ daret, ostendendo quòd peccatores non despiceret. Septima potest addi, Secundùm Chrysostomum qui dicit. Non enim simul omnibus se manifestabat, ut sereret fidei semina. Nam qui primò viderat, & certus erat, aliis referebat. Deinde sermo prodiens præparabat animum Auditoris visioni. Et ideo primò digniori & fideliori omnibus apparuit. Erat enim opus animæ fidelissimæ, quæ priùs acciperet hunc aspectum, ut minimè turbaretur inopinata visione. Post Petrum verò aliis apparuit quandoq; paucioribus, quandoq; pluribus. Hæc Chrysostomus. Petrus verò benedictione à Domino accepta, rediens ad Dominam, & ad Discipulos Eis omnia narravit: & deinceps in omnibus multum fidelis DEO permansit. Petrus interpretatur obediens, & typum obedientiæ gerit: quibus Dominus sæpiùs apparere consvevit. Discedens igitur Dominus JESUS à Petro, apparuit Joseph, qui Eum sepelierat in monumento suo. Nam ut legitur in Evangelio Nazaræorum: Cùm audissent judæi, quòd Joseph à Pilato Corpus JESU petiisset, & Ipsum ita honorifice in monumento suo sepeliisset: Tunc indignati adversus Eum, ceperunt Ipsum eadem vespera qua sepelivit Dominum, & in quodam cubiculo diligenter clauso & sigillato recludente incarceraverunt, alligantes Eum ad columnam in ipso carcere, & volentes post sabbatum Eum occidere: & ecce statim in Ipsa die Resurrectionis, suspensa domo

Petrus Dominū quærit

Petri singulariter apparuit Dūs.

Chrysostom. homil. 38. in Epist. priorem. ad Corinth.

Petri interpretatio.

Joseph apparitio.

à quatuor angulis Dominus ad eum intravit, & ei lætus apparuit: eumq; consolans faciem Ejus exterxit, & osculum dedit: ac deinde salvis sigillis Eum educens & liberans, in domum suam in Arimathia Ipsum adduxit: Vide quomodo Dominus suos non oblivisceetur: nec derelinquit usquèquaq; sed tandem eos consolatur & adjuvat suo tempore. *Quia Ipse est Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione,* Unde Chrysostomus. Mos siquidem DEI est iste certissimus, ut cùm mala ad cumulum suum venerint: cumq; viderit suos graviter affligi. & adversarios tyrannide quadam contra se impietatis attolli: vel potiùs mentis ebrietate bacchari, Divinitatis suæ potentiam per signa demonstret. Hæc Chrysosto. Nicodemum verò, ipsius Josephi socium in sepeliendo Dominum suum, dicunt quidam interim latuisse, propter metum judæorum Joseph interpretatur augmentum, vel appositio per longam ætatem: & typum gerit perseverantium in bono opere, quibus sæpe Ipse Dominus dignatur apparere. Apparuit etiam Dominus ipsa die Jacobo minori, ut in Epistola ad Corynthios tangitur. Qui in Cœna dovoverat & juraverat se non comesturum panem ab illa hora qua calicem Domini biberat, donec Eum à mortuis surrexisse videret. Cùm ergo usq; ad diem Resurrectionis Jacobus cibum non gustasset: apparens Dominus dixit ei, & his qui cum eodem erant: ponite mensam & panem deinde panem accipiens, benedixit ac fregit, & post dedit Jacobo, dicens ei: Frater mi, comede Panem tuum: quia Filius hominis à mortuis resurrexit. Ista refert Josephus, & similiter Hieronym in libro de viris illustribus. Vide quomodo hic qui non solùm panem substantialem, sed etiam super substantialem, scilicet JESUM esuriebat: utroq; consolari & refici meruit. Non enim permittit Dominus illos qui Eũ vel propter Eum esuriunt, & vel inedia deficere: sed dat in se sperantibus escam opportuno tempore: & implet eos benedictione. Jacobus interpretatur luctator: & typum gerit eorum qui in tentationibus fortes sunt, & vitia uiriliter supplantant: quibus etiam Dominus frequenter se manifestat: esto ergo Petrus obediendo, esto Jacobus vitia supplantando, esto Joseph de virtute in virtutem proficiendo, & in hoc perseverando, & non oblivisceetur Dominus te per suam gratiam visitare: & prout tibi expedire noverit: consolari. Et sciendum, quòd animam, cui se Dominus in quacunq; specie dignatur ostendere, nunquam dimittit sine consolatione & aliqua salubri revelatione, quomodo patet in omnibus apparitionibus post resurrectionem factis. Nam MARIÆ Matri suæ præ cæteris plùs de morte Ejus dolenti, & Resurrectionem Ejus expectanti totiùs festivus & gloriosus apparens, totum mærorem in lætitiam convertit: itaq; omnis doloris pristini oblita fuit. MARIAM etiam Magdalenam, cui in specie hortulani apparuit, plorantem consolabatur, vocans eam proprio nomine, & dicens: MARIA: quo verbo statim conversa, ac consolata & edocta, cognoscens Dominum, cum gaudio magno dixit, Rabbani: revelavitq; ei Dominus mysterium suæ voluntatis, dicens: vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum. Item tres mulieres, quibus occurrit, consolatus est dicens· Avete, & deinde subjungens nolite timere, eisq; misterium suum revelavit, dicens: Ite annuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi Me videbunt. Item duobus Discipulis euntibus in via apparuit in specie peregrini, quibus

Psalm. 9.

Hieronym. in catalogo virorum illustrium.

Jacobus quid interpretatur.

Deus quem visitatione per consolatur.

bus aperuit sensum Scripturæ, & eorum corda fecit, ardentia: & demum in fractione panis eos plenè consolabatur sui notiâ. Item cùm appareret Discipulis congregatis in unum, in propria specie, consolabatur eos, dicens: pax vobis, quid turbati estis, Ego sum, nolite timere. Videte manus meas, & pedes meos, & aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & sic similiter. DEUS in qualibet alia sua revelatione consolatus est videntes se, cum aliqua revelatione: unde non dubium est quin similiter & hic istos suos dilectos consolatus sit. Et notandum, quòd Divina consolatio acquiritur. Primò, per timorem. Secundò, per lachrymationem seu lachrymarum devotionem. Tertiò, per tribulationum sustinentiam. Quartò, per sui humilitatem. Quintò per terrenæ consolationis vitationem. Sextò, per supernorum contemplationem. Dominus igitur JESUS inde discessit: quia nondum Sanctos Patres post Resurrectionem suam visitaverat: quos in Paradiso deliciarum dimiserat. Rediit ergo ad eos procedens in stola candida, cum multitudine Angelorum, quem ipsi in tanta gloria à longè conspicientes, cum indicibili gaudio, exultatione & jubilo, canticis & laudibus Eum susceperunt, & procidentes in terram: adoraverunt: deinde surgentes & stantes coram eo reverenter & jucundè compleverunt laudes suas ferventer, & omni qua poterant Devotione. O! qualis cantus, & quantà gaudia ibi erant, ubi tanta Concio Sanctorum simul psallebat? O! quàm bonum & quàm jucundum talibus interesse, vel saltem aliquid de his percipere? appropinqua ergo & tu si permitteris, & admisce re laudibus istis, vel saltem ausculta à longè, & jucundare in eis.

Consolatio Divina quo modo acquiritur.

QUOMODO DOMINUS APPARUIT
Duobus Discipulis in via. CAPUT LXXVI.

IPsa autem die Resurrectionis Domini, *duo ex* septuaginta duobus *Discipulis* Ejus de Hierusalem egressi, *ibant* versus castellum Emaus, quod distabat à Hierusalem stadiis sexaginta, id est; septem millibus quingentîs passibûs contra Occidentem. Octo quippe stadia faciunt milliare unum: & sic distabat ad Hierusalem per septem milliaria & Dimidum: quorum duo vel secundùm quosdam tria, faciunt unam leucam: unius istorum duorum nomen exprimit: Lucas, cui inquiens nomen Cleophas: alteriùs verò nomen tacet causa humilitatis: quia secundùm Gregorium. Creditur fuisse ipse Lucas, sed sedundùm Ambrosium, putatur fuisse Amaon filius Rusi, & cum ipsi, quasi desperati, de JESU adinvicem de[illegible] quæ acciderant, scilicet de ejus cõversatione & morte tristes cõferrent: maximè dolentes, quia cum sine culpa & innocenter occisum noverant: Venit Dominus JESUS & junxit se illis: scilicet corporaliter & spiritualiter, & *ibat cum eis:* tanquam socius itineris: interrogans & respondens, ac verba salubria cum ipsis conferens, ut secundùm Bedam, fidem suæ Resurrectionis, mentibus eorum incenderet, & quod se facturum promiserat, impleret, scilicet *ubi sunt duo vel tres in Nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum.* In ipso loco in quo se eis junxit, capella facta fuit. Et quia intus in Corde Dominum amabãt, sed de Ejus resurrectione dubitabãt: ideo Dominus eis foris in corpore apparebat, sed quis esset non agnoscebant. Hoc apud eos agebatur foris in oculis corporis, quod agebatur intꝰ in oculis cordis.

Lucæ 24.

Ambrosius in cap. 24. Lucæ.

Beda ibidem Matth. 14.

Quia enim amabãt, videbãt, quia verò dubitabant, Eũ quẽ videbãt nõ agnoſcebãt. Et hoc eſt quod dicit, *oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent:* quia incredulitas eorũ, & dubietas demerebatur, quòd Chriſtus cognitionẽ ſui corporis ab eis retardaret. Tenebantur oculi eorum veritate, non falſitate, ſed ipſis non valentibus veritatẽ recipere vel percipere, unde non ab Ipſo Domino JESU, ſed propria dubitatione tenebantur. Ubi Auguſtinus; Quod autem ait Marcus eis in alia effigie Dominum apparuiſſe, hoc Lucas dicit, quòd oculi eorum tenebantur ne cognoſcerent Eum: oculis quippe Eorum acciderat aliquid, quod ita manere permiſſum eſt, uſq; ad fractionem panis. Non quia Dominus non poterat transformare carnem ſuam, ut alia revera eſſet effigies quàm ſolebant intueri: ſed nõ ita eſt factum. Hæc Auguſt. *Et ait ad illos: Qui ſunt ſermones quos confertis adinvicem ambulantes, & eſtis triſtes?* Non quærit ex ignorãtia, ſed ut ex eorum reſpõſione incredulitas eorũ conveniẽtius arguatur, ut dicit Gregor. Conferebant quidem inter ſe, quaſi non ampliùs expectantes Chriſtum viventem: ſed doloroſi, quaſi perempto Salvatore. *Et reſpondens Cleophas dixit ei. Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognoviſti quæ facta ſunt in illa his diebus?* hic, ſolus, non facit excluſionem aliorum peregrinorum, cum valde multi peregrini & de diverſis partibus veniſſent in Hieruſalem ad diem feſtum Paſchæ: ſed notat excluſionem cognitionis, ab iſto ſic apparente, ſcilicet notitiæ mortis JESU, quam ſolus videbatur ignorare: ut ſit ſenſus. Cum multi peregrini his diebus venerint in Hieruſalem, mirũ eſt quòd tu ſolus inter alios peregrinos ignores ea quæ ſunt nota aliis omnibus. Ubi Theophilus, quaſi diceret. Tu ſolus quaſi jam peregrinus es, & extra confinia Hieruſalem habitans, & expers eorum quæ in medio ejus contigerunt, ut hæc ignores. Ubi Beda. Peregrinum putabant eum cujus vultum non agnoſcebant. Sed revera peregrinus erat eis: à quorum naturæ fragilitate (percepta jam Reſurrectionis gloria) longè diſtabat: & à quorum fide, utpote Reſurrectionis Ejus neſcia, manebat extraneus. Et cum non ex ignorantia, ſed ut ex reſponſione eos argueret, & de factis in Hieruſalem, quænam eſſet eos interrogaret: *dixerunt, de JESU Nazareno, qui fuit Vir Propheta, potens in opere,* ſcilicet miraculorum: *& ſermone,* ſcilicet prædicationis & doctrinæ: quomodo eſſet traditus in mortem, & crucifixus. Ubi Beda. Prophetam fatentur, Filium DEI tacent: vel nondum perfectè credentes, vel ſolliciti ne inciderent in manus Judæorum perſequentium: quia neſciebãt quis eſſet, quod verum credebant celantes. Et ſubjungitur, quòd ſperabant ipſum redemptũ Iſràël, quaſi jam evaneſceret ſpes eorum: cujus cauſam ſubdunt: quia jam tertia dies ab illis factis erat, qua ſe reſurgere prædixerat: & tamen adhuc diſcipulis non apparet, licèt tertia dies prope finem eſſet. Et addunt, quod quidam ex eis abeuntes ad monumentum, terruerunt eos, non de Reſurrectione Chriſti quam nunciabant, ſed de ablatione Corporis Ejus non inventi, quam diſcipuli timebant. Et Ipſe dixit ad eos, ex reſponſione eorum arguens ipſos: *o' ſtulti,* propter cæcitatem intellectûs: *& tardi corde,* propter tarditatẽ affectûs; *ad credendum in his quæ locuti ſunt Prophetæ,* de Chriſti morte & Reſurrectione: *nonne hæc oportuit pati Chriſtum,* tum propter Patris præordinationem, tum propter Chriſti exaltationẽ, tũ propter humani generis Redemptionem, tum propter ſcripturarum

Aug. lib. 3. de conſenſu Evang. c. 21.

Solus.

Theophilus in Lucam.

Beda in cap. 24. Lucæ.

Idem ibidẽ.

rum impletionem *& ita*, scilicet per passionem & mortem, *intrare in gloriam suam*, ad quam nemo perveniet nisi per passionis viam. *Et interpretabatur*, & exponebat *illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant*, inducendo testimonia aliqua, & aperiendo mysteria quantùm ad propositum ostendendum sufficiebat: ostendens eis omnia circa ipsum facta antè fuisse prædicta. Firmitas enim fidei in eo est: quia omnia quæ in Cristo venerũt, prædicta sunt. Considera hic multiplicem Domini benignitatem & bonitatem: primo, quia non potuit ejus fervens amor sustinere eos sic tristari & errare. Verè fidus est amicus, fidelis comes & benignus Dominus jungit se ipsis, quærit tristitiæ causam, & exponit eis scripturas, inflammans corda eorum. Sic quotidie facit nobiscum spiritualiter, si enim aliqua perplexitate vel acediâ gravati piè de ipso loquimur, statim adest, confortans corda nostra & illuminans, & etiam ad amorem suum inflammans: optimum enim remedium est contra tales perplexitates, loqui de DEO similiter & cogitare de ipso: propter quod, istorum discipulorum exemplo, cùm per viam incedimus, de salutiferis loqui debemus, ut Christum nobiscum pergentem habeamus: & non solùm pergentem, sed etiam nos docentem: sicut istis discipulis, cum quibus ibat, scripturas aperiebat. Et universaliter ubiq; bonum est loqui de JESU: bonum est Eum in mente semper habere: quia nec ipse obliviscitur eorum qui memores sunt Ejus, sicut hic videmus. Promisit enim, quòd *ubi duo vel tres congregati sunt in nomine Ejus, ibi est in medio eorum*. Specialiter autem de passione loquentes comitatur Dominus, quia amplius placet ei recordatio eorum, quæ Ipse pro nobis est passus. Unde ad hoc specialiter monet: dicens: *Recordare paupertatis meæ*, scilicet contra divitias: *& transgressionis*, id est; utilitatis, scilicet contra honores: *absynthii & fellis*, scilicet contra delitias. Secundò, considera bonitatem ejus non solùm ex amore, ut dictum est suprà, sed etiam ex humilitate profunda. Conspice quomodo humiliter vadit Dominus omnium cum istis Discipulis, quasi unus ex eis. Nonne Tibi videtur rediisse ad primordia humilitatis, sed & in alio humilitatem Ejus, qua non est dedignatus hos Discipulos inferioris gradus: non enim erant isti de Apostolis, sed de aliis minoribus discipulis: & tamen familiariter jungit se ipsis, vadit & loquitur cum eis: non sic faciunt elati, qui nolunt nisi cum præcipuis Viris ambulare & conversari. Item in alio relucet hic sua humilitas, nam si consideres elatos, videbis quòd nolunt verba ampullosa spargere inter paucos: quia ea perdita existimarent: nec illos dignos ea suscipere reputarent: sed Dominus etiam cum duobus loquitur arcana sua: non vilipendit paucos, nec etiam unum, sicut fecit loquendo cum Samaritana juxta puteum. Tertiò, considera Domini benignitatem: vide quomodo discipulos suos instruit, ac sermonibus consolatur, & reficit: inducens eos ad credendũ: & dicit: *O! stulti & tardi corde ad credendum, &c.* quasi diceret nobis. O! stulti & tardi ad credendum. O! stulti & tardi ad inquirendum præcepta & voluntatem DEI. O! stulti & tardi ad implendum intellecta, & faciendum ea: humiliemus ergo nos, ut Sacram Scripturam inquiramus, & secundùm eam vivamus: humiliemus etiam nos ad tolerantiam passionum, ut participes Passionis Christi effecti, simus socii resurrectionis & gloriæ Ipsius. Qui enim non compatitur, non intrabit in gloriam illam: quam

Benignitas & bonitas Domini.

Loquendum de Deo.

Matth. 18.

Thren. 3.

Joann. 4.

quam etiam præcedit mandatorum inquisitio, & impletio. Unde Beda. Hoc nobis in loco non ullam Scripturam interpretandi, sed gemina nosipsos humiliandi necessitas incumbit, qui neq; in scripturis quantum oportet edocti, neq; ad implenda quæ novimus quantùm decet sumus intenti: nam si Moyses & omnes Prophetæ Christum locuti sunt, & hunc per angustiam passionis in gloriam suam intraturum prædixerunt: qua ratione gloriantur se esse Christianos, qui juxta virium suarum modulum, nequè scripturas qualiter ad Christum pertineant investigare: neq; ad gloriam quam cum Christo habere cupiunt, per passiones tribulationum desiderant attingere? Hæc Beda. Christus enim per passionem & mortem, tanquam per portam angustam, intravit in gloriam suam, ostendens nos per multas tribulationes intrare in Regnum DEI. Delirant ergo & fatui sunt, qui sine pati & tribulationibus præsumunt intrare in gloriam alienam: cùm Christus sine his non intraverit in gloriam suam: sed oportebat multa pati illum, cujus naturaliter est Regnum, multomagis nos, quorum non est Regnum nisi de gratia, oportet per multas tribulationes intrare in Regnum Cœlorum. Exemplum habemus de omnibus charis & Electis Christi, qui omnes per viam passionis voluntariæ venerunt ad Regnum DEI. Mirum quippe esset si quis intrare nollet portam, per quam Rex suus intrasset. Unde Bernardus. Caput nostrum per passiones & angustias Cælum introire videmus; & nos membra Ejus nobis alia itinera somniamus. Monstruosa res est, si per unum foramen caput transire videmus, per aliud corpus: pudeat sub spinato capite membra fieri delicata. Hæc Bernardus. Hæreditas quippe transit ad hæredes cum suo onere & honore: DEUS autem hæreditati beatitudinis æternæ adjunxit onus, id est; tolerantiam passionis, & cum isto onere habuit eam Christus: quia ut hic dicitur, oportuit Christum pati, & sic intrare in Regnum DEI: habuerunt eam Apostoli: quia persecutionem pro Christo (ut Ipse eis prædixerat) sustinuerunt, habent eam omnes fideles: quia, ut dicit Apostolus. Omnes qui piè volunt vivere in Christo JESU, persecutionem patientur: qui ergo vult assequi æternam beatitudinem & nullam pati tribulationem, videtur quòd velit esse & Christo dignior, & Apostolis Sanctior, & cunctis fidelibus melior. *Et cùm appropinquaret Castello quo ibant*, tunc Ipse Dominus *finxit se longius ire*: ut scilicet eorum augeret desiderium: & invitaretur ab eis, & teneretur. Unde Bernardus. Simulabat se longius ire, non quia volebat: sed volebat audire; Mane nobiscum Domine, quoniam advesperascit. Hæc Bernardus. In hoc tamen nulla falsitas fuit, quia sicut aliquid potest fingi verbis, ita & factis: primum autem fuit sine falsitate, ut patet in parabolis testamenti novi & veteris, quibus aliquid fingitur verbis ad veritatem aliquam convenientius designandam: & eodem modo hic Christus finxit se longius ire, ad designandam distantiam à cordibus eorum propter fidei defectum. Unde Augustinus. Quod non ad mendacium pertinet: non enim quod fingimus, mendacium est: sed quando id fingimus quod nihil significat. Cum autem fictio nostra fertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis, sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio, ad aliquam rem signandam.

Beda in cap. 24. Lucæ.

Pati oportet cælum intrare volentes.

Passi omnes Sancti.

Bernar. ser. de passione.

Fingendi et simulandi ratio.

Bernar. ser. 74. in cant.

August. lib. 2. de quæstionibus Evãgeliis c. 21.

Hæc August. Ipsi autem desiderantes adhuc audire ipsum, *coegerunt illum* factis, scilicet manibus trahendo ut maneret, ac verbis & rationibus alliciendo obnixè rogaverunt *dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est dies*, scilicet ad occasum, quo exempló, secundùm Greg. colligitur quòd peregrini non solùm ad hospitium invitandi sunt: sed etiam trahendi. Quilibet morti appropinquans, & ad vesperum seu occasum vitæ tendens, congruenter etiam posset hoc verbum dicere, & Dominum ad manendum secū corde & ore invitare; tandem *intravit cum illis*, & recumbens cum Ejs, *accepit Panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.* Conspice bene quomodo ad eorum invitationem & coactionem benignè cum Ejs intrat: mensam ponunt, cibos offerunt: panes accipit, ac benedicens eos manibûs sacratissimis frangit & porrigit illis. Faciens illis hoc sicut ante passionem, quando adhuc inter eos conversabatur, seu morabatur, facere consueverat. Unde per hoc seipsum Ejs revelat, quia tunc *aperti sunt oculi eorum*, scilicet interiores: *& cognoverunt Eum*, in modo fractionis panis, assuetam Ejus consvetudinem videntes: sic enim frangebat panem sola manu, ac si scinderetur cum cultello. Cognoverunt Eum ex modo frangendi & etiam benedicendi panem. Legitur enim panem sic fregisse & benedixisse pluries. Primò, in quinque panum multiplicatione. Secundò, in septem panum distributione. Tertiò, in sui Corporis consecratione Quartò, hic in discipulorum illuminatione. In his autem quatuor fractionibus, significatur quadruplex expositio sacræ scripturæ secundùm quatuor Ejus sensus, scilicet historicum, tropologicum, allegoricum, & anagogicum. Ubi August. Non incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à sathana fuisse, ne agnosceretur JESUS: sed tamen à Christo facta est permissio usque ad Sacramentum panis, ut unitate Corporis Ejus participata, removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci. Ubi & Theophil: sed & aliud innuit, quòd scilicet sumentibus sacrum panem, aperiuntur oculi ut Eum agnoscant, magnam enim & ineffabilem vim habet Domini caro. Hæc Theophilus. Ista circa discipulos gesta quotidie facit Dominus nobiscum invisibiliter, & in anima: nam teneri vult, & etiam invitari, per desideria & orationes ac sanctas meditationes, & ideo oportet orare, & non deficere. Ista etiam facit ad nostram eruditionem, ut scilicet intendamus in opera charitatis, pietatis, & hospitalitatis: & quomodo non sufficit divina eloquia legere vel audire, nisi compleantur opere: quia Dominus non est cognitus dum loqueretur & dignatus est cognosci dum pascitur: pius & misericors Dominus fidei istorum subuenit, quos misericordes reperit, eisq; misericordiam impendit. Hinc ergo cognoscere possumus, quod fides sine operibus mortua est: quia Dominum quem discipuli non ex visione, non ex scripturarum interpretatione & expositione cognoverant, mox opere quod scripturæ præcipiunt perfecerunt; Eum in fractione panis cognoverunt. Audiendo scripturas & præcepta Dei, illuminati non sunt: faciendo, scilicet Ipsum trahendo ad hospitium, & apponendo cibum, illuminati sunt: quia *non auditores legis, sed factores justificabuntur apud Deum.* In operibus ergo pietatis & misericordiæ, ut in hospitate & huiusmodi, amplius cognoscitur Deus: quàm in lectione, disputatione, & scripturarum expositione. Veritas enim melius operando, quàm audiendo intelligitur: & melius Ipso opere, quàm verbo manifestatur. Nos ergo qui peregrini in hoc mundo sumus, quia non habemus hic permanentem civitatem, sed futuram inquirimus, si spiritualiter in nobis habemus quæ in se habebant isti peregrini, erit Dominus comes itineris nostri. Peregrini isti laborabant: quia ambulabant: tristabantur, & de Christo confabulabantur: sed Christus se Ejs iungit, cor urit, scripturas aperit, longiùs se ire fingit. Si tales essemus, scilicet laborando, contra acediam, tristando, contra vanam lætitiam, de Christo confabulando, contra vaniloquium, tunc Christus se nobis iungeret, cor accenderet, scripturas aperiret, & intellectum daret: licèt aliquando longius se ire fingeret, ut nos probaret. Item peregrinus ab omnibus ad Eum non pertinentibus se exonerat & alienat, viam quærit, summó desideriò patriam suam appetit, & cor atque oculos ab omnibus, ne re-

Gregor. hō. 23. in Evāg

Peregrini in hospitiū trahendi.

Frangendi panis consvetudo.

Fractionum quatuor totidem sensus.

August. lib. 3. de consensu Evangel. cap. 25.

Theophilus in Lucam.

Peregrini conditionis.

retrahatur vel impediatur, avertit. Esto talis peregrinus, & apparebit tibi Christus, & hæc tria faciet tibi, sicut fecit & illis duobus peregrinis. Tempus abbreviat, per dulce vitæ colloquium, viam instruit, dans verum intellectum, ultimò pane benedicto, per seipsum fractô, reficit affectum, & hoc compellis ipsum, se longius ire fingentem, manere tecum. Per istos discipulos, euntes in Emaus, signantur volentes implere consilia Domini, quia Emaus intrepretatur desiderium consilij, quibus Dominus sæpe sua visitatione dignatur apparere, non autem dedit Dominus istis discipulis suis tunc magnam sui copiam, sed statim porrecto pane, *evanuit ab oculis eorum*: ut ex hoc ipsorum argueret effectum, simul ostendens se corpus gloriosum habere, quod per dotem agilitatis subitò potest disparere, subtrahebatur carnalibus oculis species infirmitatis, ut mentibus eorum inciperet apparere gloria Resurrectionis. Unde iam certi Eum Resurrexisse, dixerunt adinuicem, *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis*; scilicet ardore charitatis, *dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas*, nos instruendo ex Ejs. Quare Eum non tenuimus; quare ad pedes Ejus non corruimus; Quare nobis Ipsis & cordibus nostris non credidimus; ubi Eum quæremus; ubi Eum inveniemus; per quod, ut dicit Origenes, innuunt quòd prolati sermones à Salvatore, accendebant audientium cor ad amorem divinum. Unde Gregorius, ex audito quippe sermone inardescit animus, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, à concupiscentijs terrenis aliena, audire Ei libet præcepta cœlestia, & quot mādatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur. Hæc Gregorius. Idcirco quoque citò evanuit, quia etiam alios consolari festinabat, cum quibus tamen simul & istos consalatus est, ut statim infrà patebit.

Emaus.

Origenes hom. 7. in Exod.

Gregor. hom. 30. in evang.

Cur citò evanuit.

QUOMODO DN9 APPARUIT DISCIPULIS Thoma absente. Cap. LXXII.

Lucæ 24. & Io. 20

Theoph. in c. 24. Lucæ.

SUrgentes autem eadem horâ prædicti duo discipuli, *regressi sunt ipsa die in Hierusalem*, ad alios discipulos propter metum Judæorum inclusos. Unde Theophilus: Ardebat ergo cor eorum igne verborum Domini, quibus intendebant, & adeo lætati sunt, ut nullam moram passi, mox reversi sint in Hierusalem. Uide hic discipulorum diligentiam, & fidei fervorem, ad revelandum resurrectionem: quia tardâ, scilicèt vespertina hora, aut mensa, seu fatigatione itineris non detenti, & remoto Judæorum timore, ad annunciandum Apostolis Resurrectionem Dominicam, & quod de Ea in via comperérant, cucurrerunt impigri. Nec mirum si eadem die & horâ surrexerunt, erat enim dies boni nuncij, & ideo timere poterant, si differrent usque mane illud, quod timebant illi, qui dicebant, hæc dies boni nuncij est, si tacuerimus & noluerimus nunciare usque mane, sceleris arguemur. Prædicatio enim non est differenda, & ea quæ sunt ad salutem communem, non sunt tacenda, sed revelanda. Ex quo exemplo prælati moti, ad diligentiam prædicationis debent accendi. *Et inuenerunt* in monte Sion, subrum cœnaculum, *congregatos* & inclusos, propter metum Judæorum, & propter Dominicæ Resurrectionis gaudium, qui prius dispersi fuerant propter metum Judæorum & propter passionis metum *undecim*, & qui cum Ipsis erant de septuaginta duobus discipulis, loquentes mutuo & *dicentes* Ipsis duobus *quòd Resurrexit Dominus vere, & apparuit Simoni*. *Et Ipsi* duo ad Majorem certitudinem faciendam de Resurrectione, econuersò *narrabant illis quæ gesta erant in via*, & apparitionē factam Ejs, *& quomodo cognoverunt Eum in fractione panis*. Sed quidam ex Ejs, nec istis duobus, nec alijs credebant, ex quibus unus Thomas erat. Considera modo quanta ibi lætitia fuerit, dum isti & illi vicissim sua gaudia nunciarent. Et dum hæc loquerentur adinuicem, exivit Thomas inde. Quo egresso, dum adhuc alij colloquerentur de his quæ audierant, & viderant, & *serò iam esset die illa* prædicta scilicèt, *una sabbatorum*, id est, primo post sabbatum, quæ est Dominica: hoc est eadem die Resurrectionis dominicæ, *& fores*, id est, ostia quæ fores dicuntur: quia de domo ducunt foras: *essent clausæ*, pro-

Fores. Ianuis clausis cōgruè venitres,

propter metum Judæorum, quod etim divina revelatione est factum, ut scilicet JESUS intrans ad discipulos ianuis clausis, manifestaret Ejs virtutem suæ potestatis, & gloriosi sui Corporis: venit Dominus JESUS ad suos discipulos, à desiderio eorum vocatus, indutus albissimis vestimentis gloriosæ Resurrectionis suæ & novitatis, & intrans ad eos ianuis clausis, *stetit in medio eorum*, ut videretur ab omnibus qui congregati erant in nomine Ejus: Secundùm Bedam, ideo sero apparuit: quia tunc maximè timidi erant & secundùm Theophilum, præstolabatur ut omnes convenirent: ostijs verò clausis, ut se corpus gloriosum, cui aliud non resistit, habere ostenderet. Ipse etiam ad congregatos venit & spiritus ad congregatos descendit. Quia Christus & Spiritus Sanctus non nisi in charitate congregatis adsunt. (Stetit in medio) ut Omnes Eum certitudinaliter agnoscerent, & omnes consolationem suæ præsentiæ reciperent. Et nota quod sicut dicit Salustius medius locus est dignitatis, & debetur honorabilioribus: propter quod Christus stetit in medio discipulorum, sicut sol inter sidera, ut eos illuminaret: sicut flos inter Lilia, ut eos decoraret; sicut Princeps inter milites, ut eos roboraret, sicut Magister inter discipulos, ut eos informaret: sicut Pater inter Filios, ut eos concordaret: sicut cor inter membra, ut ea vivificaret: & sicut communis amicus, ut Omnibus Eis se communicaret. Unde quando sumus plures aliquando diligentes: si super venerit statuimus Eum in medio ut singuli possimus Ejus frui præsentiâ. Est autem ibi Altare in loco ubi Dominus dicitur tunc stetisse. Considerandum est hic quod de se colloquentibus Dominus in medio stetisse dicitur: ut intelligamus quia Eum nobiscum habitantem, habebimus si quoties in unum congregamur, ea quæ ad Ejus laudem & nostram salutem pertinet agimus, juxta quod ait ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, quando autem JESUS Salvator ad discipulos venit Ipsi erant in timore: sero facturum erat, in unum erant congregati & fores erant clausæ. In quibus quatuor insinuantur nobis valde necessaria, ut Salvatorem quem expectamus suscipere mereamur. Primum est timor qui domum Conscientiæ mondat secundùm illud Ecclesiastici. Timor Domini expellit peccatũ, nam qui sine timore est, non poterit justificari. secundum est contemptus vanæ gloriæ quod significatur in hoc quod sero facturum erat: ad Eum enim Dominus venit cui lux mundanæ gloriæ occubuit, & qui verè eam contemnit. Tertium est unitas, quia erant in charitate congregati: non enim visitat Salvator homines discordes unde Apostolis, Pacem habete & DEUS pacis erit vobiscũ. Quartum est stabilitas, qua aliquis in domo conscientiæ manet non curiosè exterius evagando. Unde fores sensuum claudendæ sunt: & sic Salvator est expectandus: per Istos verò Discipulos in unum foribus clausis congregatos significantur Religiosi cum foribus quinq; sensuum clausi, quibus Dominus sæpe apparet eosq; sua visitatione consolatur & lætificat (& dixit Ejs pax vobis) Non pax temporis, quia exponendi erant multis tribulationibus: sed pax pectoris & pax æternitatis prima in præsenti secunda infuturo. De utraq; dicitur in Joanne: Pacem S. pectoris relinquo vobis in præsenti, pacem meam, S. æternitatis quæ est specialiter pax mea do vobis. Jdest cito dabo: dicit ergo (pax vobis) scilicet reconciliationis, quam ad DEUM factam nuntiavit ac Charitatis & unitatis quam Ejs servandam præcepit, itemq; æternitatis & immortalitatis quam Ejs futuram promittit, pacem offert, qui propter pacem venerat. Unde Pontifex præcipuus sponsus Ecclesiæ in persona Christi sicut specialis Vicarius Ejus dicit pax vobis cùm in missa primo se vertitad populum: quia hæc fuit prima vox Christi ad Discipulos post Resurrectionem, in star verò aliorum Sacerdotum dicit postea Dominus vobiscum, ut se unum ex nobis ostendat. Dum autem Ecclesia primitiva quotidie ex generalitate & post tantùm diebus Dominicis, post vero tantùm in tribus solennitatibus commonicaret Corpori & sangvini Domini: nunc Ecclesia per osculum pacis quo designatur Unitas Ecclesiastica cõmonicat in missa spiritualiter & si non Sacramentaliter. Et pulchrè Resurgens à mortuis Dominus primo pacem Discipulis commẽdavit, ut Illos ad suam visionem perventuros esse demonstraret qui pacem et concordiam Corde & corpore servant, ex quo patet quod Illi sunt pacifici qui vere sunt Christi Discipuli, Secundùm Chrysostomũ Discipulis

Beda in cap. 20. Ioan.
Theoph. in c. 20. Ioan.

pulis dixit pax vobis, quia prælium inexpugnabile ad Judeos habebant.
Mulieribus autem gaudium evangelisat, quia in, tristitiis genus illud erat:
alternatim igitur viris quidem propter prælium pacem, mulieribus propter
tristitiam evangelisat gaudium, & ne Discipuli Eum alium vel fantasma pu-
tarent subiunxit (Ego sum) scilicet in persona propria, non res fantastica seu il-
lusio diabolica, (Nolite timere) vel dubitare. Quidam verò ex Ipsis (con-
turbati) præ stupore & admiratione (& conterriti) præ timore seu quodam
naturali horrore quo vivi solent mortuos horrere (existimabant se spiritum
quem in passione emiserat) non carnem (videre; non enim credebant, vel
tertia die veram carnem potuisse de sepulchro resurgere, vel resuscitatam
clausis januis ad Eos posse intrare: Divina autem providentia permissi sunt
dubitare ad majorem certificationem Fidei de Dominica Resurrectione(et-
dixit Ejs quid) idest qua de causa (turbati estis & cogitationes ascendunt
quasi ab infimo, tanquam falsæ & fantasticæ, non desuper de Cælo descenden-
tes tanquam veræ & bonæ (in corda vestra) infirma & dubitantia: & quia
ad illud Corpus quod videri poterat Fides intuentium dubitabat ut veritatē
Carnis probaret: exhibuit Ejs manus & pedes & latus ad videndum & pal-
pandum, declarans quod Ipse qui Crucifixus mortuus & lanceatus fuit, in
illo eodem Corpore surrexit (videte inquit manus meas & pedes, quia Ego
Ipse sum) quod per hujusmodi cicatrices potestis percipere. Quia Ego sum
qui Passus fui & Resurrexi. Per Cicatrices enim remanentes ostendit quod
erat idem Corpus numero. Resurrectio enim vera est Ejusdem in numero
iterata surrectio, (Palpate & videte: quia spiritus Carnem & ossa non habet
sicut me videtis habere) quasi diceret, per hoc potestis etiam cognoscere me
habere Corpus verum non fantasticum, ad dubitantium enim corda sananda
vulnerum servata sunt vestigia. Et ideo vulnerum Cicatrices ostendit, ut
dubietatis & infidelitatis eorum vulnus sanaret. Ostendit ergo manus ut
incitaret ad pugnandum quod videte manus quibus pro vobis fideliter pu-
gnavit, has vobis ideo ostendo, ut & vos pugnetis: Quia sine pugna victo-
res non eritis viriliter ergo agite: quia Vincenti dabo sedere mecum in Thro-
no meo. Ostendit etiam latus ut provocaret ad amandum, quod videte latus
apertum Cor vulneratum, ut videatis quantum dilexerim vos: ut et vos me di-
ligatis. Ostendit & pedes ut stabilitet ad perseverandum ut ab inscriptione
bonæ vitæ non desistamus. Unde perseverantia vel stabilitas est, quando
homo nec minis, nec amore, nec timore, nec commodo, nec incommodo: à
bona vita vel à præceptis, vel a voto quod vovit retrahitur. Sunt autem
quinq; principales diaboli impugnantes nos, contra quos debemus esse for-
tes. Primus est amor culpæ & injustarū rerū, vel amor carnis, vel amor honoris
qui in quorundam cordibus est ita fortis quod pro Eo Cælestē gloriam deserunt.
Secundus est timor diffidentiæ, qui etiam multos impugnat, quasi Dominus
nolit Eos juvare quod possunt in bono perseverare, vel quod non possunt
sustinere duram pænitentiam cum tamen deberent sustinere duriorem, ge-
hennæ pænam. Tertius est dolor delectationis carnis vel mundi dimitten-
dæ, vel jam dimissæ. O miser quid facis, morbum eligis pro sanitate, mor-
tem pro vita, tristitiam pro lætitia, pænam sempiternam pro gloria. Quar-
tus est pudor operationis bonæ quoniam quis cogitat quod homines deri-
dent eum, humili veste incedit: si iejunat, Orat, peregrinatur, & similia facit.
Quintus est spes veniæ quando quis dicit DEUS est misericors nos de facili non
damnat: & Christiani sumus, horū spes cōfunditur, quia spes est certa expecta-
tio futuræ Beatitudinis, ex meritis proveniens sed isti qui carent meritis nō pro-
priè sperant, sed præsumunt. Hoc autem quod se palpabilem præbuit factum est
miraculosè; Quia Corpus Domini incorruptibile & immortale, à corrupti-
bilibus & mortalibus naturaliter palpari est impossibile: miro ergo & ineffa-
bili modo secundùm S: Gregorium Corpus suum palpabile præbuit, ut re-
formaret nos ad Fidem, & corruptibilem demonstravit, ut invitaret ad præ-
mium sive & Palpabile exhibuit & incorruptibile ut ostenderet se Ejusdem esse
naturæ cujus fuerat ante Passionem Idest Carnem habere & alterius speciei:
eandem Carnem in corruptibilem, ecce Et quæ in Domini Resurrectione no-

stra

nostra generalis Resurrectio est præfigurata, ostendit per hoc nostra corpora post Resurrectionem ita esse incorruptibilia & subtilia per effectum spiritualis potentiæ, ut possint esse palpabilia à consimilibus Corporibus per veritatem naturæ. Caro enim nostra absq; corruptione vel fragilitate mortis in veritate substantiæ est resurrectura. Unde Beda. Parum fuit oculis se videntium præbere, si non præberet etiam manibus contrectandum: qui dum palpanda Discipulis ossa carnemq; præmonstrat apertè statum veræ Resurrectionis quæ & in se facta & nobis est futura significat. Unde & Gregorius. Non enim in illa Resurrectionis gloria corpus nostrum erit impalpabile & ventis àëreq; subtilius ut Euthicius dixit: sed subtile quidem per effectum Spiritualis potentiæ palpabile autem per veritatem naturæ, sed ut dicit S. Augustin. Claritas qua justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui, in Christi Corpore, cùm resurrexit ab oculis Discipulorum potiùs abscondita fuisse, quam defuisse credenda est: non enim eam ferret humanus atq; infirmus aspectus, quoniam ille à suis ita deberet attendi, ut posset cognosci. Et cum quidam eorũ adhuc dubitarent, petiit ab eis si aliquid ad manducandum haberent, ut per comestionem meliùs resurrectionem adstrueret. *At illi obtulerunt Ei partem piscis assi*, cujus fortè jam aliã partẽ comederãt, *& favum mellis*. Fuerunt autẽ ei hæc duo cõpetenter oblata: ipse enim erat piscis assus, per naturæ humanæ passionẽ; sed favus mellis, per naturæ Divinæ dulcedinem. In favo quippe mellis utraq; natura suæ personæ exprimitur: favus enim est mel in cera. hoc est, Divinitas seu Divinitatis dulcedo in humanitate. Hæc autem duo Domino oblata, significant duo quæ & nos debemus Domino offerre: scilicet piscem assum, per carnis mortificationem, & favum mellis, per mentis devotionem: vel in cibo suo Dominus pisci asso conjungi voluit favum mellis: quia ipse ut piscis latere dignatus est in aquis humani generis, & tundi mundi fluctibus, ac capi laqueo nostræ mortis, & assari igne & tribulatione suæ passionis, & decoqui in ara crucis. Et quod piscis assus fuit in passione, favus mellis & melle dulcior nobis extitit in Resurrectione. Piscem ergo assum & favum mellis ei offerunt, qui fidem passionis & Resurrectionis Ejus tenent: vel secundùm Theophilum: Per piscem assum, significat vitam activam, consumentem nostram humiditatem laborum prunis: contemplationem verò significat per favum mellis, propter dulcedinem eloquiorum DEI, & manducavit coram eis, per quod ostendit se habere corpus vivum, animâ vegetativâ animatum. Manducavit quidem, non quòd tunc cibo carnali sustentari indigeret, sed ut in veritate carnis se resurrexisse monstraret: quia comedere propriè ad corpus, non ad Spiritum pertinet. Unde Beda: Ad insinuandam Resurrectionis suæ veritatem, non solùm tangi à Discipulis, sed etiam convesci cum illis dignatur: non quidẽ quasi post Resurrectionẽ cibo indigẽs, nec quasi nos in Resurrectione (quam expectamus) cibô egere significans: sed ut eo modo naturam corporis resurgentis adstrueret, ne illud non corpus, sed spiritum arbitrarentur, & sibi non solidè, sed imaginabiliter apparere. Secundùm sensum ergo literalem certificavit eos de sua Resurrectione per tria. Primò, per visum, dicens: *videte manus & pedes, quia Ego Ipse sum.* Secundò, per tactum, dicens: *Palpate & videte: quia Spiritus carnem & ossa non habet.* Tertiò, per gustum,

Augustinus lib. 22. de civitate.

Oblata Domino ad comedendum.

Theophil. in cap. 24. Luc.

Beda in cap. 24. Lucæ.

Certificatio de resurrectione propria.

 comprix.

cùm dixit: *Habetis hic aliquid quod manducetur?* Mysticè verò Christum resurrexisse vident, qui Resurrectionis Ejus gloriam meditantur. Ipsum tangunt & palpant, qui sibi charitate copulantur: piscem assum offerunt, qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro Nomine Christi: sed illi offerunt favum, qui membris Ejus exhibent opera pietatis. *Et cùm manducasset coram eis, dedit eis ciborum reliquias*, scil. ad majorê probationê quod verè residuû manducasset, & ad insinuâdû, quia suâ Passionê eis imitâdâ esse ostêdit: quæ amara est in dolore corporis, sed dulcissima in gloria remunerationis. Illos ergo in suo corpore ad æternam requiem suscipit, qui cùm hic tribulationes pro DEO sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt: qui hic pro veritate quasi piscis afflictionibus assantur, illic quasi favô, vera dulcedine æternæ beatitudinis satiabuntur. Deinde certificat eos de Resurrectione per auditum, dicens: *hæc sunt verba*, id est; res verborum: Verbum enim quandoq; dicitur vox quam proferimus: quandoq; res quam per vocem significamus: *quæ locutus sum ad vos*, scilicet supra dicens: Ecce ascendimus Hierosolymam, &c. *cum adhuc essem vobiscum* scilicet in carne mortali ante passionis instantiam: *quoniam necesse est impleri*, per rerum exhibitionem, *omnia quæ scripta sunt in lege Moysis & Prophetis, & Psalmis de me.* In his enim tribus vetus testamentum comprehenditur. Per hoc quòd loquebatur sensibiliter & etiam rationabiliter, reducens ad memoriam quæ eis dixerat ante mortem suam animâ sensitiva & intellectiva, & eadem quæ priùs: tunc post prædicta *aperuit illis*, per gratiam internam, *sensum*, & intellectum, qui scilicet priùs erat clausus: *ut intelligerent scripturas*, & ex illis cognoscerent resurrectionem suam, sicut per præcedentia probavit veritatem suæ Resurrectionis quantum ad humanitatem, sic per istud illam probat quantum ad Deitatem: quia illuminare mentes ignorantium intellectu Sacræ Scripturæ, & subitò, est ipsius Deitatis proprium. Sicut ante passionem declaravit se verum DEUM & hominem, ita etiam post Resurrectionem suam, *& dixit eis*, instruendo per doctrinam, *quoniam sic scriptum est:* quasi diceret. Bene debetis credere, quoniam sic scriptum est sicut evenit, & sic contigit sicut scriptum est: unde subditur, *& sic oportebat Christum pati*, scilicet per lignum Crucis, *& resurgere à mortuis tertia die*: quia ut dicit Beda, Perdidisset Christus fructum Passionis, si non esset veritas Resurrectionis, oportebat autem non quidem pro se, sed pro nobis, ut per suam indebitam passionem, à debita pœna nos liberaret, & per suam Sanctam Resurrectionem, nos secum regnaturos ostenderet: quia sicut ait Apostolus. *Mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*, aperuit eis scripturas: tunc enim Agnus qui occisus est, judicatus est esse dignus accipere librum, & per Spiritum Deitatis solvere septem signacula Ejus, hoc est quæcunq; scripta sunt de Sacramentis incarnationis, baptismatis, prædicationis & operationis ipsius, ac passionis, Resurrectionis, & Ascensionis Ejus. Ex hoc patet, quòd Sacræ Scripturæ non possunt sufficienter intelligi, nisi ille aperiat qui habet clavim David, qui aperit & nemo claudit, & cur pro nobis (ut dictum est) mori & resurgere voluit, manifestatur, cùm subditur: *& prædicari in Nomine Ejus pænitentiam:* scilicet ex parte hominis: *& remissionem peccatorum*: scilicet ex parte DEI, cujus solius est peccata remittere hominibus: *in omnes gentes*, non in una tan-

Verbum.

Beda in cap. 24. Lucæ.

1. Cor. 5.

Apocal. 15.

Scripturarum intellectio dependet à Deo.

tantùm gente judæorum, vel in una parte terrarum: *quia non est acceptio personarum apud DEUM.* Commendata igitur sui Corporis veritate, commendat (ut jam dictum est) unitatem Ecclesiæ: quia ut dicit Theophilus. Non tacebat ampliùs bipartitum esse humanum genus, & judæos & Gentiles à pœnitentia: ergo sicut & Christi, sic & præcursoris & Apostolorum incepit prædicatio, & ne aliquis propter magnitudinem peccatorum desperaret de venia: subjunctum est, *incipientibus ab Hierosolyma.* Hierusalē enim est, in medio terræ habitabilis, & ideo convenienter ab illa incepit prædicatio Evangelii, & per Christi Discipulos circumquaq; per orbem dispersos in omnem terram exire sonus prædicationis eorum. Unde dicit Theoph. quòd ideo ut omnes in unū uniret, mandavit incipere sermonē ab Hierusalē, & ad gētes terminari. Nullus ergo præ magnitudine peccatorū suorū remissionē se posse cōsequi desperet, quā do ipsis Hierosolymitis cognoscit indultum, qui cruentis manibus, & mendacibus vocibus ipsum Sangvinem, per quem genus humanum redemptum est, effuderunt. Unde secundùm Bedam. Incipiunt ab Hierosolyma, non solùm, quia credita sunt illis eloquia DEI. & eorum adoptio filiorum & gloria: verum etiam ut gentes variis erroribus implicatæ hoc maximè indicio Divinæ pietatis ad spem veniæ provocentur, quòd eis, qui Filium DEI crucifixerunt, venia conceditur. Unde & Chrysostom. Insuper ne dicerent aliqui quòd omissis notis iverunt se ostentaturos ad extraneos: ideo primò apud ipsos occisores pandunt Resurrectionis insignia, in eadem civitate in qua prorupit temerarius ausus. Ubi enim crucifixores credere videntur, Resurrectio plurimum demonstratur. Et quia ante passionem Eis dixerat, *iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum*: hoc nunc opere ostenditur impletum. Unde sequitur: *Gavisi sunt ergo Discipuli visô Dominô*, id est; agnito, & qui ante erant tristes, & & sic expavefacti, lætantur coram eo consolati: quis enim sine magno gaudio videret tantum pietatis spectaculum? Ostendit manus clavis perforatas, quibûs operatus est salutem in medio terræ: pedes, quibûs prædicando discurrit, & in itinere lassatus fuit: latus, ex quo Sacramenta redemptionis profluere fecit: in quibus omnibus ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt servata vestigia, & ideo in talibus signis pietatis, *gavisi sunt: Discipuli visô Dominô*: quia iste visus non potuit esse sine maxima lætitia, & gaudio. Et sic duplex eorum tristitia est amota: scilicet de morte Cristi, & metu judæorum erant enim conturbati de ipsius Christi morte, & de judæorum persecutione eis imminente: poteratq; eos per suam præsentiam custodire, & de sua Resurrectione certificare. *Dixit ergo eis iterum, pax vobis:* geminat pacem, propter duo præcepta charitatis, scilicet, DEI & proximi· geminā enim pacem servant, qui hanc geminam dilectionem habent: sive ideo repetit, quia ipse est qui utraq; unum fecit. Iterat etiam pacem, ut monstret per suum sangvinem esse pacificata quæ in Cœlis, quæ in terra sunt: quasi diceret. Pacem relinquo, id est; reliquias pacis scilicet pectoris in præsenti: do vobis pacem meam, scilicet æternitatis in futuro do, id est; dabo vobis, etiam hanc pacem iterum ut ostendam vos DEO reconciliatos, hominem Angelis, hominem homini: ut homo DEUM diligat, & homo hominem propter DEUM. Et secundùm Chrys. Simul quoq; demonstrat crucis efficaciam, per quam soluit omnia tri-

Actor. 10.
Theoph. in cap. 24. Luc
Matth. 3. & Luca 13.
Luca 24.
Hierusalem situs.
Theophilus Ibidem.
Beda ibidem
Chrysostom. homil. 70. in Matth.
Joann. 16.
Gaudii causa.
Pacem cur geminat.
Chrysostom. homil. 85. in Joann.

triſtia, & contulit omnia bona & hæc eſt pax. Deinde ſubjungit: *ſicut miſit me Pater*, ad veritatem fidei docendam in judæa, *& ego mitto*, id eſt; mittam *vos:* ad hanc veritatem publicandam per totum mundum. Meos Vicarios vos conſtituo, mea vice vobis mando, meum officium vobis commendo, ad docendum, ad prædicandum, ad baptizandum, ad meum & Patris nomen glorificandum: *vos mitto*, Medicũ, & Mediatorẽ ſe oſtendit, cum ait: ille me & Ego vos: miſit DEUS Pater Filium ſuum, quando eum incarnari conſtituit: miſit Filius Apoſtolos, quoniam eos ad prædicandum incarnationem eandem per orbem univerſum direxit, & ſicut Pater amans Filium, miſit eum in mundum ad preſſuras & paſſiones tolerandas pro ſalute fidelium: ita & Filius amans Apoſtolos, miſit eos ad mala & paſſiones tolerandas pro ſuo nomine, non ad mundi gaudium. Unde Gregorius. Itaq; dicitur, ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos, id eſt; ea charitate vos diligo cum inter ſcandala perſecutorum mitto, qua me Pater diligit, quem venire ad tolerandas paſſiones fecit. Et quia executio hujus officii non poteſt convenienter fieri ſine gratia Spiritus Sancti: ideo *cum hæc dixiſſet, inſufflavit in eos, & dixit; Accipite Spiritum Sanctum.* Inſufflando Spriritum dedit, ut ſedipſum eſſe oſtenderet, qui in facie primi hominis ſpiraculum ſpiraverat: vel certè ut oſtenderet Spiritum Sanctum à ſe procedere, ſicut procedit à Patre, & non Patris ſolius, ſed & ſuum eſſe, flatus enim procedit à flante, non tamen eſt intelligendum, quòd hujusmodi flatus Chriſti fuerit Spiritus Sanctus, ſed ſignum Ejus. Unde Auguſtinus. Flatus ille corporeus, ſubſtantia Spiritus Sancti non fuit: ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tantùm à Patre, ſed etiam à Filio procedere Spriritum Sanctum. Hæc Auguſtinus. Unde conſvetudo Eccleſiaſtica obtinuit, ut in eorum facie, qui per gratiam Spiritus Sancti regenerandi ſunt, à Sacerdotibus inſuffletur: & quia per Spiritum Sanctum remiſſio peccatorum tribuitur, qui eſt fructus & effectus Spiritus Sancti, rectè poſt eundem Spiritum datum Diſcipulis dicitur. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ubi dedit eis poteſtatem ligandi & ſolvendi, Miniſteriũ non Authoritatem, eos quorum peccata ipſi remiſerint vel retinuerint: id eſt; retinenda judicaverint vel non remiſerint, hoc tamen intelligendũ eſt, quoniam judicium Eccleſiæ Divino judicio conformatur. Unde Auguſtin. Ut evidentius oſtenderet Dominus à Spiritu Sancto (quem donavit fidelibus ſuis) dimitti peccata, non meritis hominum: continuo ſubjecit, ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei, hoc eſt, Spiritus dimittit, non vos, Spiritus autem DEUS eſt: DEUS autem dimittit, non vos, DEUS ergo habitans in Templo Sancto ſuo, in Sanctis fidelibus, in Eccleſia ſua per eos dimittit peccata, quia viva Templa ſunt. Hæc Auguſt. Licèt ergo ſolus DEUS principaliter peccata remittat: tamen Miniſtri Eccleſiæ per virtutem clavium ad hoc miniſtraliter operantur, dimittũtur autẽ peccata in Eccleſiæ unitate & charitate cõſtitutis, ſed nõ aliis. Unde Auguſt. Eccleſiæ charitas, quæ eſt Spiritũ S. diffunditur in cordibus noſtris, participũ ſuorũ peccata dimittit, eorum autẽ qui nõ ſunt participes, tenet. Hæc Auguſtin. Poteſtas ergo conficiendi Corpus Chriſti data fuit Diſcipulis in cœna: quãdo Dñs dixit: hoc facite in meã cõmemorationem: ſed claviũ poteſtas Corpus Chriſti myſticũ, quæ promiſſa fuit Petro & in Petro cæteris, poſt iterum expreſsè aliis, hæc eis collata fuit. Et

Miſſio Apoſtolorum.

Greg. hom. 28. in Evã.

Spiritum S. cur inflando dedit.

Aug. lib. 2. de Trinitate cap. 20.

Remittendi poteſtas.

Aug. hom. 23 lib. 50. homil.

Idem tract. 121 in Ioã.

Poteſtas conſecrandi data in cœna.

Poteſtas clavium in die Paſchæ.

Et nota hic Dominum Apostolos ordinasse Episcopos. Unde August. Nemo tunc dubitat Dominum Apostolos Episcopos ordinasse, cùm insufflans Ejs dixit: accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur Ejs, & quorum retinueritis, retenta erunt. Uides quomodo omnia ista sunt plena jucunditate & lætitia, & hic nunc esse magnum Pascha. O qualis domúcula in qua fiunt ista, & quam gloriosum habitare in ea. Ex hoc facto apparitionis Domini tria spiritualiter & mysticè accipiuntur, quæ in anima fideli apparitionem, & præsentiam verbi æterni mentaliter flagitante exiguntur. Primum est, animæ ab omni opere exteriori vacatio, quod notatur per diem sabbatorum per sabbatū enī requies sigificatur, qua Judæi ab omni opere vacabāt. Secūdū est viriū ab omni specie extranea custoditio: quod notatur per fores clausas, fores enim animæ sunt, sensus corporis & vires animæ. Tertium est, virium omnium ad intima recollectio: quod notatur per discipulorum congregationem: vires enim animæ sunt quasi quidam discipuli, sub magisterio Verbi æterni. Sed Dominus non venit ad animam, nisi de sero: propter quod dicitur, cum esset sero. Per sero intelligitur profectio boni operis: non enim in initio boni operis Dominus apparet, sed sero, postquam sol divinæ gratiæ cursum suum in perfectione operis peregit: tunc Deus homini se ostendit. JESUS autem veniens in animam operatur ibi quinque. Primò, stat in medio discipulorum omnium, videlicet virium, id est in initio animæ quam inhabitat, & ipsam essentiam animæ (quæ medium est omnium potentiarū) per gratiam perficit, & fæcundat, conferendo illi esse divinum. Secundò, annunciat discipulis pacē: ecce quibus loquitur pacem, quàm discipulis. Esto & tu discipulus disciplinæ Christi capax & audies. Tertiò, ostendit Ejs manus & latus: conferendo scilicet Ejs, & divinas operationes, quæ per manus, & affectiones, quæ per latus, ubi cor latet, designantur. Quartò, facit gaudere discipulos, excitando videlicet in Ejs gaudium internum: quia gavisi sunt discipuli visô Dominô. Quintò, insufflat dando Ejs Spiritum vivificationis ad novam vitam, ut vivant tam sibi quàm alijs ad salutem. Sed Dominus cum discipulis tunc parum stetit, quia multum serò fuit: etenim forte etiam Ipsi coegerunt Eum aliquantulum plus stare, rogantes ne sic citò recederet: nec hoc Domino displicebat: teneri enim vult, prout suprà dictum est. Tandem benedicens discessit ab Ejs. Cumque ab Ejs evanuisset, redijt Thomas, qui ante Domini adventum exiverat: *dixeruntquè* animo læto *alij ad Eum*, nunciantes ei bonum nuncium: *vidimus Dominum*: sic enim ante passionem appellaverunt Eum. Qui dixit se non crediturum, nisi videret, & etiam tangeret cicatrices vulnerum: ut si visus deciperetur, saltem tactus nunciaret veritatem. Uolebat certificari duplici sensu, scilicet visu & tactu. Isti enim duo sensus sunt, quod minus decipi possunt. Tanta quippe viderat mortis supplicia, quòd Resurrectionis & vitæ nō poterat accipere argumenta, nisi non solùm visu, sed etiā tactu perciperet ea Unde Chrysost. Alijs enim grossior existens, etiā quia & per sensum grossissimum, scilicet tactu quærebat fidem, & neq; oculis credebat. Remanserunt autē discipuli famelici, & sitibundi de Domino suo, de quo tantam copiam habere consueverant, & Eum sæpe suspirjs, & desiderijs revocabant. Uidisti quoties hodie pascha habuisti: nam omnes prædictæ appartiones in die Resurrectionis fuerunt: de quibus tantum quinq; in Evangelio scripræ sunt: & has quinq; repræsentat sacerdos, in missa quinquies se vertens ad populum, & quasi pro apparitione repræsentans Ejs vultum: sed tertia versio est cum silentio, quæ significat tertiam ex his apparitionem factam Petro, quia nescitur ubi vel quādo facta fuerit hæc apparitio: per hoc etenim eas repræsentat, quod quinquies Dominus vobiscum dicit: sed fortè audisti, nō tamen sensisti, quia nec fortè in passione compassionem habuisti: credo enim quod si in passione compati scires, & mentem unitam, & non sparsam ad sæcularia, aut superflua, vel curiosa haberes, in qualibet vice sentires pascha: & hoc tibi contigere posset quolibet die Dominico, si mente integra feria sexta, & sabbato te in passione Domini præparaes. Quia secundùm Apostolum. *Si fuerimus socij passionum, erimus & consolationum*, Tunc verò Dominus JESUS redijt ad sanctos patres, qui coram eo non otiose, sed vigilanter laudibus insistebant iucundantes. Stabant enim in canticis & laudibus omnes sancti patres, & Angeli coram Domino reverenter, alacriter, & devotè: ac tanquam gloriosi iubilant continuo. Conspice

Animæ Dum videre volenti necessaria.

Iesus operaturin anima quinque.

Thomæ adventus.

Chrysost. hom. 86. in Ioan.

Apparitiones quædam scriptæ.

2. Cor. 1.

igitur eos & tu cum lætitia, & Ejs congratulare, ac disce Deum venerari & laudare & sibi gratias agere, & sua beneficia recognoscere: ac toto conatu ad illam gloriam tendere non cesses; ubi semper in conspectu Dei tui, cum tam nobili multitudine, in laudibus Dei perseveres.

QUOMODO DN9 APPARUIT DISCIPULIS inclusis Thoma præsente. Cap. LXXII.

ADveniente autem octavo die Resurrectionis, iterum apparuit Dominus JESUS discipulis suis: nam quia non malitiâ, sed ignorantiâ Thomas dubitavit, noluit pius magister tam dilectum discipulum in infidelitate relinquere: sed ad fidem Ejus reformandam iterum dignatus est apparere: igitur cùm in prædicto monte Sion *iterum essent discipuli intus, & Thomas cum Ejs:* Pastor Bonus & de pusillo grege sollicitus, *venit januis clausis, & stetit in medio eorum,* ut possit videri ab omnibus: *& dixit illis, pax vobis:* stetit in medio, & dixit, pax vobis: nunquam potest esse pax in collegio, nisi prælatus sit in medio: ita quod non plus ad unam partem inclinetur quàm ad aliam: columna nunquam sustinet ædificium, si sit ad partem prope parietem, & non in medio: omnia elementa, præter terram, moventur: quia non sunt in medio: terra autem immobilis est, quia in centro est & in medio. Sæpe Dominus pacem discipulis nunciat, & commendat, ac persuadet habere, quia sine pace impossibile est Deo placere: in Ejs enim qui pacem & concordiam diligunt, habitat Deus: quia factus est in pace locus Ejus: pacem veniens attulit, & hinc abiens pacem reliquit: quia tota perfectio Christianæ vitæ & religionis, in pace & dilectione consistit: cum magna ergo diligentia debemus eam inquirere, & studiosè observare. Unde Gregor. Nazianzenus: Pudeat ergo nos pacis munus deserere, quam nobis hinc discedens Christus reliquit. Pax, est res & nomen dulce: quam & Dei esse accepimus. Juxta illud, Pax Dei: & Ejus esse Deum: juxta illud, Deus pacis: & Ipsam esse Deum: juxta illud, Ipse est pax nostra. Pax bonum commendatum ab omnibus, & observatum à paucis: quæ autem causa est; fortassis ambitio dominij, aut facultatum, aut livor, aut odiū aut cōteptus, aut aliquid hujusmodi ex his quæ Dei ignaros videmus incurrere. *Deinde dicit Thomæ,* quasi respondens petitioni Ejus suppositæ: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas.* non quòd in digito sit visus, sed quasi diceret: Tange hoc, & experire. Unde videre in hoc loco, pro sentire & intelligere ponitur: quodą genus locutionis adeo usitatum est, ut per omnes sensus currere videatur: sicut cùm dicimus, audi & vide quàm modulatè cantat. Olfac & vide, quam suave redolet. Palpa & vide, quam lene sit. Gusta & vide, quàm dulce sit. Unde in Exodo dicitur. Cunctus populus videbat voces idest sentiebat. Uisus ergo propter sui certitudinem, pro omni sensu accipitur. Unde secundùm Aug. Nomine visus, generaliter alij quatuor sensus consueverunt nominari: imò etiam aliquando pro intellectu accipitur: ut cùm alicui dicitur, vides tu hoc; id est intelligis. Uel simpliciter dici potest, quod JESUS ad verba Thomæ respondet: in quo etiam suā Deitatem declarat, inquantum absens corporaliter Ejus verba sciebat. Thomas nempe duplici sensu scilicèt visu & tactu certificari volens *dixerat:* nisi videro in manibus Ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clauorum & manum meam in latus Ejus, non credam. *JESUS verò quasi respondens,* dicit ei: *Infer digitum tuum huc* scilicèt in locum clavorum: *& vide manus* perforatas, & clauorum fixuras. Deinde subiungit: *& affer manum tuam, & mitte in latus meum* lanceâ perforatum: & cognosce me illum eundem esse qui pependit in Cruce. Magnum certe fuit vulnus illud sacratissimi lateris, in quo non digitum, sed manum mittere debebat. Mysticè per digitū significatur discretio: per manum, opus nostrum: monet ergo digitum & manum in locum clavorum & lanceæ mittere: ut quidquid in nobis est discretionis & operis in servitium Christi expendamus. Deinde subdit, *& noli esse incredulus:* hoc est, ad credendum tardus: *sed fidelis,* hoc est fide firmus: quia in pec-

Ioan. 20

Pax collegij, dum prælatus in medio.

Psal. 75.
Pacis commendatio

Gregor. Nazianzenus orat. de pace.

Philip. 4.
2. Cor. 13.
Ephes. 2.

Exo. 20.
Visus.
Aug. tract. 121. in Ioann.

Vulneris in latere Christi magnitudo.

peccatô infidelitatis me iterum crucifigis, causam meæ iterans passionis. Hoc dixit JESUS: quia Thomas dixerat discipulis, Resurrectionem Christi nunciantibus, se aliter non crediturum. Sicut ergo Thomas præ cæteris du bitavit, ita præ cæteris palpare & videre monetur. Ubi Chryſ. Tu verò cùm videris decredentem discipulum, excogita dominatoris clementiam: qualiter etenim pro una anima ostendit seipsum vulnera habentem, & accedit ut salvet unum: non enim ei statim apparet, sed post dies octo: ut in medio à discipulis admonitus, accendatur ad maius desiderium, & fidelior fieret in futurum. Tunc Thomas cicatrices Domini tetigit: & non solùm corde credendo, sed etiam ore confitendo (quia utrumq; ad salutem requiritur) exclamans dixit: *Dominus meus, & Deus meus,* scilicèt tu es Dominus meus, secundùm humanitatem, in qua me sanguine tuo redemisti & comparasti: *& Deus meus,* secundùm divinitatem, qua me creasti, & de limo formasti: iam nihil dubito, certus sum, confirmo Resurrectionem, prædico immortalitatem: tu es Dominus meus, & magister meus: ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ: tu es deniq; Deus meus, qui me creasti: & pro me carnem suscepisti: quam ut me redimeres, morti tradisti, & ut me tecum resuscitares, nunc à morte resurrexisti: hæc est fides mea, ita sentio, & ita credo. O fœlix Thoma, quàm felicem habuit licentiam manus tua: magna quippe licentia, & magna gratia est mittere manum in latus illud dulcissimum, in latus illud saluberrimum, in latus (inquam) unde ab ira saluamur, unde à culpa sanamur, unde in gratia regeneramur, unde in gloria sublimamur. Ipse ergo Thomas, qui dicitur Didymus, propter dubium cor in credendo: quia Didymus Græcè, geminus est latine: bene etenim dicitur abyssus, quia altitudinem divinitatis certa fide penetravit: quantam autem remunerationem fides habebat, manifestatur, cū subditur: *dicit ei JESUS:* beatificando confessionem ipsius: *quia vidisti me Thoma* idest quia expertus es, etiam per tactum: *ideo credisti beati qui non viderunt, & crediderunt.* In hoc versiculo non solum fides Thomæ commendatur, sed etiam nostra salus futura prædicitur: ac si diceret Dominus: Tu quidem beatus es, quia nempe me vidisti, credidisti, sed & illi beati erunt, qui non videntes me corpore, credituri sunt mente. Ubi secundùm Aug. Præteriti temporis usus est verbis, propter certitudinem: tanquam ille qui quod erat futurum, in sua noverat prædestinatione iam factum, quia apud Ejus præsentiam omnia futura præterita sunt: sed aliud Thomas vidit & palpavit Corpore, & aliud credidit corde: quia fides, saltem quò ad actum, non potest esse de visis & apparentibus: nam fides est argumentum, id est ostensio non apparentium: arguere enim dicebant antiqui, ostendere. Hominem namq; seu humanitatem vidit & tetigit, & Deum seu deitatem (quæ in præsenti videri non potest) credidit: dicendo enim, Dominus meus: humanam naturam, cui datum est totius creaturæ dominium: dicendo verò, Deus meus, divinam, quæ omnia condidit, confessus est, & unum eundem Deum & Dominum. Unde Theophil. Qui prius infidelis fuerat, post lateris tactum se optimum Theologum ostendit, nam duplicem naturam unicamque hypostasim Christ. edisseruit. Nos ergo consolando subiunxit: *beati qui non viderunt & crediderunt.* Unde Gregor. Lætificat autem valde quod sequitur: *beati qui non viderunt & crediderunt,* in qua sententia nos specialiter signati sumus, qui Eum quem carne non vidimus mente tenemus: si fidem nostram operibus sequimur: ille enim verè credit, qui exercet operando quod credit. Hæc Gregor. De his autem qui fidem nominetenus retinent Paulus dicit: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Et Jacobus, *Fides sine operibus mortua est.* Cùm ergo (ut dicit Chrysost.) aliquis sic isto tempore dixerit: utinam in temporibus illis fuissem & vidissem Christum miracula facientem: tunc excogitet, beati qui non viderunt & crediderunt: potuit autem esse quod post confessionem, qua dixit, Dominus meus & Deus meus: Dominus JESUS insufflans dixerit, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,* &c Licet hoc non dicat Evangelista: quam multa fecit JESUS, quæ non sunt scripta in libro hoc. Unde Ipse qui virtutem suam non alligavit Sacramentis, potuit sine signo sensibili dare Spiritum sanctum, & conferre ei potestatem, & ordinem episcopalem. Nam creden-

Chrysost. hom. 86. in Ioan.

Dominus & Deus.

Didymus quid.

Fidei meritum.

August. trac. 121. in Ioann.

Theophi in Ioannem, cap. 20.

Gregor hom. 26. in Evãg

Fides vera.

Ad Tit. in.

Iacob. 2.

Chrysost. hom. 86. in Ioann.

Ioan. ult.

dum est, quod Eum sicut alios episcopum ordinavit. Attende hic quod Christus Thomæ apparuit, quando in errore fuit. In quo magna Chisti pietas ostenditur, qui propter unum solùm venit. Unde Chrysost. [*Chrysost. ibidem.*] Considera dominatoris clementiam, qualiter etiam pro una anima ostendit seipsum vulnera habentem, & accedit, ut salvet unum. Hoc autem de Thomæ dubitatione dispensatoriè permissum est, ut evidentioribus argumentis Resurrectio Domini probaretur: ideo enim dubitatum est ab illo, ne dubitaretur à nobis. [*Thomæ dubitatio*] Unde secundùm Greg, [*Gregor. hō. 26. in Evāg*] Non casu, sed divinæ pietatis dispensatione gestum est, ut ille electus discipulus tunc deesset, qui audita Resurrectione dubitaret: dubitans palparet, & palpans crederet: ut à nostris cordibus omnem dubitationem expelleret: & dum in magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera infidelitatis: plus enim nobis incredulitas Thomæ, quàm aliorum credulitas ad fidem profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur: mens nostra omni dubitatione postposita in fide solidatur: & non solùm nostram fidem roboravit, sed etiam hæreticorum errorem, dicentium Jesum verum Corpus non habuisse, exclusit. Unde & Leo Papa: [*Leo sermone de ascensione.*] Suffecit Thomæ ad fidem propriam vidisse quod viderat: sed nobis operatus est, ut tangeret quod videbat. Unde & Greg de ipsius Thomæ, & aliorum etiam discipulorum dubitatione sic dicit: [*Gregor. hom. 29. in Evang,*] quòd Resurrectionem Dominicam discipuli tardè crediderunt, non tam illorum infirmitas quàm nostra (ut ita dicam) firmitas fuit: Ipsa namque Resurrectio illis dubitantibus, per multa argumenta monstrata est: quamdum nos legentes agnoscimus, quid aliud: quàm de eorum dubitatione solidamur; Minus enim mihi Maria Magdalena præstitit, quæ citius credidit, quā Thomas, qui diu dubitavit ille etenim vulnerum cicatrices tetigit, & de nostro pectore dubietatis vulnus amputavit. Hæc Greg. [*Vulnerum Christi retentio.*] Dispensationis autem gratia non ex curandi impotentia Dominus, qui mortis regna destruxit, signa mortis delere noluit: sed pluribus de causis vestigia passionis, scilicèt cicatrices vulnerum, in corpore (licèt incorruptibili) reservavit. Primò, ad astruendam & probandam Resurrectionem, ac reformandam & corroborandam discipulorum fidem, de sua Resurrectione dubiam: ut credant quòd Ipse qui Crucifixus fuit, in eodem Corpore numero Resurrexit: in eo, enim quòd vulnera ostendebat, manifestabat quod idem resurrexerat, qui in Cruce pependit. Unde Lucas, [*Lucæ 24.*] *Videte manus meas & pedes meos, quia Ego Ipse sum.* Secundò ad cōmendandā Ejus circa nos dilectionem: ut quàm misericorditer sumus adiuti, ostensis suæ mortis indicijs insinuet: nosq; ad dilectionem rependendam magis provocet. Unde in Apoc. [*Apoc. 1.*] *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sangvine suo.* Tertiò ad ostendendam nostrā Redemptionem, quia illa vulnera fuerunt nostræ redemptionis signum. Unde Esaias: [*Esa. 53.*] Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: ideoq; misericordias Domini cantare non cessent: sed dicant qui redempti sunt à Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia Ejus. Quarto, propter nostram ædificationem & instructionem: si enim in Corpore Christi glorioso etiam manebant signa suæ passionis: & nos (quasi compatiendo) eadem vulnera continuè in mente portare, & pro Ejs gratias agere deberemus. Unde Apostolus: [*Philip. 2.*] *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo JESU.* Quintò, propter nostri recordationem, & memoriam apud se semper retinendam. Nequaquam enim nostri obliviscitur, pro quibus sic crudeliter plagatus dignoscitur. Unde in Esaia: [*Esa. 49.*] *Ego tui non obliviscor: ecce in manibus meis descripsit te.* Sextò, propter Dei patris reconciliationem, ut Deus Pater ignoscat humano generi, pro quo filius sic voluit plagari. Unde Apostolus: [*1. Ioan. 2.*] *Aduocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum, & Ipse est propitiatio pro peccatis nostris,* nam patri pronobis supplicat, obedientiam repræsentans: & quale genus mortis pertulerit semper ostendens, quod est quidem modus interveniendi pro nobis. Unde Bern. [*Bern. sermone de aduentu.*] Securum accessum habes ò homo ad Deum, ubi habes Filium ante Patrem, Matrem ante filium: filius ostendit Patri latus & vulnera: Mater ostendit Filio pectus & ubera: nec vlla poterit ibi esse repulsa, ubi tot charitatis occurrunt insignia. Septimò, ad impiorum confusionem, ut ostensis Ejs in judicio vulneribus, denunciet quàm justè damnari debeant. [*August lib 2. de symbolo cap. 8.*] Unde secundùm Aug. Conuincens eos de peccato suæ

mortis,

mortis, dicens: Ecce hominem, quem crucifixistis videtis vulnera, quæ inflixistis: agnoscitis latus, quod pupugistis: quoniam per vos & propter vos apertum est, nec intrare voluistis. Octavò, ad electorum axultationem: dum in Deo suo insignia amoris præcipui, quem ad eos habuit, videbunt. Nam secundùm Bedam, Magnum gaudium erit sanctis, videre vulnera in carne Christi fulgida per quæ victor triumphavit de morte, & salvavit electos. Veniens ergo Dominus ad judicium, & in eadem forma omnibus apparebit scilicet justis & injustis: ut justi videntes quanta & qualia pro eis sustinuit, in ejus amore amplius exardescant, & in laude ac gratiarum actione proficiant: injusti verò deterius puniantur, confundantur, & pereant, quanto magis tantis beneficiis ingrati extiterunt, & largiora beneficia Dei indignius contempserunt. Nonò, ut triumphum, seu titulum triumphalem, & signum victoriæ suæ omni carni ostendat, & in perpetuum circumferat: quæ Eum victorem diaboli per infinita sæcula demonstrant: verbi gratia, Miles pro totius gentis salute fortiter egit & multis vulneribus perfossus est: hostem tantum interfecit: ejusque spolia diripuit, & victoriam suæ genti reportavit: ait illi medicus, vis sanari sine omni cicatrice, vel cum cicatricibus sine omni deformitate? puto quod in signũ suæ victoriæ, & pro exéplo animãdi alios ad idé, reservaret sibi cicatrices: Illæ enĩ cicatrices sunt in Christo, non in deformitaté sed in magnã pulchritudiné. Unde dicit Chrysost: quod cicatrices sunt in Christo super radio solis lucidiores. Unde etiam secundùm August: In illo regno apparebunt in Corporibus beatorum martyrum cicatrices vulnerum, quæ pro Christi nomine pertulerunt, sicut stella in Cœlo, sicut lapis pretiosus in annulo, sicut flos in stipite, & si erit rubeus color in rosa: non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam quamvis in Corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: nec ideo tantum si martyribus aliqua amputata & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in Resurrectione mortuorum: sed ubi membra ut præciderentur percussa sunt, vel facta, ibi cicatrices: sed tamen eisdem membris redditis, non perditis, apparebunt. Conspice nunc Dominum, & considera solitam ipsius benignitatem, humilitatem, & amorem ferventem: quomodo videlicet monstrat Thomæ & alijs discipulis vulnera, ut tollat omnem obscuritatem de cordibus eorum, ad ipsorum & nostram utilitatem. Stat igitur cum eis per aliquam morulam, loquens de Regno Dei consolatoria: stant & ipsi cum Eo in lætitia magna: audientes illa verba excelsa, & aspicientes faciem Ejus plenam gaudio, ac decore & gratia. Attende bene eos familiariter circumcirca stantes. Sta & tu reverenter, & verecunde, sed gaudenter, à longè tamen: si fortè misericordia motus faciat te vocari licèt immeritum. Tandem dicit eis quòd in Galilæam vadant. & quod ibi eis apparebit, sicut promiserat: & benedictione data, discessit ab eis. Ipsi verò remanserunt, ut prius, de ipso famelici & sitibundi, sed plurimum confortati.

Trophæa Christi.

Augustinus lib: 22. de civitate Dei cap: 20.

QUOMODO DOMINUS APPARUIT septem discipulis ad mare Tyberiadis.

CAPUT. LXXIX.

Postea facto intervallo temporis, manifestavit se iterum Jesus ad Mare Tybariadis: idest, se visibilem præbuit: & hoc etiam modo dicitur apparere, quod idem est quod manifestari. Nam secundũ Ambrosium, illud apparet, in cujus potestate est videri, & nõ videri. Piscabantur simul septem discipuli nocte quadã, ut cibũ haberent: scilicet Petrus & Nathanael, qui (ut creditur) frater Philippi erat: & Filii Zebedæi, scilicet Jacobus & Joannes, & alii duo: quorum nomina non exprimuntur: quia secundùm quosdam, erant minores: vel secundùm quosdam, videntur fuisse Philippus & Andreas. Et piscabantur in navi aliena eis accommodata, vel locata, seu alio modo licitè accepta: quia

Joań: 21

Apparere.

à principio suæ conversionis reliquerant navem & retia. Piscabantur autem licitè, quia (secundum August:) non fuerunt prohibiti ex arte sua licita & concessa, victum necessarium quærere, servata sui Apostolatus integritate: si quando unde viverent, aliud non haberent. Propter quòd & Paulus scenefactoriam artem didicit: ut cum necessitas, vel Ecclesiæ utilitas occurreret: de labore suo viveret. Et secundum Gregor: negotium quòd ante conversionem sine peccato extitit, hoc etiam post conversionem repetere culpa non fuit: quod autem ad peccatum implicat, ad hoc necesse est ut post conversionē animus nō recurrat. Unde post conversionē suā ad piscationē Petrus rediit, Matthæus verò ad teloniū non resedit. Et per totam noctē illā hi septē discipuli in vanū laboraverunt, & nihil de piscibus ceperunt: quia Divinū auxiliū deerat, cujus carentia nox dici potuit. Hoc ideo factum est, ut capio sequens manifestatè miraculosa appareret. *Mane autem facto*, per quod intelligitur gloria Resurrectionis, Dominus Jesus apparuit eis, stans in littore Maris. Non apparuit supra aquam, sed in terra solida: ad ostendendum quod amplius non erat cum eis in fluctibus vitæ corruptibilis, sed magis transierat ad statum vitæ immortalis. *Non tamen cognoverant discipuli quòd Jesus esset.* Secundùm Chrysost: Non statim ostendit Jesus seipsum, ut per miraculum, quod facturus erat, agnoscerent Eum. Attende hic quæ acta sunt, quia jucundissima sunt. Quærebat ab eis, quasi pisces emere volens: si pulmentarium haberent: idest, aliquid quod decoqui & comedi posset. Pulmentarium potuit dici illud, quod pani dulcorandum adjungitur, & quo panis, ut magis comestibilis sit, conditur. Pulmentarium autem hic vocat pisces, ad edendum dulces & delectabiles. Ut dicit Chrysost: Interim humanius loquitur, ut quid debens emere ab eis. Mysticè à nobis pulmentum petit Dominus, ut reficiatur, quod est obedientia mandatorum Dei, ad quam omnes obligantur. Unde suprà dixerat: Meus cibus est, ut faciam voluntatem Ejus qui misit me: *& responderunt Ei, non*, credebant enim Eum esse mercatorem, pisces emere volentem. Cum autem ad mandatum ejus misissent in dextram navigii rete, impleverunt illud: *& non valebant trahere præ piscium multitudine:* quia enim obedientes fuerunt. Ex obedientia fructum consecuti sunt. Per septem piscatores, qui hic enumerantur, universitas prædicatorum Ecclesiæ designatur: qui sine Christi virtute nihil prendunt, & nihil proficere possunt: quia sine instructione ejus interiori, frustra laborat lingua prædicatoris. Sed mane, quando venit lux illuminans corda, ipso Christo principaliter operante, capiunt copiosam multitudinem piscium: per quam signatur multitudo credentium, per prædicationem Apostolorum: & similiter multitudo pœnitentium, per prædicatores alios ad bonum conversorum. Dicitur quòd pisces fugiunt retia fætida & corrupta, nec libenter intrant ea: & propter hoc illi qui piscantur cum talibus retibus, pauces vel nullos pisces capiunt, sequuntur etenim retia odorifera & munda, & ideo cum talibus capiuntur melius. Rete Christi, est verbum Dei: pisces, sunt omnes peccatores: dextra spiritualia: sinistra temporalia. Iste ergo qui prædicat propter lucrum temporale, vel vanam gloriam, piscatur ad sinistram, & retia fætida habet: & ideo parum proficit: sed qui in doctrina & prædicatione quærit salutem audientium, ille piscatur ad dexteram, & retia odorifera habet, & ideo multum proficit, nec mirum, quia ut dicitur in Proverbiis, *vias quæ à dextris sunt, novit Dominus, perversæ autem sunt quæ à sinistri sunt.* Joannes ita: que considerato miraculo, facto, quia vidit impletum sicut prædixerat, recognoscit Eum & dixit Petro, quem præ aliis diligebat, & etiam quia inter alios prior erat: *Dominus est*, Cui scilicet & pisces obediunt: Dominus enim, est nomen potestatis: & per potestatem in miraculo piscium est hic manifestatus: Joannes qui (tanquam virgo) cæteris purior erat, & perspicacior in cognoscendo, citius aliis cognovit Christum, quia puritas mentis & corporis, maximè disponit hominem ad cognitionem Divinorum. Secundum Bedam, Cognovit primus Dominum, sive miraculo istius piscationis, sive sono præcognitæ vocis, sive primæ reminiscens piscationis, ubi Petrus cantor, per Petrum, activa & laboriosa vita: per Joannem, contemplativa & quieta significatur.

Contem-

Augustinus. tract: 122. in Joan:

Gregor: hō: 24. in Evangel:

Chrysostom: hom: 86. in Joan:

Pulmentarium.

Chrisost: ibidem

Joan: 4.

Piscatores septem.

Rete Christi.

Proverb: 4.

Joan: perspicacitas.

Contemplativa activè Deum, quem considerat, ostendit. Si in die in actione fuisti: saltem in nocte dicat tibi contemplativa, Dominus est: ne ita distraharis operibus, quòd Ipsum aliquando non consideres. Hæc Petrus. *Tunc Petrus audito quia Dominus est, tunica succinxit se*, ut cum majore reverentia accederet ad Eum; *erat enim nudus*. idest parum vestitus, ut aptior esset ad piscationis opus. Unde Beda: dicitur Petrus nudus fuisse ad comparationem cæterorum vestimentorum quibus uti solebat. Sic nos solemus dicere, cùm aliquem simplici vestimento videmus indutum, quare nudus incedis? Ubi & Theophilus: Præcinxit autem se linteo amictu, quem Phœnices & Tyrij piscatores circumvolvunt sibi, cùm nudi sunt: sive etiam cæteris indumentis apponunt: & ex devotione ac fervore dilectionis, *misit se in mare*, ut citius ad Eum veniret: Domini quem ferventer diligebat: *alii verò discipuli* trahentes rete piscium, cum matura festinatione *navigio venerunt*, quia ita fervidi sicut Petrus non erant, Petrus quidem moras navis expectare non potuit, sed amoris immensitate cogente in mare se præcipitavit, ut velocius & magis festinus ad Dominum venire potuisset. Ubique Petrus ferventioris fidei, & majoris dilectionis invenitur. Ubi Beda, Eodem autem ardore. quo & multa alia fecerat, venit ad Jesum non tamen intelligendum est Petrum super fluctus venisse: sed aut natando, aut pedibus propriis, quia erant prope terram. Et secundùm Chrysost: Optimè ponitur hic conditio Joannis & Petri, quia Joannes perspicacior erat intellectu, Petrus ferventior affectu. Propterea Joannes quidem prius cognovit Jesum: Petrus verò primus ivit ad Eum. Mysticè per Mare significatur tribulatio præsentis sæculi. Unde illi qui desiderant ad Christum pervenire, mittunt se in Mare: quia non refugiunt tribulationes hujus mundi, scientes quòd per multas tribulationes oportet intrare in Regnum Dei: & tamen inter tribulationes securus & illæsus Christi servus evadit: sicut Petrus illæsus pervenit: per navigium verò, significatur Ecclesia: unde alii discipuli veniunt navigio, idest, protecti societate Ecclesiæ. Secundùm illud Psalm: protege eos in tabernaculo tuo. *Et cum descendissent in terram, invenerunt prunas in littore, positas*, idest ordinatas ad calefaciendum: *& piscem illis superpositum, & panem* juxta positum. Ecce aliud miraculum: nam non ex materia subjecta, sicut alias multiplicavit panes: sed de nihilo & novo fecit virtute Divina carbones accensos, & piscem, & panem: ad majorem discipulorum in fide Resurrectionis Christi confirmationem. De Bethsaida ad unam leucam contra Orientem est locus ubi sterit Jesus in littore: cujus adhuc vestigia ibidem ostenduntur in lapide: & inde non ad ja ctus lapidis medietatem, locus ubi viderunt prunas, & piscem superpositum, & panem: & jussit Jesus afferri de piscibus, quos prendiderunt nutu ipsius: ascendit autem Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Dicit Isidorus, quòd omnia genera piscium ad istum numerum reducuntur. & quia Apostoli debebant esse piscatores omnium hominum, ideo tot & non plures pisces piscati sunt: & cum tanti essent, non est scissum rete. Numerum & magnitudinem piscium exprimit, ad declarationem miraculi, ex tanta captione eorum: & iterum ex retis integritate, quia nō est scissum. Et vocans Dominus discipulos ad prandendum, & simul cum eis comedens, ad declarationem suæ Resurrectionis & ad ostendendum non esse phantasma quod factum est, fecit convivium, & festum magnum cum ipsis in littore Maris: & nemo discumbentium audebat Eum interrogare quis esset: non propter austeritatem & formidinem, sed propter reverentiæ authoritatem, & cognitionis certitudinem: scientes discreta cognitione, quia Dominus est, cui cum metu & reverentia oportet intendere: & ideo frustrà fecissent de hoc quæstionem, quia non oportebat facere eam: ubi enim est veritas exhibita aperte, ibi nulla est opus interrogatione. Ubi Chrysost: Et nullus audebat Eum interrogare, sed cum silentio & formidine multa & reverentia sedebant attendentes in Eum. Nam sciverant quidem quoniam Dominus est: formam autem alteratiorem videntes, & multa admiratione plenam, valde erant stupefacti. Unde & Augustinus: Nemo audebat dubitare quod

Nudus?

Theoph. in c. 21. Joā:

Chrysostom: hom: 86. in Joan:

Mysticè.

Acto: 14.

Psal. 30.

Miraculū.

Bethsaidæ locus, ubi stetit Dominus.

Piscium genera. 153.

Chrysostom hom: 86· in Joan:

ipse esset: tanta enim erat evidentia veritatis, & qua illis Jesus apparebat, ut nullus eorum auderet non solum negare, sed nec dubitare: & ideo stultum esset interrogare. Et consvetæ humilitatis suæ more ministrans eis, accepit panem dedit eis, benedictum tamen, & distribuendo fractum, & piscem similiter: & comedit cum eis: nam eo modo dividebat eis, & distribuebat, sicut consveverat ante passionem, ad declarandam suam Resurrectionem. Stant igitur reverenter, multumque alacriter isti septem discipuli cum Domino suo, pariter comedentes cum Eo. Aspiciunt desiderabilem, & jucundam faciem Ejus, & exultant in cordibus suis. Accipiunt de sacratissimis manibus ejus escas desiderabiles, & reficiuntur non minus spiritualiter, quàm corporaliter. O quale est istud convivium. Considera bene per singula, & si potes pascaris cum eis, in exultatione & lætitia. In hoc convivio Ecclesiæ spirituali Cristus præparat prunas charitatis, quas de cælis portavit ad terras, quia ignem venit mittere in terram, & vult ut accendatur. Item præparat piscem superpositum prunis, qui est ipse Christus, qui super prunas ponitur, quando ex incendio charitatis, pro nobis in Cruce immolatur. Item præparat panem quo reficimur, qui est & ipse: nam ipse reficit nos per doctrinam, & etiam dando Corpus suum nobis in cibum. Dedit etiam Dominus discipulis piscem, quia suam passionem imitandum ostendit, dedit, & cum pisce panem, quia post tolerantiam passionis gaudia æternæ societatis repromisit. Unde August: Fecit Dominus prandium septem discipulis de pisce asso, & aliis quos ceperant: piscis assus, Christus est passus, ipse est & panis qui de Cælo descendit: huic comparatur Ecclesia ad participandam beatitudinem æternam, propter quod dictum est, afferte de piscibus quos apprehendistis nunc, ut omnes qui hanc spem gerimus, per illum septenarium numerum discipulorum, per quem potest nostra universitas intelligi figura, tanto Sacramento communicare noscemus, & eidem beatitudini nos sociari. Hæc August: Ideo etiam ultimum convivium cum septem discipulis piscantibus voluit celebrare, quia illi post universale judicium cum Domino æternum convivium sunt celebraturi: qui septiformi Spiritus Sancti gratia repleti, fluctus præsentis sæculi Divino amore calcant, & in lucrandis animabus invigilant. Unde Gregor: Cur cum septem discipulis ultimum convivium celebrat, nisi quod eos tantummodo qui septiformi gratia Spiritus Sancti pleni sunt, futuros secum in æterna refectione denunciat. Septem quoque diebus omne hoc tempus evolvitur, & sæpe septenario numero perfectio designatur. Illi ergo ultimo convivio de præsentia veritatis epulantur, qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt, quos hujus mundi amor non ligat, quibus si utcunque per tentamenta obstrepit, cæpta tamen eorum desideria non retundit. Hæc Gregor: Sicut ergo Dominus in alia piscatione significavit Ecclesiam qualiter nunc est, sic in hoc loco qualiter in fine sæculi, scilicet in ultima Resurrectione mortuorum futura sit. Mare enim præsens sæculum significat: littus, quod est finis Maris, finem sæculi designat. Unde ibi Jesus ascendit in navem, quia adhuc in fluctibus vitæ corruptibilis cum discipulis erat. Hic autem in littore stabat, quia jam ad statum vitæ immortalis transierat. Ibi non in dexteram, nec in sinistram: sed indifferenter, inquit, *Laxate retia vestra in capturam*: ut intelligamus bonos & malos: hic autem, *Mittite, inquit, in dexteram navigii rete*, ut significaret eos qui stabunt ad dexteram solos bonos. Ibi numerus piscium non exprimitur, quia multiplicati sunt super numerum. Hic verò certus est numerus, scilicet centum quinquaginta tres, qui numerus habet quinquagenarium, per quem designatur jubilæus, in quo cunctus populus ab omni opere quiescebat, & in super habet tria propter mysterium Trinitatis. Ideo autem dictum est, quòd erant magni, quia omnes electi magni sunt in Regno Cælorum, licèt gradus sint diversi. Ibi rete propter significanda schismata rumpebatur, hic verò non est scissum rete, quoniam in illa summa pace sanctorum nulla erunt schismata. Et ideo ad hoc commendandum valet, quod Joannes ante hanc apparitionem, tanquam finem libri sui interposuit dicens: *Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum quæ non sunt scripta in libro hoc*: quod esset etiam

Augustinus ibidem.

Convivium ultimum Domini.

Gregor: hō: 24. in Evāgelio.

Piscatio duplex.

etiam secuturæ narrationis quasi præmium. Attende nihilominus quæ sequuntur, quia pulcherrima sunt & utilia: nam completo isto solenni convivio, & refectionis beneficio omnibus communiter exhibito: *dicit Dominus* specialiter *Simoni Petro*, volens ei conferre beneficium speciale, *Simon Joannis*, scilicet Filius, *diligis me plus his?* idest plus quàm isti me diligunt: quasi diceret, quid mihi dabis, quid mihi præstabis, quia diligis me? ubi Alchuinus, Mysticè autem Simon obediens, Joannes gratia dicitur: meritò ergo nomine vocatur, idest obediens gratia Dei, ut ostendatur quòd ardentior illum charitate amplectitur, non meriti humani, sed Divini esse muneris. Interrogat Dominus an se diligat, quem semper & ubique majorem amoris affectionem erga se ostendere videbat *Simon, inquit, Joannis, diligit me plus his*, qui tui amoris affectum plus quàm hi circa me ostendis. In quo apparet quòd ille qui eligitur ad officium prælationis, debet diligere Deum præ cæteris, & quod cæteris paribus melior & perfectior debet præfici in prælatum, quia Dominus requirebat præficiendum, an plus diligeret Eum, & plus habet charitatis, quæ est vinculum perfectionis: nam in omni regimine, & ille qui præsidet, & gubernat, debet excellentior esse, & ad plura ac majora & magis ardua tenetur Prælatus, quam quicunque subditus: quia sicut se habet anima ad corpus quòd regit, & ratio ad vires inferiores, & pastor ad gregem, & homo ad bruta animalia: sic se debet habere prælatus ad subditos. Et ideo videtur quod ille qui aliquem eligit ad tale officium, tenetur semper eligere meliorem: non tamen intelligitur melior, literatior, vel astutior: sed ille qui omnibus conditionibus pensatis melior est ad tale officium, ad honorem Dei, & utilitatem Ecclesiæ. Aliter autem eligens vel promovens, non videtur judicium Divinū evadere. Quòd autem, secundùm jura, sufficit eligere bonum & idoneum, hoc est secundùm judicium humanum, per quod talis non est puniendus: cùm secundum August: aliqua permittuntur humano judicio incorrecta, propter majora mala vitanda, quæ tamen sunt Divino judicio corrigenda. Nam aliquid sufficit secundùm judicium humanum, quod non sufficit: secundùm judicium Divinum: secundùm judicium humanum, sufficit illud, de quo homo non potest accusari, nec electio ejus approbari. Constat autem difficile esse electiones fieri, si possent ex hoc reprobari, quod invenitur alius melior quàm ille qui est electus. Unde sufficit (secundùm judicium humanum) ut electio sit recta, & eligatur idoneus. Secundùm verò judicium Divinum, & conscientiam, necessarium est eligere meliorem, quantum ad honorem Dei, & utilitatem Ecclesiæ: si verò aliquis minus bonum præeligat, & aliquid privatum (puta affectio carnalis, spes beneficii & commodi temporalis) eum moveat, est fraudulenta electio & personarum acceptio, & peccat. Sciens ergo Dominus interrogat: Sciebat enim quòd non solum diligeret Eum, verùm etiam plus omnibus diligeret: sed innuit, ut corde credamus, & ore confiteamur: nesciens autem Petrus, quantum alij Christum diligebant, non est ausus respondere, plus quàm alij, quia cor alterius videre non poterat: sed cum modestia locutus est, & absolutè respondit, *etiam, Domine tu scis quia amo te*: quasi diceret, teipsum testem invoco, qui secretorum es conscius, quia amo Te, & Tu qui interiora consideras, scis si plus alijs amem te, quod ego nescio: tu scis quantum diligo te, & quia integro corde te diligo: quantum verò alij te diligunt, nescio. Item quia expertus propriæ fragilitatis in Christi negatione fuit, cautius de se respondit, nec ultrà se afferre in Christi dilectione ausus fuit: sed quantitatem suæ dilectionis in judicio Christi (qui secreta cordium intuetur) posuit, nec audet invocare conscientiam propriam, in qua prius deceptus fuit: sed Domini conscientiam invocat dicens: *tu scis quia amo te*, ac si dicat, tu nosti plusquàm ego, humilians se coram Apostolis, non dicit, plus his: sed simpliciter, *amo Te*, instruens non quòd debemus nos alijs præponere, sed alios nobis. Quòd ergo de se novit, scilicet quòd diligeret, dixit, quòd nescivit, scilicet utrum plus alijs diligeret, tacuit: docens nos quòd in dubiis suspensam debemus sententiam tenere, & non temerè de occultis diffidere. *Dicit ei Dominus*, officium pastorale sibi committens,

Dilectio præferenda.

Eligendus optimus.

Petri cauta modestia.

tens, *pasce agnos meos*: quasi diceret, hoc mihi dabis, hæc præstabis, si amas me, ut pascas gregem meum. In hoc sciam & experiar quòd me amas, si scilicet gregem meum pascis, exhibitio operis, fit probatio dilectionis. Dilectio enim Dei, probatur in dilectione proximi: qui verò opus pietatis proximo non impedit, minus Deum diligit. Unde August: Confitenti autem amorem suum oves suas commendavit, tanquam non esset ubi ostenderet. Petrus amorem suum in Christum, nisi esset pastor fidelis sub principe omnium pastorum. Cùmq; Dominus secundò ab eo quæsisset, si ipsum diligeret, & Petrus idem quod supra respondisset, iterum subdit, *pasce agnos meos*. Cùm verò Dominus tertiò quæreret. si Eum amaret: *contristatus est Petrus*, eò quòd sæpius esset interrogatus ab Eo, sciverat quod interrogabat, & turbatus fuit, eò quod sciebat Eū scire etiā omnia futura, propter quod timuit ex tali replicatione, ne Christus vellet sibi prædicere aliquem casum suum futurum, sicut suprà prædixit ei suam negationem futuram, & ideo meritò timuit, & turbatus fuit. Unde secundum Chrysost: Rursus formidat, ne fortè æstimans se diligere, si non diligat corripiatur, sicut & prius correptus est multum se existimans fortem. unde ad ipsum Christum refugit, & dicit Ei, Domine, Tu omnia scis, & ineffabilia cordis, & præsentia, & futura, & de ultimo cordis protulit amantis vocem dicens: *tu scis quia amo te*, quasi diceret, tu scis omnia & præsentia & futura. Ideo tu scis quod nunc te diligo: sed quid sit mihi futurum, ego nescio, tu scis. Deinde post tertiam Petri responsionem, Dominus adiecit: *pasce oves meas*. Interrogavit autem Eum ter non ignorans quô animo confiteretur Christi amorem, sed ut trina confessio amoris, deleret trinam negationem timoris: ter negavit timor, ter confessus est amor. Unde Aug: Redditur negationi trinæ trina confessio, ne minus amori lingva serviat quàm timori, & plus vocis elicuisse videatur mors imminens, quàm vita præsens. Et secundum Ambros: interrogavit non ut disceret, sed ut doceret quem (elevandis in Cœlum) amoris sui velut vicarium relinquebat, non vult Dominus suos agnos vel oves committere, nisi illi qui Eum diligit, quos ipse tantum dilexit, ut pro eis mori dignaretur, & ideo prius Ecclesiæ Pastorem interrogat, an se diligat, & sic postea ad pascendum suos agnos & oves ei committit, sicut enim fuit timoris judicium negare pastorem, sic est amoris officium pascere Dominicum gregem. Unde Chrysost: si diligis me, inquit, præsiste fratribus, & ferventem amorem, quem super omnia demonstrasti, nunc ostende & animam, quam dixisti positurum te esse pro me hanc pro ovibus da meis, ostendens quanti appretiatur præsistentia propriarum ovium, & quoniam hoc est maximè ejus, qui in ipsum est, amoris signum. Unde & Greg: Si ergo signum dilectionis, est cura pastoris, quicunque virtutibus pollens gregem Dei negligit pascere, summum pastorem convincitur non amare. Unde & August: Quid est aliud, *Diligis me, pasce oves meas*, quasi diceret: Si me diligis, non te pascere cogita, sed oves meas, & sicut meas, pasce, non sicut tuas: gloriam meam in eis quære, non tuam: damnum meum, non tuum: lucra mea, non tua. Unde Bernard: Non otiosè totiens repetitum est, *Petre amas me*, in commissione ovium. Et ego quidem id significatum proinde puto, ac si illi dixisset Jesus, nisi testimonium tibi perhibente conscientia, quòd me ames, & valde perfecteq; ames: hoc est, plusquam tua, plusquam tuos, plusquam etiam te, ut trinæ repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ovibus meis, pro quibus utiq; sangvis meus effusus est. Terribilis sermo, & qui possit etiam impavida quorumvis tyrannorum corda concutere. Propterea attendite vobis quicunque opus ministerij hujus sortiti estis, attendite inquam vobis, & pretioso deposito, quod vobis creditum est. Hæc Bernard: Vide quomodo Dominus Christus, committendo Petro pastorale officium, ipsum ter examinat de dilectione: quia pastores Ecclesiæ debent Deum ac etiam proximum præ cæteris hominibus diligere. Non ergo debet quis elegi in prælatum, nisi habitis certis signis & argumentis de dilectione ejus erga Deum & proximum. Unde Bern: An non incongruè de dilectione requiritur, qui pascendo gregi præponitur. Ille enim præesse debet alijs, qui vino charitatis inebriatus exæstuat, immemor sui, ut non quærat quæ sua sunt, sed magis quæ Jesu Christi. Attende

etiam

Augustinus serm: 49. de tẽpore.

Chrysostomus hom: 87. in Joan:

Confessio Petri.

Augustinus tract: 123 in Joan:

Ambrosius de apologia David. in cap: 9.

Chrysostom: hom: 87. in Joan:

Gregorius lib: 6. epi: sto: 5.

Augustinus tract: ult: in Joan:

Bernardus serm: 76. in cantica.

Prælatorum periculum.

Bern: ser. 23 in cāt: Exa minari de-bet in prælā tū assumẽdꝰ

etiam quòd Dominus pastorale officium injungit, trina examinatinne præmissa, & ideo qui ad hoc officium assumitur, prius examinari debet diligenter. Primò autem & secundò, & tertiò oves perfectiores solido cibo alendos Petro commisit: quia non solum pastorem, sed & pastorū pastorem Eum constituit: sunt enim in Ecclesia tria genera, seu tres gradus hominum fidelium, qui sicut Agni & oves in Ecclesia sunt pascendi: scilicet incipientes & proficientes, qui quasi adhuc imperfecti nomine agnorum, & perfecti qui nomine ovium possunt intelligi: & bis dictum est, pasce agnos meos, sed semel, pasce oves meas: quia infirmi & adhuc tenelli in fide ampliori pastorali cura & solicitudine indigent, quàm fortiores & grandiusculi, qui se regere valent, nec tanta cura egent: Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oves, pascit Filios, pascit & Matres: quia regit & subditos, & prælatos: omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oves in Ecclesia nihil est, nihil inquam quod suis pastoribus commiserit. Sed cùm Joannes à Domino magis esset dilectus, quare non est alijs Apostolis prælatus, sed Petrus? Quia erat adolescens, & si esset prælatus, illi scandalizarentur forte in Eo: sed non ita in Petro, quia senex. Item ne videretur amicos carnales exaltare, & eos alijs præferre. Utinam Ecclesia imitaretur hoc exēplum, & non faceret in multis contrarium. Considera hic solitam Domini charitatem & benignitatem. Apertè enim vides quomodo diligenter & affectuosè imprimit, reiterat & recommendat Petro animas nostras. Ter enim interrogans Eum de amore, ter subjunxit pasce. Non dicit ei tonde, munge, macta, & manduca- sed dicit tribus vicibus, pasce: scilicet pane doctrinæ, & sanctæ prædicationis verbo, vitæ & honestæ conversationis exemplo, & temporalis sustentationis subsidio. Ter ergo dictum est, pasce, ad significandum quod habens curam animarum, debet subditus pascere pastu triplici scilicet verbi Dei, & boni exempli, & prout potest temporalis subsidii. Sed istud quod dicitur ter, pasce; quidam mali mutant in tonde, munge, & occide: quia multi hodie subditos exactionibus temporalium opprimunt, malis suasionibus, & exemplis corrumpunt, & occidunt: sed de triplici pastu prædicto parum cogitant vel curant. Deinde postquam Petrus Dominum se amare ter respondit, & per hoc amoris sui privilegium confirmavit, mortem suam Ei Dominus nuncians suum martyrium sibi prædixit: in qua morte quantum Petrus cùm dilexerit demonstravit apertè, quia prælati Ecclesiæ tantam debent charitatem habere, ut parati sint se morti pro grege exponere. Unde ait Christus, loquens Petro parabolicè, *Cùm esses junior* non tam ætate, quàm sensus & virtutis imbecilitate qua negasti me, *cingebas te*, & ad librum tuum properabas *& ambulabas, ubi* secundùm appetitum *valebas, cùm autem senueris*, non tam ætate, quàm sensus & virtutis stabilitate, sicut jam tua demonstrasti confessione: *extendes manus tuas*, scilicet ad Crucem, hoc est, crucifigeris, ubi promptitudo ejus ad martyrium tolerandum designatur, & genus mortis *& alius*, scilicet tortor, *te cingit*, & ligabit vinculis, fuit enim ligatus chordis, & sic in Cruce positus: non clavis affixus, ut viveret diutius, & longior esset ipsius cruciatus, *& ducet te* idest viriliter trahet *quò non vis* ire naturaliter, secundùm appetitum sensitivum: scilicet ad mortem, quam refugit sensualitas & voluntas naturalis, voluntate tamē deliberata & electiva, qua cupiebat esse cum Christo in vita æterna, & secundùm appetitum intellectivum etiam senex voluit ad mortem duci & crucifigi, sequens magistrum suum, qui ait, non mea, sed tua voluntas stat. Sed si fieri posset, vitam æternam præter mortis molestiam concupisceret. Est enim in homine duplex appetitus: scilicet sensitivus & intellectivus, & uterq; aliquādo & largè loquendo voluntas nominatur, quia solus appetitus intellectivus propriè voluntas dicitur. Licet ergo appetitus intellectivus in Petro esset promptus ad martyrium: tamen appetitus sensitivus refugiebat, quia mors est ultimum terribilium. Et eodem modo in Christo fuit, ut visum est suprà ubi ad Patrem oravit. Nam inter animam & Corpus est adeo naturalis amor, quòd nunquam vellet anima à Corpore separari, nec econversò & ideo dicit *quò tu non vis*, scilicet, secundùm naturæ instinctum, qui sic est naturalis, ut nec ipsa senectus eum Petro auferte potuerit: sed desiderium gratiæ hoc immittit. Unde dicit Apostolus: *Cupio dissolvi & esse cum Christo.* Unde Chrysost: Dicit

Pascere non tondere jubetur.

Alligatus Petrus Cruci.

Appetitus hominis duplex.

ergo, quò non vis, propter naturalem compassionem animæ, quæ in vita sequi-
tur à Corpore: Deo hoc utiliter dispensante, ut non multi sibi mortem inferant
violentam. Hæc Chrys: Sed secundum August: quantacunq; sit molestia car-
nis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur Christus, qui etiam mori voluit
pro nobis: quia si nulla esset vel parva mortis molestia, non esset tam magna
martyrii gloria. Unde Gregor: Neque enim si plenissimè Petrus noller, pro
Christo pati potuisset: sed martyrium quòd per infirmitatem carnis noluit, per
virtutem spiritus amavit. Qui dum per carnem ad pœnas ire trepidat, per spi-
ritum ad gloriam exultat. Actumq; est ut cruciatum martyrii nolendo volu-
isset. Sic nos quoq; cum gaudium quærimus salutis, amarum poculum sumi-
mus purgationis. Amaritudo quidem in poculo displicet, sed restituenda per
amaritudinem salus placet. Cùm ergo cognovit Dominus quod diligeretur à
Petro, prædixit ei fructum dilectionis, scilicet coronam martyrii, quo oves pa-
scere, & Ecclesiam multiplicare, & se captus sequi deberet. Unde Glossa, Pas-
surum prædicit, qui negaturum prædixerat, hoc jam poterit, scilicet pati pro
Christo ratione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Jam non me-
tuit hujus vitæ, interitum, quia resurgente Domino vitæ alterius præcessit exē-
plum. Unde & Chrysost: Et nimirum hoc volebat & cupiebat, idcirco ei ma-
nifestum hoc fecit: quia enim dixit, animam meam ponam pro te: &, si opor-
tuerit me mori tecum, non te negabo: dedit ei quod desiderabat. Quia enim
Petrus semper volebat esse in eis, quæ pro eo erant periculis cum fide, ait: ita
enim tuum implebo desiderium, ut quæ non passus es juvenis existens, hoc te
oporteat pati senem factum. Hæc Chrysost: Hoc autem quod ait, alius te
cinget, & ducet te: debet præcedere hoc quod dicit, extendens manus tuas:
nam in alterius cinctione exprimitur impositio vinculorum à persecutore. Un-
de Augustinus: Extendes, inquit, manus tuas, hoc est crucifigeris, ad hoc au-
tem ut venias, alius te cinget, & ducet non quò vis, sed quò non vis. Prius
dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret: non enim crucifixus, sed cruci-
figendus quò noller, est ductus. Hæc August: Et bene dicit, cum senueris.
Nam post tempus, quo verba ista dicta sunt, usque ad tempus mortis Petri,
fluxerunt verè triginta septem anni. Unde patet, quod satis senex erat. In
hoc autem quod Petrus cum senuisset, & propè terminum vitæ jam esset, pas-
sus est molestiam Crucis: mysticè significatum est, quod post peccati remissio-
nem toto tempore vitæ suæ debet homo pro peccato suo dolere, & usq; ad ter-
minum vitæ miseriam sustinere. Unde Glossa, etiam remissis peccatis tolerat ho-
mo miseriā, in quā tamen ex peccato venit, productior est pœna quoniā culpa, ne
parva videretur culpa, si cū illa finiretur & pœna. In Petro typus est sæcularium &
religiosorū: sæcularis enim quò vult vadit, Dñs suæ voluntatis: sed religiosus su-
perioris ligamine cinctus gravitate religionis senior, & professione maturior, præ-
cepto majoris frequenter ducitur quò non vult nisi propter obedientiæ fructū: *hoc
autē dixit* Jesus Petro *significans*, quia esset crucifigendus, & hac morte Deū clarifi-
caturus, martyriū enim Petri fuit ordinatū ad gloriā Dei, quia sicut ne cingeretur
vinculis cū Domino Christū obscuravit in cordibus audientiū negatione. Ita extē-
dēdo manus in simili Cruce, sicut Christus, glorificavit Christū per exēplū cōstātiæ
in veritatis cōfessione, in auribus crucifigētiū tortorū. Quāvis enim Christus non
clarificetur in se à malis & infidelibus: tamē clarificatur quotidie per exēplū pati-
entiæ, à sanctis & bonis fidelibus. Mors ergo sanctorū est ad gloriā Christi, quia
ex hoc ostēditur magnitudo Dñi, quod pro ejus veritate & fide sancti exponunt se
morti. Cùm enim vis amoris graves vincas molestias mortis, profectò martyres
morte sua Deū clarificāt, ostēdentes ea quātū colēdus & amādus sit. Et nota quod
Christus indirectū crucifixus est: Petrus ob reverētiā Dñi in cōtrariū, scilicet deor-
sū: sed Andreas in trāsversū. *Et cùm hoc dixisset* Jesus Petro: nūcians ei mortē &
passionē ne dura & intollerabilis Petro videretur passio, hāc suo exēplo pius magister
lenire curavit & ad genus mortis exēplo sui Eū invitās *dixit*, *sequere me*: idest, imi-
tare me: sequi enim Dñū, imitari est: ac si diceret, tāto tolerabilius Crucis passionē
sustinebis, quāto in ejus sufferētia meā te sequi vestigia recordaberis, ut sicut ego
pro tua salute Crucis patibulū sustinere nō distuli: ita quoq; tu pro cōfessione no-
minis mei te pati debere memēro, quia eò gloriosiorē palmā martyrii cōsequeris,
quo ad hāc promerēdā arctius magistri iter sequeris.

Augustinus tracta: 123. in Joann: Gregorius lib: 31. moralium.

Chrysostom: hom: 87. in Joan:

August: tracta: 123. in Joan:

Triginta septem annis super vixit Petrus.

Miseriā patitur etiā, cui peccata remissa sūt.

Martyres Deum clarificant.

Quia

Quia enim Petrus prius singulariter ad hanc se exhibuerat sequelam, dicens: quare non possum Te sequi, animã meã pro Te ponam, ideo singulariter ab eo exigit Dominus promissum, dicens: *Sequere me*, scilicet in genere mortis. Si me, inquit, diligis, sequere me: veni post me, & sicut ego pro te, ita & tu moriaris pro me: sicut ego, ita tu crucẽ ascẽde, tu eandem quam ego mortem patere. Unde non dixit ei soli, sed signanter præ aliis: quia ipse præ omnibus debebat animam pro grege ponere & ovibus. Hoc autem dicendo Dominus surrexit, & à loco convivii abire cepit. Et sic per illam sequelam corporalem, idem significabat, quòd priùs Petro per verba expresserat, sicut enim in veteri testamento Prophetæ significabant aliqua verbis, & aliqua factis: similiter Christus faciens, postquam verbo prædixerat Petro suum Martyrium, incepit ire, & tunc dixit ei. sequere me: scilicet in hoc quod prædixi tibi. *Conversus Petrus* tetrahendo oculos ab aspectu Domini, *vidit Joannem quem diligebat JESUS etiam sequentem*, quia sicut & Petrus cæperat ire post Christum, & volens certificari de morte Joannis, ex amore quo eum diligebat, de eo Dominum quæsivit, dicens: *Hic autem quid?* scilicet patietur, quasi diceret, ecce ego sequor te in passione: hic autem quem ut me diligo, non quid morietur sicut & ego? Postquam Petrus audierat se crucifigendum, voluit etiam agnoscere fratris exitum. Diligebat enim Petrus Joannem speciali dilectione, & ideo volebat Eum in Martyrio socium habere. Unde dicit Chrysostomus. Quod valde diligebat Petrus Joannem, & audiens tam magni amoris indicia à Domino, quòd videlicet simili genere mortis secuturus esset Dominum, quo Dominus præcesserat Petrum, cupiebat tam magnorum munerum habere socium. De hoc autem quod Petrus interrogavit, etiam Joannes interrogasset, sed non audebat, Diligebat autem (ut hic dicitur) JESUS Joannem, non quidem singulariter solùm, sed præ cæteris familiariùs, specialia signa dilectionis ei ostendẽdo præ cæteris, & hoc signũ inter cætera, ut per pacem exiret de vita, non per certamen Passionis: Diligebat primò quippe, propter mundiciam puritatis: quia virgo est electus à DEO, & Virgo permansit. Secundò, ptopter sublimitatem suæ sapientiæ: quia cæteris altius arcana Divinitatis vidit. Tertiò propter fervorem sui affectus ad Christum, qui diligentes se diligit, & respondens JESUS Petro, dixit: *Sic eum volo manere*, id est; expectare, scilicet absq; passione Martyrii, *donec* Ecclesia pace firmata *veniam*, scilicet ad eum vocandum, & per placidam mortem de hoc mundo ad gloram Cœlestem assumendum: quasi dicat, nolo eum mori per Martyrium, & me sequi per viam passionis, sed magis volo eum occupari in quiete contemplationis: donec me vocante de hac vita in aliam transferatur suaviter & jucundè. Habetur enim in legenda Ejus, quòd Christus apparuit sibi circa finem vitæ suæ cum Discipulis suis, vocans Eum ad gloriã, & ad epulandũ cum illis. *Quid ad te?* scilicet investigare de ipso, quia ad Petrum non pertinebat scire quomodo DEUS ordinabat in futurum de Joanne: sed tantum pertinebat ad Ipsum verbo Christi promptè & humiliter obedire. Ideo sequitur, *tu me sequere*, scilicet crucis Passione. Unde Chrysostomus. Sic Eum volo manere, inquit, quid ad te? per hoc erudiens nos non anxiari, neq; multum investigare, neq; ultra ea quæ placent ei quærere, & nihil ultra quam oportet circumscrutari.

De morte Joannis interrogatio.

Chrysostom. homil. 87. in Joann.

Dixit Dominus Joannẽ ob multa

Mors Ioãnis

Chrysostom. Ibidem.

Hoc autem faciebat ab intemporanea compassione, quæ ad se invicem erat dividens eos. Quia enim debebat orbis terrarum procurationem accipere, non oportebat eos ad se invicem derelinquo esse complexos, profectò enim magnum huic orbi terrarum factum esset damnum. Propterea ait: opus commissum est tibi, id attende & perfice exerce, & certa. Hunc verò si voluero manere hic, *quia ad te?* Tu ea quæ tui ipsius sunt attēde, & de his sollicitus nō sis. Hæc Chrysostomus. *Exivit ergo sermo iste inter fratres*, id est; Discipulos, qui erant uniti fraterna charitate, & divulgatum in publicum per narrationem unius ad alterum, *quod Discipulus ille non morietur.* Hunc intellectum conceperunt ex verbis Christi, & in isto intellectu sermo ille recitabatur, quòd Joannes non esset moriturus: sed donec Christus ad judicium veniret victurus. Sed non erat hoc magnum donum, si datum esset discipulo, cùm melius sit dissolvi & esse cum Christo. Ille tamen intellectus fuit erroneus. Quia Joannes secundùm veritatem est mortuus. Et ideo statim excluditur, cùm subditur: *Et non dixit JESUS, non morietur,* quia sententia mortis in omnes in originali peccato natos prolata est. *Sed dixit, sic Eum volo manere*, à dolore persecutionis alienū: *donec veniam* vocando eum in morte, per resolutionem naturalem ad Cœlum: *quid ad te?* hoc remissive legendum est, quia non quærit, sed solùm recitat hoc quod antè dixit, habebat autem Joannes nonaginta novem annos cùm moritetur, & sexaginta octo annîs prædicavit. *Hic est Discipulus ille*, scilicet Joannes de quo Salvator jam locutus est, *qui testimonium perhibuit de his*, quæ vidit & audivit: propter quod Ejus testimonium est efficax &, *& scripsit hæc* tanquam testis verax, testimonium perhibes de eis. Modus erat antiquorum, quod illi scriberent historiam, qui vidissent: propter quod dicitur historia ab historin, quod est videre: quia qui videt quod fit, potest historiam contexere, & ideo Joannes qui verba Christi audivit, & facta Ejus vidit convenientissimè scribere potuit. Omissa autem omni comparatione inter duos istos Discipulos de dilectione, potest ad Mysterium referri, & Mysticè accipi: nam per hos duos duplex significatur vita, scilicet activa & contemplativa: per Petrum enim, cui dictum est, sequere me, labor exprimitur vitæ activæ, ad quam pertinet necessitatibus proximorum insudare: ac pro veritate & justitia, si necesse fuerit, usq; ad mortem certare: per Joannem verò suavitas designatur vitæ contemplativæ, ad quam pertinet, omnibus aliis omissis, soli DEO inhærere: de quo enim dictum est, *sic Eum volo manere donec veniam*, id est; eos quos gustu meæ contemplationis inebriavero, semper proficere volo, quousq; me in die judicii cum æterna remuneratione apparente de fide transeant ad speciem, & de imperfecta vitæ hujus contemplatione ad perfectam gloriæ contemplationem. Utriusq; autem vitæ finis & objectum est DEUS, pro quo exercetur hæc & illa: sed vita activa plùs diligit quàm contemplativa, quia magis sentit angustias præsentis vitæ, & æstuantius desiderat ab eis liberari & ad DEUM ire. Contemplativam verò vitam DEUS plùs diligit: quia eam magis conservat, non enim simul finitur cum vita corporis sicut vita activa, & ideo in Psalmo dicitur. *Diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Jacob.* Unde dicit Dominus de vita contemplativa, *sic eum volo manere*, id est; expectare: donec veniam, vel in fine mundi, vel in mor-

Philipp. 1. c. — *Joannes mortuus est.*

Historiæ scribendæ mos.

Psalm. 86.

in morte contemplativi: sed vitæ activæ dicit, *tu me sequere*; quia contemplativa hic inchoata non perficitur: sed inchoata manet, & expectat donec veniat Christus perficiendo cum venerit: sed activa vita perfecta & informata Ejus Passionis exemplô, interim sequitur Christum, patiendo pro eo. Potuisti itaq; attendere quàm multa & quàm magnifica dicta & facta sunt in hac apparitione, & hanc apparitionem vocat Joannes tertiam, scilicet à numero dierum, sed non à numero apparitionum. Prima apparitio fuit in prima die qua surrexit, in qua pluries se manifestavit. Secunda, post dies octo, quando Thomas vidit & credidit. Tertia, hac die: quando de piscibus prandium fecit: sed post quot dies ab octava Resurrectionis id fecerat, Evangelista non determinat: vel potest referri ad vices, quia non legitur quòd multis vel pluribus Discipulis simul apparuerit, nisi primò Thoma absente, & secundô, eo præsente, & tertio hic ad mare. Unde signanter in plurali dicit Discipulis suis. Et deinceps apparuit usq; ad diem Ascensionis quoties voluit: quamvis non omnia scripta sunt. Tandem Dominus benedictione data Discipulis disparuit ab eis.

Apparitio tertia, id est; tertia die.

QUOMODO DOMINUS APPARUIT
Undecem Discipulis in Galilæa, & etiam quingentis fratribus.
CAPUT LXXX.

POst hæc undecim Discipuli abierunt in Galilæam, secundùm Mandatum Christi & Angeli in montem & locum, ubi principaliter constitutum erat eis, ubi Dominus ordinaverat se visibilem præbere illis. Unde Beda. Nam pergens Dominus ad Passionem, ait Discipulis: postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Angelus quoquè mulieribus, ait: *quia præcedet vos in Galilæam.* Quapropter jussioni Magistri obedientia Discipulorum obsequitur. Quamvis enim supradicta apparitio ad mare Tyberiadis fuerit in Galilæa, ubi est idem mare: non tamen illa principaliter intendebatur, cùm ibi pauci, scilicet septem tantum essent Discipuli: sed potiùs ista, in qua simul omnes erant congregati. Et sciendum, quòd prope Montem Oliveti ex parte borealia ad unum milliare est mons, qui appellatur Galilæa: & dicunt quidam quòd ille est Mons prædictus ad quem Discipuli undecim abierunt: non quia Mons sit in Galilæa, cùm sit in judæa: sed quia Mons iste appellatur Galilæa. Alii (quod magis videtur) dicunt hoc fuisse in Monte Tabor: in quo Dominus transfiguratus fuit, qui verò in Galilæa consistit. Ibi enim paucis, scilicet tribus Discipulis ostenderat gloriam suæ futuræ Resurrectionis: & ideo ibi Resurrectionem suam completam manifestavit omnibus suis Discipulis. Unde probabiliter creditur quod ibi etiam fuerunt quingenti fratres, præter prædictos undecim Discipulos, & quòd illa fuit manifestatio, de qua ad Corynthios scribit Apostolus, dicens: *Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul:* hic tamen non exprimuntur nisi undecim Apostoli: quia erant principales Discipuli Christi. Unde Eusebius: Duo enim Evangelistæ, scilicet Lucas & Joannes solis undecim hunc scribunt apparuisse in Hierusalē: cæteri verò in Galilæam properare: non solùm undecim, sed universis Discipulis, & fra-

Matth. 28.

Beda ibidem

Apparitio principalis in Galilæa et quã Galilæa

1. Cor. 15.

tribus dixerunt Angelum & Salvatorem vidiſſe: de quibus & Paulus meminit dicens: deinde apparuit plusquam quingentis fratribus ſimul. Hæc Euſebius. Quomodo autem tot fratres erant ibi, cum aperte dicatur in actibus, quòd omnes Diſcipuli erant in Hieruſalem in cœnaculo congregati, & non erant niſi centum viginti? Poteſt dici quòd omnes redeuntes de Hieruſalem cum Apoſtolis non erant niſi centum viginti. Multi tamen erant credentes de aliis Civitatibus & locis quibus, ſimul apparere voluit, ad ipſorum conſolationem ſicut & aliis. Et ibi ſcilicet in monte apparuit eis Dominus: quia illi eum quandoq; videre merebantur in altitudine Cælorum: qui nunc celſitudinem perfectionis aſcendentes in ima calcant deſideria terrenorum. Unde Rabanus: In monte quidem apparuit eis Dominus, ut ſignificaret quoniam Corpus quod de communi generis humani terra naſcendo ſuſcepit, jam ſuper omnia terrena reſurgendo ſublevaverat: & ut admoneret fideles, ſi in illo celſitudinem Reſurrectionis Ejus, cupiunt videre, hic ab infimis voluptatibus ad ſuperna ſtudeant deſideria tranſire. Hæc Rabanus. Diſcipuli autem Dominum videntes vivum, adoraverunt in adventu ſuo adoratione latriæ: & ante Eum humiliaverunt ſe credentes Dominum DEUM, & hominem immortalem reſurrexiſſe: quidam autem dubitaverunt, propter rei novitatem, quorum dubitatio noſtram auget fidem, ex quo patet quòd ibi erant alii quàm Apoſtoli: qui omnes erant certificati: etiam Thomas quòd inter eos fuit magis incredulus. Dubitatio quidem Diſcipulorum, noſtræ fidei fuit confirmatio, quia quò ampliùs ditaverunt, eo ſolicitius inquiſierunt: & quo veriùs probaverunt, eo firmiùs crediderunt: & non ſolũ fidẽ noſtrã corroboraverũt, ſed etiã hæreticorũ veſaniã deſtruxerũ. Pius autẽ & Clemens Dñs credẽtes in fide cõfortat, & fidẽ Eorũ roborat, ac dubios ad fidẽ reducit, & dubietatẽ eorũ excludit intimãs eis ad quantam gloriam pervenerit. Unde ut omnem dubietatem à cordibus Eorum auferret, accedens locutus eſt eis, ad certificandum eos de ſua Reſurrectione dubios dicens: *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo & in terra:* quia licèt Chriſtus, quantùm ad Divinitatem, ab æterno haberet hanc poteſtatem, & quantum homo ab inſtanti Conceptionis haberet poteſtatem in Cœlo & in terra, authoritatem tamen executivè non habuit ante ſuam Reſurrectionem: ſed voluit paſſibilitati eſſe ſubjectus, propter noſtram Redemptionem. Hoc ergo loquitur à parte humanitatis, in qua minoratus eſt paulominus ab Angelis, & à parte Divinitatis, in qua Patri eſt conferens, & coæqualis. Nam ſecundùm Divinitatem tantus eſt Pater, aut Filius aut Spiritus Sanctus: quantus eſt Pater, & Filius & Spiritus Sanctus. Unde Auguſtinus. Tanta eſt tota Trinitas in ſolo Patre, vel in ſolo Filio, vel in ſolo Spiritu Sancto: quanta eſt ſimul in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. Hæc Auguſtinus. Igitur ſecundùm Divinitatem ſemper ſimul cum Patre & Spiritu Sancto omnipotentes ſuper omnia: ſecundùm humanitatem omnium rerum, & inter omnia poteſtatem accepit, & omnia in manu Ejus ſunt tradita: ut homo ille qvi nuper factus eſt de Cœlo, Dominetur & in terra. Habet enim poteſtatem in Cœlo coronandi qvos vult, & in terra eligendi qvoscunq; vult: qvia & hic & ibi facit qvod vult. Non ſolùm ergo in terra, ſed etiam in Cœlo poteſtatem accepit, quia in humanitate exaltatus, ad dexteram Patris eſt collo-

Actor. 2.

Cur in monte viſus Dominus.

Rabanus in c. 28. Mat.

Poteſtas data Chriſto ut homini.

Hebraeor. 2.

Auguſtinus in libris de Trinitate.

collocatus: & super omnes Angelos elevatus nomenq; sibi datum est, quod est super omne nomen: *ut in nomine JESU omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum,* non solùm est super omnium hominum nomen, sed etiam super omnium Angelorum sanctissimum: nulli enim hominum, vel Angelorum concessum est, ut natura filius Dei dici possit: nisi illi soli, cui à Patre dictum est: hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: nulli quoque sanctorum vel Angelorum datum est, ut in nomine Ejus daretur salus mundo, nisi soli Deo: de quo Petrus ait: non est in aliquo alio salus: *neque enim aliud nomen datum est sub cælo hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* In natura quippe hominis à Patre accepit, quòd in natura, Deitatis etiam Ipse donavit. Unde Severianus: Filius quippe Dei, Virginis filio, Deus, homini, Divinitas carni contulit, quòd semper Ipse cum Patre possedit. Hæc autem potestas sibi data peccatores non spernit, sed omnes sine personarum acceptione colligit. Unde consequenter instituens baptismum, subiungit: *Euntes per mundum universum, docete* fidem *omnes gentes:* id est, omnia genera gentium, sine distinctione personarum. Ex hoc patet, quòd prædicatores Evangelij debent omnibus & magnis, & parvis sine acceptione prædicare, *Euntes* ergo: quòd est contra negligentes, qui ire nolunt: *docete,* quòd est contra ignorantes, qui docere nesciunt, & officium assumunt: *omnes gentes,* quòd est contra personarum acceptores, qui tantum ad aliquos vadunt: *baptizantes eos,* quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei, *in nomine,* propter unitatē substantiæ: *Patris & Filij & Spiritus Sancti,* propter distinctionem personarū: ut quarū est una divinitas, una sit largitio: nō ait, in nominibus patris & Filij, & Spiritus sācti: sed, in nomine: ut individuāTrinitatē, unūDeū esse insinu et Ista ergo est forma baptismi à Christo instituta: sed familiari consilio Spiritus sancti, quodammodo mutata fuit in primitiva Ecclesia, quando Apostoli baptizabant in nomine Christi: ut nomen Christi, quod tunc odiosum erat, publicaretur & magnificaretur per ambitum mundi. Et addit, *docentes eos servare* opere & perseverantia, *omnia quæcunque mandavi,* & dixi *vobis:* scilicèt Sacramenta à Christo instituta: & alia ad fidem catholicam pertinentia: ac mores, circa dilectionem Dei & proximi instituentia. Præceptum quod Dominus ante passionem suam discipulis dederat, scilicèt quod Judæis prædicarent, & in viam gentium non abirent, ad tempus erat certum, quia ante Christi resurrectionem, fides Christi non erat divulganda per orbem universum: & ideo post Resurrectionem præcepit eis, ut in omnes gentes irent, & primò docerent, id est catechizarent, & in fide instruerent, deinde fidei Sacramento, scilicèt baptismo intingerent, quia adulti prius debent instrui de his quæ ad fidem pertinent, quam baptizari. Et ideo catechismus debet baptismum præcedere, & tandem post doctrinam fidei, & post baptismum omnia quæcunque essent observanda præciperent, quia (ut dicit Jacobus) Oportet non tantum auditores esse verbi, sed etiam factores, & qui offenderit in uno, factus est omnium reus: congruus ordo, primò enim auditor in fide est docendus, quia nisi prius fidem anima recipiat, non est dandus baptismus: quia *sine fide impossibile est placere Deo,* nec valet baptismi mundatio, si non, quantum potest bonis operibus insistat: quam sicut Corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua. Igitur oportet omnia servare, quæcunque mandavit Ipse. Cui hoc videtur impossibile, solum teneat & custodiat charitatē. Unde Augustinus: Dilectio fortis res est, fratres. Uultis videre quàm sit fortis dilectio; quisquis propter aliquam necessitatem non potuerit implere, quod jubet Deus, amet illum qui implet, & in illo implet. Et iterum: Divinarum scripturarum multiplicem abundantiam, latissimamque doctrinam, sine ullo errore custodit, cujus cor plenum est charitate: dicente Apostolo: *Plenitudo autem legis charitas,* totam magnitudinem divinorum eloquiorum secura possidet charitas: qua Deum proximumque diligimus: docet enim cælestis unus medicus nos, & dicit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & diliges proximum tuum sicut te Ipsum. In his duobus præceptis, tota lex pendet et & propheta,* si ergo non vacat omnes paginas sacras perscrutari, omnia involuta sermonum evoluere, omnia scripturarum secreta penetrare: tenē charitatem,

Philip. 2
Matt. 3.
Act. 4.
Prædicādū omnibus.
Præceptum ad tempus.
Mat. 10.
Catechismus.
Jacobi 1.
Heb. 11.
August. in Psal. 111.
Dilectionis fortitudo.
Idem lib. 1. de doct.
Rom. 13.
Exod. 20 et Deut. 6

tatem, ubi pendent omnia Ibi tenebis quod ibi didicisti, tenebis etenim quod non didicisti: si etenim nosti charitatem, aliquid nosti, unde & illud pendet, quod fortè non nosti. Et in eo quod in scripturis intelligis, charitas patet, & in eo quod non intelligis charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in divinis sermonibus, qui chartatem tenet in moribus. Et iterum, quanta est charitas: quæ si desit, frustra habentur cætera, si adsit, habentur omnia. Et iterum, homo fide, & spe, & charitate subnixus, & eas inconcusse retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos. Multi per hæc tria in solitudine, sine codicibus vivunt. Hæc August. Est etiam tantum bonum charitas, ut non tantùm defectus nostros suppleat, sed etiam bona aliena nostra esse faciat. Unde Gregor. Aliorum bona opera nostra sunt, quæ si imitari non possumus, in alijs amemus, & amantium fiunt quæcunque amantur in nobis. Unde & August. Pensent invidi quantum bonum est charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Et iterum: Si amas unitatem, etiam tibi habet, quisquis in illa aliquid habet, tolle invidiam, & tuum est quod habeo, tolle invidiam & meum est quod habes. Livor separat, charitas jungit. Hæc August. Per charitatem quippe est homo in participio omnium bonorum Ecclesiæ: & ex defectu charitatis amittit homo meritũ omniũ bonorũ Ecclesiæ, & etiam boni operis proprij. Et ut dicit Bernardus Charitas est virtus, in qua nec minimũ opus respuitur, sine qua nec maximũ acceptatur. Et breviter concludendo, charitas inter virtutes tenet principatũ: quia sine Ipsa ad perfectionis culmen nemo cõscendere valet: tunc einm homo perfectus est quãdo charitate plenus est Deinde quã magna eis injunxit, erigens eorũ sensus & eos confortans, ait: *Et ecce ego vobiscũ sũ*, protectione divinæ virtutis, cooperatione laboris & operis, ac etiam Sacramentali. præsentia corporis: *omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, inclusive, cùm finitis laboribus, & consummato sæculo mecum regnabitis, cujus rei pignus est præsentia meæ deitatis & gratiæ, etiam in præsenti. Ex quo patet quanta merces piæ conversationis, qualeve pignus futuræ beatitudinis etiam in præsenti fideles maneat, & quod usq; ad finem mundi, fides non deficiat, quantumcunq; tribulationibus agitetur: ac si dicat, secundùm Chrysom. non excusetis vos, nec mihi dicatis difficultatem injunctorum negotiorum, quia ego vobiscum sum: qui omnia faciam levia. Hæc Chrysost. Magna promissio, magnus & insuperabilis clypeus securitatis: *Ego*, inquit, *vobiscum sum*, in vobis pugno, vos defendo, nihil timeatis, ite securi. *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos*; dicamus ergo: *in Deo faciemus virtutem, & Ipse ad nihilum deducet tribulantes nos*, & inimicos nostros, & specialiter prædicatoribus. Evangelij promittitur assistentia Domini, cùm dicitur: *& Ecce ego vobiscum sum*, scilicèt dirigendo sermones ad salutem audientium & meritum vestrum Secundum Chrysost. Non tantum loquitur illis qui tunc erant: nec cum illis solùm dixit se futurum esse, sed & per Ipsos loquitur omnibus futuris, qui post illos credent: cum quibus etiam semper erit. Non enim usq; ad consummationem sæculi Apostoli permansuri erant: sed sicut uni corpori loquitur fidelibus: quibus conjungitur ut caput membris. Hæc Chrysost. Quamvis nempe Dominus, quò ad præsentiam Corporalem abscessurus esset à discipulis: tamen per præsentiam divinitatis, & spiritualem influxum suorum donorum & suæ gratiæ, præsens semper manet, & manebit cum fidelibus, usque ad finem sæculi. Sapiens enim & fidelis nauta, navem non dimittit donec fuerit ad portum applicata: Ecclesia verò, est navis, & Christus est nauta regens Ipsam: quia eam non dimisit, nec dimittet, donec ad portum paradisi perveniat. Hæc Ecclesia in Apocalypsi de cælo descendere dicitur: quia secundùm August. Cælestis est gratia, qua Deus eam facit. Ubi Rabanus: Ex hoc autem intelligitur, quòd usque ad finem sæculi non sunt defuturi in mundo, qui divina mansione & inhabitatione sunt digni. Quòd autem dicit, usque ad consummationem sæculi: secundùm Bedam, finitum pro infinitio ponitur. Nam qui in præsenti sæculo manet cum electis, eos protegendo, & per occultos instinctus Spiritus sancti dirigendo: Ipse cum Eis post finem sæculi manebit, eos remunerando, & sine fine sua præsentia satiando. Unde & Leo Papa: Qui enim ascen-

Idem tract. 78. in Joann.

Idem lib. 1. de doctrina Christi, c. 39.

August. tract. 5. in epist. Joan.

Fides non deficiet.

Chrysost. hom. 91. in Matt.

Rom. 8.

Psal. 59.

Chrysost. ibidem.

Christus quomodo semper præsens.

Ecclesia navis Cristi

Apoc. 12.

Rabanus in c. 28. Matth.

Beda in hõ Leo serm. de ascensio.

ſcendit in cælos, non deſerit adoptatos, & Ipſe deorſum confortat ad patientiam qui ſurſum invitat ad Gloriam. Manebit etiam cum fidelibus in præſenti ſæculo: non ſolùm virtualiter, ſed etiam per præſentiam corporalem in Euchariſtiæ Sacramento: ubi eſt Chriſtus totus, & poſt finem videbunt Eum facie ad faciem luce clarius. Rememorat autem eis, ut ait Chryſoſt. & conſummationem ſæculi, ut eos magis attrahat, & ne præſentia ſingulariter inſpiciant ſolùm, quæ ſimul cum præſenti vita diſſolvuntur, ſed & futura bona, & ſine fine manſura, quaſi diceret, Triſtia quæ ſuſtinebitis, ſimul cum præſenti vita diſſoluentur, cùm & totum ſæculum in conſummationem deveniat: bona autem quibus potimini ſunt in æternum manſura. Hæc Chryſoſt, Conſidera nunc bene diſcipulos, & ea quæ modo ſunt eis dicta, quia ſunt valde magnifica ſtant in magna jucunditate cum Domino: manifeſtat eis qualiter eſt Dominus omnium, dat Ejs mandatum de prædicando, & dat formam baptiſmi: dat & vigorem permaximum, dumdicit quòd ſemper cum Ejs erit. Et ſtans benignus familiariter inter eos, prædicans & loquens de regno Dei: magna eos jucunditate replevit, & lætitia inenarrabili. Uides quantam conſolationem dat eis, & quot oſtendit inſignia charitatis. Apparet quòd iſti Dominum cum deſiderio & ſolicitudine expectare curaverunt. Et ideo læti Eum aſpicere meruerunt. Sic & nos contingere ſentiremus, ſi in expectando Dominum & adventum Ejus, fervidi & ſolliciti eſſemus. Per iſtos quibus Dominus in monte Thabor prædicto apparuit, contemplativi deſignantur: quia in hoc monte transfiguratus dicitur, & talibus Ipſe frequenter apparere dignatur. Deinde Dominus ab eis diſceſſit, & more ſolito ad ſanctos patres rediit: diſcipuli verò cum magno gaudio remanſerunt, & poſtea in Hieruſalem redierunt.

Chryſoſt. hom. 91. in Matt.

EPILOGUS APPARITIONUM DOMINI. poſt Reſurrectionem. Cap. LXXXI.

HAbes igitur duodecem apparitiones, poſt Domini Reſurrectionem uſq; ad aſcenſionem, abſque duabus cum aſcenſione proximo dicendis: & ſic apparitiones quatuordecem fuerunt: de quibu tantum decem in Evangelio ſcriptæ ſunt: poteſt etiam meditari de pluribus: nam veriſimile eſt, quòd benignus Dominus ſæpe Matrem & diſcipulos, & Magdalenam dilectam diſcipulam viſitavit: confortans & exhilarans eos, qui ſic vehementer de ſua paſſione conterriti & contriſtati fuerant. Quòd etiam beatus Auguſt ſentire videtur, loquens de tempore poſt Domini Reſurrectionem: Non omnia, inquit ſcripta ſunt: crebra enim erat Ejus cum illis converſatio, priuſquam aſcendiſſet in cælum. Et fortè Ipſi ſancti Patres: maximè Abraham, & David, ad quos ſpecialis facta fuit promiſſio filij Dei: veniebant cum Eo, ad videndùm illam excellentiſſimam filiam ſuam, Matrem Domini, quæ pro eis & omnibus gratiam invenit, & Redemptorem genuit. O quàm libenter eam conſpiciebant, & quàm reverenter ſe eidem inclinabant, & omni qua poterant benedictione complebant: quamuis Ipſi non viderentur ab illis, qui corporaliter ibi erant: Potes etiam hic conſiderare benignitatem, charitatem, & humilitatem Domini, more ſolito, quæ in omnibus factis Ejus relucent: quòd etiam poſtquam glorioſe vixerat & reſurrexerat, peregrinari adhuc perdies quadraginta voluit, ut ſuos diſcipulos confirmare & roborare Dignè nãq; poſt tot annorũ curricula poſt tot labores & afflictiones, poſt tam crudelem, ignominioſam, & acerbam mortem poterat triumphator ad ſuam gloriam remeare: & Apoſtolos per ſuos Angelos confortare: & pro ſuo nutu conformare: ſed hoc non patiebatur charitas ſua: perſonaliter voluit converſari cũ Ejs, & veritatem Reſurrectionis multis comprobavit argumentis, inſenſibilibus & evidentiſſimis ſignis: multa in Corpore proprio oſtendens præter naturam Corporis immortalis: ut ſic veritatem Reſurrectionis aſtrueret, & ab Apoſtolis eorumq; poſteris omnem omnino cauſam hæſitationis amoveret. In Corpore enim proprio cicatrices oſtendit, cùm etenim à natura Corporis immortalis penitus aliena ſit omnis deformitas cicaricis: comedit cum Ejs & bibit, cum etiam Corpus ſpirituale ciborum alimonia minimè indigeret. Sed ſciendum eſt, cibos à Domino ante mortem ſumptos in Ejus alimoniam

Duodecim apparitiones.

Apparitiones in univerſum quatuordecem.

Auguſt. in c. 20. Ioan.

Cibi poſt reſurrectionem à

Domino sumpti quò deverunt.

niam cessisse, quia illos ad se convertit: post Resurrectionem verò sumptos, nullam ei alimoniam præbuisse: quia illos in se non conuertit, cùm haberet Corpus glorificatum & incorruptibile: sed mox spirituali Ejus virtute absumptos, sicut absumitur aqua missa in ignem: aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter exsiccat radius solis calens: illa absorbet & in se trahit, indigentia: iste exsiccat & cõsumit potentia. Manducavit ergo Dominus post Resurrectionem potestate, non necessitate: ut eo modo Resurrectionem & vitam veram, non imaginariam ostenderet: si non ostenderetur veritas Resurrectionis, perditus esset fructus passionis. Unde August. Et de Salvatore quidem fides Christiana non ambigit, quin post Resurrectionem in carne spirituali, sed tamen vera, cibum & potum cum discipulis sumpserit: non alimentorum indigentia, sed ea qua & hoc poterat potestate: non enim edendi & bibendi talibus Corporibus aufertur potestas, sed egestas: quoniam certo & inviolabili munere immortalitatis induentur: ut non nisi velint, possibilitate, non necessitate vescantur. Hæc August. Præter hæc argumenta Lucas scribens historiam Actuum Apostolorum, ponit & alia. Fuit enim argumentum veræ Resurrectionis, quòd per dies quadraginta multiformiter apparuit Ejs, loquens de regno Dei: non est intelligendum, quòd singulis quadraginta diebus apparuit Ejs: sed quòd infra numerum tot dierum pluries apparuit, exhibendo se oculis videndum, & manibus palpandum: cum Ejs comedendo & bibendo, sicut ante consueverat: ut Resurrectionem suam pluribus modis ostenderet: sed ad demonstrandum gloriam suæ Resurrectionis, non decebat Eum cum illis (ut prius) conversari continue, ne putaretur ad vitam mortalem resurrexisse. Facto ergo interuallo apparebat discipulis, & non conversabatur continue cum Ejs: ut ostenderet se resurrexisse ad immortalem vitam, ab hominibus hujus vitæ separatam. Itaque non statim post Resurrectionem ascẽdit: ut multipliciter Resurrectionem probaret, & discipulos consolando refoveret, & ut nostram informaret patientiam, quia debemus æquanimiter expectare mercedem nostram. Unde sicut fuerunt quadraginta horæ mortis Ejus, scilicèt quatuor parasceves vespertinæ, & trigintasex duarum noctium & unius diei: ita quadraginta diebus cum Ejs conversatus est post Resurrectionem: quia divina consolatio excedit humanam tristitiam. Pro Ejs fecit hoc, & pro nobis: sed non advertimus. Dilexit & diligit sic vehementer, & non diligitur: cùm tamen ad talem & tantum ignem non solum calefieri, sed etiam ardere debemus. Unde Beda: Resurrectionem suam certam & veram, multis & varijs documẽtis persuadere dignatus est: propter ædificandam fidem, & fugandam de corde perfidiam omnemq; dubitationem de sua Resurrectione tollẽdam. Unde etiam Bernardus: Christus dicitur triplex panis, subcinericius, in Incanratione: reversatus, in Resurrectione, triticeus, in nudæ Deitatis ostensione. Panis subcinericius est Deus homo: nam quid est Deus, nisi vita & Panis, quid est homo, nisi cinis & puluis, & quid est in una persona Deus latẽs, & homo patens, nisi panis subcinericius; Panis ergo subcinericius, est panis sub cinere, Deus latẽs, sub homine, & hoc erat Christus ante Resurrectionẽ: Panis reversatus, est ecõverso homo Deus, scilicèt post Resurrectionem. Prius enim quasi cinis panẽ occultavit, post vero quasi panis cinerem celavit, quando enim habuit Corpus glorificatũ, tunc humanitas in eo quasi celata fuit. Unde ante passionẽ humanitas in eo manifesta fuit, deitas latebat, & ideo tunc per miracula & prædicationem deitatẽ probare, & mundo ostendere oportebat. Post Resurrectionẽ verò magis probationi humanitatis, quàm divinitatis insistebat: unde tunc visu, tactu, esu, & multis argumentis se verũ hominẽ esse approbabat. Panis triticeus sine omni cinere est, sine furfure; sine ænigmate, sed de simila purissima, hæc est nuda deitas. Hic Panis est Deus Deus. Nã devotioni nõ sufficit semel dicere, Deus: vox enim devota est, Deus Deus meus, hoc facit mihi Deus, & hoc addatur, ut sit Deus Deus meus. Quid enim proderit mihi Deus: si non sit Deus meus. Hæc Bernardus. Et sciendũ quòd nõ iniquis hominibus, & mũdi amatoribus, sed solis Apostolis alijsq; fidelibus post Resurrectionẽ suam Salvatorem apparuisse legimus, neque enim cõveniens erat ut Christus à mortuis resurgens factusq; iam æternus & immortalis, iniquis hominibus Deo mortuis, & à vita quæ Christus est, separatis, se manifestaret. Unde & ante dixerat,

August. lib. 13. de civitate cap. 22.

Actuum. 1.

Ascensio cur dilata,

Beda.

Bernard. in cantica.

Panis sub cinericius

Panis triticeus.

Adhuc

Adhuc modicum, & mundus, scilicet qui modo me videt oculis carnis, jam me non videbit, vos autem videbitis me. Unde & Theophilus. De cætero non conversabatur inter plebem: quia scilicet post Resurrectionem conversatio Ejus non erat digna hominibus, sed Divina magis quod etiam est forma Resurrectionis futuræ, in qua sicut Angeli conversabimur & Filii DEI. Hæc Theophilus. Manifestavit autē se Discipulis suis, & aliis fidelibus, ut vivus videretur à videntibus. Undè dicit Augustinus. Quòd quando surrexit, non est visus nisi à suis. Unde & in Actibus: *Hunc DEUS suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à DEO: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam Resurrexit à mortuis.* Fuit autem conveniens quòd non omnibus sed testibus tantùm præordinatis Resurrectionem suam manifestaret: quia infima per media reducit in suprema: & ideo quosdam mediatores elegit, per quos universo orbi resurrectio manifestari posset. Sic ergo Dominus per dies quadraginta multiformiter apparens Discipulis: ac edens loquensq; cùm eis, & argumentis nos illuminavit ad fidem, & promissis erexit ad spem: ut sic tandem, donis cælitus datis, accenderet ad amorem. Et secundùm Hieronymum. Ostendit immortalitatem mortalibus, ad gratiarum actionem debitam: ut intelligamus quid fuerimus, & sciamus quid futuri erimus. De mysterio autem prædictarum apparitionum, & duarum sequentium, sic dicit Beda. Hac ergo frequentia corporalis suæ manifestationis, ostendere voluit Dominus, in omni loco se bonorum desideriis præsentem esse Divinitus. Apparuit namq; ad monumentum lugentibus fæminis: adest & nobis Ejus absentiæ recordatione salubriter contristatis. Occurrit revertentibus à monumento, ut agnita Resurrectionis gaudia prædicarent, adest & nobis, dum bona, quæ novimus, proximis fideliter annunciare gaudemus, apparuit in fractione panis his, qui se peregrinum esse putantes, ad hospitium vocaverunt: adest nobis, cùm peregrinis & pauperibus quæcunq; possumus bona libenter impendimus: adest in nobis in fractione panis cùm Sacramentum Corporis Ejus, videlicet panis & vini, casta & simplici conscientia sumimus. Apparuit in abdito de sua Resurrectione loquentibus: adest & nobis, qui modo Ejus dono idem agimus: adest & nobis semper, cùm ab extrinsecis operibus ad tēpus vacantes, de Ejus gratia locuturi convenimus: apparuit cùm discipulis foribus clausis intus ex judæorū metu residerēt: apparuit cùm minorato eodem metu, apertis eum gressibus in montis vertice quærerent: affuit quondam confortaturus suo Spiritu Ecclesiam, cùm ab infidelibus premeretur, & ad publicùm venire, ac dilatari prohiberetur: adest eidem & nunc, cùm inclinato ad fidem culmine regali, terror quievit persecutionis, & omnis mundi sublimitas Apostolicis est substrata vestigiis: apparuit piscatoribus: eosq; apparens Divinis adjuvit beneficiis: adest & nobis, cùm necessaria vitæ temporalis recta intentione curamus, justisq; nostris laboribus subsidium adjungit suæ pietatis: apparuit recumbentibus: adest & nobis cùm juxta Apostoli monita sive manducamus, sive bibimus, sive aliud quid agimus, omnia in gloriam DEI facimus, apparuit primò in judæa, deinde in Galilæa, post hæc in judæa, rursum die quo ascendit in Cœlum: aderat Ecclesiæ cùm primò solius judææ terminis clauderetur, adest ex modo cū judæis ob culpā perfidiæ dere-

Theophilus in Joann.

Augustinus Tractat. 76 in Joann.

Actor. 10.

Hieron. in c. 26 Marci

Immortalitatis ostēsio

Beda ser de resurrect.

derelictis, transmigravit ad gentes: & aderit in futuro cùm ante finem sæculi revertetur ad judæam: & sicut Apostolus ait, intrante gentium plenitudine, sic omnis Isráël salvus erit. Novissime illis apparuit ascendens in Cælum: aderit & nobis ut Eum post mortem ad Cœlos sequi mereamur, si ante mortem Eum in Bethaniam unde ascendit, id est; in domum obedientiæ sequi curamus. Ipse etenim Cælum ascensurus Bethaniam venit, quia sicut Apostolus ait: *Factus est obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis- propter quod & DEUS Eum exaltavit*: venimus ibidem & nos, si quod ille monet agimus, quod promisit intendimus. *Esto fidelis*, ait: *usq; ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ.* Fit quoq; ipsius gratia largiente, ut qui nobiscum usq; ad vitæ hujus terminum manet: post hanc nos vitam ad videnda secum Cœlestis vitæ præmia sublevet. Hæc Beda. Sicut ergo quadragesimam, sic & quinquagesimam Christus nobis Sacravit: & nos utraq; solennitate Mysticè instituit: de quibus simul Beda sic ait. Utramq; sane hanc solennitatem, hoc est quadragesimæ & quinquagesimæ, non quorumlibet hominum, sed Ipsius Domini, ac Salvatoris nostri prima nobis sanxit authoritas: quadragesimæ videlicet in eo, quòd diebus ac noctibus quadraginta jejunavit in deserto. Victaq; versutia tentatoris, Ministeriis fruebatur Angelicis, ut suo nos informaret exemplo: quia per macerationem carnis adversarii Spiritualis machinas evitare, & ad Angelorum debeamus consortium pervenire. Porro quinquagesimæ gaudia in eo nobis servanda monstravit, quòd post Resurrectionem seipsum Discipulis vivum, in multis argumentis, per dies quadraginta præbuit: & illos suæ frequentia visitationis lœtabundum hoc tempus habere fecit, ac festivum. In quo non solùm futuri sæculi gaudia, quæ cum illo sumus habituri præsignavit, verùm & ineffabilem circa nos suæ pietatis affectum ostendit: qui deposita jam infirmitate corporis, & per Resurrectionis virtutem in Cœlestem gloriam commutata, dignatur tamen adhuc Discipulorum interesse convivio, ut socios eos habere possit in Cœlo, & præcepta quibus ad Regnum DEI perveniant vivacius ipsa familiaritate commendet, atq; memoria illius temporis roboret, de quo eis ante passionem suam promittendo prædixerat, *& ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo*, sed & in Cælum ascendens nequaquam eis priscæ suæ præsentiæ dulcedinem abstulit, sed eandem potiùs promisso Spiritus Sancti charismate cumulavit. Deniq; mox illi regressi sunt in Hierusalem, cum gaudio magno, & erant semper in Templo, laudantens & benedicentes DEUM: hoc quoq; nobis gaudio, ac laude & benedictione Cœlesti, qua Spiritus Sancti præstolabantur adventum, usq; ad diem quinquagesimam, quem Græci Pentecostem appellant solennitatis hujus lætitiam docuerunt esse protelandam. Meritò ergo Sacrosanctis diebus his nos majoribus epulis atq; hymnis Cœlestibus, vacamus, ob reverentiam Dominicæ Resurrectionis: ob memoriam Dominici convictus cum Discipulis simul, & ob spem futuræ nostræ quietis, ac vitæ immortalis. Sed & genu in oratione minimè flectimus, quia flectio genuum, pœnitentiæ & luctus est indicium. Quod etiam omnibus diebus Dominicis observandum, propter Ejusdem Resurrectionis vel Dominicæ, vel nostræ Sacramenta Patres instituerunt. Rectè ergo quadragenario dierum numero

Rom. 11. — *Philip. 2.* — *Quinquagesima consecr.* — *Beda ibidem* — *Actor. 1.* — *Lucæ 22.* — *Devotio habenda inter Pascha & Pentecosten*

mero jejunium annuè celebramus: ut per hoc Spiritualibus admoneamur, quia quamdiu in mundo vivimus, pro Cœlestium præmiorum adeptione semper laborare debeamus. Rectè etiam quinquagenario dierum numero statum futuræ nostræ beatitudinis in imagine veneramur, jejunia videlicet relaxando, Alleluia canendo; stantes orando, quæ sunt aptissima perpetuæ quietis, Resurrectionis, & laudis præsagia. Hæc Beda.

DE ASCENSIONE DOMINI NOSTRI J. Xsti.
CAPUT LXXXII.

Circa Ascensionem Domini te vigilem esse oportet: nam hæc solennitas valde solennis est, ut infra patebit. Et saltem hoc ad attentionem te animet ampliùs, quod nunc Dominus completo suæ peregrinationis cursu, præsentia corporali est recessurus: unde ipsius verba & facta sunt attentius consideranda. Quælibet enim anima fidelis debet sponsum suum, Dominũ DEUM suum, in Ejus discessu diligentissimè & vigilantissimè observare: & quæ per Eum dicuntur & fiunt, viscerosius mente amplecti: ac Eidem se devotius & humilius recommendare: & totaliter animum suum ab aliis abstrahere. Quadragesimo autem die à resurrectione voluit Dominus ascendere ut demonstraret, eos qui decalogum legis, per quatuor Evangelia impleverint, posse Cœlum scandere. Tunc itaq; sciens Dominus JESUS, quia venit Ejus hora ut transeat ex mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, nunc verò usq; in finem dilexit eos. Accipiens igitur de Paradiso terrestri Sanctos Patres, & omnes illas Sanctas & benedictas animas, ac benedicens Heliæ & Enoch ibi remanentibus, & adhuc viventibus, venit ad undecim Discipulos suos, qui erant in Monte Syon, cum Matre Ipsius & aliis. Omnes siquidem tam Apostoli quàm alii Discipuli, necnon & mulieres, habitabant in Monte Syon: sed in cænaculo, in quo Dominus cœnaverat, habitabant tunc MARIA & undecim Discipuli: cæteri verò discipuli & mulieres circumquaq; per diversa hospitia erant divisi. Dum ergo recumberent seu comederent undecim Apostoli in illo cænaculo cum Beata Virgine: & fortè alii, sed digniores sunt tantùm expressi, apparuit eis Dominus: & comedit cum eis benignus Magister ante discessum suum, in signum & memoriale specialis dilectionis & gaudii. Quia enim Apostoli non erant Eum ampliùs in carne visuri: ideo antequam recederet, manducavit cum eis, quemadmodum amici cùm abinvicem separari debent, simul manducant. Omnibus igitur simul hora tertia comedentibus, cum magna lætitia in hoc ultimo Domini sui convivio, ut omnes testes essent & narrarent quæ communiter viderunt & audierunt; sciens Dominus JESUS tempus esse ut reverteretur ad eũ qui misit ipsum, *exprobravit illis incredulitatem eorum*, quã priùs habuerunt, ut succederet credulitas: *& duritiam cordis*, lapidei: ut succederet cor carneum, charitate plenum, *quia his qui viderunt eum Resurrexisse à mortuis, non crediderant:* nisi & ipsi Eum viderent: cùm utiq; post Resurrectionem suam Evangelium prœdicantibus gentes credituræ erant Eum resurrexisse quem: non viderant. Ergo inexcusabilis es, si testimonio videntis rem de qua testatur non credideris. Exprobratio: est objecto ex probro: quia probrum fuit, quòd tantis visis

Marci 16. Lucæ 24.

Joann. 13.

Ascensurus assumpsit nos ex paradiso.

Habitatio Mariæ & discipulorũ.

Exprobratio congruè facta.

 visis

visis argumentis Resurrectionis, & tantis auditis signis per testes propositis non crediderunt. Qvamvis enim Petrus & Maria Magdalena, & duo illi Discipuli qvibus in via Dominus apparuerat, certissimè firmissimeq; annunciarent Dominum Resurrexisse, seq; Illum vidisse: cæteri tamen illis non credebant. Hanc autem exprobrationē maximè tunc Dominus fecit, cùm ad prædicandum per universum mundum discipuli ire debebant, qvasi daret eis intelligere, & diceret: Multomagis debebatis vos nuntiantibus Resurrectionē meam credere anteqvam me videretis, quàm gentes, qvæ credent vobis prædicantibus Evangelium, & Me non videbūt. Post illam qvippe exprobrationē, dixit eis, ut irētin mūdū, ad prædicādū. Idcirco etiā tūc eos increpavit, cùm corporaliter reliqvit ut defectū suū cognoscentes remanerēt humiliores. ostendēns eis in suo discessu qvantùm ei humilitas placet, qvasi eam peculiariter eisdem recommendaret: ut verba quæ recedens dicebat, in corde audientium arctius impressa remanerent. Post increpationem igitur admonendo dixit eis *Euntes* & continuis profectibus in prædicando proficientes *in mundū universum*, non in judæam tantùm: *prædicate Evangelium*, qvod omnē aliam doctrinam præcellit, sicut caput corpori præminet: qvia secundùm Innocentium, Evangelium est verbum verbi, quod erat in principio apud DEUM. sermo sermonis, qvi à regalibus sedibus venit, sapientia sapientiæ, qvæ attingit à fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia svaviter. *Prædicate*, inqvit, *Evangelium*, nihil aliud *omni creaturæ*, id est; humano generi, seu indifferenter & sine acceptione omni homini, pro qvo facta est omnis creatura, vel ideo qvòd habet participiū & convenientiam, seu aliqvid commune, cum omni creatura: unde & homo microcosmus, id est; minor mundus dicitur: qvasi omnē creaturā cōtinēs. Per esse, enim cōvenit cū inanimatis: per vivere: cū vegetabilibus & plātis, per sentire, cū animalibus, per intelligere cū Angelis, ideo designatur nomine omnis creaturæ. itē homo dicitur omnis creatura, qvia propter Eū omnis creatura mūdi videtur esse producta: sumus enim qvodāmodo finis omniū. Vel *omni creaturæ*, cui prædicādū est. Et multa in scripturis inveniūtur, qvibus hæc una determinatio sufficere potest: qvale est illud: *Cum exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum*, scilicet trahenda & illud: *Charitas omnia credit*, scilicet credenda. Ita dicitur, DEUS erit omnia in omnibus, id est; unicuiq; sufficientia, & illud: *Omnia quæcunq; audivi à Patre meo, nota feci vobis*, omnia scilicet ad salutem & beatitudinē pertinentia. Et sic in aliis suo modo accipere poteris. Hoc autem qvòd de Evangelio prædicando dicitur, exequēdum erat post receptionem & confirmationem Spiritus Sancti qvia ante non erat (secundùm Mādatum Christi) ab Hierusalem discessuri. In hoc etiam qvòd de Evangelio omnibus prædicando mandatur: judæorum abjectio, & gentium electio apertissimè monstratur. Qvi ergo priùs dixerat, *In viam gentium ne abieritis*, nūnc dicit, *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, id est; omni nationi: primo judæo, secundo Gentili: *quia vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Deinde salutē promittendo credentibus. & damnationē cōminando incredulis, subjunxit: *Qui crediderit*, fide formata & per dilectionem operante, scilicet per se ut in adultis, vel per alium, ut in parvulis, *& baptizatus fuerit*, baptismo aqvæ si fieri poterit, *salvus erit*, æterna salute à peccatis & pœnis liberante.

Evangelium quid sit. Sapient. 8. Homo microcosmus. Homo omnis creatura Joann. 12. 1. Cor. 13. 2. Cor. 15. Joann. 15. Gentium electionis. Matth. 10. 1. Tim. 3.

Non

Non enim sufficit fides, absque baptismo, per quem aliquis incorporatur Christo, si adsit facultas recipiendi baptismum ab aliquo. Si autem non adsit facultas, sufficit baptismus sanguinis, ut in martyribus, qui pro Christo interficiuntur antequam sint baptizati, vel flaminis, ut in habentibus fidem Christi, desiderantibus baptizari, sed præveniuntur morte antequam possit impleri. Per alios ergo paruuli credunt in Ecclesia, sicut ex alijs trahunt peccata quæ illis in baptismo remittuntur confessione aliena. Pium est enim ut id quod per alienum peccatum amiserunt, per alienum auxilium (ut Ecclesiæ & patrinorum in quibus credere dicuntur) recuperare & recipere possint. *Qui verò non crediderit*, per se vel per alium, *condemnabitur*, æterna damnatione, per meritum justitiæ infidelitatis suæ. Non ait, qui baptizatus non fuerit: quia per fidem sine baptismo, salvatur homo: cùm Eum excludit articulus necessitatis non contemptus religionis. Unde quòd dictum est Nicodemo, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, nō potest introire in regnū Dei*, sic debet intelligi, qui contempserit renasci. Noli autem præsumere de fide, nisi ostendas Eam in opere: quia sine hoc non poterit te saluare. *Fides enim sine operibus mortua est*, sicut & opera sine fide. Unde Gregorius: Fortasse autem unusquisque apud semetipsum dicat: Ego iam credidi, saluus ero. Uerum dicit, si fidem operibus teneat. Uera etenim fides est, quæ in hoc quòd verbis dicit, moribus non contradicit & ille credit, qui exercet operando quòd credit. Unde & Jacobus, Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides salvare Eum; sicut enim Corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. Deinde etiam signa fidei augmentatione & confirmatione promittendo adiungit: *Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur*, propter meritum fidei suo tempore, & cùm fuerit necesse. *In Nomine meo*, invocato & honorato, id est, in virtute nominis mei, *dæmonia eijcient*, quòd de multis legimus, quibus immundi spiritus obediebant: *linguis loquentur novis*, hoc factum est in die Pentecostes in Apostolis, & alijs credentibus *serpentes tollent*, id est, auferent vel dispergent: quòd de Apostolo Paulo patet. *Et si mortiferum quid biberint, non Ejs nocebit.* quòd de Joanne Evangelista factum fuit: *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*, quòd etiam multi fideles fecerunt. Omnia enim hæc in primitiva Ecclesia, non solùm Apostolos & alios majores: sed etiam frequenter alios simplices credentes fecisse legimus, pro infidelibus convertendis: & ut fides credentium cresceret, ac nutriretur & firmaretur miraculis: quia nunc radicata & aucta, non sic necessarium est hæc fieri, sicut passim tunc fiebant: quia sufficit ea quæ facta sunt solummodo legere & audire, ac Ejs fidem adhibere. Si ergo quæratur, quare prædicatores & fideles moderni talia signa non faciunt; Respondetur secundùm Gregorium, quia cum fides Catholica sit sufficienter probata per miracula Christi & Apostolorum Ejus, non oportet ultrà hanc probationem reiterare amplius. Sicut etiam arbusta cùm primò plantantur, frequenter irrigantur, quousq; convaluisse videantur: cùm autem in terra radicem fixerint, talia subtrahuntur. Uerumtamen Deus in posteris temporibus etiam multa miracula fecit ad consolationem fidelium: ut patet de tempore Martyrum & Confessorum. Fiunt tamen, secundùm eundem Gregorium, spiritualiter nunc in Ecclesia, quæ olim corporaliter fiebant in ea. Nam sacerdotes populum exorcisando, baptizando, & ad pœnitentiam vocando, dæmonia eijciunt: dumq; sæcularia verba relinquentes, fidei & novæ legis mysteria insonant, linguis novis loquuntur. Qui dum bonis suis exhortationibus vitia & malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dùm hæreticorum libros legunt, vel mortifera in confessionibus seu pestiferas suasiones audiunt, sed tamen non consentiunt, & ad prava non pertrahuntur: mortiferum est quòd bibunt, sed eis non nocebit. Qui quoties proximos in fide vel bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, & exemplo suæ bonæ operationis illorum vitam roborant: vel animas infirmas suis orationibus sanant, & Deo reconciliant, *super ægros manus imponunt ut bene habeant.* Quæ nimirum miracula tantò maiora sunt quantò spiritualiora, & quantò per hæc non Corpora, sed animæ susci-

Baptismus necessarius.

Paruulorum purgatio de peccatis.

Ioan. 3.

Fides sine opere non salvat.

Iacobi. 2.

Gregor. hom. 29. in Evāg.

Iacobi 2.

Signa primitivæ Ecclesiæ.

Cur modo non fiant miracula

Gregor. hom. 29. in Evāg.

Idem ibid.

ſuſcitantur. In hoc etiam inſtruimur, ut quòd verbis prædicamus, bonis
operibus confirmemus. Item dæmonia eijciunt, qui dæmonum tentationes
fide & ſigno Crucis repellunt. Linguis loquuntur novis, qui Dei laudes &
verba ſacrà narrant, dimiſſis frivolis & ocioſis, Serpentes tollunt, qui detra-
ctorers efficaciter reprehendunt. Mortiferum bibunt, ſed eis non nocet, qui
perſuaſiones peſtiferas ſeu amara convitia audiunt, ſed ſurda aure tranſeunt,
& pro nihilo ducunt. Super ægros manus imponunt & bene habebunt, qui
per bona verba & opera alios à peccatis retrahunt, & in bonis confimant. Et
hæc ſimiliter ſigna ſpiritualia tanto ſunt corporalibus meliora, quantum quæ
ſunt animæ corporalibus præferuntur. Et dixit eis: *Uos autem* ſpecialiter
eſtis, id eſt eritis *teſtes horum*, ſcilicèt quæ vidiſtis & audiſtis, & quæ locutus
& operatus ſum in medio veſtri: vel horum ſuperius deſcriptorum, quantum
ad Chriſti Incarnationem, prædicationem, paſſionem, & Reſurrectionem. Et
ne turbati cogitarent quomodo nos homines idiotæ teſtimonium perhibebmus
gentibus & Judæis qui te occiderunt, ſubiungit: *Et ego mitto*, id eſt, mittam
citò & de propinquo (ponenda præſens pro futuro, & ratione certitudinis,
& ratione proximi temporis) *promiſſum* vobis auxilium *Patris mei in vos*, id eſt,
Spiritum ſanctum in ſigno viſibili: ut ſufficiatis ad teſtandum & ad prædi-
candùm conſtanter ubique veritatem Evangelij. Pater enim promiſit, cùm
dixit: *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*, & quia Filius promiſit, dicens:
Cùm venerit Paracletus quem ego mittam vobis à Patre: ideo & Pater promiſit, cùm
opera Trinitatis ſint indiviſa. Qui licèt procedit ab utroqve, eſt tamen
Patris, authoritate ſpirationis. Et ne imperfecti prædicare præſumerent, ad-
junxit: *Uos autem*, qui debetis eſſe teſtes mei, *ſedete* & manete hic *in civitate*
Hieruſalem, *quoadusque induamini*, ſcilicèt undique tanquam armatura ſpiri-
tuali *virtute*, non humana, ſed cœleſti, id eſt, Spiritus ſancti gratia *ex alto*, id
eſt, de cœlo. Hoc idem tangitur, in Actibus, cùm dicitur: *Et conveſcens*, id
eſt, ſimul cum diſcipulis comedens, *præcepit eis, ab Hieroſolymis ne diſcederent,
ſed expectarent promiſſionem Patris*, quaſi diceret, hìc & ibi non eſtis ſufficientes
ad prædicandum conſtanter veritatem Evangelij, donec confirmati fueritis
per donum Spiritus ſancti, ut ſteteriſtis ante reges & præſides intrepidi. Unde
Chryſoſt. Sicut milites invaſuros multos, nemo ſinit exire donec armati ſint:
ſic & diſcipulos ante Spiritus ſancti deſcenſum, ad conflictum egredi non
permittit. Cur autem non Chriſto præſente, vel Eo diſcedente, ſtatim ſpi-
ritus venit? Decebat enim eos fieri cupidos rei, & deinde recipere gratiam.
Tunc enim magis ad Deum erigimur, cùm incumbit neceſſitas. Dicit autem,
donec induamini virtute ex alto, nec expreſſit quando, ut ſint jugiter vigiles.
Quid igitur miraris, ſi diem noviſſimum non pandit: ubi diem hunc proxi-
mum pandere noluit? Hæc Chryſoſt. Licèt ergo Chriſtus dediſſet diſcipulis
ſcripturarum intellectum, & commiſiſſet prædicatioins officium: tamen di-
ſtulit executionem prædicandi, uſq; ad Spiritus ſancti receptionem in ſigno
viſibili: per hoc inſinuans, quòd prædicans actu, prius debet habere ſuffici-
entem ſacræ ſcripturæ notitiam, & gratiam Spiritus ſancti per conjecturam,
ſcilicèt quòd non ſit conſcius ſibi de peccato mortali. Debent quippe præ-
dicatores ſedere in civitate, id eſt, in clauſtro, ubi debet eſſe civium unitas,
vacando ibi ſtudio & contemplationi, ut ibi hauriant, quod poſtmodum in
prædicatione alijs effundant. Unde Hiero. Nihil nobis rectum videatur niſi
quod diſcimus, ut poſt multum ſilentium de diſcipulis magiſtri efficiamur do-
cemus autem homines in Eccleſijs, quod ſcimus: omnes alias artes abſq;
Doctore non diſcimus, ſola hæc tam vilis & tam facilis eſt, ut Præceptore
vel Doctore non egeat. Unde & ſecundùm Gregorium notandum eſt, quia
ſunt quos à prædicationis officio vel imperfectio vel ætas prohibet, & tamen
præcipitatio impellit: qui admonendi ſunt, ne dum ſibi tanti onus officij præ
cipitatione arrogant, viam ſibi ſubſequentis vitæ melioris abſcindant. Et ut
confiderent, quód Ipſa veritas, quæ repentè quos vellet roborare potuiſſet
ut exemplum ſequentibus daret, ne imperfecti prædicare præſumerent. Poſt,
quam plenè Diſcipulos de virtute prædicationis inſtruxit, illicò adiunxit, *Uos
autem ſedete in civitate, quoadusq; induamini virtute ex alto*. In civitate quippe
ſede-

Præſens proximi Promiſum ſpiritus, Ioel 2. Ioan. 55

Spiritus Patris.

Actibus,

sedemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur, ut cùm virtute Divina perfectè induemur, tunc quasi à nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Hæc Gregorius. Comedunt igitur & gaudent Discipuli, propter præsentiam Domini sui: sed nihilominus propter Discessum turbati. Tanta enim amoris teneritudine Eum diligebant, quòd etiam verba discessionis suæ æquo animo sustinere non poterant. Cumque comedissent, *eduxit omnes*, verbo scilicèt non manu *foras*, idest extra civitatem, *in Bethaniam*, id est, versus Bethaniam, quia mons Oliveti, ad quem exierunt, est in via versus Bethaniam, & Bethania in latere montis Oliveti est sita *Eduxit eos foras*, ut viderent Eum ascendentem, per hoc insinuans, quòd civitas tumultuosa non est locus aptus ad divinorum contemplationem. Prius eduxit eos foras extra civitatem, ut significaret non habere nos hìc manentem civitatem, deinde in Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ: ut qui ex obedientia descendit, & hummiliatus est ad mortem, ostendatur ex merito obedientiæ ascendisse: & exaltatus in cœlum, secundùm illud, *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, propter quod & Deus exaltavit illum:* & ut signet per obedientiæ opera eos transituros ad cœlestia, & quòd non est ascensus in cœlum, nisi per obedientiæ meritum. Sicut ergo inobedientia hominem de Paradiso eiecit, sic obedientia introducit. Item secundùm Bedam, Eduxit eos in Bethaniam, propter situm ejusdem villæ, quæ in latere montis Olivarum posita est, quia videlicet obedientis Ecclesiæ domus, in ipsius summi montis, id est Christi latere, fidei, spei, dilectionisq; sua fundamenta locavit. Postquam ergo eos foras duxisset, tunc dixit eis, quòd in montem Oliveti transirent, & inde Eum in cælum ascendentem viderent. Quia inde ascendere volebat in cœlum. Et tunc disparuit, & evanuit ab oculis eorum. Per montem, intelligitur eminentia Spiritus in contemplatione: per olivas autem: pinguissimi spiritus devotio. Ulterius verò post ista non restat, nisi saltus animæ in cœlum. Igitur Apostoli undecim, cum Matre Domini ac alijs Discipulis & mulieribus unanimiter statim venerunt in montem Oliveti, & ibidem iterum Dominus eis apparuit. Ecce quomodo habes hodie duas apparitiones. Conspice nunc bene eas, & cuncta quæ fiunt. Considera nihilominus Sanctos Patres ibidem invisibiliter existentes, quomodo libenter & reverenter intuentur Dominum, & affectuosè benedicunt per Quam tantum assecuti sunt beneficium: quomodo etiam intuentur illos excelsos pugiles & duces Divini exercitus, quos inter omnes ad expugnandum & vincendum universum mundum elegit Dominus. Tunc quidam ex his qui conuenerant cœperunt Eum interrogare, dicentes: *Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel*; Quidam imperiti & carnaliter sapientes, videntes alienigenam regnare, & Judæos sub Præside esse: desiderabant quòd regnum Ipsum nationi Judaicæ redderetur, & quærebant de restitutione regni Israel temporalis, & si Rex Judæis daretur hoc tempore, putantes tunc à Domino regnum restituendum; & à dominio alienigenarum scilicèt gentilium qui Judæis dominabantur liberandum, sicut & duo Discipuli putabant, dicentes: nos autem sperabamus quia Ipse esset redempturus Israel. Acsi isti interrogantes Eum dicerent. Nunquid hoc tempore regnabis, sicut David, & Salomon, & dominaberis nationibus? alij verò magis instructi, scientes restitutionem illam non nisi finaliter futuram scilicèt circa tempora judicij, quærebant de restitutione regni Israel spiritualis: scilicèt de liberatione & dilatatione Ecclesiæ, acsi dicerent, Nunquid hoc tempore facies quod promisisti Ecclesiæ? Unde Aug. Ergo discipuli Christi deducturi aspectu ascensurum Christum interrogaverunt Eum & dixerunt Ei: Domine si in hoc tēpore præsentaberis: & quando regnū Israel? Quod regnū? De quo dicimus, *Adveniat Regnum Tuum*: quando regnū Tuorū; quando Regnū humilium quamdiu typus superborum; Quando venturū sit quid ad te; sic vive quasi hodie venturum sit, & non timebis cum venerit. Hæc Aug. Dominus autem super hoc non certificavit eos: ex quodam tamen in responsione Ejus posito, possent intelligere restitutionem illam multis temporibus differendam. *Non est*, inquit, *vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*: id

Eductio. Apostolo.

Philip. 2.

Beda in cap. 24. Lucæ.

Montem. Oliveti.

Contēplatio.

Acto. 1. Restitutio regni Israel.

August. sermo. de ascens.

Mat. 6.

est, numerum temporum & momentorum usque ad finem sæculi, quæ tantum patent scientiæ Patris mei. Non est quippe aliquorum nosse tempora, ultra quod revelatur vel traditur per scripturas, quia hoc est præsumptionis: sed secundùm scripturas nosse, est eruditionis, ac si diceret, Ad vos non pertinet scire futura, quæ in sola Dei dispositione sunt posita: de quorũ numero est regni Judaici restitutio. Nam ipsum restituendum non est carnaliter, sed spiritualiter: quando circa finem sæculi Judæi credent in Christum, qui fuit Rex eorum: & quando regnabit in domo Jacob, verè sine fine sæculi in æternum. Nihil, inquam, ad vos quærere de secretis hujusmodi, nec ad ea percipienda estis idonei: sed de his quæ ad vos spectant estote soliciti: quia re vera, *accipietis virtutem sancti Spiritus supervenientis in vos*, cujus virtute purificati & roborati ut possitis mea verba loqui, & doctrinam meam ferre *eritis mihi testes*, conversationis & doctrinæ, mortis & Resurrectionis meæ: primò, *in Hierusalem* secundò, *in Judæa*. postea *in Samaria*, tandem *usque ad ultimum terræ*: ac si tacitè diceret, ante regni illius restitutionem non solũ Hierosolymam, sed, & omnes fines Judææ & Samariæ, ac etiam mundi terminos per circuitum Evangelij fama percurret. Primò siquidem prædicatũ est Evangelium in Hierusalem, sed propter lapidationem Stephani, & mortem Jacobi, gladio occisi, egressi sunt de Hierusalem, prædicantes in finibus Judææ: postea transierunt ad Samaritanos: inde processerunt per mundum ad alios. Ubi Aug: Quo autem pacto ab Apostolis est prædicatio ista completa, quando adhuc usq; sunt gentes in quibus modo cæperit: & in quibus nondum inceperit impleri; non utique hoc sic à Domino mandatum est Apostolis, tanquam Ipsi soli quibus tunc loquebatur tantum munus fuerint impleturi, sed sicut eis solis videtur dixisse, *Ecce ego vobiscum sum usq; ad consumationem sæculi*: quod tamen Eum universæ Ecclesiæ promisisse, quæ alijs morientibus alijs nascentibus hic usq; in sæculi consumatione futura est, quis non intelligat; Hæc Aug. Et quia Evangelium primò prædicatum est in Hierusalem, inde est quod audita pronunciatione Evangelij, vertimur ad Orientem, quasi ad Hierusalem: gratias agentes & dicentes: Gloria tibi Domine: quia inde venit ad nos Evangelium. Unde scriptum est: *De Sion exhiit lex, & verbum Domini de Hierusalem*. Unde & Aug. Cæpit enim Ecclesia ab Hierusalem ista terrena, ut gaudeat in Deo in illa Hierusalem cælesti, ab hac enim incipit, ad illam terminat. In illa tota Ecclesia erit, ab ista exordium fidei sumpsit. Hæc Aug. Sed verba Evangelij levita prænunciaturus, vertit faciem contra Aquilonem, ut ostendat verbum Dei dirigi contra Eum, qui per Aquilonem disignatur, scilicèt contra diabolum, qui dicebat in corde suo: sedebo in latere Aquilonis, & ero similis Altissimo. *Et Dominus JESUS postquam locutus est eis*, quæ ad eruditionem suæ pertinebant consolationis, unumquemquè osculatus est in intimo amore cordis. Quia, secundùm Ambr. Apostolis reliquit oscula pacis: deinde valedicens eis, *elevatis manibus*, ut suos Patri offerret, *benedixit eis*, scilicet bona optando, promittendo, conferendo, ut eos contra hostem muniret, ut bonis cælestibus augeret. Et, ut dicit Theophilus, fortè in hac benedictione vim conservativam eis influxit, usq; ad Spiritus Sancti aduentum. Ex loco isto duxit Ecclesia in consuetudinem, quod Episcopi in fine Missæ dentbenedictionem. Ubi Origenes; Quòd autem elevatis manibus benedixit eos, significat quòd deceat benedicentem cuiquam ornatum esse varijs operibus & arduis, respectu aliorũ, sic enim manus tolluntur in altũ. Hæc Orige. In recessu suo benedixit Christus Discipulis, sicut Pater recedens à filijs benedicit eis: & hoc fecit primò propter majorẽ eorũ necessitatẽ, secundũ illud: Cũ essẽ cũ eis: Ego seruabã eos: & cætera. Ubi petit eos post recessũ suũ servari à malo Secundo. ad ostendendũ finalẽ & perseverantẽ erga eos suã dilectionẽ: secũdũ illud, Cũ dilexisset suos qui erant in mundo, in finẽ dilexit eos. Instruxit etiã per hoc superiores in Ecclesia, ut recedẽtes à subditis, benedictionibus eos Deo cõmedẽt. His finitis ad Orientẽ versa facie, ut dicit Damascenus, cœpit sua propria virtute nõ aliena elevari ab eis, & ascẽdere vidẽtibus illis, quos scilicèt tãta visione dignabatur, & vidẽdo deducẽtibus: ut scilicet desideriũ veniendi ad ipsũ in eis excitaretur, & triũphaliter proprio motu per dotem agilitatis in cælum supremum unde venerat ferebatur.

Tunc

Prædicatio usque ad ultimum terræ.

August. epist. 8.

Matt. 28.

Esaia 2.

Conversio ad Aquilonem.

Esa. 14.

Ambros. c. 27. Lucæ

Benedicendi causa.

Damascenus de ascen.

Tunc Mater & omnes alii aſpicientes Eum in Cœlum elevari, prociderunt in terram adorantes: & propter diſceſſum lachrymas continere non poterant: multum tamen gaudebant, quod Ipſum ſic glorioſè Cœlum petere cernebant. O! quàm libenter malo cum Filio de hoc mundo receſſiſſe: ſed Eam ad tempus hîc manere Dominus voluit, quia propter cõfirmãdos credẽtes utile & expediens fuit. Noſtræ etiam fidei neceſſarium erat: quia ipſa poſt Aſcenſionem Domini inter Apoſtolos converſando, multa eis revelavit, quæ de eis myſteriis illius cognoverat. Unde Anſelmus. Sed o! bone JESU iſtius Tuæ dulciſſimæ Matris piiſſime Fili, quomodo pati potuiſti ut Te in Regnum gloriæ Tuæ remeante, Illam quaſi orbatam in miſeriis mundi relinqueres, & non Eam ſtatim regnaturam aſſumere erat? ut mihi videtur, neceſſaria noſtræ fidei converſatio ſua poſt Aſcenſionem Domini inter Apoſtolos Ejus, quia licèt Ipſi per revelationem Spiritus Sancti edocti fuerint omnem veritatem, incomparabiliter tamen manifeſtius ac eminentius ipſa per Eundem Spiritum Ipſius veritatis intelligebat profunditatem: ac per hoc multa eis per illam revelabantur, quæ in ſe non ſolùm ſimplici ſcientia: ſed & ipſo effectu, & ipſo experimento cognoverat de myſteriis Ejuſdem Domini noſtri JESU Chriſti. Nec dilatio ſuæ Aſſumptionis quomodo jacturam inferre valebat immenſitati amoris & gaudii ſui quoniam ipſa perfectio amoris & gaudii ita illam reficiebat plenitudine ſui, ut hoc ipſum Ei ad augmentum amoris & gaudii magnopere fieret quod illic ſe eſſe videbat ubi DEUM, quem præ cunctis amabant, vel magis ſciebat. Igitur ubicunq; erant, & ipſa in DEO, & DEUS in ea jucundabatur, quia ipſa jucunditate felix, hoc præ cæteris ubiq; fieri cupiebat, quod ſapientiæ DEI potiſſimum placere intelligebat. Hæc Anſelmus. Et eſt notabile, quòd Dominus ſuos primò de Civitate eduxit: Secundò, eos in Bethaniam duxit. Tertiò, eis benedixit. Quartò, Aſcendit: in quo datur intelligi, quòd peccatorem primò educit de peccato, ſecundò Ipſum in Bethaniam, id eſt; in domo obedientiæ ducit, ſtatum Ejus mutando, tertiò ei benedicit, gratiâ replendo, quartò aſcendit, id eſt; aſcendere facit, ad ſuperiora transferendo. Et aſcẽdens Dominus JESUS duxit ſecum illam multitudinem nobilem: ſcilicet captivam captivitatem, id eſt; captivos à captivitate inferni, quos ſecum victor eduxerat, & Cœli aperta jam porta pandens iter ante eos, ſequentes, ut Micheas Propheta dixerat. Exules introduxit in Regnum Patris ſui: concives illos faciens Angelorum, & domeſticos Dei: quatenus & ruinas Angelicas reſtauraret, & æterni Patris honorẽ cumularet, & ſe triumphatorẽ oſtenderet, & Dominum exercituum comprobaret. Dominus itaq; glorioſus, candidus & rubicundus, ſplendidus & gaudioſus, præcedebat eos, viam eis oſtendens, & ipſi ſequebantur Eum cantantes & jubilantes. Interim autem Michaël Præpoſitus Paradiſi, pergens ad Patriam cœlicam, nunciavit quòd Dominus aſcenderet ad eam. Et ecce omnes Beatorum Spirituum ordines occurrerunt eidem decenter & ſeriatim per acies ſuas. Unus ex eis non remanſit, qui Domino ſuo obviam non veniret. Et inclinantes ſe cum omni reverentia, quâ poterant, Eum cum hymnis & canticis ineffabilibus deducebant. Quis enim poſſet cantus & jubilos qui ab ipſis fiebant explicare, & quis poſſet hoc gaudium enarrare? ſed & illud gaudium quis dicere

Cur Mariæ non ſimul aſſumpta ſit

Anſelm. lib. de excellentia B. Virginis, to 3.

Myſterium aſcenſionis.

Spirituum cæleſtium occurſus.

cere posset, quod tam Beatissimi Spiritus, quoniam Sanctissimi Patres habuerunt, cũ sibi adinvicẽ occurrerunt: omnes jubilabãt & psallebãt nã juxta Prophetã: *Ascendit DEus in jubilatione*: quòd maximè refertur ad vocẽ jucunditatis redemptorum cum ipso ascendentiũ, quòd priùs voce lachrymabili clamaverunt in partibus inferni. Advenisti desiderabilis, Quem expectabamus in tenebris: & Dominus in voce tubæ, quòd refertur ad sonum prædicationis Apostolorum, qui tunc fuit eis injunctus Domino dicente: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*: & tunc enim: *in omnem terram exivit sonus eorum*, tamen post Spiritus Sancti receptionem. Cumq; psallerent tam Angeli quàm animæ Beatæ, Dominus junctis manibus devote & sursum ante pectus erectis, & nubecula sub pedibus ascendit, & omnes Beati simili modo junctis manibus cum Domino ascenderunt. Domino autem ascendente quidam chori Angelorum Ipsum præcedebant, quidam sequebantur: alii à dextris & alii à sinistris, cum ipso comitabantur simul, & cum beatis animabus. Ascendebat verò Dominus planè & morosè, propter consolationem Matris & Discipulorum quousq; poterant videre Eum. Ex tunc autem *nubes* lucida & candida, *suscepit Eum ab oculis eorum*, carnalibus: quia claritate nubis circumdatus, ulterius non est visus, ut qui Christum secundùm carnem noverant, ultra jam sic non noscerent. Ascendit usq; ad nubes eâ formâ quam ante Passionem habuit: susceptus autem à nubibus, eâ quâ in monte apparuit. Quasi in globo bajulæ nubis ascendit, non per modum vehiculi, & quasi ad ascendendum egeret Ministerio Angelorum vel nubis: quia sua propria virtute ferebatur: sed per modum obstaculi, ut ab oculis mortalium non videretur. Et ut per hoc ostenderetur, quia omnis creatura parata est obsequi suo Creatori: nubes enim quæ subtraxit Eum ab oculis inspicientium, & Angelis, assistentes ibi ostendebant, quod creatura Corporalis & Spiritualis subjecta est obsequio Christi Et tunc in momento cum in omnibus Angelis & Patribus Sanctis erat in Patria Cœlestis Beatitudinis. Ascendit ergo Christus, & per nubem Cœlos penetrans assumptus est in Cœlum æthereum, seu Empyreum, non virtute aliena, sed propria: tum ratione Deitatis, quæ omnia potest: tum ratione humanitatis gloriosæ, quia corpus gloriosum obedit ad nutum animæ, quantùm ad motum localem per dotem agilitatis, quæ est in tali corpore. Unde non curru, non Angelis sublevatus legitur: quia quòd fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur. Enoch verò ab Angelis translatus est, & Helias curru subvectus est in Cœlum àereum, non virtute propria: quia homines puri erant, & virtute indigebant aliena, quia Eorum corpora nondum sunt glorificata. Stabat autem Mater & Discipuli, & Magdalena, & alii intuentes in Cœlum euntem Illum, quamdiu apparebat oculis eorum. Unde Ambrosius. Stabant Beati Apostoli toto suspensi corpore, & ascendentem adCœlum Dominum (quia incessu non poterant) oculis sequebantur. Et licèt ad deducendum Salvatorem visio humana defecerit, fidei tamen devotio non deficit. Usq; ad nubem enim deducunt Christum oculis, usq; ad Cœlos autem cum Christo fidei devotione comitantur. Unde ait Apostolus: sciens fidem nostram in Cœlis esse cum Domino. Nostra autem conversatio in Cœlis est. Hæc Ambrosius. O! quid erat videre Dominum sic gloriosè ascendentem? Et si quis potuisset audire & videre illos

Psalm. 46. *Marci 16.* *Psalm. 18.* *Ascendendi forma.* *Genes. 5.* *4. Reg. 2.* *Ambros. in cap. 24. Luc.*

illos Beatissimos Spiritus, & animas Sanctas cum Eo pariter incedentes, fortè præ gaudio anima illius à corpore separata fuisset, & cum eis etiam pariter ascendisset. *Cumquè* jam Dominus subtractus esset ab oculis & conspectu eorum, adhuc tamen suspensis vultibus, *intuebatur in Cœlum.* Propterea *duo* Angeli in forma virorum *steterunt juxta illos, in vestibus albis,* ut gratulatio monstraretur ex ipsis indumentis: *& dixerunt eis, Viri Galilæi, quid statis hic aspicientes iu Cœlum?* Galilæa Apostolorum Patria fuit, unde & Viri Galileæ dicuntur: ac si dicerent. Statis hìc, & in Cœlum aspicitis, quasi obliti quid facere debeatis. Redite in Civitatem, & expectate promissionem Patris, sicut dictum est vobis. Recedite, & expectate JESUM ut modo redeat: sed in fine temporum, *sic veniet quemadmodum vidistis Eum euntem in Cœlum.* Id est; sicut bajulis nubibus vidistis Eum in Cœlum ascendentem, sic bajulis nubibus videbitis Eum in àere ad judicium descendentem: & *quemamodum vidistis Eum ascendentem in Cœlum,* in forma humana: cui competit videre oculis corporalibus, & moveri de loco ad locum: *ita veniet,* in eadem forma & carnis substantia ad judicium: quia sicut fuit judicatus in forma humana sic veniet ad judicandum mundum: verumtamen judicatus fuit in, forma humana passibili: ascendit autem in Cœlum, & veniet ad judicium in forma humana gloriosa, & impassibili. Unde Augustinus. Sic veniet quemadmodum vidistis Eum Euntem in Cælum, id est; forma humana in qua judicatus est, judicabit: ut etiam illud Propheticum impleatur, *Videbunt in Quem pupugerunt.* Et iterum: Itaq; si reditum credimus nos expectare debemus ne sic nos comprehendat adventus illius, non suspicantes: sicut comprehendit nunc castigatio delinquentes: coërtio namq; præsentium imaginem habet in se futurorum. Cavendum est ergo, ne si in præsenti verbere non corrigimur, futura severitate damnemur. Hæc Augustinus. Considera hòc, quomodo Dominus JESUS de suis sollicitus fuit. Nam statim cùm evanuit ab oculis eorum, misit Angelos suos: tum ut mœstos de absentia Domini consolarentur & confortarent, tum ut Eum verè ascendisse in Cœlum, scilicet in Regionem Angelorum demonstrarent: non sicut Enoch & Helias, qui translati sunt in Paradisum terrestrem: qui licèt eminens sit, tum tantùm pertingit sublunarem Regionem, tum ne diutiùs ibi morarentur & nimium ibi stantes fatigarentur: sed potiùs recedentes promissum Patris expectarent. Angelis itaq; disparentibus, ipsi in loco ubi steterunt novissimè pedes Ejus, adorantes Christum, scilicet DEUM & Hominem, ut DEO personaliter unitum, *reversi sunt à monte qui vocatur Oliveti,* propter copiam Olivarum, *sabbati habens iter,* id est; itinere sabbati, scilicet spatio milliarii distans ab Hierusalem, quia non ampliori spatio licebat judæis progredi in sabbato de villa vel Civitate in qua erant: sed circa per millè passus deambulare poterant. Vetus editio habet à monte trium luminum. Sic autem dictus est Mons Oliveti, quia de nocte ex parte occidentis illuminabatur igne Templi, ubi erat ignis jugis in Altari, mane à parte Orientis primò excipiebat radios solis antequam illustrarent Civitatem: habebat etiam copiam olei, quod est luminis fomentum. *Et regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno,* quia omnia mysteria erant impleta in Christo, lætantes de DEO & Domini sui glorificatione, quê post triumphum Resurrectionis etiam Cœlos cognoverant penetrasse:

Aug. serm. 178. de tempore et 179

Zach. 12.

Sabbati iter.

Mons triũ luminum.

Lætitia discipulorum.

traſſe: de humani generis completa redemptione, de reſtauratione
ruinæ Angelorum, & de dejectione dæmonum: de confuſione judæ-
orum infidelium, & Spiritus Sancti promiſſione, de humanæ natu-
ræ exaltatione, de certa ſpe generalis Reſurrectionis & Aſcenſionis
futuræ. Ex quo enim Caput reſurrexerat & aſcenderat, idem &
de membris procerto ſperare poterant. Hanc autem ultimam pro-
ceſſionem Diſcipulorum poſt JESUM: qui unanimiter ſunt egreſſi,
& poſtea unanimiter ſunt regreſſi, repreſentat Eccleſia Dominicis
diebus egrediendo de Eccleſia, & redeundo ad eam, quas de Hieruſa-
lem, rediens in Hieruſalem. Unde in eo quòd de Eccleſia egredi-
mur Crucem Domini præferendo, repræſentamus quòd illi egreſſi
ſunt præeunte crucifixo: in eo autem quòd cum Cruce Domini re-
dimur, licèt illi ſine crucifixo redierunt, repræſentamus, quod ait:
Vobiscum ſum uſquè ad conſumationem ſæculi: quia licèt non redierit
crucifixus cum eis præſentia corporali, rediit tamen cum eis præſen-
tia ſpirituali. In primitiva autem Eccleſia hujusmodi repræſen-
tatio fiebat quinta feriâ, quæ tunc ſolemnis erat pro veneratione
Aſcenſionis ſicut prima feriâ, ſcilicet dies Dominica pro reveren-
tia Reſurrectionis. Sed quia ſupervenerunt feſta Sanctorum &
celebrare tot feſta erat quaſi oneroſum, ideo ſolenitas quintæ feriæ
eſt ſublata, & proceſſio ad Dominicam translata. De loco autem
Aſcenſionis dicit Sulpitius Epiſcopus Hieroſolymitanus, quòd cùm
poſtea ædificata eſſet Eccleſia, locus ille inquo ſteterunt Chriſti
aſcendentis veſtigia, nunquam potuit ſterni pavimento poſtmodum,
imò reſiliebant marmora in ora collocantium. Calcati etiam à Do-
mino pulveris hoc dicit eſſe documentum, quòd veſtigia impreſſa
cernuntur ibidem, & eandem adhuc ſpeciem velut impreſſis veſti-
giis terra cuſtodit. Et, ut ait Beda: Cùm terra eadem à credenti-
bus quotidie minuatur, tamen eadem veſtigia priſtinum in ſtatum
continuo recipiunt. Nec ſummum Eccleſiæ cacumen propter Do-
minici Corporis meatum contegi potuit, ſed à terra tranſitus Chri-
ſti uſq; ad Cœlum paret. Adhuc eſt ibi Eccleſia in qua ſolebant
eſſe nigri Monachi cum Abbate, & eſt ibi Sanctæ Ægyptiacæ ſepul-
chrum, & locus ubi Apoſtoli compoſuerunt ſymbolum. Tunc de-
ſcenderunt Apoſtoli cum Matre Domini & aliis mulieribus ac di-
ſcipulis in cænaculum Montis Sion, & ibi morabantur expectantes
promiſſionem prout à Domino erat eis mandatum: ibi eſt locus ubi
Beatus Matthias inter Aſcenſionem, & Pentecoſtem fuit loco Ju-
dæ in Apoſtolatum electus. *Et erant omnes unanimiter in oratione
perſeverantes,* & aſſiduè debitis horis ſine intermiſſione orantes, &
per orationem ad receptionem Spiritus Sancti ſe præparantes quo-
tidie, ut promiſſum mererentur accipere. Et quamvis dictum ſit,
quòd erant perſeverantes in oratione & non ſit additum, in jejunio:
quidam tamen à feſto Aſcenſionis uſq; ad Pentecoſten jejunant e-
xemplo Apoſtolorum, quos ajunt jejunaſſe in ſpatio illo, quia dictũ
eſt in Evangelio, *Venient dies in quibus auferetur Sponſus ab eis, &
tunc jejunabunt.* Orabant ergo & jejunabant: quia Chriſtus Spon-
ſus ab eis ablatus carne receſſit. *Et erant ſemper,* id eſt; commu-
niter vel frequenter *in Templo,* quod eſt locus orationis, *laudantes*
DEUM de beneficiis ſuis, *& benedicentes,* id eſt; magnificantes de pro-
miſſis Divinis, & orantes devotè pro recipiendis Spiritus Sancti do-
nis: vel laudantes DEUM, de propria ſua bonitate in ſe, ac pro
Domi-

Proceſſio diſcipulorum.

Marci 28.

Proceſſio Eccleſiæ feria quinta.

Veſtigia quibus Chriſtus aſcenderat.

Beda homil. de Aſcenſ.

Jejunium Apoſtolorum

Domini sui glorificatione & aſcenſione, *& benedicentes*, id eſt; gratias agentes de bonorum ſuorum communicatione, ac pro Spiritus Sancti promiſſione, & eorum per Angelos facta conſolatione. Non aliquo mundano diſtrahuntur: ſed omnibus contemptis jugiter Divinis laudibus, ut in loco orationis, & inter laudum devotiones promiſſum Sancti Spiritus adventum promptis, & paratis per omnia cordibus expectent. Viciſſim quidē habitabant modò in Templo ad orationem, modò in cænaculo ad quietem: Unde hoc adverbium ſemper, dicit ibi frequentiam & opportunitatem, non more ſuo durationem continuam. Quos nos imitantes in Sacra vita ſemper degamus laudantes DEUM & benedicentes. Sic enim & nos quotidiana illius merebimur benedictione ſublimari, ſi quotidie triumphalis illius in Cælum aſcenſionis memores, laudantes & benedicentes DEUM in Hieruſalem, id eſt; ſupernæ pacis, ſperata ac deſiderata viſione quieſcimus. & orantes ut dona ipſius recipere poſſimus, *ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum quando revertatur à nuptiis.* Unde Beda: Et ſemper & in loco hoc maximè fratres chariſſimi, meminiſſe nos decet ſermonis Domini, quo diſcipulos glorificans, *Beati*, inquit, *oculi qui vident quæ vos videtis*, quis etenim dicere? quis dignè valeat cogitare? quàm beata compunctione oculos ad terrā defluxerunt, quibus Ipſum Quem adorabant Cœli Regem devicta mortalitate, quam aſſumpſerat, ad Paternæ claritatis ſolium jam redire conſpexerant. Quàm dulces lachrymas, quantâ ſpe & lætitia ferventes pro ingreſſu Cœleſtis Patriæ fuderunt, quò DEUM ac Dominum ſuum Patrem ſuæ naturæ jam ferre cernebant. Meritò ergo tali ſpectaculo refecti, poſtquam adoraverunt ubi ſteterunt pedes Ejus: poſtquam veſtigia quæ noviſſimè fixit lachrymis rigavere profuſis: confeſtim rediere Hieroſolimam ubi adventum Sancti Spiritus expectare ſunt juſſi. Et ut digni cœleſtibus promiſſis exiſterent, erant ſemper in Templo laudantes & benedicentes DEUM, ſcientes certiſſimè, quia illa ſolummodo corda Spiritus Sancti inviſere & inhabitare dignatur, quæ locum orationis frequentātia, quæ laudi & benedictioni Divinæ viderit eſſe dedita. Unde & in actibus eorum legitur de ipſis: *Hi omnes erant unanimiter perſeverantes in oratione.* Quod nobis eſt teſtimonium operis Apoſtolici ſolerter imitandum, videlicet ut qui cœleſtia promiſſa habemus, qui pro his accipiendis ſedulò ſupplicare præcipimur, & omnes ad adorādū conveniamus, & in oratione perſiſtamus, & unanimi Dominum devotione prædicemus. Nec dubitandum eſt, quòd ſic nobis orantibus pius Conditor auditum accommodare, & Spiritus ſui gratiam noſtris quoq; cordibus infundere dignabitur, quòd noſtros quoq; beatos faciet oculos, & ſi non ut Apoſtolorum qui commorantem in mundo Dominum, qui docentem & miracula facientem, qui poſt triumphum mortis reſurrexiſſe, atq; ad Cœlos redeuntem videre meruerunt: certè ut eorum de quibus Thomæ Apoſtolo dicit: Quia vidiſti me, credidiſti: beati qui non viderunt & crediderunt. Cunctis etenim credentibus, ſive illis qui Incarnationis Ejus tempora naſcendo præceſſerunt: ſive his qui in carne Eum viderunt, ſive nobis Qui poſt Ejus aſcenſionem credimus, communis eſt Ejus hilariſſima promiſſio, quâ dicit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi DEUM videbunt.* Hæc Beda. Dominus ergo JESUS cum univerſa prædicta felici multitudine aperiens januas Paradiſi, uſq; tunc humano generi

Orationes & laudes diſcipulorū.

Lucæ 12.

Beda homili de aſcenſione

Actor. 1.

Orandum & nobis.

Matth. 5.

Mmmmmmm

Ascendit *Cælum Empyreum.* *Cælum triplex.* ad- neri clausas, intravit triumphaliter & gaudenter in eas. Ascendit autem in Cœlum Empyreum super omnes alios Cœlos: imò super omnem Spiritum beatum, & omnem creaturam: & suprà id quod nominatur in hoc sæculo, vel in futuro. Et nota, quòd triplex esse Cœlum insinuat Apostolus, ubi fatetur se raptum usq; ad tertium Cœlum. Inter quos Cœlos, secundùm Augustinum, primum est corporale: sole, luna, & stellis ornatum. Secundùm est Spirituale Spiritibus Angelicis deputatum. Tertium est superintellectuale soli Divinitati appropriatum. Ad hoc tertium raptus fuit Paulus: quia non ad visionem Corporum Cœlestium, nec ad cognitionem Cœlestium Spirituum, sed ad contemplationem nudam Divinæ essentiæ raptus fuit, secundùm Augustin:, & in hoc Cœlum ascendit Christus. *Et sedet à dextris DEI*, non quòd sessio DEI intelligatur corporaliter, ut Christus Homo sedeat à dextris, & Pater à sinistris: sed dicitur sedere, propter judiciariam potestatem, quam à Patre accepit: quia sedere judicantis est. Sedere autem à dextris, si referatur ad Christum ratione Deitatis, sic ista sessio importat æqualitatem cum Patre quia conregnat Patri in æqualitate Majestatis secundùm Deitatem, secundùm quam Filius est Patri æqualis. Si autem referatur ad Christum ratione humanitatis, hoc potest esse dupliciter. Uno modo inquantum est unita actualiter Ipsi DEO, & sic ista sessio importat quandam associationem honoris: quia eadem veneratione veneratur humanitas, inquantum unita Verbo cum Ipsa Deitate, sicut vestis Regia cum ipso Rege, quando est eô actualiter indutus: & sic Christum in dextera DEI Patris sedere, & humanitatem in gloria Divinitatis requiescere. Alio modo secundùm se, & sic sedere à dextris Patris, designat esse in potioribus Ejus bonis: sicut dextera est pars nobilior, & potior corporis. Meritò Christus dicitur sedere ad dexteram DEI: sedere quidem, quia laboravit. Ad dexteram autem, quia in sinistra adversitatis diu fuit. DEI verò dicitur, quia post abjectionem meritò gloria sequitur. Dicitur ergo sedere: quia æqualis est Patri in potestate judicandi. Dicitur & stare, qui suos juvat in militia præsenti: nos credimus Christum à dextris Patris sedentem, quia credimus Eum regnantem, & quiescentem, quæ notantur per sessionem. Stephanus autem vidit Eum à dextris DEI stantem, quia in tribulatione positus habuit Eum propugnatorem & susceptorem: quæ notantur per stationem. Sicut enim sedere quiescentis est & judicantis, ita stare pugnantis & adjuvantis. Sedens ergo ad dexteram Patris jugiter vultui benignissimi Patris apparet: & vulnerum quæ pro nobis pertulit cicatrices ostendit, ad interpellēdum pro nobis. Omnes verò Sancti Patres, & Beatissimi Spiritus jubilabant coram DEO laudes. Si enim Moyses & Filii Israël post transitum maris rubri cecinerunt carmen Domino, & MARIA Prophetissa Soror Ejus: & reliquæ mulieres Eam sequentes canebant Domino in tympanis & choris, quantò magis modo omnes hoc faciunt omnibus adversitatibus superatis? Omnes igitur ibi constituti psallunt, omnes cantant, omnes exultant, omnes lætātur, omnes gaudent, omnes jubilant, omnes manibus plaudunt, omnes tripudiant, omnes jucundantur. Verè nunc in superna Hierusalem auditur canticum lætitiæ, & per omes vicos Ejus ab universis dicitur Alleluja. Nunquam ab origine mundi tale festum, & tam solenne Pascha cele-

August. lib. 12. de Genes. cap. 2.

Statio Xsti

Exod. 15.

bratum

bratum est in Patria, nec unquam erit, nisi fortè post diem judicii, cum omnes ibi cum corporibus gloriosis præsentabimur electi. Magnum itaq; & solenne est hoc festum. Nam quidquid DEUS usq; modo fecit, fecit ut ad hunc diem perveniret. Cœlum & terra & omnia quæ in his sunt, facta sunt propter hominem: homo autem propter gloriam Cœlestem habendam: ad quam usq; nunc pertingere post peccatum non poterat, quantumcunq; justus esset. Quia ergo omnia completa sunt in Ascensione, magnificus valde est dies iste. Hodiernus quippe dies propriè est festum solennissimum Domini nostri JESU: quia hodie incepit sedere ad dexteram Patris, & requiem capere à labore suæ peregrinationis. Est etiam propriè festum omnium supernorum Spirituum, quia de Domino suo Quem antè ibi in humanitatis forma non viderant, novum suscipiunt gaudium: & quia hodie primò incipiunt restaurari ruinæ ipsorum: in tanta multitudine Beatorum, & cognoscunt numerum suum per peccatum diminutum per Dominum JESUM reintegrandum. Si ergo gaudium est in Cœlo coram Angelis DEI super uno peccatore pœnitentiam agente: quale putamus gaudium eorum fuisse, quando tot millia animarum Sanctarum ad suum viderunt consortium transire. Etiam propriè est festum Patriarcharum, & aliarum animarum Sanctarum: quia ad supernam Patriam, hodie primitus intraverunt. Si ergo festum facimus de aliquo Sancto ad Cœlos migrante: quantò magis de Sancto Sanctorum? Est etiam festum Dominicæ nostræ, quæ Filium suum unigenitum in ea carne quam de se assumptam noverat totam oculis suis gloriosè sic vidit tanquam DEUM verum super excelsa conscendere, & omnes Cœlo dominandi jure penetrare: ac in DEI Patris consessum ascendendo pertingere. Est etiam nihilominus propriè festum nostrum: quia humana natura hodie super Cœlos est exaltata, & homo perditus ad Regna Cœlestia, & ad societatem Angelorum per Dominum JESUM est revocatus: ipse enim DEI Filius, qui exivit à Patre, non per loci mutationem, sed per æternam generationem, & personalem distinctionem hodie reliquit mundum, quantùm ad præsentiam corporalem, & iuit ad Patrem, faciendo naturam mortalem Paternæ gloriæ consortem. Igitur valde solennis est dies iste: & anima quæ Dominum JESUM bene diligeret, meritò hodie exultaret. Si diligeretis me, inquit: gauderetis utiq; quia vado ad Patrem. Unde Leo Papa, dicit quidem Dominus JESUS Discipulis suis: *Si diligeretis Me, gauderetis utiquè, quia vado ad Patrem.* Vobis enim hæc præstatur ascensio: & super omnes Cælos ad Patri dexteram collocanda, vestra in me humilitas elevatur. Univi enim vos mihi, & factus sum Filius hominis: ut vos Filii DEI esse possitis. Quia igitur Christi ascensio, nostra provectio est, & quò processit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis, digni dilectissimi exultemus gaudiis, & pia gratiarum actione lætemur. Hodie enim non solùm Paradisi possessores firmati sumus: sed etiam Cœlorum in Christo superna penetravimus, ampliora adepti per ineffabilem Christi gratiam, quàm per diaboli amiseramus invidiam. Nam quos virulentus inimicus primi habitaculi felicitate dejecit, eos ibi cum corporatos DEI Filius ad Patris dexteram collocavit. Unde & Augustin. Hodie sicut audistis fratres Dominus JESUS Christus ascendit in Cœlum: ascendat cum Illo & cor nostrum. Sicut enim Ille ascendit, nec

Ascensionis solennitas est magna.

Festū nostrū

Leo ser. 2. de Ascensione Domini.

Joann. 14.

Aug. serm. 175. de temp.

Cor nostrum ascendat cum Christo nec recessit à nobis: sic & nos cum Illo jam sumus, quamvis nondum in corpore nostro jam factum sit quod promittitur nobis. Cùm ascendit in Cœlum, nos ab Illo non separemur. Non nobis invidet Cœlum: sed quodammodo clamat, mea membra estote, si ascendere vultis in Cælum. In hoc ergo omnes interim roboremur, in hoc votis omnibus æstuemus, in hoc meditemur in terris, qui computemur in Cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamur animæ vetustate. Facilè corpus levabitur in alta Cœlorum, si non præmat spiritum sarcina peccatorum. Et iterum: quia verò temporali Christi præsentia viduati sumus, ad æternam Ejus visionem tota intentione festinemus, Eiq; dicamus: *Tibi dixit cor meum, quæsivi vultum Tuum, vultum Tuum Domine requiram:* *Psalm. 26.* tota namq; dispensatio humanitatis Christi nihil aliud fecit, nisi ut intentionem nostram ad superna dirigeret: & ex tempore nostræ mortalitatis ad manifestam visionem sui perduceret, ac perductos æternâ vultus sui gloriâ satiaret. Et iterum: Hæc quippe solemnitatis hujus est ratio: ut Christum ad dexteram Patris jam regnare credamus: & interim Eum quasi geminis virtutum alis, charitatis scilicet & spei subsequamur: ut cùm tradiderit Regnum DEI Patri, sine cum Eo regnemus. Ascendamus cum Christo interim corde, ut cum dies promissus advenerit, sequamur & corpore. Hæc Augu. Unde etiam Gregorius. *Greg. hom. 29. Evang.* Unde fratres charissimi oportet ut illuc sequamur corde, ubi cum corpore ascendisse credimus: desideria terrena fugiamus: nihil jam nos delectet in infimis, qui Patrem habemus in Cœlis, & si adhuc hìc tenemur in infirmitate corporis, sequamur tamen Eum passibus amoris: non autem deserit desiderium nostrum; Ipse Qui dedit JESUM Christus Dominus noster. Hæc Gregorius. Ascendit ergo Christus, ut corporali præsentiâ subtractâ provocet affectum mundi, & toto corde Eum desideremus. Et ideò quæ sursum sunt quæramus, quò ad vim intellectivam: quæ sursum sunt sapiamus, quo ad vim effectivam. *Militis exemplum.* Sic ascendit corde miles quidã, qui in partibus ultramarinis omnia loca inquibus Salvator noster fuerat sollicitè cum lachrymis visitavit, & dum omnia Sancta loca devotè perquisivisset, ultimò venit in montem Oliveti, unde Dominus ascendit, ubi post longam orationem cum lachrymis dicit: Ecce Domine ubiq; quæsivi Te diligenter: unde dum venerim ad locum ubi Cœlos ascendisti: nescio ubi ampliùs Te requiram: jube ergo Spiritum meum suscipi: ut ad dexteram Patris videam Te residentem in gloria: & his dictis Spiritum suum sine dolore reddidit. Sic & nos Dominum per singula sua opera & virtutum exercitia quæramus, ut tandem ad Eum ascendere valeamus.

Ascensionis figuræ. Genes. 28. Ascensio Domini olim in scala Jacob præfigurata fuit, quæ una extremitate terram, & alia Cœlum tangebat: & Angeli per Eam descendebant, & ascendebant: sic Christus de Cœlo descendit, & reascendit, quando Cœlestia & terrestria revenire voluit: oportebat enim quòd mediator DEI & hominum DEUS & Homo esset: quia aliter pacem inter DEUM & Hominem reformare non posset: DEUS enim altissimus est, & Homo infimus erat: & ideo Christus inter Cœlum & terram scalam faciebat. Descendunt autem Angeli per illam, nobis gratiam apportando: & reascendunt animas nostras in Cœlum reportando: hanc etiam ascensionem Christus prænotavit, quoniam parabolam de una ove ex centum perdita & inventa præ-

dica-

dicavit. Ovis una perdita eſt, quoniam homo mandatum DEI transgreſſus eſt: DEUS autem nonaginta novem, id eſt; novem chorus Angelorum in Cœlo dimiſit: & veniens in hunc mundum, hominem perditum per triginta tres annos quæſivit: & intantùm ſe fatigavit, quòd de toto corpore ſuo ſudor ſangvinis emanavit. Inventam autem ovem ſuper humeros poſuit, & portavit, quando crucem pro peccatis noſtris propriis humeris bajulâvit: amicos ad congratulandum ſibi invitavit, quando cùm homine aſcendit, & omnemCœli curiam lætificavit. Hæc etiam aſcenſio Domini olim fuit in translatione Heliæ præfigurata. Helias legem DEI in Judæa prædicavit, & transgreſſores legis audacter increpavit: propter quod magnam ſuſtinuit à Judæis perſecutionem, ſed apud DEUM meruit in Paradiſum translationem. Ita Chriſtus in Judæa viam veritatis docuit, & propter hoc à Judæis multas perſecutiones ſuſtinuit: *Sed DEUS illum ſuper omnes cœlos exaltavit, & nomen quod eſt ſuper omne nomen illi dedit: Oportebat enim pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam;* & multò magis oportet nos tolerare propter vitam æternam.

4. Reg. 2.

Philipp. 12.

Lucæ 24.

DE SCRIPTURÆ EVANGELICÆ, *Ac fidei fine & utilitate.* CAPUT LXXXIII.

SUnt & multa alia ſigna & facta, in multitudine incomprehenſibili exiſtentia, præter ea quæ Evangeliſtis ſunt ſcripta, *quæ fecit JESUS* in terra, in ſe & in aliis, tam in actibus cordis, quàm oris & operis ante ſuam Reſurrectionem, & poſt eandem *quæ* præ multitudine ſua *non ſunt ſcripta. Quæ ſi ſcribantur per ſingula*, quò ad facta particularia, & conditiones virtutemq; Eorum: *nec ipſum arbitror mundum*, id eſt; homines hujusmundi, *capere poſſe libros qui eſſent ſcribendi.* Non enim ſpatio locorum credendum eſt mundum capere non poſſe: quia in eo ſcribi non poſſent, ſi ſcripta non ferret: ſed capacitate intellectus legentium & audientium, & quò ad credulitatem infidelium, & quò ad myſteria & ſenſum comprehendi fortaſſe non poſſent. Facta enim & verba Chriſti non ſunt hominis tantũ, ſed & DEI: quia illa humanitas erat organũ Divinitatis; & ideo non poſſunt ad plenũ ab hominibus explicari, vel etiam comprehendi: quod patet ex hoc, quòd à principio Eccleſiæ cæperunt Sancti Doctores libros ſcribere ad explicationem verborum & Sanctorum Chriſti, & adhuc ad plenum non ſunt elucidata: imò ſi mundus duraret per mille millia annorum, & ſemper libri ſcriberentur, nunquam ad plenum elucidarentur, quia ſicut dictum eſt, facta ſunt & dicta DEI, quœ ſunt nobis incomprehenſibilia, propter Eorum excellentiam, reſpectu intellectus noſtri: & ideo debemus ſubjugare, & captivare intellectum noſtrum in obſequium Chriſti ut Ei aſſentientes per fidem, quæ eſt in enigmate, tandem veniamus ad contemplandam facie ad faciem. Unde ſecundum Chryſoſtomum. Nec Joannes, nec alii Evangeliſtæ omnia dixerunt: ſed quæ erant ſufficientia attrahere ad fidem audientes. Quoniam qui non credit his quæ dicta ſunt, neq; pluribus attendet: qui verò hæc ſuſcipit, nulla indigebat alia in fide ratione. Tantùm enim conſcripſerunt, quantùm ad fidem credentium ſufficere poſſe cognoverunt: & ideo pauca de pluribus elegerunt, faciliùs ut intelligantur, diligen-

Joann. 21. Dicta et facta Episcopi ſcribi neque unt ad plenũ nec à nobis intelligi.

Chryſoſtom. homil. 86. in Joann.

tiùs quærantur, fide credantur, & memoriæ tradantur. Unde Augustinus. Cùm multa fecisset Dominus JESUS, non omnia scripta sunt: electa sunt autem quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur. Hæc Augustinus. Materia quidem Evangelii & omnium Evangelistarum est eadem: scilicet Sanctæ Trinitatis mysterium Christus secundùm Divinam & humanam naturam, dicta & facta Ejus, aliorumq; dicta ad Ipsum: omnes enim agunt de illis, & materia istorum. Intentio verò & finis omnium est, per Christi gesta & doctrinam, fidem de eo adstruere: quod ex fine libri Joannis perpenditur. Ubi dicitur: *Hæc autem scripta sunt, ut credatis,* scilicet fide formata charitate: *quia JESUS est Christus Filius DEI,* scilicet naturalis, in potentia sibi æqualis, & perconsequens idẽ in Deitate; quia natura Divina est divisibilis. Credatis, inquã, corde ad justitiã, & ore cõfiteamini ad salutem opere ostẽdẽtes ad fructũ vitæ: *quia fides sine operibus mortua est.* Ecce scripturæ utilitas: scil. effectus fidei: ad hoc enim ordinatur tota scriptura novi & veteris testamenti. Quã autẽ utilitatẽ ex hac credulitate cõsequamur, manifestatur cùm subjungitur: *Et ut credentes vitam,* scilicet æternam, in qua clare videbis quod nunc creditur: *habeatis* nunc in spe, & in futuro in re: vel ut credentes vitam habeatis: hìc vitam justitiæ, quæ habetur per fidem: *justus enim ex fide vivit,* & in futuro vitam spei, quæ habetur per gloriam: & hoc in nomine Ejus, id est; per fidem Nominis Christi: quia non est aliud nomen sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri: virtute ergo Nominis Christi & Salvatoris, habetur vita æterna. Unde Joannes: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant Te verum DEUM, & quem misisti JESUM Christum.* Finis itaq; id est; finalis causa Evangelii, est sanè credere, perfectè diligere, Sacramentis insigniri: & horum trium finalis causa est vita æterna. Ad hæc quippe adipiscenda fuit intentio scribere & prædicare Evangelia. Veteris quidem testamenti intentio est, novum figuris & ænigmatibus demonstrare: Evangelii autem, ad æternæ beatitudinis gloriam mentes humanas accendere. Fides ergo Catholica id est; universalis omnibus est necessaria ad vitam & salutem æternam. Fidei succedit spes, & spei succedit beatitudo: charitas autem etiam fide & spe decentibus, permanet & augebitur: & ideo major his esse dicitur. Quæ verò credenda sunt, ex symbolo haberi possunt. Est enim symbolum, compendiosa collectio omnium ad salutem spectantium. Sunt autem tria symbola. Primum, Apostolorum. Secundum, Niceni Concil. Tertium, Athanasii. Primum factum est, ad fidei instructionem. Secundum, ad fidei exemplationem. Tertium, ad fidei defensionem. De primo ergò, in quo est fidei fundamentum, hìc videamus solùm: quia hoc magis est ad propositum. Ubi sciendùm est, quòd si respectus habeatur ad eos qui ediderunt hoc symbolum, tunc articuli sunt duodecim, secundùm numerum, duodecim Apostolorum. Si autem consideremus quæ radicaliter sunt credenda, tunc articuli sunt quatuordecim: quorum septem spectant ad Divinitatem, & septem ad humanitatem, & hæc signata sunt in septem stellis, & in septem candelabris aureis, in quorum medio ambulabat Filius hominis. Sunt igitur septem articuli fidei, qui pertinent ad Divinitatem. Primus est, unum DEUM esse, qui notatur ibi. Credo in unũ DEUM. Credere DEUM, est credere DEUM esse, scilicet quia est: credere DEO, est

Augustinus Tract. 49. in Joann.

Finis et intentio scripturarum.

Rom. 10.
Jacobi 2.

Scripturæ utilitas.

Habacuc 2.

Joann. 17.

Causa finalis Evang.

Veteris testamenti intentio.

Symbola tria.

Articulorũ fidei numer.

Articuli septem ad divinitatem spectantes.

eſt credere verbis Ejus & Sacris Scripturis, credere in DEUM, eſt credere DEUM fide & affectione, ſeu fide per dilectionem operante, in ipſum tendere & ire, ac membris Ejus incorporari. Secundus eſt, Patrem eſſe DEUM, qui notatur ibi, Patrem, quod hìc perſonaliter tenetur, Pater verò eſſentialiter tenetur, ubi agitur de Paternitate adoptionis, qua Paternitate Ipſa Trinitas Pater eſt bonorum, vel creationis.·. quia Paternitate tota Trinitas Pater eſt tam bonorum quam malorum. Omnipotentem, appropriatè, quamvis & Filius ſit omnipotens, & Spiritus Sanctus, quia potentia appropriate attribuitur Patri, ſicut ſapientia Filio, & bonitas Spiritui Sancto. Creatorem Cœli & terræ: ubi per Cœlum & terram, intelligitur tam ſpiritualis quam corporalis creatura. Creare quippe, ſeu creatorem eſſe, potiùs ſonat potentiam, quàm ſapientiam, vel bonitatem: quia operatio egreditur à potentia, & ideo appropriate attribuitur creare hic Patri, ſicut potentia: cùm tamen creat omnia Pater per Filium, cooperante Spiritu Sancto: quia indiviſa ſunt opera Trinitatis, & totæ tres perſonæ unus ſunt creator. Tertius eſt, Filium eſſe DEUM, notatur ibi, & in JESUM Chriſtum: quæ duo nomina frequenter conjunguntur in novo teſtamento: quia unum ſcilicet JESUS, quòd interpretatur Salvator, exprimit Ejus Divinitatem: nam inquantum DEUS, Salvator eſt: reliqvum, ſcilicet Chriſtus, quod interpretatur unctus, exprimit Ejus humanitatem: quia inquantum homo, unctus eſt, præ conſortibus ſuis. Filium Ejus unicum, id eſt; naturalem, non adoptivum: vel unicum dicit, quia non eſt Filius unus inquantum DEUS, & alius inquantum Homo: ſed unus Chriſtus in duabus naturis, ſcilicet Deitate & humanitate, & tribus ſubſtantiis, ſcilicet Deitate, anima, & carne unicus eſt Filius: Dominum noſtrum, ſicut enim Pater Dominus eſt omnium & omnipotens, ita & Filius: quod intelligatur ſecundùm Deitatem: quia quamvis humanitati Chriſto collata ſit omnium ſcientia, non tamen omnipotentia. Quartus eſt, Spiritum Sanctum eſſe DEUM, quia notatur ibi, Credo in Spiritũ S., & circumloquitur hæc vox, & Spiritus Sanctus, quando tenetur dictionaliter, tertiam perſonam in Trinitate: quando autem in vi orationis tenetur, eſſentialiter ſumitur, & convenit Trinitati. Sic ergo patet, quòd prædicti quatuor articuli ſunt de Divinæ eſſentiæ unitate, & Perſonarum Trinitate. Quintus eſt, credere remiſſionem peccatorum his qui ſunt in Eccleſia: qui notatur ibi, Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem, id eſt, credo Sanctam Eccleſiam Catholicam, ſive militantem, ſive triumphantem, eſſe communionem, id eſt; congregationem vel ſocietatem Sanctorum. Vel ſic, credo Sanctam Eccleſiam adhuc in terris militantem, & credo Sanctorum communionem, id eſt; aſſotiationem in Cœlo, ſcilicet eſſe Eccleſiam triumphantem: quaſi diceret, credo utramq; Eccleſiam. Eſt autem Sancta Eccleſia in tres diviſa: una eſt in mundo, quæ eſt adhuc in timore & expectatione, alia eſt in Cœlo quæ eſt ſine timore & expectatione: tertia eſt in purgatorio, quæ medio modo ſe habet, quia eſt in expectatione, cùm adhuc gloriam præſentem non habent, & tamen ſine timore, quia habent liberum arbitrium in bono cõfirmatũ *Catolicon Grecè*, *Latinè* univerſale. Et dicitur univerſalis duabus de cauſis, ſcilicet quia univerſaliter prædicata per quatuor partes terræ, & quia articulos habet veros univerſaliter, quibus nul-

Paternitas multiplex.

Creatio potentiã ſonat.

Eccleſiæ ſancta diviſio.

nullum falsum potest subesse. Remissionem peccatorum, id est; credo remissionem peccatorum fieri, scilicet per DEUM in baptismo triplici, scilicet fluminis, & flaminis, & sangvinis: sive post baptismū in pœnitentia. Sextus est, credere resurrectionem mortuorum: qui notatur ibi, carnis Resurrectionem. In qua Resurrectione credendum est idem corpus quod per mortem cecidit, ad Eundem Spiritum, id est; ad eandem animam rediturum. Spiritus est bonorum remuneratio, sub quo comprehenditur & malorum punitio: qui notatur ibi, vitam æternam, quasi diceret, Credo vitam æternam, præmium bonorum & mortem æternam, supplicium malorum. Et isti tres ultimi articuli ad Divinitatem pertinent: quia per virtutem Divinitatis fit peccatorum remissio, quæ est animæ visitatio, & corporum resurrectio, atq; corporum simul & animæ glorificatio. Alii septem sunt articuli, qui pertinent ad humanitatem Christi. Primus est credere Filium DEI conceptum de Spiritu Sancto: qui notatur ibi, Qui conceptus est de Spiritu Sancto, id est; operatione Spiritus Sancti. Uno enim eodemq; momento segregita fuit illa caro assumpta à reliqua carne Virginis, operatione Spiritus Sancti, & animata anima rationali, & Deitas unita ei. Unde illud, de, nō denotat substantiam causæ materialis, sed potiùs efficientis. Quamvis enim incarnatio Filii sit opus totius Trinitatis: quia quod operatur una persona, operātur omnes, eô quòd sūt indivisa ope a Trinitatis, tamen ipsa gratia mediante qua natura humana initur Divinæ, est donum appropriatūm Spiritui Sancto: quia hæc gratia appropriatè procedit à charitate, sive à benignitate DEI, quæ Spiritui Sancto appropriatur: non enim DEUS, inquantum potens, vel inquantum sapiens, sed inquantum bonus & benignus nostram redemptionem operatus est per incarnationem. Et tangitur hìc Nativitas Christi in utero, scilicet quia Natus est de Spritu Sancto. Secundus est, Filium DEI Natum ex MARIA Virgine: qui notatur ibi, natus ex MARIA Virgine, scilicet nativitate ex vero. Tertius est, Filium DEI pro nobis mortuum in cruce: quia notatur ibi, passus sub Pontio Pilato, id est; sub potestate Pilat Pontii genere: crucifixus, ad distinguendum Passionem Ejus à passionibus aliorum, quia in patibulis suspenduntur & citius moriuntur, mortuus, vera morte per dissolutionem animæ à corpore, Divinitate tamen semper conjuncta utriq;. & sepultus, non tamen ut illi corruptus & incineratus. Quartus, Filium DEI descendisse ad inferos, secundùm animam qui notatur ibi, descendit ad infena: descendit tantùm in anima Deitate unita: quia corpus in sepulchro quievit, Deitate etiam unita. Quintus, Filium DEI resurrexisse, qui notatur ibi, tertia die Resurrexit à mortuis, ut per synegdochen pars ponatur pro toto, ut videlicet pars illius parasceves, qua mortuus est, computetur pro die una & nox sequens cum die sabbathi sequentis, pro alia, & nox sequentis Dominicæ, cujus mane surrexit, pro tertia. Isti duo articuli dicunt totum, quod Christus nobis meruit per mortem suám: hæc autem est redemptio in anima, quæ completa est per fracturam inferni, in descensu ad inferos, & redemptio in corpore, completa est in Resurrectione, per gloriam Corporis sui. Sextus, Eundem ascendisse ad Patris æqualitatem, qui notatur ibi. Ascendit ad Cœlos, scilicet inquantū homo, & secūdùm humanitatē: quia ubiq; est secūdùm Divinitatē. Sedet ad dexteram

Articuli septem ad humanitatem Christi spectantes.

DEI

DEI Patris omnipotentis, corregnans Patri in æqualitate, ſecundùm Deitatem, & fruens potiſſimis bonis Patris, ſecundùm humanitatem: pacificè gloriatur, & omnia quietè cum Patre iudicat & diſponit. Septimus, Filium DEI judicaturum bonos & malos, qui notatur ibi, Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos. Inde, id eſt, poſt modum, vel inde, id eſt, de cælis, quos aſcendit: venturus in die judicij judicare vivos & mortuos: ad literam, quia tunc vivi & mortui reperiuntur judicandi. Illi tamen vivi morientur, ſed ſtatim in momento reſurgent, judicium cum reſuſcitatis recepturi. Iſti quatuordecim articuli colliguntur de ſymbolo, quòd Apoſtoli condiderunt. Articulùm primũ & ſecundùm de Divinitate, poſuit Petrus· Andreas tertium, Bartholomæus quartum, Simon quintum, Thadæus ſextum, Matthias ſeptimum. Item primum & ſecundum articulum de Chriſti humanitate poſuit Iacobus maior, Joannes tertium, Thomas quartum, Matthæus quintum, Jacobus minor ſextum, Philippus ſeptimum. Si autem quæratur, an teneamur aliqua credere, quæ non ſunt articulis? dicendum eſt, quòd ſic. Oportet enim credere Deo quòd eſt credere verbis Ejus, & ſacræ ſcripturæ. Sanè eſt circa hoc ſciendũ, quòd pars Divinæ ſcripturæ, quæ eſt teſtimonialis & Evangelica, in librorum quaternario continetur: ſunt enim quatuor Evangeliſtæ, quaſi qvatuor teſtes, quòd homo ille qui dictus eſt Jeſus, fuit Chriſtus in lege promiſſus, Rex & Dominus omnium, Salvator hominum, Filius Dei. Dividuntur ergo inter ſe libri quatuor Evangeliſtarum: quia Matthæus intendit principaliter declarare Illum hominem fuiſſe Chriſtum, & ideo in principio dicens: *Liber generationis Jeſu Chriſti*, non expreſſit, Filij Dei, ſed, *filij David, filij Abraham.* Et in ſequentibus ſubdit, *Generatio Chriſti ſic erat.* Hinc eſt, quòd figura hominis inter quatuor animalia Evangeliſtas repræſentantia, deſignat Matthæum: quia maximè immoratur circa Hominem Chriſtum, oſtendendo Jeſum fuiſſe Illum, Qui promiſſus fuerat in tota ſerie ſcripturarum. Unde quaſi de homine exorſus eſt ſcribere, dicens: *Liber generationis JESU Chriſti, &c.* Marcus verò principaliter intendit declarare, illùm hominem fuiſſe regem & Dominum omnium, ſicut in Daniele habetur, quòd in diebus quatuor regnorum ſuſcitaret Deus cœli regnum quintum: quod non corrumpetur, cujus poteſtas erit poteſtas æterna. Hinc eſt, quòd Marcus deſigatur per Leonem, qui eſt rex & dominus aliorum animalium. Unde & in eo auditur vox Leonis in deſerto rugientis, & clamantis. Hinc eſt etiam, quòd maximè circa miracula immorratur, & circa Reſurrectionem, & parùm ponit de doctrina Chriſti, quia principaliter intendit poteſtatem Ejus, & Dominum, & virtutem explicare: quæ in Reſurrectione & miraculis maximè elucefcunt. Lucas verò intendit principaliter declarare, illum hominem fuiſſe Salvatorem hominum, & ideo in principio introducit Gabrielem, dicentem: Uocabis nomen Ejus Jeſum, Ipſe enim ſalvum faciet populùm ſuum à peccatis eorum: & in ſecundo capitulo ſubdit verbum Angeli ad paſtores. Natus eſt vobis hodie Salvator in civitate David. Hinc eſt, quòd maxime immoratur circa geſta & facta Chriſti, quæ ſonant in clementiam & ſalutem, & in remiſſionem peccatorùm. Et propter hoc in referendo paſſionem, maxime explicavit verba dulcia & clementia Chriſti, ut eſt illud: *Pater dimitte Eis, quia neſciunt quid faciunt.* & illud: *Hodie mecum eris in paradiſo.* & illud: *Pater in manus Tuas commendo ſpiritum meum*: & Ipſe ſolus refert quomodo factus eſt ſudor Ejus tanquam guttæ ſanguinis decurrentis in terram, quaſi in ſignum balnei ſalutaris, & medicinalis. Hinc etiam eſt, quòd per figuram vituli, quia aptus eſt ad immolandum, deſignatur. Unde & à Zacharia Sacerdote initium ſumpſiſſe legitur. Joannes verò principaliter intendit declarare, illum hominem fuiſſe Dei filium, & verum Deum. Et quòd hæc ſit concluſio, quam Ipſe intendit, ipſemet explicat circa finem ſui Evangelij: ubi ait, Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis quoniam Jeſus eſt Chriſtus filius DEI, & ut credentes vitam habeatis in nomine Ejus. Hinc eſt, quòd incipit à Chriſti Deitate, dicendo: In principio erat Uerbum, & ferè in quolibet Evangelij capitulo, ſemper infert Illum Hominem fuiſſe Filium DEI. Hinc eſt etiam, quòd per aquilam figuratur, quia aſſumptis pennis aqvilæ, ad altiora volans, de verbo DEI diſputat & philoſophatur. Sic igitur quatuor libri

Articulorũ conditores.

Credenda extra ſymbolum quæ ſint.

Evangeliſtarum differentia, & intentiones.

Daniel. 2. & 7.

Lucæ. 23.

Ibidem.

Intentio, rursus Evangelistarum. libri Evangeliorum habent pro subiecto idem: scilicet, Hominem Jesum & de illo subiecto quatuor declarare intendunt. Matthæus quidem, quòd fuit Christus in lege promissus. Joannes verò, quòd est verus Deus, & Dei filius. Lucas autem quòd est verus Salvator hominum. Marcus verò, quòd est Rex, & etiam Imperator hominum. Et hoc probant per facta & dicta, quæ testificantur Illum hominem fuisse in conspectu Discipulorum suorum, & multitudinis Judæorum. Et sic quatuor Evangelia distingvuntur, non penes quatuor subiecta, sed penes prædicata de eodem subiecto. Et ordinantur secundùm ordinem editionis librorum, non secundùm ordinem originis, vel dignitatis materiæ. Incipit ergo Matthæus partem testimonialem scripturæ Divinæ, & probat hominem Jesum Messiam, & Christum, in scripturis promissum fuisse. Et hoc sibi maximè congruebat, quia in Judæa Hebræo sermone & fratribus Judæis ad Christum conversis scribebat. Intendit ergo minorem unius rationis probare, ac si ita velit arguere. Ille homo in quem concordant voces omnium Prophetarum, quantum ad omnia, quæ prophetata fuerunt de Illo, qui dicebatur Messias & Christus: Ille inquam, homo fuit vere Christus. Non enim est possibile, quòd omnia concurrant in aliquam personam: quæ de Christo dicta sunt, quin illa persona sit Christus. Quamvis ergo duæ vel tres conditiones prædictæ in Prophetis, possent alicui personæ convenire, non tamen omnes: alioquin vana & absque ulla utilitate revelatio prophetica præcessisset: in nullo enim nos introduxisset ad Christum, sed potius errandi materiam præbuisset. Propter quòd Salvator dicebat, quòd necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege, prophetis, & Psalmis de Me. Ex quibus patet, quòd ille verè debet dici Christus in quem consonant omnium Prophetarum voces. Sed modo sic est, quòd in illum sacrum hominem, qui dictus est Jesus, concordaverunt voces omnium Prophetarum, quantùm ad concursum omnium conditionum, quas de Christo prædixerant, ergo homo ille fuit Christus. Hanc autem minorem intendit probare Evangelista Matthæus, quantùm ad viginti & duas conditiones in genere, quas de futuro Christo prædixerunt Prophetæ, & intendit sic arguere: In illo homine qui dictus est Jesus, testis sum ego quòd omnia concurrerunt, quæ Prophetæ prædixerant futura esse in vero Christo, sive quantùm ad propagationem Regiam, & Davidicam: sive, quantùm ad gravidationem & gignitionem virgineam, sive quantum ad apparitionem sydeream, & adorationem regiam, sive quantum ad nominationem floridam & Nazaræam, sive quantum ad acclamationem præcursoris præviam, sive quantum ad obsequium Angelorum & ministrationem sedulam, sive quantum ad conversationem primariam in Galilæa, & in terra Zabulon & Neptalim: sive quantum ad expositionem decalogi, & legisdationem authenticam & novam, sive quantum ad multiplicem operationem deificam, & miraculorum coruscationem mirificam: sive quantum ad conversationem pacificam & humilimam, sive quantum ad eruditionem parabolicam, & doctrinam figurativam: sive quantum ad nutritionem providam & benignam, ex panibus multiplicatis, sive quantum ad detestationem veridicam omnis hypocrisis & ceremoniarum, sive quantum ad colligationem geminam duarum naturarum, Divinæ scilicet & humanæ in uno homine, sive quantum ad Ecclesiasticam dispositionem & Hierarchicam ordinationem unius novi regni Ecclesiæ, sive quantum ad ostentationem pauperrimam, & sessionem super pullum asinæ: sive quantum ad excæcationem Judaicam, quò ad Pharisæos & populi seniores, sive quantum ad reserationem prophetiæ arcanorum & futurorum: sive quantum ad institutionem mirabilem & insolitam novorum Sacramentorum, sive quantum ad tolerantiam amaræ & salutiferæ passionis: sive quantum ad suscitationem magnificam, & resurrectionem stupidam, sive quantum ad convocationem multimodam omnium gentium, linguarum & populorum. Hæc enim utique verificata sunt in Hoc Homine sacro JESU, quæ Prophetæ prædixerant de Christo, ergo Ipse est verus Christus, nec est alius expectandus. Marcus verò, Apostoli Petri discipulus, qui in Italia Evangelium Græcè scripsit: probat de Illo felici homine, qui dictus est Jesus, quòd fuit Rex & Dominus omnium, & excedens verè in potestate & virtute omnem hominem, & omnem creaturam, quòd patet, quia non tractat nisi de præcipuis

Matth. de Christo probat, quòd fuit Messias.

Lucæ 24

Signa venturi Christi in Christo visa.

Marcus de Christo probat, quòd erat Rex omnium.

&

& excellentioribus miraculis Ejus, & ferè in quolibet capitulo concludit magnitudinem potentiæ & virtutis in Eo, & istam conclusionem semper infert in toto Evangelio: finitque DEI Evangelium, in ascensione Ejus in cœlum, & sessione à dextris DEI, & quod Discipuli profecti prædicaverunt ubiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Sic ergo patet, quòd est conclusio quam Marcus in Evangelio suo intendit, hominem scilicèt Jesum esse & fuisse virtutum Dominum, & Imperatorem, & Regem omnium. Nam in hac conclusione finit Evangelium, & ipsam interserit in suo processu quasi per totum. Hanc autem conclusionem suo testimonio probat, narrando facta Illius hominis, & intendendo unum talem sylogismum: Ille homo cujus virtutem ac potestatem extendi vidimus ad omnem spiritum creatum & increatum: scilicèt ad spiritum Propheticum, & Divinum, & Angelicum, & apostaticum, & quam extendi vidimus ad languores & infirmitates corporum, & quam extendi vidimus ad remissionem peccatorum, & ad infirmitates animarum: & quam extendi vidimus ad totam legem Mosaicam, & sabbatum immutandum: & quam extendi vidimus ad transferendum virtutem & potestatem in alterum, ut & ille similiter operetur virtuose, & quam extendi vidimus super mare & ventum, & super aquæ & aeris Elementum, & quam extendi vidimus ad mortis vinculum, & quorumcunq; viventium, sive hominū, sive brutorum: & quam extendi vidimus ad multiplicandum corporalem cibum, & alimenta panum: & quam extendi vidimus ad dispensandum super omnem statum humanum, & quam extendi vidimus ad restituendum auditum, & loquelæ instrumentum: & quam extendi vidimus ad illuminandum tam spiritualem quàm corporalem visum, & quam extendi vidimus ad naturam passibilem & impassibilem commutandum, & quam extendi vidimus non solùm in propinquum, sed etiam ad omnem distantem locum, dum tamen inveniret fidelem hominem & credulum, & quam extendi vidimus ad interpretandum mandata legalia, & superaddendum perfectionis consilia: & quam extendi vidimus ad Regnum & thronum David obtinendum, juxta miraculosum clamorem populi, & juxta testimonium quod fuerat per Prophetas prædictum, & quam extendi vidimus ad convincendum potentiam, & omnem adversariorum astutiam & machinationem, & quam extendi vidimus ad præcognoscendum omnem futurorum eventum, & totum sæculi decursum usq; in finem, & quam extendi vidimus ad tolerandum summè, fortiter, & magnanimiter omne adversum, & præcipuè mortem amarissimum, quæ est ultimum terribilium, & quam extendi vidimus ad revolvendum proprium monumentum, & inde egrediendum, cùm tamen verè mortuus fuisset, & quam extendi vidimus ad aperiendum cœlum, & ad sedendum super regale & generale gloriæ solium, & ad dexteram Patris. Ille utique homo verè fuit Rex virtuosissimus & Dominus omnium. Sed homo ille qui dictus est Jesus, habuit conditiones prædictas, igitur Ipse fuit omnium Dominus, & Rex virtuosus. Hanc minorem seriose Marcus deducit, & quantùm ad viginti conditiones Ejus, in Evangelio suo probat. Lucas autem, Apostoli Pauli Discipulus, qui in Achaiæ, Bithyniæq; partibus Evangelium Græcè condidit, intendit istam conclusionem, scilicèt: quòd Homo ille qui dictus est Jesus, fuit Salvator hominum, & medicus animarum: quod congruebat, quia erat arte medicus, ut dicit Hierony. Hinc est, quod in primo capitulo introducit Angelum dicentem: Vocabis nomen Ejus Jesum, id est, Salvatorem, & Zachariam Ei dicentem: Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos, & Angelum Evangelizantem: Natus est nobis hodie Salvator: & Simeonem dicentem: Uiderunt oculi mei salutare Tuum: & ubiq; per totum Evangelium semper agit de illo homine, sub ratione qua Salvator est & medicus animarum. Unde solus Ipse narrat de Maria Magdelena, & solus Ipse ponit multas parabolas ad pietatem, & misericordiam, & remissionem peccatorum pertinentes: per quod patet, quod sua intentio principalis fuit probare conclusionem prædictam. Intendit igitur probare eam per talem rationem & syllogismum: Homo ille cujus ingressus & introductio, cujus etiam convictus & conversatio, cujus conatus & recollectio, cujus affatus & erudito, cujus disce-

Hierony. de viris illustribus.

Lucæ 1. & 2.

discessus per mortẽ & consũmatio, cujus regressus à mortuis & resurrectio fuit per modũ cujusdã spiritualis antidoti, & medicinæ salutaris omniũ hominũ: utique Homo Iste cẽsendus est Salvator hominũ,& medicus animarũ.Sed ita fuit de illo Homine, qui dictus est Iesus: Ergo Ipse fuit spiritualis hominum medicus & Salvator. Minorem istius, quantum ad sex conditiones positas in majori, intendit Lucas deducere in suo Evangelio, & probare. Primò enim probat, quod hujus hominis introductio, & ingressus fuit permodùm cujusdã Salvatoris mundi, & medici spiritualis, & tractat de triplici introductione istius hominis. Prima quidẽ, in Uterum Maternum, per conceptũ. Secunda in mundũ, per nativitatẽ & ortum. Tertia, ad totũ populũ, circa annũ tricesimũ. Secundò probat, quòd huius hominis conversatio, & convictus cum hominibus, fuit permodum veri Salvatoris&ostendit qualiter iste homo per sui conversationẽ & convictũ exemplarem, nisus est homines medicare & salvare: describens Eum fuisse exemplar omnis pœnitẽtiæ,exẽplar omnis devotionis& latriæ,exẽplar mititatis,& patiẽtiæ, exẽplar liberalitatis & beneficẽtiæ,exẽplar humilitatis & benevolẽtiæ, exemplar veritatis & existẽtiæ, contra omnẽ hypocrisim: exẽplar omnis perfectionis & superexcellentis vitæ, exemplar compassionis & misericordiæ atq; clementiæ, & ex his octo conditionibus patet, qualiter sua conversatio & convictus fuit ad medicandum & salvandum mundum. Tertiò probat, quòd illius hominis totalis conatus & recollectio fuit ad salvandum homines, & tribuendum eis spiritualem medicinam, & ostendit qualiter Homo Ille conatus est ad salutem vocare & reducere homines per seipsum, & per alios, scilicèt per duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos. Quartò probat, quod Hominis huius affectus & eruditio ostendit ipsum fuisse omnium hominum Salvatorem: quia tota sua eruditio ordinabatur ad pellendum peccata & morbos animarum, & ponit plures morales eruditiones, summè accommodè ad hominum salutem, & curationem, seu remotionem à vitijs, pertinentes. Quintò probat, quod illius Hominis discessus & consumatio per mortem, fuit verè medicinalis, & veri Salvatoris mundi. Unde introducit Eum dicentem: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur &, hic est sanguis meus, qui pro vobis fundetur,* & plura alia verba clementiæ superius dicta. Sextò probat, quod istius hominis regressus ad nos & resurrectio, fuit veri Salvatorits mundi. Unde ostendendo quod Ipse erat verè iste qui omnium gentium erat medicus & Salvator, inducit quod, sicut scriptum est, *oportebat pati & resurgere Christum à mortuis tertia die, & prædicare in nomine Ejus pœnitentiam & remissionem omnium peccatorum in omnes gentes.* Joannes verò, qui in Asia Evangelium Græcè scripsit, introducit istam conclusionẽ: quòd homo ille,qui dictus est Jesus, fuit verè Filius Dei, quod nõ debet intelligi quòd sit Filius Dei per adoptionẽ & gratiam, habens humanã naturã: imò habẽs in se verè Illũ, qui ab æterno fuit Filus à Patre genitus, in substantia Divina: nec debet etiã intelligi, quod sit homo ille Filius Dei,per cõversionẽ Deitatis in carnẽ, sed debet intelligi per assũptionẽ carnis à Filio Dei. Hanc cõclusionẽ probat multipliciter & deducit, & intẽdẽs rationẽ unã & unicũ syllogismũ ad eã probãdã,sic arguit:Homo ille qui est verè media Persona intrinseca in Trinitate,& est Deo æqualis in authoritate, & est Deo æqualis in efficacia & salubritate, respectu hominum, & est Deo æqualis in illapsu & immensitate,& est Deo æqualis in modo operandi, & activitate,& est Deo æqualis in reficiendo mentẽ, & in cordis societate & gratia, & est Deo æqualis in instruendo, & in veræ doctrinæ claritate, & est Deo æqualis in duratione & æternitate, & est Deo æqualis in honore & gloria, ac cultu, seu latriæ, & adorationis dignitate, & est Deo æqualis imò idẽ cũ Patre in Essentia, & Maiestate,& est Deo æqualis in benevolentia ad homin.s & pietate, & est Deo æqualis in Dominio & regni solennitate, & est Deo æqualis in amicitia & charitate, & est Deo æqualis in insistentia mutua in seinvicẽ, & intimitate, & est Deo æqualis in cõferẽda gratia nominibus,& influẽda sãctitate, & est Deo æqualis in sapiẽtia, & sciẽtiæ luminositate, & est Deo æqualis in beatitudine,& æterna felicitate, & est Deo æqualis in patiẽtia & longanimitate, & est Patri æqualis in producẽdo spiritũ, & inspirativa fœcũditate, ille utiqueHomo est verè Filius Dei. Nã istæ decẽ& septẽ cõditiones intermediæ, probãt Ipsũ esse verũ Deũ: prima verò cõditio & ultima, ostẽdũt Ipsũ esse verũ Deũ,Qui est Filius Dei: quia hæduæ proprietates cõpetũt Filio.

Luca 22.

Luca 24.

Ioannes probat Christũ Dei filium.

Sed

Sed Homo iste, qui dictus est JESUS, habuit supradictas decem & novem conditiones, ut manifesta experientia Joannem & alios Discipulos edocuit. Ergo ipse verè est Filius DEI. Probat ergo Joannes istas decem & novem condititones fuisse in homine, Qui dictus est JESUS, secundùm quòd ipse verè expertus est. & cæteri discipuli qui fuerunt cum Eo. Tandem conclusionem diffusè probatam infert, recolligit, & concludit, dicens: *Hæc autem scripta sunt, ut & vos credatis, quia JESUS est Christus Filius DEI vivi,* & ponit ulteriorem finem, ad quem ordinatur ista conclusio, subdens: *& ut credentes vitam habeatis in Nomine Ejus.* Ultimo verò, tanquam Tabellio & Notarius publicus, concludit, quòd Ipse est *Discipulus, ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus quia verum est testimonium Ejus.* Ponitq; conditionem suam de familiaritate: quia recubuerat *in sinu Ejus in cæna,* Illius Hominis, & idcirco multa secreta didicerat, unde prædicta probantur, & notarius ille autenticus redditur & solennis. Ad hanc partem Sacræ Scripturæ testimonialem & Evangelicam, ascendendum est per ascensum scalarem & cælicum. Sunt enim Evangelia scala Jacob, quia eis innititur Dominus, & ibi reperitur: ibiq; videntur Angeli ascendentes, & descendentes: quia Divina opera, quibus voluit nobis condescendere, & nos in Cœlum erigere, ibi per Evangelistas quasi per vera quatuor Cherubim, secundùm Hieronymum differunt. De quo ascensu scriptum est in Genesi, quòd vidit Jacob in somnis scalam, & cacumen ejus tangens cœlum, & Angelos DEI ascendentes, & descendentes, & Dominum ipsi scalæ innixum.

Joann. ult.

Joannes fungitur officio more notarii & tabellionis.

Hieronymus proœmio in Matth.

Genes. 28.

DE PENTECOSTE.

CAPUT LXXXIV.

DIE verò Pentecostes, id est; quinquagesima à Resurrectione, sed decima ab Ascensione Domini, narrat Dominus JESUS Patri de promisso suo, quod Discipulis fecerat de Spiritu S. mittēdo. Patre ergo gratum hoc habente, mittunt Spiritum Sanctum, ut ad Discipulos descendat, eosq; repleat & consoletur, roboret ac instruat, ac cumulum virtutum & gaudiorum eis conferat. Et statim paratus Spiritus Sanctus subitò venit, & super eos descendit. Notandum autem, secundùm Bedam, quòd Dominus JESUS eundem Spiritum veritatis, & à se mittendum esse prædixit, & eundem mox à Patre procedere subjungit: non quia idem Spiritus aliter à Patre procedat, quàm à Filio mittitur: aut alio tempore à Patre procedat, quàm cùm à Filio mittitur: sed ideo Filius Eum à se mitti, & à Patre dicit procedere, ut aliam Patris, aliam esse suam personam designet, atq; in eadem distinctione personarum unam esse operationem, ac voluntatem suam cum Patris voluntate & operatione denunciet. Cùm enim ejusdem Spiritus gratia datur hominibus, mittitur profectò Spiritus à Patre, mittitur & à Filio: procedit à Patre, procedit & à Filio: quia & Ejus missio est ipsa processio, qua ex parte procedit & Filio. Venit & sua sponte, quia sicut coæqualis est Patri & Filio, sic eandem habet voluntatem communem cum Patre & Filio. Hæc Beda: Pentecoste interpretatur quinquaginta, & est Græcum vocabulum, sicut Parasceven & scenophegia. Judæi enim admixti Græcis, qui inter eos sicut cæteræ nationis conversabantur

Actor. 2.

Beda in hil.

Pentecoste.

tur Græcis crebrò vocabulis utebantur. Est autem Pentecoste æquivocum ad quinquagenam, & Ejus solennitatem septem diebus protelatam. Tria enim erant festa diebus septem durantia: scilicet Pascha, Pentecoste, & scenophegia: *Cùm ergo complerentur dies Pentecostes*, id est; quinquagenæ à Resurrectione: & inchoarentur dies Pentecostes, id est; illius solennitatis septem diebus protelandæ: erant pariter in cœnaculo Montys Syon, ubi cœna facta fuerat, Discipuli ferè centum viginti utriusq; sexus congregati, in oratione perseverantes, & promissionem Sancti Spiritus expectantes. Duodenarius Ille Apostolorum numerus jam erat deculpatus. Et hora diei tertia *factus est repente de Cælo* id est; de aëre, *sonus*, quia fragor quidam insonuit, *tanquam advenientis Spiritus*, id est; flatus, *vehementis*: ut, tanquam sit nota similitudinis: ac si diceretur, venit Spiritus in similitudine venti vehementis: vel tanquam Spiritus Sancti vehementis, ut tanquam, sit expressivum veritatis, quia verè Spiritus San: dicitur vehemens, quasi vehens nos à mente & à mẽtis affectibus alienãs: vel, quasi væ adimens: id est; æternam damnationem auferens. Potest ergo ad sonum & ad Spiritum Sanctum referri, quod dictum est: *tanquam advenientis Spiritus vehementis*, quia æquivocum est ad utrumq;. Venit in sono, ad terrendum rebelles: & in flatu, quia ab interiori procedit, ad vivificandum devotorum affectus. *Et replevit*, sonus Ille vel Spiritus Sanctus, totam domum ubi erant sedentes: id est; omnes in domo sedentes, implentes quod dictum fuerat eis à Domino: *Sedete in Civitate quoadusquè induamini virtute ex alto.* Hæc enim dona nonnisi in unum congregatis per consensum, & ad superius sublevatis per desiderium, venire potuerunt. Et lingvæ divisæ sunt velut ignis, *& apparuerunt illis dispertitæ lingvæ tanquam ignis:* id est; radii ignei in modum lingvarum insidentes capitibus singulorum, ut ait Gregorius. Bene in igne Spiritus apparuit: quia ab omni corde quod replet, torporẽ frigoris excutit: ex hoc in desiderio suæ æternitatis accẽdit Unde & Origenes. Deus noster ignis consumẽs est, quãdiu in nobis sunt quæ cõsumi digna sunt: cùm autẽ consumpta fuerint, jam non iperit ignis consumens, sed illuminãs. Unde etiam Hieron. Ignis duplicem naturam habet, quoniam & lucet & urit: sic & DEUS lucet justis, & peccatores incendit. Insuper & septem dona Spiritus Sancti congruè demonstrantur in igne. Spiritus enim Sanctus instar ignis: primò purgat, per donum timoris: secundò liqvefacit per donum pietatis: tertiò, decorat, per donum scientiæ: quartò, consolidat, per donum fortitudinis: quintò, elevat, per donum consilii: sextò, illuminat, per donum intellectûs: septimò, dulcorat, per donum sapientiæ. Primus effectus ignis patet in veste salamandræ: secundus in cera, tertius in metallis, quartus in lateribus, quintus in vaporibus, sextus in lucernis, septimus in cibis. Et sic repleti sunt omnes Spiritu Sancto: & deinde: *cœperunt loqui variis lingvis*, secundùm impetum Ejusdem Spiritus Sancti, & *prout Ipse Spiritus Sanctus dabat eis* pronuntiare, & *eloqui:* qui dividens singulis prout vult, & spirans ubi vult, quando vult, quomodo vult, & quibus vult radio solumine scientiæ omnem eos veritatem edocuit: & inextingvibili veritatis ardore, ad omnem dilectionem accendit, & invincibili vi fortitudinis in omni virtute firmavit, inspirans illis omnium lingvarum notitiam: juxta quod legitur in sapientia,

Festa tria septẽ dierũ.

Spiritus vehemens.

Lucæ 24.

Lingvæ ignitæ.

Greg. hom. 30. in Evan.

Deuter. 3.

Origenes.

Hieron. Psalm. 77.

Ignis effect.

Spiritus

Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scilicet homo conveniētiam habens cum omni creatura, & propter quem facta est omnis creatura, *scientiam habet vocis*, id est; linguarum. Ac si diceretur: Spiritus Sanctus replens orbem terrarum, dedit Discipulis scientiam lingvarum, ut lingvis omnium gentium loquerentur. Tunc enim Ecclesia in una gente erat; cumq; loquerentur linguis omnium, significabatur, quod Ecclesia crescendo per omnes gentes lingvis omnium locutura esset, quia jam Ecclesia lingvas omnium habet. Ubi ergo jam omnes lingvæ loquebantur, omnes lingvæ credituræ ostendebantur. Ipsa autem species creaturæ in qua Spiritus Sanctus visibiliter descendit, ad quem usum tunc in Apostolos descenderit expressit: ut scilicet ori verbum, intellectui lucem, & affectui ardorem, & cordi robur ministraret. Lingva enim verba explicat, ignis verò illuminat, calefacit, & testam roborat. Sed ad alium usum, scilicet ad relaxandum peccata datus fuit, quando post Resurrectionem suam Dominus Apostolis insufflavit, & dixit: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt.* Ubi notandum, quod Spiritus Sanctus bis missus est super Christum, & bis super discipulos. Super Christum quidem & in specie columbæ in baptismo, & in specie nubis in transfiguratione, quia gratia Christi, quæ datur per Spiritum Sanctum, derivanda erat ad nos per propagationem gratiæ in Sacramentis: & sic descendit in specie columbæ, quæ est animal fæcundùm: & per doctrinam, & sic descendit in nube lucida. Unde & ibi ostenditur Doctor: *Ipsum* inquit, *audite.* Super Apostolos autem primò descendit in statu, ad significandum propagationem gratiæ in Sacramentis, cujus Ipsi Ministri erant: unde dicitur: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: secundò, in lingvis: ad significandum propagationem gratiæ per doctrinam. Unde postquam *repleti sunt omnes Spiritu Sancto*, statim *cæperunt loqui variis lingvis.* Bis ergo secundùm Gregorium. Scriptum legimus Apostolos manifesta donatione Spiritum Sanctum accepisse: primùm, Domino consistente in terra, per insufflationem: postmodum præsidente in Cœlo, in variis lingvis per ignem: quia charitas, quæ in cordibus per Spiritum Sanctum diffunditur, duobus præceptis, scilicet dilectione DEI & proximi impletur. In terra datur Spiritus, ut diligatur proximus: è Cœlo datur Spiritus, ut diligatur DEUS. Et sicut una est charitas & duo præcepta: ita unus Spiritus, & duo data. Et quia per dilectionem proximi, pervenitur ad dilectionem DEI: rectè primò datur Spiritus in terra, & postmodum è Cœlo. Sicut enim ait Joannes, *Qui non diligit fratrem suum quem videt, DEUM quem non videt, quomodo diligere potest?* Insuper etiam datus est Apostolis Spiritus Sanctus ante Passionem ad purgandum, quando fuerunt baptizati & ad faciendum miracula quando ad prædicandum sunt missi: & dictū est eis: ægros sanate, & dæmones eiicite, mortuos suscitate. Unde Hieronymus. Ego quidem audacter pronuncio, Apostolos ex eo tempore quo crediderunt Domino semper Spiritum Sanctum habuisse, nec absquè Ejus gratia signa facere potuisse: sed Eum pro modulo atq; mensura recepisse. Primò autem die Resurrectionis Ejus acceperunt gratiam Sancti Spiritus, quâ peccata dimitterent & baptizarent, ac Spiritum adoptionis credentibus traderent. Die verò Pentecostes Ejus ampliùs repromissum est: vide-

Sapien. 1.

Species effectus cōgruit

Joann. 20.

Spiritus S. bis missus super Christū, & toties super discipulos Mar. 9.

Grego. hom. 30. in Evā.

2. Joann. 4.

Marci ult.

Hieronymus quæst. 9. ad Hedibiam, Tom. 3.

videlicet quòd virtutem ex alto reciperent, qua & Evangelium Christi cunctis gentibus prædicarent. Unde Leo Papa: Non igitur ambigamus, quòd cum in die Pentecostes implevit Discipulos Domini Spiritus Sanctus, non fuit hujus inchoatio muneris, sed adjectio largitatis. Nam & Patriarchæ & Sacerdotes, omnesq; priorum temporum Sancti sunt Ejusdem Spiritus Sancti Sanctificationem vegetati: & sine hac gratia nulla unquam sunt instituta Sacramenta, nullaq; celebrata mysteria, ut eadem semper fuerit virtus charismatum, quamvis non eadem fuerit mensura donorum. Hæc Leo: Et sciendum, quòd Spiritus Sanctus datur, seu mittitur visibiliter & invisibiliter. Visibiliter, cùm in aliquo signo visibili demonstratur. Est autem in quintuplici specie demonstratus. Primò, in specie columbæ super Christum baptizatum. Secundò, in specie nubis lucidæ, super Christum transfiguratum. Tertiò, in specie status, quando insufflavit & dedit Spiritum Sanctum ipso die Paschæ. Quartò, in specie ignis & lingvæ: in qua duplici specie apparuit hodierna die. Invisibiliter autem mittitur, cùm ad Sanctificandum creaturam mentibus castis illabitur. Unde dicitur: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem Ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat.* Nec mirùm: quia dicit Bernardus: De verbo invisibili per oculos non intravit, quia non est coloratum: sed neq; per aures, quia non insonuit: neq; per nares, quia non aëri miscentur, sed menti: neq; per fauces, quia non est mansum, id est; comestum vel austum, nec tactu comperi illud, quia palpabile non est. Quæres igitur cùm sint investigabiles viæ Ejus, unde illud adesse noverim? Nempe ex motu cordis intellexit præsentiam, & ex fuga vitiorum carnaliumq; compressione affectuum adverti potentiam virtutis Ejus: & ex discussione sive redargutione occultorum meorum admiratus sum profunditatem sapientiæ Ejus: & ex quantulacunq; emendatione morū eorū, expertus sum bonitatē mansvetudinis Ejus: & ex reformatione & renovatione spiritus mētis meæ percepi, utcunq; speciem decoris Ejus: & ex contuitu omnium horum simul, expavi multitudinem magnitudinis Ejus. Hæc Bernardus. Unde & Chrysost. Si quando boni aliquid cogitamus, sciamus quia Spiritus Sanctus habitat in nobis: si verò aliquid mali, signum est quod Spiritus Sanctus recessit à nobis. Unde etiam Augustinus: Primis temporibus cessabat super credentes Spiritus Sanctus, & loquebantur lingvis quas non didicerant, quomodo Spiritus Sanctus dabat eis pronuntiare. Signa erant tempore oportuno. Oportebat enim ita significare in omnibus lingvis Spiritum Sanctum, quia Evangelium DEI per omnes lingvas cursurum erat toto orbe terrarum. Significatum est illud & transiit. Si ergo per hæc miracula non fiat modo testimonium præsentiæ Spiritus Sancti, unde fit, unde cognoscit quisq; accepisse se Spiritum Sanctum. Interroget cor suum, si diligit fratrem, manet Spiritus DEI in illo. Videat, propter seipsum coram oculis DEI. Videat si est in illo dilectio pacis & unitatis & dilectio Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ. Non attendat Eum solùm diligere fratrem, quem attendit ante se. Multos enim fratres nostros non videmus, & in unitate Spiritus illis copulamur. Quid mirum: quia nobiscum non sunt? in uno corpore sumus, unum caput habemus in Cœlo: ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum Sanctum, interroga Cor Tuum si est Tibi dilectio fratris: securus esto, non potest

Leo ser. 2. de Petecost.

Spiritus S. non nū primum datus.

Spiritus S. promissio duplex.

Matth. 37.

Marci 17.

Joann. 2.

Actor. 2.

Joann. 3.

Bernar. ser. 74. in Cātic.

Chrysostom. homil. 3. in Matth.

Aug. serm. 12. de adventu Spiritu Sancto

potest esse dilectio sine Spiritu DEI: quia Paulus clamat: *Claritas DEI diffusa est in cordibus nostris, per Spirtum Sanctum, qui datus est nobis.* Hæc Augustinus. Missio ergo Spiritus Sancti invisibilis fit in habitatione creaturæ rationalis, sed missio visibililis fit ad inhabitationem demonstrandam aliis. Et notandum quòd Spiritum Sanctum alicui inesse certitudinaliter scire non possumus: quia Spiritus ubi vult spirat, & nescis unde veniat, aut quò vadat. Cōjecturaliter tamen possumus colligere aliqua signa per effectus, ex quibus utcunq; conjicere possumus Spiritum Sanctum alicui adesse vel inesse: & hoc differenter, secundùm triplicem statum, scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum. Nam secundùm cujuslibet status exigentiam, Spiritus Sanctus diversimodè in hominibus operatur. Nam Spiritus Sanctus spirat, & replet. Spirat, quò ad incipientes:, inhabitat quò ad proficientes: & replet, quò ad perfectos. Signa autem Spiritus Sancti quibus spirat, quò ad incipientes, secundùm Bernar. Tria sunt. Primum, est dolor de culpa præterita: quia Spiritus Sanctus odit sordes, nec habitare potest in corpore subdito peccatis. Secundum est firmum propositum cavendi futura cum effectu: quod nullatenus haberi potest conatu proprio, sine Spiritu Sancto per gratiam assistente, & infirmitatem nostram adjuvante. Tertium, est promptitudo boni: quia, secundùm Gregorium, Amor DEI qui est Spiritus Sanctus, nunquam est ociosus: operatur enim magna, si est. Quò ad proficientes verò sunt tria alia signa, quibus conjicitur Spiritum Sanctum eos inhabitare. Primum, est frequens & injusta conscientiæ examinatio, non solùm de peccatis mortalibus, imò de venialibus: quia sicut Spiritus Sanctus opponitur peccato mortali, ita fervor charitatis qui est à Spiritu Sancto, opponitur peccato veniali, ut ipsum ab anima expellat, ne Spiritui Sancto displiceat. Secundum signum, est concupiscentiæ diminutio: quantò enim in proficiente charitas semper augetur tantò cor à temporalibus elongatur. Unde dicit August: Quòd charitatis venenum, est concupiscentia temporalium: & nutrimentum charitatis, est diminutio cupiditatis. Tertium signum, est studiosa mandatorum observatio: quia observatio mandatorum sine vera dilectione esse non potest. Et ponit de hoc exemplum Augustin. Quis est, inquit, qui dicit diligo Imperatorem: sed odi legem suam? Si ergo te dicis diligere DEUM, mandata Ejus observa. Quò ad perfectos autem sunt alia tria signa, ex quibus conjecturatur Spiritus Sanctus eos replevisse. Primum est, Divinæ veritatis manifestatio, cùm enim Spiritus Sanctus, sit Spiritus veritatis, proprium est sibi docere omnem veritatem: & ideo in quocunq; fuerit Spiritus Sanctus, per aliquas revelationes Divinorum secretorum se pandit, & Ei tanquam amico secreto communicat. Secundum signum est, nihil timere solum DEUM: perfecta enim charitas foras mittit timorem: hæc enim nihil pœnale habet, timor autem pœnam habet. Unde Apostolus: *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*: libertas autem non stat cum timore servili. Tertium signum est, desiderium dissolutionis: ut videlicet homo ex vehementia Divina amoris cupiat dissolvi & esse cum Christo: quia Spiritus S. levat mentem ad desiderium supernorum. Felix ergo anima, quæ cupit dissolvi & esse cum Christo: quoniam certissimum habet signum quòd Spiritus Sanctus eam repleverit. Præter prædicta autem

Rom. 5.
Signa præsentiæ Spiritus S.
Bernar. ser. 74. in cant.
Grego. hom. 30. in Evā.
2. Cor. 3.
Philipp. 1.
Signa alia.

tem signa sunt alia tria per quæ quis potest conjicere se Spiritum Sanctum habere. Ideo enim Spiritus Sanctus in triplici signo apparuit, scilicet in specie nubis, super Christum transfiguratum, in specie columbæ, super Christum baptizatum: & in specie ignis, super Apostolorum Collegium congregatum. Primum ergo signum, est abundantia lachrymarum, & ideo apparuit in specie nubis, sicut enim adveniente Austro nubes resolvuntur in pluvias, sic adveniente Spiritu Sancto, mentes resolvuntur in lachrymas. Secundum signum, est dimissio injuriarum, ideo apparuit in specie columbæ, quæ felle caret. Tertium signum, est desiderium supernorum, ideo apparuit in specie ignis, sicut enim ignis sursum tendit, sic Spiritus Sanctus corda sursum elevare facit. *Erant autem Judæi viri religiosi in Hierusalem, & Judæa habitantes*, & præter illos multi alii ferè, ex *omni natione quæ sub Cælo est*, supervenientes: quia multis captivitatibus Judæi dispersi fuerant, & modo ordinate DEO ad diē festum omnes convenerant. Audito ergo fragore & sono venti, qui supra cœnaculum in aëre sonuerat interim qui per totam Civitatem audiri poterat, convenerunt omnes ad Discipulos: & mirati sunt, *quia audiebat unusquisq; lingva sua illos loquentes. Alii autem irridebant eos, dicentes, quia musto pleni essent*, id est; vehementer ebrii, quia vehementior est ebrietas de musto, quoniam de vino defecato. Et quamvis hoc irridendo dicerent, tamen verum erat: quia non vino veteri (quod in nuptiis fuit) sed musto gratiæ spiritualis erant impleti. De quo dicitur alibi. *Nemo mittit vinum novum in utres veteres*. Tunc surrexit Petrus cum undecim, ostendens eos non ebrios, cum esset hora diei tertia & nondum esset tempus concedendi, nec solebant inebriari jejuni: sed potiùs Spiritu Sancto repletos, & Prophetarum esse à Joël Spiritus Sancti adventum super homines, tunc ergo Christus quia ascenderat dedit dona, id est; Spiritum Sanctum hominibus, quia omnia nostra bona de sursum sunt, quò Ipse ascendit. Tunc implevit quòd ante passionem promiserat, dicens: *Si ego non abiero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam Eum ad vos.* Si carni carnaliter adhæseritis, capaces spiritûs non eritis. Sensus est: Non potestis plenè capere Spiritum, quamdiu secundùm carnem sum vobiscum. Unde ille qui jam ceperat Spiritum, ait: *Et si noveramus secundùm Carnem Christum: sed nunc jam non novimus.* Ubi attendat carnalibus desideriis, & delectationibus, dedit verbum Bernardi dicentis. Si Apostoli carni adhuc Dominicæ adhærentes, quæ sola Sancta: quia Sancti Sanctorum erat: Spiritu Sancto repleti nequiverant, donec tolleretur ab eis: ut carni tuæ, quæ sordida est, & diversarum spurcitiarum phantasiis repleta, adstrictus & conglutinatus, illum veracissimum Spiritum te posse putas suscipere: nisi istis carnalibus consolationibus funditus renuntiare tentaveris? Revera cum inceperis, tristitia implebit cor tuum: sed si perseveraveris, tristitia tua convertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus, & voluntas renovabitur: vel nova creabitur: & erit ut quæ priùs difficilia, imò impossibilia videbantur, cum multa percurrant dulcedine & aviditate. Hæc Bernardus. Si ergo delectationes spiritus desideras, delectationes carnis respuere debes, quia ut ait Gregorius. Si carni quodlibet abscindimus, mox in spiritu quòd delectat invenimus. Sed heu pauci sunt spirituales hodie, & delectationes spiritus delectati-

Musti ebriatio.

Mar i 2. *& Lucæ 5.*
Joël 2.
Joann. 16.
Carnales nominis sunt Spiritus Sancti capaces.
2. Cor. 5.
Bernar. ser 3 de Ascensione Dom.
Gregorius homil. 30.

ſtationibus carnis perferentes: licèt multi deferant habitum ſpiritualem. Poſſunt autem ſpirituales & carnales cognoſci, ex verbis Apoſtoli dicentis: *Qui ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui verò ſecundùm ſpiritum, quæ ſpiritus ſunt ſentiunt.* Specialiter tamen ex quibusdam probatur homo verè ſpiritualis, videlicet, ſi tam citò & tantum fugit locum ubi lædi ponunt in ſpiriritu, ſicut ubi offendi poteſt in corpore: & ſi tam libenter ſtudet medicari ſpiritui, ſicut corpori: quia quantò dignior eſt Spiritus corpore, tantò magis cavendum eſt ſpiritui, quoniã corpori à læſione. Item ſi cibus ſpiritualis, ſive ſit oratio, ſive prædicatio, ſive ſcriptura, ſive lectio, ſive Corpus Chriſti, ſive divinum officium, tantùm delectat & confortat Spiritum, ſicut corporalis cibus corpus: & ſi tam invitus negligit tempus cibi ſpiritualis, ſicut tempus cibi corporalis. Item ſi tam diligens eſt circa ſpiritum, ſicut homo carnalis circa carnem. Soliciti enim ſunt homines carnales, ut in ſingulis temporibus habeant neceſſitates corporis in victu & veſtitu, hyeme & æſtate cõpetentibus, ita ſpiritualis homo ſolicitari debet quâ gratiâ indigeat in adverſitate, & quâ in proſperitate: quâ egeat ad amicos, & qua inimicos: quomodo habeat ſe ſolus cum DEO, & quomodo inter homines converſando: & ſic de cæteris. Sed quis eſt hic, & laudabimus Eum? Quamvis enim aliqui hujus temporis Viri bona operentur, dimidii tamen operis ſunt. Quia alii largitatis gratiam ſunt adepti, ſed carnis incontinentia ſunt lubrici. Alii verò corpore quidem ſunt caſti: ſed avaritiæ æſtibus ſunt cupidi. Alii autem gratiam lenitis habentes, ſed rancore animi ſunt puſillanimes. Alii verò non recordando injurias ſuas citò ignoſcunt, ſed minùs cautè cor cuſtodiendo citiusq; iraſcendo rixas provocant. Alii quod DEUS ſingulis largiendo donavit, in hoc quaſi proprio labore acquirentes gloriantur. Alii corpus in abſtinentia affligunt: ſed ſuperbiam, avaritiam, invidiam, & alia nefanda admittunt: vel detrahendo proximo quaſi carnes illius cum ſangvine comedunt. Et ſic in multis hodie, qui optimus in eis eſt, quaſi palinurus: & rectus, quaſi ſpina de ſepe. Sciendum autem quòd plura ſunt neceſſaria homini volenti proficere, & in vita ſpirituali DEO ſervire. Primum eſt, clara & perfecta notitia ſuorum defectuum & infirmitatum. Secundum eſt, ira magna & fervens contra ſuas naturales malas inclinationes & voluntates. Tertium eſt, timor magnus, quem debet habere de offenſis hactenus contra Deum factis. Quia non eſt certus, an bene ſatisfecerit, & ſic cum DEO pacem fecerit. Quartum eſt, magnus timor & tremor qui debet eſſe in ipſo, ne per ſuam fragilitatem relabatur iterum in ſimilibus, vel majoribus peccatis. Quintum eſt, fortis diſciplina, aſpera correctio ad regendum quinque ſenſus corporales, & totum ſuum corpus ſubjugandum in obſequium JESU Chriſti. Sextum eſt, vitare virtuosè omnem perſonam & omnem aliam creaturam, quæ impellit eum non ſolùm ad peccatum, ſed etiam ad aliquam imperfectionem ſpiritualis vitæ, ſicut unum dæmonem infernalem. Septimum eſt, dulcis & continua recordatio beneficiorum DEI quæ hactenus recepit quotidie, & quotidie recipit à DEO JESU Chriſto, cum gratiarum actione. Octavum eſt, nocte & die ſtare in oratione. Nonum eſt, quòd portet ſuper ſe Crucem Chriſti, quæ quatuor habet brachia, quorum primum eſt, mortificatio mortalium vitiorum: ſecundum, delectatio omnium honorum temporalium: tertium, præ-

Rom. 8.
Spiritualis hominis ſigna.

Mich. 7.
Spirituali homini neceſſaria ſunt plura.

cisio omnium affectuum carnalium amicorum: quartum, sui ipsius contemptus & abominatio & annihilatio. Discipuli itaq; Spiritus Sancti virtute docti & illuminati, accensi & adjuti confortati, & roborati & cōsolati, & omni gaudio repleti cū pauci essēt & simplices, totū mūdū cōcusserūt, & pro magna parte subjecerūt, partimq; verbis signis, partim perfectis exemplis, partim mirandis prodigiis, per totum mundum Ecclesiam plantaverunt: quæ & ejusdem Spiritus Sancti virtute purgata, illuminata atq; perfecta, amabilis facta est sponsa Ejusq; paranymphis, ut speciosa nimis miraq; varietate circumdata. Satanæ verò & Angelis ejus terribilis ut castrorm acies ordinata. *Profecti*, quidem sunt, non tam passibus pedum, quoniam passibus virtutum, enim supra dictum Christi mandatum, non immediatè post ascensionem, sed post Sancti Spiritus acceptionem: nec statim accepto Spiritu Sancto divisi sunt per mundum, sed perduraverūt adhuc circiter duodecim annis in Judæa: & deinde solennis divisio eorum facta est per orbem universum, cum eatenus tantùm in Judæa prædicasset: sicq; *profecti* & divisi: *prædicaverunt*: intelligenda, credenda, agenda, & appetenda. *ubiquè* per orbem universum: *Domino*, sine quo nihil facere poterant, *cooperante*: hoc est virtutem operis ministrante: *& sermonem confirmante, sequentibus signis*: ut in virtute Nominis JESU Christi imperarent omnibus creaturis & morbis. Nam ut prædicationis eorum doctrina credibilis fieret & firma adhibita sunt signa & miracula, sermo enim qvi super naturā & rationem est, nonnisi signis confirmari potest. Unde Greg. Preceptum obedientiā sequitur, obedientiam signa comitantur. Sicut verò tunc confirmata est prædicatio signis: ita nunc quemlibet prædicatorum sermonem confirmare oportet signis bonæ operationis. Unde Theophilus. Sciendum autem est & hoc, quòd nunc sermo per opera confirmatur, sicut in Apostolis tunc opera confirmabant sermonem sequentibus signis. Fiat autem o! Christe, ut nostri sermones quos de virtute dicimus, per opera confirmentur & actus: ut tandem simus perfecti Te cooperāte in omnibus verbis & operibus, quia Te decet sermonū & operū gloria, cū sis virtus Dei & sapientiæ in sæcula sæculorū. Hæc Theoph. Et tūc impleta est prophetia quæ ait: *In omnē terrā exivit sonus eorū: & in fines orbis terræ verba Eorū.* Seminavit quidē igneus, ac sanctificus Spiritus & Apostolorū corda sermones, & ut sapiēs, adinventor duodecē tibias fidei in organo positas nono flatu implevit: diversisq; spiritualibus currēs in fistulis Apostolicis cūctis verba Divinæ virtutis sparsit, omnes gētes delectabilē invitavit ad sonū, & Trinitatis prædicavit mysteriū. Igitur effectus & fructus nō modicus, ex hoc subsecutus, ostēditur quā magna veneratione sit digna solennitas hodierna. Unde Greg. Pēsate fratres charissimi, post incarnationē unigeniti Filii Dei, qualis sit hodierna solennitas de adventu Spiritus Sanctus. Sicut enim illa, ita quoq; & hæc est honorabilis. In illa quippe DEUS in se permanens suscepit hominem, in ista verò homines venientem desuper susceperunt DEUM. In ista DEUS naturaliter factus est Homo: in ista homines facti sunt per adoptionē dii. Pensate quanta sit ista solennitas, habere in cordis hospitio adventum Dei. Tergat ergo sordes pravi operis: quòd Deo præparat domum mentis. Hæc Gregor. Et notandum quod non statim post ascensionem, sed post decē dies misit Spiritum Sanctum. Primò, ut Apostoli jejuniis & orationibus se aptos Ejus adventui præpararent. Secundò, quod hi Spiritum Sanctum perciperent, qui decem præcepta explerent. Misit

Spiritus S. efficacia.

Psalm. 18.

Pentecostes solennitas.

Greg. hom. 30. in Evan.

Missio Spiritus S. cur dilata.

Cur quinquagesimo die facta. Misit autem quinquagesimo die à Resurrectione: ut sicut populus Judæorum post liberationem suam ab Aegypto, quinquagesimo die accepit legem timoris: ita populus fidelium post liberationem suam à mundo, quinquagesimo die acceperat legem amoris. *Iubileus.* In jubileo etenim, id est, in quinquagesimo anno recepit populus Judæorum libertatem amissam & hæreditatem: ita hac die recepit populus Christianus libertatem amissam, & Paradisi hæreditatem. Dies ergo Pentecostes erat apud Judæos celebris: quia tunc descendit Dominus super montem Sinai in flamma ignis, & cunctis audientibus dedit legem Ejs. Ita quinquagesimo die à Pascha Spiritus Sanctus in monte Sion, super Discipulos in linguis igneis descendit, & legem novam gratiæ spiritualis eorum mentibus impressit. *Legalia Pentecostes mystiria.* Unde. Beda: Hæc nimirum solennitas non tantùm charismatibus consecrata est Evangelicis, verùm etiam legalibus iam olim est *Beda in hōm.* præsignata, mysterijs: ac Domino jubente per omnes annos sacris observata cerimonijs. Liberati quippe ab Aegyptiaca servitute filij. Israel, per immolationem agni paschalis exierunt in desertum, ut venirent ad terram repromissionis: perveneruntque ad montem Sinai: & descendens Dominus in igne super montem quinquagesima die paschæ peracta, legis decalogum Ejs disposuit: atq; in memoriam datæ legis statuit eo die per annos singulos sacrificium sibi de frugibus ejusdem anni ad altare deferri: quæ autem sit agni paschalis immolatio, quæ Aegyptiacæ servitutis absolutio, cunctis legentibus liquet: quia videlicet pascha nostrum immolatus est Christus, & Ipse verus est Agnus, Qui abstulit peccata mundi: Qui sui sangvinis precio nos à peccatorum servitute redemit: suæ Resurrectionis exemplo nobis spem vitæ & perpetuæ libertatis ostendit. Quinquagesimo ergo die post occisionem agni data est lex, descendente Domino super montem in igne: & quinquagesimo æquè die post Resurrectionem nostri Redemptoris, data est gratia Spiritus Sancti Discipulis in cænaculo constitutis. Et hic autem altitudo cænaculi, & ibi cacumen montis sublimitatem præceptorum, & donorum indicat cælestium: & quia nemo infimis adhuc desiderijs inhærens, vel Divinis obtemperare mandatis, vel supernis possit dignus existere donis. Hæc Beda. Sic ergo Spiritus Sancti missio fuit in legis datione præfigurata, & festum Pentecostes, quod modò peragitur ab Ecclesia, olim quasi figuraliter peragebatur à synagoga. Quinquagesima ergo die, postquam Judæi de Aegypto exierunt, decem præcepta in monte Sinai à Domino receperunt: ita quinquagesima die postquam nos fuimus ab inferno liberati, receperunt Discipuli gratiam Spiritus Sancti. *Figura.* Istud etiam præfiguratum fuit in superabundantia Olei, quòd datum est pauperculæ viduæ per preces Helizæi, qui misericordiâ motus super pauperculam, impetravit *3. Reg. 17.* Ei à Domino Olei abundantiam. Per viduam istam designatur Sancta Ecclesia, quæ oblato Sponso suo Christo videbatur tanquam vidua sed Dominus misericordia motus dedit ei Olei abundantiam: hoc est Spiritus Sancti gratiam, & linguarum intelligentiam. Istud miraculum de intelligentia lingvarum quasi per figuram Deus præmonstravit in eo quòd in ædificatione turris Babel, diversas linguas creavit. Tunc enim unam lingvam in diversas muta- *Gen. 11.* vit: modo unicuiq; intelligentiam omium illarum dedit. Nec miraculum istud nunc fecisset, si divisionem linguarum tunc non præmisisset. Et sicut tūc per linguas confudit ædificantes: ita nunc per linguas confudit judæos: qui multum confusi fuerunt, quando tam grande miraculum, audiverunt. *Exultatio nostra* In hac ergo solennitate laudemus totis viribus Dominum: exultemus & lætemur in Eo: quia inde fructum non modicum, nos qui ad fidem venimus consecuti sumus. Non solùm autē hominibus gaudium in hac solennitate provenit: *Exultatio Mariæ.* sed & beatæ Virginis gaudium inde incrementum accepit. de qua Ansel sic ait: *Ansel. de excellentia B. Virginis* Sed & gaudiorum suorum magnitudo non nihil incrementi accepit cùm veniente super Discipulos Spiritu sancto, mox ad prædicationem illorum fidem filij sui tanta hominum multitudo suscepit. Ibi namq; excepto gaudio, quod de salute generis homani in istorum conversione concipiebat, intellexit filium suum non fuisse gratis, id est frustra mortuum: cùm tam efficaciter videbat operari fidem mortis Ejus, etenim in Ejs qui actores illius extiterant, Genus humanum ad salutem vocari videbat, cujus rei gratia filium de se incor-

corporeum, & in Cruce passum antè intellexerat: quapropter lætabatur quòd spes, quam antè conceperat, iam in rem veram transibat. Gaudebant & gaudent homines· quia quod amiserunt, centuplicati precij fænore recipiunt; corruerunt serui, resurgunt fratres & filij. Hæc Anselmus. Et quamuis præcipuè & specialiter in solennitatibus, nihilominus tamen semper & momentis omnibus Deum laudare debemus. Nam (ut dicit Gregor.) Mirum est, quòd homo semper Deum non laudat: quia quælibet creatura ad Deum laudandum nos invitat. Ad hoc autem nobis valde est necessaria Spiritus Sancti gratia. Unde Bern. Si quis torpet de DEI laude, certissimum habet in se experimentum, quod non habet in se Spiritum sanctum: quia ubi Spiritus Sanctus inhabitat, laudem DEI excitat. Invocantes ergo Spiritum Sanctum, semper laudemus Deum: ad hoc enim facti sumus, ut Deum sine fine laudemus, sicut superni cives semper Deum laudant: & continuè ubi sempen dies lætitiæ, & nunquam deest solennitas, & gratiarum actio, & vox laudis. Scriptum est enim: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt Te.* Hoc maximè veri Monachi faciunt, qui die ac nocte psallunt. Unde Hieronymus: Monachi debent habere puritatem Martyrum, siquidem & Ipsi martyres sunt. Quòd enim faciunt Angeli in cælis, hoc Monachi psallentes die ac nocte faciunt in terris. Hæc Hieronymus. Et maximè assimilat nos cælestibus, quamuis adhuc in terris peregrini simus. Unde Bern. Nihil ita propriè quendam terris repræsentat cælestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum, dicente scriptura: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt Te.* Hæc Bernardus. Festinemus igitur & nos ingredi in illam requiem, ubi tanta superabundat indesinenter lætitia, & ad patriã nostrã totis conatibus suspiremus. Mæsti in sæculo, quia peregrinamur à Domino, qui enim nõ peregrinatur à corpore suo peregrinatur à Domino. Multò autẽ melius est, dissolvi à Corpore, & adhærere Deo. Odiamus ergo hujus miseri putredi Corporis nostri compagem, & ei curam in desiderijs non faciamus: & quod hic nos detinet carceratos & peregrinos à tanto bono. Quia secundùm Apostolum, *Quamdiu in hoc Corpore sumus, peregrinamur à Domino*: dicamusque cum eodem Apostolo, *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Et iterum: *Infelix ego homo, quis me liberabit de Corpore mortis hujus?* Desideremus Ejus dissolutionem & eam continuè à Domino postulemus quia per nos eam consequi non valemus. Et interim saltem moriamur mundo, & pompis, ac concupiscentijs Ejus, & abstrahamus nos corde forti & perseveranti ab his rebus caducis, & à miserijs brevibus & levibus harum rerum visibilium solatiunculis, quæ animas nostras vitijs inficiunt, & virtutes à nobis excludunt: quia secundùm Greg. concupiscens visibilia invisibiles virtutes amittit. Et secundùm Chrysost. Nulla res sic præpedit virtutem, sicut voluptas corporalis. Unde & Leo Papa: Hoc maximè interiora hominis corrumpit, quod exteriora delectat, & tantò rationalis anima purgatior, quantò fuerit substantia carnis afflictior. Et breviter (ut ait August.) cætera creatura vilescat, ut solus Creator in corde dulcescat. Nam secundùm Apostolum, *vanitati creatura subiecta est*, & ideo amatores suos facit vanos, & multos decipit incautos. O quàm felix, quem misera mundi vanitas non seduxit, quæ nunc præcipuè multis illudit. Unde Chrysost. Semper quidem, sed nunc præcipuè conpetenter dicitur *vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Hunc versiculum si saperent, qui in potẽtia versantur, in parietibus omnibus & vestibus suis scriberent: in domo, in januis, in ingressibus, & ante omnia in conscientijs suis, ut semper Eum oculis cernerent & corde sentirent. Quoniam quidem multæ sunt facies, multæ imagines falsæ, quæ dicipiunt incautos. Istud oportet quotidie recitare carmen, & in prandijs, & in cænis, & in omnium conventu unumquemque proximo suo canere, à proximo suo libenter audire: quia vanitatum est, & omnia vanitas. Hæc Chrysost. Amorem ergo rerum deficientium ad incorruptibilia transferamus, & ad sublimia vocati cælestibus delectemur. Ut Sacti gaudent, inde gaudeamus: horum divitias concupiscentes, per bonam æmulationem ad Ipsos tendamus. Cum quibus nobis fuerit consortium devotionis, erit & communio dignitatis. Mentem nostram semper in cœlis habea-

Laudandus Deus semper.
Bernardi. sermo. de dedicatione.
Psal. 83.
Hierony. in Psal. 115
Bernard. sermò. de dedicatione.
Psal. 83.
Cælum desiderare.
Philip. 1.
Rom. 7.
Chrysost. homil. de patre & duobus filijs.
Leo sermone de ieiunio.
Rom. 8.
Chrysost. sermo. in Eutropium to. 5.
Eccl. 1.
Amanda cælestia.

beamus, & ad Dominum multifariè nos vocantem toto corde, & desiderio tendamus. Quia (ut ait August.) *Exultavit ut gigas ad currendam viam:* non enim tardavit, sed cucurrit clamans dictis, factis, morte, vita, descensu, ascensu, ut redeamus ad Eum: & discessit ab oculis, ut redeamus ad cor, & inveniamus Eum. Ad Ipsum quoq; aspicientes, & Eum semper in corde retinentes, pugnemus viriliter, quia tota hæc præsens vita militia est, ac cōflictus, & pugna. Nam prospera & adversa, feruor & tepiditas, refectio & inædia, sopor & vigilia, solicitudo & pigritia, fletus & lætitia, quies & labor, salus & infirmitas, afflictiò & voluptas, & quæcunq; in hoc mundo sunt pugnant contra nos, & insidiantur nobis. Et quia nunquam deest adversarius nobis insidiando, sit semper paratus noster animus resistendo: quia certamen nostrum breve est, præmium verò æternum. Nec unquam à pugna cessemus, quia quantumcunq; vicerimus, semper tamen restat quod vincamus. Unde Leo Papa: Donet licèt sanctis suis quotidianam gratiâ Divinâ victoriam, non aufert tamen dimicandi materiam: quia & hoc ipsum de misericordia protegentis est, qui naturæ mutabili, ne de confecto prælio superbiret, semper voluit superesse quod vinceret. Unde & Chrysost. Sancti & si à carne vinci non possunt, quasi iam spirituales etenim percuti possunt, quasi adhuc carnales. Hæc Chrysost. Igitur quidquid delectamenti, vel cruciatus transitorij occurrit: statim hoc tanquam præteritum reputemus, & ad id quòd semper manet mentis oculos dirigamus. Nam omnia quæ in mundo sunt, velut umbra velociter transeunt: ita ut præterita sunt, nec fuisse putentur. Et ideo momentaneum est, & citò transit quod hìc delectat & cruciat, sed æternum est & sine fine manet, quòd ibi cruciat, vel delectat. Nec tamen digna facere, vel pati hìc possumus ad ea quæ ibi consequi, vel evadere speramus. Unde Bern. Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad peccata quæ commisimus, ad beneficia quæ accepimus, ad pænas inferni quas evasimus, ad præmia æterna quæ expectamus. Hæc Bernar. Tanta quippe est præeminentia æternæ gloriæ, ad temporales & transitorias passiones, ut diligens perspector deberet potius eligere multis annis in fornace ignis ardentis velle torqueri, & multa mala pati, quàm minimo præmio in futuro sibi reservato velle privari: quia labor est cum fine, & merces sine fine. Unde Aug. O anima mea, si quotidie oporteret nos pati tormenta, & perferre pænas, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua possemus videre, & sanctis Ejus associari: nonne esset dignum pati omne quòd triste est, ut tanti boni tantæq; gloriæ participes haberemur; Insidientur ergo dæmones, parent suas tentationes, frangant corpus iejunia, premant vestimenta, labores gravent, vigiliæ exsiccent, inclamet me iste, inquietet me ille, frigus incurvet, conscientia murmuret, calor urat, caput doleat, pectus ardeat, infletur stomachus, pallescat vultus, infirmer totus: deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossibus meis, & subterme scateat: ut requiscam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Unde & Chrysost. Omnia agamus, ut non à gloria excidamus. Nequaquam enim difficile, si voluerimus: nequaquam onerosum, si attenderimus. *Si enim sustinuerimus, & conregnabimus.* Quid est si sustinuerimus? Si tribulationes ferimus, si persecutiones, si arctam ambulaverimus viam: arcta enim via est & laboriosa, optione verò nostra levior fit spe futurorum. Transponamus igitur oculos in cælum, & semper illa imaginemur & videamus. Si enim in illis semper conversabimur, non à voluptuosis, quā hìc sunt, patiemur quid, neq; tristia ut gravia portabimus, hæc & his similia ... deri debimus, & nihil neq; nos subijcere, neq; elevare poterit, solùm si desideriū illuc tenderimus, si ad amorē illiū aspiciemus. Et quid dico; quā non dolebimus in præsentibus versutijs. Neque enim videre ea putabimus de reliquo, tale enim est amor spiritualis. Eos deniq; qui non præsentes sunt nobiscum, sed absunt, diliguntur autem, secundùm unamquamq; imaginamur diem, magna. enim amoris tyrannis, ab omnibus enim disistit, & ei qui diligitur alligat animam. Si ita Christum amaverimus, omnia quam hìc sunt, umbra: omnia imago videbuntur & somnium. Et dicemus & nos: *Quis nos separbit ad amo-*

August. in Psal. 18. Psal. 18.

Adversarius non deest.

Leo serm. de pōtecoste.

Bernard. sermo. de conversione ad clericos, capit. 30.

Gloriæ cœlestis præeminentia.

August. in speculo.

Chrysost. hum 63 ad popul. Antioch.

2. Tim. 2

Rom. 8.

ab amore Christi? tribulatio, vel arctatio? Non dixit, pecuniæ, vel divitiæ, vel pulchritudo: hæc enim valde vilia & derisibilia, sed quæ videbantur esse gravia, posuit: fames, persecutiones, mortes: deinde illæ quidem & hæc, ut nihil existentia expuit. Hæc igitur omnia excogitantes, & voluptatem voluptati comparantes, eligamus quæ meliora sunt, ut & futuris fruamur bonis. Hæc Chrysostomus.

DE LAUDE DIUINA.
Cap. LXXXV.

Laudis Divinæ commendatio.

ET quia dictum est de laude Divina, quâ semper Deum laudare debemus: id circo consequenter de ea aliquantulum latiùs videamus, Immensa quippe Creatoris, & Conditoris tui beneficia, quæ tibi ò anima mea ab eo, cum te ex nihilo creavit & condidit, collata sunt, ad debitum continuæ dilectionis, ac gratiarum actionis & laudis jugiter reddendum te adstringunt. Ad hoc enim cùm non esses, sola & gratuita bonitate jllius creata, & ad similitudinem DEI facta es, ut Eum diligendum semper & sine fine collaudes. Unde Anselmus: Evigila anima mea, evigila: adhære Divinis bonis, intende sempiternis, tēporalibus derelictis. Considera in Ipso creationis exordio, quid sublimitatis, quid dignitatis Conditor tibi contulerit, & perpende quo amore, qua veneratione colendus sit. Certè cùm universitatem rerum visibilium & invisibilium, creans & ordinans humanam naturam facere disposuisset summo consilio de tuæ conditionis dignitate tractavit: utpote quàm cæteris creaturis, quàm in mundo sunt altius honorare disposuit. Uide igitur sublimitatem tuæ creationis, & retracta debitum reddendi amoris. Faciamus (ait Deus) hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Attende igitur diligenter quid sit, ad imaginem & similitudinem DEI te esse creatam. Agnosce aliud esse similitudinem, aliud imaginem. Uerbi gratia: Potest habere similitudinem quandam cum homine equus, bos, & cæteræ similes creaturæ, imaginem verò hominis non habent, nisi alter homo, manducat homo, manducat & equus, ecce quædam similitudo, ae communis inter naturas diversas: imaginum verò hominis non imitatur, nisi alter homo ejusdem naturæ cujus imago est. Dignior igitur est imago, quàm similitudo. Similitudinem itaq; ad Deum, hoc modo habere poterimus, si Eum esse bonum considerantes, nos boni esse studuerimus, si Eum justum esse cognoscentes, nos justi esse contendamus: si misericordiam contemplantes, nos misericordiæ operam demus. Quomodo autem ad imaginem suam, attende. Deus semper meminit sui, intelligit se, amat se. Et tu ergo si pro modulo tuo infatigabiliter memor fueris DEI, intellexeris Deum, amaveris Deum, eris ad imaginem Ejus, quia hoc facere niteris, quod semper facit Deus. Ad memorandum & intelligendum atq; amandum summum bonum, totum debet homo referre quòd vivit. Ad hoc omnis cogitatio, omnis voluntas cordis retorqueatur, arceatur, confirmetur, ut infatigabili affectu sis memor DEI: intelligas Deum, ames Deum, & tuæ creationis dignitatem: quia ad imaginem DEI creata es salubriter exprimis. Ut quid te Deus tam præclaro conditionis privilegio sublimaret, nisi te suis laudibus indesinenter intendere vellet? Ad laudandum igitur Conditorem tuum creata es, ut Ejus laudibus vacans, & hìc justitiæ meritò in illum semper proficias, & in futuro beatè vivas: laus enim Ejus & hìc justitiam, & ibi beatitudinem tribuit. Sed si laudas, ex toto corde lauda, diligendo lauda Hæc est enim sanctis laudandi proposita regula: de omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum. Lauda ergo ex toto corde, lauda: & quem laudas dilige: quia ad hoc facta es, ut laudes & diligas. Laudat namque, sed ex toto corde non laudat, quem ad benedicendum Deum prospera demulcent, sed à benedicēdi munere adversa restringunt. Laudat quoque, sed non diligit: qui in DEI laudibus aliud quàm Ipsum laudando requirit. Lauda igitur, & dignè lauda, ut nulla in te cura, nulla intentio, nulla cogitatio, nulla solicitudo mentis,

Ansel. in meditat.

Genes. 1. Similitudo et imago Dei.

Officium hominis.

Laudando Deo creati sumus.

Regnum sanctorum Eccl. 47.

mentis inquantum tibi virtus ſuppetit, à laude DEI ſit vacua. Ab Ejus laude nulla te hujus vitæ proſperitas revocet: nulla compeſcat adverſitas. Sic enim ex toto corde laudabis Dominum. Sed cùm ex toto corde Eum laudaveris, & diligens lauda, nil aliud ab Eo quàm Ipſum expetens, ut Ipſe ſit finis deſiderij tui, Ipſe præmium laboris, Ipſe ſolatium hujus umbratilis vitæ, Ipſe poſſeſſio illius beatæ vitæ. Ad hoc itaque facta es, ut Eum ſine fine collaudes: quod tunc utique intelliges plenius, cùm Ejus beata viſione ſublimata: videbis te ſola & gratuita bonitate Illius, cum non eſſes, de nihilo tam beatam, & ad tam ineffabilem beatitudinem creatam, vocatam, juſtificatam, glorificatam. Talis namque contemplatio infatigabilem tibi amorem dabit Eum ſine fine laudandi, ex Quo, & per Quem, & in Quo tantis, & tam immutabilibus bonis te beatificatam gaudebis. Hæc Anſelmus. Non ſolum autem hæc præmiſſa, ſed maxima quoqve redemptoris & Salvatoris tui beneficia, quibus te cùm perdita eſſes redemit & ſalvavit, ac multi fariè multiſq; modis viſitavit & ſublimavit, ad laudandum Deum te provocant multipliciter, & obligant. Exerce ergo te in laude Divina: quia ad hoc tibi mēbra ſunt data, ut DEO laudes canas, & gratias Ei referas. Unde Chyſoſt. Nam & oculos, & os, & auditum propterea in nobis poſuit Deus, ut omnia Ipſi mēbra ſervirent, ut quæ ipſius ſunt audiamus, quæ ipſius ſunt loquamur, quæ ipſius ſunt operemur: Eiq; laudes canamus aſſiduas, & gratias per cuncta referamus, per quæ hæc omnia conſcientiæ noſtræ ſecreta mundemus. Hæc Chryſoſtomus. Ut autem melius in laude Divina te valeas exercere, prius humilia te DEO valde: & dic ex intimis præcordiis tuis humiliter & devotè: O Pater miſericordiarum, ſcio & verè cognoſco, quod me peccatorem miſerum magìs deceret coram Te jacere proſtratum, & cum fletu ac gemitu peccatorum veniam flagitare, quàm te ore polluto laudare. Sed tamen de Tua piiſſima bonitate, & ingenita dulcedine, omnibuſq; mortalibus promulgata virtute confiſus, te laudare cupio ex initimis præcordiis: obſecrans viſcera miſerationum tuarum, ut me vermem immundum; canem mortuum, & cadaver putridum non deſpicias, Domine Deus meus, Nempe virtutes cœlorum Te condignè laudare neqveunt: quantominus homo fragilis, putredo & vermis; bonorum quidem meorum non indiges: ſed Tuam ſuperexcellentem bonitatem tantò nobis manifeſtam facis, quantò infirmitatibus noſtris magìs miſerando condeſcendis, & gratiam gratis ex ſola liberalitate largiri. Umbram quidem nititur apprehendere; & ſequitur ventum, qui ſe ex condigno laudare te exiſtimat. Impoſſibile attentat, qui Te ad plenum laudare laborat. Nec tamen ideo à laude ceſſandum eſt, ſed mihi pariterq; omnibus creaturis laudare convenit ſuum Creatorem: quia nulla creatura eſt, quæ opificem ſuum non laudet, vel ſaltem laudabilem reddat. Non ignoro dictum Propheticum: quia videlicet rectos decet collaudatio, & qui non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, & ideo væ mihi quia quid dicam non habeo, aut quid reſpondebo mihi cùm Ipſe fecerim; Si enim juſtificare me voluero, os meum condemnabit me. Sed nunquid ideo Te non laudabo: quia immundum me eſſe cognoſco; Nonne & vermes, & ranæ immundæ, ex putredine generatæ, coaxitantes in paludibus, Te ſuum Creatorem laudare cupiunt, prout ſciunt & poſſunt; Nam & ſi velut alaudula & philomela dulciter cantare neſciunt, ſed nec velut homo rationalis Te cognoſcere poſſunt: ſaltem hoc faciunt, quod Te cognoſcentibus materiam Tuæ laudis tribuunt. O utinam cuncta ſuavia inſtrumenta muſicalia, cæleſtes quoq; harmoniæ, ac terreſtres melodiæ de corde ſuo ſurſum procederent, & condignas laudes tam dulciter perſonarent, ut oculis divinæ Maieſtatis tuæ gratæ fierent: ac totam cœleſtem curiam, novo quodam & ineffabili gaudio lætificarent. Sed quid dicam; memetipſum Domine Tua laude indignum eſſe cognoſco: quamobrem precor, ut ſaltem cæteræ creaturæ nobilitate præclaræ imperfectum meum dignentur ſupplere. Igitur opto, & ex toto corde deſidero, ut orbes planetarum, ac cœlum ſydereum, lympidiſſimo lumine radioſum florifera quoq; germina, vernali decore conſpicua, pulchriſq; coloribus adornata: nec non & omnia ignitæ charitatis deſideria, de cordibus Te vehementiſſimo amore diligentium procedentia, te lau-

Chryſoſt. in Pſ. 143.

Humiliandus, qui Deū laudat.

Humiliandi forma.

Pſal. 32. Eccl. 15.

Omnes creaturas Deū laudare optā.

dent & benedicant in sæcula. Optarem tamen ex intimis præcordiis meis, ut si juventus celerius consumata, annositatem Mathusalem coæquasset, quod unusquisq; annus, tam langævi temporis prædicti, & unusquisq; mensis annorum eorundem, & unaquæq; hebdomada horum mensium, & quilibet dies hebdomadarum, & quælibet hora ipsorum dierum, & quodlibet minutum horarum prædicti temporis, Te ex persona mea collaudarent, tam devotè & affectuosè, quantum unquam aliquis de numero Beatorum Spirituum in splẽdoribus sanctorum Te laudare in tanta duratione potuisset: ac si hæc omnia in propria persona complevissem, & quod hujus laudis frequens innovatio, in sua infinitate omnes excederet species numerorum. Quid plura? fac de me hoc quod tibi placuerit, quia quamdiu est halitus in naribus meis, à tuæ laudis præconiis non cessabo. Sed & cum virtus loquendi mortis hora defecerit, & meum JEsum amplius præ debilitate proferre non valebo: peto ut saltem nutus oculorum, vel extensio digitorum sit innovatio & confirmatio omnium desiderabilium affectuum & verborum atq; operum præteritorum & futurorum, quæ usq; ad extremum judicii diem tibi cum devoto famulatu offerre vellem, si tamdiu vivere possem. Insuper dilectè hoc adjicio, desiderans corde affectuoso, ut quando corpus meum fuerit in pulueres minutissimos redactum, & lapide clausum, quod de qualibet particula minutissima vox amæna laudis & gloriæ Tuæ exurgat: quæ durissimum lapidem penetrans, cœlorum altitudinem transcendat, & usq; ad extremam judicij diem vivæ laudis præconium extollat: donec in Resurrectione beata corpus & anima pariter unita, in Tuæ laudis glorificatione æternaliter copulentur. Sane quandiu adhuc sum in hoc corporis ergastulo, à laude tua non tacebo. Nimirum videmus quod plerumque inter dulcissimas nemoris aviculas, & cintinnantes philomenas, corui quoq; crocitantes adsunt, in hoc eodem modico quod acceperunt Creatori suo subservientes. Sic & ego peccator cùm sim, cantum ad manus habeo peccatorum, & prout possum, Deum meum per ipsum laudo & glorifico in æternum. Siquidem aliud de DEO dulcis canere nescio: nisi hoc videlicet, quoniam suavis est Dominus universis, & quòd misericordia Ejus, super omnia opera Ejus. O DEUS meus, misericordia mea. In hoc lætatur anima mea; exhilaratur conscientia, & gaudio immenso irrigantur omnia ossa mea. Hoc suave canticum anima mea usque in sæculum, inter spirituale genus avium cum læto corde dulci canit carmine Quotiescunque etenim mente revolvo, qualis aliquando fui: qualia discrimina evasi, à quantis periculis me protexisti, & à quibus malis me eripuisti, dirupisti vincula mea: sanasti vulnera putrida, & laqueos periculosos contrivisti, & me dulciter ac paternè liberasti. Cum hæc (inquam) & similia bona à Te mihi exhibita pertracto, mirum est quòd in horum omnium affectuosa recordatione meipsum præ amore portare valeo, ardentissimis siquidem amoris ignibus incandesco O Deus meus quamdiu peccatorem tibi recalcitrantem, patienter expectasti, quoties & quàm paternè, nunc quidem dulciter, nunc verò durè me admonuisti, nescientem in benedictionibus dulcedinis prævenisti: filio prodigo & peccatis prægravato, ac gratijs nudato, in occursum veniens paternè occurristi, ab iterante vias pravas misericordem faciem non avertisti, sed semper & ubiqve pius & misericors fuisti; Et quòd hìc omnibus majus est, quòd his omnibus bonis tam multiplicibus ingratus semper extiti, nec ut summa Bonitas propter hoc destitisti, donec tandem me dulciter ad Te traxisti. Ah summa & inæstimabilis pietas, nunquid in his omnibus meipsum à laude continere potero; Nequaquam, Deus meus, misericordia mea, pro his omnibus & alijs innumeris beneficijs opto & desidero, ut talis tamquè jucunda laudatio sit tibi ex me, qualis fuit beatorum spirituum laus, tunc cum in primo aspectu Tuæ divinissimæ Majestatis gaudebant se æternaliter in Tua laude confirmatos: malos verò à Te sine fine detrusos. Itémq; tamen magna tamq; jucunda sit illa laudatio, quãta est animarum Sanctarum, cùm à carcere purgatorii ereptæ vultui gloriæ Tuæ primò præsentantur, ut tuam jucundam faciem intueantur, & quanta erit laus in plateis cœlestis. Hierusalem, post finalem omnium Resurrectionem, quando electi à malis segregati Deũ jucundo corde laudabunt, ac de sua salvatione

Avicula laudis.

Psal. 14.

one æternaliter gloriabuntur. O! amantissima sapientia, bonitas immensa, Te precor, ut omni mane, diluculò cùm ad te surrexero, & oculos aperuero, simul quoque cor meum in tua laude aperiatur, ac quodam lucifero splendore, & flammeo ardore laudis suæ facula immensa ex eò simul exurgat. Et peto ut hæc laus tam blandè & suaviter resonet in corde Tuo Paterno, sicut sonare cõsvevit suo modo omnium cytharædorum, ac musicalium instrumentorum suavis modulatio in corde jucundo, statu juventutis florido. Et in hac laudis facula simul ascendat tuæ laudis tam odorifera fumi virgula: tam gratiosa, ac si esset composita ex omnibus aromatibus myrrhæ & thuris, & universis pulueris pigmentariis: tam speciosa, sicut cùm vernali tempore flores herbarum pullulant in campis, coloribus pulchris & arbores stant frondibus ornatis, gratis odoribus. Sitque laudis hujus facula, tam amorosa & deliciosa, ut in ea oculi Tui delectabiliter ferantur: totaquè cœlestis aula resultet, & hæc jugiter, sine intermissione, feruidissimo æstu, & rapidissimo colore tui amoris exurgat: ex corde, per devotam meditationem: ex labijs, per feruidam locutionem, & ex omnibus operibus meis, per Sanctam ac cœlestem cõversationem. Et hæc laudis facula sua virtute omnes inimicos repellat, gratiam augeat, finem beatum obtineat, & gloriam æternæ beatitudinis acquirat, ut finis hujus temporalis laudis, sit initium æternæ laudis patriæ cælestis.

Facula laudis.

Ut autem ad DEI laudem magis provoceris, abstrahe quæso mentem tuam à terrenis, & leva eam ad cœlestia toto conatu quo poteris: ac considera quomodo illius cælestis curiæ cives delectentur, jubilant, & exultant in DEO cõtinuè: singulorum qve gaudia rememorans, tandem prout poteris, & permiseris, Ipsis lætantibus & jubilantibus te ingere: & immisce. Exclama ergo corde toto, & dic ex intimis cum Anselmo: Deus meus, quid melius, quid amabilius Te æstimavi super terram, ut abstraherem cor meum à Te, ad concupiscendum quidquam in mundo absque Te; Cur amavi; quare concupivi in omni vita mea quidquam, præter Te Jesum Deum meum? Quare distuli? cur intermisi ullo tempore Te Jesu versare in corde, Te tota mente amplecti & delectari in tua dulcedine? Cur non omnia desideria mea ad Te converti? quò abierunt, quando Te solum non audierunt, omnia interiora Spiritus mei? Ubi eram, quando tecum mente non eram? Quò defluxerunt, quando non Te solum habuerunt desideria mea? Iam ex hoc, nunc omnia desideria mea incalescite & affluite in Dominum Jesum: currite, quia satis hactenus tardasti: properate, quò pergitis: quærite, Quem quæritis. Jesum quæritis Nazarenum, Crucifixum. Ascendit in cælum, non est hìc, Amantissimus Domini habitat confidenter, & flagellum non appropinquabit tabernaculo Ejus. Super altitudinem cælorum, super omnem excellentiam Angelorum, propria virtute ascendit: super solium singularis gloriæ, in dextera Patris Tui, coæternus & consubstatialis sedet, & Divino amictus lumine, coronatus gloria & honore, ut decet unigenitum DEI, serenus in lætitia, plenus omnipotentatu, Dominus in cælo & in terra. Ibi adorant Eum omnes Angeli Domini, & universa multitudo civium cælestis Sion. In Ipso unanimiter lætantur omnium corda, in Ejus desiderabili facie pascuntur omnium oculi beatorum: in ipsum undiq; confluunt desideria omnium Sanctorum. Ipsi jubilat, Ipsi applaudit, ipsum magnificat tota uranica civitas gloriosa, per omnem modum in splendoribus Ejus. Exulta & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui Sanctus Israel. Per ipsum centena decies millies millena assistunt in Sanctuario uranici templi, intendentes vultum majestatis claro & inflexbili visu: ac personantes harmoniam incessabilis hymni, in gloriam Trinæ & simplæ Divinitatis. Per Ipsum millia millium ad complenda Patris mysteria alacri discursu jugiter meant inter cælum & terram, quasi apes negociosæ inter alvearia & flores, disponentes omnia suaviter, populus accinctus, nesciens labem, vel inobedientiæ moram. Per hos quippe summa noræ salutis ad ministrantur negocia, summaq; superni consilij ad nos deferuntur arcana: per hos sanitates mortalium procreantur, per hos consistunt regna, & imperia mundi. Inter quos præcipuum novimus. Michaelem signiferum nobilem cæli civem, qui stat pro facie DEI viventis, extendens romphæam propugnationis, ac voce terrifica intonans, quia ut

Ansel. in meditatiõ nibus,

Psal. 90.

Deus, super eos qui ex aduerso sunt. Exultate in nobili Filio vestro vos illustres Patriarchæ quia impleta est in Eo omnis expectatio vestra, & Ipse sublimis est valde, & benedicentur in Ipso vestro videlicet semine omnes gentes: sic enī pollicitus est sermo divinus. Gaudete in Jesu Propheta magno, vos prophetæ viri veraces: quia mirificè & gloriosè impleta videtis omnia, quæ de Ipso annunciasti in Spiritu Sancto, & fideles inventi estis per ipsum in cunctis sermonibus vestris. Gaudete in Domino Jesu meo, Magistro vestro, vos incliti proceres cæli beati Apostoli, gaudete in Christo Ipso & iterum dico gaudete cum Christo familiari lætitia. Ecce enim Quem vidistin medio vestri esurientem, & sitiētem, fatigatum, & his similia carnis infirma tolerantem, ab omnibus reprobari, & cum sceleratis reputari, qvomodo vicit qvomodo regat, qvomodo Ei omnia sub pedibus sunt: quàm gloriosus in suo Divino lumine fulget, & sui gaudij suæq; ineffabilis gloriæ nunc vos socios habet, qui olim permansisti cum Ipso in tentationibus suis, & vexationum Ejus consortes fuistis. Adorate nunc dulcia illa genua, quæ se curvaverunt ante vos usqve ad terram sedentibus vobis ad sacratissimam cænam. Adorate nunc sacrosanctas illas manus, quibus pulverem pedum vestrorum Rex Regum lavare, & extergere dignatus est. Gaudete in JEsu Principe militiæ vestræ vos Martyres gloriosi, quia Ipsū pro quo tradidistis in mortem animas vestras, ipsum (inquam) Jesum filium DEI possidetis, præmium certaminis vestri. Gaudete in JESU summo Doctore veritatis, ò venerandi Confessores & Doctores, quia Quem olim doctrinis sacris, & operibus justis confessi estis coram hominibus, nunc confitetur vos coram Patre suo, & Sanctis Angelis Ejus. Gaudete in JESU Uirgine, & virginum Sanctificatore vos paradisicolæ Uirgines, vos Angelis similes, quia Ecce Quem amastis, Quēm optastis, Quem ardentibus desiderijs expetistis: pro Cujus amore terrenos sponsos, & omnem ornatum sæculi contempsistis summi Regis filium nunc videtis, nunc tenetis: nunc in Ejus castis amplexibus quiescitis, & divelli à vobis nulla insidiatoris fradulentia potest. Uerum autem inter omnes cælicolas uberrimum tibi gaudium sit ò Maria Uirginum Uirgo singularis: rosa cælicæ amænitatis, prælucidum sidus, inter primævas lucernas divini luminis susceptivas, in JESU Tuo dulcissimo Filio, sola præ omnibus gaude gaudio magno. quia Quē ut Hominē peperisti, & proprijs uberibus enutristi: ipsum cū Angelis & universis civibus cœli adoras, ut Deū vivum & verū. Gaude felix Mater quia Quē vidisti in ligno crucis pendentē, vides in cœlo regnantē cū gloria magna: vides omnē altitudinē cœlestiū, terrestriū, & infernorū Maiestati Ejus inclinatā, & omne robur inimicorū Ejus attritū. Gaudia gaudiorū sint tibi omnis pulchritudo Sanctorū. Beata Hierusalē Mater nostra, quæ sursū es festivitatē agelætabundā, & indeficientē in visione pacifica tui JESU, libertatis tui authoris. Et tu nunc rursum elevare anima mea, quali potes conatu, & sacris te ingerere millibus lætantiū in Domino JESU. Illuc fidei & spei vehiculo perge, ibi per charitatis ardorē conversare, ubi Christus est in dextera DEI sedens. Intende mentis oculū in lumine vultus Ejus, lustra ac deosculare gratulabunda devotione singula loca feliciū plagarū Ejus: de quibus egressi sūt pretiosi Illi liquores sanguinis sacri, quo te appretiavit unigenitus DEI, & Sanctificavit in vitam æternam. Hæc Ansel.

Adoranda membra Christi.

DE ASSUMPTIONE, ET LAUDE BEATÆ Uirginis. Cap. LXXXVI.

PErmansit autē Beata Uirgo, quamdiu vixit, in monte Sion prædicto: ubi est cella in qua post ascensionem Filij sui morabatut orationi vacando, & ea quæ cognoverat revoluendo. Est etenim ibi alia cella B. Joannis Evangelistæ, quæ fuit prima Ecclesia mundi: in qua celebravit primam missam in conspectu Beatæ Uirginis: & quamdiu Ipsa vixit post ascensionem Filij. Quo quidem tempore quantis doloris & amoris ardoribus æstuaverit, testatur Hieronymus, qui de ea sic ait: Cæterum rogo cogitate attentius, & perpendite diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata Uirgo doloribus, post Christi ascensum ad cælos, expletis omnibus quæ de Ipso erant ab Angelis prædicata, & à Prophetis multifariè multisq; modis præsignata: divinis declarata oraculis, virtutibus exhibita, & quæ humanitatis sunt ostensa præsagijs.

Maria vocatio.

Hieronym. sermo deassumptione. to4.

Quæso,

Quæso, si quæ sunt in vobis viscera pietatis, considerate quo cruciabatur amore: quove desiderio æstuavit hæc Virgo, dum revolveret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognoverat. Puto quòd quidquid cordis est quidquid mentis, quidquid virtutis humanæ, si totum adhibeas, non sufficiet ut cogitare valeas, quanto indesinenter cruciabatur ardore pii amoris: quantis movebatur votis repleta Spiritu sancto: quantis cœlestium secretorum transportabatur incitamentis. Fortasse ergo præ nimio amore in loco quo sepultus dicitur, interdum eam habitasse credimus, quatenus piis pasceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius est hinc inde constitutus, ut adire posset ejus ascensionis vestigia, & locum sepulturæ ac Resurrectionis, seu omnia in quibus passus est, loca invisere, non quod jam viventem quæreret cum mortuis: sed ut suis solaretur aspectibus. Et ideo quàm sæpe locorum recreabatur visitationibus, & quem genuerat fideli Spiritu, mentis complexabatur amplexibus. Et iterum quàm sanè Angelus Gabriel intactam custodivit, & Joannes Virgo Virginem servavit, suisque deservivit obsequiis: non quod eximius ille Sanctorum chorus Apostolorum Eam deseruerit, inter quos post Resurrectionem intrans & exiens, familiariùs contulit de Christi Incarnatione: & ad exemplum humanæ vitæ conversatio ejus post Ascensionem Christi generaliter cum Apostolis fuit, quousque dispersi sunt. Hæc Hieronymus. Est autem in Monte Sion magna & devota Ecclesia, in qua solebant esse cum Abbate Canonici Regulares, secundum regulam beati Augustini Domino servientes: intra quam est cella in qua habitavit Beata Virgo diebus vitæ suæ post Ascensionem Filii sui: & prope illam cellam est & alia cella, ex qua migravit ad Cœlum, per Angelos assumpta Cujus dormitioni omnes Apostoli dicuntur interfuisse, & in vallis Josaphat medio Eam sepelisse. Ibi enim sepulchrum ejus multum venerabile ostenditur quod in maxima reverentia etiam apud Saracenos habetur. Hæc autem vallis, licèt adhuc sit valde profunda, multum tamen est impleta. Sepulchrum enim Virginis gloriosæ, tunc erat in superficie ipsius vallis, nunc est longè sub terra, intantum quod etiam Ecclesia ejusdem, cùm sit valde alta, & testudinata, cum ipso sepulchro penitus sit sub terra, & vallis desuper tota plana. In superficie tamen vallis est ædificium modicum, quasi unius capellæ: quod postquam quis intraverit, descenditur per gradus quinquaginta in Ecclesiam ad sepulchrum, ubi est pulcherrimum altare marmoreum & cripta, ac desuper ædificata Ecclesia pulcherrima rotunda, & tabulatu lapideo discreta in honorē Ipsius Beatæ Virginis dedicata: cujus in superioribus quatuor habentur altaria, & in inferioribus unum in Orientali plaga: & ad dexteram monumentum vacuum cernitur: in quo Sancta Maria aliquando pausasse dicitur, sed à quo vel quando sit ablata, nescitur: Hanc Ecclesiam intrantes, vident ad dexteram insertam parieti petram, in qua Dominus nocte, qua tradebatur oravit vestigiis genuum, quasi ceræ molli impressis. Et solebant in ea esse monachi nigri cum Abbate, secundum regulam beati Benedicti Domino servientes. Sed quo ordine beata Virgo hinc ad superna transierit Regna, nulla catholica narrat historia. Nec invenitur apud Latinos aliquis tractatorum de Ejus morte aliquid apertè dixisse, cùm nec Ipse qui hanc ante Crucem Domini accepit in suam, idest Joannes Evangelista, de hoc posteris aliquid retinendum scriptis legitur mandasse. Nullus enim hoc fidelius narrare potuit, si illud Deus manifestare voluisset, quàm ille utique qui hanc nutriendam suscepit. Restat ergo, ut homo mendaciter non fingat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Unde Hieronymus: Monstratur autem sepulchrum ejus cernentibus nobis, usque ad præsens in vallis Josaphat medio: quæ vallis est inter montem Sion, & montem Oliveti posita, ubi in ejus honorem fabricata est Ecclesia miro tabulatu lapideo, in quo sepulta fuisse ab omnibus ibidem prædicatur: sed nunc vacuum cernentibus ostenditur. Hæc idcirco dixerim, quia multi nostrorum dubitant utrum assumpta fuerit simul cum Corpore, an obierit relicto Corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus Personis Sanctissimum Corpus Ejus inde ablatum fuerit, vel ubi transpositum, utrumve surrexerit, nescitur:

Cella Mariæ.

Vallis Josaphat.

Hieronymus serm: de assumptione B. Mariæ.

Dubitatur an cum Corpore assumpta sit.

tur: quamvis nonnulli astruere velint eam jam resuscitatam: & beata cum Christo immortalitate in cœlestibus vestitā. Verùm tamen quid horum verius censeatur, ambigimus. melius tamen Deo, cui nihil impossibile est, committimus, quàm aliqu id temerè definire velimus authoritate nostra quod probamus. Hæc Hieronymus. De hoc Augustinus in quodam sermone longo inter cætera sic dicit, non tamen asserendo: De Sánctissimo Corpore perpetuæ Virginis Mariæ Ejusque sacræ animæ assumptione loqui, suscipientes, hoc Ipsum dicimus, quòd in scripturis postquam Dominus eam in Cruce discipulo commendavit, nihil de Ea reperitur: præter quod Lucas in Actibus commemorat dicens. *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum Maria Matre Jesu.* Quid ergo de morte, quid de assumptione Ejus dicendum est: unde scriptura nihil commendat. nisi quærendum ratione, quod consentiat veritati. Fiat ergo ipsa veritas, sine qua nec valet authoritas. Memores igitur conditionis humanæ, mortem illam beatissimæ temporalem dicere non metuimus: sed si eā dicimus resolutam in communem putredinem, vermem, ac cinerem: deliberandum est, si tantæ conveniat sanctitati, tantæ aulæ Dei prærogativæ. Scimus enim dictum primo parenti, *quia pulvis es, & in pulverem ibis.* Hanc conditionem caro Christi evasit, quæ corruptionem non sustinuit. Excipitur ergo ab illa generali sententia, de Virgine sumpta natura. Mulieri quoque dixit Deus, *Multiplicabo ærumnas tuas, in dolore paries.* Ærumnam sancta Maria sustinuit cujus animam doloris gladius pertransivit, sed sine dolore genuit. Maria ergo excipitur à quibusdam generalibus, quā tanta attulit dignitatis prærogativa. Si ergo Eam dicimus mortem subijsse, nec tamen vinculis retineri, nunquid impium erit? Si voluit Dominus integram Matrem Virginitatis servare pudore, & cur non velit incorruptam servare à putredinis fœtore? Nunquid non pertinet ad benignitatem Domini, Matris servare honorem, qui legem solvere non venerat, sed adimplere? Qui enim in vita præ cæteris illam gratia sui conceptus honoravit, pium est credere, Eam in morte singulari salvatione, & speciali gratia honorasse. Putredo & vermis humanæ est opprobrium conditionis. Ab hoc opprobrio cum Jesus sit alienus, natura Sanctæ Mariæ Virginis excipitur, quam Jesus de Ea sumpsisse probatur. Caro enim Jesu Christi, Caro est Sanctæ Virginis Mariæ, quam super astra transvexit, honorans omnem humanam naturam, & multo magis maternam. Si natura Matris est Filius, consequens est ut sit & Filii Mater, non quantum ad unitatem personæ sed quantum ad unitatem corporalis naturæ. Quantum igitur intelligo, quantumque credo, Sanctæ Mariæ anima excellentiori quadam prærogativa à Filio honoratur, possidens Corpus suum quod genuit glorificatum. Et quare non suum, per quod genuit: si non obviaverit nec dum tanta perspecta authoritas. Verè credo, & per quod genuit, quia sanctificatio dignior est Cœlo, quàm terra. Tam pretiosum thesaurum dignius est Cœlum servare, quàm terrā. Tantam integritatem meritò incorruptibilitas, non putredinis ulla resolutio sequitur. Illud sacratissimum Corpus in escam vermibus traditum, quia sentire non valeo, dicere pertimesco: quam æstimationem procul propellit incomparabilis gratiæ munus: quod me dicere multarum scripturarum consideratio invitat. Confitendum igitur censeo, Mariam ad æternitatis gaudia assumptam, benignitate Christi, honorabiliusque susceptam cæteris, quam gratia honoravit præ cæteris: atque ad communem humanitatem non esse adductam post mortem putredinis: videlicet vermis & pulveris, quæ suum & omnium genuit Salvatorem. Si eligit Divina voluntas inter ignium flammas puerorum vestimenta servare illæsa, cur abnuat in Matre propria, quod elegit in veste aliena? Jonam servare in ventre ceti incorruptum voluit sola misericordia, Mariam incorruptam non servabit gratia? Servatus est Daniel in temperantissima fame leonum, non servanda Maria tantis dotata meritis virtutum? Hæc ergo cuncta quæ diximus, quia naturam servasse cognoscimus: in integritate quoque Mariæ plus gratiam quàm naturam potuisse non dubitamus. Ergo lætari facit Mariam anima & Corpore in proprio Filio, nec ullam sequi corruptionis ærumnam, quam nulla secuta est tantum pariendo Filium integritatis corru-

Augustinus lib: de assumptione B. Mariæ. to. 7.

Lucæ ibid:

Gen: 3.

Ibidem.

Assumpta creditur cū Corpore.

Dan: 3.

Jonæ 2.

Dan: 6.

corruptio, ut sit semper incorrupta, quam tanta perfudit gratia: sic integriter vivens, quæ omnium integram genuit vitam. Si ergo dixi, ut debui, approba Christe, & tui. Si verò non ut debui ignosce obsecro Tu, & Tui. Hæc Augustinus. Sic ergo non est credendum quòd Maria mortua non fuerit, sed mortua est, ac tamen caro ejus non computruit. Anima conjuncta est iteratò Corpori mortuo, & ita assumpta est in Cælum cum Corpore glorificato. Vera autem & indubitata de ejus assumptione sententia hæc esse probatur, ut secundùm Apostolum, sive in Corpore, sive extra Corpus, ignorantes assumptam, tamen & exaltatam super omnes choros Angelorum credamus. Unde Hieronymus. Hæc est dies præclara, in qua usque ad throni celsitudinem intemerata Mater & Virgo processit, atque in Regni solio sublimata post Christum gloriosa resedit. Sic itaque ubique confidenter de illa sancta Dei canit Ecclesia, quod de nullo alio sanctorum fas est credere, ut ultra Angelorum vel Archangelorum merita transcenderit: quia etsi similitudo promittitur, sanctis veritas denegatur. Ad cujus profectò exequias, quantum fas est credere, famulabantur Angeli, & universæ Cœli congratulabantur curiæ: quia credendum est militiam Cœlorum cum suis agminibus festivè obviam venisse genitrici Dei: eamque ingenti lumine circumfulsisse, & usque ad thronum, olim sibi etiam ante constitutionem mundi paratum, cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse. Nulli dubium omnem illa cœlestem Hierusalem, tunc exultasse ineffabili lætitia; tunc jucundatam esse inæstimabili charitate: tuncque cum omni gratulatione jubilasse. Quoniam festivitas hæc quæ nobis revolvitur annua, illis omnibus facta est continua. Nec immeritò: Creditur enim quod Salvator omnium Ipse, quantum datur intelligi per se totus festivus occurrit, & cum gaudio eam secum in throno collocavit: quod si gaudium fit in Cœlis de quolibet peccatore converso: multò magis putandum est, pro tantæ Virginis exaltatione & gloria, quæ exaltatio fit in supernis. Cujus nimirum festivitas omnium supernorum est gloriatio, cælicolarumque congratulatio, præsertim quia ejus celebritas, laus & favor, est Salvatoris: unde credimus ut suprà dictum est, quod non hunc tantum diem solennem ducunt pro ejus amore annuum: verum continuum etiam & æternum jucunditatis & lætitiæ, venerationis obsequio, cum omni tripudio amoris & gaudii. Nec immeritò omnis illa cælestis civitas congratulatur & veneratur Matrem cujus semper adorat Filium Regem: ante quem tremunt potestates, & curvatur omne genu. Quam si diligenter aspicias, nihil virtutis est, nihil speciositatis, nihil splendoris & gloriæ, quod non in ea non resplendeat. Et ideo si placet talis & tanta Virgo, placet & opus virtutis: cujus vita omnium disciplina, est, unius mores instituta sunt omnium Ecclesiarum: quæ præcellit cunctis supareminet universis, propterea quæcunque Virgo sibi ab ipsa optat præmium, & implorat auxilium, debet imitari exemplum. Hæc Hieron: unde Bernard: Preciosum hodie munus terra nostra direxit in Cœlum: ut dando & accipiendo felici amicitiarum fœdere copulentur humana Divinis. Illuc enim ascendit fructus terræ sublimis, unde data optima descendunt. Ascendens in altum Virgo Sancta Maria: dabit Ipsa quoque dona hominibus. Siquidem nec facultas ei deesse potest, nec voluntas: Regina Cœlorum est, misericors est Mater unigeniti Filii Dei. Nihil enim sic potest potestatis ejus, seu pietatis magnitudinem commendare: nisi fortè aut non creditur Dei Filius honorare Matrem: aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus Ipsa quæ ex Deo est charitas novem mensibus corporaliter requievit. Et hæc quidem propter vos dixerim fratres: ut tamen interim sileam beneficia, quæ pro ipsius glorificatione consequimur, si eam diligimus, gaudebimus utique, quia vadit ad filium, nisi fortè (quod ab sit) inventrici gratiæ omnimodis inveniamur ingrati: quem enim in castellum hujus mundi intrantem prius Ipsa susceperat, ab eo suscipitur hodie Sanctam ingrediens civitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior virginalis uteri Templo, in quo Dei Filium Maria suscepit: nec in Cœlis regali solio, quo beatam Mariam

Assumpta est super omnes choros Angelorum.

Hieronymus serm: de assumptione, tò. 4.

Exequias Mariæ celebraverunt Angeli.

Salvator Matri occurrit.

Matrem Jesu curia cœlestis honorat.

Bern: serm: 1. de assumpt: B. Mariæ.

hodie Filius Dei sublimavit. Felix nimirũ utraq; susceptio, ineffabilis utraq; quia utraq; inexcogitabilis est. Ut quid enim hodie ea in Ecclesiis Christi Evangelica lectio recitatur in qua mulier benedicta in mulieribus excepisse legitur Salvatorem? Credo, ut hæc quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur, imò ut juxta illius inæstimabilem gloriam, inæstimabilis cognoscatur & ista. Quis enim si lingvis hominum & Angelorum loquatur, explicare valeat quemadmodum superveniente Spiritu, obumbrante virtute Altissimi, Caro factum sit Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & Dominus Majestatis, quem non capit universitas crearuræ, intra Virginea sese clauserit viscera factus homo? Sed & illud quis excogitare sufficiat, quàm gloriosa Regina mundi hodie processerit, & quanto devotionis affectu tota in ejus occursũ cœlestiũ leginoũ prodierit multitudo? quis explicare queat, quibus ad thronũ gloriæ canticis sit deducta? quã placido vultu, quã serena facie, quã lætis amplexibus suscepta à Filio, & super omnẽ exaltata sit creaturã: cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit cũ Ea gloria: quæ tantum decuit Filium: Felicia prorsus oscula labiis impressa lactentis: cui Virgineo Mater applaudebat in gremio. Verùm non quid non feliciora censebimus, quæ ab ore sedentis in dextera Patris hodie in beata salutatione suscepit: cùm ascendere ad thronum gloriæ, epithalamum canens & dicens: *osculetur me osculo oris sui?* Christi generationem, Mariæ assumptionem, quis enarrabit? Quantum enim gratiæ in terris est adepta præ cæteris: tantum & in Cœlis obtinet gloriæ singularis. *Quòd si oculus non vidit, nec auris audivit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*, quod præparavit gignenti se & quod de omnibus certum est, diligenti præ omnibus, quis loquetur: Felix planè Maria, & multipliciter felix: sive cùm excipit Salvatorem, sivè cùm à Salvatore suscipitur. Hæc Bernard: unde etiam Anselmus: Cùm Christus Matrem in Regnum suum assumeret: & ei magnificentiam gloriæ decrevisset ostendere: cujus precor dignitatis & honoris apparatibus intendebat tota curia Angelorum? Quibus vocibus exultationis atq; salutis resonabant universa tabernacula antiquorum Patrum Ipsi curiæ tunc nuper associatorum? Certè crediderim omnes illius Patriæ cives festiviori solitò, & sublimioris decoris nitore ad adventum Matris Domini sui præparari, ac novæ quadam & ineffabili jucunditatis gratia, pro tantæ rei expectatione conjubilare. Et quid mirum: Ipse Jesus, Deus & Dñus omnium, Filius Ipsius castissimæ Virginis, & Dñæ rerum: Ipse Ei sicut unicæ suæ Matri, totus festivus occurere volebat: ne & aliquis de familiaribus suis se à tanti gaudii immensitate subtraheret. Utiq; moris inter homines esse scitur, unumquemq; bonum servum cujusq; præpotentis Domini, eo majori gaudio in adventu amici sui exultare, quo Ipsum Dominum suum cognoscit adventantem amicum magis amare. Cùm verò de adventu Parentum Domini sui agitur, de quorum speciali dilectione nullus ulla dubitatione tenetur: ille nimirum magis felicem se æstimat, qui majori jubilo & festiviori occursu lætitiæ frena relaxat. Si ergo hæc ita se habent apud homines, quibus si qua bonitas est, longè tamen supernorum Civium bonitati impar est. Contempletur animo qui potest, quo gaudio, quã festivitate, quibus concentibus jubilant omnes beatorum spirituum ordines: quantum & unicam Matrem Domini sui adventare, & Ipsum Dominum Deum suum ei videbant omni gloria sua decoratũ velle occurrere. Stipatus itaque mille millibus, imò innumerabiliũ Angelorum agminibus, Deus Ipse huic piissimæ Matri suæ de hoc mundo migranti occurrit eamque super omnes Cœlos exaltatam, cunctæ secũ creaturæ perenni jure dominaturã in throno gloriæ collocavit. O dies tanti occursus gloriosa, & felix dies tam præclaræ exaltationis. Beata & celebris dies, tam sublimis glorificationis festiva, & omni sæculo admirabilis. Dies enim illa non solùm te Domina ineffabiliter sublimavit: sed Cœlum Ipsum quod penetrasti, nec non cuncta quæ in eo sunt nova & inæstimabili gratia decoravit. Nova quidem gratia Cælum decoravit: quia priorem gloriam ejus ex præsentia tua ultra quoniam dici possit aut cogitari, magnificavit. Nã tu Domina illuc ascendens nova illud ac præcellenti virtutum tuarum dignitate irradias: immensaque miserationum & gratiarum luce perlustras

Eadem.

Prærogativa Mariæ. — *Cantic: 1.* — *Cor: 2.* — *Anselm: lib: de excidentia B. Virginis, cap: 8.* — *Occursus Christi.* — *Occursus Christi.* — *Comitiva Christi.*

Eadem quoquè dies tui aſcenſus, eos qui cives Cœli abinitio creaturæ eſſe meruerunt, ſolitò feſtiviori exultationis gaudio induit. Quia namq; per glorioſum fructum fæcundæ virginitatis Tuæ, vident ſemirutam Civitatem ſuam reintegrari: verè in Tuo adventu, per quem tantum bonum meruerunt, gaudii ſui magnitudo jure debuit augmentari. Terram etiam dies exaltationis Tuæ, o! Beatiſſima fæminarum, mira gratia irrigavit, quia dum Te, quam de ſe & in ſe aliorum hominum lege progenitam novit, uſq; ad Creatoris omnium thronum exaltari recognoſcit: antiquæ maledictionis pœnam, quam in peccato primorum Filiorum ſuorum ſe meritò excepiſſe ſciebat, jam per tantæ benedictionis Tuæ abundantiam, ſe ſe evadere indubitãter credebat. Quid ampliùs dicere poſsũ Domina? Immẽſitatẽ quippe gratiæ & gloriæ Tuæ conſiderare cupienti ſenſus deficit, lingva fatiſcit. Quẽadmodũ enim omnia quæ in Cœlo ſunt, per glorificationem Tuam ineffabiliter decorantur: ita per eandem glorificationem cuncta quæ in terra ſubſiſtunt, ineffabiliter ſublimantur. Singula nempe in immenſæ dignitatis decus profecerunt, cum per Tuam beatã & integerrimã Virginitatem DEUM ſuum (quem non cognoverant) agnoſcere, & agnitum colore, atq; amare meruerunt: quoniam omnes Cœlos tranſcendere, ac in dextera DEI ſui benedicti Filii Tui exaltari cognoverunt. In eo etenim didicerunt ſe eidem DEO ſuum totum debere quod ſunt, quando Tu Quæ inter illa, & de illis una fuiſti, tantã dignitatis eminentiam meruiſti. Nihil igitur aut idolis homines aut ullæ aliæ rerũ ſpecies idolorũ coloribus ſe debere intellexerunt, ubi & ſingularem Authorem ſui ex caſtiſſimo utero Tuo ad reſtitutionem primæ creationis ſuæ progenitum ſuſceperunt & Te, per quam amiſſam dignitatem ſuam recuperaverunt, omni creaturæ tam ſublimiter præponi inſpexerunt.

Laus Mariæ expuerat ſenſum et lingvam.

Quas igitur laudes, quasve gratiarum actiones, non ſolùm humana, ſed etiam omnis creatura huic Sacratiſſimæ Virgini debet? Puriſſima namq; ſanctitas, ac Sanctiſſima puritas, piiſſimi pectoris Ejus, omnem omnis creaturæ puritatem, ſeu Sanctitatem incomparabili ſublimitate transcendens, hoc promeruit, ut reparatrix perditi orbis digniſſimè fieret. Unde quod laudis pro tam ineffabili bono ipſe per eam reparatus mundus ei jure debeat, cor alicujus ſub carne mortali viventis æſtimare nullatenus ſufficit: utiq; cuncta quæ DEUS fecit, & utiliter bona in eo ſtatu quô condita fuerunt eſſe deſtiterunt: & per hanc Beatiſſimam Virginem in ſtatum priſtinum reſtituta ſunt. Sicut ergo DEUS, ſua potentia cuncta patrando, Pater eſt Dominus omnium: ita Beata MARIA ſuis meritîs cuncta reparando, Mater & Domina rerum. DEUS eſt enim Dominus omnium, ſingula in ſua natura propria juſſione conſtituendo: & MARIA eſt Domina rerum ſingula congenitæ dignitati per illam quam meruit gratiam reſtituendo. Et quemadmodum DEUS ex ſua ſubſtantia genuit Eum, per quem cunctis originem dedit: ita MARIA de ſua carne peperit Illum, Qui in decorem primæ creationis omnium, cuncta reſtituit. Item nulla rerum ſpecies, niſi per DEI Filium facta ſubſtitit, ita lex debitæ damnationis neminem deſerit, niſi quem ab ea Filius MARIÆ abſolvit. Quis igitur iſta recto ſenſu & corde ſincero perpendens plenè percipere queat excellentiam Dominæ hujus, per Quam tam ineffabili gratia, & tam inæſtimabili electione erectus eſt mundus? Quis inquam, miram & omni

Laudes Mariæ.

rei præter hanc inauditā mulieris Istius gratiā oculis mentis aspiciēns, non obstupescat: & non modo elingvis, verùm etiam tantæ rei comprehensione prorsus immunis fiat? Quapropter ea quæ nobis sūt impenetrabilia intermittētes precibus impetrare nitamur, ut quòd intellectu capere nequimus, salutari effectu obtinere mereamur. Per has ergo rationes impossibile est, ut aliquis homo ad eam cōversus, & ab ea despectus, damnetur. Namq; Ipsa genuit Eum, per quē mortua revivunt: per Quem homines ex peccato salvantur, quia non est justificatio, nisi quam ipsa in utero fovit: non est salus, nisi quam Ipsa peperit. Ipsa est ergo Mater justificantis, & Justificatoris, Ipsa est Mater salvantis & Salvatoris. Igitur Mater DEI, qui solus damnat, Qui solus salvat Quem solum timemus, in quo solo speramus, est Mater nostra. Judex & Salvator noster, est frater noster. Quomodo ergo desperemus, cùm salus, sive damnatio nostra, ex boni fratris, & piæ Matris pendeat arbitrio? Nunquid sustinebit bonus frater puniri fratres suos quos redemit? bona Mater damnari Filios suos, quorum Ipsa Redemptorem genuit? dulcis Mater rogabit dulcem Filium suum, pium fratrem nostrum Filiū pro Filiis, pro adoptatis. Pius Filius libenter audiet Matrē pro Filiis: unigenitus, pro his quos adoptavit: Dominus, pro his quos liberavit. Hæc Anselmus. Exultemus igitur & nos miseri cum cælicolis, & creaturis universis, prout possumus: ac talem & tantam Virginem pro nostro modulo laudare studeamus. Unde Hieronymus. Ad hæc nos provocans & invitans inter cætera sic ait: Idcirco lætamini & laudate: quia si DEUM ore prophetico in suis Sanctis laudare jubemur: multòmagis Eum in hac celebritate Beatæ Virginis, Matris Ejus, oportet cum Hymnis & canticis diligentius extollere, & dignis DEO jubilare præconiis, ac Mysticis honorare muneribus. Nulli dubium quin totum ad gloriam laudis Ejus pertineat, quidquid dignè Genitrici suæ impensum fuerit, ac solenniter. Profectò quidquid humanis potest dici verbis, minus est à laude Cœli, quæ divinis est & Angelicis excellentiis prædicata, & laudata præconiis: A Prophetis quidem prænunciata à Patriarchis figuris & enigmatibus præsignata, ab Evangelistis exhibita & monstrata, ab Angelo venerabiliter atq; officiosissimè salutata. Tamen & si ad hæc nemo idoneus invenitur, votis omnibus cessare non debet etiam quilibet peccator à laudibus quamvis explere non queat quod sentitur. Unde & sermo divinus, cum de peccatore ageret, in Psalmo: *Sacrificium*, inquit, *laudis honorificabit me: & illic iter quo ostendam illi salutare DEI.* Ac si patenter dicat: illic iter est laudis, ad laudem sine fine mansuram: sed nemo apprehendit illud, nisi Ego præmonstravero. Propterea quia iter salutis nostræ in laudibus & Salvatoris, hortor vos & commoneo in hac Sacra solennitate genitricis DEI MARIÆ, nolite cessare à laudibus. Et quamvis speciosa laus non sit in ore peccatoris, noli cessare: quia inde promittitur tibi venia, unde & omnibus ut laudes. Alioquin nisi juxta modulum ingenii nostri DEUM laudare in Sanctis suis studeamus: quomodo Eum juxta multitudinem magnitudinis Ejus laudare poterimus. Omninò hoc prætermittendum non est, quod implenturi sumus quandoq; : secundùm quòd dicitur, *Beati qui habitant in Domo Tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt Te.* Interim verò quia immensus est, quod voce non possumus, nec facundia

Damnari nequit, pro quo Maria intercedit.

Hieronymus sermo de assumptione.

Psalm. ult.

Laus Matris ad Filium refertur.

Psalm. 49.

Psalm. 83

dia valemus, exequamur votis & medullis cordis. Hæc Hieronymus. Assumptio Beatæ Virginis fuit olim præfigurata, quoniam Arca Domini in domum Regis David est translata. Rex David coram arca citharizavit: & eam cum magno jubilo in domum suam adduxit. In arca manna Cœli continebatur: & convenienter per eam Beata Virgo designatur: quia panem Angelorum, Quem homo manducavit, Ipsa generavit. Arca de ligno cethim imputribili erat facta: figurans quòd MARIA in putredinem non est redacta. Rex David, qui coram arca subsiliendo citharizavit, Regem Cœli & terræ Christum præfiguravit: qui (ut creditur) Matri suæ personaliter occurrit. & Eam cum magno jubilo in domum suam introduxit. Assūptio etiam MARIÆ olim fuit Joanni in Pathmos in sola præfigurata. Nam mulierem quandam admirabilem in Cœlo videbat, quæ sole amicta erat: & MARIA circumdata Divinitate in Cœlum ascendebat. Luna sub pedibus Ejus esse videbatur: per quod perpetua stabilitas MARIÆ designatur. Luna enim instabilis est, & non diu manet plena, & designat mundum, & omnia terrena. Hæc instabilia MARIA contemnens, sub pedibus conculcavit: & ad Cœlum ubi omnia stabilia sunt anhelavit. Coronam etiam in capite suo mulier habebat, quæ in se stellas duodecim continebat. Corona consvevit esse consortis signum: & signat honorem gloriosæ Virgini condignum. Per duodecim stellas Apostoli intelliguntur: qui in discessu MARIÆ omnes affuisse dicuntur. Mulieri sunt datæ alæ ad volandum: per quas intelligitur assumptio tàm corporis quàm animæ. Festivitas autem hujus Sanctæ assumptionis, figurata fuit olim in Matre Salomonis. Salomon enim Rex in Throno gloriæ residebat: & Matri suæ thronnm ad dexteram poni faciebat. In quo ipsam à dextris suis locavit, & quodcunq; petierat, sibi non negavit. Sic & Christus Matrem suam à dextris suis locavit, & omnia quæcunq; voluerit ab eo impetrabit. O felix MARIA & omni laude dignissima. O! Virgo MARIA DEI genitrix gloriosa. O! sublimis puerpera, quæ DEUM, Authorem Cœli, & terræ, quem omnis creatura non capit, Tuo Immaculato utero clausum gestasti? Quid nos tantilli, quid actione pusilli, quid in Tuis laudibus referemus, cùm etiam si omnium nostrorum membra verterentur in lingvas, Te laudare nullus sufficeret? Quid dicam pauper ingenio, cum de Te quidquid dixero minor laus est, quàm dignitas Tua mereatur. Quid ergo de Te dignum dicam: quid referam, cū non sufficiat lingva carnis tuas enarrare virtutes? O! MARIA Tui recordatio nominis melle dulcior, nectare svavior, festos recreat, mæstos lætificat, oppressos relevat, errantes ad viam salutis revocat: & peccatores, ne desperent, suæ svavitatis odore confortat. Sicut enim tempore vernali, cum ad alta Cœli sol incipit ascendere: & terris fœcundam radiorum suorum in minoritatem infundere, vegetabilia cuncta hyemali glacie constricta incipiunt reviviscere: animantia quoq; & volatilia, in antris & specubus, ac diversis quibusq; latibulis abscondita, ad tantæ lucis novitatem respirare incipiunt, ac vires resumere, & cordis lætitiam cantibus & plausibus lætabundis ostendere homines quoq; senes cum junioribus, Ejus in adventu exhilarantur: & tota superficies terræ decore induitur, & applaudit, ac cōgratulatur. Sic nobis accidit, cum sole amicta Virgo fæcunda, Regina Cœli prælecta, ut sol fines cordis nostri ingredietur, & memoria

Figura. 2. *Reg.* 6. *Arca Domini.*

Apocal. 12.

3. *Reg.* 2.

Felicitas Mariæ.

Aug. serm. de Assumpt. Tom. 10.

Ejus mentibus nostris rutilantibus absq; nube infunditur, continuò namq; durities omnis ad tantæ lucis immensitatem resolvitur: arida cuncta rore Cœlestis gratiæ irrigantur, fugantur tenebræ, lumen novum exoritur, & gaudiorum nobis materiâ immensâ cumulatur. O! nomē admirabile, o; nomē delectabile, o! nomē gravidū, Sacramentis, & divinis plenū mysteriis: o! nomē gloriosū, o! nomē celeberrimū, o! nomē sublime, antè tēpora universa in DEI prædestinatione cōpositū: & in tēpore dignæ personæ secūdū rem, cōveniēter impositum. O! nomē quòd nominatur sæpius, & frequentatur dulcius in cōcilio & congregatione justorum, & quòd versatur clementius in ore peccatorum. Quis enim unquam criminum veniam petiit, nisi mediante MARIA? Omnes MARIAM invocant. Omnes MARIAM nominant. MARIAM præ omnibus amant. Omnis ætas, sexus, & professio, MARIAM studiosè reclamat. Cùm enim summum Regem peccando perdimus, cùm Angelos, & Sanctos omnes offendimus: cùm etiam nobisipsis graves sumus: & omnino nescimus quid agere debeamus: hoc solùm restat miseris, ut oculos cordis & corporis ad Te levemus, consilium quærentes, & petentes auxilium. Unde Anselmus. Nihil certè utilius post DEUM, memoriâ Matris DEI: nihil salubrius meditatione pii amoris, quô fervebat in memoria & contemplatione Filii sui: nihil jucundius sapore pertracti gaudii Ejus, quo multipliciter pascebatur in eodem, & per eundem Filiū suū. Sæpe quidem vidimus & audivimus plurimos hominum in suis periculis recordari nominis Ipsius B. M. Virg., & illico omnis periculi malū evasisse. Velocior est enim non nunquā salus memorato nomine Ejus, quā invocato nomine Domini Jesu unici Filii ejus. Et id quidē non ideo fit, quòd ipsa major Eo sit aut potentior: nec enim ipse magnus aut potens est per Illā, sed Illa per Ipsū. Quare ergo salus promptior in recordatione Ejus, quoniam Filii sui, sæpe percipiatur, dicam quod sentio: Filius quidem Ejus Dominus est, & Judex omniū, discernēs merita singulorū. Dominū igitur ipse à quovis suo nomine invocatus, nō statim exaudit, profectò justo judicio id facit. Invocatio autē in nomine Matris suæ: etsi merita invocāti, nō merētur merita Matris intercedūt ut exaudiatur. Hæc deniq; humanus usus quotidie probat, cū quoties proposito amici nomine, ab alio impetrat efficaciter, quòd simpliciter sua prece nequaquā impetrare valebat. Itaq; si tā utilis est in subveniēdo, memoria nominis Matris DEI, nō mirū si magnum affert fructū frequēs meditatio Sācti amoris Ejus, si plenā jucūditatē dabit dulci studio cogitata & recogitata immēsitas gaudii Ejus. Hæc Ansel. Tibi ergo o! spes nostra, gaudiū & lætitia cordis nostri, ego peccator in vocē salutationis & laudis cupiēs prorūpere, Teq; ex intimo cordis cum gemitu & lachrymis, & devota cordis genuflexione affectuosissimè Matrē gratiæ salutare, & laudare: cū mēte pertracto viros illustres qui Te ab initio laudaverūt, præ stupore deficio, & ultra Spiritū nō habeo. Sed cū ad meipsū redeo, hæc intra me revolvo, dicēs. Salve o! pia Mater DEI, & Virgo, quā laudat orbis terræ, plenitudo ejus Cœli cœlorum, & omnis virtus eorum, quidquid de præconio Tuo lingva dicere potuit, calamus scribere valuit, cor potuit cogitare, omnibus illis simul collectis & conscriptis, & in unum manipulum congestis centuplicata, & infinitis multiplicata, corde devoto; aureo cum decore, mellifluo sapore, & odore aromatico, Tibi porrigo ad laudandum & glorificandum Te Virgo Beata nunc & in æternum.

Nomen Mariæ.

Anselm. lib. de excellētia B. Virginis cap. 6.

Mariæ invocatio interdum citius auxiliatur, quàm Jesu.

Author ad Mariam.

Unde Aug. Accipe itaque quascunque meritis Tuis impares gratiarum actiones & laudes, & cum susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium piæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per Te excusabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poscimus: accipe quod offerimus impetra quod rogamus, excusa quod timemus, quia nec potiorem meritis invenimus, ad placandum iram judicis, quam Te: quæ meruisti Mater existere Ejusdem Redemptoris & judicis. Succurre ergo miseris, juva pusillanimes, refove flebiles, ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro devoto fæmineo sexu. Sentiant omnes Tuum juvamen, quicunq; devotè celebrant tuam assumptionem. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super cœlorum peregrinis. Et cùm Te semper lætantem aspicis, fletus quoq; nostros ad Deum Ipsa admittas: Eumqve, ut proprium filium, pro nobis interpelles, precamur. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, iniurijs lacessimur, opprobrijs afficimur: esurimus, sitimus, somnum patimur, in carcere retinemur. Tu verò in cælestibus regnis prælata es cunctis virginum choris. Tu agnum quocunq; perrexerit sequeris: Tu virgineos choros, & ab incentivæ carnis illecebris alienos, per albentia lilia rosasq; vernantes ad fontem perennis vitæ potandos invitas. Tu in illa beatorum fælicissima regna, primi ordinis dignitate indempta, plantis roscidis oberrans, inter paradisi amænitatem gramineosq; & crocos, tenero poplite pergis: fæliciq́ue palma violas immarcessibiles carpis. Tu concinis sine fine choris cõjuncta Angelicis, Archangelicisq; sociata, indefessa voce Sanctus clamare nõ cessas. Tu in cubiculo regis beatitudine, gemmis, ac margaritis ornata existis. Tibi thronus ab Angelis est collocatus in aula regis æterni: Teq; Ipse Rex Regum ut Matrem veram, & decoram sponsam præ omnibus diligens, amoris amplexu associat. Nec mirum si dignetur Tibi adgaudere Deus regnans in cælis: Quem Tu paruulum ex Te hominem natum toties osculata es in terris. Has ergo tuas fælicitates possidens, convertere ad nostrarum miseriarum salutem. Inter hæc fratres charissimi, toto mentis affectu Beatissimæ Virginis intercessionibus nos committamus. Omnes patrociniaEjus omni nisu imploremus: ut dum nos supplici Eam obsequio frequentamus in terris, Ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cælis. Neque enim dubium est Eam, quæ meruit pro liberandis proferre precium: posse plus Sanctis omnibus liberatis, impendere suffragium Sed quid nobis prodest hanc interpellare vocibus, nisi etiam humilitatis Ejus exempla teneamus? Curemus ergo, dilectissimi fratres, ut cùm hujus diei festivitati interesse cupimus, vestimentis humilitatis atq; charitatis induti appareamus. Non nos invidia alienæ fœlicitatis torqueat. Non ira usq; ad divisionem dilaniet. Non cupiditas à nobis Christum excludat. Non sæculi nos tristitia exurat. Non prosperitas ejus incautè decipiat. Non luxuria inquinet. Non immundicia polluat. Non elatio corrumpat. Non superbia inflet, ut cùm nos virtutibus ornatos, charitate conjunctos, humilitate fundatos, beata DEI genitrix Maria suæ nos interesse festivitati perspexerit, ardentius subuenire festinet apud Filium, & Dominum suum JEsum Christum, Deum Salvatorem nostrum, qui coronis perennis regni clarificat Sanctos suos, & est æterna laus & expectatio omnibus electis suis, Hæc August. unde & Anselmus: Rogamus ergo te Domina, per Ipsam gratiam qua te pius & omnipotens Deus sic exaltavit, & omnia tecum possibilia donavit: quatenus id apud Ipsum nobis obtineas, ut plenitudo gratiæ quam meruisti in nobis sic operetur, quod participium beati premij Ejus nobis misericorditer quandoque donetur. Ad hoc quippe Deus noster per Te factus est frater noster, ut quemadmodum Ipse dignatus est consors fieri nostræ humanitatis: sic nos mereamur consortes fieri suæ Divinitatis. Intende ergo pijssima Domina, ut nobis ad effectum proveniat, propter quod Deus noster ex Tuo castissimo utero factus homo inter homines venit. Nec sis quæsumus exoratu difficilis quia proculdubio idem benignissimus Filius tuus erit ad concedendum, quicquid voles, promptus & exaudibilis. Tantummodo itaq; velis salutem nostram, & verè neqnaquam salui esse non poterimus.

August. serm. 2. de annunciatione, to. 10.

Anselm. lib. de excellentia B. Virginis. c. 12.

Quid ergo ſtringes larga viſcera miſericordiæ Tuæ contra nos Domina, ut nolis ſalvari nos? Certè Deus noſter (teſte Propheta) miſericordia noſtra eſt, Tu ejuſdem DEI noſtri, abſq; dubio, vera Mater es. Si tu ergo quæ dulcis es, & revera miſoricordiæ Mater denegas nobis effectum miſericordiæ, cujus tam mirabiliter facta es Mater: quid faciemus cùm idem Filius tuus advenerit, cunctos æquo judicio judicaturus? Siquidem licèt Ipſe Filius tuus ſit per Te factus frater noſter: utiq; tamen ubi voluntatem Tuam ſuæ videlicet dulciſſimæ Matris magìs porrectam adverterit: illuc ſervata æquitatis ratione, à qua te nullatenus diſcrepare velle videbit, judicij ſui ſententiam, ſive ad miſericordiam inflectendo, ſive ad juſtitiam intendendo promulgabit. Subueni ergo nobis Domina, & non conſiderata peccatorum noſtrorum multitudine, velle tuum ad miſerandum nobis inflecte Cogita quæſumus, & recogita apud te, quia non ad damnandum, ſed ſalvandum peccatores Conditor noſter factus eſt homo ex Te. Cur itaq; non iuvabis nos peccatores, quæ in tantam celſitudinem es propter nos elevata: ut te Dominam habeat, & veneretur tota pariter creatura? An ideo utrum pereamus amplius non curabis: quia quidquid de nobis miſeris ultra eveniat gloriæ Tuæ nulla iactura inde proveniat? Et hoc quidem fortaſſis aliquo modo bona Domina poſſes, ſi pro Tui ſolius exaltatione & utilitate Mater DEI facta fuiſſes. Sed utiqve Deus, qui hominem aſſumpſit ex Tua caſtiſſima carne, hoc fecit pro Tua & noſtra communi ſalute. Si ergo tu, quæ plena ſalute es potita, non intendis, ut eadem ſalus pro modulo noſtro etiam ad nos uſq; pertingat: iam tuorum ſufficiens commodorum, noſtrorum negligens eſſe videberis: quæ pro totius mundi ſalvatione meruiſti fieri Mater Altiſſimi, cùm nos poſtpoſueris quos obuoluit funus ſæculi. Quid ergo quæſo proderit nobis Tua felix & glorioſa exaltatio, & quam inde habemus, dulcis & affectuoſa exultatio? Ut ergo Filium tuum totius mundi Salvatorem, & Te Ejus reconciliatricem veraciter eſſe ſentiamus: eò nos propenſiori ſtudio iuva precamur & fove, quò in fæcibus mũdi natos & alitos potiori levamine perſpicis indigere. Ab initio deniqve renovationis humanæ; omnibus ſub tuum præſidium confugientibus huc vſque ſuccurriſti, & idcirco præ omni creatura, omni laude digniſſima dici & eſſe meruiſti. Eia ſuccurre nobis, & oramus ut laus quam per tot ſæcula poſſediſti, continua tibi duret in gratia Ipſa, qua mundo ſubueniſti Tibi ergo nos commendamus, tu procura ne pereamus. Effice potius ut ſalus noſtra de die in diem multiplicetur, & Filio Tuo, Domino JESU Chriſto, vita noſtra iugi devotione famuletur, Hæc Anſelmus.

Pſal. 84.

DE FINALI JUDICIO.
Cap. LXXXVII.

Iudicium finale. *Iudicium antecedentia, concomitantia & ſequentia.* *Purgatorij duplex pœna.*

POſt prædicta, quæ iam completa ſunt, reſtat ut de finali judicio, & quibuſdam alijs nondum impletis, aliquid videamus. Finale itaq; judicium quædam ſunt antecedentia, ſcilicèt pœna purgatorij, Eccleſiæ ſuffragia, & Antichriſti perſecutio: quædam concomitantia, ſcilicèt conflagratio mundi, & corporum Reſurrectio: & quædam ſequentia, ſcilicèt pœna infernalis, & gloria cæleſtis. De purgatorio ſciendum, quod in eo duplex pœna eſt: una damni, de carentia Divinæ viſionis: alia ſenſus, de afflictione caloris aut frigoris, vel pœnæ alterius generis: & quantum ad utrumque, minor pœna purgatorij, major eſt quàm maxima pœna hujus mundi. Bernardus: Sola dies purgatorij, ſuperat paſſiones Sanctorum. Ratio autẽ acerbitatis pœnæ purgatorij eſt iſta: quia cum Deus plus quærat emendam, quam pœnã, plus ponderat in pœnitentia virtutem bonæ voluntatis, quàm pœnam afflictionis unde plus ponderat Deus modicam pœnam voluntariam in præſenti, quàm multam non ita voluntariam in futuro, ſicut plus valet modicum auri, quàm multum plumbi. Unde ſecundùm Auguſtinum: Una gutta aquæ lachrymarum, tantùm facit hìc pro emenda, quantùm decem anni in purgatorio. Et oportet, ut quod ibi deficit in voluntate, ſuppleatur in acerbitate.

Nece-

Aug. ser- mone de purgatorio.

Necesse est autem (ut ait August. quod tantùm urat dolor, quantum inhæserat amor. Tantò enim quisquis torquetur diutius: quantò affectus ejus venialibus inhærebat fortius. Unde tamdiu differtur quis à gloria, quousque fiat sine omni macula sicut erat in baptismo. Noli ergo contemnere venialia, pro quibus tanta pæna est expectanda. Cur autē anima in corporalibus pænis teneatur, declarat Aug. dicens: Animæ quæ in corporibus viventes, per dilectionem rerum visibilium corporalibus imaginibus afficiuntur, à corporibus exeuntes, in eisdem imaginibus tormenta patiuntur: propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt, quia à corruptione corporalium affectionum hìc mundatæ non fuerunt, quam corpulentiam de Corporis delectatione traxerunt. Et iterum: Si enim anima à corruptione corporalium affectionum hìc non mundatur, Corpore exuta corporalibus tenetur passionibus. Studeat ergo in hac vita se ab hujusmodi petulantia mundare: quatenus cū hinc exierit, nihil corporeum secum trahat, & à Corporis passione immunis existat. Hæc Aug. Suffragiorum autem sunt quatuor modi generales ad quos omnes alij reducuntur, scilicèt oratio, iejunium eleemosyna & Sacramentum altaris. Hæc suffragia prosunt defunctis, secundùm magis & minus, pro diversitate meritorum in mortuis: vel pro charitate vivorum, qui magis sollicitantur pro mortuis aliquibus quam alijs. Illa enim suffragia quæ specialiter fiunt pro aliquibus plus valent illis, quam alijs, licèt etiam alijs aliquo modo communicentur. Suffragia verò quæ communiter fiunt pro defunctis, quamvis omnibus pro modulo suo prosint: Illis tamen ampliùs, qui dum essent in statu viæ, magis meruerunt ut sibi prodessent. Unde Gregor. Illis sacræ victimæ mortuis prosunt, qui hìc vivendo obtinuerunt ut eas etiam post mortem bona adiuvent, quæ hìc pro Ipsis ab alijs fiunt. Inter hæc autē pensandum est, quod tutior via sit, ut bonum quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat dum Ipse vivit per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post vincula libertatem quærere. Tunc ergo verè pro nobis DEO hostia accepta erit, cùm nosipsos hostiam fecerimus. Et fidenter dico, quia Hostia Salutari post mortem non indigebimus, si ante mortem DEO Hostia Ipsi fuerimus. Hæc Greg. Insuper ne aliquod bonum pereat, Illa bona quæ quis peccandò operatur, mortificata, alijs salvandis dabuntur. Sicut quoniam corporali morte quis moritur, fratres & propinqui in bonis Ejus succedunt. Antichristus verò qvatuor modis subvertendi homines armabitur: scilicèt callida persuasione, miraculorum operatione, bonorum largitione, tormentorum exhibitione. Prædictis quatuor modis multos ad se trahet. Trahet autem malos per munera, bonos per tormenta, simplices per prædicationem & miracula. Habebit secum magos & maleficos: reges quoq; & principes. Unde in Apoc. *Vidi de mari bestiam ascendentem,* id est, Antichristum, *habentem capita septem,* id est, principes universos, *& cornua decem,* id est illos qui impugnant decalogum, Hic ex parentibus senibus concipietur, & nascetur in Babilone, de tribu Dan. Et sicut in Christo omnis plenitudo Divinitatis inhabitavit, ita in Antichristo omnis plenitudo iniquitatis inhabitabit: quia in Ipso erit spiritus malignus, caput omnium malorum, propter quod & Filius perditionis vocabitur. Inter occultum adventum Antichristi, qui est per nativitatem, & manifestum. quod erit per prædicationem, & apertam persecutionem: venient Helias & Enoch, ut Ipsi repugnent, & errantes ad viam veritatis reducant, qui utriq; per Zachariam duæ Olivæ, id est Spiritu Sancto uncti, & per Joannem duo candelabra, id est lumen dantes alijs nominantur, & prædicabunt diebus mille ducentissexaginta, id est tribus annis & dimidio, sicut & Christus prædicavit: amicti saccis, idest pænitentiam prædicantes, & exemplo sui ostendentes. Et omnes qui cognoscere & confiteri verum Deum volunt, hos duos senes & veraces testes subsequentur, iniquum errorem deserentes: quam Ipsi in magnis, & coram DEO, & coram populo fulgebunt, vicos & civitates & plateas, atqve alia loca ubicunq; Filius perditionis contrariam doctrinam suam efflaverit percurrentes: ac in Ejs multa signa in Spiritu Sancto facientes, ita ut omnis populus qui ea viderit in maximam admirationem ducatur. Idcirco autem

Venialia abluenda.

Suffragia generalia.

Antichristi arma qvatuor.

Apoc. 13

Antichristi parentes et malicia.

Heliæ & Enoch adventus in terram.

Zach. 4.

Apoc. 11.

Helia & Enoch cades hæc magna signa, supra firmam petram solidata, illis dabuntur, quatenus Illa contraria, & falsa signa abijciantur. Tandem Antichristus occidet eos in Hierusalem, & iacebunt Corpora eorum in plateis tribus diebus & noctibus & dimidio, quia nullus audebit Corpora eorum sepelire, propter metum Antichristi, ut quicunq; viderint, timeant Ejs conformari. Post tres autẽ dies & dimidium resurgent, & in cælum in nube ascendent. *Antichristi cædes.* Antichristus verò quindecim diebus regnabit post mortem illorum. Regnabit autem tribus annis & dimidio, & post Dominus potestate sua occidet Eum: sive per se, sive per Michaelem Archangelum. Occidetur autẽ in monte Oliveti in papilione, & in solio suo, in loco illo unde Dominus ascendit, scilicèt in præfati montis vertice, qui dicitur inclytus, quia de eo Salvator ascendit ad Patrem, ibi namque peribit, unde Dominus ascendit. Quô interfecto non statim veniet Dominus ad judicium, sed concedentur quadraginta quinq; dies ad refrigerium Sanctorum, & ad pænitentiam subuersorum. Quantum autẽ sit spatium inter Illos quadragintaquinq; dies, & finem mundi, nemo scit. *Iudæorum conversio* Judæi tunc ad prædicationem Enoch & Hæliæ: convertentur ad fidem, & Sancta Ecclesia usq; in finem mundi pacifica quiescet, quia extunc fraudulentia & sævitia diaboli penitus deficiet. *Conflagratio mundi* Circa conflagrationem mundi sciendum est, quòd ignis permaximus adventum judicis præveniet, & faciem Ejus præcedet, quia virtute divina non solùm ignis, qui est in sphæra sua: sed etiam omnes ignes, & qui in terra, & super terram sunt, ad mundi conflagrationem concurrent. Per istum ignem qvasi simul fiet purgatio justorum, & punitio malorum, incineratio Corporum, & consumptio terræ nascentium. *Ignis conflagrationis quatuor officia.* Habebit enim iste ignis officium quatuor ignium, videlicet ignis infernalis, ad reproborum punitionem, ignis purgatorij, ad bonorum à venialibus purgationem, ignis terrestris, ad vegetabilium & sensibilium consumpionem, & corporum incinerationem: & ignis elementaris, ad elementorum subtilisationem, & innovationis eorum dispositionem. Per hunc ergo ignem ita facies terræ exuretur, quod Figura hujus mundi peribit, sicut & olim per diluvium factum fuit. *Iudicium per aquam & per ignem* Et meritò primum DEI judicium fuit in aqua, contra ardorem luxuriæ, quæ tunc viguit, ultimum verò judicium erit in igne, contra teporem charitatis, quæ tũc tenescente quasi mundo refrigescet. Quo facto, statim erit Resurrectio mortuorum Corporum, cum adventu judicis ad judicium, & tunc inflammabitur totus mundus per circuitum: *Resurrectio universalis* Quia enim homo meruit & demeruit, in anima simul & Corpore punietur, vel præmiabitur in utroque, & ideo in eisdem opportet Eum resurgere. Resurgent autẽ omnes tam boni quàm mali, nulla in ejs existente differentia, nõ quantũ ad ordinem temporis, sed quantum ad ordinem dignitatis. Nam mali surgent deformes & passibiles, imo tam ignominiosum erit Corpus peccatoris, quod anima resumens ipsũ stupebit quoniam illud videbit, & ipsum videre abhorrebit, & vellet potius habere tale Corpus quale erat, quamvis dimidium comestnm fuit à vermibus. In bonis autem natura seruabitur, & vitia detrahentur, & erit Corpus septies clarius quàm sol sit modo. Quantò fuerint crimina malorum abominabiliora, tanto erunt corpora eorum deformiora. Et quantò fuerint merita justorum plura & majora, tantò erunt Corpora eorum pulchriora & clariora. *Corpus bonorum, septuplum fumet claritatis augmenta.* Corpus minimi pueri septipliciter clarius sole erit. Si alius fuerit in decuplo erit illo clarius, & similiter intellige de centies & millesies. Et sicut Christus infinitis est omnibus Sanctis Sanctior, ita est infinities Corpus Ejus omnibus Sanctis clarius. Omnes autẽ tam boni quàm mali resurgent incorrupti & integri Corpore videlicet sine aliqva membrorum diminutione, in debita statura, secundùm mensuram ætatis plenitudinis Christi, sed boni tantum in gloriam immortalitatis immutabuntur. *Aug. lib. 22. de civitate, capit. 15. Mat. 0.* Unde Aug. Sed si Christus in ea mensura Corporis in qua mortuus est resurrexit: nefas est dicere, cum Resurrectionis omnium tempus venerit, accessuram Corpori Ejus eam magnitudinem quam non habuit, ut longissimis possit fieri æqvalis. Si autem dixerimus, ad dominici Corporis modum etenim minorum majorumqve Corpora redigenda, peribit de multorum Corporibus perplurimum, cum Ipse nec capillum periturum esse promiserit. Restat ergo ut quisq; recipiat suam mensuram quam vel habuit in juventute, si

senex

ſenex eſt mortuus: vel fuerat habiturus, ſi eſt antè defunctus. Et ideo non eſt dictum ab Apoſtolo, in menſuram ſtaturæ ſed, *in menſuram ætatis plenitudinis Christi*, quia reſurgent corpora mortuorum in juvenili ætate & robore, ad quam Chriſtum perveniſſe cognovimus: Hæc Auguſt. Reſurrectio ergo tria corriget in natura, ſcilicèt defectum, ſicut in pueris & mutilatis, ſive in diminuta natura membrorum ſuperfluum, ſcilicèt unguium, crinium & hujuſmodi. Errorem, ſicut eſt in monſtruoſitate membrorum. Reſurgent quoqve corpora eorum: numero eadem ex eodem pulvere in quem prius, redacta fuerant: ita quod in quaſcunq; auras vel ſinus pulvis Ille fuerit diſperſus, ad eandem animam redeat, quæ ipſum primitus ut viveret & creſceret animavit. Nec ſolùm reſurgent Corpora qvantum ad membra principalia: ſed etiam ſalvis capillis, & cæteris membris ad decorem facientibus. Reſurgent enim homines quantum ad eſſe, & quantum ad integrum eſſe, & quantum ad decorum eſſe Et hoc in momento, id eſt, breviſſimo & anguſtiſſimo ſpatio temporis, in ictu oculi, tranſuolavit media, & tranſijt ad remota: in noviſſima tuba, ideſt per vocem magnam & manifeſtam, poſtquam non erit alia. Hæc tuba clamor ille intelligitur, de quo in Evangelio dicitur: *Media nocte clamor factus, Ecce ſponſus venit, exite obviam ei*: Non enim tunc veniet cum ſperatur, ſed media nocte ideſt occultè valde & inſperatè. Tubæ nomine aliquod evidens & præclarum ſignum accipitur, quod nutu divino dabitur: quod Archangeli vox & tuba DEI alibi & etiam vox filij DEI in Evangelio dicitur: Et bene dicitur tuba DEI: quia quaſi ad bellum contra inimicos veniet, & efficaciam dabit ei, quod per illam mortui Reſurgent. Uox ergo tubæ, ſecundum quoſdam, eſt imperium Chriſti reſurgere imperantis: ſecundùm alios verò, eſt manifeſta Chriſti apparitio: poſt Reſurrectionem verò ſtatim erit judicium. Erit autè in valle Joſaphat quæ ſita eſt ad Orientem, inter Hieruſalem & montem Oliveti: quia Hieruſalem terræ adiacens eſt locus medius communis omnibus nationibus, ac famoſiſſimus, & publicus propter opera noſtræ redemptionis. Joſaphat autem interpretatur judicium Domini. Ad judicium ergo Domini congregabuntur omnes impij, ut damnentur, juſti verò non deſcendent in vallem judicij ut damnentur, ſed in nubibus obviam Chriſto elevabuntur. Chriſtus enim non deſcendet in terram ad judicium, ſed in aere ſedebit contra locum montis Oliveti, ex quo aſcendit, ſtipatus agminibus & virtutibus cœlorum. Et erit judicium illud horribile ex omni parte. Suprà, erit judex iratus: ſubtus, patens infernus: intus, conſcientia remordens: extrà, mundus ardens, à dextris, peccata accuſantia, à ſiniſtris, infinita dæmonia terrentia: circà, boni Angeli in infernum pellentes, & mali ad ipſum trahentes. Ibi erunt autem omnes Sancti ſententiam judicis approbantes, & omnes mali cum bonis peccata damnatorum cognoſcentes. Et tunc Chriſtus blandus juſtis, & terribilis apparebit injuſtis. Adeo quidem iratus reprobis videbitur, ut dicant montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni. Stigmata qvoq; monſtrabit, & paſſionis inſignia, ſcilicèt Crucem, clavos, lanceam, coronam, & flagella. Tota quippe Trinitas in judicio futuro judicabit authoritativè & juriſdictione ordinaria, ſed Chriſtus, inquantum homo, judicabit executivè & juriſdictione delegata: quia judex debet eſſe manifeſtus omnibus judicandis. Deus autem Pater vel filius, ſecundùm divinam naturam, non videbitur ab omnibus in judicio: quia tunc omnes eſſent beati, cùm in viſione conſiſtat beatitudo, & ideo executio judicij data eſt à Patre Chriſto homini, qui poterit ab omnibus videri. Unde poteſtatem dedit ei judicium facere, ſcilicèt executivè: quia filius hominis eſt ab omnibus viſibilis, bonis & malis. Non apparebit in forma DEI, quia ſolis mundis corde promittitur viſio formæ DEI: ſed in forma ſervi, ut poſſit ab omnibus videri juſtè judicaturus in ea forma, in qua injuſtè judicatus eſt, Unde Auguſt. in Forma illa erit judex, in qua ſtetit ſub judice. Illa judicabit, quæ judicata eſt. Nam ſi judicium non fieret niſi inter ſolos juſtos, appareret tanquam juſtis forma DEI. Quia verò judicium futurum eſt juſtorum & iniqvorum: nec licet ut iniqui videant Deum: talis apparebit judex, qualis videri poſſit, & ab Ejs quos coronaturus eſt, & ab Ejs quos damnaturus

Epheſ. 4.

Reſurrectio tria corriget in natura, et erit integra.

Reſurrectio fiet in momento.

Mat. 25.

Tuba quid

Vallis Ioſaphat locus judicij.

Judicij horribilitas.

Chriſtus cũ cicatricibus apparebit.

Divina natura non videbitur dãnandis.

Forma qua judicaturus judicabit Chriſtus.

Auguſt. ferm 64. de verbis Domini.

Ordines in judicio quatuor. rus est. Hæc Aug. Ordines autem quatuor erunt in judicio: quorum duo erunt electorum, & à dextris: duo reproborum, & à sinistris. Ex parte electorum quidam non judicabuntur, sed judicabunt & salvabuntur, ut quorum merita bona sunt impermixta malis, sicut perfectorum pauperum Christi, qui hic se ipsos judicaverunt: qui præcepta legis, perfectionis virtute transcendunt, & omnia relinquentes, nudi nudum Christum secuti sunt, quibus voce dominica dicitur: *Uos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Dicuntur autem judicare, id est, judicanti assistere: quia cum judice tanquàm assessores eminentiùs sedebunt, non quòd Ipsi sententiam ferant, quia hoc solius judicis erit: sed quòd approbent & confirment Sedebit enim Christus in eminentiori loco cum Sanctis: mali verò stabunt subtus in terra quam dilexerunt Quidam verò judicabuntur & salvabuntur, ut quorum merita bona sunt aliquibus malis venialibus permixta qui vitæ maculas lachrymis tergunt, qui mala præcedentia seqventibus factis & misericordiæ operibus redimentes, quidquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis judicis bonorum operum superinductione cooperiunt, quibus judex veniens dicet: *Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me, infirmus, & visitastis me: in carcere, & venistis ad me.* Ex parte reproborum quidam judicabuntur, & damnabuntur, ut quorum merita dānabilia permixta sunt aliquibus bonis: sicut illorum qui Christianæ fidei initiati mysterijs opera fidei exercere contemnunt, & fidem sine operibus habent: quibus inclamatione dominica dicitur: *Esurivi, & non dedistis mihi mundacare: sitivi, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: infirmus & in carcere, & non visitastis me.* Quidam verò non judicabuntur, sed damnabuntur, ut quorum mala merita omnino impermixta sunt bonis, ut qui fidem recipere noluerunt, & fundamento fidei caruerunt: vel qui susceptam fidem quasi per apostasiam reiecerunt: de quibus Dominus dicit, Qui non credit, iam judicatus est Et de quibus Paulus ait: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* De quibus etiam Psal. ait, *Non resurgent impij in judicio.* Resurgent quippe etiam omnes infideles, sed ad tormentum, non ad judicium Unde Petrus Cantor: Qui non credit, non habens scilicèt characterem fidei, iam judicatus est. Non enim fiet cum tali discussio & examinatio, cùm caruerit charactere & dominio regis, & constet curiæ talem esse de reprobis, nec de familia DEI: unde sine sententia rapietur in ignem æternum. Habens autem characterem regis & signum quo ab alijs separatus erat, citabitur ut homo regius: sed & quæ discussio & desceptatio cum eo? *Esurivi, & non dedistis mihi munducare,* &c. Tandemq; pro non servato charactere & dominio regis, fiet sentētia in Eū damnādū Gregorius, Nā & princepes terrenā rempublicā regens, aliter punit civē interius delinqventē atque aliter hostē exterius rebellātē. In illo enim jura sua cōsulit, cōtra hostē verè bellū movet, & de pœna Ejus quid lex habeat nō requirit. Hæc Greg. Perfecti ergo judicabūt, & non judicabūtur, alij fideles facta discussione Evangelica, de operibus misericordiæ judicabūtur: quidam ad gloriam, quidam ad pœnam, infideles autem iam judicati sunt.

Matt. 19. *Matt. 25.* *Ibidem.* *Ioan. 3.* *Rom. 2.* *Psal. 1.* *Gregor. li. 26. moral. c. 25.*

Iudicandi forma. Ubi non putatur per tractum & moram temporis singulorum examinatio: sed simul merita singulorum discutiet, & discussa judicabit. Tunc enim libri conscientiarum pandentur, & Ipse liber aperietur, qui dicitur liber Uitæ, quo fiet ut simul omnium omnia secreta omnibus tanta certitudinis claritate patescant, ut contra testimonium veritatis loqventis in Christo, & conscientiæ cujusq; pariter contestantis, nulla inficiendi, defendendi, vel excusandi seu subterfugiendi pateat semita, quin recipiat unusquisq; secundùm merita sua. August. Fiet enim virtute divina, ut cuiq; opera sua vel bona, vel mala cuncta in memoriā revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur: ut accuset, vel excuset conscientia conscientiam. Tunc aperta erit seperatio sicut morum, sic & vitæ singulorum. Dicit autem August. quot tot homines salvabuntur, quot dæmones ceciderunt. Sed Greg. dicit, quòd tot homines salvabuntur, quot Angeli perstiterunt. Dixerunt etiam quidam, quod duo parietes erunt in cœlo, scilicèt unus hominum, & alter Angelorum, & quòd ruina Angelorum restaurabitur

August. li. 22. de civitate. *Salvandorū numerus.*

per

per virgines, & de alio pariete tot erunt salvandi, quot in alio pariete sunt virgines & Angeli. Bonum esset & utile de hoc judicio freqventer cogitare, ut cogitatio tantæ angustiæ nobis timorem incuteret, & timor incussus à nobis peccatum perpetratum expelleret, & nos à perpetrando arceret, exemplo Hierony. dicentis: Sive comedam, sive bibam, sive aliquid aliud faciam, semper videtur in auribus meis sonare illa vox terribilis. Surgite mortui, & venite ad judicium Gregorius: Si qua est præsentis temporis lætitia ita agenda est, ut nunquam amaritudo seqventis judicij à memoria recedat. Anselmus. In matutino, id est, in contemplatione extremi judicij: quod nocti præsenti tanquam lux matutina succedit, interfice omnes peccatores terræ, id est, delicta atque peccata conversationis terrenæ, ut disperdas de civitate Domini quam in te Illi ædificare debes, omnes operantes iniquitatem: id est, diabolicas suggestiones, odibiles DEO delectationes mortiferos consensus, & opera perversa Ab omnibus his (tanquam civitas DEI) debes emundari, ut placitam in te mansionem sibi creator inveniat, obtineat, & possideat. Hæc Anselmus: Hæc ergo omnia pensantes, evigilemus totis viribus, & voluntati DEI obtemperantes, remedia quæramus: beneficiaq; DEI circa nos cogitantes assiduè peccata studeamus pro posse vitare, ut judicio Illi terribili mereamur securi assistere. Ad quod bene hortatur nos August. dicens: Melius est hìc parvam amaritudinem sustinere, & postea ad æternam dulcedinem pervenire, quàm hic habere falsum gaudium, & illic suscipere sine fine supplicium. Et iterum: Certum est, fratres charissimi, quod si semper beneficia DEI nostri, quæ nobis nullis præcedentibus meritis nostris collata sunt, assiduè cogitamus, peccata nobis aut non dominantur, aut si fortè surrepserint, citò per pœnitentiam corriguntur. Quis enim vel mente concipere, non dicam verbis possit exponere, quanta circa nos sunt beneficia DEI nostri? Fecit enim nos, cùm non essemus: reparavit nos postea, cùm periissemus. Mortem suscepit, pretioso nos sanguine liberavit. Ad inferna descendit, de faucibus nos æternæ mortis eripuit, cœlorum nobis etiam præmia promisit. Hæc omnia fratres dilectissimi pio & benigno animo cogitantes, quantum possumus cum Ipsis adiutorio beneficijs suis vicem rependere festinemus. Non reddamus mala pro bonis: sed quantum possumus, voluntati Illius obtemperare fideliter studeamus: totis viribus invitantes, ut præcepta Ipsius magis nobis pariant de sequacitate remedium, quàm de transgressione judiciũ. Nam quid faciemus, charissimi, in Illo metuendo judicij die, cùm tremente mundo Dominus præcinentibus Angelorum buccinis, in Illo majestatis suæ throno, circumdatus cœlestis militiæ luce, consederit: ibiq; de terræ gremio & antiquo pulvere suscitato humano genere, attestante testimonio conscientiæ singulorum, positis in conspectu peccatorum pœnis, justorumqve præmijs rationem vitæ cæperit postulare, & plus iam justus quàm misericors, severitate judicis cõtemptæ misericordiæ reos cœperit accusare, & dicere: Ego te, ò homo, de limo manibus meis feci, Ego terrenis artubus infudi spiritum: Ego tibi imaginem nostram similitudinemq; conferre dignatus sum: Ego Te inter paradisi delicias collocavi. Tu vitalia mandata contemnens, deceptorem sequi, quàm Dominum maluisti. Cùm expulsus de paradiso, jure peccati mortalis vinculis tenereris: virginalem uterum, sine dispendio virginitatis, pariendus introij, In præsepio expositus, & pannis obvolutus iacui. Infantiæ contumelias humanosq; dolores, quibus tibi similis fierem, ad hoc scilicèt ut te mihi similem facerem, pertuli. Irridentium palmas & sputa suscepi, acetum cum felle bibi: flagellis cæsus, vepribus coronatus, affixus Cruci, perfossus vulnere, ut Tu eripereris morti, animam in tormentis dimisi. En clavorum vestigia, quibus affixus pependi: en perfossum vulneribus latus. Suscepi dolores tuos, ut tibi gloriam meam darem. Suscepi mortem Tuam, ut Tu in æternum viveres. Conditus iacui in sepulchro, ut Tu resurgeres in cœlo. Cur quod pro Te pertuli perdidisti? Cur ingratè redemptionis Tuæ munera renuisti? Non tibi Ego de morte mea quæror. Redde mihi vitam Tuam, pro qua meam dedi. Redde mihi vitam Tuam, quam vulneribus peccatorum indesinenter occidis. Cur habitaculum, quod in Te sacraveram, luxuriæ sordibus poluisti; Cur Corpus iam meum illecebrarum turpitudine maculasti? me graviore criminum tuorum Cruce, quàm

Judicij recordatio utilis est.

Gregor. hom. 11. in Evag.

August. serm. 67. de tepore.

Idem ibid.

Exprobratio beneficiorum Dei in nos

Peccatum gravissimũ Christo est. Illa in qua quondam pependeram afflixisti? Gravior enim apud me peccatorum Tuorum Crux est, in qua vinctus pendeo, quàm illa in qua Tui missertus mortem Tuam occisurus ascendi. Cùm essem impassibilis, pro Te pati dignatus sum. Sed Tu despexisti in homine Deum, in inferno salutem: in via reditum, in judice veniam, in Cruce vitam, in supplicijs medicinam Et quia post omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluisti: ab auditu malo non mereberis liberari. Hæc August. Terminatô judiciô, tota caliditas illius ignis permaximi, de quo dictum est, exequetur judicis sententiam: involvet enim peccatores & trahet in infernum. Et ita patet, quòd ille ignis adventum judicis & præcedet, & concomitabitur, & sequetur. Unde

Gregor. hom 2 in Ezechiel. Ibidem. Greg. Ille etiam ignis, qui cœlum aereum & terram concremabit, peccatores proculdubio constringet in pœna suæ damnationis. Ipse enim redemptor noster in suo nunc terrore videbitur, eiqve ignis judicij in reproborum vindictam famulabitur. Et iterum: Extremi judicij die, æterno tunc judice terribiliter apparente, astantibus legionibus Angelorum, assistente cuncto cælestium ministerio potestatum, atque omnibus electis ad hoc spectaculum deductis, antiquus hostis diabolus, bellua videlicet crudelis & fortis, in medium captivus deducetur, & cum suo Corpore: id est, cum reprobis omnibus æternæ gehennæ incendijs mancipabitur, cùm à Domino dicetur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & Angelis Ejus.* O qvale erit illud spectaculum, quando hæc immanissima bellua electorum oculis ostendetur, quæ hoc belli tempore nimis eos terrere poterat, si videretur Sed occulto ac miro DEI consilio agitur, ut & nunc per Ejus gratiam à pugnantibus non visa vincatur: & tunc à lætis victoribus jam captiva videatur. Tunc autem justi divino adjutorio, quantum dibitores sint, plenius recognoscunt, quando tam fortem belluam viderint, quam nunc infirmi vicerunt, & in hostis sui conspiciunt immanitatem, quantum debeant defensoris sui gratiæ. Hæc Greg. Umde &

Mat. 25. Diaboli visio.

August. ubi supra Dei visio aperta Ansel. in Mat. Aug. Post judicium perget hinc, ducetq; secum Corpus, cui caput est, & offeret Regnum: id est, redemptos sanguine suo, DEO Patri. Tunc planè videbitur forma illa DEI, quæ non potuit videri ab iniquis: quorum visioni forma servi exhibenda erat. Unde etiam Anselmus: Sublatis autem impijs, ne videant gloriam DEI: de justis singulis, secundùm gradum suum & meritum, Angelicis ordinibus insertis, fiet illa gloriosa processio, Christo præcedente capite nostro: omnibusqve membris suis seqventibus: & tradetur regnum DEO Patri: ut Ipse regnet in Ejs, & Ipsi in eo Regnum illud percipientes, quod

Mundi innovatio paratum est illis ab origine mundi. Post prædicta statim erit mundi innovatio, quæ non complebitur quamdiu peccator est in mundo: id est, quousqve detrudatur in infernum. Sic enim ignis ille permaximus elementa purgabit,

Purgatio & innovatio, quo modo differunt.. cùm habeat virtutem formæ extrinsecè expulsivam: sic mundum innovabit, cùm habeat virtutem sublativam: Unde differentia est inter purgationē, & innovationem, quia purgatio erit pœnalium qualitatum detractio, & elementorum ab impuritate, quam ex commixtione habent, ad puritatem mutatio: sed innovatio, erit pulchrioris formæ inductio. Sic autem purgabuntur elementa, quòd præcidetur ab igne vis combustibilis, ab àere obscuritas, ab

Elementorum purgationes. aqua glacialis frigiditas, à terra ponderositas & opacitas, quia de omnibus elementis quod ignobile est, tendet deorsum & ad locum pœnarum: scilicèt ad cloacam infernalem cum omnibus rerum immundicijs confluet, & ibi horrorem carceris multiplicabit. Rerum ergo mutabilitas: scilicet frigus, æstus, grandines, turbines, fulgura, tonitrua, & aliæ incommoditates penitus interibunt: elementa verò purgata permanebunt. Innovabuntur etiam, quia terra tota erit sicut paradisus & planabitur: & aer erit clarior, nec habebit impressiones, quas habet modo, perspicuum qvoqve in aqva, & lux in igne manebunt: & sicut ignis & aqua puriores. Orbes qvoqve cœlestes, propter impermixtionē nullā impuritatē habētes, nulla indigebũt purgatione, sicut elemēta: sed tantũmodo cessatione motus: & ideo innovabũtur, sed nō purgabũtur.

Inno-

Incarnatio verò eorum est à statu veteri in statum novum commutatio. Et requirit in illis duo: scilicet motus cessationem, & claritatis splendorem ampliorem, quando sól stabit in Oriente, & luna in Occidente, ubi creata sunt: & ibi sine fine manebunt. Hujus ratio est ista: Quia corpora superiora facta sunt ad usum hominis dupliciter: Uno modo, propter necessitatem corporis, scilicet statum generationis & corruptionis, & ideo cessante illo statu, cessat & motus. Motus enim Cœli, & transmutatio, in elementis ordinata sunt ad complendum numerum Electorum. Et ideo ipso numerô completô, in judicio cessabunt: sicut ea quæ sunt ad finem, habito fine cessant. Cessante autem motu Cœli, cessabit & tempus, quod sequitur motum Cœli: quia secundùm Apocalypsim, tempus non erit ampliùs. Ex hoc patet quòd dies Resurrectionis generalis erit dies novissimus. Unde Job dicit: *Et in novissimo die, de terra resurrecturus sum.* Alio modo facta sunt, propter delectationem & pulchritudinem creaturæ: & propter cognitionem DEI in illis: & ideo lux Eorum non cessabit, sed augebitur. Deniq; Cœlum, sol, luna, & stellæ quæ nunc festinant cursu irretardabili: quasi cupientes in meliorem statum mutari, tunc fixa immobiliter manent & quieta: & mirabili glorificatione immutata. Nam Cœlum gloriam solis induet: sol, luna, & stellæ vestientur ineffabili splendore. Unde Haymo. Tunc etiam complebitur id quondam per Esaiam prædictum: *Erit lux lunæ sicut lux solis, & septipliciter, sicut lux septem dierum.* Hoc enim post illum extremi judicii diem erit: cùm scilicet Cœlum novum ac terra nova fuerit. Omnia namq; quæ per spatium sex dierum operatus est DEUS, propter hominem facta sunt: & in Ejus lapsu omnia elementa detrimenta sustinuerunt. Nam antea terra spinas & tribulos non proferebat: nec àër iste tantæ crassitudinis ut nunc, sed purior erat. Sìc etiam sol, & luna, & sidera sui luminis sustinuerunt detrimenta. In die verò judicii terminato illo examine, cum fuerint omnes reprobi una cùm diabolo conclusi in infernum, sustollet se Dominus JESUS pariter cum corpore suo, quod omnes electi sunt, in Cœlum. Et tunc sibi luna splendorem solis mutuabit, sol verò septempliciter quàm modo lucebit: recipietq; splendorem, quem homine peccante amisit. Hæc Haymo Patet ergo quòd Cœlum & terra transibunt, quantùm ad formam: sed non quantùm ad substantiam. Augustinus. Elementa, id est; Cœlum & terram non credamus abolenda, sed in meliùs commutanda: figuram mundi, id est; imaginem, non substantiam perituram. Gregorius. Cœlum & terra per eam quam nunc habent imaginem transeunt; sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Cœlum igitur, & terra, & transibit, & erit: quoniã ab ea quam nunc habet speciem, per ignem tergitur, & tunc in sua semper natura servatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea & mutabuntur.* Hæc Greg: Mundum autẽ innovari, id est; pulchriorẽ indueri debere, ostenditur triplici ratione. Primò, quia sicut dignũ fuit quòd elemẽta purgarentur pro eo quòd infecta erant propter peccatũ hominis: ita dignum erit ut mundus innovetur, propter glorificationem hominis & honorem Beatorum. ut homine glorificato, cuncta etiam creatura innovetur cum eo. Secundò, ut creaturæ renumerentur pro labore quo homini servierunt. Tertiò, ut totus mundus per hoc speculum DEUM cognoscat. Unde oportet in futuro speculum pur-

Cælestis motus cessatio.
Innovatio dictorum.
Temporis cessatio.
Job. 19.
Haymo in Matth.
Esaiæ 30.
Elementorũ deterioratio ex lapso Adæ
Aug. lib. 20 de Civitate. cap. 16.
Greg. lib. 17 moral. cap. 5
Psalm. 101.
Mundi innovandi rationes.

purgari, & meliorari: quia in pulchritudine creaturarum ampliùs, resultat species creatoris. Hoc autem non erit ad necessitatem, ut DEUS per creaturæs videatur sicut modo, sed ad jucunditatem ut videlicet jucunditati visionis intellectualis addatur delectatio visionis sensibilis.

DE PÆNA INFERNALI, & GLORIA Cælesti.

CAPUT LXXXVIII.

Pæna inferni diversa erit.

FInale verò judicium seqvitur pœna inferni, & gloria Cœli. De pæna infernali est sciendum, quòd cùm in damnatis sit diversitas peccatorum, erit diversitas pœnarum. Cùm enim in peccato sit aversio à Creatore, & conversio ad creaturam, scilicet ad bonum commutabile, spreto bono incommutabili, scilicet DEO, & deordinatio voluntatis contra instinctum rationis, meritò pœna variabitur, propter ista. Unde propter aversionem erit carentia visionis DEI: sed propter conversionem, erit pœna materialis ignis, vel incendii: propter inordinationem autem rationis & voluntatis, erit pœna universi: quæ consistit in afflictione varia, & acerba, & æterna. Ibi enim erit calor ignis, rigor frigoris, tenebræ, fumus, lachrymæ interiores, aspectus dæmonum, clamor in perpetuum † mallei percutientium, serpentes & dracones ariditas, sitis, fætor sulphuris, vermis conscientiæ, vincula, carcer, timor, dolor, pudor, & confusio peccatorum omnibus patientium: invidia, rancor, tristitia, carentia Divinæ visionis, ablatio spei omnis salutis. Ipsum etiam esse quod omnis creatura appetit, pœna eis est: quia quærent mortem naturalem, & non invenient. Nam quia homo in suo ævo peccavit, id est; quamdiu vixit: nec voluntas Ejus finem peccandi habuit: ideo justè in æterno DEI, & æternaliter punietur. Unde Gregorius. Ad districtam judicii sententiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis. Et iterum: Iniqui cum fine deliquerunt: quia cum fine vixerunt. Nam voluissent utiquè (si potuissent) sine fine vivere, ut possent sine fine peccare. Ostendunt enim, quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum vivunt. Justum est igitur, ut nunquam careant supplicio, qui nunquam voluerunt carere peccato. Hæc Gregorius & Augustinus. Factus est autem homo malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum quod esse possit æternum. Et ut ait Bernardus. Justè profectò si peccat patitur quòd nolit, qui non peccat nisi velit. Videbunt etiam damnati seinvicem: non ut inde consolentur, sed magis torqueantur. Unde Gregor. Quamvis illis ignis ad consolationem non lucet, tamen ad aliquid (scilicet ut magis torqueat) lucet. Eos quippe quos reprobi nunc inordinate diligunt, secum tunc in tormentis videbunt: ut pœnam propriæ punitionis, exaggeret carnalis cognitio Authori præposita, pari ante oculos ultione damnata. Unde & Isidorus: Ignis gehennæ lucebit miseris ad miseriæ augmentum, ut videant unde doleant: non ad consolationem, ut videant unde gaudeant. Et breviter, secundùm Hieronymum. Tanta erit in inferno vis doloris, quòd mens ad aliud dirigi non potest, nisi ad quod vis doloris impellit. Et si singulis

Aversionis à Deo pæna. *Cöversionis ad creaturas pæna plurima.* *Aliàs, clamor, improperiũ.* *Pænarũ æternarum causa Greg. lib. 4. dialog. c. 44. Ibidem.* *Aug. lib. 21 de civitate. cap. 12.* *Greg. lib. 9. moral. c. 48.* *Vis doloris.*

gulis diebus quibus erunt damnati in inferno unam lachrymam materialem emitterent: plùs exiret aquæ per processum temporis ab uno damnato, quàm omnia vasa hujus mundi caperent: imò plùs quàm omnia Maria aquæ contineant. O! pia corda illud in terminabile & crudele, illud æternum supplicium respicere, lugere & flete. Heu, heu, cur non hæc maxima futura nobis mala prævenimus, cùm robur adest, & tempus opportunum. Utinam & de tempore toto inutiliter expenso superesset tunc nobis vel una horula tantæ pœnæ in remedium concessa: sed heu sententiante Divina justitia præcluditur nobis salutis via, negatur misericordia, spes omnis est ablata. O! dolores & miseriæ, & in æternum permansuræ angustiæ in terra hac oblivionis: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Quid plura? Nos miseri & miserabiles tantùm, tunc affligimus, & dolemus de illo væ æterno: ut qualiscunq; terminus excogitatus, dummodo finitus, esset nobis solatiolus: unde posito, per impossibile, quòd esset aliquis lapis molaris adeo magnus, quò circumferentiam Cæli contingeret, & quòd aliqua avicula minimæ quantitatis, post centum millia annos veniens de lapide prædicto, solùmmodo per rostrum suum evelleret quantùm est decima pars millii, & iterum post centum millia annorum curricula sicut prius ageret: scilicet unam particulam de decem, & sic per partes evelleret, ita quòd in decies centenis millibus annis non plus diminueretur quantitas lapidis, nisi quantùm habet in magnitudine granum unius millii, en proh dolor nos, miseri multum grati essemus, quòd post tam longam & plenam consumptionem totius lapidis finem haberet sententia nostræ æternæ damnationis. Sed heu hæc eadem consolatio miseris à Divina justitia penitus est negata. Supra omnes autem pœnas inferni, est carentia visionis DEI, quia mali non tantum dolebunt de Ipso tormento, quàm quòd repellentur à tali consortio. Unde Chrysostomus. Nonnulli imperitorum putabant sibi esse satis & optabile videri, si gehenna tantùmmodo carerent: ego autem multo graviores quàm gehennæ dico esse cruciatus, removeri & abiici ab illa gloria. Excludi ab omnibus bonis quæ præparata sunt Sanctis, tantùm generat cruciatum, & tantum dolorem, ut etiam si nulla pœna extrinsecus torqueret, hæc sola sufficeret: omnes igitur gehennæ superat cruciatus. Et videtur quidem una tantùmmodo pœna esse combuti, si verò aliquis diligenter expendat, duplex hoc inveniet esse supplicium. Qui in gehenna utitur, Cœlorum Regnum prorsus amittit: quæ certe pœna major est, quàm cruciatus ille flammarum. Novi autem quia plurimi solam pertimescant gehennam: ego tamen illius gloriæ amissionem multo amarius, quàm ipsius gehennæ dico esse supplicium. Intolerabilis qvidem res est gehenna & supplicium ejus horribile. Tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à Beatæ Illius gloriæ honore propelli: exosumq; esse Christo, & audire ab illo, non novi vos: atq; vultum illum mansvetudinis pietatisq; plenum, nos tamen aversantem videre: & illos totius tranquillitatis oculos, nequaqvam nos aspicere sustinentes. Sed neqvaquam istud patiamur, o! unigenite Filii DEI: neq; experiamur intollerabile illud horrendumq; supplicium. Hæc Chrysostom. unde & Augustinus. A Regno DEI exulari, à Civitate DEI alienari, à vita cadere, tam gravis est pœna, ut ei nulla possint tormenta, quæ novi-

Æterni supplicii horror.

Visionis divinæ carentia.

Chrysostomus hom. 47 ad populum Antioc. To. 5.

Aug. lib. 22 de civitate.

novimus comparari. Unde & Gregorius Nazianzenus. His ergo qui Regno Cœlorum indigni reperiuntur, erit etiam cum cæteris major pœna, quòd à DEO projicientur, & pudor & confusio conscientiæ, cujus finis ac remedium nusquam erit. Hæc Gregor: Si pœna damni est gravissima: ergo parvuli puniuntur pœna gravissima: quod est contra Augustinum: secundùm quem pœna eorum est mitissima. Dicendum, quòd pœna damni potest considerari, vel ut est subtractio tanti boni, cum sensu & merito subtractionis, & sic est gravissima: vel sine sensu & merito, & sic est mitissima. Væ nobis qui de malis non cogitamus: sed quasi securi torpentes, & animæ curam negligentes, ad hæc sine cessatione properamus. Postremò de gloria Cœli sciendum est, quòd tot & tanta sunt in Cœlis gaudia, quod omnes Arithmetici hujus mundi non possent ea numerare: & omnes Geometrici non possent ea mensurare, omnes Grammatici, Dialectici, Rhetorici, non possent ea sermonibus explicare: quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparavit DEUS diligentibus se. Gaudebunt quippe Sancti supra se, de DEI visione: infra se, de Cœli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine: intra se, de Angelorum & hominum associatione. In tantùm namq; gaudebit quisq; de bono alterius, quantùm de bono proprio: quod tamen intelligendum est non de gaudii intensione, sed de gaudiorum numero. Ibi etiam singuli à singulis cognoscentur, & videbit unusquisq; cogitationes alterius prout vult: quia, ut ait Gregorius. Uniuscujusq; mentem ab alterius oculis corpulentia non abscondet. Videbunt itaq; justos, ut gaudeant: videbunt quoq; pœnas reproborum, ut de periculorum evasione gratias agant. Videbimus ibi DEUM in se Deumq; in nobis, & nos in DEO. Ibi erit DEUS omnia in omnibus, id est; secundùm Augustinum. Erunt quæcunq; ab omnibus desiderantur, & vita, salus, & copia & honor, & pax, & omnia bona. Qui secundùm Gregorium. Tam inæstimabilis pulchritudinis est, ut Angeli qui solem septempliciter sua vincunt pulchritudine jugiter in eum desiderent insatiabiliter prospicere. Ibi etiam secundùm Augustinum: sensus hominis interior reficitur, in contæmplatione Divinitatis: & sensus exterior, in contemplatione humanitatis: quia propterea DEUS Homo factus est, ut totum hominem in se beatificaret. DEUS omnes sensus Spirituali & ineffabili delectatione reficiet, cum ipse objectũ omnium sensuum sit futurus. Erit namq; DEUS speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos tactui. Ibi erit candor lucis æstivalis, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis. Illa beatitudo, secundùm Augustinum. In duobus consistit, scilicet in necessaria præsentia omnis boni, & in necessaria absentia omnis mali. Et breviter secundùm Augustinũ & Gregoriũ. Tanta ibi est pulchritudo justitiæ, tanta jucunditas lucis æternæ, ut etiam si non liceret in ea amplius vivere seu manere quàm unius diei mora, propter hoc solum innumerabiles hujus vitæ dies pleni deliciis & affluentia temporalium bonorum, rectè meritoq; contemnerentur. Non enim falso aut parvo affectu dictum est: *Quia melior est dies una in aliis tuis super millia.* Hæc etiam vita æterna consistit in stola animæ & corporis. Stola animæ; consistit in tribus dotibus ejus: scilicet in manifesta cogitatione summæ Trinitatis, quæ succedit fidei: in perfecta

Pœna damni an sit gravissima.

De gloria Paradisi.

Greg. lib. 4. dialog.

1. Cor. 15. Aug lib. 20. de civitate. cap. 30. Greg. lib. 18 moral. c. 19.

Aug. lib. de beata via. Beatitudinis objecta. Idem lib. 22 de civitate. Psalm 83.

Stola animæ.

Ejus

Ejus fruitione quæ ſuccedit ſpei: in perfecta Ejus dilectione, quia non evacuabitur, ſed perficietur charitas ipſius DEI. Stola autem corporis in quatuor dotibus Ejus conſiſtit, ſcilicet in claritate, impaſſibilitate, ſubtilitate, & agilitate. Dotes animæ, ſunt de præmio ſubſtantiali, dotes corporis, de præmio accidentali. Prima ergo dos animæ, eſt cognitio quæ & viſio dicitur, qua Divina eſſentia videbitur ab omnibus tota, ſed non totaliter, prout eſt infinita. Videbitur tamen eſſentia Divina limpidiùs ab uno, quàm ab alio, inquantum unus magis erit perfectus lumine gloriæ quàm alter. Et ſic iſta differentia erit ex parte videntis, quia idem erit viſum ex parte cujus (cùm ſit ſimpliciſſimum) nulla poteſt eſſe diverſitas. Tribus autem modis cognoſcitur, ſcilicet quòd eſt, vel ſicut eſt, vel quid eſt. Primo modo cognoſcitur DEUS in via, etiam à malis. Secundo, videbitur in Patria à bonis. Unde Joannes: *Similes ei erimus, quoniam videbimus Eum ſicuti eſt:* id eſt; Majeſtatem, claritatem, bonitatem, &c. Tertio modo neq; à bonis videbitur, neq; à malis, neq; in via, neq; in Patria: quia finitum nunquam capiet infinitum. Secunda dos animæ, eſt dilectio: ſed inter dilectionem virtutem, & inter dilectionem dotem eſt differentia: quia virtus propriè eſt illud, quod tranſit de ſtatu gratiæ in ſtatum gloriæ: dos autem, quod ſupra meritum datur inductione ſponſæ. Fides & ſpes, ſecundùm rem, evacuabuntur in Patria, charitas verò neque ſecundùm rem, neq; ſecundùm actum Ejus evacuabitur, ſed ſolummodo ſecundùm modum: quia imperfectio tolletur. Unde dicit Auguſtinus. Quod fidei ſuccedet ſpes, quam videbimus: ſpei ſuccedet beatitudo, ad quam perventuri ſumus: ſed charitati nihil ſuccedet, quia potiùs augebitur. Tertia dos, animæ eſt cõprehẽſio, quæ eſt tentio viſi & amati, & ſumitur hic comprehendere pro contingere, & circumplecti Divinam Majeſtatem vel immenſitatem. Hæc etiam à quibusdã vocatur fruitio. Sunt ergo iſtæ tres beatorum perfectiones præcipuæ, ſcilicet viſio inobfuſcabilis, dilectio infaſtibilis, tentio inamiſſibilis. Prima dos corporis, eſt claritas. Sed dicitur aliquid clarum dupliciter, aut quia pervium: ſicut dicitur vitrum clarum: aut quia lucidum, ſicut dicitur ſtella clara, Corpus autem glorificatum & erit pervium & lucidum, & ideo utroq; modo erit clarum. Et erit corpus clarificatum ſepties tam clarum ſicut modò eſt ſol, & anima ſepties clarior corpore erit, quæ corpus velut veſtimentum ſuum reinduens, per omnia membra corporis, velut ſol per cryſtallum, lucebit. Sed corpora Sanctorum non æqualiter erunt clara, quia melior anima corpus lucidius habebit. Secunda dos corporis, eſt impaſſibilitas, quæ reſultat ex virtute animæ ſuum corpus potenter continentis, ita ut à nullo exteriori agente valeat immutari. Unde etiamſi corpus glorificatùm poneretur in inferno, non ſentiret ex hoc læſionem in aliquo. Tertia dos corporis eſt ſubtilitas, quæ eſt ex perfecta victoriæ forma ſuper materiam, & aufert groſſiciem corporis, quæ eſt ex compoſitione elementarium qualitatum. Et ſciendum, quòd ſicut duo corpora non glorificata, non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco, ſic nec duo corpora glorificata: alioquin in uno corpore glorificato eſſet potentia agendi & intrandi partes corporis alterius: in alio verò eſſet impotentia reſiſtendi. Corpus verò glorioſum poteſt ſimul eſſe in eodem loco cum corpore non glorifica-

Stola corporis. *Cognitio & viſio Dei.* *Cognitio trium.* *Joann. 3.* *Dilectio virtus.* *Dilectio dos* *Aug. ſer. 53 de tempore.* *Cõprehẽſio.* *Inhæſio & fruitio.* *Dotes animæ.* *Dotes corporis.* *Clarificatio.* *Impaſſibilitas.* *Subtilitas.* *Penetratio dimenſionũ.*

ficato: quia potest illud penetrando subintrare, manente distinctione dimensionum corporis utriusquè. Quarta dos corporis, est agilitas, quæ secundùm Augustinum tanta erit, quòd ubi volet Spiritus, ibi protinus erit & corpus. Natura enim totaliter erit subdita voluntati, & ideo movebitur corpus ad imperium Spiritus. Verumtamen sicut melior anima corpus habebit lucidius, & agilius: ita tamen quòd voluntas Sanctorum erit omnino conjuncta rationi: & ideo voluntas eorum nunquam appetit quòd non debet, quia ut ait Augustinus. Nec volet aliquid Spiritus, quod nec Spiritum posset decere, nec corpus. Quidam Sancti insuper specialiter habebunt aureolam, quæ est mentis speciale gaudium: & corporis singularis decor, veniens ex opere præcellenti & privilegio: scilicet Martyrio, virginitate, & prædicatione, ut sic aureola non tantùm principaliter sit in mente, sed per quandam redundantiam fulgeat etiam in carne. Aureola etiam diminutive dicitur, in comparatione ad auream: & ideo nota quòd inter auream & aureolam, & palmam est differentia. Aurea enim est præmium substantiale: quod metaphoricè dicitur corona: tum ex parte meriti, quia nō respondet gratia operi, sed radici charitatis: tum ex parte præmii, quia per hoc efficitur homo particeps Deitatis: & per consequens Regiæ potestatis: tum ratione perfectionis, quod significat figura circularis. Aureola verò est præmium accidentale: non tamen quodlibet accidentale, sed illud quod respondet operi excellenti, scilicet Martyrio, virginitati, & prædicationi. Palma autem est præmium accidentale, quod nec radici, nec operi debetur, sed volūtati. Tale præmiū habuit S. Martinus, & multi alii, qui desideraverunt Martyriū, licèt opus nō fuerit subsecutū: quia etsi gladio persecutoris occisi nō sūt, palmā tamē Martyrii nō amiserūt. Hæc autē palma nec aurea dici debet, nec aureola: patet ergo quòd Martyrib9 ac Virginib9 & Prædicatorib9 debetur aureola. Unde ver: sūt isti.

Agilitas. *Aug. lib. 22 de civitate capit. 30.* *Idem ibidē.* *Aureola.* *Aurea.* *Aureola.* *Palma.*

Aureolam si ferre volam, fore virgo studebo,
Martyriumve subibo pium popoulosve docebo.
Et iterum:
Aureolam Martyr, Doctor, Virgoq; meretur.

Anselmus. in 1. Cor. *Bona corporis septem.* *Matth. 13.*

Anselmus verò ponit septē bona corporis, & septē bona animæ, quæ habebunt electi in cœlestis Patriæ beatitudine. Et primò ponit bona corporis: quæ sunt pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, æternitas: dicēs. In illa igitur vita pulchritudo justorū solis pulchritudini, quæ septēpliciter quā modò sit, speciosior erit, adæquabitur: quemadmodum Divina scriptura testatur: *fulgebunt justi,* inquiens, *sicut sol in conspectu DEI.* Velocitas nos tanta comitabitur, ut Ipsis Angelis DEI æquè celeres simus, qui à Cælis ad terras, & à terris ad Cœlum dicto citius dilabuntur. Hujusquoq; velocitatis exemplū in radio solis licet intueri, qui statim orto sole in plaga orientali, pertingit in ultimo plagæ occidentalis: ut in eo perpendamus non esse impossibile, qvòd de nostra dicimus futura velocitate: præsertim cum rebus animatis soleat inesse major velocitas, qvàm inanimatis. Præstabunt viribus, qvicunq; meruerint supernis civibus associari: intantùm ut nullatenus illis obsistere quidquam valeat, vel si movendo aut evertendo voluerint quòd à suo statu quomodocunquè divertere, non illicito cedat. Nec in

eo

eo quod dicimus majori conatu laborabunt, quàm nos modo in motu oculorum nostrorum. Ne qvæso excidat animo, quàm adipiscemur. Angelorum similitudo: quatenus si hìc aut his quàm dicturi sumus aliud exemplum non occurrit, ipsa occurrat: atquè in quibus Angelos valere constiterit, etiam nos æquè valere probet & asserat. Quicunq; igitur Angelorum fuerint similitudinem assecuti: eorum quoq, libertatem necessariò asseqventur. Itaqvè sicut Angelis nihil obsistit, nec aliquod eos impedire, vel constringere potest, qvin pro velle suo cuncta liberrimè penetrent: ita non erit obstaculum ullum quod nos retardet, nec clausura quæ nos detineat, nec elementum qvod nobis ad velle parum obsistat. De sanitate qvid meliùs dici poterit, qvàm qvòd Psalmista canit: *salus*, inquiens, *justorum à Domino.* Quibus autem fuerit à Domino vera sanitas, qvæ surripere poterit infirmitas? Crede & incunctanter adstuere licet, svavitatem vitæ futuræ, ita jugem & incommutabilem ac inviolabilem fore, ut ineffabili qvadam atqvè sensibili svavitatis dulcedine totum hominem repleat: & omne quod alicujus in se vicissitudinis, mutabilitatis, aut læsionis suspitiones prætendere qveat, procul arceat, atq; repellat. In illa futura vita inæstimabilis delectatio qvædam bonos inebriabit: & dulcedine sui totos eos inæstimabili exundantia satiabit. Quid dixit totos oculos, aures, nares, os, manus, pedes, guttur, cor jecur, pulmo, ossa, medullæ, extra etiam ipsa, & cuncta sigillatim, singulaq; membra eorùm in commune tam mirabili delectationis & dulcedinis sensu complebuntur ut ferè totus homo torrente voluptatis DEI potetur, & ab ubertate Domus Ejus inebrietur. Qui ergo hæc bona fuerit adeptus, non intelligo ad qvod pro commodo corporis sui ulterius porrigatur affectus: solummodo adsit ei (quam cunctos appetere diximus) diuturnitas vitæ: sed ista illi minimè deerit, quam justi in perpetuum vivent. Sunt etiam alia quæ quidem his quæ digessimus non minùs amantur: sed ad animam sicut illa ad corpus referuntur: quæ nihilominus in septennario numero constituta non modicum placent menti, quæ ipsorum fuerit sapore imbuta. Sunt autem hæc: sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudium. Sapientia igitur tanta in futura vita bonis erit, ut eorum quæ scire voluerint nihil sit quod ignorent. Scient enim cuncta qvæ scienda facit DEUS: tam ea quæ præterita, quàm qvæ hujus sæculi sunt futura. Ibi à singulis omnes, & ab omnibus singuli cognoscentur: nec quemqvam omnino latebit quâ Patria, qvâ gente, quâ stirpe qvis editus fuerit. Amicitia intantùm tum singulorum intima erga singulos suos fervore complebit, ut amor cujusq; in qvemq; sufficiat cuiqvè, præsertim cum omnes unum corpus sint Christi: & Christus, Qvi est pax ipsa, sit omnium caput: nec minori se affectu complectantur, qvàm membra unius corporis sibi invicem copulantur. Amabis igitur omnes, ut temetipsum: & amaberis ab omnibus, ut ipse à se. Putas abūdans eris in dilectione, quoniā hoc tibi fuerit in possessione. Attamen ista transi, & contemplare ipsum per qvem hæc bona tibi provenere: & percipies, qvia ille plùs qvàm tu te ipsum, & qvàm omnes alii incomparabiliter amabit te: & tu super te ipsum ineffabili qvadam svavitate illum amabis. Si itaq; tanta in cunctis est concordia, ut in nullo sentias aliquem discrepare ab eo qvod te constiterit velle:

Psalm. 36.

Bona animæ Beatæ septē.

Sapientia.

Amicitia.

Concordia.

corpus unum erimus, Ecclesia una erimus, Sponsa Christi erimus, quicunq; ibi erimus. Non ergo major inter nos discordia erit, quàm nunc est inter unius corporis membra. Verùm sicut vides in motu oculorum, qvòd illuc quò unus vertitur, mox alius seqvitur: ita quocunq; tuum velle converteς, velle omnium sine disceptatione illico, præsto, habebis. Quid dixi omnium? Ipsa DEI voluntas non erit à tua diversa, sed sicut tu quòd ille, qvia & ille in cunctis qvòd tu. Caput namq; à suo corpore qvomodo discreparet?

Potestas. Cum itaq; DEUM & omnes voluntati Tuæ concordes habueris, profectò nihil voles quòd non possis. Omnipotens igitur eris tuæ voluntatis, qvoniam ipsum Omnipotentem habebis in omnibus concordantem tuæ voluntati. Itaq; cum hæc tibi tanta pote-

Honor. stas affuerit honor concedens potestati minimè deerit. Igitur dum

Securitas. possessione horum bonorum quæ digessimus felix fueris. nunqvid sufficiens tibi videberis? Maximè inqvis. Itaq; cum tua vita perpetuò duret, & in illa vita & hæc omnia tibi habenti, securitas quoq; ea ampliùs non perdendi certò arriserit, obsecro quid existimas tibi erit? Securus igitur tantorum bonorum perpetuò eris, nec alicujus tibi adversarii volentis incursum timebis. Potest ne ergo illius gaudii modus à quoquam homine penetrari? cum ultra mille millia, & decies centena millia innumerabiles ibi sint & omnes eadem beatitudine perfruantur, nec ullus eorum sit, qui non tantum de bono alterius gaudet, quantùm de suo. Præterea videntes DEUM Ipsum supra, Quem ipsi supra se amabunt, ipsos amantem: & intelligentes se inenarrabiliter, plusqvàm semetipsos Illum amantem, in gloria Ejus mirabili & ineffabili exultatione exulta-

Damnatorum contraria mala. bunt. Cum igitur justi fuerint tanta felicitate beati: restat ut injusti per contrarium sint inæstimabili qvadam infelicitate miseri. Sicut enim istos mira pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, alacres faciet & jubilantes, ita illos immanis & inæstimabilis fæditas, tarditas, imbecillitas, servitus, langvor atq; dolor mærentes reddet & ejulantes. Sanè diuturnitatem vitæ, qvam isti perfruendis bonis summo amore complectentur, illi pro interminabili pœna qua torquebuntur (quoniam in erit illis) summo odio execrabuntur. De sapientia verò quid dicam? non invenio. nisi quia sicut justus erit in gaudium & honorem, ita injusti quidquid scient, in mærorem & confusionem. Amicitia autem qva adinvicem pii summa jucunditate copulabuntur, si qua impiis erit, in tormentum eis erit. Quò enim magis quosq; amabunt, eo gravius in eorum pœna dolebunt. Discordiam habebunt cum omni creatura, & omnis creatura discordabit ab illis. Hinc ergo pro potestate bonorum tanta impotentia eos seqvetur, ut omnino nihil eorum quæ voluerint, possint, & quidquid habuerint nolint. Igitur pro honore Sanctorum obtinebunt perenne opprobrium. Et hæc quo fine claudetur? Verè sicut amici DEI securi erunt se nunquam amissuros bona sua: ita isti inimici DEI omnino desperabunt se jam ampliùs evasuros hæc mala. Pro æterno ergo & ineffabili gaudio beatorum, hæreditabunt incogitabilem tristitiam, omnes qui pro impœnitudine reatus sui transituri sunt in societa-

Mansiones in inferno diversæ. tem dæmoniorum. Hæc Anselmus. Sunt etiam in inferno, sicut & in Cœlo diversæ mansiones, meritis singulorum correspondentes. Unde Chrysostom. Sicut in Regno Cœlesti mansiones multæ sunt:

ſunt: id eſt; differentia præmiorum: & in gehenna diverſæ ſunt manſiones, id eſt differentiæ ſuppliciorum, omnes tamen pœnam æternam ſuſtinebunt, ſicut omnes Electi denarium eundem habebunt, quem Paterfamilias dabit omnibus, qui, ſcilicet in vinea operati ſunt. Nomine quippe denarii, aliquid omnibus Electis commune intelligitur, ſcilicet vita æterna. DEUS Ipſe, quô omnes quidem communiter, ſed impariter fruentur. Nam ſicut differens erit clarificatio corporum, ita differens erit gloria animarum. Stella enim à ſtella, id eſt; electus ab electo differt in utroquè, videlicet in mentis & corporis claritate. Alii nimirum aliis viciniùs clariusq; ſpeciem DEI contêplabuntur, & ipſa contemplandi differentia manſionum diverſitas vocatur. Una igitur eſt domus, id eſt; denarius: ſed diverſitas eſt ibi mãſionũ, id eſt differẽtia claritatis in beatitudine: quæ unũ eſt, ac ſummũ bonũ, & vita omniũ. Hæc Chryſoſt. Unde & Auguſt. Quòd autẽ ibi futuri ſunt pro meritis præmiorũ, etiã gradus honorum atq; gloriarum, nullatenus eſt ambigendum. Atquè id & beata Illa Civitas magnum in ſe bonum videbit, quòd nulli ſuperiori nullus inferior invidebit: tam nollet unusquisq; eſſe quod non accepit, quàm nec in corpore vult eſſe oculus, qui eſt digitus. Sic itaq; habebit hoc donum alius alio minùs, ut hoc quoq; donum habeat, nec velit ampliùs. Hæc Auguſtinus. Poſſumus etiam diverſas manſiones omnium electorum ſumere, ſecundùm choros Angelorum, ad quorum ruinam reſtaurandam homo eſt creatus. Quia enim de ſingulis choris aliqui Angeli ceciderunt, & tanto numero, quòd unum chorum per ſe feciſſent: ideo dicitur decimus chorus cecidiſſe: & ideo ruina hujuslibet chori debet per electos homines reparari.

1. Cor. 15.

Manſiones elemẽtorum diverſa.

Aug. lib. 22 de civitate, capit. 30.

CONCLUSIO LIBRI, & SIGNATIO EJUS.
CAPUT LXXXIX.

HAbes igitur ex prædictis Vitam Domini noſtri JESU Chriſti, qualitercunq; deſcriptam, & pro magna parte meditationibus tibi traditam: inqua, & perquam, nos miſeros mirificè conſolando refovet, & ſpem nobis peccatoribus magnam præbet. Nam pro peccatoribus eſt Incarnatus, & cum peccatoribus libenter converſatus: pro ipſis etiam in morte preces fundere, & tandem pro talibus mori non eſt dedignatus. Habes quippe meditationum Spiritualiũ ſeminarium, exquibus divini amoris fructus uberior oriatur & creſcat: ut meditatio affectum excitet, affectus deſiderium pariat, deſiderium lachrymas extorqueat: ut ſint tibi lachrymæ Tuæ panes die ac nocte, donec appareas in conſpectu Domini JESU, & ſuſcipiaris ab amplexibus Ejus: dicasq; illud quod ſcriptum eſt in Canticis. *Dilectus meus mihi, & ego illi, inter ubera mea,* id eſt; affectiones meas *commorabitur.* Unde Bernardus. Sit dulcis & ſuavis affectui, Dominus JESUS contra malè utiq; dulces vitæ carnalis illecebras: ut vincat dulcedinem dulcedo, quemadmodum clavum clavus expellit. Hæc Bernardus. Suſcipe itaq; reverenter & gaudenter prædicta, & in eis verſari non pigriteris ſollicitudine & devotione tota: hoc eſt fundamentum ſuper quod poteris magnum ædificium conſtruere: & ab hoc te oportet incipere, ſi ad ſublimi-

Concluſio libri, & pro oratio Authoris.

Cantic. 2.

Bernardus.

Meditatio vitæ Chriſti amplexãda.

blimiora vis conscendere. Nam hæc vitæ Christi meditatio, non solùm per se dulciter pascit: sed etiam ad majorem cibum transmittit. Hæc enim sunt quæ Dominus JESUS gessit in carne: sed longè sublimiùs est eum in spiritu intueri, ad hoc per hanc scalam poteris pervenire: sed in hac iterum oportet immorari. Nec tamen qui ad majorem contemplationem ascendunt, hanc dimittere debent pro loco & tempore: quia hoc esset magnæ præsumptionis & superbiæ. Unde Bernardus. Qui contemplator altissimus fuit, hanc nunquam dimisit: prout suprà in prologo videre quis poterit. Hæc quippe dulcius sapit, ac fiduciam & consolationem magis tribuit. Unde Anselmus. JESU bone quàm dulcis es in corde cogitantis de te, & diligentis te. Et certè nescio, quia nec plenè comprehendere valeo: unde est hoc quod dulcior es in corde diligentis Te in eo quòd Caro es, quā in eo, quòd Verbū dulcior in eo quòd humilis, quā in eo, quòd sublimis. Siquidē lugè dulcius est memoriæ diligentis Te, videre Te ex Matre Virgine in tēpore natū quā in splēdoribus ante luciferū à Patre genitū. Temetipsū exinanisse serviq; formā accepisse, quàm in forma DEI æqualē Te DEO esse. Dulcius Te videre coram Judæis mori in ligno, quàm dominari super Angelos in Cœlo. Intueri Te super omnia subjectum, quàm super omnia prælatum. Hominem humana pertulisse, quàm DEUM Divina gessisse. Redemptorem esse pereuntium, quàm conditorem esse non existentiū. O! quā dulce est bone JESU in secreto cordis in memoriam revocare, Te pro nobis de Virgine absquè pollutione conceptum, absq; læsione virginitatis Ejus natum, pannis involutum, in præsepio reclinatum, sustinentem convitia, tacentem ad opprobria, pedes Discipulorum lavantem, lintheo tergentem, de nocte prolixius orantem, sudorem sangvinis emittentem, triginta argenteis venditum, osculo traditum, cum gladiis & fustibus captum, ligatum, judicatum, flagellatum, coronatum, damnatum, ad occisionem ut agnus innocens ductum, os tuum cùm male tractareris, non aperientem, cum accusareris in multis non respondentem, colaphizatū, alapas patientem, derisu adoratum, arundine capite percussum, in veste alba illusum, ad mortem condemnatum, crucem Tuam bajulantem, & in ea affixum, pro crucifixoribus orantem, aceto potatum, felle cibatum, à latrone cōvitiatum, sangvinem Tuum per quinque vulnera Corporis Tui effundentem, Caput inclinantem, spiritum emittentem: dilectam Animam Tuam in manus Patris commendantem: & hæc omnia pro nobis sustinentem. Hæc omnia formant & adaugent magis ac magis exultationem, fiduciam & consolationem, amorem & desiderium. Quis enim non lætetur & exultet, quis non supra modum jucundetur & gratuletur, videns Conditorem suum, non solùm pro se hominem esse, sed tam dura tamq; indigna sustinuisse? Quid in mente svavius esse ruminatur? quod dulcius gustatur? quod lætius excogitatur? Quis mihi aufert locum in Regno, ubi is omnipotens est, qui caro mea & fràter est? Quis mihi eventus aliquam ingeret desolationem, cui spes tanta tantam confert certitudinem? Quomodo aliqua tristitia aliquem locum habere potest in eo, in quo indesinenter versatur ista cogitatio? Hæc Anselmus. Libenter itaq; converseris cum Domino JESU & vitam Ipsius tanquam Evangelium in corde studeas inseparabiliter collocare: quia in eo sola pax & requies est.

Anselmus in meditat.

Meditatio incarnationis, & cæterorum ad eā spectantium

Vita Christi memoria commendanda

eſt. JESUS enim eſt jucunditas mærentium, æternitas viventium, ſvavitas dolentium ubertas egentium ſanitas languentium, quod ſignificant quinque literæ hujus nominis JESUS. Unde Bernardus. Gyra & regyra, verſa & reverſa, & non invenies pacem & requiem, niſi in ſolo JESU. Quapropter ſi quieſcere vis, pone JESUM ut ſignaculum ſuper cor tuum, quia tranquillus ipſe tranquillat omnia. Hæc Bernardus. Ama ergo eum qui te tantùm amavit: redde ei vicem qui te in benedictionibus dulcedinis ſuæ prævenit, quia ſi hoc feceris, ſemper in gaudio & deliciis magnis eris. Unde Anſelmus. JESU qui non amat Te, anathema ſit. Qui Te non amat, amaritudinibus repleatur. Caſtus eſt amor Tuus Domine, & nihil impuritatis admittit. Sobrius eſt ſapor nominis tui, & nullam mentem alienat à recto. Svavis eſt amor tuus, & nihil habet amari. Nam & quàm amara ſunt mundi, indulceat, & dulcia ei reddit amara. Inter anguſtias non arctatur, inter preſſuras non opprimitur, non perit ſub inopia, non mærore contrahitur. In laboribus manet æquanimis, inter minas ſecurus, inter blandimenta incorruptus, inter tormenta perſeverat invictus, in morte ſemper eſt vivus. Sicut in theſauro cupidus gaudet, & ſicut in amore unici Filii delectatur Mater, ita gaudium & delectatio eſt gratia in charitate tua: dulcis JESU animæ amanti Te. Dulcedo mellis, ſvavitas lactis, vini ſapor inebrians, cunctæq; deliciæ non ſic oblectant fauces guſtantium ſe, ut amor tuus mentes diligentium Te. Hæc Anſelmus. Et ut magis ad hæc omnia provoceris, & ut hic liber in Nomine Ipſius Domini JESU qui eſt liber ſignatus, concludatur & ſignetur: attende qvòd de hoc ſalutari Nomine JESU. Bernardus: ſuper hoc verbo, *Oleum effuſum Nomen Tuum*, ſcribit, dicens: Et proculdubio inter oleum & nomen ſponſi ſimilitudo, nec otiosè Spiritus Sanctus alterutrum comparavit. Ego autem dico in triplici quadam qualitate olei quod lucet, paſcit, ungit: ſi vos melius non habetis, fovet ignem. nutrit carnem, lenit dolorem. Lux cibus, medicina. Vide autem nunc, & de ſponſi JESU Nomine. Lucet prædicatum, paſcit recogitatum, invocatum lenit & ungit. Et percurramus ſingula, unde putatis in toto orbe tanta & tam ſubita lux fidei, niſi deprædicatio Nomine JESU? Non ne in hujus Nominis luce, DEUS nos vocavit inadmirabile lumen ſuum: quibus illuminatis, & in lumine iſto videntibus lumen dicat meritò Paulus: *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Nec tantùm lux eſt nomen JESU, ſed & cibus. An non toties confortaris, quoties recordaris? Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Quid ita excitatos reparat ſenſus, virtutes roborat, vegetat mores & actus bonos atq; honeſtos, caſtas fovet affectiones. Aridus eſt omnis animæ cibus, ſi non iſto oleo infunditur: inſipidus eſt, ſi non hoc ſale conditur. Si ſcribas, non ſapit mihi, niſi legero ibi JESUM: ſi diſputes aut conferas, non ſapit mihi, niſi ſonuerit ibi JESUS. JESUS mel in ore, in aure melos, iu corde jubilus. Sed eſt & medicina. Triſtatur aliquis veſtrum, veniat in Cor JESUS, & inde ſaliat in eos: & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit ſerenum. Labitur quis in crimen, currit inſuper ad laqueum mortis deſperando: nonne ſi invocet nomen vitæ: confeſtim reſpirabit ad vitam? Cui aliquando ſtetit ante faciem ſalutaris nominis, duritia (ut aſſolet)

Bernardus in cantica. ſermon. 15.

Anſelmus in meditat.

Bern. ſer. 15 in cantica. Cantic 1. Nomen Iesu Olei virtus.

Epheſ. 5.

let) cordis, ignaviæ torpor, rancor animæ, langvor acidiæ? Cujus fons forte ſiccatus lachrymarum, invocato JESU non continuò erupit uberior, fluxit ſvavior? Cui in periculis palpitandi & trepidādi, invocatū virtutis nomē non ſtatim fiduciā præſtitit, depulit metum? Cui, quæſo, in dubiis æſtuanti, & fluctanti, non ſubitò ad invocationem clari Nominis emicuit certitudo? Cui inadverſus diffidenti, jam jamq; deficienti, ſi Nomen adjutorii ſonuit, defuit fortitudo? Nimirum morbi & langvores animæ iſti ſunt, illud medicina. Deniq; & probare licet: *Invoca me* (inquit) *in die tribulutionis, eruam Te & honorificabis me.* Nihil ita iræ impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem ſedat, ſanat livoris vulnus, reſtringit luxuriæ fluxum, extingvit libidinis flammam, ſitim temperat: avaritiæ ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum Nomine JESU, hominem mihi propono mitem & humilem, corde benignum, ſobrium, caſtum, miſericordem, & omni deniq; honeſtate ac ſanctitate conſpicuum: eundemq; Ipſum DEUM omnipotentem, qui ſuo me exemplo ſanet, & roboret adjutorio. Hæc omnia mihi ſimul ſonant, cum inſonuerit JESUS. Sumo itaq; mihi exempla de homine, & auxilium à potente. Illa tanquam pigmentarias ſpecies, hoc tanquam unde acuam eas: & facio confectionem, cui ſimilem medicorum nemo facere poſſit. Hoc tibi electuarium habes: o! anima mea, reconditum in vaſculo vocabuli hujus quod eſt JESUS ſalutiferum certè, quodq; nulli unquam peſti tuæ inveniantur inefficax. Semper tibi in ſinu ſit, ſemper in manu, quo tui omnes in JESUM & ſenſus dirigantur, & actus. Deniq; & innitaris ſuper eo. *Pone me*, inquit: *ut ſignaculum in Corde Tuo, ſignaculum in brachio Tuo.* Sed hoc aliàs. Nunc verò habes unde & brachio medearis & cordi. Habes, inquam, Nomine JESU unde actus tuos vel pravos corrigas, vel minùs perfectos adimpleas. Itemq; unde tuos ſenſus aut ſerves ne corrumpantur, aut ſi corrumpuntur, ſanes. De hoc etiam dulci Nomine JESU, idem Bernardus, alibi quaſi jubilando ſic dicit.

Pſalm. 17. — *Cantic 8.* — *Bernard. in Rythmica, orat. ad Christum ad finē operum.*

Finit Secunda & Ultima Pars hujus Libri,
VITÆ CHRISTI.

INDEX ALPHABETICUS PARTIS SECUNDÆ, LIBRI DE VITA CHRISTI DOMINI.

Numerus indicat Paginam.

)(An-

G.

L.

Lum-

M.

Q.

R.

S.

T.

Tituli

V.

FINIS.